فقه السيرة

Fıkhu's-Siyre

Peygamberimiz (s.a.v)'in Hayatı

İbn Kayyim el-Cevziyye

Tercüme, Tahric
Hanifi Akın

Son Okuma
Fatma Nükte Yıldırım

Tashih
Polen Yayınları

Sayfa Düzeni
Polen Yayınları

Mizampaj
Polen Yayınları

Kapak Tasarımı
Polen Yayınları

Baskı - Cilt
Sistem Matbaacılık
Yılanlı ayazma sk. no: 8
Davutpaşa - Topkapı / İSTANBUL
Tel: 0212 482 11 01

Mart 2016

KARINCA & POLEN YAYINLARI
(Karınca & Polen Yayınları
"Billbao Tekstil Yayıncılık Sanayi ve Tic. Ltd. Şti" kuruluşudur)
Adres ve Telefon
Soğanağa Camii Sok. Büyük Tulumba Çıkmazı
Beyem Han No: 1/25 Beyazıt / İSTANBUL
Telefon: (0 212) 638 69 19 Fax: (0212) 516 42 44

www.karincakitap.net
karincakitap@hotmail.com

فِقْهُ السِّيْرَةِ

FIKHU'S-SİYRE

İBN KAYYİM EL-CEVZİYYE

Derleyen:
İmâd Zeki el-Bârûdî

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.s	: Aleyhisselâm
a.y.	: Aynı yer
b.	: Bin/oğul
binti	: Kız
b.k.z	: Bakınız
c.	: Cilt
ç.	: Çeviren
çev.	: Çeviren
Editr.	: Editör
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
ibni	: Oğul
İİA	: İkra İslam Ansiklopedisi
nr.	: Numara
ö.	: Ölüm
r.a.	: Radiyallâhu anh
r.anhâ	: Radiyallâhu anhâ
rh.a	: Rahmetullâhi aleyh
s.	: Sahife
s.a.	: Sallallâhu aleyhi ve selem
ŞİA	: Şamil İslam Ansiklopedisi
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
tahk.	: Tahkik
trc.	: Tercüme
tsh.	: Tashih
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı

Hanifi AKIN:

1971'de Gaziantep'te doğdu. 1991'de Gaziantep İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. 1991'de Erzurum A. Ü. İlahiyat Fakültesi'ni kazandı. 1993'de Konya S. Ü. İlahiyat Fakültesi'ne yatay geçiş yaptı. 1996'da buradan mezun oldu. Polen Dergisi'nin yayın danışmanlığını ve aynı dergide yazarlık yaptı.

Çalışmaları:

M. Ali Sâbûnî, Âyetler Işığında Peygamberler Tarihi, Ahsen Yayınları, İstanbul 2003; Kettânî, Mütevatir Hadisler, Karınca Yayınları, İstanbul 2003; Seyyid Sabık, İnancı Sağlamlaştıran Unsurlar (İslam Akaidi), Karınca Yayınları, İstanbul 2004; İbn Kayyim el-Cevziyye, el-Esmâu'l-Hüsna, Karınca Yayınları, İstanbul 2004 (ortak çeviri); İbrahim el-Hâzimî, Yedi Hadis İmamının İttifak Ettiği Hadisler, Karınca Yayınları, İstanbul 2004; İbn Kayyim el-Cevziyye, Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları (Menâru'l-Münîf), Karınca Yayınları, İstanbul 2004; İmam Gazzalî, İtikatta Ölçülü Olmak, Ahsen Yayınları, İstanbul 2005; Beyhakî, İman'ın Şubeleri (Şuabu'l-İman Muhtasarı), Polen Yayınları, İstanbul 2005; Sahîh-i Müslim Muhtasarı (3 cilt), Polen Yayınları, İstanbul 2005 ; İbnu'l-Mubârek el-Mevsılî, Sekiz Hadis İmamının Kitabından Rivayet Edilen Emir ve Yasak Hadisler, Polen Yayınları, İstanbul 2006; Safvetu'l-Kâri bi İhtisâri Sahîhi'l-Buhârî (Sahîh-i Buhârî Muhtasarı), (1 cilt) , Saadet Yayınevi, İstanbul 2007; Nevevî, Riyâzu's-Sâlihîn Tercümesi ve Şerhi, Ensar Neşriyat, İstanbul 2008

Devam Eden Çalışmaları:

1. Ebu Dâvud, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce, Muvatta', Dârimî, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inden oluşan Kütüb-i Tis'a (Dokuz Hadis Kitabı) muhtasar serisi.

2. Kütüb-i Sitte Tercümesi (Câmiu'l-Usûl fî Ehâdîsi'r-Resûl), İbnu'l-Esîr el-Cezerî

3. el-Esrâru'l-Merfûa fi'l-Ahbâri'l-Mevzûa, Aliyyu'l-Kârî

4. Câmiu'l-Ulûm ve'l-Hikem, İbn Receb el-Hanbelî

Bu eseri, hayatımızın her yönünü kuşatması ve Yüce Allah'ın bütün insanlara en güzel bir örnek olarak sunduğu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in her açıdan tanınmasında, O'nun gerçekleştirdiği mükemmel toplum yapısını ortaya koymada ve siyerin doğru anlaşılmasına emeği geçen tüm o büyük "imamlara" ithaf ediyorum...

Görüş ve tavsiyeleriniz için:
E-mail: hanifiakin1@mynet.com

MÜTERCİMİN ÖNSÖZÜ

İnsanları karanlıktan aydınlığa çıkaran, Rabbimizin övülmüş yoluna iletmesi maksadıyla peygamberini kesin delillerle gönderen, verdiği nimetlerden dolayı ve yaptığı ikramlardan ötürü hamd Allah'a mahsustur. Çünkü Yüce Allah, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i hak dinle göndermekle, dini kemale erdirmiş ve ilahi risaleti tamamlamıştır. Bunu da, İslam'ı diğer şeriatlara üstün kılmak için yapmıştır.

Salat ve Selam; peygamberlerin efendisi, davetçilerin en şereflisi, peygamberlik halkasını Yüce Allah'ın kendisiyle tamamladığı, hayatını mümin kimsenin her türlü yaşantısına rehber kıldığı, getirdiği dinle diğer şeriatlara son verdiği Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerine olsun. Böylelikle Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) hidayeti tamamlamış, risaleti sonuca ulaştırmış, delilleri açıklamış, hakikat yolunu ortaya çıkarmış, güçlü ve yüksek İslam sancağını semalarda dalgalandırmıştır.

Yine Salat ve Selam; İslam'ı yeryüzündeki insanlara sunma şerefine sahip, bu yolda kanlarını akıtıp öz diyarlarını terk eden sahabilerinin üzerine olsun. Çünkü Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabileri, Allah'ın kendilerine yüklediği sorumlulukları hakkıyla taşımışlardır. Çağrı görevini yerine getirip omuzlarındaki emaneti korumuşlar ve İslam'ın nurundan birer kıvılcım olmuşlardır. Muhammedî risaletin anlamından taşıdıkları kıvılcımlar sebebiyle Allah onlardan razı olmuştur ve insanlığa rahmet etmiştir.

Çağımızda Müslüman araştırmacıların, tarihi, İslâmî düşünceye göre yeniden yorumlamaları, ciddi ve hassas bir meseledir. Müslüman araştırmacı, takip edeceği metotta, olayları yorumlama ve yönlendirmede başıboş değildir; dinin koyduğu kurallara bağlı olmak durumundadır. O ancak İslâm tarihi ile ilgili bir konuda hadisçilerin takip ettiği metodu uygulayabilirse, tarihi yorumlamada İslâmî bir yol izlemiş olur. Özellikle de İslâm'ın ilk döneminin yeniden ele alınması... Çünkü bu dönem, İslâmî eğitim ve örnek uygulama dönemidir. Araştırmacının, genel çizgileriyle İslâmî bir metot takip edip konulan kurallara uyması, metodun sağlam temellere oturması, hareket noktasının düzgünlüğü ile daha ince ve hassas neticelere varmasına yardımcı olur.

A. TARİHİN TANIMI VE MAHİYETİ

Tarih, insanoğlunun hayat faaliyetlerini en kapsamlı bir şekilde ele alan sosyal ilimlerin başında gelmektedir. Çünkü tarih, geçmişin bilgisini bize getirmektedir. Özellikle bu, belirli bir toplumun bilgisidir. Ama bazen aynı kaderi taşıyan birkaç toplumun geçmişi ve birbirleri ile olan ilişkisi de tarihin belirli bir alanı içerisinde incelenir.

Tarihe içinden bakmak, yani ele alınan devrin şahıslarıyla haşır-neşir olmak, devrin toplumunun bütün problemlerini, dünyanın o çağdaki bütün akım ve eğilimlerini bilmek, tarihçi için kâfi değildir. Ele alınan konuya, objektif olarak yaklaşmak lazımdır.

Bugünü anlamak, gelecek için hazırlanabilmek için, sağlam ve doğru bir tarih bilgisi şarttır. Başarılı ve büyük devlet adamları iyi tarih bilen adamlardır. Hareket edilen nokta bilinmeksizin, yönelecek hedefi bulmanın imkânı yoktur.

Bugün "gelişmiş ülke" diye anılan ve sayıları 172 dünya devleti arasında tarih ilmi, son derece ilerlemiştir. Bu milletler, tarihlerini en ince teferruatına kadar incelemişler, bütün tarih kaynaklarını yayınlamışlar, ilmi eserlerin bile halka mahsus baskılarını yapmışlardır. Netice olarak bu milletlerde, çok canlı bir tarih şuuru teşekkül etmiştir.

Tarih, geçmişler hakkında bilgi alma ve haberden ibaret değildir. Tarih, yalnızca önceden olmuş hadiseler değildir. Tarih, bir asırdaki bağımsız kültürlerin, bağımsız medeniyetlerin, bağımsız toplumların, belirli kavimlerin ve ırkların incelenmesi değildir. Tarih, şimdiki zamanı ortaya çıkarmış olan bir geçmiştir. Tarih, geleceğe dönük bir harekettir. Tarih, insan türünün ömrüdür. Gerçek bir insan gibidir. Doğumundan şimdiye kadar ki ömür sürecinin üzerinden seneler geçmiş, şahsiyet bulmuştur. İnsan çeşidi de ömrü boyunca tarihte hayat sürmüş ve şimdiki şekle ulaşmıştır.

Bugün, toplumun veya kültürün sadece belli kesimini veya sadece bunların faaliyet alanını konu edinen kısıtlı ve dar bir tarih anlayışına ortak yer verilmemektedir. Tarih, bütün kültür sahasını içine almaktadır. Burada ortaya çıkan tarih anlayışı İngilizlerin "kültür tarihi" ve Fransızların "ekonomik ve sosyal tarih" kavramlarıyla ifade etmek istedikleri tarih anlayışına tekabül etmektedir. Bu, üretim, mübadeleler ve sosyal münasebetler seviyesinde kavranan, düşünceyi ve duyguyu, ahlak ve estetiği içine alan toptan bir medeniyet tarihidir. Gerçekten dini tarihi, sosyal tarihten; hukuki müesseseler tarihini bu müesseseleri değişikliğe uğratan ve yok eden siyasi kargaşalıklar tarihinden ayırmak mümkün değildir.

Bu ilişkileri 16. asırda dünyada ilk defa gören ve sosyal ilimlerin temeli olarak tarih ilmini kuran İbn Haldun olmuştur. Onun anladığı tarih "Umran ilmidir" ki, bu sosyal tarihi yani, kültürlerin ve medeniyetlerin tarihinden başka bir şey değildir.

İbn Haldun, ilk defa tarih ilminin, olayların sadece görünen yönü ile yetinilmemesini, bu arada onların arkasında yatan gerçek sebeplere eğilinmesini dile getirmiştir. Bu konudaki görüşü şöyledir: "Tarih, zahiri itibariyle devletlerin ve çağların haberlerine bir şey eklemez. Oysa iç yapısında, bir görüşü, bir araştırmayı, var olanlar ve onların var oluş ilkeleri konusunda sağlam bir tümevarım gerektirir. Tarihi bu batınî yönüyle bilmek demek, olayların niteliğini ve derinden akan sebeplerini bilmek demektir. Bu yüzden bu ilim hikmetle soydaş, kökü derin bir ilimdir ve hikmet ilimlerinden sayılmaya yeterince layık ve uygundur" (Cevdet Said, Bireysel ve Toplumsal Gelişmenin Yasaları, 1987).

İslam Tarihi

İslâm'ın tevhide daveti ve peygamber (a.s)'nin asrı; hurafelerle dolu, karışık bir ilme ve tarihi malumata sahip, aklı gönlüne, nefsi ahlakına, zulüm ve gazabı insafına galip bir toplum yapısına sahip bir milletle mücahede asrıdır. İslâm, cahiliyyenin her müessesesine, fikir ve şahsiyetine karşı gerçekleştirilen tam bir inkılâpdır.

Kur'an, aynı zamanda beşer tarihinden misallerle, hilkatten, peygamberlerin tevhid mücadelesinden, tarih boyunca geçmiş milletlerin ve ümmetlerin mücadelelerinden bahisle, Resulullah (a.s) ile başlayıp, bütün insanlığı kuşatan bir "ıslah hareketi" niteliğinde olan, İslâm ta'lim ve tebliğini bildirir. Bu mesaj evrenseldir. Yine Kur'an; kainatın yaratılış hikmetlerini, insanların var oluş sebeplerini, arzın gezilip görülmesi, insanların farklı yaratılışındaki hikmetleri, canlı türlerinin ve ekolojik dengedeki fıtratın yerini ve bunların Allah'ın âyetleri olduğunu; insanların dil, din, ırk gibi farklı yaratılmasındaki hikmeti, tanışıp görüşmelerinin inceliklerini, mahlukatı nutfeden, eşyayı ise zerreden halk ettiğinin hikmetlerini, insanın ise bu makro ve mikro âlemin merkezinde, Allah'ın halifesi olarak yüklendiği ve mesuliyetli olduğu kadar şerefli vazifenin hikmetlerini, Allah'a isyan eden milletlere, eski ve harap şehirleri dolaşmalarını, evvelkilerin akıbetlerini düşünüp, akıbetlerini tasavvur ederek, gerçek tarih yorum ve diyalektiğini bize haber vermektedir.

İlk müslüman tarihçiler, tarih ilminin gelişmesine kendilerinden önceki toplumların bilmediği iki esas noktada katkıda bulunmuşlardır.

1. Yaşadıkları asrın tarihini (hayatlarının her yönüyle) tespit ettiler.

2. İslâm'dan önce, şahitleri sadece yargısal konularda tatbik ettiler. Hakim, hak isteyenlerden, bizzat olayı görenden şahitlik istiyordu. İlk Müslümanlar, şahitlik sınırlarını genişletip, bunu tarihi olaylara da tatbik ettiler. Öyle ki, herhangi bir haberi veya sözü duyan, olayı bizzat görenden alır ve silsile halinde nakledilen, "rivayet usulü"nü tespit ve kabul ediyordu.

Eski milletlerde, özellikle eski Yunan ve Roma'da mitos, kıssa, hurafe esatir ve masallarla karışık bir halde verilen tarih metinleri, İslâm'ın rivayet metodu ile ilk defa ilmi ve güvenilir bir metot haline geldiğini, Alman oryantalist ve tarihçi Henry Springer de itiraf etmektedir. Zira onların Rabbi sadece Kâbe'nin Rabbi değil, âlemlerin, âlemin (=akl ve temyiz sahiplerinin) hayrı şerden ayırabilenlerin Rabbi olarak kabul edilir.

Müslümanların Kur'an'ın emirleri ve Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünneti sebebiyle ilme verdikleri yüksek değer sebebiyle, "Tarih" ilmi de hızlıca gelişmiş ve dünya tarih ve ilim anlayışına metodoloji açısından büyük katkılarda bulunmuştur (M. Hüseyin Tabatabai, İnsan'ın Tarihte Tekâmülü, 1989).

Sahabe-i kiram, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayat ve tevhid mücadelesini kendinden sonra gelen insanlara "tabiin"e nakil ve rivayetleriyle tarih ilmi faaliyetleri başladı. Bunu takip eden asırlarda, ortaya çıkan farklı rivayet ve nakiller, ilmi metotlarla elenip doğruları tespit edildi.

İslâm tarihinin ruhu, temeli "ibret" kelimesi üzerine oturur. Tarih, ibret kaynağıdır: *"Peygamberlerin haberlerinden onunla kalbini (tatmin ve) tespit edeceğiniz her çeşidini sana kıssa (tarih) olarak anlatıyoruz. Bunda (bu sure ile) de sana hak ve müminlere bir öğüt ve bir muhtıra gelmiştir" (Hud: 11/120), "Andolsun, onların kıssalarını (tarihlerini) açıklamada salim akıl sahipleri için birer ibret vardır" (Yusuf: 12/26).*

Tarih, müslümanlar için bilhassa tercüme-i hal (=biyografi) ile yakın münasebeti bakımından kendini müşahhas olarak ifade etmek, gündelik hayatın bütün cephelerine eğilmek, insanı ve onun temayüllerini tahlil etmek imkanını veren biricik alandır. Bunun kökleri, Kur'an'ın tarih yorumuna dayanmaktadır. Kur'an'da kabul edilen siyasi yol, daha ziyade tarihi metoddur. Onun için ön hükümler, Arabistan'ın ve civar memleketlerin tarihinden misallere müracaat suretiyle açıklanmıştır.

Görüldüğü üzere tarihi bakış açısı ile Kur'an, toplumların gelişme ve değişme durumlarına dikkati çekmekte ve buna ait bazı kanunların varlığına temas etmektedir. Bazı araştırmacılar, Kur'an'ın o zamana kadar rivayet ve hikayelerden ibaret olan tarihe bir metod getirmek suretiyle, tarihi ilmî bir

çehreye soktuğunu söylemektedirler. Böylece olaylar arasında bir ilişki kurulmakta ve geçmişten birtakım dersler alınması gerektiği anlaşılmaktadır. "Yeryüzünü gezin ve geçmiş kavimlerin eserlerini inceleyin, yoldan sapanların acıklı hallerinden ibret alın" teması çok sayıda Kur'an âyetiyle dile getirilen bir konudur (Sami Şener, Tarih-Sosyoloji Münasebeti, 1992).

İslâm Peygamberinin Hayatını Niçin Tetkik Ediyoruz?

1. "Allah'ın Elçisi" mefhumu, ülkelere, muhitlere ve asırlara göre değişik görünüşler alabilmektedir. Müslümanlar nazarında insan, bütün yaratıklar arasında en şerefli olanı ve Allah'ın bir elçisi ise, ondan daha da şerefli ve insanların en kâmilidir. Bu kemâl hiç şüphesiz, ancak insanlığın en güzel ve mütekâmil görünüşleri olarak anlaşılmalıdır.

2. İnsan hayatı, iki büyük ayırım taşımaktadır: maddî ve manevi. Bu iki alan arasında ayarlı bir denge meydana getirmek, böylesine muvazeneli bir hayatın yaşanan bir örneğini diğer insanlara vermek, şu fânî insanlara hidâyet yolunu göstermeye çalışan biri için herhalde ideal bir şey olacaktır.

3. Tarihte, hayatları taklîd ve takip edilmeye değer iyi birer örnek teşkil eden çok sayıda hükümdar, âlim, velî ve diğer birçok büyük şahsiyetler görülmektedir. Vefatının üzerinden on dört asır kadar bir zaman geçmiş ve bu arada, ilim inanılmaz gelişmeler kaydetmiş ve hayatımızın şart ve durumları, mefhumları bile derin değişikliklere uğramış olduğu günümüzde, acaba niçin Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatını tetkik ediyoruz?

4. Bir Müslüman için sorunun cevabı basittir. Hayatta, o rehberin (Resulullah'ın) gösterdiği yol takip edilmezse Müslüman olunamaz. Henüz Peygamber'in hayat hikâyesinin teferruatını (Sîre) bilmeyen bir kimse için evvelâ şu gerçekleri göstermek faydalı olacaktır:

a. Onun öğrettiği şeyler, bizzat kendisinin nezareti altında kaleme alınmış ve daha sonraki nesiller için tamamen itimada şayan bir şekilde muhafaza edilmiştir. Çeşitli büyük dinleri insanlara tebliğ edip anlatan diğer peygamberler arasında Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah'tan zaman zaman almış olduğu vahiyleri ve diğer ilâhi emirleri sadece etrafındaki insanlara tebliğ etmek ve anlatmakla değil ve fakat aynı zamanda bunları kâtiplerine yazıyla tesbit ettirmek ve kendisine iman edip bağlanan Sahâbîleri arasında dağıtılabilmesi için bunları çoğaltmak şeklinde tedbirler almakla temayüz eder. Bu öğretilip anlatılanların muhafazası, aynı vahiy metinlerinin ibâdet esnasında okunması şeklinde, Müslümanların dînî bir vazifesi haline getirilerek sağlanmıştır. Bu durumda ilâhî menşeli âyetlerin ezberlenmesi mecburiyeti doğuyordu. Bu vahiylerin, yani Kur'ânı Kerîm'in yazılı nüshalarını

meydana getirecek şeklindeki bu tatbikat kesilmeksizin sürdürüldü; Yazıyla tesbit ve ezber, bu iki usul, ilâhi tebliğin vahyedildiği asıl dilde ve dosdoğru bir biçimde, diğer nesillere aktarılabilmesi için birbirlerini tamamlayacak bir biçimde devam ettirildi. Kur'ân-ı Kerîm'in bu metni, Tevrat ve İncil'in ikisi bir arada teşkil ettiğinden daha hacimlidir. O halde, insan hayatının her alanı için bunun çok sayıda emirler ve talimat ihtiva etmesine şaşmamalıyız.

b. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah'ın Elçisi olma şerefini inhisarında bulundurduğuna dair hiç bir beyanda bulunmamış, aksine, kendisinden evvel Allah'ın bütün milletlere benzer Resûl'ler gönderdiğini ifâde etmiştir. Âdem, İdrîs, Nûh, İbrâhîm, Mûsâ, Dâvud, İsâ gibi bunlardan bazılarının adlarını vermiş ve isimlerini zikretmediği daha bir çoklarının gelip geçmiş bulunduğunu ifâde etmiştir. Onun söylediği şey, bunların yegâne fonksiyonunun, ezelî ve ebedî gerçeğin yeniden inşâsı ile daha eski peygamberler tarafından insanlara tebliğ edilip öğretilmiş ve fakat Âdem ile Havva'nın soyundan gelenlerin üzücü tarihlerinde yer alan harpler ve inkılaplar sonucu bozulup kaybolmuş bütün şeylerin yeniden ihya edilip canlandırılması olduğudur. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), bizzat onun getirdiği ilâhi tebliğin, kendisinden sonra Allah'ın yeni bir peygamber göndermesine ihtiyaç duymayacağı bir şekilde el değmemiş ve bozulmamış olarak kalacağına dair inanış üzerinde ısrarla durmuştur. Gerçekten de bugün Kur'ân-ı Kerîm ile onun sahih Hadîslerini içine alan kitaplar, kendi aslî dili ile aynen elimiz altında bulunmaktadır.

c. İlâhî tebliğe başlamasının ilk gününden itibaren Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), bütün dünyaya hitap ediyordu; kendisini hiç bir şekilde sadece bir milletle yahut herhangi bir belli asırla sınırlandırmıyordu; ırk ve sınıf farklarını tanımıyordu. İslâm açısından, insanların mutlak eşitliği ve ancak gönülden gelerek yaptığı işler dolayısiyle (takva bakımından) bazı fertlerin üstün olabileceği, köklü bir kaidedir.

d. "Mutlak kötü insan" gibi "mutlak iyi insan", beşer topluluğunda ancak nâdir istisnalardır ve ekseriyet, "vasat insan" tabakasında toplanmıştır. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisini, insanlar arasındaki "melek" tabiatlılarla sınırlandırmamıştır: Onun tebliği esas itibariyle insanların büyük ekseriyetini teşkil eden vasat, ortalama insana hitap etmektedir. Kur'an'daki bir âyette yer alan ifâdeye göre (Bakara: 2/201) insanın peşinde koşacağı asıl şey: "... Bu Dünyada ve Âhirette iyilik, güzellik..." olmalıdır.

e. İnsanlık tarihinde, büyük hükümdarlar, büyük fâtihler, büyük reformcular, büyük veliler v.s. eksik olmamıştır; fakat ekseriya bunların her biri, kendilerine has alanlarda bir değer sahibi olmuşlardır. Bütün bu çeşitli vasıfların bir arada, tek bir insanda toplanması — işte bu Muhammed (s.a)'da görülür

— sadece pek nâdir bir olay değil fakat aynı zamanda onun öğrettiklerine inanmış kimseler tarafından kendi hayatlarında da yaşanabilme imkânına sahip bir öğretim olayı teşkil eder: Bunun yön'ü ise, hayat olayları içinde muvâzenelenmiştir.

f. Reformculuk vasfını belirtmek bakımından Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, her zaman için güçlü kuvvetli bir din olan ve kayıpları ise, gün başına düşen ortalama kazançlarıyla mukayese edildiğinde hemen hemen bir hiç tutan günümüz dünyasının ileri gelen büyük dinlerinden İslâm dininin muallimi ve mübelliği olduğunu söylemek yeterlidir. Allah'ın sevgili bir kulu ve sâhip kılındığı doktrinleri yaşayan, gerçekleştiren bir kimse olması vasfı bakımından görüyoruz ki onun hayatı kusursuzluk ve tam bir masumiyet içindedir. Sosyal bir teşkilâtçı olarak bellum omnium contra omnes (=tam bir karışıklık ve vuruşma) hali yaşayan bir ülkede o, bir hiç ile işe başlamış ve on sene içinde, Irak ve Filistin'in güney bölgeleri de dahil bütün Arap Yarımadası'nın tamamını kapsayan, mesahası üç milyon kilometrekareden fazla bir devlet kurma sonucuna ulaşmıştı. Bu devleti o, kendisinden sonra on beş yıl gibi kısa bir müddet içinde Avrupa, Asya ve Afrika gibi üç kıtaya olmak üzere aynı ülkeyi genişleten haleflerine emânet edip çekildi. Bir fâtih sıfatıyla giriştiği savaşlarda, her iki taraftan da verilen kayıplar bir kaç yüz kişiyi aşmaz; bununla beraber bütün bu fetholunmuş topraklarda yaşayan insanlar tam bir itaat altına alınmışlardır. Gerçekte o, bedenler üzerinde olmaktan çok, kalplere hükmediyordu. Kendi hayatında iken din tebliğinde elde ettiği başarı, Veda Haccı esnasında Arafat'ta 150.000 kişilik bir mü'min topluluğuna hitap edecek kadar büyük olmuştur ki bu tarihî olayın cereyan ettiği esnada, çok daha büyük sayıda Müslümanın o yıl Hacc'a iştirak edemeyip kendi bölgelerinde kalmış olduklarını düşünebiliriz; zîra bir Müslüman için her yıl Hacc'a gitmek mecbûrîyeti yoktur.

g. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisini, mü'minlere tatbikini emrettiği kaidelerin üstünde asla görmemiştir. Tamamen aksine o, namaz kılmış, oruç tutmuş ve etrafındaki sahâbîlerine verilmesini emrettiği zekât miktarını çok aşan nispetlerde tasaddukta bulunmuştur. O, ister harp zamanında olsun, ister sulh, düşmanlarına karşı dosdoğru ve hattâ merhametli, yumuşak davranmıştır.

h. Onun öğrettiği şeylere gelince, o, insan hayatının bütün görünüşleriyle ilgilenmiştir: inanışlar, ruhî-manevî alan, ahlâk, iktisat, siyâset, hülâsa ister ferdi veya toplumsal, ister ruhî veya dünyevî olsun, her alanda kaideler getirmiştir. Bütün bunların da ötesinde, ayrıca kendi şahsında en güzel örneği de bize bırakmıştır.

5. Bütün bu durumlar karşısında, hüküm vermeden evvel onun hayatını tetkik etmemiz gerekmektedir.

B. SİYER'İN MAHİYETİ

"Siyer", Arapça "sîre" sözcüğünün çoğulu olup Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatını (=hal tercümesini) anlatmak için kullanılır. Zaman içinde: Soy dizini, doğumu, çocukluğu, gençlik yılları, peygamberliği, Mekke ve Medine'de meydana gelen olaylar ve gerçekleşen savaşları da içine alacak şekilde, doğumundan ölümüne kadar Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatından sözeden kitaplara "Siyer-i Nebî", "es-Siretü'n-Nebeviyye" veya kısaca "Siyer" adı verilmiştir.

Siyer ile sıkça beraber kullanılan ve savaş, savaş yeri, savaş menkıbesi anlamlarını ihtiva eden "Meğâzi" kelimesi vardır. Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in savaşlarının anlatıldığı kitaplara da aynı ad verilmiştir.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere siyer, daha genel, meğâzî ise daha dar anlamı ifade eder. Ancak bu iki isim sık sık karıştırılmış ve birbirini ifade edecek tarzda kullanılmıştır. Bazı meğâzi türü eserler, siyer kaynakları gibi, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatından bütünüyle bahseder ve bu tür meğâzi kitapları, Siyer-i Nebî türü eserleri andırırlar. Ancak çoğunlukla meğâzî türü eserler, Peygamberimizin savaşlarını asıl olarak ele almışlardır.

Siyer, bir yönüyle Hadis'e bir yönüyle de İslâm tarihinin içine girmiştir. Gerçekten siyer, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in söz ve davranışlarından bahseden Hadis ilminin bilinmesini gerekli kıldığı gibi; O'nun hayatının her safhasından bilgi vermesi itibariyle de İslam tarihinin bir bölümünü oluşturur.

Nitekim İslâm âlimlerinin çoğu, siyerden itibaren İslâm tarihini bir bütün halinde ele almışlar ve eserlerinde, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatından -hattâ öncesinden- başlayarak İslâm tarihi ile ilgili olayları, yaşadıkları döneme kadar anlatmışlardır.

Siyerin Özellikleri

Siyerin incelenmesi ruhî, aklî ve tarihî bir zevkin oluşmasına sebep olur. Yolların çeşitliliği ve fikrî fırtınaların şiddetlendiği bir sırada İslam âlimleri Yüce Allah'a çağıranlar ve sosyal reform üzerinde titizlik gösterenler için bu incelemeler zaruret kespeder. Ancak o zaman insanların kalbi ve gönlü davetçilere karşı açılır; maslahatçıların arzuladığı ıslahat daha büyük başarı ve doğruluk kazanır. Aşağıda görüleceği gibi, Siyerin belli başlı özelliklerini bir araya getirmeğe çalıştık.

1. Gönderilmiş olan bir Peygamberin, büyük önder veya ıslahatçının hayatını tarihte yansıtması bakımından en sağlamıdır. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatı en sağlam ve kuvvetli ilmî yollarla bize ulaşmıştır. Büyük olayları ve bariz yönleri şüpheye yer bırakmamıştır. Cenâb-ı Hakk'ın Peygamber'ine ihsan ettiği yüce makamın, peygamberlik şerefinin ve her halkasıyla muazzam hayatının da ötesinde cahil kafalarca dehşet verici ve hayranlık kazandırıcı bazı özellikleri O'na yakıştırmaya çalışmak boşunadır. Hayatında attığı her adım bizce apaçık olan Allah (c.c.)'ın Resulüne yakıştırılmak istenen bu lüzumsuz sıfatları gerçek olanlarından ayırt etmemiz kolaydır.

İşte bu özellik, geçmiş hiçbir peygamberin hayatında tesadüf edilemeyen bir sağlamlığı ortaya koyarak şüpheleri ortadan kaldırır. Yahudilerin birçok uydurma ve tahrifatı sağlam olaylara bulaştırmaları yüzünden Musa (a.s.)'ın eldeki mevcut hayatına kesinlik gözüyle bakılamamaktadır. Hele hele günümüzde mevcut bulunan Tevrat'a başvurup onun gerçek hayatını tespit etmemiz mümkün değildir. Batılı birçok araştırmacı, Tevrat'ın çoğu bölümlerinin Hz. Musa zamanında, hatta ondan uzun bir müddet sonrasına kadar yazılmadığını ve mevcut bölümlerin kimler tarafından yazıldığının da bilinmediğini ileri sürmektedir. Sadece bu iddia Onun Tevrat'ta anlatılan hayatının şüpheliliğine kâfi delildir. Bu yüzden Müslüman'ın Kur'an-ı Kerim ve sahih hadislerin bildirdikleri dışında herhangi bir haberin sağlamlığına inanmaları imkansızdır, lüzumsuzdur.

Hz. İsa için de aynı şeyleri söyleyebiliriz. Hristiyan kiliselerce resmen kabul edilen İncilerin ondan yüzlerce sene sonra meydana getirildiği ve -hiçbir ilmî analize tabi tutulmadan- Hristiyanların elinde mevcut olan yüzlerce İncil arasından seçildiği herkesçe bilinmektedir. Ayrıca bu İncilleri yazarlarına dayandırma gayretleri ruhu tatmin edecek ilmî yollara da bağlı bulunmamaktadır. Yazarları olduğu söylenen kişilerle münasebetleri kesintisiz ve sağlam bir senede bağlı değildir. Kaldı ki, batılı araştırmacılar, bu İncil yazarlarının isimleri ve yaşadıkları asırlar konusunda da ihtilaf halindeler.

Dünyada en yaygın dinlerin öncülerinin hayat biyografisi günümüzde bu minval üzere olunca, Buda ve Konfüçyüs gibi yüz milyonlarca bağlısı bulunan din ve felsefe sahiplerinin hayatı daha çok şüphe ve uydurmalarla doludur. Bağlılarının, hayatla ilgili iddiaları ilmî araştırmalarca kabul edilecek köke dayanmamakta; ancak aralarında yaşayan kâhin ve düzenbazlar tarafından tespit edilmektedir. İşte bu haberler, sağlam ve hür bir aklın kabul edemeyeceği daha başka uydurma ve hurafeleri abartılarak nesilden nesile devredilmektedir.

O halde tespit ve tevatürlük bakımından en kuvvetli Siyer'in Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait bulunduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

2. Babası Abdullah'ın annesi Âmine ile evlenmesinden vefatına kadar Peygamber efendimizin hayatının her merhalesi apaçıktır. Biz, O'nun doğumu, çocukluğu, gençliği, peygamberlikten önceki geçimi, Mekke dışına yaptığı seferleri ve Allah (c.c.) tarafından şerefli bir Peygamber olarak gönderilişi hakkında birçok bilgiye sahibiz. O'nun bundan sonraki güneş gibi parlak hayatını ise senesi senesine günü gününe bilmekteyiz. Bu gerçeği batılı araştırıcılar bile inkâr edememiş ve şu hakikati ifade etmekten kendilerini kurtaramamışlardır: "Şüphesiz ki, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) güneş ışığı altında doğan şahsiyettir". Bu haslet ve benzerleri, geçmiş hiçbir peygamber'e nasip olmamıştır. (Yahudi kaynakları dikkate alındığında;) Musa (a.s.)'ın çocukluk, gençlik ve nübüvvetten önceki yaşantısı hakkında detaylı herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Peygamberlikten sonraki hayatı hakkında da bize mükemmel bir şekil çizecek malumat yoktur. (Yine Hristiyan kaynakları dikkate alındığında;) İsa (a.s.)'ın çocukluğu hakkında mevcut İncillerin bildirdiğinden başka bir şey bilmiyoruz. Bu İnciller, Hz. İsa'nın küçük yaşta ne yaptığı ile ilgili olarak, sadece Yahudilerin Havralarına girip orada Yahudi din adamlarıyla tartışma yaptığını söylerler. Nübüvvetten sonraki hayatı hakkında da, ancak dine daveti ve kısaca yaşayışını içine alan haberleri görmekteyiz. Bunların dışında kalanı ise bizce meçhuldür.

Peygamber efendimizin şahsiyeti, yemesi-içmesi, oturup kalkması, giyinişi, şekli, yapısı, konuşması, ailesine karşı muamelesi, ibadeti, namazı, sahabelerine karşı muaşeretine kadarki hayatın en ince noktasına dek sağlam bir şekilde tafsilatıyla anlatan Siyer kaynaklarının benzerini başka yerde aramak boşunadır. O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatını nakledenler saç ve sakalındaki beyaz kılların sayısı üzerinde duracak derecede titizlik göstermişlerdir.

3. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Siyeri, Allah (c.c.)'ın peygamberlikle şereflendirdiği bir insanın hayatını konu almıştır. Bu metodu uygularken O'nu (insanüstü bir varlık şeklinde) insanlığından tecrit etmemiş; Hristiyanların İsa (a.s.)'a, Budistlerin Buda'ya ve putperestlerin putlarına yakıştırdıkları gibi az veya çok olsun, ulûhiyetle vasıflandırmamıştır. O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatı ile bunların hayatı arasındaki farklılık gayet belirgindir. Bu özellik, bağlıların sosyal hayatı üzerinde büyük bir özelliğe sahiptir. Hz. İsa'ya ve Buda'ya ulûhiyet yakıştırmak insanın kişisel ve sosyal yaşayışında onları örnek edinmekten alıkoyar. Halbuki fert, aile ve toplum halindeki yaşayışında mesut ve bahtiyar olarak hayat sürmek isteyen insan için Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), tarih boyunca rehber olmuştur ve olma-

ya devam edecektir. Allah'u Zül-celâl, kitabında şöyle buyurur: *"Andolsun ki Resulullah'ta sizin için, Allah'ı ve âhiret gününü umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örneklik vardır" (Ahzâb: 33/20).*

4. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Siyeri, insanın insanlıkla ilgili her türlü yönünü içine alır. Siyer bize, güvenilir, dosdoğru olan genç Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamberlikle taltif edilmeden önceki hayatından bahseder. Davet ve isteklerinin kabulü için her türlü çareyi deneyen ve vesilelere başvuran; peygamberliğini hakkıyla ifa edebilmek gayesiyle bütün gücünü harcayan bir peygamberin hayatını anlatır.

Devletinin idare ve devamı için en kuvvetli kanunlar ortaya koyan ve onu uyanıklığı, ihlâsı ve doğruluğu ile koruyup yücelten devlet başkanını konu edinir. Bağlılık, güzel muameleyi; karı-koca ve çocukların haklarını en mükemmel şekliyle tayin eden koca ve baba peygamberi anlatır.

Sahabesinin örnek terbiyesine önem veren, kendi ruhundan onlarınkine İslâm aşkını aşılayan ve hayatlarını O'nun davranışlarına uydurmada hassas kılan yüce terbiyeci, büyük mürşit Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatını anlatır. Sahabesinin kendisini canlarından, mallarından, yakın ve akrabalarından daha çok sevmeye götüren büyük ilgi, bağlılık ve sadakatini anlatır. Ve O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) Siyeri bize cesur savaşçıyı, galip kumandanı, başarılı siyasetçiyi, güvenilir komşuyu ve anlaşmasına riayetkar şahsiyeti anlatır.

Özetle; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Siyeri, her davetçi, kumandan, baba, koca, dost terbiyecisi, siyasetçi, devlet başkanı ve buna benzer kişilerde bulunması gereken toplumsal özelliklerle doludur.

Bu kadar özelliği şahsında toplayan başka bir Peygamber, gelmiş-geçmiş hiçbir din ve felsefe kurucusu mevcut değildir. Musa (a.s.) milletini ezilmişlikten kurtaran ve onun yararına kanun ve esaslar getiren lider görünümündedir. Fakat savaşçılara, eğitimcilere, siyasetçilere, devlet başkanlarına, babalara ve kocalara yol gösterecek prensipleri onun (a.s.) malı, evi ve geçim kaynağı olmayan ve dünyaya sırt çeviren takvaya sarılı davetçi olarak anlatılmıştır.

Hristiyanların elindeki hayat kaynaklarına göre ise İsa (a.s.) ne bir savaşçı, ne bir devlet başkanı, ne bir baba, -evlenmediğinden dolayı- ne bir koca, ne bir kanun getiricidir ve ne de Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in diğer hasletlerinden bazılarına sahiptir.

Bunları Buda, Konfüçyüs, Aristo, Eflatun ve Napolyon gibi tarihin büyük adamlarında da bir arada göremeyiz. Onlar -şayet faydalı olmuşlarsa- hayatın sadece bir noktasına eğilmiş, kabiliyetlerini ispat etmeye çalışarak

bunun sayesinde şöhrete kavuşmuşlardır. Beşerin her toplumuna, her çeşit kabiliyetteki insanına ve her insana rehberlik eden tarihin biricik insanı Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) dir.

5. Peygamberlik ve nübüvvetinin doğruluğunda şüphe bulunmayan mutlak kişi Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'tir. Siyeri, sadece olağanüstü şekiller ve mucize yoluyla değil, bilakis tabiî ve aklî yollarla başarıdan başarıya ulaşan kâmil bir insanın hayatıdır. Davetine kulak kabartanlar oldu. Yaptığı tebliğde etrafını yardımcılar sardı.

Savaşa mecbur kaldığında bizzat savaştı. O, aynı zamanda hikmet sahibiydi. Kumandanlığında başarılıydı. Vefat anı geldiğinde davetini yaptığı dava zor ve kaba kuvvetle değil, tam bir sadakati ve imanı sağlayacak serbestlikle bütün Arap yarımadasını kaplamıştı. Arapların bağlı bulundukları gelenek ve inançları, yaptığı davete karşılık O'nu ortadan kaldırma faaliyetlerine kadar varan mücadelelerini, muvaffak olduğu bütün çarpışmalarda hasmına oranla sayıca zayıf bulunduğunu ve vefatına kadarki yirmi üç senelik peygamberlik süresinin kısalığına rağmen büyük başarısını anlayan kimse, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gerçekten Allah (c.c.)'ın peygamberi olduğuna; Allah'ın kendisine bahşettiği sebat, güç kuvvet ve başarının hakiki Peygamber oluşundan ileri geldiğine inanır. Yoksa Allah'u Teala kendisini yalanlayana tarihte eşine rastlanmayan bu yardımı yapar mı?

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Siyeri, nübüvvetinin doğruluğunu aklıselim yoluyla bize ispat etmiştir. Kendisinden vaki olan mucizeler, Arapları imana çağırışında asıl temeli teşkil etmez, inatçı kâfirlerin iman etmesine vesile olan herhangi bir mucize görmemekteyiz. Kaldı ki, müşahhas mucizeler ancak ona şâhid olana bir delil teşkil eder. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i görmedikleri ve mucizelerine şâhid olmadıkları halde sonradan gelen Müslümanların iman etmesi bu fikrimizi te'yid etmektedir. Onlar, Peygamberlik davasının doğruluğunu kesin aklî deliller sayesinde kabul etmişlerdir. Kur'ân-ı Kerim bu aklî delillerden bir tanesidir, insaflı her akıl sahibi, Kur'an-ı Kerim sayesinde Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Peygamberlik davasında doğru olduğunu kabul eder. Yoksa iman için ayrı bir mucize mutlak surette şart değildir.

Bu gerçek, geçmiş peygamberlerin tâbilerince ileri sürülen hayatlarına muhaliftir. Onlara göre insanlar, bu Peygamberlerin ortaya koydukları esasları aklî muhakemeleriyle incelemeden olağanüstü hal ve mucizeler görmedikçe iman etmemişlerdir. Buna en iyi örnek İsa (a.s.)'dır. Kur'an'dan öğrendiğimize göre İsa (a.s.), peygamberliğinin doğruluğunu ispat etmek için Allah'ın izniyle anadan doğma körü ve abraşı iyi ediyor, hastaları iyileştiriyor, ölüleri diriltiyor, evlerinde yiyip biriktirdiklerini haber veriyordu.

Bugünkü İnciller, Kur'an-ı Kerim'in bildirdiğinin aksine, toplulukların birden imanına ancak onun (İsa'nın) ilâh ve Allah'ın oğlu olması dolayısıyla gösterdiği bu mucizelerin etki gösterdiğini söylerler. Hristiyanlık, İsa (a.s.)'dan sonra mucize ve harikalarla yayıldı. ("Resullerin İşleri"nde açıkça görüldüğü üzere) Hristiyanlık, aklî delillerin çok ötesinde mucize ve harika şeylerin üzerinde temel kurmuştur.

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Siyerine baktığımız zaman hiçbir kimsenin, gösterilen mucizenin etkisiyle iman etmediğini; Müslüman olanların sadece akıl ve vicdanın baskısıyla bu yolu benimsediklerini müşahede ederiz. Allah (c.c.)'ın Peygamberine mucizeyi vermesi, O'nu değerli kılmasından ve kibirli inatçıları susturmaktan başka bir gaye taşımıyordu. Kur'an-ı Kerim'i inceleyen kimse, onun ikna metodunda muhakemeye, akla ve Cenâb-ı Hakk'ın yaratıklardaki yüce sanatından dolayı duyu vasıtalarında var olan müşahedeye dayandığını görür.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tamamen ümmî olmasındaki (=okur-yazar olmamasındaki) hakikatle birlikte getirdiği Kur'an-ı Kerim O'nun Peygamberliğini doğrulayan en kuvvetli delildir. Cenâb-ı Hak, Ankebut suresinde şöyle buyurur: *"Ona Rabbinden âyetler de indirilmeli değil miydi? dediler. De ki: O âyetler ancak Allah'ın katındandır. Ben sadece apaçık haber verenim. Sana indirdiğimiz o kitap -ki (sürekli) karşılarında okunup duruyor- onlara kâfi gelmedi mi? Onda iman edecek bir kavim için elbette (büyük) bir rahmet (ve nimet) ve bir öğüt vardır. (Ankebut: 29/50-51).*

Kureyşliler, daha önceki ümmetler gibi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den mucize istemede ısrar edince Allah (c.c.) O'na şu cevabı vermesini emretmiştir: *"Rabbimin şanı yücedir. Ben (Allah'ın) resulü bir beşerden başkası mıyım?" (İsra': 17/93).*

Ayet-i kerimelerin tamamını okuyalım: "Dediler ki: Biz, sana asla inanmayız. Ta ki bizim için şu yerden bir pınar akıtasın. Yahut senin, hurmalıklardan, üzümlüklerden bir bahçen olsun da aralarından şarıl şarıl ırmaklar akıtasın. Yahut iddia ettiğin gibi, gökyüzünü üstümüze parça parça düşüresin veya Allah'ı ve melekleri kefil getiresin. Yahut altından bir evin olsun yahut semaya çıkasın. Ona çıktığına da asla inanmayız ya. Ta ki üstümüze okuyacağımız bir kitap indiresin. *"Onlara de ki: Rabbimin şanı yücedir. Ben (Allah'ın) resulü bir beşerden başkası mıyım?" (İsra': 17/90-93).*

Kur'an-ı Kerim, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in insan olan bir peygamber olduğunu, Peygamberlik davasında harika ve mucizelere dayanmadığını, o'nun ancak akıl ve kalplere hitap ettiğini bu şekilde apaçık ve net bir biçimde ifade etmektedir.

İlk Dönem İslam Tarihinin Yazılmasında Metot

Bu asrın altmışlı yıllarından itibaren Müslüman düşünürler, İslâm tarihinin; yorumda İslâmî düşünce ve metotta ise hadisçilerin kurallarından istifadeyle yeniden yazılması gereğini işlemeye başladılar. Şüphesiz on dört asrı bulan İslâm tarihinin yeniden yazılması yolundaki teklif ve öneriler, oldukça zor bir iş koyuyordu ortaya. Bir taraftan zamanın bir hayli uzun oluşu, bir taraftan da, kaynakların çokluğu, tertip, takdim ve üzerinde durulması gereken konulardaki farklılıklar birer engeldi. Siyasî hayatta erken başlayan, son dönemlerde de, toplum, ekonomi ve eğitim alanlarında görülen sapmalar oldu. Yirminci asırda da, inançta İslâm tarihinin akışını değiştiren, tehlikeli bir sapma belirdi.

Bunun için biz sadece, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatı ve ilk dört halife dönemini içeren İslâm'ın ilk dönem tarihini inceleyeceğiz. Bu dönemde inanç, Müslümanları harekete geçiren güç olmuş ve kaynaklar da, rivayetleri çok kere hadisçilerin metoduyla nakletmiştir. Ayrıca bu dönemin diğer bir önemi; İslâmî prensiplerin en güzel uygulandığı bir dönem olmasıdır. Bu, çağdaş İslâm toplumuna kazandırmak istediğimiz örnek bir tablodur. Tarihin yorumunda İslâmî düşüncenin bazı özelliklerini, hadis terimlerine uygun bir yolun izlenmesini ve tarihimizi Müslüman kalemlerin yazmasının gerekliliğini açıklayacağız.

Diğer milletlerin tarihini -istisnalar hariç- kendileri yazmıştır. Biz Müslümanların da, tarihimizin yazılmasındaki mesuliyeti yüklenmemiz, medeniyetimizi, değer ve ölçülerimizi, bize özgü anlayışımızla öğrenmemiz gerekir. Başkalarının da bizim tarihimizi yazıyor olmaları, sadece sınırlı bir katkıdır; bizim tarih anlayışımız ve insanlara takdimimiz için asıl olmamalıdır bu.

Fakat yaşanan, gerekenin tam aksidir. İslâm âleminin geri kalmışlığı, tarihinin ortaya konmasını da etkiledi. İslâm'dan uzak, tarihini sevmez bir grup tarihçi, İslâm dünyasındaki geri kalmışlığı, Yahudilerin önündeki mağlubiyete varıncaya kadar, tarihe yüklerler. Bu tipler, geçmişle yaşanan zaman arasındaki bağların koparılması, yeni nesillerin İslâm'dan ve onun kültüründen koparılması gereğine inanırlar. Tarihin yanlış kavranmasına neden olanlardan biri de, beyaz sayfaları doğubilimcilerin kitaplarındakini tercüme ederek dolduran, araştırma ve telif zahmetinden kurtulduğu için, Müslüman topluma ektiği zehire aldırış etmeyen tembellerdir.

Bir başka neden de, İslâm dünyasının fikrî bakımdan gerilemesi ve dünyadaki ilerlemeye ayak uyduramayışıdır. Bu da, Avrupa'daki kalkınma hareketiyle beraber, Batı ile doğu arasında gitgide büyüyen uçurumdan kay-

naklanmaktadır. Artık 19. yy'da ve 20. yy'in ilk çeyreğinde Müslümanlar tarafından yapılmış ciddi bir tarih araştırması bulmak zordur. Ortaya konanların pek çoğu da, doğubilimcilerin eserlerinin çevirileridir.

Bu konuda ağır yükü, yeni nesillere aktarma sorumluluğunu İslâm'a inananlar üstlenmişlerdir. İslâm tarihini ve İslâm toplumunu, olması gerektiği gibi kavrayabilen, imanın lezzetini tadabilen, imanın fert ve topluma olan tesirini, böylece İslâmî tarihin seyrini idrak edebilecekler anlayabilir sadece.

İslâmî yorum, İslâm'ın evren, hayat ve insana bakış açısından kaynaklanır. Bu da, Allah Teâlâ'ya, kitaplarına, elçilerine, ahiret gününe, hayır ve şer ile kaderin Allah Teâlâ'dan olduğuna iman etme esasına dayanır. İslâmî yorum, İslâm'ın inanç esaslarını aşamaz; ilk İslâm toplumunu, dünya toplumları arasında ayrıcalıklı bir mevkiye yerleştiren, ilahî vahyin etkisi vardır onda. Temize çıkarmak için yapılan bir yorum değil; dışındaki her şeyden üstün, imanın özelliklerini barındıran bir bakış açısıdır. Marksizm'de olduğu gibi, maddi sebeplerin değişmesiyle ortaya çıkan maddeci bir yorum veya Batıdaki gibi, dış etkilerle yönlendirilen bir yorum değildir. İslâmî yorum, insanın, toplum ve tarihin değişmesinde, ilahî irade dâhilinde kalan mesuliyet ve rolünü açıklar. Tek bir ırkın çevresinde de dolaşmaz; hacmi ve konumuna göre bütün Müslüman toplumları ele alır. Tarihi, belli bir grubun hizmetine sokup, gerçekleri tersyüz etmez.

TARİHİ YORUMLAMADA, İSLÂMÎ DÜŞÜNCE

1. Kur'ân'ın Koyduğu Ölçütleri Gözetme

Meselâ: İnsanlığın inancında esas olan şirk değil, tevhittir. Hz. Âdem'den (a.s.) beri, insanlığın inancı tevhitti, şirk sonradan ortaya çıkmıştır.

'İnsanlar bir tek ümmetti. Allah peygamberleri müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdi " (Bakara: 2/213)

Yani, başlangıçta bütün insanlar tevhit üzereydi. Onu terk edip sapmaya yüz tutunca da Allah Teâlâ, onları tevhide geri çevirmesi için peygamberler gönderdi. Kur'ân bu ölçüyü koyuyor. Fakat eski tarih kitaplarına göz gezdirdiğimizde, bazı Müslüman tarihçilerin Kur'ân'a aykırı görüşlere sahip olduklarını görürüz. Onlara göre insanlar, hayvanlara, yıldızlara, tabiat güçlerine tapıyorken, akim ilerlemesi ile tevhide ulaşmışlardır. Onlara göre yalnız güneşe ibadeti emreden, Mısırlıların tapındığı diğer putları reddeden Firavun Ahnoton, ilk tevhit ehli kimsedir. Bu iddianın iki neticesi var:

a) İnancın, birden çok ilah inancından tevhide, insan aklı ve kültürünün ilerlemesi ile ulaştığını kabul etmekle vahyi ve peygamberliği inkâr.

b) Darvin teorisinden etkilenme ve bu teorinin inanç ve dine de uygulanması.

Müslüman tarihçiden istenen ise, Kur'ân'ın insanlık tarihi hakkındaki ölçülerini kavraması ve tarihi yazarken bunlara dikkat etmesidir. Kur'ân'ın haberlerine aykırı bazı teorilerle karşılaşması hâlinde de, kesin gerçekler olmayan bu teorileri reddetmelidir. Eski tarihe ait ortaya konan pek çok şey, tarihî kalıntılar ve arkeolojik kazılardan elde edilen sonuçlara dayanır. Böyle bir bilgi de, insanlık tarihindeki mühim olayları aydınlatamayacak, dağınık bir bilgidir. Tarihçi Müslüman değilse, elindeki maddi kalıntılardan başka bir dayanağı yoktur. Müslüman tarihçi ise, Kur'ân'a dayanır. Kur'ân, hiçbir bâtılın bulaşmadığı, tahrif ve değiştirmeye maruz kalmamış tek ilâhî kitaptır. Allah Teâlâ'nın Müslümanlara büyük bir nimetidir; Müslümanlar her asırda, Allah kelâmı olduğuna hiç şüphe etmeden okurlar onu. Düşünce ve davranışlarında, toplumlarının yönlenmesinde, medeniyetlerinin oluşmasında Kur'ân'ın mühim etkileri vardır. İslâm ümmetinden başka bir ümmet için gerçekleşmemiş bir şeydir bu.

2. İslâm'ın ilk Dönemi Müslümanlarını Etkileyen Unsurları İnceleme

İslâm inancının yönlendirdiği İslâm toplumunda, davranışları etkileyen unsurlar genellikle, Allah Teâlâ rızası ve vaat edilen ahiretteki mükâfatlara ulaşma emelinde özetlenebilir. İhlâslı müminleri yönlendiren ikinci bir gaye yoktur. İster nefsî cihat olsun, isterse sosyal, ekonomik, siyasî bir hareket olsun, niyetin yalnız Allah için olması şarttır. Müminin her davranışı, "Allah rızası" etrafında döner. Mümin bilir ki, niyetine başka şeyleri de katarsa, ameli boşa gider. Hadis-i şerifte: "Allah, ihlâsla O'nun için yapılan ve rızası umulandan başka bir ameli kabul etmez" buyuruluyor. Bu düşünce bugünün şuurlu Müslümanlarında bile hâkimse, zamanların en hayırlısı olma sıfatını bulunduran sahabe, tabiîn (=sahabeden sonra gelen nesil) ve tebeu't-tâbiîn'de (=tabiîn neslinden sonra gelen nesil) nasıldır acaba?

İslâm'ın ilk nesli eğitime, ruhlarını arındırma, düşünce ufuklarını büyütme ve inançlarını saflaştırıp, ibadet ve çalışmada onları yalnız Allah'a yönlendirmedeki etkisini bilmek, onların, fetihlerde, İslâm'ın yayılmasında, problemlerin çözümünde ve yeni olayların İslâmî çözümlere kavuşturulmasındaki başarılarının sırrını da bilmeyi kolaylaştırır. Doğubilimci Kaytani ve diğerlerinin iddia ettiği gibi, dünyevî bir arzu, hâkim olma isteği, fethedilen toprakların nimetlerinden veya çöl hayatından kaçma hareketi değildir bu.

Taberî, İranlıların komutanı Rüstem'e elçi olarak giden Rib'i ibn Âmir (radıyallâhu anh)'ın "Sizi buralara getiren nedir?" sorusuna verdiği cevabı şöyle nakdediyor: "Bizi çıkarıp gönderen Allah'tır. Dilediğini, kula kulluktan Allah'a kulluğa, dünyanın darlığından ferahlığa, dinlerin zulmünden İslâm'ın adaletine erdirmek istiyor. Bizi, onları kendisine çağıralım diye insanlara gönderdi."

Rib'i ibn Âmir (radıyallâhu anh)'ın Müslümanların elçisi vasfıyla söylediği sözler, kendisinin bir kanaati değildir; Müslümanların komutasına ve mücahitlerin çoğuna hâkim olan fikrin ifadesidir. Evet, cihada katılan bazı Arapların, cihat yanında maddi çıkarlar da gözettikleri olmuştur. Fakat bunlar hareketin ne idare, ne de ruhî yapısında yerleşmiş değildi. İslâm toplumu da, bir beşerî toplumdur; içinde en iyiye talip, her şeyinde Allah rızası gözetenler olduğu gibi, İslâm'ın hoşgörü gösterdiği sınırlarda kalan, daha düşük derecelerin peşinde koşanları da vardır.

Şunu açık bir dille ifade edelim ki; İslâm'ın ilk dönem tarihini ancak, Müslümanlar inceleyip yorumlayabilir. Bu tarihi yorumlayacak kişi, Allah Teâlâ'nın peygamberine emrettiği şu âyeti her gün tekrar eden biri olmalıdır:

"De ki: Namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm, âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. " (En'âm: 6/162-163)

Bu kişinin kalbi de, düşüncesi de, Kur'ân ve sünnete bağlı olmalı, şahsi davranışlarında, onu harekete geçiren etkilerde Kur'ân ve sünnetin ağırlığını her an hissetmelidir.

Batılı doğubilimcilerin, İslâm'ın ilk dönemi ile ilgili yanlış yorumları buradan kaynaklanıyor. İslâmî Şûra'nın en güzel uygulamalarından biri olan Sakife Benî Saide olayına, müsteşrik Lamans'ın bakışını ele alabiliriz. On beş ve on altıncı yüzyıllarda Fransa saraylarında gördüklerinin etkisiyle, Sakife olayına da peşin bir kanaatle bakıp, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın (r.anhum) tartışmalarına, hilâfet için Sakife Benî Saide'ye gitmeye karar vermelerine yanlış bir yorum getirmek istiyor.

Gerçekten doğubilimcilerin araştırmaları oldukça fazladır ve bu araştırmaların ilmîlikleri, dinî ve ırkçı tutuculuk noktasından ne durumda oldukları gayet açıktır. Fakat bu araştırmaları yapanlar, genellikle kendine has medeniyeti, felsefesi, ölçüleri, değerleri olan, İslâm'dan uzak başka çevrelerde yetişmiş düşünürlerden çıkıyor. Bu da onların İslâm'ı tanımalarını zorlaştırıyor. Buna bağlı olarak da, Müslümanın bireysel ve sosyal davranışlarını etkileyen unsurları anlamaları da kolay olmuyor. İki tarih arasındaki tabii farklara rağmen, İslâm tarihini Avrupa tarihi ile karşılaştırıyorlar. Dikkatimizden kaçma-

yan bir husus da, Avrupalıların her şeye genellikle, askerî ve teknolojik başarılarıyla baktıklarıdır; başarıları kendilerine, yanlışları başkalarına yüklerler. Dünya medeniyetlerini yazan Taine, İslâm medeniyetine, dünya tarihindeki geniş yeriyle uyuşmayan dar bir alan bırakmıştı. Doğubilimcilerin araştırmalarındaki en büyük eksiklik, sağlam bir gözle İslâm'a, onun özüne ve İslâm toplumuna, bu dinin tarihin seyrine olan etkisine bakamayışlarıdır. Bu önemli eksiklik; özellikle Peygamberimizin hayatı ve yaşam tarzı ile ilk dört halife dönemine ait araştırmalarını güvenilir olmaktan çıkarıyor. Zira bu iki dönem, tarihî olaylarla İslâmî hakikatlerin uyum içinde olduğu dönemlerdir.

3. Medeniyete Allah'a Kulluk Noktasından Bakmak

Müslüman tarihçi, herhangi bir medeniyetin ulaştığı maddi seviyeye bakarak hüküm veremez. Onun, hüküm vermek için o medeniyetin, Yaradan'ın yaratılmışlar için koyduğu hedefe ne kadar yaklaştığına bakması gerekir. "İnsanları ve cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattım" (Zariyât: 51/56). Müslümanın gözünde üstün medeniyet; mensupları Allah'ı birleyen, yalnız O'na kulluk etmek için gerekli siyasî, sosyal, ekonomik, kültürel ve maddi şartları hazırlayıp, toplumda işleyen kurumların hiçbirinde inancı ile davranışları arasında zıtlık olmayacak bir zemini kurabilen medeniyettir. Müslüman, alemlerin Rabbine yönelirken hiç bir baskıyla karşılaşmamalı. Medeniyetler ilim ve teknikte, sanatta, edebiyatta, yüksek binalar, saraylar inşasında, insana hayatı kolaylaştırmada ne kadar ilerlerse ilerlesin, Allah'a kulluk ve dinini tatbik için gerekli zemini kuramamışsa, o medeniyet Müslümanın gözünde geri ve kısır bir medeniyettir.

İslâm medeniyeti de, çeşitli tarihî merhalelerden geçti. Şüphesiz, İslâm'ın ilk dönemlerinde, büyük bir maddi varlık söz konusu değildi; hicrî üçüncü ve dördüncü asırlarda böyle bir varlık çıktı ortaya. Bunun için Batılı tarihçi Adam Mitz, İslâm medeniyetinin en parlak dönemi olarak hicrî dördüncü asrı gösterir. Hâlbuki Müslüman bir tarihçi için İslâm'ın ilk dönemleri, medeniyetin en parlak dönemidir. Çünkü bu dönemde Allah'ı birleme ve O'na kulluk bilinci diğer asırlara göre daha baskındı. Bu dönemde Müslümanlar, dördüncü asrın Müslümanlarından daha fazla dinin emirlerine bağlı kalıyorlardı. Resulullah da (sallallâhu aleyhi ve sellem) buna işaret ediyor: "Asırların en hayırlısı benim asrım, sonra onların peşindekiler, sonra onların peşindekiler(dir)."

Bu düşünüş, Müslüman olmayan tarihçiler için gariptir. Çünkü onlar ölçülerini, Batı medeniyetinde gördüklerine göre belirtiyorlar. Müslüman tarihçi içinse, gayet normal bir şeydir bu. Zaten o, İslâmî şuuruyla, maddeci Batı medeniyetinin ölçü ve değer halkasını parçalayabilecek durumdadır.

4. Temize Çıkarmayı Bir Ölçü Olarak Kabul Etmemek

Bu düşünce, fikir emperyalizminin bizde bıraktığı bir komplekstir. İslâm'da cihat ve İslâmî fetihlerden söz ederken bazı çağdaş Müslüman tarihçilerin kullandığı itirazî üslup da, aynı kompleksten doğuyor. İslâmî fetihleri, Rum ve Fars saldırılarına karşı, Arap Yarımadasını savunma hareketi olarak göstermeye çalışıyorlar. Hatta Resulullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) savaşları da, bu üslubun etkisiyle inceleniyor ve Medine devletini savunma şeklinde ele alınıyor. Bazı Müslüman tarihçiler, temize çıkarmakta acze düştü mü, sahih rivayetleri reddetme yolunu bile seçiyorlar. Yazarlardan biri, hadis, siyer ve tarih kitaplarında kayıtlı olan, İbni İshak'ın rivayet ettiği Benî Kurayza Yahudilerinin öldürülmesi olayını reddetmiştir. Sanki öldürülmelerindeki adaletten şüphe ediyor.

O hâlde İslâmî yorum, ne bir müdafaa, ne de temize çıkarma gayreti olmalıdır. Bilakis, İslâm hak, gerisi batıldır. İslâm'ın emrettiği cihat ve benzeri ibadetler, yirminci asır insanının zihninde garip de olsa, arındırılmaya ve kendisi için mazeret bulunmasına muhtaç değildir. Biz İslâm'ı ve tarihini belli bir asırdaki fikrî akımlara hoş göstermek için savunmuyoruz ki, bir asırda kabul edilip öbüründe reddedilsin. Ya da, bir bölgenin insanı beğensin, diğerleri reddetsin. Hüküm Allah'ın ve dinindir, insanların arzu ve isteklerinin değil.

5. Tarihin Yazılmasında Şer'î Terimlerin Kullanılması

Kur'ân ve sünnete dayalı bir İslâmî düşüncede, tarih yazarken, şer'î terimleri kullanmak zorunludur. Şer'î terimlerin net ve belirli bir anlamları, şahıslar ve olaylar için önemli ölçüleri çizen değerleri vardır. Kur'ân-ı Kerîm insanları, "mümin", "kâfir", "münafık" diye sınıflandırıyor... Her üçünün de değişme kabul etmez, hassas ve belirli sıfatları vardır. Biz bu terimler yerine, İslâm dışı kaynaklardan türemiş başka deyimler kullanamayız. Meselâ, insan için, şeriata aykırı bir niteleme olan ve hassas ölçüleri olmayan "sağcı" "solcu" tabirlerini nasıl kullanabiliriz? Olaylar ve medeniyetin ürünleri için de şer'î terimler kullanılmalıdır: "İyi","kötü","hak","bâtıl", "adalet", "zulüm" gibi. Bunların yerine "ilericilik", "gericilik" gibi Batı kaynaklı deyimlerin kullanılması doğru olmaz.

Bazı Müslüman yazarlar, İslâm lügatinde olmayan deyim ve terimleri kullanabiliyorlar. Bu bize, cahiliyeyi andıran bir kültürde erime ve bize bağımsız şahsiyetimizi kaybetme tehlikesini getirebilir.

İslâmî düşünce ve metodumuzu ortaya çıkarıp koruyabilmek ve İslâmî usulün ve terimlerin Batıdaki terimlerden daha hassas olduğunu ispat edebilmemiz için, İslâm tarihini yeniden yazarken İslâmî terimlerin kullanılması önemlidir.

Şimdi, İslâm tarihinin, hadisçilerin metoduna göre araştırılmasından neyi kastettiğimizi açıklayabiliriz,

Hadisçilerin, hadis tenkidinde, sahih ve zayıf hadislerin ayırt edilmesinde takip ettikleri metotları vardır. Biz, İslâm'ın ilk dönemine ait tarihin tenkidinde de bu metotların uygulanmasını istiyoruz. Çünkü bu rivayetler, metinden önce bulunan, sonrakinin bir öncekinden duyduğu haberi naklettiği senetlerin (râvi zinciri) bulunmasıyla bir nevi hadislere benziyor. Râvilerle ilgili bilgiyi de, şahıslarla ilgili yazılmış kitaplardan elde edebiliriz. Meselâ sahih bir hadisin şartı; baştan sona, herhangi bir pürüz ve yanlış olmadan, adil (=adalet sahibi) ve hafızası kuvvetli birinin aynı şartları taşıyan bir diğerinden rivayet etmesidir. Sahih bir tarihî rivayetin şartı olarak da, baştan, olayı yaşayan şahsa kadar bütün râvilerin, iyi bir dindar, evham ve karışıklıktan koruyup hafıza ve yazılarında olayı iyi kaydedebilecek bir zekâya sahip olmaları, rivayet ettikleri şeyin, diğer rivayetlerle uyumlu olması istenmelidir. Diğer rivayetlerle uyuşmayan bir rivayet şüphelidir. Aynı zamanda rivayette, gizlilik, râvi atlama, metin yanlışlığı olmamalıdır. Tarihî bir rivayet, sözünü ettiğimiz sıhhat derecesinde değilse, aynı olayla ilgili diğer rivayetleri toplarız; bir olay, birkaç yolla nakledilmişse, rivayet edenlerin bir araya toplanıp, yalan üzere ittifak etmeleri imkansız bir durum ortaya çıkarıyorsa, bu rivayetin gerçeklik oranını kuvvetlendirir.

Fakat muhaddislerin, tarihî rivayetlerle ilgili tutumlarına dikkat etmek lazım. Zira onlar tarihî haberlerin rivayetinde oldukça esnek davranırlar. Mürsel ve munkatı (=ilk ravisi atlanan, rivayet zincirinde herhangi bir kopukluk bulunan) haberleri çokça rivayet edebilen, güvenilir tarihçilerden Muhammed ibn İshâk, Halife ibn Hayyat ve Taberî'yi örnek olarak verebiliriz. Hatta Taberî, Hişâm ibn Kelbî, Seyf ibn Amr et-Temimî, Nasr ibn Müzahim gibi oldukça zayıf ravilerden rivayet edebilmektedir.

Şüphesiz, tarihçilerin hadiste gösterdikleri titizliği tarihî haberlerde göstermeyip zikredilen ravilerle yetinmeleri, günümüzün Müslüman tarihçilerine ağır bir yük bırakmıştır; ancak muhaddislerin metotlarını öğrendikten sonra, zorlu bir çalışmayla bu metotları tatbik edip, sahih rivayetleri elde edebilecektir. Elbette bu, hadisçilerin metotlarını ve rivayetlerle ilgili çalışmalarını kavramış bir Taberî'ye göre bile pek de kolay bir iş değildir. Ne olursa olsun biz, zor çalışmalardan sonra da olsa bizi, neticeye götürebilecek ilk malzemeleri bize hazırlayan önceki tarihçilerimizin değerini inkâr etmiyoruz.

Evet, rivayetleri inceleyip sahih olan ve olmayanını ayırdık. Şimdi ne yapacağız?

İslâm'ın ilk dönemi tarihinde öncelikle sahih rivayetlere yer verilmesi, daha sonra hasen ve zayıf rivayetlerin ele alınması bir prensiptir. Çelişki hâlinde de, daima daha kuvvetli olan rivayet alınır. Sağlam bir yolla gelmeyen veya başka bir rivayetle desteklenmeyen zayıf rivayetlerde, sahih ve hasen rivayetlerin bulunmadığı yerlerde, inanç ve dinin esasıyla ilgili bir konu olmamak şartıyla kullanılabilir. Ölçü, "inanç ve dinin temel uygulamaları ile ilgili konularda sağlam rivayetlere dayanmaktır." Peygamberimizin hayatı ve yaşam tarzı ile ilk dört halife döneminin, fıkıh dairesine giren olaylarla dolu olduğu besbelli; İlk dört halife, hayatın İslâm prensiplerine göre yürümesi için içtihat ediyorlardı. Fetihlerle beraber genişleyen İslâm devletinde, sürekli yenilenen olaylarda verdikleri hükümler bizim için, tâbi olmaya müsaittir.

Şehirler kurma, binalar yapma, kanal açma gibi sosyal olaylarda veya savaş meydanlarının, mücahitlerin durumlarına ait rivayetlerde daha basit bir metot takip etmekte bir sakınca yoktur.

Bu ilkeyi kabul ettikten sonra, Peygamberimizin hayatı ve yaşam tarzı ile ilk dört halifenin döneminin araştırılmasına hadis kitaplarından başlayabiliriz. Hadis kitapları tenkitçiler tarafından, sîret ve tarih kitaplarına oranla daha çok incelenmiş, tenkide tutulmuştur. Mesela, Sahih-i Buhârî ve Müslim'in eski hadis âlimlerinin ve çağdaş araştırmacıların çalışmalarından sonra, hep sahih hadisleri ihtiva ettiği ortaya çıkmıştır. Basit harf hataları bile tenkitten kaçmamış, incelenmiştir. Demek ki biz, ilk dönem tarihi için Buhârî ve Müslim'in rivayetlerine güvenebiliriz. Ardından da, aynı inceleme ve tetkikleri gören dört Sünen ve Malik'in Muvatta'sını, zayıftan tamamen arınmadıkları için, Buhârî ve Müslim seviyesinde olmasa da, örnek olarak gösterebiliriz.

Her ne kadar bütün olayları aktarmıyorsa da, hadis kitapları, sîretle ilgili haberlerin büyük bir bölümünü bulundurur. Bu da, siret ve tarih kitaplarına hadisçilerin ölçülerini uygulamanın önemine işaret ediyor. Uyûnu'l-Eser fil-Megâzî ve'ş-Şemâil ve s-Siyer adlı eseriyle Hafız b. Seyyidinnâs ve Târîhu'l-İslâm adlı eseriyle de Hafız Zehebî gibi hadisçilerin ileri gelenleri, Peygamberimizin hayatını ve hayat tarzını yazarken kütüb-i sitte'ye dayanmış, fakat siyer ve tarih kitaplarını da bir kenara bırakamamışlardır.

Burada, dikkat edilmemesi hâlinde, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sîretinden şüpheye sebep olabilecek mühim bir gerçeğe değinmeliyiz. Hadis kitapları, Peygamberimizin sîretine ilişkin pek çok konuda sîret ve tarih kitaplarını destekler durumdadır. Özellikle Muhammed b. İshâk b. Yesâr (ö. 151/768) ve Musab. Ukbe (ö. 140/757)'nin sîretleri. İbn İshâk'ın sîreti bize, Sîret-i İbn-i Hişâm adıyla ulaşmıştır. Örnek olarak İbni İshâk'ı seçmemizin nedenine gelince, bu eserin karşısında Megâzî el-Vakîdî adlı eserin bulunma-

sıdır. Hadisçiler, Vâkidî'nin sîretindeki konu çokluğunu kabul etmelerine rağmen, onu uydurmayla itham edip, zayıf saymışlardır. Gerçekten de, Megâzî el-Vâkidî üzerinde yapılacak bir araştırma, hadisçilerin sözlerini doğrular. Vâkidî'nin sözünü naklettiği râvilerden çoğunu rical (hadis râvilerini inceleyen) kitaplarında bulamıyoruz.

Doğubilimcilerden bazıları (bizim tarihçilerimizden de onlara uyanlar var) Megâzî el-Vâkidî'yi büyütüp, Sîret-i İbn İshâk'tan daha üstün tutarlar. Hâlbuki İbni İshâk'ın Sîret'i, daha güvenilir ve sağlamdır. Çok konuda verdiği bilgiler, hadis kitaplarıyla aynıdır. Hadis kitaplarıyla sîret kitapları arasındaki fark genellikle sîret kitaplarının rivayetleri kesik senetlerle alınmasıdır. Bu rivayetler, sîret kitaplarındakini doğrular mahiyette, tam senetleriyle hadis kitaplarında da bulunabilir. Şüphesiz sîret ve tarih kitapları yanında hadis kitaplarını da ele alıp, "tarihî rivayetlere" hadisçilerin ölçülerini uyguladığımız zaman, bazı değişme ve ilâveler de olacaktır.

Bu metodun uygulanmasıyla elde edilebilecek bazı neticeler şunlardır:

a. Siyer kitaplarından, özellikle İbni İshak'ın sîret'inden elde edeceklerimizle, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatı hakkındaki bilgimizin güvenilirliği artacaktır. Bu, Allah Teâlâ'nın kullarına bir rahmetidir, iyi örnek olabilmeleri için, peygamberinin sîretini mümin kulları için muhafaza etmiştir.

b. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dünya ve ahiret işlerini içeren hayatı hakkında yeni bilgiler edinme. Bu bilgileri hadis kitaplarından alabiliriz. Tarih ve siyer kitapları, Peygamberimizin dönemindeki sosyal, ekonomik ve idarî konuların detayına girmezler.

c. Tarihçilerin ve hadisçilerin ihtilâfa düştüğü bazı konuların açıklığa kavuşturulması. Meselâ: Benî Mustalık'a habersiz baskın yaptığını kaydederken siyer kitapları, onların uyarıldığını ve savaşa hazırlandıklarını, savaşın ondan sonra gerçekleştiğini yazıyor.

Biz bu durumda, İslâm'ın düşmanı uyarma ile ilgili emirlerini incelemek durumundayız. Âlimler, üç görüş belirtiyorlar:

1- Gerekmediği kanaatinde olanlar; Ma'zerî ve Kadı İyaz'ın görüşü.

2- Gerektiği kanaatinde olanlar; İmam Malik ve diğerlerinin görüşü.

3- Davetin ulaşmadığı kimseler için gerekir, ulaştığı kimseler için de gerekmez görüşünde olanlar; Ebu Hanife, Şafiî, Ahmed ve onlara uyanların görüşü. Tercih edilen görüş de bu görüştür (Şevkânî, Neylü'l-Evtâr, VII, 262).

Benî Mustalık, davetin ulaştığı kimseler olduğuna göre; İmam Buhârî'nin, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in habersiz baskını ile ilgili rivayeti, sözünü ettiğimiz bu tercih edilen görüşe uygundur. Daha uygundur veya Buhârî'nin rivayeti, Kur'ân'ın *"Eğer bir topluluğun anlaşmaya hıyanet etmesinden korkarsan, sen de onlara karşı anlaşmayı bozarak aynı şekilde davran" (Enfal: 8/58)* şeklindeki hükmüne ters düşüyor gerekçesiyle İbni İshâk ve diğer siyer kitaplarının rivayetine yönelmeye gerek yoktur.

d. "Kardeşlik anlaşması", "Medine yasası" gibi, yalnız siyer ve tarih kitaplarına dayanan ve çağdaş çalışmalarda iyice kavranamayan siyerle ilgili bazı konularda düzeltmeleri gerçekleştirme... Fakat bu düzeltme, eski sîret yazarlarının çizdiği çerçeveyi aşmamalı. Yapılan çalışma ve karşılaştırmalar, hadis kitaplarıyla sîret kitaplarının esas ve detayda uyum içinde olduklarını ispat ediyor.

Bu da Allah'ın peygamberinin sîretine, her zaman ve her yerde örnek olarak kalabilmesi için bir lütfudur. Onun sîreti için tabiînden üstün zekâlı hadisçiler halk etti; olayları gözleriyle gören sahabelerden, zayi olmadan öğrenip kaydettiler. Olaylarla, yazıya geçme arasında zayi ve tahrife sebep olabilecek bir kopukluk olmadı. Siyer yazanların çoğu hadisçilerdendir; edebiyatçı veya hikâyecilerden değil. Güvenilirlikleri ile meşhur, tenkide açık metotları olan kimselerdir hep. Kullandıkları üslup da, mübalağa ve hayalden uzak, tabii bir üsluptur.

Genel İslâm Tarihi İçin

Araştırdığımız her konuda, hadisteki sıhhat şartını aramanın güç bir şey olduğu şüphe götürmez. Böyle bir şarta bağlanması hâlinde, İslâm tarihinin asırları bulan çeşitli bölümlerindeki olaylara yorum getiremeyiz. Dünya tarihleriyle de bir kıyaslama yapacak olsak, pek çok olaylarla dolu olmalarına rağmen, şahsi rivayetlerin ya da, belirsiz tarihçilerin de kullanıldığını görürüz. En uygun olanı, normal durumlarda, tarihçinin adil ve sağlam hafızalı olmasını yeterli bulmak, çelişki hâlinde de tarihçiler arasında hadisçilerin ölçülerini uygulamak olsa gerek.

Tarihçide, güvenilirlik ve din şartı aranması, şahıslar ve toplumlar hakkındaki şahadetinin kabulü için zorunludur. İslâmî bakış açısından, İslâm tarihinin bütün bölümleri yeniden sınıflandırmaya muhtaçtır. İnsaflı Müslüman yazarların kaleminden çıkması hâlinde, ne gibi tarihî hükümlerin değişeceği, Osmanlı Devleti tarihinin yeniden araştırılmasıyla açıkça ortaya çıkmıştır. Öyle zannediyorum ki, Emevî ve Abbasî tarihlerinde, hatta onlardan sonra günümüz tarihinde de önemli ölçüde değişiklikler olacaktır. Tarihimize ne gibi yalan ve tahriflerin sokulduğu anlaşılacaktır.

Müslüman tarihçileri, tarihe İslâmî yorum getirebilecek çalışmalar yapmaya çağırmaktan kendimi alamıyorum. Gençlerimiz de, İslâm tarihindeki olayları ve önemli şahsiyetlerimizi incelemeye tâbi tutmadan, tarih kitaplarının anlattığı şekilde gelişigüzel okumamalıdırlar. Taberî ve diğerleri gibi, İslâm tarihi ve ilk dört halife dönemindeki olayları, şahsî ve siyasî görüşlerine göre nakledenlere karşı uyanık olunmalıdır. İslâm tarihinin, Allah'a ve Resulüne inanan; dinimizin, tarihimize, durum ve geleceğimize olan etkisini kavrayan kalemler tarafından yazılması, zor bir işte olsa muhakkak gerçekleşmelidir.

Siyerin ve İslam Tarihinin Yorumu

İslâm tarihinde Peygamberimizin hayatının kayda geçirilmesi, ilk dönemlerde başlamıştır. İlk asırlardan itibaren gerek hadisçiler ve gerekse tarihçiler tarafından bu konuda birçok eser yazılmıştır.

Vakıdî ve Belâzurî gibi tarihçilerin eserlerinde olayların zaman ve yer tertibi ön plana alınırken, rivayetlere ve senetlere önem veren hadisçilerde de konuların bölümlere ayrıldığını görüyoruz. Tek bir rivayeti, müelliflerinin biyografisine bağlı olarak çeşitli yerlerde, bölümler hâlinde zikredebilmektedirler. Nitekim İmâm Buhârî'nin "Sahîh"i içinde bir bölüm olan "Meğâzî" de bunu açıkça görmek mümkündür. İmam Müslim'in "Sahîh"inde ise bu daha az göze çarpar. Bu da onun, uzun metinleri olduğu gibi almaya önem vermesinden kaynaklanır. İmam Müslim rivayetlerin, müelliflerinin biyografisine göre bölümlenmesine de Buhârî kadar önem vermez.

Muhammed b. İshak, Halife b. Hayyât, Yakut b. Süfyan el-Fesevî ve Muhammed b. Cerîr et-Taberî gibi müellifler ise, her iki ekolün özelliklerini birleştirmişlerdir. Bu müellifler, hadisçilerin metodunu uygulayarak senetlerin zikrine ve bu senetlerin toplanarak bir olayın tam olarak aktarılabilmesine ya da aynı bütünü oluşturan çeşitli rivayetlerin bir başlık altında toplanmasına önem vermişlerdir.

Siyer konusunda eserler yazan diğer müellifler, bulabildikleri bütün rivayetleri toplamaya önem vermiş ve sahih-zayıf ayrımı yapmamışlar; senetler arasında yapılması gereken sahih-zayıf ayrımını da okuyucuya havale etmişlerdir. Yalnız, kitaplarına alacakları rivayetlerde sıhhat şartı arayan Buharı ve Müslim'i bu cümlemizin dışında tutuyoruz.

İlk asırlardaki ihtisas sahipleri, râvileri, onların durumlarını, senetleri ve senetlerin sıhhat şartlarını biliyorlardı. Bu bilgi onların rivayetler hakkında hüküm verebilmelerini sağlıyordu. Ne var ki, senetler ve biyografi hakkındaki bu bilgi birikimi son asırlara kadar nesilden nesile gelemedi. Zamanımızda

bu konuyu bilenler bile nadir bulunur oldu. Fakat bu yüzyılda önemli tarih araştırmaları yapanlar, son iki yüz yılda Batıda gelişen "tarihselci yorumu" metot olarak izlemeye başlamışlardır. Sîretle ilgili rivayetlerde de, Batı tarihi üzerinde yapılan araştırmalarla ortaya çıkmış bu metodu kullanmaktadırlar. Hâlbuki İslâm tarihi ile ilgili rivayetler için böyle bir metot yeterli değildir. İslâm tarihinin kendine has özellikleri vardır. Özellikle hadisçilerin sıhhat ölçüsü olarak kullandıkları rivayet silsilesi bu özelliklerin en belirginidir. Râvilerin haberlerde zikredilmesiyle, geniş bir bilim dalı çıkmıştır ortaya. Râvilerin durumları, birbirleriyle görüşme imkânı, haklarında verilecek hükümler, çağdaşlarının kendileri hakkındaki görüşleri bu sahanın konuları arasındadır. Elimizdeki bu büyük servet, İslâm tarihi ve siyer araştırmalarında bir kenara itildi. Gerek değerini bilemeyişimiz ve gerekse Batının "tarihsel yorum" metoduna ağırlık verişimiz bize, yüzlerce âlimin değerli mirasından yararlanamama eksikliğini getirdi.

Burada şu hususa da temas edilmesi gerekmektedir. İslâm tarihine ait rivayetlerin naklinde senetlerin ihmal edilip yalnız metinlerin aktarılması, bazı noktalarda bizi çıkmaza sürükleyebilir. Nitekim pek çok tarihî olay için bu geçerlidir; özellikle İslâm'ın ilk dönemine ait olaylarda. Araştırmacı, hadis âlimlerinin geliştirdiği isnat (senede dayandırma) metodunu kullanmadığı takdirde pek çok konuda, ne bir çözüm bulabilecek ne de bir tercih yapabilecektir.

Yine de biz Batı'da gelişen metodu bir kenara atıp geçersiz saymıyoruz. Öncekilerin sonra gelenlere bıraktığı, uzun araştırmalardan sonra meydana çıkan bir üründür. Önemli kurallarda yine çok önceden isnat metodunu geliştiren Müslüman âlimlerle birleşmektedir. Aynı zamanda bu birleşme, orta çağlardan sonra İslâm dünyası ile Batı arasında gelişen ilişkilerde Müslümanların etkisini göstermektedir.

Unutulmaması gereken bir husus da şudur: Müslüman âlimlerin ilmî araştırma metotları sadece hadis âlimlerinin verilerine dayanmaktadır.

Usûl kitaplarında, fıkıh usûlü âlimlerinin mantıkî ve akılcı metotları; tıp, uzay ve geometri çalışmalarında Müslüman âlimlerin deneysel araştırmaları da dikkate alınacak çalışmalardır. Araştırmalarını Arapça kitaplar üzerine yoğunlaştıran bilgin Gustave Le Bon'un sözcülüğüyle Batı düşüncesi bu metodu kullanmıştır. Roger Bacon bu gerçeği ifade etmektedir. Batı medeniyetinin ulaştığı maddi üstünlüğün temellerinde bu metodun katkıları vardır. Lâkin biz burada, hadis rivayetleri için konulan, fakat tarihî rivayetlerde de kullanılması mümkün olan hadisçilerin metodunu ele alacağız.

Hadisçilerin metodu, hicrî beşinci asırda Hatib el-Bağdadî ile beraber istikrara kavuşmuştur. Ondan sonra da önemli değişiklikler olmamıştır. İbni Salâh ve Kadı İyâz'ın bazı tertip ve ifade değişiklikleri; Hafız Zehebî, Hafız İbni Kesir ve onlardan sonra Hafız İbn Hacer'in eserlerindeki uygulamalarıyla bazı basit ilâveleri olduysa da bunlar, özü etkileyen değişiklikler değildir. Bilakis Zehebî, İbni Kesir ve İbni Hacer'in ilâveleri genel kaidelerin bölümlerine yapılan ilâveler sayılmıştır. Bu ilâveler bize, İslâm dünyasında, fikrî duraklamalar olmaması hâlinde ulaşılacak seviye hakkında önemli ipuçları vermektedir.

İslâmî ölçüler dâhilinde, hadis âlimlerinin metoduyla Batı metodu birleşince çok güzel çalışmaların ortaya çıkacağında şüphe yoktur. İslâm tarihi ona bağlı olarak da siyer araştırmalarında henüz yolun başında olduğumuz bir gerçektir. Dünyadaki mevcut akademik seviyeye çıkılması için daha çok yorucu çalışmalar gerekmektedir. Yeni yapılmış bir çalışmayı okuyan birisinin oradaki üslup ve metot farkına rağmen önündeki çalışmayla, İbn Hişâm'ın Siyer'i veya İbn Kayyim'in Zâdü'l-Meâd'ı arasında önemli bir fark görememesi bunu gösteriyor. Hâlbuki günümüzde sosyal konulardaki araştırmalarda önemli gelişmeler olmuştur. Çağdaş bilimlerin sonuçlarından sosyal araştırmalarda yararlanılmaktadır. Maalesef yaşadığımız asrın verilerinden gereği gibi yararlanamıyoruz. Hâlbuki geçmiş âlimlerimizin bize bıraktığı eserler, Avrupalılara geçmişlerinden kalan eserlerden çok daha fazladır.

Araştırmalarımızda tarihsel eleştiri de, rivayetlerin tahlili de zayıftır. Bu zayıflığın nedenleri arasında, olayların cüzlerine bakma, rivayetleri ele almada basitlik, İslâm'ın tarihe bakış açısının kavranamaması, fert ve cemaatlerin rolü, kader ve hürriyet kavramları arasında sürtüşme, sebebiyet kanunu ve sebeplerle sonuçlar arasındaki irtibatın kurulamaması gibi etmenler vardır. Bir de eski tarih kitapları, sadece rivayetlerin aktarılmasına ağırlık verdiği için okuyucuya açık bir tahlil ve bütünü kapsayıcı bir bakış açısı vermezler. Tarihi yönlendiren kanunlara, gizli noktalara ve sosyal kurallara temas eden tarihçi azdır. Hâlbuki Kur'ân-ı Kerim'de bunlara dikkat çekilmektedir. İbni Haldun'a kadar olan süre içerisinde Müslüman tarihçiler, Kur'ân'ın tarihe bakış açısını, bir bütün olarak uygulamalarla tarihî örneklerin bu perspektiften ele alınmasına çalışmamıştır. Müslümanlar ilk asırdan beri felsefe ve mantıkla ilgilenmişler ve fıkıh usûlü ve dil bilimlerinde bu ilişkinin etkileri görülmüştür. Bu konudaki başarıları küçümsenmeyecek derecededir.

Özellikle bazı doğubilimciler, Müslüman âlimlerin isnatlara gösterdikleri hassasiyeti metinler için göstermediklerini iddia eder. Sözünü ettiğimiz duraklamanın da bundan kaynaklandığını sananlar olabilir. Fakat şu bir hakikat

ki, Müslüman âlimler isnatların tenkidinde mesafe kat ederken metinleri bir kenara bırakmadılar, metinler de onların çalışma alanına dâhildi. Örnekleri burada çoğaltmak güçtür. Ama biz, metinlerin tenkidine yönelik bazı muhakemelere işaret edelim:

İbni Hazm, kaynakların çoğunda zikredilen Uhud harbindeki Müslüman askerlerin sayısıyla ilgili rakamı kendi aklî ölçülerine göre metinde yaptığı yorumlama sonucu reddetmiştir.

Musa b. Ukbe, siyer yazarlarının altıncı yılda demelerine rağmen Benî Mustalik gazasının dördüncü yılda olduğunu söylemiştir. İbni Kayyim ve Zehebî de metne yaptıkları tenkitle ona uymuşlardır. Şöyle ki; Sa'd b. Muaz'ın aynı gazada bulunduğu rivayet ediliyor; hâlbuki Sa'd, Benî Kurayza gazasının hemen sonrasında şehit olmuştu.

İlk tarihçiler metin üzerindeki incelemelerinden dolayı, Zatu'r-Rika gazasının tarihinde ihtilâf ederler. Buhârî ve ona uyarak da İbni Kayyim, İbni Kesir ve İbni Hacer; Hayber'den sonra diyerek, İbni İshâk ve Vâkidî'ye muhalefet etmişlerdir. Çünkü Ebu Musa el-Eş'arî ve Ebu Hureyre adı geçen gazaya katılmışlardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e katılmalarıysa Hayber'den sonraydı.

Korku namazının dinen ne zaman ortaya konduğu hususunda münakaşalar olmuştur. Bunların çoğunluğu metin üzerindeki görüşlere ve incelemelere dayanmaktadır.

Hattâbî metin üzerindeki incelemeleriyle, Taif'teki Vec Vadisi'nin harem oluşunun hükümsüz kalışını ortaya çıkarmıştır.

Bu konular elinizdeki kitapta işlenmiştir. Diğer örneklerin zikrine ise kitabın hacmi müsait değildir. Fakat burada tarihî bir gerçeği itiraf etmek zorundayız. İlk üç asır, tarihçilerin rivayetleri toplayıp kitaplara geçirme gayretleriyle doludur. İmkan dâhilinde yapılan arındırma çalışmaları da bir önceki kaynaklarla yapılan karşılaştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki: Bir sonraki müellif kendisinden önceki müellifin bir kısım rivayetlerini terk edebilmektedir. İbni Hişâm'ın İbni İshak'la, Taberî'nin kendinden önceki kaynaklarla olan ilişkisi böyledir. Yapılan arındırma çalışmaları bir manada tenkit çalışmalarıdır da. Fakat, rivayetlerin tespit edilip kitaplara geçirilmesi, ilk tarihçilerin başka işlerle uğraşmalarına fırsat vermedi. Sonradan gelenlerin rolü ilk çalışmaların özetlenip genişletilmesi şeklinde gerçekleşti. Bu dönemde yapılan çalışmaları inceleyenler metin üzerinde yapılan hassas tenkitleri görebilirler. İbni Kesir'in el-Bidâye ve'n-Nihâye'si, İbni Hacer'in Fethu'l-Bârî'de Buhârî'nin Meğâzî bölümüne yaptığı şerhinde sözünü ettiğimiz tenkitler açıkça görülmektedir.

Yalnız bu, sözünü ettiğimiz metin tenkitlerinin, on dokuz ve yirminci yüzyıllarda Avrupa'daki tarih metinlerine yapılan tenkit kadar kapsamlıdır diyemeyiz. Fakat asırların birikimi ile ortaya çıkan ölçülerle, öncekilerin eserlerini incelemek pek insaflı bir tutum olmasa gerek.

Yine de ilk Müslüman âlimlerin tenkitleri sadece, tarih kitaplarındaki bilgiyle ortaya çıkmıyordu; fıkıh ve hüküm hadislerini inceleyen kitapların da katkısı vardı. Fıkıh kitaplarının önemli ölçüde bir metin içerdiği, tefsir, şerh, irab (=yapı bilgisi) ve hüküm çıkarmada mühim bir yer tuttuğu ortadadır. Zaten hadisçilerle fıkıh âlimlerinin çalışmaları birbirlerini tamamlayıcı niteliktedir. İtiraf etmek gerekir ki sünnet, Müslüman âlimler tarafından büyük bir titizlikle ele alınıp incelenmiştir.

Fıkıh usûlü kitaplarında, metinler üzerinde yapılan titiz çalışmaları görmek mümkündür. İslâmî ilimlerde önemli katkıları olan ilk tarihçiler hakkında hüküm verilirken, zaman kavramını da dikkate alıp fikrî ürünlerin tamamına bakılarak bir değerlendirmeye gidilmelidir.

Şunu da açıklamamız gerekiyor: Metinlerin ele alınması konusu ilk asırdan beri büyük bir önemle incelenmiştir. Hadis terimleri, kitaplarındaki "müdrec, muallel, muzdarip, şaz, münker, mevzu" gibi isnat ve metni beraber inceleyen terimler buna delildir. Eksiklik, hadisler için uygulanan bu metodun tarihî rivayetlere uygulanmamasından gelmektedir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mucizeleri ve peygamberliğinin ispatı da üzerinde durulması gereken konulardandır. Daimi mucizesi Kur'ân-ı Kerim yanında diğer pek çok mucizesi de vardır.

Ebedî mucizesi olan Kur'ân'ın ispat edilip, sahih haberlerle gelen diğer mucizelerinin kabul edilmemesi, aslında maddeci fikir ve felsefelere teslimiyettir. Müslümanın ilmî araştırmalarda başarılı olabilmesi için muhakkak, diğerlerinden üstün olması gerekmektedir. Bunun için kitapta yeri geldikçe, sahih haberlerle sabit olan bütün mucizelere oldukça geniş yer verdik.

Fıkhî hükümler ve yasama tarihi de ele aldığımız konulardandır. Çünkü siyerle ilgili bir tarihin, topluma yön verip, fertleri ve toplumu yönlendiren kanunlar ve ölçüler koyan dinî yönleri de içermesi gerekir. İslâm tarihinde -özellikle ilk asırda- siyasî, askerî ve ahlâkî veya hukukî ayrımı yapmak imkânsızdır. Sosyal, ekonomik, siyasî ve askerî ilişkiler inanç ve ibadet ile içice girip bir bütün olmuştur. Bunun için de, İslâm'ın temel prensiplerini ve ruhunu kavramadan, tarihin seyrini anlayabilmek çok zordur.

Bu çalışmada, toplumların hareketi yanında fertlerin de davranışlarına yer verildi. Bazı şahsiyetler etkinlikleri ve katkılarıyla tarihin akışını yönlendir-

mişlerdir. Bu yüzden, geniş bir toplumda geçici bir varlık olmaları nedeniyle tarihî kahramanların ihmal edilmesi doğru olmaz. Fakat bu şahıslar, benzerlerine karşı basit bir üstünlük ispat etmeleri veya yaptıkları çalışmayla ortaya çıkmamıştır. Kalplerine kök salan inanç ve ileri ufukları görebilen basiretleri olmasa, Arap insanının yapısındaki bu büyük değişme gerçekleşemezdi. Bu idrak, "ben merkezcilik" ve üstünlük anlayışını silip, dinî inancı üste çıkarmaktadır. Kahramanlıkta en üst dereceye varan Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in her basan ve fethin ardından, Allah'ı sebep gösterip O'na yönelmesi ve huşu içinde dua etmesi bize örnek olarak yeter.

Siyer Kaynaklarının İncelenmesi

Sîret konulu araştırmalar, asıl ve yardımcı olmak üzere çeşitli kaynaklara dayanır.

Asıl kaynaklardan bazıları, Kur'ân-ı Kerim, hadis, delâil ve şemail kitapları (=Peygamberimizin fiziki ve ahlâki özelliklerini anlatan eserler), özel sîret kitapları ve genel tarihtir.

Yardımcı kaynaklar da, sîret ve tarihi işlemeyen, fakat sîret araştırmalarında yardımcı olabilen, edebiyat, şiir, biyografi ve tarihî coğrafya, fıkıh, soy kitapları ve sözlüklerdir. Bu kaynakların bütününü inceleyebilmek, pek çok ayrıntıyı içermekle beraber, en güzel çalışmayı meydana getirebilmek için gereklidir. Bu kaynakların önemi ve kullanılması hakkında bir nebze bilgi vermeye çalışacağım.

Araştırmacının bilmesi gereken ilk şey bu kaynakların, önem ve içerik bakımından birbirinden farklılık göstermesidir. Hepsi aynı kefeye konamaz. Tarih veya edebiyat kitaplarının bir rivayetiyle, Kur'ân'ın veya sahih bir hadisin değiştirilmesi mümkün değildir. O hâlde bu kaynakları sıralayıp, lâyık oldukları dereceye koymamız gerekir.

1. Kur'ân: Kur'an, sîret kaynaklarının ilkidir. Kur'ân, Allah Teâlâ'nın Peygamberi Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e lafzı ve anlamıyla vahiy yoluyla indirdiği kelâmıdır. İslâm inancını ve dinî hükümleri açıklar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ilk İslâm devletinde uyguladığı siyasî, sosyal, ekonomik yasaları içeren önemli ahkâm âyetleri de Kur'ân'dadır.

Kur'ân-ı Kerim'de sîret-i nebi dönemindeki Bedir, Uhud, Hendek, Huneyn gibi bazı olaylara temas edilir. Savaş ve olayları hazırlayan nedenler ve genel havayı tasvir eder. Özellikle, elde edemeyeceğimiz, şahısların özel durumlarını gayet hassas bir şekilde ortaya koyar.

Aynı şekilde Hicaz'da, Müslümanlarla Yahudiler arasındaki fikrî ve maddi sürtüşmenin de gayet ince tasvirini görebiliriz. Kur'ân-ı Kerim'in eski ümmetlere işaretiyle de Müslümanların tarihe bakış açıları genişlemiş, araştırmalarına eski peygamberleri ve ümmetleri de ilâve etmişlerdir. Arap yarımadası dışındaki Rum ve Fars savaşları gibi olaylarla ilgilenmeleri de onları dünya tarihi ile ilgilenmeye; Rum, Fars, Türkler, Habeşliler ve diğer toplumların hadiseleriyle ilgilenmeye sevk etmiştir.

Fakat Kur'ân'dan bize, tarihî olayların detaylarını vermesini bekleyemeyiz; çünkü bir tarih kitabı değil, hayat düsturudur. Bunun yanında da, âyetlerden çoğunun iniş sebebini ve vaktini bilme güçlüğü vardır. Ya onunla ilgili bir rivayet yok, ya da gelen rivayetler arasında bazı farklılıklar vardır; sahihini araştırıp diğerinden ayırmayı gerektiriyordur vb...

Dikkat edilmesi gereken bir husus da, güvenilir tefsirlere müracaat etmeden, Kur'ân'dan kesin bir anlamın çıkarılamayacağıdır. Özellikle de, Tefsir-i Taberîye, İbni Kesir gibi rivayet tefsirleri... Ve Kur'ân'daki bir hükmü geçersiz kılan (nâsih), yeni bir âyetle hükmü kalkan (mensûh) âyetleri işleyen, Kur'ân âyetlerinin iniş sebeplerini anlatan kitaplara da başvurmak gerekir.

Bazı çağdaş tarihçiler bu kaynaklara müracaat etmeyip, kendilerini ağır hatalara sürükleyen dil anlayışlarına dayanıyorlar. Allah Teâlâ'nın "Ümmî kimseler arasından bir peygamber gönderen O'dur" âyetini yorumlayan doğubilimciler, buradaki "ümmî"nin, yazı bilmeyen değil de, dini bilmeyen manasına olduğunu söylemekle bu hataya düşmüşlerdir; Peygamberin dini bilmemesi akla sığar mı?

İlim, güvenilir tefsirlere başvurmayı, Kur'ân âyetlerine istenen manayı vermeyi gerektirir. Şahsî ve mezhebi görüşe göre te'vil edilemez. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) böyle bir yorumlamadan kaçınmayı emrediyor; "Kur'ân'ı kendi reyine göre veya bilmediği bir şeyle yorumlayan ateşteki yerini, hazırlasın."

2. Hadis: Sîret araştırmasında hadisin önemine gelince: Hadisler, İslâm inanç ve adabını açıklar. Ahkâm hadisler de, oruç, namaz, hac, zekât, siyasî, malî ve idarî uygulamalar gibi teşri ve ibadet yönünü açıklar. Hadis bilinmeden İslâm düşüncesinden söz edilemez. Hadislerde işlenen bu konuların, peygamber asrında da, kültürel, sosyal, ekonomik ve idarî hayatla, sonraki asırlarda da alâkası vardır. Müslümanlar sünnetin hayatlarında tatbik edilmesine büyük bir önem verirler.

Sahih-i Buhârî gibi bazı hadis kitapları da, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gazalarına ve siyere özel bir bölüm ayırırlar.

Şüphesiz hadis kitaplarındaki siyer bölümlerinin güvenilirliği vardır; savaş kitaplarından (Meğazî) ve genel tarih kitaplarından önce ele alınmaları gerekir. Hele sahih hadis kitaplarından birindeyse... Zira o, senet ve metin üzerinde yapılan zorlu çalışmaların ürünüdür. Hadis kitaplarına gösterilen titizlik, tarih kitaplarına gösterilmemiştir. Hadis kitapları için mühim bir husus da şudur: Eğer sîret için özel bölüm ayırmamışsa, ayrıntılara girmeyip, sadece bir bölüme temas ettiği rivayetleri olabilir. Ya, müellifin şartlarına uymamış veya eline geçmemiştir. O zaman bu hadis kitabı bize, tablonun tamamını çizemez; özel siyer kitaplarından diğer bölümleri tamamlamamız gerekir. Aksi takdirde şüpheye düşebiliriz.

Hadis kitapları, ya rivayet eden sahabiye göre veya konulara göre tertiplenmiştir. Birincisinin örneği İmam Ahmed'in Müsned'i, ikinci sınıfın örneği de kütüb-i sitte'dir. Her iki grupta da zaman gözetilmemiştir. Hadisleri zamanlamaya geçirmek, araştırmacı için bir hayli zordur. Hâlbuki siyer ve tarih kitapları yıllara göre tasnif edilmiştir. Çok kere bu boşluğu kapatırlar. Bize ulaşan en eski, kapsamlı hadis kitapları Mâlik'in Muvatta'sı, Buhârî ve Müslim'in Sahih'leri, Ebu Davud, Tirmizî, Nesâî, İbni Mâce'nin Sünen'leri, Darimî ve İmam Ahmed b. Hanbel'in Müsned'leridir.

3. Delâil ve Şemâil Kitapları: Delâil ve şemail kitaplarıysa, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in doğruluğunu ispat eden mucize ve delilleri içerir.

Hadis kitaplarının, peygamberliğin mucizeleri, delilleri, alâmetleri, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in özellikleri ile alâkalı bölümler ayırmalarına rağmen, bu konuyla ilgili özel kitaplar da yazılmıştır. Tasnif sırasına göre bazılarını buraya alıyoruz:

Delâil kitapları; Muhammed b. Yusuf Furyabî (ö. 212/827), Delâilü'n-Nübüvve;

Ali b. Muhammed el-Medainî (ö. 215/830), Âyâtü'n-Nebi;

Davud b. Ali Esbahanî (ö. 270/883), A'lâm en-Nübüvve;

İbni Kuteybe (ö. 276/889), A'lâm-u Resülullah;

İbni Ebi Hatim (ö. 327/938), A'lam en-Nübüvve;

Ebu Bekr b. Ebu Dünya (ö. 281/894);

Ebu Abdullah b. Mende (ö. 395/1004);

Ebu Nuaym Ahmed b. Abdullah Esbahani (ö. 430/1038);

Kadı Abdülcebbar el-Mu'tezilî (ö. 415/1024), Tesbîtü Delâil en-Nübüvve;

Ebu'l-Abbas Cafer b. Muhammed el-Mustağfırî (ö. 432/1040);

Ebu Bekr Ahmed b. Huseyn el-Beyhakî (ö. 458/1065) kitabı matbudur. Sahih, hasen, zayıf ve mevzu hadisler içerir. Hafız Zehebi bu kitabı över.

Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Maverdî (ö. 450/1058) kitabı matbudur;

Ebu'l-Kasım İsmail Esfehanî (ö. 535/1140);

Ömer b. Ali b. el-Mulakkin (ö. 804/1401), Hasâisu Afdali'l-Mahlûkîn.

Son olarak da Celâleddin es-Suyûtî'nin (ö. 911/1505) el-Hasâisu'l-Kübrâ'sı matbudur.

Siyer, delâil ve şemaile aittir. Peygamber Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) özelliklerini anlatan kitaplar pek çoktur, biz sadece bir kısmını zikrettik. Bu konuda yazılan diğer eserleri bu listeye almadık.

Şemail kitapları da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ahlâk, edep ve sıfatlarından bahseder. Bu konuda ilk eser verenler:

Davud b. Ali Esbehanî (ö. 270/883), Sıfatü Ahlâki 'n-Nebiyy;

Hafız et-Tirmizî (ö. 279/892), eş-Şemâilü'n-Nebeviyye vel-Hasâis el-Mustafaviyye matbudur.

Ebu'ş-Şeyh Abdullah b. Muhammed b. Hayyan Esbehanî (ö. 368/978), Ahlâku'n-Nebiyyi ve Âdâbuhu matbudur.

Ebu Said Abdülmelik b. Muhammed en-Nisâburî (ö. 406/1015), Kitâbu şerefi'l-Mustafa;

Ebu'l-Abbas el-Mustağfırî (ö. 432/1040), Şemâilü'n-Nebî;

Kadı İyâz (ö. 544/1149), Kitâbu'ş-Şifâ bi-tarifi hukuki'l-Mustafa matbudur. Bu, toplayıcı bir kitaptır. Hafız Suyûtî (ö. 911/1505), Menâhilü's-Safâ fi tahrici ahâdisi'ş-Şifâ adlı eserinde bu kitabın hadislerini tahric etmiştir, matbudur. Bir grup âlim de şerhini yapmıştır: Aliyyü'l-Kari (ö. 1014/1605), Şerhu'ş-Şifâ matbudur. Haffâci (ö. 1069/658), Nesimu'r-Riyâd fi şerhi'ş-Şifâ lil-Kadı İyaz;

Hafız İbni Kesir de (ö. 774/2), Şemâilü'r-Resul isimli kitabı yazmıştır, matbudur.

Özel siyer kitapları ise, hassasiyet yönünden Kur'ân-ı Kerim ve hadislerden sonra gelir. Kazandıkları ilmî değer, ashabın sağ olduğu tabiîn devrinde erken denebilecek bir dönemde yazılmış olmalarıdır, Ashab, bu yazıya geçmeyi reddetmemişlerdir. Olayları yaşayan ve ortağı olanlar olması hasebiyle

ashab siyerin en ince noktalarını dahi bilen kimselerdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e olan sevgi ve bağlılıkları, hükümler için sünnete sarılmaları, siretle ilgili haberlerin korunup yayılmasına sebep olmuştur. Bu aynı zamanda İslâmî prensiplerin yaşanan şekliydi.

Siyer kitaplarının erken bir vakitte yazılmış olması, tahrif, mübalağa, zayi ihtimallerini büyük bir oranda azaltmıştır.

Tabiîn ve sonrakilerden, sîret kitabı öncülerinin eserleri hakkında yeni çalışmalar yapıldı. Fakat cerh ve tadil yönlerine önem verilmemiş, hadis terimlerine göre tenkide tutulmamıştır.

Bu müellifler: Ebân b. Osman b. Affan (ö. 101/719-105/724), tabiînin güvenilir hadisçilerindendir.

Urve b. Zübeyr b. Avvâm (ö. 94/712), tabiînin güvenilir hadisçilerindendir. Medine'de meşhur yedi fakihten biri sayılır.

Amir b. Şurahbil eş-Şa'bî (ö. 103/721) güvenilir bir hadisçidir, meğâzî kitabı vardır.

Asım b. Amr b. Katâde (ö. 119/37),

Muhammed b. Müslim Şihâb ez-Zührî (ö. 124/741), asrının büyük hadis ve cerh-tadil âlimlerindendir. Hadisleri birleştirmek için senetleri toplama yolunu ilk defa kullanandır. Ali Zührî, birkaç şeyhin hadisini birleştirmesini tenkit etmişse de, Kadı İyâz'ın eskilerden naklettiği bu tenkidi, Nevevî ve Irakî gibi büyük âlimler reddetmiş ve bu metodun açıklanması ve hepsinin güvenilir (sika) olması hâlinde caiz olduğunu söylemişlerdir. (Bkz. Nevevi, Şerhu Sahihi Müslim, 5/628; Irakî, Târîhu't-Tesrib, 8-47)

Yezid b. Ruman el-Esedî el-Medenî (ö. 130/747). Urve ve Zührî'ye dayanarak yazmıştır. İbni İshak da ondan rivayet eder.

Abdullah b. Ebi Bekr b. Amr b. Hazm (ö. 135/752). Tabiînin güvenilir hadisçilerindendir.

Musa b. Ukbe (ö. 140/757). Zührî'nin güvenilir talebelerindendir, hadisçidir. İmam Mâlik, megâzî konusundaki kitabını över; "En sahih megâzî kitabıdır" der. Yahya b. Main der ki: "Musa b. Ukbe'nin, Zührî'den naklettiği kitap, bu kitapların en sahihlerindendir." İmam Şafiî de şöyle der: "Hacminin küçüklüğüne ve diğerlerinde olan pek çok şeyi almamasına rağmen meğâzî de Musa b. Ukbe'nin kitabından daha sahihi yoktur." Zehebî de şöyle der: "Musa b. Ukbe'nin meğâzîsine gelince; küçük bir ciltte, ekserisi sahih ve iyi mürseldir. Fakat çok kısaltılmış, biraz daha ilâve ve açıklamaya ihtiyacı var."

Muhammed b. Abdurrahman b. Nevfel (ö. 131/48). Kitabının ismi, el-Megâzî.

Süleyman b. Tarhan et-Tîmî (ö. 143/760). Tabiînin güvenilir hadisçilerindendir.

Ma'mer b. Raşid (ö. 153/770). Zührî'nin güvenilir talebelerindendir. Araştırma ve doğrulukta ilmin en ileri gelenlerindendi.

Muhammed b. İshak (ö. 151/768). Zührî'nin talebelerindendir, meğâzî de imamdır. Fakat rivayetleri, sahih derecesine çıkmaz, hadis kaydı koymak şartıyla hasende kalır. Sîretinde hasen ve zayıf aynı anda bulunur, İbni Adiyy der ki: "Hadislerini araştırdım. Zayıf hükmü verilebilecek hadis bulamadım. Hata etmiş olabilir, diğerlerinin hata ettiği gibi. Güvenilir kimseler ve imamlar ondan rivayetlerde bulunmuşlardır. Normal bir eserdir."

Bu övgü büyük bir önem taşıyor. İbni Adiyy'in konumu, güvenilirlik için gösterdiği şiddet açısından değil sadece. Bu övgü, İbni İshâk hakkında eskiden beri yapıla gelen ithamları nakletmekten çok, rivayetlerinin incelenmesi neticesinde yapılmıştır. Hişâm b. Urve b. Zübeyr'in hanımı Fatıma'dan yaptığı rivayetlerdeki yalan ihtimali de doğrulanmadı. İçlerinde İmam Ahmed b. Hanbel'in de bulunduğu bir grup âlim, bu ithamları reddetmiştir. Hafız Zehebî der ki: "İbni İshâk'ın, bazı nesepleri oldukça uzattığında şüphe yok; kısaltması daha uygundu. Şiirlerin kaldırılması da daha iyi olurdu. Sahih rivayetlerden pek çoğunu almamakla beraber, sahih olmayan bazılarını almıştır. Eseri bazı ilâve ve düzeltmelere muhtaçtır."

Hafız Zehebî, hadislerinin mertebesi hakkında da şöyle diyor: "Özellikle siyerde önemli bir yeri vardır. Fakat hükümlerle ilgili hadislerde, sahihlikten hasen seviyesine düşer. Bazılarında da, münker sayılacak duruma düşüyor."

Tarhu't-Tesrib Şerhu't-Takrîb'te (7-72) şöyle deniyor: "Meşhur olan, İbn İshâk'ın hadisinin kabul edilmesidir. Yalnız o, müdellestir (hadisteki isnat kusurunu gizleyip güzel gösteren). Açıklama yapması hâlinde, hadisi makbuldür." Bu, kitabındaki siyerle ilgili diğer rivayetlerin sağlam kabul edilmesi anlamı da taşımaz. İçinde rededilmiş (münker) ve kesilmiş (munkatı) rivayetler de vardır. Hafız Zehebî Mizanü'l-İ'tidal'de de şöyle diyor: "Bana göre iyi biridir. Fakat, siyerde bazı münker ve munkatı rivayetleri de almıştır (3/469)."

Ebu Maşer es-Sindî (ö. 171/787). Meğâzî de iyi, fakat hadiste zayıftır. Ama zaafı görecelidir, yine de hadisi yazılabilir. Özellikle Muhammed b. Ka'b ve Muhammed b. Kays'tan rivayetleri tenkitçilerin orta tabakasıyla yürür. Hadisçilerin metodu da, cerhte, keskin (müte-şeddit) tabakayla çelişkiye düşülmesi hâlinde orta tabakanın reyini almaktır.

Abdülmelik b. Muhammed b. Ebi Bekr b. Hazm el-Medenî (ö. 176/792). Hadisçidir. el-Meğâzî kitabında güvenilirdir.

Yahya b. Said el-Emevi (ö. 194/809). Hadisçidir. el-Meğâzi yi yazmıştır.

Velid b. Müslim Dimaşki (ö. 196/811). Güvenilir hadisçidir.

Yunus b. Bükeyr (ö. 199/814). Sîrette İbni İshak'ın râvilerinden biridir. Hafız İbni Hacer, meğâzî üzerine olan çalışmalarından söz eder.

Muhammed b. Ömer el-Vâkidî (ö. 207/822). İlmî varlığının çokluğuna rağmen, hadisçiler yanında zayıftır. Rivayetleri, inanç ve hüküm koymada delil olmaz. İnanç ve hüküm koyma ile ilgili olmayan konularda açıklamalarından istifade edilebilir. Megâzi'sini incelediğimizde rical kitaplarında isimlerini bulamayacağımız şahıslardan rivayetler yaptığını görürüz. İbni Sa'd'ın, Vâkıdî'den yaptığı rivayetleri seçmiş olması lazım, rical kitaplarında isimlerini bulabiliyoruz. Bunun anlamı Vâkidî'nin senetlerinde, hadis râvisi olmadığı için rical kitaplarına alınmamış şahıslar vardır. Ya da, uydurulmuş şahıslardır. İsimlerinide Vâkidî veya şeyhlerinden bazıları koymuştur.

Böylece hadisçilerin, onu, niçin yalan ve uydurmayla itham edip, terk edilmesine hükmettikleri de ortaya çıkıyor. Tenkitçi hadisçilerin çok rivayette bulunan râvilerle ilgili Usûlleri, rivayetleri toplayıp araştırma yaptıktan sonra neticeye varmaktır.

Muhammed b. Aziz ed-Dımeşkî (ö. 234/848). Güvenilir bir hadisçidir. el-Mu'cem el-Müfehres'te (varaka 27 a) kaydedildiğine göre, Hafız İbn Hacer, Meğâzî'sinden bir bölüm okumuştur.

Ali b. Muhammed el-Medainî (ö. 225/839). İbni Adiyy, hadiste kuvvetli olmadığını zikretmiştir. İbn Hacer el-Askalanî, Lisanû'l-Mizan'da, hadiste güvenilir olmadığına dair ifade de bulunmuştur. Fakat haberlerde iyi olduğuna da işaret ediliyor. Medainî işlediği konularla sivrilmiştir. Siyer'in sosyal ve ekonomik yönlerini araştırır.

Abdullah b. Muhammed b. Nüfeyl el-Harranî (ö. 234/848). el-Meğâzî adlı kitabı vardır, iyi hafızdır.

Salih b. İshak el-Cermî en-Nahvî (ö. 225/839). Hadis ve haber rivayetinde kıymetli bir şahsiyetti. Siyer alanında ilginç bir kitabı vardır.

İsmail b. Cemi' (ö. 277/890), Ahbarun-Nebi ve Megâzîhi ve Serayahu.

Ahmed b. el-Hâris el-Harrâz (ö. 258/871), Megâzî'n-Nebi ve Serayahu ve Ezvacuhu.

Abdülmelik b. Muhammed er-Rakkaşî el-Basrî (ö. 276/889), el-Megâzî.

İbrahim b. İsmail el-Anberi et-Tûsî (ö. 270/883), el-Megâzî.

İsmail b. İshak el-Kâdi (ö. 282/895), el-Megâzî.

Biyografi kitapları, tabiîn ve sonrakilerden siyerle ilgili ilmî kariyeri olan bazı şahıslardan bahseder: Ebu İshak Amr b. Abdullah es-Subeyî (ö. 127/744), Ya'kub b. Utbe b. el-Muğire el-Medenî (ö. 128/745), Davud b. Hüseyin el-Emevî (ö. 135/752), Abdurrahman b. Abdülaziz el-Hanefî (ö. 162/778), Muhammed b. Salih b. Dinar (ö. 168/784), Abdullah b. Cafer el-Muhrimî el-Medenî (ö. 170/786).

Kaynaklar, bu zatların siyerle ilgili bir kitap yazdıklarına değil, konuyla olan yakın ilgilerine ve gösterdikleri titizliğe işaret ediyorlar.

Bunun için isimlerini, siyer müellifleri arasında zikretmeyip, bu kadar bir işaretle yetindik.

Siyerin yazılmasında ilk râviler bunlardır. Çoğunluğu için, adalet ve zapt şartının bulunduğu görülüyor. Âlimlere göre, râvinin güvenilirliği için aranan iki şart da bunlardır. Hadisçilerin, emniyet için ileri sürdükleri şartların ağırlığı, bunlara da hadisle uğraşıyor gözüyle bakmalarına rağmen, bu râviler için verilen güven, siyerin yazılmasında, onlar için önemli bir mevki kazandırmıştır. Tenkitçiler, hadiste gösterdikleri titizliği, diğer haberler için göstermezler.

Gerçekten Allah Teâlâ, tarihçilere, hikayecilere fırsat kalmadan, Sîret-i nebi için üstün zekâlı hadisçiler lütfetmekle onu, zayi olmaktan ve tahriften korumuştur. Bu da, siyerin kaynaklarında, diğer tarih ve haberlerde bulunmayan bir özelliktir.

Hadisçilerin, rivayetlerinde emin ve güvenilir oluşu, senet ve metin tenkidinde açık bir metotları olan âlimler olması... ciddi ve mübalağadan uzak bir üslup takip etmeleri... Her biri bir özelliktir.

Evet, yukarıda isimlerini zikrettiğimiz şahısların siyerle ilgili kitaplarının çoğu elimizde değildir. Fakat, aşağıda zikredeceğimiz, bize ulaşan kaynaklar, onlardan, senetlerle nakleden eserlerdir. İlk yazılan konular ve üslup, sonrakiler için de kaynak olmuştur. Bize ulaşabilen en meşhur siyer kaynakları şunlardır:

1- Sîret-i İbni Hişâm: İbni İshâk'ın siyerinin özetidir. İbni Hişâm, içindeki pek çok israiliyatı, şiirleri çıkarıp, nesep ve dille ilgili bilgiler ilâve etti. Böylece, cumhur-u ulemanın beğenisini kazanmıştır. Ondan sonraki her eser ondan yararlanmıştır. Gerçek olan şu ki, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in

hayatıyla ilgili verdiği bilgiler, büyük oranda, diğer sahih hadis kitaplarındakilerle aynıdır. Bu da, siyerine büyük bir değer kazandırmıştır. Hafız Süheylî (ö. 581/1185), "er-Ravdü'l-Unf" adıyla, İbni Hişâm'ın siyerini şerhetmiştir. Bu eser de matbudur.

2- Muhammed b. Ömer el-Vakîdî'nin Megâzî el-Vakîdî'si: Bazen İbni İshak'ın siyerine ilâveler yapar, rivayetler arasında tercih yapıp kendi tercihini açıklar. Âlimler, konularındaki çokluğu kabul ederler ama, hadisçiler onu zayıf kabul etmişlerdir.

Nesaî der ki: "Hadis uydurur." İmam Şafiî, Ebu Davud, Ebu Hatim de onu uydurukçulukla itham ediyor. İmam Ahmed onun için: "Yalancıdır" der.

İbni Adiyy, "Hadisleri hıfz olunmamıştır, problem de ondan çıkıyor" derken, İbn Hacer de "Geniş ilmine rağmen terk edilmiştir" der.

Tenkitçiler onunla ilgili tenkitlerini yaptıktan sonra, İbni Seyyidinnas boş yere onu savunmuştur.

3- et-Tabakât el-Kübrâ: Muhammed ibn Sa'd (ö. 230/844) ilk iki cildini siyere ayırmıştır. Hatîb el-Bağdadî ve İbn Hacer el-Askalânî'nin ifadelerine göre, İbni Sa'd güvenilirdir. Rivayetlerinin çoğunu araştırır. Fakat Vâkidî gibi zayıflardan da nakilde bulunur. Bu nakli çok yaptığı için İbni Nedim, eserlerinin çalma oluşuyla onu itham eder. Ama araştırmalar, İbni Sa'd'ın kendine has metodu olan bir müellif olduğunu ispat ediyor. Vakîdî'den nakilde bulunduğu gibi, Affan b. Müslim, Ubeydullah b. Musa, Fadl b. Dükeyn ve üç güvenilir hadisçiden de nakiller yapmıştır.

4- Târîhu Halife b. Hayyât: (ö. 240/854) İmâm Buhârî 'nin "Sahih"indeki şeyhlerinden, güvenilir bir hadisçidir. Kitabı, doğrudan siyer olayları ile başlayan konuları işler, bir genel tarihtir. İlk derecede İbni İshâk'a dayanır.

5- Ensâbü'l-Eşrâf: Ahmed b. Yahya b. Cabir el-Belazûrî (ö. 279/892). Nesebe göre tertip edilmiş, genel tarih kitabıdır. İlk kısmını siyere ayırır. Hadisçiler, Belazûrî'ye zayıf gözüyle bakarlar. İbn Haver el-Askalânî, zayıflarla ilgili yazdığı Lisanü'l-Mizân'ında onun biyografisini veriyor.

6- Târîhu'r-Rusûl ve'l-Mülûk: Muhammed ibn Cerîr et-Taberî (ö. 310/922), tarihinin bir kısmını siyere ayırmıştır. Taberî güvenilirdir. Birinci derecede, İbni İshâk'a dayanır. Taberî'nin metodu: Naklettiği rivayetin sahih ve zayıf olduğuna bakmaz, tahkik ve tercihi okuyucuya bırakarak senetleriyle yazar.

7- ed-Dürer fi İhtisari'l-Megâzî ve's-Siyer: İbnü Abdilberr el-Kurtubî (ö. 463/1070). Asrının ileri gelen hadisçilerindendir. Hadis kitaplarının yanı sıra, İbni İshak ve Musa b. Ukbe'nin siyerleri ve İbnu Ebi Hayseme'nin tarihine dayanır. Vâkidî'den sadece bir yerde nakil yaptığını açıklıyor. Fakat megâzîsindeki rivayetine işaret eder. Kitabını genel olarak, İbni İshak'ı takip ederek yazdığını açıklıyor. Senetlerin zikrine pek önem vermez.

8- Cevâmiu's-Sîre: İbni Hazm ez-Zahirî (ö. 456/1063). Senetlerini zikri yolunu terk etmiş ve kaynaklara işaret etmemiştir. Rivayetler arasında tercih yapıp seçtiğini kitabına alır. Olayların tarihlerini inceler. Özet metodu kendisinde galiptir. Siyeri, şiir ve hikâyelerden arındırmıştır.

9- el-Kâmil fıt-Târîh: İbnül-Esir el-Cezerî (ö. 632/1234). Güvenilir tarihçidir. Kitabı genel tarihtir. Siyer için bir bölüm ayırmıştır.

10-Uyûnu'l-Eser fi Funûni'l-Megâzî ve'ş-Şemâil ve's-Siyer: İbnu Seyyidinnas (ö. 734/1333). Güvenilir hadisçidir. Zehebî ve İbni Kesir onun için, sika demişlerdir. Kendisinden önceki megâzî kitapları yanında, hadis kitaplarından da çokça nakilde bulunur. Kitabının mukaddimesinde kaynaklarını zikreder.

11. Zâdü'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbâd: İbni Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350). Asrının ileri gelen âlimlerindendir. Kitabı, şemail edep, fıkıh ve megâzî konularında nefistir. Kitap, bu konularda yıldız gibidir.

12-es-Sîretü'n-Nebeviyye: Hafız ez-Zehebî (ö. 748/1347). Güvenilir bir yazardır. Özellikle, hadisçilerin kaidelerini kullanmada, üstün bir zekâya sahiptir. Bu konuda tam ehil olanlardan kabul edilir. Bu kitabında, bazı rivayetlerin tenkidini yapar.

13- el-Bidâye ve'n-Nihâye: Hafız îbni Kesir (ö. 774/1372). Bir kısmı siyere ayrılmış, genel tarih kitabıdır. İbni Kesîr, araştırmacı güvenilir imamlardandır. Zehebî, İbn Hacer el-Askalânî, İbni Ammâd el-Hanbelî onun için güvenilir derler.

14- Emtâu'l-Esmâ: el-Makrizî, güvenilirdir. Özet yapmak için senetleri zikretmez. Sehavî, Emtâ için "Onda tenkit edilecek çok şey var" diyor.

15-Şerhu'l-Mevâhibu'l-Ledüniyye: Muhammed b. Abdülbaki ez-Zerkanî (ö. 1122/1710). Mevahib ve şerhi, şemail ve siyerde toplayıcı kitaplardandır.

16- es-Sîretü'l-Halebiyye: Burhanuddin el-Halebî (ö. 841/1437). İçinde, lüzumsuz söz ve İsrailî hikâyeler vardır. Rivayetlerin senetlerini kaldırıp, haberin râvisi ile yetinilmiştir. Bazı tahkikatların yanında, bir kısım garip kelimeleri de şerh eder.

17- Sübülü'l-Hûda ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l--İbâd: Muhammed b. Yusuf ed-Dımeşkî eş-Şâmî (ö. 942/1535). Eserini üç yüzden fazla kitaptan seçmiştir.

Bize ulaşabilen siyer kaynaklarının en önemlileri bunlardır. Dediğimiz gibi bunlar, kaynak olmada Kur'ân-ı Kerim ve hadis-i şeriflerden sonra gelir. Bu, siyer kitaplarında bulunan her şeyin, sıhhat yönünden aynı dereceyi paylaşması anlamına gelmez. Hepsinin sahih olması şartı da koşulamaz; sahihi de vardır zayıfı da. Siyer araştırmalarında, önce sahihe, sonra konunun tamamlanması için hasen ve ona yakın olana başvurmalıdır. İnanç ve hüküm koymada tesiri olabilecek hususlarda zayıfa yanaşılmaz. Sağlam rivayetlerin bulunmaması hâlinde, güzel ahlâka teşvik etmede, yapılan sanatı, ziraatı nitelemede ya da buna benzer şeylerde zayıf hadisler kullanılabilir.

Hadis ehli, bu metodu takip eder. Abdurrahman b. Mehdi (ö. 197/812) diyor ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den, helâl, haram ve hükümlerle ilgili bir şey rivayet ettik mi, senetlerde titizleşir, ricalini tetkik ederiz. Faziletler, sevap, azap konularında da rivayet edince senetlerde fazla sıkmaz, ricale de müsamaha gösteririz."

Siyer de, hadisçilerin hadiste takip ettiği metotla, senet ve metinlerinin incelenmesini gerektirir. Buna yardım eden hususlardan biri de, mühim siyer kaynaklarının rivayetleri senetleriyle nakletmiş olması ve siyer râvilerinin çoğunun biyografi kitaplarının durumlarını | açıkladığı, haklarında söylenen sözleri naklettiği kimseler oluşudur.

Bu metodun, bir bölüm için kullanılamamasının nedeni, şahıslara bilinip, durumlarının araştırılması, hadis ilimlerinin iyi bilinip, tarihî tenkitte kullanılmasındaki zorluktur. Fakat, bazıları, bu metodu bilmezlikten gelip önem vermeyerek, kıymetinden şüphe ettirip üzerine çullanmakla, uygulanmaz hâle getirebilirler.

Gerçekte bunların, bu metodu bilmediklerinde şüphe yoktur. Din taassubunda bulunmayan bir Hristiyan olan Esd Restem, hadisçilerin tenkitteki metotlarının kıymetini ve bu metodu onların ortaya çıkardığını açıklıyor. Mustalahu't-Târîh adlı kitabında bu konuyu işliyor. Siyer, hatta genel İslâm tarihi çalışmalarında muhakkak bu metot izlenmelidir. İnanç ve hüküm koyma ile ilgili olması, İslâmî şahsiyetin çizilmesi yönünden, siyerde böyle bir hassasiyetin gösterilmesi gerektiği gibi, Dört Halife, Emeviler ve Abbasiler tarihi için de gereklidir. Haberlerin karışık, hak ve bâtılın içice olmasını önlemek ancak, şahıslar hakkında bilgi edinmek, inanç ve meyillerini bilmekle

olabilir. Tarih kitapları, siyasi ve şahsi görüş sahiplerinin rivayetleriyle dolu-
dur. Mesela, Emevi asrı için, sadece Ebu Muhnif'in rivayetleriyle bir tablo çi-
zilse, Avanne b. Hakem veya Ebu Yakzan'ın rivayetleriyle çizilecek tablodan
çok değişik olurdu.

4. Diğer Yardımcı Kaynaklar

Önem sırasında yardımcı kaynaklar, Kur'ân-ı Kerim, hadis-i şerif ve özel
siyer kitaplarından sonra gelir. Bunlar, tablonun tamamlanmasına yardımcı
olup, asıl kaynaklardan kalan bazı boşlukları doldururlar.

Edebiyat kitapları, kültürel hayata, hayat seviyesine, yemek, elbise ve
adetlere, sîret-i nebi asrındaki hayatın diğer bölümlerine ışık tutar. Aklî ve
sosyal hayatı yansıtıp, savaşları tasvir etmesiyle şiir, mühim bir tarihî vesika
kabul edilir. Hassân b. Sabit, Ka'b b. Malik, Abdullah b. Revaha'nın siyerde
geçen bazı olayları tasvir etmede gördükleri vazifeye işaret etmemiz, yeterli
olacaktır. Fakat edebiyat kitaplarının istisnaî, garabetlerden ve nâdirelerden,
ne varsa her şeyi içine alabildiğine dikkat etmek lazım.

Sahabe hayatını anlatan kitaplar da bize, siyerin olaylarını yaşayan nes-
lin hayatını sunar. Dağınık ve az da olsa bize sağlam bilgiler verirler. Bazısı
nesepleri ve bazısı da haberleriyle ilgilidir. Diğer biyografi kitapları da, siyer
kitaplarının senetlerindeki şahısları bilmemize yardımcı olur.

Tarihî coğrafya kitapları ise, siyerdeki olayların cereyan ettiği "Arap Yarı-
madasının geçirdiği devreleri, hayat seviyesini, ziraî ürünlerini, bölgeler ara-
sındaki mesafeyi, aşiretlerin dağılımını bilmemize yardım eder."

Böylece siyer kaynaklarına kısaca temas edilmiş olundu. Sonunda yine,
tarihin yorum ve tenkidinde, kapsamlı metotlar uygulamaya şiddetle ihtiya-
cımız olduğuna işaret etmeden geçemeyeceğim. Yoksa İslâm tarihi çalışma
ve araştırmaları, ümmetimizin tarihî seyrini tabirden aciz kalmaya devam
edecektir.

Avrupalı düşünürler, tarihî araştırmaların yapısı, tenkit ve yorumu hak-
kında pek çok eserler verdiler. Bunlardan bazıları Arapçaya da tercüme edil-
di. Fakat bu çalışmalar, Avrupalının hayat görüşünü yansıtıyor. Biz, inancı-
mızdan kaynaklanan, Batı ürünü olmayan araştırmalara muhtacız.

Evet, bazı Müslüman yazarlar da, bu konuda çalışmalar yaptılar. Bunlar
konusunda güzel çalışmalardır. Ama tarihin İslâmî yorumunda, bir yekûn
teşkil etmiyorlar.

C. BİR DÜŞÜNCE ADAMI VE BİR ALİM OLARAK İBN KAYYİM EL-CEVZİYYE

Bir çok alim ve düşünür, ya telif esere önem verip öğretime yer vermezken ya da öğretime önem verip telif eser yazma üzerinde durmazken İbn Kayyim, çok yönlü bir insan olup daha kalıcı olduğu düşüncesiyle hem telif esere ve hem de öğretime gerekli önemi vererek kelam, ahlak, fıkıh/İslam hukuku, fıkıh usulü/İslam hukuk metodolojisi, tefsir, hadis, siyer ve daha bir çok alanda yüze yakın eseri vardır. Kitap telifi konusunda Ahmed b. Hanbel'in olumsuz tavrını, Kitap ve Sünnet'le meşguliyetten ve onların savunmasını yapmaktan uzaklaşma gerekçesiyle açıkladıktan sonra Kitap ve Sünnet'e aykırı re'y ve mezhepleri iptale dair kitap yazmada bir sakınca görmeyip hatta bunun yerine göre vacip, yerine göre müstehab ve yerine göre de mubah olduğunu belirtmiştir (Turûku'l-Hükmiyye, s. 255-256).

İbn Kayyim'in hayatı, Haçlı savaşları sonrası ve 722/1322 yılına kadar zayıflayarak da olsa Moğol saldırıları sebebiyle İslam dünyasının oldukça karışık, çalkantılı ve hükümdarlar arası çekişmelerin yaşandığı bir döneme rastlamaktadır. Böyle bir ortamda genel olarak fikrî serbestlik içerisinde oldukları ve siyasî işlere belli ölçüde karışmak, o dönemin bilinen alimlerinde görülen ortak bir özelliktir.

"Yeni Hanbelilik" veya "Selefilik" diye adlandırılan akımın önde gelen ismi olması hasebiyle, hocası İbn Teymiyye'nin Memlük idarecilerinden gördüğü baskılar büyük oranda talebesi İbn Kayyim için de söz konusu olmuştur.

Biri, Hz. İbrahim (a.s)'ın mezarının ziyaret edilmesi amacıyla oraya yolculuk edilmesine karşı çıkması yüzünden olmak üzere bir kaç defa hapsedilmiştir.

İki kişinin ortaya bir mal koyup yarışmalarının caiz olup olmadığı konusunda ve 750/1349 yılında bir lafızla üç talak, öfkeli kişinin talakı ve yemin kastıyla yapılan talakın boşanma sonucunu meydana getirmemesi konusunda ve 750/1349'da Dımaşk kadılığına getirilen Takıyuddin es-Sübkî'yle olan tartışmaları büyük yankı uyandırmıştır. Bu tür görüşleriyle sebebiyle İbn Kayyim'in, dönemin ileri gelen bazı alimleriyle arasının açıldığı ve onlarla ilmî tartışmaları olduğu nakledilmektedir.

İbn Teymiyye'nin Etkisi: Bir çok hocadan ders almasına rağmen üzerinde en çok etkisi olan kişi, 16 yıl boyunca yanından ayrılmadığı İbn Teymiyye'dir. Örneğine az rastlanır bir hoca-talebe ilişkisi sergiledikleri için İbn Kayyim hemen her zaman hocası İbn Teymiyye'yle anılmaktadır. Bu nedenle de ilmi birikimini ve şöhretini büyük ölçüde hocası İbn Teymiyye'ye

borçlu olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek. Bunun için de hocasına olan sevgisi ve bağlılığı hep devam etmiştir. Bu bağlılık, hocasının eserlerini düzenleme ve görüşlerini yayma konusundaki çabalarında ve yazdığı eserlerin büyük çoğunlukla hocasının görüşlerinin açıklanması çerçevesinde olduğu açıkça görülmektedir.

İbn Hacer, bir-iki meselede hocasına muhalefet etmesine rağmen İbn Kayyim'in hiçbir hususta hocasının görüşlerinin dışına çıkmayacak kadar ona bağlılık gösterdiğini ve İbn Teymiyye'nin ilmini yaydığını kaydeder (Dürerü'l-Kâmine, 4/21-22).

Çağdaş araştırmacılardan Bekir b. Abdullah Ebu Zeyd ise İbn Kayyim'in "Miftâhu Dâri's-Saade", "Zâdu'l-Meâd", "Hadi'l-Ervâh", "Bedâiu'l-Fevâid" gibi bazı eserlerini ileri sürerek onun İbn Teymiyye'den farklı tercihleri olduğunu ve başka hocalardan faydalandığını ileri sürse bile bu yeterli bir kanıt olmasa gerek. Çünkü bu kitaplar direkt olmasa bile dolaylı olarak hocasının temas ettiği düşünceleri içermektedir.

İbn Kayyim, salt bir taklitçi olmayıp delile göre davranmayı ilke edinmekle birlikte hocası gibi genelde Hanbelî mezhebinin usul anlayışı çerçevesinde hareket etmiş, özel olarak ta İbn Teymiyye'nin görüşleri doğrultusunda tavır almıştır. Bunun için İbn Teymiyye'yle birlikte Selefiyye ekolünün bayraktarı kabul edilen İbn Kayyim'in bu alandaki en önemli katkısı, kendisinin de imada bulunduğu gibi (İğâsetu'l-Lehfân, 1/57), hocasının kitaplarını düzenlemek ve görüşlerini yaymak olmuştur. Bundan dolayı İbn Kayyim, bazılarına göre mezhepte müctehid olarak gösterilirken, bazılarına göre kelam, fıkıh ve hadis arasında orta yerde bulunan ve en zahid kimse olarak değerlendirilmiştir.

İtikadî Görüşleri: İbn Kayyim, kelamî konulara ilişkin eserlerinde kelam meselelerini Selefiyye anlayışına göre inceleyen ve kelamcıları aşırı derecede eleştiren birisi olmakla birlikte kelamî konuları Kur'an ve sahih hadisler ışığında ortaya koyup kanıtlamıştır. Bu konuda da genel çerçeve itibariyle hocası İbn Teymiyye'nin güçlü bir takipçisidir.

Ona göre, peygamberlerin insanlara getirip sunduğu Tevhid iki türlüdür. Birincisi, Allah'ın bilinmesine yönelik olup O'nun zatını, sıfatlarını, isimlerini, fiillerini, yarattıklarından ayrı olduğunu, kullarından dilediğiyle konuştuğunu ve iradesinin herşeye hükmettiğini Kabul etmekle gerçekleşir. İkincisi ise sadece Allah'a ibadet edip O'nun dışında başka hiçbir şeye tapmamaktır. Buna iradî-talebî tevhid denir. İlahî buyruklara uymak bu tür tevhide girer.

İlahî sıfatlar konusunda iki temel ilkeyi esas almak gerekir: 1. Allah'ı yaratıklara benzetmeden sıfatlarını ispat etmek, 2. Sıfatları iptal etmeden (ta'til)

tenzihte bulunmak. Allah'ı yaratıklara benzetmek ve kendini nitelediği sıfatları inkar etmekte küfre düşmeye sebep teşkil eder.

Islah Çalışması: İbn Kayyim, İbn Teymiyye'nin başlattığı ıslah çabasına katkı sağlamayı, bu çabayı devam ettirmeyi hedeflemiştir. "Adalet" ve "toplum yararı" temeline dayalı dinî ve toplumsal ıslah projesi sayılabilecek bu çalışmasının esasını; Kitap ve Sünnet'in hakemliğine başvurma, şeriatın ruhunu anlama, toplumsal olguları bu bağlamda dikkate alıp değerlendirme ve buna bağlı olarak taklidin yol açtığı 'fikrî donukluk' ve 'durgunlukla' mücadele etme oluşturmaktadır. İbn Kayyim'in böyle bir ıslah projesine girişmiş olmasında; dönemindeki İslam dünyasının içine düştüğü zafiyet, ilim çevrelerindeki taassup, mezhepçilik ve Batınîlik'te temellenmiş sufiliğin etkileri aranabilirse de, esasen bu projeyi hocası İbn Teymiyye'nin başlattığını, İbn Kayyim'in de onu takip ettiğini söylemek daha doğru olur.

Bir ıslah iddiasıyla yola çıktığı için İbn Kayyim'in fetvalarında toplumsal bozulma noktalarını, döneminde ortaya çıkan bid'at ve hurafeleri tespit etme imkânı bulunabilir. Bu tavır aynı zamanda onun Selefi tutum ve yönteminin de tabii sonucudur. Nitekim kabir ziyaretinin esasen meşru olduğu kanaatini taşımakla birlikte özellikle bazı sâlih kişilerin kabrini ziyaret amacıyla yola çıkılmasını caiz görmemesi Şîa'nın meşhed haccına tepki olarak değerlendirilebilir.

Yöntemi: İbn Kayyim'in yönteminin genel çizgileri, "orta yolculuk", "gelenekçilik" ve "anlamcılık" olarak ifade edilebilir. Onun orta yolcu tutumunun sonuçları; itikad, usul ve fürûa dair görüşlerinde açıkça görülmektedir.

Anlamcılık eğiliminin boyutları genel hatlarıyla şeriatın ruhunu ve esprisini kavrama, maslahatın dikkate alınması ve gerçekleştirilmesi, buna bağlı olarak zamanın değişmesiyle hükümlerin değişmesi şeklinde gösterilebilir.

İbn Kayyim'in esasen İzzeddin b. Abdüsselâm ve İbn Teymiyye'yi takip ederek Kitap, Sünnet, sahabe sözleri ve sarih kıyas yanında yer verdiği "usûlü'ş-şerîa" ve "kavâidü'ş-şeria" gibi ifadelerin içeriği, kendisi tarafından da kullanılan ve Şâtıbî tarafından sistemleştirilen "makâsıdü'ş-şerîa" kavramının içeriğinden başka bir şey değildir. Şeriatın ruhunu anlama ifadesiyle kastedilen de budur. İbn Kayyim, Ahmed b. Hanbel'in pek sıcak bakmadığı, kendisinin de esasen ihtiyaç bulunmadığını söylediği teknik anlamdaki kıyas yerine, kıyası içermekle birlikte onu aşan ve içinde insanların maslahatını gözetme fikrini de taşıyan bu yaklaşımı alternatif olarak ortaya koymaktadır.

İbn Kayyim, bu esastan hareketle bazı nasların kayıtlanabileceğini öne sürer. Meselâ hayız görmekte olan kadının Kabe'yi tavaf etmesini yasaklayan hadisin şeriatın usul ve kavâidiyle kayıtlanabileceğini söylemektedir (İ'lâmu'l-

Muvakkiîn, III, 21). Zaruret ve acz durumunda şâriin kelâmı onun şeriatının kavâid ve usulü ile takyit edilebilir, aynı şekilde imamların mutlak ifadeleri de onların kavâid ve usulü ile kayıtlanabilir (İ'lâmu'l-Muvakkiîn, III, 30).

Ancak İbn Kayyim bu hususta bir ayırıma giderek ibadetler alanında lafızlara, muamelât ve akidlerde ise lafzın kendisine değil maksadına itibar etmenin gereğinden söz eder (İ'lâmu'l-Muvakkiîn, I, 292).

Haram kılmayı (tahrîm) "tahrimü ukubet" ve "tahrîmü sıyânet ve himaye" şeklinde ikiye ayıran ve Hz. Peygamber ile sahabenin bazı uygulamalarını genel geçer sabit bağlayıcı hükümler olarak değil maslahat düşüncesine dayalı siyaset olarak değerlendiren İbn Kayyim, bu gibi hükümlerin maslahata göre verilmiş cüz'i bir siyaset olduğu için zamanın değişmesiyle değişeceğini ileri sürmekte ve bu hükümleri genel geçer ve kıyamete kadar ümmeti bağlayıcı hükümler olarak değerlendirmenin, her ne kadar böyle düşünenler de mazur ve me'cûr kabul edilse de doğru olmadığını söylemektedir.

İbn Kayyim'in bu kapsamda değerlendirdiği sahabe uygulamaları arasında Hz. Ömer'in bir lafızda üç talâkı sırf cezalandırma amacıyla geçerli sayması, ümmü veledin satımının yasaklığı, ifrad haccını öngörmesi, Osman'ın insanları Kur'an'ın yazılışında tek harf üzere toplaması ve Ali'nin Râfizî zındıkları yakması sayılabilir (Turûku'l-Hükmiyye, s. 16-19, İğâsetü'l-Lehfân, I, 333,336).

Hata edeceklerini kabul etmekle birlikte mezhep imamlarının faziletlerine dikkat çekmesi ve gerek mezhep imamlarının ve gerekse de diğer müctehidlerin söyledikleri bilinmeksizin Kitap ve Sünnet hükümlerinin sağlıklı olarak bilinemeyeceğini ileri sürmesi ve onların görüşleri etrafında bir korumacılık söylemi geliştirmesi, Selefilik anlayışının bir tezahürü olarak değerlendirilmelidir.

Eserlerinde mezhep imamlarından, özellikle İmam Şâfiî ile İmam Ahmed'den bolca nakilde bulunan İbn Kayyim, mezhep imamlarıyla değil de, bunların müntesipleriyle uğraştığı görülür.

Gerek İbn Teymiyye ve gerekse İbn Kayyim, sahabenin ve fıkıh imamlarının görüşlerinin dikkate alınmasının bir sonucu olarak ictihad ve taklit konusunda nisbeten esnek davranmışlardır. Buna göre herkes ictihad edemez ve taklit edilmesi caiz olan bir kimse taklit edilebilir. Fakat taklit eden kimsenin uyduğu görüşü öteki görüşlerden daha doğru saymaya hakkı yoktur. İmamların icmâı kesin hüccet, ihtilâfları da geniş rahmettir.

Usûl Görüşü: Akıl ve vahiy arasında çatışma bulunmadığı noktasından yola çıkan İbn Kayyim, dinî-şer'î hükümlerin amacı ve peygambere ihtiyaç gibi konulara nas merkezli bir açıklama getirir. Dinin amacı bizatihi Allah'ı tanıma (mârifetullah), O'nu sevme. O'na itaat etme ve yakınlaşmadır. Allah

mârufu emreder, münkeri nehyeder demek akıl ve fıtrata uygun olanı emreder, aykırı olanı yasaklar demektir. Mâruf akılların tanıdığı, fıtratların güzelliğini ikrar ettiği şeydir. Vahiy akıl ve fıtratta mezkûr olanı açıklayıcı, onaylayıcı ve hatırlatcı olarak gelmiştir (Miftâh, s. 19-22). İyi kimse amellerin sadece iyi olanına ülfet sağlar. Bu ameller de güzelliği hususunda peygamberlerin tebliğiyle selim fıtratların birleştiği ve sahih akılların tezkiye ettiği amellerdir. Dolayısıyla bu amellerin güzelliği hususunda din, akıl ve fıtrat buluşmuş ve ittifak etmiş olmaktadır.

Şeriatta kıyasa aykırı bir şey bulunmadığını gösterme konusunda İbn Teymiyye'nin yaklaşımını devam ettiren İbn Kayyim değişik münasebetlerle şeriat naslarının mâkul olduğuna, akıl, fıtrat ve şer' uyumuna, Kur'an'ın gereği olan hükmün aynı zamanda fıtratın gereği ve aklın muktezâsı olduğuna dikkat çeker. Ona göre Allah ve Resulü kesinlikle, hissen veya aklen sünnetullahın bâtıllığı sonucuna götürecek hiçbir hüküm getirmemiştir. Bu bakımdan sarih akıl sarih vahye uygun olduğu için akılla vahiy çatışınca akıl takdim edilir demek hatadır.

Kitap ve Sünnete Bakışı: İbn Kayyim'e göre fıkhın kaynakları (=usul) genel olarak Kitap, Sünnet ve birleştirici bir delille bu ikisinin anlam çerçevesine giren olmak üzere üçtür (İ'lâmu'l-muvakkiîn, II. 191). Bu genel ifade, Ahmed b. Hanbel'in fetvalarını dayandırdığı asıllarda açılımını bulur. Buna göre usul, a) naslar (Kitap ve Sünnet), b) muhalifi bilinmeyen sahabe fetvaları, c) farklı görüşlerin bulunması durumunda aralarından birinin seçilmesi, d) mürsel ve zayıf hadis, e) zaruret durumunda yani bunların yokluğunda kıyastır (a.g.e., I, 29). İbn Kayyim büyük ölçüde bu beş asla dayanmaktadır.

Bu sıralamada dikkat çeken bir husus, Kitap ve Sünnet arasında mertebe farkı gözetilmeksizin her ikisinin "naslar" başlığı altında birinci sırada gösterilmesi, diğer bir husus da icmâın isim ve sonraları kazandığı içerik olarak bu sıralamada yer almamasıdır. Bunun sebebi Ahmed b. Hanbel'in icmâ konusundaki farklı yaklaşımıdır. Ahmed b. Hanbel, insanların ihtilâf etmiş olabileceğini göz önünde bulundurup icmâ iddiasına genel olarak sıcak bakmamış ve muhalifi bilinmeyen görüşün icmâ olarak nitelendirilmesi görüşünün Bişr b. Gıyâs el-Merîsî ve Ebû Bekir el-Esam'dan çıktığını ifade edip, "İcmâ vardır" demektense "Bu konuda hilaf bilmiyorum" demenin daha doğru olacağını ileri sürmüştür. İbn Kayyim de müctehid imamların, baştan beri Kitap ve Sünnet'i icmâa takdim edegeldiklerini ve deliller sıralamasında icmâı üçüncü mertebeye koyduklarını, Kitap ve Sünnet varken icmâa gidilmeyeceğini ifade edip meçhul icmâ ile amel etmenin naslara muhalefet sonucunu doğuracağını söylerken bunu kastetmiş olmalıdır (a.g.e., I, 246-248).

İbn Kayyim ve İbn Teymiyye, belki de yerli yersiz icmâ iddiasının yaygınlığını göz önüne alarak icmâın inkârının küfrü gerektirmeyeceğini savunmuşlardır. Onların böyle esnek ve yumuşak bir tavır takınmalarının arkasında, siyaseten verildiğini iddia ettikleri hükümler üzerinde gerçekleşmiş bulunan birtakım icmâlara aykırı görüş açıklamaları durumunda kendilerine yönelecek tenkitleri hafifletme amacının bulunduğu da düşünülebilir.

Ancak İbn Kayyim, muhalifi bilinmeyen sahabe sözlerini bir anlamda icmâ mertebesinde tutmakta, hatadan korunmuşluğun (=ismet) belli bir grup için değil ümmetin toplamı için söz konusu olduğunu, yaygın şekilde bilinen hükümlerin icmâ olacağını (a.g.e., s 198) dile getirerek icmâ konusunda yaygın anlayışa yakın bir konuma gelmektedir.

İbn Kayyim'e göre Allah, Hz. Peygamber'e neyi kastettiğini açıklama yetkisi verdiği gibi ona kendi adına kendiliğinden hüküm koyma (teşri') yetkisi de vermiştir. Resûlullah, Allah'ın özel ve genel ifadelerle kastettiği anlamı açıklamış, hüküm ve fetvaları da kitap kaynaklı ve ona uygun olmuştur. Hatta Hz. Peygamberin bütün kelâmı, Allah adına yapılmış açıklamadır (et-Turuku'l-hükmiyye, s. 70; İ'lâmu'l-muvakkiîn, II, 313). Kendisine teşri' yetkisi tanındığı için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kur'an nassına ilâve hüküm koyabilir.

Nitekim Selefin ve Ehl-i sünnet'in temel özelliği, Hz. Peygamber'den sahih olarak gelen bir şeyi hiçbir insanın sözü sebebiyle terketmemesidir. Vahiy kaynaklı kabul edilen sünnet, a) münzel kitapların getirdiğine uygun sünnet, b) Allah'ın kitabını tefsir eden, Allah'ın muradını açıklayan ve mutlakını takyit eden sünnet, c) kitabın kaydetmediği bir hükmü içeren ve o hükmü ilk defa olarak açıklayan sünnet olmak üzere kitap karşısında üç konumda bulunur. Bu üç kısımdan herhangi birini reddetmek caiz olmadığı gibi kitabın karşısında da sünnetin dördüncü bir konumuda yoktur. Dolayısıyla Kur'an'a aykırı ve onunla çelişkili olan sahih bir tek sünnet varit olmamıştır (İ'lâmü'l-muvakıîn, II. 307; et-Turuku'1-hûkmiyye, s. 72). Hz. Peygamber'in beyanını on kısımda değerlendirişi ve taksimin ayrıntıları için bk. İ'lâmü'-l-muvakkiîn, 3. 16.

İbn Kayyim, hadisin kabulü konusunda sıkı şartlara başvurmayan geleneğin temsilcisi olduğunun bilinciyle ve iddialı bir şekilde kendilerinin bir re'y, kıyas veya şahsı taklit sebebiyle muhalefet ettiği sahih, sarih ve mensuh olmayan bir tek hadis bile gösterilemeyeceğini ileri sürer. Hatta hadise muhalefet endişesiyle ve Ahmed b. Hanbel'in yaklaşımına uygun olarak tearuz durumunda farklı iki hadisin getirdiği iki hükmün ayrı ayrı sünnet olabileceğini iddia eder (İ'lâmü'l-muvakkıîn,1, 330, 367; el-Turuku'l-hükmiyye, s 264)

Siyak-sibak ve Kur'an bütünlüğü mutlak surette dikkate alınmalıdır (et-Turuku'l-hükmiyye, s. 70-71, 162). Herhangi bir âyet Kur'an'ın genel esprisine ters düşen bir anlamda yorumlanamaz. Nasların zahirine ve lafzına bağlı kalmayıp esnek ve genel anlamda yorumlanması gerektiğine işaret ederek bazı nasların nihai belirleme değil temsil kabilinden olduğunu belirtir (İğâsetü'l-lehfan, I, 104).

Sahâbî Sözü: Sahabenin ictihad yaparken bazan isabet, bazan hata edebileceğini, fakat her iki halde de ecir kazanacağını söylemekle birlikte İbn Kayyim'e göre sahâbîler ümmetin en fakihi, en âlimi ve dinî ahkâmın maksat ve hikmetlerini en iyi bilen kişilerdir. İbn Kayyim, mezhep imamları ve âlimlerin çoğunluğunun sahabe sözlerinin uyulması gerekli bir hüccet olduğu görüşünde birleştiğini, sahâbî dışında kalan kimselerin taklidinin ise en fazla caiz sayılabileceğini belirtir (İ'lâmü'l-muvakkıîn,II. 262).

Kıyas: İbn Kayyim, kıyas konusunu, nasların bütün olayların hükümlerini içerip içermediğine ilişkin teorik tartışma ile bağlantılı kılmış ve Sünnî usulcülerin çoğunluğu tarafından da ifade edilen "nasların sayılı ve sınırlı, olayların ise sınırsız olduğu, dolayısıyla sınırlının sınırsızı içermesinin imkânsız olduğu" şeklindeki anlayışa karşı çıkmıştır.

İbn Kayyim, isim vermemekle birlikte kıyası inkâr edenlere ilişkin olarak söylediklerinde öncelikle İbn Hazm'ı kastetmekte ve kıyas bahsinde bir anlamda İbn Hazm ile kıyası benimseyen yaygın Sünnî görüşün arasında bir denge ve uzlaşma noktası bulmaya çalışmaktadır.

Kıyasa ilişkin mevcut görüşleri tenkit ettikten sonra İbn Kayyim bu konuda kendi görüşünü üç maddede ortaya koymaktadır. 1. Naslar, hükümler için yeterli olup re'y ve kıyasa başvurmaya gerek bırakmamaktadır. 2. Nas varken re'y, kıyas ve ictihad bâtıldır. 3. Şeriatın bütün hükümleri sahih kıyasa uygundur ve Hz. Peygamber'in getirdiği şeyler arasında mîzana ve sahih kıyasa aykırı hiçbir şey yoktur.

İbn Kayyim'e göre naslar insanları asla kıyasa muhtaç bırakmamıştır ve nasta her türlü re'y, kıyas, siyaset ve istihsandan müstağni kılacak yeterlilik ve zenginlik vardır. Fakat nasların yeterliliği Allah'ın kuluna vereceği anlama yeteneği şartına bağlıdır (İ'lâmü'l-muvakkıîn, I, 267-268, 350).

Nasların delâleti hakikî delâlet ve izafî delâlet olmak üzere iki kısımdır. Hakikî delâlet konuşanın kastına ve iradesine tâbidir ve bu delâlet değişme göstermez. İzafî delâlet ise işitenin anlayış, kavrayış, sağlam düşünüş ve zihin berraklığına ve bunun yanında lafızları ve lafızların mertebelerini bilmesine bağlıdır. Dolayısıyla bu delâlet, işitenlerin anılan hususlardaki farklılığına göre değişiklik gösterir.

İbn Kayyim, kıyas konusunda Zahirîleri ve re'y ehlini aşırı olarak niteleyip kendisinin orta yolu tercih ettiğini belirterek kıyas karşıtlarının üslubuyla re'y ehlini ve yer yer Şâfiîler'i ve Hanbelîler'i tenkit etse de (İ'lâmü'l-muvakkıîn, I, 222) her şeyin hükmünün naslarda bulunduğu anlayışı ve bu görüşün temellendirilmesi konusunda kendisiyle öteki usulcüler arasında ciddi bir fark bulunmamaktadır. Çünkü onlar da her şeyin hükmünün naslarda bulunduğunu, fakat bazı hükümlerin lafız, bazılarının ise anlam olarak bulunduğunu ve kıyasın anlam olarak naslarda mevcut hükümlerin anlaşılmasının yolu olduğunu belirtmişlerdir. İbn Kayyim bu yaklaşımıyla bir anlamda, usulcülerin teknik kıyasına veya daha doğru bir ifadeyle nasları gerek tek tek gerekse birbirine ekleyerek gereği gibi değerlendirmeden önce kıyasa başvurmalarına karşı çıkmış olmaktadır.

İctihad ve Taklid: İbn Kayyim, taklid karşıtlığının ve serbest ictihad düşüncesine sahip olmasının bir sonucu olarak ictihad kapısının kapanmasını kabul etmez. İctihad kapısının kapanması anlamına gelen, belli bir dönem veya belli kişilerden sonra o zamana kadarki mevcut görüşler arasında seçim yapmanın caiz olmadığı şeklindeki anlayışları zikrederek bunları şiddetle eleştirir (İ'lâmü'l-muvakkıîn, II, 275-277). Fakat fürû-i fıkıh ve Arapça bilgisi olmayan ve usulcülerin kurallarını bilmeyen kişi için ictihad ehliyeti asgari düzeyde dahi gerçekleşmiş olmayacağı için bu kişilerin doğrudan hadislerden hüküm çıkarmaları, fetva vermeleri ve onunla amel etmeleri uygun değildir. Bunları bilenlere sorması gerekir (İ'lâmü'l-muvakkıîn, IV, 235-236, 239). İhtiyaç anında ve o konuyu bilen bir âlimin bulunmaması durumunda ise taklit yoluyla fetva vermek caizdir (İ'lâmü'l-muvakkıîn, I, 45-46, (V, 198)

İbn Kayyim'e göre ilim ehlinin yolu âlimlerin görüşlerini araştırıp zaptetmek, üzerinde düşünmek ve bunları Kur'an, sabit sünnet ve Hulefâ-yi Râşidîn'in görüşlerine arzetmek, bunlara uygun düşenleri almak, aykırı olanlara iltifat etmemektir. Durumu açıklığa kavuşmayan görüşlere gelince, bunlar sonuçta uymanın vacip değil caiz olduğu içtihadi meseleler kapsamındadır. Kimseyi bu görüşle ilzam etmeksizin ve bunun hak, ötekilerin bâtıl olduğunu söylemeksizin buna uymak caizdir. Mukallitler ise bu yolu tersine çevirerek Allah'ın kitabını, elçisinin sünnetini ve elçinin halife ve arkadaşlarının görüşlerini taklit ettikleri kişinin görüşlerine arzetmişler, uydukları kişinin sözüne uygun olanları almışlar, ötekileri almamak için çareler uydurmuşlardır (İ'lâmü'l-muvakkıîn, II, 226-228-, el-Fürûsiyye, s. 342-343). Halbuki müctehid imamların görüşleri suyun yokluğunda başvurulacak teyemmüm gibidir. Mukallitler ise müctehidlerin görüşlerini öne alarak Kitap, Sünnet ve sahabe sözlerini suyun yokluğunda başvurulacak teyemmüm menzilesine indirmişler ve su varken teyemmüm etmişlerdir. Daha sonra gelenler ise büsbütün ileri giderek müftü ve hâkimin karşılaştığı olayda Kitap, Sünnet ve sahabe sözleri-

ne bakmasının caiz olmadığını, uydukları ve taklit ettikleri kişinin sözüne başvurması gerektiğini söylemişlerdir. IV. (X.) yüzyıldan sonra bir adamın peşine düşüp onun fetvalarını şâriin nasları yerine koymak, hatta nasların önüne alıp onu taklitle yetinmek âdeti ortaya çıkmıştır (İ'lâmü'l-muvakkıîn, II, 240-263).

İbn Kayyim, Ahmed b. Hanbel'i Ehl-i sünnet'in imamı şeklinde tavsif ederek ona diğer imamlara göre daha öncelikli bir yer verip onun dayandığı esasları ölçü kabul etmekle birlikte mezhep taassubuna şiddetle karşı çıkar (et-Turuku'l-hükmiyye, s. 156, 246,248) ve yerine göre diğer mezhep imamlarının görüşlerini tercih eder (a.g.e., s. 31, 51,192, 235). Ahmed b. Hanbel'in görüşleri arasında da seçmeci davranmış, ona atfedilen bazı fikirlerin onun usul ve görüşüne uygun düşmediğini ileri sürmüş (İ'lâmü'l-muvakkı'în, l, 310,319), bazı görüşlerini de mezhep gereği değil salt yorum olarak değerlendirmiştir (et-Turuku'1-hükmiyye, s. 293). Bu kadar serbest ve seçmeci davrandığı halde Hanbelî mezhebi içinde kalabilmesinde, Ahmed b. Hanbel'den bir konuda birkaç farklı görüş rivayet edilmesinin sağladığı rahatlığın da rolü bulunmaktadır.

Tasavvufî Yaklaşımı: İbn Kayyim'in "Medâricu's-Sâlikîn" adlı eseri, selefiliğe en yakın sufilerden olan Herevî'nin "Menâzilu's-Sâirîn ile'l-Hakk" adlı tasavvufi risalesinin şerhidir. Kitap, klasik tasavvufî kavramlar sisteminin selef bir versiyonu olmakla ayrı bir önem kazanmaktadır.

İbn Teymiyye'ye göre Herevî; hadis, tefsir, fıkıh ilminde imam birisiydi. Fıkıhta hadis ekolüne mensup olup İmam Şâfiî ile İmam Ahmed'e saygılı davranırdı.

İbn Kayyim'de Herevî'ye karşı oldukça saygılı bir üslup kullanmakla birlikte zaman zaman onu eleştirse de temel olarak, onun tasavvufi kavramlara yaklaşımını onaylar. Örneğin, "Fenâ" kavramının anlamı konusunda onunla aynı şeyleri düşünür, fakat İmam Rabbânî'nin yolunu tutarak fena'nın manevi olgunlaşmanın son durağı olmadığını ve ardından, Allah'ta fani olmaktan sonra "beka" makamına geçilmesi gerektiğini ve Herevî'nin fena makamına saplanıp kaldığını söyler. Böylece havf, reca, zühd, vera', ihlas, i'tisam, cem', fark gibi tasavvufî kavramları ayrı ayrı ele alıp onları Kuşeyrî, Hucvirî ve Kelâbazî'nin yaptığı gibi Sünni sufi şeyhlerinin sözlerine değil öncelikle Kur'an ve sünnete, gerekirse sufi şeyhlerin sözlerine müracaatla ele alıp "Selefi bir Tasavvufî" bakış açısıyla işler.

Eserleri: İbn Kayyim, herhangi bir ilim dalında otorite sayılmasa da kelâm, tefsir, hadis, fıkıh ve usûl-i fıkıhta derinleşmiş olup 100'e yakın eseri vardır. Bunların önemli bir kısmı, gerek onun ilginç kişiliği gerekse Hanbelî mezhebinin tarihî birikimini gün ışığına çıkarma yönünde neşredilme imkânı bulmuştur.

Eserlerinde tekrarların fazla oluşunu İbn Kayyim'in vaizliğine ve çok eser yazmış olmasına bağlamak mümkündür. Ele aldığı bir konudaki görüşleri gerekçeleriyle birlikte zikrederek tartıştıktan sonra tercihini açıkça belirttiği gibi bazen tercihi okuyucuya bırakır (et-Turuku'l-hükmiyye, s. 151)

Günümüzdeki Etkisi: Son dönemlerde Şevkânî, M. Reşid Rıza, M. Abduh, Mevdudi, Vahiduddin Han gibi âlimlerin İbn Kayyim'den etkilendikleri görülür.

Bununla birlikte günümüz İslam dünyasında özellikle tasavvuf çevrelerinde ve gelenekçi eğilimlerin güçlü olduğu muhitlerde hocasıyla birlikte İbn Kayyim'e ilmî tenkit ve müsamaha sınırlarını zorlayan ağır ithamların yapıldığı da görülmektedir.

Çağdaşları tarafından "yaşayan bir ansiklopedi" olduğu söylenen İbn Kayyim, 751/1350 yılı Receb ayında Şam'da yatsı ezanı vakti vefat etmiş olup Emevi Camii'nde cenaze namazı kılınarak "Bâbu's-Sağîr" isimli yerde bulunan anne-babasının yanına gömülmüştür.

İbn Kayyim ve "Zâdu'l-Meâd" Adlı Eseri

İslâm'ın, dünya gündeminin -gerek entelektüel, gerek siyasi, gerekse daha başka yönlerden- önemli bir bölümünü oluşturduğu günümüzde elbet bu dinin peygamberinin etraflıca tanınması, O'nun gerçekleştirdiği mükemmel toplum yapısını anlamanın en kestirme yoludur. İslâm O'nun şahsında temsil edilmiş ve O'nun önderliğinde kendini insanlığa sunmuş bir sistemdir.

O'nun hayatı ve yaşayış tarzı incelendiğinde görülecektir ki, hayata yaklaşımı tek boyutlu değildir. Hayatın her yönünü kuşatır. Peygamberdir, devlet başkanıdır, ordu komutanıdır, hâkimdir, kılıcını çekip Allah düşmanlarıyla savaşan bir mücahiddir, tüccardır. Namaz kılan, oruç tutan, hac yapan, gece namazlarına kalkan, devamlı zikir ve tefekkürle meşgul olan bir âbiddir. Hayatı iman, aşk ve cihaddır. Evlenir, alış-veriş yapar, hastaları tedavi eder, elbisesinin söküğünü diker, ayakkabısını tamir eder, çocuklarla şakalaşır, pehlivanlarla güreşir, hanımıyla koşu yarışı yapar. Hayat dolu mükemmel bir insandır O. Kısacası Allah'ın bütün insanlara sunduğu en güzel örnektir, O.

Hadis, Meğazî, tarih ve şemail kitapları, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in çocukluk çağından Allah'ın onu kendi yanına tercih edip almasına kadar geçen sürede —özellikle peygamberlik görevini sürdürdüğü dönemde— söylediği sözleri, yaptığı fiilleri ve onun şahsi özelliklerini toplamış; onun küçük-büyük demeden hiçbir işini ve hiçbir durumunu bırakmaksızın derleyip toplamıştır. Öyle ki bu kitaplarda Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in oturup kalkmasını, uyuyup uyanmasını, gülme ve tebessüm tarzını, gece ve gündüz yaptığı ibadetlerini, nasıl banyo yaptığını, nasıl yiyip içtiğini,

ne giydiğini, insanlarla karşılaştığında onlara nasıl davrandığını, hangi renkleri sevdiğini, dış görünümünün ve vücut yapısının nasıl olduğunu ve ne gibi huylara sahip olduğunu bulmak mümkündür.

Tarih, peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatının ayrıntılarından söz ettiği kadar, dünyada yaşamış hiçbir büyük kişinin hayatından bahsetmemiştir dersek, gerçeği söylemiş oluruz.

Bu konudaki en geniş kitaplardan biri; feyizli kalem, geniş bilgi ve doğru görüş sahibi, İslâmî ilimlerin gerek usul, gerekse füruunun büyüğünde-küçüğünde derin bilgisi bulunan, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatının her yönünü ele alan ve kendisine has tatlı bir üslupla anlatan İmam Şemsuddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyûb b. Sa'd ez-Zer'i ed-Dımeşkî'nin "Zâdu'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbâd" adlı sahasında ilk ve en orijinal eserdir.

İbn Kayyim, bu kitabında Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in genel ve özel işlerindeki tutumlarını bir araya getirdi. O'nun, her Müslümanın bilmesi ve araştırması gereken tavırlarından, karşılaştığı olaylardan ve ele aldığı işlerden ayrıntılı bir şekilde söz etti. Bütün eserlerinde güzellik ve sağlamlık bakımından bir tek stilde ve konuyu, kendisinden sonra gelen bir araştırıcıya söyleyecek herhangi bir şey bırakmayacak kadar çepeçevre bütün boyutlarıyla kuşatarak ele aldı.

İbn Kayyim'in eserlerini dikkat ve titizlikle okuyan herkes, onun gerek ezber ve gerekse anlayış yönünden kendisinden önce yahut sonra yaşamış pek çok âlimde benzerini göremeyeceğimiz ölçüde Kur'an ve sünnet ilimlerini şahsında toplamış; selefin sözlerini, mezheplerin söz ve görüşlerini ihata etmiş bir âlim olduğunu hakkıyla anlar.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den sağlam yolla gelen hadislere son derece önem veren, onları alıp gerekleriyle amel etmeye ve bunlar dışında kalanları bırakmaya çok özen gösteren ve aynı zamanda hadislere muhalefet eden yahut onları olmayacak şekilde yorumlayan kim olursa olsun onun sözüne değer vermeyen bir âlimdi. Her ne kadar üstadı Şeyhülislâm İbn Teymiyye (rh.a)'in yolunda yürümüş ve onun pek çok ferdî ictihadlarını kabul etmişse de üstadına göre muhaliflere karşı daha yumuşak, daha mutedil olmuştur.

Müellifin, bu kıymetli eseri yolculuk esnasında yazmış olması, gerçekten hayreti gerektirecek bir durumdur. Daha da şaşırtıcı olan yanı, bu eserde yer alan binlerce kavlî ve fiilî sünnet ve hadis, sahabe sözleri ve sair rivayetlerin kaynağı olan hiçbir eserin onun yanında bulunmamasıdır. Oysa bu rivayetler, Sahih, Sünen, Müsned, Mu'cem ve Siyer adlarını taşıyan eserlerde yer

almaktadır. Bu durum, İbn Kayyim'in hadisleri hıfzetmedeki maharet ve derecesini gösterir. O'nun, Ahmed b. Hanbel'in otuz binin üstünde hadisi ihtiva eden Müsned'ini ezbere bildiğini de ilâve etmek gerekmektedir.

Gerçekten İbn Kayyim'in kitabında ortaya koyduğu fikirler, Allah Teâlâ'nın bir lütfudur. Tarihî olaylara İslâmî yorum getirilmesinde ve tarihin yorumunda, İslâmî düşüncenin önemli ilkelerine temas ederek, İslâm tarihinin araştırılmasında hadisçilerin metodundan nasıl yararlandığını ortaya koyuyor. Neticede de, tarihî rivayetlere hadisçilerin ölçülerini uygulayarak elde edilen sonuçlara temas ediyor. Böylece ortaya gerek konu ve gerekse usûl bakımından takdire layık bir çalışma çıkmıştır.

Yazar, siyerin kaynaklarını değerlendirmede, hem bu kaynakların genişliğini ortaya koyuyor ve hem de İslâm'ın ilk dönem tarihinin yeniden ele almada kuvvetli bağlar kuruyor. Kaynakların değerlendirilmesinde; Kur'ân-ı Kerim, hadis kitapları, delâil ve şemail kitapları, özel siyer kitapları ve genel tarihi, ana kaynak olarak ele alıyor. Ayrıca bu araştırmada istifade edilebilecek yardımcı kaynaklara da yer veriyor.

Geniş bir konu olmasına rağmen, tarihin İslâmî metotlarla yazılmasında ve hadisçilerin ölçütlerini kullanmada yazarın gayreti pek üstündür. İlk kaynaklara dayanması, muteber yorumları kullanması araştırmayı daha da ilmîleştiriyor. Polen Yayınları'nın, bu güzel eseri yayınlamakla okuyuculara İslâm tarihini sağlam bir gözle inceleyip yorumlamalarına yardımcı olmaktadır.

Tercümesini sunduğumuz "Fıkhu's-Siyer" adlı eser, İbn Kayyim el-Cevziyye'nin "Zâdu'l-Meâd" adlı eserinden derlenmiş bir çalışmadır. Eserin derlenmesi, İmâd Zekî el-Bârûdî tarafından yapılmıştır. Okuyanlara yeni ufuklar açacağına inandığımız bu eserin Türkçe'ye kazandırılması; örnek insan olan Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i izlemek durumunda olan Müslümanların O'nu en doğru ve en güvenilir bir kaynaktan öğrenmeleri kaçınılmaz bir zarurettir. İşte bu eser bu düşünceyle Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Tahkiki yapan zatın tahrici, ülkemizde kullanılan kaynak eserlere uyumlu değildir. Dolayısıyla okuyucuya kolaylık olması için hadisin nerelerde geçtiği ile ilgili tahric çalışması detaylı kaynak gösterimi tarafımdan yapılmış, hadislerin nerelerde geçtiği belirtilmiştir.

Günümüzde hadis kaynaklarının tespitinde Concordance usulü esas alındığı için, biz de bu çalışmamızda aynı usulü esas aldık ve bu çalışmada yer alan hadisler, Concordance usulüne göre verilmiştir. Concordance içerisinde yer almayan hadislerin, hangi kaynakta geçtiği çoğunlukla tespit edilerek bazen bu kaynakların cilt ile sayfa numarası gösterilmiş, bazen de cilt ve sayfa numarası yerine parantez içerisinde hadis numarası verilmiştir.

Bu değerli eserin tercümesi, dipnotlarda yapılan açıklamalar ile önsözün hazırlanışı sırasında yer alan eserlerin neler olduğu ile ilgili liste, kitabın sonunda "Kaynakça" bölümünde verilmiştir.

Azami dikkat ve gayretlere rağmen, farkında olunmadan tercüme hataları olabilir. Yapıcı eleştiri ve uyarılara her zaman ihtiyaç duyduğumuzu, okuyucularımız tarafından bilinmesini isteriz. Tarafımıza yapılacak olan tenkit, uyarı ve katkı sahiplerine şimdiden şükranlarımı sunacağımı belirtmek isterim.

Tercüme edilen metinleri ve açıklamaları büyük bir özveriyle okuyarak değerlendirmelerde Fatma Nükte Yıldırım Hanım'a, bu değerli eserin tercüme edilmesine olanak sağlayan değerli dostum Mehmet Kılıç'a, her zaman yakın ilgi ve desteklerini gördüğüm değerli dostlarım Zekeriyya Efiloğlu'na, Mithat Sevin'e, Abdulhalim Ünverdi'ye, M. Hanifi Yılmaz'a, ismini burada sayamadığım daha bir çok kimseye, baskıya hazırlanan nüsha ile ilgili değerlendirmelerde bulunan Emine Şahin ile Elif Derman Kaya'ya ve bu değerli eserin tercüme edilip basılmasını sağlayan değerli dostum Feyzullah Birışık'a şükranlarımı arz ederim.

Bu eserin tam nüshası, yazıldığı günden günümüze kadar İslam dünyasının her yerinde, alimlerin, ilim öğrencilerinin, vaiz ve hatiplerin ve özellikle de hem Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatını ve hem de siyerini hadisler ışığında okumak isteyen hemen her Müslümanın adeta bir el kitabı olmuştur.

Bizim, kültürümüzden kopmadan, aslını ve özelliklerini göz ardı etmeden tarihimizi yeniden anlamaya ihtiyacımız var. İslamî düşüncemizin, geçmişimizin temellerine dayanması hâlinde bu günkü başıboşluktan ve bunun olumsuz sonuçlarından kurtulabiliriz.

Çaba bizden, başarı elbette Allah'tandır. O, ne güzel Mevla ve ne güzel yardımcıdır.[1]

Hanifi AKIN
Şehitkamil/GAZİANTEP
27 OCAK 2007

1 Sami Şener, "Tarih", Şamil İslam Ansiklopedisi. Mefail Hızlı, "Siyer", ŞİA. Ekrem Ziya Umeri. Medine Toplumu, Risale yay., İstanbul 2007, s. 11-54. H. Yunus Apaydın, "İbn Kayyim el-Cevziyye", DİA, XX, 109-123

MÜELLİF İBN KAYYİM'İN ÖNSÖZÜ

Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. İyi sonuç, takva sahibi kimselerindir. Düşmanlık ise ancak zalimleredir. Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O, öncekilerin ve gelecektekilerin ilâhıdır. Göklerin ve yerin yöneteni, ceza gününün sahibidir. Kurtuluş ancak O'na itaat etmekle mümkündür. Üstünlük ancak O'nun büyüklüğüne boyun eğmekle olur. Zenginlik O'nun rahmetine muhtaç olmakla olur. Hidayet ancak O'nun nuruyla hidayet istemekle gerçekleşir. Hayat sahibi olmak ancak O'nun rızasındadır. Nimetler ancak O'na yakınlıkla elde edilir. Kalbin ıslah edilmesi ve felah bulması, ancak O'na karşı ihlaslı olmak ve O'nu sevgide birlemekle elde edilir. O öyle bir ilah ki, kendisine itaat edildiğinde, (itaat eden kimseye) karşılığını verir, isyan edildiğinde (tevbe eden kimsenin) tevbesini kabul edip onu bağışlar, dua edildiğinde duaları kabul eder, kendisi için bir amel yapıldığında sevabını verir.

Hamd, bütün yaratıklarının Rablığına tanıklık ettiği ve O'nun yaptığı her şey O'nun İlahlığını ikrar edip yaptığı hayret verici sanatlar ile eserlerindeki eşsiz güzellik, O'nun "Kendinden başka ilâh olmadığına" tanıklık etmektedir.

Allah'ı; yaratıklarının sayısınca, kendi zatının razı olacağı şekilde, arşının ağırlığınca, kelimelerin mürekkebince hamdiyle tesbih ederim. Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O, tektir. Rablığında ortağı olmadığı gibi, İlahlığında da ortağı yoktur. Zatında, fiillerinde ve sıfatlarında O'nun bir benzeri yoktur. Allâh, en büyük'tür. Hamd, çokça bir şekilde O'na özgüdür. Allah'ı, sabah-akşam tesbih ederim.[2]

Gökler ve göklerin zenginlikleri, yıldızlar ve yıldızların yörüngeleri, yeryüzü ve yeryüzünün sakinleri, denizler ve balıkları, yıldızlar ve dağlar, ağaçlar ve hayvanlar, tepeler ve kumluklar, kuru ve yaş her şey, her diri ve her ölünün tesbih ettiği Zat'a tesbih ederim.

---

2 Ahzâb: 33/42, Feth: 48/9, İnsân: 76/25 (ç)

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا

"Yedi kat gök, yeryüzü ve onlardakiler onu tesbih ederler. O'nun hamdi ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat siz onların tesbihlerini anlamıyorsunuz. Gerçekten O Halîm (=ceza vermede aceleci davranmayan)dır, Gafûr (=affeden)dir."[3]

"Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun ortağı da yoktur" sözüyle; yer ve gökler ayakta durur, bütün yaratıklar bunun için yaratılmıştır, bunun için yüce Allah peygamberlerini göndermiş, kitaplarını indirmiş, kanunlarını koymuş, bundan dolayı (mahşer yerinde) mizanlar kurulur, divanlar kurulur, cennet ve cehennem pazarı kurulur. Bu sözle, insanlar; mü'min ve kafir, iyiler ve kötüler diye ayrıma tabi tutulurlar.

Bu söz, yaratma ile emretmenin ve sevab ile cezanın kaynağıdır. İnsanların yaratılma sebebi olan hak, işte budur. Sorgu ve yargılama, bu sözden ve bu sözün gerektirdiklerinden olacaktır. Sevab ve ceza, bu söze göre verilecektir. Kıble, bu sözün üzerine kurulmuş, dinin temeli yine bu sözün üzerine te'sis edilmiştir. Bu söz için cihadın kılıçları kınından sıyrılmıştır. Bu, Allah'ın bütün kulları üzerinde hakkı olan bir sözdür. İslam'ın sözü ve kurtuluş yurdunun anahtarı, işte bu sözdür.. Önceki ümmetler ve sonraki ümmetler, bu sözden hesaba çekileceklerdir.

Allah huzurunda şu iki meseleden sorulmadıkça kulun ayağı yerinden oynamayacaktır:

1. Neye ibadet ediyordunuz?

2. Peygamberlerin davetine nasıl cevap verdiniz?

Birinci Sorunun Cevabı: Bilme, kabul etme ve amel etme açısından "Allah'tan başka ilah yoktur" gerçeğini tasdik etmek.

İkinci Sorunun Cevabı: Bilme, kabul etme, boyun eğme ve itaat etme açısından "Mu-hammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), doğrusu Allah'ın resulüdür" gerçeğini tasdik etmek.

Tanıklık ederim ki, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) O'nun kulu ve resulüdür. Dolayısıyla Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), yüce Allah'ın vahyini güvenip teslim ettiği, yaratıkları arasından seçtiği kendisi ile kulları arasındaki resulüdür. O, sağlam bir din ve dosdoğru bir yol üzere gönderil-

3 İsrâ': 17/44

miştir. Allah, onu alemlere bir rahmet, takva sahibi kimselere bir önder ve bütün insanlara bir kanıt olarak göndermiştir.

Onu peygamberlerin gönderilmediği bir zamanda göndermiş ve Ona en doğru yolu, en aydınlık caddeyi göstermiştir. İnsanlara ona itaat ve yardım etmelerini, saygı göstermelerini, onu sevmelerini, onun haklarını gözetmelerini farz kılmıştır.

Cennetinin önünde bütün yolları kapamış ve cennetin yollarının, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yolunda gitmeyen hiçbir kimseye açılmayacağını belirtmiştir. Allah, onun gönlünü genişletip zikrini yüceltmiş ve (geçmiş-gelecek bütün) günahları onun üzerinden kaldırmıştır.

Onun görevine karşı gelenlere, alçalma ve maskaralık damgasını vurmuştur. (İmam Ahmed'in) "Müsned"inde Ebu Münîb el-Curaşi yoluyla Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilen bir hadiste Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

بُعِثْتُ بِالسَّيْفِ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ حَتَّى يُعْبَدَ اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَجُعِلَ رِزْقِي تَحْتَ ظِلِّ رُمْحِي، وَجُعِلَ الذِّلَّةُ وَالصَّغَارُ عَلَى مَنْ خَالَفَ أَمْرِي، وَمَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

"Ben, kıyamete doğru, ortağı olmayan, bir olan Allah'a ibadet edilinceye kadar kılıçla (=mücadele vermekle) gönderildim. Rızkım, mızrağımın gölgesi altında konulmuştur. Görevime karşı gelenlere, alçalma ve maskaralık vurulmuştur. Kim bir kavme benzerse o da onlardandır."[4]

Buna göre alçalma damgası, onun görevine karşı gelenlere vurulmuş ise, o zaman şeref ve üstünlük, ona itaat edip uyanlarındır. Yüce Allah bu konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Gevşemeyin ve üzülmeyin! Eğer inananlarsanız, <u>üstün gelecek</u> olan sizsiniz."[5]

4 Buhârî, Cihad 88; Ebu Dâvud, Libâs 4 (4031); Ahmed ibn Hanbel, 2/50, 92 Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 10/282, 286'da bu hadisle ilgili olarak şöyle der: "Bu hadisin senedi, Hasen'dir." Sehâvî, bu hadiste zayıflık bulunduğunu, fakat şahitleri bulunduğunu belirtmiştir. İbn Teymiyye, İktizâ, s. 39'da bu hadisin senedinin ceyyid olduğunu kaydetmiştir. Irâkî'de, bu hadisin senedininzayıf olduğu söylemiştir. Taberânî'de, Evsat'ta, bu hadisi, Huzeyfe ibnu'l-Yemân'dan rivayet etmiştir. İbn Ebi Şeybe'de, bu hadisi, mürsel olarak kaydetmiştir. (ç)

5 Âl-i İmrân: 3/139

Yine yüce Allah bu konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

"Asıl üstünlük, ancak Allah'ın, Peygamberinin ve müminlerindir."[6]

Yine yüce Allah konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ

"Sizler daha üstün olduğunuz halde düşman karşısında gevşemeyin ki barış istemek zorunda kalmayasınız. Allah sizinle beraberdir."[7]

Yine yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

"Ey Peygamber! Allah, sana ve sana uyan müminlere yeter."[8]

Yani Allah, tek başına hem sana yeter ve hem de sana uyanlara da yeter. O'nunla birlikte olunca artık hiçbir kimseye muhtaç olmazsınız.

Kısacası: Nasıl ki izzet, şeref, yeterli olma ve zafer, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uymakla kazanılıyorsa, kurtuluş, felah ve hidayet de yine ona uymakla elde edilir. Çünkü yüce Allah, iki cihanın mutluluğunu ona uymaya ve iki cihanın bedbahtlığını yine ona karşı gelmeye bağlamıştır.

---

6 Munâfikûn: 63/8
7 Muhammed: 47/35
8 Enfâl: 8/64

MUHAMMED (S.A.V)'İN PEYGAMBERLİK İÇİN SEÇİLMESİ

A. YÜCE ALAH'IN SEÇMESİ

Yüce Allah; hidayeti, emniyeti, felahı, izzeti, yeterli olmayı, zaferi, yardım etmeyi, destek olmayı, dünya ve ahirette yaşamın güzelliğini Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yolunda giden kimselere vermiştir.

Alçalmayı, maskaralığı, korkuyu, sapıklığı, dünya ve ahirette rüsvaylık ile bedbahtlığı da Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı gelen kimselere vermiştir. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) konu ile ilgili olarak yemin ederek şöyle buyurmaktadır:

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

"Herhangi biriniz, beni; çocuğundan, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe (kamil anlamda) iman etmiş olmaz."[9]

Yüce Allah'ta, onu, başkasıyla aralarında çekiştikleri her konuda hakem tutup sonra da onun verdiği hükmü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe ve onun verdiği hükme tamamen boyun eğmedikçe, bir kimsenin (kamil anlamda) iman etmiş olmayacağını yeminle belirtmektedir.[10]

Yine yüce Allah konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ

"Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur."[11]

Görüldüğü üzere yüce Allah, kendisinin ve peygamberinin verdiği hükümden sonra seçme hakkının kalmadığını kesin olarak belirtmektedir. Artık

9 Buhârî, İman 8; Müslim, İman 70 (44); Nesâî, İman 19; İbn Mâce, Mukaddime 9 (67); Dârimî, Rikak 29; Ahmed b. Hanbel, 3/207
10 Bununla ilgili olarak b.k.z: Nisâ: 4/65
11 Ahzâb: 33/36

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in verdiği hükümden sonra herhangi bir inanmış kimsenin bir tercihte bulunması mümkün değildir. Çünkü o, bir husta emir verince artık o emir kesindir.[12] Seçenek ancak ondan başkasının sözünde, o da o işin mahiyeti gizli kalınca olur. Buradaki "ondan başkası" sözüyle kast edilen; onu ve onun sünnetini iyi bilen ilim ehlidir.

İşte bu şartlarla Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den başka alimlerin sözlerine uymak caizdir, fakat vacip (=farz/zorunlu) değildir. Çünkü Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) dışında herhangi bir kimsenin sözüne uymak, vacip değildir. Bu işin en son noktası, o kimsenin sözüne uymanın caiz olmasıdır. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den başka herhangi bir kimsenin sözüyle amel etmeyen kimse, Allah'a ve Resulü'ne asi olmuş olmaz.

İşte o zaman bütün mükelleflerin; kendisine uymak vacip olan, muhalefet etmesi haram kılınan, onun sözü olunca bütün sözleri terk etmek herkese vacip olan Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) nerde, bu kimse nerde?!!

Onun hükmünün yanında hiç kimsenin hükmü, onun sözünün yanında hiç kimsenin sözü geçerli değildir. Yine onun kanun koyuculuğu (=teşri)[13] yanında hiç kimsenin kanun koyması düşünülemez. Bilakis onun dışındaki herkesin, onun emir ve yasaklarına uyması, emrettiği hususları yapması, yasakladığı hususlardan kaçınması vaciptir.

---

12 Kur'an âyetlerinde süreklilik esastır. Kur'an okuyan bugünkü Müslümanlar da, bu Kur'an âyetleriyle muhataptır. Bugün için Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e itaat, ona tabi olmak, anlaşmazlıkları ona götürmek ve onu örnek edinmek ancak onun sünnetine başvurmakla mümkündür. Buna göre Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in örnek alınmasını emreden âyetle ona tabi olmamızı isteyen âyetler,onun Fiilî Sünnetini; ona itaat etmemizi isteyen âyetler Kavlî Sünnetini; hakkı söylemesini emreden âyetler ise Takrirî Sünnetini kapsamaktadır. B.k.z: M. Said Şimşek, Günümüz Tefsir Problemleri, Esra Yayınları, 1995 Konya, s. 185-197 (ç)

13 Yüce Allah'ın, A'râf: 7/157'de yer alan Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in helal ve haram kılmasıyla ilgili ifadeler, onun, temiz ve hoş şeyleri helal, pis ve çirkin şeyleri de haram kılma fonksiyonu bulunduğunu göstermekte, fakat helal ve haram kılabileceği nesnelerin veya davranışların bir listesi verilmemektedir. Aksine "nitelikler" üzerinde durulmaktadır. Bu âyete göre bir şeyin helal olabilmesi için o şeyin "Tayyibât"tan olma niteliğine sahip olması gerekmektedir. Yine bir şeyin haram olabilmesi için o şeyin, "Habâis"den olması gerekmektedir. "Habâis" ise; İslam'a göre meşru olmayan davranışlar ile insanın hoşuna gitmeyen ve tıbben onun vücuduna zarar veren şeylerdir. Kur'an, helal-haram konusunda genel bir ilke ve kriter verdikten sonra, ilk anda o dönem toplumunda mevcut olan bazı "helal ve haramlar"ı belirlemiş, bunların dışında kalan durumlarda bu kriterin uygulanması işini Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bırakmıştır. Bu konuda b.k.z: Prof. Dr. M. Hayri Kırbaşoğlu, İslam Düşüncesinde Sünnet, Ankara Okulu Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2002, s. 171-182; Mevdudi, İslam'da Hükümet, s. 382 (ç)

Diğer kimseler ise yalnızca tebliğci ve haberci olabilirler. Yeniden hüküm koyma ve kanun koyucu olamazlar. Buna göre bir kimse, kendi anlayış ve yorumuna göre bir takım görüşleri ve kuralları ileri sürüp ortaya koyarsa ümmetin bu görüşlere ve kurallara uyması ve problemlerini bu doğrultuda çözmeye çalışması vacip olmaz.

Ne zaman ki, bu görüş ve kurallar; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in getirdiği ölçülerle karşılaştırılır, aralarında uygunluk bulunur ve Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in getirdiği esaslar bu görüşlerin doğruluğuna tanıklık ederlerse, işte o zaman kabul olunur. Eğer aralarında çelişki bulunursa, bu görüşlerin reddedilmeleri ve bir kenara atılmaları vacip olur. Eğer bu tür görüşler ve kurallar hakkında bu iki durumdan biri tam olarak anlaşılamazsa, o zaman çekimser kalınır.

En iyisi, bu tür görüşler ve kurallarla hüküm ve fetva vermenin ya da vermemenin caiz olmasıdır. Fakat (bunları,) vacip kabul etmek ve (Kur'an ile Sünnet gibi) kesin görmek mümkün değildir, mümkün olamaz da. Yüce Allah, yaratma ve yarattıkları arasından seçme konusunda tektir. Çünkü yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır: وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ *"Rabbin, dilediğini yaratır ve (dilediğini) seçer."*[14]

Ayette geçen "seçme" sözüyle anlatılmak istenilen husus; kelamcıların, "Allah, Fail-i muhtardır" sözlerinde işaret ettikleri "irade" değildir. Evet, yüce Allah öyledir. Burada "seçme" sözüyle kast edilen; seçme ve tercih etmedir. Dolayısıyla bu, yaratmadan sonraki seçmedir. Genel anlamdaki "seçme", yaratmadan önceki seçmedir. Dolayısıyla bu seçme, daha genel anlamlı ve daha öncelikildir. Dikkat edilirse, ikinci türdeki seçme, daha özel anlamlı ve daha sonra olup yaratıklar arasından yapılan seçmedir. Birincisi ise, yaratmak için (=bir model gibi) seçmedir.

Bu iki görüşün en doğrusu, durağı[15] tam يَخْتَارُ "seçer" kelimesi üzerine koymaktır. Bu durumda âyetin devamında yer alan مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ "Onların seçim hakkı yoktur" kısmı, olumsuz olur. O zaman mana: "Kullar için seçim hakkı yoktur" şeklinde olur. Çünkü seçme işi, sadece yaratana ait bir iştir. Yalnız yaratan O olduğu gibi, yaratıklar arasından seçmede bulunan da O'dur. O'ndan başka hiç kimsenin yaratma ve seçme hakkı yoktur. Çünkü yüce Allah, yapacağı seçimin layık olduğu yerleri, rızasının bulunduğu yerleri ve neyin seçilmeye layık olduğunu ve neyin olmadığını en iyi bilendir. Bu konuda hiç kimse, hiçbir yönden O'na ortak olamaz.

---

14 Kasas: 28/68

15 Mevcut Kur'an mushaflarında bu kelimenin üzerinde ط "tı" durağı vardır. (ç)

B. YARATTIKLARINDAN SEÇTİKLERİ

Şu yaratıkların hallerini iyice düşünürsen, (onlar arasındaki) bu seçme ve (bu seçme işine birisine) tahsis etme; yüce Allah'ın rablığını, birliğini, hikmet, ilim ve kudretinin sonsuzluğunu, O'ndan başka bir ilahın olmadığını, O'nun ortağı bulunmadığını, istediği gibi yarattığını, istediği gibi seçtiğini, istediği gibi idare ettiğini gösteren bir delil olduğunu görürsün.

İşte etkisi şu alemde görülen bu seçme, düzenleme ve tahsis; O'nun rab olduğunun en büyük delillerinden ve bir olduğunu, kemal sıfatlarını ve peygamberlerinin doğruluğunu gösteren en büyük delillerdendir. Dolayısıyla konuyu detaylı açıklamak ve daha ileri boyutlara götürmek için burada bu konunun bir kısmına işaret edeceğiz.

1. Peygamberler Seçmesi

Yüce Allah, peygamberlerini, Hz. Adem (a.s)'ın soyundan gelenlerden seçmiştir. Bu peygamberlerin sayısı, 124 bin'dir. Resullerini de, bu nebilerin arasından seçmiştir. Bunlar da, 313 kişidir. Bu mesele, İmam Ahmed'in ve İbn Hibbân'ın da "Sahîh"inde Ebu Zerr (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettikleri hadiste geçmektedir.[16]

Yine yüce Allah, resullerin arasından da U'lu'l-Azm peygamberlerini seçmiştir. Bu peygamberler ise, beş kişi olup bunlar Ahzâb ve Şûrâ surelerinde geçmektedir.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ

"Hani Biz peygamberlerden söz almıştık; senden, Nuh'tan, İbrahim 'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan"[17]

Yine yüce Allah bununla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

---

16 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/178, 179'da ve İbn Hibbân, (361)'da, bu hadisi, Ebu Zerr
(radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: "Ebu Zerr el-Gıfari der ki: Resulullah (sallallâhu
aleyhi ve sellem) Mescitte oturduğu bir sırada gelip onun yanına oturdum. Resulullah
(sallallâhu aleyhi ve sellem), (bana): 'Ey Ebu Zerr! Namaz kıldın mı?' diye sordu" Bu
hadisin içerisinde şu husus da vardır: Ona: 'Ey Allah'ın resulü! Kaç tane resul vardır?'
diye sordum. O da: 'Üç yüz on küsur' diye cevap verdi. Bir defasında ise: 'Üç yüz on beş'
diye cevap verdi." İmam Ahmed'in rivayet ettiği hadisin isnadında bulunan Ebu Ömer
ed-Dimeşkî adında bir şahıs vardır. Dârekutnî, bu şahsın, metruk olduğunu belirtmiştir. Bu
husus, "Mîzân" (10452)'da da geçmektedir. Yine bu hadisi isnadında el-Mes'udî adında
bir kişi daha var ki bu kişi, (ömrünün sonlarında naklettiği hadisleri birbirine) karıştırmıştır.
İbn Hibbân'ın rivayet ettiği hadisin isnadında ise, İbrâhîm Hişâm el-Gassânî adında bir kişi
vardır. Bu kişi, "Mîzân" (244)'da geçtiğine göre, yalancı olmakla suçlanmıştır.

17 Ahzâb: 33/7

شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ

"'Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin' diye Nuh'a tavsiye ettiğimizi, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı."[18]

Yüce Allah, bu beş kişi içerisinden de, İbrahim (a.s.) ile Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i dost olarak seçmiştir.

2. Ademoğulları'ndan Seçtiği

Yüce Allah, Hz. Adem'in soyundan ise Hz. İsmâîl'in soyunu seçmiştir. (Hz. İsmâîl'in soyundan gelen) Huzeyme'den Kinâne oğullarını, Kinâne oğullarından Kureyş'i, Kureyş'ten Hâşim oğullarını, Hâşim oğullarından da Adem oğullarının efendisi Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i seçmiştir.

3. Ashabtan Seçtiği

Yine yüce Allah, alemlerin içerisinden Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabını seçmiştir. Onların içerisinden ilk iman edenleri, bunların içerisinden Bedir gazvesine katılan kimseleri ve Rıdvan bey'atında bulunan kimseleri seçmiştir.

Onlar için; en mükemmel dini, en üstün şeriatı ve en temiz, en hoş, en güzel ahlakı seçmiştir.

4. Ümmetlerden Seçtiği

Yüce Allah, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ümmetini, diğer ümmetlere tercih etmiştir. Nitekim İmam Ahmed ibn Hanbel'in "Müsned"inde ve diğer hadis alimlerinin eserlerinde, Behz ibn Hakîm ibn Muâviye ibn Hayde'nin babası yoluyla dedesinden naklettiği hadiste Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

أَنْتُمْ مُوفُونَ سَبْعِينَ أُمَّةً، أَنْتُمْ خَيْرُهَا وَأَكْرَمُهَا عَلَى اللهِ

"Siz, yetmiş ümmete bedelsiniz. Siz, Allah katında onların en hayırlısı ve en değerlisisiniz."[19]

---

18 Şûrâ: 42/13

19 Tirmizi, Tefsiru Sure-i Al-i İmrân 3 (3001); İbn Mâce, Zühd 34 (4287, 4288); Ahmed b. Hanbel,Müsned, 5/5. Hafız İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bârî, 8/73'de, bu hadisin, hasen-sahih olduğunu belirtmiştir.

أَهْلُ الْجَنَّةِ عِشْرُونَ وَمِائَةُ صَفٍّ ثَمَانُونَ مِنْهَا مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَأَرْبَعُونَ مِنْ سَائِرِ الْأُمَمِ

"Cennet ehli, yüz yirmi saf olup bunun seksen saffı işte bu ümmetten, kırkı ise diğer ümmetlerdendir."[20]

Tirmizî der ki: "Bu hadis, hasen'dir."

"Sahîh"te, cehenneme gönderilenler konusunda Ebu Saîd el-Hudrî (radıyallâhu anh)'tan gelen hadiste, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır::

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي لَأَطْمَعُ أَنْ تَكُونُوا شَطْرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ

"Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun ki, ben, sizin cennet halkının yarısı olmanızı çok ümit ediyorum."[21]

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu yarısı üzerine bir fazla istekte bulunmamıştır.

Ya 'bu hadis, (az önce geçen hadisten sened yönünden) daha sahihtir' denmeli yada Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ümmetinin, cennet halkının yarısı olmasını istedi, bunun üzerine yüce Allah ona ümmetinin yüz yirmi saflık[22] cennet halkının seksen safını oluşturacağını bildirdi' denmelidir. O halde iki hadis arasında bir çelişki yoktur. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Yüce Allah'ın, başka ümmetlere vermediği ilim ve hilm (=yumuşak huyluluğu) bu ümmete vermesi, bu ümmetin diğer ümmetlere üstün ve seçkin kıldığını gösterir. Nitekim Bezzâr'ın, "Müsned"inde ve diğer hadis alimlerin eserlerinde geçtiğine göre, Ebu'd-Derdâ' der ki: Ben, Ebu'l-Kâsım'ın şöyle dediğini işittim:

إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ يَا لِعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ: إِنِّي بَاعِثٌ مِنْ بَعْدِكَ أُمَّةً إِنْ أَصَابَهُمْ مَا يُحِبُّونَ، حَمِدُوا اللهَ وَشَكَرُوا، وَإِنْ أَصَابَهُمْ مَا يَكْرَهُونَ، احْتَسَبُوا وَصَبَرُوا، وَلَا حِلْمَ وَلَا عِلْمَ، قَالَ: يَا رَبِّ! كَيْفَ هَذَا لَهُمْ وَلَا حِلْمَ وَلَا عِلْمَ؟ قَالَ: أُعْطِيهِمْ مِنْ حِلْمِي وَعِلْمِي

20 Tirmizi, Sıfatu'l-Cennet 13 (2546); İbn Mâce, Zühd 34 (4289); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/347 İbn Kayyim, Hâdi'l-Ervâh, s. 106'da bu hadis ile ilgili olarak şöyle der: "Bu hadisi isnadı, sahih şartına uymaktadır."

21 Buhârî, Rikak 46; Müslim, İman 379 (222)

22 Burada "sayı" ile kast edilen; esas sayı değil, itibari sayıdır. (ç)

"Yüce Allah, Meryem Oğlu İsa'ya:

- 'Ben senden sonra bir ümmet göndereceğim. Onlar, kendilerine sevdikleri bir şey isabet etse, hamd edip şükrederler. Eğer kendilerine arzulamadıkları bir şey isabet etse, (onların) hilm(leri) ve ilim(leri) olmadığı halde onun sevabını (benden) bekleyip sabrederler' dedi. İsa:

- 'Ya Rabbi! İlim(leri) ve hilm(leri) olmadığı halde bu nasıl mümkün olur?' diye sordu. Allah'ta:

- 'Ben, onlara, kendi ilmim ve hilmimden vereceğim' buyurdu."[23]

5. Şehirlerden Seçtiği

Yine yüce Allah'ın, (dilediğini seçip ona üstünlük verdiklerinden birisi de;) mekanların ve şehirlerin en değerlisi ve en şereflisi olan Harem (=Mekke) şehrini tercih edip seçmesidir.

a. Yüce Allah, bu şehri, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) için yurt seçmiş ve kullarının hac ibadetini eda edeceği bir yer kılmıştır. Uzaktan-yakından, dağlardan-derin vadilerden çıkıp oraya gelmelerini kullarına zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla da o kutsal şehre ancak mütevazi, alçak gönüllü olarak, niyaz ederek, yalvarıp yakararak başlarını açarak ve dünya halkının elbiselerinden soyunup (kefeni andıran ihram) elbisesine bürünmüş olarak girebilirler.

Allah, bu şehri, "Emin" (=güvenli) ve "Harem" (=dokunulmaz) bir bölge yapmıştır.[24] Bu nedenle de orada kan dökülemez, ağacı kesilemez, avı ürkütülmez, yeşil otları koparılmaz, bulunan bir mal mülk edinmek için alınamaz, ancak ilân etmek için alınır.

b. Allah, orayı; geçmiş günahları silen, hataları gideren ve kusurları kaldıran bir mekan yapmıştır. Nitekim Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde, Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan nakledilen hadiste Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

---

23 Ahmed b. Hanbel, 6/450

24 İslam alimleri arasındaki genel kabule göre; Mekke şehri ve "alem"lerle sınırlı çevresi, Allah tarafından harem kılınmıştır. Nitekim Kur'an'da "Biz onları kendi katımızdan bir rızık ola-
rak her şeyin ürünlerinin toplanıp getirildiği, güvenli, dokunulmaz bir yere yerleştirmedik
mi?" (Kasas: 28/57); "Çevrelerinde insanlar kapılıp götürülürken bizim -Mekke'yi- güven-
li, dokunulmaz bir yer yaptığımızı görmediler mi?" (Ankebut: 29/67) mealindeki âyetler,
Mekke'yi dokunulmaz ve güvenli bir bölge olarak nitelendirmektedir. Harem'in kendine
özgü özelliği dolayısıyla orada barınan halkın ve gerekse de hac, umre veya başka bir
amaçla Harem'i ziyarete gelenlerin uyması gereken özel hükümler bulunmaktadır. (ç)

مَنْ أَتَى هَذَا الْبَيْتَ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ

"Kim bu eve (=Kabe'ye) gelip (hac esnasında) kötü sözü söylemez ve günah işlemezse, anasından doğduğu günkü gibi (kendi evine tertemiz bir şekilde) döner."[25]

Yüce Allah, oraya, belli bir maksatla gelen kimse için, cennetten başka bir şeyle razı olmamıştır.

"Sünen"de, Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilen bir hadiste, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الْكِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ وَالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَيْسَ لِلْحَجَّةِ الْمَبْرُورَةِ ثَوَابٌ دُونَ الْجَنَّةِ

"Hac ve umreyi peş peşe yapın.[26] Çünkü hac ve umre; fakirliği ve günahları, tıpkı körüğün demir, altın ve gümüşün pasını giderdiği gibi giderir. Kusursuz bir şekilde yerine getirilen bir haccın karşılığı, cennetten başka bir şey değildir."[27]

Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde konuyla ilgili olarak Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'dan rivayet edilen hadiste Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ

"Bir umreden diğer umreye kadar işlenen günahlara (son umre), keffaret olur. Kusursuz bir şekilde yerine getirilen bir haccın karşılığı ancak cennettir"[28]

Eğer bu güvenilir şehir; Allah'ın en hayırlı şehri, O'nun en çok sevdiği ve şehirler arasından seçtiği bir şehir olmasaydı, oranın arazisini, kullarının hac ibadetini eda edeceği bir yer yapmazdı.

Allah, kullarının, oraya yönelip gelmelerini onlara farz kılmış ve bu ibadeti, İslâm'ın en güçlü farzlarından saymıştır.[29]

25 Buhârî, Hac 4, Muhsar 9, 10; Müslim, Hac 438 (1350); Tirmizî, Hac 2; Nesâî, Hac 4; İbn Mâce, Menasik 3 (289); Dârimî, Menasik 7; Ahmed b. Hanbel, 2/229, 248, 410, 484, 494
26 Yani hac ile umreyi birlikte yapın. (ç)
27 Tirmizî, Hac 2; Nesâî, Hac 6
28 Buhârî, Umre 1; Müslim, Hac 437 (1349); Tirmizî, Hac 88; Nesâî, Menasik 3, 5, 77; İbn Mâce, Menasik 3 (2888); Muvatta, Hac 65; Ahmed ibn Hanbel, 2/246, 461, 3/447
29 Nitekim yüce Allah, Kur'an'da, bu yeri övmüştür. B.k.z: Beled: 90/1, Tîn: 95/3

Yeryüzünde, gücü yeten her Müslüman'ın, oraya gelmesi ve oradaki Ka'be'yi tavaf etmesi farz olan bu kutsal topraklar dışında başka bir yer daha yoktur.

Yine yeryüzünde Hacerü'l-Esved ile Rükn-i-Yemânî dışında öpülmesi ve selamlanması meşru olan, günahların ve hataların silindiği başka bir yer daha yoktur.

c. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den gelen sağlam bir rivayete göre, Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz, diğer yerlerde kılınan yüz bin namaz değerindedir.

Sahih bir senedle, Nesâî'nin "Sünen"inde ve "Müsned"de Abdullah ibnü'z-Zübeyr (radıyallâhu anh)'ın Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiği hadis şu şekildedir:

صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ, وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةٍ فِي مَسْجِدِي هَذَا بِمِائَةِ صَلَاةٍ

"Benim şu mescidi (nebevi)mde kılınan bir namaz, -Mescid-i Haram dışında- diğer mescitlerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir. Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz ise, şu mescidimde kılınan namazdan yüz kat daha faziletlidir."[30]

Bu hadisi, İbni Hibbân "Sahih"inde rivayet etmiştir.

İşte bu hadis açıkça gösteriyor ki, Mescid-i Haram, genel olarak, bütün yeryüzünün en üstün bölgesidir. Bu nedenle gerekli hazırlıkları yapıp oraya doğru yola çıkmak farzdır. Diğer mescitler için yola çıkmak ise müstehabdır.[31]

Tirmizî, Nesâî ve "Müsned"de geçtiğine göre; Abdullah ibn Adiy ibnu'l-Hamra, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mekke'nin Hazvera mevkiinde bineği üzerinde şöyle dediğini işitmiştir:

وَاللهِ إِنَّكِ لَخَيْرُ أَرْضِ اللهِ وَأَحَبُّ أَرْضِ اللهِ إِلَى اللهِ وَلَوْلَا أَنِّي أُخْرِجْتُ مِنْكِ مَا خَرَجْتُ

30 Nesâî, el-Müctebâ, Menasik 124; el-Kübrâ, (3880); Ahmed b. Hanbel, 4/5; İbn Hibbân (1620)Hafız İbn Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, (1706)'da bu hadisin isnadının sahih olduğunu belirtmiştir.

31 **Müstehab:** Hz. Peygamber'in bazen işleyip, bazen terk ettiği, selef-i sâlihinin sevip işlediği ve rağbet ettiği işler anlamında bir fıkıh terimidir. Mendup'la eş anlamlıdır. Buna; nâfile, fazîlet, tatavvu ve edeb isimleri de verilir. (ç)

"Vallahi, (Ey Mekke!) Sen elbette Allah'ın en hayırlı ve Allah'a en sevgili olan yerisin/bölgesisin. Eğer senden (zorla) çıkarılmasaydım, senden (asla) çıkmazdım"[32]

Tirmizî der ki: Bu hadis, hasen-sahih'tir."

d. Onun özelliklerinden birisi de, Mescid-i Haram'ın bütün dünyadakilere kıble olmasıdır. Çünkü yeryüzünde ondan başka dönülecek bir kıble yoktur.

Mekke'nin üstün kılınmasının ve (çeşitli özellikler) verilmesinin sırrı; gönüllerin bu şehrin cazibesine kapılmasında, kalplerin onu arzulamasında ona meyletmesinde ve ona sevgi beslemesinde ortaya çıkmaktadır. Mekke'nin kalpleri çekişi, mıknatısın demiri çekişinden çok daha fazladır. Nitekim şairin şu sözü, buna en uygun şekilde düşmektedir:

مَحَاسِنُهُ هَيُولَى كُلِّ حُسْنٍ وَمَغْنَاطِيسُ أَفْئِدَةِ الرِّجَالِ

"Onun güzellikleri, her türlü güzelliğin asıl maddesi ve erkeklerin gönüllerinin mıknatısıdır."

İşte bu sebepledir ki, yüce Allah, Mekke'nin, insanlar için bir toplanma yeri olduğunu haber vermektedir.[33] Yani yeryüzünün her tarafından ardı arkası kesilmeksizin her yıl insanlar orada toplanırlar. Ama bir daha arzulamayacak şekilde gönüllerinin susuzluğunu gidermiş olmazlar. Orayı ne kadar çok ziyaret etseler, oraya olan aşk ve şevkleri daha da artar.

لَا يَرْجِعُ الطَّرْفُ عَنْهَا حِينَ يَنْظُرُهَا حَتَّى يَعُودَ إِلَيْهَا الطَّرْفُ مُشْتَاقًا

"Göz ona bakınca, bakmaktan vazgeçmez. Göz ona tekrar arzulu bir şekilde döner."

Mekke için nice öldürülenler, çılgına dönenler ve yaralananlar vardır. Oranın aşkıyla nice mallar ve canlar feda edilmiştir.

Aşık, önünde her türlü korkulu yerleri, tehlikeleri, sarp engelleri ve sıkıntıları karşısına alarak ciğerparelerinden, ailesinden, dostlarından, vatanından ayrılmaya razı olmuş, bütün bu sıkıntılardan lezzet almış, onları güzel görür olmuştur. Elbette kalbinde muhabbet sultanı zuhur eden insan, bütün bu yoldaki çileleri ve sıkıntıları; tatlı, lüks ve lezzetli nimetlerden çok daha güzel görecektir.

32 Tirmizî, Menâkıb 69 (3925); İbn Mâce, Menâsık 103 (3108); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/305.Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 3/81'de bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir. Zürkânî de, Şerhu'l-Muvatta', 2/6'da bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

33 B.k.z: Bakara: 2/125 (ç)

وَلَيْسَ مُحِباً مَنْ يَعُدُّ شَقَاءَهُ عَذَاباً إِذَا مَا كَانَ يَرْضَى حَبِيبُهُ

"Sevgilisi razı olduğu halde, onun verdiği sıkıntıyı azab sayan aşık değildir."

İşte bütün bunların hepsi, yüce Allah'ın: وَطَهِّرْ بَيْتِيَ *"Evimi temiz tut"*[34] sözündeki "evim" kelimesini kendi zatına nispet etmesinin sırrıdır.

Bu özel nispet; şu tazim, saygı ve sevgiden gerektirdiği kadarını zaruri kılmaktadır. Yine yüce Allah'ın, kulunu ve resulünü kendisine nispet etmesi de, bunlardan icap ettirdiği kadarını icap ettirmektedir.

Kısacası: Yüce Allah'ın yarattığı sınıflardan her çeşidi arasında onların en güzelini seçip tercih etmiş, onu kendisine özgü kılmış ve diğerlerine karşılık ondan razı olmuştur. Çünkü yüce Allah, güzel olup ancak güzel olanı sever. Amelin, konuşmanın ve sadakanın yalnızca güzel olanını kabul eder. O halde güzel olan her şey, yüce Allah'ın seçtiği şeylerdir.

Yüce Allah'ın yaratması, bu her iki türü de kapsamaktadır. Kulun mutluluk ve bedbahtlık yurduna gideceği ancak bununla bilinir. Çünkü güzel ve hoş olan ancak güzel ve hoş olana uyum sağlar, ancak güzel olan şeyden hoşnut olur, ancak güzel olandan huzur bulur, kalbi ancak onunla tatmin olur. Öyle hoş ve güzel sözler söyler ki, zaten yalnız bu sözler, Allah'a yükselir. Çok çirkin söz söylemekten, diline çirkin ve kötü sözleri almaktan ve konuşurken kötü dilli olmaktan, yalan söylemekten, gıybet etmekten, dedikodu yapmaktan, iftira etmekten, aslı olmayan sözlerden ve her türlü çirkin sözlerden en şiddetli bir biçimde nefret eder.

Yine davranışların ancak en güzeline yatkın olur. Güzel davranışlar ise, güzel olmaları hususunda temiz fıtratın, peygamberlerin getirdiği şeriatlarla birlik sağladıkları, doğru düşünebilen aklın övdüğü ve güzel olduğunda şeriatın, aklın ve fıtratın görüş birliğine vardığı fiil ve davranışlardır. Örneğin, kişinin yalnızca tek Allah'a ibâdet etmek, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamak, Allah'ın razı olacağı şeyleri kendi arzusuna tercih etmek, olanca gücünü O'nu sevmeye harcamak, gücü yettiği kadarıyla O'nun yaratıklarına güzel davranmak, kendisine ne yapmalarından ve nasıl davranmalarından hoşnut oluyorsa onlara da o şekilde davranmak, kendisine yapmalarını istemediği şeyleri onlara da yapmamak, kendisine öğütlediği şeyleri onlara da öğütlemek, kendisinin hükmedilmesini istediği gibi onlar hakkında da hüküm vermek, onların eziyetlerine katlanıp kullara eziyet vermemek, onların ırzlarına ve na-

34 Hac: 22/26

muslarına dil uzatmamak, kendi şerefine karşı dil uzattıklarında ise aynı şekilde karşılık vermemek, onların iyiliklerini gördüğünde bu iyilikleri yaymak, kötülüklerini gördüğünde bu kötülükleri gizlemek, gücü yettiği kadar şeriatın hükmünü bozmadan, emir ve yasaklarda Allah'a ters düşmeden insanların kusurlarını düzeltmek hep bu güzel ve hoş davranışlardandır.

Yine hoş ve temiz yaratılışlı kişi; yumuşak huyluluk, vakar, iç huzuru, merhamet, sabır, vefakarlık, duyarlılık, uysallık, doğruluk, gönlün; aldatma, düşmanlık, kin ve kıskançlıktan uzak olmak, iman ve izzet sahiplerine güç kazandırmak, Allah'ın düşmanlarına karşı katı olmak, Allah'tan başkasına karşı kendini alçaltmaktan kaçınmak, namuslu olmak, yiğit olmak, cömert olmak, insanî ilişkileri ve kuralları tam bilip yapmak ve şeriatın, fıtratın ve aklın ittifak ettiği bütün bu güzel huylara sahip olmak, bu seçkin insanların takındıkları en güzel ve en hoş huylardandır.

Yine yiyeceklerin de ancak en hoş ve en temiz olanlarını seçer. Bu yiyecekler ise, yenildiklerinde kişinin kötü sonuçlarla karşılaşması tehlikesinden uzak, beden ve ruhun en güzel bir biçimde gıdalarını almasını sağlayan helal, lezzetli ve sindirimi kolay olan faydalı yiyeceklerdir.

Yine evleneceği zaman kadınların en hoş ve en temiz olanlarını, koku sürüneceği zaman en hoş ve en temiz kokuları, arkadaş ve dostların da en hoş ve en iyi karakterli olanlarını seçer. Artık bu seçkin insanın; ruhu güzel, vücudu güzel, ahlâkı güzel, ameli güzel, sözleri güzel, yiyeceği güzel, içeceği güzel, giyeceği güzel, evleneceği kadın güzel, girdiği yer güzel, çıktığı yer güzel, gidip döndüğü yer güzel, kaldığı yer güzel, (kısacası) hepsi güzel!. İşte bu kişi, yüce Allah'ın haklarında şöyle buyurduğu kimselerdendir:

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"(Onlar,) meleklerin: 'Size selâm olsun. Yapmış olduğunuz (iyi) işlere karşılık cennete girin' diyerek tertemiz olarak canlarını aldıkları kimselerdir."[35]

Yine onlar, cennet bekçilerinin kendilerine şöyle dedikleri kimselerdir:

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ

"Selâm sizlere! (Buraya) güzel bir şekilde geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere cennete girin."[36]

35 Nahl: 16/32
36 Zümer: 39/73

Ayetin metninde yer alan: فَادْخُلُوهَا "girin" kelimesinin başındaki فَ "Fe" harfi, "sebeplilik" manasını gerektirir. Buna göre mana: بِسَبَبِ طَيِّبِكُمْ اُدْخُلُوهَا "Güzel olmanız sebebiyle cennete girin" şeklinde olur.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ

"Kötü kadınlar kötü erkekler için, kötü erkekler de kötü kadınlar içindir. İyi kadınlar iyi erkekler için, iyi erkekler de iyi kadınlar içindir."[37]

Bu âyet; "kötü kelimeler, kötü kimseler için ve güzel kelimeler de güzel kimseler içindir"[38] diye tefsir edildiği gibi, "iyi kadınlar, iyi erkekler için ve kötü kadınlar da kötü erkekler içindir" diye de tefsir edilmiştir.

Âyet geneldir. Dolayısıyla hem bu anlamı ve hem de başka anlamları kapsar. O halde iyi kelimeler, ameller ve kadınlar, kendilerine uygun olan iyilere ve kötü kelimeler, ameller ve kadınlar ise kendilerine uygun olan kötülere yaraşırlar.

Allah "güzel" şeylerin tamamını cennette yapmış, kötü şeylerin tamamını da cehennemde yaratmıştır. Allah, üç türlü yurt yaratmıştır:

1. Yalnız iyi olan kimselere ait yurt. İyi olmayan kimselere, bu yurt haramdır. Bu yurt, her türlü güzellikleri kendisinde toplamıştır. İşte bu yurt, cennettir.

2. Yalnız kötü kimselere ve kötülüklere ayrılan yurt. Buraya sadece kötü olan kimseler girer. Bu yurt, cehennemdir.

3. İyinin ve kötünün bir arada bulunduğu ve birbirine karıştığı yurt. Bu yurt ise, dünyadır. İşte dünyadaki bu karışıklık ve iyi ile kötünün iç içe olması sebebiyle imtihanlar ve sıkıntılar var olmuştur. Bu da, ilahi hikmetin bir gereğidir.

İnsanların yeniden diriltiliş günü gelince, Allah, iyiyi kötüden ayıracak, iyiyi ve iyilik sahiplerini başkalarının bir daha karışamayacağı yurtlara yerleştirecektir. Kötüyü ve kötülük sahiplerini de başkalarının onlara karışamayacağı bir yere koyacaktır. Böylece yurtlar, üçten ikiye inecektir:

---

37 Nûr: 24/26

38 Arapça'da, dişilik alameti taşıyan kelimeler, cansız varlıklar ve soyut şeyler için de kullanılır. (ç)

1. Cennet: İyi kimselerin yurdu.
2. Cehennem: Kötü kimselerin yurdu.

Yüce Allah, sevabları ve cezaları, bu iki grubun amellerine göre meydana getirmiştir. Bunların güzel sözlerini, amellerini ve ahlaklarını, yararlanacakları nimetlerin ve lezzetlerin tam karşılığını yapmış ve onlara nimet ve lezzetler vermenin en mükemmel ve en hoş sebeplerini yaratmıştır.

Diğerlerinin ise kötü sözlerini, amellerini ve ahlaklarını ise çarptırılacakları cezalarının ve acılarının tam karşılığını yapmış ve onlara cezalar ve acılar vermenin en büyük sebebini var etmiştir.

İşte bu; açık bir hikmet, göz kamaştırıcı kahir bir izzet! Böylece Allah, kullarına, hem rab oluşunun kemâlini ve hem de hikmetinin, ilminin, adaletinin ve rahmetinin kemâlini göstermiş olacak ve düşmanlarına da, doğru sözlü ve görevlerini hakkıyla yerine getiren peygamberlerinin değil, kendilerinin asıl iftiracı ve yalancılar olduklarını onlara bildirecektir. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ بَلَى وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ

"Onlar: 'Allah ölen bir kimseyi diriltmez' diye olanca güçleriyle Allah'a yemin içtiler. Aksine ölen kimseyi, (kıyamet koptuktan sonra) O'nun bizzat kendi üzerine tahakkuk ettirdiği bir vaadidir. Fakat insanların çoğu bilmez. Hakkında ihtilaf ettikleri şeyi onlara açıklaması ve kâfir olanların da kendilerinin yalancılar olduklarını bilmeleri için (Allah onları diriltecektir)."[39]

Özetle: Yüce Allah, mutluluk (=cennetlik olmasının) ve bedbahtlığın (=cehennemlik olmasının) bilinip tanınması için bir alamet koymuştur.

İyi ve temiz karakterli kimseye ancak güzel olan yaraşır. O kimse ancak güzel olan şeylere gelir. O kimseden ancak güzel şeyler meydana gelir. O kimse ancak güzel olan şeyle ilişki kurar. Kötü olan bedbaht kimseye ise ancak kötü şeyler yaraşır. O kimse ancak kötü olan şeylere gelir. O kimseden ancak kötü şeyler meydana gelir.

Dolayısıyla kötü kimsenin kalbinden kaynayan kötülükler, diline ve organlarına ulaşır. Güzelin kalbinden kaynayan iyilikler ise diline ve organlarına varır. Bazen bir insan da, iyilik ve kötülük maddesi bulunabilir. Bunlardan hangisi baskın gelirse o insan o tarafın adamı olur. Eğer yüce Allah o kimseye bir iyilik dilerse, onun canını almadan önce o kötü maddeyi ondan temizler.

39 Nahl: 16/38-39

Kıyamet günü (huzura) tertemiz olarak gelir. Dolayısıyla da cehennemle arındırılmasına gerek kalmaz. Böylece Allah, o kimseyi; gönülden tevbe etmeye, günahları silen, yok eden iyilikler işlemeye muvaffak kılar. Ona günahlarına keffaret olacak musibetler verir. Böylece o kimse, Allah'a kavuştuğunda üzerinde hiçbir günah kalmamış olur.

Yüce Allah, diğer kimseye ise bu temizleme maddelerini engeller. O kişi kıyamet günü kötü ve iyi madde bir arada olarak Allah'a kavuşur. İlahi bir hikmet olarak; Allah, kendi yurdunda bu pis maddeden dolayı o kimseye yer vermez. Temizlenmesi, arınması ve parlaması için onu cehennem ateşine atar. İman cevheri bu kötülüklerden arınıp parlatılması tamamlanınca, Allah'a yakın olmaya ve Allah'ın iyi kullarıyla bir arada oturmaya layık duruma gelir.

İşte bu gruptaki insanların cehennem ateşinde durma süreleri, onlardaki bu kötülüklerin gitmesindeki hızlılığa ve yavaşlılığa bağlıdır. Orada temizlenmesi çabuk olan kimsenin çıkışı daha erken, temizlenmesi daha yavaş olan kimsenin çıkışı daha da geç olur. Herkese yaptığının tam karşılığı verilir. Yüce Allah, kullarına asla zulmedici değildir.

Müşrik kimse, maddesi ve özü itibariyle pistir. Dolayısıyla onun bu pisliğini cehennem ateşi temizleyemez. Köpek denize girse çıktığında nasıl temizlenemezse, tıpkı bunun gibi müşrik kimse de cehennem ateşinden çıksa bile, derhal eski pis haline geri döner. İşte yüce Allah, bunun için müşrik kimseye cenneti haram kılmıştır.

Hoş ve temiz olan Mümin, kötülük ve pisliklerden uzak olduğu için cehennemi ona haram kılmıştır. Çünkü onun orada cehennem ateşiyle temizlenmesini gerektirecek bir şeyi yoktur.

Hikmeti, akılları ve gönülleri hayretler içerisinde bırakan, kullarının fıtratları ve akılları O'nun hükmedenlerin en iyi hükmedeni olduğuna ve alemlerin rabbi olduğuna, Ondan başka ilah olmadığına tanıklık eden yüce Allah'ı her türlü noksanlıklardan tenzih ederim.

C. KULLARIN PEYGAMBERİ TANIMASININ ZARURETİ

Buraya kadar anlatılanlardan; kulların, her şeyden daha çok peygamberi ve onun getirdiklerini tanımaya, haber verdiği hususlarda onu tasdik etmeye ve emrettiği konularda ise ona itaat etmeye ne kadar zorunlu oldukları bilinmiş olur. Çünkü hem dünyada ve hem de ahirette kurtuluşun ve mutluluğun yolu ancak peygamberlerden geçer. İyi ve kötüyü, en ince detaylarına kadar her şey onlardan öğrenilir. Allah'ın rızası, elbette o peygamberlerin ellerindeki imkanlarla elde edilir.

Amellerin, sözlerin ve ahlâkların iyi olanları, onların sünnetlerinden ve getirdikleri hususlardan başkası değildir. Tartma işini yapan terazi onlardır. Çünkü insanların sözleri, ahlâkları ve amelleri ancak onların sözleri, amelleri ve ahlakları ile tartılır.

İyi kimseler, peygamberlere uymalarından dolayı sapık kimselerden ayrılırlar. Onlara duyulan ihtiyaç; bedenin ruha, gözün ışığa ve ruhun hayata olan ihtiyacından daha fazladır.

Hangi zorunluluk ve ihtiyaç olursa olsun, kulun peygamberlere olan ihtiyacı, (kendileri için gereksinimi zorunlu olan her türlü) ihtiyaç ve zaruretten kat kat fazladır.

Sana ne oluyor! Göz açıp kapayıncaya kadar peygamberin sünneti ve getirdiği hususlar senden uzaklaşsa, kalbin bozulacak ve sudan çıkarılıp tavaya konmuş balık gibi olacaksın!.

İşte kulun kalbi, peygamberlerin tebliğinden ayrı düştüğü zaman, kul bu balığın haline, hatta daha da korkunç bir hale düşmüş gibi olur. Bunu ancak kalp gözü açık olankimseler anlar.Çünkü yara, ölüye hiç acı vermez.[40]

Kulların her iki cihandaki mutluluğu, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uygulamalarına bağlı olduğuna göre kendi iyiliğini düşünen, kurtuluşunu ve mutluluğunu isteyen herkes; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünnetini, siretini ve saygınlığını; tanıyıp kendisini cahillikten kurtaracak, onun tabileri, taraftarları ve cemaati arasına girecek kadar bilmesi gerekmektedir. İnsanlar, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i tanıma hususunda; ya kendine yetecek kadar bilgiye sahip, ya çok bilgiye sahip yada onunla ilgili gerçek bilgiden yoksundurlar.[41]

---

40 Bu son cümle, şair Mütenebbi'ye ait bir sözdür. (ç)

41 İnsanların bir kısmı, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i sevme ve tanıma hususunda aşırıya kaçmışlar, bir kısmı onu tanımada tefrite düşmüş, diğer bir kısmı da onu tanımaktan mahrum kalmış olup bunlar ise kafirlerdir. Geçmişte ve günümüzde, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i tanıma mahiyetinde onun hayatını anlatan çeşitli eserler yazılmıştır. Bu eserlerden bazısı, insan olan bir peygamber değil de melek, insan üstü, efsane bir peygamber portresi çizmiştir. Hatta bazı siyer, meğazi ve şemail kitaplarında ipin ucu iyice kaçırıldığı için öyle bir peygamber tiplemesi çizilmiştir ki, onu örnek almak zorlaştırılmıştır. Bazıları da, sadece Kur'an'la yetinme düşüncesiyle Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i saf dışı bırakmaya çalışmışlardır. Bunlara göre Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sadece Kur'an'ı Allah'tan alıp insanlarla bildirmekle görevli olduğundan dolayı onu hiçbir fonksiyonu olmayan bir postacı hüviyetine sokmuşlardır. Bazıları da, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, bir savaş kahramanı, tek gayesi öldürmekle uğraşan bir insan tiplemesi çizmişlerdir ki, böyle bir peygamber, ömrü boyunca hep o savaştan bu savaşa koşup durmuş. Burada Resulü tanımak, öncelikle dini anlayış, algılayış, yaşayış ve yaşatış biçiminde olmalıdır. Bu anlamda sünnet, dinin olmazsa olmazı olup Kur'an'dan kesinlikle ayrılamaz. (ç)

Lütuf, Allah'ın elindedir. Lütfu dilediğine verir. Şüphesiz ki O, büyük bir lütuf sahibidir.

D. KİTABIN YAZILIŞI HAKKINDA BİR KAÇ SÖZ

İşte Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i tanıma ile ilgili birkaç söz..... Bu sözler, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, onun günlük yaşamını ve uygulamalarını bilmeye en küçük bir arzusu olan insanın uzak kalamayacağı bilgilerdir.

Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i tanıma mahiyetindeki bu bilgileri; ayıp ve kusuruna bakmadan elindeki sermayenin az olması nedeniyle evlerin kapılarının kendine açılmadığı, birbirini geçmek isteyen kimselerin dahi aldırmadığı kadar değersiz olmasına rağmen, üstelik kendi yurdunda değil yolculukta, iyice yorgun düşmüş bir gönül sahibi açıklamaya gerek duymuştur.

Kalbimin her bir parçası, bir vadide dolaşmaktaydı. Düşüncem paramparça bir vaziyetteydi. Yanımda hiç kitap yoktu. Üstelik yanımda ilmî bir konuyu açıp tartışacak hiç kimse de yoktu.[42]

Mutluluğa kefil olan yararlı ilim ağacı solmuş, kaldığı yer ailesinden ve ilim meclislerinden uzak düşmüştü.

Dolayısıyla da alimin dili, cahillerin üstün gelmesinden dolayı onlarla tartıştığından kinle dolmuştu. Sapanların ve saptıranların çok olmasından ötürü alime şifa dağıtacak kaynaklar, onun için adeta helak yolları hâline dönüşmüştü.Artık onun için tek dayanak, güzellikle sabretmektir. Onun, tek olan Allah'tan başka yardımcısı ve elinden tutanı yoktur. Allah, bize yeter. O, ne güzel vekildir.

42 İbn Kayyim, burada, bu eserini yazarken kendi ruh dünyasından ve karşı karşıya kaldığı sıkıntılardan bahsetmektedir. Yazar, bu eserini; yolda giderken mi yazıp bitirdiği, başladığında yolda olup da Şam'a döndüğünde mi bitirdiği, yoksa Şam kalesindeki hapsi sırasında mı yazdığını tam olarak bilememekteyiz. Yalnız ilk iki olasılık daha güçlü. Çünkü eserini yazarken karşılaştığı alimlerin durumunu anlatması bu olasılığı güçlendirmektedir. (ç)

BİRİNCİ BÖLÜM:

BÜTÜN YÖNLERİYLE HZ. MUHAMMED (S.A.V)

A. PEYGAMBER (S.A.V)'İN SOYU VE İSİMLERİ

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), genel anlamda, yeryüzündeki insanların soy bakımından en sağlam olanıdır. Soyunun şerefi, en yüksek doruk noktasındadır. Düşmanları bile, onun bu soyuna şahitlik etmişlerdir. Bu sebepledir ki, ilk zamanlarda düşmanı olan Ebu Süfyân bile, Rum imparatoru önünde onun soyunun büyüklüğüne şahitlik etmiştir.[43] En şerefli kavim onun kavmi, en şerefli kabile onun kabilesi ve en şerefli aile onun ailesidir.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in soy kütüğü şu şekildedir: Muhammed ibn Abdullah ibn Abdulmuttalib ibn Hâşim ibn Abdumenâf ibn Kusayy ibn Kilâb ibn Mürre ibn Ka'b ibn Lüey ibn Gâlib ibn Fihr ibn Mâlik ibn Nadr ibn Kinâne ibn Huzeyme ibn Müdrike ibn İlyâs ibn Mudarr ibn Nizâr ibn Mead ibn Adnân.

Adnân'a kadar olan soyu doğru olarak bilinmektedir. Soy ilmi bilginlerinin bu konuda görüş birliği vardır. Bu konuda hiç bir ihtilâf bulunmamaktadır. İhtilaflı olan husus, Adnân'dan yukarısıdır. Adnân'ın, İsmâîl (a.s)'ın soyundan geldiği hususunda herhangi bir görüş ayrılığı yoktur. Sahabe, tabiun ve onlardan sonra gelen alimlerce doğru kabul edilen görüşe göre, Allah'a kurban edilmek istenen İsmâîl (a.s)'dır.[44]

---

43 Bununla; Buhârî'nin, Bed'ü'l-Vahiy 7'de Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) yoluyla Ebu Süfyân'dan uzunca bir şekilde rivayet edilen hadise işaret edilmektedir. Bu hadiste Ebu Süfyân, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in soyunun üstünlüğü ile ilgili olarak şu sözü söylemektedir: "Herakliyus, bana, onunla hakkında ilk olarak: Onun içinizdeki soyu nasıldır?' diye sordu. Ben de: O, aramızda soylu birisidir' diye cevap verdim."

44 Doç. Dr. Abdullah Aydemir, Kurbanlığın, Hz. İshâk (a.s) değil de Hz. İsmâîl (a.s) olduğuna dair hadisleri ve haberleri şöyle sıralamaktadır:

1. Buharî, Enbiyâ 12'de ve Ahmed b. Hanbel'in "Müsned" adlı eserinin 1/347'de geçen rivayetler.

2. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir vesile ile: "Ben iki kurbanlığın oğluyum" buyurmuştur (B.k.z: Aclunî, Keşfu'l-Hafa, 1/199). İslam tarihçileri iki kurbanlıktan birinin Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in babası Abdullah, diğerinin de Hz. İsmâîl (a.s) olduğunu belirtmişlerdir..

1. Doğumu ve Yetişmesi

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mekke'de[45] doğduğu ve Fil olayının meydana geldiği yıl içerisinde dünyaya geldiği hususunda herhangi bir görüş ayrılığı yoktur. Fil olayı ise Allah'ın, Peygamberine ve evine sunduğu bir hediyedir.

Yalnız Fil olayını yapanlar, Kitap ehli olan Hristiyanlardı. Onların o zamanki dini, Mekkelilerin dininden daha hayırlıydı. Çünkü Mekkeliler putperest idiler. Buna rağmen Allah'ın Mekke müşriklerine yardım edip Kitap ehlini yendirmesi, Peygamberi Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; bir

---

3. İslam'ın ilk devirlerinde, Hz. İsmâîl (a.s) için kesilen koçun başını, iki boynuzu ile birlikte Kabe'de asılı bir halde bulunduğunu ve başın kurumuş olduğuna dair muhtelif senedlerle rivayet edilen hadisler (B.k.z: Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/68, 5/379-380) ve tarihi rivayetler mevcuttur. Tek başına sadece bu rivayet bile kurbanlığın Hz. İshâk (a.s) değil, Hz. İsmâîl (a.s) olduğuna delil olarak yeter. Çünkü Mekke'de hakim olan Hz. İsmâîl (a.s) idi. Hz. İshâk (a.s)'ın küçükken Mekke civarına geldiğine dair elde hiçbir delil yoktur.

4. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den, "Gerçekten kurbanlık İsmâîl'dir" (Kurtubi, Tefsir, 15/100-101) mealinde bir hadis de rivayet edilmiştir.

5. Rivayete göre; el-Esmâî şöyle demiştir: "Bir gün kurbanlığın kim olduğunu Ebu Amr ibn el-Alâ'dan sormuştum. Cevabında bana: "Ey Esmâ! Sen aklını mı yitirdin? Hz. İshâk (a.s) Mekke'ye nereden gelmiş? Mekke'de ikamet eden Hz. İsmâîl (a.s)'dır.

6. İbn Abbas (radıyallâhu anh): "Canı Allah yoluna kurban edilmek istenen Hz. İsmâîl (a.s)'dır. Yahudiler ise kurbanlığın Hz. İshâk (a.s) olduğunu iddia ettiler ve (böylece de) yalan söylediler" demiştir.

7. İbn Ka'b el-Kurâzî ile ilgili rivayet daha önce geçmişti. Kurbanlığın Tevrât'ta (Tekvin, 22/1-19) Hz. İshâk (a.s) olarak ismen açıklanmış olmasına rağmen, yine Tevrât'a dayanarak bunun bir yalan ve tahrif olduğunu isbat etmek mümkündür. Şöyle ki: Yüce Allah Tevrât'ta, Hz. İbrâhîm (a.s)'e şu emri verir: "Şimdi oğlunu, biricik oğlunu, İshâk'ı al... kurban olarak takdim et!" (Tekvin, 22/2) Eğer Tevrât'ı dikkatlice okursak Hz. İshâk'ın "biricik" oğul olmadığını görürüz. Çünkü (Tevrât'a göre) Hz. İshâk doğduğu zaman Hz. İsmâîl 14 yaşında idi. (Tekvin, 17/24-25) Tevrât'a göre Hz. İbrâhîm (a.s) ile Hz İsmâîl (a.s) aynı günde sünnet olmuşlardır. (Tekvin, 17/25-26) Hz. İshâk doğduğu zaman Hz. İbrâhîm (a.s) 100 yaşına basmıştı. (Tekvin, 21/5) O halde Hz. İshâk için kullanılan biricik sıfatı yanlıştır. Kendisinden 14 yıl önce dünyaya gelmiş ağabeyisi Hz. İsmâîl varken, Hz. İshâk'a "biricik" oğul denmez. Bu açık bir tahriftir. Muhtemelen bu biricik sıfatı Hz. İsmâîl'e aittir. Bu isim de bilerek tahrif edilmiştir." Doç. Dr. A. Aydemir, İslamî Kaynaklara Göre Peygamberler, s. 72-74 (ç)

45 **"Mekke"** kelimesi, Kur'ân-ı Kerîm'in iki yerinde geçmektedir. Al-i İmrân: 3/96 ve Feth: 48/24. Mekke ve Bekke isimlerinin, imla ve telaffuz farkına rağmen aynı yere verilen isim olduğunu söyleyen tarihçiler bulunduğu gibi; Mekke'nin, Harem sınırları ile birlikte tüm bölgeyi içine alan umumi bir isim; Mekke'nin ise sadece Beytullah'ın veya Mescid-i Haram'ın ismi olduğunu söyleyen tarihçiler de vardır. Mekke'ye, günahları eksilttiği veya giderdiği ve orada zulüm yapanları helak ettiği, zorbaların ve zalimlerin boyunlarını kırdığı, kibir ve gururları yok ettiği ve insanlar orada toplanıp biriktiği.... için "Mekke" ismi verilmiştir. M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, 1/182 (ç)

hediye, bir irhas[46] ve Allah'ın evi olan Kabe'ye saygı olsun diye içinde hiç bir kulun katkısının bulunmadığı bir yardımda bulundu.

Babası Abdullah'ın; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ana rahmindeyken mi, yoksa doğumundan sonra mı vefat ettiği meselesi ihtilaflıdır. Bu konuda iki görüş vardır.

En doğru olan görüşe göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ana rahminde iken babası ölmüştür.

İkinci görüşe göre ise; doğumundan yedi ay sonra vefat etmiştir.

Annesi Amine, Medine'deki oğlunun dayılarını ziyaret edip Medine'den dönerken Mekke ile Medine arasında bulunan "Ebvâ"[47] denilen yerde vefat etmesi kesindir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o sırada daha henüz yedi yaşını doldurmamıştı.

Bundan sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bakımını dedesi Abdulmuttalib üstlendi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sekiz yaşlarındayken, -bir görüşe göre altı, diğer bir görüşe on yaşlarındayken- dedesi vefat etti.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bakımını amcası Ebu Tâlib üstlendi. Ebu Tâlib, onun bakımını sürdürdü.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) on iki yaşına bastığında, amcası Ebu Tâlib onu Şam'a götürdü. Onun o sırada dokuz yaşında olduğunu söyleyenler de var.

Bu yolculuk sırasında Rahib Bahîra onu görüp Yahudilerin ona bir zarar vermeleri korkusuyla amcasına onu Şam'a götürmemesini istedi. Bunun üzerine amcası onu kölelerinden biriyle Mekke'ye gönderdi.

Tirmizî ile bir çok alimin kitabında; amcasının, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte Bilâl'i gönderdiği geçmektedir. Fakat bu, açıkça bir yanlıştır.[48]

---

46 **İrhâs:** Peygamberlik döneminden önce peygamberlerde ortaya çıkan olağanüstü hallerdir. Örneğin, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in doğduğu yıl Ka'be'yi yıkmaya gelen Ebrehe komutanlığındaki Yemen ordusu filleriyle birlikte Mekkelilere saldırıya geçince, Allah, Ebabil kuşlarını onların üzerine göndermiş ve bu kuşlar, askerlerin üzerine küçük çakıl taşları atmış ve böylece Yemenliler amaçlarına ulaşamadan yok olmuşlardır. (ç)

47 Ebvâ: Mekke ile Medine yolu üzerinde Medine'ye daha yakın bir yer olup Bedir'den sonra Sukyâ ile Cuhfe arasında, Medine'ye yaklaşık 190 km. uzaklıktadır. Bugün Rabiğ kasabasına bağlı bir köydür. (ç)

48 Derim ki: Tirmizî, Menakıb 3 (3620)'da Rahip Bahira olayını Ebu Musa el-Eş'arî yoluyla bu lafızla rivayet etmiştir. Zehebî, Mizân, (4934)'da Rahip Bahira olayı ile ilgili olarak şöyle der: "Ebu Nuh yolundan gelen bu hadis, münkerdir. Bu rivayetin batıl oluşuna; "Amcası

Çünkü Bilal o sırada belki mevcut değildi. Bilal mevcut olsa bile, o sırada amcası Ebu Talib ve Ebu Bekr'le birlikte değildi.

Bezzâr "Müsned"de bu hadisi rivayet etmiş, fakat "Amcası onunla birlikte Bilal'i gönderdi" dememiş, aksine "bir adam gönderdi" ifadesini kullanmıştır.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yirmi beş yaşına varınca, ticaret amacıyla Şam'a gitti. Bursa denilen yere kadar varıp oradan geri döndü. Döndükten sonra otuz veya yirmi bir yaşında iken Huveylid'in kızı Hatice'yle evlendi. O sırada Hatice kırk yaşındaydı. Hatice, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ilk evlendiği ve ilk ölen hanımı idi. O (daha hayattayken) onun üstüne başka birisini nikâhlamadı. Cebrail, Rabbinden Hatice'ye selam getirdiğini söylemesini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bildirmişti.[49]

2. İsimleri

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in isimlerinin hepsi, onun sıfatları olup sırf şahsı belirlemek için konulmuş özel isimler değildir. Hatta bu isimler, daima onda bulunan ve övülmesi ile olgunluğunu gerektiren bazı sıfatlarından türetilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

1. Muhammed. Bu, onun en meşhur adıdır. Tevrat'ta bu ismiyle açık bir şekilde anılmıştır. Nitekim bu hususu, "Cilâu'l-Efhâm fi Fadli's-Salâti ve's-Selâm âlâ Hayri'l-Enâm" kitabımızda kesin bir delille açıkladık.

Kısacası; onun "Muhammed" ismi, Ehli kitabın iman sahibi her alimin kabul ettiği üzere Tevrat'ta açıkça geçmektedir.

2. Ahmed. Bu, (az önce ismi geçen) kitab(ımız)da belirttiğimiz sırra binaen, Hz. İsa (a.s)'ın ona vermiş olduğu bir addır.

3. Mütevekkil, 4. Mâhî, 5. Hâşir, 6. Âkıb, 7. Mukaffî, 8. Nebiyyu't-Tevbe (=Tevbe Peygamberi), 9. Nebiyyu'r-Rahmet (=Rahmet Peygamberi), 10. Nebiyyül-Melhame (=Savaş Peygamberi), 11. Fâtih, 12. Emîn.

Bu isimlere şunlar da ilâve edilebilir: Şâhid, Mübeşşir, Beşîr, Nezîr, Kâsım, Dahûk, Kattâl, Abdullâh, Sirâcu-l-Munîr, Seyyidu Veledi Adem, Sâhibü Livâu'l-Hamd, Sâhibu'l-Makâmi'l-Mahmûd ve daha bir çokları. Çünkü onun bu isimleri, övgü sıfatları olunca o zaman her sıfatından bir ismi olur. Fakat

Ebu Talib, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte Ebu Bekr'i ve Bilal'i gönderdi" sözü delil teşkil etmektedir. Çünkü Bilal o sırada mevcut değildi. Ebu Bekr'de daha o sırada çocuktu."

49 Buhârî, Menakıbu'l-Ensar 20; Müslim, Fezailu's-Sahabe 71 (2432) (ç)

ona ait olan sıfatla yada çoğunlukla onda bulunan sıfatla ve bu sıfat(lar)dan elde edilen isimle, herkeste bulunabilen ortak bir sıfat arasındaki farkı iyi ayırt etmek gerekir.

Cübeyr ibn Mut'im (radıyallâhu anh) derki: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize kendi isimlerini şöyle sıraladı:

أَنَا مُحَمَّدٌ وَأَنَا أَحْمَدُ وَأَنَا الْمَاحِي الَّذِي يُمْحَى بِيَ الْكُفْرُ وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى عَقِبِي وَأَنَا الْعَاقِبُ وَالْعَاقِبُ الَّذِي لَيْسَ بَعْدَهُ نَبِيٌّ

"Ben Muhammed'im. Ben Ahmed'im. Ben Mâhî'yim. Allah küfrü benimle mahvedecektir. Ben Hâşir'im. İnsanlar benim önümde haşrolunacaklardır. Ben Âkıb'im. Benden sonra peygamber gelmeyecektir."[50]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in isimleri iki türlüdür:

Birincisi: Bu isimler, sadece Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait olup diğer peygamberlerden hiçbirisi bu isimlere ortak değildir. Muhammed, Ahmed, Âkıb, Hâşir, Mukaffî, Nebiyyül-Melhame gibi.

İkincisi: Manasında diğer peygamberlerin de ortak olduğu isimlerdir. Fakat bu isimler, onun kemalini ifade eden isimlerdir. Dolayısıyla bu isimler, asıl anlamı itibariyle değil de kemaline özgü isimlerdir. Resulullah, Nebiyyullah, Abdullah, Şâhid, Mübeşşir, Nezîr, Nebiyyu'r-Rahmet, Nebiyyu't-Tevbe gibi.

Eğer Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; Sâdık, Masdûk, Raûf, Rahîm gibi vasıflarından her biri alınıp bir ad konacak olsa o zaman Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in isimleri iki yüzü geçer. İşte "Allah'ın bin ismi var, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de bin ismi var" diyen kimseler bu anlamı kast etmişlerdir. Bunu söyleyen, Ebu'l-Hâtıb ibn Dihye'dir. Onun isimlerle kast ettiği, sıfatlardır.

3. İsimlerinin Açıklanması

Muhammed: Bu, حَمِدَ "Hamide" kökünden gelen حَمَّدَ "Hammede" fiilinden türetilmiş ism-i-mef'uldur.[51] Eğer medh edilen, bir çok özelliği olan biriyse ona مُحَمَّدٌ "Muhammed" denir. İşte bundan dolayıdır ki, "Muhammed" kelimesi, anlam bakımından مَحْمُودٌ "Mahmûd" kelimesinden daha kapsamlıdır. Çünkü aynı kökten türemiş olan "Mahmûd" kelimesi, asıl kökü üç harf-

50 Buhârî, Tefsiru Sure-i Saff 1; Müslim, Fezail 124 (2354); Tirmizî, Edeb 67 (2840); Şemâil, (365); Ahmed b. Hanbel, 4/80, 81, 84

51 **İsm-i Mef'ul:** Fiilden türeyen, fiilin ifade ettiği işten etkilenen, edilgen sıfat-fiile denir. (ç)

li olan sülâsî mücerred[52] fiilden türetilmiştir. "Muhammed" kelimesinin ise mübalağa ifade etmesi için harfleri artırılmıştır. Dolayısıyla "Muhammed" kelimesi, diğer insanlara göre daha çok övülen demektir. İşte onun, dini-nin ve ümmetinin Tevrat'ta övülmüş üstün niteliklerinin çokluğundan dolayı –Allah daha iyi bilir ya- "Muhammed" diye adlandırılmıştır. Öyle ki (övülen niteliklerinin çokluğundan dolayı) Hz. Musa (a.s) bile bu ümmetten olmayı temenni etmişti.

Ahmed: أَفْعَل "Ef'ale" vezninde ism-i tafdil[53] sığasından yapılan bir isim-dir. Bu da, "Hamd" kökünden türetilmiştir. Yalnız insanlar, bu kelimenin ism-i fail (=etken çatı)[54] mı, yoksa ism-i mef'ul (=edilgen çatı) mı anlamında olduğu hususunda görüş ayrılığına düşmüştür.

Bir kısmı, bu ismin, ism-i fail (=etken çatı) anlamında olduğunu söyle-miştir. Çünkü Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Allah'ı hamd etme-si, diğer insanların Allah'ı hamd etmesinden daha fazladır. Buna göre mana, أَحْمَدُ الْحَامِدِينَ لِرَبِّهِ "Rabbine hamd edenlerin en çok hamd edeni" şeklinde olur.

Bunların görüşüne göre; ("Ahmed" kelimesinin takdiri) أَحَقُّ النَّاسِ وَأَوْلاَهُمْ بِأَنْ يُحْمَدَ "Hamd edilmeye en layık ve en uygun olanı" şeklindedir. O zaman "Ahmed" kelimesi, mana bakımından "Muhammed" gibi olur. Yalnız bu ikisi arasında şu fark var: "Muhammed" kelimesi, "hamd etme niteliği çok olan" anlamında, "Ahmed" kelimesi ise "diğer hamd edenlerden daha çok hamd eden" anlamındadır.

Buna göre Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), çokluk ve nicelik bakı-mından "Muhammed", sıfat ve nitelik bakımından ise "Ahmed"dir. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), diğer insanlardan daha çok övülmeye la-yık ve diğer kimselerinin hak ettiğinden daha fazla övgüye layıktır. İnsanların yaptığı en çok ve en üstün övgüler, ona yapılır. Böylece hem "Muhammed" ismi ve hem de "Ahmed" ismi, mef'ul anlamı üzerinde gerçekleşmektedir. Bu, hem onu övgüde daha edebî ve daha yerinde ve hem de anlam itibariyle daha mükemmeldir.

Eğer fail anlamı kast edilmiş olsaydı, o zaman ona "Hammâd" (=çokça hamd eden) adı verilirdi. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Rabbine

---

52 **Sülâsî Mücerred:** Asli harf sayısı üç olan fiillere denir. (ç)

53 **İsm-i Tafdil:** Renk, şekil, sakatlığa delalet etmeyen, vasıfları ve nitelikleri aynı olan iki şeyi mukayese eden veya bir varlıktaki bir vasfın, bir niteliğin başka varlıklardan daha üstün olduğunu gösteren ve fiilden türeyen isimdir. (ç)

54 **İsm-i Fail:** İsimden türeyen, fiilin yaptığı işi yapan, etken sıfata denir. (ç)

en çok hamd eden kimsedir. Eğer Rabbine hamd etmesi göz önüne alınarak ona "Ahmed" ismi verilmiş olsaydı, "Hammâd" adının konulması doğrusu daha uygun olurdu. Nitekim ümmeti de, bu adla anılmıştır.

Yine "Muhammed" ismi ile "Ahmed" ismi, onun ahlakından ve övülmüş sıfatlarından alınmıştır. Bundan dolayı da "Muhammed" ve "Ahmed" ismiyle anılmayı hak etmiştir.

İşte "Ahmed" ismi; sayanların ve hesapçıların sayamayacağı kadar çok olan övülmüş sıfatlarından dolayı göktekilerin, yerdekilerin, dünyadakilerin ve ahirettekilerin övdükleri kimse demektir.

Mütevekkil: Buhârî'nin "Sahîh"inde konuyla ilgili olarak Abdullah ibn Amr'dan gelen rivayet şu şekildedir:

قَرَأْتُ فِي التَّوْرَاةِ صِفَةَ النَّبِيِّ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ، عَبْدِي، وَرَسُولِي، سَمَّيْتُهُ الْمُتَوَكِّلَ، لَيْسَ بِفَظٍّ، وَلَا غَلِيظٍ، وَلَا سَخَّابٍ فِي الْأَسْوَاقِ، وَلَا يَجْزِئُ بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ، بَلْ يَعْفُو وَيَصْفَحُ، وَلَنْ أَقْبِضَهُ حَتَّى أُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ، بِأَنْ يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

"Tevrat'ta Peygamberin sıfatının (şu şekilde anlatıldığını) okudum:[55]

---

55 Tevrat'tan nakledilen bu bilgiler, bugün elde mevcut olan Tevrat nüshalarında aynen bulunmaktadır. Yine İslamî eserlerde Tevrat ve İncil'e atfedilen diğer pek çok haberi de bugün elde mevcut Tevrat ve İncil nüshalarında yer almamaktadır. Bu kitaplarda yapılmış tahrifat, herkesin malumudur. Bununla birlikte şu an mevcut resmi Kitab-ı Mukaddes'te gerek yukarıda zikredilen rivayetin ve gerekse de konuyla ilgili başka rivayetlerdeki cümlelere çok yakın ifadeler ihtiva eden kısımlar görülmektedir. Bu durum onların o dönemde elde bulunan Kitab-ı Mukaddes'ten aynen aktarılmış olduklarına büyük bir delildir. Kitab-ı Mukaddes'te konuyla ilgili olarak şu cümleler yer almaktadır:

"İşte destekleyeceğim kulum, ruhumun kendisinden hoşlandığı seçilmiş'im (=muhtar'ım, mustafa'm)... O hiç bağırmayacak, sesini hiç yükseltmeyecek ve onu sokaklarda işittirmeyecek. Ben, Allah, seni selamet için çağırdım. Ve ben senin elinden tutacağım, seni koruyacağım ve milletlerin ışığı olman için, körlerin gözlerini açman için.... Seni hazırlayacağım." La Sainte Bible, E'sa'ie, 42/1, 2 Öyle anlaşılıyor ki, İslam'ın ilk dönemlerinde, bugünkülerden çok farklı Kitab-ı Mukaddes nüshaları mevcuttu. Bu nüshalarda, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i niteleyen cümleler vardı. Bu sebeple Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamber olarak gönderilmesinden sonra bazı Yahudi alimlerin, böylesi nüshaları imha ettiklerini gösteren rivayetler vardır (İbn Sa'd, Tabakat, 1/159) Yine Tevrat'ın Tesniye Bölümü'ndeki şu cümle de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e işaret etmektedir:

"Onlar için kardeşleri arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım; ve sözlerimi O'nun ağzına koyacağım; ve O'na emredeceğim her şeyi onlara söyleyecek." La Sainte Bible, Deut'eronome, 18/1 Yuhanna İncili'nin 14/16 cümlesinde geçen ve "tesellici" diye tercüme edilen kelimenin Yunanca aslı "parakletos" (feraklid)dir. Bu kelime; teselli edici, yöneti-

Muhammed, Allah'ın resulüdür. Kulumdur. Resulümdür. Ona "Mütevekkil" adını verdim. Ne kabadır, ne katı kalplidir ve ne de çarşılarda/pazarlarda bağırıp çağırır. Kötülüğe kötülükle karşılık vermez. Aksine affeder, bağışlar. Çarpıtılmış dini onunla düzeltip insanlar: "Lâ ilâhe illallah" (=Allah'tan başka ilah yoktur) deyinceye kadar asla onun canını almayacağım."[56]

Görüldüğü üzere Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu ismi almaya en layık insandır. Çünkü dini insanlar arasına yerleştirme hususunda Allah'a karşı gösterdiği tevekkülde hiç kimse ona ortak olamaz.

Mâhî, Hâşir, Mukaffî, Âkıb isimlerine gelince, Cübeyr ibn Mut'im (radıyallâhu anh)'ın rivayet ettiği hadiste geçmektedir.[57]

Mâhî: Allah'ın, kendisiyle küfrü mahvedeceği kimse demektir. Çünkü küfür, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le mahvedildiği kadar hiçbir kimseyle mahvedilmemiştir. Ehl-i kitaptan geride kalanlar dışında, o, peygamber olarak görevlendirildiğinde yeryüzündeki yaşayan herkes küfürde idi. Çünkü o sırada yeryüzünde yaşayan insanlar arasında putperestler, gazaba uğramış Yahudiler, sapıklığa düşmüş Hristiyanlar, Rabbe ve Ahireti kabul etmeyen materyalist Sabiiler, yıldızlara tapanlar, ateşe tapanlar, peygamberlerin getirdiği ilahi şeriatı tanımayan ve kabul etmeyen filozoflar bulunmaktaydı.

İşte yüce Allah, bunları, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le mahvetti. Böylece Allah'ın dini, her dine üstün geldi. Öyle ki O'nun dini, dünyanın her yerine ulaştı. Onun daveti, güneş ışınlarının yayılışı gibi bütün bölgelere yayıldı.

---

ci gibi manalar taşımaktadır. Ancak İslam alimlerinin hemen hemen hepsi, ilk zamanlardan itibaren bu kelimenin "Ahmed" manasına geldiğini söylemekte ve Kur'an'ı Kerim'in Saff: 61/6 âyetiyle irtibatlandırmaktadır. Bir kısım Hristiyan bilginlerinin de, bu kelimeyi; "Ahmed" kelimesiyle aynı kökten gelen ve hemen hemen aynı manayı taşıyan "Hammâd" ve "Hamîd" diye tefsir ettikleri nakledilmektedir. Yuhanna İncili'nin söz konusu yerlerinde ilk Yunanca asıllarda "parakletus" yerine tamamen "Ahmed" manasına gelen "periklytos" kelimesinin olabileceği de söylenmektedir.

Nitekim İbn İshak (ö. 151), Yuhanna İncili'nin 14/16 cümlesine atıf yapıp "biriklutus" kelimesinin "Muhammed" manasına geldiğini söyler. O dönemdeki İncillerde bu kelimeler muhtemelen "periklitos" olarak geçmekteydi. Ayrıca Hz. İsa, Yunanca konuşmadığı halde eldeki İncillerin hepsinin aslı Yunancadır. Yani Hz. İsa'nın sözleri ve ona gelen vahiyler, onun konuştuğu dilden Yunanca'ya tercüme edilmiştir. Bu konuda b.k.z: Le Prophe'te de l' Islam, 1/583-584, paragraf: 1050-1051; Le Saint Coran, tra. M. Hamidullah, p. 739 (Saff suresi 6. âyetin açıklaması); Tecrid, 9/251; Süleyman Nedvi, Asrı Saadet, 4/1736-1737, 4/1844-1860 (ç)

56 Buhârî, Tefsiru Sure-i Feth 3, Büyu' 50; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2/174; Dârimî, Mukaddime 2 (6)

57 Buhârî, Tefsiru Sure-i Saff 1; Müslim, Fezail 124 (2354); Tirmizî, Edeb 67 (2840); Şemâil, (365); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/80, 81, 84

Hâşir: "Haşr" kelimesi, "katlamak" ve "bir araya getirmek" anlamındadır. Çünkü insanlar, onun önünde haşrolunacaklardır. Sanki o, insanları bir araya getirmek için peygamber olarak gönderilmiştir.

ÂKIB: Peygamberlerin ardından sonuncu olarak gelen kimse demektir. Çünkü ondan sonra bir peygamber gelmeyecektir.

"Âkıb" kelimesi, "Âhir" (=sonuncu) manasındadır. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), peygamberlerin sonuncusu durumundadır. Bundan dolayı da genel anlamda "Âkıb" diye adlandırılmıştır. Yani peygamberlerin ardından en sonuncu gelen demektir.

Mukaffî: Yine bu da aynı anlamdadır. Bu da, kendinden önce geçen kimselerin izlerini kapatan demektir. Çünkü Allah, daha önce geçen peygamberlerin izlerini onunla kapatmıştır.

Bu kelime, "izlemek" "geride kalmak" anlamındaki قَوْف "Kavf" kökünden türetilmiştir. Bir kimse, birinden geri kaldığı zaman قفاه "ondan geri kaldı", يقفوه "ondan geri kalır" denilir. Yine قافية الرأس "başın ense kısmı" ile (şiirdeki) قافية البيت "Beytin kafiyesi" ifadeleri de buradan gelmektedir.

Buna göre Mukaffî, kendisinden önce geçen peygamberleri izleyip onların sonuncusu olan demektir.

Nebiyyu't-Tevbe: (=Tevbe Peygamberi): Allah'ın, kendisiyle yeryüzündeki insanlara tevbe kapısını açtığı kimse demektir. Çünkü Allah, onların tevbelerini, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den önce yeryüzündeki insanlara benzeri görülmemiş bir şekilde kabul etti. Zira Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), en çok bağışlanma dileyen ve en çok tevbe eden bir insandı. Hatta insanlar, bir tek oturuşunda onun yüz defa şöyle dediğini saymışlardır:

اغْفِرْ لِي وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الْغَفُورُ

"(Rabbim!) Beni bağışla. Tevbemi kabul eyle. Doğrusu tevbeleri kabul eden (=Tevvâb) ve günahları bağışlayan (=Gafûr) ancak Sen'sin."[58]

---

58 Ebu Dâvud, Vitr 26 (1516); Tirmizî, Deavat 39 (3434); İbn Mâce, Edeb 57 (3814). Bu hadis, Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilmiştir. Bu hadisin İbn Mâce'deki lafzı, إنك أنت التواب الرحيم "Doğrusu tevbeleri kabul eden (=Tevvâb) ve müminlere karşı çok merhametli olan (=Rahîm) ancak Sen'sin" şeklindedir. Yalnız Ebu Dâvud'un rivayetinde الغفور yerine الرحيم kelimesi geçmektedir. الغفور kelimesi, Tirmizî'de yer almaktadır. (ç)

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle derdi:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ! تُوبُوا إِلَى رَبِّكُمْ، فَإِنِّي أَتُوبُ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ

"Ey insanlar! Rabbimize tevbe edin. Çünkü ben, günde, yüz kere yüce Allah'a tevbe ederim."[59]

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ümmetinin tevbesi de, diğer ümmetlerin yaptıkları tevbelerden daha mükemmel, kabul olması daha çabuk ve yapılması daha kolaydır. Bu ümmetten önceki kimselerin tevbeleri, en zor işlerdendi. Hatta İsrail oğullarının buzağıya tapmalarının tevbesi, kendilerini öldürmekti. Bu ümmete gelince, bu ümmetin, yüce Allah katında bir üstünlüğe sahip olmalarından ötürü Allah onların tevbelerini pişmanlık ve günahı terk etmek saymıştır.

Nebiyyu'l-Melhame: (=Savaş Peygamberi): Allah'ın düşmanlarıyla cihad etmekle görevlendirdiği kimse demektir.

Hiçbir peygamber ile ümmeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile ümmetinin yaptığı Cihad kadar asla cihad yapmamıştır. Çünkü onun ümmeti ile kafirler arasında meydana gelen ve (ileride) meydana gelecek olan büyük savaşların bir benzeri daha önce hiç görülmemiştir. Bu nedenle de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ümmeti, birbirini kovalayan asırlar boyunca yeryüzünün her tarafında kafirleri öldürmüşler ve onlara karşı öyle savaşlar açmışlardır ki, onlardan önce hiçbir ümmet bunu yapmamıştır.

Nebiyyu'r-Rahmet: (=Rahmet Peygamberi): Allah'ın, alemlere rahmet olarak gönderdiği kimse demektir.

Allah, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den dolayı mümin-kafir demeden bütün yeryüzü halkına merhamet etmiştir. Müminler ise, (Allah'ın bu) merhametinden en çok pay alanlardır. Kafirlere gelince, onların Ehl-i kitap olanları, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gölgesinde, eman ve güvencesi altında yaşamışlardır. Onun ve ümmetinin öldürdüğü kafirler ise cehenneme atılmışlardır. Böylece ahirette kendilerine azabı şiddetlendirmekten başka bir faydası olmayan uzun hayattan öldürülerek kurtarılmış oldular.

Fâtih: Allah'ın, kendisiyle kapalı olan hidayet kapısını açtığı kimse demektir. Allah, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le kör gözler, sağır kulakları ve kapalı kalpleri açtığı ve ona kafirlerin ülkelerini fetih nasip etti, cennetin kapılarını onunla açtı, faydalı ilim ile salih amelin yollarını onunla gösterdi. Dolayısıyla da dünya ve Ahireti, kalpleri, kulakları, gözleri ve ülkeleri onunla açtı.

59 Müslim, Zikr 42 (2702); Ebu Dâvud, Vitr 26 (1515). Bu hadis, Eğarr b. Yesâr el-Müzenî'den rivayet edilmiştir.

Emin: Varlıklar aleminde bu isme en layık olan Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'dir. Vahyi ve dinî konusunda Allah'ın en güvendiği kimse odur. Çünkü o, göktekilerin ve yerdekilerin güvendiği kimsedir. İşte bundan dolayı peygamberlik verilmezden önce insanlar Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e "el-Emîn" ismini vermişlerdi.

Dahûk: (=çokça tebessüm eden),

Kattâl: (=çokça öldüren/perişan eden): Bu iki isim, birbiriyle iç içedir. Biri, diğerinden ayrılmaz. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) müminlerin yüzlerine karşı çokça tebessüm eder, onlara karşı yüzünü ekşitmez, kaşlarını çatmaz, öfkelenmez ve sert davranmazdı. Allah'ın düşmanlarına karşı ise çokça perişan eder, Allah'ın düşmanları hususundaki tavrından dolayı hiç kimsenin kınamasından çekinmezdi.

Beşîr: İtaat eden kimseyi sevabla müjdeleyen kimse demektir.

Nezîr: İsyan eden kimseyi ise azabla korkutan kimse demektir.

Allah, kitabının bir çok yerinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i "KULU" (=abd) diye isimlendirmiştir. Konu ile ilgili bu âyetlerden bazıları şunlardır:

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا

"Allah'ın "kulu" kalkıp O'na dua etmek için namaza durduğunda neredeyse (cinler) onun etrafında keçe gibi birbirlerine geçeceklerdi."[60]

Yine yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ

"Hakkı batıldan ayırt eden Kur'an'ı (=Furkan'ı) "kulu"na indiren Allah yüceler yücesidir."[61]

Yine yüce Allah konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى

O anda Allah artık "kulu"na vahyedeceğini vahyetti."[62]

60 Cin: 72/19
61 Furkan: 25/1
62 Necm: 53/10

Yine yüce Allah bu konu ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

وَإِنْ كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا

"Eğer "<u>kulu</u>"muza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız….. "[63]

Sahih bir hadiste Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu nakledilmektedir:

أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا فَخْرَ

"Ben kıyamet günü Adem oğullarının efendisiyim. Bunda övünülecek bir durum söz konusu değil."[64]

Allah, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i; "es-Sirâcu'l-Münîr" (aydınlatan kandil)[65] ve "es-Sirâcu'l-Vehhâc" (ışık veren kandil)[66] olarak adlandırmıştır.

Münîr: Vehhâc'ın aksine yakmaksızın aydınlatan kimse demektir. Vehhâc'da ise bir çeşit yakma ve yanma anlamı var.

B. HZ. PEYGAMBER (S.A.V)'İN AİLE ÇEVRESİ

1. Süt Anneleri

a. Ebu Leheb'in cariyesi Süveybe. Bu kadın, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i günlerce[67] emzirdi. Oğlu Mesrûh'un sütüyle; hem Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, hem Ebu Seleme Abdullah ibn Abdu'l-Esed el-Mahzûmî'yi ve hem de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in amcası Hamza ibn Abdulmuttalib'i emzirdi. Bu süt annesinin Müslüman olup olmadığı hususunda görüş ayrılığı vardır. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

b. Sonra Halime es-Sa'diyye, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, oğlu Abdullah'ın sütüyle emzirdi. Abdullah ise, Hâris ibnu'l-Uzzâ ibn Rifâa es-Sa'diyye'nin çocukları olan Üneyse ile Cudâme'nin kardeşidir. Cudâme'nin diğer ismi, Şeymâ'dır.

63 Bakara: 2/23

64 Tirmizî, Tefsiru Sure-i İsra 18 (3148); İbn Mâce, Zühd 37 (4308); Ahmed b. Hanbel, 3/2. Bu hadis, Ebu Said el-Hudrî'den rivayet edilmiştir. Buhârî'de, Tefsiru Sure-i İsrâ 5'de bu hadisi Ebu Hureyre'den أنا سيد الناس يوم القيامة "Ben kıyamet günü insanların efendisiyim" şeklinde rivayet etmiştir.

65 Ahzab: 33/46 (ç)

66 Nebe: 78/13 (ç)

67 Buhârî, Nikah 20; Müslim, Rada' 15, 16 (1449)

Halîme, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte amcası Haris ibn Abdülmuttalib'in oğlu Ebu Süfyan'ı da emzirdi. Ebû Süfyan ibn Hâris, önceleri Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e son derece azılı bir düşmandı. Mekke'nin fethi senesinde İslam'ı kabul etmiş ve sonraları iyi bir Müslüman olmuştu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in amcası Hamza ise o sırada Sa'd ibn Bekr oğullarının içerisinde süt çocuğu idi. Hamza, bir gün, Halime'nin yanına bulunduğu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in süt annesi Halîme onu emzirmişti. Böylece Hamza, birisi Süveybe ve diğeri de bu Halîme es-Sa'diyye tarafından olmak üzere iki yönden Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in süt kardeşi olmuştu.

2. Dadıları

a. Annesi Âmine. Âmine, Vehb ibn Abdumenâf ibn Zuhre ibn Kilâb'ın kızıdır.

b. Süveybe.

c. Halîme.

d. Halime'nin kızı Şeymâ. Şeymâ, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in süt kardeşiydi. Annesiyle birlikte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e dadılık yapardı.

Şeymâ, Hevâzin kabilesinin heyeti içerisinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de (küçükken kendisine yaptığı dadılık) hakkını yerine getirmek için hırkasını yere serip üzerine oturttu.

e. Habeş kadınlarının bereketlisi, fazilet sahibi, değerli bir hanım olan Ümmü Eymen. Bu kadın, (cariye olduğu için) babasından miras kalmıştı. Dolayısıyla da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ebelik yapmıştı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ümmü Eymen'i, peygamber aşığı olan Zeyd ibn Hârise'yle evlendirdi. Bu evlilikten Üsâme dünyaya geldi.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in vefatından sonra onun yanına Ebu Bekr ile Ömer girmişti. O ağlıyordu. Ona:

- 'Ey Ümmü Eymen! Niye ağlıyorsun. Allah katında olanlar, O'nun resulü için daha hayırlı değil mi?' dediler. Ümmü Eymen:

- 'Doğrusu ben, Allah katında olan şeylerin O'nun resulü için daha hayırlı olduğunu biliyorum. Fakat göğün haberi (olan vahiy artık) kesildiği için ağlıyorum' diye cevap verdi. Bu durum, Ebu Bekr ile Ömer'i de ağlamaya sevk etti. Böylece onlar da ağladı.

3. Hanımları

1. Kureyş'in Esed kabilesinden Hatice bint. Huveylid. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onunla, peygamberlik verilmezden önce evlenmişti. Hatice o sırada kırk yaşında idi. Hatice ölünceye kadar onun üzerine evlenmedi. İbrahim dışında diğer bütün çocukları bundan dünyaya gelmişti.

Peygamberlik görevi üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yardım etmiş, onunla birlikte (Mekkeli müşriklere karşı) cihad etmiş, malıyla ve canıyla ona destek olmuştur.

Allah, ona, Cebrail'le selam göndermişti. Bu, ondan başka hiçbir kadında görülmeyen bir meziyetti. Hicretten üç yıl önce vefat etmiştir.

2. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hatice'nin ölümünden bir müddet sonra Kureyş'li Sevde bint. Zem'a'yla evlendi.

(İhtiyarlayınca, Peygamber'le olan) nöbet/geceleme gününü Aişe'ye veren bu hanımdır.

3. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sevde'den sonra yedi kat gökler ötesinden beraatına hükmedilen Ebu Bekr'in kızı Ümmü Abdullah[68] Âişe es-Sıddîka'yla evlendi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımı Âişe, Ebu Bekr es-Sıddîk'in kızıdır.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), daha Âişe'yi nikahlamadan (rüyasında)[69] melek onu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir ipek kumaş içerisinde sunup:

- 'Bu, senin eşindir' dedi.[70]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onunla Şevvâl ayında evlendi. Hicretin birincisi senesi Şevvâl ayında onunla gerdeğe girdi. Ondan başka bir bakireyle evlenmedi. Ondan başka hiçbir kadının yorganı altındayken kendisine vahiy gelmedi.

O, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e insanların en sevgilisiydi.

---

68 O dönemde insanlar çocuklarına nispetle künye alırlardı. Hz. Aişe'nin çocuğu olmadığı için herhangi bir künyesi yoktu. Künye alamadığı için bu durumu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bildirmekte, o da ona kız kardeşi Esma'nın oğlu olan Abdullah'la künye almasını önermektedir. Bunun üzerine Hz. Aişe, "Ümmü Abdullah" (=Abdullah'ın annesi) künyesini almıştır. (ç)

69 Kadı İyâz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bunu rüyasında gördüğünü belirtmiş, fakat bu rüyanın peygamberlik gelmezden önce yada sonra da görülmüş olabileceğini belirtmiştir. (ç)

70 Buhârî, Menakıbu'l-Ensar 44; Müslim, Fezâilu's-Sahabe 79 (2438)

(Ona zina iftirası atıldığında) suçsuz olduğu (ilahi vahiy yoluyla) gökten bildirilmişti. Ümmet, ona zina iftirasında bulunanların kafir olacağı hususunda görüş birliğine varmıştır.

Âişe, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımlarının en fakihi ve en alimi idi. Hatta genel olarak bu ümmetin kadınlarının en fakihi ve en alimidir.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in arkadaşlarının ileri gelenleri bile (bazı hususlarda) onun görüşüne başvurup ondan fetva sormuşlardır.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bir düşük (çocuk) dünyaya getirdiği söylenmişse de bu rivayet sağlam değildir.[71]

4. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Ömer'in kızı Hafsa'yla da evlendi. Ebu Dâvud, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onu boşadığını, sonra onu geri aldığını nakletmektedir.[72]

5. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kays kabilesinin Hilâl ibn Âmir oğullarından Zeyneb bint. Huzeyme ibn Hâris'le de evlendi. Bu hanımı, evlendikten iki ay kadar sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında öldü.

6. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kureyş'in Mahzûm oğullarından Ümmü Seleme Hind bint. Ebu Ümeyye'yle de evlendi. Ebu Ümeyye'nin asıl adı, Huzeyfe ibn Muğîre'dir. Bu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in en son ölen hanımıdır. En son ölen hanımının Safiyye olduğu da söylenmiştir.

7. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Esed ibn Huzeyme oğullarından Zeyneb bint. Cahş'la da evlendi. Zeyneb, halası Ümeyye'nin kızıdır.

Yüce Allah'ın, *"o kadından ilişiğini kesince biz onu sana nikâhladık"*[73] âyeti onun hakkında indi. Bundan dolayı Zeyneb, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in diğer hanımlarına karşı bununla övünüp: "Sizi aileleriniz evlendirdi. Beni ise Allah, yedi kat gökler ötesinden evlendirdi" derdi.[74]

Zeyneb'in Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) evlenmesinde yedi kat gökler ötesinden yüce Allah'ın onun velisi olması, Zeyneb bint. Cahş'a ait olan özelliklerdendir.

---

71 Bu hadisi, İbnü's-Sinnî rivayet etmiştir. Nitekim Nevevî'de, el-Ezkâr, (261)'de bu rivayeti Hz. Âişe'den şöyle nakletmiştir: "Âişe, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bir düşük çocuk dünyaya getirdi. Onu Abdullah diye adlandırdı. Künyem de, "Ümmü Abdullah" oldu." Nevevî der ki: Bu hadis, zayıftır.

72 Ebu Dâvud, Talâk 36-38 (2283); İbn Mâce, Talâk 1 (2016). Hafız İbn Kesîr, Tefsiru'l-Kur'ani'l Azîm, 3/502'de bu hadisin senedinin sağlam olduğunu belirtmiştir.

73 Ahzâb: 33/37

74 Buhârî, Tevhid 22; Tirmizî, Tefsiru Sure-i Ahzâb 34 (3213)

Zeyneb, Hz. Ömer'in hilafetinin ilk zamanlarında ölmüştür.

Zeyneb, ilk önce Zeyd ibn Hârise'yle evlenmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zeyd'i evlat edinmişti. Zeyd, (geçimsizlik nedeniyle) boşadı. Bunun üzerine yüce Allah, evlat edinen kimselerin, evlatlıklarının hanımlarıyla evlenebilecekleri hususunda ümmeti için uyulacak bir örnek olmak üzere Peygamberini Zeyneb'le evlendirdi.

8. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mustalık oğullarından Cüveyriyye bint. Hâris ibn Ebi Dırâr'la da evlendi.

Cüveyriyye, Mustalık oğullarından alınan esirler arasındaydı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip (kölelikten kurtulmak için) fidyesinin ödenmesi hususunda kendisine yardımcı olmasını istedi.[75] Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun fidyesini ödeyip sonra da onunla evlendi.[76]

9. Daha sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ümmü Habîbe'yle de evlendi. Ümmü Habîbe'nin asıl adı, Remle bint. Ebu Süfyân Sahr ibn Harb'dir. Kureyş'in Emeviler kolundandır. Adının, Hind olduğu da söylenmektedir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ümmü Habîbe Habeşiştan'da muhacir iken onunla evlendi. Necâşî, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) adına ona dört yüz dinar mehir verdi. Ümmü Habîbe, oradan Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e (gelin olarak) getirildi.

Ümmü Habîbe, kardeşi Muaviye döneminde öldü.

İşte (Ümmü Habîbe ile ilgili anlatılan) bu (bilgiler), Siyercilere ve Tarihçilere göre mütevatir ve bilinen bir husustur. Onlara göre, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Ümmü Habîbe'yle evlenmesi meselesi; Hatice'yle Mekke'de, Hafsa'yla Medine'de ve Safiyye'yle de Hayber'den sonra evlenmesi mesabesinde kabul edilmektedir.

---

75 Beni Mustalık gazvesinde hem babası ve hem de kocası ölen ve henüz daha yirmi yaşında olan Cüveyriyye, esirler arasında olup ashabtan Sabit b. Kays'ın yada amcazadesinin hissesine düşmüştü. Esaretten kurtulmak için ödeyeceği fidye miktarını tespit ettikten sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gitti. Kendisini tanıtarak fidyesinin ödenmesi hususunda kendisine yardımcı olmasını istedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun fidyesini ödeyip ona evlenme teklifinde bulundu. Böylece "müminlerin annesi" oldu. (ç)

76 Merhum Said Havva, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu tür evleniş şekli hakkında şöyle der: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, kendisini, kadından ve velisinden izin alınmaksızın evlendirme gibi bir özelliği bulunuyordu. Allah Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sırf haber göndermesi, getirmesi ve rağbet etmesi bu konuda yeterli oluyordu." Said Havva, Hadislerle Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayatı, Aksa Yay. İst. 1997, 4/501 (ç)

10. Daha Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Hârûn (a.s.)'ın soyundan gelen ve Nadiroğullarının reisi olan Huyeyy ibn Ahtab'ın kızı Safiyye ile evlendi. Safiyye, dünyanın en güzel kadınlarındandı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Safiyye'yi, ganimet paylaştırılmadan esirlerin arasından seçip almıştı. Daha sonra onu azad edip azad oluşunu da mehir saymıştı.[77]

11. Daha sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hilâl oğullarından Meymûne bint. Hâris'le evlendi. Bu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in en son evlendiği kadındır.

Sahih olan görüşe göre; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onunla Mekke'de Kaza Umre'si sırasında ihramdan çıktıktan sonra evlenmiştir.[78] İhramlı iken evlendiği de söylenmiştir. Bu (ikinci) görüş, Abdullah ibn Abbâs'a aittir.[79] Yalnız Abdullah ibn Abbâs bu meselede yanılmıştır. Çünkü nikahta Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Meymûne arasında elçilik yapmış olması sebebiyle olayı en iyi bilen kişi olan Ebu Râfi', Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Meymûne'yle ihramsız iken evlendiğini haber verip:

- 'Aralarındaki elçi bendim' demiştir.[80]

Abdullah ibn Abbâs, o sırada yaklaşık olarak on yaşlarındaydı. Bu olayı görmemiş ve bu olayın meydana geldiği sırada orada bulunmamıştı. Ebu Râfi' ise olgun yaşta bir adam ve hem de bu olay onun önünde meydana gelmişti. Dolayısıyla da bu olayı en iyi bilen elbette Ebu Râfi'dir. Böyle bir tercih sebebinin dikkate alınmasının gerekliliği ortadadır.[81]

Meymûne, Muaviye döneminde öldü. Mezarı, Serif'tedir.

---

77 Safiyye, Hayber savaşından sonra esir edilenler arasında yer almaktaydı. Sahabeden Dıhye ibn Halife, esirler arasından cariye almak istediğini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bildirince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona esirler arasından dilediğini alması talimatını verdi. O da gidip Safiyye'yi aldı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, Safiyye'nin Kureyza ve Nadir Yahudilerinin seyyidesi/hanımefendisi olduğu bildirilince, Safiyye'yi kendisi alıp onu hürriyetine kavuşturdu. Sonra da onunla evlendi. Safiyye, h. 36. yılda ölmüştür. Ölüm yılının h. 50'de olduğunu söyleyenler de var. (ç)

78 Müslim, Nikah 48 (1411); Tirmizî, Hac 24 (845) (ç)

79 Buhârî, Cezau's-Sayd 12; Müslim, Nikah 46-47 (1410); Tirmizî, Hac 24 (842, 843)

80 Tirmizî, Hac 23 (841) Ayrıca bu hadis için b.k.z: Nesâî, Menasık 90; Ahmed b. Hanbel, 6/393 (ç)

81 Bazı alimler de, bu ihtilafı şöyle çözmüşlerdir:Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hicri 7. yılın Zilkade ayında Kaza Umre'si için Mekke'ye giderken "Serif" denilen yerde Meymûne'yle ihramlı olarak nikah akdi yapmış, dönüşte ihramdan çıkmış olarak yine "Serif"te gerdeğe girmiştir. (ç)

• Hanımlarından birisinin de, Nadir oğullarından Reyhâne bint. Zeyd olduğu da söylenmektedir.

Bir gruba göre, bu hanımının; Kureyza oğullarından olduğu, Kureyza oğullarıyla yapılan savaşta esir alındığı ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ganimet paylaştırılmadan ganimet içerisinden seçip aldıkları arasında bulunduğu, onu hürriyetine kavuşturup onunla evlendiği, sonra da onu bir talakla boşayıp sonra da geri aldığı söylenmektedir.

Bir gruba göre ise Reyhâne, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in cariyesidir. Dolayısıyla Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), vefat edinceye kadar onunla cariyelik mülkiyeti sebebiyle cinsel ilişkide bulunmuştur. Bundan dolayı Reyhâne, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımları içerisinde değil de cariyeleri arasında yer almaktadır.

Birinci görüş, Vâkidî'nin tercih ettiği görüştür. Şerefuddîn ed-Dimyâtî'de bu konuda ona uyup: "İlim adamlarına göre, en sağlam görüş budur" demiştir. Fakat bu görüş, tartışma gerektirir. Çünkü bilinen duruma göre, bu kadının, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in odalıklarından ve cariyelerinden olmasıdır. Yine de en doğruyu bilen Allah'tır.

İşte bunlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendileriyle gerdeğe girdiği bilinen hanımlarıdır.

Evlilik teklif edip evlenmediği ve kadın kendisini/mehrini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bağışladığı halde evlenmediği kadınlar ise dört ya da beş civarındadır.

Bazıları, bu tür kadınların sayısının otuz olduğunu söylemişlerse de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in siretini ve tavırlarını bilen ilim adamları böyle bir şey bilmiyorlar, aksine bunu inkar ediyorlar.

• Onlara göre bilinen şu ki; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), evlenmek kastıyla Cevniyye'ye dünürcü gönderdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), evlenme teklifi için onuna yanına girdiğinde kadın ondan Allah'a sığındığını söyleyince, o da onu (kendisinden Allah'a) sığındırdı ve onunla evlenmedi.[82]

• Yine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (benzeri bir durumla) Kelbiyye ile de karşılaştı.[83]

• Yine böğründe bir beyazlık gördüğü kadınla da gerdeğe girme(yip onunla evlen)medi.[84]

82 Buhârî, Talâk 3 (ç)
83 Nesâî, Nesâî, Talak 14 (ç)
84 Ahmed b. Hanbel, 3/493; Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ, 7/257. Yalnız hadisin senedinde yer alan Cemil adlı ravi, zayıf bir kimsedir. (ç)

• Kendisini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bağışlayan bir kadını da, mehir olarak Kur'an'dan birkaç sure öğretmesi karşılığında başka bir adamla evlendirdi. Bilinen budur. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Tartışmasız bir şekilde Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat ettiğinde dokuz hanımı[85] vardı. (Vefat etmezden önce) gecelerini şu sekiz hanımı arasında taksim yapardı: 1. Âişe, 2. Hafsa, 3. Zeyneb bint. Cahş, 4. Ümmü Seleme, 5. Safiyye, 6. Ümmü Habîbe, 7. Meymûne, 8. Sevde, 9. Cüveyriyye.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat ettikten sonra hanımlarından kendisine ilk kavuşanı, h. 20/640 senesinde ölen Zeyneb bint. Cahş olmuştur. En son ölen hanımı ise h. 62/681'de senesinde Yezîd saltanatlığı sırasında ölen Ümmü Seleme'dir. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır. Bununla ilgili detaylı bilgi, inşallah ilgili yerde gelecektir.

4. Cariyeleri

Ebu Ubeyde der ki: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dört cariyesi vardı. 1. Mâriye: Oğlu İbrahim'in annesi, 2. Reyhâne, 3. (Savaşlardan birinde, ganimet olarak) alınan esir arasında hissesine düşen diğer güzel bir cariye, 4. Hanımı Zeyneb bint. Cahş'ın hediye ettiği bir cariye."

5. Çocukları

1. İlki, Kâsım'dır. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onunla ("Ebu'l-Kâsım") diye künyelenmiştir.[86] Kâsım, bebek iken öldü. Hayvana binecek ve uslu deve üzerinde gezinecek çağa gelinceye kadar yaşadığı da söylenmiştir.

2. Zeyneb. Zeyneb'in, Kâsım'dan yaşça daha büyük olduğu da söylenmektedir.

3. Rukiyye

4. Ümmü Gülsûm

5. Fâtıma

Bunların her birinin diğer iki kız kardeşten daha büyük olduğu da söylenmiştir.

---

85 Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Safiyye bint. Huyey'le birlikte on bir hanımı vardı. Hz. Hatice ile Zeyneb bint. Huzeyme, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) daha hayattayken vefat etmişlerdi. Dolayısıyla Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat ettiğinde geride dokuz hanımı kalmıştı. (ç)

86 Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) oğlu Kasım'ın doğumundan itibaren "Ebu'l-Kasım" yani "Kasım'ın babası" diye künye almıştır. (ç)

Abdullah ibn Abbâs'tan gelen bir rivayete göre; Rukiyye, üç kızın en büyüğü ve Ümmü Gülsûm ise onların en küçüğüdür.

6. Abdullah. Abdullah'ın, peygamberlikten sonra mı, yoksa önce mi doğduğu hususunda görüş ayrılığı vardır.

Bazıları, Abdullah'ın, peygamberlikten sonra doğduğu görüşünün sahih olduğunu belirtmişlerdir.

Tayyib ile Tâhir'in, Abdullah mı olduğu, yoksa ondan ayrı iki çocuk mu olduğu konusunda iki görüş vardır: Sahih olan görüşe göre, bu iki isim, Abdullah'ın lakabıdır. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Bu çocukların hepsi, Hz. Hatice'den dünyaya gelmiştir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hatice'den başka bir hanımından çocuğu daha dünyaya gelmemiştir.

7. Daha sonra Medine'de hicretin sekizinci yılında Kıbtî/Mısır halkının yerlisi olan cariyesi Mâriye'den İbrahim dünyaya gelmiştir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, oğlunun dünyaya geldiğini azadlısı Ebu Râfi' müjdeledi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona bir köle hediye etti. İbrahim, daha sütten kesilmeden bebek iken öldü. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, İbrahim'in cenaze namazının kılıp kılmadığı konusunda iki görüş vardır.

Hz. Fâtıma dışında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bütün çocukları kendisinden önce vefat etti. Hz. Fâtıma ise Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den altı ay sonra öldü. Sabırlı olması ve derecelerinin üstün geleceğini Allah'tan beklemesi sebebiyle Allah onu alemdeki diğer kadınlara üstün kıldı.

Hz. Fâtıma, genel olarak, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızlarının en faziletlisidir.

Bazıları Hz. Fâtıma'nın, bazıları Hz. Hatice'nin, bazıları Hz. Âişe'nin alemdeki diğer kadınlar üzerine en faziletli olduğunu söylemiştir. Bazıları da bu konuda bir görüş belirtmemeyi yeğlemiştir.

6. Amcaları

1. Allah'ın ve Resulünün aslanı, şehidlerin efendisi Hamza ibn Abdulmuttalib

2. Abbâs

3. Ebu Tâlib. Asıl adı, Abdumenâf'tır.

4. Ebu Leheb. Asıl adı, Abduluzzâ'dır.

5. Zübeyr

6. Abdulka'be

7. Mukavvim

8. Dırâr

9. Kusem

10. Muğîre. Lakabı, Hacel'dir.

11. Gaydâk. Asıl adı, Mus'ab'tır. Nevfel olduğu da söylenmiştir.

Bazıları, bu listeye, Avvâm'ı da eklemişlerdir.

Bunlardan sadece Hz. Hamza ile Hz. Abbâs Müslüman olmuşlardır.

7. Halaları

1. Safiyye. Zübeyr ibnu'l-Avvâm'ın annesidir.
2. Âtike
3. Berre
4. Ervâ
5. Ümeyme
6. Ümmü Hakîm el-Beyzâ.

Bunlardan sadece Safiyye Müslüman olmuştur. Âtike ile Ervâ'nın Müslüman olup olmadığı konusunda görüş ayrılığı vardır. Bazıları, Ervâ'nın Müslüman olduğunu doğrulamıştır.

Amcalarının yaşça en büyüğü Hâris, en küçüğü ise Abbâs'tır. Abbâs'ın soyu devam etti. Öyle ki (onun soyundan gelen) çocukları yeryüzünü doldurdu. Me'mun döneminde Abbâs'ın soyundan gelenlerin nüfus sayımı yapıldığı, (bu sayım sonucunda onun soyundan gelen kimselerin) altı yüz bine ulaştıkları söylenmiştir. Fakat bu konuda bir abartma olduğu ortadadır.

Yine Ebu Tâlib'in de soyu da devam edip arttı. Hâris ile Ebu Leheb'in soyları da devam etti.

Bazıları, Hâris ile Mukavvim'in, bazıları da Gaydâk ile Hacel'in aynı kişi olduklarını belirtmiştir.

8. Azadlı Köleleri

1. Zeyd ibn Hârise ibn Şerâhîl. Zeyd, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sevgilisidir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu hürriyetine kavuşturup azadlısı Ümmü Eymen'le evlendirmiştir. Bu evlilikten Üsâme dünyaya gelmiştir.

2. Eslem

3. Ebu Râfi'

4. Sevbân

5. Ebu Kebşe Süleym

6. Şükrân. Asıl adı, Sâlih'tir.

7. Rebâh Nûbî

8. Yesâr Nûbî. Ureyneliler tarafından öldürülmüştür.

9. Mid'am

10. Kirkire Nûbî. Bu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in eşyalarının korumalığını yapardı. Hayber savaşında da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in devesinin yularını tutuyordu.

11. Enceşe el-Hâdî

12. Sefîne ibn Ferrûh. Asıl adı, Mihrân'dır. Sefîne ismini ona Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) koymuştu. Çünkü (Resulullah ile arkadaşları), yolculuk sırasında eşyalarını ona taşıtırlardı. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

- 'Sen 'Sefîne (=gemi)'sin' buyurdu.[87]

Ebu Hâtim: "Onu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hürriyetine kavuşturdu" dedi.

Bir çok kimse de: "Onu, Ümmü Seleme hürriyetine kavuşturdu" dedi.[88]

13. Enese. Künyesi, Ebu Mişrâh'tır.

14. Eflâh

15. Ubeyd

---

87 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/221. Hadisin senedinde Saîd b. Cehmân adında birisi var. (Nevevî'nin) "Takrîb" (2279) adlı eserinde bu kişinin sadûk/son derece doğru bir kimse olduğu belirtilmektedir. Hadisin senedinde yer alan diğer kimseler ise, sika/güvenilir kimselerdir.

88 Ebu Dâvud, Itk 3 (3932); İbn Mâce, Itk 6 (2526) (ç)

16. Tahmân. Diğer adı, Keysân'dır.

17. Zekvân

18. Mihrân

19. Mervân

(Bu son üç ismin,) Tahmân'ın ismi konusunda ileri sürülen farklı isimler olduğu belirtilmiştir. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

20. Huneyn

21. Sender

22. Fudâle Yemânî

23. Mabûr Husâ/Hıssâ

24. Vâkıd

25. Ebu Vâkıd

26. Kassâm

27. Ebu Asîb

28. Ebu Muveyhibe

Kadınlardan olanlar ise şunlardır:

1. Selmâ Ümmü Râfi'
2. Meymûne bint. Sa'd
3. Hadra
4. Radvâ
5. Rezîne
6. Ümmü Dumeyra
7. Meymûne bint. Ebu Asîb
8. Mâriye
9. Reyhâne

9. Hizmetçileri

1. Enes ibn Mâlik. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ihtiyaçlarını görürdü.

2. Abdullah ibn Mes'ud. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ayakkabısı ve misvakıyla ilgilenirdi.

3. Ukbe ibn Âmir el-Cühenî. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in katırıyla ilgilenirdi. Onu yolculuklarda sürerdi.

4. Esla' ibn Şerîk. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in devesiyle ilgilenirdi.

5. Müezzini Bilâl ibn Rebâh

6. Sa'd

Bu (son) ikisi, Hz. Ebu Bekr'in azadlı köleleriydi.

7. Ebu Zerr el-Gıfârî

8. Eymen ibn Ubeyd

9. Annesi Ümmü Eymen

Bu (son) ikisi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in azadlı köleleriydi. Eymen, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in temizlik ve tuvalet işlerine bakardı.

C. PEYGAMBER (S.A.V)'İN RESMİ ÇEVRESİ

1. Katipleri

1. Ebu Bekr
2. Ömer
3. Osmân
4. Ali
5. Zübeyr
6. Âmir ibn Fuheyre
7. Amr ibnu'l-Âs
8. Ubeyy ibn Ka'b
9. Abdullah ibn Erkam
10. Sâbit ibn Kays ibn Şemmâs
11. Hanzala ibn Rebî' el-Useydî
12. Muğîre ibn Şu'be
13. Abdullah ibn Revâha
14. Hâlid ibn Velîd

15. Hâlid ibn Saîd ibnu'l-Âs. Bunun, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ilk katibi olduğu da söylenmiştir.

16. Muâviye ibn Ebi Süfyân

17. Zeyd ibn Sâbit. Vahiy katibliği işiyle en çok ilgileneni ve onların en uzman olanıydı.

2. Müezzinleri

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in müezzinleri dört tane olup bunların iki tanesi Medine'deydi.

1. Bilâl ibn Rebâh. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ilk müezzinidir.

2. Kureyşli Âmir oğullarından âmâ olan Amr ibn Ümmü Mektûm

3. Kuba'da, Ammâr ibn Yâsir'in azadlısı Sa'd el-Kurâzi

4. Mekke'de, Ebu Mahzûra. Asıl adı, Evs ibn Muğîre el-Cumahî.

3. Valileri

1. Bâzân ibn Sâsân. Behrâm Cûr'un soyundandır. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (İran) Kisrâ'sının ölümünden sonra onu tamamen Yemen halkının başına vali tayin etti. Bu kişi, İslam'da Yemen'e tayin edilen ilk vali ve Acem krallarından ilk Müslüman olandır.

2. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bâzân'ın ölümünden sonra San'a ve civarındaki yerlere onun oğlu Şehr ibn Bâzân'ı vali tayin etti. Daha sonra Şehr öldürülünce, San'a'ya Hâlid ibn Saîd ibnu'l-Âs'ı vali tayin etti.

3. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Muhâcir ibn Ebu Ümeyye el-Mahzûmî'yi, Kinde ve Sadif'e vali tayin etti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat ettiğinde, Muhâcir ibn Ebu Ümeyye daha görev yerine gidememişti. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekr, dinden dönen bazı insanlarla savaşması için onu (askeri bir müfrezenin başında) gönderdi.

4. Ziyâd ibn Ümeyye el-Ensârî'yi, Hadramevt'e vali tayin etti.

5. Ebu Musa el-Eş'arî'yi ise Zübeyd, Aden ile Sâhil'e vali tayin etti.

6. Muaz ibn Cebel'i, Cened'e vali tayin etti.

7. Ebu Süfyân ibn Sahr ibn Harb'i, Necrân'a vali tayin etti.

8. Ebu Süfyân'ın oğlu Yezîd'i, Teymâ'ya vali tayin etti.

9. Attâb ibn Esîd'i, Mekke'ye vali tayin etti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hicretin sekizinci senesi hac ibadeti yaptırma görevini ona verdi. Attâb ibn Esîd, o sırada henüz daha yirmi yaşında idi.

10. Hz. Ali'yi, beşte birlik vergiyi (=humusu) toplaması ve kadılık yapması için Yemen'e vali tayin etti.

11. Amr ibnu'l-Âs'ı, Ummân'a ve çevresindeki yerlere vali tayin etti.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), zekatları toplamak için bir çok grubu görevlendirdi; çünkü her kabilenin zekatlarını toplayan bir görevli vardı. Bundan dolayı da zekat memurlarının sayısı iyice arttı.

Hz. Ebu Bekr'i, hicretin dokuzuncu senesi haccı idare etme işiyle görevlendirdi.Hz. Ali'yi de Tevbe suresini okuması için onun ardından gönderdi.

Bazıları, bu surenin baş kısmının, Hz. Ebu Bekr'in hacca gittikten sonra indiğini söylemiştir.

Bazıları da, Arapların adeti üzere anlaşmaları sadece kendisine itaat edilen birisinin yada kişinin ailesinden bir şahsın yapabileceğini belirtmiştir.

Bazıları da, Hz. Ali'yi, sırf Hz. Ebu Bekr'e yardımcı ve destekçi olması için gönderdiğini kaydetmiştir. Bundan dolayı da Hz. Ebu Bekr, Hz. Ali'ye:

- 'Âmir misin? Yoksa memur musun?' diye sormuştu. Hz. Ali'de:
- 'Hayır, memurum' diye cevap vermişti.[89]

4. Korumaları

1. Sa'd ibn Muâz. Bedir Savaşında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gölgelikte uyurken onun korumalığını yapmıştı.

2. Muhammed ibn Mesleme. Uhud Savaşında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in korumalığını yapmıştı.

3. Zübeyr ibnu'l-Avvâm. Hendek Savaşında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in korumalığını yapmıştı.

4. Abbâd ibn Bişr. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i koruma işine bakardı.

Bunların dışında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in korumalığını yapan başka bir topluluk vardı. *"Allah seni insanlardan korur"*[90] âyeti inince,

89 Nesâî, Menâsık 187; Dârimi, Menâsık 71 (1921) (ç)
90 Mâide: 5/67

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), insanların karşısına çıkıp bu âyeti onlara bildirip daha sonra korumalarını gönderdi.[91]

5. Fedaileri

1. Hz. Ali
2. Zübeyr ibnu'l-Avvâm
3. Mıkdâd ibn Amr
4. Muhammed ibn Mesleme
5. Âsım ibn Sâbit ibn Ebu'l-Aklah
6. Dahhâk ibn Süfyân el-Kilâbî
7. Kays ibn Sa'd ibn Ubâde el-Ensârî, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, emniyet müdürünün vali nezdindeki yeri mertebesindeydi.[92]
8. Muğîre ibn Şu'be, Hudeybiye günü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in başında kılıcıyla bekledi.[93]

6. Nafaka, Mühür, Ayakkabı, Misvak İşleriyle Görevli Olan Kimseler ile Huzuruna Girmesine İzin Verilen Kimseler/ Kapıcıları

- Bilâl, nafaka işlerine bakardı.
- Muaykîb ibn Ebu Fâtıma ed-Devsî, mühür işine bakardı.
- Abdullah ibn Mes'ud, misvak ile ayakkabı göreviyle ilgilenirdi.

Huzuruna girilmesine izin verilen kimseler/kapıcıları ise şunlardı:

- Rebâh el-Esved
- Enese. Bu ikisi, azadlı köle idiler.

91 Tirmizî, Tefsiru Sure-i Maide 6 (3046) Bu hadis, Hz. Âişe'den şu şekilde rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a.v) (önceleri muhafızları tarafından) korunurdu. "Allah seni inanmayanların şerrinden koruyacaktır" (Mâide: 5/67) âyeti inince, bulunduğu yerden başını çıkarıp (korumalarına): 'Ey insanlar! Dağılın. Allah beni koruma altına almıştır' buyurdu. İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 6/96'da bu hadisle ilgili olarak der ki: "Bu hadisin senedi, hasendir. Mevsul ve mürsel oluşu hakkında görüş ayrılığı vardır."

92 Buhârî, Ahkam 12; Tirmizî, Menakıb 52 (3850). Bu hadis, Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilmiştir.

93 Buhârî, Şurût 15; Ebu Dâvud, Cihad 156 (2765). Bu hadis, Misver ibn Mahreme (radıyallâhu anh) ile Mervân ibnu'l-Hakem (rh.a)'den rivayet edilmiştir.

- Enes ibn Mâlik
- Ebu Musa el-Eş'arî

7. Şairleri ve Hatipleri

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in İslam'ı savunan şairleri şunlardır:

1. Ka'b ibn Mâlik
2. Abdullah ibn Revâha
3. Hassân ibn Sâbit

Bunlar içerisinde kafirlere en karşı en sert olanı, Hassân ibn Sâbit idi. Ka'b ibn Mâlik ise kafirleri, küfürleri ile şirklerinden ötürü kınardı.

Hatibi ise Sâbit ibn Kays ibn Şemmâs idi.

8. Yolculukta (Develere Şarkı Söylemek Suretiyle Yol Aldıran) Binek Sürücüleri

1. Abdullah ibn Revâha
2. Enceşe
3. Âmir ibn Ekva'
4. Amcası Seleme ibnu'l-Ekva'

Müslim'in "Sahîh"inde geçtiğine göre; "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in güzel sesli şarkı söyleyen bir deve sürücüsü vardı. Bir gün ona:

- 'Ey Enceşe! Yavaş ol. Cam kaseleri (=yufka yürekli kadınları incitip) kırmayasın' buyurdu."[94]

9. Silahları ve Eşyaları

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dokuz kılıcı vardı:

1. Me'sûr: Bu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahip olduğu ilk kılıçtı. Babasından miras kalmıştı.

2. Adb

3. Zülfikâr ya da Zülfekâr. Bu kılıcını yanından hiç ayırmazdı. Bu kılıcının kabzası, kabzasının pervazesi, halkası, tepe kısmı, zinet için olan halkaları ve kınının dilciği hep gümüştendi.[95]

94 Buhârî, Edeb 90; Müslim, Fezâil 73 (2323). Bu hadis, Enes'ten rivayet edilmiştir.
95 Ebu Dâvud, Cihad 64 (2583); Tirmizî, Cihad 16 (1691); Şemâil, (104); Nesâî, Zinet 121

4. Kal'î
5. Bettâr
6. Hatf
7. Rasûb
8. Mıhzem
9. Kadîb

Kılıcının kınının dilciği, tamamen gümüş ve bunun arasında kalan kısım gümüş halkalar şeklindeydi.

Kılıcı Zülfikâr'ı, Bedir Savaşında ganimet hissesinden fazla olarak almıştı. Bu kılıcı, (Uhud Savaşında) hakkında rüya gösterildiği[96] kılıçtır.[97] Fetih günüMekke'ye girdiğinde ise bu kılıcının üzerinde altın ve gümüş vardı.[98]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yedi zırhı vardı:

1. Zâtu'l-Fudûl. Ailesi için Yahudi olan Ebu'ş-Şahm'dan otuz sa'[99] (yani yaklaşık 100 kğ) arpa aldığında bu zırhı, o yahudinin yanına rehin olarak bırakmıştı.[100] Bu borcu bir seneye kadar ödeyecekti. Bu zırh, demirdendi.

Bu hadisin Nesâî'deki lafzı Enes'ten şu şekilde gelmiştir: كَانَ نَعْلُ سَيْفِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ فِضَّةٍ وَقَبِيعَةُ سَيْفِهِ فِضَّةٌ وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ حِلَقُ فِضَّةٍ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kılıcının kınının dilciği gümüştendi. Kılıcının pervazesi de gümüştendi. Bunun arasında bir gümüş halka vardı."Hafız, Telhîs, 1/52'de der ki: "Bu hadisin senedi, sahihtir."

96 Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud Savaşında Zülfikar'la ilgili gördüğü rüya şu şekildeydi: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) rüyasında Zülfikar'ı salladı. Zülfikar ortasından ikiye bölündü. Sonra Zülfikar'ı ikinci defa salladı. Bu defa öncekinden daha mükemmel bir durum aldı. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kılıcımın ağzında bir yara gördüm. Bunu hezimet olarak yorumladım' buyurdu." (ç)

97 Tirmizî, Siyer 12 (1561); İbn Mâce, Cihad 18 (2808). Konuyla ilgili hadis, Abdullah ibn Abbâs'tan şu şekilde gelmiştir: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَنَفَّلَ سَيْفَهُ ذَا الْفَقَارِ يَوْمَ بَدْرٍ وَهُوَ الَّذِي رَأَى فِيهِ الرُّؤْيَا يَوْمَ أُحُدٍ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), kılıcı Zülfikâr'ı, Bedir Savaşında ganimet hissesinden fazla olarak almıştı. Bu Zülfikâr kılıcı, Uhud Savaşında hakkında rüya gördüğü kılıçtır." Hafız İbn Kesîr, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm, 2/311, 312'de konu ile ilgili ceyyid olan hadisleri nakletmiştir.

98 Tirmizî, Cihad 16 (1690); Şemâil, (106). Bu hadis, Mezîde'den rivayet edilmiştir.

99 Sa': fıtır sadakası ve tarım ürünlerinin zekatını hesaplamada bir ölçek olarak kullanılır. 1040 dirhem ağırlığındaki buğday, veya arpayı alabilen bir hacim ölçeği. 1 sâ', şer'î dirheme göre yaklaşık 2,917 kg; örfî dirheme göre ise 3,333 kg. ağırlığa denktir. (ç)

100 Buhârî, Rehn Bu hadis, Hz. Âişe'den şu şekilde rivayet edilmiştir: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اشْتَرَى مِنْ يَهُودِيٍّ طَعَامًا إِلَى أَجَلٍ وَرَهَنَهُ دِرْعَهُ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), belli bir müddete kadar bir Yahudi'den bir yiyecek satın aldı. Zırhını da ona rehin olarak verdi."

2. Zâtu'l-Vişâh
3. Zâtu'l-Havâşî
4. Sa'diyye
5. Fıdda
6. Betrâ'
7. Hırnık

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in altı yayı vardı:

1. Zevrâ'
2. Ravhâ'
3. Safrâ'
4. Beyzâ'
5. Ketûm. Bu yayı Uhud Savaşında kırılmıştı. Onu, Katâde ibnu'n-Nu'mân aldı.
6. Sedâd

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in "Kafûr" adında bir sadağı, içinde üç gümüş halka olan deriden yapılma bir kemeri, bir gümüş tokası ve bir gümüş tırnak makası vardı. Bunları bazı kimseler söylemiştir.

Fakat Şeyhülislam İbn Teymiyye: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kemer kullandığı bize ulaşmadı" demiştir.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in "Zelûk" adında bir kalkanı ile "Futak" adında başka bir kalkanı vardı.

Denildi ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, üzerinde put resmi olan bir kalkan hediye edilmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), elini onun üzerine koydu. Allah'ta o putun resmini giderdi.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in beş mızrağı vardı: 1. Birisine "Müsvî", 2. diğerine ise "Müsnî" denilirdi. 3. "Neb'a" adında da bir hançeri vardı. 4. Beyzâ' adında büyük bir mızrağı vardı. 5. Bastona benzeyen "Aneze" adında başka bir küçük mızrağı daha vardı. Bayramlarda onunla yürür, (yürürken onu) önüne alır, namaz kılarken onu önüne sütre olarak diker, bazı zaman ise ona (dayanarak) yürürdü.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sarı bakırla kaplanmış "Muvaşşah" adında bir demir miğferi ile "Sebuğ" yada "Zu's-Sebuğ" adında başka bir miğferi daha vardı.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in savaş esnasında giydiği üç cübbesi vardı. Savaş esnasında yeşil bir ipek cübbe giydiği de söylenmektedir.

Urve ibnu'z-Zübeyr'in, kabartma ipekten yapılma bir kaftanı olduğu, astarının yeşil bir ipek olduğu ve bunu savaşlarda giydiği bilinmektedir. İmam Ahmed'in iki rivayetinden birine göre, savaş esnasında ipek giymek caizdir.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in "kınn/kunn" adında bir kıl çadırı vardı.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir arşın yada daha fazla uzunlukta ucu çengelli bir bastonu olup ona dayanarak yürürdü. Deve üzerindeyken onu önüne asardı. Yine "Urcûn" ile kayın ağacından yapılma "Memşûk" adında bir bastonu daha vardı. Halifelerin birbirlerinden aldıkları bastonun "Memşûk" adındaki bu baston olduğu söylenmektedir.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in "Reyyân", "Muğnî" adlarında bir su bardağı/kadehi ile gümüş zincir takılmış başka bir su bardağı/kadehi daha vardı.[101]

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in cam bir kadehi ile divanının altına konup gece içine küçük abdest bozduğu hurma ağacından bir kadehi vardı.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in "Sâder" adında bir su kırbası vardı. Abdest almak için taştan yapılma bir ibriği olduğu da söylenmektedir.[102]

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bakırdan yapılma bir teknesi,[103]

---

101 Buhârî, Eşribe 30. Bu hadis, Âsım el-Ahvel'den şu şekilde rivayet edilmiştir: رَأَيْتُ قَدَحَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ وَكَانَ قَدِ انْصَدَعَ فَسَلْسَلَهُ بِفِضَّةٍ قَالَ وَهُوَ قَدَحٌ جَيِّدٌ عَرِيضٌ مِنْ نُضَارٍ. قَالَ: قَالَ أَنَسٌ: لَقَدْ سَقَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذَا الْقَدَحِ أَكْثَرَ مِنْ كَذَا وَكَذَا "Enes ibn Mâlik'in yanında Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in su bardağını çatlamış bir vaziyette gördüm. Enes, onu gümüşle bağlamıştı. (Hadisin ravisi Âsım) der ki: Bu bardak, 'Nudâr' ağacından yapılmış olup enli, güzel bir bardaktı. Yine (Âsım) der ki: Enes: 'Doğrusu bu bardak içinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e şundan ve şundan daha çok zaman su verdim' dedi."

102 Buhârî, Vudû' 45. Bu hadis, Abdullah Zeyd'den şu şekilde rivayet edilmiştir: أَتَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْرَجْنَا لَهُ مَاءً فِي تَوْرٍ مِنْ صُفْرٍ فَتَوَضَّأَ فَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَيَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ فَأَقْبَلَ بِهِ وَأَدْبَرَ وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelmişti. Biz ona içinde su bulunan bakırdan bir tas verdik. (Ondan şöyle) abdest aldı; yüzünü üç defa, ellerini de ikişer defa yıkadı. Başını mesh edip başının önünü ve arkasını sıvazladı. Ayaklarını da yıkadı."

103 Buhârî, Vudû' 45. Bu hadis, Enes'ten şu şekilde rivayet edilmiştir: حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَقَامَ مَنْ كَانَ قَرِيبَ الدَّارِ إِلَى أَهْلِهِ وَبَقِيَ قَوْمٌ فَأُتِيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِخْضَبٍ مِنْ حِجَارَةٍ فِيهِ مَاءٌ فَصَغُرَ الْمِخْضَبُ أَنْ يَبْسُطَ فِيهِ كَفَّهُ فَتَوَضَّأَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ "Bir defasında namaz vakti gelmişti. Evi yakın olan kimseler, kalkıp ailesinin yanına (abdest almaya) gitti. Bir toplulukta kaldı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, içinde su bulunan taştan yapılma bir tekne getirildi. Tekne ise, içinde avucunu açamayacak kadar küçüktü. Buna rağmen orada kalan bütün herkes o tekneden abdest aldı."Bu hadis için ayrıca b.k.z: Buhârî, Menakıb 25 (ç)

"Sea/Sia" adında bir leğeni, içinde yıkandığı bakırdan yapılma bir kabı, bir yağ şişesi, içerisine ayna ve tarak koyduğu küçük bir sandığı vardı. Tarağının fildişinden olduğu söylenmektedir. Ayrıca uyuyacağı zaman her iki gözüne üçer defa sürme çektiği bir sürme kutusu da vardı.[104] Küçük sandığında makas ve misvak bulunurdu. Dört erkeğin aralarında taşıdıkları ve dört halkası bulunan "Garrâ" adında büyük bir tastı/kazanı vardı.[105] Bir sa'ı, bir müddü,[106] tüylü saçaklı büyük bir keçesi, ayakları Hind ardıcından yapılmış olan Esâd ibn Zürare'nin hediye ettiği bir divanı ve dolgu maddesi lif olan deri bir yatağı vardı.

10. Hayvanları

• Atları:

1. Sekb: Bunun, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahip olduğu ilk at olduğu söylenmektedir. Bu atın 10 ukiyyeye[107] satın aldığı bedevinin yanındayken adı, "Dırs" idi. Alnında ve ayaklarında beyazlık ve sağ ayağında bir deri bukağı vardı. Bu da, siyaha yakın al renkte idi. Bunun, siyah olduğu da söylenmektedir.

2. Mürtecez: Bu, boz bir attı. Huzeyme ibn Sâbit bu atın üzerindeyken şehit olmuştu.

3. Luhayf

4. Lizâz

5. Zarib

6. Sebha

7. Verd

104 Tirmizî, Libas 23 (1757); Şemâil, (50, 51). Bu hadis, Abdullah ibn Abbâs'tan şu şekilde rivayet edilmiştir. إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ لَهُ مُكْحُلَةٌ يَكْتَحِلُ بِهَا كُلَّ لَيْلَةٍ ثَلَاثَةً فِي هَذِهِ وَثَلَاثَةً فِي هَذِهِ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir sürme kutusu vardı. Her gece üç defa sağ gözüne ve üç defa da sol gözüne sürme çekerdi."

105 Ebu Dâvud, Et'ime 17 (3773). Bu hadis, Abdullah ibn Büsr'den şu şekilde rivayet edilmiştir: كَانَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَصْعَةٌ يُقَالُ لَهَا الْغَرَّاءُ يَحْمِلُهَا أَرْبَعَةُ رِجَالٍ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in "el-Garrâ " adında büyük bir tastı/kazanı vardı. Bunu dört kişi taşıyabiliyordu." Nevevî'de, Riyâzu's-Sâlihîn, s. 216'da bu hadisle ilgili olarak der ki: "Bu hadisin senedi, ceyyiddir." Elbânî'de, Sahîhu'l-Câmi', (4833)'de bununla ilgili olarak der ki: "Ebu'ş-Şeyh, bu hadisi, كَانَ لَهُ جَفْنَةٌ لَهَا أَرْبَعُ حِلَقٍ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dört halkalı bir kasesi vardı" lafzıyla rivayet etmiştir."

106 Müdd: 832 gr. su alabilen ölçü birimidir. (ç)

107 Yani 400 dirhem. Çünkü 1 ukiyye, 40 dirhemdir. (ç)

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu yedi ata sahip olduğu hususunda ittifak vardır. Bu yedi atın adını, İmam Ebu Abdullah Muhammed ibn İshâk ibn Cemâa eş-Şâfiî bir beyitte şu şekilde toplamıştır:

وَالْخَيْلُ سَكْبٌ لُحَيْفٌ سَبْحَةٌ ظَرِفٌ   لِزَازٌ مُرْتَجَزٌ وَرْدٌ لَهَا أَسْرَارُ

Bu beyti, bana, oğlu İmam İzzeddin Abdulaziz Ebu Amr bildirdi.

Allah, onu taatıyla yüce kılsın.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in on beş atı daha olduğu söylenmektedir. Yalnız bu atlar hususunda görüş ayrılığı vardır. Atının eğerinin iki yanı, liftendi.

- **Katırları:**

1. Düldül: Boz bir katırdı. Bunu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, (Mısır Kralı) Mukavkıs hediye etmişti.

2. Fıdda: Bu, "Fıdda" (=gümüş) adında Ferve el-Cuzâmî'nin Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e hediye ettiği başka bir katırdır.

3. Eyle hükümdarının hediye ettiği boz bir katır,

4. Dumetu'l-Cendel hükümdarının hediye ettiği başka bir katır,

5. Necâşî'nin de bir katır hediye ettiği ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de buna bindiği söylenmektedir.

- **Eşekleri:**

1. Ufeyr:[108] Bu, boz bir eşekti. Kıbtî/Mısır hükümdarı Mukavkıs, bu eşeği Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e hediye etmişti.

2. Ferve el-Cuzâmî'nin hediye ettiği bir eşek,

3. Sa'd ibn Ubâde'nin Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir eşek verdiği ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de ona bindiği söylenmektedir.

- **Develeri:**

1. Kasvâ: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu deve üzerinde hicret ettiği söylenmektedir.

2. Adbâ

108 Ahmed ibn Hanbel ile Tahâvî, bunu, Ali (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: كَانَ لَهُ حِمَارٌ يُقَالُ لَهُ: عُفَيْر "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, "Ufeyr" adında bir eşeği vardı."

3. Ced'â

Bu (son) iki devenin, kulağı ve burnu yoktu. Bu sebeple de "Adbâ" (=kulaksız) ve "Ced'â" (=burunsuz) diye adlandırılmışlardır. Kulağında kesiklik olduğu için bu adla anıldığı da söylenmektedir. Adbâ ve Ced'â'nın, bir deve adı mı, yoksa iki ayrı deve adı mı olduğu hususunda görüş ayrılığı vardır. Adbâ, yarışlarda geçilmez bir deve idi. Sonra bir bedevi kendisine ait bir yük devesinin üzerinde gelip (Adbâ'yla yarışıp) onu geçti. Bu durum, Müslümanların zoruna gitti. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

إِنَّ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يَرْفَعَ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا وَضَعَهُ

"Allah, dünyada herhangi bir şeyi yükseltirse onu mutlaka alçaltmak kendi üzerine bir haktır."[109]

4. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bedir Savaşında, Ebu Cehil'in, burnunda gümüş bir halka bulunan ve attan daha hızlı giden güzel bir devesini ganimet olarak aldı. Müşrikleri öfkelerinden çatlatmak için Hudeybiye[110] günü (kurbanlık develer içerisinde) bu deveyi kurbanlık deve olarak göndermişti.[111]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kırk beş tane sağmal süt devesi vardı. Bir de, Sa'd ibn Ubâde'nin Ukayl oğullarının develeri içerisinden ona gönderdiği attan daha hızlı giden bir devesi vardı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüz koyunu vardı. Koyunlarının artmasını istemezdi. Çobanı her ne zaman bir kuzu doğduğunu haber verdiğinde, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun yerine bir koyun keserdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yedi tane bağış yoluyla gelen keçisi vardı. Onları, Ümmü Eymen otlatırdı.

D. HZ. PEYGAMBER (S.A.V)'İN BEŞERÎ TAVIRLARI

1. Giyim ve Kuşamdaki Tavrı

• Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in "Sehâb" (=bulut) adında bir sarığı vardı. Onu, Hz. Ali'ye giydirmişti.

---

109 Buhârî, Rikak 38; Ebu Dâvud, Edeb 8 (4802, 4803); Nesâî, Hayl 14, 16. Bu hadis, Enes'ten rivayet edilmiştir.

110 Hudeybiye: Harem sınırları dışında Mekke'nin kuzey batısında Mekke'ye 15 km. uzaklıkta bir yerdir. Hicretin 6. yılında Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasında yapılan Hudeybiye barış anlaşması burada yapılmıştır. (ç)

111 Ebu Dâvud, Menasık 12 (1749); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/234, 261; İbn Huzeyme, Sahîh, 4/286, 287 (2897, 2898); Hâkim, Müstedrek, 1/467. Bu hadis, Abdullah ibn Abbâs'tan rivayet edilmiştir. Bu hadisin bir benzeri; Tirmizî, Hac 6 (815)'de Câbir'den rivayet edilmiştir. Yine bu hadisin bir benzeri; İbn Mâce, Menasık 84 (3076)'da Abdullah ibn Abbâs'tan rivayet edilmiştir.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) sarığı sarar, sarığın altına da kalansuve (=takke gibi bir şey) giyerdi. Kalansuveyi, bazen sarıksız da giyer ve bazen de sarığı kalansuvesiz sarardı. Sarık sardığı zaman sarığını omuzları arasına sarkıtırdı. Nitekim Müslim "Sahih"inde Amr ibn Hureys (radıyallâhu anh)'tan konuyla ilgili olarak şunu rivayet etmiştir:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ قَدْ أَرْخَى طَرَفَيْهَا بَيْنَ كَتِفَيْهِ

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i (Mekke'yi fethettiği gün) minber üzerinde başında siyah bir sarık, sarığın iki tarafını omuzları arasına sarkıtmış bir vaziyette gördüm."[112]

Yine Müslim'in konuyla ilgili olarak Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiği hadis şu şekildedir:

أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (fetih günü) Mekke'ye başında siyah sarık olduğu halde girdi."[113]

Câbir'in rivayet ettiği bu hadiste "sarığın ucu" zikredilmemiştir. Bu da, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, sarığın ucunu her zaman omuzla-

---

112 Müslim, Hac 453 (1359); Ebu Dâvud, Libas 21 (4077); Nesâî, Zinet 111; İbn Mâce, Cihad 22 (2821); Tirmizî, Şemâil, (114) Buhârî, Cezau's-Sayd 18, Meğazi 48, Cihad 169, Libas 17; Müslim, Hac 450 (1357)'de Enes'ten gelen rivayette Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mekke'ye başında miğfer olduğu halde girdiği belirtilmektedir. Bu rivayette ise siyah bir sarıkla girdiği belirtilmektedir. Hakim (ö. 405/1014) "İklîl"de bu konuyla ilgili olarak şöyle der: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke'nin fethi günü sarık mı giydiği, yoksa miğfer mi giydiği hususundaki rivayetler muhteliftir. Fakat ihramsız girdiği hususunda ihtilaf yoktur. Bazı alimler, baştaki sarığın miğfer gibi olduğunu söylemişlerdir. Câbir hadisi de bu görüşü doğrulamaktadır. Söz konusu (Amr b. Hureys) hadisini, her ne kadar Müslim sahih saymışsa da Enes hadisi ittifakla sahihtir. Miğferin sarık olmadığına delil "demir"den denilmesidir. Bundan anlaşılıyor ki, "demirden miğfer" rivayeti, o "siyah sarık" rivayetinden daha sabittir. Çünkü sarığın ravisi Ebu'z-Zübeyr'dir. Amr b. Dînâr, Ebu'z-Zübeyr'in takviyeye muhtaç bir kimse olduğunu söylemiştir. Kadı İyâz (ö. 544/1149)'da bu iki rivayetin arasını şöyle bulmuştur: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke'ye miğferle girmiş, sonra onu çıkararak başına siyah bir sarık sarmıştır. Buna delil, başında siyah sarık olduğu halde halka hutbe vermesidir. Çünkü hutbe, fetih işi tamamlandıktan sonra Kabe'nin kapısında okunmuştu." Yalnız bu hadisin şu anki Müslim metnindeki lafzı şu şekildedir: كأني أنظر إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم على المنبر وعليه عمامة سوداء قد أرخى طرفيها بين كتفيه "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i minber üzerinde başında siyah bir sarık, sarığın iki tarafını omuzları arasına sarkıtmış bir vaziyette görür gibiyim." (ç)

113 Müslim, Hac 451 (1358); Ebu Dâvud, Libas 21 (4076); Tirmizî, Libas 11 (1735); Nesâî, Zinet 110; İbn Mâce, Cihad 22 (2822); Tirmizî, Şemâil, (113)

rı arasına uzatmadığını göstermektedir. Zaten Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mekke'ye, üzerinde savaş elbisesiyle ve başında miğferiyle girdiği söylenmektedir.[114] Buna göre Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), her yerde (kendisine) uygun olan (kıyafet)i giymektedir.

- Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gömlek de giymişti. Zaten en çok sevdiği elbise de gömlekti. Gömleğinin kolu, bileğine kadardı.

- Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) cübbe, kaftana benzeyen (arkası yırtmaçlı) ferruc ile (yakasının arka kısmı çoğu zaman eteklere kadar uzanan, kolları geniş ve yarık bir üst elbisesi olan) ferâce de giymişti. Ayrıca kaftan da giymişti. (Bir defasında) yolculukta yenleri dar olan bir cübbe de giymişti.[115]

- Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) izâr[116] ve ridâ[117] da giymişti.

Vâkidî bununla ilgili olarak der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ridasının ve hırkasının uzunluğu altı arşın ve eni ise üç arşın bir karıştı. İzârı ise Ummân dokumalarından olup uzunluğu dört arşın bir karış ve eni ise iki arşın bir karıştı."

- Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kırmızı elbise de giymişti.[118] Hulle, izâr ve ridâdan oluşan takıma denir. Hulle, ancak izâr ve ridâ birlikte olursa o zaman hulle adını alır.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hullesinin, başka bir renk katışmamış sade kırmızı olduğunu sanan kişi hataya düşmüştür. Çünkü kırmızı hulle, diğer Yemen hırkalarında olduğu gibi siyahla karışık, kırmızı desenlerle dokunmuş iki Yemen hırkasından oluşmaktaydı. Kırmızı desenler olması itibariyle bu adla bilinmektedir. Yoksa sade kırmızı (elbise giymek hadislerde) en şiddetli bir biçimde yasaklanmıştır.

Buhârî'nin "Sahîh"inde konuyla ilgili olarak şu ifade yer almaktadır:

إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمَيَاثِرِ الْحُمْرِ

114 Buhârî, Meğâzî 48. Bu hadis, Enes'ten şu şekilde rivayet edilmiştir: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ يَوْمَ الْفَتْحِ وَعَلَى رَأْسِهِ الْمِغْفَرُ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) fetih günü Mekke'ye başında miğfer olduğu halde girdi....."Bu hadis için ayrıca b.k.z: Buhârî, Cezau's-Sayd 18, Cihad 169, Libas 17; Müslim, Hac 450 (1357) (ç)

115 Buhârî, Libas 10

116 **İzâr:** Belden aşağı giyilen peştamal ve futa gibi bir giyecektir. (ç)

117 **Ridâ:** Üsten giyilmek suretiyle bedeni örten bir giyecektir. (ç)

118 Buhârî, Libas 35

"Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kırmızı eğer yastığını yasakladı."[119]

Ebu Dâvud'un "Sünen"inde ise Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh)'tan şöyle bir hadis rivayet edilmektedir:

إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى عَلَيْهِ رَيْطَةً مُضَرَّجَةً بِالْعُصْفُرِ, فَقَالَ: مَا هَذِهِ الرَّيْطَةُ الَّتِي عَلَيْكَ؟ فَعَرَفْتُ مَا كَرِهَ, فَأَتَيْتُ أَهْلِي وَهُمْ يَسْجُرُونَ تَنُّورًا لَهُمْ, فَقَذَفْتُهَا فِيهِ, ثُمَّ أَتَيْتُهُ مِنَ الْغَدِ, فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ! مَا فَعَلَتِ الرَّيْطَةُ؟ فَأَخْبَرْتُهُ, فَقَالَ: هَلاَّ كَسَوْتَهَا بَعْضَ أَهْلِكَ فَإِنَّهُ لاَ بَأْسَ بِهِ لِلنِّسَاءِ

"Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), üzerimde (kırmızıya çalan) usfurla boyanmış[120] (tek desenle dokunmuş dikişsiz ve bir parçadan ibaret bir elbise olan) raytayı gördü. (Bana:)

'Üzerindeki bu rayta da nedir?' diye sordu.

Yüz ifadesinden onun (bundan) hoşlanmadığını anladım. Hemen tandırlarını yakmakta olan ev halkımın yanına gelip bu elbiseyi tandıra attım. Sonra ertesi gün Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldim. (Bana:)

'Ey Abdullah! (Tek desenle dokunmuş dikişsiz ve bir parçadan ibaret bir elbise olan) raytayı ne yaptın?' diye sordu.

Ben de ona (yaptığım şeyi) anlattım. (Bana:)

'Keşke onu aile halkından bazılarına giydirseydin. Çünkü bu tür elbiseyi giymede kadınlar için bir sakınca yoktur' buyurdu."[121]

Müslim'in "Sahîh"inde Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiği hadis ise şu şekildedir:

رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيَّ ثَوْبَيْنِ مُعَصْفَرَيْنِ فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ فَلَا تَلْبَسْهَا

119 Buhârî, Libas 36; Müslim, Libas 3 (2066). Bu hadis, Berâ'dan rivayet edilmiştir.

120 Usfur: Boyadığı elbiseye kızıl bir renk veren bir boyadır. Usfurla boyanmış elbise giymenin caiz olup olmadığı konusunda görüş ayrılığı vardır. Sahabe, tabiunun cumhuru ile onlardan sonra gelen alimler, bunu mubah görmüşlerdir. Hattabî'ye göre, buradaki yasaklama, kumaşı dokuduktan sonra boyamaya aittir. Önce ipliği boyanıp sonra dokunursa bu yasak değildir. Şafiilere göre erkekler için tümü yada büyükçe bir kısmı usfurla boyanmış elbise giymek mekruhtur. Fakat üzerinde usfurdan noktalar bulunan elbise giymekte bir sakınca yoktur. Hanefilere göre ise nebati ve kırmızı renkte elbise giymek mekruhtur. Sarı ve kırmızı zaferanla boyanmış elbise giymekte mekruhtur. Usfur ile sarı ve kırmızı zaferan dışındaki renklerde sakınca yoktur. (ç)

121 Ebu Dâvud, Libas 17 (4066); İbn Mâce, Libas 21 (3603); Ahmed b. Hanbel, 2/196 Bu hadisin bu şekildeki metni, bugünkü Ebu Dâvud nüshasından biraz farklıdır. (ç)

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), üzerimde (kırmızıya çalan) usfurla boyanmış iki elbise görüp (bana:) 'Şüphesiz ki bunlar, kafirlerin giysilerindendir. Onları giyme!' buyurdu."[122]

Yine Müslim'in "Sahîh"inde konuyla ilgili olarak Hz. Ali (radıyallâhu anh)'tan şöyle bir hadis rivayet edilmektedir:

نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لِبَاسِ الْمُعَصْفَرِ

"Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (kırmızıya çalan) usfurla boyanmış elbise giymeyi yasakladı."[123]

Bu tür bir elbisenin, sadece kırmızı boyayla boyandığı bilinmektedir.

"Sünen"lerin birinde şöyle bir olay anlatılmaktadır: Sahabiler, bir yolculukta Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikteydiler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilerin yük develeri üzerinde kırmızı desenli elbiseler gördü. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

أَلَا أَرَى هَذِهِ الْحُمْرَةَ قَدْ عَلَتْكُمْ، فَقُمْنَا سِرَاعًا لِقَوْلِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى نَفَرَ بَعْضُ إِبِلِنَا، فَأَخَذْنَا الْأَكْسِيَةَ فَنَزَعْنَاهَا عَنْهَا

"Dikkat edin! Şu kırmızı elbiselerin, size hakim olduğunu görüyorum' buyurdu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu sözü üzerine (bulunduğumuz yerden) hızlıca kalkıp (develerde yüklü olan elbiselere doğru) koştuk. Öyle ki develerimizden bazıları (bizim bu ani hareketimizden) ürküp kaçtılar. Elbiseleri tutup develerin üzerinden çekip aldık. (Onları bir daha giymedik.)"[124]

Bu hadisi, Ebu Dâvud rivayet etmiştir.

Kırmızı olan elbise, ince pamuklu kumaş ve buna benzer bir şey giymenin caiz olduğu meselesi tartışmalıdır. Mekruh olma durumu, gerçekten daha kuvvetlidir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sade kırmızı elbise giydiği nasıl düşünülebilir? Kesinlikle hayır… Allah Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i bundan korumuştur. Bu konudaki şüphe, "kırmızı hulle/elbise" ifadesinden kaynaklanmaktadır.[125] Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

122 Müslim, Libas 27 (2077); Nesâî, Zinet 96; Ahmed b. Hanbel, 2/162, 164, 193, 207, 211

123 Müslim, Libas 29, 30 (2078); Ebu Dâvud, Libas 8 (4044, 4045, 4046); Tirmizî, Libas 5 (1725); Nesâî, Zinet 96; İbn Mâce, Libas 21 (3602)

124 Ebu Dâvud, Libas 17 (4070); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/463 Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 10/319'da konuyla ilgili olarak der ki: "Bu hadisin senedinde ismi bilinmeyen bir ravi var."

125 Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in giydiği kırmızı elbiseden maksat, tümüyle kırmızı elbise değildir. Kırmızı ile siyah karışımı elbisedir. Araplar böyle elbiseye "kırmızı elbise" derler. (ç)

• Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), işaretli ve sade (dört köşeli bir tür siyah) aba/hamîsa, siyah bir elbise, kenarlarına ince ipek çekilmiş bir kürk de giymişti.

İmam Ahmed ile Ebu Dâvud, konuyla ilgili olarak Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan şöyle bir hadis rivayet etmişlerdir:

إِنَّ مَلِكَ الرُّومِ أَهْدَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتُقَةً مِنْ سُنْدُسٍ فَلَبِسَهَا فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى يَدَيْهِ تَذَبْذَبَانِ

"Rum kralı, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e saf ve ince ipekten yenleri geniş bir kürk hediye etti. O da onu giydi. Halen o kürkün Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kolunda kımıldanışını görür gibiyim."[126]

Esmaî der ki: "Bu, yenleri uzun kürke denir."

Hattâbî'de der ki: "Bunun kenarları ipekle çevrilmiş olmalıdır. Çünkü kürkün kendisi ipek olmaz."

• Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (geniş pantolon, şalvar, uzun-geniş gibi olan bir) sirval satın almıştı. Görünen o ki, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bunu ancak giymek için satın almıştır.

Bir çok hadiste Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sirval giydiği rivayet edilmiştir. Sahabiler de, sirvalleri, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in izniyle giyerlerdi.

• Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), mest ve "Tâsûme" adında ayakkabı giymişti.

• Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yüzük takınmıştı.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, yüzüğü, sağ eline mi, yoksa sol eline mi taktığı hususunda gelen hadisler arasında farklılıklar var. Bununla birlikte bu hadislerin hepsinin senedi sahihtir.

• Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Hûze" adında bir miğferi ve "Zerdiyye" adında bir zırh giymişti.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşında iki zırhı üst üste birbirine geçirmek suretiyle giymişti.

Müslim'in "Sahîh"inde konuyla ilgili olarak rivayet ettiği hadiste, Esmâ' bint. Ebi Bekr (radıyallâhu anhâ):

---

126 Ebu Dâvud, Libas 8 (4047); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/251

هَذِهِ جُبَّةُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْرَجَتْ إِلَيَّ جُبَّةَ طَيَالِسَةٍ كِسْرَوَانِيَّةٍ لَهَا لِبْنَةُ دِيبَاجٍ وَفَرْجَيْهَا مَكْفُوفَيْنِ بِالدِّيبَاجِ فَقَالَتْ: هَذِهِ كَانَتْ عِنْدَ عَائِشَةَ حَتَّى قُبِضَتْ فَلَمَّا قُبِضَتْ قَبَضْتُهَا وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُهَا فَنَحْنُ نَغْسِلُهَا لِلْمَرْضَى يُسْتَشْفَى بِهَا

"'İşte bu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in cübbesi' dedi. Daha sonra bana İran hükümdarlarına özgü (boyna örtülen kalın bir şal olan) taylasan şeklindeki cübbe çıkardı. Bu cübbenin ipekli atlas kumaştan yaması vardı. Kenarları ise ipekli atlasla geçilmişti. Sonra:

- 'Bu cübbe, vefatına kadar Âişe'nin yanında idi. Âişe de vefat edince, onu ben aldım. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu giyerdi. Şimdi biz de, şifa bulmaları dileğiyle onu hastalar için yıkıyoruz' dedi."[127]

- Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in iki yeşil hırkası,[128] siyah bir elbisesi, keçeden yapılmış kırmızı bir elbisesi ile yün bir elbisesi vardı.

- Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gömleği pamuktan olup kısa boylu ve kısa yenli idi. Heybe gibi sarkan şimdiki uzun ve geniş olan yenli elbiseleri, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabilerden hiçbirisi giymemiştir. Bu tür elbiseler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünnetine aykırıdır. Bunların caiz olması tartışma gerektirir. Çünkü bu tür elbiseler, kibirlenme cinsindendir.

- Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in en çok sevdiği elbise, gömlek ve hibere[129] idi. Hibere, içerisinde kırmızı desenler bulunan (Yemen kumaşlarından yapılma pamuk veya keten şeklinde) bir tür hırkadır.

- Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in en fazla beğendiği renk, beyaz idi.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

الْبَسُوا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيَاضَ فَإِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ وَكَفِّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ

---

127 Müslim, Libas 10 (2069)

128 Ebu Dâvud, Libas 16 (4065). Bu hadis, Ebu Rimse'den rivayet edilmiştir.

129 Buhârî, Libas 18. Bu hadis, Katâde yoluyla Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir: قُلْتُ لَهُ: أَيُّ الثِّيَابِ كَانَ أَحَبَّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَلْبَسَهَا؟ قَالَ: الْحِبَرَةُ "Katâde der ki: Enes'e: - 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hangi elbiseyi giymeyi daha çok severdi' diye sordum. O da: - '(Yemen kumaşlarından yapılma pamuklu elbise olan) hiberedir' diye cevap verdi."Müslim, Libas 32 (2079); Ebu Dâvud, Libas 3 (4025); Tirmizî, Libas 45 (1787) Bu hadis; Tirmizî'nin, Şemâil, (55, 56, 57)'de Ümmü Seleme'den şöyle rivayet edilmiştir: كَانَ أَحَبُّ الثِّيَابِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَمِيصُ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in en çok beğendiği elbise, gömlekti."

"Elbisenizi beyaz (kumaşlardan) giyinin. Çünkü beyaz elbise, elbiselerin en değerlisidir. Ölülerinizi, beyaz renkli kefenlere sarınız."[130]

"Sahîh"te geçtiğine göre; Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ), keçeden yapılma bir elbise ile (Yemen'de yapılan) kalın bir izar/elbise çıkarıp:

قُبِضَ رُوحُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذَيْنِ

- 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ruhunu işte bu iki elbise içerisinde teslim etti' dedi."[131]

● Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) altın bir yüzük takınmıştı. Sonra onu çıkarıp attı.[132] Sonra da altın yüzük takmayı yasakladı.[133] Daha sonra gümüş bir yüzük takındı.[134] Bunu ise yasaklamadı.

Ebu Dâvud'un, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yasakladığı şeyleri anlatırken, bunların içerisinde; "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), devlet başkanı dışındaki insanların yüzük takınmasını yasakladı"[135] ifadesine gelince, bu hadisin durumunu ve nedenini bilmiyorum. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), yüzüğünün kaşını, avucunun içerisine gelecek şekilde takardı.[136]

Tirmizî, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, tuvalete girdiği zaman (mührün üzerindeki "Allah", "Resul" ve "Muhammed" yazılarından dolayı)

---

130 Ebu Dâvud, Libas 13 (4061); Tirmizî, Cenâiz 18 (994); İbn Mâce, Cenaiz 12 (1472). Bu hadis, Abdullah ibn Abbâs'tan rivayet edilmiştir. Şevkânî'ye göre buradaki beyaz elbise giymekle ilgili emir, vaciplik değil müstehablık bildirmektedir. (ç)

131 Buhârî, Farzu'l-Humus 5; Müslim, Libas 34-35 (2080); Ebu Dâvud, Libas 5 (4036); Tirmizî, Libas 10 (1733); İbn Mâce, Libas 1 (3551); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 6/32, 131; Tirmizî, Şemâil, (118)

132 Buhârî, Libas 46. Bu hadis, Abdullah ibn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فَنَبَذَهُ فَقَالَ: لَا أَلْبَسُهُ أَبَدًا فَنَبَذَ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) altın bir yüzük takındı. Daha sonra onu çıkarıp: - 'Hayır, onu ebediyen bir daha takmayacağım' buyurdu. Bunun üzerine insanlar da yüzüklerini çıkardılar."

133 Buhârî, Libas 45 Bu hadis, Berâ' ibn Âzib ile Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir.

134 Buhârî, Libas 45 Bu hadis, Abdullah ibn Ömer'den şöyle rivayet edilmiştir: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ وَجَعَلَ فَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ فَاتَّخَذَهُ النَّاسُ فَرَمَى بِهِ وَاتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ وَرِقٍ أَوْ فِضَّةٍ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) altın bir yüzük takmıştı. Yüzüğünün kaşını da, avucunun içerisine gelecek şekilde taktı. Bunun üzerine insanlar da altın yüzük taktılar. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) altın yüzüğü attı. Gümüş bir yüzük taktı."

135 Ebu Dâvud, Libas 8 (4049); Nesâî, Zinet 19 Bu hadis, Ebu Reyhâne'den rivayet edilmiştir.

136 Buhârî, Libas 45

yüzüğünü çıkardığını[137] rivayet edip bu rivayetin sahih olduğunu kaydetmiştir. Ebu Dâvud ise bu hadisi münker[138] kabul etmiştir.

- Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabilerinden birinin (boyna örtülen kalın bir şal olan) taylasan giydiği nakledilmemiştir. Aksine Müslim'in "Sahîh"inde Enes ibn Mâlik'ten rivayet edilen hadiste Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Deccâl'i anlatırken şöyle buyurmuştur:

يَخْرُجُ مَعَهُ سَبْعُونَ أَلْفًا مِنْ يَهُودِ أَصْبَهَانَ عَلَيْهِمُ الطَّيَالِسَةُ

"Deccâl'le birlikte, üzerlerinde (boyna örtülen kalın bir şal şeklinde) taylasan bulunan yetmiş bin Isfahan yahudisi çıkacak."[139]

Enes, üzerlerinde (boyna örtülen kalın bir şal şeklinde) taylasan bulunan bir grup insan görüp: مَا أَشْبَهَهُمْ بِيَهُودِ خَيْبَرَ - 'Hayber yahudilerine ne kadar da benziyorlar' demişti.[140]

İşte bundan dolayı selef ile haleften bir grup alim, taylasan giymeyi mekruh kabul etmişlerdir. Çünkü Ebu Dâvud ve Hâkim "Müstedrek" adlı eserinde Abdullah ibn Ömer yoluyla Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle bir hadis rivayet etmişlerdir: مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ "Kim bir kavme benzerse, o da onlardandır."[141]

Tirmizî'nin rivayet ettiği hadiste ise Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ غَيْرِنَا "Bizden başka bir topluluğa benzeyen kimse, bizden değildir."[142]

Hicretin anlatıldığı hadiste; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in öğle sıcağında Hz. Ebu Bekr'in yanına başını (yada yüzünü örtü gibi bir şeyle) örterek gelmişti.[143] Bu, onun ancak o sırada bununla gizlenmek için yaptığı bir

---

137 Ebu Dâvud, Taharet 10 (19); Tirmizî, Libas 16 (1746); Nesâî, Zinet 54; İbn Mâce, Taharet 11 (303); Tirmizî, Şemâil, (92) Bu hadis, Enes'ten rivayet edilmiştir. Hafız İbn Hacer, Bulûğu'l-Merâm, (77)'de bu hadisin illetli olduğunu kaydetmiştir. Şevkânî'de, Neylu'l-Evtar, 1/73'de der ki: "Dârekutnî, bu hadisin şaz oluşuna işaret etmiştir. Nevevî'de, Tirmizî'nin bu hadisi sahih kabul edişini red etmiştir. Münzirî'de: 'Bana göre bu hadis, sahihtir. Çünkü bu hadisin ravileri, sika ve sağlam kişilerdir' demiştir. Ebu'l-Feth el-Kuşeyrî'de, bu konuda Münzirî'ye katılmıştır."

138 **Münker:** Ravinin muhalefetinden kaynaklanan bir zayıf hadis çeşididir. Çeşitli şekillerde tarif edilmiştir. Bazı hadisçilere göre şazla aynıdır. (ç)

139 Müslim, Fiten 124 (2944). Bu hadis, Enes'ten rivayet edilmiştir.

140 Buhârî, Meğazi 38

141 Bu hadisin tahrici daha önce geçmişti.

142 Tirmizî, İsti'zan 7 (2695) Bu hadis, Abdullah ibn Amr'dan rivayet edilmiştir.

143 Buhârî, Menakıbu'l-Ensar 45 Bu hadis, Hz. Âişe'den rivayet edilmiştir.

şeydi. Bunu ihtiyaçtan ötürü yapmıştı. Yoksa başını (yada yüzünü) bir şeyle örtmesi onun adeti değildi.

Bununla birlikte Enes, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in başını (yada yüzünü bir şeyle) çokça örttüğünü nakletmektedir.[144] Allah daha iyi bilir ya, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunu sadece sıcak ve benzeri bir ihtiyaçtan dolayı yapmıştı. Ayrıca başı (örtü gibi) bir şeyle örtmek, (boyna örtülen kalın bir şal şeklindeki) taylasanla bürünmek demek değildir.

En Çok Giydikleri

● Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) pamuktan dokunmuş Yemen hırkaları, yeşil hırka, cübbe, kaftan, gömlek, (geniş pantolon, şalvar, uzun-geniş gibi olan bir) sirval, izar, rida, mest, ayakkabı giyerdi. Sarığının ucunu bazen arkasına sarkıtırdı, bazen de sarkıtmazdı.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sarığını bazen çene altından geçirerek sardığı da olurdu.

Yeni bir elbise edindiğinde onu adıyla söyleyip sonra da şu duayı okurdu:

اللّهُمَّ أَنْتَ كَسَوْتِي هَذَ الْقَمِيصَ أَوِ الرِّدَاءِ أَوِ الْعِمَامَةِ، أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ

"Allahım! Bu gömleği yada ridayı veya sarığı bana Sen giydirdin. Onun hayırlı olmasını ve yapıldığı amaçta hayrla kullanılmasını Senden dilerim. Onun şerrinden ve kötü amaçla yapılmışsa bu amacın şerrinden Sana sığınırım."[145]

● Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gömleğini giyerken sağından başlardı.[146]

---

144 Tirmizî, Şemâil, (33, 125) Hafız İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 3/510'da, bu rivayette bir gariblik ve münkerlik olduğunu belirtmiştir. Hafız Irâkî'de, Tahrîcu'l-İhyâ, 1/162'de bu hadisin senedinin zayıf olduğunu kaydetmiştir. Beyhakî'de, Şuabu'l-İman, (6465)'de Sehl b. Sa'd yolundan كان يكثر القناع ..... "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) başını (ya da yüzünü) bir şeyle çokça örtüyordu" şeklinde bu hadisin destekleyici bir şahid getirmiştir.

145 Ebu Dâvud, Libas 1 (4020-4022); Tirmizî, Libas 29 (1767); Ahmed b. Hanbel, 3/30, 50 Bu bahis, "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Elbise ve Buna Benzer Bir Şey Giymesi İle İlgili Bölüm"de gelecektir. Musannif, bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir. Hafız İbn Hacer'de, Fethu'l-Bârî, 10/292'de bu hadisin senedinin sahih olduğunu kaydetmiştir.

146 Ebu Dâvud, Taharet 18 (32) Bu hadis, Hafsa'dan şu şekilde rivayet edilmiştir: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَجْعَلُ يَمِينَهُ لِطَعَامِهِ وَشَرَابِهِ وَثِيَابِهِ وَيَجْعَلُ شِمَالَهُ لِمَا سِوَى ذَلِكَ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sağ elini; yemek, içmek ve giyinmekte, sol elini ise bunların

Siyah yün bir elbise giymişti. Nitekim Müslim, "Sahîh"inde konuyla ilgili olarak Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle bir hadis rivayet etmiştir:

خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ غَدَاةٍ وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مُرَحَّلٌ مِنْ شَعَرٍ أَسْوَدَ

"Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir sabah üzerinde siyah yünden/ kıldan yapılma çizgili bir peştamalla (evden dışarı) çıktı."[147]

Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde konuyla ilgili olarak Katâde'den yapılan rivayet ise şu şekildedir:

قُلْنَا لِأَنَسٍ: أَيُّ الثِّيَابِ كَانَ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: الْحِبَرَةُ

"Katâde der ki: Enes'e:

- 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hangi elbiseyi giymeyi daha çok severdi' diye sorduk. O da:

- '(Yemen kumaşlarından yapılma pamuklu elbise olan) hiberedir' diye cevap verdi."[148]

Hibere: Yemen kumaşlarından yapılma (pamuklu yada keten) hırkadır. Çünkü o dönemde yaşayan insanların giydikleri elbiseler, çoğunlukla, Yemen dokumalarından yapılırdı. Çünkü Yemen, kendilerine yakındı.

Onlar, (eski Mısır yerli halkı olan) Kıbtîlerin dokudukları bir çeşit keten dokuma olan "Kabâtî" denilen giyecek gibi, Şam ve Mısır'dan getirdikleri elbiseleri de giyerlerdi.

Nesâî'nin "Sünen"inde konuyla ilgili olarak Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle bir hadis rivayet edilmiştir:

جَعَلْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُرْدَةً سَوْدَاءَ مِنْ صُوفٍ فَلَبِسَهَا فَلَمَّا عَرِقَ فَوَجَدَ رِيحَ الصُّوفِ طَرَحَهَا وَكَانَ يُحِبُّ الرِّيحَ الطَّيِّبَةَ

---

dışındaki işlerde kullanırdı." Bu hadis, Ebu Hureyre'den merfu' olarak şöyle rivayet edilmiştir: إِذَا لَبِسْتُمْ وَإِذَا تَوَضَّأْتُمْ فَابْدَءُوا بِأَيَامِنِكُمْ "Giyinirken ve abdest alırken sağ taraflarınızdan başlayınız." Bu hadisi; Ebu Dâvud, Libas 41 (4141)'de; İbn Huzeyme, Sahîh, (178)'de rivayet etmiştir. "Telhîs" (890)'da da geçtiği üzere İbn Dakîk el-İyd bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

147 Müslim, Libas 36 (2081); Ebu Dâvud, Libas 5 (4032); Tirmizî, Edeb 49 (2813); Şemâil, (70)

148 Buhârî, Libas 18; Müslim, Libas 32 (2079); Ebu Dâvud, Libas 3 (4025); Tirmizî, Libas 45 (1787)

"Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yünden yapılma siyah bir hırka yapmıştım. Onu giydi. Terleyip de yünün kokusunu hissedince, o hırkayı çıkardı. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), güzel kokuyu severdi."[149]

Ebu Dâvud'un "Sünen"inde ise konuyla ilgili olarak Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan şöyle bir hadis rivayet edilmiştir:

لَقَدْ رَأَيْتُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْسَنَ مَا يَكُونُ مِنَ الْحُلَلِ

"Bu elbiselerin en güzelini, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerinde gördüm."[150]

Nesâî'nin "Sünen"inde konuyla ilgili olarak Ebu Rimse (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilen hadis ise şu şekildedir:

رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ وَعَلَيْهِ بُرْدَانِ أَخْضَرَانِ

"Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, üzerinde iki yeşil (Yemen) hırkası olduğu halde hutbe okurken gördüm."[151]

Aynen kırmızı elbise de olduğu gibi, yeşil hırka da; üzerinde yeşil çizgiler bulunan hırkaya denir. Buna göre "kırmızı elbise" ifadesini 'sade kırmızı' anlayan kimse, o zaman burada "yeşil hırka" ifadesine de 'sade yeşil' demesi gerekir. Fakat bu sözü hiçbir kimse söylememiştir.

• Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yastığı içi lifle doldurulmuş tabaklanmış deridendi.[152]

Giyecekler, yiyecekler ve kadınlar gibi Allah'ın mubah kıldığı şeylerden sırf zahidlik yapmak ve kendini ibadete vermek amacıyla yüz çeviren kimseler ile buna mukabil elbisenin en iyisini giyen, yemeğin en iyisini yiyen, aşırı

---

149 Ebu Dâvud, Libas 19 (4074); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 6/132, 144, 219, 249. Bu hadis, Nesâî'nin "Mücteba"sında değil de, "Kübra"sında geçmektedir. Bununla ilgili olarak b.k.z: Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 5/460, 480 (ç)

150 Ebu Dâvud, Libas 5 (4037)

151 Ebu Dâvud, Libas 16 (4065); Tirmizî, Edeb 48; Nesâî, İydeyn 16

152 Buhârî, Tefsiru Sure-i Tahrim 2. Bu hadis, Hz. Ömer'den, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımlarından birini ilâ etmesi hakkında gelen hadisin içerisinde şöyle geçmektedir:

فَلَمَّا بَلَغْتُ حَدِيثَ أُمِّ سَلَمَةَ تَبَسَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِنَّهُ لَعَلَى حَصِيرٍ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ شَيْءٌ وَتَحْتَ رَأْسِهِ وِسَادَةٌ مِنْ أَدَمٍ حَشْوُهَا لِيفٌ

"Ümmü Seleme'nin, (Ömer'in, Peygamber ile hanımları arasına girdiği ile ilgili Ömer'e yaptığı eleştirinin mahiyetiyle ilgili) kıssaya gelince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (olayın mahiyetini öğrenince) tebessüm etti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) (kuru) bir hasır üzerindeydi. Vücudu ile hasır arasında hiçbir şey yoktu. Başının altında, içi lifle doldurulmuş bir yastık vardı….. " Bu hadis için ayrıca b.k.z: Müslim, Talak 31 (1479) (ç)

giyinme ile yemeyi kibir ve böbürlenme olarak görmeyen kimseler (aşırılık yönünden) aynı kategoride yer almaktadırlar. Dolayısıyla her iki grubun bu davranışı, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tutum ve davranışlarına aykırıdır. İşte bundan dolayı seleften birisi der ki: "Öncekiler, elbisenin şu iki şöhret yönünü hoş görmezlerdi: 1. Çok pahalı (=lüks), 2. Çok düşük (=basit)."

"Sünen"de konuyla ilgili olarak Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh) merfu olarak Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şu hadisi nakletmiştir:

مَنْ لَبِسَ ثَوْبَ شُهْرَةٍ أَلْبَسَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَوْبَ مَذَلَّةٍ ثُمَّ تُلَهَّبُ فِيهِ النَّارُ

"Kim (dünyada) şöhret (olmaya vesilen olan) elbiseyi giyerse, Allah ona kıyamet günü zillet elbisesini giydirir. Sonra da onun içerisinde ateşe atılır."[153]

Kişinin bu şekilde cezalandırılmasının nedeni; onun, bu tür bir elbise giymekle kibir ve böbürlenme kastını taşımasıdır. İşte bu sebeple Allah, o kimseyi, bunun zıttıyla cezalandırıp onu (cehenneme atmakla) küçük düşürecektir. Nitekim Allah, elbisesini kibrinden dolayı uzatan kimseyi de, ceza olarak yerin altına geçirip kıyamet gününe kadar orada dibe doğru gitmektedir.[154]

Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan merfu' olarak rivayet edilen hadiste Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

"Kim elbisesini(n aşağı kısımdakini) kibrinden dolayı yerde sürürse, Allah kıyamet günü onun yüzüne bakmaz."[155]

"Sünen"de Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan merfu' olarak nakledilen hadiste Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

الْإِسْبَالُ فِي الْإِزَارِ وَالْقَمِيصِ وَالْعِمَامَةِ مَنْ جَرَّ مِنْهَا شَيْئًا خُيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

---

153 Ebu Dâvud, Libas 4 (4029, 4030); İbn Mâce, Libas 24 (3606); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2/92

154 Buhârî, Libas 5 Bu hadis, Ebu Hureyre'den merfu olarak şu şekilde rivayet edilmiştir: بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي فِي حُلَّةٍ تُعْجِبُهُ نَفْسُهُ مُرَجِّلٌ جُمَّتَهُ إِذْ خَسَفَ اللَّهُ بِهِ فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ "Bir adam, bir elbise içerisinde kendini beğenmiş ve başının saçlarını omuzlarına kadar sarkıtmış olduğu halde çalımlı bir vaziyette yolda yürüdüğü sırada, Allah, onu (kibrine ceza olarak) birden yerin altına geçiriverdi. Artık o kimse, kıyamet gününe kadar yerin altına doğru gömülüp gitti." Yine Buhârî, Libas 5; Müslim, Libas 46 (2085)'de bu hadisi, Abdullah ibn Ömer'den merfu' olarak يَجُرُّ إِزَارَهُ "elbisesini yerde sürürse" lafzıyla rivayet etmiştir.

155 Buhârî, Libas 5; Müslim, Libas 42 (2085); Ebu Dâvud, Libas 25 (4085); Tirmizî, Libas 9 (1731); Nesâî, Zinet 106; İbn Mâce, Libas 6 (3569); Muvatta', Libas 9, 11

"(Kibir amacıyla elbiseyi aşağıya doğru) sarkıtmak; izar (=bele kadar giyilen giysi)de, gömlekte ve sarıkta (da) olur. (Sadece eteklere özgü bir şey değildir.) Allah, bunlardan birini (giyip de) bir ucunu (yerlerde) sürükleyen kimsenin yüzüne kıyamet günü bakmaz."[156]

Yine "Sünen"de Abdullah ibn Ömer'in şöyle dediği nakledilmiştir:

مَا قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْإِزَارِ فَهُوَ فِي الْقَمِيصِ

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in izâr (=bele kadar giyilen giysi) için söylediği, gömlek için de (geçerlidir)."[157]

Yine kötü elbise giymek de, bir yerde yerilmiş ve bir yerde ise övülmüştür: Şöhret ve kibir için giyinilmişse yerilmiş, tevazu ve alçak gönüllük için giyinilmişse övülmüştür. Nitekim çok pahalı elbiseler giyinmek, eğer büyüklenme, böbürlenme ve kibir için giyilmişse yerilmiş, güzelleşmek ve Allah'ın nimetini (kendi üzerinde) göstermek için giyilmişse övülmüştür. Nitekim bu husus; Müslim'in "Sahîh"inde Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan gelen bir rivayette Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ كِبْرٍ, وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ إِيمَانٍ. فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! إِنِّي أَحَبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبِي حَسَنًا, وَنَعْلِي حَسَنَةً, أَفَمِنَ الْكِبْرِ ذَاكَ؟ فَقَالَ: لَا, إِنَّ اللّٰهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ, الْكِبْرُ: بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ

- 'Kalbinde hardal tanesi ağırlığında kibir bulunan kimse cennete giremez. Kalbinde hardal ağırlığında iman bulunan kimse de cehenneme giremez' buyurdu. Bir adam:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Doğrusu ben, elbisemin ve ayakkabımın güzel olmasını severim. Bu da mı kibirdir?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Hayır! Doğrusu Allah güzeldir. Güzelliği sever. Kibir, (gururdan dolayı) hakkı kabul etmemek ve insanları hor görmektir' buyurdu."[158]

---

156 Ebu Dâvud, Libas 27 (4094); Nesâî, Zinet 102, 106 ; İbn Mâce, Libas 9 (3576) Nevevî, Riyâzu's-Sâlihîn, s. 225'de der ki: Bu hadisin senedi, sahihtir."

157 Ebu Dâvud, Libas 27 (4095)

158 Müslim, İman 147-149 (91); Tirmizî, Birr 61 (1999); Ebu Dâvud, Libas 26 (4092); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/399. Bu hadis, Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'dan rivayet edilmiştir. Bu hadis, tam olarak bu metniyle Müslim'de geçmektedir.

2. Yemek Yemedeki ve Su İçmedeki Tavrı

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yemek yemedeki tutumu ve davranışı da böyleydi. Var olanı geri çevirmez, bulunmayanı araştırmazdı. Önüne yenmesi helal yiyeceklerden ne konursa yerdi. Nefsinin hoşlanmadığı bir şey konursa onu yemez, fakat başkalarının yemesine de engel olmazdı. Hiçbir zaman bir yemeğe kusur bulmazdı. İştahı olursa yer, olmazsa yemezdi.[159] Nitekim alışık olmadığı için kertenkele yememişti. Fakat ümmetinin keler yemesini haram kılmadı. Hatta göz önünde sofrasında kertenkele yenmişti.[160]

• Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), helva ve bal yedi. Çünkü bu ikisini yemeyi severdi.[161] Deve eti, koyun eti, tavuk eti,[162] toy kuşu eti, yaban eşeği eti, tavşan eti, deniz hayvanları, kebap, yaş ve kuru hurma yedi. Hem halis ve hem de (suyla) karışık süt içti, (un çorbası olan) kavut içti, balı suya karıştırıp (şerbet yapmak suretiyle) içti, hurma şırası içti, (un ile sütün karışımından yapılan bir tür çorba olan) Hazîre içti, Salatalığı yaş hurmayla yedi, (bir tür çökelek olan) Ekit yedi, kuru hurmayı ekmekle yedi, ekmeği sirkeyle yedi, (bir tür etli ekmek olan) Serîd yedi, eritilmiş iç yağı yedi, ciğer kebabı yedi, pastırma yedi, kabak yemeği yedi. Çünkü bu yemeği severdi. Haşlama yedi, etli ekmeği eritilmiş sade yağa batırmak suretiyle yedi, peynir yedi, ekmeği zeytin yağına batırarak yedi, kavunu yaş hurmayla birlikte yedi, kuru hurmayı tereyağıyla yedi. Çünkü bunu severdi.[163]

• Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), güzel ve lezzetli olanı geri çevirmez, onu (özel olarak) elde etmek için onu çabalamazdı. Aksine onun tutumu, kolayca ele geçeni yemekti. Eğer yiyecek yemek bulamazsa sabrederdi. Hatta açlıktan karnına taş bağladığı zamanlar olurdu.[164] Hilal görülür, hilal

---

159 Buhârî, Menakıb 23, Et'ime 21; Müslim, Eşribe 187 (2064); Ebu Dâvud, Et'ime 13 (3763); Tirmizî, Birr 84 (2031); İbni Mâce, Et'ime 4 (3259)

160 Buhârî, Et'ime 14, 10, ; Müslim, Sayd 44 (1946); Ebu Dâvud, Eşribe 21 (3730); Tirmizî, Deavat 55 (3455); Nesâî, Amelu'l-Yevm ve'l-Leyl, (286, 287); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 1/220, 225, 284, 332 Bu hadis, Abdullah ibn Abbâs yoluyla Hâlid b. Velîd'den rivayet edilmiştir.

161 Buhârî, Et'ime 32, Eşribe 9, 14, Tıb 4; Tirmizî, Et'ime 29 (1831); İbni Mâce, Et'ime 36 (3323) Bu hadis, Hz. Âişe'den şu şekilde rivayet edilmiştir: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ الْحَلْوَاءَ وَالْعَسَلَ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) helva ile balı severdi."

162 Buhârî, Zebâih ve's-Sayd 26; Müslim, Eyman 9 (1649); Tirmizî, Et'ime 25 (1826, 1827); Nesâî, Sayd 3; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 4/394, 397 Bu hadis, Ebu Musa el-Eş'arî'den şu şekilde rivayet edilmiştir: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ دَجَاجًا "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i tavuk yerken gördüm."

163 Bu, İbn Busr hadisinde daha önce geçmişti.

164 Buhârî, Meğâzî 29; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 3/300

görülür ve hilal görülürdü, fakat (yine de) evinde (yemek yapmak için) ateş yanmazdı.[165]

Çoğunlukla yemeği, yere serilen bir sofra üzerine konulurdu.[166] Yemeği bazen üç parmağıyla yerdi. Yemeğini bitirdiğinde ise parmaklarını yalardı.[167] Üç parmakla yemek yemek, yemek yemenin en mükemmel bir şeklidir. Çünkü kibirli kimse, bir tek parmağıyla yemek yer, aç gözlü ve hırslı kimse ise beş parmağıyla yemek yer, avucuyla da (ağzına yemeği) basar.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), dayanarak yemek yemezdi.[168]

Dayanarak yemek yeme şekli ise üç türlüdür: 1. Yana dayanmak, 2. Bağdaş kurup oturmak, 3. Bir eliyle yere dayanıp diğeriyle yemek yemek. Yalnız bu üç tür yemek yeme şekli kötülenmiştir.

Yemeğin başlangıcında besmele çeker,[169] sonunda ise Allah'a hamd eder. Yemeği bitirince şu duayı okurdu:

الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ غَيْرَ مَكْفِيٍّ وَلَا مُوَدَّعٍ وَلَا مُسْتَغْنًى عَنْهُ رَبَّنَا

"el-Hamdu lillâhi kesîran tayyiben mubâreken fîhi gayre mekfiyyin velâ muvaddein velâ müsteğnen anhu Rabbenâ (=Rabbimiz! Hoş, mübarek, (kusurumuzdan dolayı) yetersiz olan, bırakılamayan ve kendisine ihtiyaçtan kurtulmak mümkün olmayan hamd Allah'a mahsustur)."[170]

Bazen de şu duayı okurdu:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُطْعِمُ وَلاَ يُطْعَمُ مَنَّ عَلَيْنَا فَهَدَانَا وَأَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكُلَّ بَلاَءٍ حَسَنٍ أَبْلاَنَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَ مِنَ الطَّعَامِ وَسَقَى مِنَ الشَّرَابِ وَكَسَا مِنَ الْعُرْيِ وَهَدَى مِنَ الضَّلاَلَةِ وَبَصَّرَ مِنَ الْعَمَى وَفَضَّلَ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلاً الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

165 Buhârî, Hibe 1, Rikak 17; Müslim Zühd 28 (2972); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/244
166 Buhârî, Et'ime 8, 23; Tirmizî Et'ime 1 (1788), Zühd 38 (2363); İbni Mâce, Et'ime 20 (3292, 3293), 45 (3339); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 3/128, 134; Ebu Ya'lâ, Müsned, 5/272, 367
167 Müslim, Eşribe 131 (2032); Ebu Dâvud, Et'ime 51 (3848); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/386
168 Buhârî, Et'ime 13; Ebu Dâvud, Et'ime 16 (3769); Tirmizî, Et'ime 28 (1830); İbni Mâce, Et'ime 6 (3262); Dârimî, Et'ime 31 (2077); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 4/308, 309
169 Bunun tahrici, peynirle ilgili yerde geçmektedir.
170 Buhârî, Et'ime 54; Ebu Dâvud, Et'ime 52 (3849); Tirmizî, Deavât 56 (3456); Tirmizî, Şemâil, (191); İbn Mâce, Et'ime 16 (3284); Dârimî, Et'ime 3 (2233)'de bu hadisi Ebu Ümâme (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

“el-Hamdu lillâhi'llezî yut'imu velâ yut'amu menne aleynâ fehedânâ ve et'amenâ ve sekânâ ve kulle belâin hasenin eblânâ'l-Hamdu lillâhi'llezî et'ame mine't-taâmi ve sekâ mine'n-şerâbi ve kesâ mine'l-uryi ve hedâ mine'd-dalâleti ve bessare mine'l-amâ ve faddale alâ kesîrin mimmen haleka tafdîlen el-Hamdu lillâhi rabbi'l-âlemîn (=Yediren, fakat yedirilmeyen, lütfedip bizi doğru yola eriştiren, bizi yediren-içiren, her türlü güzel imtihanlarla bizi imtihan eden Allah'a hamd olsun. Bize yemekten yediren, sudan içiren, çıplakken giydiren, sapıklıktan kurtarıp doğru yola ileten, görmeyen gözümüzü görür yapan ve bizi yarattığı varlıkların pek çoğundan üstün kılan Allah'a hamd olsun. Hamd, alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur).”[171]

Bazen de şu duayı okurdu:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَ وَسَقَى وَسَوَّغَهُ

“el-Hamdu lillâhi'llezî et'ame ve sekâ ve sevveğahu (=Yediren, içiren ve yedirip içirdiği şeyi kolaylıkla boğazdan geçirip hazmettiren Allah'a hamd olsun).”[172]

Yemeğini bitirince parmaklarını yalardı.[173] Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabilerinin hem (ellerini) silecekleri mendilleri[174] yoktu ve hem de her yemek yiyişlerinde ellerini yıkama alışkanlıkları yoktu.

Çoğunlukla oturarak su içerdi. Hatta ayakta su içmeyi yasaklamıştır.[175]

---

171 İbn Hibbân, Sahîh, 12/22; Hâkim, Müstedrek, 1/731; Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 6(82; Nesâî, Amelu'l-Yevm ve'l-Leyl, 1/269 (301); İbnü's-Sinnî, Amelu'l-Yevm ve'l-Leyl, (485)'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

172 Ebu Dâvud, Et'ime 52 (3851)'de bu hadisi Ebu Eyyûb el-Ensârî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Ayrıca bu hadiste وَجَعَلَ لَهُ مَخْرَجًا “ve ceale lehu mahracen (=Artıkları için bir çıkış yolu yaratmış olan Allah'a hamd olsun)” ilavesi yer almaktadır.

173 Bu hadisin tahrici daha önce geçti.

174 Buhârî, Et'ime 53; İbni Mâce, Et'ime 15 (3282)'de bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
قَدْ كُنَّا زَمَانَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا نَجِدُ مِثْلَ ذَلِكَ مِنَ الطَّعَامِ إِلَّا قَلِيلًا فَإِذَا نَحْنُ وَجَدْنَاهُ لَمْ يَكُنْ لَنَا مَنَادِيلُ إِلَّا أَكُفَّنَا وَسَوَاعِدَنَا وَأَقْدَامَنَا ثُمَّ نُصَلِّي وَلَا نَتَوَضَّأُ “Biz, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında (ateşte pişmiş) bunun gibi yiyecekleri ancak pek az bulurduk. Ayrıca biz (bu tür yemekler) bulduğumuz zaman (silinecek) mendillerimiz yoktu. (Bulduğumuz zaman da elimizi silecek mendil olmadığından dolayı) ellerimizi; avuçlarımıza, bileklerimize ve ayaklarımıza silerdik. Sonra da (ateşte pişen yiyecekleri yemeden ötürü yeniden) abdest almadan namazı kılardık.”

175 Müslim, Eşribe 113 (2024); Ebu Dâvud, Eşribe 13 (3717); Tirmizî, Et'ime 11 (1879); İbn Mâce,Eşribe 22 (3424); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/199, 250, 291; Dârimî, Eşribe (2127); Ebu Ya'lâ, Müsned, (2867); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 7/281-282'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Bu hadisin lafzı ise Müslim ile İmam Ahmed'e aittir.

Bir defasında kendisi de ayakta su içti.[176]

Bazıları, bunu, yasağı yürürlükten kaldırmak için olduğunu söylemiş, bazıları da öncekinin aksine her iki şekilde su içmenin caiz olduğunu göstermek için böyle yaptığını söylemişlerdir. Görülen o ki, -Allah daha iyi bilir- bu, özel bir durum olup bir özürden dolayı ayakta içmiştir. Anlatılan hikayenin akışı da bunu göstermektedir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) zemzem kuyusuna geldiğinde orada bulunanlar oradan su çekiyorlardı. Dolayısıyla Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de kovayı alıp ayakta su içmişti.[177]

Bu konuda doğru olan husus şudur: Ayakta su içmek yasaklanmış, oturmaya engel bir özür bulunursa oturarak su içmek caiz kabul edilmiştir. Böylece bu konudaki hadislerin arası uzlaştırılmış olur. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) su içtiği zaman, sol tarafında yaşça daha büyük birisi olsa bile bardağı sağındakine uzatırdı.[178]

3. Evlilik ve Ailesiyle Olan İlişkilerindeki Tavrı

(Konuyla ilgili olarak) sahih bir senedle Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilen hadiste Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

حُبِّبَ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمُ النِّسَاءُ وَالطِّيبُ وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ

"Dünyanızdan bana kadınlar ve güzel koku sevdirildi. Gözümün aydın olması, namaza bağlı kılındı."[179]

---

176 Buhârî, Eşribe 15, Hac 75; Müslim, Eşribe 119 (2027); Tirmizî, Eşribe 12 (1882); Nesâî, Hacc 165, 166; İbni Mâce, Eşribe 21 (3422); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 1/220, 243, 249, 287, 342, 369, 372'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: شَرِبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمًا مِنْ زَمْزَمَ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ayakta dikelerek zemzem içti." Yine Buhârî, Eşribe 16'da bu hadisi Hz. Ali (radıyallâhu anh)'dan da rivayet etmiştir.

177 Bu, bir önceki hadisle aynıdır.

178 Buhârî, Müsakat 1, 10, Mezalim 12, Hibe 22, 23, Eşribe 19; Müslim, Eşribe 127 (2030); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 5/333, 338'de bu hadisi Sehl b. Sa'd (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِشَرَابٍ فَشَرِبَ مِنْهُ وَعَنْ يَمِينِهِ غُلَامٌ وَعَنْ يَسَارِهِ الْأَشْيَاخُ فَقَالَ لِلْغُلَامِ أَتَأْذَنُ لِي أَنْ أُعْطِيَ هَؤُلَاءِ فَقَالَ الْغُلَامُ وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ لَا أُوثِرُ بِنَصِيبِي مِنْكَ أَحَدًا قَالَ فَتَلَّهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي يَدِهِ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir su bardağı getirilmişti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) o kaptaki sudan biraz su içti. Bu sırada sağ tarafında topluluğun en küçüğü bir delikanlı ve sol tarafında ise yaşı ilerlemiş kimseler bulunuyordu. (Delikanlıya hitaben:) "Ey delikanlı! Bardakta kalan artığı senden yaşlı olanlara vermeme izin verir misin?' buyurdu. O da: 'Ey Allah'ın Resulü! Senden nasibime düşen artığı kimseye bırakamam' dedi Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalan suyu o delikanlıya verdi."

179 Nesâî, İşretu'n-Nisâ' 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/128, 199, 285. İbn Hacer el-Askalânî'de, Fethu'l-Bârî, 3/20'de bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

Hadisin metni bu şekildedir. Bu hadisi, حُبِّبَ إِلَيَّ مِنْ دُنْيَاكُمْ ثَلَاثٌ "Dünyanızdan bana üç şey sevdirildi" şeklinde rivayet eden kimse yanılmıştır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) "üç şey" ifadesini kullanmamıştır. Çünkü namaz, dünya işlerinden olmadığı halde buraya ilave edilmiştir. Kadınlar ve güzel koku ise en çok sevdiği şeylerdi. Öyle ki bir gecede hanımlarını dolaşırdı. Kendisine cinsel ilişki hususunda otuz erkek gücü verilmişti.[180] Çünkü Allah, ümmetinden hiç kimseye mubah kılmadığı bu tür şeyleri Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e mubah kılmıştır.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) geceleme, yanında kalma ve nafaka (gibi) konularda hanımları arasında eşitliğe uyardı. Sevgi konusuna gelince, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

اللَّهُمَّ هَذَا قَسْمِي فِيمَا أَمْلِكُ فَلَا تَلُمْنِي فِيمَا تَمْلِكُ وَلَا أَمْلِكُ

"Allahım! Gücümün yettiği eşit davranma budur. Gücümün yetmediği hususta beni kınama!"[181]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gücünün yetmediği şeylerin; sevgi ve cinsel ilişki olduğu söylenmiştir. Dolayısıyla da bu konuda eşit davranmak farz değildir. Çünkü bu, güç yetirilemeyecek hususlardandır.

Hanımları arasında bu şekil taksimle onlara eşit davranması, ona farz mıydı, yoksa bu taksime gerek duymadan onlarla istediği gibi hoşça geçinebilir miydi? İslam Hukukçuları bu konuda iki farklı görüş ileri sürmüşlerdir:

- Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımlarıyla ilgili tavrı, güzel bir ilişkiye ve hoş bir yapıya sahipti. Ensar'ın kızlarını gruplar halinde Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'ya gönderirdi. Onlar da, onunla birlikte oynardı.

Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ), sakıncası olmayan bir şey istediği zaman Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) o konuda ona tabi olurdu.

---

180 Buhârî, Gusl 12, 24; Müslim, Hayz 28 (309); Ebu Dâvud, Taharet 84 (218); Tirmizî, Taharet 016 (140); Nesâî, Taharet 170; İbni Mâce, Taharet 101 (588, 589)'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدُورُ عَلَى نِسَائِهِ فِي السَّاعَةِ الْوَاحِدَةِ مِنَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُنَّ إِحْدَى عَشْرَةَ قَالَ قُلْتُ لِأَنَسٍ أَوَكَانَ يُطِيقُهُ قَالَ كُنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّهُ أُعْطِيَ قُوَّةَ ثَلَاثِينَ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), gece ile gündüzün bir vaktinde (sadece bir gusülle) hanımlarını dolaşırdı/cinsel ilişkide bulunurdu. Onlar, 11 tane idi. –Bir rivayete göre ise 9 tane idi- (Hadisin ravisi) der ki: Enes'e: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in buna güç yetiyor muydu?' diye sordum. O da: 'Biz (kendi aramızda) 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e 30 erkek kuvveti verilmiştir' diye konuşurduk' dedi."

181 Ebu Dâvud, Nikâh 37-38 (2134); Tirmizî, Nikah 42 (1140); Nesâî, İşretu'n-Nisa' 2; İbn Mâce, Nikah 47 (1971); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/144'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) bir kaptan su içtiği zaman kendisi de o kabı eline alıp ağzını hanımının ağzının değdiği yere koyup suyu oradan içerdi.

Yine Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ), kemiğin üzerindeki eti dişleriyle sıyırarak yediğinde Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de etli kemiği eline alıp ağzını onun ağzının değdiği yere koyup oradan yerdi.[182]

Yine Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın kucağına yaslanır, başı onun kucağındayken Kur'an okurdu. Bazen aybaşı halindeyken bile (bunu yapardı).[183]

Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) aybaşı halindeyken Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona peştamal tutunmasını söyler, sonra da onunla (ileriye gitmeksizin) münasebet kurardı.[184]

Oruçluyken onu öperdi.[185]

Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'ya oynama imkanı sağlaması ve Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ), Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in omzuna dayanıp ona mescitte oynayan Habeşlileri seyrettirmesi,[186] onu iyi huyluluğundan ve nazikliğindendir.

---

182 Müslim, Hayz 14 (300); Ebu Dâvud, Taharet 102 (259); Nesâî, Taharet Taharet 56, 177, 178; Dârimî, Taharet (1061)'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

183 Buhârî, Hayz 3, Tevhid 52; Müslim, Hayz 15 (301); Nesâî, Taharet 175, Hayz 16; İbni Mâce, Taharet 120 (634); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/69, 331, 334'da bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir:
إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَّكِئُ فِي حَجْرِي وَأَنَا حَائِضٌ ثُمَّ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ "Ben âdetli olduğum sırada Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kucağıma yaslanır, sonra da Kur'an okurdu."

184 Buhârî, Hayz 5; Müslim, Hayz 3 (294); Ebu Dâvud, Taharet 106 (267), Nikah 45-46 (2167); Nesâî, Taharet 180'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

185 Buhârî, Savm 23, 24, 25; Müslim, Sıyam 65-66 (1106); Tirmizî, Savm 31 (727); Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, (3090); İbni Mâce, Sıyam 19 (1684); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/44; Muvatta, Sıyam 18'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

186 Buhârî, Iydeyn 2, 3, 25, Cihad 81, Menâkıb 15, Menâkıbu'l-Ensâr 46, Nikah 82, 114; Müslim, Iydeyn 19, (892); Nesâî, Iydeyn 35-36'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir:
كَانَ يَوْمَ عِيدٍ يَلْعَبُ السُّودَانُ بِالدَّرَقِ وَالْحِرَابِ فَإِمَّا سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِمَّا قَالَ تَشْتَهِينَ تَنْظُرِينَ فَقُلْتُ نَعَمْ فَأَقَامَنِي وَرَاءَهُ خَدِّي عَلَى خَدِّهِ وَهُوَ يَقُولُ دُونَكُمْ يَا بَنِي أَرْفِدَةَ حَتَّى إِذَا مَلِلْتُ قَالَ حَسْبُكِ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَاذْهَبِي
"Bir bayram günüydü. Siyahiler, mescidde kılıç-kalkan oyunu oynuyorlardı. Ben mi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den talep etmiştim (bilemiyorum), yoksa o (kendiliğinden) mi (bana): 'Seyretmek ister misin?' buyurdu. Ben de: 'Evet, (olur)' dedim. Kalktı, beni geri tarafına aldı. Yanağım yanağının üstünde olduğu halde durduk. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Erfideoğulları! Göreyim sizi (oynayın)!' diyordu. Ben usanınca(ya kadar böyle devam ettik. Usandığımı farkedince): 'Yeter mi?' buyurdu. Ben de: 'Evet!' dedim. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Öyleyse git!' buyurdu."

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), yolculuk sırasında iki defa Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'yla koşu müsabakası yaptı.[187]

Bir defasında da evden çıkarlarken birbiriyle itişmişlerdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yolculuğa çıkmak istediği zaman hanımlar arasında kura çeker, kura kime çıkarsa onu beraberinde götürür,[188] geri kalanlara (bu kuradan sonra) hiçbir hüküm vermezdi. Alimlerini çoğunun görüşü, bu doğrultudadır.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي

"En hayırlınız, ailesine karşı en iyi olanınızdır. Aileme karşı en hayırlı olan da benim."[189]

Bazen hanımlarından birine, diğerlerinin yanında elini uzatırdı.[190]

İkindi namazını kıldığı zaman hanımlarını dolaşır, onlara yaklaşıp hatırlarını sorardı.[191] Gece olduğunda nöbet sırası kendisine gelen hanımının odasına kapanıp geceyi ona tahsis ederdi.

---

187 Ebu Dâvud, Cihad 61 (2578); İbn Mâce, Nikah 50 (1979); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/39, 139, 182, 261, 280'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir: إنها كَانَتْ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ قَالَتْ فَسَابَقْتُهُ فَسَبَقْتُهُ عَلَى رِجْلَيَّ فَلَمَّا حَمَلْتُ اللَّحْمَ سَابَقْتُهُ فَسَبَقَنِي فَقَالَ هَذِهِ بِتِلْكَ السَّبْقَةِ "Âişe (radıyallâhu anhâ) bir sefer sırasında Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte idi. Âişe (radıyallâhu anhâ) devamla der ki: Ben, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le yaya olarak koşu yaptım ve onu geçtim. Şişmanladığımda onunla bir koşu daha yaptım., bu defa o beni geçti. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'İşte bu (benim seni geçmem), şu (daha önceki senin beni) geçme(nin) karşılığıdır' buyurdu." Hadisin metni, Ebu Dâvud'a aittir. İbn Mâce'nin metni kısadır.

188 Buhârî, Hibe 15, Şehadat 15, 30, Cihad 64, Meğazi 34, Tefsiru Sure-i Nur 6, Nikah 98; Müslim, Fezailu's-Sahabe 88 (2445), Tevbe 56 (2770); Ebu Dâvud, Nikah 37-38 (2138); İbni Mâce, Nikah 47 (1970), Ahkam 20 (2347); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/194-195, 197, 256'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

189 Tirmizî, Menâkıb 64 (3895); Dârimî, Nikah (2260).

190 Müslim, Radâ' 46 (1462); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/104, 205, 337'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: إِنَّهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي بَيْتِ عَائِشَةَ فَجَاءَتْ زَيْنَبُ فَمَدَّ يَدَهُ إِلَيْهَا فَقَالَتْ هَذِهِ زَيْنَبُ فَكَفَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) (bir gece) Âişe'nin evinde bulunuyordu. Derken Zeyneb geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (gecenin karanlığı münasebetiyle) elini ona uzattı. Âişe: 'O, Zeyneb'tir' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de elini geri çekti."

191 Buhârî, Nikah 103, Talak 7'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle rivayet etmiştir: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا انْصَرَفَ مِنَ الْعَصْرِ دَخَلَ عَلَى نِسَائِهِ فَيَدْنُو مِنْ إِحْدَاهُنَّ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ikindi namazından çıktığı zaman hanımlarının yanına girer ve onlardan birine yakınlık gösterirdi."

Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hanımları arasında yaptığı paylaştırmada onların yanında eğleşme konusunda bizi birbirimizden üstün tutmazdı. Çok nadir günler dışında hepimizi dolaşır, nöbet sırası gelen hanımına varıncaya kadar her hanımına cinsel ilişkiye girmeksizin yaklaşır, nöbet sırası gelen hanımına gelince ise geceyi onun yanında geçirirdi.[192]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), gece kalma taksimini, dokuzuncu hanımı hariç olmak üzere sekiz hanımı arasında yapardı.[193] Müslim'in "Sahîh"inde Atâ'nın: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gece kalma taksimine katmadığı hanımı, Safiyye bint. Huyeyy idi"[194] dediği rivayet edilmekteyse de bu Atâ'nın -Allah ona rahmet eylesin- yanılgısıdır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in nöbet sırasına katmadığı hanımı, Sevde olacaktır. Sevde yaşlanınca, nöbet sırasını Hz. Âişe'ye bağışlamıştır.[195]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), gerek gecenin sonunda ve gerekse de gecenin başında hanımına yaklaşırdı. Gecenin başında hanımıyla cinsel ilişkiye girdiği zaman bazen boy abdesti alıp uyur ve bazen de namaz abdesti alıp uyurdu.

Ebu İshâk es-Sebîî, Esved yoluyla Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bazen hiç suya dokunmadan uyurdu"[196] dediğini aktarıyorsa da bu, hadis imamlarınca bir yanılgı olarak değerlendirilmektedir. "Tehzîbu Sünen-i Ebi Dâvud" adlı eserimizde bu hadisin illetlerini ve problem olan yanlarını doyurucu bir şekilde açıkladık.

---

192 Ebu Dâvud, Nikah 37-38 (2135) Sen'ânî, Subülü's-Selam, s. 1067'de der ki: "Hadisin ravileri, Müslim'in de ravileridirler."

193 Müslim, Rada' 51 (1465)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

194 Müslim, Rada' 51-52 (1465). Nevevî, "Şerhu Müslim"de der ki: "Atâ'nın: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gece kalma taksimine katmadığı hanımı, Safiyye bint. Huyey idi" sözüne gelince, alimler, ravi İbn Cüreyc'in Atâ'dan yaptığı bir yanılgı olduğunu belirtmişlerdir. Doğru olanın, hadislerde de geçtiği üzere nöbet sırasına katmadığı hanımının Sevde olduğudur."

195 Buhârî, Nikah 98; Müslüm, Rada' 47 (1463)'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

196 Ebu Dâvud, Taharet 89 (228); Tirmizî, Taharet 87 (118, 119); İbn Mâce, Taharet 98 (581-583) Ebu Dâvud der ki: "Yezîd b. Hârûn'u: 'Bu hadis, -yani Ebu İshâk yolundan gelen bu hadis- bir yanılgıdır" derken işittim." Hafız İbn Hacer el-Askalânî'de, Bulûğu'l-Merâm, (107)'de der ki: "Bu hadis, illetlidir." Yine İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 1/469'da der ki: Hadis hafızları, Ebu İshak yolundan gelen hadiste yanılmışlardır."

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hanımlarını bir tek boy abdestiyle dolaşırdı.[197] Bazen de her birinin yanında boy abdesti alırdı.[198] Böylece hem onu ve hem de bunu yapmıştır.

Geceleyin yolculuktan dönüp Medine'ye geldiği zaman hemen ailesinin yanına girmezdi.[199] Başkalarını da ailelerinin yanlarına geceleyin girmelerini yasaklardı.[200]

4. Uyuması ve Uyanmasındaki Tavrı

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bazen yatakta[201] ve bazen de deri postu üzerinde ve bazen hasır üzerinde,[202] bazen yerde, bazen zinetlerle bezenmiş divan üzerinde[203] ve bazen de siyah kilim üzerinde uyurdu.

---

197 Müslim, Hayz 28 (309); Ebu Dâvud, Taharet 84 (218); Tirmizî, Taharet 106 (140); Nesâî, Taharet 171; İbn Mâce, Taharet 101 (588, 589)'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Hadisin aslı, gusül/boy abdesti ifadesi olmaksızın Buhârî, Gusl 12'de geçmektedir.

198 Ebu Dâvud, Taharet 85 (219); İbn Mâce, Taharet 102 (590)'da bu hadisi Ebu Râfi' (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَافَ ذَاتَ يَوْمٍ عَلَى نِسَائِهِ يَغْتَسِلُ عِنْدَ هَذِهِ وَعِنْدَ هَذِهِ قَالَ قُلْتُ لَهُ يَا رَسُولَ اللهِ أَلَا تَجْعَلُهُ غُسْلًا وَاحِدًا قَالَ هَذَا أَزْكَى وَأَطْيَبُ وَأَطْهَرُ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün her birinin yanında (ayrı ayrı) boy abdesti almak suretiyle (bütün) hanımlarını dolaştı. Ebu Râfi' (radıyallâhu anh) devamla der ki: Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Hepsi için bir defa boy abdesti etsen olmaz mıydı?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Böyle yapmam; (sevab yönünden) daha iyi, (kalbin tatmini için) daha güzel ve (beden için) daha temizdir' buyurdu." San'anî, Sübulu's-Selâm, 1/143'de bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

199 Buhârî, Ebvabu'l-Umre 15; Müslim, İmaret 180 (1928)'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan merfu' olarak şöyle rivayet etmiştir: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَطْرُقُ أَهْلَهُ لَيْلًا وَكَانَ يَأْتِيهِمْ غُدْوَةً أَوْ عَشِيَّةً
"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir yolcuktan döndüğü zaman ailesinin yanına geceleyin girmezdi. Onların yanına kuşluk vakti veya akşamleyin girerdi."

200 Buhârî, Nikah 120; Müslim, İmaret 183 (715); Tirmizî, İsti'zan 19 (2712)'de Câbir (radıyallâhu anh)'tan merfu' olarak şöyle rivayet etmiştir:
إِذَا أَطَالَ أَحَدُكُمُ الْغَيْبَةَ فَلَا يَطْرُقْ أَهْلَهُ لَيْلًا "Sizden birisi ailesinin yanından ayrılığını uzun tuttuğu zaman ailesinin yanına gece girmesin."

201 Tahrici az sonra gelecek.

202 Tirmizî, Zühd 44 (2377); İbni Mâce, Zühd 3 (4109); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 1/391, 441; Hâkim, Müstedrek, 4/310; Tayâlisî, Müsned, (77)'de Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
نَامَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حَصِيرٍ فَقَامَ وَقَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hasır üzerinde yatıp uyumuştu. Uyandığında hasır vücuduna iz bırakmıştı." Hafız Zehebi, Tarihu'l-İslam, 1/200'de der ki: "Bu hadis, sıhhat açısından hasen-garibtir."

203 Buhârî, Mezalim 25; Müslim, Talak 30 (1479)'de bu hadisi Hz. Ömer (radıyallâhu anh)'dan İlâ kıssası içerisinde şöyle rivayet etmiştir:
وَإِذَا هُوَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُضْطَجِعٌ عَلَى رِمَالِ حَصِيرٍ قَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ Bir de baktım ki, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hasırın kumları üzerine yan yatmıştı. Kumlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in vücudunun yan tarafında iz yapmıştı."

Abbâd ibn Temîm konuyla ilgili olarak amcasının şöyle dediğini rivayet etmiştir:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَلْقِيًا فِي الْمَسْجِدِ وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i mescitte bir ayağı diğerinin üzerine koyarak arkası üstü yattığını gördüm."[204]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yatağı, tabaklanmış deri olup dolgu maddesi lif idi.[205] Bir kıl keçesi/abası vardı. Onu ikiye katlayıp üzerinde uyurdu. Bir gün onu dörde katladı. Daha sonra sahabilere bunu yasaklayıp:

رُدُّوهُ إِلَى حَالِهِ الْأَوَّلِ فَإِنَّهُ مَنَعَنِي صَلَاتِي اللَّيْلَةَ

"Onu ilk haline çevirin. Çünkü o, beni, bu gece namazımdan alıkoydu."[206]

Kısacası; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) yatakta uyudu, üzerini yorganla örtüp hanımlarına:

مَا أَتَانِي جِبْرِيلُ وَأَنَا فِي لِحَافِ امْرَأَةٍ مِنْكُنَّ غَيْرِ عَائِشَةَ

"Âişe hariç, hiçbirinizin yorganı altında iken Cebrail bana gelmedi."[207]

Yastığı da tabaklanmış deri olup dolgu maddesi lif idi. Uyumak için yatağına yattığında şöyle diye dua ederdi:

بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ أَحْيَا وَأَمُوتُ

"Bi'smike Allahümme ehyâ ve emûtu (=Allahım! Senin adınla dirilirim ve (yine senin adınla) ölürüm)"[208]

Avuçlarını birleştirip içine üfler, İhlâs, Felâk ve Nâs surelerini okur, sonra bedeninin ön kısımlarından, başı ve yüzünden başlamak üzere avuçlarını vücudunun sürebildiği yerlerine sürerdi. Bunu üç kere yapardı.[209]

---

204 Buhârî, Salat 85, İsti'zan 44; Müslim, Libas 75 (2100); Ebu Dâvud, Edeb 31 (4866); Tirmizî, Edeb 19 (2765); Nesâî, Mesacid 28; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 4/38, 39, 40

205 Buhârî, Rikak 17; Ebu Dâvud, Libas (4146, 4147); Tirmizî, Libas 27 (1761), Sıfatu'l-Kıyamet 32 (2469); İbni Mâce, Zühd 11 (4151)'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

206 Tirmizî, Şemâil, (328)'de bu hadisi Hz. Hafsa (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

207 Buhârî, Fezâilu's-Sahâbe 30; Nesâî, İşretu'n-Nisa' 3

208 Buhârî, Deavât 8, 16, Tevhid 13; Ebu Dâvud, Edeb 97-98 (5049)'de bu hadisi Huzeyfe (radıyallâhu anh)'dan rivayet etmiştir.

209 Buhârî, Fezâilu'l-Kur'an 12, 14, Tıb 39; Ebu Dâvud, Edeb 98 (5056); Tirmizî, Deavât 21 (3402); Tirmizî, Şemâil, (256); İbn Mâce, Dua 15 (3875)'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

(Yatağa girdiğinde) sağ yanı üzerine yatıp uyur,[210] sağ elini sağ yanağının altına koyar, sonra şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ

"Allahümme kınî azâbeke yevme teb'asu ibâdeke (=Allahım! Kullarını yeniden dirilteceğin günde beni azabından koru)."[211]

Yatağına girdiği zaman ise şöyle dua ederdi:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكَفَانَا وَآوَانَا فَكَمْ مِمَّنْ لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوِيَ

"el-Hamdu lillâhi'llezî et'amenâ ve sekânâ ve kefânâ ve âvânâ fekem mimmen lâ kâfiye lehu velâ mu'viye (=Bizi yediren, bizi içiren, bizi koruyan, bize sığınak olan Allah'a hamd olsun. Nice kimseler vardır ki, kendisine yeterli olacak, onu koruyacak ve barındıracak kimsesi yoktur)."[212]

Bu hadisi, Müslim rivayet etmiştir.

Yine yatağına girdiği zaman şu duayı okuduğu da nakledilmiştir:

اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ وَرَبَّ الْأَرْضِ وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى وَمُنْزِلَ التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ

"Allahümme rabbe's-semâvâti ve rabbe'l-ardi ve rabbe'l-arşi'l-azîm. Rabbenâ ve rabbe kulli şey'in fâlika'l-habbi ve'n-nevâ ve munzile't-Tevrâti ve'l-İncîli ve'l-Furkâni eûzu bike min şerri külli şey'in ente âhizun bi-nâsıyetihi.

---

210 Buhârî, Deavât 5'de bu hadisi Berâ' ibn Âzib (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

211 Ebu Dâvud, Edeb 97-98 (5045)'de ise bu hadisi Hz. Hafsa (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle rivayet etmiştir: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْقُدَ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى تَحْتَ خَدِّهِ ثُمَّ يَقُولُ: " اللَّهُمَّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ " ثَلَاثَ مِرَارٍ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) uyumak istediği zaman sağ elini yanağının altına koyup üç defa: "Allâhumme kınî azâbeke yevme teb'asu ibâdeke" (=Allahım! Kullarını yeniden dirilttiğin gün beni azâbından koru!) diye dua ederdi." Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 11/119'da bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir. Tirmizî'de, Deavât 18 (3398)'da bu hadisi Huzeyfe (radıyallâhu anh)'tan ve Deavât 18 (3399)'da ise bu hadisi Berâ' ibn Âzib (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 11/119'da bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

212 Müslim, Zikr 64 (2715); Ebu Dâvud, Edeb 97-98 (5053); Tirmizî, Deavât 16 (3396); Tirmizî, Şemâil, (258)'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Allahümme ente'l-Evvelu feleyse kableke şey'un ve ente'l-Âhiru feleyse ba'deke şey'un ve ente'z-Zâhiru feleyse fevgake şey'un ve ente'l-Bâtınu feleyse dûneke şey'un ıgdi annâ'd-deyne ve eğninâ mine'l-fakri (=Göklerin ve yerin Rabbi, yüce Arş'ın Rabbi, bizim ve her şeyin Rabbi, daneyi ve çekirdeği filizlendiren, Tevrat'ı, İncîl'i ve Furkân (=Kur'an)'ı indiren Allahım! Perçeminden yakaladığın her kötü varlığın şerrinden Sana sığınırım. Evvel (=İlk) Sen'sin. Senden önce hiçbir şey yoktur. Âhir (=Son) Sen'sin. Senden sonra hiçbir şey yoktur. Zâhir (=varlığı aşikar olan) Sen'sin. Varlığı Senden daha aşikar olan hiçbir şey yoktur. Bâtın (=varlığı gizli olan) Sen'sin. Varlığı senden daha gizli olan hiçbir şey yoktur. (Sana ve kullarına ait) borcumuzu öde(mede bize yardım et), bizi fakirlikten zenginleştir)."[213]

Geceleyin uykusundan uyandığı zaman ise şu duayı okurdu:

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ أَسْتَغْفِرُكَ لِذَنْبِي وَأَسْأَلُكَ رَحْمَتَكَ اللَّهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا وَلَا تُزِغْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي وَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

"Lâ ilâhe illâ ente subhâneke Allahümme estağfiruke li zenbî ve es'uluke rahmeteke Allahümme zidnî ilmen velâ tuziğ kalbî ba'de iz hedeytenî ve heb lî min ledunke rahmeten inneke ente'l-Vehhâb (=Senden başka ilah yoktur. Seni her türlü eksikliklerden tenzih ederim. Allahım! Günahımı bağışlamanı dilerim, merhametini isterim. Allahım! İlmimi artır, beni doğru yola iletmişken kalbimi eğriltme. Katından bana rahmet bağışla. Şüphesiz ki Sen, Vehhâb (=sonsuz bağışta bulunan)sın)."[214]

Uykudan uyandığında ise şöyle dua ederdi:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

"el-Hamdu lillâhi'llezî ehyânâ ba'de mâ emâtenâ ve ileyhi'n-Nuşûr (=Bizi öldükten sonra dirilten Allah'a hamd olsun! Kıyamet günü O'nun huzurunda toplanacağız)."[215]

---

213 Müslim, Zikr 61 (2713); Ebu Dâvud, Edeb 97-98 (5051); Tirmizî, Deavât 19 (3400); İbn Mâce, Dua 15 (3873); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 2/281, 404, 536'da bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

214 Ebu Dâvud, Edeb 98-99 (5061). Yalnız bu hadisin son kısmındaki إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ifadesi, âyettir.

215 Buhârî, Deavât 8, 16, Tevhid 13; Ebu Dâvud, Edeb 97-98 (5049); Tirmizî, Deavat 28 (3417); İbni Mâce, Dua 16 (3880); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 5/385, 387, 397, 399, 407; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 7/246, 248'de bu hadisi Huzeyfe (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Daha sonra dişlerini misvaklar,[216] bazen de Âl-i İmrân suresinin son on âyetini, إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ *"Doğrusu göklerin ve yerin yaratılışında …."* (Âl-i İmran: 3/190) âyetinden, sonuna kadar (Âl-i İmran: 3/200) okurdu.[217]

Yine geceleyin uykudan uyandığında şu duayı da okurdu:

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ وَقَوْلُكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ أَنْتَ إِلَهِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

"Allahümme leke'l-Hamdu ente Nûru's-semâvâti ve'l-ardi ve men fîhinne ve leke'l-Hamdu. ente Kayyimu's-semâvâti ve'l-ardi ve men fîhinne ve leke'l-Hamdu. ente'l-hakku ve va'duke'l-hakku ve ligâuke hakkun ve kavluke hakkun ve'l-cennetu hakkun ve'n-nâru hakkun ve'n-nebiyyûne hakkun ve Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkun ve's-saâtu hakkun. Allahümme leke eslemtu ve bike âmentu ve aleyke tevekkeltu ve ileyke enebtu ve bike hâsamtu ve ileyke hâkemtu fe'ğfir lî mâ kaddemtu ve mâ ahhartu ve mâ esrartu ve mâ e'lantu. ente ilâhî, ilâhe illâ ente (=Allahım! Hamd, Sana mahsustur. Sen; göklerin, yerin ve bunların içindekilerin Nûr'usun. Hamd, Sana mahsustur. Sen; göklerin, yerin ve bunların içindekilerin Kayyim (=idarec) isin. Hamd, Sana mahsustur. Senin va'din haktır, Sana kavuşmak haktır, Senin sözün haktır, cennet haktır, cehennem haktır, peygamberler haktır, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) haktır, kıyamet haktır. Allahım! Sana teslim oldum, Sana inandım, Sana güvendim, Senden medet umdum, Senin (yolunda) mücadele ettim, (işlerimde) Seni hakem edindim, Yapmış olduğum ve yapacağım gizli-açık bütün günahlarımı bağışla. İlahım, Sensin. Senden başka ilah yoktur.)"[218]

---

216 Buhârî, Vudû' 73, Cum'a 8, Teheccüd 9; Müslim, Taharet 46 (255); Nesâî, Taharet 2, Kıyamu'l-Leyl 10, 11; İbni Mâce, Taharet 7 (286)'de bu hadisi Huzeyfe (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَشُوصُ فَاهُ بِالسِّوَاكِ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), geceleyin (namaz kılmak için) kalktığında ağzını misvakla ovalardı."

217 Buhârî, Vudû' 36; Müslim, Salâtu'l-Musafirin 182 (763)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir

218 Buhârî, Teheccüd 1; Müslim, Salâtu'l-Musafirin 199 (769)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), gecenin başında uyur, sonunda kalkardı.[219] Bazen Müslümanların işleriyle uğraştığı zamanlarda gecenin başını uykusuz geçirirdi.[220] Gözleri uyur, fakat kalbi uyumazdı.[221] Uyuduğu zaman kendi kendine uyanıncaya kadar başkaları onu uyandırmazdı.

Gece (yolculuğu sırasında) dinlenmeye çekildiğinde sağ yanı üzerine yatardı. Sabaha yakın dinlenmeye çekildiğinde ise elinin parmak uçlarından dirseğe kadar olan kısmını dikip başını diker, başını avucuna koyardı. Tirmizî, bunu bu şekilde rivayet etmiştir.[222]

Onun uykusu, en dengeli ve olabilecek en yararlı bir uyku şekli idi. Çünkü doktorlar: 'Böyle bir uyku, gece ile gündüzün üçte birini oluşturan sekiz saatlik uykudur' diyorlar.

5. Hayvana Binmesindeki Tavrı

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) atlara, develere, katırlara ve eşeklere binmiştir. Bazen eğerli ve bazen de çıplak ata binmiştir.[223] Atı bazı zamanlarda koşturduğu da olmuştur.[224]

---

219 Buhârî, Teheccüd 15; Müslim, Salatu'l-Musafirin 129 (739); Nesâî, Kıyamu'l-Leyl 17'de Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

220 Tirmizî, Salat 126 (169)'da bu hadisi Hz. Ömer (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْمُرُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ فِي الْأَمْرِ مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِينَ وَأَنَا مَعَهُمَا "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), müslümanları ilgilendiren meseleleri Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'la akşamları görüşüp sohbet ederdi. Ben de onlarla beraber olurdum." Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bâri, 1/258'de der ki: "Bu hadisin ravileri, güvenilir/sika kimselerdir. Sadece hadisin senedinde geçen Alkame ile ilgili bir ihtilaf var." Şevkânî'de, Neylu'l-Evtâr, 2/14'de der ki: "Bu hadisi, Nesâî rivayet etmiştir. Hadisin ravileri, sahih ravilerdir. Yalnız burada anlatılmak istenilen husus, Alkame ile Hz. Ömer arasındaki kopukluğu düzeltmeye çalışmaktır."

221 Buhârî, Teheccüd 16'da Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle rivayet etmiştir: يَا عَائِشَةُ إِنَّ عَيْنَيَّ تَنَامَانِ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي "Ey Âişe! Gözlerim uyur, ama kalbim uyumaz."

222 Tirmizî, Şemâil, (259)'de bu hadisi Katâde (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

223 Buhârî, Cihâd 54; Müslim, Fezail 48 (2307); Tirmizî, Cihad 14 (1687); İbni Mâce, Cihad 9 (2772)'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: اسْتَقْبَلَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى فَرَسٍ عُرْيٍ مَا عَلَيْهِ سَرْجٌ فِي عُنُقِهِ سَيْفٌ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabileri; üstünde eyer bulunmayan çıplak bir at üzerine binmiş olarak ve kılıcı da boynunda asılı olduğu halde karşıladı."Derim ki: Bu hadis, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in adetinin ata eğerli bindiğini göstermektedir. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

224 Buhârî, Cihâd 56, 57, 58'de bu hadisi Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
أَجْرَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا ضُمِّرَ مِنَ الْخَيْلِ مِنَ الْحَفْيَاءِ إِلَى ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ
"Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) idmanlı atları Hafyâ'dan Veda Tepesi'ne kadar olan mesafede koşturdu."

Hayvana çoğunlukla tek başına binerdi.[225] Deve üzerindeyken terkisine birini aldığı olurdu.[226] Bazen de terkisine bir kişi, önüne bir kişi bindirir ve böylece bir deve üzerinde üç kişi olurlardı.[227] Erkekleri terkisini almıştır. Hanımlarından bazısını da terkisine aldığı olmuştur.[228]

Bineği, çoğunlukla, at ve deve idi. Katıra gelince bilinen o ki, sadece krallardan birinin[229] kendisine hediye ettiği bir tek katırı vardı. Zaten Arap memleketinde katır yaygın değildi.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e katır hediye edilince, sahabiler, ona:

- 'Atları, eşeklere çek(ip bundan katır doğurt)alım mı?' diye sormuşlardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise onlara:

- 'Bunu, ancak cahil kimseler yapar!' diye cevap verdi."[230]

---

225 Daha önce geçti.

226 Buhârî, Libas 102'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: أَقْبَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خَيْبَرَ وَإِنِّي لَرَدِيفُ أَبِي طَلْحَةَ وَهُوَ يَسِيرُ وَبَعْضُ نِسَاءِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَدِيفُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ عَثَرَتِ النَّاقَةُ "Biz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte Hayber'den dönüyorduk. Ben, (üvey babam) Ebu Talha'nın (bineğinin) arka tarafına binmiştim. O, yol alıyordu. Resulullah'in hanımlarından birisi de, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (bineğinin) arka tarafına binmişti. Aniden Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dişi devesi tökezledi." Yine Buhârî, Cihad 46'da bu hadisi Muâz (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: كُنْتُ رِدْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حِمَارٍ يُقَالُ لَهُ عُفَيْرٌ "Ben, (bir gün) Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in terkisinde "Ufeyr" adında bir merkebin üzerinde idim."

227 Buhârî, Libas 90, 100'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ اسْتَقْبَلَهُ أُغَيْلِمَةُ بَنِي عَبْدِالْمُطَّلِبِ فَحَمَلَ وَاحِدًا بَيْنَ يَدَيْهِ وَالْآخَرَ خَلْفَهُ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Mekke'nin Fethi günü) Mekke'ye geldiğinde Abdulmuttaliboğulları'nın küçük çocukları kendisini karşılamaya çıktılar. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), birisini bineğinin önüne ve diğerini de arkasına bindirdi." Hafız İbn Hacer, "Fethu'l-Bârî"de der ki: "Taberânî'nin İbn Ebi Müleyke yoluyla Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan yaptığı rivayette, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in devenin üzerinde binili olduğu geçmektedir."

228 Az önce geçti.

229 Buhârî, Cizye 2'de bu hadisi Ebu Humeyd es-Saâdî (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: أَهْدَى مَلِكُ أَيْلَةَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَغْلَةً بَيْضَاءَ "Eyle kralı, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e beyaz bir katır hediye etti."

230 Ebu Dâvud, Cihad 53 (2565); Nesâî, Hayl 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/98, 100, 158'de bu hadisi Hz. Ali (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sürüsü vardı. Onun yüz koyunu vardı. Yüzden fazla olmasını istemezdi. Bir kuzusu artsa, onun yerine bir başka koyununu keserdi.

Cariyeleri ve köleleri vardı. Azadlı köleleri, cariyelerden daha fazlaydı. Tirmizî'nin, Ebu Ümâme (radıyallâhu anh) ve başka sahabilerden rivayet ettiğine göre, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

أَيُّمَا امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ امْرَأً مُسْلِمًا كَانَ فَكَاكَهُ مِنَ النَّارِ يُجْزِي كُلُّ عُضْوٍ مِنْهُ عُضْوًا مِنْهُ وَأَيُّمَا امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَعْتَقَ امْرَأَتَيْنِ مُسْلِمَتَيْنِ كَانَتَا فَكَاكَهُ مِنَ النَّارِ يُجْزِي كُلُّ عُضْوٍ مِنْهُمَا عُضْوًا مِنْهُ

"Herhangi bir kimse, Müslüman bir erkeği hürriyetine kavuşturursa hürriyetine kavuşturulan kimse, hürriyetine kavuşturan kimsenin cehennemden kurtuluş fidyesi olur. Hürriyetine kavuşturulan kimsenin her bir organı, hürriyetine kavuşturan kimsenin bir organına karşılık olur. Herhangi bir Müslüman kişi, Müslüman iki kadını hürriyetine kavuşturursa o kadınlar, o kimsenin cehennemden kurtuluş fidyesi olurlar. Onların iki organı, onun bir organına karşılık olur."[231]

Tirmizî der ki: "Bu hadis, sahihtir."

Bu hadis; erkek kölenin hürriyetine kavuşturulmasının daha faziletli olduğunu ve bunun iki cariyenin hürriyetine kavuşturulmasına denk olduğunu göstermektedir. Gerçekten de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hürriyetine kavuşturduğu kimselerin çoğunluğunu erkek köleler oluşturmaktadır. İşte kadının, erkeğin yarısı olduğu beş yerden birisi budur.

أُهْدِيَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَغْلَةٌ فَرَكِبَهَا فَقَالَ عَلِيٌّ لَوْ حَمَلْنَا الْحَمِيرَ عَلَى الْخَيْلِ لَكَانَتْ لَنَا مِثْلُ هَذِهِ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا يَفْعَلُ ذَلِكَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir katır hediye edilmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de ona bindi. Bunun üzerine Ali (radıyallâhu anh): 'Biz de, eşekleri atlara çekseydik bizim de bunun gibi (katırlarımız) olsaydı (ne güzel olurdu)' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bunu, ancak bilmeyen kimseler yapar' buyurdu." Derim ki: Bu hadiste, günümüzdeki yabancı bilim adamlarını ilgilendiren önemli bir edep kuralı vardır. Allah, doğruya götürendir.

231 Tirmizî, Eyman 19 (1552)'de rivayet etmiştir. Hadisin devamında şu ifade yer almaktadır: وَأَيُّمَا امْرَأَةٍ مُسْلِمَةٍ أَعْتَقَتِ امْرَأَةً مُسْلِمَةً كَانَتْ فَكَاكَهَا مِنَ النَّارِ يُجْزِي كُلُّ عُضْوٍ مِنْهَا عُضْوًا مِنْهَا "Herhangi müslüman bir kadın, Müslüman bir kadını hürriyetine kavuşturursa hürriyetine kavuşturulan kadın, hürriyetine kavuşturan kadının cehennemden kurtuluş fidyesi olur. Hürriyetine kavuşturulan kadının her bir organı, hürriyetine kavuşturan kadının bir organına karşılık olur."

2. Akika.[232] Alimlerin çoğunluğuna göre, kız için bir ve erkek için ise iki kurban kesilir.[233] Bu konuda bir çok sahih ve hasen hadis vardır.

3. Şahitlik. Çünkü iki kadının şahitliği, bir erkeğin şahitliği yerine geçmektedir.[234]

---

232 Akika: Yeni doğan bebeğin başındaki ilk saçlarına akîka; bu çocuğun doğumundan yedi gün sonra başındaki tüyleri kısmen veya tamamen traş edip adını koyduktan sonra Allah'u Teâlâ'ya şükür için kesilen kurbana akîka kurbanı denir. İslâm bu değişikliği yaparak kız çocuklarına da değer verilmesini sağlamıştır..Hz. Peygamber bu kurbanın kesilmesi sırasında bir örf olarak başa kan sürülmesi âdetini yasaklamış, (Ebu Dâvud, Edahî, 20) kesilen saçların ağırlığınca altın veya gümüş tasadduk edilmesini emretmiştir.
Akîka kelimesi anne-babaya isyân anlamına geldiği için Resulullah bu kurbanın adını "itaat ve ibadet" anlamına gelen "Nesike" kelimesi ile değiştirmiştir. (Ahmed ibn Hanbel, Müsned, II, 182) Bu kurban çocuğun doğduğu günden bâliğ olacağı güne kadar kesilebilir. Ancak doğumun yedinci gününde kesilmesi daha çok sevap kazanmaya sebebtir. Kesilen kurbanın kemikleri çocuğun sıhhatli olmasına sebep olması niyetiyle kırılmayıp eklem yerlerinden sıyrılır ve öylece pişirilir. Sonra bu kemikler bir yere gömülür. Akîka kurbanının etinden bunu tasadduk eden kimsenin yiyebileceği gibi ev halkı da bu etten istifâde eder. Bir kısmı da ihtiyaç sahiplerine dağıtılır. (ç)

233 Daha sonra gelecek.

234 İslâm dini, gerek İslâm öncesi Arap toplumundaki dinî anlayış ve gerekse yerleşmiş örf ve âdetlere nisbetle kadının sosyal, ekonomik ve hukukî konumunda önemli değişiklikler yapmıştır. Kur'an, insan olması bakımından kadını erkekle eşit bir varlık olarak kabul eder. Allah insanları daha huzurlu ve mutlu bir hayat sürmeleri için çift yaratmıştır (Nisâ: 4/1; Rûm: 50/21). İslâm'da ilk kadın tarafından işlenen ve erkeğin de işlemesine sebep olunan aslî günah anlayışı yoktur. Kur'ân-ı Kerîm, Hz. Âdem ile Havva'nın şeytan tarafından müştereken kandırıldığından bahseder (Bakara: 2/34-36; Tâhâ: 20/121). İslâm'da, Hristiyanlık'ta olduğu gibi ilk günah anlayışına dayanan kadın karşıtı bir söylem yoktur.
Erkek olsun, kadın olsun her doğan kişi günahsız doğar, sonradan işlediği fiiller sebebiyle sorumlu olur. Kur'ân-ı Kerîm'de gerek yaratılış, gerekse hak ve sorumluluklar yönünden erkeklerle eşit konumda olan bir kadın portresi çizilmektedir. Kadın Allah'ın kulu olması bakımından erkekle eşit seviyededir; dinî hak ve sorumlulukları da aynı düzeydedir (Âl-i İmrân: 3/195, Tevbe: 9/71). Hz, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kadınlara yönelik sözleri ve uygulamaları Kur'an'ın çizdiği bu çerçeveye uygundur. Onun şahsında kadınlar her zaman meseleleriyle ilgilenen, eşleriyle olan anlaşmazlıklarında ara buluculuk yapan, haklarını koruyan, erkeklere eşlerine iyi davranmalarını öğütleyen ve kendi yaşayışıyla da buna örnek olan bir dost ve hami bulmuşlardır.
Hz. Peygember (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminde kadınların Mescid-i Nebevi'de aktif bir dinî hayatından bahsedilebilir. Sahâbî kadınların gerek günlük namazlara gerekse cuma ve bayram namazlarına katıldıkları bilinmektedir. Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu iştiraki teşvik ettiği, hatta mazeretleri sebebiyle namaz kılamayacak durumda olanların bile bayram namazlarında cemaatin gerisinde durup tekbirlere katılmalarını istediği kaydedilmektedir. Resûlullah'ın zaman zaman erkekler bölümünü geçip kadınların yanına gittiği ve onlara ayrıca dinî bilgiler verdiği de olmuştur.
Bu ise kadınların cemaate iştirakinin az sayıda olmadığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Kadının İslâm tarihi içindeki konumunun belirlenmesinde hukukî hükümlerin önemli bir payının olduğu şüphesizdir. Konuyla ilgili çağdaş araştırmalarda da bu hükümler geniş bir şekil de incelenmiştir. Dolayısıyla burada, fıkıh kitaplarının ve uygulamanın ışığında özellikle tartışılan ve kadının konumunu belirlemede esas olan hak (vucûb) ve fiil (eda) ehliyeti, bu çerçevede

4. Miras.[235]

5. Diyet.[236]

6. Alışverişteki Tavrı

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hem satım işi ve hem de alım işi yapmıştır. Yüce Allah'ın kendisine peygamberlik görevini vermesinden sonraki satın alma işi, satma işinden daha çoktu.

Hicretten sonra da bir kase ile atın eğeri, altına çekilen bir çulu fazla fiyat verene satması,[237] Ebu Mezkûr'un müdebber[238] olarak kölesi Yakub'u satması[239] ve zenci bir köleyi iki köle karşılığı satması[240] gibi çoğunluğu başkası adına olan birkaç olay dışında hemen hemen satım yaptığı bilinmemektedir. Fakat satın alması çokça olmuştur.

---

evlenme özgürlüğü, boşanma imkânı, aile reisliği, miras paylaşımı, yargılama hukukundaki durumu, şahitliği, kamu alanındaki yeri ve devlet başkanlığı konularındaki hukukî hükümler ele alınmıştır (M. Akif Aydın, "Kadın", DİA, XXIV, 86-94)

"Eğer iki erkek bulunamazsa rıza göstereceğiniz şahitlerden bir erkek ile –biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatması- için iki kadın olsun" (Bakara: 2/282.) âyeti, vadeli borçlanma ve mali haklardan bahsedip yazı ve imzanın yaygın olmadığı bir dönemde geçerli olan şifahi şahitlikle ilgilidir. Yazı ve imzalı şahitliğin geçerli olduğu dönem ve durumlarda, mesela borçlanma, alım-satım, kira akdi gibi sözleşmeler yazılı hale getirilip kadın da bunu okuyup altına imza attığında şahitliğe konu teşkil eden olayda yanılma, unutma, şaşırma ihtimalleri ortadan kalkar. Bu âyette bu anlamdaki şahitlikleri kapsamaz (Prof. Dr. Hayreddin Karaman, İslam'da Kadın ve Aile, s. 87-88)

Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَاأَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى "Erkeklerinizden iki şahidi de tanık tutun. Eğer (şahit olarak) iki erkek bulunamazsa rıza göstereceğiniz şahitlerden bir erkek ile –biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatması- için iki kadın olsun." (Bakara: 2/282) (ç)

235 Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ "Allah size, çocuklarınız hakkında, erkeğe, kadının payının iki misli (miras vermenizi) emreder." (Nisa: 4/11)

236 Derim ki: Beyhakî, Muâz (radıyallâhu anh)'tan merfu' olarak şu hadisi rivayet etmiştir:

دِيَةُ الْمَرْأَةِ عَلَى النِّصْفِ مِنْ دِيَةِ الرَّجُلِ "Kadının diyeti, erkeğin diyetinin yarısıdır."

237 Ebu Dâvud, Zekat (1641); İbn Mâce, Ticârât 25 (2198)'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Çünkü hadisin senedinde, Ahdar b. Aclân adında birisi var. Zehebî, el-Mîzân, 1/168'de onun biyografisi ile ilgili yerde onunla ilgili olarak şöyle der: "Bu hadis, onun garip rivayetlerindendir."

238 **Müdebber:** Hürriyete kavuşması, efendisinin ölümüne bağlı olan köleye denir. (ç)

239 Buhârî, Büyû' 59, 110, İstikrâz 16, Husumât 2, Itk 9, Keffaratu'l-Eyman 7, İkrah 4, Ahkam 32; Müslim, Zekat 41 (997); Ebu Dâvud, Itk 9 (3955, 3956, 3957); Tirmizî, Büyû' 11 (1219); Nesâî, Büyû' 84; İbni Mâce, Itk 1 (2512, 2513); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 3/305)'de bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

240 Müslim, Müsâkât 123 (1602); Ebu Dâvud, İcare 17 (3358); Tirmizî, Büyu' 22 (1239), Siyer 36 (1596); Nesâî, Biat 21, Büyu' 66; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/349-350'de bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hem kirayla çalışmış ve hem de kiralamıştır. Kiralaması, kiraya vermesinden daha çok olmuştur. Kirayla çalışması[241] hususunda bilinen şey ancak peygamberlikten önce ücretle sürü gütmesi[242] ve bir yolculuğu sırasında Hz. Hatice'nin malını Şam'a ücretli götürmesi olaylarıdır.[243]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ortaklık da yapmıştı. (Bir gün cahiliye dönemindeki) ortağı yanına geldiğinde ona:

أَمَا تَعْرِفُنِي؟ قَالَ: أَمَا كُنْتَ شَرِيكِي؟ فَنِعْمَ الشَّرِيكُ كُنْتَ لَا تُدَارِي وَلَا تُمَارِي

- 'Beni tanımıyor musun?' diye sordu. Ortağı:

- 'Sen ortağım değil miydin?' diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Sen iyi bir ortaktın. Aldatmazdın ve münakaşa etmezdin' buyurdu."[244]

Hadisin metninde geçen تُدَارِي "Tudârî" (=aldatmazdın) kelimesinin kökü; 'hakkı savunma' anlamına gelen الْمُدَارَأَةُ "Mudârâe" de olabilir, 'en güzel şekilde savunma' anlamına gelen الْمُدَارَاةُ "Mudârâ" da olabilir.

---

241 Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), burada sadece emeğini kiraya vermiştir. (ç)

242 Buhârî, İcare 2; İbni Mâce, Ticarat (2149); Muvatta, İsti'zan 18'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
مَا بَعَثَ اللهُ نَبِيًّا إِلَّا رَعَى الْغَنَمَ فَقَالَ أَصْحَابُهُ وَأَنْتَ فَقَالَ نَعَمْ كُنْتُ أَرْعَاهَا عَلَى قَرَارِيطَ لِأَهْلِ مَكَّةَ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah'ın, Peygamber gönderdiği her Peygamber mutlaka koyun gütmüştür' buyurdu. Bunun üzerine sahabileri: 'Ya sen (koyun güttün mü ey Allah'ın Resulü)?' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, (güttüm.) Ben, Karârît karşılığında (veya mevkisinde) Mekkelilerin koyunlarını güderdim' buyurdu." Hadisin metninde geçen "Karârît" kelimesinin burada anlamı hususunda iki görüş ileri sürülmüştür:
1. Karârît, nakit para birimi olan 'kırât" kelimesinin çoğuludur. Kırât, bir dinarın yirmide biri veya yirmi dörtte biridir. Kırât, re harfinin şeddeli biçimiyle 'Kırrât' şeklinde de okunmaktadır. O zaman Karârît, 'Kırrât' kelimesinin çoğuludur. Buna göre hadisin manası; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Karârît denilen para karşılığı Mekkelilerin koyunlarını gütmüştür. İbni Mâce'nin hocası Süveyd'in: 'Yani Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) her koyunu bir kırat karşılığında gütmüştü' sözü bu manayı kuvvetlendirmektedir. Buna göre Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ücretle koyun sürüsü gütmüştür.
2. Bazı alimler göre ise Karârît kelimesi, para çeşidi değil Mekke'deki bir yerin adıdır. Buna göre Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Karârît denilen yerde Mekkelilerin koyunlarını gütmüştür. Dolayısıyla da Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ücretle koyun gütmemiştir. O, kendi koyunlarını gütmüştür. İbni Hacer, birinci yorumun tercih edildiğini söylemiştir. Buna gerekçe olarak da, Mekkelilerin Karârît isimli bir semti tanımamalarını göstermiştir. (ç)

243 Bu olayı, İbn İshâk senedsiz bir şekilde nakletmiştir. Ayrıca bu olay için b.k.z: İbn Kesîr, el-Bidâye, 1/732

244 Ebu Dâvud, Edeb 20 (4836); İbn Mâce, Ticârât 63 (2287); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/425'de Sâib'den rivayet etmiştir. İbn Mâce'nin rivayetinde de açıkça geçtiği üzere كُنْتَ شَرِيكِي "Sen ortağım değil miydin?" ifadesi, hadisi rivayet eden Sâib'in sözüdür.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hem kendisine vekil tayin etmiş[245] ve hem de başkasına vekil olmuştur. Bununla birlikte vekil tayin etme işi, vekil olma işine oranla daha çoktur. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hem hediye vermiş,[246] hem hediye kabul etmiş ve hem de hediyenin karşılığını vermiştir.[247]

Yine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hem bağış yapmış[248] ve hem de bağış kabul etmiştir. Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'ın payına ganimetten bir cariye düşmüştü. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

- 'Bu cariyeyi bana bağışla!' buyurdu. O da, o cariyeyi ona bağışladı. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), o cariyeyi Müslüman esirleri kurtarmak için Mekkeli müşriklere fidye olarak vermişti.[249]

Yine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), gerek rehin karşılığı[250] ve gerekse de rehinsiz[251] borç almıştır.

---

245 Bunlardan birisi, Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan gelen şu hadistir: وَكَّلَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحِفْظِ زَكَاةِ رَمَضَانَ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), beni, Ramazan (ayında toplanan) zekât (yani fıtır sadakası mallarını) korumakla görevlendirmişti." Buhârî, bu hadisi, muallak olarak rivayet etmiştir (Buhârî, Vekalet 10, Bed'u'l-Halk 11, Fezailu'l-Kur'an 10). Nesâî ise bu hadisi, mevsul olarak rivayet etmiştir (Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, (10729)).

246 Bunlardan birisi, Ümmü Seleme (radıyallâhu anhâ)'dan gelen şu hadistir: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ümmü Seleme'ye:

إِنِّي قَدْ أَهْدَيْتُ إِلَى النَّجَاشِيِّ حُلَّةً وَأَوَاقِيَّ مِنْ مِسْكٍ "Ben, Necaşî'ye, (bir Yemen elbisesi çeşidi olan, izar ile ridadan ibaret) 'hulle' elbisesi ile misklendirilmiş ukiyyeler hediye ettim." Bu hadisi, İmam Ahmed, "Müsned"de rivayet etmiştir. İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 5/263'de der ki: "Bu hadisin senedi, hasendir."

247 Buhârî, Hibe 11; Ebu Dâvud, İcare 80 (3536); Tirmizî, Birr 34 (1953); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/90)'de Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet edilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْبَلُ الْهَدِيَّةَ وَيُثِيبُ عَلَيْهَا "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (kendisine verilen) hediyeyi kabul eder ve hediyeye karşılık (kendisi de hediye) verirdi."

248 Bunlardan birisi, Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'dan gelen şu hadistir:

رَأَى عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ حُلَّةً سِيَرَاءَ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ لَوِ اشْتَرَيْتَهَا فَلَبِسْتَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلِلْوَفْدِ قَالَ إِنَّمَا يَلْبَسُهَا مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ ثُمَّ جَاءَتْ حُلَلٌ فَأَعْطَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُمَرَ مِنْهَا حُلَّةً "Ömer ibnu'l-Hattâb (radıyallâhu anh), mescidin kapısının yanında (Utârid ibni Hâcib'in sattığı) ipeği sık sırmalı bir elbise görüp: 'Ey Allah'ın Resulü! Bu elbiseyi satın alsanız da cuma günlerinde ve heyetler geldiği zamanlarda giyseniz?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu elbiseyi âhirette hissesi olmayan kimse giyer' buyurdu. Daha sonraları Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bu tür (ipekli) elbiseler geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu elbiselerden birini Ömer ibnu'l-Hattâb (radıyallâhu anh)'a verdi." Bu hadisi; Buhârî, Hibe 27, 29'da rivayet etmiştir.

249 Müslim, Cihad 46 (1755); Ebu Dâvud, Cihad 124 (2697); İbn Mâce, Cihad 32 (2846); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/46, 47, 51'de bu hadisi Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'dan rivayet etmiştir.

250 Zırhını bir yahudiye rehin olarak verdiği daha önce Hz. Âişe hadisinde geçmişti.

251 Bunlardan birisi; Buhârî'nin, Salat 59, İstikraz 1, 7, Hibe 23, Cihad 198; Müslim, Salatu'l-Musafirin 71-72 (715)'de Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiği şu hadistir:

Yine hem ödünç aldığı olmuş,[252] hem gerek peşin[253] ve gerekse de veresiye[254] alışverişte bulunmuştur.

Bazı amelleri işleyen kimseye karşı rabbinden özel bir garanti almış olup onu yerine getiren kimseye cennete gitmesine kefil olacağını bildirmiştir. Yine Müslümanlardan borçlu olarak ölüp onu ödemek üzere bir karşılık da bırakmamış olan kimselerin borçlarını kendisinin ödeyeceğine dair genel bir kefaletle garanti vermiştir.[255]

Bazıları, bu hükmün, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den sonra gelen devlet başkanları için de geçerli genel bir hüküm olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla devlet başkanı, geride borcunu karşılayacak mal bırakmayan Müslümanların borçlarına kefildir. Devlet başkanı, bu tür borçları, hazineden öder.

Bazıları da, bir Müslüman öldüğünde varisi bulunmadığında onun varisi devlet başkanı (olup malı hazineye kaldığına) göre, Müslüman bir kişi borçlu ölüp de borcunu karşılayacak mal bırakmadığında da onun borcunu devlet başkanı öder. Yine hayattayken geçimini sağlayacak kimsesi bulunmayan kişinin nafakasını da devlet başkanı sağlar.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahibi olduğu bir araziyi vakfedip onu Allah yolunda sadaka olarak bağışlamıştır.

Hem kendisi arabuluculuk yaptı ve hem de araya aracılar koymak suretiyle ona müracaat edildi.[256] (Örneğin,) Berîre adlı kadın, ayrıldığı kocası

أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ قَالَ مِسْعَرٌ أُرَاهُ قَالَ ضُحًى فَقَالَ صَلِّ رَكْعَتَيْنِ وَكَانَ لِي عَلَيْهِ دَيْنٌ فَقَضَانِي وَزَادَنِي "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescitte bulunduğu bir sırada (kuşluk vakti) onun yanına geldim. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana: 'İki rekat (geliş) namazı kıl' buyurdu. Benim, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bir alacağım vardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana borcunu ödedi ve (borcunu) fazlaca verdi."

252 Buhârî, Hibe 33, Cihad 46'da bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: كَانَ فَزَعٌ بِالْمَدِينَةِ فَاسْتَعَارَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَسًا مِنْ أَبِي طَلْحَةَ "(Bir gün) Medine'de düşman baskını endişesi vardı. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), babam Ebu Talha'dan bir at emanet aldı"

253 Bunlardan birisi; Buhârî, Menâkıb 27'de bu hadisi Urve el-Bârikî (radıyallâhu anh)'dan şöyle rivayet etmiştir: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْطَاهُ دِينَارًا يَشْتَرِي لَهُ بِهِ شَاةً "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), koyun alması için Urve el-Bârikî (radıyallâhu anh)'a bir dinar (altın) verdi."

254 Bunlardan birisi; Buhârî'nin, İstikrâz 18'de Câbir (radıyallâhu anh)'dan rivayet ettiği hadistir.

255 Buhârî, İstikrâz 11'de Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiği şu hadistir: مَنْ تَرَكَ دَيْنًا أَوْ ضَيَاعًا فَلْيَأْتِنِي فَأَنَا مَوْلَاهُ "Kim de bir borç veya (bakıma muhtaç fakir bir) aile bırakırsa o da bana gelsin, çünkü ben onun velisiyim."

256 Enbiya 54, Hudûd 11, 12; Müslim, Hudûd 8 (1688)'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle rivayet etmiştir:

Muğîs'e geri dönmesi için Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından yapılan arabuluculuk girişimini kabul etmemiştir.[257] Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona kızmadı ve onu azarlamadı.

İşte en güzel örnek! İşte önder!

Seksenden fazla yerde yemin etti. Yüce Allah'da ona üç yerde yemin etmesini emretti:

1. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَيَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقٌّ هُوَ قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ

"O azap gerçek mi? diye sana soruyorlar. De ki: 'Evet. Rabbim hakkı için o kesin bir gerçektir."[258]

2. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ

"İnkar edenler: Kıyamet bize gelmeyecektir' dediler. De ki: Hayır, öyle değil; o kıyamet saati size muhakkak gelecektir."[259]

3. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

"İnkâr edenler, kesinlikle diriltilmeyeceklerini ileri sürdüler. De ki: Hayır! Rabbime andolsun ki mutlaka diriltileceksiniz, sonra yaptıklarınız size haber verilecektir. Bu, Allah'a göre kolaydır."[260]

إِنَّ قُرَيْشًا أَهَمَّتْهُمُ الْمَرْأَةُ الْمَخْزُومِيَّةُ الَّتِي سَرَقَتْ فَقَالُوا مَنْ يُكَلِّمُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلَّا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ حِبُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَلَّمَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ "Mahzûm kabilesine mensup, hırsızlık yapan bir kadının durumu Kureyş'i üzmüştü.Bunun üzerine: 'Onun hakkında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile kim konuşur' dediler. (Bazıları:) 'Buna, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in çok sevdiği Üsâme ibni Zeyd'den başka kim cesaret edebilir?' dediler. Bunun üzerine Üsâme, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile (o kadının affedilmesi meselesini) konuştu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (ona): 'Allah'ın cezalarından bir cezaya şefaat mi ediyorsun?' buyurdu."

257 Buhârî, Talak 16'da bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

258 Yûnus: 10/53

259 Sebe': 34/3

260 Tegâbun: 64/7

Kadı İsmail ibn İshâk, Ebu Bekr Muhammed ibn Dâvud ez-Zâhirî'yle müzakerede bulunurdu, fakat ona "fakih/İslam Hukukçusu" demezdi. Bir gün, Ebu Bekr Muhammed ibn Dâvud ez-Zâhirî ile hasmı olan bir adam, Kadı İsmail ibn İshâk'ın huzuruna mahkemeye çıkarlar. Ebu Bekr Muhammed ibn Dâvud ez-Zâhirî'ye yemin yöneltilir. Ebu Bekr Muhammed ibn Dâvud ez-Zâhirî tam yemin etmeye hazırlanırken Kadı İsmail:

- 'Yemin edecek misin? Senin gibi birisi hiç yemin eder mi ey Ebu Bekr!'

der. O da:

- 'Beni yemin etmekten alıkoyan şey nedir? Halbuki Yüce Allah, Kitab'ının üç yerinde Peygamberine yemin etmesini emrediyor!' diye cevap verdi. Kadı İsmail:

- 'O âyetler, (Kur'an'ın) neresindedir?' diye sordu.

Bunun üzerine Ebu Bekr bunların hepsini teker teker sıraladı. Bu, Kadı İsmail'in çok hoşuna gitti. O günden sonra ona "fakih" diye hitap eder oldu.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bazen yemin ederken (inşallah demek suretiyle) istisna yapar,[261] bazen de (herhangi bir sebeple yeminini geri almak istediğinde) yeminine kefaret öder,[262] bazen de yeminini sürdürürdü.[263] İstisna, yeminin bir tasarruf olarak gerçekleşmesini engeller. Kefaret ise yapılan yemini çözer. Bu sebepledir ki, Allah, (Kur'an'da) kefareti "tehılle" (=çözüm)[264] diye adlandırmıştır.

Şakalaşır ve şakasında doğruyu söylerdi.[265] Tevriyeli konuşur, tevriyesinde de hep doğruyu söylerdi. Örneğin, bir yöne doğru yola çıkmak istediğinde

---

261 Bunlardan birisi; Buhârî, Kefârâtu'l-Eymân 10'da bu hadisi Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh) yoluyla Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: إِنِّي وَاللَّهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَا أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا كَفَّرْتُ عَنْ يَمِينِي وَأَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ وَكَفَّرْتُ "Doğrusu ben, vallahi, inşallah, bir şey üzerine yemin eder de Ben, herhangi bir şeye yemin eder de ondan başkasını yeminimden daha hayırlı görürsem muhakkak o hayırlı olanı yaparım ve (yeminimden dolayı) kefaret veririm."

262 Önceki hadiste geçmişti.

263 Bunlardan birisi de, Îlâ hadisidir. Bu hadisin tahrici daha önce geçmişti.

264 Tahrim: 66/2 (ç)

265 Tirmizî, Birr 57 (1990)'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ تُدَاعِبُنَا قَالَ إِنِّي لَا أَقُولُ إِلَّا حَقًّا "Sahabiler: 'Ey Allah'ın Resulü! Sen bize şaka yapıyorsun!' dediler. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Şurası muhakkak ki (şaka da olsa) ben sadece hakkı söylerim!' buyurdu." Zehebî, Tarihu'l-İslam, 1/205'de bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir. Bu hadis, Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'dan da rivayet edilmiştir. Zehebî, bu hadisin senedinin hasene yakın olduğunu kaydetmiştir.

o yönle doğrudan ilişkisi olmayan: 'Yolu nasıldır? Suları, güzergahı nasıldır?' ve buna benzer sorular[266] sorardı.

Kişilere rehberlik eder ve (bir iş yapacağı zaman başkalarına) danışırdı.[267]

Hasta olan kimseyi ziyaret eder,[268] cenazeye katılır,[269] davete icabet eder,[270] ihtiyaçlarını karşılamak için dul kadınlar, düşkün ve yoksul kimselerle birlikte yürürdü.

Kendisini öven bir methiye dinleyip onun mükafatını verdi. Bununla birlikte onu övmek için söylenen methiyeler, gerçekten onun övülecek yönlerine oranla çok küçük bir parçayı oluşturmaktadır. O, hak üzerine mükafat vermiştir.

Onun dışındaki insanlara yapılan övgü, çoğunlukla yalanla doludur. Bundan dolayı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), dalkavukların yüzlerine toprak serpilmesini buyurmuştur.[271]

---

266 Buhârî, Cihad 103'de bu hadisi Ka'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَلَّمَا يُرِيدُ غَزْوَةً يَغْزُوهَا إِلَّا وَرَّى بِغَيْرِهَا "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gazaya gitmek istediğinde muhakkak onu başka bir şeyle gizleyip örterdi yani tevriyeli bir şekilde ifade ederdi."

267 Bu, İfk olayında geçmektedir. Buhârî, Şehadat 15, Meğâzî 12, 34'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle rivayet etmiştir: وَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَأُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ حِينَ اسْتَلْبَثَ الْوَحْيُ يَسْأَلُهُمَا وَيَسْتَشِيرُهُمَا فِي فِرَاقِ أَهْلِهِ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ali ibni Ebi Talib ile Üsâme ibni Zeyd'i çağırdı. Bu konuda vahiy biraz geciktiğinden ikisiyle hanımından ayrılıp-ayrılmama meselesini görüştü."

268 Hâkim, Müstedrek, 2/46'da bu hadisi, Sehl ibn Huneyf (radıyallâhu anh)'ten şöyle rivayet etmiştir: كَانَ يَأْتِي ضُعَفَاءَ الْمُسْلِمِينَ ، وَيَزُورُهُمْ وَيَعُودُ مَرْضَاهُمْ ، وَيَشْهَدُ جَنَائِزَهُمْ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), müslümanların zayıf olanlarının yanına gidip onları ziyaret eder, hastalarını ziyaret eder ve onların cenazelerine katılırdı."

269 Önceki hadis

270 Bu hadislerden birisini; Buhârî, Nikah 71'de Sehl ibn Sa'd (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: دَعَا أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عُرْسِهِ وَكَانَتِ امْرَأَتُهُ يَوْمَئِذٍ خَادِمَهُمْ وَهِيَ الْعَرُوسُ "Ebu Useyd es-Sâidî, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i kendi düğün yemeğine davet etmişti. O gün hanımı gelin olduğu halde davetlilere hizmet etmekte idi." Konuyla ilgili olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: لَوْ دُعِيتُ إِلَى كُرَاعٍ لَأَجَبْتُ "Eğer ben bir hayvanın ön koluna davet edilsem muhakkak (bu çağrıya) giderim." (Buhârî, Hibe 2, Nikah 73) Son üç özellik (yani hasta ziyareti, cenazeye katılma ile davete icabet etme), Tirmizî'nin Enes (radıyallâhu anh)'tan naklettiği şu hadiste de geçmektedir: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُ الْمَرِيضَ وَيَشْهَدُ الْجَنَازَةَ وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hastayı ziyaret eder, cenazeye katılır, eşeğe biner ve kölenin davetine icabet ederdi." (Ayrıca b.k.z: İbn Mâce, Zühd (4178))

271 Müslim, Zühd 69 (3002); Ebu Dâvud, Edeb 9 (4804); İbni Mâce, Edeb 36 (3742); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/5'de bu hadisi Mıkdâd ibnü'l-Esved (radıyallâhu anh)'dan rivayet etmiştir.

7. Koşu Yarışı, Yaşayışı ve Kan Aldırmasındaki Tavrı

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizzat koşu yarışı yaptı, güreşti.[272] Kendi eliyle ayakkabısını tamir etti[273] ve yine kendi eliyle elbisesini yamadı, kovasını onardı, koyununun sütünü sağdı,[274] elbisesini temizledi,[275] ailesinin[276] ve kendisinin[277] hizmetini gördü, (Medine'de Nebevî) mescit yapılırken diğer Müslümanlarla birlikte kerpiç taşıdı,[278] bazen açlıktan[279] ve bazen de tokluk-

---

272 Ebu Dâvud, Libas 21 (4078); Tirmizî, Libas 42 (1784)'de bu hadisi Ebu Ca'fer ibn Muhammed ibn Rukâne yoluyla babasından şöyle rivayet etmiştir: أَنَّ رُكَانَةَ صَارَعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَرَعَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "Rukâne, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le güreşti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun sırtını yere getirdi." Zehebî, el-Mîzân, (7522)'de "Muhammed ibn Rukâne'nin Biyoğrafisi"nde der ki: "Onun hadisi sahih değildir." Hafız İbn Kesîr, el-Bidâye, 2/123-124'de der ki: "Ebu Bekr eş-Şâfiî, ceyyid bir senedle Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan şunu rivayet etmiştir: "Yezîd ibn Rukâne, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le güreşti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) üç defa onun sırtını yere getirdi. Yezîd ibn Rukâne her defasında yüz davar ortaya koyuyordu. Üçüncü defada Yezîd ibn Rukâne: 'Ey Muhammed! Senden önce hiçkimse sırtımı yere getirmedi. Hiç kimseye senden daha çok kızgın değildim. Ben, şahitlik ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve sen, Allah'ın Resulü'sün' dedi." Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun üzerinden kalktı. Davarlarını ona geri verdi."

273 Ebu'ş-Şeyh, "Ahlâku'n-Nebî"de bunu rivayet etmiştir. Nitekim "Sahîh"te Ebu Eyyûb (radıyallâhu anh)'tan şu rivayet nakledilmiştir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْكَبُ الْحِمَارَ وَيَخْصِفُ النَّعْلَ وَيَرْقَعُ الْقَمِيصَ وَيَقُولُ مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي

"Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) eşeğe biner, ayakkabısını (kendi eliyle) tamir eder, gömleğini yamar ve: 'Kim benim sünnetimden yüz çevirirse o kişi benden değildir" buyururdu."

274 Tirmizî, Şemâil, (341)'de Amre'den şunu rivayet etmiştir:

قِيلَ لِعَائِشَةَ: مَا ذَا كَانَ يَعْمَلُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِهِ قَالَتْ كَانَ بَشَرًا مِنَ الْبَشَرِ يَفْلِي ثَوْبَهُ وَيَحْلُبُ شَاتَهُ وَيَخْدُمُ نَفْسَهُ

"Âişe (radıyallâhu anhâ)'ya: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) evinde ne yapardı?' diye soruldu. Âişe (radıyallâhu anhâ): 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir beşerdi. Elbisesini yamardı, koyununu sağardı ve kendi işini yapardı' diye cevap verdi." (Ayrıca b.k.z: Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/256; Ebu Ya'lâ, Müsned, 8/286)

275 Bir önceki hadise bakınız.

276 Buhârî, Ezan 44, Nafakât 8, Edeb 40; Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyamet 45 (2489)'da Esved ibn Yezîd (rh.a)'ten şunu rivayet etmiştir:

سَأَلْتُ عَائِشَةَ مَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْنَعُ فِي الْبَيْتِ قَالَتْ كَانَ يَكُونُ فِي مِهْنَةِ أَهْلِهِ فَإِذَا سَمِعَ الْأَذَانَ خَرَجَ

"Âişe (radıyallâhu anhâ)'ya: 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) evinde ne yapardı?' diye sordum. Âişe (radıyallâhu anhâ): 'Ailesinin hizmetinde bulunurdu/ev işlerine yardımcı olurdu, ezanı işittiğinde namaza çıkardı' dedi."

277 Bir önceki hadisin tahricinden önceki hadise bakınız.

278 Buhârî, Salat 48'de bunu Mescid-i Nebevî'nin yapımı ile ilgili kıssanın içerisinde Enes (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:

وَجَعَلُوا يَنْقُلُونَ الصَّخْرَ وَهُمْ يَرْتَجِزُونَ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهُمْ وَهُوَ يَقُولُ اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْآخِرَةِ فَاغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ

"Sahabiler, şiirler söyleyerek taş taşımaya başladılar. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de onlarla birlikte: Allahumme lâ hayra illâ hayru'l-âhira ağfir li'l-Ensâri ve'l-Muhâcira (=Allahım! Ahiret hayatından başka hiçbir hayr yoktur. Ensar ile Muhacir'i bağışla)' diyordu."

279 Daha önce geçti.

tan[280] karnına taş bağladı, hem misafirliğe gitti[281] ve hem de evinde misafir ağırladı.[282]

Başının ortasından[283] ve ayağının üst tarafından,[284] omuzları arasından ve iki boyun damarından kan aldırdı.[285]

Hastalanınca tedavi oldu. Hastayı dağladı,[286] fakat kendisi dağlanmadı.[287]

---

280 Bu konuda bir çok hadis vardır. Bunlardan birisi şöyledir: Buhârî, Menakıb 25, Fezailu's-Sahâbe 2, Lukata 11; Müslim, Zühd (2009)'da bunu hicret ile ilgili kıssanın içerisinde Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
فَصَبَبْتُ عَلَى اللَّبَنِ حَتَّى بَرَدَ أَسْفَلُهُ فَانْطَلَقْتُ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَافَقْتُهُ قَدِ اسْتَيْقَظَ فَقُلْتُ اشْرَبْ يَا رَسُولَ اللهِ فَشَرِبَ حَتَّى رَضِيتُ ....."Bu sırada sütün üzerine biraz su döktüm. Böylece süt kabının aşağısı serinledi. Bunun üzerine süt kabını Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götürdüm. Onu uyanmış vaziyette buldum. Ona: 'Ey Allah'ın Resulü! (Şu) sütü iç!' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de sütü içti. Ben de onun bu sütü içmesinden memnun kaldım." Yine Buhârî, Et'ime 6, 41; Müslim, Zühd 31 (2975)'de konuyla ilgili olarak Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şunu rivayet etmiştir:
تُوُفِّيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ شَبِعْنَا مِنَ الْأَسْوَدَيْنِ التَّمْرِ وَالْمَاءِ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki siyah olan hurma ve suya doyup kandığımızda vefat etti."

281 Konuyla ilgili hadislerden birisi; Buhârî'nin, Nikah 44'de Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiği hadistir.

282 Konuyla ilgili hadislerden birisi de; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in İtbân ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın evinde namaz kıldığını anlatan hadistir. Buhârî, Et'ime 15'de bunu rivayet etmiştir.

283 Buhârî, Tıb 14'de bunu Abdullah ibn Buhayne (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
احْتَجَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ فِي وَسَطِ رَأْسِهِ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ihramlı iken başının ortasından kan aldırdı."

284 Ebu Dâvud, Menasık 35 (1837)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْتَجَمَ وَهُوَ مُحْرِمٌ عَلَى ظَهْرِ الْقَدَمِ مِنْ وَجَعٍ كَانَ بِهِ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ihramlı iken ayağının üzerinde bulunan bir ağrıdan dolayı kan aldırdı." Ebu Dâvud devamla der ki: "Ben, Ahmed'i: 'İbn Ebi Arûbe bu hadisi Katâde'den mürsel olarak rivayet etmiştir' derken işittim." Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 10/163'de der ki: "Bu hadisin ravileri, sağlam/sahih kimselerdir." Daha sonra İbn Hacer, Ebu Dâvud'un (az önce geçen) sözünü nakletti, sonra da Ebu Dâvud'un bu sözünü tenkit ederek: 'Bu durum, önemli bir illet değildir' dedi."

285 Ebu Dâvud, Tıb 4 (3860); Tirmizî, Tıb 12 (2051); Şemâil, (363); İbn Mâce, Tıb 21 (3483)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْتَجَمَ فِي الْأَخْدَعَيْنِ وَالْكَاهِلِ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) omuzları arasından ve iki boyun damarından kan aldırdı."

286 Tirmizî, Tıb 11 (2050)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَوَى أَسْعَدَ بْنَ زُرَارَةَ مِنَ الشَّوْكَةِ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Es'ad ibn Zürâre (radıyallâhu anh)'ı vücudunda çıkan bazı kızıllıklardan dolayı dağla(mak suretiyle onu tedavi et)ti."

287 Buhârî, Tıb 4'de bunu Câbir (radıyallâhu anh) yoluyla Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir:

Okuyarak tedavi yaptı,[288] fakat kendisini başkasının okumasını istemedi.[289] Hastaya, kendisine zarar verecek şeyleri yemesini yasakladı.[290]

8. Muamelelerindeki Tavrı

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), muamele yönünden insanların en iyisiydi. Bir borç aldığında onu öderken aldığı şeyden daha iyisiyle ödemede bulunurdu.[291] Herhangi bir kimseden borç aldığında borcunu öder, o kimse için dua edip:

إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَتِكُمْ خَيْرٌ فَفِي شَرْطَةِ مِحْجَمٍ أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ أَوْ لَذْعَةٍ بِنَارٍ تُوَافِقُ الدَّاءَ وَمَا أُحِبُّ أَنْ أَكْتَوِيَ "Eğer sizin devalarınızdan herhangi bir şeyde bir hayır mevcut ise bu; kan alma aleti (neşter bıçağ)ında veya bal şerbetinde ya da bir derde çare olacak ateşle dağlamakta vardır. Fakat ben, dağlama tedavisini sevmiyorum."

288 Buhârî, Tıb 38'de bunu Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle rivayet etmiştir: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْقِي يَقُولُ امْسَحِ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ بِيَدِكَ الشِّفَاءُ لَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا أَنْتَ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şu duayı okumak suretiyle okuma tedavisi yapardı: "imsehi'l-bâse rabbe'n-nâsi biyedike'ş-şifâu lâ kâşife lehu illa ente" (=Ey insanların Rabbi! Hastalığı sil. Şifa ancak senin elindedir. Onu senden başka kaldıracak hiç kimse yoktur)."

289 Buhârî, Tıb 42'de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) yoluyla Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şunu rivayet etmiştir: سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ ...... هُمُ الَّذِينَ لَا يَسْتَرْقُونَ وَلَا يَتَطَيَّرُونَ وَلَا يَكْتَوُونَ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ "Yetmişbin kişi hesaba çekilmeksizin (cennete girecek). Cennete hesaba çekilmeden girecek olanlar; (Allah'ın Kitabı ile Resulü'nün sünneti dışındaki şeylerle) okuyup tedavi olmayanlar, uğursuzluk diye bir şey kabul etmeyenler, (ihtiyaç duyulmadığı durumlarda) dağlama yaptırmayanlar, Rablerine güvenip dayananlardır."

290 Tirmizî, Tıb 1 (2037); Şemâil, (180); Ebu Dâvud, Tıb 2 (3856); İbn Mâce, Tıb 3 (3442); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/364'de bunu Ümmü'l-Münzir (radıyallâhu anhâ) 'dan şöyle rivayet etmiştir: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَهُ عَلِيٌّ وَلَنَا دَوَالٍ مُعَلَّقَةٌ قَالَتْ فَجَعَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ وَعَلِيٌّ مَعَهُ يَأْكُلُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيٍّ مَهْ مَهْ يَا عَلِيُّ فَإِنَّكَ نَاقِهٌ قَالَ فَجَلَسَ عَلِيٌّ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ قَالَتْ فَجَعَلْتُ لَهُمْ سِلْقًا وَشَعِيرًا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَلِيُّ مِنْ هَذَا فَأَصِبْ فَإِنَّهُ أَوْفَقُ لَكَ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), beraberinde Ali (radıyallâhu anh)'da olduğu halde yanıma girdi. Bizim asılı hurma salkımlarımız vardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlardan yemeye başladı. Beraberinde olan Ali'de yiyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ali'ye: 'Ey Ali! Yeter yeter. Sen de hastalıktan daha yeni kurtuluyorsun' buyurdu. Bunun üzerine Ali oturdu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise yemeye devam etti. Onlara, şalgam yaprağı ile arpadan yapılmış bir yemek getirdim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Ali! İşte bundan ye. Bu senin için daha hayırlıdır' buyurdu."

291 Buhârî, İstikraz 7'de bunu Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: كَانَ لِرَجُلٍ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِنٌّ مِنَ الْإِبِلِ فَجَاءَهُ يَتَقَاضَاهُ فَقَالَ أَعْطُوهُ فَطَلَبُوا سِنَّهُ فَلَمْ يَجِدُوا لَهُ إِلَّا سِنًّا فَوْقَهَا فَقَالَ أَعْطُوهُ فَقَالَ أَوْفَيْتَنِي أَوْفَى اللهُ بِكَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ خِيَارَكُمْ أَحْسَنُكُمْ قَضَاءً "Bir adamın, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den belli bir yaşta bir deve alacağı vardı. Bu adam (günün birinde) alacağını istemek üzere Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. (Fakat alacağını biraz kaba bir şekilde istedi.) Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (yanında bulunan kimselere): '(Bu adama, onun devesi yaşında bir deve) verin' buyurdu. Bunun üzerine sahabiler, onun devesi yaşında bir deveyi aradılar. Fakat ona verilecek yaşta bir deve bulamadılar. Ancak onun devesinden daha değerli yaşta bir deve buldular. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): '(Bunu) ona verin' buyurdu. Adam: 'Sen bana alacağımı fazla verdin. Allah'ta sana bol versin' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Doğrusu sizin en hayırlınız, borcunu en güzelde ödeyeninizdir' buyurdu."

بَارَكَ اللهُ لَكَ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ إِنَّمَا جَزَاءُ السَّلَفِ الْحَمْدُ وَالْأَدَاءُ

"Bâreke'llahu leke fî ehlike ve mâlike innemâ cezâu's-selefi'l-hamdu ve'l-edâu (=Allah, ailenin ve malının bereketini versin. Borcun karşılığı teşekkür ve ödemedir)."[292]

Bir adamdan kırk sa' borç aldı. Ensar'dan olan bu adam ihtiyaç duyup Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

- 'Henüz bize bir şey gelmedi' buyurdu. Bunun üzerine adam, ileri geri konuştu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'İyilik dışında bir şey söyleme. Ben borç alanların en hayırlısıyım' buyurdu. Daha sonra o adama, kırkı borç karşılığı ve kırkı da fazladan olmak üzere seksen sa' verdi. Bu olayı, Bezzâr rivayet etmiştir.[293]

Bir deveyi borca almıştı. Devenin sahibi borcunu almak için Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip ona ağır sözler söyledi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabileri, o adama tepki gösterdiler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

دَعُوهُ فَإِنَّ لِصَاحِبِ الْحَقِّ مَقَالًا

- 'Adamı bırakın. Çünkü hak sahibinin söz söylemeye hakkı var' buyurdu.[294]

Bir defasında bir şey satın almıştı. Ancak yanında ona verecek parası yoktu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e kâr teklif edilince o şeyi sattı. Bundan elde ettiği kârı da, Abdulmuttalib oğullarının dullarına sadaka olarak verip:

لَا أَشْتَرِي بَعْدَهَا شَيْئًا إِلَّا وَعِنْدِي ثَمَنُهُ

- 'Bundan sonra yanımda alacak para olmadan bir şey satın almam' buyurdu.[295]

---

292 Nesâî, Büyu' 97; İbn Mâce, Sadakât 16 (2424); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/36'da bunu Abdullah ibn Ebi Rebîa el-Mahzûmî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
293 Bezzâr, (924)
294 Buhârî, İstikraz 13'de Müslim, Müsakat 120 (1601)'de bunu Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
295 Ebu Dâvud, Büyu' 9 (3344)'de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Bu hadisi, Ebu Dâvud rivayet etmiştir. Bu hadis, belli bir müddete kadar zimmete borçlanarak alışveriş yapmaya ters düşmez. Çünkü o başka şey, bu başka şey.

Bir alacaklısı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den alacağını almak istemeye gelip ona karşı ağır sözler söyledi. Bunun üzerine Hz. Ömer, adama karşı tepki gösterdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ömer'e:

- 'Ey Ömer! Ağır ol. Ben, bana borcumu ödememi emretmene, o da kendisine sabrı emretmene daha muhtaç durumda' buyurdu.[296]

Bir yahudi, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, bir müddete kadar veresiye bir şey satmıştı. Yahudi, daha ödeme müddeti dolmadan parasını almak için Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- '(Belirtilen) müddet daha henüz dolmadı' buyurdu. Yahudi:

- 'Ey Abdulmuttalib oğulları! Siz gerçekten borcunuzu oyalayıp ödemiyorsunuz' dedi.

Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabileri adama karşı sert tepki gösterdiler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara engel oldu. Bu durum, ancak Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yumuşak huyluluğunu artırdı. Bunu gören yahudi:

- 'Onda peygamberlik alametlerinin hepsini gördüm. Sadece biri kalmıştı. O da, kendisine karşı yapılan aşırı cahilce tavırların ancak onun yumuşak huyluluğunu artırmasıydı. İşte onu da, bilmek istedim' deyip Müslüman oldu."[297]

9. Tek Başına ve Arkadaşlarıyla Birlikte Yürümesindeki Tavrı

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) yolda giderken öne hafif meyilli bir şekilde yürürdü.[298] Yürüyüş yönünden insanların en hızlısı, en güzeli ve en vakarlı yürüyeni idi.

Ebu Hureyre der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den daha güzel hiçbir şey görmedim. Sanki güneş onun yüzünde gezinirdi. Ondan daha hızlı

296 Hâkim, Müstedrek, 2/32

297 İbn Hibbân, Sahîh, (2105)

298 Tirmizî, Menakıb 8 (3637); Şemâil, (5, 6, 124)'de Ali (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Ali (radıyallâhu anh), Pey gamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sıfatı hakkında şöyle der: إِذَا مَشَى تَكَفَّأَ تَكَفُّؤًا كَأَنَّمَا انْحَطَّ مِنْ صَبَبٍ "Yürüdüğü zaman yokuştan iniyormuşçasına öne hafif meyilli bir şekilde yürürdü."

yürüyen hiç kimse görmedim. Sanki yer, onun ayaklarının altında dürülürdü. Hiçbir şeye aldırmadan normal bir şekilde yürümesine rağmen,[299] ona yetişmek için kendimizi zorlardık."

Hz. Ali'de şöyle der: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yokuştan aşağı iniyormuşçasına vücudu dik bir vaziyette yürürdü."[300]

Yine Hz. Ali bir keresinde şöyle der: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yürüdüğü zaman takallu' ederdi."[301]

Derim ki: Takallu', yokuştan aşağı inen biri gibi tamamen yerden yukarı doğrulmak demektir ki, bu yürüyüş şekli azim, himmet ve şecaat sahiplerinin yürüyüş şeklidir. Yine bu; en dengeli, organlar için en rahat ve dikkatsiz, sakar ve ölü gibi yürüyüşten en uzak olan yürüyüş şeklidir. Çünkü yürüyen kimse, ya yürürken ölü gibi yürür, sanki yüklenilmez odun gibi bir tek stilde gider ki bu, kötü, çirkin bir yürüyüş şeklidir, ya densiz deve gibi bir o yana bir bu yana[302] çalkanarak yürür ki bu da, kötü bir yürüyüş şeklidir ya da ağırbaşlı yürür. Bu son yürüyüş şekli; Yüce Allah, Kitab'ında da anlattığı üzere, Rahman'ın iyi kullarının yürüyüş şeklidir. Nitekim yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

وَعِبَادُ الرَّحْمَانِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا

"Rahman'ın kulları, yeryüzünde ağırbaşlı yürürler."[303]

---

299 Tirmizî, Menakıb 12 (3648)'de bunu Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّ الشَّمْسَ تَجْرِي فِي وَجْهِهِ وَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَسْرَعَ فِي مِشْيَتِهِ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّمَا الْأَرْضُ تُطْوَى لَهُ إِنَّا لَنُجْهِدُ أَنْفُسَنَا وَإِنَّهُ لَغَيْرُ مُكْتَرِثٍ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yürüyüşünden daha güzel yürüyüşlü hiçbir kimse görmedim. Sanki yeryüzü ona dürülür gibiydi. Ona yetişebilmek için var gücümüzü harcardık. O ise hiçbir sıkıntı çekmeden yürürdü."

300 "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yürüyüşünden daha güzel yürüyüşlü hiçbir kimse görmedim. Sanki yeryüzü ona dürülür gibiydi. Ona yetişebilmek için var gücümüzü harcardık. O ise hiçbir sıkıntı çekmeden yürürdü." Daha önce geçti.

301 Tirmizî, Menakıb 8 (3638); Şemâil, (7, 19, 123)'de bunu Ali (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
إِذَا مَشَى تَقَلَّعَ كَأَنَّمَا يَمْشِي فِي صَبَبٍ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yürüdüğü zaman takallu' ederdi. Yokuştan aşağı iniyormuşçasına vücudu dik bir vaziyette yürürdü." Taberânî'de "el-Mu'cemu'l-Kebîr"de konuyla ilgili olarak Ebu Utbe'den şunu rivayet etmiştir: كَانَ إِذَا مَشَى أَقْلَعَ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yürüdüğü zaman takallu' ederdi.

302 Hâkim, Câbir (radıyallâhu anh)'dan bunu şöyle rivayet etmiştir:
كَانَ إِذَا مَشَى لَمْ يَلْتَفِتْ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yürüdüğü zaman bir o yana bir bu yana çalkanarak yürümezdi."

303 Furkân: 25/63

Seleften bir çok kimse, (ayetin metninde geçen hevnen/ağırbaşlı ifadesi ile ilgili olarak) der ki: "O kullar, kibirli ve ölü gibi değil, ağırbaşlı ve vakarla yürürler. Bu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de yürüyüş şeklidir."

Bu şekilde yürümekle birlikte, yine de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sanki yokuştan aşağı iniyormuşçasına adeta yer onun ayaklarının altında dürülüyormuşçasına bir haldedir. Öyle ki hiçbir şeye aldırmadan normal bir şekilde yürümesine rağmen,[304] onunla birlikte yürüyen kişi, ona yetişmek için kendisini zorlardı. Bu da, iki şeyi göstermektedir:

Birincisi: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yürüyüş şekli, dikkatsiz ve ölü gibi değildi. Aksine en dengeli bir yürüyüş şekline sahipti.

Yürüyüş şekli, on türlüdür: Üçü yukarı da geçti. (Diğerleri ise şunlardır:)

4. Koşma (=sa'y).

5. Remel: Kısa adımlı hızlı yürüme şeklidir. Buna, "Habeb"de denilir. "Sahîh"te Abdullah ibn Ömer'den rivayet edildiğine göre; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), tavaf ederken üç kere remel yapar, dört kere yürürdü.[305]

6. Neselân: Yürüyen kişiyi yormayacak şekilde hafifçe koşma şeklidir. "Müsned"lerden birinde rivayet edildiğine göre; Veda haccı sırasında yaya kimseler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yürümekten yakındılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de onlara: 'Neselândan yararlanın' buyurdu."[306]

7. Havzelâ: Salına salına yürüme şeklidir. Bu yürüyüş şeklinde, kırıtma ve züppelik olduğu söylenmektedir.

8. Kahkara: Arka arka yürüme şeklidir.

9. Cemeza: Yürüyen kimsenin sıçraya sıçraya gitmesidir.

10. Havalı yürüme şeklidir. Bu, kendini beğenmiş ve kibirli kimselerin yürüyüş şeklidir. Yüce Allah, bu şekilde kendini beğenmiş, çalım satarak yürüyen kimseyi yerin altına geçirmiş olup o kimse şimdi kıyamet gününe kadar yerin dibine geçmektedir.[307]

Bu yürüyüş şekillerinin en dengeli olanı, ağırbaşlı ve öne hafif meyilli bir şekildeki yürüme şeklidir.

---

304 Daha önce geçti.

305 Buhârî, Hacc 80; Müslim, Hacc 232 (1261)'de bunu rivayet etmiştir.

306 Hâkim, Müstedrek, 2/101'de bunu Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Hâkim devamla der ki: "Bu hadis, Müslim'in şartına göre sahihtir." Zehebî de bu konuda onu doğrulamıştır.

307 Daha önce geçti.

Sahabileriyle birlikteki yürüyüş şekline gelince; kendisi arkada yürür, sahabileri de önünde giderlerdi. (Sahabilerine:) 'Arkamı meleklere bırakın' buyururdu."[308]

Bu nedenle de bir hadiste: "Sahabilerini sevk ederdi" ifadesi yer almaktadır.

Bazen yalın ayak ve bazen de ayakkabılı bir biçimde yürürdü. Yürürken, sahabileriyle tek tek ve toplu bir şekilde yürürdü. Bir defasında yaptığı savaşlardan birinde yürürken parmağı kanayıp parmağından kan aktı. Bunun üzerine şu beyti söyledi:

هَلْ أَنْتِ إِلَّا إِصْبَعٌ دَمِيتِ   وَفِي سَبِيلِ اللهِ مَا لَقِيتِ

"Sen yalnız kanayan bir parmak değil misin?

Başına gelen Allah yolunda gelmiştir."[309]

Yolculuk sırasında arkadaşlarının gerisinden gider güçsüz kimseyi alıp terkisine bindirir ve onlara dua ederdi.[310] Bunu ise, Ebu Dâvud rivayet etmiştir.

10. Oturması ve Yaslanmasındaki Tavrı

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), gerek yere[311] ve gerekse de hasır ile halı üzerine otururdu.

Kayle bint. Mahreme der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelmiştim. O, uyluklarını karnına doğru çekip dizlerini dikerek ellerini kemer gibi inciklerinden geçirmiş bir vaziyette oturmaktaydı. Onu, tevazulu bir şekilde oturan kimse gibi görünce heyecandan tüylerim ürperdi."[312]

---

308 İbn Mâce, Mukaddime 21 (246); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/332'de Câbir (radıyallâhu anh)'tan bunu şöyle rivayet etmiştir:
كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا مَشَى مَشَى أَصْحَابُهُ أَمَامَهُ وَتَرَكُوا ظَهْرَهُ لِلْمَلَائِكَةِ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) yürüdüğü zaman sahabiler onun önünde yürürlerdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in arkasını melekler için boş bırakırlardı." Bûsirî "Zevâid"de der ki: "Bu hadisin senedinde yer alan raviler, sika/güvenilir kimselerdir."

309 Buhârî, Cihad 9; Müslim, Cihad 112 (1796)'de bunu Cündeb ibni Süfyân (radıyallâhu anh)'tan rivayet

310 Ebu Dâvud, Cihad 94 (2639)'da bunu Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

311 Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 12/67'de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan merfu' olarak şöyle rivayet etmiştir:
كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْلِسُ عَلَى الْأَرْضِ وَيَأْكُلُ عَلَى الْأَرْضِ وَيَعْتَقِلُ الشَّاةَ وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْمَمْلُوكِ عَلَى خُبْزِ الشَّعِيرِ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yere oturur, yerde yemek yer, koyunu tutup bağlar, kölenin arpa ekmeği davetine katılırdı."

312 Buhârî, el-Edebü'l-Müfred, (1183). Taberânî'de, , el-Mu'cemu'l-Kebîr, 1/273'de bu konuda Ebu Umâme el-Hârisî (radıyallâhu anh)'tan şunu rivayet etmiştir:

Adiyy ibn Hâtim (Medine'ye) gelince, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu evine davet etti. (Eve geldiğinde) cariye, oturması için ona bir minder verdi. Minderi kendisi ile Adiyy arasına koyup yere oturdu. Adiyy: - 'Böylece onun bir kral olmadığını anladım' dedi.[313]

Zaman zaman sırt üstü yatıp uzandığı olurdu.[314] Bazen ayağını ayak üzerine atardı.[315] Yastığa da dayanırdı.[316] Bazen sol yanına[317] ve bazen de sağ yanına yaslanırdı. Halsiz kaldığı zamanlarda dışarı çıkmak ihtiyacı duyduğunda sahabilerinden birine dayanarak dışarı çıkardı.[318]

11. Savaş Siyasetindeki ve Stratejisindeki Tavrı

a. Savaşa Çıkacaklardan Biat Alması

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) sahabilerinden biat[319] alırdı. Bazen de onlardan ölüm üzere biat aldığı da olurdu. İslam üzere biat aldığı gibi cihad

---

إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْلِسُ الْقُرْفُصَاءَ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ayaklarını karnına çekip elleriyle onları sararak otururdu."

313 İbn Kesîr, el-Bidâye, 3/82'de geçtiği üzere İbn İshâk bunu senedsiz bir şekilde rivayet etmiştir. Ayrıca Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 2 (2953)'da bunu şöyle rivayet etmiştir:
فَأَلْقَتْ لَهُ الْوَلِيدَةُ وِسَادَةً فَجَلَسَ عَلَيْهَا وَجَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ "Kız çocuğu bir minder koydu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de o minderin üzerine oturdu. Ben de onun önüne oturdum."

314 Yalnız bu rivayet, İbn İshâk'ın naklettiği rivayetin siyakına aykırıdır. Daha önce geçti.

315 Daha önce geçti.

316 Tirmizî, Edeb 23 (2771); Şemâil, (133)'de Câbir ibn Semure (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّكِئًا عَلَى وِسَادَةٍ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i bir yastığa yaslanmış olarak gördüm."

317 Ebu Dâvud, Libas 42 (4143); Tirmizî, Edeb 23 (2770); Şemâil, (129)'de Câbir ibn Semure (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّكِئًا عَلَى وِسَادَةٍ عَلَى يَسَارِهِ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i sol yanı üzere bir yastığa yaslanmış olarak gördüm."

318 Buhârî, Vudu' 45, Meğâzî 83'de bunu Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle rivayet etmiştir:
لَمَّا ثَقُلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاشْتَدَّ بِهِ وَجَعُهُ اسْتَأْذَنَ أَزْوَاجَهُ فِي أَنْ يُمَرَّضَ فِي بَيْتِي فَأَذِنَّ لَهُ فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ تَخُطُّ رِجْلَاهُ فِي الْأَرْضِ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hastalığı ağırlaşıp rahatsızlığı artınca, benim evimde kalıp tedavi görmesi için hanımlarından izin istedi. Onlar da ona izin verdiler. Derken Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), iki kimsenin arasında ayaklarını yerde sürüyerek mescide çıktı."

319 Biat: Türkçe'de biat şeklinde kullanılan kelimenin Arapça aslı bey'attır. Bey'at; satmak, satın almak anlamındaki bey' masdarına bağlı olarak yöneticilik tevdi etmek, birinin yöneticiliğini benimsemek" anlamında kullanılmıştır. Sosyopolitik bir akid olarak ise devlet başkanını seçme, belirleme ve İslâm hukuku çerçevesinde ona bağlılık gösterme anlamına gelmektedir. Genellikle Müslümanlar yaptıkları ticari anlaşmaları teyit amacıyla el sıkışmayı âdet haline getirdiklerinden idare edenle edilen arasında bir nevi anlaşma niteliği taşıyan devlet başkanı seçimini de el sıkışma suretiyle belirlemişler ve aradaki benzerlikten dolayı buna da bey'at demişlerdir. Âdeta devlet başkanını belirleme akdinin taraflarından biri (halk) yönetilme hakkını öbürüne devretmek, diğeri de (devlet başkanı) hukuka riayet etmek suretiyle bunun karşılığını ödemek üzere anlaşmışlardır. (ç)

için de biat alırdı. Mekke'nin fethinden önce sahabilerinden hicret etmek için biat almıştı. Yine onlardan Tevhid üzere, Allah'a ve Resulüne itaate sarılmak üzere biat almıştı. Bazı sahabilerinden de insanlardan hiçbir şey istememek üzere biat almıştı.

Onlardan birinin elinden kamçısı yere düştüğünde hayvanından inip onu kendisi alırdı. Hiç kimseye: 'Onu bana ver' demezdi."[320]

Cihad konusunda, düşmanın durumu hakkında ve (bir yerde konaklamak için) yer seçimi konusunda sahabilerine danışırdı.

(Hâkim'in) "Müstedrek" adlı eserinde Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْثَرَ مَشُورَةً لِأَصْحَابِهِ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

"Resulullah (s.a)'den daha çok arkadaşlarına danışan bir kimse görmedim." [321]

b. Savaş Hazırlıkları

Yolculuk sırasında sevkiyat işlerine bakan kimselerin arasında kalıp güçsüz kimselerin ilerlemelerine yardım eder, yolda kalanları terkisine alırdı. Yol boyunca yol arkadaşlarına en samimi davrananı idi.[322]

Bir gazaya çıkmak istediğinde üstü kapalı tevriyeli ifade kullanırdı.[323] Örneğin, Huneyn savaşına çıkmak istediği zaman: "Necid yolu ve suları nasıldır? Oradaki düşmanlar kimlerdir?' ve buna benzer sorular sorardı.

Yine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: الْحَرْبُ خَدْعَةٌ "Savaş, hiledir."[324]

Düşman hakkında bilgi toplamak üzere casuslar yollar,[325] öncüler gönderir ve geceleyin muhafızlara nöbet tuttururdu.

---

320 Müslim, Zekat 108 (1043); Ebu Dâvud, Zekat 27 (1642)'de bunu Avf ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

321 B.k.z: Tirmizî, Cihad 34 (1714); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/328; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 9/218; Abdurrezzâk, Musannef, 5/331

322 Ebu Dâvud, Cihad 94 (2639)'da bunu Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

323 Buhârî, Cihad 103; Müslim, Tevbe 53 (2769)'da bunu Ka'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

324 Buhârî, Cihad 157; Müslim, Cihad 17 (1739)'de bunu Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

325 Buhârî, Fezailu's-Sahabe 13; Müslim, Fezailu's-Sahabe 48 (2415)'de bunu rivayet etmiştir.

Düşmanla karşılaştığı zaman durup dua eder, Allah'tan yardım dilerdi. Kendisi ve sahabileri, Allah'ı çokça zikreder[326] ve seslerini kısarlardı.[327]

Orduyu ve savaşı organize edip her kanada, (düşmanın konumuna göre) denk bir birlik yerleştirirdi. Onun emriyle, huzurunda Müslümanlar ile düşmanlar arasında karşılıklı düello yapılırdı.

Savaş için gerekli donanımı kuşanırdı. Bazen iki zırhı birbirine geçirip giyinirdi.[328] Sancakları ve bayrakları vardı.[329]

Bir topluluğa üstün geldiği zaman onların topraklarında üç gün kalır, sonra oradan ayrılırdı.[330]

Bir yere baskın yapmak istediği zaman beklerdi. Eğer orada bir müezzinin ezan okuduğunu duyarsa oraya baskın yapmaz, aksi takdirde oraya saldırırdı.[331]

Bazen düşmanına karşı gece baskını düzenler, bazen de gündüzün ansızın düşmana karşı baskın yapardı.[332]

Perşembe günü sabah erkenden yolculuğa çıkmayı severdi.[333]

---

326 Bu husus, Bedir Gazasında geçmektedir. Müslim, Cihad 58 (1763); Ebu Dâvud, Cihad 121 (2690); Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 9 (3081); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/30, 32 bunu Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

327 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/420'de bunu Ebu Eyyûb (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

328 Ebu Dâvud, Cihâd 68 (2590); İbnu Mâce, Cihad 18, (2806)'de bunu rivayet etmiştir.

329 Ebu Dâvud, Cihâd 69 (2592); Tirmizî, Cihâd 9 (1679); İbn Mâce, Cihad 20 (2817)'de bunu Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir:
إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ وَلِوَاؤُهُ أَبْيَضُ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke'ye girdiğinde sancağı beyazdı." Yine Ebu Dâvud, Cihâd 69 (2591); Tirmizî, Cihâd 10 (1680)'de bunu Berâ' ibn Âzib (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
إِنَّ رَايَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ سَوْدَاءَ مُرَبَّعَةً مِنْ نَمِرَةٍ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bayrağı, Nemire kumaşından siyah renkli kare şeklinde idi." Yine Tirmizî, Cihâd 10 (1681); İbn Mâce, Cihad 20 (2818)'de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
كَانَتْ رَايَةُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَوْدَاءَ وَلِوَاؤُهُ أَبْيَضَ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bayrağı siyah ve sancağı da beyaz idi."

330 Buhârî, Cihad 185; Ebu Dâvud, Cihad 122 (2695); Tirmizî, Siyer 3 (1551); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 4/29'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

331 Buhârî, Ezan 6; Müslim, Cihad 120 (1365)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

332 Buhârî, Itk 13'de bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَغَارَ عَلَى بَنِي الْمُصْطَلِقِ وَهُمْ غَارُّونَ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) (Medine'ye saldırmayı planlayan) Mustalikoğulları üzerine ansızın baskın yaptı."

333 Buhârî, Cihad 103'de bunu Ka'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Askerler bir yere konakladığı zaman birbirlerine öyle sokulurlardı ki, üzerlerine bir örtü serilse onların hepsini bürürdü.[334]

Safları düzene koyup: 'Filan, öne geç! Filan, sen arkaya geç!' diyerek askerleri kendi eliyle savaşa hazır hale getirirdi.[335]

Ordusundan her bir savaşçının, kendi kabilesinin sancağı altında savaşmasını isterdi.

Düşmanla karşılaştığı zaman şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ وَمُجْرِيَ السَّحَابِ وَهَازِمَ الْأَحْزَابِ اهْزِمْهُمْ وَانْصُرْنَا عَلَيْهِمْ

"Allahumme munzile'l-kitâbi ve mucriye's-sehâbi ve hâzime'l-Ahzâbi ihzimhum ve'n-surnâ aleyhim (=Kur'an'ı indiren, bulutu yürüten, orduları hezimete uğratan Allahım! Şunları bozguna uğrat. Onlara karşı bize yardım et!)"[336]

Bazen de şu âyetleri okurdu:

سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ

"O topluluk yakında bozulacak ve onlar arkalarını dönüp kaçacaklardır. Kıyamet onların azap ile vaat edildikleri gündür. O ne korkunç, ne acı bir gündür!" (Kamer: 54/45-46)[337]

Bazen de şöyle dua ederdi: اللَّهُمَّ أَنْزِلْ نَصْرَكَ "Allahım! Yardımını indir."[338]

Bazen de şöyle dua ederdi:

اللَّهُمَّ أَنْتَ عَضُدِي وَنَصِيرِي بِكَ أَحُولُ وَبِكَ أَصُولُ وَبِكَ أُقَاتِلُ

"Allahumme ente adudî ve nasîrî bike ehûlu ve bike esûlu ve bike ukâtilu (=Allahım! Benim desteğim Sensin. Yardımcım Sensin. Senin için savaşıyorum)."[339]

---

334 Ebu Dâvud, Cihad 88 (2628)'de bunu Ebu Sa'lebe el-Huşenî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

335 Daha önce geçti.

336 Buhârî, Cihad 112, 156; Müslim, Cihad 20 (1742); Ebu Dâvud, Cihad 89 (2631); Tirmizî, Cihad 9 (1678); İbni Mâce, Cihad 15 (2796); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 4/353, 355, 381'de bunu Abdullah ibn Ebi Evfâ (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

337 Buhârî, Meğâzî 4' de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

338 İbn Kesîr, Câmiu'l-Mesânid, 2/302

339 Ebu Davud, Cihad 90 (2632); Tirmizî, Deavat 121 (3578)''de Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Savaş şiddetlendiği zaman insanlar, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le korunurlardı. Çünkü o, düşmana en yakın olandı.[340]

Savaşta söyledikleri zaman tanınmaları için sahabilerine bir parola belirledi. Parolaları bir defasında "Emit! Emit!" (=Ölüm! Ölüm),[341] bir defasında ise "Yâ Mansûr!" (=yardım edilenler)[342] ve bir keresinde ise "Hamîm Lâ yunsarûn" (=Hamîm. Yardım alamazlar)[343] şeklinde idi.

c. Savaş Aletleri Kullanması

Savaşta zırh ve miğfer giyer, kılıç kuşanır, mızrak ve Arap yayı taşır, kalkan kullanırdı.

Savaş sırasında kibirlilik göstermeyi severdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ مِنْهَا مَا يُحِبُّهُ اللّٰهُ وَ مِنْهَا مَا يُبْغِضُهُ اللّٰهُ فَأَمَّا الْخُيَلَاءُ الَّتِي يُحِبُّهَا اللّٰهُ فَاخْتِيَالُ الرَّجُلِ بِنَفْسِهِ عِنْدَ اللِّقَاءِ وَاخْتِيَالُهُ عِنْدَ الصَّدَقَةِ وَأَمَّا الَّتِي يُبْغِضُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ فَاخْتِيَالُهُ فِي الْبَغْيِ وَالْفَخْرِ

"Bir kısım kibir vardır ki, Allah onu sever. Bir kısım kibir de vardır ki, Allah ona buğzeder. Allah'ın sevdiği kibir, düşmanla karşılaşma sırasında ve sadaka verirken gösterilen kibirdir. Yüce Allah'ın buğzettiği kibir ise azgınlık ve övünme yoluyla gösterilen kibirdir."[344]

Bir defasında (düşmana karşı) mancınıkla saldırdı. Mancınığı, Taif halkına karşı kullanmıştı.[345]

Savaşta, kadınların ve çocukların öldürülmesini yasakladı.[346] Düşman tarafından savaşa katılan kimseye bakardı; eğer tüylenmiş görürse onu öldürür, eğer tüyü bitmemişse hayat hakkı tanırdı.[347]

---

340 Buhârî, Cihad 52'de Berâ' (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilmiştir.

341 Ebu Davud, Cihad 71 (2596); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/46'da İyâs ibn Seleme (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

342 Ebu'ş-Şeyh, Ahlâku'n-Nebi, s. 155'de Zeyd ibn Ali ibni'l-Hüseyn'den senedsiz olarak rivayet etmiştir.

343 Ebu Davud, Cihad 71 (2597); Tirmizî, Cihad 15 (1688)'de bunu rivayet etmiştir.

344 Ebu Davud, Cihad 71 (2659); Nesâî, Zekat 66'da bunu Câbir ibn Atîk (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

345 Buhârî, Cihad 147, 148; Müslim, Cihad 24 (1744)'de bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

346 Ebu Dâvud, Hudud 18 (4404); Tirmizî, Siyer 29 (1584); Nesâî, Kat'u's-Sârık 17 İbn Mâce, Hudud 4 (2541, 2542); İbn Hibbân, Sahîh, (4780); Hâkim, Müstedrek, (2568); Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, (1341)'de bunu Atiyye el-Kurazî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

347 Müslim, Cihad 2 (1731); Ebu Dâvud, Cihad 82 (2612); Tirmizî, Siyer 48 (1617); İbn Mâce, Cihad 38 (2858); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/352'de bunu Büreyde (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Uygun gördüğü fayda doğrultusunda asıl ganimetten pay ayırırdı. Bu ayırdığı payın, Allah ve Resulüne ait olan beşte birlik (=humus) kısmından olduğu da söylenmektedir. Fakat bunun, en zayıf görüş olduğu belirtilmiştir. Ganimetten yapılan bu bağış, beşte birin beşte birlik kısmındandır.

Gazaların birinde, Seleme ibnu'l-Ekva'ya, hem süvari ve hem de piyade payını birlikte verdi. Böylece o gazada büyük yararlılık gösterdiğinden dolayı ona dört pay vermiş oldu.[351]

Ganimetten yapılan bağış istisna yapılırsa Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ganimeti zayıf-güçlü ayırımı gözetmeksizin eşit olarak paylaştırırdı.

Düşman ülkesine ayak bastığı zaman, önden bir askeri birlik gönderirdi. Onların aldığı ganimetten beşte bir payı ayırır, kalanın dörtte birini bağışta bulunur ve arta kalanı da o askeri birlik ile diğer askerler arasında paylaştırırdı. Seferden döndüğü zaman da bunu böyle yapar ve ganimetin üçte birini bağış olarak verirdi.[352] Böyle olmakla birlikte ganimetten yapılan bağışı hoş görmeyip: 'Müminlerin (mal yönünden) güçlü olanları, (maddi açıdan) zayıf müminlere geri versin' buyururdu."[353]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in beşte birlik kısmından önce gerek köle, gerek cariye ve gerekse at olarak tercih edip ganimetten kendine ayırdığı "es-Safiy" diye adlandırılan bir payı vardı.

Kılıcı "Zülfikâr" da, "safiy"den idi.[354]

Müslümanların faydasına olan bir görevden dolayı savaşa katılamayan kimselere de ganimetten pay ayırırdı. Nitekim Hz. Osmân'a, Bedir'de elde edilen ganimetlerden pay ayırmıştı. Oysa Hz. Osman, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızı ve kendi hanımı olan Rukiye'nin hasta bakıcılığını yaptığından dolayı savaşa katılmamıştı. Bundan dolayı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Doğrusu Osmân, Allah'ın ve Resulünün işi için gitti" buyurarak onun savaşa katılmış sevabı aldığını belirtti ve ona ganimetten düşen payını verdi.[355]

---

351 Müslim, Cihad 132 (1807)'de bunu Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Bu hadisin metni şöyledir:
ثُمَّ أَعْطَانِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَهْمَيْنِ سَهْمَ الْفَارِسِ وَسَهْمَ الرَّاجِلِ فَجَمَعَهُمَا لِي جَمِيعًا "Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana iki hisse verdi. Biri süvari hissesi ve biri de piyade hissesi idi. Benim için bunların ikisini bir araya getirdi."

352 Ebu Dâvud, Cihad 146 (2749)'da bunu rivayet etmiştir.

353 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/324'de bunu Ubâde ibnu's-Sâmit (radıyallâhu anh)'tan rivayetetmiştir.

354 Tirmizî, Siyer 12 (1561); İbn Mâce, Cihad 18 (2808)'de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

355 Ebu Dâvud, Cihad 140 (2726)'da bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

d. Komutanlara Yaptığı Tavsiyeleri

Bir yere bir askeri birlik gönderdiği zaman onlara Allah'tan korkmalarını tavsiye edip şöyle derdi:

سِيرُوا بِاسْمِ اللَّهِ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ وَلَا تَمْثُلُوا وَلَا تَغْدِرُوا وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا

"Allah'ın adıyla, Allah'ın yolunda yürüyün. Allah'a küfredenleri öldürün. İşkence yapmayın, haksızlık etmeyin ve çocuk öldürmeyin."[348]

Bir kimsenin, beraberinde Kur'an'la düşman ülkesine yolculuğa çıkmasını yasakladı.

Gönderdiği askeri birliğin komutanına, düşmanla savaşmadan önce onları, şu üç şıktan birini seçmeye davet etmesini emrederdi:

1. Müslüman olup hicret etmeye,

2. Müslüman olup hicret etmemeye. Bu durumda Müslüman Araplar gibi olurlar, fakat ganimetten hisse alamazlar.

3. Cizye vermeye. Eğer düşmanlar, bu üç şıktan birine olumlu cevap verirlerse komutan onların bu isteklerini kabul eder. Aksi takdirde Allah'tan yardım dileyip onlarla savaşır.[349]

12. Ganimetleri Paylaştırmadaki Tavrı

Düşmana karşı zafer elde edince, bir tellala emreder, böylece bütün ganimetleri bir araya toplattırırdı. Önce düşman askerlerinin üzerinde bulunan elbise ve eşyaları alıp onları hak eden kimselere verirdi. Sonra kalanın beşte birini/humusu ayırıp onu Allah'ın uygun gördüğü yerlere harcardı. Onun, İslam'ın (ve Müslümanların) yararına kullanılmasını emrederdi. Sonra (bunları) savaş ganimetinden hissesi olmayan kadınlar, çocuklar ve kölelere azar azar verirdi. Kalanı; bir pay kendisi, iki pay atı olmak üzere süvariye üç pay ve bir pay da piyadeye olmak üzere askerler arasında eşit olarak paylaştırırdı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den aktarılan sahih uygulama bu şekildedir.[350]

348 Buhârî, Cihâd 129; Müslim, İmâre 92–94 (1869)'de bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
349 Müslim, Cihad 2 (1731)'de bunu Büreyde (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
350 Buhârî, Meğâzî 38; Müslim, Cihad 57 (1762)'de bunu bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Sahabiler, gazalarda onunla birlikteyken alım-satım yaparlardı. Onları bu şekilde gördüğü halde alım-satım yapmalarına engel olmadı. Adamın biri, bir benzerini hiç kimsenin elde etmediği bir kazanç sağladığını Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e haber verdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

- 'Bu kazanç nedir?' diye sordu. Adam:

- 'Alım-satım yaptım, üç yüz ukiyye kazanç elde ettim' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Ben sana, bir kimsenin kazandığı en hayırlı kazancı haber vereyim!' dedi. Adam:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Nedir o?' diye sordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Farz namazdan sonra kılınan iki rekat namaz!' buyurdu."[356]

Onlar, gaza için ücretle iş yapanları iki şekilde kiralıyorlardı:

1. Gaza için yola çıkan kimse, yolculuğu sırasında kendi hizmetini görecek birisini ücretle tutardı.

2. Mal karşılığında cihada çıkacak kimseyi ücretli tutardı. Buna, "Ceâil" derlerdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

لِلْغَازِي أَجْرُهُ وَلِلْجَاعِلِ أَجْرُهُ وَأَجْرُ الْغَازِي

"Gazaya çıkan kimse, mükafatını elde eder. Birini ücretli olarak savaşa gönderen kimse de, hem bundan dolayı sevap kazanır ve hem de gazi sevabı elde eder."[357]

Ganimet konusunda iki türlü ortaklık kurarlardı:

1. Ebdân şirketi (=ortaklığı).

2. Bir kimse, devesini yada atını, üzerinde savaşması ve elde ettiği ganimetin yarısını kendisine vermesi koşuluyla diğer bir kimseye verip gazinin elde ettiği payı aralarında paylaşırlardı. Öyle ki birine okun gövdesi ve diğerine ise okun ucundaki demiri ile arkasına takılan yelek kısmı düşerdi.

356 Ebu Dâvud, Cihad 168 (2785)'da bunu sahabenin birinden rivayet etmiştir.

357 Ebu Dâvud, Cihad 29 (2526)'da bunu Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Abdullah ibn Mes'ud der ki: "Ben, Ammâr ve Sa'd, Bedir savaşında elde edeceğimiz ganimetler konusunda ortaklık kurduk. Sa'd, iki esir getirdi. Ben ve Ammâr ise hiçbir şey getiremedik."[358]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), askeri birliği bazen süvari ve bazen de piyade birliği şeklinde gönderirdi. Fetihten sonra 'yardımcı kuvvet' olarak gelen kimselere ganimetten pay ayırmazdı.

13. Savaş Sırasında Düşmandan Ele Geçen Yiyeceklerin Ganimete Girmeyip Yemenin Mubah Olmasındaki Tavrı

Müslümanlar, savaşlarda Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında bal, üzüm ve çeşitli yiyecek maddeleri ele geçirirlerdi. Bunları yerlerdi, ganimet malları arasına koymazlardı.[359]

Abdullah ibn Ömer der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminde bir ordu, ganimet olarak yiyecek ve bal ele geçirmişti. Fakat bunlardan beşte birlik pay/humus alınmadı."[360]

Bu hadisi, Ebu Dâvud rivayet etti.

Abdullah ibn Muğaffel, Hayber savaşında tek başına bir yağ tulumu ele geçirip:

- 'Bugün bundan hiç kimseye bir şey vermem' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun bu sözünü duyup tebessüm etti, ona hiçbir şey demedi."[361]

Abdullah ibn Ebi Evfa'ya:

- 'Siz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminde ele geçirdiğiniz yiyecek maddelerinin beşte birlik payı/humusu verir miydiniz?' diye soruldu. O da:

- 'Hayber savaşında yiyecek maddesi ele geçirmiştik. İsteyen gelip ondan kendisine yetecek miktar alıp giderdi' diye cevap verdi."[362]

---

358 Ebu Dâvud, Büyu' 29 (3388); Nesâî, Büyu' 105; İbn Mâce, Ticârât 63 (2288)'de bunu Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

359 Buhârî, Farzu'l-Humus 20'de bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: كُنَّا نُصِيبُ فِي مَغَازِينَا الْعَسَلَ وَالْعِنَبَ فَنَأْكُلُهُ وَلَا نَرْفَعُهُ "Biz, gazalarımızda bal ve üzüm (gibi yiyecek maddeleri) ele geçirirdik. Sonra da bunları yerdik. (Biriktirmek için) kaldırmazdık.

360 Ebu Dâvud, Cihad 127 (2701)'de bunu rivayet etmiştir.

361 Buhârî, Farzu'l-Humus 20; Müslim, Cihad 72-73 (1772)'de bunu rivayet etmiştir.

362 Ebu Dâvud, Cihad 127 (2702)'de bunu rivayet etmiştir.

Sahabeden biri der ki: "Biz, savaşta ele geçirdiğimiz cevizleri yiyip onu paylaştırmazdık. Öyle ki tulumlarımız ceviz dolu olduğu halde eşyalarımızın yanına dönerdik."[363]

14. Yağma ve İşkence Yapmanın Yasak Olması Hususundaki Tavrı

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) savaşlarında yağma ve işkenceyi yasaklayıp şöyle buyurdu: مَنِ انْتَهَبَ نُهْبَةً فَلَيْسَ مِنَّا "Yağma yapan kimse bizden değildir."[364]

İçlerinde yağmalanan maldan yemek pişirilen tencereleri emredip döktürdü.[365]

Ebu Dâvud, Ensar'dan bir adamın şöyle dediğini nakletmiştir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte bir sefere çıkmıştık. İnsanlar aşırı bir ihtiyaç ve zorluk içine düşmüşlerdi. Derken bir davar sürüsüne rastlayıp sürüyü yağmaladılar. Tencerelerimiz (yağmaladığımız hayvanların etleriyle) kaynadığı bir sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yayını baston gibi kullanıp yürüyerek (yanımıza) geldi. Tencerelerimizi yayıyla devirip döktü. Sonra da eti toprağa bulamaya başladı. Sonra da:

إِنَّ النُّهْبَةَ لَيْسَتْ بِأَحَلَّ مِنَ الْمَيْتَةِ أَوْ إِنَّ الْمَيْتَةَ لَيْسَتْ بِأَحَلَّ مِنَ النُّهْبَةِ

- 'Yağmacılık yapmak, leş yemekten daha helal değildir ya da leş yemek, yağma yapmaktan daha helal değildir' buyurdu."[366]

15. Ganimet Malını Çalmaya Karşı Tavrı

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ganimet malından bir şey çalma konusunda gerçekten çok tepki gösterip:

هُوَ عَارٌ وَنَارٌ وَشَنَارٌ عَلَى أَهْلِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

- 'Çalınan o mal, sahibine, kıyamet günü utançtır, ateştir ve kepazeliktir' buyurdu."[367]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kölesi Mid'am savaşta vurulup öldürülünce, sahabiler:

363 Ebu Dâvud, Cihad 129 (2706)'de bunu rivayet etmiştir.
364 Tirmizî, Siyer 40 (1601)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
365 Buhârî, Şerike 3; Müslim, Edahi 21 (1968)'de bunu Râfi' ibn Hadîc (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
366 Ebu Dâvud, Cihad 128 (2705)'de bunu rivayet etmiştir.
367 Nesâî, Hibe 1'de Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilmiştir.

- 'Cennet ona mübarek olsun!' dediler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise:

كَلاَّ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ الشَّمْلَةَ الَّتِي أَخَذَهَا يَوْمَ خَيْبَرَ مِنَ الْمَغَانِمِ لَمْ تُصِبْهَا الْمَقَاسِمُ لَتَشْتَعِلُ عَلَيْهِ نَارًا

- 'Hayır, hayır! Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Hayber'in fethi günü henüz daha paylaştırma yapılmadan ganimet malları arasından çaldığı kadife şal onun üzerinde alev alev yanmaktadır' buyurdu.

(Bunu işiten) bir adam, bir ya da iki ayakkabı bağı getirdi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

شِرَاكٌ أَوْ شِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ

- 'Ateşten bir ya da iki ayakkabı bağı!' buyurdu."[368]

Ebu Hureyre anlatıyor: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) aramızda ayağa kalkıp ganimet malından çalmanın durumunu anlattı, günahının büyüklüğünü, bu işin korkunçluğunu belirtti. Sonra da:

لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رَقَبَتِهِ شَاةٌ لَهَا ثُغَاءٌ عَلَى رَقَبَتِهِ فَرَسٌ لَهُ حَمْحَمَةٌ يَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغِثْنِي فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ وَعَلَى رَقَبَتِهِ بَعِيرٌ لَهُ رُغَاءٌ يَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغِثْنِي فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ وَعَلَى رَقَبَتِهِ صَامِتٌ فَيَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغِثْنِي فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ أَوْ عَلَى رَقَبَتِهِ رِقَاعٌ تَخْفِقُ فَيَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَغِثْنِي فَأَقُولُ لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ

"Sakın kıyamet günü şöyle bir manzarayla karşılaşmayayım: Sizden birisinin omzunda meleyen bir koyun ve (diğerinizin) omzunda kişneyen bir at, bana:

- 'Ey Allah'ın Resulü! İmdadıma yetiş!' diye sesleniyorlar. Ben de, her birine:

- 'Senin için bir şey yapamam. Ben sana karşı görevimi tebliğ ettim' diyorum. Bir diğerinizin omzunda altın ve gümüş yükü bana:

- 'Ey Allah'ın Resulü! İmdadıma yetiş!' diyor. Ben de, ona:

368 Buhârî, Meğazi 40; Müslim, Selâm 115-118 (2225)'de bunu Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

- 'Senin için hiçbir şey yapamam. Ben sana karşı görevi tebliğ ettim' diyorum. Başka birimizin omzunda dalgalanan elbise, bana:

- 'Ey Allah'ın Resulü! İmdadıma yetiş!' diyor. Ben de ona:

- 'Senin için hiçbir şey yapamam. Ben sana karşı görevi tebliğ ettim' diyorum' buyurdu."[369]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yol ağırlığı olan eşyasını korumakla görevli (Kirkire adında) kimse ölünce, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

هُوَ فِي النَّارِ - 'O, cehennemdedir' buyurdu. Bunu duyan sahabiler ona bakmaya gittiklerinde, onun yanında ganimet malından çaldığı bir aba buldular.[370]

Gazalardan birinde[371] sahabiler:

- 'Filanca kimse şehittir, filanca kimse şehittir' diye şehitleri saymaya başladılar. Bir adamın başına varıp da:

- Filanca kimse de şehittir' dediklerinde, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

كَلَّا إِنِّي رَأَيْتُهُ فِي النَّارِ فِي بُرْدَةٍ غَلَّهَا أَوْ عَبَاءَةٍ

- 'Hayır, hayır! Doğrusu ben onu ganimetten çaldığı bir hırka yada aba içinde cehennemde görüyorum' buyurdu. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ömer'e:

اذْهَبْ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ اذْهَبْ فَنَادِ فِي النَّاسِ أَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ

- 'Git, Ey Hattâb'ın oğlu! Git, insanlara: 'Cennete, müminlerden başka hiç kimse giremeyecektir' diye seslen' buyurdu.[372]

Bir adam, Hayber savaşında vefat etmişti. Bu durumu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e haber verdiler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Arkadaşınızın cenaze namazını kılın!' buyurdu. Bu söz üzerine insanların moralleri bozuldu. Onların bu halini gören Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

369 Buhârî, Cihad 189; Müslim, İmaret 24 (1831); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 2/426'de bunu rivayet etmiştir.

370 Buhârî, Cihad 190; İbni Mâce, Cihad 34 (2849)'da bunu Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

371 Hayber savaşında (ç)

372 Müslim, İman 182 (114); Tirmizî, Siyer 21 (1574)'de bunu Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

'Arkadaşınız Allah yolunda iken ganimet malından bir şey çaldı' buyurdu. Bunun üzerine sahabiler, onun eşyalarını araştırdılar. Eşyaları içerisinde iki dirhem kıymetinde olmayan yahudi yapımı bir boncuk salkımı buldular."[373]

Bir ganimet ele geçirdiği zaman Bilal'e, (ganimeti getirmeleri için) insanlar arasında duyuru yapmasını emrederdi. İnsanlar da ele geçirdikleri ganimetleri getirirlerdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), beşte birini alır, geri kalanı paylaştırırdı. Ganimet paylaştırıldıktan sonra bir adam kıldan yapılmış bir yular getirdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

- 'Bilal'in üç kere seslendiğini işittin mi?' diye sordu. Adam:

- 'Evet, (işittim)' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'O halde onu getirmekten seni alıkoyan şey nedir?' diye sordu. Bunun üzerine adam, (yaptığı yanlışlıktan dolayı) özür diledi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

كُنْ أَنْتَ تَجِيءُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَنْ أَقْبَلَهُ مِنْكَ

- 'Sen bunu kıyamet günü getirmiş olsan bile, yine de onu senden asla kabul etmeyeceğim' buyurdu."[374]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ganimet malından çalan kimsenin malının yakılmasını ve o kimsenin (bir ta'zir cezası olarak) dövülmesini emretti.[375]

Ondan sonra hilafete geçen iki Raşid halife Ebu Bekr ile Ömer'de, ganimet malından çalan kimsenin malını yaktırmıştı.[376]

Bazıları, ganimet malından çalan kimsenin dövülmesi ve malının yakılması ile ilgili bu uygulamanın; yukarıda naklettiğim diğer hadislerle hükmü-

---

373 Ebu Dâvud, Cihad 133 (2710); Nesâî, Cenâiz 66; İbn Mâce, Cihad 34 (2848); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/114, 5/192'de bu hadisi Zeyd ibn Hâlid el-Cühenî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

374 Ebu Dâvud, Cihad 134 (2712)'de bunu Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

375 Ebu Dâvud, Cihad 135 (2713); Tirmizî, Hudud 28 (1461)'de bunu Ömer (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
إِذَا وَجَدْتُمُ الرَّجُلَ قَدْ غَلَّ فَأَحْرِقُوا مَتَاعَهُ وَاضْرِبُوهُ "Ganimet mallarından mal çalan bir kimseyi ele geçirecek olursanız eşyasını yakın ve kendisini de (ta'zir cezası olarak) dövün."

376 Ebu Dâvud, Cihad 135 (2715)'de bunu Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ حَرَّقُوا مَتَاعَ الْغَالِّ وَضَرَبُوهُ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Bekr ile Ömer ganimetten mal çalan bir kimsenin eşyasını yakmışlar ve onu (ta'zir cezası olarak da) dövmüşlerdir."

nün yürürlükten kaldırıldığını, çünkü bu hadislerin hiçbirinde yakma meselesi bulunmadığını söylemişlerdir.

Bazıları da diyorlar ki: -Bu doğru olan görüştür- Bu uygulama; kamu menfaatine göre uygulanmak üzere devlet başkanlarının ictihadlarına bırakılmış ta'zir cezaları ve malî cezalar türündendir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yaktığı da olmuş, yakmadığı da olmuş. Ondan sonra gelen halifeleri de, aynı uygulamada bulunmuşlardır. Tıpkı içki içen kimsenin üçüncüde ya da dördüncü de öldürülmesi meselesinde olduğu gibi.[377] Bu, had cezası olmadığı gibi hükmü yürürlükten kaldırılmış da değildir. Sadece devlet başkanının ictihadına bağlı bir ta'zir cezasıdır.

16. Esirlerlerle İlgili Uygulamadaki Tavrı

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), esirlerin bir kısmını karşılıksız salıverir, bir kısmını öldürür, bir kısmını da mal karşılığında bırakır ve bir kısmını da Müslüman esirlerin kurtulması için değiş-tokuş yapardı. Bunların hepsini kamu menfaati gereği yapmıştı. Örneğin, Bedir esirlerini mal karşılığı bırakıp:

لَوْ كَانَ الْمُطْعِمُ بْنُ عَدِيٍّ حَيًّا ثُمَّ كَلَّمَنِي فِي هَؤُلَاءِ النَّتْنَى لَتَرَكْتُهُمْ لَهُ

- 'Mut'im ibn Adiyy hayatta olsaydı da şu kokuşmuş adamlar hakkında benimle konuşup aracılık etseydi onun hatırına bunları bırakırdım' buyurdu."[378]

Hudeybiye anlaşması sırasında seksen silahlı adam gafil avlamak isteyerek Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerine saldırdı. Fakat Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onları esir aldı, sonra da onları fidye almaksızın serbest bıraktı.[379]

Hanifeoğullarının reisi Sümâme ibn Üsâl'i esir alıp onu mescidin direğine bağladı, sonra da onu serbest bıraktı. Bunun üzerine o da müslüman oldu.[380]

---

377 Ebu Dâvud, Hudud 36 (4482); Tirmizî, Hudud 15 (1444); Nesâî, Eşribe 42; İbn Mâce, Hudud 17 (2573)'de bunu şöyle rivayet etmiştir:
مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فِي الرَّابِعَةِ فَاقْتُلُوهُ "Kim içki içerse ona (ceza olarak) değnekle vurun. İçki içmeye devam ederse dördüncü de onu öldürün."

378 Buhârî, Farzu'l-Humus 16; Ebu Dâvud, Cihad 120 (2689)'da bu hadisi Cübeyr b. Mut'im (radıyallâhu anh)'an rivayet etmiştir.

379 Müslim, Cihad 133 (1808); Ebu Dâvud, Cihad 120 (2688); Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 59 (3264)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

380 Buhârî, Salat 76; Müslim, Cihad 59 (1764)'de bunu Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Bedir savaşında alınan esirlerin ne olacağı konusunda sahabileriyle istişare etti. Hz. Ebu Bekr es-Sıddîk, düşmanlara karşı (ekonomik ve moral yönünden) bir güç oluşturmak için onlardan fidye almasını ve onları bu şekilde serbest bırakmasını ve böylece belki Allah'ın onları İslâm'a erdireceğini söyledi. Hz. Ömer:

- 'Hayır, vallahi, olmaz. Ben Ebu Bekr'in görüşünde değilim. Bana göre, sen bize izin ver, onların boyunlarını vuralım. Çünkü bunlar kâfirlerin liderleri ve ileri gelenleridir' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gönlü, Hz. Ebu Bekr'in dediğine yattı ve Hz. Ömer'in dediğini arzu etmedi. Ertesi gün olunca, Hz. Ömer geldi. Bir de baktı ki, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr ağlıyor. Bunun üzerine:

- 'Ey Allah'ın Rasûlü! Sen ve arkadaşın neden ağlıyorsunuz? Eğer ağlayacak bir durum varsa ben de ağlayayım, eğer ağlayacak bir şey bulamazsam, sizin ağladığınıza bakarak ben de ağlar görüneyim!' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

أَبْكِي لِلَّذِي عَرَضَ عَلَيَّ أَصْحَابُكَ مِنْ أَخْذِهِمُ الْفِدَاءَ لَقَدْ عُرِضَ عَلَيَّ عَذَابُهُمْ أَدْنَى مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ

- 'Senin arkadaşlarının esirlerden fidye alınmasını bana arzetmelerinden dolayı ağlıyorum. Onların uğrayacağı azap (yanıbaşında bulunan bir ağaca işaret ederek) şu ağaçtan daha yakın bir şekilde bana gösterildi' buyurdu.[381]

---

381 Bu olayda, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hakkında vahiy gelmemiş bir meselede yaptığı ictihad dışında bir şey meydana gelmemiştir. Verdiği hükümde de isabetsizlik etmiş değildir. Çünkü Peygamber hata üzerinde karar kılamaz. Yaptığı, sadece daha iyi olandan iyi olana meyletmektir. Bazı kimseler, bu âyetten; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'in bir günah işlediğini, bir suç işlediğini veya alemlerin Rabbi Allah'a bir konuda isyan ettiğini zannetmektedirler. Nihayet onların zannettikleri gibi olmayan bu bedir esirleri meselesinde şiddetli ikaz indi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu konudaki amacı, sadece Bedir esirleri hakkında bazı sahabileriyle istişare etmekti.

Bunun sonucunda ise, ictihad edip sahabilerin çoğunluğunun görüşünün tercihiyle hükme bağladı. Bunun üzerine Mekkeli müşriklerden olan esirlerin fidyelerini kabul etti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu ictihadı; üstün olanın, iyi olanın ve tercih edilenin aksineydi. Çünkü davanın ve İslam Dinin maslahatı gereği, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onlardan fidyeleri kabul etmemesi gerekmekteydi. Aslında fidyeleri almanın aksine; küfrün gücünü zayıflatmak, müşriklerin büyüklüğünü -diğer Arap topluluklarına karşı- önemsiz göstermek ve üstünlük ile zaferin özellikle de Allah'ın kulları için olduğunu onlara göstermek için esirlerin kanlarının dökülmesi ve akıtılması gerekmekteydi. Zira bu savaş, müminler ile müşrikler arasında meydana gelen ilk savaştı. Bundan dolayı da müminler için çok önemli bir savaştı.

Allah, *"Hiçbir peygambere, yeryüzünde çokça savaşıp (kafirlere karşı) zaferler kazanmadıkça esirler alması yaraşmaz"* (Enfâl: 8/67) âyetini[382] indirdi."[383]

Âlimler, bu iki görüşten hangisinin daha doğru olduğu konusunda tartışmıştır. Bir grup, bu hadisden dolayı Hz. Ömer'in görüşünü tercih etmiştir. Bir grup da, uygulamanın böyle olması, bunun daha önce helal olduğuna dair Allah'tan gelen âyetlere uygun olması, Allah'ın rahmetinin gazabını geçmiş olmasına uygunluğu, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Ebu Bekr'i Hz. İbrahim ile Hz. İsa'ya ve Ömer'i de Hz. Musa'ya benzetmesi,[384] bu esirlerin çoğunun müslüman olması sebebiyle onların soylarından nice müslümanların

---

382 Bu âyet, savaş kurallarından bahseden ilk âyettir. Bu âyetten çıkan hükümleri, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve ashabının bu âyete uygun olarak yaptıkları uygulamaları ve müctehidlerin bu âyet ile sünnete dayanarak yaptıkları ictihadları şöyle özetleyebiliriz:

1. Savaşta İslam ordusunun asıl hedefi; düşmanı yıpratarak savaş gücünü kırmak ve savaşa son vermektir. Bu hedeften saparak düşman askerlerini yakalamamaya uğraşmamak gerekir. Esir almaya, düşmanın kökü kazınıp savaş alanında mücadele eden hiçbir asker kalmayınca başlanmalıdır.

2. Savaşta esir alınanlar hakkında: Müslümanlar, savaş esirlerine iyilik yapıp onları serbest bırakma ve fidye alma hususunda serbest bırakılmışlardır. Bundan, savaş esirlerinin öldürülmeyeceği genel hükmü çıkmaktadır. Bu görüş, en doğru görüştür. Abdullah ibn Ömer, Hasan Basri, Ata ve Hammad b. Ebi Süleyman'da bu görüştedir. Bunlara göre; kişinin ancak savaş durumunda öldürülmesi caizdir ve savaş bittikten sonra ele geçirilen esirler öldürülmezler. Yalnız esirin kaçma ya da bir sabotaj yapma tehlikesi veya İslam devletini yıkma ve diğer esirleri ayaklandırma çabası varsa, daha önce de bu tip girişimlerde bulunmuşsa, bu durumda askerler onu öldürme yetkisine sahiptir. Yalnız işkence yapılarak acılar içinde öldürülmesi caiz değildir.

3. Her şeye rağmen, bu âyette, esirleri öldürme açık bir şekilde yasaklanmamıştır. Bundan yola çıkarak Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah'ın bu emrinin özünü şu şekilde anlamış ve uygulamıştır: İslam devlet başkanı, özel durumlar ve mecburiyetler gerektiriyorsa, bazı savaş esirlerinin öldürülmesini gerekli kılıyorsa, öldürebilir. Bu, genel bir kural olmayıp özel bir durumdur. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bedir savaşında esir alınan 70 kişiden sadece Ukbe b. Ebi Muayt ile Nadr ibnu'l-Hâris, Uhud savaşında yalnızca şair Ebu Azze, Sa'd ibn Muaz'ın kararı üzerine Kureyza oğullarının erkekleri, Hayber savaşında sadece Kinane ibn Ebi'l-Hukayk, Mekke'nin fethinde yalnızca birkaç kişi için ölüm emri vermişti.

4. Savaş esirleri hakkında onlara; ya iyilik yapılıp serbest bırakılır, ya fidye uygulanır, yada kamu hizmetine çalıştırılır.

5. Savaş esiri, devletin iradesi altında kaldığı müddetçe barınması, beslenmesi, hasta ve yaralı ise tedavi edilmesi devletin sorumluluğundadır. Aç ve çıplak bırakılamaz ve işkence yapılamaz.

6. Esirler, takas edilebilir.

7. Cizye denilen vergilerle vergilendirilip zımmi vatandaş kategorisine geçebilirler. B.k.z: Mevdudi, Tefhimu'l-Kur'an, 5/370-378 (ç)

383 Müslim, Cihâd 58 (1763); Ebu Dâvud, Cihâd 121 (2690); Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 9 (3081); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/30, 31, 32'de bunu rivayet etmiştir.

384 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/31 (ç)

çoğalması, fidyeyle müslümanlara gereken kuvvetin sağlanması; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önce Ebu Bekr'in görüşüne uyması, sonra da onun görüşünde sabit kalınması hususunda ona muvafakat etmesi, Ebu Bekr'in bakış açısının derinliği ve ayrıca onun Allah'ın hükmünün baki kalacağı görüşünü öne sürmüş olması ve ceza tarafına rahmet tarafını galip getirmiş olmak gibi sebeplerle Ebu Bekr'in görüşünü tercih etmişlerdir.

Ensar, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in amcası Abbas'ın fidyesini kendisine bırakmak için izin istediğinde, onlara: 'Ondan bir tek dirhem bile bırakmayın' buyurdu.[385]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Seleme ibnu'l-Ekva (radıyallâhu anh)'dan, Hz. Ebu Bekr'in bir gazada kendisine ganimet payı olarak verdiği bir cariyeyi kendine bağış yapmasını istedi. O da, cariyeyi, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bağışladı. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), cariyeyi Mekke'ye gönderip bir grup müslümanı esirlikten kurtarmak için onu fidye olarak verdi.[386]

İki müslümanı, Ukeyl kabilesinden bir adamla değiş-tokuş etti.

Ganimet paylaştırıldıktan sonra Hevâzin kabilesinin esirlerini onlara geri iade etti ve ganimetten payı olanların gönüllerini aldı, onlar da onun hatırına gönüllerini hoş edip paylarını bağışladılar. Bundan hoşnut kalmayanlara bedel olarak her bir insan karşılığı ganimetten altı hisse verdi.[387]

(Bedir) esirlerinden Ukbe ibn Ebi Muayt'ı ve Nadr ibnu'l-Hâris'i, Allah'a ve Rasûlü'ne olan şiddetli düşmanlıklarından ötürü öldürttü.[388]

İmam Ahmed, Abdullah ibn Abbas (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini nakletmiştir: "Esirlerden bir kısmının hiç malı yoktu. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ensar çocuklarına okuma-yazma öğretme karşılığında onları serbest bırakma kararı aldı."[389]

Bu da göstermektedir ki, fidye olarak mal almak nasıl caizse emek karşılığı salıvermek de öylece caizdir.

---

385 Buhârî, Itk 11'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

386 Müslim, Cihad 46 (1755); Ebu Dâvud, Cihad 124 (2697); İbn Mâce, Cihad 32 (2846); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/46, 47, 51'de bunu Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

387 Buhârî, Meğazi 54'de bunu Misver ibni Mahreme (radıyallâhu anh) ile Mervân ibnu'l-Hakem (rh.a)'ten rivayet etmiştir.

388 İbn Kesîr, Bidâye, 2/356, 357'de geçtiğine göre İbn İshâk bunu ilim adamlarından birinden nakletmiştir. Ukbe ibn Ebi Muayt'ın öldürülmesini ise Ebu Dâvud, Cihad 118 (2686)'da Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

389 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/247

Esir alınmadan önce müslüman olanları köle yapmazdı. Arap olmayan Ehl-i kitabı köle yaptığı gibi Arap esirleri de köle yapardı. Hz. Âişe'nin Arap esirlerden alınan bir kadın kölesi vardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): أَعْتِقِيهَا فَإِنَّهَا مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ 'Onu hürriyetine kavuştur. Çünkü o, İsmail (a.s)'ın evlâdındandır' buyurdu.[390]

Mustalıkoğulları esirlerini paylaştırdığında, Cüveyriye bintu'l-Hâris, Sâbit ibn Kays ibn Şemmâs'ın payına düşmüştü. Cüveyriye, kendisini kölelikten kurtarmak için belli miktar mal karşılığında Sabit'le anlaşma yaptı. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cüveyriye'nin kölelikten kurtulması için getirmesi gereken parayı Sâbit'e ödedi ve böylece onunla evlendi.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cüveyriye'yle evlenmesinden dolayı yeni kurulan bu akraba olma ikramı olarak Mustalıkoğulları ailesinden yüz esir köleyi hürriyetine kavuşturdu.[391]

Cüveyriye, halis Araptır. Asr-ı saadette müslümanlar, esir Arap cariyeleriyle cinsel ilişki kurmak için onların müslüman olmalarını beklemezler, hamile olmadığı anlaşılıncaya kadar bekledikten sonra onlarla cinsel ilişkiye girerlerdi. Allah bunu onlara helal kılmış, cariyenin müslüman olmasını şart koşmamış ve hatta *"...Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı. Sahip olduğunuz cariyeler müstesna"* (Nisâ': 4/24) buyurmuştur. Böylece evli bile olsalar hamile olmadığı anlaşılıncaya kadar beklemeyle ilgili gerekli süre tamam olunca cariyelerle cinsel ilişki kurmayı mubah kılmıştır.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), esirlerden payına düşen Fezareoğullarından bir cariyeyi bağış yapmasını kendisinden istediğinde Seleme ibnu'l-Ekva', ona:

- 'Ey Allah'ın Resûlü! Vallahi ondan çok hoşlandım. Ama bir tek elbisesini bile açmadım' dedi.[392]

Eğer müslüman olmadan cariyeyle cinsel ilişki kurmak müslümanlara haram olsaydı bu sözün bir anlamı olmazdı. Cariye de henüz daha müslüman olmamıştı. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu, Mekke'de esir bulunan bir grup müslümanı kurtarmak için fidye olarak vermişti. Müslüman ise fidye olarak verilmez.

---

390 Buhârî, Itk 13; Müslim, Fezailu's-Sahabe 198 (2525)'de bunu Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
391 Ebu Dâvud, Itk 2 (3931)'de Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.
392 Daha önce geçti.

Kısacası, Asr-ı saadette, cariye ile cinsel ilişki kurmak için onun müslümanlığının şart koşulduğuna dair sahabeden gelen haberler arasında bir söze ve bir uygulamaya kesinlikle rastlayamıyoruz. Doğrusu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve sahabilerine uygulamasında Arap esirleri köle yapma ve müslüman olma şartı getirilmeksizin cariyelik mülkiyetiyle esir alınan kadınlarla cinsel ilişki kurma yer almaktadır.

Esir anne ile çocuğunun arasının ayrılmasını yasaklayıp şöyle buyurdu:

مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الْوَالِدَةِ وَوَلَدِهَا فَرَّقَ اللهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَحِبَّتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

"Kim (esir olan) anne ile çocuğunun arasını ayırırsa Allah'da kıyamet günü onunla sevdiklerinin arasını ayırır."[393]

Esirler, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirildiği zaman aralarını ayırmak istemediği için aile fertlerinin hepsini bir yere verirdi.

17. Sonradan Müslüman Olan Kimselerin Malları Hususundaki Tavrı

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uygulamasına göre; bir kimse elinde bulunan bir şeyle müslüman olsa, o şey ona ait olarak kalırdı. Müslüman olmadan önce o şeyi hangi yolla elde ettiğine bakmaz, müslüman olmadan önce nasıl idiyse aynı şekilde o malı, o kişinin elinde bırakırdı.

Müşrikler müslüman oldukları zaman Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) savaş sırasında veya savaştan önce onların telef ettikleri müslüman can veya malını onlara ödettirmezdi.

Hz. Ebu Bekr es-Sıddîk, dinden dönen muhariplere müslümanların diyetlerini ve mallarını ödettirmeye karar vermişti. Hz. Ömer buna karşı çıkıp:

- 'Onların kanları, Allah yolunda akıtılmıştır. Mükâfatları da Allah'a aittir. Şehide diyet yoktur' dedi.

Bunun üzerine sahabiler, Hz. Ömer'in söylediğinde görüş birliğine vardılar. Hem Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), kâfirlerin müslümanlardan zorbalıkla aldıkları malları (onların ellerinde mallar aynen mevcut bulunduğunda bile), o kâfirler müslüman olduktan sonra onlardan bu malları geri alıp müslümanlara geri vermezdi. Müslümanlar mallarını onların ellerinde görürler, ama peşine düşüp istemezlerdi. İster bu mal, akar (=gayrımenkul/taşınmaz) olsun, ister menkul (=taşınabilir) mal olsun durum farketmezdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu konudaki şüphe götürmez uygulaması işte bu şekildedir.

393 Tirmizî, Büyu' 52 (1283); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/413, 414; Hâkim, Müstedrek, (2334)'de bunu Ebu Eyyûb (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'yi fethettiğinde bir grup Muhacir kendine başvurup müşriklerin el koyduğu evlerini kendilerine geri vermesini istediler. Fakat Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlardan hiçbirine evini geri vermedi. Çünkü onlar bu evleri, Allah için terketmişler ve O'nun rızasını kazanmak için onlardan ayrılmışlardı. Allah'da bu evlere bedel onlara cennette daha hayırlı evler vermişti. Dolayısıyla onların, Allah için terkettikleri şeye tekrar dönmeye hakları yoktur. Hatta bundan daha açıkça olanı; Hz.. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Muhacir'in, haccını tamamladıktan sonra Mekke'de üç günden fazla kalmasına bile izin vermemiştir.[394] Çünkü Muhacir, şehrini Allah için terk edip oradan hicret etmiştir. Artık orayı vatan edinmek için geri dönemez olmuştur.[395] İşte bundan dolayı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sa'd ibn Havle'nin durumuna üzülmüş ve onun, Mekke'den hicret etmişken orada ölüp oraya defnedilmesinden dolayı onu "zavallı" olarak nitelemiştir.[396]

18. Savaşta Ele Geçirilen Ganimet Arazilerindeki Tavrı

Sabittir ki, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kurayzaoğulları ve Nadîroğulları arazisi ile Hayber arazisini savaşa katılan gaziler arasında paylaştırdı.

Medine ise Kur'an'la fethedilip halkı öylece müslüman oldu. Bu sebeple olduğu şekliyle bırakıl(ıp statüsünden herhangi bir değişiklik yapılma)dı.

Mekke'yi ise Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) savaşarak, zorla fethetti, fakat orayı paylaştırmadı. Mekke'nin savaşla fethedilmesi meselesi ile paylaştırılmadan olduğu gibi bırakılması meselesinin arasını uzlaştırmak her alim grubu için problem oluşturdu.

Bir grup: 'Çünkü Mekke, hac ibadetinin yapıldığı bir yurttur; bütün müslümanlara vakıftır. Müslümanlar Mekke konusunda eşit haklara sahiptirler. Dolayısıyla Mekke'yi paylaştırma imkanı yoktur' demiştir.

Sonra bunlardan bazıları, Mekke arazisinin satımını ve kiraya verilmesini yasak saymış, bazıları da Mekke'de bulunan evlerin satımını caiz, kiralanmasını yasak saymıştır.

394 Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 47; Müslim, Hac 443 (1352)'de bunu Alâ' ibnu'l-Hadramî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
395 İbn Hacer'e göre, Mekke'de ikamet etme yasağı, fetihten önce oradan hicret etmiş olan kimselere haramdır. (ç)
396 Buhârî, Cenâiz 37'de bunu Sa'd ibn Ebi Vakkâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

19. Müslümanların, Müşrikler Arasında Yaşamasını Yasaklamadaki Tavrı

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hicret etmeye gücü yeten bir Müslümanın müşrikler arasında kalmasını yasaklayıp:

أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ أَظْهُرِ الْمُشْرِكِينَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ لِمَ قَالَ لَا تَرَاءَى نَارَاهُمَا

"Ben, müşrikler arasında ikamet eden her Müslümandan uzağım' buyurdu. Sahabiler:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Niçin (uzaksın)?' diye sordular. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Çünkü ateşleri, birbirini görmeyecek' diye cevap verdi."[397]

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَإِنَّهُ مِثْلُهُ

"Müşrikle birleşen ve onunla oturan kimse, onun gibidir."[398]

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

لَا تَنْقَطِعُ الْهِجْرَةُ حَتَّى تَنْقَطِعَ التَّوْبَةُ وَلَا تَنْقَطِعُ التَّوْبَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا

"Tevbe kapısı kapanıncaya kadar hicret kapısı kapanmaz. Güneş batıdan doğmadan da tevbe kapısı kapanmaz."[399]

20. Eman, Sulh, Düşman Elçilerine Muamelesi, Cizye Alma, Ehl-i Kitap Ve Münafıklara Karşı Muamelesi, Allah'ın Sözünü Dinlemek Üzere Gelen Kafirleri Himaye Etmesi ve Onları Güvence Altına Alması, Yapılan Anlaşmaya Sadık Kalması Ve Hıyanetten Uzak Olması Hususundaki Tavrı

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu sabittir:

397 Ebu Dâvud, Cihad (2645); Tirmizî, Siyer 42 (1604); Nesâî, Kasame 27'de bunu Cerîr ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

398 Ebu Dâvud, Cihad 170 (2787)'de bunu Semure ibn Cündub (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

399 Ebu Dâvud, Cihad 2 (2479)'de bunu Muaviye (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

ذِمَّةُ الْمُسْلِمِينَ وَاحِدَةٌ يَسْعَى بِهَا أَدْنَاهُمْ فَمَنْ أَخْفَرَ مُسْلِمًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا

"Müslümanların emanı birdir, statü bakımından en aşağıda bulunan bir müslüman da eman verebilir. Kim bir Müslümanın verdiği emana haksızlık ederse; Allah'ın, meleklerin ve bütün Müslümanların laneti onun üzerine olsun. Allah, kıyamet günü o kimsenin ne bir farzını ve ne de bir nafilesini kabul eder."[400]

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

الْمُسْلِمُونَ تَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ وَهُمْ يَدٌ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ وَيَسْعَى بِذِمَّتِهِمْ أَدْنَاهُمْ أَلَا لَا يُقْتَلُ مُؤْمِنٌ بِكَافِرٍ وَلَا ذُو عَهْدٍ فِي عَهْدِهِ مَنْ أَحْدَثَ حَدَثًا فَعَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَحْدَثَ حَدَثًا أَوْ آوَى مُحْدِثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

"Müslümanların kanları birbirine denktir. Onlar, başkalarına karşı bir eldir. Statü bakımından en aşağıda bulunan Müslümanların verdiği eman, onların emanı demektir. Mümin, kafire karşılık (kısas edilerek) öldürülmez. Kendisine eman verilen kimse, eman içindeyken öldürülmez. Kim bir bid'at çıkarırda kendi aleyhinedir. Kim de bir bid'at çıkarır yada bir bid'atçıyı barındırırsa Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun."[401]

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

مَنْ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ قَوْمٍ عَهْدٌ فَلَا يَحُلَّنَّ عُقْدَةً وَلَا يَشُدَّهَا حَتَّى يَمْضِيَ أَمَدُهُ أَوْ يَنْبِذَ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ

"Kendisi ile bir kavim arasında anlaşma bulunan kimse, anlaşmanın süresi doluncaya kadar onlarla eşitlik üzere anlaşmayı bozuncaya kadar ne bir düğüm çözsün ve ne de bir düğüm atsın."[402]

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

400 Buhârî, İ'tisam 5; Müslim, Hac 467 (1370)'de bunu Ali (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
401 Ebu Dâvud, Diyat 11 (4530)'de bunu Ali (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
402 Ebu Dâvud, Cihad 152 (2759); Tirmizî, Siyer 27 (1580)'de bunu Amr ibn Abese (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

مَنْ أَمَّنَ رَجُلًا عَلَى نَفْسِهِ فَقَتَلَهُ فَأَنَا بَرِيءٌ مِنَ الْقَاتِلِ

"Kim bir insanın canını garanti altına alıp ona eman verir de sonra onu öldürürse, ben katil kimseden uzağım."

Bir rivayette ise, أُعْطِي لِوَاءَ غَدْرٍ "İhanet sancağını (onun eline) veririm" ifadesi yer almaktadır.[403]

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

لِكُلِّ غَادِرٍ لِوَاءٌ عِنْدَ اسْتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُعْرَفُ بِهِ يُقَالُ: هَذِهِ غَدْرَةُ فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ

"Her hain kimsenin, kıyamet günü arka dibinde bir sancak bulunur, onunla tanınıp:

- 'Bu filanca kimsenin oğlu filancadır, bu da yaptığı ihanetidir' denilir."[404]

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

مَا نَقَضَ قَوْمٌ الْعَهْدَ إِلاَّ أُدِيلَ عَلَيْهِمُ الْعَدُوُّ

"Herhangi bir topluluk, anlaşmayı bozarsa muhakkak kendilerine karşı düşman yardım görür."[405]

21. Anlaşmayı Bozan Kimselere Karşı Tavrı

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir kavimle barış anlaşması yapar da onlardan bazıları, anlaşmayı ve barışı bozar, diğerleri (seslerini çıkarmayıp) buna razı olurlarsa; hepsine karşı savaş açar ve hepsini anlaşmayı bozmuş kabul ederdi.

Nitekim Kurayza, Nadîr ve Kaynuka oğulları hakkındaki uygulaması ile Mekkeliler hakkındaki uygulaması bu şekildedir.

İşte bu, onun barış yaptığı kimseler hakkındaki uygulamasıdır.

---

403 İbn Mâce, Diyat 33 (2688); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/223, 224'de Amr ibnu'l-Hamik (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

404 Buhârî, Cizye 22, Edeb 99, Hiyel 9; Müslim, Cihad 9-11 (1735); Tirmizî, Siyer 28 (1581); Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, (8737); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 2/16, 48, 96, 112, 142'de bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

405 İbn Mâce, Fiten 22 (4019)'de bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Buna göre hükmün zimmîler hakkında da geçerli olması gerekir. Nitekim İmam Ahmed'in müntesiplerinden olan bazı fakihler/İslam Hukukçular ile daha başka kimseler bunu açıkça belirtmişlerdir.

İmam Şafiî'nin müntesipleri olan İslam Hukukçuları ise onlara muhalefet edip anlaşmayı bozma hükmünü özellikle anlaşmayı bozana özgü kılmışlar, anlaşmanın bozulmasına razı olan ve buna ses çıkarmayanları anlaşmayı bozmuş saymamışlardır.

Bu ikisi arasını şöylece ayırmışlardır: Zimmilik sözleşmesi, daha güçlü ve daha pekiştirilmiştir. Bundan dolayı sınırlı olmaksızın yürürlüğe konmuştur. Ama saldırmazlık ve barış anlaşmasında durum böyle değildir.

Birinciler diyorlar ki: Bu ikisi arasında bir fark yoktur. Zimmilik sözleşmesi, zamanla sınırsız olarak yürürlüğe konmuş değildir. Aksine bu sözleşme, zimmilerin devamlı olarak gerektirdikleri şey çerçevesinde kalmaları ve bu pozisyonlarını devam ettirmeleri şartıyla konulmuş bir sözleşmedir.

Öte yandan bu sözleşme, sözleşmeye konu olan şeylerin hükümlerinin onlar tarafından iltizam edilmesi şartıyla saldırmazlık için yapılan barış anlaşması gibidir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye geldiğinde yahudilerle yaptığı barış ve saldırmazlık anlaşmasını belli bir müddetle sınırlamadı; aksine onlar kendisine ilişmedikleri ve ona savaş açmadıkları sürece bu anlaşmayı mutlak bıraktı. İşte bu, onların zimmîlik sözleşmeleri oldu.

Ancak şu da var ki, cizyenin farz olduğunu ifade eden henüz bir âyet inmiş değildi. Cizyenin farz olduğunu ifade eden âyet inince, bu, anlaşmada koşulan şartlara eklendi; anlaşmanın hükmünü değiştirmedi ve gereken durum da kalıcı oldu. Artık bazıları zimmilik anlaşmasını bozar, diğerleri onlara ses çıkarmaz razı olurlar ve bu durumu müslümanlara bildirmezlerse, bu takdirde barış anlaşması yapılmış olanların anlaşmayı bozmaları gibi bir duruma düşerler.

Gerek zimmîlik sözleşmesi yapanlar ve gerekse barış anlaşması yapanlar, bu anlamda birbirine eşittirler, bu konuda aralarında bir fark yoktur.

Ancak bir başka yönden birbirlerinden ayrılmaktadır ki, bunu şu mesele açıklığa kavuşturur: Anlaşmanın bozulmasına ses çıkarmayıp razı olan, kabullenen kimse her ne kadar bu haliyle zimmîlik sözleşmesinin ve barış anlaşmasının dışına çıkmış, zimmîlik sözleşmesinden ve barıştan önceki ilk durumuna dönmüş olursa da eğer zimmîlik sözleşmesi ve barış anlaşması üzerinde devam etmekteyse onunla savaşmak ve her iki durumda da onu öldürmek caiz olmaz. Bu konuda saldırmazlık anlaşması ile zimmîlik sözleşmesi arasında durum farkı yoktur. Peki o halde bu kimse nasıl bir yerde (eski)

haline dönmüş olur, bir başka yerde ise dönmemiş olur? Bu iş, makul değildir. Bunun açıklaması şudur: O kimseden cizye alımının yenilenişi; sözleşmeyi bozanlara rıza göstermesi, destek olması ve muvafakat etmesi yanında o şahsın sözleşmesini yerine getirmiş olmasını gerektirmez. Cizye vermemek onun anlaşmayı bozan ve sözleşmeyi yerine getirmeyen bir hain olmasını gerektirir. Bunun ise imkansızlığı ortadadır.

Bu konuda üç görüş vardır:

1. Her iki halde de anlaşma bozulur görüşü: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kâfirler hakkındaki uygulaması bunu göstermekledir.

2. Her iki halde de anlaşma bozulmamış olur görüşü: Sünnetin gösterdiği yoldan en uzak olan görüş budur.

3. Bu iki durum arasında ayrım yapmak. Birinci görüş, daha isabetlidir. Başarı Allah'tandır.

Şu olayda, veliyyü'l-emr'e (=sultana) bu görüş doğrultusunda fetva verdik: Hristiyanlar Şam'da müslümanların mallarını ve evlerini yaktılar. Müslümanların en büyük camilerini yakmak istediler, hatta caminin minaresini yaktılar bile. Şayet Allah onları def etmeseydi, neredeyse caminin tamamı yanacaktı. Bu durumu, Hristiyanlardan bilenler oldu. Buna muvafakat ettiler, ses çıkarmadılar, razı oldular ve veliyyü'l-emr'i haberdar etmediler. Veliyyü'l-emr, huzurundaki fakihlerden/İslam Hukukçularından onlar hakkında fetva istedi. Biz de, ona, bu işi yapan, herhangi bir şekilde buna yardım eden yada razı olup ses çıkarmayan kimselerin zimmilik sözleşmesini bozduklarına; had cezalarının kesinlikle idam olduğuna; esirde olduğu gibi burada devlet başkanının herhangi bir seçim yapma hakkının bulunmadığına; idamın bir had cezası ve cezanın had olması halinde müslüman olmanın Allah'ın hükümlerini yüklenmiş, zimmilik sözleşmesi altına girmiş bulunan kimselerden idam cezasını düşürmeyeceğine; müslüman olan düşman ülkesi (=dârülharb) vatandaşı için bunun söz konusu olmadığına; çünkü müslüman olmanın o kimsenin kanını ve malını koruma altına aldığına, müslüman olmazdan önce yapmış olduklarından ötürü idam edilemeyeceğine ve bunun ayrı bir hükmü, anlaşmayı bozmuş ve sonra müslüman olmuş zimminin başka bir hükmü olduğuna fetva verdik.

Söylediğimiz bu fetva, İmam Ahmed'in ifadeleri ile usulüne göredir.

Şeyhülislâm İbn Teymiye'de -Allah onun ruhunu şad eylesin- buna dikkat çekmiş ve bir çok yerde bu şekilde fetva vermiştir.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in sünnet ve uygulamasından birisi de şudur: O, bir kabileyle barış ve anlaşma yapar da o kabileye, onların dışında Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’e düşman olan bir başka kabile katılırsa, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’le anlaşma yapan kabilenin anlaşmalarına onlar da dahil olur ve anlaşma yapmış olan kabilenin yanında yer alırlar. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’e daha başka bir kabile katılırsa onlar da onun anlaşmasına dahil olur, onun yanında yer alırlar ve onun anlaşmasına dahil olup onun yanında yer alan kafirlere savaş açanlar, ona savaş açmış hükmünde olurlardı.

İşte Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekkelilerle bu nedenle savaşmıştır. Çünkü Mekkelilerle on yıl savaşmamak şartıyla barış anlaşması yapmıştı; Bekr ibn Vâiloğulları ileri atılıp Kureyş’in bu anlaşma ve sözleşmesine dahil oldular. Öte yandan Huzâa kabilesi öne atılıp Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in anlaşma ve sözleşmesine dahil oldular. Sonra Bekiroğulları, Huzâa kabilesine saldırıp onlara gece baskını yaptılar ve kabilenin bir kısmını öldürdüler. Kureyş’de gizlice onlara silah yardımında bulundu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu hareketlerinden ötürü Kureyş'i anlaşmayı bozmuş saydı ve müttefiklerine saldırdıklarından ötürü Bekr ibn Vâiloğullarıyla savaşmayı caiz gördü. Bu olay,–inşallah- ileri de anlatılacaktır.

Şeyhülislâm İbn Teymiyye, doğu Hristiyanlarıyla savaşmaya da bunda ötürü fetva verdi. Çünkü onlar her ne kadar bizimle savaşmamış, harp etmemişlerse de müslümanların düşmanlarına savaş sırasında yardım etmişler, onlara mal ve silahla destek olmuşlardı. Bu sebepten ötürü Üstad Şeyhülislâm İbn Teymiyye, onları zimmilik sözleşmesini bozmuş olarak gördü.

Nitekim Kureyş’de, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in müttefikleriyle savaşan Bekr ibn Vâiloğullarına yardım etmekle Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’le olan anlaşmayı bozmuş olmuşlardı.

Öyleyse zimmiler, müslümanlarla savaşta, müşriklere yardım ederlerse durum nice olur? Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

22. Düşman Elçilerine Karşı Takındığı Tavır

Düşmanlarının elçileri, aynen düşman olarak huzuruna gelir; ama onlara saldırmaz ve onları öldürmezdi. Yalancı peygamber Müseylime'nin elçileri Abdullah ibn Nevvâha ile İbn Üsâl, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in huzuruna geldiğinde onlara:

- ‘Siz ne diyorsunuz?’ diye sordu. Onlar da:

- 'Müseylime'nin dediği gibi diyoruz' dediler. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

لَوْلَا أَنَّ الرُّسُلَ لَا تُقْتَلُ لَضَرَبْتُ أَعْنَاقَكُمَا

- 'Elçiler öldürülmez olmasaydı boyunlarınızı vurdururdum' buyurdu.[406]

İşte onun düşman elçileriyle ilgili uygulaması, bu şekilde sürmüş olup hiç bir elçi öldürülmemiştir.

Yine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uygulamasından birisi de; elçi, İslam dinini seçtiğinde onu yanında alıkoymayıp bu elçinin gidip kendi kabilesine katılmasına engel olmamasıdır. Öyle ki onu kabilesine geri gönderirdi.

Nitekim Ebu Râfi' anlatıyor: "Kureyş, beni, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e elçi olarak göndermişti. Onun yanına gelince kalbime İslam ateşi düştü (ve müslüman oldum). Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Onlara geri dönmeyeceğim' dedim. O da:

إِنِّي لَا أَخِيسُ بِالْعَهْدِ وَلَا أَحْبِسُ الْبُرُدَ وَلَكِنِ ارْجِعْ فَإِنْ كَانَ فِي نَفْسِكَ الَّذِي فِي نَفْسِكَ الْآنَ فَارْجِعْ

- 'Doğrusu ben anlaşmayı bozamam ve elçileri alıkoyamam. Onlara geri dön. Eğer şimdi kalbinde olan halen kalbinde ise geri dön' buyurdu."[407]

Ebu Dâvud diyor ki: "Bu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekkelilerle yaptığı anlaşmada onlardan olup da kendisinin yanına geleni —müslüman bile olsa— iade etmeyi şart koştuğu süre içinde geçerliydi. Bugünse bunun bir geçerliliği yoktur."

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in "Elçileri alıkoyamam" ifadesi, bunun kayıtsız-şartsız elçilere özgü bir hüküm olduğunu göstermektedir. Mekkelilerden kendisine geleni müslüman da olsa onlara iade etmesi ise Ebu Davud'un da dediği gibi, ancak şart koşulmuşsa geçerli olur.

Elçiler için ise daha başka bir hüküm vardır. O da, görüldüğü üzere huzurunda, "Biz Müseylime'nin, Allah'ın peygamberi olduğuna şehadet ederiz" diyen Müseylime'nin iki elçisine ilişmemiştir.

406 Ebu Dâvud, Cihad 154 (2761)'de bunu Nuaym ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

407 Ebu Dâvud, Cihad 151 (2758); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/8'de bunu Ebu Râfi' (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uygulamasından birisi de; düşmanları, sahabilerinden biriyle kendi rızası alınmaksızın müslümanlara zarar vermeyecek bir anlaşma yaptıklarında, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların bu anlaşmalarını geçerli sayardı. Nitekim müşrikler, Huzeyfe ve babası Huseyle'yle Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında yer alarak kendileriyle savaşmamaları şartıyla anlaşma yapmışlar, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de onların bu anlaşmalarını geçerli saymış ve Huzeyfe ile babasına da: 'Dönün. Biz, onların anlaşmalarına bağlı kalacağız. Onlara karşı Allah'tan yardım dileriz' buyurdu."[408]

23. Zımmilik Sözleşmesi ve Cizye Alınması Hususundaki Tavrı

Zimmîlik akdi ve cizye alma[409] konusundaki uygulamasına gelince; hicretin 8. yılında Berâe (=Tevbe) suresi ininceye kadar kâfirlerin hiçbirinden cizye almadı. Cizye âyeti inince; Mecusilerden,[410] Ehl-i kitaptan[411] ve Hristiyanlardan cizye aldı.

Muaz (radıyallâhu anh)'ı Yemen'e gönderdi ve Yemen Yahudilerinden Müslüman olmayanlarla zimmîlik sözleşmesi yapıp onlara cizye yükledi.[412]

---

408 Müslim, Cihad 98 (1787)'de bunu Huzeyfe (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

409 Cizye, İslâm'ın ilk defa ihdas ettiği bir vergi değildir. Cizye eski çağlardan beri vardır. Yunanlılar, Milat'tan önce beşinci yüzyıl sıralarında Fenikeliler'in saldırılarından korunmak karşılığında küçük Asya sahillerinde yaşayan halklardan cizye almaktaydılar. Romalılar da hâkimiyetleri altına aldıkları kavimlerden cizye almışlardır. İranlılar da yine hâkimiyetleri altında bulunan reayadan cizye alırlardı. Müslümanlar açısından cizye, ilk defa Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından konulmuştur. Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) cizye verecek olanlara yaptığı anlaşmalarda, durumlarına göre cizyenin miktar ve şeklini belirlemiştir. Cizye, Batılılar'ın gözlerine çok batan bir vergi olduğu için, onları memnun etmek düşüncesiyle Tanzimat'ın ilânında ilk iş olarak "cizye" vergisi kaldırıldı ve bu verginin patrikhaneler eliyle cemaatleri adına toplanmasına karar verildi. (ç)

410 Buhârî, Cizye 1'de bunu Abdurrahman ibn Avf (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَهَا مِنْ مَجُوسِ هَجَرَ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (Bahreyn'deki) Hecer Mecusîlerinden cizye aldı." Mecusi: Mecus dinine mensup olan kimsedir. Mecusîlik ise Mecus dinine ait inanç ve akidelere dayalı tutum ve davranışların bütünü; temel akideleri Ateş'e (ışığa) tapmak olan Zerdüştîlik, Mithraîlik, Zurvaîlik, Manilik ve Mazdekîlik gibi çeşitli fırka ve mezheplerin ortak adı. Mecusîler, Ateş'e tapan, nur ile zülmeti iki hayır ve şer kaynağı olarak kabul eden müşrik bir topluluktur. (ç)

411 Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: *"Kendilerine Kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah ve Resûlünün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini kendine din edinmeyen kimselerle, boyunlarını büküp kendi elleriyle cizye verene kadar savaşın." (Tevbe: 9/27)*

412 Ebu Dâvud, Harac 29-30 (3038); Tirmizî, Zekat 5 (623)'de bunu Muâz (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
بَعَثَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْيَمَنِ فَأَمَرَنِي أَنْ آخُذَ مِنْ كُلِّ حَالِمٍ دِينَارًا أَوْ عِدْلَهُ مَعَافِرَ ثِيَابٌ تَكُونُ بِالْيَمَنِ "Pey-

Hayber Yahudilerinden ise cizye almadı. Yanılan ve hata edenlerden bazıları, bunun, Hayberlilere özgü bir hüküm olduğunu, diğer Ehl-i kitaptan alınsa bile onlardan cizye alınmayacağını zannettiler.

Bu, onların, Siyer ve Meğâzî'yi anlamamalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü Allah, onları dilediği kadar memleketlerinde tutma şartıyla barış anlaşması yaptı. Çünkü o sırada henüz daha cizye âyeti inmemişti. Bu sebeple onlarla yapılan barış anlaşması ve onların Hayber arazisinde bırakılmaları cizye âyetinin inmesinden önceye rastlamış oldu.

Sonra Yüce Allah, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; Ehl-i kitapla, onlar cizye verinceye kadar onlarla savaşmasını emretti. O sırada Hayber Yahudileri, bu hükmün içerisine girmemişti. Çünkü onların orada bırakılmaları ve çıkan ürünün yarısı kendinin olması kaydıyla arazide işçi olarak çalışmaları şartıyla Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile onlar arasında yapılan anlaşma daha önce gerçekleşmişti.[413] Bu nedenle onlardan, bundan başka bir şey talebinde bulunmadı.

Fakat Necran Hristiyanları, Yemen Yahudileri ve daha başkaları gibi kendisiyle onlar arasında daha önce bir anlaşma bulunmayan Hayberliler dışındaki Ehl-i kitaptan cizye anlaşmasında bulunma gibi bazı şeyler taleb etti.

Hz. Ömer, Hayber Yahudilerini Şam'a sürgün edince Hayber arazisinde bırakılmalarını içeren o anlaşma bozulmuş ve onlar da diğer Ehl-i kitap hükmüne geçmişlerdir.

Sünnetin ve sünnetin işaretlerinin kapalı kaldığı dönemde, devletlerin birinde; Hayber Yahudilerinden bir grup, bir belge ortaya koydu. Belgeyi eski göstermek için yıpratmışlar ve bir takım yalanları süsleyip yaldızlamışlar, belgeyi doğru göstermek için imza taklidi yapmışlardı. Bu belgeye göre; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber Yahudilerinden cizyeyi kaldırmış, buna Ali ibn Ebi Tâlib, Sa'd ibn Muaz ve bir grup sahabi -Allah onlardan razı olsun- şahit olmuşlardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünnetini, savaşlarını ve Siyer'ini bilmeyen bazı cahillere göre, bu belge, revaç buldu. Onların aklına, bunun olabileceği kuruntusu geldi. Hatta bunun doğru olduğunu zannetiler de bu sahte belgenin hükmüne göre hareket ettiler. Nihayet belge, Şeyhülislâm İbn Teymiye'ye -Allah onun ruhunu şad eylesin- iletildi

gamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) beni Yemen'e (vali olarak) gönderince ergenlik çağına ulaşmış her erkekten (cizye olarak) bir dinar veya Yemen'deki meâfir denilen kumaştan bir dinar değerinde (bir elbise) almamı bana emretti."

413 Buhârî, Meğâzî 40'da bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: أعطى النبي صلى الله عليه وسلم خيبر اليهود أن يعملوها ويزرعوها ولهم شطر ما يخرج منها "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber arazisini Yahudilere orada çalışmaları ve o topraklarda ekin ekmeleri ve oradan çıkan mahsulün yarısı Hayber halkına ait olmak üzere onlara verdi."

ve ondan bu belgenin yürürlüğe konmasına ve gereğince işlem yapılmasına yardım etmesi talebinde bulunuldu. Üstad Şeyhülislâm İbn Teymiye, belgeye tükürdü ve onun sahte olduğunu on noktadan ortaya koydu. Bunlardan bazıları:

1. Belgede, Sa'd ibn Muaz'ın şahitliği yer almaktadır. Oysa Sa'd, kesinlikle Hayber'in fethinden önce vefat etmiştir.

2.. Belgeye göre, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlardan cizyeyi kaldırmıştı. Oysa cizye âyeti daha henüz o sırada inmemişti ve o vakit sahabe cizyenin ne olduğunu bilmiyordu. Çünkü cizye âyeti, Hayber'in fethinden üç sene sonra, Tebük savaşının yapıldığı yılda inmişti.

3. Yine belgeye göre, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlardan vergileri ve angaryaları kaldırmıştır ki, bu, imkânsızdır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında, onlardan ve onların dışında başkalarından alınan vergi ve angarya yoktu. Zira Allah, gerek Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i ve gerekse de sahabilerini vergi ve angarya almaktan korumuştur. Bunlar, zalim hükümdarların koydukları ve o şekilde devam edegelen vergilerdendir.

4. Farklı branşlara mensup ilim adamlarından hiçbiri, bu belgeden söz etmemiştir. Meğâzî, Siyer, Hadis, Sünnet, Fıkıh/İslam Hukuku, Fetva vermeye yetkili âlimlerden hiçbiri ve Tefsircilerden hiçbiri, bu belgeden söz etmemiştir.

Yahudiler, böyle bir belgeyi, selef devrinde ortaya çıkaramamışlardır; çünkü eğer böyle bir sahte belge düzenlemiş olsalardı onların o belgenin asılsız ve sahte olduğunu hemen anlayacağını biliyorlardı.

Fitne zamanında ve sünnetin bir bölümünün gizli kaldığı dönemde, devletlerden birini hafife alıp böyle bir sahte belge düzenlediler, onu süsleyip yaldızladılar ve ortaya çıkardılar. Onların yaptıkları bu düzenbazlığa, Allah'a ve Rasûlü'ne hiyanet eden bazı kimselerin tamahkarlıkları izin verdi. Ama bu sürekli olmadı. Çünkü çok geçmeden Allah, o belgenin gerçek yüzünü gösterdi. Peygamberlerin halifeleri (olan âlimler) o belgenin asılsız ve sahte olduğunu ortaya koydular.

24. Cizye Aldığı Kimseler Hakkındaki Uygulaması

Cizye âyeti inince, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), şu üç kısımdan cizye aldı:

1. Mecusiler,

2. Yahudiler,

3. Hristiyanlar.

Putperestlerden cizye almadı.

Bir görüşe göre, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in alıp almama konusundaki uygulamasına bağlı kalarak bunların dışındaki ve bunların dinini benimseyenler dışındaki herhangi bir kafirden cizye almak caiz değildir.

Diğer bir görüşe göre ise hem Ehl-i kitaptan ve hem de Arap olmayan putperestler gibi Ehl-i kitap dışındaki kafirlerden cizye alınır; ama Arap putperestlerinden alınmaz.

Birinci görüş, İmam Şâfiî (rh.a)'in ve iki rivayetten birine göre İmam Ahmed'in görüşüdür.

İkinci görüş ise İmam Ebu Hanîfe (rh.a)'in ve diğer rivayete göre de İmam Ahmed (rh.a)'in görüşüdür.

İkinci görüşü savunanlar diyorlar ki: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Arap müşriklerinden cizye almamıştır; çünkü cizyenin farz oluşunu ifade eden âyet, Arap yarımadası müslüman olduktan sonra inmiştir. O sırada orada müşrik kalmamıştı. Çünkü bu âyet, Mekke'nin fethinden ve Arapların Allah'ın dinine akın akın girmelerinden sonra inmiştir. O sırada da Arap memleketinde müşrik kalmamıştı. Bu sebeple Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'nin fethinden sonra Tebük gazasına çıkmıştır. Oranın halkı ise Hristiyandı. Eğer Arap memleketinde müşrikler bulunsaydı onlar Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i izliyor olurlardı. Uzaktakilerle savaşmaktansa onlarla savaşmak daha uygun olurdu.

Siyeri ve İslâm savaşlarını iyi araştıran kimse, işin böyle olduğunu anlar. Kendisinden cizye alınacak kimse kalmadığından ötürü onlardan cizye alınmamıştır. Yoksa onlar cizye verecek kimse olmadıklarından cizye alınmamış değildir.

Bu görüş sahipleri (devamla) diyorlar ki: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ehl-i kitap olmadıkları halde Mecusilerden cizye almıştır. Onların kitapları olduğu doğru değildir. Bu konuda Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir hadis nispet edilmişse de böyle bir hadis sabit ve senedi de sahih değildir.[414]

Ateşe tapanlar ile puta tapanlar arasında bir fark yoktur. Hatta putperestlerin durumları, ateşperestlerin durumlarından daha yakındır. Onlar bazı konularda Hz. İbrahim (a.s)'ın dinini izlerlerdi; ateşperestlerde ise böyle bir şey yoktu. Aksine ateşperestler, Hz. İbrahim (a.s)'ın düşmanıdırlar. Onlardan cizye alındığına göre, putperestlerden alınması daha da yerindedir. Bunu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünneti de göstermektedir.

414 Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 9/188

Nitekim Müslim'in "Sahîh"inde yer alan bir hadise göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir komutanına: "Müşrik düşmanlarınla karşılaştığın zaman onları şu üç şeyden birine çağır; hangisine olumlu cevap verirlerse onlardan bunu kabul et ve onlara ilişme" buyurduktan sonra ona, düşmanları; ya müslüman olmaya davet etmesini, ya cizye vermeye çağırmasını ve (bunları kabul etmezlerse) onlarla savaşmasını emretti.[415]

Muğîre (radıyallâhu anh), İran hükümdarının görevlisine: "Peygamberimiz, bize, siz Allah'a kulluk edinceye ya da cizye verinceye kadar sizinle savaşmamızı emretti" dedi.[416]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kureyş'e:

هَلْ لَكُمْ فِي كَلِمَةٍ تَدِينُ لَكُمْ بِهَا الْعَرَبُ وَتُؤَدِّي الْعَجَمُ إِلَيْكُمْ بِهَا الْجِزْيَةَ

- 'Kendisi sayesinde Arabın size boyun eğeceği ve Acemlerin size cizye vereceği bir kelimeniz olsun istemez misiniz?' buyurdu. Onlar da:

- 'Nedir o?' diye sordular. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ 'Lâ ilâhe illallâh (=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur) sözü' buyurdu.[417]

25. Cizyenin Miktarı Hususundaki Uygulaması

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tebük seferinden dönerken süvarileri Dûmetü'l-Cendel hükümdarı Ükeydir'i yakaladılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onunla cizye vermesi şartıyla barış anlaşması yaptı ve canını ona bağışladı.[418]

Necranlı Hristiyanlarla bir anlaşma yaptı. Anlaşmaya göre, Necranlılar, yarısı Safer ayında, diğer yarısı Recep ayında olmak üzere müslümanlara iki bin takım elbise ödeyecekler; eğer Yemen'de bir savaş veya bir ihanet söz konusu olursa oraya savaş için gidecek müslümanlara ödünç olarak otuz zırh, otuz at, otuz deve ve her sınıf silahtan otuzar adet silah verecekler, müslümanlar ise telef olan şeyleri ödeyecek ve geri kalanları da iade edecekler; hiçbir kiliseleri yıkılmayacak; hiçbir keşişleri dışarı çıkarılmayacak ve herhan-

---

415 Müslim, Cihad 2 (1731); Ebu Dâvud, Cihad 82 (2612); Tirmizî, Siyer 48 (1617); İbn Mâce, Cihad 38 (2858); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/352'de bunu Büreyde (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

416 Buhârî, Cizye 1

417 Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 39 (3232)'da bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

418 Ebu Dâvud, Harac 29-30 (3037)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

gi bir yaramazlıkta bulunmadıkları ya da faiz yemedikleri sürece dinlerinden dönmeleri için zorlanılmayacaklardır.[419]

Bu anlaşma metni göstermektedir ki; eğer şart koşulmuşsa, yaramazlık çıkartmak yada faiz yemekle zimmîlik sözleşmesi bozulmaktadır.

Muaz'ı Yemen'e gönderirken ona ergenlik çağına girmiş herkesten bir dinar ya da onun değerinde "Meâfirî" denilen Yemen yapımı kumaş almasını emretti.[420]

Bu da gösteriyor ki; cizyenin cinsi ve miktarı belirlenmiş değildir. Müslümanların ihtiyaçlarına ve kendisinden alınacak kimsenin dayanabilirliliğine, zenginlik durumuna ve sahip olduğu mala göre cizyenin kumaş, altın ve takım elbise olması da, daha çok-daha az olması da caizdir.

Gerek Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve gerekse halifeleri, cizye, hususunda Arap ile Arap olmayan arasında fark gözetmemişlerdir.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hristiyan Araplardan cizye aldığı gibi Hecer Mecusilerinden de cizye almıştır. Bunlar, Arap idiler. Araplar, aslında hiç kitapları olmayan bir millettir ve onların her bir kolu, komşuları olan milletlerin dininde idi. Bahreyn Arapları, İran, Tenûh ve Bühre'ye komşu olduklarından Mecusi; Tağlib oğulları Bizans'a komşu olduklarından Hristiyan; Yemen'deki bir takım kabileler, Yemen Yahudilerine komşu olduklarından dolayı Yahudi idiler.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), cizye hükümlerini yürürlüğe koydu ve atalarına, onları Ehl-I kitap dinine girdiklerine bakmadı. Onlar, bu dine, yürürlükten kaldırıldıktan ve değiştirildikten önce mi, yoksa sonra mı girmişlerdi? Bu dini, nereden biliyorlardı? Bu, nasıl sağlam bir şekilde belirlenebilir ve bunun delili nedir? Bütün bu soruları dikkate almadı.

Siyer ve Meğâzî'de geçtiğine göre; Hz. İsa (a.s)'ın şeriatı yürürlükten kaldırıldıktan sonra Ensar'dan bazılarının oğulları Yahudi olmuş ve babaları onları Müslüman olmaya zorlamıştı. Bunun üzerine yüce Allah, لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ "Dinde zorlama yoktur" (Bakara: 2/256) âyetini indirdi.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendilerinden cizye aldığı kimselerin çoğunluğu; Hristiyan, Yahudi ve Mecusi Araplardı. Onlardan hiçbirinin, dinine, ne zaman girdiğini araştırmadı. Onları, babalarına göre değil de dinlerine göre değerlendirdi.

---

419 Ebu Dâvud, Harac 29-30 (3041)'de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

420 Ebu Dâvud, Harac 29-30 (3038); Tirmizî, Zekat 5 (623)

İKİNCİ BÖLÜM:
HZ. MUHAMMED (S.A.V)'İN PEYGAMBER OLUŞU

Câbir ise, "İlk inen âyetlerin: يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ "*Ey örtüsüne bürünen! .....*" *(Müddessir: 74/1)* diye başlayan Müddessir sûresinin ilk âyetleri olduğunu söylemiştir. Fakat sahih olan, Hz. Âişe'nin görüşüdür.

Peygamber olarak görevlendirildiği günün, Pazartesi olduğunda herhangi bir görüş ayrılığı yoksa da, hangi ayda peygamber olduğu konusunda görüş ayrılığı vardır.

Bazıları, bunun, Fil olayının meydana geldiği sene başlangıç itibar edilen takvime göre 41. senenin Rebiülevvel ayının sekizinci günü olduğunu belirtmiştir. Ki, çoğunluğun görüşü budur.

Bazıları da, bunun, Ramazan ayında olduğunu söylemiştir. Bunlar, bu görüşlerine, yüce Allah'ın; شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ "*Kur'an'ın indirildiği Ramazan ayı....*" *(Bakara: 2/185)* Âyetini delil getirip: "Yüce Allah, ona, ilk önce peygamberlik görevini lutfettiğinde Kur'an'ı indirdi" demişlerdir. Bu görüşü, bir grup alim ileri sürmüştür. Bunların "içlerinde Yahyâ es-Sarsarî'de olup o kafiyeli şiirinin bir beytinde bu konuyla ilgili olarak şöyle der:

وَأَتَتْ عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ فَأَشْرَقَتْ
شَمْسُ النُّبُوَّةِ مِنْهُ فِي رَمَضَانَ

"Kırk yaşına geldiğinde Ramazan'da ondan peygamberlik güneşi doğdu."

Birinci grup diyor ki: Kur'an'ın, Ramazan ayında indirilmesi, Kadir gecesinde "Beytü'l-İzze"ye bir defada toptan indirilmesidir. Sonra buradan, olaylara göre 23 yılda parça parça indirilmiştir.

Diğer bir grup da diyor ki: Kur'an o ayda indirildi, yani onun değerinin yüceltilmesi, onda orucun farz kılınması için indirildi.

Bazıları da, peygamberlik görevinin Recep ayında başladığını söylemişlerdir.

Vahyin Geliş Şekilleri:

Allah, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e vahiy mertebelerini şu şekilde tamamlamıştır:

1. Sadık Rüya: Vahyin başlangıcı bu şekildeydi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gördüğü her rüya, mutlaka sabah aydınlığı gibi gün yüzüne çıkardı.[422]

---

422 Buhârî, Bed'u'l-Vahy 1, Tefsiru Sure-i Alak 1, Ta'bir 3; Müslim, İman 252 (160)'de bunu Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

2. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) görmeksizin meleğin, inen vahyi, onun zihnine ve kalbine yerleştirmesi. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِي رَوْعِي أَنَّ نَفْساً لَنْ تَمُوتَ حَتَّى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا فَاتَّقُوا اللَّهَ ، وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ وَلا يَحْمِلَنَّكُمُ اسْتِبْطَاءُ الرِّزْقِ أَنْ تَطْلُبُوهُ بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ فَإِمَّا مَا عِنْدَ اللَّهِ لاَ يُنَالُ إِلاَّ بِطَاعَتِهِ

"Rûhu'l-Kuds (=Cebrail), hiç kimsenin rızkını tamamlamadan kesinlikle ölmeyeceğini zihnime üfledi. Allah'tan korkun! Rızık talebi konusunda iyi davranın. Rızkın yavaşlığı ve gecikmesi, sizi, Allah'a isyan ederek onu talep etmeye sevk etmesin. Çünkü Allah'ın katında olan şeyler, ancak O'na itaat etmekle elde edilir."[423]

3. Melek, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, bir adam suretinde görünür, onunla konuşur ve Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de onun söylediklerini bellerdi. Bu mertebe de, sahabiler de zaman zaman meleği görürlerdi.[424]

4. Zil sesi şeklinde gelirdi ki, vahyin bu geliş şekli, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e en ağır geleniydi; melek, ona iyice sokulur, öyle ki soğuğu şiddetli bir günde[425] bile Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in alnından ter boşanırdı, eğer deve üzerindeyse devesi yere çökerdi.[426]

---

423 Ebu Nuaym, Hilye, 10/27'de bu hadisi Ebu Ümâme (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Ayrıca bu hadisin; İbn Mâce, Ticârât 2 (2144)'de Câbir (radıyallâhu anh)'den gelen bir şahidi de bulunmaktadır.

424 Bu husus, Cebrail'in bir bedevi suretinde gelerek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; İslam, iman ile ihsan hakkında soru sorması ve sahabenin de onu görmesi ile ilgili hadiste geçmektedir. Buhârî, İman 37; Müslim, İman 5 (9); İbni Mâce, Mukaddime 9 (64)'de bunu Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

425 Bu husus; Buhârî, Bed'u'l-Vahy 1; Müslim, Fezail 86-87 (2333); Tirmizî, Menakıb 7 (3634); Nesâî, Fezailu'l-Kur'an, (4); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/58, 158, 163, 202, 256'de Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet ettiği şu hadiste geçmektedir:

أَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ يَأْتِيكَ الْوَحْيُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلْصَلَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ فَيُفْصَمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِيَ الْمَلَكُ رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي فَأَعِي مَا يَقُولُ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرْدِ فَيَفْصِمُ عَنْهُ وَإِنَّ جَبِينَهُ لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا

"Hâris ibni Hişâm (radıyallâhu anh), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Ey Allah'ın Resulü! Sana nasıl vahiy geliyor?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bazen çıngırak/zil sesi gibi gelir ki, bu, bana en ağır gelenidir. Söylediğini bellediğimde melek benden ayrıl(ıp gide)r. Bazen de melek, bana bir insan şekline girip benimle konuşur, ben de ne söylediğini iyice bellerim' buyurdu. Âişe (radıyallâhu anhâ) der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, aşırı soğuk bir günde ona vahiy inerken gördüm. Melek ondan ayrıl(ıp git)mişti. Alnından ter akıyordu."

426 Bu husus ise, Ahmed ibn Hanbel'in, Müsned, 6/118'de Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet ettiği şu hadiste geçmektedir:

Bir defasında uyluğu, Zeyd ibn Sâbit (radıyallâhu anh)'ın uyluğu üzerindeyken ona bu şekilde vahiy gelmişti, üzerine o kadar ağırlık çökmüştü ki, neredeyse Zeyd'in bacağı ezilecekti.

5. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), meleği, yaratıldığı asıl suretinde görür, melek Allah'ın vahyedilmesini istediği âyetleri ona vahyederdi. Allah'ın Necm suresinde[427] belirttiği üzere bu şekil iki defa meydana gelmiştir.

6. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), göklerin üstündeyken Allah'ın, Mi'rac gecesi ona namazın farz kılınması ve benzeri hususları vahyettiği şekil.

7. Hiçbir melek aracılığı olmaksızın Allah'a ona bildirmek istediği şeyleri tıpkı Hz. Musa (a.s)'a söylediği gibi doğrudan doğruya söylemesi. Bu mertebe, Hz. Musa (a.s) için Kur'an'ın kesin nassıyla sabitken, bizim Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) için gerçekleştiği ise İsrâ olayının anlatıldığı hadiste geçmektedir.

Bazıları, (vahyin geliş şekline) 8. bir mertebe olarak, Allah'ın Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e hiçbir perde, hiçbir engel bulunmadan karşı karşıya konuşmasını ilave etmektedirler. Bu, 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Yüce Allah'ı gördü' diyen kimselerin görüşüdür. Bu mesele, her nekadar sahabenin çoğunluğu, hatta hepsi, (Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Rabbini gördüğünü söyleyen kimsenin yanıldığını belirten) Hz. Âişe'yle aynı görüşü paylaşmış olsa da, selef ve halef arasında tartışmalı bir konudur. Nitekim, Osman ibn Saîd ed-Dârimî, sahabenin (Hz. Âişe'nin bu görüşünde) icma ettiğini nakletmektedir.

2. Davetin aşamaları

1. Peygamberlik,
2. Yakın akrabalarını uyarması,
3. Kavmini uyarması,
4. Kendisinden önce hiç bir uyarıcının gelmediği bir kavmi, yani bütün Arap toplumunu uyarması,

---

إنْ كَانَ لَيُوحَى إلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى رَاحِلَتِهِ فَتَضْرِبُ بِجِرَانِهَا "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e dişi devesinin üzerinde iken vahiy gelse bineğini olduğu yerde durdurup yürütmezdi." Yine konuyla ilgili Ahmed ibn Hanbel'in, Müsned, 6/455'de Esmâ' binti Yezîd'den rivayet ettiği hadis ise şöyledir:

إنِّي لَآخِذَةٌ بِزِمَامِ الْعَضْبَاءِ نَاقَةِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إذْ أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ الْمَائِدَةُ كُلُّهَا فَكَادَتْ مِنْ ثِقْلِهَا تَدُقُّ بِعَضُدِ النَّاقَةِ

"Ben, Maide suresinin tamamı nazil olduğunda, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Adbâ' adlı dişi devesinin yularını tutmuştum. Vahyin ağırlığından dişi devenin ayakları birbirine çarpıyordu."

427 Necm: 53/7-13

5. Zamanın sonu (olan kıyamete) kadar davetinin ulaştığı bütün cinleri ve insanları uyarması.

Bundan sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) üç yıl insanları Yüce Allah'a gizlice davet ederek bekledi. Sonra: فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol ve müşriklerden yüz çevir"[428] âyeti inince, davetini herkese ilan etti. Kavmi ise ona açıktan açığa düşmanlık gösterdi. Ona ve müslümanlara karşı yapılan eziyet şiddetini artırdı ve nihayet Allah onlara iki kez (Habeşistan'a) hicret etme izni verdi.

B. İLK MÜSLÜMANLAR

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), insanları Yüce Allah'a kulluk etmeye davet edince her kabileden Allah'ın kulları onun bu davetini kabul etti.

1. Hz. Ebu Bekr:

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu davetini kabul etmede yarış bayrağını ilk eline geçiren, ümmetin sıddîkı ve onlar arasında İslam'a ilk giren, Hz. Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'dır.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Allah'ın dini konusunda yardımcı olup onunla birlikte basiretli bir şekilde Allah'a davette bulundu. Hz. Ebu Bekr'in davetini; Osman ibn Affân, Talha ibn Ubeydullah ile Sa'd ibn Ebi Vakkâs kabul etti.

2. Hz. Hatice:

Kadınların sıddîkı olan Hatice bint. Huveylid, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in davetini kabul etmede erken davrandı. Böylece sıddîklık yükünü yüklenmiş oldu.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Hira Mağarasında ilk vahiy gelip de korku içerisinde evine döndüğünde) Hatice'ye:

- 'Kendimden korktum' demişti. Hatice'de:

- 'Müjdeler olsun! Vallahi, Allah hiçbir zaman seni utandırmaz' dedi.[429] Daha sonra da Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de bulunan üstün özellikler, güzel huylar ve faziletleri sıralayarak böyle güzel özellikleri taşıyan bir kimsenin hiçbir zaman utandırılmayacağını belirtti.

---

428 Hicr: 15/94

429 Bu, Buhârî, Bed'u'l-Vahy 1, Tefsiru Sure-i Alak 1, Ta'bir 3; Müslim, İman 252 (160); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/232; İbni Hibbân, Sahîh, (33); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 9/5'de rivayet ettiği uzunca hadisten bir bölümdür.

Hz. Hatice, olgun aklı ve fıtratıyla anladı ki; salih ameller, üstün faziletler ve yüce huylar; Allah'ın keremi, desteği ve ihsanı gibi kendine uygun olan şekillere münasip düşerler; ahlaksızlığa ve rüsvay olmaya uyum sağlamazlar. Buna ancak sayılan şeylerin zıtları uyum sağlar. Allah, kimi en güzel sıfatlarla, en güzel huylarla ve amellerle bezemişse artık Allah'ın o kimseye ancak lütfü ve nimetini tamamlaması uygun olur. Kimi de en çirkin sıfatlara, en kötü huy ve amellere bulamışsa ona da ancak bunların münasipleri uygun düşer.

Bu akıl ve sıddîklık sayesinde Hz. Hatice, Rabbi'nin selamını, iki elçisi Cebrail ve Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) aracılığıyla kendisine gönderilmesini hak etmiştir.[430]

3. Hz. Ali:

Ali ibn Ebi Tâlib, İslâm'a girmede elini çabuk tuttu. Müslüman olduğunda henüz daha sekiz yaşında idi. Daha büyük yaşta olduğu da söylenmiştir.

Hz. Ali, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gözetimi ve bakımı altında idi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir kıtlık senesinde amcası Ebu Tâlib'e yardımcı olmak için Hz. Ali'yi ondan almıştı.

4. Hz. Zeyd:

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sevgilisi Zeyd ibn Harise'de, İslâm'a girmede erken davrandı.

Zeyd, Hz. Hatice'nin kölesi idi. Hz. Hatice evlendiği zaman onu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bağışladı. Zeyd'in babası ve amcası fidye verip kurtarmak için Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip onu istediler. Deniliyor ki: Onlar geldiğinde Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), mescidde idi. Huzuruna girip:

- 'Ey Abdülmuttalib oğlu! Ey Hâşim oğlu! Ey kavminin efendisinin oğlu! Sizler, Allah'ın Harem'inin halkı ve onun komşususunuz. Esirin esaret bağını çözer, karnını doyurursunuz. Yanında bulunan oğlumuz için sana geldik. Bizi memnun et ve onu serbest bırakmak için isteyeceğin fidyede bizi hoşnut et' dediler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Oğlunuz kimdir?' diye sordu. Onlar:

- 'Zeyd ibn Hârise!' diye cevap verdiler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

---

430 Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 20, Tevhid 35; Müslim, Fezailu's-Sahabe 71 (2432); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 2/230'de bunu Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

- 'Bundan başka bir çözüm bulunsa daha iyi olmaz mı?' dedi. Onlar da:

- 'O çözüm nedir?' diye sordular. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Oğlunuzu çağırırım. Onu tercihte serbest bırakırım. Sizi tercih ederse, o sizindir. Beni tercih ederse, vallahi ben, beni tercih edeni, hiç kimseye tercih etmem' dedi.

Zeyd'in babası ve amcası, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e:

- 'Sen bize gerçekten çok insaflı bir karşılık verdin ve iyi davrandın' dediler.

Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zeyd'i çağırıp ona:

- 'Bunları tanıyor musun?' diye sordu. O da:

- 'Evet' diye cevap verdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Bu kim?' diye sordu. Zeyd:

- 'Bu babam, bu da amcam' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Ben bildiğin, gördüğün ve sana olan dostluğumu tanıdığın bir kimseyim. İster beni, ister onları tercih et' buyurdu. Zeyd:

- 'Ben seni asla hiç kimseye tercih etmem. Sen, benim babam ve amcam yerindesin' diye cevap verdi. Bunun üzerine babası ve amcası:

- 'Yazıklar olsun sana, Zeyd! Köleliği; hürriyete, babana, amcana ve ailene tercih mi ediyorsun?' dediler. O da:

- 'Evet. Bu adamdan öyle bir şey gördüm ki, ben onu asla hiç kimseye tercih etmem' diye karşılık verdi. Bu durumu gören Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zeyd'i (Ka'be'nin yanındaki) Hicr'e götürüp:

- 'Sizi şahid tutuyorum ki, Zeyd benim oğlumdur. O bana mirasçı olur, ben ona' diye ilan etti. Bu durumu gören babası ve amcası gönülleri rahat ve boş bir şekilde geri döndüler.

Allah, İslâm'ı getirinceye kadar Zeyd, "Muhammed'in oğlu Zeyd" diye çağrıldı. İslâmiyet gelince: ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ *"Üvey evlatları, babalarının adlarıyla çağırın" (Ahzâb: 33/5)* âyeti indi ve bundan böyle Zeyd, o günden itibaren "Zeyd ibn Hârise" diye çağrıldı.[431]

431 Hafız İbn Hacer, el-İsâbe, 2/598'de bu kıssayı "Zeyd ibn Hârise'nin Biyoğrafisi" bahsinde nakletmiştir.

Ma'mer, "Câmi" adlı eserinde Zührî'nin şöyle dediğini kaydeder: "Zeyd ibn Hârise'den önce Müslüman olan bir kimseyi bilmiyoruz."[432]

Zeyd, Allah'ın, Kitab'ında, gerek kendisinin ve gerekse Resûlü'nün ona ihsanda bulunduğunu haber verdiği ve ismiyle andığı bir sahabidir.[433]

Keşiş Varaka ibn Nevfel'de müslüman olmuş ve kavmi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i memleketinden çıkarırken kendisinin genç bir delikanlı olmayı temenni etmiştir.[434]

Tirmizî de "Sünen"de Varaka ibn Nevfel'le ilgili naklettiği bir rivayette; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Varaka ibn Nevfel'i, rüyasında iyi bir şekilde görmüştür.

Diğer bir hadise göre ise Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Varaka ibn Nevfel'i, beyaz elbiseler içerisinde görmüştür.[435]

C. İŞKENCE DÖNEMİ

1. Kureyş'in Düşmanlığa Başlaması

İnsanlar birbiri ardına İslam dinine girmeye başladılar. Kureyş buna karşı gelmiyordu. Ne zaman ki Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların dinlerini ayıplamaya, ve onların fayda ve zarar vermez şeyler olduklarını söylemeye başlayınca, işte o zaman onlar da ona ve sahabilerine karşı düşmanca hareket içerisine girdiler.

Allah, peygamberini, amcası Ebu Tâlib sayesinde korudu. Çünkü Ebu Tâlib, ailesi içinde kendisine itaat edilen, Kureyş arasında saygı gören şerefli bir kimse idi. Mekke halkı, ona herhangi bir eziyette bulunmaya cesaret edemezdi.

Ebu Tâlib'in, kavminin dini üzere kalması, Hâkimlerin en hakimi olan Allah'ın bir hikmetidir. Çünkü bunda düşünen kimsenin anlayacağı pek çok faydalar vardı

2. Sahabilere Yapılan İşkenceler

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabilerine gelince; kimin kendisini koruyacak bir aşireti varsa, aşiretiyle korunuyordu. Himaye edecek hiç kimsesi olmayan diğer kimselere gelince, müşrikler onlara işkence ve azab çektirmeye başladılar.

432 Abdurrezzâk, Musannef, (9718)
433 Ahzâb: 33/37
434 Daha once geçti.
435 Tirmizî, Rü'yâ 10 (2288); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/65; Hâkim, Müstedrek, 4/435

Himayesiz müslümanlardan Ammâr ibn Yâsir, annesi Sümeyye ve ailesi Allah yolunda işkenceye maruz kaldılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara işkence edilirken yanlarından geçtiği sırada onlara: 'Sabredin, ey Yâsir ailesi! Buluşacağınız yer kuşkusuz cennettir' buyurdu.[436]

Himayesiz müslümanlardan birisi de; Bilâl ibn Rabâh idi. O, Allah yolunda en çetin işkencelere maruz kaldı. Kavmi tarafından hiç önemsenmedi ve kendisi de Allah yolunda can vermeyi hiç önemsemedi. İşkencenin şiddeti arttıkça: "Ahad, ahad" (=Allah birdir, birdir) diyordu. Varaka ibn Nevfel, onun yanından geçerken:

- "Evet, vallahi Allah birdir, Allah birdir ey Bilâl! Vallahi onu öldürürseniz, çok üzüleceğim ve onu andıkça merhametimden ağlayacağım' derdi.

Müşriklerin, müslümanlara yaptıkları işkenceler artınca, onların bazıları zorlu bir imtihana tabi tutuldular. Öyle ki müşrikler, o biçare müslümanlara:

- 'Allah'tan başka Lât ve Uzzâ da senin ilâhındır, değil mi?' diye soruyorlar, o da:

- 'Evet' cevabını veriyordu. Öyle ki yanlarından bir tezek böceği geçtiğinde:

- 'Bu da senin, Allah'tan başka ilâhındır, değil mi?' diye soruyorlar, o da:

- 'Evet' diyordu.[437]

Allah düşmanı Ebu Cehil, Ammâr ibn Yâsir'in annesi Sümeyye'nin yanına eşi ve oğlu da birlikte işkence edilirken uğramıştı. Ebu Cehil, onun mahrem yerine mızrak saplayarak öldürdü.

Hz. Ebu Bekr es-Sıddîk, işkence edilen bir köle gördüğünde müşriklerden onu satın alıp hürriyetine kavuştururdu. Bilâl, Âmir ibn Füheyre, Ümmü Ubeys, Zunnîre, Nehdiye, Nehdiye'nin kızı ve Adiy oğullarının bir cariyesi, Hz. Ebu Bekr'in bu şekilde hürriyetine kavuşturduğu kölelerdendir. Sözü edilen Adiy oğullarının cariyesine müslüman olmasından ötürü Ömer, kendisi müslüman olmadan önce işkence yapardı. Hz. Ebu Bekr'e, babası:

---

436 Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 9/293'de bunu nakledip der ki: "Osmân ibn Affân (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilmiştir: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, Ammâr'ın babasına ve annesine şöyle derken işittim: "Sabredin, ey Yâsir ailesi! Buluşacağınız yer kuşkusuz cennettir." Bu hadisi, Tâberânî rivayet etmiştir. Ravileri, sika/güvenilir kimselerdir. Câbir (radıyallâhu anh)'tan ise şöyle rivayet edilmiştir: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah yolunda işkenceye maruz kalan Ammâr ibn Yâsir ile ailesine uğrayıp: 'Müjdeler olsun, ey Yâsir ailesi! Buluşacağınız yer kuşkusuz cennettir." Bu hadisi, Tâberânî el-Evsat"da rivayet etmiştir. Ravileri, İbrahim ibn Abdulaziz dışındaki ravileri, sahih kimselerdir. O ise sika/güvenilir bir kimsedir."

437 İbn İshâk, Siret, 1/342

- 'Oğlum, zayıf köleleri hürriyetine kavuşturduğunu görüyorum. Yaptığını yapıyorsun, hiç değilse şöyle yiğit olanlarını hürriyetine kavuştur da onlar da (zamanı geldiğinde) seni korusunlar' dedi. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekr, babasına:

- 'Ben, istediğimi yaparım' diye cevap verdi.[438]

D. HABEŞİSTAN'A HİCRET

1. Habeşistan'a Yapılan Birinci Hicret

İşkence şiddeti artınca Yüce Allah, müslümanlara, Habeşistan'a ilk hicret iznini verdi. Oraya ilk hicret eden Osman ibn Affân oldu. Beraberinde hanımı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızı Rukiyye de bulunuyordu. Bu ilk hicret edenler; 12 erkek ve 4 kadından oluşuyordu. Bunlar; Hz. Osmân ve hanımı, Ebu Huzeyfe ve hanımı Sehle bint. Süheyl, Ebu Seleme ve hanımı Ümmü Seleme Hind bint. Ebu Ümeyye, Zübeyr ibnu'l-Avvâm, Mus'ab ibn Umeyr, Abdurrahman ibn Avf, Osman ibn Maz'un, Âmir ibn Rabîa ve hanımı Leylâ bint. Ebu Hasme, Ebu Sebra ibn Ebu Ruhm, Hâtıb ibn Amr, Süheyl ibn Vehb ve Abdullah ibn Mes'ûd.

Kafile, Mekke'den insanların arasından gizlice çıkıp gittiler. Sahile ulaştıkları saatte, Allah, onları iki tüccar gemisine rastlamayı muvaffak etti. Tüccarlar onları gemilere bindirip Habeşistan'a götürdüler. Yola çıkışları, peygamberliğin beşinci yılındaki Recep ayına rastlamaktadır. Kureyşliler'de onların peşlerinden yola çıktılar, hatta denize kadar geldiler. Fakat kafileden hiçbir kimseye yetişemediler.

Hicret eden bu kafile, Kureyş'in, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le uğraşmaktan vazgeçtikleri haberi ulaşınca Mekke'ye geri döndüler. Gündüzün bir vaktinde Mekke önlerine yaklaştıklarında Kureyş'in Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e eskisinden daha şiddetli düşmanlık göstermekte oldukları haberini aldılar. Emân altında şehre girenler oldu. İşte bu defasında Abdullah ibn Mes'ûd'da Mekke'ye girmiş, namaz kılmakta olan Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e selâm vermiş, ama Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun selâmını almamıştı. Bu durum, Abdullah ibn Mes'ûd'un çok gücüne gitmişti. Nihayet Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

- 'Allah, namazda konuşmayın diye yeni bir emir gönderdi' buyurdu. Doğru olan budur.

438 İbn İshâk, Siret, 1/341

İbn Sa'd ve bir grup (tarihçi), Abdullah ibn Mes'ûd'un, Mekke'ye girmediğini, Habeşistan'a geri döndüğünü ve ikinci defada gelenlerle birlikte Medine'ye girdiğini iddia etmişlerdir. Bu iddia, şöyle reddedilmiştir: Abdullah ibn Mes'ûd, Bedir savaşına katılmış ve yaralanan Ebu Cehil'in işini bitirmiştir. Bu hicrete katılanlar ise Ca'fer ibn Ebi Tâlib ve arkadaşları ile birlikte Bedir savaşından dört yahut beş yıl sonra Medine'ye gelmişlerdir.

2. Habeşistan'a Yapılan İkinci Hicret

Kureyş'in Habeşistan muhacirlerinden geri dönenlere ve diğerlerine karşı işkencesi daha da arttı. Aşiretleri onlara karşı çok katı tutum içine giriyordu ve müslümanlar onlardan pek şiddetli işkence gördü. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Habeş ülkesine ikinci defa hicret için onlara izin verdi. İkinci çıkışları, onlara daha zor ve daha güç geldi. Kureyş'in çok çetin davranmasına maruz kaldılar ve onlardan işkence gördüler. Necaşî'nin, Habeşistan'a hicret eden müslümanlara iyi davrandığı haberi müşriklere ulaşınca, bu bilgi, müşriklerin çok ağrına gitti. Bu defa hicret için yola çıkanların sayısı; eğer Ammâr ibn Yâsir'de bunların arasında ise -ki İbn İshâk'ın dediğine göre bu husus kuşkuludur - 83 erkek, 19 kadındır.

Derim ki: Bu ikinci hicret olayında Osman ibn Affân ve Bedir savaşına katılan bir grup sahabînin ismi geçmektedir. Bu, ya bir yanılgıdır yada Bedir savaşından önce başka bir gelişleri daha olmalıdır. O zaman üç kere gelmiş olurlar:

1. Hicretten önce,
2. Bedir savaşından önce,
3. Hayber savaşının yapıldığı sene.

Bundan dolayı İbn Sa'd ve başka tarihçiler demişlerdir ki: Habeşistan muhacirleri, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Medine'ye hicret ettiğini duyunca, aralarından 33 erkek ve 8 kadın geri döndü. Onlardan iki erkek Mekke'de öldü, yedisi Mekke'de hapsedildi ve 24 erkek Bedir savaşına katıldı.

3. Müslüman Olması İçin Necaşî'ye Gönderilen Mektup

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Medine'ye hicretinin 7. senesi Rebiulevvel ayında Necaşî'ye İslâm'a davet mektubu yazdı ve bu mektubu Amr ibn Ümeyye ed-Damrî'yle gönderdi. Mektup kendisine okununca, Necâşî Müslüman oldu ve:

- 'Yemin olsun ki, ona gitmeye gücüm olsaydı mutlaka giderdim' dedi.

4. Ebu Süfyân'ın Kızı Ümmü Habîbe'yle Kendisini Nikahlaması İçin Necaşî'ye Gönderilen Mektup

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Necaşî'ye, kendisini Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habîbe'yle nikahlaması için mektup yazdı. Ümmü Habîbe, kocası Ubeydullah ibn Cahş'la birlikte Habeş ülkesine hicret edenler arasına katılmıştı. Kocası orada Hristiyan olmuş ve orada ölmüştü. Bunun üzerine Necâşî, Ümmü Habîbe ile Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in nikâhını kıydı ve Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) adına Ümmü Habîbe'ye mehir olarak dört yüz dinar verdi. Nikâhta, Ümmü Habibe'nin velisi ise Hâlid ibn Saîd ibn Âs idi.

5. Muhacirlerin Dönüşü

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Necaşî'ye bir mektup yazarak yanında kalan sahabîleri gemiye bindirip göndermesini istedi. O da, bu isteği yerine getirerek sahabîleri iki gemiye bindirip Amr ibn Ümeyye ed-Damrî ile birlikte gönderdi. Bunlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna Hayber'de iken geldiler. Onu Hayber'i fethetmiş buldular. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ganimetin paylaştırılmasında onları da dahil etmeleri konusunda müslümanlarla konuştu. Onlar da öyle yaptılar.[439]

6. Kureyş'in Muhacirleri Rahat Bırakmaması

Muhacirler, Necaşî Ashame'nin memleketine emniyet içinde yerleştiler. Kureyş bu durumu öğrenince peşlerinden Abdullah ibn Ebi Rebîa ve Amr ibnu'l-Âs'ı, şehirlerinden hediyeler ve armağanlarla yola çıkarıp muhacirleri kendilerine teslim etmesi için Necaşî'ye gönderdiler. Necaşî, onların bu isteklerini geri çevirdi. Bunun üzerine müşrikler, ileri gelen patrikleri araya soktular. Necaşî, onların isteklerini de kabul etmedi. Bunun üzerine ona:

- 'Bunlar, İsa hakkında büyük lâf ediyorlar. İsa'nın Allah'ın kulu olduğunu söylüyorlar' diye muhacirleri şikayet ettiler. Necaşî, muhacirleri meclisine çağırttı. Liderleri Ca'fer ibn Ebi Tâlib idi. Onlar gelip Necâşî'nin huzuruna girecekleri zaman Cafer:

- 'Allah'ın cemaati, huzuruna girmek için senden izin istiyor' dedi. (Necaşî,) mabeyinciye:

- 'Ona, içeri girmek için istediği izni tekrar etmesini söyle' dedi. Cafer'de tekrarladı. Necaşî'nin huzuruna girdikleri zaman, Necaşî:

439 Buhârî, Farzu'l-Humus 15; Müslim, Fezailu's-Sahabe 169 (2502-2503)

- 'İsa hakkında ne diyorsunuz?'diye sordu. Cafer, ona, Meryem sûresinin baş taraflarını okudu. Bunun üzerine Necaşî, eline, yerden bir çöp alıp:

- 'İsa ne buna, ne de bu çöpe bir ilâvede bulunmuştur' dedi. Bu sözler üzerine yanındaki patrikler homurdandılar. Necaşî, onlara:

- 'Homurdanırsanız homurdanın!' dedi, muhacirlere de:

- 'Gidin, sizler ülkemde seyûm'sunuz. Size ilişen cezasını çeker' dedi.

"Seyûm", onların lisanında "güvencede olanlar" anlamındadır.

Sonra Mekkeli elçilere dönüp:

- 'Bana bir dağ altın verseniz yine bunları size teslim etmem' dedi. Sonra da emretti, hediyeleri onlara geri verildi. Bunun üzerine Mekkeli elçiler, perişan bir halde Mekke'ye geri döndüler.[440]

E. BOYKOT ANLAŞMASI

1. Kureyşlilerin Müslümanlara Karşı Boykot Anlaşması Yapması

Daha sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in amcası Hz. Hamza ve pek çok sayıda insan müslüman oldu. İslâm dini yayıldı.

Kureyş, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in otoritesinin baskın hale geldiğini ve işlerin ilerlediğini görünce, bir araya gelip kendilerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i teslim edene kadar Hâşim oğulları, Abdülmuttalib oğulları ve Abdimenaf oğulları ile alışveriş yapmamak, kız alışverişinde bulunmamak, konuşmamak ve onlarla birlikte oturmamak üzere bir anlaşma yaptılar ve bu anlaşmayı bir sahifeye yazıp Kabe'nin tavanına astılar. Sahife'nin kâtibinin, Mansur ibn İkrime ibn Âmir ibn Hâşim olduğu söylenmektedir. Nadr ibn Hâris olduğu da söylenmektedir. Doğrusu Bağîz ibn Âmir ibn Hâşim'dir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona beddua etti, bunun üzerine onun eli çolak oldu. Ebu Leheb dışında, Hâşim oğulları ile Muttalib oğullarının mü'mini-kâfiri bir araya geldi. Çünkü Ebu Leheb; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, Hâşim oğullarına ve Muttalib oğullarına karşı Kureyş'i destekliyordu.

440 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/202, 5/290, 292; İbn Hişâm, Siret 1/217, 218; Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 6/26-37

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve beraberindekiler, peygamber olarak gönderilişinin yedinci yılında Muharrem hilâlinin doğduğu gece, "Ebu Tâlib Şi'bi" denilen mahalleye hapsedildiler. Anlaşmanın yazıldığı sahife, Kabe'nin içine asılmıştı.

Müslümanlar üç sene kadar baskı altında, kendilerine yiyecek-içecek maddelerinin ulaşma yolu kesilmiş, hapsedilmiş bir halde kuşatma altında kaldılar. Öyle ki bu hal, dayanılmaz olmuştu. Mahallenin ötesinden çocukların ağıt sesleri duyuluyordu. Ebu Tâlib, meşhur "el-Kasîdetu'l-Lâmiye"sini orada söyledi. Baş kısmı şu şekildedir:

جَزَى اللهُ عَنَّا عَبْدَ شَمْسٍ وَنَوْفَلاً
عُقُوبَةَ شَرٍّ عَاجِلاً غَيْرَ آجِلِ

"Allah bize yaptıklarından ötürü Abduşems ve Nevfel'i,

Gecikmeksizin, acele olma yönünden en kötü bir cezayla hemencecik cezalandırsın."[441]

2. Anlaşmanın Sona Ermesi

Kureyş'ten bazıları bundan hoşnut oluyor, bazıları ise hoşnutsuzluk gösteriyordu. Hoşnut olmayanlar, sahifeyi yırtmaya çalıştılar. Bu işe kalkışan, Hişâm ibn Amr ibn Hâris ibn Habîb ibn Nasr ibn Mâlik idi. Bu kişi, bu konuda Mut'im ibn Adiyy ve bir grup Kureyşli kimseyle gidip görüştü. Onlar da onun bu teklifini kabul ettiler. Sonra Allah, Peygamberine, onların sahifelerinin ne hale geldiğini, o sahife üzerine bir ağaç kurdu gönderdiğini ve bu kurdun sahifede bulunan bütün haksızlık, akrabalık ilişkisini kesme ve zulüm ile ilgili sözlerin yazılı olduğu kısımları yediğini ve Yüce Allah, kendi adının yazılı olduğu kısmı bıraktığını bildirdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de bunu amcası Ebu Tâlib'e haber verdi. Amcası Ebu Tâlib, Kureyş'lilerin yanına gidip yeğeninin şöyle şöyle dediğini onlara haber verip:

- 'Eğer yalancı ise onunla sizin aranızdan çekiliriz. Eğer doğru söylüyorsa siz de bizimle akrabalık ilişkisini kesmekten ve bize zulmetmekten vazgeçersiniz' dedi. Onlar da:

- 'Haklısın' dediler.

Bunun üzerinde gidip sahifeyi asılı olduğu yerden indirdiler. Durum, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in haber verdiği gibi çıkınca onların küfürleri daha da arttı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve beraberindekiler, mahalleden dışarı çıktılar.[442]

441 İbn Hişâm, Siret 1/272-280
442 İbn Hişâm, Siret 1/397-400

İbn Abdilberr: "Boykot, peygamberimize peygamberliğin gelişinin onuncu senesinden sonra kaldırıldı" diyor.

Bundan altı ay sonra Ebu Tâlib, ondan üç gün sonra da Hz. Hatice vefat etti. Bundan başka tarihler de söylenmiştir.

F. PEYGAMBER (S.A.V)'İN TÂİF ŞEHRİNE GİDİŞİ

1. Hz. Hatice (radıyallâhu anh)'ın Vefatı ve Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Taife Gitmesi

(Boykot anlaşmasıyla ilgili) sahife yırtılıp da anlaşmanın sona ermesiyle Ebu Tâlib ve Hz. Hatice'nin az bir zaman aralığıyla ölmeleri bir araya rastlamıştı.

Bunun üzerine kavminin beyinsizlerinin, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yaptıkları işkence arttı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı cüretkâr bir tavır sergileyerek ona eziyette bulunmaya koyuldular. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisini barındırmaları ve kavmine karşı kendisine yardım etmeleri ve onlara karşı korumaları ümidiyle Taife gitti.

Tâiflileri Yüce Allah'a kulluk etmeye davet etti. Fakat kendisini barındıran ve yardım eden hiçbirkimseyi görmedi. Onlar bununla da kalmayıp ona karşı en şiddetli işkencelerde bulundular ve kendi kavminin yapmadığı kötülükleri ona yaptılar.

Beraberinde azadlısı Zeyd ibn Hârise bulunuyordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tâiflilerin arasında on gün kaldı. Eşraftan gidip konuşmadığı hiç kimse kalmadı. Ona :

- 'Şehrimizden çık!' dediler ve ayak takımını ona karşı kışkırttılar. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in geçtiği yolun iki kenarında dizilip onu taşlamaya başladılar. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ayakları kana bulandı. Zeyd ibn Hârise ise atılan taşlara kendi vücudunu siper edip Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i korumaya çalışıyordu. Onun da başında yaralanmalar oldu.

2. Tâif'ten Dönüşü

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) üzgün bir halde Tâif'ten Mekke'ye dönüş için yola koyuldu. İşte bu dönüşü esnasında "Tâif Duası" diye meşhur olan şu duayı yaptı:

اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَشْكُو ضَعْفَ قُوَّتِي ، وَقِلَّةَ حِيلَتِي ، وَهَوَانِي عَلَى النَّاسِ ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ، أَنْتَ رَبُّ الْمُسْتَضْعَفِينَ ، وَأَنْتَ رَبِّي ، إِلَى مَنْ تَكِلُنِي ؟ إِلَى بَعِيدٍ يَتَجَهَّمُنِي ؟ أَوْ إِلَى عَدُوٍّ مَلَّكْتَهُ أَمْرِي ؟ إِنْ لَمْ يَكُنْ بِكَ غَضَبٌ عَلَيَّ فَلَا أُبَالِي ، غَيْرَ عَافِيَتَكَ هِيَ أَوْسَعُ لِي ، أَعُوذُ بِنُورِ وَجْهِكَ الَّذِي أَشْرَقَتْ لَهُ الظُّلُمَاتُ ، وَصَلَحَ عَلَيْهِ أَمْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، أَنْ يَحِلَّ عَلَيَّ غَضَبُكَ ، أَوْ أَنْ يَنْزِلَ بِي سَخَطُكَ ، لَكَ الْعُتْبَى حَتَّى تَرْضَى ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ

"Allahım! Gücümün zayıflığını, çaresiz kaldığımı, insanlar tarafından dayamın hor görüldüğünü yalnızca Sana arz ederim. Ey merhametlilerin en merhametlisi! Sen ezilenlerin Rabbisin. Sen benim Rabbimsin. Beni kime bırakıyorsun? Bana saldıran, yakınım olmayan birine mi, yoksa işimi kendisine teslim ettiğin bir düşmana mı? Eğer bana kızgınlığın yoksa çektiklerime aldırmam. Fakat Senin afiyetin bana daha geniştir. Gazabına uğramaktan yahut öfkeni haketmekten karanlıkları aydınlatan yüzünün nuruna sığınıyorum. Hoşnut kalacağın kadar Sana memnuniyetimi sunuyorum. Güç de Senin, kuvvet de Senin."[443]

Bunun üzerine Rabbi, ona; "Dağlar Meleğini" gönderip eğer isterse Mekke'yi ortalarına alan (Ebu Kubeys ve Ahmer adındaki) iki büyük dağı Mekke halkı üzerine geçirmesini emretmiş, fakat Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

لاَ بَلْ أَسْتَأْنِي بِهِمْ لَعَلَّ اللهَ يَخْرُجُ مِنْ أَصْلَابِهِمْ مَنْ يَعْبُدُ اللهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا

- 'Hayır. Onlara yumuşak davranılmasını (ve mühlet tanınmasını) istiyorum. Belki Allah, onların soylarından kendisine kulluk edecek ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayacak kimseler çıkaracaktır' buyurmuştur.[444]

3. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Cinleri Dinlemesi

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tâif'ten dönüş yolu üzerinde olan Nahle'de konakladığında gece namaz kılmaya kalktı. Bir grup cin onun bulunduğu yere geldiler. Cinler, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in okuduğu Kur'an-ı Kerim'i dinlediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), şu âyetler ininceye kadar onların farkına varmadı:

443 Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 6/35. Hadisin ravileri içerisinde yer alan, İbn İshak müdellestir. Diğer raviler, sika/güvenilir kimselerdir.
444 Buhârî, Bed'u'l-Halk 7, Tevhid 9; Müslim, Cihad 111 (1795); Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, (7706); İbn Hibbân, Sahîh, (6561)

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ قَالُوا يَاقَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ يَاقَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

"Hani Biz, cinlerden bir topluluğu Kur'an dinlesinler diye sana doğru çevirmiştik de, huzuruna geldiklerinde birbirlerine: 'Susun, dinleyin' demişler; okunması bitirilince de uyarıda bulunmak üzere kavimlerine dönmüşler ve: "Ey kavmimiz! Biz, Musa'dan sonra indirilmiş olan, kendinden öncekileri doğrulayan, hakkı ve doğru yolu gösteren bir kitap dinledik. Ey kavmimiz! Allah'a çağırana icabet edin ve O'na inanın ki, sizin günahlarınızın bir kısmını alsın, bağışlasın, sizi çok elem verici bir azaptan korusun' demişlerdi. Allah'a çağırana uymayan kimse bilsin ki, Allah'ı yeryüzünde aciz bırakamaz; onlara O'ndan başka dost da bulunmaz ve işte onlar apaçık bir sapıklık içindedirler."[445]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Nahle'de birkaç gün kaldı. Zeyd, ona, Kureyş'i kastederek:

- 'Seni Mekke'den çıkarmışlarken onların içine nasıl girebileceksin?' diye sordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

يَا زَيْدُ إِنَّ اللَّهَ جَاعِلٌ لِمَا تَرَى فَرَجًا وَمَخْرَجًا ، وَإِنَّ اللَّهَ نَاصِرٌ دِينَهُ وَمُظْهِرٌ نَبِيَّهُ

- 'Ey Zeyd! Görürsün, Allah ummadığın yerden bir kapı açar, bir çıkış yolu gösterir. Kuşkusuz Allah, dininin yardımcısı ve peygamberinin destekçisidir' buyurdu.

4. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mekke'ye Girişi

Mekke'ye vardıklarında Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huzâa kabilesinden bir adamı, Mut'im ibn Adiyy'e gönderip:

- "Himayene girebilir miyim?' diye sordurttu. Mut'im:

- "Evet' diye cevap verdi. Oğullarını ve kavmini çağırıp:

- "Silah kuşanın, Kabe'nin rükünleri yanında olun. Ben, Muhammed'i himayeme aldım' dedi.

445 Ahkâf: 46/29-32

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), beraberinde Zeyd ibn Hârise olduğu halde şehre girdi. Mescid-i Haram'a kadar vardı. Mut'im ibn Adiyy, devesi üzerinde doğrulup:

- 'Ey Kureyş topluluğu! Ben, Muhammed'i himayeme aldım. Hiç biriniz ona saldırmasın' diye seslendi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Rükn'e (=Hacerü'l-Esved'e) varıp onu selâmladı ve iki rekât namaz kılıp evine döndü. Mut'im ve oğulları, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) evine girinceye kadar silahlı bir vaziyette onun etrafını çevirip koruma altına aldılar.[446]

G. PEYGAMBER (S.A.V)'İN MİRACA ÇIKIŞI

1. İsrâ' ve Mirac Yolculuğu[447]

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), -sahih olan görüşe göre- bedeniyle, Burâk üzerine binili olarak Cebrail (a.s) eşliğinde geceleyin Mescidü'l-Haram'dan Beytü'l-Makdis'e (=Mescid-i Aksa'ya)[448] götürüldü. Oraya indi. Peygamberlere imam olup namaz kıldırdı. Burak'ı mescidin kapısının halkasına bağladı.[449]

---

446 Buhârî, Meğâzî 12, Farzu'l-Humus 16'ta konuyla ilgili olarak Cübeyr ibn Mut'im (radıyallâhu anh)'tan şunu rivayet etmiştir: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي أُسَارَى بَدْرٍ لَوْ كَانَ الْمُطْعِمُ بْنُ عَدِيٍّ حَيًّا ثُمَّ كَلَّمَنِي فِي هَؤُلَاءِ النَّتْنَى لَتَرَكْتُهُمْ لَهُ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bedir esirleri hakkında: 'Mut'im ibni Adiyy eğer hayâtta olsaydı, sonra da şu pis herifler konusunda benimle konuş(up aracı ol)saydı onun hatırına bunları (fidyesiz) bırakırdım' buyurdu."

447 Mirac: Arapça'da merdiven, yukarı çıkmak, yükselmek anlamlarını dile getirir. İslam'da Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in göğe yükselerek Allah'ın huzuruna kabul edilmesi olayı. Mirac olayı hicretten bir yıl ya da onyedi ay önce Receb ayının yirmi yedinci gecesi gerçekleşir. Olayın iki aşaması vardır. Birinci aşamada Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mescidül-Haram'dan Beytü'l-Makdis'e (Kudüs) götürülür. Kur'an'ın andığı bu aşama, gece yürüyüşü anlamında İsra adını alır. İkinci aşamayı ise Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Beytü'l-Makdis'ten Allah'a yükselişi oluşturur. Mirac olarak anılan bu yükselme olayı Kur'an'da anılmaz, ama çok sayıdaki hadiste ayrıntılı biçimde anlatılır. (ç)

448 Aksa: Pek uzak, en uzak anlamına gelir. Kudüs'teki mescide, Mescid-i Aksa denilir. Bu mescide bu ismin verilmesi; bazılarına göre, Kabe'ye pek uzak olduğu içindir. Bazılarına göre ise ondan daha gerilere doğru başka bir ibadet yeri bulunmadığı içindir. Bazılarına göre ise pisliklerden temiz ve mukaddes olduğu için bu ismin verildiğini söylemişlerdir. (ç)

449 Müslim, İman 259 (162)'de bunu Enes (radıyallâhu anh) yoluyla Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: أُتِيتُ بِالْبُرَاقِ وَهُوَ دَابَّةٌ أَبْيَضُ طَوِيلٌ فَوْقَ الْحِمَارِ وَدُونَ الْبَغْلِ يَضَعُ حَافِرَهُ عِنْدَ مُنْتَهَى طَرْفِهِ قَالَ فَرَكِبْتُهُ حَتَّى أَتَيْتُ بَيْتَ الْمَقْدِسِ قَالَ فَرَبَطْتُهُ بِالْحَلْقَةِ الَّتِي يَرْبِطُ بِهِ الأَنْبِيَاءُ "Bana Burak getirildi. -Ki o; katırdan küçük, merkepten büyük, beyaz ve uzun bir binittir. Adımını, gözünün erişebileceği yerin en sonuna koyar.- Ben ona bindim. Nihayet Beytu'l-Makdis'e/Mescid-i Aksa'ya geldim. Onu, (benden önceki) nebilerin bağladıkları halkaya bağladım......"

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (İsra' yolculuğu sırasında) Beytü'l-Lahm'e[450] indiği ve orada namaz kıldığı söylenmişse de böyle bir rivayet asla sahih değildir.

Sonra o gece Beytü'l-Makdis'den en yakın semaya/dünya semasına yükseltildi. Cebrail, onun adına semanın kapısının açılmasını istedi, ona kapı açıldı. Orada insanlığın babası olan Hz. Âdem (a.s)'ı gördü. Ona selâm verdi. O da onun selamını alıp: "Merhaba (=Hoşgeldin, safa geldin)" dedi ve onun peygamberliğini tasdik etti. Allah, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sağ tarafında bahtiyarların/cennetlik kimselerin ruhlarını ve sol tarafında bedbahtların/cehennemlik kimselerin ruhlarını gösterdi.

Sonra ikinci kat semaya yükseltildi. Cebrail, ona semanın kapısının açılmasını istedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) orada Hz. Zekeriya'nın oğlu Hz. Yahya (a.s)'ı ve Hz. Meryem'in oğlu Hz. İsa (a.s)'ı gördü. Onlarla karşılaşıp onlara selam verdi. Onlar da onun selamını aldılar ve "hoşgeldin" dediler ve onun peygamberliğini tasdik ettiler.

Sonra üçüncü kat semaya yükseltildi. Orada Hz. Yusuf (a.s)'ı görüp ona selam verdi. O da onun selâmını alıp "merhaba" dedi ve peygamberliğini tasdik etti.

Sonra dördüncü kat semaya yükseltildi. Orada Hz. İdris (a.s)'ı görüp ona selam verdi. O da onun selamını alıp "hoşgeldin" dedi ve onun peygamberliğini tasdik etti.

Sonra beşinci kat semaya yükseltildi. Orada İmran oğlu Hz. Harun (a.s)'ı görüp ona selam verdi. O da onun selamını alıp "hoşgeldin" dedi ve onun peygamberliğini tasdik etti.

Sonra altıncı kat semaya yükseltildi. Orada İmran oğlu Hz. Musa (a.s)'la karşılaşıp ona selam verdi. O da onun selamını alıp "hoşgeldin" dedi ve onun peygamberliğini tasdik etti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu geçip gidince Hz. Musa (a.s) ağladı. Ona:

- 'Niçin ağlıyorsun?' diye sordular. O da:

- 'Nasıl ağlamayayım! Benden sonra peygamber olarak gönderilen bir gencin ümmetinden cennete girenler, benim ümmetimden girenlerden daha çok!' dedi.

Sonra yedinci kat semaya yükseltildi. Orada Hz. İbrahim (a.s)'la karşılaşıp ona selam verdi. O da onun selamını alıp "hoşgeldin" dedi ve onun peygamberliğini tasdik etti.

450 **Beytu'l-Lahm:** Kudüs'ün güneyinde Hz. İsa'nın doğum yeri kabul edilen ve Hristiyanlarca ziyaret merkezi olarak tanınan şehirdir. (ç)

2. Beş Vakit Namazın Farz Kılınması:

Sonra Sidretu'l-Münteha'ya[451] çıkartıldı. Sonra da ona Beytu'l-Ma'mûr[452] çıkarılıp gösterildi. Sonra Cebbâr olan Allah'a yükseltildi. O'na o kadar yaklaştı ki, araları iki yay aralığı kadar, belki daha yakın oldu.

---

451 Sidretu'l-Müntehâ: "Müntehâ" kelimesi sözlükte; son, nihayet, bitiş anlamlarına gelmektedir. "Sidre" kelimesi de, ağaç anlamına gelmektedir. "Allahu Teâlâ'nın zât âlemi demektir ki, buraya ne meleklerin büyükleri, ne de Peygamberlerin büyükleri dâhil olabilir. Nitekim hadis-i şerifte de Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e refakat eden Cebrâil aleyhisselâm da Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i buraya kadar götürmüş, buradan ileriye geçmeye izinli olmadığını ifade ederek, bundan sonra Cenâb-ı Hakk'ın daveti sebebiyle Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yalnızca gideceğini bildirmiştir. İşte bu yüzden bu terkib "son sınır, son hudud veya sınırın sonu" diye anlaşılmıştır. Ayrıca "Cennetin uçlarındandır, üzerinde Sündüs ve İstebrekın Cennetlerinin etekleri vardır", diye açıklanmış, Keşşâf'ta da Sidretül-Müntehâ', 'Cennetin nihayetinde ve sonundadır' diye geçmektedir. Sidretül-müntehâ' şeklinde Kur'ân-ı Kerim'de Necm suresinin 14. âyetinde geçmektedir. Ayrıca Peygamberimiz Hz. Muhammed'in Mirac'ını anlatan ve bir çok sahabeden rivayet edilen Hadis-i şerifte de geçmektedir. Sidr denilen bu ağaç Cennetin en üst kısmındadır. Eskilerin ve yenilerin ilminin ulaştığı son noktadır. Arşın sağında yer almaktadır. Mi'rac gecesinde bu mevkiye vardıklarında Cibril geride kalmış; Rasulullah (s.a.s) geri kalmasının sebebini sormuş, Cibril şöyle cevap vermiştir: "Bu makam dostun dostta kalacağı bir makamdır. Eğer kıl kadar ileri gidersem yanar kül olurum. Bundan sonrasını geçmek sadece sana bahşedilmiştir..." (Keşşafu İstilâhati'l-Fünun, "Sidretü'l-Müntehâ" maddesi). Sidretü'l-Müntehâ' denilmesinin sebebi, buraya hem büyük meleklerin, hem de büyük peygamberlerin geçememesi ve burası hakkında bilgilerin yeterli olmamasıdır. Bunun için bu tabir kullanılmış ve beşerî, yani insanlara ait ilmin son sınırı diye de açıklanmıştır. Gerek peygamberlerin, gerekse diğer yaratılmışlardan her âlimin ilmi burada son bulur, ondan ileri geçemez. Büyük müfessirlerden Fahruddîn er-Râzî, Sidretü'l Müntehâ'yı; akılların hayretle kaldığı, bundan daha şiddetli bir hayretin tasavvur edilemeyeceği, insanın son derecede hayrete düştüğü bir makam olarak tavsif ettikten sonra; sadece, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayrette kalmadığını, şaşmadığını, gördüklerini açıkça gördüğünü kaydetmektedir. Öyleyse biz âciz insanların Sidretü'l-Müntehâ'yı kesin olarak "şudur veya budur" diye açıklamamız mümkün görülmemektedir. Necm suresinin 9. âyetine ve hadis-i şerifteki rivayete göre, sadece Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e "Kâb-ı Kavseyne" kadar yaklaşmasına müsaade edilmiştir. Sidretü'l Müntehâ'dan ilerisi gayb âlemidir ki, Allahu Teâlâ'dan başka hiç kimsenin ilmine ve bilgisine giremez, yani insanî ilmin son sınırıdır. Buradan ötesi Allahu Teâlâ'nın "Zât Âlemi" diye adlandırıldığı için, bu deyimi açık ve seçik bir tarzda ortaya koymamız mümkün değildir. (ç)

452 Beytu'l-Ma'mur: Ma'mûr, bayındır, bakımlı ev. Kâbe'nin üst hizasında bulunan bir yerdir. Diğer bir adı da "Durâh"dır. Kur'an'ı Kerîm'de Beytü'l-Ma'mûr'dan şöyle bahsedilir: "Tur'a, yayılmış ince deri üzerine satır satır dizilmiş Kitâb'a, bayındır eve (beytü'l-ma'mûra), yükseltilmiş tavan gibi göğe, kaynayacak denize andolsun ki, Rabbi'nin azabı hiç şüphesiz gelecektir" (Tur: 52/1-7) Müfessirler bu âyet-i kerîmede sözü geçen Beytü'l-Ma'mûru genellikle, yedinci kat semada, Kâbe'nin üst hizasında bulunan bir ev olarak tefsir etmişlerdir. Onu günde yetmiş bin melek namaz kılmak ve tavaf etmek için ziyaret eder ve kıyamete kadar da bir daha geriye dönmezler. Beytü'l-Ma'mûr Kâbe'nin üst hizasındadır. (M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1936, VI, 4551) Bir yerin bakımlı ve ma'mûr oluşu, meskûn olması, ziyaretçilerinin çok olması ve güzel bakılması ile olur. Kâbe'nin ma'mûr oluşu ise her sene binlerce hacının ziyareti iledir. "Allah onu her sene altı yüz bin kişi ile ma'mûr kılar, eğer insanlar ondan eksik olursa melâike ile doldurur denilmiştir" (M. Hamdi Yazır, VI, 4551). (ç)

Allah, kuluna o anda vahyedeceğini vahyetti. Ona elli vakit namazı farz kıldı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) geri dönüp gelirken, Hz. Musa'ya uğradı. Hz. Musa:

- 'Neyle emrolundun?' diye sordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Elli vakit namazla' diye karşılık verdi. Hz. Musa, ona:

- 'Ümmetin buna güç yetiremez. Rabbine geri dön de bunu ümmetin için hafifletmesini iste' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu konuda istişare edercesine Cebrail'e baktı. O da, istiyorsan "evet" anlamında işarette bulundu. Bunun üzerine Cebrail, onu yükseltip Cebbar olan Allah'a getirdi. O yerinde idi. Bu, Buhârî'nin geliş yollarının birisindeki hadisin metni bu şekildedir.

Allah, ondan 10 vakit daha namazı kaldırdı. Sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın huzurundan indirildi. Hz. Musa'ya uğrayınca, durumu ona haber verdi. Hz. Musa, ona:

- 'Rabbine geri dön de bunu hafifletmesini iste' dedi.

Böylece Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Musa (a.s) ile Yüce Allah arasında gidip gelmeye başladı. Nihayet Allah, namazı beş vakte indirdi. Hz. Musa (a.s) yine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e dönüp Allah'tan hafifletmesini istemeyi önerdiyse de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Artık Rabbimden utanır oldum. Ama ben buna razıyım ve teslimim' dedi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) uzaklaşınca (ardından) bir münadi:

- 'Farzımı artık hükme bağladım ve kullarımın (yükümlülüklerini) hafiflettim' diye seslendi.[453]

3. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Miraç Gecesinde Rabbini Görüp Görmediği Meselesi

Sahabe, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Miraç Gecesi Rabbini görüp görmediği konusunda görüş ayrılığına düşmüştür. Abdullah ibn Abbâs'tan gelen sahih bir rivayete göre; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Rabbini görmüştür. Yine ondan gelen sahih bir rivayete göre ise Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Rabbini kalbiyle görmüştür.[454]

453 Buhârî, Tevhid 37; Müslim, İman 264 (164)
454 Müslim, İman 284 (176); Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 54 (3281); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/223

Sahih bir rivayete göre ise Hz. Âişe ile Abdullah ibn Mes'ûd bunu inkâr edip: *"Doğrusu Sidretü'l-Müntehâ yanında, bir başka inişte O'nu görmüştür" (Necm: 53/13-14)* âyetinde (görülen) kimse ancak Cebrail'dir' demişlerdir.[455]

Sahih bir rivayete göre de; Ebu Zer, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e:

- 'Rabbini gördün mü?' diye sordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de: 'Bir nurdur. Onu nasıl görebilirim ki!' demiştir.[456] Yani onu görmemi bir nur engelledi demek istemiştir. Nitekim bir başka metne göre, رَأَيْتُ نُورًا "Bir nur gördüm" buyurmuştur.[457]

Osmân ibn Saîd ed-Dârimî, sahabenin, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Rabbini görmediği konusunda ittifak etmiş olduklarını nakletmiştir.

Şeyhülislâm İbn Teymiye -Allah, onun ruhunu şad eylesin- diyor ki: Abdullah ibn Abbâs'ın "onu gördü" demesi, bununla ve "onu kalbiyle gördü" sözüyle çatışmamaktadır. Sahih bir rivayete göre, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Ulu ve yüce Rabbimi gördüm" demiştir.[458]

Ancak bu görme olayı, İsrâ olayı sırasında olmayıp Medine'de olmuştur. Sabah namazında sahabîlerin gözünden kaybolmuş; sonra o gece rüyasında ulu ve yüce Rabbini gördüğünü haber vermişti.

İmam Ahmed (rh.a) buna dayanarak: "Evet, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Rabbini gerçekten görmüştür. Zira Peygamberin rüyası gerçektir" demiştir. Böyle olmalıdır da.

Ancak İmam Ahmed (rh.a): "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) uyanıkken, baş gözüyle O'nu gördü" dememiştir. Ondan böyle bir söz nakleden kimse, onu töhmet altında bırakmış olur. Fakat İmam Ahmed bir defasında: "O'nu gördü" ve bir keresinde de "O'nu kalbiyle gördü" demiş; böylece ondan iki rivayet aktarılmıştır. Müntesiplerinden birinin tasarrufu olarak ondan bir üçüncü görüş "O'nu baş gözüyle gördü" görüşü aktarılmışsa da, İmam Ahmed'in söylediği sözler işte ortada; onlar arasında böyle bir şey mevcut değildir.

---

455 Âişe hadisi; Buhârî, Bed'u'l-Halk 7, Necm 1, Tevhid 4, 46; Müslim, İman 287 (177); Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 7 (3068), 54 (3278). Abdullah ibn Mes'ud hadisi; Buhârî, Bed'u'l-Halk 7, Tefsiru Sure-i Necm 1; Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 6/470; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 1/394. 418; Hâkim, Müstedrek, 2/509

456 Müslim, İman 292 (178); Ebu Dâvud et-Tayâlisî, Müsned, (474)

457 Müslim, İman 292 (178)

458 Daha önce geçti.

Abdullah ibn Abbâs'ın: "O'nu kalbiyle iki defa gördü" sözünün dayanağı, eğer Allah'ın ilk önce: مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى *"Muhammed'in gözünün gördüğünü kalbi yalanlamadı." (Necm: 53/11)* buyurup ardından da: لَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَى *"Doğrusu bir başka inişte O'nu görmüştür" (Necm: 53/13)* buyurması ise -ki açıkça görülen dayanağı budur- Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den gelen sahih bir rivayete göre; bu görülen, Cebrail'dir; kendisi onu asıl yaratıldığı suretinde iki kere görmüştür. İmam Ahmed'in "O'nu kalbiyle gördü" sözündeki dayanağı işte Abdullah ibn Abbâs'ın bu sözüdür. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Yüce Allah'ın Necm sûresinde ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى *"Sonra yaklaştı; tâ vardı yanına" (Necm: 53/8)* âyetinde bildirdiği, İsrâ olayındaki yaklaşma ve varma olayı değildir. Çünkü Necm suresindeki, Hz. Âişe ve Abdullah ibn Mes'ûd'un dedikleri üzere; Cebrail'in yaklaşması ve yanına varmasıdır. Sözün akışı da bunu göstermektedir. Çünkü Allah: عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى *"O'na çetin güçlere sahip olanı öğretmiştir" (Necm: 53/5)* buyuruyor ki bu öğretici Cebrail'dir; sonra devamla: ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى *"O öğretici güçlüdür. En yüksek ufukta iken doğruluvermiş, sonra yaklaşıp tâ yanına varmıştır" (Necm: 53/6-8)* buyurmuştur. Bütün buradaki zamirler, bu çetin güçlere sahip güçlü-kuvvetli öğreticiye gitmektedir. Bu öğretici, en yüksek ufukta doğruluvermiş; yaklaşmış, tâ yanına varmış; Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e iki yay kadar, belki daha yakın olmuştur. İsrâ olayındaki yaklaşma ve yanına kadar varmasıdır. Necm sûresinde buna hiç dokunulmamıştır. Aksine bu sûrede Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onu Sidretü'l-Müntehâ yanında, bir başka inişte gördüğü kaydediliyor ki, görülen varlık Cebrail'dir. Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu, bir kere yeryüzünde ve bir defa da Sidretü'l-Müntehâ yanında olmak üzere toplam iki kere asıl suretinde görmüştür. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

4. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Miraç Olayını Kavmine Anlatması

Sabah olunca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kavmine, Yüce Allah'ın kendisine gösterdiği büyük âyetlerin bazısını haber verince müşriklerin onu yalanlamaları, ona eziyet etmeleri ve sataşmaları alabildiğine arttı; ondan kendilerine Beytü'l-Makdis'i tasvir etmesini istediler. Bunun üzerine Allah, ona, Beytü'l-Makdis'i apaçık bir şekilde gösterdi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona bakıp müşriklere onun özelliklerini saymaya başladı. Müşrikler ise, onun anlattığı hiçbir şeyi reddedemediler.

Hatta Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), gece seyahat yolu üzerinde ve dönüşünde kavmine ait kervanı gördüğünü ve bu kervanın ne vakit geleceğini onlara haber verdi. Kervanın önünde hangi devenin yol aldığını söyledi. Sonuç itibariyle durum, onun dediği gibi çıktı.

Bütün bu olanlar, müşriklerin ancak sırt çevirmelerini arttırdı. Zalimler inatlaşıp küfürde direttiler.

5. Miraç Olayının Tarihi

Musa ibn Ukbe, Zührî'nin şöyle dediğini nakleder: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ruhu, Medine'ye hicretinden bir sene önce Beytü'l-Makdis'e götürüldü, oradan da semâya yükseltildi."

İbn Abdilberr ve başkalarına göre ise İsrâ' ile hicret arasında bir sene iki ay geçmiştir.

6. İsrâ' Olayının Kaç Kere Gerçekleştiği Meselesi

İsrâ' (=Gece yürüyüşü) sadece bir kere gerçekleşmiştir. Birisi uyanıkken, diğeri uykuda olmak üzere toplam iki kere gerçekleştiği de söylenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:
HİCRET

A. PEYGAMBER (S.A.V)'İN HİCRETİ

1. Hicrete Hazırlık

Vâkidî der ki:[459] Bana Muhammed ibn Sâlih, o da Âsım ibn Ömer ibn Katâde, Yezîd ibn Rûman ile başkaları şunu rivayet etmişlerdir:

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), peygamberliğinin başlangıcından itibaren üç sene gizli olarak Mekke'de yaşadı. Dördüncü sene peygamberliğini herkese ilan etti. İnsanları on sene İslam'a davet etti. Her sene hac mevsiminde hacca gelenlerin konakladıkları yerlere gider; Ukâz, Mecenne ve Zulmecâz panayırlarının kurulduğu yerlerde toplanan insanlara varır; onları Rabbinden gelen tebligatı yerine ulaştırabilmesi için kendisini korumaya çağırır ve bu çağrısını kabul ederlerse kendilerine cennet verileceğini söylerdi. Ama kendisine yardım edecek ve davetini kabul edecek hiç kimse bulamazdı. Hatta teker teker gelen kabileleri ve onların konakladıkları yerleri sorup:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قُولُوا: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ تُفْلِحُوا وَتَمْلِكُوا بِهَا الْعَرَبَ وَتَذِلُّ لَكُمْ بِهَا الْعَجَمُ فَإِذَا آمَنْتُمْ كُنْتُمْ مُلُوكًا فِي الْجَنَّةِ

"Ey insanlar! "La ilahe illallah" (=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur) deyin kurtuluşa erin, Araplara hükümran olun, Acemler size boyun eğsin. İman ederseniz cennette hükümdarlar olursunuz" derdi.

Ebu Leheb ise Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ardından:

- 'Ona uymayın! O, kendi dinini bırakmış bir yalancıdır' derdi.[460] Bunun üzerine onlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e en çirkin bir şekilde karşılık verirler, ona eziyet ederler ve:

---

459 İbn Sa'd, Tabakât, 1/216, 217; İbn Kesîr, Bidâye, 3/136, 137

460 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/492, 4/341'de bunu Abdurrahman ibn Ebi'z-Zinâd yoluyla babasından şunu rivayet etmiştir: Deyl kabilesinde Rebîa ibn Abbâd adında cahiliye Araplarından bir adam bana şunu anlattı: Cahiliye döneminde Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Zu'l-Mecâz panayırında: 'Ey insanlar! Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur deyin, kurtuluşa eresiniz' diye buyururken gördüm. Bu sırada insanlar, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in başına toplanmıştı. Arkasında beyaz yüzlü, şaşı ve başında iki saç lülesi bulunan bir adam: 'O, kavminin dininden dönmüş ve yalancı bir kimsedir' diyor ve Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) nereye giderse o da onun peşine takılıyordu. O kişinin kim olduğunu sordum. Bana, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in soyunu söylediler ve: 'Bu da, onun amcası Ebu Leheb' dediler." Bu hadisin senedi, hasendir.

- 'Ailen ve aşiretin seni daha iyi tanır. Onlar sana uymadıklarına göre (biz sana niye uyalım ki)!' derlerdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) yine de onları Allah'a davet etmekten geri durmaz ve bir yandan da: 'Allahım! Sen istesen böyle olmazlar" derdi.

Vâkıdî der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gidip davette bulunduğu ve kendisini arzettiği, isimleri bize bildirilen kabileler şunlardır: Âmir ibn Sa'saaoğulları, Muhârib ibn Hasafe, Fezâre, Gassân, Mürre, Hanîfe, Süleym, Abs, Nadiroğulları, Bekkâoğulları, Kinde, Kelb, Hâris ibn Kâb, Uzre ve Hadârime. Bunlardan hiçbiri Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in davetini kabul etmedi.

2. Ensar'dan İslam'a İlk Girenler

Allah'ın, Resulü'ne bir yardımı olarak; (Medine'nin iki Arap kabilesi) Evs ile Hazrec, anlaşmalı oldukları Medineli yahudilerden: 'Bu zamanda bir peygamber gönderilecektir, bu peygamberin ortaya çıkması yakındır. Biz ona uyacağız. Âd ve İrem kavimleri gibi sizin kökünüzü kazıyacağız' dediklerini işitip dururlardı.

Ensar, yahudiler dışındaki diğer Arapların yaptıkları gibi Beytullah'ı ziyaret edip hac ederlerdi. Ensar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in insanları Yüce Allah'a çağırdığını görünce onun vaziyetini iyiden iyiye düşünüp birbirlerine: 'Ey kavim! Vallahi, biliyorsunuz ki, bu, yahudilerin kendisiyle sizi korkuttukları peygamberdir. Ona (inanmada) sakın yahudiler sizi geçmesin!' dediler.

Evs kabilesinden Süveyd ibnu's-Sâmit, Mekke'ye gelmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu İslam'a davet etti. Süveyd ise, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i ne yanından uzaklaştırdı ve ne de davetini kabul etti.

Ebu'l-Hayser (lakaplı) Enes ibn Râfi', beraberinde Abduleşheloğullarından birkaç gençle birlikte (Hazreclilere karşı Mekkelilerle) ittifak anlaşması yapmak üzere Mekke'ye gelmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onları İslam'a davet etti. İçlerinden henüz daha çok genç olan İyâs ibn Muâz: 'Ey kavmim! Vallahi, bu, elde etmek için (buraya) geldiğimiz şeyden daha hayırlıdır' dedi. Bunun üzerine Ebu'l-Hayser, İyâs ibn Muâz'ı dövdü ve onu azarladı. Bunun üzerine İyâs ibn Muâz sustu. Bunlar, (Hazreclilere karşı) Mekkelilerle ittifak anlaşması yapamadılar. Öylece Medine'ye geri döndüler.[461]

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hac mevsiminde Ensar'dan, hepsi de Hazrec kabilesine mensup şu 6 kişiyle Akabe mevkiinde buluştu: 1.

461 İbn Hişâm, Siret, 2/34-37. Bu rivayetin senedindeki raviler, sika/güvenilir kimselerdir.

Ebu Ümâme Es'ad ibn Zürâre, 2. Avf ibn Hâris, 3. Râfi' ibn Mâlik, 4. Kutbe ibn Âmir, 5. Ukbe ibn Âmir, 6. Câbir ibn Abdullah ibn Riâb.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onları İslam'a davet etti, onlar da müslüman oldular.[462] Sonra Medine'ye döndüler. Medine halkını İslâm'a davet ettiler. Böylece İslâm Medine'de yayıldı. Öyle ki, İslâm'ın girmediği hiçbir ev kalmadı.

3. Birinci Akabe Biatı

Ertesi sene olunca Medineli 12 kişi Mekke'ye geldi. Bunların altısı, Câbir ibn Abdullah dışında, yukarıda adı geçenlerdir. Diğerleri de şunlardır: 1. Yukarıda adı geçen Avf'ın kardeşi Muâz ibn Hâris ibn Rifâa, 2. Zekvân ibn Abdulkays. Zekvan hicrete kadar Mekke'de kaldı, o da hicret edenlerle birlikte hicret etti. Bundan dolayı ona "Muhâcir-i Ensâr" (=Ensar'ın Muhaciri) denilirdi. 3. Ubâde ibnu's-Sâmit, 4. Yezîd ibn Sa'lebe, 5. Ebu'l-Heysem ibn Teyyihân, 6. Uveymir ibn Mâlik. Toplam 12 kişi.[463]

Ebu'z-Zübeyr, Câbir (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini rivayet eder: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke'de on sene kaldı. Hac mevsimlerinde, Mecenne ve Ukaz panayırlarında konakladıkları yerlerde insanlara varıp:

- 'Rabbimin tebligatını insanlara ulaştırabilmem için kim beni barındırır? Kim bana yardım eder?' derdi. Ama kendisine yardım edecek ve barındıracak birini bulamazdı. Öyle ki bir adam Mudarr yahut Yemen'den kalkıp akrabasını ziyaret için Mekke'ye gelse derhal kavmi o adama gelip ona:

- 'Şu Kureyşli gençten uzak dur, sakın seni yoldan çıkarmasın' derlerdi.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kavminin adamları arasında yürür, onları Yüce Allah'a davet eder, onlar da kendisine parmakla işaret ederlerdi. Nihayet Allah, Yesrib/Medine'den bizi gönderdi. Bizden herhangi biri ona gider, iman eder; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) o kişiye Kur'an öğretir ve o da ailesine döner, onun müslüman olması sayesinde ailesi de müslüman oluverirdi. Böylece içinde müslümanlıklarını ortaya koyan bir grup müslümanın bulunmadığı hiçbir Ensâr evi kalmadı. Allah, bizi, ona gönderdi. Emrini tuttuk, bir araya geldik ve birbirimize:

- 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke dağlarında daha ne zamana kadar kovulup duracak ve daha ne zamana kadar korkulu anlar yaşayacak?' dedik.

---

462 İbn Hişâm, Siret, 2/38, 39
463 Hafız Zehebî, Târîhu'l-İslâm, 1/130

Bunun üzerine yola koyulup hac mevsiminde onun yanına geldik. Bizimle Akabe biatında bulunmak üzere sözleşti. Amcası Abbas, ona:

- 'Ey kardeşimin oğlu! Sana gelen bu topluluğu tanımıyorum. Oysa ben Yesrib/Medine halkını iyi tanırım' dedi.

Bunun üzerine onun yanında birer, ikişer toplandık. Abbas yüzlerimize bakıp:

- 'Bu topluluğu tanımıyoruz. Bunlar genç insanlar!' dedi. Biz, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Sana ne üzerine biat edelim?' diye sorduk. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

تُبَايِعُونِي عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي النَّشَاطِ وَالْكَسَلِ وَعَلَى النَّفَقَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ وَعَلَى الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَنْ تَقُولُوا فِي اللهِ لَا تأخذكم لَوْمَةَ لَائِمٍ وَعَلَى أَنْ تَنْصُرُونِي إِذَا قَدِمْتُ عَلَيْكُمْ وَتَمْنَعُونِي مِمَّا تَمْنَعُونَ مِنْهُ أَنْفُسَكُمْ وَأَزْوَاجَكُمْ وَأَبْنَاءَكُمْ وَلَكُمُ الْجَنَّةُ

- 'Neşeli ve üzüntülü zamanlarınızda sözlerimi dinleyeceğinize, emirlerime itaat edeceğinize, darlıkta ve varlıkta muhtaçlara yardımda bulunacağınıza; iyiliği emredip kötülükten sakındıracağınıza, kınayanın kınamasından çekinmeksizin Allah rızasına uygun söz söyleyeceğinize; memleketinize vardığımda bana yardım edeceğinize; kendinizi, hanımlarınızı ve oğullarınızı esirgeyip koruduğunuz şeylerden beni de esirgeyip koruyacağınıza dair bana söz verip biatta bulunmalısınız. Bunu yaparsanız size cennet var' buyurdu.

Bunun üzerine kalkıp ona biat ettik. Yetmiş kişinin en küçüğü olan Es'ad ibn Zürâre, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elini tutup:

- 'Ey Yesribliler! Yavaş olun! Biz hayvanlarımızı mahmuzlayıp gelmişsek ancak onun, Allah'ın Resulü olduğunu bildiğimizden geldik. Bugün onu yurdundan çıkarmak, bütün Araplardan ayrılma, iyilerinizin öldürülmesi ve size kılıçların ilişmesi demektir.

Dikkat edin! Eğer buna katlanıyorsanız elini tutun. Mükâfaatlandırılmanız Allah'a aittir. Eğer canlarınıza gelecek bir tehlikeden korkuyorsanız onu bırakın. Bu, sizin için Allah katında daha çok mazeret teşkil eder' şeklinde bir konuşma yaptı. Bunun üzerine orada bulunanlar:

- 'Ey Es'ad! Çek elini bizden. Vallahi biz, bu biatı bırakmayız ve bozmak istemeyiz' dediler.

Bu sözler üzerine erkekler, birer birer Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına vardık. Karşılığında bize cennet vermek üzere bizden söz aldı ve şart koştu.[464]

4. Amr ibn Ümmü Mektûm ile Mus'ab ibn Umeyr'in, Medine'de, İslâm'ı Yayması

Sonra bu kimseler, Medine'ye döndüler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlarla birlikte Amr ibn Ümmü Mektûm ile Mus'ab ibn Umeyr'i müslüman olanlara Kur'an öğretmek ve (müslüman olmayanları da) Yüce Allah'a davet etmek üzere gönderdi.

Bu iki sahabî, Ebu Ümâme Es'ad ibn Zürâre'ye konuk oldular. Mus'ab ibn Umeyr, Medineli müslümanlara imamlık yapıyordu. Sayıları kırka ulaşınca onlara cuma namazı kıldırdı.[465]

Bu iki sahabinin gayretleriyle içlerinde Üseyd ibnu'l-Hudayr ve Sa'd ibn Muâz'ın da bulunduğu pek çok kişi müslüman oldu. Bu iki kişinin müslüman olmasıyla, Usayram Amr ibn Sâbit ibn Vakş dışında Abduleşhel oğullarının kadın-erkek hepsi müslüman oldu. Usayram'ın müslüman olması, Uhud savaşına kadar gecikti. Uhud savaşı günü müslüman oldu ve savaşa katıldı. Allah'a bir tek secde bile etmeden şehit edildi.

Onun şehit edildiği haberi, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bildirilince:

'Az amel işledi, (fakat) çok mükafat kazandı' buyurdu."[466]

---

464 Bu hadisin senedi, Müslim'in şartına göre sahihtir. Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/323, 329; Hâkim, Müstedrek, 2/624, 625; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 9/9; Delâil, 4/242, 243

465 Ebu Dâvud, Salat 209-210 (1069); İbn Mâce, İkametu's-Salat 78 (1082); İbn Hibbân, Sahîh, (7013); İbn Huzeyme, Sahîh, (1724); Hâkim, Müstedrek, 1/281; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 3/176; Dârekutnî, Sünen, 2/5, 6'de Ka'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın oğlu Abdurrahman'dan şöyle rivayet etmiştir "Babam Ka'b ibn Mâlik'in gözü kör olduktan sonra onu (mescide) götürüp getiren ben oldum. Onu Cuma namazına götürmek için çıkardığımda ezanı işitince Ebu Ümâme'ye rahmet okurdu. Babama: 'Cuma günü ezanın okunduğunu duyunca Ebu Ümâme'ye rahmet okuman hoşuma gidiyor' dedim. Babam da: 'Ey oğlum! Medine'de Beyazâoğulları taşlığındaki Hezmu'n-Nebît'te bulunan Nakîu'l-Hadamat denilen hurma ıslatılan bir havuzda bize ilk Cuma namazını kıldıran odur' dedi. Ben: 'O gün siz kaç kişiydiniz?' diye sordum. Babam: 'Kırk kişi' diye cevap verdi."

466 Buhârî, Cihâd 13; Müslim, İmare 144 (1900); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 4/290, 293'de bunu Berâ' (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
أتى النبي صلى الله عليه وسلم رجل مقنع بالحديد فقال يا رسول الله أقاتل أو أسلم قال أسلم ثم قاتل فأسلم ثم قاتل فقتل فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم عمل قليلا وأجر كثيرا
"(Uhud Savaşı sırasında) zırhını kuşanmış bir kimse, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: 'Ey Allah'ın Resulü! (İlk önce) savaşa mı katılayım, yoksa Müslüman mı olayım?' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: '(İlk önce) Müslüman ol, sonra

5. İkinci Akabe Biatı

(Bu iki sahabinin gayretleri sonucunda) Müslümanlar(ın sayısı) Medine'de arttı ve yaygın hale geldi. Sonra Mus'ab, Mekke'ye döndü. O yıl hac mevsiminde müslüman ve müşrik Medineli pek çok kimse hacca katılmıştı. Kafilenin lideri, Berâ' ibn Ma'rûr idi.

Akabe gecesi, gecenin ilk üçte biri geçince 73 erkek ve 2 kadın Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gizlice geldi. Hem kendi kavimlerinden ve hem de Mekke kâfirlerinden korku duyarak kadınlarını, oğullarını ve hanımlarını esirgeyip korudukları şeylerden Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i de korumak üzere Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e biat ettiler. O gece ilk biat eden kişi, Berâ ibn Ma'rûr idi. Onun beyaz eli vardı ki, o biat akdini iyice pekiştirmiş ve elini çabuk tutmuştu.

Daha önce de geçtiği üzere onun biatını sağlama almak için daha o sırada henüz kendi kavminin dini üzere olan Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in amcası Abbas'da biatta hazır bulunmuştu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), o gece kendisine biat edenlerin içerisinden 9'u Hazrec, 3'ü de Evs kabilesinden olmak üzere 12 temsilci seçti.

Hazrecliler: 1. Es'ad ibn Zürâre, 2. Sa'd ibn Rabî', 3. Abdullah ibn Ravâha, 4. Râfi' ibn Mâlik, 5. Berâ' ibn Ma'rûr, 6. Câbir'in babası Abdullah ibn Amr ibn Haram: O gece müslüman olmuştu.[467] 7. Sa'd ibn Ubâde, 8. Münzir ibn Amr, 9. Ubâde ibnu's-Sâmit.

Evsliler: 10. Üseyd ibn Hudayr, 11. Sa'd ibn Hayseme, 12- Rifâa ibn Abdulmünzir. Bu son temsilcinin yerine Ebu'l-Heysem ibn Tayyihân'ın seçildiği de söylenmiştir.

İki kadın ise: 1. Ümmü Umâre Nüseybe bint. Kâ'b ibn Amr: İşte Müseylime, bu kadının oğlu Habîb ibn Zeyd'i öldürmüştü. 2. Esmâ' bint. Amr ibn Adiyy.

Bu biat tamamlanınca, biatta bulunan kimseler Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Akabe halkı üzerine kılıçlarıyla saldırıp onları kılıçtan geçirmek için izin istedilerse de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) buna izin vermedi. Akabe tepesinin üstünden şeytan, işitilebilecek en etkili bir sesle, (Orada konaklayanlara):

---

savaşa katıl' buyurdu. O da Müslüman oldu, arkasından savaşa katıldı ve şehid oldu. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Az çalıştı, fakat çok sevap kazandı' buyurdu." Hafız İbn Hacer, "İsâbe"de bu hadisi "Usayram'in Biyoğrafisi"nde kaydetmiştir. Yalnız zırh kuşanmış bu kişinin, Amr ibn Sâbit olduğu görüşünü tercih edenler de vardır.

467 Bu ifade, doğru değildir. Çünkü Abdullah ibn Amr ibn Haram, Akabe biatına katılan kimseler içerisinde yer almaktadır. Bu durumda onun bu gece müslüman olduğu nasıl söylenebilir?!

- 'Ey Mina'da konaklayanlar! Şu rüsvay adam ile beraberinde bulunan dinlerinden dönmüş (=Sâbiî) Medineliler, sizinle savaşmak üzere toplandılar!' diye seslendi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yanındakilere:

هَذَا أَزَبُّ الْعَقَبَةِ هَذَا ابْنُ أَزْيَبَ اسْمَعْ أَيْ عَدُوَّ اللَّهِ أَمَا وَاللَّهِ لَأَتَفَرَّغَنَّ لَكَ

- 'Bu, Akabe şeytanıdır; alçağın oğludur. Dinle, ey Allah düşmanı! Vallahi işimi bitirince kesinlikle senin hakkından geleceğim!' diye karşılık verdi.[468]

Sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), herkesin konak yerlerine dağılmalarını emretti. Sabah olunca Kureyş'in ileri gelenleri ile eşrafı Medinelilerin bulundukları yere kadar gelerek:

- 'Ey Hazrec topluluğu! Kulağımıza geldiğine göre, siz bu gece bizim adamla buluşmuş ve bizimle savaşmak üzere biat edip sözleşmişsiniz. Allaha yemin olsun ki, Arap kabileleri arasında sizinle savaşa girmekten duyduğumuz nefret kadar nefret duyabileceğimiz bir kabile yoktur; sizinle aramızda savaş çıksın istemiyoruz' dediler. Orada bulunan Hazrecli müşrikler hemen:

- 'Böyle bir şey olmadı, bilmiyoruz' diye Allah adına onlara yemin etmeye başladılar. Abdullah ibn Übeyy ibn Selûl:

- 'Bu, asılsız bir şeydir. Böyle bir şey olmadı. Kavmim bana böyle bir şey danışmadı. Yesrib/Medine'de iken kavmim bir şey yapacağı zaman benimle danışıp benden emir almadan bir iş yapmazlardı!' dedi. Bunun üzerine Kureyşliler, onların yanlarından dönüp gittiler. (Olayın duyulacağını düşünen) Berâ' ibn Ma'rûr hemen hayvanına binip Medine'ye doğru yola çıktı. Batn-ı Ye'cec'e[469] vardı. Müslüman arkadaşları ardından ona yetiştiler. (Olayın gerçek olduğunu öğrenen) Kureyş, onları aramaya başladı. Sa'd ibn Ubâde'ye yetişip ellerini devesinin kolanıyla boynuna bağladılar. Döve döve, sürükleye sürükleye, saçından çeke çeke Mekke'ye soktular. Mut'im ibn Adiyy ile Hâris ibn Harb ibn Ümeyye gelip onu onların ellerinden kurtardılar. Ensar Sa'd ibn Ubâde'yi kaybedince geri dönüp onu arama konusunda kendi aralarında istişare ettikleri sırada Sa'd çıkageldi. Böylece kafile topluca Medine'ye vardı.[470]

468 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/460, 462'de bunu Ka'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan sahih bir senedle rivayet etmiştir. Heysemî de, Mecmâu'z-Zevâid, 6/42-45'de bunu nakledip der ki: "Bu hadisi; İmam Ahmed ile Taberânî benzer lafızla rivayet etmiştir. İmam Ahmed'in naklettiği hadisin ravileri, İbn İshak hariç sahih kimselerdir. O da, açıkça işitme ifade eden söz söylememiştir."

469 Ye'cec: İki yerin adıdır. Birincisi: Medine'ye 8 mil uzaklıktaki bir yerin ismidir. İkincisi: Bundan daha uzak mesafededir. Burada Mescidu'ş-Şecere inşa edilmiştir. Bu mescid ile Mescidu'n-Ten'im arasında iki mil vardır.

470 İbn Hişâm, Siret 2/56-58'de Ka'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan.

B. MEDİNE'YE HİCRET

1. Hicrete İzin Verilmesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Medine'ye hicret için müslümanlara izin verdi. Bunun üzerine insanlar hemen hicret etmeye başladılar.

Medine'ye gitmek üzere yola çıkan ilk kişi, Ebu Seleme ibn Abdülesed ile hanımı Ümmü Seleme'dir. Ancak Ümmü Seleme, kocasıyla birlikte gitmekten alıkonuldu. Eşine kavuşması bir sene engellendi. Hatta oğlu Seleme'yle bile görüştürülmedi. Bir yıl sonra oğluyla birlikte yola çıkıp Medine'ye hicret etti. Ona Osman ibn Ebu Talha destek olmuştu.[471]

Sonra insanlar birbiri peşinden grup grup (Medine'ye doğru) yola çıktılar. Mekke'de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Ebu Bekr, Hz. Ali dışında ve bir de müşriklerin zorla alıkoydukları dışında hiç müslüman kalmadı. Hz. Ebu Bekr ve Hz. Ali ise Mekke'de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emriyle kalmışlardı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yol hazırlığı yapıp kendisine hicret emrinin gelmesini beklemeye başladı. Hz. Ebu Bekr'de yol hazırlığını tamamlamıştı.[472]

2. Mekkeli Müşriklerin Dâru'n-Nedve'de Hicretten Etmeden Önce Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Öldürmek İçin Yaptıkları Toplantı

Müşrikler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabilerinin yol hazırlığı yaptıklarını, yola koyulduklarını, eşyalarını yüklediklerini, kadınları, çocukları ve malları Evs ve Hazrec kabilelerine sevkettiklerini görünce, Medine yurdunun korunaklı bir yurt ve halkının da iyi silah kullanan güçlü, kuvvetli cengaver bir halk olduğunu bildiklerinden Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onlara gidip katılarak kendilerine karşı davasının kuvvet bulmasından korkup telaşa kapıldılar. Bunun sebeple Dâru'n-Nedve'de[473] toplandılar. Bu konuyu

---

471 Aynı yer

472 İbn Hişâm, Siret

473 Dâru'n-Nedve: İslâm'dan önce Cahiliyye çağında Mekkeli müşriklerin toplantı ve istişâre yeri, şehir meclisi ve Cahiliyye devri Mekke şehir devletinin parlamentosudur. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dördüncü kuşaktan dedesi Kusay İbn Kilâb'ın Mekke'de M. 440 tarihinde Kâbe'nin güneybatısında ve şehirde ilk defa Kâbe yakınında, kapısı Kâbe'ye dönük olarak inşa ettirdiği Dâru'n-Nedve'de Kureyş ileri gelenleri toplanır, şehrin bütün siyasî, askerî ve sosyal meseleler burada görüşülerek karara bağlanırdı (Taberi, Tarihu'l-Ümem, II, 184). Dâru'n-Nedve'ye katılan ve yaşları kırkın üzerinde olması şartı aranan Nedve heyetinin bir arada şehir halkının mülkî ve dinî meselelerini görüştüğü de ileri sürülmüştür. Dâru'n-Nedve,

görüşmek üzere müşriklerin ileri gelen görüş ve fikir sahiplerinden her biri istisnasız bir şekilde bu toplantıya katıldı.

Dostları ve üstadları olan İblis'de, Necidli yaşlı bir ihtiyar kılığında halis kumaş elbiselere bürünmüş olarak onların bu toplantılarına katıldı.

Onlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in durumunu görüştüler. Her biri bir görüş ileri sürüyor, yaşlı ihtiyar ise hepsini reddediyor, bu görüşleri beğenmiyordu. Nihayet Ebu Cehil:

- 'Aklıma bir fikir geldi. Görüyorum ki, hiçbirinizin aklına bu fikir gelmedi' dedi. Diğerleri:

- 'Nedir o?' diye sordular. Ebu Cehil:

- 'Kanaatimce, Kureyş'in her bir kabilesinden güçlü-kuvvetli yiğit bir delikanlı alırız, sonra ellerine keskin birer kılıç veririz, hepsi birden bir tek adam vurmuş gibi ona vurur, onu öldürürler. Böylece kanı, bütün kabilelere dağılır. Bundan sonra Abdumenâf oğulları ne yapacaklarını bilemezler, bütün kabilelerin düşmanlığını göze alamazlar. Biz de onlara onun diyetini öderiz!' dedi. Bu sözler üzerine yaşlı ihtiyar:

- 'Aferin şu yiğide! İşte vallahi, uygun olan görüş budur' dedi.

Oradakiler, bu karar üzere hem fikir olarak ayrıldılar. Cebrail, Yüce Allah'ın katından gelip bu durumu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bildirdi ve o gece yatağında uyumamasını emretti.[474]

3. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr'in Evden Çıkışları

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) öğle vakti sıcağında hiç adeti olmadığı bir saatte yüzü örtülü olarak Hz. Ebu Bekr'e gelip ona:

- 'Yanındakileri dışarı çıkar!' buyurdu. Hz. Ebu Bekr:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Onlar ailendir' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

Mekke şehir devletinin yönetimi ile ilgili olarak verilecek her türlü hüküm ve kararın alındığı bir yer olup bugünkü anlamı ile tam bir parlamento ve yasama meclisi durumunda idi. Hatta Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hicretinden bir gün önce Dâru'n-Nedve'de toplanan Kureyş ileri gelenleri, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i öldürme kararını burada almışlardı. Mekke'nin İslâm ordusu tarafından fethedilmesinden sonra, Dâru'n-Nedve, müslümanların eline geçmiş ve Muaviye zamanında Kusay'ın torunlarından biri bu binayı yüz bin dirheme Muaviye'ye satmış, bina da valilik konağı olmuştu. (ç)

474 İbn Hişâm, Siret 2/93; Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvvet, 2/465-470; Zehebî, Târihu'l-İslâm, 1/142

- 'Allah yola çıkmak için bana izin verdi' dedi. Hz. Ebu Bekr:

- 'Ey Allah'ın Resûlü! Sana yoldaşlık etme (durumum) var mı?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Evet' buyurdu. Hz. Ebu Bekr:

- 'Babam ve annem sana feda olsun! Şu iki devemden birini al' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Para (karşılığı alırım)' buyurdu.[475]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Ali'ye o gece kendi yatağında yatmasını emretti. Kureyş'ten Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i öldürecek topluluk, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in evinin etrafında toplanıp kapının aralığından bakarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i gözetliyorlar, geceleyin ansızın baskın yapmak istiyorlar ve hangilerinin en bedbaht olacağını konuşuyorlardı.

Derken Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların karşılarına çıktı, yerden bir avuç kum ve çakıl taşı alıp müşriklerin başlarına saçmaya başladı. Müşrikler ise, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i görmüyorlardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise: وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ "Biz, onların önlerinden bir sed ve arkalarından da bir sed çektik. Onları bu şekilde perdeledik. Artık onlar göremezler" (Yâsîn: 36/9) âyetini okuyordu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Ebu Bekr'in evine gitti. İkisi birlikte, Hz. Ebu Bekr'in evinin küçük kapısından geceleyin çıkıp gittiler.

Müşrikler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kapısı önünde bekleşirken bir adam çıkageldi, bekleşen grubu görünce, onlara:

- 'Ne bekliyorsunuz?' diye sordu. Onlar da:

- 'Muhammed'i (bekliyoruz)' dediler. Adam:

- 'Emeğiniz boşa gitti, zarar ettiniz! Vallahi, yanınızdan başınıza toprak serperek gitmiş!' dedi. Müşrikler:

- 'Vallahi, onu görmedik!' dediler ve toprağı başlarından silkmeye koyuldular.

---

475 Bu, Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 45; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/198; İbn Hibbân, Sahîh, (6277, 6868)'de Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan uzunca bir şekilde naklettiği hadisten bir bölümdür.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kapısı önünde bekleyenler şunlardı: Ebu Cehil, Hakem ibn Âs, Ukbe ibn Ebi Muayt, Nadr ibn Hâris, Ümeyye ibn Halef, Zem'a ibn Esved, Tuayme ibn Adiyy, Ebu Leheb, Übeyy ibn Halef, Nübeyh ibn Haccâc ve Münebbih ibn Haccâc.

Sabah olunca, Hz. Ali yataktan kalktı. Müşrikler, ona, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i sordular. O da:

- 'Bu konuda bir bilgim yok' dedi.

4. Mekkeli Müşriklerin, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr'i Aramaya Çıkmaları ve Yüce Allah'ın, Onların İkisini Mağarada Koruması

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr, Sevr mağarasına gidip içerisine girdiler. Bir örümcek mağaranın kapısına ağını ördü.[476]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr, Abdullah ibn Uraykıt el-Leysî'yi ücretle tutmuşlardı. O, yolu çok iyi bilen bir kılavuzdu. Fakat kavmi Kureyş'in dini üzere idi. Bu konuda ondan güvence aldılar, develerini ona teslim edip üç gün sonra Sevr mağarasında buluşmak üzere onunla sözleştiler.[477]

Kureyşliler onları arama işine ciddiyetle sarıldılar. Yanlarına iz takip uzmanları alıp mağaranın kapısına kadar vardılar ve orada durdular. Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde geçtiğine göre; Hz. Ebu Bekr telaşlanarak:

- 'Ey Allah'ın Resûlü! İçlerinden biri eğilip de ayağının dibine baksa bizi görecek!' dedi. Hz. Peygamber:

يَا أَبَا بَكْرٍ مَا ظَنُّكَ بِاثْنَيْنِ اللهُ ثَالِثُهُمَا لَاتَحْزَنْ فَإِنَّ اللهَ مَعَنَا

- 'Ey Ebu Bekr! Üçüncüleri Allah olan iki kişinin (sonunun) ne olacağını sanırsın? Endişe etme, çünkü Allah bizimle beraberdir' buyurdu.[478]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr, baş uçlarında müşriklerin konuştuklarını duyuyorlardı. Ama Yüce Allah, onları müşriklere görünmez kıldı

476 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/348; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, (12155)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Örümceğin mağaranın kapısına kurduğu ağın özellikleri ile ilgili olarak b.k.z: İbn Sa'd, Tabakât, 1/229, Ebu Nuaym, Delâil, 2/481, 482; Hafız Zehebî, Târihu'l-İslâm, 1/145.

477 Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 45

478 Buhârî, Fezailu'l-Ashab 2; Müslim, Fezailu's-Sahabe 1 (2381); Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 10 (3096)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

(Hz. Ebu Bekr'in azatlısı) Âmir ibn Füheyre, ikisi için Hz. Ebu Bekr'in koyunlarını otlatır, Mekke'de konuşulanları dinler; sonra gelip (dinlediği) bilgiyi onlara haber verirdi. Seher vakti olduğunda ise diğer insanlarla birlikte sürüyü otlatırdı.

Hz. Âişe anlatıyor: Onlara en kolaylarından yolda ihtiyaç duyacakları şeyler hazırladık ve onlar için bir dağarcık içine azık koyduk. Hz. Ebu Bekr'in kızı Esma, kuşağından bir parça kesip dağarcığın ağzını bağladı. Bir parça daha kesip onunla da kırbanın ağzını bağladı. Bundan dolayı Peygamber (sallâhu aleyhi ve sellem), ona, "Zâtü'n-Nıtâkayn" (=İki kuşaklı) lâkabını verdi.[479]

5. Mağara Günleri ve Medine'ye Doğru Yola Çıkmaları

Hâkim "Müstedrek" adlı eserinde Hz. Ömer'in dediğini nakleder: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), beraberinde Ebu Bekr olduğu halde mağaraya doğru yola çıktı. Ebu Bekr, bazen Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önünde, bazen de arkasında yürümeye başladı. Nihayet Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) durumun farkına varıp ona ne yaptığını sordu. Ebu Bekr:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Takib edildiğimiz hatırıma geliyor, arkanda yürüyorum. Sonra gözetlendiğimiz hatırıma geliyor, önünde yürüyorum' diye cevap verince, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

يَا أَبَا بَكْرٍ لَوْ كَانَ شَيْءٌ أَحْبَبْتَ أَنْ يَكُونَ بِكَ دُونِي

- 'Ey Ebu Bekr! Bir şey olacaksa, bana değil de sana mı olmasını istiyorsun?' diye sordu. Ebu Bekr:

- 'Seni hak (din) ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, evet!' diye cevap verdi.

Mağaraya varıldığında Ebu Bekr:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Sen yerinde kal. İçeri girip senin için mağarayı iyice kontrol ed(ip temizliy)eyim' dedi. İçeri girdi. Mağarayı kontrol edip temizledi. Mağaranın üzerine çıkınca delikleri iyice kontrol etmediğini hatırladı. Sonra da:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Sen yerinde kal. Delikleri iyice kontrol edeyim' dedi. İşini bitirdikten sonra:

- 'Ey Allah'ın Resûlü! Aşağı inebilirsin' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) mağaraya indi.[480]

479 Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 45

480 Hâkim, Müstedrek, 3/6'da bunu Muhammed ibn Sîrîn'den mürsel olarak rivayet etmiştir.

Mağarada üç gece kaldılar. Nihayet Mekkeli müşrikleri onları arama ateşi sönünce, Abdullah ibn Uraykıt, onlara iki deve getirdi. Onlar da develere bindiler. Ebu Bekr, Âmir ibn Füheyre'yi terkisine aldı. Kılavuz önlerine düştü. Allah'ın gözü onları gözetiyor, desteği onlara yoldaş oluyor, Allah'ın yardımı onları indirip bindiriyordu.

Müşrikler onları ele geçirme ümidini yitirince, onları getirene onların her birinin diyetini (yani 100 tane deve) vereceklerini ilan ettiler. Bunun üzerine insanlar onları arama işine dört elle sarıldılar. Fakat Allah, kendi işinin galibidir.

6. Sürâka'nın, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr'in Peşine Düşmesi

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve yanındakiler, Kudeyd'den yukarı çıkıp Müdlic oğulları oymağından geçerken oymaktan bir adam onları gördü. Bu adam hemen oymağa gelip ayakta dikilerek:

- "Az önce sahile doğru giden bir karaltı gördüm. Sanırım Muhammed ve arkadaşları olsa gerek" dedi.

Sürâka ibn Mâlik işin farkına vardı. Fakat zaferin sadece kendisine ait olmasını istedi. Oysa onun hesabında olmayan zafer, onu çoktan geçip gitmişti. Sürâka, yanındakilere:

- "Hayır, onlar filanca ve filanca kimsedir. İhtiyaçları olan bir şeyi aramak için (az önce) yola çıktılar" dedi. Sonra biraz bekledi. Sonra da ayağa kalkıp çadırına girdi ve hizmetçisine:

- "Atı, çadırın arkasından çıkar. Seninle tepenin arkasında buluşalım" dedi. Sonra mızrağını eline aldı ve (parıltısı göze çarpmasın diye) üst tarafını aşağı doğru tutup yeri çizerek (hizmetçisiyle sözleştikleri yerde) geldi ve atına bindi.

Sürâka, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile yol arkadaşlarına, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Kur'an okuyuşunu işitecek kadar yaklaştı. Hz. Ebu Bekr, dönüp dönüp arkasına bakıyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise arkasına bile dönüp bakmıyordu. Hz. Ebu Bekr:

- "Ey Allah'ın Resulü! İşte Sürâka ibn Mâlik! Bize yetişti!" dedi.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona beddua etti. Derken Sürâka'nın atının ön ayakları yere gömüldü. Sürâka:

- "İyice anladım ki, başıma gelen ikinizin duasıyla geldi. Allah'a dua edin de kurtulayım. Buna karşılık insanların yüzünü sizden çevireyim" diye yalvardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun için dua etti, o da kurtuldu.

Sürâka, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den, kendisi için bir mektup/emannâme yazmasını istedi.[481] Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emri üzerine Ebu Bekr, bir deri parçası üzerine onun için bir emannâme yazdı. Bu emannâme, Mekke fethedildiği güne kadar onun yanında kaldı. O gün emannâmeyi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona vefa göstererek:

- 'Bugün vefa ve iyilik günüdür!' buyurmuştu.

Sürâka, (atının ön ayaklarının gömüldüğü yerden kurtulunca) Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'a azık ve erzak vermek istediyse de, onlar :

- 'İhtiyacımız yok. Sen bizden, takipçilerin yönünü şaşırt(ırsan bu bizim için yeterli)!' dediler. O da:

- "Tamam, dediğinizi yaparım" deyip oymağına döndü. İnsanların Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Ebu Bekr'in peşlerinde olduğunu görünce, onlara:

- "Ben sizin için her tarafı arayıp taradım, hiçbir yerde onları bulamadım. Benim aramam da sizin için yeter" demeye başladı.

Günün başında Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve Ebu Bekr'in üzerine yürüyen Sürâka, günün sonunda onların koruyucusu kesilmişti.!

7. Ümmü Ma'bed'in Çadırına Varmaları

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu yolculuğuna devam etti. Nihayet Ümmü Ma'bed el-Huzâiyye'ye ait iki çadıra uğradı. Ümmü Ma'bed, faziletçe üstün, güçlü-kuvvetli bir kadındı. Ellerini dizlerine çember yaparak çadırın önünde oturur, sonra da oradan gelen geçenin su ve yiyecek ihtiyaçlarını karşılardı.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr, ona, yanında bir şey bulunup bulunmadığını sordular. O da:

- 'Vallahi, yanımızda bir şey olsaydı misafirperverliğimiz sizi boş çevirmezdi. Koyun otlaktan uzak. Sene kıtlık senesi' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) çadırın yan tarafında bulunan bir koyun görüp:

- 'Ey Ümmü Ma'bed! Bu koyun da nedir?' diye sordu. O da:

- 'Dermansızlıktan dolayı sürüden geri kalmış bir koyun' diye cevap verdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

---

481 Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 45'de bunu Süraka ibn Cu'şum'dan rivayet etmiştir. Müslim, Eşribe 91 (2009)'da bu hadisin bir kısmını Berâ' ibn Âzib (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

- 'Süt verir mi?' diye sordu. Ümmü Ma'bed:

- 'Onda süt verecek derman nerde?' diye cevap verince, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Onu sağmama izin verir misin?' diye sordu. Ümmü Ma'bed:

- 'Evet, babam-annem sana feda olsun! Süt bulabilirsen sağ!' dedi.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) eliyle koyunun memesini sığadı, besmele çekip dua etti. Derhal koyun ayaklarını ayırdı, sütünü gereği gibi akıtıp verdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ondan, kafileyi yetecek genişlikte bir kap istedi. Bunun üzerine Ümmü Ma'bed'in getirdiği kabın içine süt sağdı, sütün köpüklü kaymağı kaptan taştı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kabı önce Ümmü Ma'bed'e sundu. O da, kanasıya içti. Sonra kabı arkadaşlarına sundu; onlar da kanasıya içtiler. Sonra da kendisi içip ikinci kere kaba süt sağdı ve kabı doldurdu. Kabı kadının yanına bırakıp hayvanlara bindiler, yola koyuldular.

Çok geçmeden kadının kocası Ebu Ma'bed; bitkin, dermansızlıktan sağa sola doğru sallanarak yürüyen, kemiklerinde ilik, bacaklarında derman kalmamış keçileri sürerek geldi. (Hanımı Ümmü Ma'bed'in yanında) sütü görünce şaşırıp:

- 'Bu sana nereden geldi? Çünkü koyun otlaktan uzak ve evde (de süt sağacak) sağmal hayvan yok!' dedi. Ümmü Ma'bed:

- 'Hayır! Vallahi, ancak bize mübarek bir insan uğradı. Şöyle şöyle söyledi. Şöyle şöyle yaptı...' diyerek olup biteni ona anlattı. Ebu Ma'bed:

- 'Vallahi, kanaatimce, o şahıs Kureyş'in aradıkları adam olacak. Ey Ümmü Ma'bed! Hele o adamı bana bir anlat!" dedi. O da:

- 'Dış görünüşü gayet hoş, nur yüzlü, hilkati yerli yerinde, ne şişmanlık diye bir kusur ona ilişmiş, ne baş küçüklüğü; güzel, yakışıklı, gözlerinin siyahı tam siyah, beyazı tam beyaz, göz kenarları kaşlar ve kirpikler gür; sesinde tizlik, boğukluk; boynunda uzunluk; doğuştan sürmeli, kalem kaşlı, kaşlar birbirine yakın, saç gayette siyah; sustuğu zaman kendisini vakar burur, konuştuğunda zerafet burur; uzaktan en güzel ve en zarif görünen insan; yaklaşıldığında en iyi ve en tatlı insan. Tatlı dilli, sözü tane tane, ne çok yavaş, ne çok hızlı. Konuşması sanki dökülen inci taneleri gibi. Orta boylu. Hiçbir göz onu ne kısalıktan dolayı yere çalar, ne de uzunluktan dolayı yerer, iki dal arasında bir dal. O, üç kişilik kafilenin en parlak görünüme, en iyi değere sahip olanı. Yoldaşları var, etrafını kuşatan. Söz söylese sözünü dinlerler. Şer, emretse emrini yapmaya koşarlar. Hizmeti görülen, etrafında toplanılan bir insan. Ne yüzünü ekşitir, ne kınar' dedi. Bu tanıtım üzerine Ebu Ma'bed:

- 'Vallahi bu kimse, Kureyşlilerin, bize durumunu anlattıkları şahıstır. Doğrusu ben onunla dostluk kurmayı içimden geçirmiştim. Eğer buna imkan bulursam kesinlikle bunu yapacağım' dedi.

Mekke'de söyleyeni görülmeden herkesin duyduğu yüksek ses şunu terennüm etti:

جَزَى اللهُ رَبُّ الْعَرْشِ خَيْرَ جَزَائِهِ   رَفِيقَيْنِ حَلاَّ خَيْمَتَيْ أُمِّ مَعْبَدِ

هُمَا نَزَلاَ بِالْبِرِّ وَارْتَحَلاَ بِهِ   وَأَفْلَحَ مَنْ أَمْسَى رَفِيقَ مُحَمَّدِ

فَيَا لِقُصَيٍّ مَا زَوَى اللهُ عَنْكُمْ   بِهِ مِنْ فَعَالٍ لاَيُجَازَى وَسُودَدِ

لِيَهْنِ بَنِي كَعْبٍ مَكَانُ فَتَاتِهِمْ   وَمَقْعَدُهَا لِلْمُؤْمِنِينَ بِمَرْصَدِ

سَلُوا أُخْتَكُمْ عَنْ شَاتِهَا وَإِنَائِهَا   فَإِنَّكُمْ إِنْ تَسْأَلُوا الشَّاءَ تَشْهَدِ

Arş'ın Rabbi, Ümmü Ma'bed'in çadırlarında konaklayan iki yoldaşı en iyi şekilde mükâfatlandırdı.

O iki yoldaş iyilikle indiler, iyilikle yola koyuldular. Muhammed'in yoldaşı olan kurtuluşa erdi.

Ey Kusay kabilesi! Onun sayesinde Allah, sizden karşılığı görülmeyecek hiçbir cömertliği ve şerefi uzaklaştırmaz.

Kâ'b oğullarına, mü'minleri gözetlemek için genç kızlarının oturdukları yer ve mekân kutlu olsun!

Kızkardeşinize, koyununu ve kabını sorun. Eğer koyuna sorarsanız, oda size tanıklık eder. [482]

482 Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, (3605)'de bunu Hubeyş ibn Hâlid'den rivayet etmiştir. Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 6/58'de bu hadisle ilgili olarak der ki: "Bu hadisin senedinde kendilerini tanımadığım bir topluluk var." Beyhakî de bunu Ebu Ma'bed el-Huzâî'den rivayet etmiştir. Nitekim bu husus, İbn Kesir, Bidâye, 2/225'te geçmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

MEDİNE'YE VARIŞ

A. PEYGAMBER (S.A.V) MEDİNE'DE

1. Ensar'ın, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Karşılaması

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'den çıkıp Medine'ye doğru geldiği haberi (Medinelilere) ulaşınca, her gün, günün başında Harre denilen mevkiye çıkıp onu bekliyorlar, güneşin sıcaklığı şiddetlenince adetleri üzere evlerine dönüyorlardı.

Peygamberliğin on üçüncü senesinin başında Rebiulevvel ayının on ikinci gününe rastlayan pazartesi günü olunca, yine adetleri üzere (aynı yere) çıkmışlardı. Güneşin sıcaklığı artınca evlerine geri dönmüşlerdi. Bir yahudi, bir işi için Medine'nin surlarından birine çıkmıştı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve yol arkadaşlarının beyazlar giyinmiş, kendilerini serap sürükler bir vaziyette geldiklerini gördü. En yüksek sesiyle:

- 'Ey Kayleoğulları! İşte adamınız geliyor! İşte beklediğiniz önderiniz!' diye haykırdı. Bunun üzerine Ensar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i karşılamak için hemen silaha sarıldı. Amr ibn Avfoğulları yurdunda bağrışmalar ve tekbir sesleri duyuldu. Müslümanlar, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gelişine sevinçten ötürü tekbir getirip onu karşılamaya çıktılar. Onu karşılayıp peygamberlik selamıyla selamladılar, etrafını çevirip kuşattılar. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i vakar bürümüştü. O sırada ona,

فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ

"Bilesiniz ki, o (Peygamber)in dostu ve yardımcısı; Allah, Cebrail ve müminlerin iyileridir. Bunların ardından melekler de (ona) yardımcıdır" (Tahrîm: 66/4) şeklinde vahiy indi.

2. Kuba'da Konaklaması

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yoluna devam etti. Amr ibn Avfoğulları yurdunda Kuba'da konakladı. Gülsüm ibnu'l-Hidm'e misafir oldu.

Sa'd ibn Hayseme'nin misafiri olduğu söylenmiş, fakat birincisi daha sağlamdır. Amr ibn Avfoğulları arasında 14 gece kaldı. Kuba mescidini inşa etti. Bu mescid, peygamberlikten sonra inşa edilen ilk mesciddir.[483]

Cuma günü olunca Allah'ın emriyle hayvanına binip yola koyuldu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Sâlim ibn Avfoğulları yurduna vardığında Cuma namazının vakti girdi. Vadinin içindeki mescidde onlara cuma namazını kıldırdı.

3. Ebu Eyyub el-Ensârî'nin Evinde Konaklaması

Sonra devesine binip yola koyuldu. İnsanlar, devesinin yularını tuttu. Sayısız insan kalabalığı, malzeme, silah ve kuvvet vardı. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

'Devenin yolunu açınız! O emrini almıştır' buyurdu.

Deve, onu götürmeye başladı. Deve, hangi Ensar evinin yanından geçse orada oturanlar muhakkak Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendilerine konuk olmasını arzu ediyorlardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise:

- 'Onu bırakın! O, emrini almıştır' diyordu. Deve yoluna devam etti. Nihayet bugünkü mescidin bulunduğu yere varınca oraya çöktü. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) inmeden deve geri kalktı, biraz daha yürüdü. Sonra sağa sola baktı. Geri dönüp ilk çöktüğü yere çöktü. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) deveden indi. Orası, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dayıları Neccaroğullarının mahallesi idi.[484] Bu, Allah'ın ona yol göstermesiyle gerçekleşmiştir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendilerine ikram olsun diye dayılarına misafir olmayı arzu etmişti. İnsanlar, kendilerine misafir olması için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile konuşmaya başladılar. Ebu Eyyûb el-Ensârî, çabucak Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yükünü evine taşıdı. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Kişi, yükünün yanında olmalı' demeye başladı.

---

483 Hâkim, Müstedrek, (4277)'de Zübeyr (radıyallâhu anh)'tan; Buhârî, Menakıbu'l-Ensar 45'de bunu benzer lafızla Urve ibnu'z-Zübeyr (rh.a)'ten rivayet etmiştir. İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 7/286'da der ki: "Bu hadisin görünümü, mürseldir. Fakat Hâkim, bu hadisi, Ma'mer yoluyla Zühri'den, o da Urve'den, o da Zübeyr (radıyallâhu anh)'tan nakletmiştir."

484 İbn Kesîr, Bidâye, 2/231-232'de geçtiği üzere İbn İshâk bunu senedsiz bir şekilde nakletmiştir. İbn Sa'd, Tabakât, 1/237'de bunu Şurahbil ibn Sa'd'dan mürsel olarak rivayet etmiştir. Bu kişi, tabiundandır. Takrîb, (2764)'de denir ki: "Saduktur. Ömrünün sonunda (akli melekelerinin zayıflaması sonucu şuurunun karışmasıyla rivayet ettiği hadisleri) karıştırmıştır."

Es'ad ibn Zürâre gelip Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in devesinin yularına yapıştı. Deve, onun yanında kaldı.[485] Tıpkı Ebu Kays Sırma el-Ensârî'nin dediği gibi oldu. Abdullah ibn Abbâs, bu kimseye gidip gelirdi, ondan şu beyti ezberlemişti:

ثَوَى فِي قُرَيْشٍ بِضْعَ عَشْرَةَ حِجَّةً　　يُذَكِّرُ لَوْ يَلْقَى حَبِيبًا مُوَاتِيَا

وَيَعْرِضُ فِي أَهْلِ الْمَوَاسِمِ نَفْسَهُ　　فَلَمْ يَرَ مَنْ يُؤْوِي وَلَمْ يَرَ دَاعِيَا

فَلَمَّا أَتَانَا وَاسْتَقَرَّتْ بِهِ النَّوَى　　وَأَصْبَحَ مَسْرُورًا بِطَيْبَةَ رَاضِيَا

وَأَصْبَحَ لاَ يَخْشَى ظُلاَمَةَ ظَالِمٍ　　بَعِيدٍ وَلاَ يَخْشَى مِنَ النَّاسِ بَاغِيَا

بَذَلْنَا لَهُ الأَمْوَالَ مِنْ حِلِّ مَالِنَا　　وَأَنْفُسَنَا عِنْدَ الْوَغَي والتَاسِيَا

نُعَادِي الَّذِي عَادَى مِنَ النَّاسِ كُلِّهِمْ　　جَمِيعًا وَإِنْ كَانَ الْحَبِيبُ الْمُصَافِيَا

وَنَعْلَمُ أَنَّ اللهَ لاَ رَبَّ غَيْرُهُ　　وَأَنَّ كِتَابَ اللهِ أَصْبَحَ هَادِيَا

Kureyş içerisinde on küsur sene kaldı. Sevdiği ölü gibi bir insana rastlasa öğüt verirdi.

Hac mevsimi gelenlere kendisini tanıtırdı. Ne barındıracak birini ve ne de bir davetçi buldu.

Bize gelince, çekirdek çiçekleneceği yeri buldu. Taybe/Medine'de sevinçli ve hoşnut kaldı.

Ne uzak zalimin zalimliğinden korkar oldu; ne azgın insanlardan...

Malımızın helalinden ona mallar sunduk. Savaşta ve barışta canlarımızı onun yoluna koyduk.

---

485 Buhârî, Menakıbu'l-Ensar 45'de bunu şöyle rivayet etmiştir: قدم النبيُّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّم المدينةَ فنزل أعلى المدينة في حيٍّ يُقال لهم بنو عمرو بن عوف فأقام النبيُّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّم فيهم أربع عشرة ليلة ثم أرسل إلى بني النجار فجاءوا متقلدي السيوف كأني أنظر إلى النبيِّ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّم على راحلته وأبو بكر ردفه وملأ بني النجار حوله حتى ألقى بفناء أبي أيوب "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Medine'ye geldi ve şehrin en yüksek yeri olan "Amr ibni Avfoğulları" denilen mahallede konakladı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların arasında on dört gece kaldı. Sonra (dayıları olan) Neccaroğulları'na haber saldı. Onlar da kılıçlarını kuşanıp geldiler. Şimdi ben terkisinde Ebu Bekir ve çevresinde Neccaroğulları'ndan bir topluluk içerisinde bineğinin üzerinde (yola çıkışlarını) halen görür gibiyim. Sonunda (devesi Kasvâ'yı) Ebu Eyyûb'un avlusuna çökertti."

Onun düşmanlarının hepsine, tamamına; halis dostumuz olsa da düşman oluruz.

Biliyoruz ki, Allah'tan başka Rab yoktur; Allah'ın kitabı yol göstericidir."

Abdullah ibn Abbâs der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'de idi. Ona hicret etmesi emredilip

وَقُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا

"De ki: Rabbim! Beni doğruluk girişiyle girdir; doğruluk çıkışıyla çıkar. Katından beni destekleyecek bir güç ver" (İsrâ' : 17/80) âyeti indirildi."[486]

Katâde der ki:

Allah, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Mekke'den Medine'ye doğruluk çıkışıyla çıkardı. Allah'ın Peygamberi, bu emre, güç olmaksızın güç yetiremeyeceğini biliyordu. Bu sebeple Allah'tan destekleyici bir güç istedi. Mekke'de iken Yüce Allah ona hicret edeceği yurdu gösterdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Bana sizin hicret edeceğiniz yurt, iki karataşlık tepe arasında hurmalıklı çorak bir yer şeklinde gösterildi."[487]

Hâkim "Müstedrek" adlı eserinde Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cebrail'e:

- 'Benimle birlikte kim hicret edecek?' diye sordu. Cebrail:
- 'Ebu Bekr es-Sıddîk' diye cevap verdi."[488]

Berâ' anlatıyor: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabilerinden bize ilk hicret edenler, Mus'ab ibn Umeyr ile İbn Ümmü Mektûm'dur. Bunlar, insanlara Kur'an okuturlardı. Sonra Ammâr, Bilâl ve Sa'd hicret etti. Sonra Ömer ibnü'l-Hattâb (radıyallâhu anh) yirmi süvariyle birlikte hicret etti. Sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hicret etti. Ben, insanların, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gelişine sevindikleri kadar hiçbir bir şeye sevindiklerini daha hiç görmedim. Öyle ki, kadınların, çocukların ve cariyelerin:

486 Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 19 (3149).

487 Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 45, Kefalet 4; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/198'de Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle rivayet etmiştir: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْمُسْلِمِينَ قَالَ إِنِّي أُرِيتُ دَارَ هِجْرَتِكُمْ ذَاتَ نَخْلٍ بَيْنَ لَابَتَيْنِ وَهُمَا الْحَرَّتَانِ "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Müslümanlara: 'Sizin hicret edeceğiniz yurt, iki kayalık arasında hurmalıkları olan bir şehir olduğu bana (rüyamda) gösterildi' buyurdu."

488 Hâkim, Müstedrek, (4266). Zehebî, "Telhîs"te der ki: "Bu hadis, sahih-garibtir."

- 'İşte Allah'ın Resûlü geliyor' diye sevindiklerini gördüm.[489]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), odalarını ve mescidini yapıncaya kadar Ebu Eyyûb'un evinde kaldı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Eyyûb'un evinde bulunduğu sırada Zeyd ibn Hârise ile Ebu Râfi'ye iki deve ve beş yüz dirhem verip onları Mekke'ye gönderdi. Bu iki sahabi, (Mekke'ye) gidip Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızları Fâtıma ile Ümmü Gülsüm'ü, hanımı Sevde bint. Zem'a'yı, Üsâme ibn Zeyd ile onun annesi Ümmü Eymen'i alıp Medine'ye getirdiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızı Zeyneb'e, kocası Ebu'l-Âs ibnu'r-Rebî' hicret etme izni vermedi.

Hz. Ebu Bekr'in oğlu Abdullah onlarla birlikte, aralarında Hz. Âişe'nin de bulunduğu Ebu Bekr ailesini yola çıkardı. Bunlar, (Medine'ye geldiklerinde) Hârise ibn Nu'mân'ın evine misafir oldular.[490]

B. MEDİNE'DEKİ İLK FAALİYETLER

1. Mescid-i Nebi'nin Yapımı

Zührî der ki: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in devesi, mescidinin arsasına çöktü. O zaman bazı müslüman erkekler bu arsada namaz kılarlardı. Arsa, Es'ad ibn Zürâre'nin vesayetinde bulunan Sehl ve Süheyl adında, Ensar'dan iki yetim çocuğa ait bir hurma kurutma yeri idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu arsayı mescid yapmak için bu çocuklarla konuştu. Çocuklar:

- 'Hayır, ey Allah'ın Resûlü! Burasını sana bağışlıyoruz!' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu teklifi kabul etmedi, arsayı onlardan on dinara satın aldı.

Burası, duvarla çevrili olup tavanı yoktu. Kıblesi, Beytu'l-Makdis'e doğru idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelmezden önce orada Es'ad ibn Zürâre vakit namazlarını ve cuma namazını kıldırırdı. Mescidin arsasında garkad dikenleri, harabeler, hurma ağaçları ve müşrik mezarları vardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emriyle kabirler açılıp (başka bir yere taşındı), harabe yerler düzlendi, hurmalar ve yabanî ağaçlar kesilip mescidin kıble tarafına dizildi.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescidin uzunluğunu, kıble cihetinden beriye yüz kulaç ve genişliğini ise bu kadar yahut buna yakın yaptı. Temelini de, üç kulaca yakın yaptı. Sonra sahabîler mescidin duvarını kerpiçle

489 Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 46
490 İbn Sa'd, Tabakât, 1/237'de bunu Şurahbil ibn Sa'd'dan mürsel olarak rivayet etmiştir.

ördüler Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de onlarla birlikte mescidin yapımında çalışıyor, bizzat kendisi taş ile kerpiç taşıyor ve şu beyitleri terennüm ediyordu:

اَللّٰهُمَّ لاَ عَيْشَ إِلاَّ عَيْشُ الآخِرَةِ فَاغْفِرْ لِلأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ

"Allahım! Ancak ahiret için yaşayış vardır. Ensar ve muhaciri bağışla."

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şunu da terennüm ediyordu:

هَذَا الْحِمَالُ لاَ حِمَالُ خَيْبَرَ هَذَا أَبَرُّ رَبَّنَا وَأَطْهَر

"Bu yük, Hayber (in üzüm ve hurma) yükü değil. Rabbimiz! Bu, daha hayırlı ve daha temiz."[491]

Sahabîler de kerpiç taşırlarken recez söylerlerdi. Bazıları recezinde şöyle diyordu:

لَئِنْ قَعَدْنَا وَالرَّسُولُ يَعْمَلُ لَذَاكَ مِنَّا الْعَمَلُ الْمُضَلَّلُ

"Peygamber çalışırken oturacak olursak, o zaman bu bizim çalıştığımız sapık bir amel olur."

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescidin kıblesini Beytu'l-Makdis'e/ Mescid-i Aksa'ya doğru koydu. Mescide üç kapı yaptı:

1. Arka taraftaki kapı,

2. Bâbu'r-Rahmet (=Rahmet kapısı) denilen kapı,

3. Sadece Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in girdiği kapı.

Direklerini, hurma ağacından dikti. Tavanını, yaprakları soyulmuş hurma çubuklarıyla örttü. Ona:

- 'Üstünü örtmeyecek misiniz?' diye öneride bulunuldu. O da:

لاَ، عَرِيشٌ كَعَرِيشِ مُوسَى

- 'Hayır, Musa'nın çatısı gibi bir çatı yeter' buyurdu.

Mescidin bir tarafına, hanımlarına kerpiçten odalar yaptı. Bu odaların tavanlarını, yaprakları soyulmuş hurma çubuklarıyla ve hurma direkleriyle örttü.

491 İbn Sa'd, Tabakât, 1/239'de bunu rivayet etmiştir. Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr 45'de ise bunu Urve ibnu'z-Zübeyr yolundan nakletmiştir.

Bina işini bitirince, Hz. Âişe için mescidin doğu tarafında kıblesine yakın olarak yaptığı odada Hz. Âişe'yle gerdeğe girdi. Burası şimdi Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kabrinin bulunduğu odadır. (Hanımı) Sevde binti Zem'a için ise başka bir oda yaptı.[492]

2. Muhacir ile Ensar Arasında Kardeşlik Bağı Kurması

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Enes ibn Mâlik'in evinde Muhacirler ile Ensar arasında kardeşlik sözleşmesi kurdu. Buna katılanlar, yarısı Muhacirlerden ve yarısı da Ensar'dan olmak üzere 90 erkekten ibaretti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), eşitlik esasına göre onları kardeş ilan etti.

Bedir savaşına kadar ölümden sonra Zevi'l-erham (=ikinci dereceki kan akrabalığın)dan daha önde tutularak birbirlerine mirasçı oluyorlardı. Yüce Allah: وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللهِ "Zevi'l-erham (=ikinci derecedeki akrabalar) miras hususunda Allah'ın kitabında birbirlerine daha yakındır" (Ahzâb: 33/6) âyetini indirince birbirine mirasçı olmayı kardeşlik sözleşmesinden daha önde tutularak akrabalık bağına çevirdi.[493]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir ikinci kardeşlik sözleşmesi olarak Muhacirleri birbirlerine kardeş yaptığı ve kendisinin de bu sözleşmede Hz. Ali'yi kardeş edindiği söylenmişse de, birincisi daha sahihtir.[494]

Muhacirler İslâm kardeşliği, yurt kardeşliği ve soy yakınlığından ötürü kardeşlik sözleşmesine muhtaç değillerdi. Oysa Muhacirler ile Ensâr'ın durumu böyle değildir.

---

492 İbn Sa'd, Tabakât, 1/240. Bu hadisin senedinde Vâkıdî vardır. Bu kişi, metruktur.

493 Buhârî, Kefalet 2

494 Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, (11092)'de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Ali arasındaki kardeşlik bağını Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 9/111'de bu hadisle ilgili olarak der ki: "Bu hadisin senedinde Hâmid ibn Adem el-Mervezî vardır. Bu kişi, kezzabtır (=çokça yalan söyleyen bir kimsedir)." Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 7/318'de bu konuda gelen hadislerin kuvvetliliğine işaret etmiş ve İbn Teymiyye'nin, muhacirler arasında kurulan kardeşlik bağını ve özellikle de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Ali (radıyallâhu anh) arasında kurulan kardeşlik bağını inkar ettiğini nakletmiştir. Derim ki: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Ali (radıyallâhu anh) arasında kurulan kardeşlik bağına gelince, bu husus daha önce geçmişti. Muhacirler arasında kurulan kardeşlik bağına gelince, Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 7/318'de şöyle der: "Hâkim ile İbn Abdilberr hasen bir senedle Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan şunu rivayet etmiştir: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zübeyr (radıyallâhu anh) ile Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh) arasında kardeşlik bağı kurmuştur. Bu ikisi de, muhacirlerdendir." Yine Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 10/518'de bunu Ahmed ibn Hanbel ile Buhârî'nin "el-Edebü'l-Müfred" adlı eserine nispetle Enes (radıyallâhu anh)'tan nakledip der ki: "Bu hadis, sahih bir senedle rivayet edilmiştir." Derim ki: Görüldüğü üzere hadis sahih olunca bunu inkar etmeye gerek kalmaz. Allah doğruyu gösterendir.

Eğer Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), muhacirler arasında kardeşlik sözleşmesi yapmış olsaydı kendisine kardeş olmaya en müstehak olan insan, en çok sevdiği, hicrette yoldaşı, mağarada arkadaşı, sahabenin en faziletlisi ve kendi yanında en itibarlı bir yere sahip olan Hz. Ebu Bekr es-Sıddîk olurdu. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

لَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ خَلِيلًا لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا وَلَكِنْ أُخُوَّةُ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ

"Yeryüzü halkından birini dost edinecek olsaydım Ebu Bekr'i dost edinirdim. Ancak İslâm kardeşliği, daha üstündür"

Hadisin başka bir metnine göre ise: وَلَكِنْ أَخِي وَصَاحِبِي "Ancak o, benim kardeşim ve arkadaşımdır" demiştir.[495]

Yine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Bekr ile ilgili olarak:

وَدِدْتُ أَنَّ قَدْ رَأَيْنَا إِخْوَانَنَا قَالُوا: أَلَسْنَا إِخْوَانَكَ؟ قَالَ: أَنْتُمْ أَصْحَابِي وَإِخْوَانِي قَوْمٌ يَأْتُونَ مِنْ بَعْدِي يُؤْمِنُونَ بِي وَلَمْ يَرَوْنِي

- 'Kardeşlerimizi görmek isterdim' buyurdu. Sahabiler:

- 'Biz, senin kardeşlerin değil miyiz?' diye sordular. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Sizler benim sahabilerimsiniz (=arkadaşlarımsınız). Kardeşlerim ise benden sonra gelecek, beni görmedikleri halde bana inanacak olan kimselerdir' diye cevap verdi."[496]

Her ne kadar hadisin ifade ettiği üzere, İslâm kardeşliği genel ise de Ebu Bekr es-Sıddîk bu kardeşliğin en üst basamağında yer almaktadır. Nitekim sahabiliğin, en üst basamağında da o vardır. O halde sahabe, kardeşlik ve sahabilik (=arkadaşlık) özelliğine sahip insanlardır. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabeden sonraki takipçileri ise kardeşlik özelliğine sahip olan, fakat sahabilik özelliğine ise sahip olmayan kimselerdir.

---

495 Buhârî, Fezailu's-Sahabe 5'de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Müslim, Fezailu's-Sahabe 2 (2382)'de bunu Ebu Sâid el-Hudrî (radıyallâhu anh)'tan ve Müslim, Fezailu's-Sahabe 3 (2383)'de ise Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

496 Müslim, Taharet 39 (249); Nesâî, Taharet 111'de bunu Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

3. Medine'deki Yahudilerle Yapılan Barış Anlaşması

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Medine'de bulunan Yahudilerle barış anlaşması yaptı. Bu anlaşmaya göre, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Yahudiler arasında bir belge yazılıp imzalandı. Yahudi hahamı ve bilgini Abdullah ibn Selâm kısa müddet içinde İslâm'a girdi.[497] Yahudilerin geneli ise küfürde kalmaya direttiler.[498]

Yahudiler, üç kabileden oluşmaktaydı:

1. Kaynukâ oğulları,

2. Nadîr oğulları,

3. Kurayzaoğulları.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu üç kabileyle de savaştı. Kaynuka oğullarına bir şey yapmadan onları bıraktı, Nadîr oğullarını sürgün etti, Kurayza oğullarını ise (savaşabilecek erkeklerini) idam edip kadınlarıyla çocuklarını esir aldı. Haşr sûresi Nadîr oğulları ve Ahzâb sûresi ise Kurayza oğulları hakkında inmiştir.

C. KIBLE, NAMAZ VE EZAN

1. Kıblenin, Mescid-i Aksa'dan Ka'be'ye Çevrilmesi

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Beytü'l-Makdis'i (=Mescid-i Aksa'yı) kıble edinerek o tarafa doğru namaz kılıyordu. Fakat Kabe'ye doğru döndürülmeyi çok arzu ediyordu. Cebrail'e:

- 'Allah'ın, yüzümü, Yahudilerin kıblesinden çevirmesini (hep) istedim' dedi. Cebrail:

---

497 Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyamet 42 (2485); İbn Mâce, İkametu's-Salat 174 (1334); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/451; Dârimî, Salat (1460)'de bunu Abdullah ibn Selâm (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ انْجَفَلَ النَّاسُ إِلَيْهِ ...... فَجِئْتُ فِي النَّاسِ لِأَنْظُرَ إِلَيْهِ فَلَمَّا اسْتَبَنْتُ وَجْهَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye geldiği zaman insanlar ona doğru koşuştular. Onu görmek için ben de insanların arasına katıldım. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzünü gördüğümde onun yüzünün yalancı bir kimsenin yüzü olmadığını anladım." Buhârî de, Menakıbu'l-Ensar 45'te bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

498 Buhârî, Menakıbu'l-Ensar 52; Müslim, Sıfatu'l-Kıyamet 31 (2793); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 2/346, 363, 416)'de bunu Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) yoluyla Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ten şöyle rivayet etmiştir:
لَوْ آمَنَ بِي عَشَرَةٌ مِنَ الْيَهُودِ لَآمَنَ بِي الْيَهُودُ "Eğer Yahudilerden on (alim) bana iman etmiş olsaydı Yahudiler(in hepsi) imana gelirdi."

- 'Ben ancak bir kulum. Rabbine dua et, (bunu) O'ndan iste' diye tavsiyede bulundu. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunu umarak yüzünü göğe çevirip durmaya başladı. Nihayet Allah,

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

"Yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Seni hoşnut olacağın kıbleye çevireceğiz. Artık yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir" (Bakara: 2/144) âyetini indirdi. Bu olay, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Medine'ye gelişinden on altı ay sonra ve Bedir savaşından iki ay önce gerçekleşti.[499]

Allah'ın, kıble yönü olarak, önce Beytü'l-Makdis'i tayin etmesinde ve sonra onu Kabe'ye çevirmesinde büyük hikmetler vardır; müslümanlar, müşrikler, yahudiler ve münafıklar bu olayla bir imtihandan geçirilmişlerdir:

Müslümanlar, سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا *"İşittik, itaat ettik" (Bakara: 2/285)* demişlerdi. Yine آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا *"O'na inandık, hepsi Rabbimizin katındandır" (Âl-i İmrân: 3/7)* demişlerdi. İşte Allah'ın hidayete erdirdiği kimseler, bunlardır. Bu işi kabullenmek, onlara güç de gelmedi.

Müşrikler ise: 'Kıblemize döndüğü gibi yakında dinimize de döner. Kıblemize dönmüşse ancak hak bu olduğu için dönmüştür' demişlerdi.

Yahudiler de: '(Kabe'ye dönmekle) kendisinden önceki peygamberlerin kıblesine muhalefet etti. Eğer peygamber olsaydı, peygamberlerin kıblesine doğru namaz kılardı' demişlerdi.

Münafıklar da: 'Muhammed, nereye yöneleceğini bilmiyor. Eğer birincisi doğruysa onu terketti. Yok eğer ikincisi doğruysa demek ki batıl üzere idi' demişlerdi.

Aklı kıt insanların sözleri çoğaldı.

---

499 İbn Sa'd, Tabakât, 1/241'de bunu gerçekten zayıf bir senedle rivayet etmiştir. Çünkü bu hadisin senedinde Vâkıdî var. Bu kişi, metruktur.
Buhârî, İman 30, Salat 31, Tefsiru Sure-i Bakara 18, Ahbâru'l-Ahad 1; Müslim, Mesacid 11 (525)'da bunu Berâ' (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ عَشَرَ أَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ أَنْ يُوَجَّهَ إِلَى الْكَعْبَةِ فَأَنْزَلَ اللهُ ﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ﴾ فَتَوَجَّهَ نَحْوَ الْكَعْبَةِ
"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Medine'de) on altı veya on yedi ay Beytu'l-Makdis'e/Mescid-i Aksa'ya doğru namaz kıldı. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (kıblesinin) Kabe'ye doğru çevrilmesini arzuluyordu. Bunun üzerine Yüce Allah, "Yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz" (Bakara: 2/144) âyetini indirdi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yüzünü Ka'be'ye doğru yöneltti."

Nihayet bu, Yüce Allah'ın; وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ *"Gerçekten bu, Allah'ın hidayete erdirdiği kimselerden başkalarına güç gelecek bir şeydir" (Bakara: 2/143)* şeklinde buyurduğu gibi oldu. Bu olay, Allah'ın, kullarını denediği bir imtihan oldu. Böylece Allah, مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ *"Kimi Peygambere uydu ve kimi de topukları üzerinde geri döndü" (Bakara: 2/143)* günü gördü.

Kıble (değişim) işi ve onun durumu büyük olduğundan ötürü Yüce Allah, kıblenin, Kabe'ye doğru çevrildiğini açıklamaya geçmeden önce nesih (=bir hükmü yürürlükten kaldırma) olayını, kendisinin neshetmeye kudretinin yeteceğini ve neshedilenden daha hayırlısını veya onun benzerini getireceğini açıklayarak söze başladı.

Sonra hemen (bunun) peşinden Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i üzen ve ona itaat etmeyen kimseleri azarladı. Bunun ardından da Yahudiler ile Hristiyanların birbirleriyle olan görüş ayrılıklarını, birbirleri aleyhine "Onlar sağlam bir temel üzere değiller" şeklinde tanıklık yaptıklarını kaydetti. Mümin kullarını onlara uymaktan ve onların arzularına göre hareket etmekten sakındırdı. Sonra onların inkarlarını, kendisine ortak koşmalarını ve "Allah'ın oğlu vardır" sözlerini kaydetti. Yüce Allah, onların bu dediklerinden çok yücedir. Sonra doğunun ve batının kendisine ait olduğunu, kulları yüzlerini ne yöne çevirirlerse kendisinin yönünün orası olduğunu ve kendisinin her şeyi kapladığını ve her şeyi bildiğini haber verdi. O'nun büyüklüğünün, kuşatıcılık ve ihatadan ötürü olduğu için kul yönünü ne tarafa çevirirse Allah'ın yüzü o yöndedir.

Sonra Peygamberini, kendisine uymayan, onu tasdik etmeyen ve cehennemliklerden dolayı onu sorumlu tutmayacağını haber verdi. Ardından peygamberine; Ehl-i kitap olan Yahudiler ile Hristiyanlar, kendilerinin dinlerine uymadıkça, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den hoşnut olmayacaklarını bildirdi; eğer Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların bu isteğine uyacak olursa, ki Allah, onu bundan korumuştur, Allah'tan ona ne bir dost ve ne de bir yardımcı bulunacaktır.

Sonra Ehl-i kitaba, kendilerine vermiş olduğu nimeti hatırlatıp kıyamet günündeki azabından onları korkuttu.

Arkasından Beytullah'ı yapan dostu Hz. İbrahim (a.s)'ı anlattı, onu övdü, medhetti ve yeryüzü halkının kendisine uyacağı "insanlar için bir imam" yaptığını anlattı.

Sonra Beytullah'ı ve dostunun onu kendisi için yaptığını anlattı. Bu ifadenin içerisinde; Beytullah'ı yapanın insanlara imam olduğu gibi onun yaptığı bina da insanlar için bir imamdır.

Sonra Allah, bu imamın dininden, en sefih insanlardan başkasının yüz çevirmeyeceğini haber verdi.

Sonra kullarına son peygamberine uymalarını; ona, Hz. İbrahim'e ve diğer peygamberlere indirilenlere inanmalarını emretti. Ardından: "İbrahim ve ailesi, Yahudi yahut Hristiyandı" diyenleri reddetti.

Bütün bunları, kıblenin çevrilmesine bir giriş, bir hazırlık, bir önsöz yaptı. Bununla birlikte bütün bunlara rağmen bu olay, Allah'ın hidayete erdirdiği kimseler dışındaki insanlara kabulü güç geldi. Yüce Allah, bu emri, ardarda üç kere tekrarlamak suretiyle belirtti. Peygamberine, nerede olursa olsun ve nereden çıkarsa çıksın yüzünü Kabe'ye doğru çevirmesini emretti. Allah'ın, "Sırat-ı Mustakim'e ulaşmayı nasip ettiği kimseleri", bu kıbleye çevirdiğini ve bu kıblenin onlara yaraşır bir kıble ve onların da bu kıbleye layık insanlar olduklarını bildirdi.

Çünkü bu kıble; en vasat ve en faziletli kıbledir; onlar da en vasat ve en hayırlı bir ümmettir. Bu sebeple en faziletli kıbleyi en faziletli ümmete seçip ayırmıştır. Nitekim bu ümmete, en faziletli peygamberi ve en faziletli kitabı seçip ayırmış, onları en hayırlı asırda dünyaya getirmiş, şeriatların en faziletlisini onlara tahsis etmiş, ahlakın en hayırlısını onlara lütfetmiş, onları yeryüzünün en hayırlı bölgesine yerleştirmiş, cennetteki en hayırlı konak yerlerini ve kıyametteki en hayırlı bekleme yerlerini onlara tahsis etmiştir. Onlar (kıyamette) yüce bir tepededir; diğer insanlar onların altındadır. Rahmetini dilediğine tahsis eden Allah, her türlü eksiklikten ve kusurdan uzaktır. İşte bu, Allah'ın lütfudur, dilediğine verir. Allah, büyük lütuf sahibidir.

Yüce Allah, kıbleyi diğer insanların müslümanlara gösterecekleri bir delil olmaması için Beytü'l-Makdis'den Kabe'ye çevirdiğini haber verdi. Yalnız azgın zalimler müslümanlara karşı yukarıda sözkonusu edilen delilleri ileri sürmektedirler. İnkarcılar, peygamberlere ancak bunlarla ve benzeri bâtıl delillerle karşı koyarlar. Peygamberin sözlerine başka sözleri tercih eden herkesin delili, bu inkarcıların delilleri türündendir.

Yüce Allah, müslümanlara nimetini tamamlamak ve onları hidayete erdirmek için, böyle yaptığını haber verdi.

Sonra onlara Kitab'ı, hikmeti ve bilmediklerini öğretmek, kendilerini manevî yönden temizlemek için peygamberlerini göndermek, Kitab'ını indirmek suretiyle onlara lütfettiği nimetlerini hatırlattı.

Sonra onlara kendisini anmalarını ve kendisine şükretmelerini emretti. Çünkü bu iki şeyle, onlar, Allah'ın nimetlerini tamamlamasına ve fazladan lütfetmesine hak kazanırlar. Böylece O'nun, kendilerini anmasını ve sevmesini sağlarlar.

Sonra Allah, onlara, bunları ancak kendisi aracılığıyla yardım istemek suretiyle elde edebilecekleri şeyi, yani Sabır ve Namazı emretti ve kendisinin sabredenlerle beraber olduğunu bildirdi.

2. Ezan'ın Meşruiyyeti ve Beş Vakit Namazın Rekat Sayısı

Allah, kıbleyle birlikte nimetini gecede ve gündüzde beş kere ezan okunmasını meşru kılarak müslümanlara tamamladı.

Öğle, ikindi ve yatsı namazlarının farzları iki rekât iken onlara ikişer rekât daha ilâve ederek dörder rekâta çıkardı.[500]

Bütün bunlar, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Medine'ye gelişinden sonra oldu.

---

500 Buhârî, Menakıbu'l-Ensar 48'de bunu Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle rivayet etmiştir: فُرِضَتِ الصَّلَاةُ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ هَاجَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفُرِضَتْ أَرْبَعًا وَتُرِكَتْ صَلَاةُ السَّفَرِ عَلَى الْأُولَى "Namaz (Mekke'de) ilk önce ikişer rekat olarak farz kılınmıştı. Sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) (Medine'ye) hicret etti. (Mukim için) namaz dört rekat olarak farz kılındı. Yolculuk namazı ilk hali üzere iki rekat olarak bırakıldı."

BEŞİNCİ BÖLÜM:

CİHAD DÖNEMİ

A. CİHADIN ÖNEMİ

1. Cihada İzin Verilmesi[501]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye yerleşti. Allah, onu, yardımıyla ve mümin Ensâr kullarıyla destekledi. Ensâr arasındaki kin ve düşmanlığı kaldırıp onların kalplerini birbirine ısındırdı. Allah'ın yardımcıları ve İslâm'ın gönüllü erleri, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i; siyah renkli ve kızıl renkli (yani bütün) düşmanlardan korudular, uğruna canlarını ortaya koydular, onun sevgisini; babaların, oğulların, eşlerin sevgisine tercih ettiler ve Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara kendi canlarından daha değerli oldu.

İşte (bu durumu gören müşrik) Araplar ve Yahudiler, bir yaydan boşanırcasına onlara karşı birlik oluşturdular. Onlara karşı düşmanlık etme ve savaş için paçayı sıvadılar. Her taraftan onlara karşı seslerini yükseltmeye başladılar.

Yüce Allah ise Müslümanlara; sabrı, affı ve bağışlamayı emrediyordu. Nihayet Müslümanlar kuvvetlenip güçlerine güç katınca, Allah, işte o zaman onlara savaş için izin verdi, fakat onlara savaşı farz kılmadı. Nitekim Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurdu:

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ

---

501 Mevdudi, cihad ile ilgili olarak şunları söyler:

"Arapça "cihad" kelimesi bir amaca ulaşmak için kişinin elinden gelen çabayı sarfetmesi anlamına gelir. "(Kutsal) Savaş" ile eş anlamlı değildir, bundan daha geniş bir anlamı vardır ve her tür çabayı içerir. Mücahid ise her zaman idealini elde etmeye çalışan, onu dili ile, kalemi ile tebliğ eden ve onun yolunda tüm kalbi ve bedeni ile çalışan kimsedir. Kısacası o, tüm gücünü ve kaynaklarını bu ideali elde etmek için harcar ve ona karşı çıkan tüm güçlerle savaşır; o kadar ki hayatını bile bu yolda feda etmekten kaçınmaz. Böyle bir kimsenin çabası ve gayreti teknik olarak cihaddır. Buna karşı, bir müslüman tüm bunları Allah'ın ortaya koyduğu hayat biçimini hâkim kılmak ve O'nun kelâmını yüceltmek için belli ahlâkî sınırlamalar dahilinde, Allah yolunda yapmak zorundadır. Müslüman cihad ederken bundan başka bir gayeye sahip olmamalıdır. İşte bu şekilde, müslümanın cihadının "kâfirleri ortadan kaldırmak için açılmış genel bir savaş" olmadığı açığa kavuşur (Mevdudi, Tefhimu'l-Kur'an, 1/171). (ç)

"Zulme uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmalarına izin verildi. Doğrusu Allah, onlara yardım etmeye elbette muktedirdir."[502]

Sonra Allah, Müslümanlara, kendilerine savaş açanlarla savaşmayı farz kıldı, savaş açmayanlarla savaşmayı ise farz kılmadı. Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak ise şöyle buyurdu:

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ

"Size savaş açanlara karşı Allah yolunda savaşın."[503]

2. Cihadın Teşrî' Merhaleleri

Sonra Allah, Müslümanlara, müşriklere karşı topyekün savaşmayı farz kıldı.[504] Çünkü ilk önce müşriklerle savaşmak haramdı, sonra onlarla savaşa izin verildi, sonra savaş açanlarla savaşma emredildi, sonra da bütün müşriklerle savaşmak, iki görüşten birine göre farz-ı ayn, meşhur olana göre de farz-ı kifâye olmak üzere Müslümanlara emredildi.

3. Cihadın İslam'daki Yeri

Cihad, yüce İslâm'ın doruğu ve kubbesi olup mücahidlerin cennetteki makamları, makamların en yükseği olduğundan ötürü dünyada üstünlük mücahidlere ait olduğu gibi dünya ve ahirette en üstün olanlar da onlardır.

4. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Cihaddaki Yeri

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) cihadın tam tepe noktasında ve doruğunda olup ulaşılabilecek her türlüsüne sahipti. Dolayısıyla da Allah yolunda; kalble, gönülle, davetle, anlatımla, kılıç ve mızrakla gerektiği gibi en uygun bir biçimde hakkıyla cihad etmiştir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bütün yaşamının saatleri; kalbiyle, diliyle ve eliyle cihad etmekle doluydu.

İşte bundan dolayı Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem); alemlerde adı en çok anılan, adı en yüce ve Allah katında değeri en büyük olan kimsedir.

---

502 Hac: 22/39

503 Bakara: 2/190

504 Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: "Müşrikler nasıl sizinle topyekün savaşıyorlarsa siz de onlara karşı topyekün savaşın" (Tevbe: 9/36)

5. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Cihada Verdiği Önem

Yüce Allah, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i peygamber olarak gönderdiği andan itibaren ona cihadı emretti ve (cihad etmesi ile ilgili olarak da) şöyle buyurdu:

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا

"Dileseydik her kasabaya bir uyarıcı gönderirdik. Sen, kâfirlere uyma! Onlara karşı büyük bir cihad (=mücadele) ver."[505]

Bu sure, Mekke'de inen sûrelerden biri olup Allah, bu sûrede kâfirlere karşı deliller ortaya koyma, anlatım ve Kur'an'ı tebliğ suretiyle cihad açılmasını emretmiştir.

Münafıklarla cihad da aynı şekilde olup onlara karşı sadece delilleri ortaya koymadan ibarettir. Yoksa zaten onlar Müslümanların otoriteleri altındadırlar. Nitekim Yüce Allah bununla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

"Ey Peygamber! Kâfirlerle ve münafıklarla cihad et. Onlara karşı sert davran. Onların varacakları yer cehennemdir. O ne kötü bir varış yeridir!. [506]

Münafıklarla cihad, kâfirlerle yapılan cihaddan daha zordur. Bu, ümmetin seçkinlerinin ve peygamberlerin vârislerinin yaptığı cihaddır. Bu cihadı yeryüzünde ayakta tutanlar birtakım kimselerden ibarettir. Bu cihada katılanlar ve bu konuda iş birliği (yapanlar, dayanışma ile yardımlaşma içinde) bulunanlar, sayı bakımından oldukça az iseler de, bu kimseler, Allah katında değerleri en yüce olanlardır.

En üstün cihad şekillerinden biri; eziyet ve zulmünden korkulan birinin yanında gerçekleri konuşmanda olduğu gibi, hak sözü, onun şiddet ve zorbalığını göze alarak ona söylemektir. İşte bunda en büyük nasipleri olan, peygamberlerdir. Allah'ın salât ve selâmı, onların üzerine olsun. Bu konuda da en mükemmel ve en kusursuz cihad, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e aittir.

505 Furkân 25/51-52
506 Tevbe: 9/73

6. Nefisle Cihad

Dış alemde Allah düşmanlarıyla yapılan cihad, kulun, Allah'ın zâtı konusunda nefsiyle yaptığı cihadın bir uzantısından ibarettir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bununla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي طَاعَةِ اللهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللهُ عَنْهُ

"Mücahid, Allah'a Allah'a itaat hususunda nefsini(n isteklerine karşı) cihad edendir. Muhacir ise Allah'ın yasakladığı şeylerden hicret edendir"[507]

Dolayısıyla Nefis ile cihad, dış alemdeki düşmanla cihaddan daha önde gelir ve ona temel teşkil eder. Çünkü kişi, ilk önce, (nefsin) emrolunduğunu yapması ve yasaklandığını bırakması için nefsiyle cihad etmedikçe ve Allah yolunda onunla savaşmadıkça, dış alemdeki düşmanıyla cihad etmesi mümkün olmaz. Düşmanı iki tarafını sarıp kendine baskın hale geliyor ve üzerine saldırıyorken ve Allah yolunda onunla savaşmamış iken, düşmanıyla cihad etme ve ondan intikam alma imkanını nasıl elde edebilir ki? Hatta böyle bir kimse, nefsiyle cihada çıkmadıkça düşmanıyla cihada çıkamaz.

İşte bu iki düşmanla (=nefis ve kafirle) cihad etme konusunda kul imtihana çekilmektedir. Bunların arasında bir üçüncü düşman daha vardır ki, onunla cihad etmeden bu ikisiyle cihad etmesi mümkün olmaz. O düşman bunlar arasında durmakta ve kulu bu iki düşmanla cihad etmekten alıkoymakta, savaşı bırakmaya teşvik etmekte, onu oyalamaya çalışmakta ve devamlı surette onun hayaline bu iki düşmanla cihad ederken karşılaşacağı zorlukları, terkedeceği hazları, kaçıracağı zevkleri ve iştah kabartan şeyleri getirir durur. Kulun, o düşmanla cihad etmeden, bu iki düşmanla cihad etmesi mümkün değildir. Onunla cihad, bu iki düşmanla cihadın temelidir. İşte o düşman, şeytandır. Nitekim Yüce Allah bununla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا

---

507 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/21; İbn Hibbân, Sahîh, (4862); Hâkim, Müstedrek, 1/11; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 18/309'da bu hadisi Fadâle ibn Ubeyd (radıyallâhu anh)'dan şu metinle rivayet etmişlerdir:
قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِالْمُؤْمِنِ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَالْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ النَّاسُ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي طَاعَةِ اللهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ الْخَطَايَا وَالذُّنُوبَ
"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) veda haccında (yaptığı konuşmada) şöyle buyurdu: Size şunu haber vereyim mi: Mümin, insanların, kanları ve malları hususunda kendisinden emin olduğu kimsedir. Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden zarar görmediği kimsedir. Mücahid, Allah'a itaat hususunda nefsin(in isteklerine karş)ı cihad eden kimsedir. Muhacir, hataları ve günahları terk eden kimsedir." Bu hadisin senedi, sahihtir.

"Şüphesiz şeytan, sizin bir düşmanınızdır. Öyleyse onu düşman edinin."[508]

Onu bir düşman edinme emri, onunla cihad etme ve savaşma yolunda olanca çabayı sarfetmeye bir tenbihtir. Sanki o, hiç ayrılmayan ve alınıp verilen nefesler sayısınca geçen müddet içerisinde kul ile savaşmaktan geri durmayan bir düşmandır.

7. Cihadın Bir İmtihan Oluşu

İşte kul, bu üç düşmanla savaşıp cihad etmekle emrolundu, bu dünyada onlarla savaşmakla sınandı ve Allah'tan kendisine bir imtihan, bir tecrübe olmak üzere bu düşmanlar onun başına musallat edildi. Allah, bu cihad için, kula; yardım, mühimmat, destekçiler ve silah vermiştir. Aynı zamanda kulun düşmanlarına da yardım, mühimmat, destekçiler ve silah vermiştir. Her iki grubu birbiriyle imtihan etmiş; kimilerini diğerlerine bir sınama vasıtası kılmış ve böylece onların haberlerini denemiş ve bu imtihanla kendisini ve Peygamberlerini dost edinenler ile şeytan ve taraftarlarını dost edinenleri birbirinden ayırmıştır. Nitekim Yüce Allah bununla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا

"Sabredecek misiniz diye sizi birbirinizle imtihan ederiz. Rabbin herşeyi görür."[509]

Yine Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِيَبْلُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ

"Eğer Allah dileseydi onlardan başka türlü de intikam alırdı. Fakat böyle olması sizi birbirinizle denemek için (size cihadı emretmiştir.)"[510]

Yine Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ

"Andolsun sizi, içinizden cihada çıkanları ve sabredenleri meydana çıkarıp haberlerinizi açığa vuruncaya kadar deneyeceğiz."[511]

---

508 Fâtır: 35/6
509 Furkân: 25/20
510 Muhammed: 47/4
511 Muhammed: 47/31

Allah, kullarına; kulaklar, gözler, akıl ve güç vermiş; onlara kitaplarını indirmiş, peygamberlerini göndermiş; melekleriyle onların imdadına yetişmiş, meleklere: أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا *"Ben sizinleyim, inananlara direnme gücü verin" (Enfâl: 8/12)* buyurmuştur. Böylece düşmanlarıyla savaşta kendileri için en büyük bir yardım şekli olan, Allah'ın, 'emri altında olanlara' bu savaşta kullarına (yardım etmelerini) emretmiştir.

Ayrıca Allah, kullara; eğer kendisinin emirlerini yerine getirirlerse, hem Allah'ın düşmanlarına ve hem de kendi düşmanlarına karşı sürekli yardım göreceklerini; eğer düşmanı onların üstüne salmışsa, emirlerinden bir kısmını terketmelerinden ve kendisine karşı isyankar davranışlarından dolayı saldığını haber vermiştir.

Sonra Allah, onların ümidini kırmamış, onları ümitsizliğe düşürmemiş, aksine onlara, işe yeni baştan başlamalarını, yaralarını tedavi etmelerini ve düşmanlarına karşı koymaya, saldırmaya geri dönmelerini emretmiştir. Böylece düşmanlarına karşı kullarına yardım etsin ve zafere ulaştırsın.

Yine Allah, kullarına; kendisi, onların içinden takva sahipleriyle, iyilik yapanlarla, sabredenlerle ve inananlarla birlikte olduğunu, mümin kullarını, kendilerini savunamayacakları bir biçimde savunacağını, hatta Allah'ın onları savunmasıyla düşmanlarına karşı üstün olacaklarını, eğer Allah'ın savunması olmasa düşmanların onları ezip geçeciğini ve köklerini kazıyacağını haber vermiştir.

Onların bu şekilde savunulması; onların imanları ve imanlarının gücü oranındadır. İman güçlü olursa savunma da güçlü olur. O halde kim bir iyilik bulursa Allah'a hamdetsin, kim de iyilikten başka bir şey bulursa o zaman ancak kendisini kınasın.

8. Allah Yolunda Gerektiği Gibi Cihad Edilmesi

Allah, kullara, kendisinden nasıl korkmak lazımsa öyle korkmalalarını emrettiği [512] gibi kendi yolunda o şekilde cihad etmelerini emretmiştir.[513]

Nasıl ki, O'ndan gerektiği gibi korkmak O'na itaat edilip isyan edilmemesi, adının anılıp unutulmaması, kendisine şükredilip nankörlükte bulunulmaması ise gerektiği gibi cihad etmek de kulun, kalbini, dilini ve organlarını Allah'a teslim etmek için nefsiyle cihad etmesi ve böylece kendine ait, kendi

512 Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin" (Âl-i İmrân: 3/102)

513 Yine Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: "Allah uğrunda, hakkını vererek cihad edin. O, sizi seçti; din hususunda üzerinize hiçbir zorluk yüklemedi" (Hacc: 22/78)

başına buyruk değil bütünüyle Allah'a ait ve Allah'la birlikte olması; vaadini yalanlamak, emrine isyan etmek ve yasakladığını yapmak suretiyle şeytanla cihad etmesidir. Çünkü şeytan, ona ümitler vaad eder; mal, şöhret gibi gelip geçici şeyleri temenni ettirir, fakir düşmekten korkutur, kötülükleri emreder,[514] takva ve hidayetten, iffet ve sabırdan, kısacası; imanın bütün güzel huylarından men eder. Kul, şeytanın vaadini yalanlamak ve emrine isyan etmek suretiyle onunla cihad eder. Böylece bu iki cihaddan bir güç, kuvvet ve destek alır; onun sayesinde Allah sözünün en yüce olması için Allah'ın düşmanlarıyla dış alemde kalbiyle, diliyle, eliyle ve malıyla cihad eder.

9. "Gerektiği Gibi Cihad Etme" Sözünün Ne Anlama Geldiği Konusunda Selef Âlimlerinden Farklı Sözler

Abdullah ibn Abbas der ki: "Bu yolda olanca çabayı sarfetmek ve Allah yolunda hiç kimsenin kınamasından korkmamaktır."

Mukâtil'de der ki: "Allah için gerektiği gibi amel edin, O'na gerektiği gibi ibadet edin."

Abdullah İbnü'l-Mübârek ise der ki: "Nefs ve hevayla mücahede etmektir."

Bu iki âyet,[515] 'güç yetirilemeyecek bir şeyi emretmeyi içermektedir' zannıyla bu iki âyetin mensuh/hükmünün yürürlükten kaldırıldığını söyleyen isabet etmemiştir.

"Gerektiği gibi cihad etme" ve "gerektiği gibi korkma/sakınma", her kulun gücünün yettiği şeydir. Bu da, mükelleflerin kudret, acizlik, bilgi ve cehalet konularındaki durumlarının çeşitliliğinden ötürü farklılık arz eder.

Şu halde "gerektiği gibi korkma/sakınma" ve "gerektiği gibi cihad etme" güçlü, kuvvetli ve bilgili kimseye nispetle başka bir şey; aciz, cahil ve zayıf kimseye nispetle daha başka bir şeydir.

Yüce Allah, bunu emrettikten sonra peşisıra

هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ

"O, sizi seçmiştir ve dinde sizin için bir zorluk (=darlık) kılmamıştır" (Hac: 22/78) cümlesini nasıl getirdiğini iyi düşün! Aksine cihadı, herkesi kapsayacak şekilde geniş kılmıştır. Nitekim rızkını da her canlıyı kapsayacak şekilde

514 Yine Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: "Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size kötülüğü telkin eder" (Bakara: 2/268)
515 Hac: 22/78 ile Âl-i İmrân: 3/102

vermiştir. Kula, kulun gücünün yeteceği şeyi yüklemiş ve yine kula, kendisine yetecek rızık vermiştir. Kul, mükellefiyetine güç yetirirse; rızkı da kendisine yeter. Allah hiçbir şekilde kuluna, dinde herhangi bir darlık kılmamıştır. İşte bundan dolayı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: بُعِثْتُ بِالْحَنِيفِيَّةِ السَّمْحَةِ "Müsamahakâr, kolay bir hanif dini ile gönderildim."[516]

Yani bu din, tevhîd konusunda dosdoğru ve amel hususunda da müsamahakâr ve kolaydır.

Yüce Allah, din, rızık verme, af ve bağışlama konularında kullarına son derece genişlik tanımış; ruh, bedende kaldığı müddetçe onlara tevbe etme imkanı vermiş; tevbe edebilmeleri için güneş batıdan doğuncaya kadar kapamayacağı bir kapı açmış; her bir günah için onu yok edecek bir kefaret olarak bir tevbe, bir sadaka veya günahı silen bir iyilik ya da haram kıldığı herşeye karşılık onlar için o şeye bedel, ondan daha faydalı, daha hoş, daha lezzetli bir şeyi helal kılmıştır; bu helâl olan şey ise o haramın yerine geçer. Böylece kul haramdan uzaklaşmış olur; helal olan şey ona yeterli olur, darlığa düşmez.

Allah, kullarını kendisiyle imtihan ettiği her bir zorluk için; birisi o zorluktan önce ve diğeri de o zorluktan sonra olmak üzere iki kolaylık yaratmıştır. Böylece bir zorluk, iki kolaylığa asla galip gelemez.

Yüce Allah'ın, kullarına karşı tutumu böyle olduğuna göre, güç getiremeyecekleri ve takat yetiremeyecekleri şeyden öte onların kapasitelerini aşacak bir şeyle onları nasıl mükellef tutar?

10. Cihadın Mertebeleri:

Bu anlaşıldıysa, şu halde cihad dört mertebedir:

1. Nefis ile cihad, 2. Şeytanla cihad, 3. Kâfirlerle cihad, 4. Münafıklarla cihad.

a. Nefisle Cihad

Bunun, dört mertebesi vardır:

Birincisi: Gerek dünyada ve gerekse de ahirette nefsin kurtuluşunu ve mutluluğunu sağlamak için doğru yolu ve hak dini öğrenme konusunda nefisle cihad. Bunu bilmeyi kaçırırsa her iki cihanda da bedbaht olur.

---

516 Hatîb el-Bağdâdî, Târihu Bağdâd, 7/209'da bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan zayıf bir senedle rivayet etmiştir.

İkincisi: Bu hak dini ve doğru yolu öğrendikten sonra onun gereğince davranma konusunda nefisle cihad. Aksi halde amelsiz sade bilgi, ona zarar vermese de bir fayda da sağlamaz.

Üçüncüsü: İnsanları bu dine çağırma ve bilmeyenlere onu öğretme konusunda nefisle cihad. Yoksa Allah'ın indirdiği doğru yolu ve açıklamaları gizleyen kimseler durumuna düşer. İlmi, ona fayda vermez ve Allah'ın azabından onu kurtarmaz.

Dördüncüsü: Allah'a çağırmanın zorluklarına ve halkın eziyetine karşı sabretme ve bütün bunlara Allah için tahammül gösterme konusunda nefisle cihad.

Kişi bu dört basamağı tamamladığı zaman Rabbanilerden olur. Çünkü selef, "Bir âlimin, 'Rabbani' ismine hak kazanması için hakkı bilip onunla amel etmesinin ve onu öğretmesinin gerekli olduğu hususunda' icma etmişlerdir. İşte her kim bilip amel eder ve öğretirse o zaman göklerin melekûtunda o kimse "yüce kişi" diye çağrılır.

b. Şeytanla Cihad

Şeytanla cihadın iki mertebesi vardır:

Birincisi: Şeytanın, kulun imanını yaralama hususunda içine attığı şüphe ve kuşkuları defetmek üzere cihad.

İkincisi: Kulun içine attığı bozuk iradeleri ve arzuları defetme konusunda şeytanla cihad.

Birinci cihadın sonunda "yakîn/kesin inanç" ve ikincisinin sonunda ise "sabır" oluşur. Nitekim Yüce Allah bununla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ

"Sabredip âyetlerimize kesin inanmalarından ötürü aralarından, emrimizle onları doğru yola ileten önderler çıkardık."[517]

Görüldüğü üzere Yüce Allah, burada, din önderliğine ancak sabır ve kesin inançla ulaşılabileceğini haber vermektedir. Çünkü sabır, bozuk iradeleri ve arzuları, kesin inanç ise şüphe ve kuşkuları defeder.

517 Secde: 32/24

c. Kâfirlerle ve Münafıklarla Cihad

Kafirler ve münafıklarla cihadın ise dört mertebesi vardır:

1. Kalble,
2. . Dille,
3. Malla,
4. Canla,

d. Kâfirler ile Münafıklarla Cihad

Kafirlerle cihad özellikle elle yapılır. Münafıklarla cihad ise özellikle dille yapılır.

e. Zalimler, Bid'atçiler ve Münkirlerle/Kötü İşler Yapan Kimselerle Cihad

Bunun üç mertebesi vardır:

1. Gücü yeterse el ile,
2. Gücü yetmezse dille yapılır,
3. Ona da gücü yetmezse kalbiyle cihad eder.[518]

İşte toplam cihadın on üç mertebesi bunlardır. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِالْغَزْوِ مَاتَ عَلَى شُعْبَةٍ مِنَ النِّفَاقِ

"Gazaya çıkmadan ve içinden gazaya çıkmayı kurmadan ölen kimse münafıklığın bir şubesi üzere ölmüş olur."[519]

---

518 Müslim, İman 78 (49)'de bunu Ebu Saîd el-Hudrî (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من رأى منكم منكرا فليغيره بيده فإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع فبقلبه وذلك أضعف الإيمان "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu işittim: Sizden kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Buna gücü yetmezse, onu diliyle değiştirsin. Buna da gücü yetmezse, o zaman onu kalbiyle değiştirsin. Bu da, imanın en zayıfıdır." Ayrıca bu hadis için b.k.z: Ebu Dâvud, Salat 239-242 (1140), Melahim 17 (4340); Tirmizî, Fiten 11 (2172); Nesâî, İman 17; İbn Mâce, Fiten 20 (4013); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/10. 20, 49, 52, 53, 54, 92

519 Müslim, İmâret 158 (1910); Ebu Dâvud, Cihâd 17 (2502); Nesâî, Cihâd 2; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 2/374 Hâkim, Müstedrek, 2/79'da bu hadisi nakledip sonra da der ki: "Müslim, Vuheyb ibnu'l-Verd'le delil getirmiş, fakat Buhârî ile Müslim bu hadisi rivayet etmemiştir." Derim ki: Allah, Hâkim'e merhamet eylesin. Çünkü hadis, Müslim'de geçmektedir. Ayrıca bu hadis için b.k.z: Buhârî, et-Târîhu'l-Kebîr, 3/192; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 9/48; es-Sünenü's-Suğrâ, (3494); Şuabu'l-İman, (4223); Ebu Avâne, Müsned, 5/84; Ebu Nuaym, Hilye, 8/160)

11. Cihadın, Hicretle Tamamlanması

Cihad ancak hicretle ve hicret ile cihad da ancak imanla tastamam olur. Allah'ın rahmetini uman kimseler, bu üç şeyin hakkını yerine getirenlerdir. Nitekim Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"İman edenler, hicret edenler ve Allah yolunda cihad edenler; işte onlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah, Gafûr (=sonsuz bağışlayıcı) ve Rahîm (=merhamet edici)dir."[520]

İman, herkese farz olduğu gibi yine herkese her zaman iki hicret de farzdır:

1. Tevhid, ihlâs, bağlılık, tevekkül, korku, ümit, muhabbet ve tevbeyle Yüce Allah'a hicret.

2. Emrine uymak, verdiği hükme boyun eğmek, verdiği haberi doğrulamak, emir ve haberini başkalarının emir ve haberlerine tercih etmek suretiyle Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e hicret. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ

"Kimin hicreti Allah'a ve Resûlü'ne ise onun hicreti Allah'a ve Resulü'nedir. Kimin hicreti de, dünyalık bir şeye ise onu elde eder ya da bir kadına ise onunla evlenir. Onun hicreti, de hicret etmiş olduğu şeyedir."[521]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), kişinin, Allah'ın zatı konusunda nefsiyle cihad etmesini ve şeytanına cihad açmasını farz kılmıştır. Bütün bunlar, farz-ı ayındır; bu konuda hiç kimse, kimse adına bir şey yapamaz.

Kâfirler ve münafıklarla cihad konusunda ise eğer cihaddan beklenen amaç yerine gelmiş olursa, o zaman bu konuda ümmetin bir kısmının cihad etmesiyle yetinilebilir.

520 Bakara: 2/218
521 Buhârî, Bed'ü'l-Vahy 1, İmân 41, Itk 6, Menâkıbu'l-Ensâr 45, Nikâh 5, Hiyel 1; Müslim, İmâret 155 (1907); Ebu Dâvud, Talâk 11 (2201); Tirmizi, Fezâilu'l-Cihâd 16 (1647); Nesâî, Tahâret 60, İbn Mâce, Zühd 26 (4227); Ahmed ibn Hanbel, 1/25'de bu hadisi Hz. Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

ALTINCI BÖLÜM:

PEYGAMBER (S.A.V)'İN DAVETİ

A. PEYGAMBER (S.A.V)'İN DAVETE BAŞLAMASI

1. Davetin Tüm İnsanlara Olması

Allah katında en mükemmel insan, bütün bu cihad mertebelerini tamamlayan kimsedir. İnsanların Allah katındaki dereceleri, cihad mertebelerinde gösterdikleri değişikliğe göre farklılık ortaya koyar. Bundan ötürü Allah katında en mükemmel ve en üstün insan, nebilerin ve resullerin sonuncusu Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'dir. Çünkü o, cihadın bütün bu basamaklarını tamamladı. Allah yolunda gerektiği gibi cihad etti ve peygamber olarak gönderilmesinden başlayıp vefatına kadar cihadını sürdürdü. Zira daha, "*Ey örtüsüne bürünen! Kalk da uyar. Rabbini yücelt. Giydiklerini de temiz tut*" *(Müddessir: 74/1-4)* âyeti indiği zaman hemen paçaları sıvayıp Allah'a davet için harekete geçmiş, Allah'ın zâtı konusunda en mükemmel bir şekilde girişimde bulunmuş, gece-gündüz, gizli-açık herkesi Allah'a çağırmıştı. "*Emrolunduğun şeyi açıkça ortaya koy*" *(Hicr: 15/94)* âyeti indiği zaman ise hiçbir kınayanın kınamasına aldırış etmeden Allah'ın emrini açıkça ortaya koymuş, küçük-büyük, hür-köle, erkek-kadın, kızılderili-siyah derili, cin-insan herkesi Allah'a davet etmişti.

2. Kavminin Tavrı

Allah'ın emrini açıkça ortaya koyup da kavmine açıktan davette bulunup onları, ilahlarına küfretmeye ve (putpereslik üzerine kurulu) dinlerini ayıplamaya çağırdığında; Mekkeli müşriklerin gerek ona ve gerekse davetine katılan sahabilerine karşı eziyetleri şiddetlendi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ve arkadaşlarına türlü türlü işkencelerde bulundular. Bu, Yüce Allah'ın kulları hakkındaki bir sünneti/adetidir. Nitekim Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ

"*Sana söylenenler, ancak senden önceki peygamberlere de söylenmişti.*"[522]

---

522 Fussilet: 41/43

Yine Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ

"İşte böylece insan ve cin şeytanlarını her peygambere düşman yaptık."[523]

Yine Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

كَذَلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ أَتَوَاصَوْا بِهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ

"Böylece onlardan öncekilere herhangi bir peygamber gelince mutlaka: Sihirbazdır' veya Delidir. dediler. Öncekiler, sonrakilere böyle mi vasiyet ettiler? Hayır, bunlar azgın bir kavimdir."[524]

İşte Yüce Allah, peygamberini, bu şekilde teselli etti ve kendisinden önce geçen peygamberler de kendisi için bir örnek bulunduğunu haber verdi.

Nitekim Yüce Allah, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uyanları da şöylece teselli etti:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ

"Sizden önce gelip geçenlerin durumu, sizin başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlar öyle darlığa ve sıkıntıya uğramışlar ve sarsılmışlardı ki, peygamber ve beraberindeki inananlar: Allah'ın yardımı ne zaman? diyecek duruma düşmüşlerdi. İyi bilin ki, Allah'ın yardımı kuşkusuz yakındır." [525]

Yine Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

الم أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ مَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ

523 En'am: 6/112
524 Zâriyât: 51/52-53
525 Bakara: 2/214

سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ وَلَئِنْ جَاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ

"Elif, Lam, Mim. İnsanlar: İnandık' demekle sınanmadan bırakılıvereceklerini mi sanırlar? Oysa Biz, kendilerinden öncekileri de sınamışızdır. Allah elbette doğruları ortaya çıkaracak ve elbet yalancıları ayıracaktır. Yoksa günah işleyenler bizden kaçabileceklerini mi sanırlar? Ne kötü yargıda bulunuyorlar! Allah'a kavuşmayı uman bilsin ki, Allah'ın koyduğu vakit elbet gelecektir. O, herşeyi işitir ve bilir. Cihad eden ancak kendisi için cihad etmiş olur. Kuşkusuz Allah'ın âlemlere hiç ihtiyacı yoktur. İnanıp yararlı iş yapanların andolsun, günahlarını örteriz. Onları yaptıklarından daha güzeli ile mükâfatlandırırız. Biz, insana ana ve babasına karşı iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Şayet ana ve baban seni körü körüne Bana ortak koşmaya zorlarlarsa; onlara itaat etme. Dönüşünüz Banadır. Yaptıklarınızı size bildiririm. İnanıp yararlı işler yapanları andolsun iyiler arasına katacağız. İnsanlardan: Allah'a inandık' diyenler vardır; ama Allah yolunda ezaya uğratılınca insanların verdiği işkenceyi Allah'ın azabı gibi sayarlar. Rabbinden bir yardım gelecek olsa andolsun: Biz de sizinle birlikteydik, derler. Allah, herkesin kalplerinde olanı en iyi bilen değil midir?"[526]

Artık kul, bu âyetlerin akışını, içerdiği ibret verici şeyleri ve hikmet hazinelerini iyice düşünmelidir. Çünkü insanlar, kendilerine peygamberler gönderildiği zaman şu iki şey arasında kalır: 1. Ya birileri "inandık" diyecektir, 2. Ya da "inandık" demeyecektir. Dolayısıyla da günahlara ve küfür üzerinde kalmaya devam edecektir. "İnandık" diyen kimseyi ise; Rabbi imtihan edecek, belalara ve fitnelere uğratacaktır.

Fitne: Doğru olanı, yalancıdan ayırmak için yapılan deneme ve sınamaya denir.

"İnandık" demeyen kimse ise, Allah'ı aciz bıraktığını, O'nun elinden kaçıp kurtulduğunu sanmamalıdır. Çünkü merhaleler O'nun elinde durulur.

526 Ankebût: 29/1

وَكَيْفَ يَفِرُّ الْمَرْءُ عَنْهُ بِذَنْبِهِ   إِذَا كَانَ تُطْوَى فِي يَدَيْهِ الْمَرَاحِلُ

"Kişi işlediği günahıyla Allah'tan nasıl kaçabilir ki; merhaleler O'nun elinde dürüldüğüne göre?"

Peygamberlere inanıp itaat eden kimseye, peygamberlerin düşmanları onlara da düşmanlık ve eziyet ederler. Böylece acı veren bir şeyle imtihan edilmiş olurlar. Peygamberlere inanıp itaat etmeyen kimse ise, dünya ve ahirette cezaya çarptırılır. Böylece başına elem verici bir hal gelmiş olur. Başına gelen bu elem verici durum, peygamberlere uymanın verdiği elemden daha büyük ve daha devamlı olur.

(Özetle;) iman eden ya da imandan yüz çeviren herkeste, bu elem verici hal meydana gelir. Fakat mü'minin başına elem verici hal, dünya hayatında başlangıçta meydana gelir, sonra dünya ve ahirette mutlu sona kavuşur. İmandan yüz çeviren kimse ise ilk önce başlangıçta bir lezzet elde eder, sonra sürekli eleme düşer.

İmam Şafiî'ye (rh.a)'e: 'Bir kişinin, yolunda kararlı kılınması mı, yoksa imtihan edilmesi mi daha iyidir?' diye sorulmuştu. O da:

- İmtihan edilmedikçe yolunda kararlı kılınmaz' diye cevap vermişti.

Yüce Allah, peygamberlerden Ulu'l-azm olanlarını imtihan etmiş, sabrettikleri zaman onları yollarında kararlı kılmıştır.

Hiç kimse, elem verici halden kurtulacağını sanmamalıdır. Eleme uğrayan kimseler, birbirlerinden ancak akıl yönünden ayrılırlar. En akıllı olanları; büyük ve sürekli olan bir elem verici hali, devamı olmayan az bir eleme değiştirendir. En bedbahtlı olanları ise devamı olmayan az elem veren hali, sürekli olan büyük eleme değiştirendir.

Eğer "Akıllı bir kimse bunu nasıl tercih eder?" diye sorulursa, "Onu, buna sürükleyen sebep birinin peşin ve diğerinin ise veresiye oluşudur" diye cevap verilir.

"Nefis, peşin olanın sevgisine bağımlıdır."

Nitekim Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ

"Hayır, hayır! Sizler peşin olanı (=dünya hayatını) seviyor, ahireti bir kenara bırakıyorsunuz."[527]

527 Kıyâmet: 75/20-21

Yine Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا

"Doğrusu onlar peşin olanı (=dünya hayatını) seviyor, ağırlığına dayanılmaz günü ise arkalarına bırakıyorlar."[528]

Bu durum, herkeste meydana gelir. Çünkü insan tabiatı gereği sosyal bir varlıktır. İnsanlarla birlikte yaşamak zorundadır. İnsanların ise iradeleri ve tasavvurları vardır. Bu iradeleri ve tasavvurları konusunda, insanların, kendilerine uymasını isterler. Eğer insanlar onlara uymazsa ona eziyet edip işkence çektirirler. Onlara uyarsa, bazen onlar tarafından ve bazen de başkaları tarafından o kişi eziyet ve işkenceye uğratılır. Örneğin, dinine bağlı ve takva sahibi bir kimsenin zalim ve günahkâr bir topluluk arasına düştüğünü varsayalım. Böyle bir topluluk, zulümlerine ve işledikleri günahlarına onu da katmadan ya da o kimse yaptıklarına ses çıkarmaz hale gelmeden rahat etmezler. Eğer bu kimse onlara uyarsa ya da yaptıklarına ses çıkarmazsa başlangıçta onların kötülüğünden kurtulmuş olur. Fakat sonra başlangıçta korktuğundan kat kat daha fazla küçümseyerek ve eziyet ederek onun başına çullanırlar. Eğer onları yaptıklarından vazgeçirmeye çalışsa ve onlara karşı dursa, onlardan kurtulsa bile, başkalarının elinden ceza görmesi ve alay konusu olması kaçınılmazdır. O halde tam anlamıyla ihtiyatlılık, mü'minlerin annesi Hz. Âişe'nin Muaviye'ye söylediği şu söze tutunmaktır:

مَنْ أَرْضَى اللهَ بِسَخَطِ النَّاسِ كَفَاهُ اللهُ مُؤْنَةَ النَّاسِ وَمَنْ أَرْضَى النَّاسَ بِسَخَطِ اللهِ لَمْ يغْنُوا عَنْهُ مِنَ اللهِ شَيْئًا

"İnsanları kızdırarak Allah'ı hoşnut eden kimseye, insanlardan gelebilecek sıkıntılara karşı Allah o kimsenin imdadına yetişir. Allah'ı kızdırarak insanları hoşnut eden kimseyi, insanlar, Allah'dan hiçbir şekilde müstağni kılamazlar."[529]

3. Sıkıntılara Katlanmak

Elem verici halden asla kurtuluş olmadığından ötürü Yüce Allah, geçici ve az olan elemi, sürekli ve büyük olan eleme tercih edenleri; مَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ اللهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللهِ لَآتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ "Allah'a kavuşmayı uman bilsin ki, Allah'ın koyduğu vakit elbet gelecektir. O, herşeyi işitir ve bilir" (Ankebût: 29/5) buyurarak teselli etmiştir.

528 İnsan: 76/27

529 Tirmizî, Zühd 64 (2414); İbn Hibbân, Sahîh, (276, 277); İbn Râhaveyh, Müsned, (1175); Şihâb, Müsned, (499, 500, 501); Abd ibn Humeyd, Müsned, (1524)

Ayrıca Yüce Allah, bu elem verici halin müddeti için bir vakit tayin etti. O vaktin gelmesi, kaçınılmazdır. O vakit ise Allah'a kavuşma günüdür. Kul, Allah için ve Allah rızası için katlandığı elem verici hale karşılık en büyük lezzeti tadacaktır. Zevki, sevinci ve neşesi Allah yolundan ve Allah için katlandığı elem miktarınca olacaktır. Rabbine ve Dostuna kavuşma sevinci; kulu, bu dünyadaki elemin zorluğuna katlanmaya sevketsin diye bu teselli ve sabra teşviki, "Allah'a kavuşma ümidi" ile destekledi. Hatta bazen O'na kavuşma arzusu, kişiye elemin varlığını görülmez ve hissedilmez hale getirir. Bundan dolayı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Rabbinden, O'na kavuşma arzusu dilemiş ve İmam Ahmed ile İbn Hibbân'ın rivayet ettiği bir duada şöyle niyazda bulunmuştur:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ بِعِلْمِكَ الْغَيْبَ وَقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ أَحْيِنِي إِذَا كَانَتِ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي وَأَسْئَلُكَ خَشْيَتَكَ فِي الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَأَسَألُكَ كَلِمَةَ الْحَقِّ فِي الْغَضَبِ وَالرِّضَا وَالْقَصْدَ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنَى وَأَسْئَلُكَ نَعِيمًا لاَيَنْفَد وَأَسَألُكَ قُرَّةَ عَيْنٍ لاَ تَنْقَطِع وَأَسْئَلُكَ الرِّضَا بَعْدَ الْقَضَاءِ وَأَسْئَلُكَ برد العيش بعد الموت وَأَسْئَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ وَأَسْئَلُكَ الشَّوْقَ إِلَى لِقَائِكَ فِي غَيْرِ ضَرَّاءَ مُضِرَّةٍ وَلاَ فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ. اللَّهُمَّ زَيِّنَّا بِزِينَةِ الْإِيمَانِ وَاجْعَلْنَا هُدَاةً مُهْتَدِينَ

Allahım! Gaybı bilmen ve yaratmaya güç yetirmen hürmetine eğer hayat benim için daha hayırlı ise (beni) yaşat. Eğer ölüm benim için daha hayırlı ise canımı al. Gizli-açık her yerde kalbimi Senin korkunla doldur, isterim. Gerek öfke ve gerekse de hoşnutluk halinde hak söz söylememi sağla, isterim. Hem fakirlikte ve hem zenginlikte Senden tutumluluk dilerim. Senden, bitip tükenmeyen bir nimet, ardı arkası kesilmeyen bir mutluluk dilerim. Kazâ'dan sonra Senden rıza dilerim. Ölümden sonra Senden tatlı bir yaşam dilerim. Yüzüne bakma zevkini tatmak dilerim. Senden, zarar veren bir mihnet ve saptıran bir fitne hali bulunmaksızın Sana kavuşma arzusu dilerim. Allahım! Bizi, iman zinetiyle süsle. Bizi doğru yola ermiş ve doğru yolun rehberleri eyle."[530]

Daha sonra Yüce Allah, bu kimseleri, bir başka şekilde daha teselli etti. Bu teselli ise: Onların Allah yolunda yapacakları cihadın, sadece kendi lehlerine olup bu cihadın meyvesinin de kendilerine ait olmasıdır.

530 Nesâî, Sehv 61; Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, (1228, 1229); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/264; İbn Hibbân, Sahîh, (1971); Hâkim, Müstedrek, 1/705. Hâkim, bu hadisin senedinin sahih olduğunu belirtmiştir.

Hiç kuşkusuz Allah, alemlere muhtaç değildir. Bu (tür) cihadın yararı; Yüce Allah'a değil, kendilerine dönecektir.

Daha sonra Allah, onları, bu cihadları ve imanlarından dolayı salih kimselerin topluluğuna katacağını haber vermiştir.[531]

Daha sonra ise Allah, basiretsiz bir şekilde imana gelen kimsenin halini anlatmış ve böyle bir kimsenin Allah yolunda sıkıntıya uğratıldığında insanların fitnesini, Allah'ın azabıyla bir tuttuğunu haber vermiştir.[532]

"İnsanların fitnesi" ifadesinden maksat; o kişinin, peygamberlerin ve onlara uyanların kaçınılmaz bir şekilde muhalifleri tarafından uğratıldıkları sıkıntı ile zorluğa uğratılması ve insanlardan eziyet görmesi demektir. İşte bu basiretsiz kimse, bu fitneyi; o fitnecilerden kaçma ve başına eziyet getirecek sebebi terketmeyi, müminlerin imanları ile kendisinden kaçtıkları Allah'ın azabıyla bir tutmuştur.

Müminler son derece basiretli davranmalarından dolayı Allah'ın azabından imana kaçmışlar ve yakında ayrılıp yok olacak bir elem halini içinde barındıran fitne haline katlanmışlardır. Oysa basiretsiz kimse, basiretinin zayıf olmasından ötürü peygamberlerin düşmanlarının azabının eleminden, peygamberlerin düşmanlarına uyma ve onlara muvafakat gösterme durumuna kaçmıştır. Böylece onların azabının eleminden Allah'ın azabının elemine kaçmış, ondan kaçma konusunda insanların fitnesinin elemini Allah'ın azabının elemiyle bir tutmuş, güneşten ısınan yerden kaçıp kurtulayım derken ateşe düşmek suretiyle de tamamen aldanmış ve bir saatlik elemden sonsuz bir elem haline kaçmıştır. Allah, ordusuna ve dostlarına yardım edip onları zafere eriştirince işte bu basiretsiz kimse ortaya çıkıp: 'Ben de sizinle birlikteydim' der. Oysa Allah, o kimsenin göğsünde taşıdığı münafıklığı çok iyi bilmektedir.[533]

Özetle: Yüce Allah, hikmetinin gereği, nefisleri elbette imtihan edip onları bir sıkıntıyla dener. Böylece bu imtihanla; onların iyilerini kötülerinden, dostluğu ile ikramına uygun olanı olmayandan ayırır. Dostluğuna uygun olan nefisleri; altının kir ve karışımlardan ancak ateşte denemek suretiyle arınıp saf hale geldiği gibi imtihan körüğünde temizler, arıtır.

Nefisler, aslında cahil ve zalimdir. Cehalet ve zulüm sebebiyle nefislerde, çıkarılıp eritilerek tasfiye edilmeye muhtaç bir pislik meydana gelmiştir. Bu

531 B.k.z: Ankebût: 29/6-8
532 B.k.z: Ankebût: 29/9
533 B.k.z: Ankebût: 29/9

pislik, ya bu dünyada çıkar (o zaman kişi kurtulur) ya da cehennem körüğünde çıkar. Kul, temizlenip (pisliklerden) arındırılınca o zaman onun cennete girmesine izin verilir.

B. PEYGAMBER (S.A.V)'İN GAZALARI, KÜÇÜK ASKERİ BİRLİKLERİ VE SERİYYELERİ

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bütün gazaları, küçük askeri birlikleri ve seriyeleri; hicretten sonraki 10 yıl içerisinde meydana gelmiştir.

Gazalarının sayısı, 27'dir. 25 olduğunu söyleyenler, 29 olduğunu belirtenler ve bunun dışında başka rakamlar verenler de vardır.

9 gazada savaşmıştır: 1. Bedir, 2. Uhud, 3. Hendek, 4. Kurayza, 5. Mustalık, 6. Hayber, 7. (Mekke'nin) fethi, 8. Huneyn, 9. Tâif. Hayber kasabalarından Vâdi'l-Kurâ'da, (Medine'ye yakın bir yerde bulunan) Gâbe'de ve Nadîr oğullarıyla yapılan savaşlara katıldığı söylenmiştir.

Seriyeleri ve küçük askeri birlikleri, 60'a yakındır.

Asıl büyük gazalar, 7 tanedir: 1. Bedir, 2. Uhud, 3. Hendek, 4. Hayber, 5. (Mekke'nin) fethi, 6. Huneyn, 7. Tebük. Bu önemli gazalarla ilgili olarak Kur'an (ayetleri) inmiştir.

Enfâl Sûresi, Bedir savaşının anlatıldığı sûredir.

Uhud savaşı hakkında ise Âl-i İmrân Sûresinin sonlarında yer alan: *"Hani sen inananları mevzilere yerleştirmek üzere, erkenden evinden ayrılmıştın"*[534] âyetinden sûrenin bitiminden az öncesine kadar olan kısmı inmiştir.

Hendek, Kurayza ve Hayber savaşları hakkında Ahzâb sûresinin başı; Nadîr oğullarıyla savaş yapma hakkında ise Haşr sûresi ve Hudeybiye olayı ile Hayber halkı hakkında ise Fetih Sûresi inmiştir. Ayrıca bu sûrede, (Mekke'nin) fethine de işaret edilmiştir.

Nasr sûresinde ise Fetih açıkça zikredilmiştir.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yaralandığı tek savaş, Uhud Savaşıdır.

Bedir ve Huneyn Savaşında Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte (düşmanlara karşı) melekler de savaşmıştır.

Hendek Savaşı günü melekler de (yeryüzüne) inip müşrikleri sarsmışlar ve onları hezimete uğratmışlardır. Melekler, onların yüzlerine çakıl taşları fır-

534 Âl-i İmrân: 3/121

latmışlardı, onlar da korkup kaçıp gitmişlerdi. İşte bu şekilde 2 gazada fetih gerçekleşmişti: 1. Bedir, 2. Huneyn.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (düşmana karşı) mancınıkla savaştığı tek savaş, Tâif Savaşıdır.

(Hendek Savaşında) Selmân el-Fârisî (radıyallâhu anh)'in de işaret ettiği üzere Hendekler kazmayı uygun görmüştür.

İLK SERİYE

1. Hz. Peygamber (s.a)'in Bağladığı İlk Sancak: Hz. Hamza Seriyesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (düşmana karşı savaşmak için) ilk bağladığı sancak, hicretten sonra 7. ayın başlarında Ramazan'da (amcası) Hamza ibn Abdulmuttalib'e verdiği sancaktı. Bu sancak, beyaz bir sancaktı. Sancağı, Hamza'nın anlaşmalısı Ebu Mersed Kennâz ibnu'l-Husayn el-Ganevî taşıyordu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Hamza'yı, özellikle de muhacirlerden seçtiği otuz kişinin başında Şam'dan gelen kervanın önünü kesmeye göndermişti. Bu kervan, Ebu Cehil ibn Hişâm'ın komuta ettiği 300 kişinin bulunduğu bir kervandı.

Bu askeri birlik, el-İys/Ays[535] tarafındanki Seyfu'l-Bahr (veya Sîfu'l-Bahr) denilen yere vardı. Derken iki taraf karşılaştılar ve savaşmak için saf tuttular. Her iki tarafla da anlaşması olan Mecdî ibn Amr el-Cühenî, aralarını ayırıncaya kadar gelip gitti. Nihayet (her iki tarafın arasına engel olup birbirleriyle) savaşmadılar.[536]

2. Batn-ı Râbığ'a Gönderilen Seriye: Ubeyde ibnu'l-Hâris Seriyesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ubeyde ibnu'l-Hâris ibnu'l-Muttâlib'i, bir seriyenin başında hicretten sonra 8. ayın başlarında Şevval ayında Râbığ düzlüğüne gönderdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona da beyaz bir sancak bağladı. Sancağı, Mistâh ibn Üsâse ibnu'l-Abdulmuttalib ibn Abdumenâf taşıyordu. Onlar, 60 muhacirden ibaretti. Aralarında Ensar'dan hiç kimse yoktu.

535 Burası, Suleymoğulları yurdunda bir yerin adıdır. B.k.z: Mu'cemu'l-Buldân, 4/195
536 İbn Hişâm, Siret, 1/595; İbn Sa'd, Tabakât, 2/6; Taberî, Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk, 2/259, 260; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 2/238

Bu askeri birlik, Cuhfe'den[537] 10 mil uzaklıkta Râbığ düzlüğünde 200 kişiye komutanlık eden Ebu Süfyân ibn Harb'e rastladı. Aralarında bir ok atımı mesafe vardı. Kılıçları sıyırmadılar, savaş için saf da tutmadılar. Aralarında ancak ok ve mızrak atışması oldu. Müslümanlar arasında Sa'd ibn Ebi Vakkas'ta vardı. O, Allah yolunda ilk ok atan kişi oldu. Sonra her iki taraf, birliklerine geri döndüler.

İbn İshâk, Kureyşliler'in komutanının İkrime ibn Ebî Cehl olduğunu ve Ubeyde'nin bu seriyesinin, Hz. Hamza'nın seriyesinden önce olduğunu belirtmiştir.

3. Sa'd ibn Ebi Vakkâs Seriyesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sa'd ibn Ebi Vakkas (radıyallâhu anh)'ı hicretten sonra 9. ayda Zilkade başlarında Harrâr'a[538] gönderdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sa'd ibn Ebi Vakkas'a beyaz bir sancak bağladı. Sancağı, Mikdâd ibn Amr taşıyordu. Bunlar, Kureyş'e ait bir kervanın yolunu kesmeye çıkan 20 kişilik bir süvari idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Harrâr'dan ileri gitmeyeceklerine dair onlardan söz aldı.

Bunun üzerine bu askeri birlik, yürüyerek yola çıktılar. Gündüz gizlenip geceleyin yürüyorlardı. Nihayet beşinci günün sabahı olunca oraya vardılar, fakat kervanın dünden oradan geçip gittiğini öğrendiler.[539]

4. Ebvâ'[540] Gazası

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) daha sonra bizzat kendisi Ebvâ' gazasına çıktı. Buna, "Veddân Gazası"da denilir. Bu gaza, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bizzat çıktığı ilk gazadır. Hicretten sonra 12. ayın başlarında Safer ayında gerçekleşmiştir. Sancağı, Hz. Hamza taşımaktaydı. Sancak, beyaz renkteydi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Medine'de kendi yerine Sa'd ibn Ubade'yi vekil bıraktı. Kureyş'e ait bir kervanı durdurmak için özellikle muhacirlerle birlikte bu gazaya çıktı. Fakat savaş gerçekleşmedi.

537 **Cuhfe:** Mekke'den dört merhale uzaklıkta Medine yolu üzerinde bulunan büyük bir köydür. B.k.z: Mu'cemu'l-Buldân, 2/229

538 Harâr: Medine vadilerindendir. Hum yakınlarındaki Mahacce'nin solunda yer alan kuyular olduğu da söylenmiştir.

539 İbn Hişâm, Siret, 1/600; İbn Sa'd, Tabakât, 2/7

540 Ebvâ': Fer' vilayetlerinden bir köydür. Ebvâ' ile Cuhfe arasında, Medine yönünden 23 millik bir mesafe vardır. İbn Hacer, Feth, 7/326

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu gazada, o sırada Damraoğullarının reisi olan Muhşî ibn Amr ed-Damrî ile; Damraoğullarına saldırmamak, onlar da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e saldırmamak, ona karşı ordu toplamamak, onun aleyhine düşmana yardım yapmamak üzere anlaşma yaptı. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile onlar arasında bir anlaşma metni yazdı.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu gaza sebebiyle Medine'den 15 gece uzak kalmıştı.[541]

5. Buvât[542] Gazası

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hicretten sonra 13. ayın başlarında, Rebî'ülevvel ayında Buvat'a gazaya çıktı. Sancağını, Sa'd ibn Ebi Vakkâs taşımaktaydı. Sancak, beyaz renkteydi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendi yerine Medine'de Sa'd ibn Muâz (radıyallâhu anh)'ı vekil bıraktı. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kureyş'e ait bir kervanın önünü kesmek için ashabından 200 kişinin başında yola çıkmıştı. İçerisinde 100 Kureyşlinin ve 2500 yük devesinin bulunduğu kervana Ümeyye ibn Halef el-Cumehî başkanlık etmekteydi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Buvât'a vardı. Buvât, Şam yolu yönünde aslı Cüheyne dağlarından uzanıp gelen iki dağ olup Medine'ye dört konak mesafededir. Herhangi bir savaş olmadı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) geri döndü.[543]

6. Sefevân Gazası: Kürz ibn Câbir el-Fihrî'yi Bulmak Amacıyla Yaptığı Gaza

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hicretten sonra 13. ayın başlarında Kürz ibn Câbir el-Fihrî'yi aramak için gazaya çıktı. Sancağını, Hz. Ali ibn Ebi Tâlib taşımaktaydı. Sancak, beyaz renkteydi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendi yerine Medine'de Zeyd ibn Hârise'yi vekil bıraktı.

Kürz, Medine otlağına baskın yapıp orada bulunan sürüleri sürüp götürmek istedi. Çünkü Kürz, (Medine otlağında) develerini otlatmaktaydı. Resu-

541 İbn Hişâm, Siret, 1/591; İbn Sa'd, Tabakât, 2/8; Taberî, Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk, 2/259; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 2/352

542 Buvât: Yenbu' yakınlarında bulunan Cuheyne dağlarından bir dağın adıdır. İbn Hacer, Feth, 7/327

543 İbn Hişâm, Siret, 1/598-600; İbn Sa'd, Tabakât, 2/8, 9; Taberî, Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk, 2/260, 261; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 2/361

lullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu, Bedir civarındaki Sefevan denilen vadiye kadar aradı. Kürz ise oradan geçip gitmiş olduğundan ona ulaşamadı. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye geri döndü.[544]

7. Zu'l-Uşeyre Gazası

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hicri 16. ayın başında Cemâziyelâhir'de gazaya çıktı. Sancağını, Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh) taşımaktaydı. Sancak, beyaz renkteydi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendi yerine Medine'de Ebu Seleme ibn Abdulesed el-Mahzûmî'yi vekil bıraktı.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) 150 kişiyle birlikte gazaya çıktı. Bunların, muhacirlerden oluşan 200 kişi olduğu da söylenmektedir. Sefere çıkmada hiç kimse hoşnutsuzluk etmedi. Mücahidler, gazaya 30 deveye sırayla nöbetleşe binerek gittiler. Bunlar, Şam'a gitmekte olan Kureyş'e ait bir kervanın yolunu keseceklerdi. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, Kureyş'e ait malların bulunduğu bir kervanın Mekke'den ayrıldığı haberi ulaşmıştı.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zu'l-Aşîre'ye ulaştı. Bu yere, Uşeyrâ da denilmektedir. Buraya, Useyrâ/Asîre diyenler de vardır. Burası, Yenbu' civarında bir yerdir. Yenbu' ile Medine arası 9 konaklık mesafedir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), oraya vardığında kervanın birkaç gün önce geçip gittiğini öğrendi.

İşte bu kervan, Şam'dan dönerken karşılamak için aramaya çıktığı ve Allah'ın, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; kervanı veya çarpışıp şeref sahibi olmayı vaat ettiği kervandır. (Sonuç itibariyle;) Allah, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, vaat ettiklerini gerçekleştirdi.[545]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu gazada Müdlicoğulları ile onların anlaşmalısı olan Damraoğulları ile anlaşma yaptı.

8. Abdullah ibn Cahş'ın Nahle[546] Seriyesi

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hicretin 17. ayında Recep ayı başlarında Abdullah ibn Cahş el-Esedî'yi muhacirlerden oluşan 12 kişinin başında Nahle'ye gönderdi. İki kişi bir deveye nöbetleşe olarak biniyordu. Kureyş'e ait bir kervanı gözetlemek üzere Nahle Vadisi'ne vardılar.

544 İbn Sa'd, Tabakât, 2/9

545 İbn Hişâm, Siret, 1/598-600; İbn Sa'd, Tabakât, 2/9-10; Taberî, Târîhu'l-Umem ve'l-Mulûk, 2/260, 261; İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 2/361

546 Nahle: Halk arasında meşhur bir hurmalık alandır. Mekke'ye yakın Hicaz'da bir yerdir. Mu'cemu'l-Buldân, 5/320

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu seriyede, Abdullah ibn Cahş'ı "Emîru'l-mü'minîn" (Müminlerin Emiri) olarak adlandırdı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona bir mektup vermiş ve iki gün geçmedikçe mektubu açmamasını, iki gün geçtikten sonra mektuba bakmasını emretmişti. Abdullah ibn Cahş, mektubu açınca mektupta şunların yazılı olduğunu gördü:

"Benim bu mektubuma baktığında Mekke ve Taif arasında bulunan Nahle'de konaklayıncaya kadar git. Orada Kureyş'i gözetlersin ve bize onların durumlarını bildirirsin" Abdullah:

"İşittim ve itaat ettim" dedi. Daha sonra Abdullah, arkadaşlarına bu durumu haber verip onları zorlamayacağını, şehid olmayı isteyenin gelebileceğini, ölümden hoşlanmayanın geri dönebileceğini söyledi. Sonra da "İşte ben gidiyorum" dedi. Sonra hepsi birlikte hareket ettiler.

Yol esnasında Sa'd ibn Ebi Vakkâs ile Utbe ibn Gazvân, nöbetleşe bindikleri develerini yitirdiler. Onu aramak için geride kaldılar Abdullah ibn Cahş da uzaklaşıp Nahle'de konakladı.

Derken Kureyş'e ait kuru üzüm, deri ve ticaret eşyası taşıyan bir kervan oradan geçti Kervan'da Amr ibnu'l-Hadramî, Abdullah ibn Muğîre'nin iki oğlu Osman ile Nevfel, Muğîreoğullarının kölesi Hakem ibn Keysân da vardı. Müslümanlar istişare edip:

- 'Şimdi biz haram aylardan Receb'in son gününde bulunmaktayız. Onlarla savaşırsak haram ayın kutsallığını çiğnemiş oluruz. Onları bu gece bırakırsak (Mekke) haremine girecekler' dediler.

Sonra onlarla çarpışma hususunda görüş birliğine vardılar. Müslümanlardan biri, Amr ibnu'l-Hadramî'ye bir ok atıp onu öldürdü. Osman ile Hakem'i de esir aldılar, Nevfel de kaçıp kurtuldu. Sonra kervan(daki eşyalar)la ve iki esirle birlikte Medine'ye döndüler. Ele geçirilen ganimetin 1/5'ini (beşte birini/humusunu) ayırdılar.

İşte İslâm Tarihi'nde ilk humus (beşte bir), ilk öldürme ve ilk esirleri alma olayı budur. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların bu yaptıklarını doğru bulmadı.

a. Haram Aylarda Savaşma

Bu olaydan dolayı Kureyş'in üzüntüsü ve Müslümanlara karşı nefretleri iyice arttı. Müslümanlara karşı saldıracak bir konu bulduklarını sanarak:

- 'Muhammed, haram ayın kutsallığını ihlal etmiştir' dediler.

Bu söz, müslümanlara pek ağır geldi. Bunun üzerine Yüce Allah şu âyeti indirdi:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ

"Sana haram ayı, yani onda savaşmayı soruyorlar. De ki: O ayda savaşmak büyük bir günahtır. (İnsanları) Allah yolundan çevirmek, Allah'ı inkâr etmek, Mescid-i Haram'ın ziyaretine engel olmak ve halkını oradan çıkarmak ise Allah katında daha büyük günahtır. Fitne de adam öldürmekten daha büyük bir günahtır."[547]

Yüce Allah buyuruyor ki: Müslümanların yaptığı şu hoşlanmadığınız şey, büyük bir suç olsa da, sizin işlediğiniz; Allah'ı inkar etmek, O'nun yolundan alıkoymak, evinden geri çevirmek, Mescid-i Haram'ın ahalisi olan müslümanları oradan çıkartmak, işlemekte devam ettiğiniz şirk ve sizden meydana gelen fitne, Allah katında müslümanların haram aydaki çarpışmasından daha büyük birer suçtur.

b. Fitnenin Mahiyeti

Selef alimlerini çoğu, bu âyette geçen "fitne"yi şirk diye tefsir etmişlerdir. Nitekim Yüce Allah'ın şu âyeti de bu anlamdadır:

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ

"Onlarla fitne (şirk) kalmayıncaya kadar çarpışın."[548]

Yine Yüce Allah'ın şu âyeti de buna delildir:

ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ

"Sonra 'Rabbimiz Allah'a yemin olsun ki, Biz, müşrik değildik' demekten başka bir fitne bulamazlar."[549]

Yani onların şirklerinin dönüp durduğu yer, akibeti ve işlerinin sonu ancak kendilerini şirkten uzak saymak ve şirki inkar etmekten başka birşey bulamamalarıdır.[550]

Kısacası: Yüce Allah dostlarını ve düşmanları arasında adalet ve insafla hükmetti. Dostları (olan müslümanları) haram ayda savaşmak suretiyle

547 Bakara: 2/217
548 Bakara: 2/193
549 En'am: 6/23
550 İbn Hişâm, Siret, 1/601-604; İbn Sa'd, Tabakât, 2/10-11; İbn Kesîr, Bidâye ve'n-Nihâye, 2/365. 366

işlemiş oldukları günahtan temize çıkarmadı. Bilakis bunun, büyük bir suç olduğunu, bununla birlikte düşmanları olan müşriklerin yapmış oldukları şeylerin, haram ayındaki mücerret savaştan daha büyük, çok daha fazla günah olduğunu, müşriklerin kötülenmeye, ayıplanmaya ve cezalandırılmaya daha uygun olduklarını; özellikle de dostlarının, müşriklerle bu ayda savaşma hususunda te'vilde bulunduklarını yahut bir tür suç işlediklerini, ama bu te'vilin; tevhid, kulluk, Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile beraber hicret etmiş olmak ile Allah katında olanları (dünyadakilere) tercih etmiş olmaları hasebiyle Allah'ın onların o te'vili ve suçu bağışladığını bildirdi. Allah'ın dostları olan Müslümanlar, Allah katında, şu şiirde söylendiği gibidirler:

وَإِذَا الْحَبِيبُ أَتَى بِذَنْبٍ وَاحِدٍ جَاءَتْ مَحَاسِنُهُ بِأَلْفِ شَفِيعِ

"Sevgili, bir tek suç bile getirse, Onun iyilikleri bin şefaatçi getirdi."

Artık bu sevgili/Müslüman kişi, bütün kötülükleri işleyen ve iyiliklerden bir tek şefaatçisi bile olmayan menfur düşmanla nasıl kıyaslanabilir?!

c. Kıblenin Değiştirilmesi

Hicri 2. yılın Şaban ayında kıble, (Mescid-i Aksa'dan Mescid-i Haram'a) donderildi. Bu konu daha önce geçmişti.

YEDİNCİ BÖLÜM:

BEDİR GAZASI VE SONRASI

A. BEDİR SAVAŞI ÖNCESİ

1. Müslümanların Kureyş'e Ait Kervanı Karşılamaya Çıkması

Hicri 2. yılın Ramazan ayı geldiğinde, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, Şam'dan Ebu Süfyân başkanlığında gelmekte olan Kureyş'e ait kervanın haberi ulaştı. Bu kervan, Mekke'den çıkıp (Şam'a doğru) hareket ettiğinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in aramaya çıktıkları kervandı. Kervandakiler, 40 kişi kadardılar. Kervanda Kureyş'e ait çok büyük mal vardı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabeyi, bu kervanın önünü kesmek için çıkmaya davet etti. Hayvanı hazır olanların hareket etmeye hazırlanmasını emretti. Dolayısıyla geniş bir hazırlık yapmadı. Çünkü 310 küsur[551] sahabesiyle acele olarak yola çıktı. Biri, Zübeyr ibnu'l-Avvâm'ın ve diğeri de Mikdâd ibn Evs el-Kindî'nin[552] atı olmak üzere beraberlerinde ancak iki at

---

551 Buhârî, Meğâzî 6; Tirmizî, Siyer 38 (1598); İbni Mâce, Cihad 25 (2828); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 4/290'de bunu Berâ' (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
حَدَّثَنِي أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا أَنَّهُمْ كَانُوا عِدَّةَ أَصْحَابِ طَالُوتَ الَّذِينَ جَازُوا مَعَهُ النَّهَرَ بِضْعَةَ عَشَرَ وَثَلَاثَ مِائَةٍ "Bedir Savaşı'na katılan Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabileri bana bildirdi ki; (Bedir Savaşı sırasında) onların sayısı; Ürdün nehrini Tâlût'la birlikte geçen Talût ve ashabının sayısı kadar, yani üç yüz on küsur kişi idiler." Ebu Dâvud'da, Cihad 145 (2747) Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh)'tan konuyla ilgili olarak şu hadisi rivayet etmiştir:
أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ يَوْمَ بَدْرٍ فِي ثَلَاثِ مِائَةٍ وَخَمْسَةَ عَشَرَ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bedir savaşı günü üçyüz onbeş kişiyle (savaşa) çıkmıştı." İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 7/340'da Abdullah ibn Amr hadisi hakkında der ki: "Bu hadisin senedi, hasendir." Bezzâr'da, Müsned, (1363)'de konuyla ilgili olarak Ebu Musa (radıyallâhu anh)'tan şu hadisi rivayet etmiştir:
كَانَ عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرٍ عِدَّةَ أَصْحَابِ طَالُوتَ يَوْمَ جَالُوتَ ثَلَاثَ مِائَةٍ وَسَبْعَةَ عَشَرَ "Bedir savaşına katılanların sayısı, Calut (ile savaştığı) gündeki Talut'un asker sayısı olan üçyüz on yedi kişi idi."Hafız İbn Hacer, "Muhtasarı Zevâidu'l-Bezzâr"da bu hadisin senedinin hasen olduğunu belirtmiştir. Heysemî'de der ki: "Bu hadisin ravileri, sikadır." Ebu Hâtim'de bu hadis hakkında bu yönde çeşitli sözler söylemiştir. İmam Ahmed ile Nesâî ise bu hadisi(n ravilerinin) sika olduğunu belirtmiştir. Müslim, Cihad 58 (1763) ise konuyla ilgili olarak Abdullah ibn Abbâs yoluyla Hz. Ömer (radıyallâhu anh)'tan şu hadisi rivayet etmiştir: أَنَّهُمْ ثَلَاثُ مِائَةٍ وَتِسْعَةَ عَشَرَ رَجُلًا "Onlar, üçyüz on dokuz kişi idiler."İşte bunlar, konuyla ilgili olarak sahih hadislerden vakıf olduklarımdır. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

552 İmam Ahmed, Müsned, 1/125; Taberî, Târîh, 2/270; Beyhakî, ed-Delâil, 3/39'da Hz. Ali (radıyallâhu anh)'tan: "Bedir savaşı sırasında içimizde Mıkdâd'dan başka binitli hiç kimse yoktu" hadisini rivayet etmişlerdir. Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 1/691'de bu hadisin senedinin hasen olduğunu belirtmiştir. Ahmed Şâkir de, İmam Ahmed'in "Müsned"ine yaptığı tahkikte (1023) bu hadisin senedinin sahih olduğunu belirtmiştir.

bulunuyordu. Ayrıca yanlarında 70 deve olup onlara sırayla iki yada üç kişi bir deveye nöbetle biniyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Ali ve Mersed ibn Ebi Mersed el-Ganevî bir deveye nöbetleşe biniyorlardı.[553] Zeyd ibn Hârise, oğlu Üsâme ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kölesi Kebşe de bir deveye nöbetleşe biniyorlardı. Ebu Bekr, Ömer ve Abdurrahman ibn Avf'da aynı şekilde bir deveye nöbetleşe biniyorlardı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendi yerine Medine'ye ve namaz kıldırmaya Abdullah ibn Ümmü Mektûm'u vekil bıraktı. Ravhâ'ya[554] vardıklarında Ebu Lübâbe ibn Abdulmünzir'i geri çevirip kendi yerine Medine'ye onu vekil tayin etti.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bayrağı, Mus'ab ibn Umeyr'e verdi. Sancağın birini Ali ibn Ebi Talib'e ve Ensar'a ait olan diğerini de Sa'd ibn Muâz'a verdi. Askere su dağıtma görevini de, Kays ibn Ebi Sa'sa'yı verdi, sonra da hareket etti.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Safra'ya[555] yaklaştığında Besbes ibn Amr el-Cühenî ile Adiyy ibn Ebi-z- Zağbâ'yı kervanın durumunu araştırmak üzere Bedir'e gönderdi.[556]

2. Mekkelilerin Savaşa Hazırlanması

Ebu Süfyân, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in çıkıp kendine doğru yöneldiği haberini alınca, Damdam ibn Amr el-Gıfârî'yi ücretle kiralayıp onu Muhammed ve ashabından korumaları için kervana bir müfreze yardımını Kureyş'ten istemesi için Mekke'ye gönderdi.

Yardım isteği, Mekkelilere ulaştı. Derhal aceleyle ayaklandılar ve hepsi birden savaş için yola koyuldular.

Ebu Leheb dışında onların ileri gelenlerinden hiç kimse geride kalmadı. O da, alacaklı olduğu bir adamı kendi yerine borcuna bedel olarak

553 Bunu, İbn İshâk "Sîret"te belirtmiştir. Fakat İmam Ahmed, Müsned, 1/411, 418, 422, 424'de ve Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, (8807)'de Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan şu hadisi rivayet etmiştir:
كُنَّا فِي غَزْوَةِ بَدْرٍ كُلُّ ثَلَاثَةٍ مِنَّا عَلَى بَعِيرٍ كَانَ عَلِيٌّ وَأَبُو لُبَابَةَ زَمِيلَيْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "Biz, Bedir savaşı sırasında, her üç kişi bir deveye nöbetleşe biniyorduk. Ebu Lübâbe ile Ali b. Ebi Tâlib, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in arkadaşları idiler….."

554 **Ravha:** Medine'ye 40 mil uzaklıkta bir köydür. (ç)

555 **Safrâ:** Medine ile Cidde kara yolu üzerinde Bedir'den bir konak önceki bir vadidir. Bugün "Medresetu'l-Hüseyni" adıyla anılmaktadır. (ç)

556 Müslim, Cihad 145 (1901)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

gönderdi. Çevrelerindeki Arap kabilelerinden de adam topladılar.[557] Geride Adiyyoğulları dışında Kureyş oymaklarından hiçkimse kalmadı. Adiyyoğullarından hiç kimse onlara katılmadı. Kureyşliler yurtlarından yüce Allah'ın buyurduğu gibi:

بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ

"Böbürlenerek ve insanlara gösteriş yaparak ve Allah yolundan men etmek için....".[558]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in belirttiği gibi, onlar "Böbürlenerek ve demir(den silah)larıyla Allah'a ve Resulü'ne düşmanca meydan okuyarak"[559] geldiler.

Öfkeyle, güçlü olarak, kızgın olarak, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabilerine; kervanlarını ele geçirmek ve oradakileri öldürmek istiyorlar diye öfkeli bir şekilde geldiler. Çünkü Müslümanlar, daha dün Amr ibnu'l-Hadramî'yi öldürmüş ve idaresi altında bulunan kervana el koymuşlardı. Böylece Allah, onları, sözleşmedikleri halde bir araya getirmişti. Nitekim Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmuştu:

وَلَوْ تَوَاعَدتُّمْ لَاخْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ وَلَكِنْ لِيَقْضِيَ اللّٰهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا

"Sözleşmiş olsanız bile, buluşma vaktinde anlaşamadınız. Halbuki Allah bir işin gerçekleştirmeyi diledi mi iş mutlaka yerine gelir."[560]

3. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Sahabileriyle İstişare Etmesi

Kureyş'in yola çıktığı haberi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşınca, ashabıyla istişare yaptı. Muhacirler konuştular ve iyi şeyler söylediler. Sonra onlarla ikinci defa istişare etti. Muhacirler yine konuşup iyi şeyler söylediler. Sonra onlarla üçüncü kez istişare etti. Ensar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendilerinin görüşünü almak istediğini anladı. Sa'd ibn Muâz ortaya çıkıp:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Sanki bize üstü kapalı bir şeyler söyler gibisin' dedi.

557 Kâmûs, 4/629
558 Enfâl: 8/47
559 İbn İshâk, bunu, senedsiz olarak nakletmiştir. Nitekim bu husus; İbn Kesîr, Bidâye, 2/313'de geçmektedir.
560 Enfâl: 8/42

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gerçekten de onları kastediyordu. Çünkü Ensar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; onu kendi diyarlarında başına gelecek kötülüklerden korumak üzere biat etmişlerdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) savaşa çıkmaya karar verdiğinde onların kendi aralarında ne düşündüklerini bilmek için onlarla istişare etti. Sa'd ibn Muâz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Belki de sen Ensar'ın sana kendi şehirleri dışında yardım etmeme gibi bir hakları olduğu görüşünde olmalarından çekiniyorsunuz. Ben, Ensar'ın adına konuşuyorum ve onların adına cevap veriyorum: Nereye istersen git, dilediğinle bağ kur, dilediğinle bağları kopar. Mallarımızdan dilediğin kadar al, bize dilediğin kadar ver, senin bizden aldığın bize bıraktığından bizim için daha sevimlidir. Sen bir konuda emretmiş isen bizim emirlerimiz senin emrine tâbidir. Vallahi, tâ Berku'l-Gamâd'a kadar bile gitsen yine de seninle birlikte geliriz. Vallahi, bizden şu denize dalmamızı istesen, seninle birlikte dalarız' dedi.[561]

Daha sonra Mikdâd, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e:

- 'Biz, Musa (a.s.)'ın kavminin Musa'ya dediği gibi 'Sen Rabbin'le git de çarpış. Biz burada oturacağız' sözünü sana söylemeyeceğiz. Ama sağında, solunda, önünde, arkanda savaşacağız' dedi.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzü güldü ve ashabından duyduğu şeylere sevinerek:

سِيرُوا وَأَبْشِرُوا فَإِنَّ اللهَ قَدْ وَعَدَنِي إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ وَإِنِّي قَدْ رَأَيْتُ مَصَارِعَ الْقَوْمِ

"Yürüyün, müjdeleyin. Allah bana iki topluluktan (yani Kervan ve Kureyş'ten) birini vaat etti. Doğrusu ben, o topluluğun (Kureyşlilerin) öldükleri yeri görmekteyim' buyurdu."[562]

4. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Bedir'e Doğru Yürüyüşe Geçmesi

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Bedir'e doğru yürüdü. Bu sırada Ebu Süfyân, hareket ederek deniz kıyısına ulaşmıştı. Kendisinin kurtulduğunu ve kervanı da kurtardığını anlayınca Kureyş'e:

561 İbn Sa'd, Tabakât, 2/24'de bu hadisi İkrime'den mürsel olarak rivayet etmiştir. Bu olayın aslı; Müslim, 83 (1779)'da Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilmiştir.
562 İbn Hişâm, Sîret, 1/620; İbn Kesîr, Bidâye, 3/167. Hâkim, Müstedrek, 3/426, 427'de bu hadisi mevsul olarak rivayet etmiştir.

- 'Geri dönün. Çünkü siz ancak kervanı korumak için yola çıkmıştınız' diye mektup yazdı.

Bu haber, Kureyş'e geldiğinde onlar Cuhfe'de bulunuyorlardı. Dönmeyi arzu etmişlerdi ki tam o sırada Ebu Cehil:

- 'Vallahi, Bedir'e ayak basıp orada eğleşmeden, Araplardan bize gelenlere yedirip içirmeden geri dönemeyiz. Böylece de bundan sonra Araplar bizden çekinir' dedi.

Ahnes ibn Şureyk onlara geri dönmeyi teklif etti. Kureyş onun bu teklifine karşı çıktılar. Bunun üzerine Ahnes ile Zühreoğulları geri döndüler. Bedir'de Zühreliler'den hiç kimse kalmadı. Sonradan Zühreoğulları, Ahnes'in bu görüşüne hep sevindiler. Ahnes de onların arasında hep sözü dinlenen ve saygı gören biri olarak kaldı.

Hâşimoğulları da geri dönmeyi arzu etti. Ebu Cehil, onlara, sertçe çıkışıp:

- '(Mekke'ye) geri dönünceye kadar bu topluluk bizden ayrılmaz' dedi.

5. Bedir'e Varış

Böylece hep birlikte (Bedir'e doğru) hareket ettiler. Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de (Bedir'e doğru) ilerleyip nihayet akşamüzeri Bedir kuyularına en yakın suyun kenarında konakladı. (Sahabilerine):

- 'Konaklayacağımız yer konusunda bana görüşünüzü bildirin' dedi. Hubbâb ibn Münzir:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Ben, Bedir'i ve kuyularını iyi bilirim. Eğer iyi bildiğimiz bol ve tatlı sulu kuyulara kadar gidelim görüşündeysen, orada konaklayalım ve oraya varma hususunda düşmandan önce davranalım, sonra da onun dışındaki diğer kuyuları da kapatalım' diye teklif etti.

Müşrikler suya (bir an önce) ulaşmak için çok hızlı hareket ediyorlardı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ali, Sa'd ve Zübeyr'i haber getirmeleri için Bedir'e gönderdi. Onlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in namaz kıldığı bir sırada Kureyşli iki köleyi yakalayıp getirmişlerdi. Sahabiler, kölelere:

- 'Siz kimsiniz?' diye sordular. Onlar da:

- 'Biz, Kureyş'in su taşıyıcılarıyız' dediler. Sahabiler, bu cevaptan hoşlanmadılar. Onlar, bu iki kölenin, Ebu Süfyân'ın kervanından olmasını temenni ediyorlardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), selâmı verince kölelere:

buyurdu. Onlar da:

- 'Kureyşlilerin nerde olduğunu bana haber verin' buyurdu. Onlar da:
- 'Şu kum tepelerinin arkasında' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):
- 'Topluluk kaç kişi?' buyurdu. Onlar da:
- 'Buna dair bilgimiz yok' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):
- 'Her gün kaç hayvan kesiyorlar?' buyurdu. Onlar:
- 'Bir gün 9, bir gün 10' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):
- 'Öyleyse onlar, 900 ile 1000 kişi kadardır' buyurdu.[563]

6. Bedir'e Yerleşmeleri

Yüce Allah o gece öyle bir yağmur yağdırdı ki, müşriklere iri taneli ve şiddetli bir şekilde yağıp onları ilerlemekten alıkoydu. Müslümanların üzerine ise hafifçe yağarak onları tertemiz edip onlardan şeytanın vesvesesini giderdi, toprağı düzeltti, kumları sertleştirdi. Böylece ayakları yere sağlam tutundu, konaklanacak yeri yayıp hazırladı ve kalblerini birbirine bağladı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabileri suya daha önce ulaştı ve gece yarısı su kenarına konakladılar. Havuzlar yaptılar. Bu havuzların dışındaki kuyuları kapattılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabileri havuzun başında konakladılar. Çarpışmayı kontrol etmek üzere oradaki bir tepecik üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) için orada bir çadır/gölgelik kuruldu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) savaşın olacağı yere doğru yürüdü ve eliyle işaret ederek: "Allah'ın izniyle şurası filancanın öldürüleceği yerdir, şurası filancanın öldürüleceği yerdir, şurası da filancanın öldürüleceği yerdir" diye haber verdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in söz ettiği kimselerden hiçbiri, onun işaret ettiği yerden öte geçemedi.[564]

7. Allah'ın Müslümanlara Yardımı

Müşrikler ortaya çıkıp iki ordu birbirini gördüğünde, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dua etti:

---

563 Müslim, 83 (1779)'da bunu benzer lafızla Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

564 İbn Hişâm'ın, Siret, 1/557'de geçtiğinine göre bunu İbn İshâk rivayet etmiştir.Ayrıca Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/26, 27, 3/104, 109, 182, 263'de; Nesâî, Cenaiz 117; İbn Ebi Şeybe, Musannef, 14/378, 379; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 9/148'de ise bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Hafız İbn Kesîr, Bidâye, 2/341'de bu hadisin senedinin Buhârî ile Müslim'in şartlarına uyduğunu belirtmiştir.

اللَّهُمَّ هَذِهِ قُرَيْشٌ جَاءَتْ بِخُيَلَائِهَا وَفَخْرِهَا ، جَاءَتْ تُحَادُّكَ وَتُكَذِّبُ رَسُولَكَ

"Allahım! Bu, Kureyş'tir. Kibirleriyle, gururlarıyla geldiler. Sana meydan okuyarak ve Resulünü yalanlayarak geldiler."

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ayağa kalktı, ellerini kaldırdı ve Rabbinden zafer dileyerek şöyle dua etti:

اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي , اللَّهُمَّ إِنِّي أَنْشُدُكَ عَهْدَكَ وَوَعْدَكَ

"Allahım! Bana vaat ettiklerini yerine getir. Allahım! Taahhüdünü ve verdiğin sözünü (yerine getirmeni) senden istiyorum."[565]

Ebu Bekr es-Sıddîk, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in arkasından tutarak:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Müjdele artık. Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah, sana vaat ettiklerini mutlaka yerine getirecektir' dedi.

Müslümanlar da Allah'tan zafer ve yardım isteyip O'na samimi bir şekilde tazarruda bulundular. Bunun üzerine yüce Allah, meleklerine şöyle vahyetti:

أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ

"Doğrusu ben sizinle birlikteyim. İman edenleri destekleyin. Kâfir olanların kalblerine korku salacağım."[566]

Yüce Allah, Resulüne ise şöyle vahyetti:

أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِأَلْفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ

"Ben size birbirinin peşisıra gelen bin melekle yardım ede ceğim."[567]

Ayette geçem "Mürdifîn" kelimesi dal harfinin hem esresiyle "mürdifîn" ve hem de üstün olarak "mürdefîn" diye okunmuştur. Bu kelimenin mânâsının; "Onlar sizin tabilerinizdir" şeklinde olduğu söylenmiştir. Yine bunun manasının; "Onlar bir defa da değil, birbirlerinin ardı sıra parça parça gönderilmişlerdir" şeklinde olduğu da belirtilmiştir.

565 Müslim, Cihad 58 (1763)'da bu hadisi Hz. Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
566 Enfâl: 8/12
567 Enfâl: 8/9

B. SAVAŞIN GELİŞİMİ

1. Savaşın Başlaması

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) geceyi oradaki bir ağaç dalının yanında namaz kılarak geçirdi. Bu, hicretin 2. yılının Ramazan ayının 17'ine rastlayan Cum'a gecesiydi. Sabah olunca Kureyşliler bölük bölük geldiler. İki grup da saf tuttu.

Kureyşliler arasından Hakîm ibn Hizâm ile Utbe ibn Rabîa, geri dönmeleri ve savaşmamaları için çaba gösterdiler. Ebu Cehil bunu kabul etmedi. Utbe ile arasında, Utbe'yi kızdıran bir konuşma geçti. Ebu Cehil, (daha önce öldürülen) Amr ibnu'l-Hadramî'nin kardeşine, kardeşi Amr'ın kanını(n intikamını Muhammed'den) istemesini emretti. O da poposunu açarak:

- 'Amr'ın imdadına yetişin' diye bağırdı.

Bunun üzerine Kureyşliler kızıştı ve böylece savaş başladı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) safları düzeltti. Sonra çadırına/gölgeliğine Ebu Bekr'le birlikte geri döndü. Sa'd ibn Muâz, Ensar'dan bir grubun başında çadırın kapısında dikilerek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i korumak için durdu.

Rabîa'nın iki oğlu olan Utbe ile Şeybe ve Velîd ibn Utbe ortaya çıkarak düello yapmak için (müslümanlardan) adam istediler. Onlara karşı Ensar'dan üç kişi çıktı. Bunlar, Abdullah ibn Revâhâ ile Afrâ'nın oğulları Avf ile Muavviz idiler. Kureyşliler, onlara:

- 'Kimsiniz siz?' diye sordular. Onlar da:

- 'Ensâr'danız' dediler. Kureyşliler:

- 'Bize denk, şerefli kimselersiniz. Ama biz (karşımızda sizi değil) amca oğullarımızı (görmek) istiyoruz' dediler.

Bunun üzerine onlara karşı Ali, Ubeyde ibnu'l-Hâris ile Hamza çıktılar. Ali, rakibi Velid'i öldürdü. Hamza da rakibi Utbe'yi öldürdü. Şeybe'yi öldürdüğü de söylenir. Ubeyde ile rakibi, birbirine karşılıklı olarak ikişer darbe vurdular. Ali ile Hamza, Ubeyde'nin rakibine saldırıp onu öldürdüler. Ubeyde'yi de (Müslümanların safına) taşıdılar.[568] Ubeyde'nin ayağı kesilmişti. Hastalığı[569] devam etti. Nihayet Safrâ'[570] sebebiyle vefat etti.

568 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/117'de bu hadisi uzunca bir şekilde buna benzer bir vaziyette Hz. Ali (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

569 Kâmûs, 3/39

570 Safrâ': Yüzü saraltan karındaki bir hastalıktır. Kâmûs, 2/829

Hz. Ali, şu âyetin, kendileri (bu çarpışan üç kişi) hakkında indiğine yemin ederdi: *"İşte Rableri konusunda birbirine düşmanlık yapan iki taraf..." (Hac: 24/19)*[571]

Sonra savaş kızıştı, savaş meydanı karıştı, çarpışma şiddetlendi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dua etmeye, yalvarmaya, Yüce Rabbinden dilekte bulunmaya başladı. Hatta ridası omuzundan düştü. Ebu Bekr es-Sıddîk o ridayı (yerden) geri (alıp onun) omuzuna koyarak:

- 'Rabbine bu kadar dua etmen yeter. O, mutlaka sana vaat ettiklerini yerine getirecektir' dedi.[572]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o sırada hafifçe uyuklar gibi oldu. Savaş halindeki topluluğu da uyku bastırdı. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) başını kaldırıp:

- 'Müjde, ey Ebu Bekr! İşte Cebrail, atının dizginlerini tutmuş geliyor' buyurdu.[573]

Nihayet Allah'ın yardımı ulaştı. Allah ordusunu indirdi. Resulünü ve müminleri destekledi. Müşriklerin önderlerini ya esir olarak ya da ölü olarak onlara bağışladı. Onlardan 70'ini öldürdüler, 70'ini de esir ettiler.

2. Şeytanın Sürâka Suretinde Ortaya Çıkıp Düşmana Vesvese Vermesi

Kureyşliler savaşa çıkmaya karar verince, kendileri ile Kinâneoğulları arasındaki geçen savaşı hatırladılar.

İblis onlara Sürâka ibn Malik el-Müdlicî kılığında göründü. Sürâka, Kinâneoğullarının ileri gelenlerindendi. Kureyşlilere:

- 'Bugün insanlardan sizi yenebilecek hiçkimse yoktur. Sevmediğiniz birşeyi Kinanelilerden hoşlanmayacağınız herhangi bir şeyin gelmeyeceğine dair (size) garanti veriyorum' dedi. Birlikte yola koyuldular. Şeytan onlardan ayrılmıyordu. Tam çarpışmaya hazırlandıklarında Allah düşmanı şeytan, Allah'ın ordularının gökten indiğini görüp hemen (onların yanından) sıvıştı ve geldiği yere kaçtı. Kureyşliler, ona:

---

571 Buhârî, Meğazi 8. Yalnız buradaki rivayette yemin ifadesi yer almamaktadır. Bu rivayet, Ebu Zerr (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilmiştir. Bununla birlikte Buhârî, Meğazi 8'de Ebu Zerr (radıyallâhu anh)'tan gelen diğer rivayette yemin ifadesi bulunmaktadır.

572 Müslim, Cihad 58 (1763)'de bunu Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Bu hadis, daha önce geçmişti.

573 İbn Hişâm, Siret, (626). İbn İshâk bunu senediz bir şekilde nakletmiştir. Fakat Emevî bu hadisi İbn İshak yoluyla Zührî yoluyla Abdullah ibn Sa'lebe ibn Suayr'dan mevsul olarak rivayet etmiştir. Bu sened, hasendir. İbn Kesîr, Bidâye, 3/284'de bu hadisle ilgili bir şey söylememiştir.

- 'Ey Sürâka! Nereye? Sen bizden ayrılmayacak yardımcımız olduğunu söylemedin miydi?' dediler. Süraka kılığındaki şeytan:

- 'Ben sizin görmediklerinizi görüyorum. Ben Allah'tan korkarım. Çünkü Allah, çok şiddetli ceza verendir' dedi.[574]

Şeytan: 'Ben sizin görmediklerinizi görüyorum' derken doğruyu söylüyordu. Fakat 'Allah'tan korkarım' derken ise yalan söylüyordu. "Onun korkusu onlarla beraber helak olmak idi" diyenler de olmuştur ki bu daha doğrudur.

Münafıklar ile kalblerinde hastalık olanlar, Allah'ın ordusunun az ve düşmanlarının ise çok olduğunu görünce, zaferin ancak çoklukla olabileceğini sandılar ve şöyle dediler: *"Müslümanları dinleri aldattı."*[575]

Yüce Allah zaferin, çokluk yada sayı üstünlüğünde değil ancak kendisine tevekkülde olduğunu haber verdi. Doğrusu Yüce Allah, Azîz'dir, kendisine üstünlük sağlanamaz. Hakîm'dir, yardımı hak etmiş olana zayıf da olsa yardım eder. O'nun izzeti ve hikmeti, kendisine tevekkül eden topluluğun desteklenmesini gerektirir.

3. Müminlere Cennetin Vaat Edilmesi

Düşman yaklaşıp iki topluluk yüzyüze gelince Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sahabileri arasında ayağa kalkıp onlara vaaz etti. Onlara sabır ve sebat etmeleri durumunda zafere ulaşacaklarını, yaklaşan zaferi ve Allah'ın ileride vereceği sevabı hatırlattı. Onlara, "Allah yolunda şehid olanlara Allah'ın muhakkak cenneti vacib kıldığını" haber verdi.

Bu sırada Umeyr ibnu'l-Humâm ayağa kalkarak:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Genişliği gökler ve yer arası kadar olan cennet, öyle mi?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Evet' buyurdu. O:

- 'Oh ne âlâ, oh ne hoş, ey Allah'ın Resulü!' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- Seni "Oh ne âlâ, oh ne hoş" demeye götüren sebep nedir?' diye sordu. Umeyr

- 'Vallahi, ey Allah'ın Resulü! Cennet ehli olmaktan başka bir sebebi yok' diye cevap verdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

574 İbn Hişâm, Siret, 1/663. Bu hadisin senedinde Vâkıdî var. Bu kişi, zayıf bir ravidir. Bu husus, daha önce geçmişti.
575 Enfâl: 8/49

- 'Sen, Cennet ehlindensin' buyurdu.

(Hadisin ravisi sözüne devamla) derki: Bunun üzerine Umeyr, torbasından birkaç hurma çıkarıp onları yemeye başladı. Sonra da:

- 'Şu hurmaları yiyinceye kadar bile yaşasam bu (benim için) çok uzun bir hayat olur' deyip yanındaki hurmaları attı. Sonra çarpışıp şehit oldu.[576] O ilk şehit idi.

4. Meleklerin Yardımı

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir avuç dolusu kum alıp onu düşmanların yüzüne attı. Kum, onların hiçbirini bırakmadan hepsinin gözlerine doldu. Onlar gözlerindeki toprakla uğraşırken, Müslümanlar da onları öldürmekle meşguldüler. Nitekim yüce Allah bu atış hakkında Resulü'ne şu âyeti indirdi: "*Attığın zaman sen atmadın. Fakat Allah attı.*" *(Enfal: 8/17)*[577]

O gün melekler düşmanlarını öldürme hususunda müslümanlara yardım ediyordu. Abdullah ibn Abbâs (bu olayı) şöyle anlatır: O gün müslümanlardan biri, önünden kaçan müşriklerden birinin izi sıra koşarken birden üstünden bir kamçı şakırtısı ve 'Hayzum, ileri!' diyen bir atlı sesi işitti. Önündeki müşriği sırt üstü düşmüş görünce, ona baktı; burnu kırılmış, kamçı vurulmuş gibi yüzü yarılmış ve yüzünün tamamı mosmor olmuştu. Ensarlı kişi gelip bu olayı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e anlattı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de:

- 'Doğru söyledin. O, üçüncü kat semadan yardıma gelen(melek)lerdendir' buyurdu.[578]

Ebu Dâvud el-Mâzinî der ki: "Ben, müşriklerden bir adamı vurmak için takip ediyordum. Birde ne göreyim, daha kılıcım ona değmeden başı yere düştü. Onu benden başka birinin öldürdüğünü anlamıştım."[579]

---

576 Müslim, İmaret 145'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

577 Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, (11750)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs'tan rivayet etmiştir.

578 Müslim, Cihad 58 (1763)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs yoluyla Hz. Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

579 İbn Hişâm, Siret, 1/633'te geçtiği üzere İbn İshâk bunu şöyle rivayet etmiştir: "Babam, bana, Mâzin ibnu'n-Neccâroğullarından bazı adamları yoluyla Bedir savaşına katılmış olan Ebu Dâvud el-Mâzinî'den şunu haber vermiştir: ....." İbn Kesîr, Bidâye, 2/327, 328'de bunu nakletmiş ve sahabinin isminin, Ebu Vâkıd el-Leysî olduğunu belirtmiştir. Derim ki: Bu hadisin senedi, hasendir. Mâzinoğulları adamlarının cahilce davranmasına gelince, ilim adamlarından birisi: 'Tabiunun cahilce davranması, onların bir topluluk halinde olmaları halinde bu durum onlar için zordur' der. Sahabenin ismindeki farklılığa gelince, bu durum hadise zarar vermez. Çünkü sahabenin hepsi, adildir. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Ensar'dan biri, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in amcası Abbâs ibn Muttalib'i esir alıp getirmişti. Abbâs:

- 'Vallahi, beni bu adam esir almış değil. Kır bir atın üzerinde yüz bakımından insanların en güzel yüzlüsünden olup şimdi toplulukta göremediğim kel bir adam beni esir aldı' dedi. Ensarlı adam da:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Onu ben esir aldım' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

- 'Sus! Allah seni kerim bir melekle desteklemiş' buyurdu.

O gün Abdulmuttaliboğullarından üç kişi esir alınmıştı; Abbâs, Akîl ve Nevfel ibnu'l-Hâris.[580]

Taberânî "el-Mu'cemul-Kebîr"inde Rifâa ibn Râfi' (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini nakleder: "İblis, Bedir Savaşında meleklerin müşriklere ne yaptığını görünce öldürmenin kendisine de geleceğinden korktu. Hâris ibn Hişâm, onu, Surâka ibn Mâlik sanarak vurmaya teşebbüs edince, Hâris'in göğsünden itip onu düşürdü, ardından savaş alanından kaçarak kendini denize attı ve

- 'Allahım! Senden bana verdiğin mühleti tamamlamak istiyorum' dedi. Çünkü şeytan, ölümün kendisine de geleceğinden korkmuştu.

Derken Ebu Cehl ibn Hişâm ileri atılıp:

- 'Ey insanlar topluluğu! Sakın Surâka'nın (bize) yardım etmeden çekip gitmesi sizi yenilgiye uğratmasın. Çünkü onun Muhammed'le anlaşması vardı. Sakın Utbe, Şeybe ve Velîd'in öldürülmesi sizi ürkütmesin. Çünkü onlar acele ettiler. Lat ve Uzzaya yemin olsun ki, onları, ipe dizmeden/esir almadan (Mekke'ye) geri dönmeyeceğiz. Sizden birinin, onlardan birini öldürürken bulmayayım. Ama onları esir alıp salmayınız ki yaptıklarının kötülüğünü onlara gösterelim' dedi.[581]

Ebu Cehil o gün zafer isteyerek:

- 'Allahım! Akrabalık bağını koparıp bize bilmediklerimizi getiren kimseyi sabaha çıkarma! Allahım! En çok hangimizi seviyorsan ve en çok han-

580 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/117'de bu hadisi Hz. Ali (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Hafız İbn Kesîr, Bidâye, 2/324'de bu hadisin bağlamından hadisin hasen olduğunu gösterdiğini belirtmiştir. Ahmed Şâkir'de Ahmed ibn Hanbel'in, Müsned, (948)'e yaptığı tahkikte bu hadisin senedinin sahih olduğunu söylemiştir.

581 Taberânî, el-Mu'cemul-Kebîr, (4550). Bu hadisin senedinde, Abdulaziz ibn İmrân adında bir kişi vardır. Bu kişi, metruktur. Nitekim bu husus, Takrîb, (4114)'de geçmektedir. Vâkıdî'nin bunu benzer lafızla rivayet ettiği daha önce de geçmişti. Vâkıdî'de metruktur. Dolayısıyla burada şahit getirme doğru olmaz.

gimizden hoşnut oluyorsan onu bugün zafere kavuştur'' diye dua etti. Yüce Allah'a buna karşılık şu âyeti indirdi:

إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ

"Eğer zafer istiyorsanız gerçekten zafer size gelmiştir. Eğer (yaptıklarınızdan) vazgeçerseniz bu sizin için daha hayırlıdır. Eğer tekrar dönerseniz biz de döneriz. Çok da olsa toplumunuz sizi hiçbir şeye müstağni yapamaz. Allah şüphesiz mü'minlerle birliktedir." (Enfâl: 8/19)[582]

Müslümanlar düşmanlarına el attıklarında onları ya öldürüyor ya da esir ediyorlardı. Sa'd ibn Muâz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in içinde bulunduğu çadırın kapısında Ensar'dan bir topluluğun başında kılıcını çekmiş vaziyette duruyordu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sa'd'in yüzündeki insanların yaptıkları şeylerden dolayı meydana gelen hoşnutsuzluğu görünce ona:

- 'Sanki insanların yaptıklarından hoşlanmıyorsun?' buyurdu. O da:

- 'Evet. Vallahi bu, Allah'ın bizi müşriklerle çarpışmayı nasip kıldığı ilk savaştı. Bana göre onları öldürüp ağır bir yenilgiye uğratmak, bu adamların (esir alınması suretiyle) sağ bırakılmasından daha sevimlidir' dedi.[583]

5. Müslümanların Kahramanlıkları

Nihayet savaş durup Kureyşliler yenilmiş olarak geri çekildiğinde, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Ebu Cehil'e ne oldu? Kim bize Ebu Cehil'e bakıp da onunla ilgili olarak bize haber getirir?' buyurdu.

582 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/431'de bunu Abdullah ibn Sa'lebe ibn Suayr (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: أَنَّ أَبَا جَهْلٍ قَالَ حِينَ الْتَقَى الْقَوْمُ اللَّهُمَّ أَقْطَعُنَا الرَّحِمِ وَآتَانَا بِمَا لَا نَعْرِفُهُ فَأَحْنِهِ الْغَدَاةَ فَكَانَ الْمُسْتَفْتِحَ "(Bedir savaşı günü) Müslümanlar ile müşrikler birbirleriyle karşılaştıkları zaman, Ebu Cehil: 'Allahım! Akrabalık bağlarını koparan ve bize bilmediğimizi getireni sabaha çıkarma!' dedi. O böylece zafere ulaşmak istiyordu." Ahmed ibn Hanbel, bunu Yezîd ibn Muhammed ibn İshak yoluyla Zühri yoluyla Abdullah ibn Sa'lebe ibn Suayr (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Bu hadisin senedi, hasendir.

583 İbn İshâk, bunu, senedsiz bir şekilde nakletmiştir. Nitekim bu rivayet; İbn Kesîr'in, Bidâye, 2/332'de geçmektedir.

Bunun üzerine Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh), Ebu Cehil'in durumunu araştırmaya gitti. Onu, Afra'nın iki oğlu tarafından vurulmuş ve ölmek üzere olarak buldu. Ebu Cehil'in sakalını tutup:

- 'Sen, Ebû Cehil'sin değil mi?' dedi. Ebu Cehil:

- 'Bu gün savaşı kim kazandı?' diye sordu. Abdullah ibn Mes'ud:

- 'Allah ve Resulü. Ey Allah'ın düşmanı, Allah seni işte şimdi rezil etti mi?' dedi. Ebu Cehil de:

- 'Kavmi tarafından öldürülen adamdan daha üstün bir kimse var mı?' dedi.

Bunun üzerine Abdullah ibn Mes'ud Ebu Cehil'i öldürdü. Sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip ona:

- 'Onu öldürdüm' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) üç kere yemin vererek:

- 'O Allah ki, kendisinden başka hiçbir ilah yoktur!' buyurdu, sonra da:

- 'Allahu Ekber. Sözünü tutan, kuluna yardım eden, tek başına grupları bozguna uğratan Allah'a hamd olsun. Yürü, onu bana göster!' buyurdu. Gittik ve Ebu Cehl'i, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gösterdim. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'İşte bu, ümmetin Firavunudur' buyurdu.[584]

- Abdurrahman ibn Avf (radıyallâhu anh), Ümeyye ibn Halef'i ve oğlu Ali'yi esir almıştı. Bilâl onu gördü. Mekke'deyken Ümeyye Bilâl'e çok işkence ederdi. Bilâl:

- 'Küfrün başı Ümeyye ibn Halef, sen ha?! O kurtulursa, ben kurtulmayayım' diye bağırdı ve sonra Ensar'dan bir grubu yardıma çağırdı. Abdurrahman ibn Avf, Ümeyye ile oğlunu onlardan kurtarmak için hızlıca koştu. Fakat Bilâl ile yanındakiler, onlara yetiştiler. Abdurrahman, onları Ümeyye'nin oğluyla meşgul edip Ümeyye'yi kaçırdı. Onlar da Ümeyye'nin oğlu Ali'nin işini bitirip sonra tekrar Abdurrahman ile Ümeyye'ye yetiştiler. Abdurrahman, Ümeyye'ye:

584 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/444'de bunu Ebu Ubeyde yoluyla Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Yalnız Ebu Ubeyde bunu Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan işitmemiştir. Buhârî, Meğâzî 8, 12'de ise bunu وَهَلْ فَوْقَ رَجُلٍ قَتَلَهُ قَوْمُهُ "Kendi kavminin öldürdüğü adamın üstünde (daha üstün bir kimse) var mıdır?" ifadesine kadar Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

- 'Çök!' dedi. O da çöktü ve kendini Abdurrahman'ın ayakları arasına attı. Ama onlar, Abdurrahman ibn Avf'ın altına gizlenmiş olan Ümeyye ibn Halef'e öldürünceye kadar kılıç darbeleri vurdular. Hatta Abdurrahman ibn Avf'ın ayağına birkaç kılıç darbesi de isabet etti. Bundan önce Ümeyye, Abdurrahman ibn Avf'a:

- 'Şu göğsünde deve kuşu tüyü takılı adam da kim?' demişti. Abdurrahman ibn Avf'da:

- 'O, Hamza ibn Abdulmuttalib'dir' diye cevap verdi. Bunun üzerine Ümeyye ibn Halef:

- 'Bütün bunları bize yapan işte odur!' demişti.

Abdurrahmân ibn Avf'ın yanında ganimet olarak ele geçirdiği bazı zırhlar vardı. Ümeyye ibn Halef, Abdurrahman ibn Avf'ı görünce:

- 'Ben sana bu zırhlardan daha hayırlıyım!' demişti. Bunun üzerine Abdurrahman ibn Avf, zırhları atıp Ümeyye ibn Halef'i (esir olarak) almıştı. Ensar, Ümeyye ibn Halef'i öldürdüğünde, Abdurrahman ibn Avf:

- 'Allah, Bilal'e merhamet etsin! Beni, hem zırhlarımdan ve hem de esirimden etti' dedi.[585]

C. BEDİR SAVAŞINDA MEYDANA GELEN MUCİZELERDEN BAZILARI

1. Bedir Savaşı sırasında Ukkâşe ibn Mihsan (radıyallâhu anh)'ın kılıcı kırıldı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ukkâşe'ye bir odun dalı verdi ve

- 'Al şunu' buyurdu. Ukkâşe onu alıp sallayınca elinde bembeyaz uzun bir kılıç şekline dönüştü. Ukkâşe, bu kılıçla, ta Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'ın hilafeti döneminde dinden dönenlerle yapılan savaşta öldürülünceye kadar çarpışmaya devam etti.[586]

2. Zübeyr ibnu'l-Avvâm (radıyallâhu anh), Ubeyde ibn Saîd ibnu'l-Âs ile karşılaşmıştı. Ubeyde, gözlerinden başka bir yeri görünmeyecek şekilde baştan aşağıya kadar zırha bürünmüş ve silahlanmıştı. Zübeyr, harbesini savurdu ve onu Ubeyde'nin gözüne batırdı. Ubeyde de öldü. Zübeyr ibnu'l-Avvâm, ayağını harbe üzerine koydu. Sonra çekti, amacı harbeyi çıkarmaktı. Harbenin iki tarafı eğilmişti.

585 İbn Hişâm, Siret, 1/630, 631'de geçtiğine göre bu rivayeti İbn İshâk nakletmiştir. Ayrıca b.k.z: İbn Kesîr, Bidâye, 2/334

586 İbn Kesîr, Bidâye, 2/338'te geçtiğine göre bunu İbn İshâk senedsiz bir şekilde nakletmiştir.

Urve der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zübeyr ibnu'l-Avvâm'dan harbeyi istedi. O da onu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e verdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat edince o harbeyi geri aldı. Sonra o harbeyi Zübeyr ibnu'l-Avvâm'dan Ebu Bekr istedi. O da onu Ebu Bekr'e verdi. Ebu Bekr vefat edince onu geri aldı. Bu defa o harbeyi Ömer istedi. O da onu Ömer'e verdi. Ömer vefat edince onu tekrar geri aldı. Bu kere de Osman istedi. Zübeyr'de onu Osman'a verdi. Osman da vefat edince o harbe Alinin evlatlarına geçti. (Zübeyr ibnu'l-Avvâm'ın oğlu) Abdullah ibnu'z-Zübeyr, onu geri istedi. Nihayet o harbe, öldürülünceye kadar Abdullah ibn Zübeyr'in yanında kaldı.[587]

3. Rifâa ibn Râfi' (radıyallâhu anh) anlatıyor: Bedir Savaşında bir okla vuruldum. Gözüm dışarı çıktı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gözüme tükrüğünü sürüp benim için dua etti. Artık gözümle ilgili hiçbir acı duymadım.[588]

D. SAVAŞ SONRASI

1. Müşriklerin Ölüleri

Savaş sona erdiğinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelip öldürülenlerin başında durdu ve:

- 'Peygamberiniz için ne kötü bir peygamber aşireti oldunuz. Siz, beni yalanladınız. Diğer insanlar beni tasdik etti. Siz beni yardımsız bıraktınız. Diğer insanlar bana yardım etti. Siz beni yurdumdan çıkardınız, diğer insanlar bana kucak açtı' buyurdu.[589]

Sonra öldürülen müşriklerin cesetlerinin, Bedir'deki kuyulardan birine sürüklenip atılmalarını emretti, oraya atıldılar. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların başlarında durup:

- 'Ey Utbe ibn Rabî'a! Ey Şeybe ibn Rabîa! Ey filânca kimse! Ey filanca kimse! Rabbinizin size vaat ettiğini gerçek olarak buldunuz mu? Ben, Rabbimin bana vaat ettiğini gerçek olarak buldum' buyurdu. Ömer (radıyallâhu anh):

---

587 Buhârî, Meğâzî 12

588 Hafız İbn Kesîr, Bidâye, 2/340'ta belirttiğine göre bu hadisi, Taberânî ile Beyhakî rivayet etmiştir. Hafız İbn Kesîr devamla der ki: "Bu hadis, bu şekliyle gariptir. Senedi, ceyyiddir." Derim ki: Bu hadisin senedinde, Abdulaziz bin İmrân var. Bu kişi, daha öncede belirtildiği üzere, metruktur.

589 İbn İshâk bunu ilim adamlarından birisinden nakletmiştir. Nitekim bu husus; İbn Kesîr, Bidâye, 2/341'de de geçmektedir.

- 'Ey Allah'ın resulü! Ölmüş gitmiş bir topluluğa mı hitap ediyorsun?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, benim dediğimi siz onlardan daha iyi işitiyor değilsiniz. Lakin onlar cevaba güç yetiremiyorlar' buyurdu.[590]

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), orada üç gün kaldı. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir topluluğa galip geldiğinde onların yerinde üç gün kalırdı.[591]

2. Bedir'den Ayrılış

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yardım edilmiş, zafere ulaşmış ve Allah'ın kendisine bahşettiği zaferle gözü aydın olmuş bir şekilde beraberindeki esirler ve ganimetler olduğu halde (Medine'ye doğru) hareket etti.

Safra'ya vardığında ganimeti paylaştırdı. Nadr ibnu'l-Hâris ibn Kelede'nin boynunu vurdurdu. Daha sonra Irku'z-Zabya'da konakladığında ise Ukbe ibn Ebi Muayt'ın da boynunu vurdurdu.[592]

3. Medine'ye Varış

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) desteklenmiş, yardım edilmiş ve zafere ulaşmış bir vaziyette Medine'ye girdi. Medine ve çevresindeki bütün düşmanları Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den korktu. Medinelilerin çoğu müslüman oldu. Münafık Abdullah ibn Ubeyy ve yandaşları ise o zaman dış görünüşleriyle Müslüman oldular.

4. Bedir Savaşına Katılanlar

Bedir Savaşına katılan müslümanların hepsi, 310 küsür kimseydi. 86'sı muhacirlerden, 61'i Evs kabilesinden, 170'i Hazrec kabilesinden idi.

Evsliler, Hazreclilerden daha çetin, daha güçlü, çatışma sırasında daha sabırlı oldukları halde sayılarının Hazreclilerden az olmasının sebebi; evlerinin, Medine'nin (içerisinde değil de) Avâlî denilen yukarı taraflarında olması ve savaş çağrısının ansızın gelmesinden dolayıdır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Bizim arkamıza ancak bineği hazır olan düşsün" buyurmuştu. Bunun üzerine binekleri Medine'nin yukarısında olanlar, Pey-

590 Buhârî, Meğâzî 8'de bunu Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh) yoluyla Ebu Talha (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

591 Buhârî, Meğâzî 8. (Bir öncekiyle aynı hadis)

592 İbn Kesîr, Bidâye, 2/356, 357'de geçtiğine göre İbn İshâk bu olayı ilim adamlarından birisinden nakletmiştir.

gamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den; bineklerine gidebilmek için kendilerine mühlet vermesini istedilerse de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunu kabul etmemişti.[593] Zira onların maksadı, düşmanla karşılaşmak değildi. Dolayısıyla da savaş için gerekli hazırlık yapmamışlar ve bunun gereklerini yerine getirmemişlerdi. Lakin Yüce Allah, müslümanları, düşmanlarıyla sözleşip buluşmadıkları halde karşılaştırdı.

Bedir Savaşında müslümanlardan 6'ısı muhacir, 6'ısı Hazrec, 2'isi de Evs'ten olmak üzere toplam 14 kişi şehid olmuştu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bedir Savaşına ve esirlerine ilişkin işleri ancak Şevval ayı içerisinde bitirdi.[594]

E. BEDİR GAZASI İLE UHUD GAZASI ARASI GERÇEKLEŞEN GAZALAR VE OLAYLAR

1. Süleymoğulları Gazası

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Bedir Savaşı ile ilgili işleri bitirdikten 7 gün sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizzat Süleymoğulları gazasına çıktı. Medine'ye kendi yerine Sibâ' ibn Urfuta'yı vekil bıraktı. Abdullah ibn Ümmü Mektum'u yerine bıraktığı söylenmiştir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kudr denilen suya vardı, orada üç gün kaldı ve sonra savaş yapmadan oradan geri dönüp geldi.[595]

2. Sevîkoğulları Gazası

Müşrikler yenik ve üzgün olarak Mekke'ye dönünce Ebu Süfyân Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le savaşmadıkça başına su vurmamayı adadı.

200 süvarinin başında yola çıkıp Medine taraflarındaki Urayda denilen yere kadar geldi. Yahudi Sellâm ibn Mişkem yanında bir gece kaldı. Ebu Süfyân, ona şarap içirip Medine'deki müslümanları iç durumlarını öğrendi. Sabah olunca küçük hurma ağaçlarını kesti. Ensar'dan birini ve o kimsenin müttefiki olan bir adamı öldürdü. Sonra izi üstü (Mekke'ye) geri döndü.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Süfyân'la karşılaşmak için yola çıktı ve onu aramaya çıktı. Karkaratul-Kudr denilen yere geldi. Ebu Süfyan oradan gitmişti. Kafirler, ağırlıklarını hafifletmek için azık-

593 Müslim, İmaret 145 (1901)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
594 Bu gaza ile ilgili haberler için b.k.z: İbn Hişâm, Siret, 1/606, 715; İbn Sa'd, Tabakât, 2/11-27; Taberî, Târîhu'l-Umem ve'l-Mülûk, 2/265; İbn Kesîr, Bidâye, 2/380-515
595 İbn Hişâm, Siret, 2/43, 44; İbn Sa'd, Tabakât, 2/35, 36; İbn Kesîr, Bidâye, 2/539

larından pek çok sevik (dağarcığını) atmışlardı. Müslümanlar onları aldılar. İşte bu sebepten dolayı bu gazaya, "Sevîk (=Dağarcık) Gazası" denmiştir. Bu gaza, Bedir Savaşından 2 ay sonra gerçekleşmişti.[596]

3. Gatafân Gazası

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zilhicce ayının geri kalan günleri-ni Medine'de geçirdi. Sonra da Gatafân'a gitmek üzere Necîd'e gaza etti. Medine'de kendi yerine Osmân ibn Affân (radıyallâhu anh)'ı vekil bıraktı. Hicretin 3. yılında Safer ayının tamamını orada geçirdi. Sonra savaş çıkmadan (oradan ayrılıp Medine'ye) geri döndü.[597]

4. Buhrân Gazası

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Rebîü'l-Evvel ayını Medine'de geçirip sonra Kureyş'le karşılaşmak niyetiyle sefere yola çıktı. Medine'ye kendi yerine Abdullah ibn Ümmü Mektum'u vekil olarak bıraktı. Hicaz'daki Furu' bölgesinde Ma'din (de denilen) Buhrân'a vardı.

Savaş olmadı. Rebîü'l-Ahir ayını ve Cumadîye'l-Evvel ayını orada geçirdi. Sonra Medine'ye geri döndü. [598]

5. Kaynukâoğulları Gazası

Bunun ardından Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine yahudileri olan Kaynukâoğulları üzerine gazaya çıktı. Çünkü onlar anlaşmayı bozmuşlardı. Allah'ın ordusu, başlarında Allah'ın kulu ve Resulü olduğu halde hicretin 20. ayına rastlayan Şevvâl ayının ortasında Cumartesi günü onların üzerine vardı. Onlar, münafıkların lideri Abdullah ibn Übeyy'in anlaşmalıları ve Medine Yahudilerinin en cesur olanı idiler.

O gün Müslümanların sancağını taşıyan kişi, Hamza ibn Abdulmuttalib idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye kendi yerine Ebu Lübâbe ibn Abdulmünzir'i vekil bıraktı. Onları, Zilkade ayının hilali görülünceye kadar 15 gece kuşattı. Onlar, Müslümanlarla savaşan ilk Yahudi topluluğuydu. Bu Yahudi topluluğu, kalelerinde korundular. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onları en şiddetli bir şekilde muhasara etti. Allah onların kalplerine korku attı. Çünkü Allah, bir topluluk aşırıya kaçtığında onların yenilgiye uğramasını istediğinde onların üzerlerine bir korku indirir, sonra da onların kalplerine korku salardı. İşte bu kuşatma sırasında Yahudilerin kalplerine de böyle bir

---

596 İbn Hişâm, Siret, 2/44-45; İbn Sa'd, Tabakât, 2/30; İbn Kesîr, Bidâye, 2/520
597 İbn Hişâm, Siret, 2/46; İbn Sa'd, Tabakât, 2/34, 35; İbn Kesîr, Bidâye, 3/3, 4
598 İbn Hişâm, Siret, 2/46; İbn Sa'd, Tabakât, 2/35, 36; İbn Kesîr, el-Bidâye, 3/4, 5

larından pek çok sevik (dağarcığını) atmışlardı. Müslümanlar onları aldılar. İşte bu sebepten dolayı bu gazaya, "Sevîk (=Dağarcık) Gazası" denmiştir. Bu gaza, Bedir Savaşından 2 ay sonra gerçekleşmişti.[596]

3. Gatafân Gazası

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zilhicce ayının geri kalan günleri-ni Medine'de geçirdi. Sonra da Gatafân'a gitmek üzere Necîd'e gaza etti. Medine'de kendi yerine Osmân ibn Affân (radıyallâhu anh)'ı vekil bıraktı. Hicretin 3. yılında Safer ayının tamamını orada geçirdi. Sonra savaş çıkmadan (oradan ayrılıp Medine'ye) geri döndü.[597]

4. Buhrân Gazası

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Rebîü'l-Evvel ayını Medine'de geçirip sonra Kureyş'le karşılaşmak niyetiyle sefere yola çıktı. Medine'ye kendi yerine Abdullah ibn Ümmü Mektum'u vekil olarak bıraktı. Hicaz'daki Furu' bölgesinde Ma'din (de denilen) Buhrân'a vardı.

Savaş olmadı. Rebîü'l-Ahir ayını ve Cumadîye'l-Evvel ayını orada geçirdi. Sonra Medine'ye geri döndü. [598]

5. Kaynukâoğulları Gazası

Bunun ardından Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine yahudileri olan Kaynukâoğulları üzerine gazaya çıktı. Çünkü onlar anlaşmayı bozmuşlardı. Allah'ın ordusu, başlarında Allah'ın kulu ve Resulü olduğu halde hicretin 20. ayına rastlayan Şevvâl ayının ortasında Cumartesi günü onların üzerine vardı. Onlar, münafıkların lideri Abdullah ibn Übeyy'in anlaşmalıları ve Medine Yahudilerinin en cesur olanı idiler.

O gün Müslümanların sancağını taşıyan kişi, Hamza ibn Abdulmuttalib idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye kendi yerine Ebu Lübâbe ibn Abdulmünzir'i vekil bıraktı. Onları, Zilkade ayının hilali görülünceye kadar 15 gece kuşattı. Onlar, Müslümanlarla savaşan ilk Yahudi topluluğuydu. Bu Yahudi topluluğu, kalelerinde korundular. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onları en şiddetli bir şekilde muhasara etti. Allah onların kalplerine korku attı. Çünkü Allah, bir topluluk aşırıya kaçtığında onların yenilgiye uğramasını istediğinde onların üzerlerine bir korku indirir, sonra da onların kalplerine korku salardı. İşte bu kuşatma sırasında Yahudilerin kalplerine de böyle bir

596 İbn Hişâm, Siret, 2/44-45; İbn Sa'd, Tabakât, 2/30; İbn Kesîr, Bidâye, 2/520
597 İbn Hişâm, Siret, 2/46; İbn Sa'd, Tabakât, 2/34, 35; İbn Kesîr, Bidâye, 3/3, 4
598 İbn Hişâm, Siret, 2/46; İbn Sa'd, Tabakât, 2/35, 36; İbn Kesîr, el-Bidâye, 3/4, 5

korku saldı. Bunun üzerine bu Yahudi topluluğu; canları, malları, kadınları ve soyları hakkında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in vereceği hükme boyun eğdiler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların bağlanmasını emretti. Sahabiler de onları elleri arkadan olmak üzere bağladılar.

Abdullah ibn Übeyy onlar(ın bağışlanması) hakkında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le konuştu. Onların bağışlanması hususunda Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e çok ısrar etti. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onları (Abdullah ibn Übeyy'in hatırına) bağışladı ve Medine'den çıkmalarını, Medine'ye yakın yerlere yerleşmemelerini emretti. Onlar da Şam bölgesindeki Ezriât denilen yere gittiler. Çok geçmeden onların çoğu orada öldü. Kaynukaoğulları, kuyumculuk ve ticaretle geçinirlerdi. 600 kadar savaşçıları vardı. Yurtları, Medine'nin kenar semtinde idi.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlardan mallarını aldı. Yahudilerin mallarından (ganimet olarak) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hissesine; 3 yay, 2 zırh, 3 kılıç ve 3 mızrak düştü. Onlardan ele geçen ganimetin beşte birini ayırdı. Ganimetleri toplama işi için, Muhammed ibn Mesleme görevlendirilmişti.[599]

6. Ka'b İbnu'l-Eşref'in Öldürülmesi

Ka'b ibnu'l-Eşref, bir Yahudi idi. Annesi, Nadîroğullarındandı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e çok eziyet veriyordu. (Muhammed ibn Mesleme tarafından öldürüldü.)

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), anlaşmaları bozdukları ve Allah ile Resulüyle savaştıkları için Yâhudilerden ele geçirilenlerin öldürülmelerine izin vermişti.[600]

---

599 İbn Hişâm, Siret, 2/17; İbn Sa'd, Tabakât, 2/28; İbn Kesîr, el-Bidâye, 3/5

600 Buhârî, Meğâzî 15; Müslim, Cihad 119 (1801); Ebu Dâvud, Cihad 157 (2768)'de bunu Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM:

UHUD SAVAŞI VE SONRASI

A. UHUD SAVAŞI ÖNCESİ

1. Kureyşlilerin Savaş İçin Hazırlık Yapması

Yüce Allah Bedir'de Kureyşin ileri gelenlerini katledip eşi görülmemiş bir belâya uğratınca, ileri gelenlerinin öldürülmüş olması yüzünden Ebu Süfyan ibn Harb, Kureyş'in başkanı oldu.

Daha önce de belirttiğimiz üzere; Ebu Süfyân, Sevik gazasında Medine civarına kadar gelip gönlünden geçeni elde edemeyince halkı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ve sahabilerine kışkırtmaya ve asker toplamaya başladı. Kureyş'ten, müttefiklerinden ve Ehabiş'ten[601] 3000'e yakın adam topladı. Erkeklerin savaştan kaçmamalarını sağlamak ve kendilerinden güç almak için kadınlarını da beraberlerinde getirdiler. Bunun üzerine Ebu Süfyân onları Medine'ye doğru getirip Uhud dağı yakınındaki Ayneyn denilen bir yerde konakladı. Bu olay, hicretin 3. yılının Şevval ayında oluyordu.

2. Savaşın Nerede Yapılacağı Hususunda Sahabeyle İstişare Yapması

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabileriyle; onlara karşı çıkalım mı, yoksa Medine'de kalalım mı?' diye istişare etti. Kendi görüşü; Medine'den çıkmamak, orada savunma yapmak, eğer Medine'ye girerlerse müslümanların onlarla sokak başlarında ve kadınların da damların üstünden onlarla savaşması şeklindeydi. Abdullah ibn Übeyy'de bu görüşte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e katılıyordu. Bedir Savaşına katılamayan sahabenin ileri gelenlerinden bir topluluk, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Medine dışına çıkma yönünde görüş belirtip bu konuda ısrarlı davrandılar.

Abdullah ibn Übeyy ise Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Medine'de kalma yönünde görüş belirtti. Bunun üzerine sahabilerden bazıları da onun bu görüşüne katıldılar ve bunlar da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ısrar ettiler. Derken Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalkıp evine girdi. Zırhını giyip yanlarına çıktı. Medine dışına çıkalım diyenlerin azmi kırıldı ve:

- 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i çıkmaya zorladık' dediler. Sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e:

601. Ehabiş: Dağlık yörelerdeki kabilelere denir. (ç)

- 'Ey Allah'ın Resulü! Eğer Medine'de kalmayı arzu ediyorsan öyle yap' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de:

مَا يَنْبَغِي لِنَبِيٍّ إِذَا لَبِسَ لَأْمَتَهُ أَنْ يَضَعَهَا حَتَّى يَحْكُمَ اللهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ عَدُوِّهِ

- 'Hiçbir peygambere zırhını giydikten sonra Allah onunla düşmanı arasında hükmünü verinceye kadar onu çıkarması uygun düşmez' buyurdu.[602]

3. Müslümanların Savaşmak İçin Medine'den Çıkması

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sahabilerinden 1000 kadar kişinin başında Uhud'a doğru sefere çıktı. Medine'de kalanlara namaz kıldırması için yerine Abdullah ibn Ümmü Mektum'u bıraktı.

Daha önce Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir rüya görmüştü. Rüyasında kılıcında bir gedik, boğazlanan bir sığır ile elini sağlam bir zırha soktuğunu gördü. Kılıcındaki gediği, ehli beytinden vurulacak biri; Sığırı da, ashabından öldürülecek bir grup ve zırhı da, Medine olarak yorumlamıştı.[603]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Cuma günü sefere çıktı. Medine ile Uhud arasında bulunan Şavt'a vardıklarında Abdullah ibn Ubeyy, askerin üçte birini çekerek:

'Bana muhalefet edip benden başkalarının sözünü dinliyorsunuz' dedi. Câbir ibn Abdullah'ın babası Abdullah ibn Amr ibn Harâm, onları kınayarak ve geri döndürmeye teşvik ederek arkalarından gitti ve onlara:

---

602 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/351; Dârimî, Rü'yâ 13 (2165)'de bunu benzer lafızla Câbir (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
رَأَيْتُ كَأَنِّي فِي دِرْعٍ حَصِينَةٍ وَرَأَيْتُ بَقَرًا يُنْحَرُ فَأَوَّلْتُ أَنَّ الدِّرْعَ الْمَدِينَةُ وَلَوْ أَقَمْنَا بِالْمَدِينَةِ فَإِذَا دَخَلُوا عَلَيْنَا قَاتَلْنَاهُمْ فَقَالُوا وَاللهِ مَا دُخِلَتْ عَلَيْنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَفَتُدْخَلُ عَلَيْنَا فِي الْإِسْلَامِ قَالَ فَشَأْنَكُمْ إِذًا وَقَالَتِ الْأَنْصَارُ لِبَعْضٍ رَدَدْنَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْيَهُ فَجَاءُوا فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ شَأْنَكَ فَقَالَ الْآنَ إِنَّهُ لَيْسَ لِنَبِيٍّ إِذَا لَبِسَ لَأْمَتَهُ أَنْ يَضَعَهَا حَتَّى يُقَاتِلَ
"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): '(Rüyamda) gördüm ki; sanki ben çok sağlam bir zırhın içindeyim. Bir de boğazlanan bir sığır gördüm. Zırhı, Medine (ve sığırı ise şehid edilecek bir topluluk) şeklinde yorumladım. 'Eğer biz Medine'de kalırsak onlar üzerimize geldiklerinde Mekkelilerle savaşırız' buyurdu. Bunun (Medineli) sahabiler: 'Vallahi, onlar üzerimize cahiliye döneminde bile gelememişlerdi. İslam döneminde mi (üzerimize) gelecekler?' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'O halde istediğiniz gibi yapın' buyurdu. Sonra Ensar'ın bazısı, bazısına: 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in görüşünü geri çevirdik' dediler. Sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelip ona: 'Ey Allah'ın Resulü! Sen, istediğini yap!' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Durum şu ki, hiçbir Peygamber'e, zırhını giyince savaşmadıkça onu çıkarması (yakışmaz)' buyurdu."
Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 13/353'te der ki: "Bu hadisin senedi sahihtir." Ayrıca bu hadisin, Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan gelen bir şahidi vardır. Bu hadisi ise Tâberânî ile Hâkim rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 13/353'te geçtiğine göre bu hadisin senedi ise hasendir.

603 Müslim, Rüya 20 (2272)'de bunu Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

- 'Gelin! Allah yolunda ya çarpışın ya da savunmada bulunun' diyordu. Onlar da:

- 'Eğer sizin çarpışacağınızı bilseydik dönmezdik' dediler.

Abdullah ibn Amr, çaresiz bir şekilde geri döndü ve onlara kötü söz söyledi.

Ensar'dan bir topluluk, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; müttefik oldukları yahudilerden yardım istemeyi teklif ettiler, fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu teklifi kabul etmedi.

Hâriseoğulları taşlığına/düzlüğüne uğradı ve

- 'Bu kavmin yanında bize kim kılavuzluk eder?' buyurdu. Ensar'dan biri kılavuzluk yaptı. Yolları münafıklardan birinin (bahçe) duvarına doğru gittiler. Adam, kör idi. Kalkıp müslümanların yüzüne toprak saçarak:

- 'Allah'ın Resulü de olsan sana (bahçe) duvarımdan girmene izin vermem' dedi. Sahabiler, onu öldürmeye kalkıştılar, fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

لاَ تَقْتُلُوهُ فَهَذَا أَعْمَى الْقَلْبِ أَعْمَى الْبَصَرِ

- 'Onu öldürmeyin! Bu adam, hem kalbi ve hem de gözü kör biridir' buyurdu.

4. Uhud'a Varış ve Savaş İçin Hazırlık Yapılması

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yoluna devam edip Uhud'daki vadinin ağzındaki Şi'b mevkisinde konakladı. Uhud dağını arkasına aldı. Emir vermedikçe çarpışmayı ashabına yasakladı. Cumartesi sabahı olunca 50 süvari olan 700 kişinin başında savaşa hazırlandı. 50 kadar okçunun başına Abdullah ibn Cübeyr'i tayin etti. Ona ve askerlerine; yırtıcı kuşların, askeri pençeleyip gagaladıklarını görseler bile mevzilerinden kalmalarını ve yerlerini asla terketmemelerini emretti. Bunlar, askerin gerisinde bulunuyorlardı. Onlara, müslümanları arkalarından çevirmemeleri için müşrikleri ok atmak suretiyle püskürtmelerini emretti. [604]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o gün iki zırhını giyerek ortaya çıktı. [606]

604 Buhârî, Meğâzî 17'de bunu Berâ' (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

605 Ebu Dâvud, Cihâd 68 (2590); İbnu Mâce, Cihad 18, (2806)'de bu hadisi Sâib ibn Yezid (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Tirmizî, Cihad 17 (1692); Şemâil, (109); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/165'de bu hadisi Abdullah ibnu'z-Zübeyr (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Bezzâr'da, Müsned, (1366)'da bu hadisi Sa'd ibn Ebi Vakkâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Bayrağı, Mus'ab ibn Umeyr'e verdi. Ordunun iki kanadından birine Zübeyr ibnu'l-Avvâm'ı ve diğerine de Münzir ibn Amr'ı tayin etti.

O gün gençleri kendisine gösterilmesini istedi ve çarpışamayacak derecede küçük gördüğü gençleri geri çevirdi. Bunların içerisinde; Abdullah ibn Ömer,[606] Üsâme ibn Zeyd, Üseyd ibn Zahîr, Berâ' ibn Âzib, Zeyd ibn Erkâm, Zeyd ibn Sâbit, Arâbe ibn Evs, Amr ibn Hazm'da vardı. Savaşabilecek gibi gördüklerine savaşa katılmaya izin verdi. Bunların içerisinde ise Semure ibn Cündub ve Râfi' ibn Hadîc (gibi) kimseler vardı. Bunlar, 15 yaşındaydılar.

Kureyşliler de savaşa hazırlandı. Onlar, 3000 kişi idiler. 200 süvarileri vardı. Ordunun sağ kanadına Hâlid ibn Velîd'i ve sol kanadına ise İkrime ibn Ebi Cehl'i tayin etmişlerdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kılıcını Ebu Dücâne Simâk ibn Hareşe'ye verdi. O, savaş esnasında şimşek gibi hareket eden yiğit ve kahraman bir kimseydi.

B. SAVAŞIN GELİŞİMİ

1. Savaşın Başlaması

Müşriklerden ilk ortaya atılan, asıl adı Abdu Amr ibn Sayfî olan Ebu Âmir el-Fâsık idi. Bu kişi, "Râhib" diye adlandırılmıştı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise onu "Fasık" olarak adlandırdı. Cahiliye devrinde Evslilerin reisi idi. İslâm gelince gönlü kızardı ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e açıkça düşman kesildi. Medine'den çıkıp Kureyşlilerin yanına gitti. Onları, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı kışkırtıyor ve onunla savaşmaya teşvik ediyordu. Kureyşlilere, kavmi (olan Evs kabilesi) kendisini (savaş meydanında) görünce onların kendisine itaat edeceğine dair söz vermişti. Yanındaki kimseler onunla beraber ilerlediler. Müslümanlarla ilk çarpışan kişi o oldu. Kavmine seslenerek onlara kendini tanıttı. Onlar da:

- 'Allah sana sevdiklerini göstermesin, ey Fâsık!' dediler. O da:
- 'Benden sonra kabileme bir haller olmuş' dedi.

---

606 Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, (5150)'de bunu benzer lafızla Zeyd ibn Hârise (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Buhârî, Meğâzî 29, Şehâdât 18'de bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
أن رسول الله صلى الله عليه وسلم عرضه يوم أحد وهو ابن أربع عشرة سنة فلم يجزني ثم عرضني يوم الخندق وأنا ابن خمس عشرة سنة فأجازني "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşı'nda Abdullah ibni Ömer'i gözden geçirdi. -Bu sırada Abdullah ibni Ömer on dört yaşında idi.- Sonra da onun savaşa katılmasına izin vermedi. Daha sonra Hendek Savaşı'nda beni yine gözden geçirdi. -Bu sırada, on beş yaşımda idim- Bu defa bana savaşa katılmam için izin verdi."

Daha sonra müslümanlarla çok çetin bir çarpışmaya girdi. O gün müslümanların parolası “Emit, Emit" (=öldür, öldür) idi.[607]

O gün Ebu Dücâne el-Ensârî, Talha ibn Ubeydullah, Allah'ın ve Resulü'nün aslanı Hamza ibn Abdulmuttalib, Ali ibn Ebi Tâlib, Enes ibnu'n-Nadr ile Sa'd ibnu'r-Rebî' (Kureyşli müşriklerle) kahramanca çarpıştılar.

2. Savaşın Seyrinin Değişmesi

Günün başlangıcında üstünlük müslümanların lehine, kafirlerin ise aleyhine idi. Allah düşmanları bozguna uğrayıp arkalarına dönüp ta hanımlarının yanına kadar kaçmışlardı.

Okçular, Kureyşlilerin bozguna uğradığını görünce Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in korumalarını emrettiği mevzilerini terk edip 'Arkadaşlar! Haydi ganimete' dediler. Komutanlarının, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sözünü hatırlatmasına rağmen onu dinlemeyip müşriklerin artık geri dönmeyeceğini sanarak ganimet toplamaya gittiler ve böylece geçidi boş bıraktılar. Müşrik süvarileri, geçidi boş buldular. Çünkü okçular yerlerinde değillerdi. Hemen geçitten geçip müslümanları arkadan çevirmeye imkan bulup onları arkadan kuşattılar.

İşte (o zaman) Allah onlardan kimine şehitlik ikram etti. Bunlar, 70 kişi idi. Sahabe geri çekildi. Müşrikler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına kadar sokulup onu taşlamaya başladılar; yüzünü yaraladılar, alt çenesinin sağ tarafındaki küçük azı dişini ve başındaki miğferi parçaladılar.[608]

Derken Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Âmir el-Fâsık'ın müslümanlara tuzak olarak kazdığı çukurlardan birine sağ yanı üzerine düştü. Ali, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elinden tuttu. Talha ibn Ubeydullah da, onu kucaklayıp bağrına bastı/vücudunu ona siper etti. Böylece Amr ibn Kamie ile Utbe ibn Ebi Vakkas'ın Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e zarar vermelerini önlemiş olmuştu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i yaralayan kişinin; Muhammed ibn Müslim ibn Şihâb ez-Zührî'nin amcası Abdullah ibn Şihâb ez-Zührî'nin de olduğu söylenmiştir.

607 Ebu Dâvud, Cihad 71 (2596); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/46; İbn Hibbân, Sahih, (4744, 4747, 4748); Hâkim, Müstedrek, (2516)

608 Buhârî, Cihad 85, Meğâzî 21; Müslim, Cihad 101 (1790)'de bunu Sehl ibn Sa'd (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: سئل عن جرح النبي صلى الله عليه وسلم يوم أحد فقال جرح وجه النبي صلى الله عليه وسلم وكسرت رباعيته وهشمت البيضة على رأسه “Sehl ibn Sa'd (radıyallâhu anh)'a: 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Uhud savaşı günündeki yaralanması' soruldu. O da: 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzü (o gün) yaralandı. Yan dişi kırıldı ve başındaki miğferi parçalandı' diye cevap verdi."

Mus'ab ibn Umeyr, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önünde şehid edildi. Bunun üzerine sancağı, Ali ibn Ebi Talib'e verdi.

Miğferin halkalarından ikisi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzüne saplandı. Bunları, Ebu Ubeyde ibn Cerrâh çıkarttı. Ebu Ubeyde, öyle asıldı ki, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzündeki o iki halkayı ısırmasının şiddetinden alt ve üst çenesinin ikişer ön dişi yerinden söküldü.

Ebu Saîd el-Hudrî'nin babası Mâlik ibn Sinan ise Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (yanağındaki) elmacık kemiğinin üstündeki (yaradan sızan) kanı emmişti.

Müşrikler, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yetişmişler ve Allah'ın, kendileri ile onun arasında engel olmamasını istiyorlardı. Müslümanlardan 10 kadar kimse, öldürülünceye kadar Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e siper oldular.

Sonra Talha, Kureyşli müşrikleri, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanından uzaklaştırıncaya kadar onlarla yiğitçe çarpıştı.

Ebu Dücâne, kendi sırtını Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e kalkan yaptı. Oklar ona saplanıyor, ama yerinden kıpırdamıyordu.

O gün Katâde ibn Nu'mân'ın gözü isabet alıp dışarı çıktı. Onu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de onun gözünü eliyle yerine koydu. O göz, gözlerinin en sağlıklısı ve en güzel göreni oldu.

Bu sırada Şeytan olanca gücüyle: "Muhammed öldürüldü" diye bağırdı. Bu haber birçok müslümanın gönlüne düştü ve çoğu firar etti. Halbuki Allah'ın emri, şüphesiz gereği gibi yerine gelecektir.

Enes ibnu'n-Nadr, ellerini yanlarına bırakmış (silahlarını atmış) bir grup müslümana rastladı ve onlara:

- 'Ne bekliyorsunuz?' dedi. Onlar:

- 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) öldürüldü' dediler. Enes ibnu'n-Nadr:

- 'O halde ondan sonra yaşayıp ta ne yapacaksınız? Kalkın onun öldüğü şey üzerine sizde ölün!' dedi. Sonra düşmana doğru gitti. Sa'd ibn Muâz'a rastladı ve ona:

- 'Ey Sa'd! Cennetin kokusunu Uhud'un yanında duyuyorum' dedi. Sonra şehid oluncaya kadar çarpıştı. Cesedinde 70 kılıç darbesi bulundu.[609] O gün Abdurrahman ibn Avf 20 kadar yara aldı.

609 Buhârî, Cihad 12, Meğazi 17, Tefsiru Sure-i Ahzab 3; Müslim, İmâret 148 (1903); Tirmizi, Tefsiru'l-Kur'an 34 (3200); Nesâî, Fezailu's-Sahabe, (186); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 3/194'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

3. Müslümanların Toparlanması

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Müslümanlara doğru yönelince onu miğferin altından ilk tanıyan kişi, Ka'b ibn Mâlik oldu. Derhal olanca sesiyle: 'Ey müslümanlar topluluğu! Müjdeler olsun. İşte Resulullah!' diye bağırdı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise ona susmasını işaret etti. Müslümanlar hemen onun etrafında toplandılar ve onunla birlikte (ilk gece konakladıkları yer olan) Şi'b yöresine doğru gittiler. Bunların arasında Ebu Bekr, Ömer, Ali, Hâris ibn Sımme ve daha bir çok kimse vardı.

Dağa tırmandıklarında, Übeyy ibn Halef, Avz adındaki atının üzerinde binili olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yetişti. Bu Allah düşmanı (Übeyy), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i bu atın üzerinde öldürebileceğini iddia ediyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yaklaşınca Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hâris ibn Sımme'den harbesini aldı ve onunla Übeyy'i yaraladı. Darbe, köprücük kemiğine isabet etmişti. Allah düşmanı, perişan bir halde geri dönüp geldi. Müşrikler, ona: 'Vallahi, birşeyin yok' dediler, fakat o: 'Vallahi, bendeki yara Zu'l-Mecaz halkında olsaydı hepsi ölürdü' dedi. Mekke'deyken atını besler ve: 'Muhammed'i bu atın sırtında öldüreceğim' derdi. Bu söz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşınca, o: 'Aksine, inşallahu teala, onu ben öldüreceğim' buyurdu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu yaralayınca, Allah düşmanı, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: 'Seni ben öldüreceğim' sözünü hatırladı ve bu yaradan öleceğini anladı. Mekke'ye dönerken yolda Serif denilen yerde öldü.

Hz. Ali, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e içmesi için su getirmişti. Suyun tadını acı bulduğu için onu içmedi. O suyla yüzünden kanı yıkadı ve başına döktü.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) orada bulunan büyük bir kayanın üstüne çıkmak istedi, fakat buna gücü yetmedi. Bunun üzerine Talha çöktü, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de (onun sırtına basarak) kayaya çıktı.[610] Namaz vakti olmuştu. Onlara oturarak namaz kıldırdı. O gün Resululah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ensâr'ın sancağı altında durdu.

---

610 Tirmizi, Cihad 17 (1698); Şemâil, (109); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/160'da bunu Abdullah ibnü'z-Zübeyr (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:

كان على النبي صلى الله عليه وسلم درعان يوم أحد فنهض إلى الصخرة فلم يستطع فأقعد طلحة تحته فصعد النبي صلى الله عليه وسلم عليه حتى استوى على الصخرة فقال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول أوجب طلحة

"Uhud günü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in iki zırhı vardı. Derken bir kayaya tırmanmak istedi. (Zırhlarının ağırlığından buna) güç yetiremedi. Nihayet Talha (radıyallâhu anh), Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in altına çömeldi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de (onun sırtına basarak) kayanın üzerine çıkıp doğruldu. Abdullah ibnü'z-Zübeyr (radıyallâhu anh) devamla: 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i: 'Talha (cenneti) hak etti' buyururken işittim' dedi."

Hanzale el-Gasîl, -ki asıl adı Hanzale ibn Ebi Âmir'dir-, Ebu Süfyan'a saldırdı. Tam onu öldürecekken Şeddâd ibn Esved, Hanzala'ya hücum edip onu şehid etti. O sırada Hanzala cünüb idi. Çünkü savaş çağrısını hanımıyla ilişki halindeyken duymuş, derhal kalkıp cihada koşmuştu. Resulullah, bu durumu, sahabilerine: 'Muhakkak melekler onu yıkamaktadırlar' buyurdu. sonra da: 'Onun ne durumda olduğunu hanımına sorun?' buyurdu. Onlar da hanımına sordular, o da onlara bu durumu haber verdi.[611] Fakihler, bunu, şehid cünüb olarak öldüğünde onu meleklere uyarak yıkamak gerektiğine delil getirmişlerdir.

Müslümanlar müşriklerin sancaktarını öldürdüler. Sancaklarını, Amre bint. Alkame el-Hârisiyye adında bir kadın yerden kaldırdı. Sonra da sancağın etrafında toplandılar.

Ümmü Umâre (radıyallâhu anh), -ki asıl adı Nüseybe bint. Ka'b el-Mazinî'dir- çok iyi çarpıştı. Amre ibn Kamie'ye kılıçla öyle bir darbe indirdi ki üzerindeki iki zırh onu ancak koruyabildi. Bu defa Amr, ona kılıçla vurdu ve onu omzundan ağır bir şekilde yaraladı.

Abduleşheloğullarından Usayram diye bilinen Amr ibn Sâbit henüz İslâm'a girmemiş idi. Uhud Savaşında, daha önce yaptığı güzel şeyler sebebiyle Allah onun kalbine İslâmı yerleştirdi, böylece o da müslüman oldu. Kılıcına sarıldı ve Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yetişti. Sonra da çarpışmaya başladı ve yaralandı. Hiç kimse onun bu durumunu bilmiyordu. Savaş durunca, Abduleşheloğulları öldürülenler arasında kendi ölülerini arıyorlardı. Ölmek üzere olan Usayramı buldular ve:

- 'Vallahi, bu, Usayram'dır. Onu buraya getiren şey nedir? Biz onu bu dini inkar ederken bırakmıştık' dediler. Sonra da ona:

- 'Seni buraya getiren şey nedir? Kavmine acıman mıdır, yoksa İslâm'a rağbetin mi?' diye sordular. O da:

- 'Aksine İslâm'a olan rağbetimdir. Allah ve Resulüne iman ettim. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte çarpıştım. Sonra bana bu gördü-

---

611 İbn Kesîr, Bidâye, 2/429, 430'da geçtiğine göre İbn İshâk bunu senedsiz bir şekilde nakletmiştir. Taberânî'de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) yoluyla Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir:
رأيت الملائكة تغسل حمزة بن عبد المطلب وحنظلة بن الراهب "Melekleri, Hamza ibn Abdu'l-Muttalib ile Hanzala ibnu'r-Râhib'i yıkarken gördüm." Bu hadis, hasendir. İbn Hacer ise Fethu'l-Bârî, 3/252'de bu hadisi şu lafızla nakletmiştir: "(Uhud Savaşında) Hamza ibn Abdu'l-Muttalib ile Hanzala ibnu'r-Râhib şehit düştü. İkisi de cünüp idiler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): '....... (az önce geçen hadisi)' buyurdu." Daha sonra İbn Hacer: 'Bu hadisin senedinde ise sakıncalı bir durum yoktur' dedi.

ğünüz yara isabet etti' dedi ve o anda öldü. Bu durumu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e haber verdiler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de:

- 'O, cennet halkındandır' buyurdu.

Ebu Hureyre: 'O, Allah'a hiçbir vakit namaz bile kılamadı' dedi.[612]

C. SAVAŞ SONRASI

1. Ebu Süfyân'ın, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Durumunu Araştırması

Savaş bitince, Ebu Sufyân dağa çıkıp:

- 'Aranızda Muhammed var mı?' diye seslendi. Oradakiler, ona cevap vermediler. Ebu Süfyân tekrar:

- 'İçinizde Ebu Kuhâfe'nin oğlu var mı?' diye seslendi. Yine cevap vermediler. Ebu Süfyân bu defa:

- 'İçinizde Ömer ibnu'l-Hattâb var mı?' diye seslendi. Yine cevap vermediler.

Ebu Süfyân'ın hem kendisi ve hem de kavmi, İslâm'ı ayakta tutanların ancak bu üç kişi olduğunu bildikleri için sadece bu üçünü sordu. Bunun üzerine Ebu Süfyân:

- 'Eğer bu üç kişiyi öldürdüysek size bu kadarı yeter' dedi. Ömer (radıyallâhu anh) kendini tutamayıp:

- 'Ey Allah düşmanı! Adını saydıkların, sağdırlar. Allah sana zarar verecek olanı bıraktı' dedi. Ebu Süfyân'da:

- 'Kavmim içerisinde benim emretmediğim bir müsle[613] olayı gerçekleşmiş. Bundan dolayı beni kötülemeyin' dedi. Sonra da:

- 'En büyük Hubel' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Ona cevap vermeyecek misiniz?' buyurdu. Sahabiler:

- 'Ne diyelim?' dediler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de:

- 'Allah, en büyüktür ve en yücedir, deyin' buyurdu. Ebu Süfyân:

---

612 İbn Kesîr, Bidâye, 2/449'da geçtiğine göre; İbn İshâk, bu hadisi, Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Bu hadisin senedinde Husayn ibn Abdurrahman ibn Ömer adında birisi vardır. "Takrîb"de geçtiğine göre, bu kişi, zayıf bir ravidir.

613 **Müsle:** Öldürülen kişinin vücut organlarının parçalanması halidir. (ç)

- 'Bizim Uzza putumuz var, sizin Uzza putunuz yok' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Cevap vermeyecek misiniz?' buyurdu. Sahabiler:

- 'Ne diyelim?' dediler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Allah, bizim mevlamızdır (=Yardımcımız ve sahibimizdir). Sizin ise mevlanız yoktur, deyin' buyurdu.[614]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Süfyân kendi ilahlarıyla iftihar edip şirkiyle övündüğünde; tevhid akidesini yüceltmek, Müslümanların kulluk yaptığı zat (yani Allah')ın yüceliğini, O'nun tarafının güçlü oluşunu, O'nun yenilmez olduğunu, bizim O'nun taraftarları ve orduları olduğumuzu bildirmek için Ebu Süfyan'a cevap verilmesini emretti. Yoksa Ebu Süfyân: 'İçinizde Muhammed var mı? Ebu Kuhâfe'nin oğlu var mı? Ömer var mı?' diye sorduğunda Ebu Süfyân'a cevap verilmesini emretmedi. Aksine sahabileri cevap vermekten alıkoyup: 'Ona cevap vermeyin!' buyurdu. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile beraberindekileri arama konusunda yaraları henüz daha soğumamış, halen kin ateşleri yanmaktaydı. Ebu Süfyân, arkadaşlarına:

- 'Bunlar ölmüşse bu kadarı bize yeter!' dedi.

Ömer (radıyallâhu anh) sinirlendi, kızgınlığı arttı ve:

- 'Yalan söylüyorsun, ey Allah düşmanı!' dedi.

Ömer'in bu bildiriminde; küçümseme, yiğitlik gösterme, korkmama ve onlara bu halde bile kendilerinin kuvvetini ve cesaretini iletme çerçevesinde düşmana kendini tanıtmak, gevşemediklerini, zayıflamadıklarını, kendisinin ve müslümanların onlardan korkmamaya layık olduklarını, Allah'ın Müslümanlardan müşriklere zararı dokunacak olanları sağ bıraktığını Kureyşlilere bildirmek vardır.

Bu üç kişinin hayatta olduklarını bildirmekte ise; Ebu Süfyan ve kavminin menfaat sağladıklarını, kazanç elde ettiklerini, düşmanın (müslümanların) ve taraftarlarının öfkelerini üzerlerine çektiklerini zannetmelerinin bir yanılgı olduğunu haber verme ve tek tek sorduğu zaman cevap verilmesinde ise mevcut olmayan bir bilek bükme hareketi vardır.

Bu üç kişiyi sorması ve kendi kavmine onların ölüm haberini yayması, düşmanın son oku ve tuzağı oluyordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Süfyan'ın (bu üç kişiyi sormasındaki) tuzağının ne olduğunu iyice anla-

614 Buhârî, Cihad 164, Meğazi 17'de bu hadisi Berâ' (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

yıncaya kadar ona karşı sabretti. Sonra Ömer (radıyallâhu anh) ortaya çıkıp ona karşılık verdi ve tuzak okunu ona geri çevirdi.

İlk önce cevap vermemek (işin siyaseti yönünden) en güzel bir davranıştı. İkincide ise cevap vermek, en iyisi idi.

Bu üç kişiyi sorduğunda cevap vermemekte; Ebu Süfyân'ı aşağılamak ve durumunu küçümsemek vardı. Bu üç kişinin ölümünü başa kakınca, öldürüldüklerini zannedince ve böylece kibir ve aşırı gitmeden hasıl olacak şeyler meydana gelince; Hz. Ömer'in cevabında, Ebu Süfyan'ı aşağılamak, küçümsemek ve hakir görmek gerçekleşmiş oldu. Bu durum, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: 'Ona cevap vermeyin' demesine aykırı değildir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Süfyan ancak: 'Muhammed içinizde mi? Filanca kimse aranızda mı? Filanca kimse içinizde mi?' dediğinde cevap vermeyi yasaklamıştı. Ama Ebu Süfyân'ın: 'İşte onlar öldürüldü' dediğinde ona cevap vermeyi yasaklamamıştır.

Herhalükarda ilk önce cevap vermemekten ve ikinci de ise cevap vermekten daha güzel güzel bir davranış yoktur.

Sonra Ebû Süfyan: 'Bugün, Bedir'e karşı elde ettiğimiz bir gündür. Savaş dönüşümlüdür. (Bazen bu taraf ve bazen de diğer taraf kazanır)' dedi. Ömer ise ona: 'Hayır, eşit değildir. Bizim ölülerimiz cennette, sizinkiler cehennemdedir' diye cevap verdi.[615]

2. Allah'ın Müminlere Yardım Etmesi

Abdullah ibn Abbâs: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, Uhud Savaşında yardım olunduğu gibi hiçbir yerde yardım olunmamıştır' dedi. Onun bu görüşünü inkar ettiler. Bunun üzerine Abdullah ibn Abbâs:

- 'Benim ile dediğimi inkar eden arasında Allah'ın kitabı hakemdir. Çünkü Yüce Allah: وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِإِذْنِهِ *"And olsun ki, Allah size verdiği sözünde durdu. O zaman siz, O'nun izniyle kafirlerin kökünü kazıyordunuz" (Al-i İmran: 3/152)* buyurmaktadır. Âyette geçen "Hass" (kökünü kazımak) kelimesi, 'öldürme' manasındadır. Savaş, günün başında müşriklerden 7 veya 9 kişi öldürülünceye kadar Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabilerinin lehineydi" dedi ve hadisi nakletti.[616]

615 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/287, 288'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Hafız İbn Kesîr, Bidâye, 2/434'de bu hadisin garib olduğunu belirtmiştir. Buhârî'de, Meğâzî 17'de de bu hadisi Hz. Ömer (radıyallâhu anh)'ın cevap vermesi olmaksızın rivayet etmiştir.

616 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/288

Allah, Bedir ve Uhud savaşında kendi katından bir güvenlik olarak müslümanlara bir uyuklama hali indirdi. 'Savaş ve korku anındaki' uyuklama, güvenliğe delildir. Bu da, Allah'tandır. Eğer uyuklama; namazda, zikir ve ilim meclislerinde olursa şeytandandır.

Uhud günü melekler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i korumak için (Kureyşli kafirlerle) çarpıştılar. "Sahihayn"da Sa'd ibn Ebi Vakkâs'ın şöyle dediği geçmektedir:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ وَمَعَهُ رَجُلَانِ يُقَاتِلَانِ عَنْهُ عَلَيْهِمَا ثِيَابٌ بِيضٌ كَأَشَدِّ الْقِتَالِ مَا رَأَيْتُهُمَا قَبْلُ وَلَا بَعْدُ

"Uhud Savaşında, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, beraberinde üzerlerinde beyaz elbiseler olan ve onu korumak için şiddetle çarpışan iki adamla gördüm. Onları, daha önce ve daha sonra hiç görmedim."[617]

D. UHUD SAVAŞINDA MÜSLÜMANLARIN GÖSTERDİKLERİ KAHRAMANLIKLAR

1. Müslim'in "Sahîh"inde konuyla ilgili olarak şu rivayet yer almaktadır:

"Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud savaşında Ensar'dan 7 ve Kureyş'ten (muhacirlerden) de 2 adamla yapayalnız kaldı. Düşmanlar ona yaklaştığında:

- 'Onları bizim başımızdan uzaklaştırana cennet vardır ya da cennette yoldaşımdır' buyurdu.

Bunun üzerine Ensar'dan biri öne atılıp şehit oluncaya kadar çarpıştı. Sonra düşmanlar yine yaklaşınca Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Onları bizim başımızdan uzaklaştırana cennet vardır ya da cennette yoldaşımdır' buyurdu.

Bunun üzerine Ensar'dan biri öne atıldı ve şehit oluncaya kadar çarpıştı. Bu yedi şehid edilene kadar bu böyle devam etti. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Arkadaşlarımıza insaf etmedik' buyurdu."[618]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in söylediği bu son cümle; 'Arkadaşlarımız bize insaf etmedi' anlamına gelecek şekilde de rivayet edilmiştir.

617 Buhârî, Meğâzî 18; Müslim, Fezail 47 (2306)
618 Müslim, Cihad 100 (1789)

Birinci anlamın şekli şudur: Ensar, savaşmak için birbiri ardından teker teker gidip şehit edilince ve iki Kureyşli (muhacir) kimse savaşa çıkmayınca Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) böyle buyurdu. Yani Kureyş (muhacir) iki kişi, Ensar'a insaf etmedi.

İkinci anlamın şekli de şöyledir: 'Arkadaşlar'dan maksat, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i küçük bir grupla yalnız bırakıp kaçarak teker teker şehit olan kimselerdir. Onlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ve onun yanında sebat edenlere insaf etmemişlerdir.

2. İbn Hibbân'ın "Sahîh"inde Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet edildiğine göre Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh) şöyle der:

"Uhud Savaşı olduğunda, müslümanların hepsi Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanından kaçtılar. Onun yanına dönen kimselerin ilki bendim. Önünde onu korumak için çarpışan bir kişi gördüm. Ben:

- 'Talha, anam-babam sana feda olsun! Talha, anam-babam sana feda olsun' dedim.

Derken Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh'ın bana yetişmesi uzun sürmedi. Bana kavuşuncaya kadar kuş gibi çırpınıyordu. Birlikte Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına vardık. Talha onun önünde serilmiş vaziyette yatıyordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Kardeşinizi alın. O, (cenneti kazanmak suretiyle) görevini yerine getirmiştir' buyurdu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de alnından bir darbe almıştı. (Hadisin bir rivayetinde:) Elmacık kemiğinin üstünden yaralanmıştı, hatta miğferin halkalarından biri elmacık kemiğinin üstüne batmıştı. O halkayı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanağından çıkartmak için gittim.

Ebu Ubeyde der ki: Ey Ebu Bekr! Allah'ını seversen onu bana bırak!' dedi.

Ebu Ubeyde halkayı ağzıyla tutup Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e acı vermekten endişe ederek onu yavaş yavaş çıkarmaya başladı. Sonra halkayı ağzıyla çıkardı. Bu sırada Ebu Ubeyde'nin iki ön dişi söküldü.

Ebu Bekr der ki: Sonra diğer demir halkayı çıkartmak için geldim. Yine Ebu Ubeyde:

- 'Ey Ebu Bekr! Allah aşkına onu bana bırak!' dedi. Halkayı dişleriyle tutup sökünceye kadar onu yavaş yavaş çıkarmaya başladı. Bu sırada Ebu Ubeyde'nin diğer ön dişi de söküldü. Sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Kardeşinizi alın. O, (cenneti kazanmak suretiyle) görevini yerine getirmiştir' buyurdu.

Ebu Bekr der ki: Tedavi etmek için Talha'nın yanına vardık. O, 10 küsur yerinden (darbe alıp) yaralanmıştı."[619]

3. el-Emevî'nin "Meğâzî" adlı kitabında geçtiğine göre: Müşrikler dağa tırmanınca Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sa'd'a:

- 'Onları uzaklaştır!' buyurdu. Yani onları geri döndür diyordu. Sa'd'da:

- 'Onları tek başıma nasıl uzaklaştırırım?' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) sözünü üç kere tekrarladı.

Bunun üzerine Sa'd, sadağından bir ok çıkarıp onu adamın birine atıp onu öldürdü.

Sa'd (devamla) derki: Sonra tanıdığım o oku aldım. Bu defa o oku başka bir adama atıp onu da öldürdüm. Sonra tanıdığım oku aldım. Bir başkasına fırlatıp onu da öldürdüm. Bunun üzerine kafirler tırmandıkları yerden indiler. Kendi kendime: 'Bu, mübarek bir oktur' deyip onu sadağıma koydum. Ok, Sa'd ölünceye kadar yanında kaldı. Sonra çocuklarına geçti.

4. Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde Ebu Hâzim (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebu Hâzim'e, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yarası soruldu. O da:

- 'Vallahi, ben, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yarasını yıkayanın, suyu dökenin kim olduğunu, neyle tedavi edildiğini iyi bilirim. Kızı Fatıma yarasını yıkıyor, Ali ibn Ebi Tâlib de kalkanla su döküyordu. Fatıma suyun kanı çok artırdığını görünce bir hasır parçası alıp onu yaktı ve onu(n külünü) yaraya sürdü. Kanın akması böylece durdu' dedi."[620]

5. Buhârî'de ise konuyla ilgili olarak şu rivayet geçmektedir: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in alt çenesinin sağ tarafındaki azı dişi kırılmış, alnı yaralanmış ve kanı akmaya başlamıştı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ شَجُّوا وَجْهَ نَبِيِّهِمْ وَكَسَرُوا رَبَاعِيَتَهُ وَهُوَ يَدْعُوهُمْ

- 'Peygamberleri, kendilerini Allah'a da'vet ederken, peygamberlerinin yüzünü yaralayıp dişini kıran bir kavim nasıl felah bulur?' diyordu. Bunun üzerine Yüce Allah:

619 İbn Hibbân, Sahîh, (6980). Hadisin senedinde, İshak ibn Yahya ibn Talha adında bir kimse var. "Takrîb", (390)'da geçtiğine göre bu kişi, zayıf bir ravidir.

620 Buhârî, Meğâzî 24'de bunu Ebu Hâzim yoluyla Sehl ibn Sa'd (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ

"Allah'ın, onların tevbelerini kabul veya azab etmesi işiyle senin bir ilişiğin yoktur. Onlar, zalimdirler" (Âl-i İmrân: 3/128) âyetini indirdi."[621]

6. Sahabiler bozguna uğradığında Enes ibnu'n-Nadr (radıyallâhu anh) hiç bozulmadı ve :

- 'Allahım! Bunların (Müslümanların) yaptıklarından dolayı senden özür dilerim, şunların (müşriklerin) yaptıklarından da sana sığınırım' deyip ileri atılmıştı.

Sa'd ibn Muâz ona rastlayıp:

- 'Ey Ebu Ömer! Nereye?' diye sordu. Enes ibnu'n-Nadr'da:

- 'Ey Sa'd! Cennetin kokusu ne güzel, ne hoş! Ey Sa'd! Ben cennetin kokusunu Uhud'un yanında duyuyorum' deyip sonra da geçip gitti.

Şehit edilene kadar Kureyşlilerle çarpışmıştı. Kız kardeşi onu parmaklarından tanıyıncaya kadar (cesedi) kime ait olduğu bilinememişti. Üzerinde 80 küsur mızrak, kılıç ve ok yarası vardı." [622]

7. Daha önce de anlatıldığı üzere; müşrikler, günün ilk saatlerinde bozguna uğramışlardı. Şeytan, onlara:

- 'Ey Allah'ın kulları! Allah sizi kahretsin, bozgundan geri dönün' diye bağırdı. Bunun üzerine müşrikler (geri dönüp Müslümanlara karşı) direnmeye başladılar.

8. Huzeyfe (radıyallâhu anh), babasına baktı. Tam o sırada Müslümanlar, Huzeyfe'nin babasını müşriklerden biri sanarak öldürmek istediler. Huzeyfe:

- 'Ey Allah'ın kulları! O, babamdır' diyebildi. Sözünü anlayamayarak babasını öldürdüler. O da:

- 'Allah sizleri af etsin' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huzeyfe'nin babasının diyetini (Huzeyfe'ye) vermek isteyince Huzeyfe:

- 'Ben onun diyetini müslümanlara tasadduk ettim' dedi.

621 Buhârî, Meğâzî 21'de bu hadisi muallak olarak rivayet etmiştir. Müslim'de, Cihad 104 (1791)'de ve Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 4 (3002, 3003)'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan mevsul olarak rivayet etmiştir.

622 Buhârî, Cihad 12, Meğazi 17; Müslim, İmâret 148 (1903)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Bu durum, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında Huzeyfe'nin değerini hayır bakımından daha da artırdı.[623]

9. Zeyd ibn Sâbit (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşında beni Sa'd ibnu'r-Rebî'yi aramaya gönderdi. Bana:

- 'Onu görecek olursan ona selamımı söyle ve ona: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) senin kendini nasıl bulduğunu soruyor?' de' diye tenbih etti.

Zeyd der ki: Ölüler arasında onu aramaya başladım. Nihayet yanına geldim. Son anlarını yaşıyordu. Vücudunda 70 mızrak, kılıç ve ok darbesi almıştı. Ona:

- 'Ey Sa'd! Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sana selâmı var. Kendini nasıl hissettiğini bana haber ver' dedim. Sa'd:

- 'Allah'ın selâmı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerine olsun. Ona şöyle de: 'Ey Allah'ın Resulü! Cennetin kokusunu alıyorum. Ensar'a da şöyle de: 'Eğer Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşılırsa ve sizin de o an bakabilen gözleriniz olursa (yani kaçmayı bırakarak Resulullah'a geri dönerseniz) Allah katında artık bir mazeret beyan etmenize gerek kalmaz (af edilirsiniz)' dedi ve o anda ruhunu teslim etti."[624]

10. Muhacirlerden birisi, Ensar'dan bir adama kana boyanmış bir halde rastladı. Ona:

- 'Ey filanca kimse! Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in öldürüldüğünü işittin mi?' dedi. Ensarî de:

- 'Eğer Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) öldürülmüşse tebliğ görevini hakkıyla yapmıştır. Siz de dininizi müdafaa için çarpışın' dedi. Bunun üzerine Yüce Allah'ın "Muhammed'de nihayet bir Resul'dür. Ondan önce de nice resuller gelip geçmiştir" (Âl-i İmran: 3/144) âyeti indi.

11. Abdullah ibn Amr ibn Harâm anlatıyor: Uhud Savaşından önce rüyamda Mübeşşir ibn Abdilmünzir'i gördüm. Bana:

- 'Birkaç gün içerisinde sende aramıza geleceksin' dedi. Ben:

- 'Sen nerdesin?' dedim. O da:

- 'Cennette. İstediğimiz gibi geziniyoruz' dedi. Ben, ona:

- 'Sen, Bedir Savaşında öldürülmemiş miydin?' dedim. O da:

---

623 Buhârî, Meğâzî 18'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

624 Muvatta', Cihad 41'de bu hadisi Yahya ibn Said yolundan hem mürsel ve hem de mu'dal olarak rivayet etmiştir.

- 'Evet. Sonra bana hayat verildi' dedi.

Abdullah ibn Amr, bu rüyayı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e anlattı. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Ey Ebu Câbir! Bu, şehitlik (müjdesi)dir' buyurdu.

12. Oğlu, Bedir Savaşında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le beraberken şehid olan Hayseme Ebû Saîd anlatıyor:

"Bedir Savaşı beni yanılttı (katılamadım). Vallahi, ben ona katılmaya çok istekliydim. Savaşa gitmek için oğlumla aramızda kur'a çektik. Kur'a, onun hissesine çıktı. O da şehidlik nimetine kavuştu. Dün gece rüyamda oğlumu çok güzel bir surette cennet meyvelikleri ve ırmaklarında gezerken gördüm. Bana:

- 'Bize katıl ve cennette arkadaşımız ol. Ben, Rabbimin vaat ettiğini gerçek olarak buldum' dedi. Ben:

- 'Vallahi, ey Allah'ın resulü! Ben onun cennetteki arkadaşlığını özlüyorum. Yaşım ilerledi, kemiklerim inceldi. Rabbime kavuşmak istiyorum. Ey Allah'ın Resulü! Beni şehitlik ve cennette Sa'd'a yoldaşlık nimetine erdirmesi için Allah'a dua et!' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de ona bu duayı yaptı. O da Uhud'da şehit oldu.

13. Abdullah ibn Cahş, Uhud Savaşı günü şöyle dua etti: "Allahım! Beni yarın düşmanla karşılaştırıp da beni öldürmeleri, sonra karnımı deşip burnumu ve kulağımı kesmeleri için sana yemin veriyorum. Sonra da bana: 'Bu, ne için oldu?' diye sorasın, ben de: 'Senin uğrunda oldu' diyeyim.[625]

14. Amr ibnu'l-Cemûh (radıyallâhu anh), çok aksayan topal bir kişiydi. Dört tane genç oğlu olup Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gazaya çıktığında onunla beraber onlar da savaşa çıkarlardı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud'a doğru hareket edince o da Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte gitmek istedi. Çocukları, ona:

- 'Allah sana ruhsat vermiştir. Sen otursan bile biz sana yeteriz. Allah cihad yükümlülüğünü senden kaldırmıştır' dediler. Amr ibnu'l-Cemûh, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip ona:

625 Beyhakî, Sünen, 6/307, 308'de bu hadisi Sa'd ibn Ebi Vakkâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 6/285'de bu hadisin senedinin sahih olduğunu belirtmiştir. Hâkim'de, Müstedrek, (4902)'de bu hadisi rivayet etmiştir. Beyhakî'de, Delâil, 3/250'de bu hadisi Hâkim'e dayandırarak Saîd ibnu'l-Müseyyeb (rh.a)'den mürsel olarak rivayet etmiştir.

- 'Ey Allah'ın resulü! Şu oğullarım beni seninle savaşa çıkmaktan men ediyorlar. Vallahi, ben şehit olarak cennette şu topal ayağımla (sağa-sol) gidip gelmek istiyorum' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

- 'Sana gelince; Allah senden Cihad yükümlülüğünü kaldırmıştır' buyurdu. Sonra da çocuklarına:

- 'Onu geride bırakmanız gerekmez. Belki Allah ona şehitlik nimetine erdirir' buyurdu.

Sonra Amr ibnu'l-Cemûh da, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte savaşa çıktı. Uhut Savaşında şehid edildi.[626]

15. Uhud Savaşında Enes ibnu'n-Nadr (radıyallâhu anh), Muhacir ve Ensar'dan bir topluluk içinde bulunan Ömer ibn Hattâb ile Talha ibn Ubeydullah'a rastlamıştı. Onlar, ellerini salıvermişlerdi (silahlarını bırakmışlardı). Enes ibnu'n-Nadr:

- 'Sizi böyle oturtan şey nedir?' dedi. Onlar da:

- 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) öldürülmüş!' dediler. Enes ibnu'n-Nadr:

- 'Ondan sonraki hayatı ne yapacaksınız? Kalkın, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ne uğruna öldüyse siz de (çarpışarak o yolda) ölün' dedi, sonra da düşmana doğru yürüdü. Öldürülünceye kadar çarpıştı.

16. Allah düşmanı Übeyy ibn Halef demir zırhlara bürünmüş olarak gelip:

- 'Eğer Muhammed kurtulursa ben gebereyim' diyordu.

Mekke'deyken, Muhammed'i öldüreceğim diye yemin etmişti. Onu, Mus'ab ibn Umeyr karşıladı ve Mus'ab şehid oldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ubeyy ibn Halef'in tolgası ile tolgayı zırha bağlayan peçenin aralığından onun boyun halkasını (boynunu) gördü. Ona mızrağıyla vurunca atından düştü. Onu arkadaşları taşıdılar, öküz gibi böğürüyordu. Ona:

- 'Seni umutsuzluğa iten şey nedir? Sadece bir sıyrık (almışsın)' dediler. Übeyy, onlara, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in:

- 'Aksine, inşallahu teala, ben onu öldüreceğim' dediğini hatırlattı. Rabığ (yani Serif'e vardıklarında ora)da öldü.

17. Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh) anlatıyor: Gecenin bir saatinde Rabığ düzlüğünde yürüyordum. Derken parlayan bir ateş gördüm. (Ona

626 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/299'da bu hadisi benzer lafızla Ebu Katâde (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

doğru yürüdüm.) O ateşten, zincire vurulmuş bir vaziyette susuzluğunu haykıran bir adam çıktı. Başka bir adam da: 'Sakın ona su vermeyin! Bu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in öldürdüğü Übeyy ibn Halef'tir' diyordu.

18. Nafî' ibn Cübeyr anlatıyor: Muhacirlerden birini şöyle derken işittim: "Uhud Savaşında bulundum. Her yönden gelen oklara baktım. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ortada durduğu halde ona gelen okların her biri (sanki onun etrafında manyetik bir kalkan var gibi) Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e değmeyip başka yöne sapıyordu.

O gün Abdullah ibn Şihâb ez-Zührî'yi: 'Bana, Muhammed'i bir gösterivern. O kurtulursa ben kurtulmayayım' derken işittim. Halbuki Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise onun yanıbaşındaydı ve beraberinde hiçbir kimse de yoktu. Sonra onun yanından geçip gitti. Bunun üzerine Saffân onu ayıpladı. O da:

- 'Vallahi, Muhammed'i görmedim. Allah'a yemin olsun ki, o, bizden korunuldu. Biz dört kişi olarak savaşa çıkmış ve onu öldürmek üzere sözleşme yaptık. Ama bu emelimize ulaşamadık' dedi.

19. Ebu Sâîd el-Hudrî'nin babası Mâlik, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yarasını tertemiz yapana kadar kanını emdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

- '(Yaradan emdiğin) o kanı tükür' dedi. O da:

- 'Vallahi, onu asla tükürmem' dedi ve sonra geri dönüp yürüdü. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Cennet halkından birine bakmak isteyen bu adama baksın' buyurdu.[627]

20. Zührî, Âsım ibn Ömer ile Muhammed ibn Yahya ibn Hibbân ve daha bir çok kimse derler ki: Uhud Savaşı tam bir belâ ve imtihan günüydü: Yüce Allah, Uhud'la, mü'minleri imtihan etti. Onunla, içindeki küfrü gizleyip diliyle Müslüman olduğunu iddia eden münafıkları ortaya çıkardı. Yüce Allah o gün şehitlik ikram etmek istediği dostlarına şehitliği ikram etti. Uhud Savaşı ile ilgili inen âyetlerden 61 tanesi Âl-i İmran Suresindedir: İlki, وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ *"Mü'minleri savaş için duracakları yerlere yerleştirmek üzere erkenden evinden ayrılmıştın" (Âl-i İmrân: 3/121)* âyetiyle başlayıp (Uhud Savaşı ile ilgili) kıssasının sonuna kadar devam etmektedir.

627 Zehebî, Târîhu'l-İslâm, 1/325'de geçtiğine göre; İbn Vehb, bu hadisi Ömer ibnu's-Sâib'ten mürsel olarak rivayet etmiştir.

E. UHUD SAVAŞINDAN ÇIKAN FIKHÎ HÜKÜMLER

1. Cihada başlandığında cihad yapmak gerekir. Hatta zırhını giyip savaş elbisesine bürünen ve savaşa çıkmaya hazırlanan kimse, düşmanıyla çarpışmadıkça savaştan geri vazgeçemez.

2. Düşmanlar gelip Müslümanların yurtlarına baskın yapınca, memleketlerinde bulunan müslümanların düşman için ülke (yada memleket) dışına çıkmaları gerekmez. Aksine kendi yurtlarından ayrılmayıp orada düşmanla çarpışmaları gerekir. Tabi bu, Müslümanların lehlerine ve düşmanların aleyhine olduğu zaman caizdir. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud Savaşında Müslümanlara bunu işaret etmiştir.

3. İmamın (devlet başkanının yada komutanın) askerleriyle birlikte, yolu düştüğünde, mal sahibi razı olmasa da tebaasının bazı mülklerinden vaz geçmesi caizdir.

4. İmam (yada komutan), ergenliğe girmemiş çocuklardan savaşmaya gücü yetmeyenlere izin vermez. Çıktıklarında bunları geri gönderir. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abdullah ibn Ömer ve beraberindekileri geri çevirmişti.

5. Kadınların savaşması ve cihadda kadınlardan yardım istenmesi caizdir.

6. Enes ibnu'n-Nadr ve diğerlerinin dalışı gibi düşman içine dalmak caizdir.

7. Kişinin, Allah yolunda şehit olmak için dua etmesi ve bunu temenni etmesi caizdir. Bu, yasaklanmış olan ölüm temennisi değildir. Nitekim Abdullah ibn Cahş şöyle dua etmişti: "Allahım! Beni, müşriklerden iyice kafir ve çok öfkeli bir adamla karşılaştır...."

8. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşında kötü bir imtihanla denenen, yarası artınca kendini öldüren "Kuzmân" hakkında: 'O, cehennemliklerdendir'[628] demesine istinaden, intihar eden müslümanın cehennemliklerden olması.

9. Şehidin yıkanmaması, cenaze namazının kılınmaması, elbisesinden başka bir şeyle kefenlenmemesi, kanıyla ve üzerindeki yarasıyla defnedilmesi, sünnettir. Ancak düşman tarafından elbisesi soyulmuşsa o zaman elbisesinden başka bir şeyle kefenlenebilir.

628 İbn İshâk, bu hadisi, Âsım ibn Ömer ibn Katâde'den mürsel olarak rivayet etmiştir. B.k.z: İbn Kesîr, Bidâye, 2/448

10. Şehid cünüp ise meleklerin Hanzala ibn Ebi Âmir'e boy abdesti aldırmaları gibi boy abdesti aldırılır.[629]

11. Şehitlerin öldükleri yere defnedilmesi ve başka bir yere taşınmaması, sünnettir. Çünkü bir grup sahabi, şehitlerini Medine'ye taşıdılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tellalı; şehitlerin, öldükleri yere geri götürülmesini ilan etmişti.

Câbir (radıyallâhu anh) anlatıyor: Ben gözetlemede iken halam, babam ile dayımı (su taşımda kullanılan) bir dolap beygiri hayvana beraberce yüklemiş ve onları Medine'ye kendi (aile) kabristanlığımıza defnetmek için getirmişti. Bu sırada bir adam:

"Kendinize gelin! Resulullah (s.a) size şehitlerinizi geri götürmenizi emrediyor. Onları savaşırken öldükleri yere gömün!" diye sesleniyordu.

Câbir (devamla) der ki: Biz de onları geri götürüp şehid edildikleri yere defnettik.

Muâviye ibn Ebi Süfyan'ın yönetimi zamanında bana bir adam geldi ve:

- 'Ey Câbir! Vallahi, Muaviye'nin işçileri babanın kabrini kazdılar ve babanın (cesedinin) bir bölümü de ortaya çıktı' dedi. Derhal oraya vardım. Onu aynen oraya terk ettiğim günkü hal üzere buldum. Onun hiç bir şeyi bozulup değişmemişti.

Cabir der ki: Ben de onu (tekrar toprak örterek) gizledim. İşte şehidlerin öldükleri yere defnedilmeleri böylece sünnet oldu.[630]

12. Bir kabre, iki veya üç şehidin defnedilmesi caizdir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir kabre, iki veya üç şehidi defnediyor ve:

- 'Hangisi Kur'ân'dan daha çok âyet ezberlemişti' diye soruyor, sahabiler bir adama işaret edince kabre önce onu koyduruyordu.[631]

---

629 Bu hadis, daha önce geçmişti.

630 Ebu Dâvud, Cenaiz 37-38 (3165)'de bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
كُنَّا حَمَلْنَا الْقَتْلَى يَوْمَ أُحُدٍ لِنَدْفِنَهُمْ فَجَاءَ مُنَادِي النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَدْفِنُوا الْقَتْلَى فِي مَضَاجِعِهِمْ فَرَدَدْنَاهُمْ "Biz Uhud savaşı günü şehitleri gömmek için (onları şehit düştükleri yerlerden alıp Medine'ye) taşımıştık. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tellalı gelip: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) size şehitleri şehit düştükleri yere gömmenizi emrediyor!' dedi. Biz de (Uhud) şehitlerini (şehit düştükleri yerlere) geri iade ettik."

631 Buhârî, Cenaiz 73,76, 79'de bu hadisi Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Fakihler, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Uhud şehitlerini elbiseleriyle defnetmesini; müstehab ve evla oluşundan mı olduğu, yoksa vacib mi olduğu hususunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Bu konuda iki görüş vardır:

İkincisi, bu görüşlerin en açık olanı olup Ebu Hanîfe'nin görüşüdür. Birincisi ise İmam Şâfiî'nin arkadaşlarının ve İmam Ahmed'in görüşüdür. Eğer "Ya'kub ibn Şeybe ile diğerleri, ceyyid[632] bir senedle rivayet ettiğine göre; Safiye, Hamza'nın kefenlenmesi için Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e iki parça elbise göndermişti, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de bunlardan birisiyle Hamza'yı ve diğeriyle de başka bir adamı kefenlemişti"[633] diye sorulsa:

- 'Hamza'yı kafirler soymuşlar, ona müsle yaparak; karnını deşmişler ve ciğerini çıkarmışlardı. Bundan dolayı başka bir kefene sarıldı' diye cevap verilir.

Bu (şehidin başka bir şeyle kefenlenmesi) görüşü, zayıflıkta, "şehide boy abdesti aldırılır" diyen kimsenin sözüne benzer. Halbuki Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünneti, tabi olma bakımından (meleklerin sünnetinden) daha uygundur.

13. Savaşta can veren şehidin cenaze namazı kılınmaz. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud şehitleri üzerine cenaze namazı kılmamıştır. Gazalarında, yanında şehit olanlardan hiçbirinin cenaze namazını kıldığı bilinmemektedir. Raşid halifeleri de, onlardan sonra gelen nâibleri de böyle yapmışlardır.

Eğer: "Sahihayn"da, Ukbe ibn Âmir hadisinde geçtiğine göre; "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün çıkıp Uhud şehidlerine, ölülere kıldığı cenaze namazının aynısı gibi namaz kıldırmış, sonra da minbere geri dönmüştür"[634] hadisi ile Abdullah ibn Abbas'ın "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud şehitleri üzerine cenaze namazı kıldırdı"[635] hadisi ileri sürülürse, o zaman şöyle cevap verilir:

632 Ceyyid: Bazı alimlere göre, "sahih" hadisin karşılığı olarak kullanılmıştır. Bazı hadis alimlerine göre ise "hasen li zatihi" ifadesinin karşılığıdır. (ç)

633 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/165'de bu hadisi Zübeyr ibnu'l-Avvâm (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Beyhakî, 3/401'de bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

634 Buhârî, Cenaiz 73; Müslim, Fezail 30 (2296)

635 İbn Mâce, Cenaiz 28 (1513)

- 'Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onların üzerine cenaze namazı kılması, şehid edilişlerinden 8 yıl sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in vefatına yakın bir zamanda gerçekleşmişti. Bu, tıpkı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ölümünden önce Bakî Mezarlığına çıkarak orada dirilere ve ölülere veda edercesine onlara istiğfar etmesine benzer. İşte bu da, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onlara bir tür veda etmesidir. Bu namaz, ölüler üzerine kıldığı cenaze namazı demek değildir. Eğer bu öyle olsa bile, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu özellikle "kabire konulmuş cenaze üzerine namaz kılınmaz" veya " cenaze namazı bir aya kadar kılınabilir" görüşünde olanlara göre bu namazı tam 8 yıl geciktirmezdi.

14. Allah'ın, hastalık veya topallık sebebiyle cihada katılmamasını mazur gördüğü kimselerin, kendilerine vacip olmasa bile cihada çıkmaları caizdir. Nitekim Amr ibnu'l-Cemûh topal olmasına rağmen cihada çıkmıştır.

15. Müslümanlar, kendi içlerinden birini kafir sanarak öldürseler, devlet başkanının, öldürülen Müslüman kimsenin diyetini Beytu'l-mal (=devlet hazinesin)den ödemesi gerekir. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Ebu Huzeyfe'nin babası) Yemân'ın diyetini, (oğlu) Ebu Huzeyfe'ye ödemek istemiş, fakat Ebu Huzeyfe bu diyeti almaktan kaçınıp Müslümanlara tasadduk yapmıştır.

F. UHUD SAVAŞINDA MEYDANA GELEN BAZI HİKMETLER VE GÜZEL SONUÇLAR

Yüce Allah, Uhud Savaşını

وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ

"Sen müminleri savaş için duracakları yerlere yerleştirmek üzere erken evinden ayrılmıştın…." (Âl-i İmran: 3/121) âyetiyle anlatmaya başladığı yerden itibaren 60 âyet boyunca Âl-i İmran suresinde bu savaşın esaslarına ve temel noktalarına işaret etmektedir.

1. Yüce Allah, müminlere; itaatsizliklerinin, gevşekliklerinin ve birbirleriyle çekişmelerinin kötü sonucu ile başlarına gelen belanın ancak bu kötülükleri sebebiyle olduğunu şöyle bildirmektedir:

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِإِذْنِهِ حَتّٰى إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ

"Siz Allah'ın izni ile düşmanlarınızı öldürürken, Allah, size olan vâdini yerine getirmiştir. Nihayet, öyle bir an geldi ki, Allah arzuladığınızı (galibiyeti) size gösterdikten sonra zaafa düştünüz; (Peygamberin verdiği) emir konusunda tartışmaya kalkıştınız ve âsi oldunuz. Dünyayı isteyeniniz de vardı, ahireti isteyeniniz de vardı. Sonra Allah, denemek için sizi onlardan (onları mağlup etmekten) alıkoydu. Ve andolsun sizi bağışladı."[636]

Peygambere asi gelmelerinin, çekişmelerinin, gevşemelerinin sonucunu tadınca, bundan sonra daha çok hazırlıklı, uyanık ve Allah'ın desteğinden mahrum kalmaya sebep olacak şeylerden daha fazla sakıngan oldular.

2. Allah'ın, peygamberleri ve onlara tabi olan ümmetleri hakkındaki (düşmanlarıyla savaşması ile ilgili) hikmeti ve sünneti; bir defasında müminlerin galip gelmesi ve diğer bir keresinde de düşmanların galip gelmesi şeklinde cerayan etmesidir.

Fakat sonuç daima peygamberlerin ve onlara tabi olan ümmetlerin lehine olmuştur. Çünkü müminler, hep galip gelecek olsalar peygamberlerle beraber hem inananlar ve hem de diğerleri de savaşa katılırlardı, böylece sadık müminler diğerlerinden ayırt edilemezdi.

Eğer peygamberler ve onlara tabi olan ümmetleri devamlı surette yenilselerdi o zaman peygamberlik ile resul göndermenin maksadı gerçekleşmezdi.

Hikmeti gereği, Allah, peygamberleri ve onlara tabi olan ümmetlerine, hem zaferi ve hem de yenilgiyi verdi. Böylece peygamberlere hak davadan ve onların getirdikleri şeylerden dolayı uyan, itaat eden kimseler ile onlara, özellikle de zafer ve yenilgiden dolayı uyanlar birbirlerinden ayırmış oldu.

3. Bu durum, peygamberlerin özelliklerindendir. Nitekim (Bizans İmparatoru) Hirakl, Ebu Süfyan'a:

- 'Muhammed'le savaştınız mı?' diye sormuştu. O da:
- 'Evet' demişti. Hırakl:
- 'Onunla aranızdaki savaş nasıl sonuçlandı?' diye sordu. Ebu Süfyan:
- 'Dönüşümlü. Bir kere o bize galip gelir ve diğerinde de biz ona galip geliriz' dedi. O zaman Hirakl:
- 'İşte peygamberler böyle imtihan edilir. Ama sonunda netice, onların lehine olur' dedi.[637]

---

636 Âl-i İmran: 3/152

637 Buhârî, Bed'u'l-Vahy 6'da bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) yoluyla Ebu Süfyân (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

4. Sadık mü'min ile yalancı münafık birbirinden ayırt edilmiştir. Çünkü Allah mü'minleri Bedir Savaşında düşmanlarına galip getirip şöhretleri etrafa yayılınca, içten onlarla birlik olmayan bazı kimseler dış görünüş itibariyle onlarla beraber İslâm'a girmişti.

Allah'ın hikmeti, kullarına, mü'minler ile münafıkları birbirinden ayırt edecek bir imtihanı sebep kılmayı gerektirdi. Nitekim münafıklar, Uhud gazasında başkaldırıp içlerinde gizlediklerini söylediler, böylece sırları ortaya çıktı. Telvihle belirttikleri şeyleri açıklığa kavuştu.

Böylece insanlar; açıkça bir şekilde kâfir, mü'min ve münafık kısımlarına ayrıldılar. Müminler de, bizzat kendi evlerinin içinde kafirler dışında kendileriyle bir arada bulunan ve kendilerinden hiç ayrılmayan bir düşmanları olduğunu bildiler… Onlara karşı hazırlıklı oldular ve onlardan sakındılar. Nitekim Yüce Allah bu hususa şöyle işaret etmektedir:

مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ

"Allah mü'minleri sizin içinde bulunduğunuz durumda bırakacak değildir; temizi, pisten ayıracaktır. Allah sizi gaybtan haberdar kılacak değildir. Fakat Allah peygamberlerinden dilediğini seçer."[638]

Yani Allah sizi şimdiki haliniz üzere müminler ile münafıkları biribirinden ayrılmaz bırakacak değildir. Uhud Savaşında sözkonusu imtihanla onları ayırdığı gibi müminleri, münafıklardan ayıracaktır.

Yüce Allah, müminler ile münafıkları biribirinden ayırdığı gibi size gaybı da bildirecek değildir. Çünkü müminler ile münafıklar, Allah'ın gaybında ve ilminde ayırt edilmişlerdir. Zira Allah, münafıkları, (müminlerden) böylece kesin bir ayırımla ayırmak istemektedir. Böylece Allah'ın malum olduğu gayb ile ilgili şehadeti açıkça ortaya çıkmış olmaktadır. Nitekim Yüce Allah'ın "Fakat Allah peygamberlerinden dilediğini seçer" sözü; peygamberler hariç yarattıklarından hiçbir kimsenin gaybı bilemeyeceğine açıklık getirmek için gelmiştir. Çünkü Allah peygamberlerine gaybından dilediği şeyleri bildirir. Nitekim Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنِ ارْتَضَى مِنْ رَسُولٍ

"Allah gaybı bilendir. Gaybını bildirmek istediği peygamberler dışında hiç kimseye bildirmez."[639]

638 Âl-i İmran: 3/179
639 Cin: 72/26-27

Sizin mutluluk ve saadetiniz, peygamberlerine bildirdiği gayba iman etmektedir. Eğer gayba inanıp iman ederseniz en büyük mükafat ve kıymet sizin olmuş olur.

5. Allah, dostlarının ve taraftarlarının sevinçte, tasada, sevdikleri şeylerde ve sevmedikleri şeylerde, zaferi kendilerinin veya düşmanlarının kazanmaları halinde nasıl kulluk edeceklerini ortaya çıkarmıştır.

Eğer müminler, hoşlarına giden ve gitmeyen hususlarda Allah'a itaat ve kulluk etmeye devam ederlerse işte onlar, Allah'ın gerçek samimi kullarıdır. Onlar sadece sevinç, nimet ve sağlıklı durumlarında Allah'a kulluk eden kimseler gibi değildirler.

6. Eğer Allah müminlere hep yardım etse, her yerde düşmanlarına karşı galip getirse, onları düşmanlarına karşı her zaman üstün kılsaydı o zaman nefisleri azıtır, kibirlenir ve kabarırdı.

Eğer Allah müminlere devamlı surette zafer ile galibiyet verseydi o zaman onlar, elbette kendilerine bol bol rızık verilip de (azanların) hallerine dönerlerdi.

Halbuki Allah'ın kullarını ancak sevinç, tasa, sıkıntı, rahatlık, darlık ve bolluk ıslah edebilir.

Doğrusu Allah, kullarının işlerini, hikmetine uygun olarak düzenler. Çünkü Allah, kullarından haberdardır ve onları görendir.

7. Allah müminleri yenilgiyle, kırılmayla ve hezimetle imtihan ettiğinde zelil oldular, yenildiler ve boyun eğdiler. Bundan dolayı O'nun izzet ve yardımını hak ettiler. Çünkü zafer elbisesi ancak zelillik ve hayal kırıklığının getirdiği dostlukla elde edilir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدْرٍ وَاَنْتُمْ اَذِلَّةٌ

"Doğrusu siz zelil bir haldeyken Allah size Bedir'de yardım etmişti."[640]

وَيَوْمَ حُنَيْنٍ اِذْ اَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْـًٔا

"Hani Huneyn gününde çokluğunuz sizi böbürlendiriyordu. Ancak (çokluğunuzun) size hiçbir yararı olmamıştı."[641]

Yüce Allah, kuluna izzet vermek, kırığını galip ve muzaffer kılmayı arzu ettiği zaman önce onu kırar. O'nun, kulunu galip ve muzaffer kılması da, kulunun tevazuu ve kırılmasıyla orantılı olur.

640 Âl-i İmran: 3/123
641 Tevbe: 9/25

8. Yüce Allah, mü'min kullarına, cennette öyle mertebeler hazırlamıştır ki oraya amelleriyle varamazlar. Kullar oraya ancak imtihanlarla ve mihnetlerle varabilirler.

Yüce Allah, kullarını, o mertebelere ulaşma sebepleri cümlesinden olan salih amelleri işlemeye muvaffak ettiği gibi, yine onları bu mertebelere ulaştıracak bela ve imtihanların sebeblerini de kulları için hazırlar.

9. Nefisler, her zaman sıhhatli olmaktan, zafer ve zenginlikten dolayı azgınlığa düşüp (geçici olan) dünyaya meyleder. Bu da, nefisleri Allah'a ve âhiret yurduna giden yolda ciddiyetten alıkoyan bir hastalıktır. Rabbi, Maliki, ve merhamet edeni (olan Allah), onun bu hastalıktan kurtulmasını arzu ettiğinde, kendine yapılan bu gayretli yolculuktan alıkoyan hastalığın devası olarak bu bela ve imtihanı nefislere hazırlar.

Böylece bu bela ve imtihanlar, tıpkı hastaya acı ilaçlar içiren, derdi çıkartmak için bir takım ızdıraplar veren, damarları kesen doktor yerinde olur. Eğer doktor hastayı böyle bırakacak olsaydı hastalıklar onu sarardı ve ölümü bu sebepten olurdu.

10. Allah katında şehidlik, Allah dostlarının en yüce mertebesidir. Şehidler, kulları arasında kendine en yakın ve en seçkin olanlarıdır. Sıddîklar derecesinden sonra şehidlikten başka bir derece yoktur.

Yüce Allah, kullarından, kanları Allah sevgisi ve rızası için akan, Allah'ın sevgisi ve rızasını kendi canlarına tercih eden şehidler edinmekten hoşlanır. Bu yüce mertebeye ulaşmanın yolu, düşmanı başına musallat etmesi gibi şehitliğe götüren sebepleri takdir etmiştir.

11. Yüce Allah, düşmanlarını helak edip yok etmeyi istediğinde helak edilip yok olmalarını gerektirecek sebepleri onlara hazırlar. Bu sebeblerin en büyüğünden birisi; onların kâfirlikten sonra azmaları ve isyana kalkıp Allah dostlarına eziyette ileri giderek, onlarla çarpışıp savaşmaları ve onlara musallat olmalarıdır.

İşte Allah dostları, günahlarından ve ayıblardan arınırken, düşmanlarının da yok edilme ve helak olma sebepleri de artmış olur. Nitekim Yüce Allah bu hususu şöyle anlatmaktadır:

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ
قَرْحٌ مِثْلُهُ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ وَاللَّهُ لَا
يُحِبُّ الظَّالِمِينَ وَلِيُمَحِّصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ

"Gevşeklik göstermeyin, üzüntüye kapılmayın. Eğer inanıyorsanız, üstün gelecek olan sizsiniz. Eğer siz (Uhud'da) bir acıya uğradınızsa, (Bedir'de de düşmanınız olan) o kavim de benzer bir acıya uğramıştır. O günleri biz insanlar arasında döndürür dururuz (zaferi bazen bir topluma bazen öteki topluma nasip ederiz.) Ta ki Allah, iman edenleri ortaya çıkarsın ve aranızdan şahitler edinsin. Allah zalimleri sevmez. Bir de (böylece) Allah, iman edenleri günahlardan temize çıkarmak, kâfirleri de helâk etmek ister."[642]

Yüce Allah bu hitabda müminleri teşvik etme, onların güvenlerini artırma, gayretlerini ve kararlılıklarını canlandırmak suretiyle onları güzelce teselli etmeyi biraraya getirmiştir. Kâfirlerin müslümanlara galib gelmesinin dehşetli hikmetini anlatarak "Eğer siz (Uhud'da) bir acıya uğradınızsa, (Bedir'de de düşmanınız olan) o kavim de benzer bir acıya uğramıştır" (Âl-i İmran: 3/140) buyurmuştur. Yani siz yaralanma ve acı çekme hususunda birbirinize eşit oldunuz, fakat sevab ve ümit konusunda ise birbirinizden ayrıldınız. Nitekim Yüce Allah bununla ilgili olarak da şöyle buyurmuştur:

إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا يَرْجُونَ

"Eğer acı çekiyorsanız sizin çektiğiniz gibi onlar da acı çekiyorlar. Ama siz onların ümit etmediği şeylere ümitleniyorsunuz."[643]

Size ne oluyor ki, bir yaralanma ve acı çekme esnasında hemen gevşeyip zaaflık gösteriyorsunuz. Müşrikler, bu belaya şeytan yolundayken uğramışlardı. Siz ise benim yolumda ve rızamı kazanma uğrunda buna maruz kaldınız.

Sonra Yüce Allah, bu dünya hayatına ait (zaferli) günleri insanlar arasında daima evirip çevirdiğini, uğradıkları sıkıntının bugünün sıkıntısı olduğunu ve onu dostları ve düşmanları arasında dönüşümlü olarak her iki taraf için bölüştürdüğünü; ahiretin izzeti, zaferi ve ümidinin ise sadece müminlere ait olduğunu haber vermektedir.

Sonra Yüce Allah başka bir hikmetini de şöyle belirtiyor: Bu da; müminleri, münafıklardan ayırt etmesidir. Böylece onlar, daha önce kendi gayb bilgisinde malum iken, onları görme ve müşahede (deneme) ilmiyle bildirmektedir. Çünkü gayb ilmiyle, ceza ve sevab gerekmez. Sevab ve ceza ancak duyu aleminde gerçekleşip müşahede olunarak malum olan şeylere gerekir.

Sonra Yüce Allah (c.c) diğer bir hikmetine daha işaret ediyor: Bu da; Allah'ın müminlerden şehidler edinmesidir. Çünkü Allah, kullarından şehid

642 Âl-i İmrân: 3/139-141
643 Nisa: 4/104

olanları sevmektedir. Bundan dolayı da onlara en yüce ve en üstün mertebeleri hazırlamış ve onları kendisi için ayırmıştır. Böylece onları şehidlik derecesine erdirmeyi gerekli kılmıştır. Nitekim Yüce Allah'ın: وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ *"Allah zalimleri sevmez" (Âl-i İmran: 3/140)* fermanı, Uhud Savaşında Peygamberini bırakıp giden, onunla Uhud Savaşına katılmayan münafıkları sevmeyip onlara gazablandığını anlattığı gerçekten yerli yerinde yapılmış hoş bir tenbihtir. Çünkü Allah, onlardan şehid edinmemiştir. Zira onları sevmemektedir. O gün mümin kullarına tahsis ettiği ve şehid olanlara verdiği şeylerden mahrum etmek için onları geri çevirip evlerine döndürmüştür. Böylece Allah, bu zalimleri, dostlarını ve taraftarlarını muvaffak kıldığı sebeplerden alıkoymuştur.

Sonra Yüce Allah, Uhud Savaşında onlara isabet eden belalar bağlamında bir hikmet daha anlatıyor: Bu da; iman edenleri arındırması, günahlardan ve nefsin âfetlerinden kurtarıp tertemiz etmesidir. Yine Yüce Allah, müminleri, münafıklardan da kurtarıp arındırmış ve onlardan da mü'minleri ayırmıştır. Böylece müminler için iki türlü arındırma ortaya çıkmış oldu.

1. Kendi nefislerinden arındırma,

2. Düşmanları oldukları halde dış görünüşü itibariyle kendilerinden görünen münafıklardan arındırma.

Sonra Yüce Allah, bir hikmet daha anlatıyor: Bu da; azıtıp sapmaları, isyan etmeleri ve düşmanlıkları sebebiyle kafirleri helak etmesidir. Sonra Yüce Allah, onların, kendi yolunda cihad etmeksizin ve düşmanların eziyetlerine sabretmeksizin cennete gireceklerine dair hesaplarını ve zanlarını reddetti. Buna göre böyle düşünenler ve zannedenler reddolunduklarına göre böyle bir şey kesinlikle mümkün değildir. Nitekim Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ

"Yoksa Allah, içinizden cihad edenleri belli etmeden ve sabredenleri ortaya çıkarmadan cennete gireceğinizi mi sandınız?"[644]

Yani sizden böyle bir şey meydana gelmedi ki, Allah onu bilsin. Eğer böyle bir şey gerçekleşirse elbette Allah onu bilir ve buna karşılık size cenneti verir. Allah'ın mükafatı, kuru bir bilgiye göre değil bilinen bir gerçeğe göre uygulanır. Çünkü Yüce Allah, kulun, kendisinin malumu olan şey gerçekleşmeksizin, sırf bilgisine dayanarak mükafat veya ceza verilmez. Sonra Yüce

644 Âl-i İmran: 3/142

Allah, müminlerin temenni ederek kavuşmayı istedikleri Uhud Savaşından bozguna uğramalarına serzenişte bulunmuş ve bununla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ

"Doğrusu siz ölümle karşılaşmadan önce ölümü temenni ediyordunuz. Onu gördünüz işte. Halbuki bakıp duruyorsunuz."[645]

Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) konuyla ilgili olarak şöyle der: "Yüce Allah, Peygamberinin diliyle Bedir şehidlerine yapmış olduğu ikramını haber verince, sahabiler şehid olmayı arzu edip içerisinde şehit olacakları ve (daha önce şehit olmuş) kardeşlerine kavuşacakları bir savaşın olmasını temenni ettiler. Allah'ta bu imkânı onlara Uhud Savaşında gösterdi ve onlar için bunun sebebini hazırladı. Çok geçmeden Allah'ın dilediği pek az kimse hariç hezimete uğradılar. Bunun üzerine Yüce Allah şu âyeti indirdi:

وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ

"Doğrusu siz ölümle karşılaşmadan önce ölümü temenni ediyordunuz. Onu gördünüz işte. Halbuki bakıp duruyorsunuz."[646]

12. Gerçekten Uhud Savaşı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in vefatı öncesinde, (mü'minlerin nasıl davranacakları hususunda) bir başlangıç ve harikulade bir belirti olmuştur.

Allah müminleri sabitleştirmişken, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) öldü ya da öldürüldü diye gerisin geriye geri dönmelerini azarladı. Çünkü onların üzerine vacib olan husus; Allah'ın dini ve tevhidi üzerinden ayrılmadan sabit kalıp bu uğurda can verebilmeleri ya da öldürülmeleridir. Zira müminler, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (kendisine değil) rabbine ibadet etmektedirler. O'da, ölümsüz olan diri Allah'tır.

Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ölmesi veya öldürülmesi, onları Allah'ın dininden ve getirdiği şeylerden geri çevirmemelidir. Her canlı ölümü tadacaktır. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisi de, diğerleri gibi ebedi kalmak için gönderilmemiştir. Aksine onlar, İslâm ve tevhid üzere ölmek için gönderildiler. Çünkü ölüm kaçınılmazdır. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sağ kalsa da ölse de fark etmeyecektir. İşte bunun için Yüce Allah, şeytan "Muhammed öldürüldü" diye bağırınca dininden dönen kimselerin dönüşünü kınayarak şöyle buyurmuştur:

645 Âl-i İmran: 3/143
646 Âl-i İmran: 3/143

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِيْن مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشَّاكِرِينَ

"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmran: 3/144)[647]

Şükredenler; nimetin değerini anlayıp onun uğrunda ölünceye ya da öldürülünceye kadar sebat gösterenlerdir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat ettiği gün bu azarlamanın etkisi, bu hitabın hükmünü ortaya çıkardı. Çünkü (Peygamber'in ölümünden sonra) dinden dönenler oldu.

Şükredenler, dinlerinde sebat gösterdiler. Allah onlara yardım etti, onları düşmanlarına karşı üstün kıldı ve onlara karşı zafer ihsan etti ve sonucu da onların lehine tecelli ettirdi.

Daha sonra Allah, her canlıya kaçınılmaz şekilde tamamlayacağı ve sonunda kavuşacağı bir ecel tayin ettiğini bildirdi. İnsanların hepsi, yolları değişik olsa da aynı yoldan ölüm havuzuna gelecekler, sonra kıyamet durağında çeşitli yollara ayrılacaklar, bir grup cennete ve bir grup da cehenneme gideceklerdir.

Sonra Yüce Allah, peygamberlerinden büyük bir topluluğun ve onlarla birlikte kendilerine tabi olan ümmetlerinden çoğunun öldürüldüğünü, onlardan hayatta kalanların Allah yolunda başlarına gelen belalardan dolayı gevşemeyip zayıflamadıklarını, boyun eğmediklerini, aksine bu kimselerin savaş esnasında gevşemediklerini, zaafiyete düşmediklerini, boyun eğmediklerini, bilakis şehid olmayı; metanetle, sabırla ve öne atılarak karşıladıklarını, geri kaçarak zelil bir şekilde boyun eğerek değil, bilakis izzetle, şerefle; geri kaçarak değil öne atılarak şehid olmayı arzuladıklarını haber verdi.

Doğru olan; âyetin, her iki grubuda ele almış olduğudur.

Sonra Yüce Allah, peygamberlerin ve ümmetlerinin günahlarını itiraf ederek, tevbe ederek, istiğfar ederek Rablerinden ayaklarını sabit kılmasını ve düşmanlarına karşı kendilerine yardım etmesini isteyerek kendi kavimlerine karşı zafer talep ettiklerini haber vererek şöyle buyurdu:

647 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/287; Hâkim, Müstedrek, (3163); Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, (10731)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ فَآتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

"Onların sözleri ancak *'Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işimizdeki israfımızı bağışla, ayaklarımızı sabit tut. Kâfir kavme karşı bize zafer ver'* demek olmuştu. *Allah ta onlara dünya sevabını ve ahiret sevabının güzelliklerini verdi. Allah, muhsin kullarını sever.*"[648]

Müslümanlar, kendilerine, düşmanlarının galebesinin ancak kendi günahlarından, şeytanın da onları bu günahlar yüzünden kandırıp yenebileceğini, bu günahın da iki türlü olup ya bir hakkı ödemede kusur edip eksik yapmak ya da haddi aşmak olduğunu ve zaferin Allah'a kulluk etmeye bağlı olduğunu anladıkları zaman, "Rabbimiz! Günahlarımızı ve işlerimizdeki israfcılığımızı affet" diye yalvardılar.

Sonra da Rableri, ayaklarını sabit kılmadığı ve onlara yardım etmediği takdirde kendi başlarına sabit kalmaya güç yetiremeyeceklerini ve düşmanlarına karşı galib gelmeye güçlerinin yetmeyecek olduğunu anladılar. Eğer Rableri, ayaklarını sabit kılmaz ve kendilerine yardım etmezse kendilerinin sebat edemeyeceklerini, dolayısıyla zafere ulaşamayacaklarını ve bunun, kendilerinin elinde değil O'nun elinde olduğunu bilerek bu şeyi O'ndan istediler.

Böylece şu iki makamın hakkını yerine getirdiler:

1. Yardımı gerektirici makam: Bu, tevhid ve Allah'a sığınma makamıdır.

2. Yardıma engel olan şeyleri ortadan kaldırma makamı: Bu da, günahlar ve aşırılıklardır.

Sonra Yüce Allah, onları, düşmanlara itaat etmekten sakındırdı. Eğer onlara itaat ederlerse dünya ve âhirette hüsrana uğrayacaklarını haber verdi. Bu haberde, Uhud günü müşrikler Müslümanlara galip gelip zafer kazanınca müşriklere itaat eden münafıklara ta'riz vardır.

Sonra Yüce Allah, mü'minlerin dostu, yardım edenlerin en hayırlısı olduğunu ve dostu olduğu kimsenin galip geleceğini haber verdi.

Sonra Yüce Allah, düşmanların kalblerine, müslümanlara saldırıya geçeceklerini, onlarla savaşmaya kalkışmalarını engelleyen bir korku düşüreceğini ve kendi taraftarlarını düşmanlarına karşı kendisi sayesinde galip gelecekleri bir korku ordusuyla destekleyeceğini bildirdi. Bu korku, kalblerindeki

648 Âl-i İmran: 3/147-148

şirk koşma sebebiyle ve şirkleri ölçüsünde olacaktır. Bu nedenle Allah'a şirk koşan, en korkak ve en ödlek olacaktır. Çünkü iman edip de imanlarına şirk bulaştırmayanlar için güven, hidayet ve kurtuluş vardır. Şirk koşan kimse için ise korku, sapıklık ve bedbahtlık vardır.

Sonra Yüce Allah, Müslümanlara, düşmanlarına karşı yardım edeceğine dair vaadinde durduğunu haber verdi. O, vaadini her zaman yerine getirendir. Eğer müminler, itaate devam ederler ve Resulünün emirlerini yerine getirirlerse Allah'ın zafer yardımı da devam eder. Ama itaatten ayrılırlar, mevzilerinden/bulunmaları gereken yerden uzaklaşırlarsa işte o zaman itaat bağından kopmuş olurlar. Böylece zafer de onlardan ayrılmış olur. Ayrıca bir ceza ve imtihan olarak hem isyanın kötü sonucunu ve hem de itaatin güzel sonucunu müslümanlara bildirmek için (Uhud'da) onları düşmanlarından geri çevirmişti.

Sonra Yüce Allah, bütün bunlardan sonra müminleri af ettiğini, mümin kullarına lütuf sahibi olduğunu bildirdi.

Hasan el-Basrî'ye: 'Allah, müminlere düşmanlarını musallat edip, hatta kâfirler onların kimisini öldürmüş ve onları parçalamışlar, yapacaklarını yapmışlarken, onları nasıl affetmiş olur?' diye soruldu. O da:

'Eğer Allah'ın affı olmasaydı kâfirler müminlerin kökünü kazımış olacaktı. Fakat Allah'ın affetmesi sayesinde, düşmanlar onları yok etmek için toplanmışlarken düşmanlarını onlardan uzaklaştırmıştır' diye cevap verdi."

Sonra Allah, Müslümanlara, kaçışları esnasındaki hallerini hatırlattı. Yani onlar, kaçışlarındaki ciddiyetliklerinden, yeryüzüne dağılışlarından veya dağa tırmanışlarından dolayı; ne Peygambere ve ne de arkadaşlarından birine bakıyorlardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onları arkalarından çağırarak: "Ben, Allah'ın Resulüyüm. Ey Allah'ın kulları! Bana gelin" diyordu. Allah'ta bu kaçış ve firarları sebebiyle onları; biri bozgun ve yenilgi kederi, diğeri de şeytanın aralarında: 'Muhammed öldürüldü' diye bağırması kederi olmak üzere gam üstüne gama uğrattı.

Denilir ki: Yüce Allah, Peygamberinin yanından kaçmak ve onu, düşmanına teslim ederek Resulü kederlendirmenize karşılık sizi bir kederle cezalandırmıştır. Bu keder, Peygamberini tasaya düşürmenize karşılık size ceza olarak verilen bir kederdir."

Birinci görüş, bir kaç yönden daha uygun görünmektedir.

Sonra Allah, bu takdir konusunda bir hikmeti daha haber verdi: Bu da; onları, kalplerindeki şeyle imtihan etmesidir. Bu, gönüllerde bulunan iman

veya nifakı denemeye tabi tutmaktır. Bununla müminin imânı ve teslimiyeti artar. Münafık ile kalbinde hastalık olanın ise elbette kalbindekinin dilinde ve azalarında görülmesi kaçınılmazdır.

Sonra Allah, başka bir hikmet daha anlattı: Bu da, müminlerin gönüllerinde bulunanları arındırmak, gönüllerini saflaştırmak, temizlemek, terbiye etmektir. Çünkü huyun baskın gelmesi, nefsin meyilleri, alışkanlıkların hakim olması, şeytanın süslemesi ve gafletin istilâ etmesiyle kalblere; kendilerine emanet edilen iman, İslâm, takva ve iyilik gibi hususların zıtları karışır. Eğer kalpler, daimi bir afiyet içerisinde sürekli bırakılsa bu karışımlardan kurtulamaz, onlardan arınamaz. Aziz olan Allah'ın hikmeti, kendine hastalık arız olan birine hoş olmayan ilaç gibi olan bir takım bela ve imtihanları da kalplere hazırladı. Eğer hastanın doktoru, o derdin giderilmesinin ve hastanın vücudundan derdin arındırılmasının çaresine bakmazsa, o zaman vücudun iyice bozulacağından ve öleceğinden korkulur. İşte Yüce Allah'ın Müslümanlara karşı bu kırılma, hezimet ve onlardan öldüreceklerini öldürme nimeti; onlara, düşmanlarına karşı yardım etme, destekleme ve zafere erdirme nimetine denktir. Allah'ın, hem o durumda ve hem bu durumda Müslümanlar üzerine eksiksiz tam bir nimeti vardır.

Sonra Yüce Allah, Uhud Savaşında sadık mü'minlerden yüz çevirenlerin yüz çevirmesini ve bunun, kendi kazançları ve günahları sebebiyle olduğunu, şeytanın bu ameller sebebiyle onların ayaklarını kaydırdığını, nihayet yüz çevirerek kaçıp gittikleri kaçışı haber verdi. Kendi amelleri de, aleyhlerine bir ordu oldu da onunla düşmanlarının güçleri arttı. Çünkü ameller, kulun, hem lehine ve hem de aleyhine olan askerlerdir. Elbette kulun her vakit kendini yenen ya da kendine yardım eden bir (iç) ordusu vardır. Kul o amelle düşmana karşı savaştığını sanırken ameli düşmana yardım eder ve ameli düşmanıyla beraberce savaşması için sahibine bir ordu gönderir. Halbuki o, düşmana karşı orada savaş yaptığını sanır. Kişinin amelleri gerektirdiği, hayır ya da şerden birine kulu zorla sürükler. Kul bunu hissetmez. Ya da hisseder de görmezlikten gelir. Gücü yettiği halde insanın düşmanından kaçması kendi amelinden bir ordu olup şeytan onu kula yollamış ve onun ayağını kaydırmıştır.

Sonra Yüce Allah şunu da haber verdi: Allah onları bağışlamıştır. Çünkü bu firar, bir münafıklıktan veya imandaki bir şüpheden dolayı değildi. Bu, ancak geçici bir şeydi. Dolayısıyla da Allah'ta bu kaçışı affetti. Böylece imanın cesareti ve kararlılığı, merkezine ve aslına geri döndü. Sonra Yüce Allah, şunu, onlara bir kere daha tekrar ederek; başlarına gelen bu belanın ancak kendi nefisleri ve amelleri yüzünden olduğunu belirterek şöyle buyurmuştur:

أَوَلَمَّا أَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُمْ مِثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّى هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"(Bedir de) iki katını (düşmanınızın) başına getirdiğiniz bir musibet, (Uhud'da) kendi başınıza geldiği için mi "Bu nasıl oluyor!" dediniz? De ki: O, kendi kusurunuzdandır. Şüphesiz Allah'ın her şeye gücü yeter."[649]

Yüce Allah'ın burada kudretini anlatmasının ince bir nüktesi vardır. Bu iş, O'nun elinde ve kudreti altındadır. Eğer O, dilemiş olsaydı onu sizden geri çevirirdi. O halde böyle şeylerin giderilmesini Allah'tan başkasından dilemeyin. O'ndan başkasına güvenmeyin. Allah, bu mânâyı şu sözleriyle açıklayıp ortaya koydu:

وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ اللَّهِ

İki topluluğun karşılaştığı gün başınıza gelen şeyler, Allah'ın izniyle olmuştur.[650]

Bu izin, şer'î ve dinî değil, kevnî ve kaderî izindir.

Sihir hakkındaki şu âyet de böyledir.

وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ

"Onlar, Allah'ın izni olmadıkça hiç kimseye zarar veremezler."[651]

Sonra Yüce Allah bu takdirin hikmetini de haber verdi: Bu da; müminlerin, münafıklardan ayrılıp bilinmesi için iki gruptan diğerini tam olarak açıkça ayrıldığını müşahade ve gözle görülür halde bilmektir. Münafıkların içlerindekini açığa vurmaları ve müminlerin de hem bunu ve hem de Allah'ın onlara verdiği karşılığı ve cevabı işitmeleri, münafıklığın nereye varacağını ve ulaşacağını, sahibini dünya saadeti ile ahiret mutluluğundan nasıl mahrum bırakacağını, nifakın dünya ve ahiretin fesada uğramasında etkili olduğunu bilmeleri işte bu takdirin hikmetlerindendir.

Bu kıssanın kapsamında; Allah'ın nice harika hikmetleri ve müminlere tam nimetleri, nice sakındırmalar, korkutmalar, doğru yolu göstermeler, uyarılar, hayr ve şer sebepleri ile bunların lehine ve sonuçlarına ait durumların bildirilmesi yer almaktadır.

---

649 Âl-i İmrân: 3/165
650 Âl-i İmrân: 3/166
651 Bakara: 2/102

Sonra Yüce Allah, Peygamberini ve dostlarını, kendi yolunda öldürülenlerden dolayı en güzel, en ince ve kazasına razı olmaya en teşvik edici biçimiyle şöyle taziyede bulundu:

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadırlar. Onlar, Allah'ın bol nimetinden kendilerine verdiği şeylerle sevinç içinde rızıklanırlar, arkalarından kendilerine ulaşamayan kimselere, kendilerine korku olmadığını ve kendilerinin üzülmeyeceklerini müjdelemek isterler."[652]

Böylece onlara devamlı bir hayatın yanısıra kendine yakın bir derecede olmayı, O'nun katında olmayı, üzerlerine devamlı bir rızkın cereyan ettiğini, fazl-u kereminden kendilerine verdiği şeylerle sevinmeyi -ki bu rızanın da üstünde, hatta rızânın kemale ermesidir-, kendileri için toplanan kardeşlerine sevinçlerinin ve nimetlerinin tamamlandığını müjdelemelerini, üzerlerine olan nimetinin ve ikramının her an yenilendiğini onlara müjdelemeyi de toplamıştır.

Yüce Allah, bu imtihan anında müminlere; başlarına gelen her sıkıntıyı ve belayı kendisiyle karşılaştırmış olsalar, bu ihsan ve nimetin yanında yok olur gider, asla bir eseri kalmayacak, onlara verdiği nimetlerinin ve ihsanlarının en büyüğünü de hatırlattı: Bu da; Allah'ın, kendilerine O'nun âyetlerini okuyacak, onları ruhen arındıracak, kitabı ve hikmeti öğretecek, peygamber olarak gönderilmesinden önce içinde bulundukları sapıklıktan hidayete, bedbahtlıktan kurtuluşa, karanlıktan nura, cehaletten ilme çıkaracak, içlerinden bir peygamber göndermesidir.

Bu muazzam hayrın elde edilmesinden sonra kulun başına gelen her bela ve sıkıntılar, bu çok hayrın yanıbaşında gerçekten basit bir yer tutar. Tıpkı insanların getirdiği hayır yanında yağmurun insana verdiği eziyet gibi. Allah kullarına bu musibetin sebebinin; kendileri yanında olduğunu, sakınmaları için, onun Allah'ın kazası kudretiyle birleşmeyi gerçekleştirmeleri ve O'na güvenmeleri, O'ndan başkasından korkmamaları için onlara bildirdi.

Allah'ı kaza ve kaderi konusunda itham etmemeleri için, isim ve sıfatlarının çeşitlerini bilmeleri için onlara bu musibetteki hikmetleri haber verdi.

652 Âl-i İmran: 3/169

Onları kıymeti daha fazla, kaçırdıkları zafer ile ganimetten daha önemli şeylerle teselli etti.

Onlara üzülmemeleri ve kendi için yarışmaları için şehitlerin nail olduğu sevab ve ikramla sahabeye taziyede bulundu.

Zatının cömertliği ve celalinin yüceliğinin gerektirdiği ve layık olduğu şekilde hamd, Allah'a mahsustur.

G. UHUD GAZASI İLE HENDEK GAZASI GERÇEKLEŞEN SAVAŞLAR, SERİYYELER İLE OLAYLAR

1. Hamrâu'l-Esed[653] Gazası

Uhud Savaşı sona erince müşrikler geri çekildiler. Bunun üzerine Müslümanlar, (Medine'den bulunan) çocukları ve malları ele geçirmek için onların Medine'ye yöneleceğini sandılar. Bu durum onlara ağır geldi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh)'a: 'Kureyş'in izi sıra çık. Ne yaptıklarına ve ne (yapmak) istediklerine bak. Eğer onlar develere binip atları (yedeklerinde) götürüyorlarsa onlar Mekke'ye gitmek istiyorlar. Eğer atlara binip develeri sürüyorlarsa o zaman Medine'ye gitmek istiyorlar. Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederimki, eğer Medine'ye girmeyi arzu ederlerse elbette onlara hücum edip sonra orada onlarla muhakkak çarpışacağım' buyurdu.

Ali (radıyallâhu anh) der ki: Ne yaptıklarına bakmak için peşleri sıra çıktım. Onlara develere binip atlarını (yedekte) götürüyorlardı. Mekke'ye doğru yönelmişlerdi. Mekke'ye dönmeye karar verdiklerinde Ebu Süfyan müslümanlara yaklaşıp onlara: '(Gelecek yıl hac) mevsiminde çarpışmak için buluşma yerimiz, Bedir olsun' diye seslendi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (sahabilere): 'Evet, kabul ettik deyin' buyurdu. Ebu Süfyan da: 'İşte buluşma yeri, orası' dedi.

Sonra Ebu Süfyân, arkadaşlarıyla birlikte ayrılıp gitti. Yolun bir kısmını aldıklarında aralarında (geçen şeylerden dolayı) birbirlerini kınamaya başladılar. Bir kısmı, diğerlerine: 'Hiç bir şey yapmadınız. Onların güçlerini ve hiddetlerini kırmışken onları bırakıverdiniz. Onların size karşı etrafında toplanacakları liderleri sağ kaldı. Geri dönün de onların köklerini kazıyalım' diyorlardı.

653 Hamrau'l-Esed: Medine'ye 8 mil uzaklıktaki bir yerin adıdır. B.k.z: Mu'cemu'l-Buldân, 2/346.

Onların bu konuşmaları Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşınca, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) sahabe arasında seslenerek onları düşmanla karşılaşmak için onların üzerine yürümeye teşvik edip: 'Bizimle birlikte (Uhud'da düşmanla) çarpışmamış kimselerden başkası gelmesin!' buyurdu.

Abdullah ibn Übeyy, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Seninle beraber bende geleyim mi?' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Hayır' diye cevap verdi.

Müslümanlar çok şiddetli yaralarına ve korkulu hallerine rağmen Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu çağrısına icabet edip: 'İşittik ve itaat ettik' dediler.

Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh) izin isteyerek: 'Ey Allah'ın Resulü! Ben senin katıldığın her savaşa mutlaka katılmak isterim. Fakat babam beni kızlarının başına bıraktı. İzin ver de seninle beraber geleyim' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) (gelmesi için) ona izin verdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve onunla birlikte müslümanlar yürüyüp Hamrâul-Esed'e kadar geldiler. O sırada Ma'bed ibn Ebi Ma'bed el-Huzâî, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek müslüman oldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona; Ebu Süfyan'a yetişerek onu savaştan caydıracak şeyler söylemesini emretti. O da Ebu Süfyân'a Ravha'da yetişti. Ebu Süfyân onun müslüman olduğunu bilmiyordu. Ona: 'Ey Ma'bed! Arkanda ne var?' diye sordu. O da: 'Muhammed ve sahabileri, size ateş püskürüyorlar. Benzeri görülmemiş bir orduyla yola çıkmışlar. Üstelik sahabilerinden Uhud'a onunla çıkmamış olanlar çok pişman olmuşlar' deyince, Ebu Süfyan: 'Sen ne diyorsun?' dedi. Ma'bed: 'Ordunun öncü birlikleri şu tepelerin arkasına süratle geçinceye kadar yola koyulmandan başka bir yol göremiyorum' dedi. Ebu Süfyân: 'Vallahi, biz, onların kökünü kazımak için onların üzerine bir daha saldırmak üzere toplanmıştık' dedi. Ma'bed: 'Sakın böyle yapma! Ben sana nasihat ediyorum' dedi. Bunun üzerine ökçeleri üzerine Mekke'ye döndüler.

Bu sırada Ebu Süfyân, Medine'ye gitmek isteyen müşriklerden biriyle karşılaştı. Ona: 'Mekke'ye geri döndüğünde devene kuru üzüm yükletmem karşılığında Muhammed'e bir haber götürebilir misin?' dedi. O da: 'Evet, (haber götürürüm)' dedi. Ebu Süfyân: 'Muhammed'e, bizim, kendisinin ve ashabının kökünü kazımak için saldırmak üzere toplandığımızı haber ver' dedi. Ebu Süfyan'ın sözü müslümanlara ulaşınca sahabiler şöyle dediler:

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ لَمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ

"'Allah bize yeter. O, ne güzel vekîldir!' (dediler). Bunun üzerine, kendilerine hiçbir fenalık dokunmadan, Allah'ın nimet ve keremiyle (Medine'ye) geri geldiler. Böylece Allah'ın rızasına uymuş oldular. Allah büyük kerem sahibidir." (Al-İmran: 3/173-174)[654]

2. Ebu Seleme Seriyyesi

Daha öncede geçtiği üzere; Uhud Savaşı hicri 3. yılın Şevval ayının yedisinde Cumartesi günü gerçekleşmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye dönüp Şevval'in geri kalan günleri ile Zilkade, Zilhicce ve Muharrem aylarını orada geçirdi.

Muharrem ayının hilali girince, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, Huveylid'in iki oğlu Talha ile Seleme'nin, kendi kavimleri ile onlara uyan (diğer kabile)ler arasında dolaşıp Esed ibn Huzeyme oğulları kabilesini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le savaşa çağırmak için dolaştıkları haberi ulaştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Seleme'yi bir sancak bağlayarak beraberinde Ensar ve Muhacirlerden 150 adamla birlikte onların üzerine gönderdi. Bunlar, deve ve koyun sürüsü ele geçirdiler. Savaş olmadı. Ebu Seleme, bunların hepsini Medine'ye getirdi.

3. Abdullah ibn Uneys Seriyyesi

Muharrem ayının beşi olunca, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, Hâlid ibn Süfyân ibn Nübeyh el-Hüzelî'nin kendisine karşı bir ordu topladığı haberi geldi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hâlid ibn Süfyân ibn Nübeyh el-Hüzelî'e karşı Abdullah ibn Üneys (radıyallâhu anh)'ı gönderdi. Abdullah ibn Üneys (radıyallâhu anh) onu öldürdü.

---

654 İbn Kesîr, Bidâye, 2/464'te de geçtiği üzere; İbn İshâk bu rivayeti nakledip: Bana Abdullah ibn Ebi Bekr haber verdi dedi ve sonra da bu rivayeti nakletti. Fakat bu rivayet, mürsel veya mu'daldır. Buhârî, Meğâzî 25'de bu rivayeti Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle rivayet etmiştir: "Âişe (radıyallâhu anhâ), "Yara aldıktan sonra yine Allah'ın ve Resulü'nün çağrısına uyanlar (özellikle) bunların içlerinden iyilik yapanlar ve takvâ sahibi olanlar için pek büyük bir mükâfat vardır" (Âl-i İmrân: 3/172) âyeti ile ilgili olarak (yeğeni) Urve'ye: 'Ey kızkardeşimin oğlu! Baban Zubeyr ile (benim babam) Ebu Bekr, bu âyette bildirilen iyilik yapan ve takva sahibi kimselerdendir' dedi ve devamla da: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşı'nda yaralandığı ve müşrikler de geri dönüp gittiğinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların tekrar (Medine'ye) dönüp geleceklerinden endişe etti. Bundan dolayı (sahabilerine): 'Onların peşinden kim gider?' buyurdu. (Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu daveti üzerine) sahabilerden yetmiş kişi öne atıldı' dedi."

Abdülmü'min ibn Halef ed-Dimyâtî der ki: Abdullah ibn Üneys (radıyallâhu anh), Hâlid ibn Süfyân ibn Nübeyh el-Hüzelî'nin başını Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirip onun önüne koydu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abdullah ibn Üneys (radıyallâhu anh)'a bir asa verip: 'Bu, benimle senin aranda kıyamet günü bir işarettir' buyurdu.

Abdullah ibn Üneys (radıyallâhu anh)'a ölüm yaklaşınca, asanın kendisiyle beraber kefenine konulmasını vasiyet etti.

Abdullah ibn Üneys (radıyallâhu anh)'ın Medine'den ayrı kalışı, 18 gece sürmüştü. Muharrem ayının çıkmasına yedi gün kala Cumartesi günü (Medine'ye) geri gelmişti.[655]

4. Reci' Vakası

Sâfer ayı girince, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, Âdal[656] ve Kâra kabilelerinden bir topluluk geldi. Bunlar, aralarında İslâm'ın yayıldığını söylediler ve Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den kendileriyle birlikte onlara dini öğretecek ve Kur'ân okutacak kimseler göndermesini istediler.

Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), -İbn İshâk'a göre 6 kişi ve Buhârî'ye göre ise 10 kişiyi- onlarla birlikte gönderdi. Başlarına da Mersed ibn Ebi Mersed el-Ganevî (radıyallâhu anh)'ı emir yaptı.[657] Bu sahabilerin arasında Hubeyb ibn Adiyy (radıyallâhu anh) da vardı.

Bunlar hep birlikte yola koyuldular. Hicaz dolaylarında Hüzeyloğulları'na ait bir su olan Recî'ye vardıklarında, sahabileri götüren kimseler müslümanlara ihanet ettiler ve onlara karşı Hüzeyl kabilesinden yardım istediler. Onlar da gelip müslümanları çevirerek hemen hepsini öldürdüler. Sadece Hubeyb ibn Adiyy (radıyallâhu anh) ile Zeyd ibn Desine (radıyallâhu anh)'ı esir aldılar. Bu ikisini götürüp Mekke'de sattılar. Bu ikisi, Bedir Savaşı'nda Kureyş'in ileri gelenlerinden bazılarını öldürmüşlerdi.

Hubeyb (radıyallâhu anh)'a gelince, o, (kendisini satın alan) kimselerin yanında hapsedilmiş olarak bir müddet kaldı. Sonra onun öldürülmesine karar

655 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/496'te bu hadisi İbn İshâk'tan, Muhammed ibn Ca'fer ibn Zübeyr yoluyla İbn Abdullah ibn Uneys yoluyla babasından rivayet etmiştir. Yalnız bu hadisin senedinde, Abdullah ibn Uneys'in oğlunun cehaleti ile ilgili bir problem var.

656 Adal, Hûn ibn Huzeyme ibn Müdrike ibn İlyâs ibn Mudarr soyundan bir kol olup Adal b. Dîş'e nispet edilirler. Kâra ise Hûn'un soyundan bir kol olup Dîş'e nispet edilirler. Kâra'nın aslı, içerisinde taşlar bulunan siyah bir tepedir. Belki de Kâralılar, bu tepenin yanına yerleşip orada kaldıklarından dolayı "Kâra" diye isimlendirilmiş de olabilir.

657 İbn İshâk'ın "Siyer"inde de böyle geçmektedir. "Sahîh"te ise onlara Âsım ibn Sâbit (radıyallâhu anh)'ın emir tayin edildiği belirtilmektedir. "Sahîh"teki rivayet, sened bakımından daha sahihtir.

verdiler. Onu Harem'den çıkarıp Ten'im'e götürdüler. Asmaya karar verdiklerinde Hubeyb (radıyallâhu anh): 'Beni bırakın da iki rekat namaz kılayım' dedi. Bunun üzerine onu bıraktılar, o da iki rekat namaz kıldı. Selam verince: 'Vallahi, eğer korktu (da ondan uzatıyor) demeyecek olsaydınız namazı daha da uzatacaktım' dedi. Sonra da 'Allahım! Onların kaç kişi olduklarını say, onları teker teker öldür ve onlardan hiçbirini sağ bırakma' dedi. Sonra da şu şiiri okudu:

لَقَدْ أَجْمَعَ الأَحْزَابُ حَوْلِي وَأَلَّبُوا ... قَبَائِلَهُمْ وَاسْتَجْمَعُوا كُلَّ مَجْمَعِ

وَكُلُّهُمْ مُبْدِي الْعَدَاوَةِ جَاهِدٌ ... عَلَيَّ لأَنِّي فِي وِثَاقٍ بِمَضْيَعِ

وَقَدْ قَرَّبُوا أَبْنَاءَهُمْ وَنِسَاءَهُمْ ... وَقُرِّبْتُ مِنْ جِذْعٍ طَوِيلٍ مُمَنَّعِ

إِلَى اللهِ أَشْكُو غُرْبَتِي بَعْدَ كُرْبَتِي ... وَمَا أَرْصَدَ الأَحْزَابُ لِي عِنْدَ مَصْرَعِي

فَذَا الْعَرْشِ صَبِّرْنِي عَلَى مَا يُرَادُ بِي ... فَقَدْ بَضَّعُوا لَحْمِي وَقَدْ يَاسَ مَطْمَعِي

وَقَدْ خَيَّرُونِي الْكُفْرَ وَالْمَوْتُ دُونَهُ ... فَقَدْ ذَرَفَتْ عَيْنَايَ مِنْ غَيْرِ مَجْزَعِ

وَمَا بِي حِذَرًا الْمَوْتِ إِنِّي لَمَيِّتٌ ... وَإِنَّ إِلَى رَبِّي إِيَابِي وَمَرْجِعِي

وَلَسْتُ أُبَالِي حِينَ أُقْتَلُ مُسْلِمًا ... عَلَى أَيِّ شِقٍّ كَانَ فِي اللهِ مَضْجَعِي

وَذَلِكَ فِي ذَاتِ الإِلَهِ وَإِنْ يَشَأْ ... يُبَارِكْ عَلَى أَوْصَالِ شِلْوٍ مُمَزَّعِ

فَلَسْتُ بِمبدٍ لِلْعَدُوِّ تَخَشُّعًا ... وَلاَ جَزَعًا إِنِّي إِلَى اللهِ مَرْجِعِي

“Gruplar, etrafımda toplandılar. Kabilelerini de bir araya getirip her grubun toplanmasını istediler.

Hepsi düşmanlıklarını açığa vurup benim aleyhime çalışıyorlardı. Çünkü ben, dar ağacının ipine bağlıyım.

Oğullarını ve hanımlarını etrafıma topladılar. Asılmak üzere uzun sağlam bir dar ağacına yaklaştırıldım.

Kederimden sonra garipliğimi de Allah'a şikâyet ediyorum. Bu grupların ölümüm anında bana hazırladıklarını da (Allah'a şikayet ediyorum).

Ey Arşın sahibi! Bana yapılmak istenilene karşı beni sabırlı kıl. Etimi parçaladılar da umudum kesildi.

Beni küfür ve ölümü seçmede serbest bıraktılar. Gözlerim yaşla doldu. Fakat korkudan sızlanmıyorum.

Ölümden çekinmiyorum. Ben zaten ölüyüm. Gidişim de dönüşüm de Rabb'imedir.

Müslüman olarak öldürüleyim de, ne tarafta öldürüldüğüme önem vermiyorum. Yatacağım yer, Allah yolundadır.

Bu, İlah-i zatın içindir. Dilerse, parçalanmış bir cesedin mafsal kalıntılarını mübarek kılar.

Düşmana karşı alçalacak da ve korkacak da değilim. Benim dönüşüm Allah'adır."

Ebu Süfyân, Hubeyb (radıyallâhu anh)'a: 'Şimdi Muhammed bizim yanımızda olup onun boynu vurulsa da sen ailenin yanında olsaydın, sevinir miydin?' diye sordu. Hubeyb (radıyallâhu anh): 'Hayır, vallahi. Ben, ailemin yanında olup ta Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bulunduğu yerde bir dikenin bile batıp acıtmasını istemem' dedi.[658]

"Sahîh"te, Hubeyb (radıyallâhu anh)'ın şehit edileceği zaman iki rekat namaz kılma adetini başlatan kimse olduğu kaydedilmektedir.[659]

Ebu Ömer ibn Abdilberr, Leys ibn Sa'd'dan aktardığı bir rivayette Zeyd ibn Hârise (radıyallâhu anh)'ın da bu iki rekat namazı kıldığını nakletmiştir.

Yine Hucr ibn Adiyy (radıyallâhu anh) da, Muaviye, (bugünkü) Şam şehrine bağlı Azrâ diyarında onun öldürülmesini emrettiğinde aynı şekilde iki rekat namaz kılmıştır.

Sonra Hubeyb (radıyallâhu anh)'ı astılar, cesedini bekleyecek birini görevlendirdiler. Amr ibn Ümeyye ed-Damrî (radıyallâhu anh) geceleyin gelip onu asıldığı darağacıyla beraber alıp götürdü ve onu defnetti.

Hubeyb (radıyallâhu anh) esirliği sırasında Mekke'de hiç bulunmamasına rağmen bir salkım üzüm yerken görülmüştü.[660]

658 İbn Kesir, Bidâye, 2/479-481'de geçtiğine göre; bu rivayeti, İbn İshâk ile Musa ibn Ukbe nakletmiştir. Buhârî'de, Meğazi 28'de bunu benzer lafızla Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

659 Buhârî, Meğazi 28'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

660 Buhârî, Meğazi 28

Zeyd ibn Desine (radıyallâhu anh)'a gelince, Safvân ibn Ümeyye onu satın alıp babasına karşılık onu öldürdü.

Musa ibn Ukbe, bu olayın sebebini şöyle aktarmıştır: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu birliği Kureyş hakkında araştırma yapmaları için göndermişti. Lihyânoğulları da onların yollarını kesip engellemişlerdi.

5. Bi'r-i Maûne Vakası

Yine bu ayda, hicri 4. yılın Safer ayında Bi'r-i Maune (=Maune kuyusu) olayı meydana geldi. Bunun özeti şöyledir:

Mulâibu'l-Esinne denilen Ebu Berâ Âmir ibn Mâlik, Medine'ye Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu İslâm'a davet etti. Fakat o, (bu çağrı karşısında) ne müslüman oldu ve ne de (bu çağrıdan) uzak durdu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Ey Allah'ın Resulü! Ashabını dinine davet için Necidlilere gönderirsen onların bu davete icabet edeceklerini umarım' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Necidliler'in onlara zarar vermesinden korkarım' buyurdu. Ebu Bera: 'Ben onları korurum' dedi.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), -İbn İshâk'ın ifadesine göre 40 ve "Sahih-i (Buhârî)"deki ifadeye göre ise 70 kişiyi- onunla beraber gönderdi. Fakat "Sahîh-i (Buhârî)"de geçen sayı sahih olandır.[661] Bunların başlarına da, Mu'nik Liyemût diye (şehidliğe çabuk kavuştuğu için böyle) lakablanan Sâideoğulları'ndan Münzir ibn Amr (radıyallâhu anh)'ı emir tayin etti. Bunlar, müslümanların en hayırlılarından, onların en faziletlilerinden, önde gelenlerinden ve kurra (hafız)larındandı.

Bunlar, Mâune kuyusuna kadar geldiler ve (orada) konakladılar. Kuyu, Âmiroğulları toprakları ile Süleymoğulları taşlığı arasında bulunmaktaydı. Burada konakladılar. Sonra da Ümmü Süleym (radıyallâhu anhâ)'nın kardeşi Harâm ibn Milhân (radıyallâhu anh)'ı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mektubu ile Allah düşmanı Âmir ibn Tufeyl'e gönderdiler. Âmir ibn Tufeyl mektubun içine bakmadı. Bir adama emretti, o da mızrağıyla Harâm ibn Milhân (radıyallâhu anh)'ı arkadan mızrakladı. Mızrak kendisini delip geçtiğinde kanı görünce Harâm ibn Milhân (radıyallâhu anh): 'Ka'be'nin Rabbine yemin ederim ki, ben kazandım' dedi.

Allah düşmanı hemen bunun ardından (müslümanlardan) geri kalanlarla çarpışmak için Âmiroğulları'nı savaşa çağırdı. Müslümanlar, Ebu Bera'nın

661 Buhârî, Cihâd 9, Meğazi 28'de bu hadisi Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

himayesinde olduğundan dolayı onlar ona katılmadılar. Bunun üzerine Süleymoğulları'nı savaşa çağırdı. Usayya, Ri'l ve Zekvân kabileleri onun davetine katıldılar. Bunlar gelip Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabını çepeçevre kuşattılar. Sahabiler, Ka'b ibn Zeyd ibn Neccâr dışında hepsi son adamları da şehit edilinceye kadar savaştılar. Ka'b, (son nefesini veriyordiye) savaş alanından şehitlerin arasına taşındı.[662] Ka'b (radıyallâhu anh), Hendek Savaşı'nda şehid olana kadar yaşadı.

Bu sırada Amr ibn Ümeyye ed-Damrî (radıyallâhu anh) ile Münzir ibn Ukbe ibn Âmir (radıyallâhu anh), Müslümanların hayvanlarını otlatmaktalardı. Bunlar, olay yerinin üzerinde kuşların dolaştığını gördüler. Bunun üzerine Münzir ibn Muhammed (radıyallâhu anh) hemen savaş alanına inip arkadaşlarıyla beraber şehid oluncaya kadar müşriklerle savaştı.

Amr ibn Ümeyye ed-Damrî (radıyallâhu anh) ise esir alındı. Âmr ibn Ümeyye, kendisinin Mudarr kabilesinden olduğunu söyleyince, Âmir onun alnındaki kakülünü kesip annesinin bir adağını yerine getirmek için onu âzad etti.

Bunun üzerine Amr ibn Ümeyye ed-Damrî oradan ayrıldı. Kanat vadisinin başlangıcında bulunan Karkara denilen yere vardığında bir ağacın gölgesinde konakladı. Bu sırada Kilâboğulları'ndan iki adam gelmişti. Onlar da onun yanında konakladılar. Bu iki adam uyuyunca, Amr ibn Ümeyye ed-Damrî, arkadaşlarının intikamını aldığını düşünerek ansızın saldırıp onları öldürdü. Onların üzerinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir emanı/ahidnamesi vardı. Fakat Amr ibn Ümeyye ed-Damrî bunu bilmiyordu. Medine'ye gelince bu yaptığını Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a haber verdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Doğrusu sen, (haksız yere) iki kişiyi öldürmüşsün. Onların diyetini mutlaka ödeyeceğim' buyurdu.[663]

---

662 Kâmûs, 2/302, 303

663 Zehebî, Târîhu'l-İslâm, 1/343'te de geçtiği üzere; İbn İshâk bunu mürsel olarak rivayet etmiştir. Buhârî'de, Meğâzî 28'de bu hadisi Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ خَالَهُ أَخٌ لِأُمِّ سُلَيْمٍ فِي سَبْعِينَ رَاكِبًا وَكَانَ رَئِيسَ الْمُشْرِكِينَ عَامِرُ بْنُ الطُّفَيْلِ خَيَّرَ بَيْنَ ثَلَاثِ خِصَالٍ فَقَالَ يَكُونُ لَكَ أَهْلُ السَّهْلِ وَلِي أَهْلُ الْمَدَرِ أَوْ أَكُونُ خَلِيفَتَكَ أَوْ أَغْزُوكَ بِأَهْلِ غَطَفَانَ بِأَلْفٍ وَأَلْفٍ فَطُعِنَ عَامِرٌ فِي بَيْتِ أُمِّ فُلَانٍ فَقَالَ غُدَّةٌ كَغُدَّةِ الْبَكْرِ فِي بَيْتِ امْرَأَةٍ مِنْ آلِ فُلَانٍ ائْتُونِي بِفَرَسِي فَمَاتَ عَلَى ظَهْرِ فَرَسِهِ فَانْطَلَقَ حَرَامٌ أَخُو أُمِّ سُلَيْمٍ وَهُوَ رَجُلٌ أَعْرَجُ وَرَجُلٌ مِنْ بَنِي فُلَانٍ قَالَ كُونَا قَرِيبًا حَتَّى آتِيَهُمْ فَإِنْ آمَنُونِي كُنْتُمْ وَإِنْ قَتَلُونِي أَتَيْتُمْ أَصْحَابَكُمْ فَقَالَ أَتُؤْمِنُونِي أُبَلِّغْ رِسَالَةَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلَ يُحَدِّثُهُمْ وَأَوْمَئُوا إِلَى رَجُلٍ فَأَتَاهُ مِنْ خَلْفِهِ فَطَعَنَهُ قَالَ هَمَّامٌ أَحْسِبُهُ حَتَّى أَنْفَذَهُ بِالرُّمْحِ قَالَ اللهُ أَكْبَرُ فُزْتُ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ

"Peygamber (s.a), Enes'in dayısı Haram ibn Milhân'ı -ki o, Enes'in annesi Ümmü Süleym'in erkek kardeşidir- yetmiş süvârî içinde Âmiroğulları kabilesine gönderdi. Bu göndermenin se-

6. Nadîroğulları Gazası

İşte bu olay, Nadîroğulları savaşına neden oldu. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Amr ibn Ümeyye ed-Damrî (radıyallâhu anh)'ın Kilaboğulları'ndan öldürdüğü bu iki kimsenin diyetini ödemede yardımcı olmaları için (aralarındaki anlaşmadan dolayı bir grup sahabisiyle birlikte) Nadîroğulları'nın yanına çıkıp gitti. Onlar: 'Tamam yapalım, ey Ebu'l-Kâsım! Şuraya otur da ihtiyacını giderelim' dediler. Sonra da (toplanıp) bu meseleyi görüşmeye koyuldular.

Bu sırada şeytan, üzerlerine yazılmış olan bedbahtlığı onlara şirin gösterdi. Bunun üzerine onlar, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i öldürme kararı aldılar ve: 'Hanginiz şu değirmen taşını alıp (yüksekçe bir yere) çıkar ve onu Muhammed'in başının üzerine atıp ta onun kafasını parçalar?' dediler. Onların en bedbahtları olan Amr ibn Cihâş –Allah ona lanet etsin- ileri atılıp: 'Ben' dedi. Selâm ibn Mişkem, onlara: 'Yapmayın. Vallahi, kurduğunuz bu plan kesinlikle ona bildirilir. Bu iş, onunla bizim aramızda mevcut bulunan anlaşmayı bozmak demektir' dedi.

Bunun üzerine Rabbinden Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e vahiy gelip onların hazırladıkları planı ona haber verdi. Hz. Peygamber (sallallâhu

---

bebi şudur: (Oradaki) müşriklerin lideri olan Âmir ibnu't-Tufeyl (Âmiroğulları heyetiyle beraber Medine'ye) Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiği zaman, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şu üç teklif arasında muhayyer kıl(ıp bunlardan birini tercih etmesini söyley) ip: '1. Ya şehirliler senin, köylüler benim olur,

2. Veya hepsi senin olur, ben de sana halife olurum. 3.Veyahut bunlardan hiçbirini kabul etmezsen, o zaman bini (böyle atlı) ve bini de (şöyle atlı) olan Gatafânlılarla sana hücum ederim' dedi. (Bu teklifler üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allahım! Âmir'in belâsını bana bırakmadan kendin sav' diye bedduâ etti.) Bunun üzerine Âmir, Selûloğullarından bir kadın olan Ümmü filanın evinde tâûn hastalığına yakalandı. Boynunda hıyarcığa benzer bir şişlik meydana geldi. Bunu görünce fena hâlde canı sıkılan) Âmir: 'Hem deve taununa benzer bir şişlik ve hem de Selûl ailesinden bir kadının evinde! İşte bu hiç olmadı!' diye hayıflandı. Sonra da: 'Atımı getirin!' dedi. Atının sırtında öldü. (Yetmiş kişilik bu birliğin komutanı olan Münzir ibn Amr, önce Harâm ibn Milhân ile iki arkadaşını ileriye gönderdi.) Ümmü Süleym'in erkek kardeşi olan Harâm ibn Milhân gitti. Onun beraberinde aksak bir adam ve bir de filancaoğullardan (diğer) adam da gitti.

Harâm ibn Milhân, (iki arkadaşına) şu talimâtı verdi: 'Ben, Âmiroğullarının yanına varıncaya kadar bana yakın durun. Eğer onlar bana emân verirlerse, siz bana yakın durumdasınız. Yok eğer beni öldürürlerse siz hemen diğer arkadaşlarınızın yanına gidersiniz' dedi. Harâm ibn Milhân, (Âmir ile beraberindekilere): 'Bana emân veriyor musunuz, (eğer bana eman veriyorsanız) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elçiliğini (size) ulaştırayım!' diyerek onlarla konuşmaya başladı. O bu durumda iken düşmanlar (kendi içlerinden) bir adama işaret ettiler. O kişi, Harâm ibn Milhân'a arka tarafından yaklaşıp mızrağını ona sapladı. (Hadisin râvîsi) Hemmâm: 'Zannederim ki, saplayan kişi, bu mızrağı Harâm ibn Milhân'ın öbür yanından, yânî göğsünden dışarı çıkartmıştır' dedi. Harâm ibn Milhân, bu ölüm darbesini alınca (bedeninden fışkıran kana ellerini bulayıp başına ve yüzüne sürüp): 'Allâhu Ekber, Ka'be'nin Rabbi'ne yemin ederim ki, ben, kazandım!' diye bağırdı......"

aleyhi ve sellem) hemen yerinden kalkıp Medine'ye doğru yöneldi. Ashabı (arkasından) ona yetişip: 'Kalkıp gittin, farkına varmadık' dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara Nadiroğulları Yahudilerinin planını haber verdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yahudilere: 'Medine'den çıkın. Burada benimle birlikte oturmayın. Size on gün süre tanıyorum. Bu süreden sonra Medine'de hanginizi bulursam boynunu vururum' diye haber gönderdi. Bu haber üzerine birkaç gün kalıp yol hazırlığı yapmaya başladılar.

Münafık(ların lideri olan) Abdullah ibn Übeyy, onlara: 'Yurdunuzdan çıkmayın. Beraberimde, kalenize girip önünüzde ölecek iki bin kişilik ordum var. Kurayza kabilesi ve Gatafan'dan müttefikleriniz de size yardım ederler' diye haber gönderdi. Onların reisleri olan Huyeyy ibn Ahtab, Abdullah ibn Übeyy'in bu sözlerine tamah edip Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Biz yurdumuzdan çıkmayacağız. Aklına geleni yap!' diye haber gönderdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile ashabı tekbir getirip Huyeyy ibn Ahtab'a doğru yola koyul dular. Sancağı Ali ibn Ebi Tâlib taşıyordu. İslâm ordusu onların yurduna varınca onlar kalelerinden müslümanlara ok ve taş atmaya başladılar. Kurayza kabilesi onlardan ayrıldı. Abdullah ibn Übeyy ile Gatafanlı müttefikleri de onlara ihanet ettiler. Bundan dolayı Yüce Allah, onların durumunu bir benzetmeyle şöyle tasvir etti:

كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ

"...Tıpkı şeytan gibi. Hani şeytan, insana: 'İnkâr et!' der. Bunun üzerine insan da inkâr edince, bu defa şeytan: 'Ben senden uzağım!' der."[664]

Haşr Sûresi, Nadîroğulları suresidir. Bu sûrede, onların kıssalarının başlangıcı ve sonucu anlatılmıştır. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Nadîroğulları'nı kuşatma altında tuttu, onların hurma ağaçlarını kestirip yaktırdı.[665] Bunun üzerine yahudiler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Biz Medine'den çıkacağız' diye haber gönderdiler. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), silah dışında bir devenin taşıyabileceği eşyalarını yanlarına almaları, kendi başlarını ve çoluk çocuklarını alıp çıkmaları şartıyla onları kaleden indirdi.

664 Haşr: 59/16

665 Buhârî, Meğâzî 14, Muzaraa 6, Cihad 154, Tefsiru Sure-i Haşr 2; Müslim, Cihad 30 (1746); Ebu Dâvud, Cihad 83 (2615); Tirmizî, Siyer 4 (1552), Tefsiru'l-Kur'an 60 (3302); Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 5/181, 182, 6/483; İbni Mâce, Cihad 31 (2844); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 2/7, 52, 86, 140; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 9/83'de bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (bu savaş sonucunda) çeşitli mallar ve silahlar ele geçirdi. Nadîroğulları'ndan ele geçen bütün ganimetler kendi musibetleri ve müslümanların yararı uğruna harcaması için tamamen Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait oldu. Beşte birini alıp gerisini (müslümanlar arasında) paylaştırmadı. Çünkü bu ganimetleri Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Allah ihsan etti. Müslümanlar bunları ele geçirmeleri için ne at ve ne deve koşturdular. Ama Kurayza gazasından ele geçen ganimetlerin beşte birini ayırıp geri kalanını (müslümanlar arasında) paylaştırdı.

İmam Mâlik der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kurayza ganimetlerinin beşte birini kendisine ayırıp geri kalanını (müslümanlar arasında) paylaştırdı. Ama Nadîroğulları'nın ganimeti konusunda bunu yapmadı.[666] Çünkü müslümanlar, Nadîroğulları'na karşı at ve deve koşturmadılar. Oysa Kurayzaoğullarına karşı at ve deve koşturmuşlardır."

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Nadîroğulları yahudilerini, aralarında reisleri Huyeyy ibn Ahtab da bulunduğu halde Hayber'e sürgün etti ve silahlarını ele geçirdi; arazilerine, yurtlarına ve mallarına el koydu. Silah olarak elli zırh, elli tolga ve üç yüz kırk kılıç buldu.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Nadîroğulları ile ilgili olarak): 'Muğîreoğulları'nın Kureyş içindeki konumu ne ise Nadîroğulları'nın kavimleri arasındaki konumu odur' buyurdu. Bu olay hicretin 4. senesi Rebîulevvel ayında meydana gelmiştir.[667]

Bu gaza hakkında Haşr Sûresi nazil olmuştur. Bu anlattıklarımız, Meğazî ve Siyer yazarlarına göre en sahih olandır.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir ay boyunca rükudan sonra[668] kunut okuyup Bi'r-i Mâune olayında kurraları öldürenlere beddua etti. Daha sonra bu kabileler, tevbe edip müslüman olarak geldiklerinde onlara beddua okumayı bıraktı.

7. Zâtu'r-Rikâ' Gazası

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zatu'r-Rikâ' gazasına bizzat çıktı. Bu, Necid gazasıdır. Hicretin 4. yılının Cemâziye'l-Ûlâ ayında yola çıktı. Muharrem ayında çıktığı da söylenmiştir.

---

666 Buhârî, Cihad 80'de bunu Ömer (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
كانت أموال بني النضير مما أفاء الله على رسوله صلى الله عليه وسلم مما لم يوجف المسلمون عليه بخيل ولا ركاب
"(Medine'deki yahudi) Nadiroğulları'nın malları, Allah'ın, Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e fey olarak verdiği (ganimetler)dendi. Bu mallar, Müslümanların at ve deve sürerek (savaş yapmak suretiyle) elde ettikleri ganimetlerden değildir."

667 Abdurrezzâk, Musannef, (9732, 9733)'de bu rivayetin tamamını nakletmiştir.

668 Buhârî, Meğazi 28'de bu hadisi Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Muhârib ve Sa'lebe ibn Sa'd ibn Gatafân oğullarıyla savaşmayı istiyordu. Medine'ye Ebu Zerr el-Gıfârî (radıyallâhu anh)'ı (yerine) vekil bıraktı. Osmân ibn Affân (radıyallâhu anh)'ı yerine bıraktığı da söylenmiştir. Ashabından 400 kişinin başında yola çıktı. 700 kişi olduğu da söylenmiştir.

(Yolda giderken) Gatafânlılar'dan bir toplulukla karşılaştılar. Birbirlerine karşı durdular. Fakat aralarında bir savaş meydana gelmedi. Yalnız Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) o gün sahabeye "Korku Namazı" (=Salatu'l-Havf) kıldırdı.[669] İbn İshâk ile bir grup Siyer ve Meğâzî alimi, bu gazanın tarihi ve bu gaza sırasında kılınan korku namazı hakkında böyle söylemişlerdir. Diğer alimler de bu görüşü onlardan almışlardır. Aslında bu durum, gerçekten bir problem ortaya çıkarıyor. Çünkü müşriklerin, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Hendek gazası sırasında güneş batıncaya kadar ikindi namazını kılmaktan alıkoydukları ile ilgili rivayet sahihtir.[670]

"Sünen"de ve İmam Ahmed ile İmam Şafiî'nin –Allah onlara rahmet eylesin- "Müsned"lerinde geçtiğine göre; müşrikler, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını kılmaktan alıkoymuşlardı. O da bu namazların hepsini birden kılmıştı.[671] Halbuki bu olay, korku namazı (ile ilgili Nisa: 4/102. âyetin) nazil olmasından önce idi. Hendek gazası ise hicretin 5. yılında Zatu'r-Rikâ gazasından sonra yapılmış idi.

Anlaşılan o ki; Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ilk kıldığı korku namazı, Usfân'da[672] kıldığı korku namazıdır. Nitekim Ebu Ayyâş ez-Zurakî der ki: "Biz, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte Usfân'da beraber idik. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize öğle namazını kıldırdı. O gün müşriklerin başında komutan olarak Hâlid ibn Velîd vardı. (Hz. Peygamber'le birlikte sahabilerin namaz kılmakta olduğunu gören) müşrikler: 'Gerçekten onların bir gaflet halini yakaladık' dediler. Sonra da: 'Onların bu namazdan sonra bir namazları vardır ki, kendilerine mallarından ve oğullarından daha sevimli olan (ikindi) namazları var' dediler. Bunun üzerine öğle ile ikindi arasında korku namazı (ile ilgili Nisâ: 4/102. âyet) nazil oldu. Derken Hz.

669 Buhârî, Meğazî 31'de bunu Zâtu'r-Rika' Gazvesi'nde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte hazır bulunmuş ve korku namazı kılmış olan Sâlih ibn Havvân (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 7/487'de tercih edilen görüşe göre bu sahabinin isminin Havvân ibn Cübeyr olduğunu belirtmiştir.

670 Buhârî, Meğazî 29; Müslim, Mesacid 209 (631); Tirmizî, Salat 132 (180)'de Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

671 Nesâî, Ezan 22; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/25'de bu hadisi Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

672 Usfân: Mekke ile Cuhfe arasında bulunan bir köydür. B.k.z: Mu'cemu'l-Buldân, 4/137.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize ikindi namazını (şöyle) kıldırdı: Bizi iki gruba ayırdı..." deyip hadisi(n geri kalanını) anlattı.[673] Bu hadisi; İmam Ahmed ile sünen sahipleri rivayet etmiştir.

Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Dacnân[674] ile Usfân arasında bir yerde konaklayarak müşrikleri kuşatmıştı. Müşrikler: 'Bunların kendilerine oğullarından ve mallarından daha sevimli bir namazları var. İşinizi sağlam tutun. Sonra da hep birden onlara hücum edin' dediler. Bunun üzerine Cebrail (a.s.) gelip Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sahabilerini ikiye ayırmasını emretti...." diyerek hadisi(n geri kalan kısmını) anlattı.[675] Tirmizî: 'Bu hadis, hasen sahihtir' demiştir.

Siyer âlimleri arasında Usfân gazasının Hendek savaşından sonra olduğu hususunda herhangi bir görüş ayrılığı yoktur. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in korku namazını Zatu'r-Rikâ' gazası sırasında kıldırdığı rivayeti sahihtir. Böylece Zâtu'r-Rikâ' gazasının, Hendek ve Usfân gazasından sonra olduğu anlaşılmış oldu. Ayrıca Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) ile Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'ın Zâtu'r-Rikâ' gazasına katılmış olmaları da bu görüşü kuvvetlendirmektedir. Nitekim Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'tan, kendisinin Zâtu'r-Rikâ' gazasına katıldığı ve (yürümeden dolayı) sahabenin ayaklarının parçalanması sebebiyle ayaklarına çaput sardıkları rivayet edilmiştir.[676]

Bu, Zâtu'r-Rikâ' gazasının Hayber savaşından sonra olduğuna delâlet etmektedir. Zâtu'r-Rikâ' gazasının, Hendek savaşından önce olduğunu söyleyen, apaçık bir yanlışlığa düşmüştür. Bazı kimseler bu meseleyi kavrayamayınca, lafızlar ve tarihler çatıştığında olayları, ayrı ayrı sayma konusundaki alışkanlıkları üzere, Zâtu'r-Rikâ' gazâsının; biri, Hendek savaşından önce ve diğeri de Hendek savaşından sonra olmak üzere iki kere yapıldığını iddia etmişlerdir. Bu iddiada bulunan kimsenin söyledikleri -sahih olmadığı halde- sahih olsaydı, daha önce Usfân kıssasında belirtilen sebepten ötürü, sahabeye korku namazını birinci defada kıldırmış olması ve bunun da Hendek savaşından sonra olması mümkün olmazdı. Bu iddiada bulunanların buna, Hendek savaşında namazı ertelemenin caiz olup neshedilmediği ve çarpış-

673 Ebu Dâvud, Salatu's-Sefer 12 (1236); Nesâî, Salatu'l-Havf 1; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/59, 60.

674 Dacnân: Mekke ile Medine arasında Mekke'ye yakın Tihame vilâyetinde bir dağdır. (ç)

675 Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 5 (3035); Nesâî, Salatu'l-Havf 1; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 2/522.

676 Buhârî, Meğâzî 31; Müslim, Cihad 149 (1816)'de bu hadisi Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. İşte sahabiler bu savaş sırasında yürümelerinden dolayı ayaklarına bez parçaları dolamışlar, bundan dolayı bu gazveye "Zâtu'r-Rika'(=yamalıklar, sargılar) Gazvesi" adı verilmiştir.

ma esnasında kılmaya imkân buluncaya kadar namazın ertelenmesinin caiz olduğu şeklinde cevap verme hakları vardır. Nitekim İmam Ahmed (rh.a)'in mezhebindeki iki görüşten biri ve daha başkalarının görüşü de budur. Fakat Usfân kıssasında, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabeye ilk korku namazını burada kıldırdığına ve bunun Hendek savaşından sonra olduğuna dair bir çözüm bulamazlar.

Doğrusu; Zâtu'r-Rikâ' gazasının anlatımını buradan (hicri 4. yıldan) alıp Hendek savaşından sonraya, hatta Hayber savaşından sonraya almak gerekirdi. Ancak biz, Megazî ve Siyer âlimlerine uyarak Zâtu'r-Rikâ' gazasını burada zikrettik. Sonra onların yanılgılarının farkına vardık. Tevfik Allah'tandır.

Zâtu'r-Rikâ' gazasının, Hendek savaşından sonra olduğunu; Müslim'in "Sahih"de Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiği şu hadis de delâlet etmektedir. Câbir (radıyallâhu anh) der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte bir gazada bulunuyorduk. Nihayet Zâtu'r-Rika'ya varıp gölgeli bir ağacın yanına geldiğimizde bu ağacı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bıraktık. Daha sonra müşriklerden biri çıkageldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kılıcı da bir ağaçta asılı vaziyetteydi. Gelen müşrik bedevi, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kılıcını (asılı bulunduğu yerden) alıp kınından sıyırarak Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)"e:

- 'Benden korkar mısın?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Hayır, (korkmam)' buyurdu. Bedevi:

- 'Benim saldırmamdan şu anda seni (benden) kim koruyabilir?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Beni senden Allah korur' buyurdu.

Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahâbîleri (yetişip) onu tehdit ettiler. Bunun üzerine bedevi kılıcı kınına soktu ve ağaca astı. Derken namaz için ezan okundu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gruba iki rekat namaz kıldırdı. Sonra onlar, geri çekildiler. Diğer gruba da iki rekat namaz kıldırdı.

Râvî: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dört rekat, cemâat ise iki rekat namaz kılmış oldu' dedi."[677]

Korku namazı, ancak Hendek savaşından sonra meşru kılınmıştır. Hatta bu rivayet, Korku namazının, Usfân savaşından bile sonra olduğuna delâlet etmektedir. Allah, doğruyu en iyi bilendir.[678]

677 Buhârî, Meğâzî 32 (senedsiz olarak); Müslim, Salatu'l-Musafirin 311 (843); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/364; İbn Huzeyme, Sahîh, (1352))

678 Bu gaza için b.k.z: İbn Hişâm, Siret, 2/203-209; İbn Sa'd, Tabakât, 2/61-62; İbn Kesîr, Bidâye, 3/160-168

Müslümanlar, Zâtu'r-Rikâ' gazasından dönüşleri sırasında müşriklerden bir kadını esir aldılar. Bunun üzerine kadının kocası, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabından kan dökünceye kadar geri dönmemeyi adadı. Geceleyin geldi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) müslümanları düşmandan korumak için iki kişiyi gözcülükle vazifelendirmişti. Bunlar, Abbâd ibn Bişr (radıyallâhu anh) ile Ammâr ibn Yâsir (radıyallâhu anh) idiler. Kadının kocası bir ok atıp Abbâd (radıyallâhu anh)'ı vurdu. Bu sırada Abbâd (radıyallâhu anh) namaz kılıyordu. Abbâd, oku söküp çıkarttı. Adam kendisine üç ok atıncaya kadar Abbâd namazını bozmadı ve namaz kılmayı bırakmadı. Nihayet selâm verdi ve arkadaşını uyandırdı. Arkadaşı:

- 'Subhânallâh! Beni niye uyandırmadın?' dedi. Abbâd:

- 'Bir sûre okuyordum, sureyi yarıda kesmek istemedim' diye cevap verdi."[679]

8. İkinci Bedir Gazası

Ebu Süfyan'ın Uhud'dan ayrılışı esnasında: 'Gelecek yıl sizinle buluşma yerimiz Bedir olsun' dediği daha önce geçmişti. Şaban ayı girince, -ertesi yılın Zilkade ayı olduğu da söylenmiştir- Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 1500 kişinin başında buluşma yerine doğru yola çıktı. Müslümanların 10 atı vardı. Sancağını Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh) taşıyordu. Medine'de Abdullah ibn Revâha (radıyallâhu anh)'ı yerine vekil bırakmıştı. Böylece Bedir'e geldi. Orada sekiz gün müşrikleri bekleyerek durdu.

Ebu Süfyan da Mekke'den müşriklerle beraber yola çıktı. 2000 kişiydiler. Yanlarında 50 at vardı. Mekke'den bir konak uzaklıktaki Merruzzahrân'a geldiklerinde Ebu Süfyan, onlara: 'Bu yıl kıtlık yılıdır. Sizi (Mekke'ye) geri götürme fikrindeyim' dedi. Bunun üzerine (oradan) ayrılarak (Mekke'ye) geri döndüler. Sözlerini tutmadılar. Bu nedenle bu gaza, "Bedr-i Mev'id" diye isimlendirilmiştir. Ayrıca "İkinci Bedir" diye de adlandırılmıştır.[680]

9. Dûmetu'l-Cendel[681] Gazası

"Dûme" kelimesi, dal harfi ötreli olarak okunmalıdır. Üstünlü okunuşunda ortaya çıkan "Devme", başka bir yerdir.

679 Ebu Dâvud, Taharet 78 (198)'da bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
680 B.k.z: İbn Hişâm, Siret, 2/203-209; İbn Sa'd, Tabakât, 2/95; Taberî, Târihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, 3/41; İbn Kesîr, Bidâye, 3/169-172
681 Dûmetu'l-Cendel: (Bugünkü) Şam şehrine yedi konaklık mesafede bulunan bir yerin adıdır.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hicretin 5. yılı Rebiülevvel ayında oraya doğru yola çıktı. Bunun sebebi; kendisine orada Medine'ye yürümek isteyen büyük bir topluluğun bulunduğu haberinin ulaşmasıdır. Dûmetü'l-Cendel ile Medine arası on beş gecelik bir mesafedir. Şam'dan da beş gecelik uzaklıktadır.

Medine'de Siba' ibn Urfuta el-Gifârî (radıyallâhu anh)'ı yerine vekil bıraktı. Müslümanlardan 1000 kişinin başında yola koyuldu. Beraberinde Uzreoğulları'ndan Mezkur adında bir kılavuz vardı. Onlara yaklaştığında müşrikler batıya doğru yönelmişlerdi. Deve ve koyunlarının izlerini buldu. Bunun üzerine müslümanlar onların hayvanlarına ve çobanlarına baskın yaptılar. Ölenler öldü, kaçabilenler kaçtı. Bu haber, Dûmetü'l-Cendel halkına gelince dağıldılar. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların yurtlarında konakladı. Orada, Dûmetü'l-Cendel halkından hiç kimseyi bulamadı. Birkaç gün burada kaldı. Etrafa seriyyeler, birlikler gönderdi. Onlardan hiçbir kimseyi bulamadılar. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye geri döndü. Bu gazada Uyeyne ibn Hısn ile bir anlaşma yaptı.[682]

10. Müreysî'[683] Gazası

a. Müreysi Gazasının Gelişimi

Müreysî' gazası, hicretin 5. yılı Şaban ayında meydana geldi. Bu gazanın sebebi, Hz Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Mustalıkoğulları'nın reisi Hâris ibn Ebi Dırâr'ın, kavmi arasında dolaşarak onları ve Araplardan söz geçirebildiklerini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le savaşmak üzere davet ettiği haberi ulaştı. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Büreyde ibnu'l-Husayb el-Eslemî (radıyallâhu anh)'ı, durumu öğrenmesi için gönderdi. Büreyde (radıyallâhu anh), onların yanına varıp Hâris ibn Ebi Dırâr'la karşılaşıp onunla konuştu. Bunun üzerine Büreyde (radıyallâhu anh), Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geri dönüp ona onların durumunu haber verdi.

Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) müslümanları savaşa çağırdı, onlar da savaşa çıkmak için acele ettiler. Bundan önce hiçbir gazaya katılmamış bir grup münafık da kendileriyle birlikte yola çıktı. Medine'de Zeyd ibn Hârise (radıyallâhu anh)'ı yerine vekil bıraktı. Ebu Zerr el-Gıfârî (radıyallâhu anh)'ı yerine vekil bıraktığını söyleyenler olduğu gibi, Nümeyle ibn Abdullah el-Leysî (radıyallâhu anh)'ı da yerine bıraktığını söyleyenler vardır.

682 B.k.z: İbn Hişâm, Siret, 2/213; İbn Sa'd, Tabakât, 2/62, 63; Taberî, Târihu'l-Ümem ve'l-Mülûk, 3/43; İbn Kesîr, Bidâye, 3/177, 178

683 **Müreysi:** Huzaa kabilesinin çevresinde konakladığı bir kuyunun adıdır. (ç)

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Şaban ayından iki gece geçtikten sonra Pazartesi günü yola çıktı. Hâris ibn Ebi Dırâr ile yanında bulunanlara, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendilerine doğru gelmekte olduğu ve Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Müslümanlardan haber getirmek üzere yolladığı casusun öldürüldüğü haberi ulaşınca büyük bir korkuya kapıldılar. Bunun üzerine yanlarında bulunan Araplar onlardan ayrıldılar.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Müreysî'ye vardı. Burası, suyun bulunduğu bir yer idi. Çadırını burada kurdu. Yanında Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) ile Ümmü Seleme (r.anha) vardı. Derken savaşa hazırlandılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabına saf tutturdu. Muhacirlerin sancağı Hz. Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh)'ta ve Ensarın sancağı ise Sa'd ibn Ubâde (radıyallâhu anh)'da idi. Bir müddet karşılıklı olarak birbirlerine ok attılar. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabına emretti ve hep birden hücuma kalktılar. Zafer müslümanların oldu. Müşrikler bozguna uğradı, ve öldürüldüler. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) düşmanın kadın ve çocuklarını esir aldı, deve ve koyun sürülerini ele geçirdi. Bir kişi dışında müslümanlardan hiçkimse öldürülmedi. Abdülmümin ibn Halef, "Sîret" adlı kitabında ve daha başkaları böyle söylemektedirler. Bu, bir yanılgıdır. Çünkü aralarında savaş olmamıştır. Ancak düşmana su kenarında baskın yapıp onların çocukları, kadınları ve mallarını ele geçirmiştir. Nitekim "Sahîh"te: "Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mustalıkoğulları üzerine onlar gafilken hücum etti..." denmekte ve hadis(in geri kalanı) zikredilmektedir.[684]

Esir alınanlar arasında, kabilenin reisi Hâris'in kızı Cüveyriye de vardı. Cüveyriye, Sâbit ibn Kays (radıyallâhu anh)'ın payına düşmüş, Sabit de onunla kölelik sözleşmesi yapmıştı. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cüveyriye'nin kölelikten kurtulması için gereken parayı (Sâbit'e) ödedi ve sonra da onunla evlendi. Müslümanlar bu evlilik sebebiyle: 'Onlar, Allah Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hısımlarıdır' diyerek Mustalıkoğulları'ndan yüz esir köleyi azad edip serbest bıraktılar.[685]

İbn Sa'd der ki: Bu gazada, Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'ya ait bir gerdanlık düştü de onu aramaya koyuldular. Neticede teyemmüm âyeti nazil oldu.

b. İfk Olayı ve İfk Olayından Alınacak Dersler ile İbretler

Bu olayda, gerdanlığın kaybolması ve aranması sebebiyle meydana gelen ifk hâdisesi yer almıştır. (Bazıları iki olayı birbiriyle karıştırmışlardır.) Biz burada ifk hâdisesine işaret edeceğiz.

684 Buhârî, Itk 13; Müslim, Cihad 1 (1730); Ebu Dâvud, Cihad 91 (2633)'ta bu hadisi Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
685 Ebu Dâvud, Itk 2 (3931)'ta bu hadisi Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu gazaya çıktığında çekilen kur'anın Âişe'ye çıkması sebebiyle Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beraberinde onu götürmüştü. Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), hanımları arasındaki âdeti buydu. Gazadan döndükleri sırada bir yerde konakladılar.

Derken Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) ihtiyacı sebebiyle çıktı, sonra geri döndü. Bu sırada kızkardeşinden emanet olarak aldığı bir gerdanlığı kaybetti. Hemen gerdanlığını aramak üzere gerdanlığı kaybettiği yere geri döndü. Hevdecini taşıyan adamlar gelip onu hevdecin içinde olduğunu zannederek hevdeci deveye yüklediler. Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın hafifliğini farketmemişlerdi. Çünkü Hz. Âişe (r.anha)'nın yaşı çok gençti, kendisini ağırlaştıracak kadar şişmanlamamıştı. Aynı şekilde bu kimseler, hevdeci hep birlikte taşıdıkları için hafifliğini hissedemediler. Eğer hevdeci bir ya da iki kişi kaldırsaydı o zaman onun hevdecin içinde olmadığı ortaya çıkardı.

Hz. Âişe (r.anha) konakladıkları yere dönüp geldi. Gerdanlığını bulmuştu, ama orada hiç kimse kalmamıştı. Konaklama yerinde oturdu. Kendisini kaybettiklerini anlayınca aramak üzere onların buraya geri döneceklerini düşünüyordu.

Allah, bütün işlerinde hâkimdir. Arşının üstünden işleri dilediği gibi düzenler. Gözlerini uyku bürüdü ve nihayet uyuyakaldı. Safvân ibn Muattal'ın: 'İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn! Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımı!' sözünü duyuncaya kadar uyanmadı. Safvan, ordunun arkadan gelenleri içerisinde geceyi geçirmişti. Çünkü o, çok uyuyan birisiydi.

Nitekim (İbn) Ebi Hâtim'in "Sahîh"inde ve "Sünen"inde geçtiğine göre; Safvân, Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'yı görünce tanıdı. Çünkü Safvân, Hicâb âyetinin inmesinden önce onu görürdü. İstircâda[686] bulundu. Sonra da devesini çöktürüp devesini Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) yaklaştırdı. O da deveye bindi. Safvân, Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'ya bir kelime bile söylemedi. O da, Safvân'dan "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn" sözünden başka bir şey işitmedi.

Sonra Safvan, deveyi yularından çekerek onunla birlikte ordunun bulunduğu yere varıncaya kadar yürüdü. Ordu Nahruzzahîra'da konaklamıştı. İnsanlar bu durumu görünce her biri seciyesine göre ve kendisine yakışan biçimde konuştular. Habis ruhlu Allah düşmanı Abdullah ibn Übeyy, solu̇klanacak bir fırsat buldu ve kalbindeki münafıklık ve kıskançlık kederinden dolayı sözde taşkınlık yapıp iftirayı (ifk) orada burada söylemeye, yalana yalan katmaya, ifki yaymaya, neşretmeye, toplamaya, dağıtmaya başladı. Arkadaşları da bu konuda ona yaklaşmaya çalışıyorlardı.

686 İstirca ifadesiyle kastedilen; "İnna lillahi ve inna ileyhi râciûn" sözüdür. (ç)

Medine'ye dönünce, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuda susup konuşmazken, iftiracılar lakırdıya daldılar. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan ayrılma konusunda ashabıyla istişare etti. Hz. Ali, onu boşayıp başkasını almasına açık değil dolaylı olarak işaret etti. Üsâme ve başkaları ise düşmanların sözüne aldırmayıp onu nikâhında tutmasını tavsiye ettiler.

Hz. Ali, söylentilerdeki şüpheyi gördüğü için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in insanların sözlerinden dolayı çektiği gam ve kederden kurtulması için şek ve şüphenin yakîne terkedilmesini önerdi; hastalığın kökünü kurutmak üzere görüş bildirdi.

Üsâme ise, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hz. Âişe (radıyallâhu anh)'ya ve babasına olan sevgisini, bunların da ötesinde ve daha önemlisi onun temiz ve masum olduğunu, iffetli ve dindar biri olduğunu biliyordu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Rabbi katındaki değeri ve derecesinden dolayı Allah'ın Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i müdafaa edeceğini bildiğinden ötürü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in evinin hanımı, kadınları arasındaki sevgilisi ve Hz. Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh)'ın kızını iftiracıların indirdiği dereceye indirmeyeceğini; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Rabbi katında en değerli olduğunu ve Allah'ın, zinakâr bir kadını kendisinin nikâhında bulundurmayacak kadar onun Allah katında aziz olduğunu biliyordu. Yine Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) sevgilisi olan Hz. Âişe es-Sıddîka'nın, Resulü'nün nikâhında iken onu fuhşa mübtelâ kılmayacak kadar Rabbi katında yüce olduğunu biliyordu.

Kim Allah'ı ve Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i ve Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Allah katındaki değerini kalbinde güçlü bir şekilde duyuyorsa, Ebu Eyyûb ve sahabenin diğer ileri gelenlerinin bunu işitince söyledikleri gibi: سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ *"(Allah'ım!) Seni noksanlıklardan tenzih ederiz. Hâşâ bu, büyük bir iftiradır"* (Nûr: 24/16) der.

Onların Allah'ı tesbih edişlerini ve bu makamda O'nu tenzih edişlerindeki tanımayı, dostu ve yarattıklarının en değerlisi olan Resulü'ne kötü ve zinakâr bir kadın nasip etmesi gibi O'na yakışmayan şeylerden Allah'ı nasıl tenzih ettiklerini bir düşün! Kim Allah hakkında böyle bir şey düşünürse O'nun hakkında kötü bir zanda bulunmuş olur. Allah ve Resulü'nü hakkıyla tanıyanlar, Yüce Allah'ın şu sözünde belirttiği gibi, kötü kadınların ancak kendilerine benzer erkeklere yakıştığını anlamışlardır: الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ *"Kötü kadınlar, kötü erkeklerindir"* (Nûr: 24/26). Dolayısıyla bunun, büyük bir suç isnadı ve apaçık bir iftira olduğundan şüphe etmeyerek kestirip attılar.

Bu durumda şöyle bir soru yöneltilebilir: O halde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ı en iyi tanıyan, kendisinin O'nun katındaki derecesini ve kendisine yakışanı en iyi bilen olduğu halde neden Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın meselesi hususunda çekimser kalmış, ona soru sormuş, araştırıp istişare etmiş ve sahabenin ileri gelenleri gibi: سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ *"(Allah'ım!) Seni noksanlıklardan tenzih ederiz. Hâşâ bu, büyük bir iftiradır"* (Nûr: 24/16) dememiştir?

Cevap: Bu, Yüce Allah'ın, bu olay sebebiyle bazı toplulukları yükseltip diğerlerini alçaltsın, hidayete erenlerin hidayetini ve imanını güçlendirip zalimlerin ise sadece hüsranını artırsın diye bu olayı Resulü ve ümmetinin bütünü için kıyamete kadar bir imtihan, deneme ve kendileri için bir vesile kıldığı yüce hikmetlerin bütünündendir. İmtihanın ve denemenin tam olması, Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'ya iftira konusunda Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e vahyin bir ay süreyle kesilmesini gerektirdi. Allah'ın takdir buyurup hükmettiği hikmetinin tamamlanması ve en mükemmel yönleriyle ortaya çıkması; sadık müminlerin iman ve sebatlarının adalet ve doğruluk üzere artması ve Allah'a, Resulü'ne, Ehl-i beytine, sıddîk kullarına karşı hüsn-i zanlarının devam etmesi; münafıkların iftira ve nifaklarının katmerlenmesi ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ve müminlere onların kalblerinde gizlediklerini açığa vurması; Sıddîka Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan ve anne-babasından istenen kulluğun tamama ermesi; Allah'ın onlara olan nimetlerinin tamamlanması; gerek Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın ve gerekse anne-babasının Allah'a olan ihtiyaç ve rağbetleri, O'na muhtaç olmaları ve boyun eğmeleri, O'na hüsn-i zanda bulunmaları ve ümit bağlamalarının artması; böylece Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın, yaratıklardan ümidini kaybedip herhangi bir insanın elinden yardım ve destek gelebileceğinden ümidini kesmesi için bu konuda Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e hiçbir şey vahyedilmedi. Anne-babası, kendisine:

- 'Kalk, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e teşekkür et. Allah, ona senin masum olduğunu vahyetti' dediklerinde bu makamın hakkını tam verip:

- 'Allah'a yemin ederim ki, kalkmam. Sadece masum olduğumu vahyeden Allah'a hamdederim' dedi.

Ayrıca bu olay ayıklandı, temize çıkarıldı ve müminlerin kalpleri bu konuda Allah'ın, Resulü'ne vahiy göndermesini olabilecek en muazzam bir şekilde gözetledi ve bunu son derece istekle bekleyip durdular.

İşte bu durum, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir ay süreyle vahyin kesilmesinin hikmetlerindendir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Ehl-i beytinin, Sıddîk Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın ve ailesinin, ashabının ve mü'minlerin en çok ihtiyaç duydukları anda vahiy ansızın geliverdi. Öyle ki toprağın yağmura en çok gereksinim duyduğu anda yağmurun yağması gibi geldi. En güç ve en nazik bir konumda gelmişti. Bu durumda tam bir sevinçle sevindiler ve son derece neşelendiler. Eğer Allah, Resulü'nü hemen ilk anda olayın gerçeğine muttali kılsaydı ve o anda hemen vahiy gönderseydi bu hikmetler ve daha nice kat kat hikmetler kaybolur giderdi.

Yine Yüce Allah, Resulü'nün ve Ehl-i beytinin kendi katındaki derecesini ve onların kendi katındaki değerlerini açığa vurmayı, Resulü'nü bu darboğazdan çıkarmayı ve onu bizzat savunup müdafaa etmeyi ve düşmanlarını reddetmeyi, Resulü'nün bir müdahelesi olmayan ve ona nisbet edilemeyen bir işten dolayı onu ayıplamalarına ve kötülemelerine cevap vermeyi üstlenmiş, hatta bunu O tek başına yüklenerek Resulü'nü ve Ehl-i beytini müdafaa etmek istemiştir.

Asıl maksat, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e eziyet vermekti. Hanımına iftira atılan kimse suçsuz olduğunu bilse veya bilmeye yakın bir zanla tahmin etse onun, hanımının masum olduğuna şahitlik etmesi yakışık almazdı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) hakkında kesinlikle sû-i zanda bulunmamıştır; hem Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i ve hem de Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'yı bundan tenzih ederiz. Bunun için iftiracılardan mazur görülmesini isteyerek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Ailem hakkında bana eza veren bir şahsa karşı bana kim yardım eder. Allah'a yemin ederim ki, ben, ailem hakkında iyilikten başka hiçbir şey bilmiyorum. Bu iftiracılar, bir adamın adını ortaya attılar ki, onun hakkında da hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu adam, ailemin yanına ancak benimle birlikte girmiştir' buyurdu.[687]

Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahip olduğu, Sıddîka Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın suçsuzluğuna delâlet eden ipuçları müminlerinkinden çok daha fazlaydı. Fakat sabrının, sebatının, merhametinin, Rabbine olan hüsn-i zannının ve O'na olan güveninin mükemmelliğinden ötürü sabır ve sebat makamının ve Allah'a hüsn-i zan beslemenin gereğini tam olarak yerine getirdi. Nihayet gözünü aydınlatıp gönlünü sevindiren ve değerini artıran, Rabbinin kendisine ne kadar önem verdiğini ümmetine bildiren, onun işine itina ettiğini gösteren vahiy geliverdi.

687 Buhârî, Meğazi 34'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın günahsız oluşunu bildiren vahiy gelince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), iftirasını açığa vuranlar hakkında emir buyurdu. Bunun üzerine onlara seksener değnek had cezası vuruldu.[688] Habis ruhlu Abdullah ibn Übeyy'e ise iftiracıların başı olmasına rağmen had vurulmadı.

Denilmiştir ki: Çünkü had cezaları, had vurulanlar için bir günahı hafifletme ve bir keffarettir. Halbuki habis adam buna layık değildir. Allah ona ahirette büyük bir azap vaadetmiştir. Bundan dolayı da ona had cezası vurmaya gerek yoktur, bu ona yeter.

Yine denilmiştir ki: Bilâkis o kişi, sözü süsleyip püslüyor, derleyip toparlıyarak anlatıyor ve kendisine isnad edilmeyecek şekilde kalıplara sokuyordu.

Şöyle de denilmiştir: Had, ancak itirafla veya bir delille sabit olur. O ise iftira ettiğini itiraf etmedi. Ayrıca hiç kimse onun iftirada bulunduğuna dair şahitlik etmedi. Çünkü o, bunu sadece yandaşlarının arasında söylüyordu ve onlar da aleyhine şahitlik etmediler. Zaten mü'minler arasında böyle bir şey söylemiyordu.

Yine şöyle denilmiştir: İftira cezasının, Allah hakkı olduğunu söyleyenler bulunsa da kul hakkıdır, ancak hak sahibinin istemesiyle bu hak alınır. İftira atılan kimsenin istemesi gerekir. Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ) ise bu hakkı Abdullah ibn Übeyy'den talep etmemiştir.

Yine şöyle de denilmiştir: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abdullah ibn Übeyy'in, münafıklığının ortaya çıkmasına ve defalarca öldürülmesi gerekecek şekilde konuşmasına rağmen öldürmediği gibi, bu defa da ona had cezası uygulanmasını daha büyük bir fayda -onun kavminin kalbini kazanmak ve onları İslam'dan nefret ettirmemek- nedeniyle terketmiştir. Çünkü bu habis ruhlu adam, kendisine itaat olunan ve reis konumunda bir kimseydi. Dolayısıyla ona had vurulması halinde fitnenin ayaklanmasından emin olunamazdı. Belki de bütün bu sebeplerden dolayı kendisine had vurulması terkolundu.

---

688 İbn İshâk'ın rivayetine göre; "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mistâh ibn Usâse'ye, Hassân ibn Sâbit'e ve Hamne binti Cahş'a (yaptıkları iftiradan dolayı had cezası vurulmasını) emretti. Çünkü bunlar, en açık bir şekilde çirkinlikte bulunanlardandı. Bunun üzerine onlara (seksener değnek olmak üzere) had cezası vurdular." Bunun bir benzerini; Ebu Dâvud, Hudud 34 (4474, 4475); Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 25 (3181)'de ve İbn Mâce'de Hudud 15 (2567)'de Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

Mistâh ibn Üsâse, Hassân ibn Sâbit ve Hamne bint. Cahş gibi gerçek müminlere, günahlarını temizlemek ve onlara keffaret olmak üzere had vurdurdu. O halde Abdullah ibn Übeyy'in bunların dışında bırakılması, buna lâyık olmamasındandır.

c. Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın Sebatının Kuvvetliliği

Sıddîka Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın suçsuzluğuna dair âyet inip anne-babasının, ona:

- 'Kalk da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e teşekkür et' demeleri üzerine o:

- 'Allah'a yemin ederim ki, kalkmam ve ben ancak (suçsuzluğumu ortaya koyan) Allah'a hamdederim' sözü üzerinde düşünen kimse; Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın Allah'ı tanımasını, imanının gücünü, nimeti Rabbine yükleyişini, bu makamda hamdi yalnız O'na tahsis edişini, tevhidi soyutlayışını, musibet anındaki cesaretinin gücünü ve kendisinin suçsuzluğuna delil getirişini anlar.

Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ), sulha rağbet ve onu talep makamında kalkmasını gerektiren şeyi yapmadı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisine olan sevgisine, güvenine rağmen sevgilinin sevgiliye naz olarak diyeceğini dedi. Özellikle naz makamlarının en güzeli olan böyle bir makamda sözü tam yerinde kullandı. Onun:

- 'Ancak Allah'a hamdederim, zira suçsuzluğuma dair vahiy indiren O'dur' dediği zaman Allah'a olan sevgisi ne kadar güzeldir? Onun bu sebatı ve vakarı Allah içindir ve O, kendisine en sevimli şeydir. O'na karşı sabredemez. Oysa sevgilisinin (Resulullah'ın) gönlü bir ay kendisine karşı değişmiş, sonra da ondan hoşnutluk ve ikbal görmüştür. Bu nedenle ona kalkıp teşekkür etmede, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i çok sevmesine rağmen onun hoşnutluğuna ve yakınlığına sevinmede acele etmedi ki, bu gayet sebatkâr ve güçlü bir davranıştır.

d. Bu Gazadan Dönüş Sırasında Münafıkların Reisi Abdullah ibn Übeyy'in Söylediği Söz ve Bundan Alınacak Dersler

Bu gazadan dönüşleri sırasında münafıkların reisi Abdullah ibn Übeyy: 'Medine'ye dönersek, andolsun ki üstün kimseler zelil kimseleri oradan muhakkak çıkaracaktır' dedi.

Zeyd ibn Erkam (radıyallâhu anh) bu sözü Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e iletti. Abdullah ibn Übeyy de gelip kendini mazur göstererek böyle

bir şey söylemediğine yemin etti. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) susup bir şey söylemedi. Bunun üzerine Yüce Allah, "Münafikûn Sûresi"nde Zeyd'i tasdik eden âyetleri indirdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Zeyd'in kulağından tutup:

- 'Müjdeler olsun, Allah seni doğruladı' buyurdu, sonra da (diğer sahabilere hitaben):

- 'Bu, kulağıyla Allah'a vefakârlık gösteren kimsedir' buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer (radıyallâhu anh):

- 'Ey Allah'ın Resulü! Abbâd ibn Bişr (radıyallâhu anh)'a emret de, Abdullah ibn Übeyy'in boynunu vursun' dedi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de:

- 'İnsanlar, Muhammed ashabını öldürüyor diye konuştuklarında onlara bunu nasıl anlatırız?' buyurdu.[689]

689 Buhârî, Tefsiru Sure-i Munâfikûn 1, 2, 3, 4; Müslim, Sıfatu'l-Munafikun 1 (2772); Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 64 (3312)'de bu hadisi Zeyd ibn Erkam (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

DOKUZUNCU BÖLÜM:

HENDEK GAZASI VE SONRASI

A. HENDEK GAZASI ÖNCESİ

1. Hendek Gazasının Tarihi

Hendek savaşı, iki görüşten en sahih olanına göre, hicretin 5. yılının Şevval ayında meydana gelmiştir. Çünkü Uhud savaşının hicretin 3. yılının Şevval ayında olduğu hususunda herhangi bir ihtilâf yoktur. Müşrikler, ertesi yıl yani hicretin 4. yılında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e savaş için geleceklerine dair söz vermişlerdi. Fakat o yıl kıtlık meydana geldiğinden dolayı sözlerini tutmadılar. Hicretin 5. yılı olunca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le savaşmak üzere geldiler. Bu, siyer ve meğâzi âlimlerinin görüşüdür.

Musa ibn Ukbe, siyer ve meğâzi âlimlerine muhalefet ederek: 'Aksine Hendek savaşı hicretin 4. yılında meydana gelmiştir' der.

2. Hendek Gazasının Yapılma Sebebi

Hendek savaşının sebebi şuydu: Yahudiler Uhud savaşında müşriklerin müslümanlara galip geldiğini görüp Ebu Süfyân'ın müslümanlarla savaşmak üzere verdiği sözü öğrenince Sellâm ibn Ebi'l-Hukayk, Sellâm ibn Mişkem, Kinâne ibn Rebî' ve daha bir çokları gibi Yahudi ileri gelenlerinin bulunduğu bir grup, Kureyş'i Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı savaşa teşvik ve kışkırtmak için Mekke'ye gittiler ve onlara yardım edeceklerine dair söz verip ertesi yıl geri döndüler.

Kureyşliler bunların tekliflerini kabul ettiler. Kureyş'ten sonra Gatafân kabilesine gidip onları da bu işe çağırdılar. Onlar da bu teklifi kabul ettiler. Daha sonra aynı şekilde bütün Arap kabilelerini birer birer dolaştılar. Çağrılan her kabile, onların bu davetlerini kabul etti.

3. Kureyşlilerin Durumu

Kureyşliler, Ebu Süfyan komutası altında 4000 kişiyle (Medine'ye doğru) yola çıktılar. Süleymoğulları kabilesi, onlara Merru'z-Zahrân denilen yerde katıldı. Aynı şekilde Esedoğulları, Fezâre, Eşca' ve Mürreoğulları kabileleri de yola çıktı. Gatafân kabilesi ise Uyeyne ibn Hısn komutasında geldi. Hendek savaşına katılan kâfirlerin toplam sayısı 10.000 kişi idi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) müşriklerin gelmekte olduğunu işitince, sahabeyle istişare etti. Selmân el-Fârisî (radıyallâhu anh), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e düşmanla Medine arasına hendek kazılmasını teklif etti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu işin yerine getirilmesini emretti. Bunun üzerine Müslümanlar bu işe hep birlikte koşuştular. Bizzat Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu işte çalışmıştır. Müslümanlar, kâfirlerin kendilerine karşı yapacağı hücumu önlemek için acele etmişlerdir.

Tevatüren geldiği üzere, hendek kazma sırasında nübüvvetinin delilleri ve risaletinin işaretleri vardır.

Hendek, Sel' dağının eteğine kazılmıştı. Sel' dağı, müslümanların arkasındaki dağ olup hendek, onlarla kâfirler arasındaydı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 3000 müslümanla çıkıp dağı arkasına ve hendeği de önlerine siper edindi. Kadın ve çocukların Medine'nin hisar ve kalelerine yerleştirilmesini emretti. Başlarına da Abdullah ibn Ümmü Mektûm (radıyallâhu anh)'ı bıraktı.

B. SAVAŞIN GELİŞİMİ

1. Savaşın Gelişimi ve Kureyzaoğullarının İhaneti

Huyeyy ibn Ahtab, Kurayzaoğulları yahudilerine gidip onların kalelerine yaklaştı. Kâ'b ibn Esed, ona kapıyı açmak istemedi. Bunun üzerine Huyeyy ibn Ahtab, kapıyı açıncaya kadar Ka'b ibn Esed'e dil döktü. Ka'b ibn Esed'in yanına girince ona: 'Sana zamanın kuvvet ve şerefini, sana Muhammed'le savaşmak üzere başlarında komutanları olduğu halde Kureyş, Gatafân ve Esedoğulları'nın (ordularını) getirdim' dedi.

Kâ'b ibn Esed: 'Allah'a yemin ederim ki, sen bana zamanın zillet ve horluğunu, suyu boşalmış, şimşekler çakan, gürültüler koparan, fakat içi boş bir bulut getirmişsindir' dedi. Huyeyy ibn Ahtab, Kâ'b ibn Esed'e, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le arasındaki ahdi bozup müşriklerle beraber Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı savaşa girmeyi kabul edinceye kadar ısrar etti. Müşrikler bu karara son derece sevindiler. Yalnız Kâ'b ibn Esed, Huyeyy ibn Ahtab'a; eğer Muhammed'e karşı galip gelemezlerse kendisiyle beraber gelip kalesine girmesini ve onun başına geleceklerin Huyeyy'e de gelmesi şartıyla bunu kabul edeceğini söyledi. Huyeyy ibn Ahtab da bunu kabul etti ve ona verdiği sözü tuttu.

Kurayzaoğulları yahudilerinin durumu ve andlaşmayı bozdukları haberi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşınca, Sa'd ibn Ubâde, Sa'd ibn Muaz, Havvât ibn Cübeyr ve Abdullah ibn Revaha'yı; onların verdikleri söz-

de durup durmadıklarını, anlaşmayı bozup bozmadıklarını anlamaları için Kurayzaoğulları yahudilerine gönderdi.

Bu sahabiler, Kurayzaoğulları'na yaklaştıklarında onları, olabilecek en kötü bir hal ve tutum üzere buldular. Onlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu elçilerine açıktan açığa sövüp düşmanlıklarını ortaya koydular. İş, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e dil uzatmaya kadar varınca, bu sahabiler, onların yanından ayrılıp Kureyzaoğulları yahudilerinin kesin olarak ahidlerini bozup sözlerinde durmadıklarını haber vermek üzere Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yöneldiler.

Bu durum, müslümanlara çok ağır geldi. İşte o zaman Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allahu Ekber! Ey Müslümanlar! Size müjdeler olsun!' buyurdu.

Belâ şiddetlendi, nifak başgöstermeye yüz tuttu. Hâriseoğulları'ndan bazıları Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Medine'ye gitmek için izin isteyerek: "'Evlerimiz gerçekten açıktır' dediler. Halbuki onlar(ın evleri) açık değildi. Onlar sadece (savaşmaktan) kaçmak istiyorlardı" (Ahzâb: 33/13) Selemeoğulları da dağılmaya yeltendi. Fakat Allah bu iki grubu da sebat ettirdi.

Müşrikler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i bir ay süreyle kuşatma altında tuttular. Ancak Allah'ın, müslümanlarla müşrikler arasındaki hendekle onu koruması sebebiyle aralarında çarpışma olmadı. Şu kadar var ki, Amr ibn Abdivedd ve onunla beraber Kureyş'ten birkaç süvari hendeğin yanına kadar geldiler. Hendekle karşılaşınca: 'Bu, Arapların hiç bilmediği bir harp hilesidir' diyerek hendeğin en dar yerine yönelip oraya hücum ettiler. Atlarıyla sıçrayıp hendek ile Sel' dağı arasındaki kıraç yere geçtiler. Müslümanlara meydan okuyup dövüşmeye devam ettiler. Amr ibn Abdivedd ile dövüşmek için Hz. Ali (radıyallâhu anh) ona doğru ileri atılıp onunla karşılaştı. Allah onun elinde Amr'ın canını aldı. Amr ibn Abdivedd, müşriklerin en şöhretli kahramanlarından ve babayiğitlerindendi. Geri kalanlar da korkarak arkadaşlarının yanına kaçtılar. Hendek savaşında müslümanların parolası: "Hâ Mîm. La yunsarûn" (=Hâ Mîm. Onlar yardım görmeyecekler) idi.[690]

Muhasara hali müslümanların aleyhine uzayıp gidince Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Gatafân kabilesi komutanlarından Uyeyne ibn Hısn ve Hâris ibn Avf'la; eğer kavimleriyle birlikte çekip gittikleri takdirde Medine'nin yıllık

690 Ebu Dâvud, Cihad 71 (2597); Tirmizî, Cihad 11 (1682); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/65, 5/377; Hâkim, Müstedrek, (2512, 2513); Beyhakî, 6/361'de bunu Muhalleb ibn Ebi Sufre'nin Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den işiten bir kimseden rivayet etmiştir. Bu kişinin, Berâ' ibn Âzib (radıyallâhu anh) olduğu da söylenmiştir.

meyve mahsulünün üçte birini kendilerine vermek kaydıyla anlaşma yapmak istedi. Görüşmeleri bu şekilde devam ediyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu hususta Sa'd ibn Ubâde (radıyallâhu anh) ve Sa'd ibn Muâz (radıyallâhu anh)'ın görüşünü sordu. Onlar: 'Ey Allah'ın Resulü! Eğer Allah, bunu, bu şekilde sana emretmişse başımız gözümüz üstüne! Yok eğer bu sadece senin, bizim için yaptığın bir şeyse buna hiç gerek yok. Çünkü bir zamanlar biz ve şu kavim Allah'a şirk koşar, putlara taparken bile, bunlar misafirlik ve satın almanın dışında Medine'nin bir tek meyvesini yemeyi bile umamamışlardır. Şimdi Allah bizi İslâm'la şereflendirmiş, ona ulaştırmış ve seninle kuvvetlendirmişken mi mallarımızı onlara verelim? Onlara kılıçtan başka verecek bir şeyimiz yok!' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların bu görüşünü haklı bularak: 'Ben, ancak bütün Arapların sizin üzerinize üşüştüklerini gördüğüm için böyle bir şey yapmak istemiştim' dedi.

Sonra şüphesiz Yüce Allah, -hamd O'nadır- kendi katından bir işi icra ederek düşmanı perişan etti. Onların hepsini hezimete uğratıp kılıçlarını köreltti. Bu durumu hazırlayan ilâhî lütuf şu idi: Gatafân kabilesinden Nuaym ibn Mes'ûd ibn Âmir (radıyallâhu anh) adında bir kişi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: 'Ey Allah'ın Resulü! Ben, müslüman oldum, dilediğin şeyi bana emret' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sen, bir tek kişisin. Yapabildiğin kadarıyla (bizi kuşatmış olan kavimlerin arasına gir de) onları bize karşı savaşmaktan vazgeçirmeye bak. Çünkü savaş, aldatmaktan ibarettir' buyurdu.

2. Stratejik Hareket

Bunun üzerine Nuaym, Kurayza yahudilerinin yanına gitti. Cahiliyye döneminde onların dostu idi. Derken onların arasına karıştı. Yahudiler onun müslüman olduğunu bilmiyorlardı. Nuaym: 'Ey Kurayzaoğulları! Şüphesiz siz Muhammed'e karşı savaş açtınız. Eğer Kureyşliler, bir fırsatını bulabilirlerse onları yener, ganimetlerini toplarlar. Yok eğer yenemeyecek olurlarsa, dönerek yurtlarına savuşurlar, sizi de Muhammed'le başbaşa bırakırlar. O da sizden intikamını alır' dedi. Kureyzaoğulları yahudileri: 'Ey Nuaym! O halde ne yapmak lazım?' dediler. Nuaym: 'Siz, (garanti olarak) Kureyşlilerden rehineler almadıkça onlarla birlikte (Muhammed'e karşı) savaşmayın' dedi. Bunun üzerine Kureyzaoğulları yahudileri: 'Sen (bize iyi) bir görüş belirledin' dediler.

Sonra Nuaym ibn Mes'ûd, derhal Kureyşlilerin yanına gidip onlara: 'Size karşı olan sevgi ve dostluğumu çok iyi bilirsiniz' dedi. Onlar da: 'Evet, (biliriz)' dediler. Bunun üzerine Nuaym: 'Yahudiler, Muhammed ve arkadaşlarıyla, aralarında olan anlaşmayı bozduklarına pişman olmuşlar. Sizden rehineler alarak Muhammed'e göndereceklerini, sonra da o rehinelerin,

size karşı Muhammed'e yardım edeceklerine dair haber göndermişler. Eğer Kureyzaoğulları yahudileri sizden rehineler isteyecek olurlarsa sakın onlara hiç kimseyi vermeyiniz' dedi. Daha sonra Gatafânoğulları'nın yanına giderek onlara da buna benzer şeyler söyledi.

Şevval ayının Cumartesi gecesi gelince, Kureyş müşrikleri, yahudilere elçi göndererek: 'Biz burada hep böyle oturacak değiliz. Paçalar ve ayakkabılar eskidi. Kalkın gelin, Muhammed'le savaşalım' dediler. Yahudiler de müşriklere bir elçi göndererek: 'Bu gün, Cumartesidir. Siz, bizden önce, cumartesi günü iş yapmış olan kimselerin başlarına geleni bilirsiniz. Ayrıca Cumartesi günü çıktıktan sonra bile, bize rehineler göndermedikçe sizinle beraber (Muhammed'e karşı) savaşacak değiliz' dediler.

Elçileri bu haberi getirince Kureyşliler: 'Allah'a yemin olsun ki, Nuaym'ın söyledikleri demek ki doğruymuş' dediler. Daha sonar Kureyşliler, yahudilere haber göndererek: 'Allah'a yemin olsun ki, size bir kişi bile göndermeyecek değiliz. Bizimle çıkın, Muhammed'le savaşalım!' dediler. Buna karşılık Kurayzaoğulları yahudileri: 'Allah'a yemin olsun ki, Nuaym'ın size getirdiği haber doğruymuş' dediler. Böylece iki taraf birbirinden ayrılmış oldu.

Nihayet Yüce Allah, müşriklerin üzerine bir rüzgâr ordusu gönderdi. Bu rüzgâr ordusu, onların çadırlarını kökünden sökmeye başladı. Ters çevirmedik hiçbir kazan ve koparmadık hiçbir ip bırakmadı. Bunun üzerine sabit kalacak bir yer bulamadılar. Allah'ın melekler ordusu ise onları sallayıp onların kalplerine ürkeklik ve korku salıyordu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huzeyfe ibn Yemân (radıyallâhu anh)'ı, durumlarını öğrenmek için onlara gönderdi. Huzeyfe ibn Yemân (radıyallâhu anh) onları gitmeye hazırlanmış bir vaziyette buldu. Bunun üzerine Huzeyfe ibn Yemân (radıyallâhu anh) geri dönerek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e müşriklerin gidişini haber verdi.[691]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sabaha eriştiğinde, Allah, düşmanlarını umduğuna nail olamadan kinleriyle geriye gönderdi. Allah, düşmanın savaşından Resulü'nü korumuş, vaadini yerine getirmiş, ordusunu güçlendirmiş, kuluna yardım etmiş ve tek başına bütün orduları hezimete uğratmıştı.

(Savaş bittikten sonra) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye gelip silahını çıkarmıştı. (Hanımı) Ümmü Seleme (radıyallâhu anhâ)'nın evinde yıkandığı sırada Cebrail (a.s.) gelip: 'Silahı çıkardınız öyle mi? Halbuki me-

691 Müslim, Cihad 99 (1788)'de bunu Huzeyfe (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

lekler silahlarını henüz daha çıkarmadılar. -Kurayzaoğulları[692] yahudilerini kastederek- Şunlarla savaşmak için hazırlan!' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sahabilere: 'İşiten ve itaat eden kişi, ikindi namazını Kurayzaoğulları topraklarından başka bir yerde kılmasın'[693] diye seslendi. Bunun üzerine Müslümanlar (emre itaat etmek için) derhal (Kureyzaoğulları yurduna doğru) derhal yola koyuldular.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kurayzaoğulları'na düzenlediği gaza daha önce geçmişti. Hendek ve Kurayzaoğulları savaşında müslümanlar, 10 kişi kadar şehit vermişlerdi.

C. KUREYZAOĞULLARI GAZASI

1. Kureyzaoğullarıyla Yapılan Gazanın Sebebi

Kurayza'ya gelince; bu kabile, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e düşmanlık bakımından en azılı ve küfür yönünden de en katı olan yahudi kabilesiydi. İşte bu sebeple kardeşleri olan diğer yahudilerin başına gelmeyen durum onların başına geldi.

Onlarla savaşılmasının sebebi şuydu: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hendek savaşına çıktığında bu kabile Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le barış anlaşması yapmış durumdaydı. Huyeyy ibn Ahtab, Kurayzaoğulları'nı yurtlarında ziyaret edip onlara: 'Size zamanın izzetini getirdim. Size başlarında efendileri olduğu halde Kureyş'i ve önlerinde komutanları olduğu halde Gatafân'ı getirdim. Sizler, güçlü ve iyi silah kullanan insanlarsınız. Haydi gelin, Muhammed'le vuruşalım, böylece onun işini bitirelim' dedi. Kurayzaoğulları'nın reisi, ona: 'Bilakis, sen, bana vallahi zamanın zilletini getirdin. Sen bana suyunu boşaltmış ve içinde yıldırımlar gürleyip şimşekler çakan bir bulut getirdin!' dedi.

Huyeyy, onu kandırmak için çeşitli vaatlerde bulunup onu savaşı arzu eder hale getirmeye çalıştı. Sonunda reis, Huyeyy ibn Ahtab'ın da kendisiyle birlikte kaleye girmesi ve kendilerinin başlarına gelecek olanın onun da başına gelmesi şartıyla teklifi kabul etti. Huyeyy ibn Ahtab da bu şartı kabul edip (istenileni) yaptı.

Bunun üzerine Kurayzaoğulları, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le yaptıkları anlaşmayı bozdular ve açıktan açığa ona sövmeye başladılar. Bu haber, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaştı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve

692 Buhârî, Meğazî 30'da bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.
693 Buhârî, Meğazî 30; Müslim, Cihad 69 (1770)'de bu hadisi Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

sellem) durumu(n aslını) öğrenmek amacıyla adam gönderdi. Onların yanına giden kişi, Yahudilerin anlaşmayı bozmuş olduklarını gördü. Tekbir getirip: 'Ey müslümanlar! Müjde size' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Hendek savaşından sonra) Medine'ye dönünce silahını tam çıkarıp koyuyordu, derken Cebrail (a.s.) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına çıkagelip: 'Silahını çıkardın mı? Allah'a yemin ederim ki, melekler silahlarını daha çıkarmadılar! Haydi, beraberindekilerle birlikte Kurayzaoğulları'na doğru yola koyul.[694] Ben, senin önünden gideceğim, onların kalelerini sarsacağım ve kalplerine korku salacağım!' dedi.

Bunun üzerine Cebrail (a.s.), meleklerden oluşan bölüğüyle yola koyuldu.[695] Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onun peşinden Muhacirlerden ve Ensardan oluşan bölüğüyle yola çıktı. O gün sahabilerine: 'Hiç kimse Kurayzaoğulları yurduna varmadan ikindi namazını kılmasın!' buyurdu. Sahabiler derhal Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emrini yerine getirmeye koyuldular ve vakit geçirmeden yola çıktılar. Yolda ikindi vakti girdi. Bazıları: 'Emrolunduğumuz gibi ikindiyi ancak Kurayzaoğulları yurdunda kılarız' deyip ikindi namazını yatsının son vaktinden sonra kıldılar. Bazıları ise: 'Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizden bunu istemedi. O yalnızca acele yola çıkmamızı istedi' deyip namazı yolda kıldılar. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), durum kendisine aktarıldığında bu iki gruptan herhangi birini ayıplamadı.[696]

2. Savaşın Gelişimi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sancağı Ali ibn Ebi Tâlib'e verdi. Medine'de yerine vekil olarak Abdullah ibn Ümmü Mektum'u bıraktı. Kurayzaoğulları'nın kalelerinin karşısına gelip karargâhını kurdu. Onları yirmi beş gece kuşatma altında tuttu. Kuşatma kendilerine iyice güçlük çıkarmaya başlayınca reisleri Kâ'b ibn Esed, yahudilere şu üç teklifte bulundu: 'Ya müslüman olup Muhammed'in dinine gireriz, ya çocukları ve kadınları öldürüp kılıçları çeker savaşmak için onun karşısına çıkar, muzaffer oluncaya veya (bizden) hiçbir fert sağ kalmamak üzere öldürülünceye kadar vuruşuruz ya da Cumartesi günü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabilerine hücum edip onları sıkıştırırız; çünkü onlar Cumartesi günü kendileriyle savaşmayacağımızdan emindirler' dedi.

694 Buhârî, Meğazî 30; Müslim, Cihad 65 (1769)'de bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

695 Buhârî, Meğazî 30'da bu hadisi Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

696 Buhârî, Meğazî 30; Müslim, Cihad 69 (1770)'de bu hadisi Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Yahudiler, reislerinin bu tekliflerinden herhangi birini kabul etmeye yanaşmadılar. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Bize kendisiyle istişare etmemiz için Ebu Lübâbe ibn Abdülmünzir'i gönder!' diye haber yolladılar. Yahudiler, Ebu Lübâbe'nin geldiğini görünce karşılamak için ayağa kalktılar, ağlıyorlardı. Ona: 'Ey Ebu Lübâbe! Ne diyorsun, Muhammed'in hükmüne razı olalım mı?' dediler. O da: 'Evet, (onun hükmüne razı olun)' diye cevap verdi ve bunun boğazlanmak anlamına geldiğini söylemek için eliyle boğazını işaret etti. Sonra Allah'a ve Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e hiyanet ettiğinin derhal farkına vardı. Başını öne eğerek oradan çekip gitti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına dönmedi. Doğruca mescide, Medine mescidine gitti. Kendisini mescidin direğine bağlattı ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendi eliyle çözmedikçe ipini çözdürmeyeceğine ve Kurayzaoğulları arazisine ebediyen girmeyeceğine yemin etti. Bu durum, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşınca, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah, tevbesini kabul edinceye kadar onu öylece bırakın' buyurdu. Sonra Allah, onun tevbesini kabul etti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onun ipini kendi eliyle çözdü.

3. Sa'd ibn Muâz (radıyallâhu anh)'ın Hakem Oluşu

Sonra yahudiler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hükmüne boyun eğdiler. Bunun üzerine (Kureyzaoğulları'nın müttefiki olan) Evs kabilesi mensupları, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e başvurup: 'Ey Allah'ın Resulü! Kaynukaoğulları hakkında bildiğin uygulamada bulundun. Onlar, (din) kardeşlerimiz Hazreclilerin müttefiki idiler. Bunlar ise bizim müttefiklerimizdir. Bunlara iyilikte bulun' dediler. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Onlar hakkında sizden birinin hüküm vermesine razı olmaz mısınız?' buyurdu. Onlar da: 'Evet, (bizden birisinin vereceği hükme) razıyız' dediler. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O halde (onlar hakkında) hüküm verme işi, Sa'd ibn Muâz'a[697] (verildi)' dedi. Evsliler: 'Razı olduk' dediler.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (gelmesi için) Sa'd ibn Muaz (radıyallâhu anh)'a haber gönderdi. Sa'd ibn Muâz (radıyallâhu anh), (Hendek savaşında) aldığı bir yaradan dolayı sefere katılamayıp Medine'de kalmıştı.

---

697 Sa'd ibn Muaz (radıyallâhu anh), Ensâr'ın diğer yarısını teşkil eden Evs kabilesinin reisidir. Müslümanlara muallim ve İslâm'ın yayılması için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından Medine'ye gönderilen Mus'ab ibn Umeyr (radıyallâhu anh)'ın eliyle İslâm'a girmiştir. İslâm'a fevkalâde hizmeti geçen zatlardan biridir. Medine'de İslâm'ın bidayette kökleşip yayılmasında ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i himaye etme hususunda katkısı büyük olmuştur. Bedir, Uhud, Hendek savaşlarına katılmıştır. Hendek'te koldaki ana damardan isabet alarak yaralanır. Sözkonusu bu olaydan sonra vefat etmiştir. (ç)

Derken onu bir eşeğe bindirdiler. Bunun üzerine Sa'd ibn Muaz (radıyallâhu anh) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldi. Yolda etrafını çeviren Evsliler, ona: 'Ey Sa'd! Müttefikler(in olan Kureyzaoğulları'n)a güzellik düşün. Onlara iyilikte bulun. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara iyilikte bulunasın diye seni hakem tayin etti' demeye başladılar. Bu durum karşısında Sa'd ibn Muaz (radıyallâhu anh), susup onlara herhangi bir karşılık vermedi. Evsliler, Sa'd ibn Muaz (radıyallâhu anh)'a baskılarını artırdıkları zaman: 'Doğrusu Sa'd'ın Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasına aldırmayacağı an gelmiştir!' dedi. Evsliler, onun bu sözünü işitince bunun üzerine onların bir kısmı Medine'ye dönüp halka Kurayzaoğulları'nın ölüm haberini verdiler.

Sa'd ibn Muaz (radıyallâhu anh), Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına varınca Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Ensar'a hitaben): 'Efendiniz için ayağa kalkın!'[698] buyurdu. Bunun üzerine sahabiler, Sa'd ibn

---

698 Aslında insanlara ayağa kalkmak caiz olmakla birlikte ayağa kalkan veya kendisi için ayağa kalkılan açısından arizî bir fesadın bulunması halinde, bu cevaz kerahate dönüşür. Kalkan kimse açısından fesat, riyakar durumuna düşmesidir. Bazı kişilerin bazen hiç de hoşlanmadıkları bir kimse için cemaat içerisinde ayağa kalkma durumunda kalkmaları gibi. Kalkılan kimse açısından fesat ise, kendisine gösterilen saygıdan dolayı büyüklük duygusuna kapılması gibi. Fakat kişi, gelen bir kimseye ayağa kalkmadığı takdirde uğrayacağı zarar ayağa kalktığı takdirde uğrayacağı zarardan daha büyük olmak, düşmanlık ve kin kazanmak ve saldırıya uğramak gibi zararlara uğraması söz konusu ise o zaman ayağa kalkar.

Örneğin, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Yahudi olan Kureyzaoğulları hakkında hakem olması için Sa'd ibni Muaz'a bir haberci yollamıştı. Sa'd bir eşek üzerinde Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelmişti. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sa'd'ın geldiğini görünce, yanındakilere: "Haydi efendinize kalkınız" buyurmuştu. Buradaki ayağa kalkma, ihtilaflı olan ta'zim kalkması değil, yardım etmek için ayağa kalkılmasıdır. Çünkü ayağa kalkan kimseler, onu ta'zim için değil, hayvanından inmesine yardım etmek için ayağa kalkmışlardır. Çünkü Sa'd, hasta durumda idi.

Hanefi alimlerinden Tehânevî bu konuda şöyle der: "Ayağa kalkmanın çeşitli şekilleri vardır:

1. "Kıyam" kelimesi, "li" harfi cerriyle kullanıldığı zaman, "ayağa kalkmak" anlamına gelir.
2. "İla" harfi cerriyle kullanıldığı zaman "(ona doğru) yürüyüp gitti" anlamına gelir.
3. "Beyne" kelimesiyle kullanıldığı zaman "önünde görünmek" anlamına gelir.
4. "Alâ" harfi cerriyle kullanıldığı zaman "oturmakta olan bir kimsenin arkasında dikelmek" anlamına gelir.

Gerek Sa'd ibni Muâz olayında ve gerekse de bu olayda, "ayağa kalkmak" kelimesi için "ilâ" harfi cerri kullanıldığı için bu kelime, "(ona doğru) yürüyüp gitti" anlamında kullanılmıştır. Bu çeşit kalkma, ta'zim ve ikram için değildir (B.k.z: Tehânevî, İ'lau's-Sünen, 17/427-428). İbn Abidin'e göre ise; hatta gelene (ihtilaflı olmayan) ta'zim (=saygı) olsun diye ayağa kalkmak müstehabtır. Mescitte oturan bir kişinin yanına gelene ta'zimen ayağa kalkması, Kur'an okuyanın, gelene ta'zim için ayağa kalkması, eğer gelen kişi ta'zime müstehak ise mekruh değildir. Esas olan; başkasına karşı ayağa kalkmak bizzat mekruh değildir. Mekruh ancak kendisi için ayağa kalkılan kişi kendisi için kalkılmayı severse, işte bu tür ayağa kalmak mekruhtur. Eğer kendisi için ayağa kalkılmasına kıymet vermeyen bir kimse için kalkılmasında bir sakınca yoktur. (ç)

Muaz (radıyallâhu anh)'ı (bineğinden) yere indirince: 'Ey Sa'd! Bu kavim senin vereceğin hükme razı oldu' dediler. Sa'd ibn Muaz (radıyallâhu anh): 'Vereceğim hüküm, onlara geçerli olacak mı?' diye sordu. Sahabiler: 'Evet, (geçerli olacak)' dediler. Sa'd ibn Muaz (radıyallâhu anh): 'Vereceğim hüküm, müslümanların üzerine de geçerli olacak mı?' diye sordu. Sahabiler yine: 'Evet, (onlar için de geçerli)' diye cevap verdiler. Bunun üzerine Sa'd ibn Muaz (radıyallâhu anh), yüzünü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bulunduğu tarafa çevirip saygı ve hürmet olsun diye ona işaret ederek: 'Vereceğim hüküm, şurada bulunan zat için de geçerli olacak mı?' diye sordu. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, benim için de (geçerli olacak)' diye cevap verdi. Bunun üzerine Sa'd ibn Muaz (radıyallâhu anh): 'Erkeklerin öldürülmesine, kadınların ve çocukların esir alınmasına ve malların paylaştırılmasına hükmediyorum!' diyerek hükmünü ilan etti.[699] Bu hüküm üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sen onlar hakkında Allah'ın yedi kat gök üstündeki hükmüne uygun hüküm verdin!' buyurdu.

O gece (Kureyzaoğulları'ndan) bir grup yahudi, kaleden inmeden önce müslüman oldu. Amr ibn Sa'd kaçıp gitti. Nereye gittiği öğrenilemedi. Çünkü o, anlaşmayı bozma hususunda onların arasına katılmaktan kaçınmıştı.

Kureyzaoğulları hakkında bu şekilde hüküm verilince,[700] Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Kureyzaoğulları'ndan) kendilerine ustura dokunan (ergenlik çağına giren) herkesin öldürülmesini emretti. Tüyü bitmeyen kimseler ise kadınlar ve çocuklar arasına katıldı. Onlar için Medine çarşısında hendekler kazıldı. Yahudilerin boyunları vuruldu. Boynu vurulanlar, 600-700 kişi kadardılar. Bir tek kadın dışında kadınlardan hiçbiri öldürülmedi.[701]

---

699 Sa'd ibni Muâz, bu hükmü, İslam devletine karşı işlenen suç kapsamında değerlendirmiştir. (ç)

700 B.k.z: İbn Hişâm, Siret, 3/252-261. Buhârî, Meğazî 30'da bu hadisi Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

701 Cihad, İslam düşmanlarının kötülüğünü defetmek ve onların mukavemetini kırmak için meşru kılınmıştır.İnsan ancak işlemiş olduğu bir masiyet sebebiyle öldürülebilinir. Bunlardan birisi de İslama karşı savaşmak. İslam'a ve müslümanlara karşı silah çekmeyen veya bizzat savaşmayan erkekler, kadınlar, din adamları, yaşlılar ve çocuklar öldürülmezler. Çünkü Abdullah ibni Ömer (radıyallâhu anh)'tan gelen bir rivayet şu şekildedir: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gazalarından birisinde bir kadın öldürülmüş olarak bulundu. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kadınların ve çocukların öldürülmesini uygun görmedi" (Buhârî, Cihad 147, 148; Müslim, Cihad 24 (1744); Ebu Dâvud, Cihad 111 (2668); Tirmizi, Siyer 19 (1569); İbni Mâce, Cihad 30 (2841); Muvatta', Cihad 9; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 2/22, 23, 75, 91, 100, 115, 122, 123). Bunların öldürülmemelerindeki neden, onların savaşa katılmamalarıdır. Eğer savaşa bizzat katılıp Müslümanlara karşı savaşacak olurlarsa, öldürülmeleri caiz olur. Çünkü bunlar, savaş etmekle birlikte müminlere karşı suç işleyen muharip durumuna geçmiş durumdadırlar. (ç)

(Öldürme hükmü verdiği) kadın ise, Süveyd ibn Sâmit'in başına değirmen taşını atmış ve onu öldürmüştü.[702]

Adamlar hendeklere grup grup getiriliyorlardı. Reisleri Kâ'b ibn Esed'e: 'Ey Kâ'b! Ne dersin, Muhammed bize ne yapacak?' diye sordular. O da: 'Hiçbir yerde aklınızı kullanamaz mısınız? Görmüyor musunuz, çağıran kişi hiç ara vermiyor, sizden gidenler dönmüyor. Vallahi, o, bizi öldürecek' dedi.

İbn Kâsım'ın rivayetine göre, İmam Mâlik der ki: Abdullah ibn Übeyy, Kurayzaoğulları hakkında Sa'd ibn Muaz (radıyallâhu anh)'a: 'Onlar benim iki kanadımdan biridir. 300 zırhlı, 600 zırhsız ve miğfersizden oluşmaktalar' dedi. O da: 'Sa'd'ın Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasına aldırmayacağı an gelmiştir' dedi.

Huyeyy ibn Ahtab, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna getirilince gözü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ilişip: 'Vallahi, sana karşı duyduğum düşmanlıktan ötürü kendimi asla kınamıyorum. Kim Allah'ı yenmeye çalışırsa yenik düşer' dedi. Sonra da:'Ey insanlar! Bir sakınca yok, Allah'ın takdiri! İsrailoğulları'nın yazgısı olan bir ölüm tarzı' dedi. Sonra konuşmayı kesti. Derken onun da boynu vuruldu.

Sâbit ibn Kays, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Zübeyr ibn Bâtâ ile ailesi ve malının bağışlanması talebinde bulundu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onun hatırına onları bağışladı. Sâbit ibn Kays, ona: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), benim hatırıma seni, aileni ve malını bağışladı. Artık onlar senindir' dedi. O da: 'Ey Sâbit! Kendi elimle yanında senden beni dostlara kavuşturmanı istiyorum' deyince, Sâbit de onun boynunu vurdu. Böylece onu yahudi dostlarına kavuşturdu.

Bütün bu uygulamalar, Medine yahudileri hakkındadır. Her bir Medineli yahudi kabilesiyle yapılan savaş, her bir büyük savaşın peşisıra olmuştur. Kaynukaoğulları ile yapılan savaş, Bedir savaşının peşisıra; Nadiroğulları

---

702 İbn Hişâm, Siret, 2/148'de geçtiğine göre; İbn İshâk bu hadisi rivayet etmiştir. Ebu Dâvud da, Cihad 111 (2671)'de bu hadisi İbn İshâk yoluyla Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan şöyle rivayet etmiştir:

لم يقتل من نسائهم تعني بني قريظة إلا امرأة إنها لعندي تحدث تضحك ظهرا وبطنا ورسول الله صلى الله عليه وسلم يقتل رجالهم بالسيوف إذ هتف هاتف باسمها أين فلانة قالت أنا قلت وما شأنك قالت حدث أحدثته قالت فانطلق بها فضربت عنقها فما أنسى عجبا منها أنها تضحك ظهرا وبطنا وقد علمت أنها تقتل

"Kureyzaoğulları'ndan bir tek kadın dışında hiçbir kadın öldürülmedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kureyzaoğulları'nın erkeklerini kılıçla öldürürken, bu kadın, benim yanımda sarsıla sarsıla gülüyor ve (kendi kendine) söyleniyordu. Derken sahibini göremediğim bir ses: 'Filanca kadın nerededir?' diye kadını ismiyle çağırdı. Kadın: 'Benim' dedi. (Âişe der ki:) Ben, (o kadına): 'Bu halin ne?' dedim. Kadın: 'Ben bir iş yaptım (da ondan dolayı aranıyorum)' dedi. Derhal götürülüp boynu vuruldu. Ben o kadına olan şaşkınlığımı halen unutamıyorum. Çünkü öldürüleceğini bildiği halde sırtı ve karnıyla (sağa-sola dönüp) gülüyordu." Ben bir iş yaptım" ifadesine gelince; İbn Hişâm der ki: "O kadın, Hallâd b. Süveyd'in başına değirmen taşı atıp onu öldürmüştü."

ile yapılan savaş ise Uhud savaşını müteakip ve Kurayzaoğulları ile yapılan savaş da, Hendek savaşını müteakip yapılmıştır. Hayber yahudilerinin kıssası ise –inşallah- ileride gelecektir.

D. EBU RÂFİ'NİN ÖLDÜRÜLMESİ

Daha önce anlattığımız gibi, Ebu Râfî', (müşrik ve yahudi) ordularını Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı savaşa kışkırtan kimseler içerisinde yer almaktaydı. Fakat arkadaşı Huyeyy ibn Ahtab gibi Kurayzaoğulları'yla birlikte öldürülmemişti. Hazreç kabilesinin, Evs kabilesinin (Uhud savaşından önce) Kâ'b ibnu'l-Eşref'i öldürmekle elde ettiği fazilette onlara denk olmak için Ebu Râfi'i öldürmek için can attılar. Yüce Allah, Hazreç ve Evs kabilesini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emrinde, hayır işlerde adeta birbirini geçmek için yarış ettirmiştir.

Hazreç kabilesi, Ebu Râfi'yi öldürmek için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den izin istediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de (onlara Ebu Râfi'yi öldürme) izni verdi. Hepsi de Selemeoğulları'ndan kavmin reisi Abdullah ibn Atîk (radıyallâhu anh)'ın komutasında Abdullah ibn Üneys (radıyallâhu anh), Ebu Katâde (radıyallâhu anh), Hâris ibn Rib'î (radıyallâhu anh), Mes'ûd ibn Sinân (radıyallâhu anh) ve Huzâî ibn Esved (radıyallâhu anh) Ebu Râfi'yi öldürmek için ileri atıldılar.

Yola koyulup onun Hayber'deki köşküne vardılar. Bu sahabiler, geceleyin baskın yapıp Ebu Râfi'i öldürerek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geri döndüler. Bunların hepsi de Ebu Râfi'yi kendisinin öldürdüğünü iddia ediyorlardı. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kılıçlarınızı bana gösterin' buyurdu. Bunun üzerine onlar kılıçlarını Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gösterdiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abdullah ibn Üneys'in kılıcı için: 'Bu, Ebu Râfi'yi öldüren kılıçtır. Çünkü bu kılıçta yemek izi görüyorum' buyurdu."[703]

E. HENDEK SAVAŞINDAN SONRAKİ GAZALAR VE SERİYELER

1. Lihyânoğulları Gazası

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kurayzaoğulları savaşından altı ay sonra savaşmak üzere Lihyanoğulları'na doğru sefere çıktı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) 200 kişilik bir kuvvetle yola çıkmıştı.

703 İbn Kesîr, Bidâye, 2/563-564'te geçtiğine göre; İbn İshâk bu rivayeti Ka'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın oğlu Abdullah'tan rivayet etmiştir. Buhârî de, Meğâzî 16'da Ebu Râfi'nin öldürülme olayını Berâ' ibn Âzib (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Lihyanoğulları'nı gafil avlamak için) Şam bölgesine doğru gidiyor görünümü verdi. Abdullah ibn Ümmü Mektum (radıyallâhu anh)'ı Medine'de yerine vekil bıraktı. Sonra hızlıca hareket edip Emeç ile Usfân arasında Lihyanoğulları'na ait bölgedeki vadilerden biri olan Gurân vadisine kadar geldi. Burası Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in İslâm'ı tebliğ için gönderdiği sahabilerinin musibete uğradıkları yerdi. Onlara rahmet okudu ve dua etti.

Lihyânoğulları, Resulullah (s.a)'in geldiğini duyunca dağların tepelerine kaçtılar.Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlardan hiç kimseyi ele geçiremedi. Yurtlarında iki gün daha kaldı. Bu arada öncü birlikler gönderdiyse de onlar da hiç kimseyi yakalayamadılar. Bunun üzerine oradan Usfân'a gitti. Kureyşliler kendisini dinlesinler diye on süvariyi Kürâu'l-Gamîm'e gönderdi. Sonra da Medine'ye geri döndü. Medine'den uzak kalışı on dört gece sürdü.[704]

2. Necid Seriyyesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Lihyanoğulları seferinden sonra Necid taraflarına bir süvari birliği gönderdi. Bunlar, Hanîfeoğulları'nın reisi Sümâme ibn Üsâl el-Hanefî'yi yakalayarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdiler.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sümâme ibn Üsâl'i mescidin direklerinden birine bağladı. Yanına gelip: 'Ey Sümâme! Gönlünden ne geçiriyorsun?' buyurdu. Sümâme de: 'Ey Muhammed! Eğer beni öldürecek olursan kanlı bir katili öldürmüş olursun. Yok eğer bana iyilik edip beni bağışlarsan, iyiliğin kıymetini bilen bir kimseye iyilik etmiş olursun. Eğer kurtulmam için mal istersen, dilediğin kadar iste, al' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu kendi haline bıraktı. Sonra bir defa daha onun yanına gelerek aynı şeyi ona yine söyledi. Sümâme de, önceki söylediği şekilde cevap verdi. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) üçüncü[705] bir sefer daha Sümâme'nin yanına gelip: 'Sümame'yi serbest bırakınız' buyurdu. Sahabiler de Sümâme'yi salıverdiler.

Bunun üzerine Sümâme, mescidin yakınındaki bir hurmalığa giderek orada boy abdesti aldı. Sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelerek müslüman oldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Val-

704 B.k.z: İbn Hişâm, Siret, 2/279-281; İbn Sa'd, Tabakât, 2/78-80; Taberî, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk, 3/59; İbn Kesîr, Bidâye, 3/156

705 Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in aynı soruyu üç gün tekrar etmesi, Sümame'nin kalbini İslam'a yatıştırmak içindir. (ç)

lahi, (akşamleyin) yeryüzünde bana, senin yüzünden daha sevimsiz bir yüz yoktu. Fakat sabaha çıkınca senin yüzün bana yüzlerin en sevimlisi oldu. Vallahi, akşamleyin yeryüzünde bana senin dininden daha sevimsiz bir din yoktu. Fakat sabaha çıkınca senin dinin bana dinlerin en sevimlisi oldu. Senin süvarilerin beni yakaladıklarında, ben umre yapmak istiyordum' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Sümame'yi müjdeleyerek (niyetlenmiş olduğu) umreyi yapmasını emretti.

Sümâme, Mekke'ye Kureyşlilerin yanına gelince, onlar: 'Ey Sümâme! Demek dinden çıktın öyle mi?' dediler. Sümâme de: 'Hayır. Allah'a yemin ederim ki, dinden çıkmadım. Ancak Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) sayesinde müslüman oldum. Allah'a yemin ederim ki, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) izin vermedikçe, size Yemame'den bir buğday tanesi bile gelmeyecek' dedi. Yemame, Mekke'nin gıda ambarı durumunda idi. Böylece yanlarından ayrılarak memleketine gitti ve Mekke'ye herhangi bir şey gönderilmesini yasakladı. Bu Kureyşlilerin yaşayışını iyice zorlaştırdı. Bunun üzerine Kureyşliler Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e mektup yazarak; akrabalıkları hürmetine, Sümâme'ye mektup yazmasını rica edip kendilerine yiyecek gönderilmesine izin vermesini istediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kureyşlilerin isteklerini kabul ederek Sümâme'ye mektup yazıp Mekke'ye erzak gönderme yasağını kaldırttı.[706]

3. Gâbe Gazası[707]

Uyeyne ibn Hısn el-Fezârî, Gatafân kabilesinden Abdullahoğulları ile birlikte Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Gâbe'deki[708] sağmal develerine baskın yaparak onları alıp götürdü. Usfânlı olan çobanı da öldürmüştü. Baskıncılar, çobanın hanımını da (beraberinde) götürmüşlerdi.

Abdülmü'min ibn Halef: 'Çoban, Ebu Zerr (radıyallâhu anh)'ın oğlu idi' diyor ki, bu, gerçekten garip bir durumdur.

Derken imdat dileyen bir ses geldi ve: 'Ey Allah süvarileri! Atlarınıza bininiz' diye seslenildi. Bu şekilde savaşa çağırma, ilk defa meydana geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zırhlı gömlek ve miğferli vaziyette atına bindi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına ilk gelen, zırhlı ve miğferli bir vazi-

706 Buhârî, Meğâzî 70; Müslim, Cihad 59 (1764); Ebu Dâvud, Cihad 114 (2679)'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

707 Bu gaza, İslam Tarihi'nde "Zatu'l-Kared Gazası" olarak da bilinmektedir. Zatu'l-Kared: Şamyolu üzerinde Medine ile Hayber arasında bir sudur. Medine'ye bir günlük mesafede olduğu söylenir. (ç)

708 Gâbe, Şam yönünde Medine'ye 9 mil mesafede ağaçlıklı bir yerdir. (ç)

yette Mikdâd ibn Amr (radıyallâhu anh) oldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sancağı onun mızrağına bağlayarak: 'Sen git, süvariler sana yetişecektir. Biz de peşin sıra geleceğiz' dedi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (Medine'de) Abdullah ibn Ümmü Mektûm (radıyallâhu anh)'ı yerine vekil bıraktı.

Seleme ibnu'l- Ekva' (radıyallâhu anh) yaya olarak baskıncılara yetişti. Onları oka tutarak şöyle dedi:

خُذْهَا وَأَنَا ابْنُ الْأَكْوَعِ وَالْيَوْمُ يَوْمُ الرُّضَّعِ

"Al sana! Ben Ekva'ın oğluyum.

Bugün, alçakların öleceği gündür."

Seleme ibnu'l- Ekva' (radıyallâhu anh), Zu Kared mevkisine vardığında sağmal develerin hepsini aldığı gibi, ayrıca baskıncılardan otuz da kaftan ele geçirmişti.

Seleme ibnu'l- Ekva' (radıyallâhu anh) der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve süvariler akşamleyin bize yetiştiler. Ona: 'Ey Allah'ın Resulü! Şüphesiz baskıncılar susuzdur. Beni, yüz kişiyle beraber göndersen de ellerinde bulunan davarlarını kurtarıp, su kaplarını alsam' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Gücün yettiğinde yumuşak davran' buyurdu. Daha sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Şimdi onlara Gatafânlıların toprağında ziyafet çekiliyordur' buyurdu.

İmdat isteyen Medine'de Amr ibn Avfoğulları'nın yanına gitti, yardım hemen geldi. Süvariler de gelmeye devam ediyordu. Kimileri yaya ve kimileri de develerle olmak üzere gelip Zu Kared'de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e katıldılar.[709]

4. Ükkâşe ibn Mihsan Seriyyesi

Vâkıdî, Hudeybiye'den önce, hicretin 6. yılında gönderilen birçok seriyyeden bahsederek der ki:

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye geldikten sonra hicretin 6. yılının Rebîulevvel -veya Rebîulâhir- ayında Ükkâşe ibn Mıhsan el-Esedî (radıyallâhu anh)'yı, içlerinde Sâbit ibn Akram (radıyallâhu anh) ve Sibâ' ibn Vehb (radıyallâhu anh)'ın da bulunduğu 40 kişilik bir kuvvetle Gamra'ya gönderdi.

Ükkâşe ibn Mihsan (radıyallâhu anh) bu gidişi ciddi tutmuştu. Dolayısıyla Gamra halkı, onlara karşı korkarak kaçmışlardı. Ükkâşe ibn Mihsan

709 Buhârî, Meğâzî 37; Müslim, Cihad 131 (1806); Ebu Dâvud, Cihad 147 (2752)'de bu hadisi Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

(radıyallâhu anh), onların su kaynaklarının bulunduğu yerde konakladı. Öncü birliklerini onların peşlerinden gönderdi. Öncü birlikler, kendilerine, onların bir kısım hayvanlarının bulundukları yeri gösteren bir kişiyi yakaladılar. Mücahidler, (gösterilen yerde) iki yüz deve buldular. Sonra da bu develeri (alıp) Medine'ye götürdüler.

5. Ebu Ubeyde Seriyyesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh (radıyallâhu anh)'ın komutanı bulunduğu seriyeyi Zu'l-Kassa'ya gönderdi. Mücahidler bütün gece yürüdüler. Sabaha karşı Zu'l-Kassa'ya ulaşıp onlara baskın yaptılar. Ancak onlar dağa kaçarak yakalanmadılar. Mücahidler, onlardan sadece bir kişiyi yakaladılar. O da müslüman oldu.

6. Muhammed ibn Mesleme Seriyyesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Muhammed ibn Mesleme (radıyallâhu anh)'yı, Rebîulevvel ayında, 10 kişilik bir keşif birliğiyle gönderdi. Düşmanlar, mücahidler uykuya dalıncaya kadar pusu kurdular. Düşmanlar kendilerine saldırıncaya kadar işin farkında değillerdi. (Farkına vardıklarında ise baskına uğramışlardı.) Muhammed ibn Mesleme (radıyallâhu anh)'ın arkadaşları şehid edildi. Muhammed ibn Mesleme (radıyallâhu anh) ise yaralı olarak kaçıp kurtuldu.

7. Zeyd ibn Hârise Seriyyeleri

a. Cemûm Seferi

Bu sene -hicretin 6. yılı- Zeyd ibn Harise (radıyallâhu anh), Cemum'a gönderilmiştir. Zeyd ibn Hârise (radıyallâhu anh), Müzeyne kabilesinden Halîme adında bir kadını ele geçirdi. Halîme, mücahidlere Süleymoğulları'nın konak yerlerinden birisini gösterdi. Mücahidler, oraya baskın yapıp bir hayli deve, davar ve esir ele geçirdiler. Esirler arasında Halime'nin kocası da vardı. Zeyd ibn Hârise (radıyallâhu anh) elde ettikleriyle beraber seferden dönünce, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Halîme ve kocasını Müzeyneoğulları'na bağışladı.

b. Tarif Seferi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yine bu yıl yani hicretin 6. yılında Cemaziyelûlâ ayında Zeyd ibn Hârise (radıyallâhu anh)'ı 15 kişilik bir kuvvetle Tarif'te[710] oturan Sa'lebeoğulları'na gönderdi.

710 **Tarif,** Medine'ye 36 mil uzaklıkta bulunan bir su yeridir. B.k.z: Mu'cemu'l-Buldân, 4/35

Mücahidler, Tarif'e geldikleri zaman orada bulunan bedevi halk, üzerlerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yürüdüğünü zannederek korkup kaçtılar, Zeyd ibn Hârise (radıyallâhu anh), onların yirmi devesini ele geçirdi. Zeyd ibn Hârise (radıyallâhu anh), (bu sefer için Medine'den) dört gece uzak kaldı.

c. Îs/İys Seferi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), aynı yılın Cemazîyelûlâ ayında Zeyd ibn Hârise (radıyallâhu anh)'ı (bu defa) Îs/İys'e[711] gönderdi. Bu sefer esnasında Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızı Hz. Zeyneb'in (henüz o sırada müslüman olmayan) kocası Ebu'l-Âs ibn Rebî'nin beraberinde Şam'dan dönerken getirdiği Kureyşlilere ait mallar ele geçirildi.

d. Hısma Seriyyesi

Vâkıdî der ki: Hicretin 6. yılı Dıhye ibn Halîfe el-Kelbî (radıyallâhu anh), (Rum/Bizans) Kayser'inin yanından geldi. Kayser, Dıhye (radıyallâhu anh)'a bir takım mallar ile elbise hediye etmişti. Dıhye (radıyallâhu anh), Hısma'ya[712] geldiğinde Cüzâm kabilesinden birkaç kişi ona rastlayıp bunlar, Dıhye'nin yolunu kesip yanında bulunan herşeyi aldılar.

Dıhye (Medine'ye gelince) evine varmadan Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına giderek durumu ona iletti. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Zeyd ibn Hârise (radıyallâhu anh)'ı Hısma'ya gönderdi.

Ben derim ki: Bu olay, tereddütsüz Hudeybiye'den sonra olmuştur.

8. Hz. Ali Seriyyesi

Vâkıdî der ki: Hz. Ali (radıyallâhu anh), 100 kişilik bir kuvvetle Fedek'te oturan Sa'd ibn Bekroğulları'ndan bir kabileye gitmek üzere yola çıktı.

Bunun sebebi; Fedek'te bulunan bir topluluğun, Hayber yahudilerine yardım etmek istediklerine dair bir haberin Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşmasıydı.

Hz. Ali (radıyallâhu anh), seferi esnasında gece yürüyüp gündüz gizleniyordu. Hz. Ali (radıyallâhu anh) Sa'doğulları'nın bir casusunu yakaladı. Casus, Hz. Ali (radıyallâhu anh)'a Sa'doğulları'nın, kendisini, eğer yahudiler Hayber mahsulünü onlara tahsis ederlerse kendisine yardım edeceklerine dair tekliflerini[713] bildirmek üzere Hayber'e gönderdiklerini itiraf etti

---

711 Süleymoğulları'nın beldeleri içerisinde bulunan bir yerdir.

712 **Hısma,** Vadi'l-Kura'nın arka taraflarında bulunan bir yerin adıdır. (ç)

713 B.k.z: İbn Sa'd, Tabakât, 2/89

9. Abdurrahman ibn Avf Seriyyesi

Vâkıdî der ki: Hicretin 6. yılının Şaban ayında Abdurrahman ibn Avf (radıyallâhu anh)'ın keşif birliği Dûmetu'l-Cendel'e gönderilmiştir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abdurrahman ibn Avf (radıyallâhu anh)'a: 'Eğer sana itaat ederlerse, krallarının kızıyla evlen' dedi.

Kavim müslüman oldu. Abdurrahman ibn Avf (radıyallâhu anh) da (kral) Asbağ'ın kızı Tümâdır ile evlendi. Tümâdır, Abdurrahman ibn Avf (radıyallâhu anh)'ın oğlu Ebu Seleme'nin annesidir. Tümâdır'ın babası, Dûmetu'l-Cendel halkının reisi ve kralıydı.

10. Kürz ibn Câbir Seriyyesi

a. Ureyneliler Olayı

Vâkıdî der ki: Kürz ibn Câbir el-Fihrî (radıyallâhu anh) komutasındaki keşif birliği, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in çobanını öldüren ve develeri götüren Ureynelilere hicretin 6. yılı Şevval ayında gönderildi. Keşif birliği, 20 süvariden ibaret idi.

Derim ki: Bu, ileride de geleceği üzere, bu seferin Hudeybiye'den önce Zilkade ayında meydana geldiğini gösterir. Ureyneliler olayı,[714] Buhârî ile

---

714 Ureyne kabilesinden yedi-sekiz kişilik bir grup Medine'ye gelerek müslüman oldular. Medine'nin havası kendilerine ağır geldi ve hastalandılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara, develerin yanına gitmelerine izin verdi ve tedavi olmaları için, develerin idrar ve sütlerini içmelerini tavsiye etti. Develer, Kuba civarında, Zü'l-Hader denilen yerde idi. Sayıları 15 kadar olan bu develer sağılıyordu. Bir kısmı zekat devesi, bir kısmı da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şahsi malı idi.
İyileşip kendilerine gelince, irtidat ettiler ve develerden birisini kestiler. Çobanlardan birisi olan Yesâr'ın ellerini ve ayaklarını kestiler, gözlerine diken batırarak oydular ve güneşin ortasında ölüme terk ettiler. Geri kalan develeri de alıp götürdüler. Sağ kalan çoban, Medine'ye gelerek hadiseyi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e haber verdi. Resulullah hemen peşlerinden yirmi kişilik bir süvari müfrezesi gönderdi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de onları kendi yaptıklarına uygun bir şekilde cezalandırdı. Ellerini ve ayaklarını kestirdi, gözlerine mil çektirdi ve Harre denilen yere güneşin altına attırdı. Sıcağın altında: "Su su!" diye bağırdıkları halde hiç kimse bunlara su vermedi. Böylece geberip gittiler.
İslam'dan dönen, develeri çalan ve çobanı işkence ederek öldüren Ureynelilere verilen bu ceza, bir çok alime göre hadislerin tercümesi esnasında meali verilen, Maide suresinin 33. âyetinin inişine sebep olmuştur. İşaret edilen âyette, yüce Allah, Allah'a ve Resulüne karşı savaş açanlara verilecek cezayı beyan buyurmuştur. Âyet-i kerimede Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uygulamasından gözleri oyma dışındakiler bırakılmıştır.
Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara; el ve ayaklarını kesmenin yanı sıra, gözlerini oymak, çöle terkedip su vermemek, çarmıha germek gibi çok katı cezalar vermiştir. Oysa müsle, İslam'da haramdır. Resûlullah, bu cezaları niçin vermiş olabilir?
Kadı İyâz (ö. 544/1149)'ın bildirdiğine göre; bu ceza, had cezaları ve muharebe ile ilgili âyet

Müslim'in "Sahîh"lerinde Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan şu şekilde rivayet edilmektedir:

Ukl ve Ureyne kabilelerinden bir grup, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek: 'Ey Allah Resulü! Bizler hayvan sahipleriyiz, ekin ve arazi sahipleri değiliz! Medine'nin havası[715] bize ağır geldi' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de sağmal develerin bulundukları yere gidip onların süt ve sidiklerinden içmelerini emretti. Hastalıkları geçince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in çobanını öldürerek develeri alıp götürdüler ve müslüman olduktan sonra, tekrar İslâm'ı bırakıp kâfir oldular.

Konuyla ilgili olarak Müslim'in rivayetinde şu ifade vardır: Onlar, çobanın gözüne mil çektiler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların yakalanıp el ve ayaklarının kesilmesini emrederek peşlerinden süvari birliği gönderdi. Onları, Harre'nin bir yerine o halleriyle bırakarak ölüme terketti.[716]

Ebu'z-Zübeyr'in, Câbir (radıyallâhu anh)'tan naklettiği hadiste, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

اَللّٰهُمَّ عَمِّ عَلَيْهِمُ الطَّرِيقَ وَاجْعَلْهَا عَلَيْهِمْ أَضْيَقَ مِنْ مَسْكِ جَمَلٍ

'Allahım! Yollarını onlara gösterme. Yollarını onlara deve derisinden daha dar yap' diye beddua etti. Bunun üzerine Allah, onların gözlerini şaşırttı da yollarını bulamadılar. Böylece sahabiler de onlara yetişti.... Daha sonra Ebu'z-Zübeyr, bu olayı(n geri kalanını) nakletti.

---

inmeden önce verilmiştir. Dolayısıyla Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu cezayı had olarak değil, kısas olarak vermiştir. Müslüman çobanın gözünü oydukları için kısas olarak Resûlullah'da onların gözlerini oydurmuştur. Ama âyet indikten sonra bu ceza neshedilmiştir. Bazı alimlere göre ise, muharebe âyeti, hadiste anılanlar hakkında inmiş, ama Resulullah onların çobana yaptıklarına karşılık kısas olarak bu cezayı vermiştir.

Çöle atıldıktan sonra bunlara su verilmemesi meselesine gelince, Hz. Peygamber'in su verilmemesi yolunda bir emri yoktur. Suyu sahabeler vermemişlerdir. Nevevî (ö. 676/1277)'ye göre ise, bu adamlar dinden dönüp çobanı öldürdükleri için, ne su istemeye ve ne de başka bir iyi muameleyi beklemeye hakları yoktur. Hatta yanında abdest alacak kadar su bulunan kişinin o suyu ölümden ya da şiddetli susuzluktan korkan bir mürtede verip de teyemmüm etmesi caiz değildir. Fakat suyu isteyen bir zımmi veya hayvan olursa vermek gerekir. (ç)

715 Onlar, karın/mide hastalığına tutulmuşlardı. (ç)

716 Buhârî, Vudu' 66, Zekât 68, Hudûd 1, 16, 17, Meğâzî 36, Tıb 5, 6; Müslim, Kasame 11 (1671); Ebu Dâvud, Hudûd 3 (4364, 4365, 4366, 4367, 4368, 4371); Tirmizî, Taharet 55 (72), Et'ime 39 (1846); Nesâî, Tahrîmu'd-Dem 7, 8; İbni Mâce, Hudûd 20 (2578); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 3/186 (ç)

b. Ureyneliler Olayından Çıkarılan Bazı Fıkhî Hükümler

1. Deve idrarı içmek caiz ve eti yenen hayvanların sidiğinin temiz olması.[717]

2. Muharip durumundaki müşrik kimseye; eğer hem malı gasp eder, hem de elini, ayaklarını kesip sonra da öldürme işlemini birarada yaparsa, o zaman bu caniye yaptığının aynısını yapmak gerekir. Çünkü Ureyneliler, çobanın gözüne mil çektikleri için kendilerinin de gözlerine mil çekildi.

Bununla, bu olaydaki hükmün, muhkem olarak kalıp mensuh olmadığı sonucu ortaya çıkar. Eğer bu olay, had cezaları hakkındaki (Mâide: 5/33.) âyetin inişinden önce olmuşsa had cezası bunu ortadan kaldırmak için değil bunu kabul etmek için inmiş olur. Yine de Allah, doğruyu en iyi bilendir.

* * *

717 Yenilmesi ve içilmesi haram olan maddelerle tedavi konusunda İslam alimlerince ortaya konan görüşler üç eğilim halinde özetlemek mümkündür.

1. İslam alimlerinin bir kısmı, haram maddelerle tedaviyi caiz görmezler. Hanbeliler bu görüştedir. Bu görüş sahiplerinin, hastalık halini, haramları mubah kılan bir zaruret olarak kabul etmediği ve dolayısıyla açlık yüzünden darda kalıp murdar hayvan yiyen kişiyle ilgili hükmü bu duruma uygulamayı isabetli görmedikleri anlaşılmaktadır. Bu gruptaki bazı alimler, bu iki durumu ayırt etmek üzere şöyle derler:

Açlık yüzünden dara düşmüş kimse, zarureti giderecek –haram kılınmış yiyeceklerden başka- bir şey bulunmamaktadır. Halbuki hastalık böyle değildir. Çünkü hastalığı tedavi için tek çare bu yiyecek ve içecekleri kullanmak değildir. Bir çok ilaç vardır.

2. İslam alimlerinin bir kısmı ise, yenilip içilmesi haram maddelerle tedaviyi kural olarak caiz görür. Bu grubu, Zahirî alimleri teşkil eder.

3. İslam alimlerinin çoğunluğu ise, haramla tedaviyi belli şartlarla caiz görmektedir. Ancak her bir grup, helal oluş için farklı ön şart ve kayıt ileri sürmektedir. Bu grupta ağırlıklı olarak, Hanefiler ile Şâfiîler yer alır.

Onlara göre, haram ile tedavi olmanın cevazı, kesin olarak şifa vereceğinin bilinmesine, hiç değilse iyileşmenin kuvvetle muhtemel olmasına bağlıdır. Şifa vereceği kesin olarak bilinmiyorsa, tedavi amaçlı haram yiyecek ve içecekler kullanılamaz. İlaç da gıda maddeleri gibi hayatın zaruri ihtiyacıdır. Darda kalan kimse, haram ile tedavi görebilir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), erkeklere ipek giymeyi yasakladığı halde cilt hastalığı dolayısıyla bazı sahabilere izin vermiştir (Buhârî, Libâs 29, Cihâd 91).

Haram oluşunu delil olarak gösterilen hadis, helal ilacın bulunduğu normal duruma göredir. Helal maddeyle tedavi imkanı olmadığında, tedaviyi sağlayacak ilaç, mubah ilaç haline gelir ve hadisin kapsamına girmez. Fıkıhçıların tartıştıkları konu; şarap, idrar gibi nesnelerin tedavi için doğrudan alınması ve kullanılmasıdır. Bu maddelerin ilaç yapımında kullanılması durumunda "karışma ve değişme yoluyla pis ve haram olan nesnelerin hükümlerinin değişeceği" kuralı da devreye girecektir. (ç)

ONUNCU BÖLÜM:

HUDEYBİYE VE SONRASI

A. HUDEYBİYE[718] OLAYI

1. Umre İçin Yola Çıkış

Nâfi' (rh.a): 'Bu olay, hicretin 6. yılının Zilkade ayında gerçekleşti' demiştir. Sahih olan görüş de budur. Bu; Zührî, Katâde, Musa ibn Ukbe, Muhammed ibn İshâk ve daha bir çok kimsenin de görüşüdür.

Bu olay sırasında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında 1500 sahabî bulunuyordu. Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde Câbir (radıyallâhu anh)'tan bu şekilde rivayet olunmuştur.[719] Yine Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde Câbir (radıyallâhu anh)'tan yapılan rivayette, onlar, 1400 sahabî idiler.[720] Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde Abdulah ibn Ebi Evfâ (radıyallâhu anh)'tan yapılan rivayette, onlar, 1300 kişi idiler.[721]

Katâde der ki: Saîd ibnu'l-Müseyyeb'e: 'Rıdvan biatına katılan kaç kişiydi?' diye sordum. O da: '1500 kişiydi' diye cevap verdi. Ben: 'Câbir ibn Abdullah, 1400 kişi olduklarını söylüyor' dedim. Bunun üzerine Saîd ibnu'l-Müseyyeb: 'Yüce Allah, ona rahmet eylesin. O, (bu hususta) yanılmıştır. Bana, onların 1500 kişi olduklarını nakleden kişi, kendisidir' dedi.[722]

Derim ki: Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'tan her iki görüş de sahih yolla aktarılmıştır. Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'tan gelen, Hudeybiye yılında yetmiş deve kurban etmiş oldukları ve her bir devenin ise yedi kişi adına kesilmiş olduğu rivayeti de sahihtir.

Câbir (radıyallâhu anh)'e: '(Rıdvan biatı sırasında) kaç kişiydiniz?' diye sorulunca, o: 'Süvari ve yayalarımızla birlikte 1400 kişiydik' demiştir.[723]

---

718 **Hudeybiye,** Mekke'ye 9 mil uzaklıkta bulunan bir yerin adıdır. Hudeybiye olayı ile ilgili olarak b.k.z: İbn Hişâm, 2/308-323; İbn Sa'd, 2/95-105; Taberî, 2/179-217; İbn Kesîr, 3/312-337
719 Buhârî, Meğâzî 35
720 Buhârî, Meğâzî 35; Müslim, İmaret 71 (1856)
721 Buhârî, Meğâzi 35; Müslim, İmaret 75 (1857)
722 Buhârî, Meğâzî 35
723 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/396

Kalb, bu görüşü Kabul etmeye daha çok meyletmektedir. Bu; Berâ' ibn Âzib,[724] Ma'kil ibn Yesâr, kendisinden gelen iki rivayetin en sahihine göre Seleme ibnu'l-Ekva' ve Müseyyeb ibn Hazn'ın görüşüdür.

Şu'be'nin, Katâde yoluyla Saîd ibnu'l-Müseyyeb'den, onun da babası (Müseyyeb)'den naklettiğine göre Müseyyeb: 'Bizler, Rıdvan ağacı altında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında 1400 kişiydik' dedi.

Zülhuleyfe'ye geldiklerinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Kabe'ye) hediye olmak üzere kurban edeceği hayvanı belirleyip gerdanlık taktı, işaretledi ve umre için ihrama girdi. Huzâa kabilesinden bir casusunu Kureyş hakkında bilgi getirmesi için (Kureyşlilere) gönderdi.

Usfân'a yaklaştığında casusu gelip: 'Kâ'b ibn Lüey'i sana karşı savaşmak ve seni Mescid-i Haram'dan alıkoymak için, Ehâbiş[725] ve çeşitli kabileleri toplamış vaziyette bırakıp geldim' dedi.

Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabıyla istişare yaparak: 'Kureyşlilere yardım eden şu adamların çoluk çocukları üzerine yönelip onları ele geçirmeye ne dersiniz? Eğer oturup kalırlarsa yağmalanmış ve intikamlarını da alamamış bir vaziyette oturup kalmış olurlar. Yok eğer (peşimizden) gelirlerse Yüce Allah onların boyunlarını vurur. Veya Mescid-i Haram'a yürüyüp bizi engellemek isteyenlerle çarpışmamıza ne dersiniz?' dedi.

Ebu Bekr (radıyallâhu anh) söz alıp: 'Allah ve Resulü daha iyi bilir. Bizler umre yapmak üzere geldik. Herhangi bir kimseyle savaşmak için gelmedik. Ancak bizimle Mescid-i Haram arasına girecek biri olursa onunla da çarpışırız' dedi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O halde yürüyünüz' buyurdu.

Bunun üzerine sahabiler yürüdüler. Biraz yol aldıklarında Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Hâlid ibn Velîd, öncü olarak Kureyş süvarileri içinde Gamîm'de[726] bulunmaktadır. Sağ tarafa yöneliniz' buyurdu.

Vallahi, onlar, ordunun toz bulutuna karışıncaya kadar (henüz o sırada müslüman olmamış) Hâlid ibn Velîd onların farkına varamadı. Hâlid ibn Velîd Kureyş'i uyarmak üzere atını mahmuzlayarak oradan uzaklaştı.

724 Buhârî, Meğâzî 35
725 Ehâbîş ile; Hevn ibn Huzeyme ibn Müdrikeoğulları, Hâris ibn Abdimenaf ibn Kinaneoğulları ve Huzaa kabilesinden Mustalıkoğulları kastedilmektedir. Bunlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le savaşmak için Kureyşlilerle anlaşma yapmışlardı. (ç)
726 Gamîm, Mekke ile Medine arasında bulunan bir yerdir. B.k.z: Mu'cemu'l-Buldân, 4/243

2. Hudeybiye'ye Varış

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ilerlemeye devam etti. (Mekke'ye) girilecek Seniyye denilen yere gelince devesi çöktü. Sahabiler: 'Hal! Hal!' diyerek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in devesini kaldırmaya zorladılar. Çökmekten vazgeçmeyince: 'Kasvâ huysuzlaştı, Kasvâ huysuzlaştı' dediler.

Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kasvâ huysuzlaşmadı. Onun böyle bir huyu yoktur. Fakat (bir zamanlar) fili (Mekke'ye girmekten) alıkoyan şimdi de Kasvâ'yı tutarak (Mekke'ye girmekten) alıkoydu. Nefsim elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, Kureyşliler, Allah'ın yasakladığı kendilerinin saygı duydukları şeylerden hangisini benden isteyecek olurlarsa muhakkak onu, kabul edeceğim. (Onların isteğini yerine getireceğim)' buyurarak Kasvâ'yı kalkmaya zorladı. Bunun üzerine deve sıçrayıp kalktı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dönerek Hudeybiye'nin en son noktasında bulunan Semed denilen yerde konakladılar. Oranın suyu azdı. Dolayısıyla da sahabiler o sudan azar azar alıyorlardı. Derken sahabiler o suyu çok geçmeden çekip tükettiler. Su bitince, sahabiler Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e susuzluktan dolayı şikâyette bulundular. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) okluğundan bir ok çekerek oraya saplamalarını emretti. Allah'a yemin olsun ki, sahabiler, Semed çukurundan ayrılıncaya kadar, onlara yetecek miktarda su fışkırmaya devam etti.[727]

Kureyş müşrikleri, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendilerine saldırmasından korktular. Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara sahabilerden bir elçi yollamak istedi. Bunun üzerine Hz. Ömer (radıyallâhu anh)'ı yanına çağırdı. Hz. Ömer (radıyallâhu anh): 'Ey Allah Resulü! Eğer eziyete maruz kalacak olursam, Mekke'de Kâ'boğulları'ndan beni koruyacak hiçkimsem yoktur. Osman ibn Affân'ı gönder. Çünkü onun kabilesi Mekke'dedir. Ayrıca o, istediğin şeyi tebliğ edecek bir kimsedir' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Osman (radıyallâhu anh)'ı çağırıp ona: 'Kureyşlilere, çarpışmak için gelmediğimizi sadece umre yapmak için gelmiş olduğumuzu ilet ve onları İslâm'a davet et' buyurarak onu Kureyşlilere gönderdi. Ayrıca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Osman'a; Mekke'de bulunan kadın ve erkek mü'minlere uğrayarak onların yanında kalıp yakında Mekke'nin fethedileceğini onlara müjdelemesini, Yüce Allah'ın Mekke'de dinini galip kılacağını ve Mekke'de imanın gizli kalmayacağını haber vermesini emretti.

727 Buhârî, Şurut 1; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/323, 328'de bu hadisi Misver ibn Mahreme (radıyallâhu anh) ile Mervân ibnu'l-Hakem (rh.a)'ten rivayet etmiştir.

Bunun üzerine Hz. Osman (radıyallâhu anh) ayrılıp gitti. Beldah denilen yerde Kureyş müşriklerine rastladı. Kureyşliler, Hz. Osman (radıyallâhu anh)'a: 'Nereye gidiyorsun?' diye sordular. Hz. Osman (radıyallâhu anh): 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), beni, sizi; Allah'a ve İslâm'a davet etmek için gönderdi. Kimseyle savaşmak için değil, umre yapmak için geldiğini size haber vermemi istedi' dedi. Kureyşliler: 'Söylediklerini duyduk, işini gör' dediler.

Bunun üzerine Ebân ibn Saîd ibni'l-Âs, Hz. Osman (radıyallâhu anh)'a doğru gelip: 'Hoş geldin!' deyip Hz. Osman (radıyallâhu anh)'ı himayesine alıp kendi atını eğerledi ve onu kendi atına bindirdi. Ebân, onu Mekke'ye varıncaya kadar terkisinde götürdü.

Sahabiler, Hz. Osman (radıyallâhu anh) geri dönmeden önce: 'Osman bizden önce Beytullah'a varıp tavaf etti' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bizler tavaftan engellenmiş bir vaziyette iken Osman'ın Beytullah'ı tavaf edeceğini hiç sanmam' buyurdu. Sahabiler: 'Ey Allah'ın Resulü! Beytullah'a ulaşmışken Osman'ı tavaftan alıkoyacak şey ne olabilir ki?' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu, bizlerle beraber tavaf etmeden yalnız başına Kabe'yi tavaf etmeyeceğine dair onun hakkındaki bir zannımdır' dedi.

3. Rıdvan Bîatı

Müslümanlar ile müşrikler barış hususunda birbirine girdiler. Bu sırada bu iki topluluktan bir adam, karşı taraftan birine bir ok attı. Derken aralarında çarpışma çıktı. İki topluluk da, birbirlerine bağırarak birbirlerine ok ve taş atmaya başladılar. Her iki taraf da kendi yanlarında bulunup karşı taraftan olan kimseleri rehin aldılar. Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, Hz. Osman (radıyallâhu anh)'ın şehid edildiği haberi ulaştı. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), müslümanları kendisine biat etmeye[728] çağırdı. Hz.

---

728 Biat: Türkçe'de biat şeklinde kullanılan kelimenin Arapça aslı bey'attır. Bey'at; satmak, satın almak anlamındaki bey' masdarına bağlı olarak yöneticilik tevdi etmek, birinin yöneticiliğini benimsemek" anlamında kullanılmıştır. Sosyopolitik bir akid olarak ise devlet başkanını seçme, belirleme ve İslâm hukuku çerçevesinde ona bağlılık gösterme anlamına gelmektedir. Genellikle Müslümanlar yaptıkları ticari anlaşmaları teyit amacıyla el sıkışmayı âdet haline getirdiklerinden idare edenle edilen arasında bir nevi anlaşma niteliği taşıyan devlet başkanı seçimini de el sıkışma suretiyle belirlemişler ve aradaki benzerlikten dolayı buna da bey'at demişlerdir. Âdeta devlet başkanını belirleme akdinin taraflarından biri (halk) yönetilme hakkını öbürüne devretmek, diğeri de (devlet başkanı) hukuka riayet etmek suretiyle bunun karşılığını ödemek üzere anlaşmışlardır.

Kur'ân-ı Kerîm'de bey'at kelimesi geçmemekle birlikte bey' kökünden türeyen mubayaa masdarının türevleri biatlaşma, getirdiği emir ve yasaklarda peygambere itaat arzetme ve bu konuda onunla ahidleşme anlamında kullanılmıştır. (bk. Feth: 48/10; Mumtehine: 60/12). Hadislerde ise bey' kökünden türemiş birçok kelime hem sözlük anlamında hem de terim olarak

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ağacın altında bulunduğu sırada müslümanlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e biat etmek için koşuştular ve savaştan kaçmamak üzere ona biat ettiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendi elini tutarak: 'Bu da, Osman adınadır' buyurdu.[729]

Biat etme işi sona erdiğinde Hz. Osman (radıyallâhu anh) çıkageldi. Müslümanlar, Hz. Osman (radıyallâhu anh)'a: 'Beytullah'ı tavaf edip şifa buldun, ey Ebu Abdullah!' dediler. Hz. Osman (radıyallâhu anh): 'Hakkımda ne kötü düşünmüşsünüz! Nefsim elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hudeybiye'de beklerken, Mekke'de bir yıl dahi kalmış olsaydım Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tavaf etmeden ben Beytullah'ı tavaf etmezdim. Halbuki Kureyşliler, Beytullah'ı tavaf etmeye çağırmışlardı, ama ben kabul etmedim' dedi. Müslümanlar: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ı en iyi bilen ve zannı en güzel olanımızdır' diyerek karşılık verdiler.

Hz. Ömer (radıyallâhu anh) ağacın altında biat etmek için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elini tutmuştu. Ced ibn Kays hariç bütün müslümanlar Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e biat ettiler.[730]

---

kullanılmıştır. Hz. Peygamber'in önemli dinî-siyasî olaylar arefesinde veya İslâmiyet'i kabul eden kimselerle ilk defa görüştüğünde biat aldığı bilinmektedir. Bu türün örnekleri olarak Akabe biatları ve Bey'atü'r-Rıdvân zikredilebilir.

Hz. Peygamber döneminde daha çok dinî hükümlere bağlı kalmak ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e itaat etmek anlamında kullanılan biat, Hz. Ebû Bekir'in halife seçilmesinden itibaren sonraki kullanışlarına esas olacak siyasî bir mahiyet kazanmış, bir devlet başkanını seçme yahut seçilmiş veya bu makama herhangi bir yolla gelmiş devlet başkanına bağlılık sunma anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Gerek dört halife döneminde görülen, gerekse sonraki dönemlerde ortaya çıkan uygulamalar bu kurumun teorik esaslarının belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. Devlet başkanlığı makamı boşaldığında bu makama bir başkan seçmeyi veya iş başında bulunan başkana İslâm hukuku çerçevesinde bağlılık sunmayı amaç edinen biatin oluşması ve geçerli sayılması için gerekli görülen unsur ve şartlarla konu ile ilgili diğer hükümler şöyle özetlenebilir: Biat akdinin unsurlarından birincisi, bir yanda halife, diğer yanda biat eden kimseler olmak üzere iki tarafın mevcut olmasıdır. İkinci unsur, tarafların halife seçme ve seçilme konusundaki iradelerini ortaya koymaları yani irade beyanlarıdır. Biat sırasında irade beyanının sözlü olması şart değildir, uygulamada bu beyan daha çok el sıkma şeklinde ortaya konmuştur. Burada önemli olan, rızâyı bozan hallerin özellikle ikrah'ın bulunması durumunda bu biatin geçerli ve ona dayanan hilâfetin sahih olup olmadığıdır. İslâm hukukçuları umumiyetle ikrah altındaki biatin geçerli olmadığını söylemektedirler. Gerek Hz. Peygamber gerekse dört halife zor kullanarak biat almamışlardır. Biatın üçüncü unsuru, akdin bir konusunun bulunmasıdır. (Cengiz Kallek, "Biat", DİA, VI/120-124). (ç)

729 Buhârî, Fezailu'l-Ashab 7'de bu hadisi Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

730 Müslim, İmare 69 (1856)'da bu hadisi Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Bu sırada Ma'kil ibn Yesâr (radıyallâhu anh), ağacın dalını tutarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e değmemesi için kaldırıyordu.[731]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e biat eden ilk sahabi, Ebu Sinân el-Esedî (radıyallâhu anh) idi.

Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh), biatın başında, ortasında ve sonunda olmak üzere üç defa Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e biat etmiştir.[732]

Sahabiler bu halde iken, Büdeyl ibn Verkâ' el-Huzâî, Huzâa kabilesinden birkaç kişiyle çıkageldi. Huzâalılar, Tihâme bölgesindeki kabileler içinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında iyi niyet besleyen kimselerdi. Büdeyl, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Ben, Kâ'b ibn Lüey ile Âmir ibn Lüey'i, seninle savaşmak ve seni Beytullah'ı tavaftan engellemek için, yeni doğurmuş develeriyle birlikte Hudeybiye'nin birçok su kaynağının başında konaklamış bir vaziyette bırakıp geldim' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Biz herhangi bir kimseyle savaşmak için gelmedik. Bizler umre yapmak için geldik. Savaşlar, Kureyş'i halsiz bırakmış, onlara pek çok zarar açmıştır. Eğer isterlerse, onlara biraz daha zaman tanıyayım. Bu durumda beni diğer kabilelerle başbaşa bıraksınlar. Eğer diğer insanların girdikleri bu dine girmeyi arzu ederlerse girebilirler. Yok eğer bunları kabul etmezlerse zaten savaşmak üzere toplanmışlardır. Eğer Kureyşliler bütün bunları kabul etmeyip muhakkak savaşmak isterlerse, o zaman nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ya bu davam hususunda tek başıma kalıncaya kadar onlarla çarpışırım ya da Allah (İslam'ın galip kılınması hususundaki) vaadini yerine getirir' dedi.

Büdeyl, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Söylediklerini Kureyşlilere ileteceğim' diyerek ayrılıp gitti. Kureyşlilerin yanına gelip: 'Şu adamın yanından geliyorum. Bazı şeyler söylediğini işittim. Eğer isterseniz söylediklerini size anlatayım' dedi. Kureyş'in be yinsizleri: 'Ondan herhangi bir şeyi haber vermene ihtiyacımız yoktur' dediler. İleri görüşlüleri ise: 'Duyduğun şeyleri anlat' dediler.

Büdeyl, şunları, şunları işittim diyerek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in söylediklerini Kureyşlilere anlattı. Bunun üzerine Urve ibn Mes'ûd es-Sakafi: 'Şu adam, size doğru olan yolu anlatmıştır. Söylediklerini kabul ediniz. Benim, Muhammed'e gitmeme izin veriniz' dedi. Kureyşliler de: 'Git' dediler.

---

731 Müslim, İmare 76 (1858)'de bu hadisi Ma'kil ibn Yesâr (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

732 Müslim, Cihad 132 (1807)'de bu hadisi Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Urve, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelip konuşmaya başladı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Büdeyl'e söylediklerinin aynısını Urve'ye de söyledi. İşte o zaman Urve, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Ey Muhammed! Kavmini yok etmeyi uygun görür müsün? Senden önce Araplardan hiçbir kimsenin kendi kavminin kökünü kazıdığını hiç işittin mi? Diğer durum (yani Kureyş seni yenecek) olursa o zaman senin halin nice olur? Allah'a yemin ederim ki, böyle bir durumun olması halinde öyle yüzler ve öyle ayak takımı kimseler görüyorum ki, harpten kaçıp seni yapayalnız bırakacak kişilerdir' dedi.

Bu sırada Hz. Ebu Bekr (radıyallâhu anh) öfkelenerek Urve'ye: 'Lât putunun bızırını[733] emesice! Bizler mi onun başından kaçıp onu tek başına bırakacağız?' dedi. Urve: 'Bu kim?' diye sordu. Sahabiler: 'O, Ebu Bekr'dir' dediler. Urve: 'Nefsim elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, eğer bana karşı yapmış olup da henüz ödeyemediğim iyiliğin olmasaydı mutlaka sana cevap verir, lafının altında kalmazdım' dedi, sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le konuşmaya devam etti.

Urve, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le her konuşmasında Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sakalını okşuyordu. Urve, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le konuşurken Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh) da miğferli ve kılıçlı bir vaziyette Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanı başında bulunmaktaydı. Urve'nin, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sakalına, elini her uzatışında kılıcının kınıyla onun eline vurarak: 'Elini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sakalından çek!' diyordu.

Urve, başını kaldırarak: 'Bu kim?' dedi. Sahabiler: 'Muğîre ibn Şû'be'dir' dediler. Urve, Muğîre ibn Şu'be'ye kızarak: 'Ey hain! Ben, senin hiyanetinin bedelini ödeyip durmaya çalışmıyor muyum?' diyerek çıkıştı.

Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh), müslüman olmadan önce cahiliye döneminde bir kavimle arkadaşlık etmiş, sonra da onları öldürerek mallarını almıştı. Daha sonra da gelip müslüman olmuştu. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, ona: 'Senin müslüman olmanı kabul ediyorum. Ama iş mala gelince, ondan hiçbirşey kabul edemem!' buyurmuştu.

Bu konuşmalardan sonra Urve, göz ucuyla Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabilerini süzmeye başladı. Allah'a yemin olsun ki, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in aksırıp çıkardığı tükürük bile mutlaka bir kişinin eline düşüyor ve onu alarak vücuduna, yüzüne sürüyordu. Onlara bir şey emrettiği zaman emrini yerine getirmek için koşuşuyorlardı. Abdest aldığı

---

733 Bızır; kadın cinsiyet organının bir parçası, dılak, klitoris demektir. (ç)

zaman abdest suyunu, nerdeyse birbirleriyle dövüşürcesine kapışıyorlar, konuştuğu zaman huzurunda seslerini kısıyorlar ve ona olan saygılarından dolayı da yüzüne dikkatle bakmıyorlardı.

Urve, Kureyşliler'in yanına dönerek: 'Ey Kureyşliler! Allah'a yemin ederim ki, şüphesiz krallara, Kisrâ'ya, Kayser'e ve Necâşî'ye elçi olarak gitmişimdir. Vallahi, ben, bunlardan hiçbir hükümdarın adamlarının, Muhammed'in ashabının Muhammed'i sayıp ululadıkları gibi saydıklarını görmedim. Vallahi, Muhammed, eğer aksırıp tükürse bile, tükürdüğü şey mutlaka bir adamın eline düşüyor ve onu alarak derisine ve yüzüne sürüyor. Onlara bir şey emrettiği zaman, emrini yerine getirmek için üşüşüyorlar. Abdest aldığı zaman, neredeyse birbirleriyle dövüşürcesine abdest suyunu kapışıyorlar. O, bir şey söylediği zaman, huzurunda seslerini kısıyor ve ona olan saygılarından dolayı yüzüne dikkatlice bakmıyorlar. Size doğru olanı arzettim, onu(n dediklerini) kabul ediniz' dedi. Kinâne kabilesinden bir adam: 'Bırakınız, Muhammed'e bir de ben gideyim' dedi. Kureyşliler de: 'O halde sen de (Muhammed'in yanına) git!' dediler.

Bu adam, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve ashabının yanına yaklaşınca, Resulullah (s.a), sahabilere: 'Bu, filanca kimsedir. Kurbanlık develere saygı gösteren bir kabileye mensuptur. Kurbanlık olan develeri ona doğru sürün' buyurdu. Bunun üzerine sahabiler, kurbanlık develeri o adama doğru sürüp („Lebbeyk! Allahumme Lebbeyk" diye) telbiye getirerek onu karşıladılar.

Adam, bu durumla karşılaşınca: 'Subhanallah! Bu topluluğu, Beytullah'ı tavaf etmekten engellemek doğru değildir' diyerek, kendi adamlarının yanına geri döndü. Onlara: 'Boyunlarına kurbanlık gerdanı takılmış, kurban edilmek üzere nişanlanmış develer gördüm. Bunların Beytullah'ı tavaf etmekten engellenmelerini uygun görmüyorum' dedi.

Bunun üzerine Mikrez ibn Hafs ileri atılarak: 'İzin verin, Muhammed'e bir de ben gideyim' dedi. Kureyşliler, ona: 'Sen de git!' dediler.

Mikrez, Müslümanlara yaklaşınca Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilere: 'Bu, Mikrez ibn Hafs'dır. O, günahkâr, fâsık bir kimsedir' buyurdu. Derken Mikrez ibn Hafs, gelip Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ile konuşmaya başladı.

4. Anlaşmanın Yazılması

Mikrez ibn Hafs, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le konuşmakta iken bu sırada Süheyl ibn Amr çıkageldi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilere: 'İşiniz birazcık kolaylaştırılmıştır' buyurdu. Süheyl: 'Haydi

getir de bizimle sizin aranızda bir anlaşma yazalım' dedi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), anlaşmayı yazacak kâtibi çağırarak: "Bismillâhirrahmanirrahim yaz" buyurdu. Süheyl: 'Vallahi, bizler, Rahman'ın ne olduğunu bilmeyiz. Onun yerine, daha önce senin de yazdığın gibi "Bismikellahumme" yaz' dedi. Müslümanlar: 'Bizler, "Bismillâhirrahmanirrahim"dan başka bir hiçbir şey yazmayız' dediler. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), katibe: 'Haydi, "Bismikellahumme" diye yaz' buyurdu. Sonra da: 'Bunlar, üzerinde Allah Resulü Muhammed'in anlaşma yaptığı maddelerdir' buyurarak kâtibe yazmasını emretti.

Süheyl yine itiraz ederek: 'Allah'a yemin ederim ki, eğer bizler, seni, Allah'ın Resulü olarak tanımış olsaydık, Beytullah'ı tavaf etmene engel olmaz ve seninle çarpışmazdık. Onun yerine, Muhammed ibn Abdullah (=Abdullah'ın oğlu Muhammed) yaz' dedi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Süheyl'e: 'Her ne kadar, siz beni yalanlasanız da, ben Allah'ın Resulü'yüm' buyurdu. Sonra kâtibe dönerek: 'Muhammed ibn Abdullah yaz' buyurdu.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) (anlaşmayı yazdırmaya): 'Kabe ile bizim aramıza girmemeniz ve Kâbeyi tavaf etmemiz şartıyla' diyerek devam etti. Süheyl bu maddeye de itiraz ederek: 'Allah'a yemin ederim ki, (bu) olamaz. Araplar zor altında bırakılarak bu anlaşmayı yapmak zorunda kaldığımızı söyleyip dururlar. Bu, ancak gelecek yıl olabilir' dedi. Sonra madde bu şekilde yazıldı.

Süheyl, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Senin dininden olsa bile bizden sana hiçbir kimsenin gelmemesi, eğer gelecek olursa tekrar bize iade etmen...' şartını ileri sürdü. Müslümanlar: 'Subhanallah! Müslüman olarak gelen bir kimse, nasıl olur da müşriklere geri gönderilir!' diyerek öfke ve hayretlerini ifade ettiler.

Müslümanlar ve Süheyl anlaşma maddeleri üzerinde böyle tartışırlarken bu sırada Süheyl ibn Amr'ın oğlu Ebu Cendel ayaklarına bukağılar vurulmuş bir vaziyette zincirini sürüyerek yavaş yavaş geliverdi. Mekke'nin alt tarafından yola çıkıp kendisini müslümanların içine atmıştı.

Süheyl (hemen): 'Ey Muhammed! Bu, bana geri verilmesini sana şart koştuğum ilk kişidir' dedi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Anlaşmayı henüz karara bağlamadık' diyerek karşı çıktı ise de Süheyl: 'Allah'a yemin ederim ki, bu takdirde, seninle herhangi bir şey üzerine asla anlaşma yapmam' diyerek inadında ısrar etti.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Onu bana bırak' diye karşılık verdi. Süheyl: 'Onu sana bırakamam' diye karşılık verdi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ısrarla: 'Hayır! Bunu yapacaksın' dedi. Mikrez dahi: 'Evet, biz onu bıraktık' dediyse de, Süheyl: 'Bunu yapamam' diyerek inadını sürdürdü.

İş bu noktaya gelince Ebu Cendel: 'Ey müslümanlar! Müslüman olarak buraya gelmişken, tekrar müşriklere geri mi veriliyorum? Karşılaştığım şeyleri görmüyor musunuz?' diyerek feryat etti. Gerçekten Ebu Cendel, Allah yolunda çok çetin işkencelere maruz kalmıştı.

Hz. Ömer (radıyallâhu anh) der ki: Allah'a yemin ederim ki, müslüman olduktan sonra o güne kadar asla şüpheye düşmemiştim. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: 'Ey Allah'ın Resulü! Sen, Allah'ın hak peygamberi değil misin?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, ben, Allah'ın hak peygamberiyim' buyurdu. Ben: 'O halde bizler hak, düşmanlarımız da bâtıl üzere değiller mi?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yine: 'Evet' buyurdu. O zaman ben: 'O halde dinimizi küçük düşürmeye ne diye meydan veriyor ve Allah, onlarla bizim aramızda henüz hükmünü vermeden geri dönüyoruz?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ben, Allah'ın Resulü'yüm. Benim yardımcım, O'dur. Ben, O'nun emirlerine karşı gelemem' buyurdu. Ben: 'Bize, Beytullah'a varıp onu tavaf edeceğimizi söyleyen sen değil miydin?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, ben böyle söyledim. Ama, ben sana, Beytullah'a bu yıl gideceğini söyledim mi?' buyurdu. Ben: 'Hayır' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sen yine de Beytullah'a gidecek ve onu tavaf edeceksin' dedi.

Hz. Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'a gelerek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e söylediğim şeylerin aynısını ona da söyledim. Ebu Bekr (radıyallâhu anh), bana, aynen Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in verdiği şekilde cevap verdi. Hatta: 'Ölünceye kadar Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emir ve yasağına uy. Allah'a yemin ederim ki, şüphesiz o, hak üzeredir' diye de ilâve etti.

Hz. Ömer (radıyallâhu anh): 'Bu olaydan dolayı (kefâret olsun diye) çok şeyler yaptım' der.

5. Kurbanların Kesilmesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), anlaşmayı yazdırma işini bitirince sahabilere: 'Kalkıp, kurbanlarınızı kesiniz! Sonra da tıraş olunuz' diye emir verdi. Allah'a yemin ederim ki, bu sözünü üç defa tekrarlamasına rağmen yerinden kalkan tek kişi bile olmadı. Onlardan hiç kimse kalkmayınca, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalkıp (hanımı) Ümmü Seleme (r.anha)'nın yanına girdi ve sahabilerin kendisine yaptıklarını ona anlattı.

Ümmü Seleme (r.anha), ona: 'Ey Allah'ın Resulü! Bu (dediklerini yapmalarını) istiyor musun? O halde dışarı çık, onlardan hiçbir kimseye tek kelime dahi söylemeden kurbanını kes ve berberini çağırarak tıraş ol' dedi.

Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalkıp dışarı çıktı ve kurbanını kesip, berberini çağırarak tıraş oluncaya kadar hiçbir kimseye bir şey söylemedi. Sahabiler bu durumu görünce, kalkıp kurbanlarını kestiler ve birbirlerini tıraş etmeye başladılar. Öyle ki sıkışıklık ve izdihamdan dolayı nerdeyse birbirlerini öldüreceklerdi. Daha sonra Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e (müslümanlığı kabul etmiş) mümin kadınlar geldi. Bu esnada Yüce Allah:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ

"Ey iman edenler! Mü'min kadınlar muhacir olarak size geldikleri zaman onları imtihan ediniz" âyet-i kerimesini بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ *"Kâfir eşlerinizi nikâhınızda tutmayınız" (Mümtehine: 60/10)* (kısmına kadar) indirdi. Bunun üzerine Hz. Ömer (radıyallâhu anh), o gün hâlen müşrik olan iki hanımını boşadı. Bunlardan birisiyle Muâviye ve diğerleriyle de Safvân ibn Ümeyye evlendi.

6. Hudeybiye'den Medine'ye Dönüş

Bütün bunlardan sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye döndü. Medine'ye dönüş yolunda Yüce Allah:

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا

"Şüphesiz biz sana, apaçık bir fetih nasib ettik. Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir. Böylece sana, hiçkimsenin güç yetiremeyeceği bir şekilde yardım eder" (Feth: 48/1-3) âyet-i kerimelerini indirdi.

Hz. Ömer'in (radıyallâhu anh): 'Ey Allah'ın Resulü! Bu, bir fetih midir?' demesi üzerine, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, bu, bir fetihtir, ey Ömer!' diye cevap verdi. Sahabiler: 'Ne mutlu sana, ey Allah'ın Resulü! O halde bizim için ne vardır?' diye sordular. Bunun üzerine Yüce Allah:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ

"Müminlerin kalplerine sekîneti (manevi kuvveti, sükûneti) indiren O'dur" (Feth: 48/4) âyetini indirdi.

7. Ebu Basîr'in Gelişi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye gelince, Ebu Basîr (radıyallâhu anh) Kureyş'ten kaçıp müslüman olarak Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Kureyşliler, Ebu Basîr (radıyallâhu anh)'ı geri almak için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e iki adam göndererek: 'Bizimle yaptığın anlaşma gereği onu bize teslim edeceksin!' dediler. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, Ebu Basîr (radıyallâhu anh)'ı gelen iki adama teslim etti.

Bunlar, Ebu Basîr'le birlikte yola çıkıp Zulhuleyfe'ye gelince yanlarında taşıdıkları hurmalardan yemek üzere konakladılar. Ebu Basîr (radıyallâhu anh), adamlardan birisine: 'Vallahi, şu kılıcını çok kaliteli sanıyorum' dedi. Bu sırada diğer kişi, kılıcı hemen sıyırarak: 'Doğru! Onu defalarca denedim. Vallahi, bu, gerçekten iyi bir kılıçtır' dedi. Ebu Basîr (radıyallâhu anh): 'Göster de bir bakayım' diyerek kılıcı ondan alıp adama vurması üzerine adam öldü. Diğeri ise kaçıp koşa koşa Medine'ye geldi ve Mescid-i Nebevî'ye girdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) adamı görünce: 'Şu adam, korku ve dehşet verici şeyler görmüştür' buyurdu. Adam, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına yaklaşınca: 'Vallahi! Arkadaşım öldürüldü. Ben de nerdeyse öldürülecektim' dedi.

Derken Ebu Basîr (radıyallâhu anh) gelip Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Ey Allah'ın Peygamberi! Şüphesiz Allah, sana düşeni yerine getirtti. Beni onlara teslim ettin. Allah da beni onların elinden kurtardı' dedi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Basîr (radıyallâhu anh)'a hitaben: 'Vay anasını! Sanki harp ateşinin küreği! Hele yanında kendisine yardım edecek bir kişi daha olsaymış!...' buyurdu.

Ebu Basîr (radıyallâhu anh), kendisi hakkında bunları işitince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisini müşriklere geri vereceğini anladı. Medine'den çıkıp Sîfu'l-Bahr'e geldi. Ebu Cendel ibn Süheyl de Kureyşlilerin elinden kaçarak gelip Ebu Basîr'le buluştu. Kureyş'ten müslüman olmuş her kim varsa gelip Ebu Basîr'e katıldılar. Öyle ki kırk kişi civarında bir topluluk oluştu. Allah'a yemin ederim ki, Kureyş'in, Şam'a gitmekte olan bir kervanını haber aldıkları zaman onların karşılarına çıkıyor, kervanda bulunanları öldürüyor ve mallarını da alıyorlardı.

Bunun üzerine Kureyşliler, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e elçi göndererek Allah'a ve akrabalık bağları üzerine yemin verip kendilerinden ona gelenlerin artık emniyette olacağını bildirip onları, tekrar kendilerine göndermemesini istediler. Bu olay üzerine Yüce Allah:

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ مِن بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ

"O Allah sizi onlara karşı muzaffer kıldıktan sonra, Mekke'nin içinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendir" âyetini

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ

"İnkâr edenler, gönüllerindeki cahiliyye çağının asabiyet ateşini ateşlendirdiklerinde" (Feth: 48/24-26) Âyetine kadar indirdi. Müşriklerin asabiyetleri; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Allah'ın peygamberi olduğunu ve anlaşmaya "Bismillahirrahmanirrahîm" ile başlanmasını kabul etmemeleri ve müslümanlar ile Beytullah arasına girmeleriydi.[734]

8. Hudeybiye Kuyusundan Su Çıkması

Derim ki: (Buharî'nin) "Sahîh"inde şöyle bir rivayet geçmektedir: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) abdest aldı ve abdest suyunu ağzından Hudeybiye kuyusuna püskürtür püskürtmez kuyu suyla dolmaya başladı."

"Sahihayn"daki rivayette; Berâ ibn Âzib (radıyallâhu anh) ve Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh) da aynı şeyi söylemektedirler.[735]

Urve, Mervân ibnu'l-Hakem (rh.a) ve Misver ibn Mahreme (radıyallâhu anh)'tan naklen şöyle der: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kuyuya okluğundan bir ok sapladı."

Bu rivayet de, "Sahihayn"da aynen geçmektedir.[736]

Ebu'l-Esved'in "Meğâzî"sinde Urve (rh.a)'in şöyle dediği geçmektedir: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir kova içerisinde abdest aldı. Suyla ağzını çalkalayıp kovaya püskürterek kovadaki suyun kuyuya dökülmesini emretti. Ayrıca okluğundan bir ok çekip onu kuyuya atarak Allah'a dua etti. Sahabiler kuyunun başında oturmakta iken kuyu suyla dolmaya başladı. Öyle ki elleriyle avuçlamaya başladılar."

Ebu'l-Esved, rivayetinde her iki hususu da toplamıştır. Bu, daha doğru görünmektedir. Yine Allah, doğruyu en iyi bilendir.

---

734 Buhârî, Şurut 15; Ebu Dâvud, Cihad 156 (2765); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/323-326, 328-331'de bu rivayeti uzunca bir şekilde Misver ibn Mahreme (radıyallâhu anh) ile Mervan ibnu'l-Hakem (rh.a)'ten rivayet etmiştir.

735 Berâ' ibn Âzib hadisi; Buhârî, Meğâzî 35'de ve Seleme ibnu'l-Ekva' hadisi ise Müslim, Cihad 132 (1807)'de geçmektedir.

736 Buhârî, Şurût 15, Meğazi 35

Buharî'nin "Sahîh"inde Câbir'den gelen rivayet ise şöyledir: "Hudeybiye günü insanlar susamışlardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), önünde bulunan deriden yapılmış küçük bir su kabından abdest alıyordu. Sahabiler, su almak için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e doğru koşuştular. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilere: 'Neyiniz var?' buyurdu. Sahabiler: 'Ey Allah'ın Resulü! Şu senin önündeki sudan başka, ne içebileceğimiz ve ne de abdest alabileceğimiz suyumuz var!' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ellerini kabın içerisine kor komaz, kaynaklar misali, parmaklarının arasından su fışkırmaya başladı. Bunun üzerine sahabiler, bu sudan hem içtiler ve hem de abdest aldılar. (O gün) onlar 1500 kişi idiler."[737]

Bu, Hudeybiye kuyusu mucizesinden başka bir olaydır.

Bu gaza esnasında müslümanlar bir gece yağmura tutulmuşlardı. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sabah namazını kıldırınca: 'Rabbinizin bu gece ne söylediğini biliyor musunuz?' buyurdu. Sahabiler: 'Allah ve Resulü daha iyi bilir' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

Yüce Allah: 'Kullarımdan bir kısmı bana iman ederek ve bir kısmı da kâfir olarak sabahladı. 'Allah'ın fazlı ve rahmetiyle üzerimize yağmur yağdı' diyenler Bana iman edip, yıldız(ın yağmur yağdırmasın)a inanmayan kimselerdir. 'Yıldızın şöyle şöyle hareketiyle üzerimize yağmur yağdı' diyenlere gelince, onlar, Bana karşı kâfir olup yıldıza iman etmişlerdir' buyurdu.[738]

B. HUDEYBİYE ANLAŞMASININ ÖNEMİ VE HİKMETLERİ

1. Hudeybiye Anlaşmasının Maddeleri

Anlaşma şu şekilde neticelendi:

1. Müslümanlar ile Mekkeliler on yıl süreyle savaşmayacaklar,
2. İnsanlar birbirlerine güven verecekler,
3. Müslümanlar bu yıl (Medine'ye) geri dönecekler,
4. Müslümanlar ancak ertesi yıl Mekke'ye gelecekler,
5. Mekkeliler, (ertesi yıl olduğunda) Müslümanların şehre girmelerine engel olmayacaklar,
6. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) orada üç gün kalabilecek,

737 Buhârî, Meğâzî 35

738 Buhârî, Ezan 156, İstiska 28, Meğazi 35, Tevhid 35; Müslim, İman 125 (71); Ebu Dâvud, Tıb 22 (3906); Nesâî, İstiska' 16; Muvatta, İstiska 4; İbni Hibbân, Sahîh, (188)

7. Müslümanlar, Mekke'ye, ancak kılıçları kınlarında olduğu halde yolcu silahlarıyla girebilecekler,

8. Müslümanlardan Mekkeliler tarafına geçen biri olursa geri verilmeyecek,

9. Mekkelilerden, Müslümanlar tarafına geçen kimse ise geri verilecek,

10. Her iki taraf anlaşmaya uymaya dikkat edecekler,

11. Aralarında herhangi bir haksızlık ve hıyanet olmayacak.

Anlaşmada yer alan bu hükümler, erkekler ve kadınlar hakkında genel bir ifade idi. Fakat Allah, kadınlar hakkındaki hükmü yürürlükten kaldırdı.

Allah, Peygamber'ine ve müminlere, Kureyş'ten kaçıp gelen kadınları imtihan etmelerini, eğer kadının mümin bir kimse olduğuna kanaat getirirlerse onu kafirlere geri vermemelerini emretti.

Bir taraftan müslümanlara, o kadından yararlanma imkanını yitirmiş olduğundan dolayı kadının kocasına, kadına verdiği mehri geri vermelerini de emretti.[739]

Diğer taraftan ise müslümanlara, hanımı dinden müşriklerin yanına kaçan adama o kadının mehrini şu şekilde ödemelerini emretti: Müslüman olup müslümanların yanına hicret eden kadının mehrini geri vermeleri gerektiğinde bir ceza olarak bu mehri hanımı irtidat eden adama ödeyecekler, müşrik kocasına geri vermeyeceklerdi. İşte bu, bir cezalandırma olup azabla bir ilgisi yoktur.

Bu olaydan şu sonuçlar çıkarılmıştır:

1. Kadından yararlanma imkanının kocanın mülkiyetinden çıkmasının bir değeri vardır ki, o da kocanın hanımına nafaka olarak harcadığı belirlenmiş miktarla değerlendirilip kıymetlendirilmiştir. Yoksa mehr-i misil ile kıymetlendirilmiş değildir.

739 Konuyla ilgili olarak Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Mümin kadınlar hicret ederek size geldiği zaman, onları, imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz de onların inanmış kadınlar olduklarını öğrenirseniz onları kâfirlere geri göndermeyin. Bunlar onlara helâl değildir. Onlar da bunlara helâl olmazlar. Onların (kocalarının) sarfettiklerini (mehirleri) geri verin. Mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman onlarla evlenmenizde size bir günah yoktur. Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın, sarfettiğinizi isteyin. Onlar da sarfettiklerini istesinler. Allah'ın hükmü budur. Aranızda O hükmeder. Allah bilendir, hikmet sahibidir.

Eğer eşlerinizden biri, sizi bırakıp kâfirlere kaçar, siz de (onlarla savaşıp) galip gelirseniz, eşleri gitmiş olanlara (ganimetten), harcadıkları kadar verin. İnandığınız Allah'a karşı gelmekten sakının" (Mümtehine: 60/10-11).

2. Kâfirlerin nikahları da sahihlik hükmü taşır, onların batıl olduğuna hükmolunmaz.

3. Şart koşulmuş olsa bile hicret edip gelen müslüman kadının, kâfirlere iade edilmesi caiz değildir.

4. Müslüman kadının kâfirle nikâhlanması helâl değildir.

5. Bir müslüman erkek hicret edip gelen kadınla, kadının iddet müddeti tamamlandığında ona mehrini verip evlenebilir.

6. Bu olay apaçık bir şekilde göstermektedir ki, hicretle ve müslüman olmakla kadından istifade imkânı kocanın mülkiyetinden çıkmakta ve kadının onunla nikâhı münfesih (bozulmuş) olmaktadır.

7. Müslüman kadının kâfirle evlenmesi haram olduğu gibi müslüman erkeğin de müşrik kadınla evlenmesi haramdır.

Bu hükümler, (Mümtehine: 60/10-11'de geçen) bu iki âyetten çıkarılmıştır.

Fetih sûresi, Hudeybiye olayı sırasında indirilmiştir.

Huzâalılar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve Bekiroğulları ise Kureyşlilerin müttefiki oldular. Çünkü anlaşma şartlarına göre, dileyen Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve dileyen de Kureyş'in müttefiki olabilecekti.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye dönünce, aralarında Ukbe ibn Ebi Muayt'ın kızı Ümmü Külsûm'un da bulunduğu bir grup mümin kadın, (Mekke'den kaçıp) gelerek Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sığındılar. Ümmü Külsûm'un ailesi, aralarındaki anlaşma gereği onun kendilerine iade edilmesini istemek için geldiler. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ümmü Külsûm'u onlara geri vermedi. Çünkü Yüce Allah, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, (iman ederek Mekke'den kaçıp gelen) kadınları (Kureyşlilere) geri iade etmeyi yasaklamıştı.

Denilmiştir ki: Bu yasaklama, kadınlarla ilgili şartın neshedilmesi demektir.

Yine denilmiştir ki: Bu, sünnetin Kur'an ile tahsis edilmesidir ki, gerçekten büyük bir şeydir.

Yine denilmiştir ki: Bu şart sadece erkeklerle ilgilidir. Müşrikler ise bunu hem erkekler ve hem de kadınlar hakkında geçerli bir hüküm saymak istemişler, fakat Yüce Allah bunu reddetmiştir.

Bilesin ki, savaşla ilgili İslam'ın, müslümanların ve İslam otoritesinin menfaatleriyle ve şer'i siyasetin gerekleriyle ilgili hükümleri; Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in siyerinden ve savaşlarından çıkarmak, kişilerin görüşlerini esas almaktan daha iyidir. Bu başka bir renk, o başka bir renk! Başarı sadece Allah'tandır.

2. Hubeydiye Anlaşmasından Çıkarılacak Bazı Fıkhî Hükümler

1. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hac aylarında umre yapmıştır. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Zilkade ayında yola çıkmıştı.

2. Hacda olduğu gibi, umre için de mikatta[740] ihrama girmek daha faziletlidir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), gerek hac ve gerekse umre için Zulhuleyfe'de ihrama girmiştir. Zülhuleyfe ile Medine arası, bir mil kadar veya buna yakın bir mesafedir.[741]

3. Kıran haccında olduğu gibi başlı başına yapılan umrede de kurban sevketmek sünnettir.

4. Kurban edilecek hayvanı önceden işaretlemek sünnettir. Bu iş, yasak bir işkence değildir.

5. Allah düşmanlarını kızdırmak müstehaptır. Çünkü Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), müşrikleri kızdırmak için, kurbanlıkları arasında, Ebu Cehil'in, burnunda gümüş halka bulunan devesini kurban etmiştir. Nitekim Yüce Allah, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve ashabının özellikleri hakkında şöyle buyurmuştur:

"وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ"

"*...Onlar İncil'de de şöyle vasıflandırılmışlardı: Filizini çıkarmış, kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş ve ekincilerin hoşuna giden ekin gibidirler. Allah, böylece bunları çoğaltıp kuvvetlendirmekle inkarcıları öfkelendirir.*"[742]

---

740 Mikat: Muayyen vakit demektir. Fakat istiare yoluyla, "hacca niyet edilmek için durulan yer" manasında kullanılmaktadır. Mikat yerleri, şunlardır: Zulhuleyfe, Cuhfe, Karn, Yelemlem, Necid. (ç)

741 Zulhuleyfe: Medinelilerin mikat yeridir. Bu yer, Medine'nin güneybatısında, Mekke ile Medine arasında olup Medine'ye 10 km. ve Mekke'ye ise 450 km. mesafededir. Mekke'ye en uzak olan mikattır. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), burada ihrama girmiştir. Burası, başka memleketlerden olup da oradan geçen hacı adaylarının da mikat yeridir. (ç)

742 Feth: 48/29

Yine Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللهِ وَلَا يَطَئُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ

"...Çünkü Allah yolunda açlığa, susuzluğa, yorgunluğa maruz kalmak, kâfirleri kızdıracak bir yeri işgal etmek ve düşmana başarı kazanmak karşılığında onların yaptıkları yararlı bir iş mutlaka yazılır. Doğrusu Allah, iyilik yapanların ecrini zayi etmez."[743]

6. Ordu komutanının önceden düşman tarafına casuslar göndermesi gerekir.

7. Savaşta iken ihtiyaç halinde, güvenilir bir müşrikten yardım istemek caizdir. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Huzâalı casusu o sırada kafir idi. Bu da, casusun düşman içlerine kolayca sızıp haber toplayabilmesi açısından daha faydalıydı.

8. Devlet başkanının, halkı ve ordusuyla istişare etmesi müstehaptır. Bu istişare, onların fikirlerini almak, gönüllerini hoş tutmak, nifak çıkarmalarından emin olmak, uzmanlık isteyen ve insanlar arasında bazılarının bilebileceği bir faydalı bilgiyi öğrenmek ve Yüce Allah'ın: وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ *"İş hakkında onlarla istişare et..."*[744] emrine sarılmak içindir. Yine Yüce Allah şöyle buyurarak kullarını övmüştür: وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ *"Onların işleri, aralarında istişare iledir."*[745]

9. Müşriklerin erkekleriyle savaşmadan önce, erkeklerinden ayrı kalan müşrik kadınları ve çocukları esir almak caizdir.

10. Mükellef olmayan bir kimse hakkında söylenmiş olsa bile, doğru olmayan bir sözü kabul etmemek gerekir.

Çünkü müslümanlar, (Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in devesi) Kasvâ yürümediği zaman: 'Kasvâ huysuzlaştı!' yani diretti, ileri adım atmadı, yürümedi diyerek tabiatı ve huyundan olmayan bir şeyi ona nispet ettiler. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise: 'Kasvâ huysuzlaşmadı. Onun böyle bir huyu yoktur' diye cevap verdi. Devenin çöküş sebebini de: 'Filleri Mekke'ye

743 Tevbe: 9/120
744 Âl-i İmrân: 3/159
745 Şûrâ: 42/38

girmekten alıkoyan Allah, alıkonulmaları ve bu alıkonulmanın arkasından gelen şeyler sebebiyle ortaya çıkan yüce bir hikmetten ötürü Kasvâ'yı burada da alıkoymuştur' şeklinde açıkladı.

11. Kişinin, bineği veya ilişkili bulunduğu benzeri bir şeyle isimlendirilmesi sünnettir. (Örneğin, fili alıkoyan.. gibi).

12. Pekiştirilmesi gereken dinî bir haber hususunda yemin etmek caiz, hatta müstehaptır.

Çünkü Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in 80'den fazla yerde yemin ettiği rivayet edilmiştir. Nitekim Yüce Allah, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, haber verdiği şeyin doğruluğuna; Yûnus, Sebe' ve Tegâbün sûrelerinde olmak üzere üç yerde yemin etmesini emretmiştir.[746]

13. Müşrikler, bid'at ehl-i kimseler, günahkârlar, zalimler ve âsiler; eğer Yüce Allah'ın yasaklarından birine saygı göstererek bir şey isteyecek olurlarsa, başkalarını engellemiş olsalar bile istekleri kabul edilip yerine getirilir ve bu hususta kendilerine yardımcı da olunur. Onlar, küfür ve taşkınlıklarında değil, Allah'ın yasaklarına hürmet gösterdikleri hususlarda yardım görürler. Bunun dışındaki hususlarda ise engellenirler.

Yüce Allah'ın sevdiği ve razı olduğu hususlarda, yardım isteyen bir kimse, her kim olursa olsun kendisine yardım edilir. Şu kadar var ki, bu sevilen şey hususundaki yardım, Allah'ın sevmediği daha büyük bir şeye sebebiyet vermemelidir.

Bu durum, nefislere ağır gelen, en ince ve en zor meselelerdendir. Bu sebeple sahabilerden buna canı sıkılanlar olmuş, Hz. Ömer (radıyallâhu anh) söyleyeceğini söylemiş, bundan sonra da (söylediklerine kefâret olmak üzere) birçok hayırlı işler yapmıştır. Hz. Ebu Bekr (radıyallâhu anh) ise, bunu rıza ve teslimiyetle karşılamıştır. Öyle ki Hz. Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'ın gönlü bu hususta Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in gönlüyle beraber olmuş, Hz. Ömer (radıyallâhu anh)'ın sorusuna, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in verdiği cevabın aynısıyla cevap vermiştir.

Bu durum, Hz. Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'ın, sahabilerin en faziletlisi, en kâmili, Allah'ı ve Resulü'nü en iyi tanıyıp dinini en iyi bileni, en kuvvetli sevgi göstereni ve Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e en iyi uyum sağlayan kimse olduğunu ortaya koyar. Bundan dolayı Hz. Ömer (radıyallâhu anh), karşısına çıkan herhangi bir hususta başka sahabilere değil, sadece Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ve onun Sıddîk'ına soru sormuştur.

746 Bu üç âyet ile ilgili olarak b.k.z: Yunus: 10/53; Sebe': 34/3; Teğabun: 64/7. (ç)

14. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hudeybiye'ye giderken sağ tarafa doğru yönelmiştir. Şafiî (rh.a): 'Hudeybiye'nin bir kısmı Harem bölgesine dahil ve bir kısmı da Harem bölgesinin dışındadır' der.

Ahmed ibn Hanbel de, bu olay hakkında, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Harem bölgesi dışında hareket ettiği halde Harem'in içinde namaz kıldığını rivayet etmiştir.

Mekke'de kılınan namazın üstünlüğünün kat kat fazla olmasının sadece tavaf yeri olan Mescid'e mahsus olmayıp Harem bölgesine dahil bütün yerler için de aynı olduğuna bir delildir. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: صَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ صَلَاةٍ فِي مَسْجِدِي "Mescid-i Haram'da kılınan bir rekât namaz, benim (şu) Mescid-i (Nebi')mde kılınan yüz rekât namazdan daha faziletlidir"[747] hadisi, şu âyet-i kerimeler gibidir: فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ *"...Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar."*[748]

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

"Kulu Muhammed'i bir gece Mescid-i Haram'dan ..... götüren Allah'ın *şânı ne yücedir."*[749]

Halbuki İsrâ hadisesi Ümmü Hâni' (radıyallâhu anhâ)'nın evinden başlamıştır.

15. Mekke'nin yakınına konaklayacak bir kimsenin, Harem bölgesinin dışında konaklayıp Harem bölgesinin içinde namaz kılması gerekir. Nitekim Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh) böyle yapardı.

16. Devlet başkanının, barış yapmayı müslümanların yararına gördüğü zaman, düşmana barış teklifinde bulunması caizdir. Barış, anlaşma teklifinin karşı taraftan gelmesine bağlı değildir.

Kendisi otururken başında beklenilmesi âdeti olmadığı halde Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh)'ın, kılıcıyla Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in baş ucunda beklemesinde, düşman elçilerinin geldiği sırada onlara karşı bir üstünlük ve övünme olması, devlet başkanına tazim ve itaat ile çevresindekiler tarafından korunduğunu gösterme bakımından uyulması gereken bir sünnet vardır.

747 Buhârî, Fadlu's-Salati fi Mescidi Mekke ve'l-Medine 1; Müslim, Hac 505 (1394)'de Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
748 Tevbe: 9/28
749 İsrâ': 17/1

Bu, müslümanların elçilerinin kâfirlere gönderilmesinde ve kâfirlerin elçilerinin de müslümanlara gelmesinde uygulanan bir âdettir. Yoksa bu, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şu sözüyle kınadığı cinsten değildir:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَمْثُلَ لَهُ الرِّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

"Kim kişilerin ayakta durarak kendisine saygı göstermesinden hoşlanırsa, cehennemdeki yerini hazırlasın."[750]

Yine harpte övünmek ve böbürlenmek, savaş dışındaki durumlarda olduğu gibi- kınanan cinsten değildir. Kurbanlık hayvanların diğer elçiye doğru sürülmesi, kâfirlerin elçilerine İslâm'ın nişanelerini göstermenin müstehap olduğuna delildir.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Mugîre (radıyallâhu anh)'a söylediği: 'Müslüman olmanı kabul ederim. Malına gelince, ondan bir şey kabul edecek değilim'[751] sözünde, kendisiyle anlaşma yapılmış müşrik malının korunmuş olup o malın mülk edinilemeyeceği, aksine geri verileceğini gösteren bir delil vardır. Çünkü Muğîre (radıyallâhu anh), onlarla güven üzerine arkadaşlık yapmış, sonra sözünü tutmayıp onlara hainlik ederek mallarını almıştı. Ama Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların mallarının peşine düşüp müdafaasını yapmamış ve mallarını kendilerine tazmin etmemiştir. Çünkü bu olay, Mugîre (radıyallâhu anh)'ın müslüman olmasından önce meydana gelmiştir.

Yine Hz. Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'ın, Urve'ye: 'Lât putunun bızırını emesice!'[752] diye söylediği sözde, eğer durumun gerektirdiği bir fayda varsa, avret mahallinin adının açığa vurulabileceğinin caiz olduğunu gösteren bir delil vardır.

Yine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) cahiliye davasında bulunan bir kimseye babasının ayıp yerinin açıkça söylenilmesine izin vermiştir. O kimseye: 'Babanın şeyini ısır!' denir. Bu hususta kinaye kullanılmaz. Çünkü her durumun gereğine göre söylenecek bir söz vardır.

17. Kâfirlerin gönderdiği elçinin edebinin az olması, cahil ve kaba olması muhtemeldir. Burada umumi bir fayda bulunduğundan ona karşılık verilmez. Her ne kadar Arapların âdetinden ise de Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) konuşma esnasında Urve'nin sakalını tutmasına aynıyla karşılık vermemişti. Çünkü vakar ve tazim, bunun aksini gerektirir.

---

750 Ebu Dâvud, Edeb 151-152 (5229); Tirmizî, Edeb 13 (2755)'de bu hadisi Ebu Miclez (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

751 Buhârî, Şurut 15

752 Bu, "Sahihayn"da geçen hadisin bir bölümüdür. Bu hadis, daha önce geçmişti.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Müseyleme hakkında: 'Şahitlik ederiz ki, o, Allah'ın Resulüdür' diyen Müseyleme'nin elçilerine de karşılık vermemiş ve: لَوْلاَ أَنَّ الرُّسُلَ لاَتُقْتَلُ لَقَتَلْتُكُمَا 'Eğer elçiler öldürülmez hükmü olmasaydı, şüphesiz ikinizi de öldürürdüm'[753] buyurmuştur.

18. İster baştan ve ister göğüsten gelmiş olsun balgam temizdir.

19. Kullanılmış su temizdir.

20. İyimser olmak, olayları iyiye yorumlamak müstehaptır. Fakat bu, hoş karşılanmayan uğurlu veya uğursuz sayma cinsinden değildir. Çünkü Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Süheyl geldiği zaman: 'İşiniz kolaylaştı' demiştir.[754]

21. Hazırda bulunan kişinin kendi adı ile babasının adı bilindiğinde dede adının zikredilmesine gerek duyulmaz. Çünkü Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Muhammed ibn Abdullah adı üzerine bir şey ilave yapmamış ve Süheyl'in sadece kendi adı ile baba adının zikredilmesiyle yetinmiştir. Dede adının zikredilmesinin şart koşulmasının bir aslı, bir dayanağı yoktur.

Adda' ibn Hâlid, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bir köle satın aldığı zaman, kendisine: 'Bu, Adda' ibn Hâlid ibn Hevze'nin Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den satın aldığı köledir'[755] şeklinde dede adını da zikrederek yazdırmasına gelince bu rivayet, böyle yapmanın caiz olduğunu ve bir sakıncası bulunmadığını gösteren ilave bir açıklamadır. Yoksa bunun şart olduğuna delil teşkil etmez. Sırf kendisinin ve babasının ismini zikretmekle yetinilemeyecek kadar meşhur olmadığından dedesinin adını da zikretmiştir. Kendi ismi ile baba ismi aynı olduğunda, dede isminin zikredilmesi şart olur. Böyle bir benzerlik olmadığı durumlarda ise, kendi ismi ile baba ismi yeterli sayılır. Allah en iyi bilendir.

22. Müslümanların aleyhine bir takım olumsuz sonuçlar meydana getirecek hükümler içerse de fayda tarafı ağır basması ve daha şerli bir şeyi savuşturması sebebiyle müşriklerle anlaşma yapmak caizdir. Bunda iki zararın en zararlısını, daha az zararlı olanı beraberinde getirmesi ihtimaline karşın savuşturma yararı vardır.

23. Bir kimse, sözle veya niyetle, belli bir vakit belirtmeksizin bir şeyi yapmaya yemin eder veya adakta bulunur ya da o şeyi yapma hususunda bir başkasına vaadde bulunursa onu hemen yapması gerekmez, erteleyebilir.

---

753 Bu hadis daha önce geçmişti.
754 Buhârî, Şurut 15
755 Tirmizi, Büyu' 8 (1216); İbn Mâce, Ticaret 47 (2251)

24. Başı (tamamen) tıraş etmek, haccın olduğu gibi umrenin de menâsıkındandır. Bu menasık, saçı kısaltmaktan daha faziletlidir.

Yine bu, diğerlerinin umrelerinde olduğu gibi, alıkonulanın (mahsur) umresinde de menâsıktandır.

25. Alıkonulan kimse, ister Harem sınırları içerisinde bulunsun ve ister Harem sınırları içerisinde bulunmasın, kurbanını alıkonulduğu yerde keser.

Kendisi Harem bölgesine ulaşamadığı takdirde, kurbanını Harem sınırları içerisinde kesebilecek kimseyle anlaşma yapması vacib değildir. وَالْهَدْيَ مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ *"Bağlı kurbanlıkların yerlerine ulaşmasına engel olanlardır"* (Feth: 48/25) âyetinin delaletiyle kurban, yerine ulaşmaksızın ihramından çıkamaz.

26. Kurbanların kesildiği yer, Harem sınırlarının dışında bir yer idi. Çünkü Harem bölgesinin her yeri, kurban kesim yeridir.

27. Alıkonulan kimselere, umreyi kaza etmek vacip değildir.

Çünkü Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilerine, başlarını tıraş etmelerini ve kurbanlarını kesmelerini emretmiş, hiçbirine bu umreyi kaza etmelerini emretmemiştir. Ertesi yıl yapılan umre ise ne vacip bir umreydi ve ne de alıkonulan umre yerine yapılan bir kaza umresiydi. Çünkü müslümanlar engellendikleri umrede 1400 kişi iken, ertesi yıl yapılan umrede bundan daha az sayıda idiler. Ertesi yıl yapılan umreye, "Umretü'l-Kadıyye" veya "Kaza Umresi" diye isimlendirilmesi ise Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerinde anlaşma yaptığı umre olmasındandır. Burada umre kelimesi yapılma sebebinin kaynağı ile tamlama oluşturmuşur.

28. Mutlak bir emir, hemen yapmayı gerektirir. Eğer böyle olmasaydı Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) verdiği emri sahabilerin yerine getirmeyi geciktirmelerine kızmazdı.

Sahabilerin emri yerine getirmeyi geciktirmelerine şöyle gerekçe gösterilmiştir: Onlar emrin yürürlükten kaldırılacağını umuyorlar, böyle yorumlayarak emri yerine getirmeyi geciktiriyorlardı. Bu gerekçenin kendisine gerekçe gösterilmesi daha uygundur! Böyle bir gerekçe bâtıldır. Çünkü Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilerden böyle bir şey hissetmiş olsaydı, emrinin geciktirilmesinden dolayı öfkesi şiddetlenerek: 'Neden öfkelenmeyeyim ki? Ben bir şey emrediyorum da (emrettiğim şey) yerine getirilmiyor!'[756] demezdi. Ashabın emri geciktirmeleri, hoş karşılanan değil, affedilen bir gayrettir. Allah onlardan razı olmuş, günahlarını bağışlamış ve cenneti onlara gerekli kılmıştır.

756 Buhârî, Şurut 15

29. Bir delilin kayıtladığı durumlar dışında (uyulması gereken) prensip, ümmetinin, hükümler konusunda Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le ortak olmasıdır. Bu sebeple Ümmü Seleme (radıyallâhu anhâ): 'Dışarı çık ve başını tıraş ettirip kurbanını kesene kadar hiç kimseyle konuşma' demiştir. Çünkü Ümmü Seleme (radıyallâhu anhâ), sahabilerin, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uyacağını bilmiştir.[757]

Soru: Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilere traş olmayı emrettiğinde, onlar Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uymadıkları halde traş olmaya koyulduğu zaman nasıl oluyor da Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in fiiline uyarak bunu yapmış oluyorlar?

Cevap: Sahabilerin, emrin yürürlükten kalkacağını umarak verilen emri yerine getirmeyi geciktirdiklerini ileri sürenlerin böyle düşünmelerine sebep olan durum işte budur. Onlara göre; Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) verdiği emri kendisi uygulayınca, sahabiler emrin yürürlükten kaldırılmayıp kesin bir hüküm olduğunu anladılar. Bu zannın yanlışlığı, yukarıda anlatılmıştı.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilere öfkelenip hiç kimseyle konuşmaksızın dışarı çıkarak onlara kendisinin emredilen şeyi hemen yerine getirmeye koyulan bir kimse olduğunu gösterip onlar gibi emre itaati geciktirmeyince, sahabiler de Allah'a uyma ve itaatin, Allah'ın Resulü'ne de uymayı gerektirdiğini anladılar. Böylece Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emrine uymaya ve emrini yerine getirmeye koşuştular.

30. Kafirlerden müslümanlara gelenlerin geri verilmesi ve müslümanlar tarafından kâfirlere geçecek olanların geri verilmemesi hususunda onlarla anlaşma yapmak caizdir. Ancak kadınlar bunun dışındadır. Kadınların kâfirlere geri verilmesinin şart koşulması caiz değildir.

İşte bu anlaşmada, Kur'an nassıyla yürürlükten kaldırılan yer burasıdır. Burası dışında geçerli bir sebep olmaksızın nesh iddiasında bulunmaya gerek yoktur.

31. Kadından (çeşitli şekillerde) yararlanmanın kocanın mülkünden çıkmasının mali bir değeri vardır. Bundan dolayı Yüce Allah, hanımı (Mekke'den Medine'ye) hicret eden ve aralarına engel konan müşrik kocaya, vermiş olduğu mehrin geri verilmesini vacip kılmıştır.

Yine Yüce Allah, müslümanlar tarafına hicret eden hanımlarına verdikleri mehirleri, kâfirler müslümanlardan talep hakkı elde ettiklerinde, hanımı

757 Buhârî, Şurut 15

irtidat eden müslüman kocaya verdiği mehrin iade edilmesini de vacip kılmıştır. Bunu, aralarında karara bağladığı bir hüküm olarak bildirmiş ve sonra da bu hükmü hiçbir şey yürürlükten kaldırmamıştır.

Kocaların verdikleri mehrin onlara iade edilmesini şart koşması, bu mehrin, mehr-i misil (objektif değer) değil de mehr-i müsemma (akdi yapanların aralarında kararlaştırdıkları değer) olduğuna delâlet eder.

32. Kâfirlerden kaçıp İslâm devlet başkanı tarafına gelen bir kimseyi geri verme hükmü, devlet başkanının memleketini bırakıp müslüman olarak başka bir yere giden kimseyi kapsamaz.

Şu da var ki, İslam devlet başkanının bulunduğu memlekete gelen kimseyi, talep olmaksızın geri göndermesi de gerekmez. Çünkü Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Basîr (radıyallâhu anh), kendisine geldiği zaman geri göndermemiş ve gitmesi için de onu zorlamamıştır: Ama Ebu Bâsir'i istemeye geldiklerinde almalarına izin vermiş, fakat onu geri dönmeye zorlamamıştı.

33. Anlaşmalılar, kaçıp gelen kimseyi teslim aldıkları zaman, bu kişi içlerinden herhangi birini öldürdüğünde, diyet vermek ve kısas olmak suretiyle o kimsenin kan bedeli ödenmez. Devlet başkanı da bu kan bedelini tazmin etmez.

Aksine bu kimse, onları kendi yurtlarında öldürmüş hükmünde olur ki bu durumda devlet başkanının onlar üzerinde herhangi bir hükmü olmaz. Çünkü Ebu Basîr, anlaşmalı iki kişiden birini Medine (sınırları içerisinde) sayılan Zulhuleyfe'de öldürmüştü. Fakat onlar, Ebu Basîr'i teslim almışlardı. Böylece onlar, onu, İslam devlet başkanının elinden ve hükmünden uzaklaştırmışlardı.

34. Anlaşmalılar, İslam devlet başkanıyla anlaşma yapıp sonra da müslümanların içinden bir topluluk çıkıp anlaşma yapılan karşı tarafa savaş açar, mallarını ele geçirir, fakat İslam devlet başkanına katılmazlarsa, bu durumda İslam devlet başkanının savaş açan kimseleri anlaşma yapılan karşı taraftan uzaklaştırıp onlara engel olması gerekmez. Onlar, İslam devlet başkanının anlaşmasına, sözleşmesine ve dinine ister girsinler ve isterse girmesinler eşittir.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile müşrikler arasındaki anlaşma, Ebu Basîr ve arkadaşları ile müşrikler arasında yapılmış bir anlaşma değildi. Buna göre eğer bazı müslüman hükümdarlar ile Hristiyanlar ve diğer zımmiler arasında bir anlaşma yapılsa, onlarla arasında bir anlaşma bulunmayan bir başka müslüman hükümdarın onlara karşı savaş açıp mallarını ele geçirmesi caizdir.

3. Hudeybiye Anlaşmasının İçerdiği Bazı Hikmetler

Hudeybiye anlaşması, sebeplerini sağlamlaştıran Allah'tan başkasının tam olarak anlayamayacağı kadar büyük ve yüce bir anlaşmadır. Neticesi de böyle olmuş, hikmetinin ve rızasının gerektirdiği şekilde gerçekleşmiştir.

1. Hudeybiye anlaşması, Yüce Allah'ın, Resulü'nü ve ordusunu üstün kıldığı, insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiği büyük (Mekke) fethinin öncesinde bir başlangıç olmuştur.

Bu anlaşma; (Mekke'nin fethinin) bir kapısı, bir anahtarı ve önündeki bir habercisidir. İşte bu, (tarihî) bir kader ve bir kanun olarak hükmeylediği böyle muazzam, yüce işler öncesinde onları haber veren, onlara işaret eden birtakım mukaddimeler ve hazırlıklar ortaya koyma kanunudur.

2. Bu anlaşma, en büyük ve en yüce fetihlerden biri olmuştur. Çünkü insanlar (bu anlaşma sayesinde) birbirlerinden emin olmuşlar, müslümanlar kâfirlerle bir araya gelmiş, onları İslâm'a davet etmeye başlamış, onlara Kur'an'ı duyurmuş ve onlarla İslâm hakkında güven içerisinde açıktan açığa tartışmışlardır.

Müslüman olduklarını gizleyen kimseler, bu anlaşma sayesinde kendilerini açığa vurmuşlar ve Allah'ın girmesini dilediği kimseler, bu anlaşma müddeti içerisinde İslâm'a girmişlerdir. Bundan dolayı Yüce Allah, Hudeybiye anlaşmasını "Feth-i Mubîn" (=apaçık bir fetih) olarak isimlendirmiştir.

İbn Kuteybe der ki: "(Apaçık bir fetih'ten maksat;) senin için yüce bir hükmü yerine getirdik demektir."

Mücâhid ise şöyle der: "Bu, Allah'ın, Hudeybiye'yle; Resulü'nün lehine hükmettiği şeydir."

Meselenin aslı şudur: "Fetih" (kelimesi sözlükte) kapalı bir şeyi açmak demektir. Hudeybiye'de müşriklerle yapılan barış anlaşması, Allah açıncaya kadar kapalı ve sed çekilmiş bir durumda idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabilerinin, Kabe'yi ziyaretten engellenmeleri, anlaşmanın açılmasının sebeplerindendir. Bu anlaşma, görünüşe bakılırsa, müslümanlar için bir zulüm ve bir haksızlık, aslında ise izzet, fetih ve zaferdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ince bir perde gerisinden meydana gelecek yüce fethi, kuvveti ve zaferi görüyor ve müşriklerin kendisinden istedikleri bütün şartları, sahabilerden çoğunun ve ileri gelenlerin bile tahammül edememesine rağmen kabul ediyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hoşa gitmeyen bu durumun altında gizli olan, iyi olan şeyi biliyordu:

وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ

"Bazen hoşlanmadığınız bir şey, hakkınızda iyi olabilir."[758]

وربما كان مكروه النفوس إلى محبوبها سببا ما مثله سبب

"Kişinin sevdiği şeyler, bazen sevmediği şeye sebep olduğu gibi,

Bazen de sevmediği şeyler sevdiği şeye sebep olur."

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ileri sürülen bu şartların altına; Allah'ın kendisine yardım edeceğine, destekleyeceğine ve neticenin kendi lehine olacağına güveninden ötürü giriyordu. İnanıyordu ki, bu şartlar ve taşıdığı hükümler, zaten zaferin kendisiydi. Şartları ileri sürenlerin farkına varmadan ayaklandırdıkları ve kendileriyle savaşa görevlendirdikleri bu anlaşma, aslında en büyük bir orduydu. Böylece kuvvet umdukları yerde zelil oldular; kudret, şeref ve zafer gösterdikleri yerden de mağlubiyete uğratıldılar.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve İslâm askerleri ise, Allah için ve O'nun yolunda haksızlığa katlandıkları, hezimete uğradıkları yerden galip ve üstün gelmişlerdir. Devir değişmiş, iş aksine dönmüştür. Bâtılla elde edilen azizlik hakla zillete; Allah yolundaki hezimet ise Allah'ın yardımıyla galibiyet ve üstünlüğe dönüşmüş; Allah'ın hikmet ve alâmetleri, vaadini tasdik ettiği ve akılların iç durumunu kavrayamayacağı Resulü'ne olan yardımı en mükemmel ve kâmil şekliyle ortaya çıkmıştır.

3. Yüce Allah, bu anlaşmayı; müminlerin iman ve bağlılıklarının, hoşlandıkları veya nefret ettikleri konularda Allah'ın hükmüne teslimiyetlerinin artmasına sebep kılmıştır.

Bu anlaşma sayesinde müslümanlar; Allah'ın hükmettiğine razı olmayı, vaadini tasdik etmeyi, kendilerine vaad edileni beklemeyi, kendilerinin kalplerine indirmiş olduğu sekinetle Allah'ın müminlere lutfettiği nimet ile ihsanını müşahede etmeyi, dağların bile sarsıldığı bir zamanda en muhtaç oldukları bir vakitte Allah'ın kalblerine indirdiği sekinetle kendilerine lütuf ve ihsanda bulunduğunu elde etmiş oldular. Allah onların üzerine kendisi sayesinde kalbleri mutmain olacak, ruhları kuvvet bulacak ve imanları artacak olan sekinetini indirdi.

4. Allah, Resulü ve müminler için karara bağladığı bu hükmü (Feth: 48/1-5); bunda birtakım haksızlıklar ve kendisinden isteneni verme hususu bulunmasına rağmen Resulü'nün geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlama,

758 Bakara: 2/216

kendisine vereceği nimetini tamamlama, onu dosdoğru yola iletmeye; kendisine yüce galibiyeti nasib etmeye, kendisinden razı olmaya Resulü'nü kendi emrine girdirmeye ve göğsünü genişletmeye sebep kılmıştır.

Bu anlaşma, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve sahabilerinin kendisi sayesinde bütün bunları elde etmelerinin sebebi olmuştur. Bundan dolayı Yüce Allah, bu hükmü, bir mükâfat ve bir gaye olarak zikretmiştir. İşte bu da ancak Allah'ın hükmü ve fethinin yanı sıra Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve müminlerin yerine getirdikleri bir fiili durumla olur.

Yüce Allah'ın, burada Resulü'ne yapmış olduğu yardımı, nasıl aziz (=üstün, şerefli) diye nitelemiş olduğunu ve sonra yine kalplerin en şiddetli şekilde dalgalandığı bu yerde mü'minlerin kalplerine sekînet indirişini nasıl zikrettiğini bir düşün, çünkü burası sekînete en muhtaç bir yerdi. Bu sekinet sayesinde imanları kat kat artmıştır.

Sonra Yüce Allah, mü'minlerin, Resulü'ne biat edişlerini zikretmiş (Feth: 48/10) ve bu biatın aslında kendisine yapılan bir biat olduğunu te'yid etmiş, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in eli müslümanların elleri üzerinde iken kendi elinin müslümanlar üzerinde olduğunu pekiştirmiştir. Çünkü Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın Resulü ve Nebîsi'dir. Resulü'yle yapılan sözleşme, kendisiyle yapılan bir sözleşme ve yine Resulü'ne yapılan biat da kendisine yapılan biat mesabesindedir. Buna göre kim Resulü'ne biat ederse Allah'a biat etmiş gibi olur ve Allah'ın eli Resûlü'nün eli üzerindedir. Hacerü'l-Esved de, Allah'ın yeryüzündeki sağ eli olduğuna[759] ve ona el sürüp onu öpenin sanki Allah'la musafaha edip O'nun sağ elini öpmüş olduğuna göre, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in eli bu işe Hacerü'l-Esved'den daha elverişlidir.

Sonra Yüce Allah, bu biatı bozan kimsenin, bozmasının kendi aleyhine döneceğini ve bu biata vefa gösteren kimseye de büyük mükâfat vereceğini bildirmiştir. Şu halde bu biata vefa gösteren ve göstermeyen bütün müslümanlar, Resulü'nün lisanıyla İslâm ve İslâm hukuku üzere Allah'a biat etmişlerdir.

5. Sonra Yüce Allah, Peygamberine katılmaktan geri duran bedevilerin durumlarını; 'Allah, kendi Resulü'nü, dostlarını ve ordusunu perişan edip

759 Hatîb, Târîh-i Bağdâd, 6/328'de ve daha bir çok kimse bunu Câbir (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: "Hacerü'l-Esved, Allah'ın yeryüzündeki sağ elidir. Kulları onunla musafaha eder."
Elbânî, Silsiletu'l-Ehâdisi'd-Daîfe, (223)'de bunun zayıf bir hadis olduğunu belirtmiş, sonra da İbnü'l-Cevzî'nin bu rivayetle ilgili "Bu hadis, sahih değildir" sözünü nakletmiş ve sonra da İbnü'l-Arabî'nin "Bu hadis, batıldır, hiçbir şekilde itibar edilmemelidir" sözünü kaydemiştir.

düşmanlarını onlara galip getirecek ve böylece ailelerinin yanlarına asla dönemeyeceklerdir' şeklinde onların Allah hakkında besledikleri kötü zanlarını zikretti (Feth: 48/12). Bu şekilde zanda bulunmaları Allah'ı, isimlerini, sıfatlarını ve Allah'a yakışan şeyleri bilmemelerinden ve aynı zamanda Allah'ın Resulü'nü hakkıyla tanımamalarından, Rabbi'nin ve Mevlâsı'nın kendisine lâyık olduğu şekilde muamele edeceğini bilmemelerinden kaynaklanmaktaydı.

6. Sonra Yüce Allah, Resulü'ne karşı biat altına girmeleri sebebiyle müminlerden razı olduğunu bildirdi. Allah, müslümanların kalplerinde o vakit bulunan sadakat, vefa, gerçek itaat ve bağlanmalarını, diğer şeylere karşı Allah'ı ve Resulü'nü tercih edeceklerini bilmiş ve kalplerine sekîneti, tatminkârlık ve hükme karşı rıza göstermeyi indirmiştir (Feth: 48/18).

Yüce Allah, müslümanlara, hükmüne rıza göstermeleri ve emrine sabretmelerine karşılık yakın bir fethi ve elde edecekleri bol ganimetleri nasip etmiştir. İlk fetih ve ganimetler, Hayber'in fethi ve ganimetleri olmuş, sonra da kıyamete kadar fetihler ve ganimetler sürekli kılınmıştır.

7. Yine Yüce Allah, müslümanlara, elde edecekleri bol ganimeti vaadetmiş ve müslümanlar için bu ganimeti acele olarak gerçekleştirdiğini bildirmiştir (Feth: 48/19). Bu hususta iki görüş vardır:

a. Bu, müslümanlarla düşmanları arasında meydana gelen bir anlaşmadır.

b. Hayber'in fethi ve Hayber ganimetleridir.

Sonra Yüce Allah: وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنكُمْ *"İnsanların size uzanan ellerini önlemiştir"* [760] buyurmuştur. "Men edilen el" ifadesinin tefsiri hakkında şu görüşler ileri sürülmüştür:

1. Mekkelilerin ellerini sizinle savaşmaktan önlemiştir.

2. Yahudilerin ellerini, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabıyla birlikte Medine'den çıkmasından sonra Medine'de kalanları yok etmelerini engellemiştir.

3. Bunlardan maksat, Hayber halkı ile onlara yardım etmek isteyen Esed ve Gatafân kabilelerinden olan yardımcılarıdır.

Doğru olan ise, âyetin, bunların hepsini içermesidir.

8. Yüce Allah'ın: وَلِتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ *"İnsanlara bir delil olması için..."* (Feth: 48/20) âyeti hakkında denilmiştir ki: Bu, Allah'ın sizin için yaptığı bir

760 Feth: 48/20

iştir. Bu da, çok olmalarına rağmen düşmanlarınızın ellerini size kötülük yapmaktan engellemesidir. Çünkü o sırada Mekke ve civarında yaşayan insanlar, Hayber ve civarında yaşayan insanlar, Esed, Gatafân ve Arap kabilelerinin çoğunluğu onların düşmanlarıydı. Onlar, bu düşmanlar arasında vücuttaki bir benek gibiydiler. Buna rağmen onlara herhangi bir zarar veremiyorlardı. Düşmanlarının ellerinin müslümanlardan önlenmesi; çokluklarına, şiddetli düşmanlıklarına, müslümanları ablukaya alarak her zaman, her yerde onları gözetlemelerine rağmen müslümanlara herhangi bir kötülük yapamamaları Yüce Allah'ın alametlerindendir.

Yine denilmiştir ki: Bundan maksat; Hayber fethidir. Yüce Allah, Hayber'in fethini, mümin kulları için bir delil ve ondan sonraki fetihler için ise bir alamet kılmıştır. Çünkü Yüce Allah, müslümanlara, bol bol ganimetler ve yüce fetihler vaadetmiş ve bundan dolayı da onlar için Hayber'in fethini çabuklaştırmıştır. Böylece Yüce Allah, bu fethi, kendisinden sonraki fetihler için bir delil, müslümanların Hudeybiye günündeki sabırlarına ve hükme rıza göstermelerine ve memnuniyetle karşılamalarına karşılık bir mükafat ve teşekkür kılmıştır. Bu sebeple Hayber'i ve ganimetlerini, Hudeybiye'de hazır bulunanlara tahsis etmiştir.

Sonra Yüce Allah: وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا *"Sizi dosdoğru yola iletmesi için..." (Feth: 48/20)* buyurmuştur. Buna göre Allah, müminler için yardım, zafer ve ganimetlerin yanı sıra hidayeti de eklemiş, böylece Müslümanları hidayete erenler, yardım görenler ve ganimet elde eden kimseler kılmıştır.

9. Sonra Yüce Allah, müminlere, o zamana kadar elde edemedikleri bol bol ganimetler ve başka fetihler vaadetmiştir. Bu fetihten maksadın; Mekke'nin fethi olduğu söylenmiştir. İran ve Bizans imparatorluklarının fethi olduğu da söylenmiştir. Yine bununla kastedilenin, Hayber'in fethinden sonra yeryüzünün doğu ve batı taraflarında gerçekleşecek olan fetihler olduğu da belirtilmiştir.

Daha sonra Yüce Allah, kâfirlerin Allah'ın dostlarıyla (müslümanlarla) savaşacak olurlarsa, galip gelemeden gerisin geriye döneceklerini, bunun kendilerinden önceki kullarına da tatbik ettiği ilâhî kanunu olduğunu ve bu kanunda hiçbir değişiklik bulunmadığını bildirmiştir (Feth: 48/21-22).

Eğer: 'O halde Uhud savaşında kâfirler müslümanlarla savaşıp onlara karşı üstünlük sağladılar ve arkalarını dönüp kaçmadılar?' denilirse o zaman:

Bu vaad, bu konu dışında anlatılan bir şarta bağlıdır. O şart da, sabır ve takvadır. Bu şart, Uhud'da, sabra aykırı düşen gevşeklikleri, takvaya

aykırı düşen ihtilâfları ve itaatsizlikleri sebebiyle ortadan kalkmış, dolayısıyla müslümanları düşmanlarından yüz çevirtmiş ve şart ortadan kalktığı için de vaad gerçekleşmemiştir, diye cevap verilir.

10. Sonra Yüce Allah, müminlerin müşriklere galip gelmesinden sonra birbirlerinden ellerini çekenin kendisi olduğunu bildirmiştir. Bunu da bu hususta yüce hikmetler bulunduğu için yapmıştır. Şöyle ki: Mekkeliler arasında, müslümanların bilmediği ve imanlarını gizleyen müslüman olmuş kadın ve erkek kimseler bulunuyordu. Eğer sizleri onların üzerine salsaydı, savaş kalabalığında bilmeden onları öldürürdünüz ve onlardan da size düşmanlık ve vurulmayı hak etmeyeni vurup öldürme gibi fec'î bir durum meydana gelecekti. Yüce Allah, imanlarını gizleyen bu zayıf kimselerden müminlere zarar gelebileceğini, bunun da sebebinin müminlerin onlara verdikleri zarar olacağını haber vermiştir.

Yine Yüce Allah, eğer bu zayıf kimseler müşriklerden ayrılıp bir kenara çekilselerdi, elbette Allah müşrikleri ölüm, esaret veya başka yollarla azaba uğratacağını bildirmiştir. Fakat Resulü Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) aralarında iken kökten yok etme azabını Mekkelilerden uzaklaştırdığı gibi, bu imanlarını gizleyen zayıf kimselerin aralarında bulunması sebebiyle de müşriklerden azabını uzaklaştırmıştır.

11. Sonra Yüce Allah, kâfirlerin, gönüllerinde yeşerttiği kaynağı cehalet ve zulüm olan 'cahiliye asabiyeti'ni haber verdi. Bu asabiyet sebebiyle kâfirler, Allah'ın Resulü'nü ve kullarını Kabe'yi ziyaretten engellemişler, anlaşmaya "Bismillâhirrahmânirrahîm" diye başlanmasını kabul etmemişler, doğruluğunu bildikleri halde ve yirmi yıllık zaman içerisinde görüp dinledikleri deliller sayesinde peygamberliğinin gerçekliğini yakînen tanımalarına rağmen Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Allah Resulü olduğunu kabul etmemişlerdi. Kendi takat ve iradelerinde olan diğer fiillerin kâfirlere izafe edildiği gibi, Yüce Allah, her ne kadar kendi kaza ve kaderiyle gerçekleşmişse de, gönüllerinde alevlendirdikleri bu cahiliyye asabiyetini de kafirlere izafe etmiştir.

12. Sonra Yüce Allah, düşmanlarının kalplerinde bulunan: حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ "cahiliyye asabiyetine" *(Feth: 48/26)* karşılık Resulü'nün ve dostlarının kalplerine sekîneti indirenin kendisi olduğunu bildirmiştir (Feth: 48/26). Sekînet, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve ordusunun nasibi; cahiliyye asabiyeti ise müşriklerin ve ordularının nasibi idi.

Sonra Yüce Allah, mümin kullarına 'takva' kelimesini bağlayıcı kıldı. Bu 'takva' kelimesi, Allah'tan sakınılması gereken bütün kelimeleri içine

alan bir cinstir. Türünün en üstünü de, 'ihlâs' kelimesidir. Bu 'takva' kelimesi, "Bismillahirrahmanirrahim" ile tefsir edilen ve Kureyşlilerin, kendileri için bağlayıcılığını kabul etmedikleri bir kelimedir. Allah, bunu, dostlarına ve ordusuna bağlayıcı kılmış, layıkı olmayan yerden korumak için de bunu düşmanlarına haram kılmıştır. O, kelimeyi daha müstehak ve daha layık olana gerekli kılmış, yerli yerine koymuş; layık olmayan yere koymak suretiyle onu zayi etmemiştir. Doğrusu Allah, tahsis edeceği yeri ve konulması gereken yerleri hakkıyla bilendir.

13. Sonra Yüce Allah, Resulü'nün, Mescid-i Haram'a güven içerisinde gireceklerine dair gördüğü rüyayı tasdik ettiğini ve bunun kesin olarak gerçekleşeceğini; fakat bunun zamanının bu yıl gelmemiş olduğunu bildirmiştir.

Sizler bilmeseniz de Yüce Allah, bunun vaktine kadar ertelenmesindeki faydayı biliyordu. Halbuki sizler, bunun acele olarak gerçekleşmesini istiyordunuz. Rab Teâlâ ise bunun ertelenmesi konusunda sizin bilmediğiniz bir takım fayda ve hikmeti biliyordu. Bu sebeple de Mekke'nin fethi öncesi bir giriş ve bir başlangıç olmak üzere yakın bir fethi müyesser kılmıştır.

14. Sonra Yüce Allah, diğer bütün dinlerden üstün kılmak için Resûlü'nü hidayet rehberi olan Kur'an'la ve hak dinle gönderenin kendisi olduğunu bildirmiştir (Feth: 48/28).

Çünkü Yüce Allah, dinini, yeryüzünün bütün dinlerinden üstün kılma ve tamamlama işini üzerine almıştır. Allah'ın bu işi üzerine alması, müminlerin kalplerini kuvvetlerindirmek, onlara müjde vermek, ayaklarını sağlamlaştırmak ve kesin olarak gerçekleşecek bu vaad hakkında güven içerisinde olmalarını sağlamak içindir.

Sakın ola ki, Hudeybiye'de Allah'ın düşmanlara göz yummasını ve üstün gelmelerini, düşmanına yardım ettiği, Resulü'nü ve dinini yalnız bıraktığı şeklinde anlamayasınız. Resulü'nü hak dinle gönderip ona, dinini diğer bütün dinlerden üstün kılacağını vaadetmişken böyle bir şey nasıl olabilir!

15. Sonra Yüce Allah, Resulü'nü ve kendisi için seçtiği taraftarlarını zikredip onları en güzel şekilde övmüş, onların Tevrat ve İncil'deki sıfatlarını anlatmıştır (Feth: 48/29). Bunda; Tevrat'ı, İncil'i ve Kur'an'ı getirenin doğruluğuna en büyük bir delil vardır.

İşte bunlar (sahabe) kendi haklarında meşhur olan bu sıfatlarla önceki kitaplarda da anlatılan kimselerdir. Yoksa kâfirlerin dedikleri gibi onlar, mülk ve dünyayı isteyen zorba kimseler değildir.

C. HAYBER GAZASI

Musa ibn Ukbe (rh.a) der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hudeybiye'den Medine'ye döndüğünde yirmi gece veya yirmi geceye yakın bir zaman Medine'de kaldı. Sonra savaşmak üzere Hayber'e doğru yola çıktı. Yüce Allah, Resul'üne, Hudeybiye'de iken ona Hayber'i (fethedeceğini) vaadetmişti.

İmam Mâlik (rh.a) der ki: Hayber'in fethi, hicretin 6. yılında gerçekleşmiştir. Alimlerin çoğunluğu ise, Hayber'in fethinin hicretin 7. yılında gerçekleştiği görüşündedir.

1. Hayber'e Gidiş

İbn İshâk der ki: Bana, Zührî'nin Urve yoluyla naklettiğine göre; Mervân ibn Hakem (rh.a) ile Misver ibn Mahreme (radıyallâhu anh) -bu hadisi ikisi birlikte rivayet etmişlerdir-şöyle demişlerdir:

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hudeybiye yılında Medine'den ayrıldı. Mekke ile Medine arasında bulunduğu sırada ona Feth sûresi indi. Yüce Allah, Resulü'ne şu âyetle Hayber'i feth etme müjdesini verdi:

وَعَدَكُمُ اللّٰهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هٰذِهِ

"Allah size, ele geçireceğiniz bol bol ganimetler vaadetmiştir. Şunu da sizin için acele olarak gerçekleştirmiştir."[761]

Bu da, Hayber'dir. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zilhicce ayında Medine'ye geldi. Muharrem ayında Hayber'e gidinceye kadar Medine'de kaldı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber ile Gatafân arasında bir vadi olan Recî'de konakladı. Gatafânlıların kendilerinin üzerine gelmelerinden endişelenerek burada geceledi ve sabahleyin erkenden onlara doğru yola çıktı.

2. Ebu Hureyre ile Arkadaşlarının Medine'ye Gelişi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Medine'de Sibâ' ibn Urfuta (radıyallâhu anh)'ı vekil bıraktı. Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) bu sırada Medine'ye gelmişti. Sabah namazında Sibâ' ibn Urfuta (radıyallâhu anh)'a yetişti. Onu, birinci rekâtta Meryem, ve ikinci rekâtta da Mutaffifîn sûrelerini okurken dinleyince kendi kendine: 'Filan kimseye yazıklar olsun ki, onun iki ölçeği vardır. Kendisi bizzat ölçerek aldığı zaman bol ölçekle alır, satarken ölçtüğü zaman ise eksik ölçekle satar' dedi.

761 Feth: 48/20

Namazını bitirince Sibâ'nın yanına geldi. Sibâ', Ebu Hureyre'ye azık hazırladı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına ulaşıp müslümanlarla konuştu. Bunun üzerine müslümanlar, onu ve arkadaşlarını kendi hisselerine ortak ettiler.[762]

Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh) der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le beraber Hayber'e (gitmek üzere) yola çıktık. Geceleri yürüyorduk. Derken sahabilerden biri, (amcam) Âmir ibnu'l-Ekva'ya: 'Kısa vezinli şiirlerinden bize bir şeyler dinletmez misin?' dedi. Âmir, şair bir kimse idi. Bunun üzeerine Âmir, bineğinden inip Müslümanlara şiirler okuyarak arkalarından develeri sürmeye başladı. Bu sırada şöyle diyordu:

اَللّٰهُمَّ لَوْلَا أَنْتَ مَا اهْتَدَيْنَا وَلَا تَصَدَّقْنَا وَلَا صَلَّيْنَا

فَاغْفِرْ فِدَاءً لَكَ مَا اقْتَفَيْنَا وَثَبِّتِ الْأَقْدَامَ إِنْ لَاقَيْنَا

وَأَنْزِلَنْ سَكِينَةً عَلَيْنَا إِنَّا إِذَا صِيحَ بِنَا أَتَيْنَا

وَبِالصِّيَاحِ عَوَّلُوا عَلَيْنَا وَإِنْ أَرَادُوا فِتْنَةً أَبَيْنَا

"Allahım! Sen olmasaydın biz hidayet bulamaz, tasadduk etmez ve namaz da kılmazdık.

(Bizi) bağışla, canımız sana feda olsun. Düşmanla karşılaştığımızda ayaklarımızı sabit kıl,

Bize sükunet ve metanet indir. Eğer çağrılırsak geliriz.

Feryat ederek bize karşı yardım istediler. Eğer fitne arzu ediyorlarsa (başımıza getirmek istedikleri bu fitneden) bizi sakındır."

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Şiir söyleyerek develeri süren kimdir?' diye sordu. Sahabiler: 'Âmir' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah, ona merhamet etsin!' buyurdu. Sahabilerden biri: 'Ey Allah'ın Resulü! Bu durumda ona şehidlik vacip oldu. Keşke ondan bir müddet daha bizi faydalandırsaydınız!' dedi.

Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh) devamla der ki: Hayber'e gelip Hayberlileri kuşattık. Son derece açlığa maruz kalmıştık. Sonra Yüce Allah, müslümanlara Hayber'in fethini müyesser kıldı. Akşam olunca, sahabiler çok sayıda ateş yaktılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu ateşler nedir?

762 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 2/345, 346

Niçin ateş yakıyorsunuz?' diye buyurunca, sahabiler: 'Et (pişirmek) için' dediler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ne eti için?' diye tekrar sordu. Sahabiler: 'Evcil eşek eti için' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Etleri dökün, kapları da kırın' buyurdu. Sahabilerden biri: 'Ey Allah'ın Resulü! Etleri döküp de kapları yıkasak olmaz mı?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Veya öyle yapın' buyurdu.

Sahabiler, saf saf olduklarında (yahudilerden) Merhab, kılıcını sallayarak (kaleden) dışarı çıkıp şöyle diyordu:

قَدْ عَلِمَتْ خَيْبَرُ أَنِّي مَرْحَبُ   شَاكِي السِّلَاحِ بَطَلٌ مُجَرَّبُ

إِذَا الْحُرُوبُ أَقْبَلَتْ تَلَهَّبُ

"Hayber halkı bilir ki, ben, Merhab'ım! Tepeden tırnağa silahlı, tecrübeli bir kahramanım.

Harp kızışıp şiddetlendiği zamanlarda."

Âmir (radıyallâhu anh), bineğinden inip onun karşısına çıktı ve:

قَدْ عَلِمَتْ خَيْبَرُ أَنِّي عَامِرُ   شَاكِي السِّلَاحِ بَطَلٌ مُغَامِرُ

"Hayber halkı bilir ki, ben, Âmir'im! Tepeden tırnağa silahlı, tehlikelerden sakınmaz bir kahramanım" diyordu.

Bunun üzerine Âmir (radıyallâhu anh) ile Merhab, birbirlerine kılıçla saldırdılar. Derken Merhab'ın kılıcı, Âmir'in kalkanına saplandı. Âmir (radıyallâhu anh), Merhab'ın ayaklarına doğru hamle yapmak üzere atıldı. Fakat kılıcı kısa idi. Kılıcının ağzı kendisine dönerek diz kapağına saplandı. Bu darbeden dolayı Âmir (radıyallâhu anh) şehid oldu.

Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh), Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'İnsanlar, (kılıcının ağzının dizine saplanıp ölmesinden dolayı) Âmir'in amelinin boşa gittiğini söylüyorlar' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bunu söyleyen yalan söylemiştir. Şüphesiz Âmir'e iki ecir vardır' buyurdu ve sonra da iki parmağını birleştirerek: 'Şu bir gerçek ki, Âmir'in, Allah yolunda cihad sevabı ve Allah yolunda bütün gücünü harcayarak çarpışmasının sevabı vardır. Yeryüzünde onun gibi yürüyen Arap çok azdır' buyurdu."[763]

763 Buhârî, Meğâzî 38; Müslim, Cihad 123 (1802)

3. Savaşın Başlaması

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber'e geldiğinde sabah namazını kıldırdı, sonra da müslümanlar hayvanlarına bindiler. Hayberliler, müslümanların geldiğinden habersiz bir vaziyette tarlalarına gitmek üzere ipleri ve zembilleriyle yollara düşmüşlerdi. İslam ordusunu görünce: 'Vallahi, Muhammed! İşte Muhammed, işte ordu!' deyip kaçışarak kalelerine geri döndüler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların bu halini görünce: 'Allahu Ekber! Hayber harap oldu! Allahu Ekber! Hayber harap oldu! Biz düşman bir kavmin yurduna girince, uyarılmış olan o kimselerin hali yaman olur!' buyurdu."[764]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber'e yaklaşıp da şehri karşısına alınca: 'Durunuz' diyerek orduyu durdurdu, sonra da şöyle dua etti:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أَظْلَلْنَ وَرَبَّ الْأَرَضِينَ السَّبْعِ وَمَا أَقْلَلْنَ وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلَلْنَ فَإِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ وَخَيْرَ أَهْلِهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ الْقَرْيَةِ وَشَرِّ أَهْلِهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا أَقْدِمُوا بِسْمِ اللّٰهِ

"Allahım! Yedi gök ve onların gölgeledikleri şeylerin Rabbi! Yedi kat yer ve onların yüklendikleri şeylerin Rabbi! Şeytanlar ve onların saptırdıklarının Rabbi! Senden bu kentin hayrını, halkının hayrını ve orada bulunanların hayrını diliyoruz. Bu kentin şerrinden, halkının şerrinden ve orada bulunanların şerrinden sana sığınıyoruz. Haydi ilerleyiniz. Bismillah!"[765]

4. Sancağın Hz. Ali'ye Verilişi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hücum edecekleri günün gecesinde: 'Bu sancağı yarın muhakkak, Allah'ı ve Resulü'nü seven, kendisini de Allah'ın ve Resulü'nün sevdiği ve Allah'ın fethi onun eliyle müyesser kılacağı bir kimseye vereceğim' buyurdu.

Sahabiler, geceyi, sancağın kime verileceğini konuşarak geçirdiler. Sabaha eriştiklerinde, sahabiler, hepsi birden sancağın kendisine verileceğini ümit ederek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna vardılar. Resulullah

---

764 Buhârî, Meğâzî 38; Müslim, Cihad 120 (1365); Tirmizî, Cihad 3 (1550)'de bu hadisi Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

765 İbn İshâk bu hadisi rivayet etmiştir. Nitekim İbn Kesîr de, el-Bidâye, 2/617'de bu hadisi Ebu Ma'teb b. Amr yolundan rivayet etmiştir. Hadisin senedinden cehalet vardır. Hafız İbn Kesîr der ki: Hadis, bu yönüyle gerçekten garibtir." Daha sonra İbn Kesîr, bu hadisi, Yunus b. Bukeyr yoluyla Ebu Mervân el-Eslemî'nin babası yoluyla dedesinden rivayet etmiştir. Bu hadisin senedinde zayıflık vardır. Çünkü bu hadisin senedinde, İsmail b. Mecma' vardır. O da, zayıftır.

(sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ali ibn Ebi Tâlib nerede?' diye sordu. Sahabiler: 'Ey Allah'ın Resulü! O, gözlerinden rahatsızdır' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ona haber gönderin (de yanıma gelsin)' buyurdu.

Derken Hz. Ali (radıyallâhu anh) getirildi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Ali'nin gözlerine tükürüp (iyileşmesi için) ona dua etti. Bunun üzerine Hz. Ali (sallallâhu aleyhi ve sellem), sanki gözlerinde ağrı yokmuşçasına iyileşti. Sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sancağı ona verdi. Hz. Ali (radıyallâhu anh): 'Ey Allah'ın Resulü! Bizim gibi (müslüman) olana kadar onlarla savaşayım mı?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Meydanlarına varıncaya kadar onların yanlarına sükunetle gir. Sonra onları İslâm'a davet et. İslâm hususunda üzerlerine gerekli olan Allah'ın haklarını onlara haber ver. Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın, senin sayende bir tek kişiyi hidayete erdirmesi, birçok kırmızı develere sahip olmandan daha hayırlıdır' buyurdu.[766]

5. Merhab'ın Öldürülmesi

Merhab şöyle diyerek ortaya çıktı:

أَنَا الَّذِي سَمَّتْنِي أُمِّي مَرْحَبْ   شَاكِي السِّلَاحِ بَطَلٌ مُجَرَّبْ

إِذَا الْحُرُوبُ أَقْبَلَتْ تَلَهَّبْ

"Ben o kimseyim ki, annem bana Merhab adını vermiştir! Tepeden tırnağa silahlı, tecrübeli bir kahramanım.

Harplerin kızışıp şiddetlendiği zamanlarda."

Bunun üzerine Hz. Ali (radıyallâhu anh), onun karşısına şöyle diyerek çıktı:

أَنَا الَّذِي سَمَّتْنِي أُمِّي حَيْدَرَهْ   كَلَيْثِ غَابَاتٍ كَرِيهِ الْمَنْظَرَهْ

أُوفِيهِمْ بِالصَّاعِ كَيْلَ السَّنْدَرَهْ

"Ben o kimseyim ki, annem bana Haydar adını vermiştir! Ben, ormanların korkunç görünüşlü aslanı gibiyim.

Düşmanları üçer beşer haklarım!"

Derken Hz. Ali (radıyallâhu anh), Merhab'a bir kılıç darbesi vurup başını gövdesinden ayırdı. Bundan sonra fetih gerçekleşti.[767]

---

766 Buhârî, Meğazi 38; Müslim, Fezailu's-Sahabe 34 (2406)'da bu hadisi Hz. Ali (radıyallâhu anh)'tan, Ebu Dâvud da, İlm 10 (3661)'de bu hadisi Sehl ibn Sa'd (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

767 Müslim, Cihad 132 (1807)'de bu hadisi Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Hz. Ali (radıyallâhu anh), yahudilerin kalesine yaklaşınca kalenin üzerinden bir yahudi Hz. Ali'yi farkederek ona: 'Sen kimsin?' dedi. Hz. Ali (radıyallâhu anh): 'Ben, Ali ibn Ebi Tâlib'im!' diyerek cevap verdi. Yahudi, Hz. Ali'ye: 'Musa'ya indirilene yemin ederim ki, sizler galip geleceksiziniz!' dedi.

Yine Müslim'in "Sahîh"inde Merhab'ı öldürenin Hz. Ali (radıyallâhu anh) olduğu rivayeti vardır.

Musa ibn Ukbe der ki: Zührî ve Ebu'l-Esved yoluyla Urve'den ve Yunus ibn Bükeyr yoluyla ise İbn İshâk'tan şöyle rivayet etmiştir: Hâriseoğulları'ndan Abdullah ibn Sehl, Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'tan naklen Merhab'ı öldürenin Muhammed ibn Mesleme (radıyallâhu anh) olduğunu rivayet etmiştir. Câbir (radıyallâhu anh), naklettiği hadiste şöyle der:

"Yahudi Merhab, Hayber kalesinden silahını kuşanmış vaziyette kaside söyleyerek dışarı çıktı. Bu sırada o:

- 'Benimle kim karşılaşacak!' diyordu. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (sahabilerine):

- 'Bunun karşısına kim çıkacak?' diye seslendi. Muhammed ibn Mesleme (radıyallâhu anh):

- 'Ey Allah'ın Resulü! Onunla ben karşılaşacağım. Allah'a yemin ederim ki, ben, şu an intikam alması gereken ve gözü hiçbir şeyi görmeyen bir kimseyim. Dün kardeşim (Mahmud ibn Mesleme'y)i öldürdüler' diye cevap verdi.

Mahmud ibn Mesleme (radıyallâhu anh), Hayber'de şehit edilmişti. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'O halde onun üzerine yürü! Allah'ım! Merhab'a karşı ona yardım et' diye dua etti.

Derken Muhammed ibn Mesleme ile Merhab, birbirlerine yaklaştıklarında aralarına bir ağaç girdi. Her ikisi de karşısındakine karşı ağacı siper ediniyordu. Ne zaman onlardan biri, ağacı siper edinse, diğeri kılıcıyla ağacın önüne gelen dallarını kesiyordu. Sonunda düello için ortaya çıktıklarında, ağaç sanki aralarında dikilen bir adama dönmüş, hiçbir dalı kalmamıştı.

Sonunda Merhab, Muhammed ibn Mesleme'ye hamle yaparak kılıcıyla ona vurdu. Muhammed ibn Mesleme, deri kalkanıyla kılıçtan korundu. Derken kılıç kalkana saplandı, kalkan kılıcı bırakmadı. Muhammed ibn Mesleme de bir darbe indirerek Merhab'ı öldürdü.

Yine Seleme ibn Sellâme ve Mecma' ibn Harise de,[768] Muhammed ibn Mesleme (radıyallâhu anh)'ın, Merhab'ı öldürdüğünü belirtmişlerdir.

Vâkıdî de der ki: Anlatıldığına göre; Muhammed ibn Mesleme (radıyallâhu anh), Merhab'ın baldırlarına vurup onları kesince, Merhab:

- 'Ey Muhammed! Beni hemen öldür!' demiş, Muhammed ibn Mesleme ise:

- 'Ölümü, kardeşim Mahmud'un tattığı gibi yavaş yavaş tat!' diyerek onu (o şekilde) terketmişti.

Bu arada Hz. Ali (radıyallâhu anh), Merhab'ın yanına gelip boynunu kesip üzerinde bulunan savaş eşyalarını almıştı. Bunun üzerine Hz. Ali ve Muhammed ibn Mesleme (radıyallâhu anh), Merhab'ın savaş eşyalarını (savaş ganimeti olarak hak etme) hususunda (davalaşıp) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna çıktılar. Muhammed ibn Mesleme (radıyallâhu anh):

- 'Ey Allah'ın Resulü! Onun ayaklarını kesip sonra terketmem, sadece ölümü yavaş yavaş tatması içindi. Yoksa onun işini hemen bitirebilirdim' dedi. Hz. Ali (radıyallâhu anh) ise:

- 'Muhammed ibn Mesleme doğru söylüyor. O, Merhab'ın ayaklarını kestikten sonra ben de onun boynunu vurdum' dedi.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Merhab'ın kılıcını, mızrağını, miğferini ve kalkanını Muhammed ibn Mesleme'ye verdi.

Sonra (Merhab'ın ölümünden sonra kardeşi) Yâsir dışarı çıktı. Yâsir'le karşılaşmak üzere Zübeyr (radıyallâhu anh) ileri atıldı. Zübeyr'in annesi Safiyye:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Yâsir, oğlum Zübeyr'i öldürecek?' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Aksine senin oğlun Zübeyr, inşallah onu öldürecek!' buyurdu.

Derken Zübeyr (radıyallâhu anh), Yâsir'i öldürdü.

6. Hayber Kalelerinin Fethedilişi

Musa ibn Ukbe der ki: Sonra yahudiler savunma yapmak üzere Kamûs adındaki kalelerine girdiler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onları yirmi geceye yakın kuşattı.

768 Zehebî'nin, "Târîhu'l-İslâm" adlı eserinde Mecma' ibn Câriye ifadesi geçmektedir. Belki de bu, düzeltilmiş şeklidir.

Kalenin bulunduğu yer; sıcağı şiddetli ve sağlığa elverişli olmayan bir yerdi. Bu arada Müslümanlar, son derece zorluk çektiler. Açlıktan dolayı eşekleri kestiler. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) müslümanlara eşek etlerini yemeyi yasakladı.

Bu sırada efendisinin davarlarını gütmekte olan Hayber halkından Habeşli zenci bir köle geldi. Hayber halkını silaha sarılmış bir vaziyette görünce, onlara ne yapmak istediklerini sordu. Onlar da:

- 'Peygamber olduğunu iddia eden şu kişi ile savaşacağız!' dediler.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in adının anılması zenci kölenin gönlüne işledi. Bunun üzerine davarlarıyla Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelip:

- 'Ne söylüyorsun? Neye davet ediyorsun?' diye sordu. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de:

- 'İslâm'a, Allah'tan başka hiçbir ilâh bulunmadığına ve benim Allah'ın Resulü olduğuma şehadet etmeye ve sadece Allah'a kulluk etmeye davet ediyorum' buyurdu. Köle:

- 'Şehadet edip Yüce Allah'a iman edersem (bunun karşılığında) bana ne var?' dedi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Eğer bu iman üzere ölürsen, sana cennet var!' buyurdu. Bunun üzerine köle, müslüman oldu. Daha sonra köle:

- 'Ey Allah'ın Peygamberi! Yanımda bulunan davarlar emanettir' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

- 'Davarları yanından çıkar ve onları çakıl taşlarıyla taşla! Doğrusu Allah, senin adına emanetini yerine getirecektir' buyurdu.

Bunun üzerine köle, böyle yaptı. Davarlar sahibinin yanına geri döndüler. Böylece yahudi, kölesinin müslüman olduğunu anladı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), müslümanlar arasında ayağa kalkıp onlara nasihatta bulundu ve onları cihada teşvik etti. Müslümanlar ve yahudiler karşılaştıklarında, bu zenci köle de şehit edilenler arasında bulunuyordu. Müslümanlar onu karargâhlarına taşıyıp çadırın içine koydular. Sahabiler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, çadırın içinde kölenin halini görüp sonra da sahabilerine yönelerek:

- 'Allah, bu köleye (önce imanı) ikram edip sonra da onu hayra sevketti. Allah'a hiç secde etmediği halde cennet hurilerinden ikisini onun başucunda gördüm' buyurduğunu söylediler.[769]

Hammâd ibn Seleme, Sâbit yoluyla Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini nakletmiştir:

"Bir adam, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip:

- 'Ey Allah Resulü! Ben, siyah tenli, çirkin yüzlü, pis kokulu, malı mülkü olmayan bir adamım. Şu yahudilerle öldürülünceye kadar çarpışırsam cennete girer miyim?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Evet, (girersin)' buyurdu.

Bunun üzerine adam ileri atılıp şehit edilinceye kadar çarpıştı. Öldüğü zaman, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun yanına gelerek:

- 'Allah, yüzünü güzelleştirdi, kokunu hoş eyledi ve malını çoğalttı!' buyurdu. Sonra da:

- 'Cennet hurilerinden iki zevcesini üzerinden cübbesini çıkarıp cildi ile cübbesi arasına girerlerken gördüm' buyurdu."[770]

Şeddâd ibnu'l-Hâd der ki: "Bedevilerden bir kişi, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip ona iman etti ve ona tâbi olarak:

- 'Ben de seninle beraber hicret edeceğim' dedi.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilerinden birisine bu bedeviyi kollamasını tavsiye etti. Hayber savaşı meydana gelince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bazı şeyleri ganimet olarak elde etmiş, onları (sahabiler arasında) paylaştırmıştı. Bu paydan bir hisse de bu bedevi için ayırmış ve onun için ayırdığı bu hisseyi sahabilerine vermişti. Bu bedevî arkalarında koyun güdüyordu. Geldiği zaman sahabiler, payını kendisine verince, bedevî:

- 'Bu nedir?' diye sordu. Sahabiler:

---

769 Bu hadis, bu metniyle mürseldir. Çünkü Musa ibn Ukbe, bu hadisi Zührî'den mürsel olarak rivayet etmiştir. İbn Lehîa da bu hadisi Ebu'l-Esved yoluyla Urve'den mürsel olarak rivayet etmiştir. Nitekim bu husus, İbn Kesîr'in, Bidâye, 2/625, 626'da geçmektedir. Yine İbn Vehb de bu hadisi benzer bir şekilde Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'tan muhtasar bir şekilde rivayet etmiştir. Zehebî, Târîhu'l-İslâm, 1/421'de der ki: "Bu hadis, hasen veya sahihtir." Daha sonra Zehebî, bu hadise şahid olarak Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan bir hadis nakletmiş, sonra da naklettiği bu hadise: 'Sahihtir' demiştir.

770 İbn Kesîr'in,Bidâye, 2/626'da da geçtiğine göre, bu hadisi Beyhakî rivayet etmiştir. Hafız Zehebî de, Târîhu'l-İslam, 1/421'de bu hadisi zikredip sonra da: 'Bu hadis, sahihtir' dedi.

- 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in senin için ayırdığı paydır' dediler. Bedevi, bu payı alıp Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirerek:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Bu nedir?' diye sordu. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de:

- '(Ganimetten) senin için ayırdığım hissedir' buyurdu. Bedevî:

- 'Ben, bunlar için sana tâbi olmadım! Fakat sana, okla -boğazına işaret ederek- şuramdan vurulup öleyim de, cennete gireyim diye tâbi oldum' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Eğer Allah'a doğru söylüyorsan, O da seni doğrulayacaktır' buyurdu.

Sonra bedevî düşmanla çarpışmaya gitti. Nihayet bu bedevi, ölmüş vaziyette Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirildi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (sahabilere):

- 'Bu, o bedevi midir?' diye sordu. Sahabiler:

- 'Evet, (bu o bedevidir)' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Allah'a doğru söyledi. Allah da onu doğruladı!' buyurdu.

Sonra Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu cübbesine sararak öne koyup cenaze namazını kıldırdı ve ona:

- 'Allah'ım! Bu, senin yolunda muhacir olarak çıkıp, sonra da şehit düşen kulundur. Ben onun böyle olduğuna şahidim' diye dua etti."[771]

Vâkıdî de der ki: Yahudiler, "Zübeyr Kalesi"ne geçmişlerdi. Bu kale, bir zirvenin tepesinde sağlamca bir kaleydi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) orada üç gün kaldı. Bu sırada yahudilerden Azzâl adında bir adam gelerek:

- 'Ey Ebu'l-Kasım! Sen burada bir ayda kalsan hiç umursamazlar. Çünkü onların, yer altında su kaynakları var. Geceleri çıkıp ondan içiyor, sonra kalelerine geri dönüyor ve böylece senden korunuyorlar. Eğer sen, onların su kaynaklarını kesecek olursan o zaman senin karşına çıkarlar, dedi.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların sularının bulunduğu yere giderek sularını kesti. Yahudiler, suları kesilince kaleden çıktılar ve çok çetin bir şekilde (müslümanlarla) çarpıştılar. Müslümanlardan birkaç kişi şehid oldu. Yahudilerden ise on kadar kişi öldürüldü. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Zübeyr Kalesi"ni fethederek Kuteybe, Vatîh[772] ve İbn Ebi'l-Hukayk'ın kalesi olan Sülâlim'e geçti.

771 Nesâî, Cenaiz 61
772 **Vatîh,** Hayber kalelerinden biridir. B.k.z: Kâmûs, 4/627

Kale halkı, (müslümanlara karşı) çetin bir savunma yaptı. Natât ve Şak bölgelerinden hezimete uğrayan herkes onların yanına geldi. Çünkü Hayber'in iki tarafı vardı:

1. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önce fethettiği Şak ve Natât tarafı.

2. Kuteybe, Vatîh ve Sülâlim tarafı.

Kuteybe, Vatîh ve Sülâlim kalelerinin halkı, kalelerinden dışarı çıkmadılar. Nihayet Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara karşı mancınık kurdurmaya karar verdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından on dört gün süreyle kuşatma altında tutulan yahudiler, yok olacaklarını anlayınca Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den barış anlaşması yapmak istediler. İbn Ebi'l-Hukayk, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e:

- 'İnip seninle konuşabilir miyim?' diye haber yolladı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Evet, (inip benimle konuşabilirsin)' buyurdu. Bunun üzerine İbn Ebi'l-Hukayk (kaleden inerek) Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le; kalede bulunan yahudilerin savaşla kanları dökülmemek, çocukları kendilerine bırakılmak, Hayber'den ve Hayber arazisinden çocuklarıyla birlikte çıkıp gitmelerine müsaade edilmek ve sırtlarındaki elbiselerinden başka kendilerine ait olan mal, arazi, altın, gümüş at ve silahlarını Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bırakmak üzere anlaşma yaptı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Eğer herhangi bir şeyi benden gizleyecek olursanız, o zaman Allah'ın ve Resulü'nün himayesi üzerinizden kalkar' buyurdu. (Onlar da bu ön şartı kabul ederek) bu şartlar üzerine anlaşma yaptılar.

7. Hayberlilerin Teslim Olması

Hammâd ibn Seleme, Ubeydullah ibn Ömer, Nâfi yoluyla Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayberlilerle savaşarak onları kalelerine sığınma zorunda bırakmış; ekin, hurmalık ve arazilerine el koymuştu. Bunun üzerine Hayberliler, hayvanlarının taşıyabileceği kadar yüklerini alıp altınlarını ve gümüşlerini Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bırakarak Hayber'den çıkıp gitmek üzere Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) anlaşma yapmışlardı. Ayrıca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), herhangi bir şeyi gizleyip saklamamalarını, eğer böyle yapacak olurlarsa, kendilerinden himaye ve ahdin kalkacağını şart koşmuştu. Fakat onlar, Huyeyy ibn Ahtab'a ait

içerisinde mal ve süs eşyası dolu bir tulumu sakladılar. Nadiroğulları kabilesi sürüldüğünde onu beraberinde Hayber'e getirmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huyeyy ibn Ahtab'ın amcasına:

- 'Huyeyy'in, Nadir'den getirdiği tuluma ne oldu?' diye sordu. O da:

- 'Savaşlar ve harcamalar, o tulumu alıp götürdü' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Geçen zaman az, fakat (harcanan) mal (zamana göre) bundan çok daha fazlaydı' buyurdu.

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huyeyy'in amcasını, Zübeyr (radıyallâhu anh)'a teslim etti. Zübeyr (radıyallâhu anh), onu biraz azabla sıkıştırınca Huyeyy'in amcası, Zübeyr (radıyallâhu anh)'ın yanına varmadan önce bir harabeye girip:

- 'Huyeyy'i şuradaki harabede dolaşırken gördüm' dedi.

Harabeye gidip arayarak Huyeyy'in tulumunu orada buldular. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu'l-Hukayk'ın iki oğlunu -ki bunlardan birisi Huyeyy ibn Ahtab'ın kızı Safiyye'nin kocasıydı- öldürttü. Kadınlarını ve çocuklarını da esir etti. Vermiş oldukları sözü tutmadıkları için mallarını müslümanlar arasında bölüştürdü. Onları Hayber'den çıkarıp (başka bir yere) sürmek istediğinde:

- 'Ey Muhammed! Bizleri bırak da bu topraklarda kalalım. Bu toprakları ıslâh edelim, bakımını yapalım. Bizler bu toprakları ıslah etmeyi sizden daha iyi biliriz' dediler.

Doğrusu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve sahabilerinin, arazinin bakımını yapacak işçileri olmadığı gibi, kendilerinin de bu iş için boş vakitleri yoktu.

Sonuç olarak; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların, yetişecek olan bütün ekin ve meyvelerin yarısının kendilerine verilmesi şartıyla Hayber'de kalmalarına izin verdi.[773]

Daha önce de geçtiği üzere; Abdullah ibn Revâha (radıyallâhu anh), yetişecek ekin ve meyveleri tahmin ederdi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Hayberlilerle) anlaşma yaptıktan sonra sadece sözlerini tutmadıkları için Ebu'l-Hukayk'ın iki oğlunu öldürttü. Çünkü onlar, eğer Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den herhangi bir şeyi saklayacak veya gizleyecek

773 Ebu Dâvud, Harac 23-24 (3006).

olurlarsa, kendilerinden Allah'ın ve Resulü'nün himayesinin kalkacağını kabul etmişlerdi. Fakat verdikleri sözde durmayarak bir şeyler saklamışlardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara:

- 'Sizleri sürüp çıkardığımızda Medine'den Nadiroğulları aracılığıyla getirdiğiniz mallar nerede?' diye sordu. Onlar:

- 'Hepsi tükendi' dediler ve bu hususta yemin etmişlerdi.

Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisini sıkıştırması için Kinâne'nin amcasının oğlunu, Zübeyr (radıyallâhu anh)'a havale ettiğinde onların mallarını sakladıklarını itiraf etmişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kinâne'yi, Muhammed ibn Mesleme'ye göndermiş ve o da Kinâne'yi öldürmüştü. Muhammed ibn Mesleme'nin kardeşi Mahmud ibn Mesleme'yi öldüren kişinin Kinâne olduğu da söylenmiştir.

8. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Safiyye ile Evlenmesi

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huyeyy ibn Ahtab'ın kızı Safiyye'yi ve Safiyye'nin halasının kızını esir aldı. Safiyye, Kinâne ibn Ebi'l-Hukayk'ın nikâhlısı idi. Safiyye, yeni gerdeğe girmiş bir gelindi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bilâl'e, Safiyye'yi çadırına getirmesini emretti. Bilâl, Safiyye'yi ölülerin arasından geçirip getirdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu durumu hoş görmedi. Bunun üzerine Bilâl'e:

- 'Ey Bilâl! Merhamet senden gitti mi?' buyurdu.[774]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Safiyye'ye İslâm'ı arz etti. O da müslüman oldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Safiyye'yi kendisi için ayırdı, sonra da onu hürriyetine kavuşturdu. Hürriyetine kavuşturulmasını mehir yerine saydı.[775]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Safiyye ile (Medine'ye doğru giderken) yolda gerdeğe girdi, onun için düğün yemeği verdi. (Gerdeğe girdiğinde) Safiyye'nin yüzünde bir morartı gördü. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona:

- 'Bu nedir?' diye sordu. Safiyye de:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Sen üzerimize gelmeden önce rüyamda, ayın sanki yerinden ayrılarak kucağıma düştüğünü gördüm. Allah'a yemin ederim ki,

774 İbn Kesîr, Bidâye, 2/633'te geçtiğine göre; İbn İshâk bunu senedsiz bir şekilde rivayet etmiştir.
775 Buhârî, Nikah 13'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

o zamana kadar senin hakkında kesinlikle hiçbir şey düşünmüyordum. Bu rüyayı kocama anlatınca: 'Sen Medine'de bulunan şu kralı istiyorsun!' diyerek yüzüme bir tokat vurdu' dedi.

Sahabiler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Safiyye'yi, hanımı olarak mı, yoksa cariye olarak mı aldığı hususunda şüpheye düşüp:

- 'Bekleyin! Eğer Safiyye'yi örterse o zaman Safiyye hanımlarından birisidir. Eğer onu örtmezse o zaman Safiyye cariyelerinden birisidir' dediler.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bineğine binince, giymiş olduğu elbisesini Safiyye'nin sırtına ve yüzüne örttü. Sonra da elbisenin bir ucunu kendi altına aldı. Bunun üzerine sahabiler, Safiyye'nin, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hanımlarından biri olduğunu anladılar ve yolculukta Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i geriden takip ettiler.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Safiyye'yi bineğine bindirmek için yanına geldiğinde Safiyye, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e saygısından ötürü ayağıyla onun uyluğunun üzerine basmaktan çekinip dizini onun uyluğunun üzerine koyarak hayvana bindi.[776]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Safiyye ile gerdeğe girdiğinde Ebu Eyyûb el-Ensârî sabaha kadar eli kılıcının kabzasında olduğu halde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in çadırının yanıbaşında ayakta dikilerek gecesini geçirdi. Ebu Eyyûb el-Ensârî (radıyallâhu anh), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in çadırdan çıktığını görünce tekbir getirdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Ey Eyyûb! Sana ne oluyor?' diye sordu. Ebu Eyyûb el-Ensârî:

- 'Ey Allah'ın Resulü! Bu kadının yanına girdiğinden beri bu gecemi uykusuz geçirdim. Senin onun babasını, kardeşini, kocasını ve bütün akrabalarını öldürdüğünü hatırlayarak onun sana bir kötülük yapmasından korktum' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) güldü ve Ebu Eyyûb el-Ensârî'ye güzel şeyler söyledi.[777]

9. Hayber Ganimetlerinin Taksim Edilmesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber ganimetlerini, her biri yüzer hisse olmak üzere otuz altı parçaya ayırdı. Bunun toplamı, üç bin altı yüz hisse ediyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in payı, (savaşa katılan) müslümanlardan herhangi birinin payı kadardı. Diğer bin sekiz yüz hisseyi

776 Buhârî, Meğazi 38'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
777 İbn Hişâm, Siret, 2/339-340'ta bunu İbn İshâk'tan senedsiz bir şekilde rivayet etmiştir.

ise, karşılaşabilecek musibetler ile müslümanların ortaya çıkabilecek çeşitli ihtiyaçları için bir tarafa ayırdı.[778]

Beyhakî der ki: Hayber ganimetlerinin bölüştürülme işi bu şekilde yapılmıştır. Çünkü Hayber'in yarısı zorla ve yarısı da sulh yoluyla fethedilmiştir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zorla fethedilen kısmın paylaşım işini, ganimeti ve beşte birlik kısmı hak eden kimseler arasında paylaştırmıştır. Sulh yoluyla fethedilen kısmı ise karşılabilecek musibetler ile müslümanların ihtiyaç duyacağı işleri için ayırmıştır.

Derim ki: Beyhakî'nin bu görüşü, İmam Şâfiî (rh.a)'in "zorla fethedilen arazilerin taksiminin diğer ganimetlerin taksimi gibi olması vaciptir" şeklindeki fıkhî kuralı üzerine kurulmuş bir açıklamadır. Beyhakî, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Hayber ganimetlerinin yarısını paylaştırmadığını görünce "yarısı da sulh yoluyla fethedilmiştir" demiştir. Siyer ve Meğazîyi gereği gibi düşünen kimse, Hayber'in zorla fethedilip Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayber topraklarının hepsine kılıçla zorla el koyduğu anlaşılır.

Eğer Hayber topraklarının herhangi bir kısmı sulh yoluyla fethedilmiş olsaydı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hayber halkını oradan sürüp çıkarmazdı. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların Hayber'den çıkarılmalarını kesin olarak belirttiğinde, Hayberliler:

- 'Bizler arazi işlerini sizlerden daha iyi biliriz. Bizi serbest bırakın. Burada kalıp çıkacak ürünün yarısını size vermek şartıyla Hayber topraklarını imar edelim!' demişlerdi.

Bu, Hayber'in zorla fethedildiği hususunda gerçekten açık bir delildir. Bilindiği üzere, Hayber'de yahudi ve müslümanlar arasında mızrak ve kılıçlarla çarpışmalar meydana gelmiş, her iki taraftan ölenler olmuştu. Kalelerine sığınmak zorunda bırakıldıklarında seve seve kabul ettikleri sulh için kalelerinden inmişler; altın, gümüş, zırh ve silahlarını Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bırakıp canları ve zürriyetlerinin bağışlanması ve Hayber topraklarından çıkıp gitmeleri şartıyla anlaşma yapmışlardı. İşte sulh, bu idi.

Hayber topraklarından herhangi bir kısmının yahudilere bırakılması şeklinde müslümanlar ile Hayber halkı arasında bir anlaşma meydana gelmemiş, kesinlikle böyle bir anlaşma cereyan etmemiştir. Eğer böyle bir anlaşma gerçekleşmiş olsaydı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Dilediğimiz kadar burada kalmanıza izin veririz' demezdi.

778 Ebu Dâvud, Harac 23-24 (3010-3014)'de bu hadisi Sehl ibn Ebi Hasme (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Bu durumda onların, kendi topraklarında, dilediği kadar kalmalarına Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) nasıl olur da izin vermiş olabilir?

Hz. Ömer (radıyallâhu anh), onların hepsini Hayber topraklarından sürgün ettiği zaman (yukarıda geçtiği üzere) onlarla; Hayber arazisi, müslümanlara ait olmak üzere ve onlardan bir haraç alınması şartıyla anlaşma yapmamış, böyle bir anlaşma gerçekleşmemiştir. Çünkü o, Hayber arazileri ile ilgili kesinlikle bir haraç vergisi koymamıştır.

Bu meselede doğru olan şudur: Hayber zorla fethedilmiştir. Devlet başkanı/halife, zorla fethedilen topraklar hususunda, bu toprakları bölüştürmek, vakfetmek veya bu toprakların bir kısmını bölüştürüp (diğer) bir kısmını vakfetmek tercihleri arasında serbesttir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) her üç türü de yaparak, Kureyza ve Nadir topraklarını paylaştırdı, Mekke topraklarını paylaştırmadı ve Hayber'in ise yarısını paylaştırıp diğer yarısını bıraktı. Mekke'nin zorla fethedildiği konusundaki itiraza yer bırakmayan açıklama daha önce geçmişti.

Hayber ganimetleri, 1800 hisseye ayrılmıştır. Çünkü Hayber, Hudeybiye'ye katılıp da Hayber'de hazır bulunan ve bulunmayanlar için Allah tarafından vaadedilmiş bir ganimet idi. Hudeybiye'de müslümanlar bin dört yüz kişiydiler.

Yanlarında ise iki yüz at vardı ve her at için iki hisse takdir edilmişti Bu nedenle de Hayber ganimetleri bin sekiz yüz hisseye ayrılmıştır. Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'tan başka Hudeybiye'de bulunup da Hayber savaşına katılamayan herhangi bir sahabi yoktur. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'a da Hayber savaşına katılan bir kimse gibi pay ayırmıştır.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) süvari olana üç, yaya olana ise bir hisse vermiştir. Toplam bin dört yüz kişi idiler. Aralarında iki yüz de süvari vardı. Kuşkusuz doğru olan da budur.

10. Ca'fer ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh) ve Onunla Birlikte Olan Kimselerin (Habeşistan'dan Medine'ye) Gelişleri

Bu savaş esnasında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in amcasının oğlu Ca'fer ibn Ebi Tâlib ve arkadaşları ile Eş'arîlerden Ebu Musa Abdullah ibn Kays ve arkadaşları hep birlikte (Habeşistan'dan) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldiler. Bunlarla birlikte gelenler arasında, Esmâ' bint Umeys de vardı.

Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh) der ki: Bizler, Yemen'de iken Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ortaya çıktığı haberi bize ulaşmıştı. Ben ve iki kardeşim -birisi Ebu Ruhm ve diğeri de Ebu Bürde, ki ben onların en küçüğü idim- kavmimizden elli küsur kişiyle birlikte muhacir olarak (Medine'ye doğru) yola çıktık. Derken bir gemiye bindik. Gemimiz bizi Habeşistan'daki Necâşî'nin yanına bıraktı. Necâşî'nin yanında Ca'fer ibn Ebi Tâlib ve arkadaşlarıyla buluştuk. Cafer, bize:

- 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizleri buraya gönderdi ve burada kalmamızı emretti. Bizimle beraber burada kalın!' dedi.

Bunun üzerine topluca Medine'ye gelene kadar onunla beraber kaldık. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Hayber'i fethettiği sırada kavuştuk. Hayber ganimetlerinden bizede pay verdi. Ca'fer ve arkadaşlarıyla birlikte bulunan gemimiz halkından başka Hayber fethinde bulunmayan hiçbir kimseye pay vermedi. Yalnızca fethe katılanlar yanında Ca'fer ve arkadaşlarına pay verdi. Ordudaki mücahidlerden bazıları, bize:

- 'Bizler hicret şerefini kazanmada sizleri geçtik' diyorlardı.

Ebu Musa el-Eş'arî devamla der ki: Esmâ' bint. Umeys, Hz. Hafsa'nın yanına girmişti. Bu sırada Hz. Ömer (radıyallâhu anh) da Hafsa'nın yanına girdi. Hz. Ömer (radıyallâhu anh), Esma'yı görerek Hafsa'ya:

- 'Bu kadın da kim?' diye sordu. Hafsa da:

- 'Esma'dır!' dedi. Hz. Ömer, Esma'ya:

- 'Bizler hicret şerefini kazanmada sizleri geçtik. Bu sebeple bizler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sizden daha lâyık ve daha yakınız' dedi. Bunun üzerine Esma' öfkelenerek Hz. Ömer'e:

- 'Ey Ömer! Hayır, vallahi (kesinlikle öyle değilsiniz)! Sizler, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le beraberdiniz. Aç olanınızı doyuruyor ve cahilinize öğüt veriyordu. Halbuki bizler, uzaklarda hiç hoş olmayan bir ülkedeydik. Bunların hepsine Allah ve Resulü yolunda katlanılmıştır Allah'a yemin ederim ki, söylediğin şeyleri Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e anlatmadan, ne bir şey yiyeceğim ve ne de bir şey içeceğim. Bizler eziyete uğratılıyor, korkutuluyorduk. Ben, bunu, muhakkak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e söyleyeceğim! Vallahi, bu hususta ne yalan söylerim ve ne yalana tenezzül ederim, ne de alacağım cevaba kendiliğimden bir şeyler katıp çoğaltırım' dedi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelince, Esma':

- 'Ey Allah'ın Resulü! Ömer şöyle şöyle söyledi' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'Bu durumda sen ona neler söyledin?' buyurdu. Esma':

- 'Ona şöyle şöyle söyledim' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- 'O bana (hicret şerefini kazanma bakımından) sizden daha yakın ve daha layık değildir. Ömer ve arkadaşlarına bir tek hicret sevabı vardır. Ey gemi halkı! Emin olun ki, sizin için iki hicret sevabı vardır' buyurdu.

Ebu Musa el-Eş'arî ile gemi halkı, bu haberi sormak için grup grup Esma'ya geliyorlardı. (Bu durum o derece büyük bir sevinç meydana getirmişti ki) dünya malından hiçbir şey, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendileri hakkında söylediği bu söz kadar onların gönüllerinde ferahlık verici ve bu kadar büyük tesirli olamazdı.[779]

Ca'fer (radıyallâhu anh), Hz Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldiğinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu karşılayıp alnından öpmüş ve:

- 'Vallahi, Hayber'in fethedilmesine mi, yoksa Ca'fer'in gelişine mi, hangisine daha çok sevineceğimi bilemiyorum?' buyurmuştur.[780]

11. Fezâreoğulları'nın Pay İstemeleri

Musa ibn Ukbe der ki: Fezâreoğulları, Hayberlilere yardım etmek için onların yanına gelenlerdendi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Fezareoğullarına haber gönderip: 'Hayberlilere yardım etmemelerini, eğer Hayberlileri bırakıp giderlerse kendilerine Hayber'den bir şeyler verileceğini' vaad etti. Fakat onlar bu teklifi kabul etmediler.

Yüce Allah, Hayber'in fethini Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e nasib edince, Fezâreoğullarından orada bulunanlar Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek: Bize vermiş olduğun sözü yerine getir' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, onlara: O halde Zürrukaybe -Hayber dağlarından bir dağdır- sizin olsun' buyurdu. Bunun üzerine Fezâreoğulları: 'O zaman seninle savaşırız' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu durumda (bizimle savaşmak için) buluşma yeriniz şurası olsun' buyurdu. Fezâreoğulları, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bu sözü işitir işitmez hemen oradan korkuyla kaçıp gittiler.

779 Buhârî, Meğazi 38; Müslim, Fezailu's-Sahabe 169 (2502); Ebu Dâvud, Cihad 140 (2725); Tirmizi, Siyer 10 (1559)'de bu hadisi uzunca bir şekilde Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

780 Hâkim, Müstedrek, (4931)'de bu hadisi Abdullah ibn Muhammed ibn Ömer ibn Ali, babası yoluyla dedesinden rivayet etmiştir. Senedin içerisinde Vâkıdî vardır. O da, metruktur. Ayrıca Ebu Dâvud, Edeb 145-146 (5220)'de rivayet etmiştir.

Vâkıdî der ki: -Sonradan Müslüman olmuş ve İslâmı güzel bir şekilde yaşamış olan- Ebu Şüyeym el-Müzenî dedi ki: Uyeyne ibn Hısn'la ailelerimizin yanına döndüğümüzde, Uyeyne ibn Hısn tekrar yanımıza geri gelmişti. Hayber'e yakın bir yere varınca, gecenin sonuna doğru orada konaklamış ve son derece korkmuştuk. Bu sırada Uyeyne ibn Hısn: 'Müjdeler olsun! Geceleyin rüyamda Hayber dağlarından biri olan Zürrukaybe'nin bana verildiğini gördüm. Allah'a yemin ederim ki! Muhammed'in yakasına yapışacağım!' dedi.

Hayber'e geldiğimiz zaman Uyeyne de (oraya) gelmiş ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Hayber'i fethetmiş olarak bulmuştu.

Uyeyne, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Ey Muhammed! Müttefiklerimden elde ettiğin ganimetten bana da pay ver! Çünkü ben, seninle çarpışmaktan vazgeçtim, seni onlarla başbaşa bıraktım' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Uyeyne'ye: 'Yalan söylüyorsun! Seni, ancak işitmiş olduğun o sayha seni ürkütüp ailenin yanına kadar götürdü!' buyurdu. Uyeyne ibn Hısn: 'Ey Muhammed! Beni mükâfatlandır!' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O zaman (Hayber dağlarından biri olan) Zürrükaybe senin olsun' buyurdu. Uyeyne ibn Hısn: 'Zürrükaybe de nedir?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Rüyada aldığını gördüğün dağdır' buyurdu.

Bunun üzerine Uyeyne ibn Hısn, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanından ayrılıp ailesinin yanına dönünce, Hâris ibn Avf onun yanına gelerek: 'Ben, sana: 'Eline hiçbir şey geçmez!' demedim mi? Vallahi! Muhammed, doğu ile batı arasındaki heryeri mutlaka ele geçirecektir. Yahudiler bunu bize söylerlerdi. Ebu Râfi' Sellâm ibn Ebi'l-Hukayk'ın: 'Bizler, peygamberliğin, Harunoğullarından çıkıp gitmesinden dolayı Muhammed'i kıskanıyoruz. Halbuki Muhammed, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir. Fakat yahudiler bu hususta bana kulak asmazlar. Bizim için, biri Yesrib (=Medine)'de ve diğeri ise Hayber'de olmak üzere iki defa boğazlanmak vardır' dediğine şahitlik ederim' dedi.

Hâris ibn Avf devamla der ki: O vakit Ebu Râfi' Sellâm ibn Ebi'l-Hukayk'a: 'Muhammed, yeryüzünün tamamına hükmedecek mi?' diye sormuştum. O da, bana: 'Musa'ya indirilmiş olan Tevrat'a yemin ederim ki, evet! Fakat yahudilerin, onun hakkında söylediğim şeyleri öğrenmelerini de istemem!' demişti.

12. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Zehirlenmesi

Bu savaş sırasında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zehirlenmişti. Yahudi kökenli bir kadın olan Sellâm ibn Mişkem'in hanımı ve Zeynep bintu'l-Hâris, zehirlemiş olduğu kızartılmış bir koyunu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e hediye etti...

Zeynep, (bir gün müslümanlara): 'Muhammed, koyun etinin en çok neresini sever?' diye sordu. Müslümanlar da: 'But etini çok sever' diye cevap verdiler. Bunun üzerine Zeyneb, (Resulullah'a vereceği) buta daha çok zehir kattı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), koyunun butundan ısırınca, but Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e zehirli olduğunu bildirdi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ısırmış olduğu lokmayı ağzından attı. Sonra da (yanındakilere): 'Burada bulunan yahudileri bana toplayın' buyurdu.

Sahabiler, yahudileri topla(yarak onları Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına getir)diler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Ben, size bir şeyler soracağım. Sizler, bana bu hususlarda doğru cevap verecek misiniz?' diye sordu. Yahudiler: 'Evet, (sana doğru cevap vereceğiz) ey Ebu'l-Kâsım!' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Sizin babanız kimdir?' diye sordu. Yahudiler: 'Babamız filandır' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Yalan söylediniz. Babanız filanca kimsedir' buyurdu. Yahudiler: 'Doğru söyledin ve yerinde söyledin' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ben size bir şey daha sorsam, bana sorduğum soruyla ilgili doğru cevap verir misiniz?' diye sordu. Yahudiler: 'Evet, (sana doğru cevap vereceğiz) ey Ebu'l-Kâsım! Biz sana yalan söylesek, babamızın kim olduğunu bildiğin gibi bu yalanımızı da bilirsin!' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Cehennemlikler kimlerdir?' diye sordu. Yahudiler: 'Bizler, kısa bir müddet cehennemde bulunacağız. Sonra arkamızdan sizler oraya gireceksiniz' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Haydi oradan! Vallahi, biz hiçbir zaman cehennemde size halef olacak değiliz!' buyurdu. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Size bir şey daha sorsam, bu defa bana sorduğum soruyla ilgili doğru cevap verir misiniz?' diye sordu. Yahudiler: 'Evet, (doğruyu söyleriz)' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Siz şu koyunu zehirlediniz mi?' diye sordu. Yahudiler: 'Evet, (zehirledik!)' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O halde sizi, bunu yapmaya sevk eden şey nedir?' buyurdu. Yahudiler: 'Eğer sen bir yalancı isen, bu durumda senden kurtulup rahata kavuşmayı istedik. Eğer sen gerçekten bir peygambersen, o zaman zehir sana zarar vermez (diye düşündük)' dediler.[781]

781 Buhârî, Cizye 7'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Bunun üzerine Zeynep bintu'l-Hâris Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına getirildi. Zeynep: 'Seni öldürmek istedim' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah, sana, bunu yapabilecek gücü vermemiştir' buyurdu. Sahabiler: 'Onu öldürelim mi?' diye sordular. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Hayır, (öldürmeyiniz)' buyurdu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zeyneb'e karışmadı ve onu cezalandırmadı...[782]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) omuzundan kan aldırdı ve zehirlenmiş koyun etinden yiyenlere de kan aldırmalarını emretti. Bu zehirli et yüzünden sahabilerden bazısı öldü.[783]

Zeyneb'in öldürülmesi konusunda ihtilaf edilmiştir:

1. İmam Zühri: "Zeyneb, Müslüman oldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onu serbest bıraktı' dedi. Abdurrezzâk, bu rivayeti, Ma'mer yoluyla Zührî'den nakletmiştir. Daha sonra Ma'mer der ki: Buna rağmen (bazı) insanlar: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zeyneb'i öldürdü' diyorlar."[784]

2. Ebu Dâvud der ki: "Vehb ibn Bakiyye, ... Ebu Seleme (rh.a) bize şunu haber verdi: "Yahudi bir kadın Hayber'de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e kızartılmış bir koyun hediye etti..." diyerek (sözkonusu) olayı anlatmıştır.

Ebu Seleme (radıyallâhu anh) devamla şöyle der: Bu zehirli et yüzünden Bişr ibni'l-Berâ' ibni Ma'rûr (radıyallâhu anh) öldü. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (eti zehirleyen) yahudi kadına haber gönderip: 'Seni yaptığın bu şeye sevkeden şey nedir?' diye sordu.

(Hadisin nakleden) Câbir (radıyallâhu anh) der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), o yahudi kadının öldürülmesini emretti. Bunun üzerine yahudi kadın öldürüldü."[785]

Derim ki: (Yukarıda geçen) her iki rivayet de, mürseldir.[786]

---

782 Buhârî, Hibe 28; Müslim, Selâm 45 (2190)'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

783 Ebu Dâvud, Diyât 6 (4510); Dârimî, Mukaddime (68)'de bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

784 Ebu Dâvud, Diyât 6 (4511); Dârimî, Mukaddime (67)'de bu hadisi Ebu Seleme (rh.a)'ten mürsel olarak rivayet etmiştir. Yalnız Ebu Dâvud, Diyat 6 (4512); Dârimî, Mukaddime (68)'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan mevsul olarak rivayet etmişlerdir.

785 Ebu Dâvud, Diyât 6 (4511); Dârimî, Mukaddime (67)

786 **Mürsel:** Sahabiden hadis rivayet etmiş bulunan tabiînin isnadında sahabiyi atlayıp doğrudan doğruya Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiği hadislerdir.

Hammâd ibn Seleme, bu hadisi, Muhammed ibn Amr yoluyla Ebu Seleme'den, o da Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan muttasıl[787] bir senedle şöyle rivayet etmiştir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bişr ibni'l-Berâ' (radıyallâhu anh) öldüğü zaman kadını öldürtmüştür."[788]

Bu iki rivayet şu şekilde uzlaştırılmıştır: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) başlangıçta Zeyneb'i öldürmemiş, fakat Bişr ölünce o zaman kadını öldür(t)müştür.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zehirli etten yeyip yemediği hususunda ihtilâf edilmiştir. Rivayetlerin büyük çoğunluğu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o etten yediği, bundan sonra üç yıl yaşadığı ve vefatına sebep olan ağrısı içinde şöyle dediği yolundadır: "Hayber günü koyundan yediğim lokmanın acısını zaman zaman hissederdim. İşte bu anlar o zehirden dolayı kalp damarımın benden kesildiği anlardır."[789]

İmam Zührî: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şehid olarak vefat etti' der.

Musa ibn Ukbe ile daha birçokları da der ki: Kureyşliler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (savaşmak için) Hayber'e gittiğini duydukları zaman Kureyşlilerin arasında büyük bahisler ve anlaşmalar oldu. Kureyşlilerin bir kısmı: 'Muhammed ve arkadaşları galip gelecek' diyorlardı ve bir kısmı ise: 'İki müttefikimiz ve Hayber yahudileri galip gelecek' diyorlardı.

Haccâc ibn İlât es-Sülemî, müslüman olmuş ve Hayber'in fethinde bulunmuştu. Abduddâr ibn Kusayoğullarının kızkardeşi Ümmü Şeybe, Haccâc'la evli idi. Haccâc zengin bir kimseydi. Süleymoğullarının topraklarında maden yatakları vardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hayber'i fethedince Haccâc ibn İlât, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Eşimin yanında altınlarım var. Eğer eşim ve ailesi müslüman olduğumu anlarlarsa, bana mallarımı vermezler! Bana izin ver de, çabucak gidip Hayber'in fethi haberi ulaşmadan Mekke'ye varayım ve onlara öyle bir takım haberler vereyim ki, onlar sayesinde malımı ve canımı kurtarayım!' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de Haccâc'a izin verdi.

787 **Muttasıl:** Her biri kendinden önceki raviyle görüşüp ondan bizzat işiterek veya başka hadis rivayet usulleriyle almak suretiyle rivayette bulunan ravilerden meydana gelen isnada denir. Böyle birbirleriyle bizzat görüşerek hadis rivayet etmiş bulunan ravilerden meydana gelen isnadala rivayet edilen hadise de denir. (ç)

788 Ebu Dâvud, Diyat 6 (4512); Dârimî, Mukaddime (69)

789 Buhârî, Meğâzî 38'de bu hadisi Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan senedsiz olarak rivayet etmiştir. Ebu Dâvud, Diyat 6 (4512)'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan ve yine Ebu Dâvud, Diyat 6 (4513)'de ise bu hadisi Ka'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Haccac Mekke'ye geldiğinde, hanımına: 'Geldiğimi gizli tut ve yanında bulunan mallarımı bana getir. Muhammed ve arkadaşlarından ele geçen ganimet mallarından bir şeyler satın almak istiyorum. Çünkü onların kökleri kazınmış ve malları yağmalanmıştır. Muhammed esir edilmiş, arkadaşları da kendisini terketmiştir. Yahudiler, onu Mekke'ye gönderip sonra Medine'de ölen adamlarına karşılık öldüreceklerine dair yemin ettiler' dedi.

Bu haber Mekke'de yayılınca, bu durum müslümanlara çok ağır geldi, gırtlaklarına dayandı. Müşrikler ise neşe ve sevinçlerini belirttiler. İnsanların şamata ve gürültüleri, sevinç gösterileri Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in amcası Abbâs'ın kulağına gelince, Abbâs kalkıp dışarı çıkmak istedi. Fakat sırtüstü düştü, ayağa kalkmaya gücü yetmedi. Bunun üzerine oğlu Kusem'i yanına çağırttı. Kusem, sima bakımından Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e benziyordu. Bu sırada Abbâs, Allah düşmanlarının sevinmemeleri için, sesini yükselterek şöyle şiir söylüyordu:

حِبِّي قُثَمْ حِبِّي قُثَمْ شَبِيهُ ذِي الأَنْفِ الأَشَمْ

نَبِيِّ رَبِّي ذِي النِّعَمْ بِرَغْمِ أَنْفِ مَنْ رَغَمْ

"Canım Kusem! Burnu yerde sürülesicelerin, burnunun sürünmesine rağmen,

Nimet sahibi Rabbim'in, izzet ve hamiyet sahibi Peygamberine benzeyen canım Kusem!"

Gerek (o sırada Mekke'de bulunan) müslümanlardan ve gerekse de müşriklerden bir çok kimse, Abbâs'ın kapısının önünde toplandılar. Onlardan kimisi neşe ve sevinç gösteriyor, kimisi müslümanların başına gelene seviniyor ve sevinç gösterisi için teşvik ediyor, kimisi de hüzün ve felâketten dolayı ölü gibi bir hal arzediyordu.

Müslümanlar, Abbas'ın söylediği şiiri işitip soğukkanlılığını görünce, gönülleri ferahladı. Müşrikler ise kendilerine ulaşmayan bir haberin Abbâs'a geldiğini zannettiler. Sonra Abbâs (radıyallâhu anh), bir kölesini Haccâc'a gönderek ona: 'Onunla yalnız olarak görüş ve: 'Getirdiğin haber ve söylediğin şeylerden dolayı sana yazıklar olsun! Halbuki Allah'ın vaad ettiği şeyler, getirdiğin haberden daha hayırlı değil miydi?' de!' dedi. Köle (gidip) bunları Haccâc'a söyleyince, Haccâc: 'Ebu'l-Fadl'a[790] selâm söyle! Bana evlerinin tenha bir yerini hazırlasın, kendisinin yanına geleceğim. Vereceğim haber onu sevindirecektir' dedi.

790 Fadl, Abbâs (radıyallâhu anh)'ın büyük oğlunun adıdır. Abbâs (radıyallâhu anh), bu büyük oğluna nispetle "Ebu'l-Fadl" diye künyelenmişti. (ç)

Köle, Abbâs (radıyallâhu anh)'ın evin kapısına gelince: 'Müjde, ey Ebu'l-Fadl!' diye seslendi. Abbâs (radıyallâhu anh) sevincinden, sanki hiç hasta değilmiş gibi hemen yerinden sıçradı. Kölenin yanına varıp onu alnından öptü. Köle, Haccac'ın dediklerini Abbâs (radıyallâhu anh)'a haber verince Abbâs (radıyallâhu anh) köleyi derhal özgürlüğüne kazandırdı.

Köle, Abbâs (radıyallâhu anh)'a: 'Haccâc, bana, kendisi için odalarından bir odayı boşaltmanı ve öğle vakti sana geleceğini söyledi' dedi. Haccâc, Abbâs (radıyallâhu anh)'ın yanına gelip onunla başbaşa kalınca, vereceği haberi gizli tutması için Abbas (radıyallâhu anh)'tan söz istedi. Abbâs da bu hususta ona söz verdi. Bunun üzerine Haccâc, Abbas (radıyallâhu anh)'a: 'Ben, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Hayber'i fethetmiş, mallarını ganimet olarak almış, bundan Allah'ın hisseleri ayrılmış ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Safiyye binti Huyeyy'i kendisi için seçmiş ve onunla gerdeğe girmiş bir vaziyette bırakıp gelmiş bulunuyorum. Ben kendi mallarım için geldim, onları toplayıp götürme arzusundayım. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ten, (burada) istediğim şekilde konuşmak için izin istedim, O da bana izin verdi. Benim söylediklerimi üç gün gizli tut. Sonra istediğini söyleyebilirsin' dedi.

Karısı Haccâc'ın mallarını topladı, sonra Haccâc çabucak Medine'ye döndü. Üç gün geçince Abbâs (radıyallâhu anh), Haccâc'ın hanımının yanına gelerek ona: 'Kocan ne yaptı?' diye sordu. Haccâc'ın karısı: 'Gitti, ey Ebu'l-Fadl! Allah seni mahzun eylemesin. Sana ulaşan haber bize de ağır gelmiştir' dedi. Abbâs (radıyallâhu anh): 'Evet, Allah beni mahzun etmez. Allah'a hamdolsun ki, ancak istediğim şey olmuştur. Allah, Resulü'ne Hayber'i fethetmeyi nasip etmiş, Allah'ın taksimatı orada uygulanmış ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Safiyye'yi kendisi için seçmiştir. Eğer sana kocan lazımsa, git ona yetiş' dedi. Kadın: 'Vallahi, sanırım ki sen doğru söylüyorsun' dedi. Abbâs: 'Vallahi, doğru söylüyorum. Durum sana söylediğim gibidir' dedi. Bunun üzerine kadın: 'O halde bunları sana kim haber verdi?' diye sordu. Abbâs (radıyallâhu anh): 'Sana o haberi veren kişi haber verdi' dedi.

Bunun üzerine Abbâs (radıyallâhu anh) kadının yanından ayrılarak Kureyşlilerin meclislerine geldi. Kureyşliler, Abbâs (radıyallâhu anh)'ı görünce: 'Ey Ebu'l Fadl! Vallahi, bu, büyük bir soğukkanlılık ve dayanıklılıktır! Senin başına hayırdan başka bir şey gelmesin!' dediler. Abbâs (radıyallâhu anh): 'Evet, Allah'a hamdolsun, benim başıma hayırdan başka bir şey gelmemiştir. Haccâc bana şunları, şunları haber verdi. Ayrıca benden, bir ihtiyacından dolayı söylediği şeyleri üç gün gizli tutmamı istedi' dedi.

Böylece Allah, müminler üzerindeki üzüntü ve tasayı müşrikler üzerine çevirmiş oldu. (O sırada Mekke'de bulunan) Müslümanlar evlerinden çıkarak Abbâs (radıyallâhu anh)'ın yanına geldiler. Abbâs (radıyallâhu anh) da durumu onlara anlattı. Sevindirici haberi duyunca müslümanların yüzleri aydınlandı.[791]

D. HAYBER GAZÂSINDAN ÇIKARILAN FIKHÎ HÜKÜMLER

1. Haram aylarda kâfirlerle muharebe etmek ve savaşmak.

a. Kuşkusuz Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hudeybiye'den Zilhicce ayında dönmüş, kısa bir müddet Medine'de kalmış, sonra da Muharrem ayında Hayber'e gitmişti. Zührî, Urve (rh.a) yoluyla Mervân (rh.a) ile Misver ibn Mahreme (radıyallâhu anh)'tan böyle rivayet etmiştir.

b. Aynı şekilde Vâkıdî de der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber'e hicrî yedinci yılın başında çıkmıştır." Fakat bu rivayeti delil almak tartışma getirir. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayber'e çıkışı, Muharrem ayının başında değil, sonlarında gerçekleşmişti. Hayber'i fethi ise şüphesiz Safer ayında olmuştur. Bu delil getirmeden daha kuvvetli olanı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ağaç altında iken ashabından, savaşmak ve kendisini bırakıp kaçmamak üzere bîat almasıdır. Bu bîat, Zilkade ayında gerçekleşmiştir. Fakat bu da, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayber'e Muharrem'in başında çıktığına delil teşkil etmez. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ancak müşriklerin Hz. Osman'ı öldürdükleri ve kendisiyle savaşmak istedikleri haberi kendisine ulaşınca, ashabtan savaşmaları ve bırakıp kaçmamaları konusunda bîat almış, ashab da işte o zaman Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bîat etmiştir.

Savaşı düşman başlattığı zaman haram ayda savaş yapmanın caiz olduğu konusunda ihtilâf yoktur. Ancak ihtilâf, haram ayda savaş açma hususundadır. Alimlerin büyük çoğunluğu, bunu caiz görerek: 'Haram ayda savaşmanın haramlığı yürürlükten kaldırılmıştır' dediler. Bu, dört mezhep imamının görüşüdür. Allah onlara rahmet etsin.

Atâ' ile diğerleri ise bu hükmün yürürlükten kaldırılmayıp devam etmekte olduğu görüşünü ileri sürmüşlerdir. Atâ', Allah'a yemin ederek: 'Haram ayda savaşmak helâl kılınmamış ve bunun haramlığını da hiçbir şey nesh etmemiştir' derdi.

---

791 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/138-139; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, (3196); Ebu Ya'lâ, Müsned, (3479); Bezzâr, Müsned, (1816); İbn Hibbân, Sahih, (1698); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 9/151'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 6/155'de der ki: "Bu hadisin ravileri, sahih kimselerdir." Hafız İbn Kesîr, Bidâye, 2/657'de der ki: "Bu hadisin senedi, Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahihtir."

Bu iki delil getirmeden daha kuvvetli olanı ise, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Tâif'i muhasara altına almasıdır. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Taif'e Şevval'in sonlarında çıkmış ve onları yirmi küsur gün muhasara altında tutmuştu. Bu kuşatma günlerinden birkaç günü ise Zilkade ayı içindeydi. Zira Mekke'yi Ramazan ayının bitimine on gün kala fethetmiş ve fetihten sonra orada ondokuz gün kalmış, namazını kısaltarak kılmıştı.[792] Sonra da Şevval ayının bitimine yirmi gün kala Hevâzin'e gitmişti. Allah, Hevâzin'i fethetmeyi kendisine nasib etmiş, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) orada elde edilen ganimetleri taksim etmişti. Sonra oradan Tâif'e gitmiş ve Tâifi de yirmi küsur gün muhasara altında tutmuştu. İşte bu durum, kuşatma günlerinden birkaç günün kesin olarak Zilkade ayı içinde olmasını gerektirir.

Yüce Allah, Mâide sûresinde -ki iniş sırası itibariyle Kur'an'ın son sûrelerindendir ve içerisinde mensuh[793] âyet yoktur- şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ

"Ey iman edenler! Allah'ın nişanelerine, hürmet edilen aya, (Kabe'ye) hediye olan kurbanlığa, gerdanlıklar takılan hayvanlara, ... sakın hürmetsizlik etmeyin..."[794]

Yüce Allah, Bakara sûresinde de şöyle buyurmuştur:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ

"Ey Muhammed! Sana hürmet edilen ayı, o aydaki savaşı soruyorlar. De ki: 'O ayda savaşmak büyük bir günahtır. Fakat Allah yolundan alıkoymak...'"[795]

Bu iki âyet, Medine'de inmiştir. Nüzul/iniş itibariyle aralarında yaklaşık sekiz sene vardır. Allah'ın kitabında ve Resulü'nün sünnetinde bu iki âyetin hükmünü yürürlükten kaldıran herhangi bir şey yoktur. Ümmet de, bu iki âyetin yürürlükten kaldırıldığı hususunda icmâ' etmemiştir. Bunun yürürlükten kaldırıldığı hususunda kim şu âyeti: وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً *"...Müşriklerle topyekün savaşın!.."* (Tevbe: 9/36) veya benzeri olup da genel bir hüküm ifade eden âyetleri delil gösterecek olursa nesh hususunda ona delâlet etmeyen şeyle istidlalde bulunmuş olur. Kim de nesh hususunda; Hz. Peygamber

792 Buhârî, Taksiru's-Salat 1'de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
793 Mensuh: Yürürlükten kaldırılmış hükme denir. (ç)
794 Mâide: 5/2
795 Bakara: 2/217

(sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Ebu Âmir'i bir seriyye ile Zilkade ayında Evtas'a göndermesini delil gösterecek olursa, delilsiz istidlalde bulunmuş olur. Çünkü bu olay, müşriklerin başlattıkları gazvenin devamı mahiyetindeydi. Yoksa haram ayda Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından onlara karşı savaş açma diye bir şey söz konusu olmamıştır.

2. Ganimet mallarının, süvari için üç, yaya için de iki hisse şeklinde taksim edilmesi. Bunun açıklaması daha önce geçmişti.

3. Ordudaki askerlerin her birinin yiyecek bir şeyler bulduğu zaman, bulduğu şeyin beşte birlik kısmını (devlete) vermeksizin yemesinin caiz olması. Nitekim Abdullah ibn Muğaffel (radıyallâhu anh) Hayber günü kaybedilen bir yağ tulumunu eline geçirmiş ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzurunda ona sahip olmuştur.[796]

3. Harp bittikten sonra, orduya yardım için gelenlere ganimetten pay verilmesinin ancak ordunun izin ve rızasına bağlı olması. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber'de kendisine katılan gemi halkına -Cafer ve arkadaşlarına- pay verilmesi hususunu ashabıyla görüşmüş, sonra da onlara (elde edilen ganimetten) hisse vermiştir.[797]

4. Evcil eşek etlerinin haram kılınması. Hayber günü evcil eşek etlerinin Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından haram kılınışı sabittir.[798] Yine evcil eşek etlerinin haram kılınışına sebep olarak, onların pis olmasını gösteren haber de sabittir.[799]

Bu haber, "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) evcil eşekleri yasakladı. Çünkü onlar kavmin yük hayvanları idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Yük taşıyan hayvanlar yok oldu, eşekler yenildi' denildiğinde, onların etini yemeyi haram kıldı"[800] diyen sahabilerin sözüne de, "Beşte biri ayrılmadığı için yasakladı"[801] diyenlerin sözüne de, "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)

796 Buhârî, Meğâzî 38, Farzu'l-Humus 20, Zebaih 22; Müslim, Cihad 72-73 (1772); Ebu Dâvud, Cihad 127 (2702); Nesâî, Dehaya 38; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 4/86

797 Buhârî, Meğâzî 38

798 Bu hadisi; Buhârî, Meğâzî 38'de Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan; Buhârî, Meğâzî 38'de Ali (radıyallâhu anh)'tan; Buhârî, Meğâzî 38'de Câbir (radıyallâhu anh)'tan; Buhârî, Meğâzî 38'de Berâ' (radıyallâhu anh)'tan; Buhârî, Meğâzî 38'de Abdullah ibn Ebi Evfâ (radıyallâhu anh)'tan ve Buhârî, Meğâzî 38'de ise Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

799 Müslim, Sayd 22 (1407)'de bu hadisi Ali (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

800 Buhârî, Meğâzî 38'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan mevkuf olarak rivayet etmiştir.

801 Buhârî, Meğâzî 38'de bu hadisi Abdullah ibn Ebi Evfâ (radıyallâhu anh)'tan mevkuf olarak rivayet etmiştir.

evcil eşeklerin etini yemeyi yasakladı, çünkü onlar kentin etrafında dolaşıyor ve pislik yiyorlardı"[802] diyenlerin sözüne de tercih edilmiştir.

Bunların hepsi "Sahîh"te mevcuttur. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: "Onlar pistir" şeklindeki sözü, illet olma konusunda bütün bunlara tercih edilmiştir. Çünkü öteki görüşler râvinin zannından kaynaklanmış olup illet olarak pis olmalarının gösterilmesine aykırı düşen ifadelerdir.

5. Tarladan çıkacak meyve veya ekinden bir kısmını almak şartıyla yapılan "müsâkat"[803] ve "muzâraa"[804] akitlerinin caiz olması.

Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber halkına bu şekilde muamele etmiş ve bu uygulama vefatına kadar sürmüş, bunu kesinlikle kaldırmamıştır. Ayrıca Hulefa-i Raşidîn'in yaptığı uygulama da bu şekilde devam etmiştir. Bu ise kiraya verme kabilinden değil, ortaklık kabilindendir ve mudarabe[805] akdinin bir benzeri olup onunla aynıdır. Her kim mudarabe akdine "mubahtır" deyip de, bunu haram kılacak olursa, şüphesiz benzer olanların arasını ayırmış olur.

6. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayberlilere, giderlerini kendi mallarından karşılamaları şartıyla, Hayber arazilerini işletmeleri için vermiş, fakat onlara tohum vermediği gibi Medine'den de kesinlikle onlara tohum taşıtmamıştır. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu tutumu, tohumun tarla sahibinden olmasının şart olmadığını ve tohumun tarlayı işletecek olan taraftan alınmasının da caiz olduğunu gösterir.

Ayrıca bu, kendisinden sonraki Hulefa-i Raşidîn'in de tutumudur. Nitekim nakledilen bu olduğu gibi kıyasa uygun olan da budur. Çünkü arazi (tarla), mudarabe akdindeki sermaye durumundadır. Tohum, ise tarlayı sulama hükmündedir. Bundan dolayı tohum tarlada çürür ve bir daha sahibine dönmez. Eğer mudarabe akdindeki sermaye durumunda olsaydı, sahibine dönmesi şart koşulurdu ki, bu da müzaraa akdini fasid eder. Anlaşılmıştır

802 Buhârî, Meğâzî 38'de bu hadisi Abdullah ibn Ebi Evfâ (radıyallâhu anh)'tan mevkuf olarak rivayet etmiştir.

803 Müsakat: Bağ veya bahçe bir taraftan, bakım ve işçiliği diğer taraftan ve çıkacak meyve veya üzüm aralarında anlaştıkları orana göre bölüşülmek üzere kurulan ortaklıktır. Bununla birlikte hangi ağaç ve meyvelerde müsakat yapılabileceği meselesinde ihtilaf vardır. (ç)

804 Müzâraa: Bir taraftan arazi, diğer taraftan çalışma, emek konulmak suretiyle çıkacak ürünün belirli nisbet dahilinde paylaşılması şartı ile yapılan bir ortaklık anlaşmasıdır. (ç)

805 Mudârebe: Bir kimsenin ticâret yapabilecek birisine sermaye olarak nakit para veya ticaret eşyası vererek kâra ikide bir veya üçte bir nisbetinde ortak olmasıdır. Bu çeşit ortaklıklar, Kitap ve Sünnetle câiz görülmüştür. Bu duruma göre bir arazi hakkında yapılacak ziraat ortakçılığı da müdârebe akdine benzemektedir. Bu konuda ekin arazisi ile ağaçlı ve bahçeli topraklar arasında bir fark yoktur. (ç)

ki, bu hususta sahih kıyas, Resulullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Hulefa-i Raşidîn'in tutumlarına uygun olan kıyastır. Allah en iyi bilendir.

7. Henüz ağaçta iken, çıkacak hurma miktarının tahmin edilmesi ve paylaştırmanın buna göre yapılması. Paylaştırma, bir alış-veriş akdi değildir.

8. Sadece bir tahminci ve bir taksim edici ile yetinmenin caiz olması.

9. Sulh anlaşmasının, devlet başkanının istediği zaman bozulması caiz olan bir akit olarak yapılmasının caiz olması.

10. Sulh akdi ve zımmîlik sözleşmesinin bir şarta bağlanmasının caiz olması. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayberlilerle, hiçbir şeyi gizlememeleri ve saklamamaları şartıyla akit yapmıştır.

11. Herhangi bir şeyle itham altında bulunan kişileri ceza vererek itirafa zorlamanın caiz olması. Bu davranış, zalim bir siyaset değil, âdil bir şeriattır.

12. "Hükümler" konusunda "karine" ve "emarelere" göre işlem yapılması. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Kinâne'ye: "Mal çoktu, geçen zaman ise az"[806] demesi gibi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bunu, Kinâne'nin: "Harpler ve geçimler, o malları tüketti" sözünün yalan oluşuna bir delil olarak getirmiştir.

13. Kişinin sözü, yalanına delil teşkil ettiğinde, sözüne bakılmaksızın, hain mevkisine konabilmesi.

14. Eğer zımmiler,[807] kendilerine şart koşulan herhangi bir şeye muhalefet edecek olurlarsa, artık onlar hakkında zımmîlik anlaşmasının kalmaması, kanları ile mallarının helâl olması. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayberlilerle anlaşma yapmış, kendilerine herhangi bir şeyi saklamamalarını ve gizlememelerini şart koşmuştu; eğer böyle yapacak olurlarsa, kanları ve malları helâl olacaktı. Bunlar şarta vefa göstermeyince de, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların kanlarını ve mallarını mubah saymıştır.

---

806 İbn Kesîr, Bidâye, 2/635'de geçtiğine göre bu hadisi Beyhakî rivayet etmiştir. Ebu Dâvud, 23-24 (3006)'da ise bu hadis benzer lafızla geçmektedir.

807 Zimmi: Mal, can, ırz ve dini için İslâm devleti tarafından güvence verilmiş olan Ehl-i kitaptır. Ehl-i zimmet ise; hristiyan, yahudi ve başkaları gibi Ehl-i kitaptan İslâm yurdunda oturanlardan kendileriyle anlaşma yapılanlar demektir. Bir fıkıh terimi olarak zimmet; gayri müslimlerin cizye verip itaat etmelerine karşılık İslâm topraklarında yerleşmelerine izin verilmesi; mal, can, ırz ve inançlarının korunması ve dış saldırılara karşı İslâm Devleti tarafından savunulmaları demektir. Gayr-i müslimlerle zimmet anlaşmasını ancak İslâm devlet başkanı veya yetki verdiği kimse yapabilir. Çünkü Ehl-i kitapla zimmet anlaşması yapılması görüş ve takdir hakkı kullanılması gerektiren önemli bir konudur.
Ehl-i Kitapla zimmet anlaşması, ya ahid, akid gibi açık sözcüklerle belirli şekilde yapılır, yahut da cizye ödemeyi kabulü kapsayan bir fiil ile olur. (ç)

Mü'minlerin emiri Ömer (radıyallâhu anh) da, zımmîlere koştuğu şartlarda buna uymuş ve bu şartlardan herhangi bir şeye muhalefet ettikleri zaman, ayrılıkçı ve düşman gruplara karşı yapması helal olan şeyleri onlara karşı da yapmayı helal saymıştır.

15. Bir emrin, işlenmeden önce kaldırılmasının caiz olması. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilere, önce evcil eşek eti pişen kapların kırılmasını emretmiş, sonra o kapların yıkanması yolundaki emriyle de önceki emrini değiştirmiştir.

16. Eti yenmeyen hayvanın derisinin ve etinin boğazlanmayla da temiz olmaması. Eti yenmeyen hayvanın kesilmesi de, ölmesi yerindedir. Boğazlama işi ise, ancak eti yenen hayvanlarda etkili olur.

17. Bir kimse ganimet malları paylaşılmadan önce herhangi bir şeyi alacak olursa, ganimetten alacağı paydan az da olsa, aldığı şeyi mülk edinememesi, o şeye ancak taksimle sahip olabilmesi.

İşte bu yüzden Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hainlik ederek bir kadife kazak çalan kimse hakkında: "O kadife kazak, üzerinde alev alev yanıyor"[808] buyurmuştur.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hainlik ederek bir ayakkabı tasması çalan kimse hakkında da: "Ateşten bir ayakkabı tasması" buyurmuştur.[809]

18. Devlet başkanının, savaşla fethedilen toprakları taksim etmek veya sahiplerine bırakmak ya da bir kısmını taksim edip bir kısmını sahiplerine bırakmak konusunda serbest olması.

19. İslâm'ın galibiyetinin ve yayılışının sebeplerinden görülen veya işitilen bir şeyi uğurlu saymak ve bunu ilan etmek caiz, hatta müstehab[810] olması. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber halkının yanında kürek, balta ve zenbillerin görülmesini uğurlu saymıştır. Çünkü bu, Hayber'in harab olması hususunda bir uğurlu görmedir.

20. Zımmîlerin, ihtiyaç duyulmadığı zamanlarda İslâm yurdundan çıkarılıp sürülmelerinin caiz olması. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Allah'ın sizin kalmanıza müsaade ettiği sürece, bizler de müsaade ederiz" buyurmuştu. Onların büyüklerine de: "Bir gün kervanın seni Şam tarafına, sonra birgün (başka yere) alıp götürdüğünde halin ne olur?" buyurmuştu.

808 Buhârî, Meğazi 38, Eyman 33; Ebu Dâvud, Cihad 133 (2711)

809 Ebu Dâvud, Cihad 133 (2711)

810 Müstehab: Hz. Peygamber'in bazen işleyip, bazen terk ettiği, selef-i sâlihinin sevip işlediği ve rağbet ettiği işler anlamında bir fıkıh terimidir. Mendup'la eş anlamlıdır. Buna; nâfile, fazilet, tatavvu ve edeb isimleri de verilir. (ç)

Hz. Ömer (radıyallâhu anh), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in vefatından sonra onları Hayber'den sürmüştür. Bu, Muhammed ibn Cerîr et-Taberî'nin görüşüdür. Bu, eğer devlet başkanı bir yarar sağlayacak olursa kendisiyle amel edilmesi caiz olan, kuvvetli bir görüştür.

"Hayber halkı, zımmîlik anlaşmaları bulunan kimseler değil, aksine kendileriyle barış anlaşması yapılan kimselerdi" denilemez. Bu, boş bir iddiadır. Çünkü onlar, zimmîlerdi. Bundan dolayı da kanları ve malları hususunda devamlı bir emân ve güvenlik içinde olmuşlardır. Evet, cizye kanunlaşmamış (=meşru kılınmamış) ve farz oluşu da nazil olmamıştı. Dolayısıyla Hayberliler, cizyesiz zımmîlerdi. Cizyenin farz oluşu nazil olunca, kendileriyle zımmîlik anlaşması yapılan Ehl-i kitab ve mecûsilerden cizye alınmaya yeni başlanmıştır. Hayberlilerden cizye alınmaması, onların zimmî olmadıklarından değil, aksine cizyenin farz oluşu henüz nazil olmadığından dolayı idi.

Anlaşma akdinin müebbed olmaması, onların kanlarının dökülmemesi ile ilgili değil, Hayber topraklarında iskân edilme süreleriyle alâkalıdır. Devlet başkanı daha sonra, istediği zaman onların kanlarını mubah görebilir. Bundan dolayı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Sizlerin burada kalmanıza, Allah'ın veya bizim müsaade ettiğimiz sürece izin veririz"[811] demiş; fakat "kanlarınızı dilediğimiz sürece koruruz" dememiştir. Kurayzaoğulları ve Nadîroğullarıyla yapılan zimmîlik anlaşması da; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı savaşmamaları, O'nun aleyhinde başkalarına yardım etmemeleri, böyle yaptıklarında kendilerinden emânın (=zimmîlik sözleşmesinin) kalkacağını kabul etmeleri şartlarıyla yapılan şartlı bir zimmîlik anlaşması idi. Onlar da cizyesiz zimmîlerdi. Çünkü o zaman cizyenin farz oluşu nazil olmamıştı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların kadın ve çocuklarının esir edilmelerini mubah görmüş, ahdin bozulmasını kadın ve çocuklar için de geçerli saymıştır. Anlaşma şartlarının bozulması karşısında sesini çıkarmayan ve kabullenen kimseyi, anlaşmayı bozan ve harp eden kimse yerine koymuştur.

Yine cizyenin farz oluşundan sonraki dönemde de, ahdin bozulmasının kadın ve çocuklar için de geçerli olması, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in zimmîler konusundaki tavrının gereğidir. Fakat bu durum, ahdi bozanlar silahlı ve kuvvetli bir grup oldukları zaman olur. Ama anlaşmayı bozan, topluluktan yalnız bir kişi olur ve diğerleri de buna katılmazsa, o zaman bu kişinin anlaşmayı bozması hanımı ve çocukları için geçerli olmaz. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisine hakaret edenlerden kanının dökülmesini helâl kıldığı kimselerin kadın ve çocuklarını esir etmemiştir.

811 Ebu Dâvud, Harac 23-24 (3008)'de bu hadisi Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

İşte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, bu konulardaki tavrı budur. Kaçınılmaz davranış da budur. Doğruya ulaştırmak Allah'tandır!

21. Bir adamın, cariyesini hürriyete kavuşturup azad edilmesini mehri sayması ve onun izni, şahidler, başka bir veli aranmaksızın ve nikahlama, evlendirme lafızları kullanılmaksızın cariyesini hanımı yapmasının caiz olması. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Safiyye'ye böyle yapmış ve kesinlikle: "Bu, bana mahsus bir durumdur" dememiş, ümmetinin bu hususta kendisine uyacağını bile bile buna işaret etmemiştir.

Sahabeden de hiçbir kimse: "Bunu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den başkasının yapması doğru olmaz" dememiş, aksine bu olayı rivayet etmek suretiyle bütün ümmete aktarmışlar ve onları böyle yapmaktan menetmemişlerdir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu hususta kendisine uyulmasını yasaklamış değildir. Oysa Yüce Allah, kadının kendi mehrini bağışlamasıyla yapılan nikâhı Resulü'ne mahsus kıldığında خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ "..... *Diğer mü'minlere değil, sırf sana mahsus olmak üzere...*" *(Ahzâb: 33/50)* buyurmuştur.

Eğer cariyesini karısı yapma, ümmetinden ayrı olarak sırf kendisine mahsus bir şey olsaydı, nadir ve az olmasından ötürü bir kadının kendisini (mehrini) bir erkeğe bağışlamasını zikretmek değil, efendilerin cariyeleri ile böyle muamelelere girişmeleri çokça gerçekleştiğinden ötürü bu tahsisi zikretmek açıklamaya ihtiyaç gösterme bakımından ondan daha uygun yahut ona denk olurdu. Özellikle kural, ümmetin Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e iştirak etmesi ve O'na uymasıdır. Durum böyle olunca, nasıl olur da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) caiz olmayı gerektiren bir durum ortada iken, kendisine uyulması caiz olmayan bir yerde ümmeti men etmek hususunda sessiz kalabilir! Bu, imkansız gibidir. Ümmet de bu konuda Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uymayacağına dair icmâ' etmemiştir. Dolayısıyla ümmetin icmâ'ını kabul etmek gerekir. Başarıya iletmek Allah'tandır!

22. Kişinin, kendisi veya başkası adına yalan söylemesinin caiz olması. Ancak bu durum, eğer kişi bu yalanla kendi hakkına ulaşabilecek ve başkasına da zarar vermeyecekse caiz olur. Nitekim Haccâc ibn İlât müslümanlar hakkında yalan söylemiş ve bu yalandan dolayı müslümanlara herhangi bir zarar vermeden Mekke'de bulunan mallarını elde etmiştir.

Yalandan dolayı Mekke'deki müslümanlara dokunan eza ve üzüntü ise, yalanla meydana gelen faydanın yanında, çok az bir zarardır. Özellikle de bu yalandan sonra, doğru haberle elde edilen imanın artması, neşe ve sevincin doruğa ulaşması yanında çok daha azdır. Böylece yalan ağırlıklı faydanın elde edilmesine bir sebep oldu.

Bunun bir benzeri de, devlet başkanı ve hâkimin gerçeğin ortaya çıkmasını sağlamak amacıyla davalıya gerçeğin aksini düşündürmesi olayıdır. Nitekim Hz. Davud (a.s.)'ın oğlu Hz. Süleyman (a.s.), çocuğu ikiye bölme teklifiyle iki kadından birisini şüpheye düşürmüş, bu hareketiyle gerçek annenin bilinmesini sağlamıştır.[812]

23. Bir adamın seferde iken karısıyla cinsî münasebette bulunmasının ve karısının kendisiyle birlikte ordu içerisinde bir hayvana binmesinin caiz olması.

24. Bir kimsenin, diğer bir kimseyi öldürücü bir zehirle katledecek olması durumunda o kimsenin de öldürdüğü kimseye karşılık kısas yoluyla idam edilmesi. Tıpkı yahudi kadınının, Bişr ibnu'l-Berâ' (radıyallâhu anh)'a karşılık öldürülmesi gibi.

25. Ehl-i kitab'ın kestikleri hayvanlardan yemenin caiz olması ve onların yemeklerinin helâl olması

26. Kâfir bir kimsenin verdiği hediyenin kabul edilmesi.

Eğer: "Yahudi kadın kısas olarak değil de, koyunu zehirlemek suretiyle müslümanlara karşı harp açmış olduğu için, anlaşmayı bozduğundan ötürü öldürülmüştür" denilirse, o zaman: "Eğer kadının öldürülmesi anlaşmayı bozmasından dolayı olsaydı, koyunu zehirlediğini itiraf ettiği zaman öldürülmesi gerekirdi. Yoksa onun öldürülmesi, zehirli koyundan yiyerek ölen kimsenin ölüm zamanına bırakılmazdı" diye cevap verilir.

Eğer: "Kadın, anlaşmayı bozunca öldürülmeli değil miydi?" denilirse, o zaman da: "Bu, devlet başkanı esir kimse hususunda olduğu gibi anlaşmayı bozan kimse hususunda da muhayyerdir" diyenlerin delilidir' diye cevap verilir.

E. HAYBER'İN, SAVAŞLA MI? YOKSA SULH YOLUYLA MI FETHEDİLMESİ

Hayber'in tamamen zorla mı, yoksa bir kısmının zorla, bir kısmının da sulh yoluyla mı fethedildiği konusunda ihtilâf edilmiştir.

1. Ebu Dâvud, Enes (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber'e savaş açtı. Hayber'i zorla ele geçirdik. Sonra da savaş esirleri toplandı."[813]

812 Buhârî, Enbiyâ' 40'da; Müslim, Akdiye 20 (1720)'de Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
813 Ebu Dâvud, Harac 23-24 (3009)

Ebu Dâvud, İbn Şihâb (rh.a)'ten şunu rivayet etmiştir: Bana ulaştığına göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber'i savaştıktan sonra, zorla fetHetti ve Hayber halkından kalelerinden inenler de ancak çarpışmadan sonra sürülmeleri şartıyla indiler.[814]

İbn Abdilber der ki: Hayber toprakları hakkında sahih olan şudur: "Hayber topraklarının hepsi, Fedek'in aksine, mağlup edilerek zorla fethedilmiştir. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber topraklarının tamamını, atları ve develeriyle Hayber içlerine kadar dalan ganimetçiler arasında paylaştırmıştır. Bunlar ise Hudeybiye'ye katılan sahabilerdir. Alimler de, Hayber topraklarının paylaştırıldığı hususunda ihtilâf etmeyip ancak beldeler (ülkeler) ganimet olarak alındığı zaman, toprakların eski sahiplerine bırakılıp onlara vergi mi konulacağı, yoksa paylaştırılacağı mı hususunda ihtilâf etmişlerdir.

Kûfeli alimler derler ki: Devlet başkanı zorla fethedilen araziyi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayber arazisinde uyguladığı gibi taksim etmek ve Ömer (radıyallâhu anh)'ın da Irak'ın Sevâd (=Mezopotamya) arazisinde uyguladığı gibi eski sahiplerine bırakıp vergi koymak arasında serbest bırakılmıştır.

İmam Şafiî de der ki: "Fethedilen toprakların hepsi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayber'i taksim ettiği gibi taksim edilir. Çünkü topraklar da kâfirlerin diğer malları gibi bir ganimettir."

İmam Mâlik de, Ömer (radıyallâhu anh)'ın yaptığına tâbi olarak, fethedilen toprakların eski sahiplerine bırakılıp vergi konulması gerektiği hususunda görüş ileri sürmüştür. Çünkü arazi, Ömer (radıyallâhu anh)'ın kendisinden sonra gelecek müslümanların yararına olmak üzere bir grup sahabe arasında uyguladığı araziyi eski sahiplerine bırakıp vergi alması olayı ile diğer ganimetlere göre özel bir durum arzetmiştir.

İmam Mâlik, konuyla ilgili olarak Zeyd ibn Eslem (rh.a) yoluyla onun babasından şöyle rivayet etmiştir: "Ömer (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini işittim: "Eğer sonradan gelecek nesillere bir şey kalmaması endişesi olmasaydı, müslümanların fethettiği her bir kenti Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayber'i paylaştırdığı gibi, ben de paylaştırırdım."[815]

İbn İshâk'ın belirttiği gibi bu rivayet, Hayber arazisinin tamamının hisselere ayrıldığını göstermektedir.

2. Hayber'in bir kısmı sulh yoluyla, bir kısmı da zorla fethedilmiştir diyenler, şüpheye düşmüş, yanılmışlardır. Onların şüpheye düşmesi, kanlarının dökülmemesi şartıyla, halkının teslim ettiği iki kale sebebiyledir. Bu iki kale

814 Ebu Dâvud, Harac 23-24 (3018). Bu hadis, mürseldir. Fakat bu hadisin Enes (radıyallâhu anh) yolundan bir şahidi vardır. Bu Enes hadisi daha önce geçmişti.
815 Buhârî, Meğazi 38; Ebu Dâvud, Harac 23-24 (3020)

halkının, erkek kadın ve çocukları ganimet olmayınca bunun sulhtan dolayı olduğunu zannetmişlerdir. Hayatıma yemin ederim ki, erkek, kadın ve çocuklar hakkındaki bu tutum, bir çeşit sulh gibidir. Fakat onlar, topraklarını ancak kuşatma ve çarpışma sonucunda bırakmışlardır. Dolayısıyla, bu iki kale halkına ait toprakların hükmü de, hepsi zorla ganimet olarak elde edilen ve hakkı olanlar arasında paylaştırılan diğer Hayber arazilerinin hükmü gibidir.

Hayber'in yarısı sulh ile diğer yarısı ise zorla fethedildi diyenler, Yahyâ ibn Saîd'in, Buşeyr ibn Yesâr (rh.a)'ten rivayet ettiği: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yarısı kendisine ve diğer yarısı da müslümanlara ait olmak üzere Hayber'i ikiye bölüştürdü"[816] şeklindeki hadisten ötürü şüpheye düşmüş olabilirler.

Ebu Ömer (İbn Abdilber) der ki: "Bu hadis, sahih olsa bile mânasının şöyle olması gerekir: Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait olan bu yarı hisse, bu yarıda hakkı olan diğer kimselerle birlikte O'nundu. Çünkü Hayber ganimetleri, otuz altı hisseye bölüştürülmüş, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve O'nunla birlikte bulunan bir gruba on sekiz hisse düşmüştü. Diğer sahabîler ise geriye kalan hisseleri paylaşmışlardı. Bunların hepsi de önce Hudeybiye'de bulunup sonra Hayber'e katılan kimselerdi. Halkının, kuşatma ve çarpışmadan sonra teslim ettiği kaleler ise sulh yoluyla feth edilmiş olmaz. Eğer sulh yoluyla feth edilmiş olsaydı, sulh ehlinin kendi topraklarına ve diğer mallarına sahip oldukları gibi, onlar da kalelerine sahip olurlardı. Bu hususta doğru olan; Musa ibn Ukbe ve diğerlerinin İbn Şihâb (rh.a)'ten rivayet ettikleri değil, İbn İshâk'ın söylediğidir."

Ben de derim ki: İmam Mâlik'in, İbn Şihâb (rh.a)'ten yaptığı rivayete göre; Hayber'in bir kısmı zorla ve bir kısmı ise sulh yoluyla fethedilmiştir. Kuteybe topraklarının çoğu zorla fethedilmiş olmakla birlikte sulh ile ele geçirilen kısmı da vardır. İmam Mâlik der ki: "Kuteybe, ürün veren kırk bin hurma ağaçlı Hayber toprağıdır."[817]

F. VÂDÎ'L-KURÂ GAZASI

1. Vâdî'l-Kurâ Gazası

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber'den Vâdi'l-Kurâ'ya gitti. Orada yahudilerden bir topluluk bulunmakta idi. Onlara (destek vermek amacıyla) Araplardan bir topluluk katılmıştı... Sahabiler (orada) konakladıklarında yahudiler müslümanları ok atışıyla karşıladılar. Bu sırada sahabiler, harp düzeninde değillerdi.

816 Ebu Dâvud, Harac 23-24 (3010)
817 Ebu Dâvud, Harac 23-24 (3017)

Derken Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kölesi Mid'am şehit edildi. Sahabiler: 'Cennet Mid'am'a mübarek olsun' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Hayır, öyle değil! Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Hayber günü, bölüştürülmemiş ganimetten aldığı kadife kazak, üzerinde alev alev yanmaktadır' buyurdu.

Sahabiler bunu işittiği sırada bir adam Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir veya iki tane ayakkabı bağı getirdi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ateşten bir ayakkabı bağı veya ateşten iki ayakkabı bağı!' buyurdu.[818]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabını savaş düzenine koyarak onları saf saf dizdi. Sancağını Sa'd ibn Ubâde (radıyallâhu anh)'ya verdi. Hubâb ibnü'l-Münzir, Sehl ibn Huneyf ve Abbâd ibn Bişr'e de birer bayrak verdi. Sonra yahudileri İslâm'a davet ederek onlara, eğer müslüman olurlarsa mallarını muhafaza edip kanlarını koruyacaklarını ve mükâfatlarının da Allah'a ait olacağını bildirdi.

(Yahudiler bu teklifi kabul etmeyerek) içlerinden birisi, (müslümanlarla) çarpışmak için ileri atıldı. Bunun üzerine Zübeyr ibnü'l-Avvâm (radıyallâhu anh) ona karşı ileri çıkıp onu öldürdü. Sonra başka biri daha ileri atıldı. Zübeyr ibnü'l-Avvâm (radıyallâhu anh) onu da öldürdü. Sonra başka biri daha ileri atıldı. Bu defa ona karşı Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh) ileri çıkıp onu öldürdü. Bu şekilde devam ede ede onlardan on bir kişi öldürüldü. Onlardan her biri öldürüldüğünde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlardan geride kalanları İslâm'a davet ediyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), o gün namaz vakti girince sahabilerine namaz kıldırıyor, sonra dönüp onları yeniden İslâm'a, Allah'a ve Resulü'ne (inanmaya) davet ediyordu. Onlar yine bu daveti kabul etmeyince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlarla, akşam olup ertesi gün oluncaya kadar savaştı.

Güneş henüz bir mızrak boyu yükselmemişti ki, ellerinde olan şeyleri Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a teslim ettiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Vâdi'l-Kurâ'yı zorla fethetmişti. Yüce Allah, onların mallarını Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ganimet olarak nasib etmişti. Savaş neticesinde, Müslümanlar birçok ev eşyası ve mal elde etmişlerdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Vâdi'l-Kurâ'da dört gün kalmış ve elde ettiği ganimet mallarını sahabilerine hemen orada iken paylaştırmıştı. Arazi ve hurmalıkları yahudilerin ellerinde bırakmak ve bunları işletmek üzere onlarla anlaşma yapmıştı.

818 Ebu Dâvud, Cihad 133 (2711)

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayber, Fedek ve Vâdi'l-Kurâ halklarıyla anlaşma yaptığı haberi, Teymâ yahudilerine ulaşınca (gelip) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le anlaşma yaparak mallarıyla beraber (memleketlerinde) ikamet etmişlerdi.

Ömer (radıyallâhu anh) halife olunca, Hayber ve Fedek yahudilerini (bulundukları yerden) sürmüş, fakat Teymâ ve Vâdi'l-Kurâ halkını sürmemişti. Çünkü Teymâ ve Vâdi'l-Kurâ, Şam bölgesi topraklarına dahildi. Ömer (radıyallâhu anh), Vâdi'l-Kurâ'nın berisinden Medine'ye kadar olan bölgeyi Hicaz bölgesi ve bunun gerisinde kalan bölgeyi de Şam bölgesi toprakları olarak kabul etmişti.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) geri dönerek Medine'ye gitmişti.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) yolun bir kısmını katedip bütün gece yürümüştü. Yolun bir yerine gelince onları uyku bastırmış, uyuma ve istirahat için konaklamışlardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bilâl'e: 'Sen bu gece bizim için (nöbetçi olarak) bekle!' buyurdu.

Bunun üzerine Bilâl (radıyallâhu anh), kendisine takdir edildiği kadar (nafile) namaz kıldı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve ashabı da uyudular. Tan yerinin ağarması yaklaşınca Bilâl, tanyerine doğru yönelerek devesine yaslandı. Fakat devesine yaslanmış bir vaziyette iken Bilâl'in gözlerine uyku galebe çaldı. Güneş yüzlerine vuruncaya kadar ne Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ne Bilâl ve ne de ashabtan herhangi biri uyanabildi.

Nihayet içlerinden ilk uyanan kişi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) oldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) telaşlı bir biçimde: 'Ey Bilâl!' diye seslendi. Bilâl: 'Annem-babam sana feda olsun, ey Allah'ın Resûlü! Senin nefsini tutan, benimkini de tuttu' dedi...

Müslümanlar bineklerini bir miktar yürüterek bu vadiden çıktılar. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu, içinde şeytan bulunan bir vadidir' buyurdu. Sahabiler bu vadiyi geçince onlara (bineklerinden) inip abdest almalarını emretti. Sonra sabah namazının sünnetini kıldı. Sonra Bilâl'e emrederek, namaz için kamet getirmesini istedi ve sahabilere sabah namazını(n farzını) kıldırdı. Sonra onlara yönelip korkularını görünce: 'Ey insanlar! Allah ruhlarımızı almıştı. Eğer dileseydi onu bize, bundan başka bir vakitte de geri verirdi. İçinizden biri namazını uyuyarak geçirir yahut namazını unutur, sonra hatırlarsa, geçirdiği namazı, vaktinde kıldığı gibi kılsın' buyurdu. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'a dönerek: 'Şeytan, ayakta namaz kıldığı sırada Bilâl'e gelmiş, onu yan üstü yatırmış,

ninniler söyleyip hafif hafif vurularak çocuğun uyutulduğu gibi onu uyutmaya çalışmış ve nihayet o da uyumuştur' buyurdu. Daha sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bilâl'i çağırarak Ebu Bekr'e anlattığı şeyi ona da anlatmıştır.[819]

Bir rivayete göre ise bu (uyuya kalma) olayı, Hudeybiye'den dönüşlerinde meydana gelmiştir.

Başka bir rivayete göre ise bu olay, Tebük gazasından dönüşlerinde olmuştur.

İmrân ibn Husayn (radıyallâhu anh), uyuyarak sabah namazını(n farzını) geçirme olayını, rivayet etmiştir, fakat zamanını belirtmemiş[820] ve hangi gaza sırasında gerçekleştiği hakkında hiçbir şey söylememiştir.

Aynı şekilde Ebu Katâde (radıyallâhu anh) da bu olayı nakletmiştir.[821]

Her iki sahabi de, bu olayı, uzun bir kıssa içinde rivayet etmişlerdir.

2. Namazı Uyuyarak Geçirme Olayının Fıkhî Hükümleri

a. Bir kimse, bir namazı uyuyarak veya unutarak geçirirse bu namazın vakti, (kişinin) uyandığı veya hatırladığı zamandır.

b. (Farzlardan önce veya sonra kılınınan) Revâtib sünnetler de, farzlar gibi kaza edilir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sabah namazının sünnetini de farzıyla beraber kaza etmiştir,[822] öğle namazının sadece sünnetini tek olarak kaza etmiştir.[823] Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tavrı, revatib sünnetleri de farzlarla birlikte kaza etmektir.[824]

---

819 Müslim, Mesacid 309 (680); Ebu Dâvud, Salat 11 (435, 436); İbn Mâce, Salat 10 (697)'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

820 Buhârî, Menakıb 25; Müslim, Mesacid 312 (682); Ebu Dâvud, Salat 11 (443)

821 Buhârî, Mevakitu's-Salat 35, Tevhid 31; Müslim, Mesacid 311(681); Ebu Dâvud, Salat 11 (437, 438, 439, 440, 441); Tirmizî, Salat 130 (177); Nesâî, Mevakit 54, İmame 47; İbni Mâce, Salat 10 (698); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 5/307; İbni Hibbân, Sahîh, (1460)

822 Tirmizî, Salat (423)'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan merfu' olarak şöyle rivayet etmiştir

مَنْ لَمْ يُصَلِّ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ فَلْيُصَلِّهِمَا بَعْدَ مَا تَطْلُعُ الشَّمْسُ "Kim sabah namazının iki rekat (sünnetini) kılamazsa güneş doğduktan sonra bile olsa muhakkak o iki rekat (sünneti kaza olarak) kılsın."

823 Buhârî, Meğazi 69'da bu hadisi Ümmü Seleme (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

824 **Nafile Namaz:** Farz ve vacip olan ibadet yerine getirildikten sonra bunlar dışında daha fazla sevab elde etmek amacıyla yapılan ilave ibadete denir. Nafile namazlar genel olarak ikiye ayrılır:

1. Revatib Sünnetler: Bir vakti bulunan nafile namazlara denir. Bunlar, belli bir düzen ve tertip içerisinde beş vakit namazlarla birlikte kılındığı için bu şekilde adlandırılmıştır. Bunların bazıları müekked ve bazıları da gayr-i müekked sünnettir. Hanefilere göre sünnet-i müekked

c. Kaçırılan namazlar için de, ezan okunup kamet getirilir. Çünkü bu olayın bazı rivayetlerinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bilâl'e, namaz için ezan okumasını ve bazı rivayetlerinde ise ezan okuyup kamet getirmesini emretmiştir.[825] Bunu, Ebu Dâvud kaydetmiştir.

d. Kaçırılan namazların da cemaatle kılınabilmesi.

e. Kaçırılan namazların, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: 'Hatırladığı zaman kılsın' emrinden dolayı hemen kaza edilmesi gerekir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, namazı istirahat için konakladıkları yerden biraz sonraya ertelemesi, oranın şeytanın bulunduğu bir yer olmasından ötürüdür. Böylece oradan daha hayırlı bir yere gitmiştir. Bu ise, kaza hususunda acele etmeyi kaçırma sayılmaz. Çünkü onlar, namaz ve onun durumuyla meşgul idiler.

f. Özellikle tuvalet ve hamam gibi şeytanın mekân tuttuğu yerlerde namaz kılmaktan kaçınmaya tenbih vardır. Çünkü bu yerler, şeytanın sığındığı ve ikâmet ettiği yerlerdir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), namazı bu vadide kaza etme hususunda acele etmeyi terk ettiğinde: 'Orada şeytan vardır' buyurmuştur. Bu durumda ya şeytanın sığınağı ve barınağı olan yerler hakkında ne düşünülür?!!

3. Medine'ye Dönüş ve Muhacirlerin Ensar'a Mallarını Geri Vermesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye dönüp de Muhacirler, Hayber'de kendilerine bağışlanan mallara ve hurma ağaçlarına sahip oldukları zaman Ensar'ın hediye olarak kendilerine verdikleri hurma ağaçlarını onlara geri verdiler.

---

olan nafile namazlar kısaca "sünnet" diye, gayr-i müekked olanlar ise "müstehab" yada "mendub" diye adlandırılmıştır. Sabah, öğle, akşam, cuma namazının sünnetleri ile yatsının son sünneti müekked sünnettir. Ramazan ayında yatsı namazından sonra kılınan teravih namazı da sünnet-i müekked türündendir. İkindi namazının sünneti ile yatsı namazının ilk sünneti ise gayr-i müekkeddir.

2. Regâib Sünnetler: Revatib sünnetler dışında kalan diğer nafile namazlara denir. Bunlar, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uygulamalarına dayanılarak belirli zamanlarda veya bazı vesilelerle ya da kişinin kendi isteğiyle herhangi bir zamanda Allah'a yakınlaşmak ve sevab kazanmak amacıyla kılınan namazlardır. Bunlar, gönüllü olarak kendiliğinden kılındığı için "Tatavvu namazlar" (gönüllü namazlar veya arzuya bağlı namazlar) olarak adlandırılır. Teheccüd, kuşluk (duha), evvabin, tahiyyetu'l-mescid, abdestten sonra kılınan namaz, yolculuğa çıkışta ve yolculuktan dönüşte kılınan namaz, hacet namazı, istihare namazı, tevbe namazı, tesbih namazı, yağmur isteme namazı, küsuf ve hüsuf namazı gibi. (ç)

825 Ebu Dâvud, Salat 11 (436)'da bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Bu hadis az önce de geçmişti.

(Ensar'dan) Enes ibn Mâlik'in annesi Ümmü Süleym (radıyallâhu anhâ) Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e birkaç mahsüllü hurma ağacı vermiş, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de mahsulünden istifade etmek üzere, bunları dadısı Ümmü Eymen'e -Üsâme ibn Zeyd'in annesidir- vermişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hurma ağaçlarını Ümmü Süleym'e geri verince, bunların yerine Ümmü Eymen'e her hurma ağacı karşılığında kendi bahçesinden on hurma ağacı vermiştir.[826]

G. PEYGAMBER (S.A.V)'İN HAYBER'DEN DÖNÜŞÜNÜN PEŞİSIRA MEDİNE'DE İKAMETİ VE ÇEŞİTLİ YERLERE BAZI SERİYYELER GÖNDERMESİ

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber dönüşü Medine'de Şevval ayına kadar kalmış ve bu zaman zarfı içerisinde çeşitli yerlere birçok seriyyeler göndermiştir.

1. Ebu Bekr (radıyallâhu anh) Seriyyesi

Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'ın seriyyesi, Fezâreoğulları taraflarına, Necid'e gönderilmişti.

Bu sırada Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'ın yanında Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh) da bulun maktaydı. Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'ın payına güzel bir cariye düşmüştü. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'a onu hibe etmesini istemişti. (Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'ın hibe etmesi üzerine) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu Mekke'de bulunan müslüman esirlere karşılık fidye olarak verdi.[827]

2. Ömer (radıyallâhu anh) Seriyyesi

Ömer (radıyallâhu anh) seriyyesi, otuz süvariyle birlikte Hevâzin taraflarına gönderilmiş ti.

Hevâzinliler'e Ömer (radıyallâhu anh)'ın gelmekte olduğu haberi ulaşınca kaçtılar. Seriyye onların bulundukları yere geldi. Ömer (radıyallâhu anh), onlardan hiçbir kimseye rastlamadan Medine'ye geri döndü.

Bu sırada (seriyyeye) kılavuzluk yapan kişi, Ömer (radıyallâhu anh)'a: 'Has'amoğul ları'ndan başka bir topluluğu bırakıp geri mi gideceksin.?

826 Buhârî, Meğazi 30; Müslim, Cihad 70 (1771)'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

827 Müslim, Cihad 46 (1755); Ebu Dâvud, Cihad 124 (2697); İbn Mâce, Cihad 32 (2846); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/46, 47, 51'de bu hadisi Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Onlar yurtlarındaki kuraklık yüzünden buraya kadar gelmiş bulunuyorlar' dedi. Ömer (radıyallâhu anh): 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bana, onlarla çarpışmayı emretmemiştir' deyip onlara dokunmadı.

3. Abdullah ibn Revâha Seriyyesi

Abdullah ibn Revâha seriyyesi, içlerinde Abdullah ibn Üneys'in de bulunduğu yahudi Yesîr ibn Rizâm'a, otuz süvariyle gönderilmişti...

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, Yesîr ibn Rizâm'ın, Gatafanlıları toplayıp kendisiyle savaşacağı haberi ulaşmıştı. Abdullah ibn Revâha komutasındaki seriyye, Hayber'de Yesîr'e gelip: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) seni Hayber'e vali yapacağını bildirmek için bizi yolladı' dedi. Yesîr, yahudilerden otuz kişiyi yanına alarak yola çıktı. Bunlardan her birinin terkisinde müslümanlardan biri bulunuyordu. Yol almaya başlayıp da –Hayber'e altı mil mesafede olan- Karkarat-i Niyar denilen yere geldiklerinde Yesîr, pişman olarak elini Abdullah ibn Üneys'in kılıcına uzattı. Abdullah ibn Üneys durumu farkederek, hemen devesini geriye çekti. Sonra devesinden inip kafilenin gerisinde kaldı. Bir fırsatını bulunca, hemen Yesîr'in ayağına bir kılıç darbesi indirerek kesti. Yesîr de, elindeki kayın ağacından yapılma ucu eğri sopayla Abdullah ibn Üneys'in yüzüne vurup başını beyne sirayet edecek şekilde yardı. Bunun üzerine müslümanlardan her biri önündeki Yesîr'in adamına hamle yaparak onu öldürdü. Yalnızca kaçıp yakalanmayarak onları aciz bırakan bir yahudi kurtuldu. Müslümanlardan hiç kimse ölmedi.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldiklerinde, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Abdullah ibn Üneys'in başının yarığına tükürdü. O günden sonra başının yarığı ne irinlendi, ne de ölünceye kadar onu rahatsız etti.

4. Beşîr ibn Sa'd el-Ensârî Seriyyesi

Beşîr ibn Sa'd el-Ensarî seriyyesi, otuz kişiyle birlikte Fedek'teki Mürreoğullarına gönderilmiştir...

Beşîr ibn Sa'd (radıyallâhu anh), Mürreoğullarına gitmek üzere yola çıktı. (Onların) davar çobanlarına rastladı. Bulabildiği davarları ve sığırları sürüp Medine'ye doğru geri yol almaya başladı. Bunun üzerine Mürreoğulları Beşîr ibn Sa'd (radıyallâhu anh)'a geceleyin yetişip Beşîr ibn Sa'd (radıyallâhu anh)'ın beraberindeki İslâm birliğini sabaha kadar oka tuttular. Nihayet Beşîr ibn Sa'd (radıyallâhu anh) ile arkadaşlarının okları tükendi. Bunun üzerine içlerinden kurtulup dönebilen Medine'ye döndü ve geriye kalanlar da şehit oldu. Beşîr ibn Sa'd (radıyallâhu anh) olanca gücüyle (düşmanla) çarpıştı. Mürreoğulları, davarları ve sığırlarıyla birlikte (memleketlerine) geri döndüler.

Beşîr ibn Sa'd (radıyallâhu anh) olanca gücüyle Fedek'e ulaştı. Yaraları iyileşinceye kadar Fedek'te yahudilerin yanında kaldı. Sonra Medine'ye geri döndü.

5. Mürreoğullarına Gönderilen Seriyye

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cüheyne kabilesinden olan Huraka üzerine bir seriyye gönderdi. Bu seriyyenin içerisinde Üsame ibn Zeyd (radıyallâhu anh) da bulunmaktaydı.

İslam birliği, Hurakalılar'a yaklaştığında seriyyenin başındaki komutan, (bilgi edinmek için onlara) öncüler gönderdi. Öncüler onların durumlarını iletince İslam birliği onlara geceleyin yaklaşana kadar ilerledi. Bu sırada Mürreoğulları, davarlarını sağıp sessizce köşelerine çekilmişlerdi.

Komutan ayağa kalkıp Allah'a hamd etti ve O'na gerektiği şekilde övgüde bulundu, sonra da: 'Ben, size; tek olan, ortağı bulunmayan Allah'ın emirlerini yerine getirip yasaklarından sakınmanızı, bana da itaat edip karşı gelmemenizi ve (alacağım) kararlarda bana aykırı davranmamanızı tavsiye ederim. Çünkü kendisine itaat edilmeyenin görüşü yoktur' dedi.

Sonra da İslam birliğini düzene koyup: 'Ey filanca, sen filancayla ve ey falanca, sen de filanla arkadaş ve kardeşsin! Sizden hiçbiri, arkadaş ve kardeşini bırakmasın! Sakın ola, sizden biri döndüğünde ben ona, arkadaşın nerede diye sorduğumda 'bilmiyorum' demesin! Ben tekbir aldığım zaman, siz de tekbir alın!' dedi.

Müslümanlar, tekbir alıp kılıçlarını kınından sıyırarak bir tek hamle yapmak suretiyle Mürreoğullarını kuşattılar. Allah'ın kılıçları Mürreoğullarını yakalamış ve onlardan dilediklerini yere indiriyordu. O gün (mücahidlerin) parolaları: "Emit! Emit!" (=Öldür! Öldür!) idi.

Üsâme ibn Zeyd (radıyallâhu anh), Mürreoğullarından Mirdâs ibn Nehîk adında bir adamın peşine düşmüştü. Üsâme (radıyallâhu anh), Mirdâs'a yaklaşıp da kılıcıyla ona dokununca, Mirdâs: "Lâ ilâhe illallâh" dedi. Buna rağmen Üsâme (radıyallâhu anh) onu öldürdü.

Sonra mücahidler, onların davarlarını, sığırlarını ve çocuklarını alıp götürdüler. Her bir mücahide, on deve veya onun karşılığı davar düşmüştü.

Mücahidler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldiklerinde Üsâme (radıyallâhu anh)'ın yaptığı davranışı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e haber verdiler. Bu durum, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e çok ağır geldi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Onu "Lâ ilâhe illallâh" dediği halde mi öldürdün?' buyurdu. Üsâme (radıyallâhu anh): 'O, bunu ancak ölümden kurtulmak için söylemiştir' dedi. Resulullah (sallallâhu

aleyhi ve sellem): 'Onun kalbini yarıp da baktın mı?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kıyamet gününde "Lâ ilâhe illallâh" sözüyle gelirse acaba halin ne olur!' buyurdu. Resulullah bu sözü o kadar tekrar etti ki, Üsâme o gün[828] yeni müslüman olmayı temenni ederek: 'Ey Allah'ın Resulü! Artık "Lâ ilâhe illallâh" diyen bir kimseyi öldürmemek hususunda Allah'a söz veriyorum!' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Benden sonra da' buyurdu. Üsâme (radıyallâhu anh): 'Senden sonra da (bunu asla yapmayacağım)' dedi.

6. Kedîd'deki Mülevvahoğullarına Gönderilen Seriyye

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Gâlib ibn Abdullah el-Kelbî'yi, Kedîd'teki[829] Mülevvahoğullarına gönderdi ve ona Mülevvahoğullarına ansızın baskın yapmasını emretti.

İbn İshâk der ki: Bana, Ya'kub ibn Utbe, o da Müslim ibn Abdullah el-Cühenî'den, o da Cündeb ibn Mekîs el-Cühenî'den şunu anlattı. Cündeb ibn Mekîs el-Cühenî der ki: Ben, Gâlib ibn Abdullah el-Kelbî'nin seriyyesinde bulunuyordum. Yola çıktık, Kedîd'e vardığımızda, Hâris ibnu'l-Mâlik ibni'l-Bersâ el-Leysî'ye rastlayıp onu yakaladık. Bunun üzerine Hâris ibnu'l-Mâlik ibni'l-Bersâ el-Leysî: 'Ben müslüman olmak için geldim' dedi. Gâlib ibn Abdullah, ona: 'Eğer sen gerçekten müslüman olmak için gelmişsen, bir gün bir gece bağlı kalmak sana zarar vermez. Yok eğer sen bundan başka bir maksatla gelmişsen, sana karşı emniyette olmuş oluruz' deyip onu iple sıkıca bağladı. Siyah tenli bir adamcağızı onun başında bıraktı. Sonra da ona: 'Biz senin yanına gelinceye kadar onunla birlikte kal! Eğer sana üstün gelmeye kalkışırsa o zaman onun başını kes' diye talimat verdi.

Sonra yolumuza devam ettik. Derken Kedîd vadisine vardık. Orada ikindiden sonra akşama doğru orada konakladık. Arkadaşlarım beni, Mülevvahoğullarına (gözcü olarak) gönderdi. Orada olanları rahatça görebileceğim bir tepeciğe çıktım ve orada yüz üstü yattım. Bu sırada daha güneş batmamıştı.

Onlardan bir adam dışarı çıkarak beni tepeciğin üzerinde yüzüstü yatmış vaziyette gördü. Hanımına: 'Şu tepeciğin üzerinde günün başında görmediğim bir karaltı görüyorum. Bir de sen bak. Köpekler kaplardan bazısını sürükleyip götürmüş olmasın?' dedi. Kadın baktı ve: 'Hayır! Vallahi, ben hiçbir şey göremiyorum' dedi. Adam, hanımına: 'Bana, yayımı ve okluğumdan iki ok getir' dedi.

---

828 Buhârî, Meğazi 45; Müslim, İman 159 (96); Ebu Dâvud, Cihad 95 (2643)'de bu hadisi Üsâme ibn Zeyd (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

829 **Kedîd:** Hicaz'da bir yerin adıdır. Mekke'ye 42 mil uzaklıktadır. B.k.z: Mu'cemu'l-Buldân, 4/501

Bunun üzerine kadın, (kendisinden istenilen şeyleri) kocasına götürdü. Adam bana bir ok attı ve oku böğrüme sapladı. Ben de oku (böğrümden) çıkarıp yere bıraktım. Bu sırada hiç hareket etmedim. Sonra bana bir ok daha attı ve onu da omuzumun başına sapladı. Derken onu da çıkarıp yere koydum. Yine hareket etmedim. Adam, hanımına: 'Vallahi! Oklarım onu karıştırdı. Eğer bir gözcü olsaydı muhakkak hareket ederdi. Sabaha çıkınca oklarımı bulup getir! Köpekler onları dişleriyle çiğnemesin!' dedi.

Cündeb ibn Mekîs el-Cühenî devamla der ki: Onları bir müddet kendi hallerine bıraktık. Akşam olup develeri gelmişti. Onlar da onların sütlerini sağıp evlerine çekildiler. Bu sırada gecenin zifiri karanlığı gitmişti.

Onlara aniden bir baskın yaptık. Bizimle çarpışanları öldürdük. Develerini ve sığırlarını alıp oradan geri döndük. Bu sırada onlardan biri, yardım istemek için kabilelerine doğru gitti. Bunun üzerine oradan hızlıca çıkarak Hâris ibnu'l-Mâlik ile arkadaşına uğradık. Onları yanımıza aldık. Derken yardıma gelenler bize doğru gelmeye başladı. Üzerimize kendilerine karşı koyamayacağımız kadar çok insan geldi. Onlarla aramızda sadece Kedîd vadisi vardı. Bu sırada Yüce Allah kendi katından bir sel gönderdi. Vallahi bundan önce hiç böyle bir yağmur görmemiştik. Hiç kimsenin geçemeyeceği şekilde sel geldi. Onlardan hiçbir kimsenin seli geçemeyip sadece durup bize baktıklarını gördüm. Biz vadiyi geçip süratle ilerleyerek Müşellel tepesine sığınmıştık. Sonra tepeden inerek ellerimizdekilerle onları aciz bıraktık.[830]

Bu seriyyenin, bundan önce anlatılan seriyye olduğu da söylenmiştir. Yine de doğruyu iyi bilen Allah'tır.

7. Yemen, Gatafân ve Hayyân Üzerine Gönderilen Seriyye

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayber'e gönderdiği kılavuzu Huseyl ibn Nüveyre Medine'ye gelmişti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona: 'Arkanda bıraktığın yerlerden ne haber?' diye sordu. Huseyl ibn Nuveyre: 'Yemen, Gatafân ve Hayyân kabilelerini toplanmış vaziyette bıraktım. Uyeyne, onlara: 'siz mi bizim yanımıza gelirsiniz, yoksa biz mi sizin yanınıza varalım?' diye haber salmış, onlar da: 'Sen bizim yanımıza gel' diye haber göndermişler. Bunlar, seni veya etrafındakilerden bazılarını öldürmek istiyorlar' dedi.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Bekr (radıyallâhu anh) ile Ömer (radıyallâhu anh)'ı çağırıp onlara durumu anlattı. Her ikisi de: 'Beşîr ibn Sa'd'ı (onların üzerine) gönder' dediler.

830 Ebu Dâvud, Cihad 114 (2678)'de bu hadisin bir kısmını rivayet etmiştir. Daha önce de geçtiği üzere bu hadisin senedinde yer alan Müslim ibn Abdullah el-Cühenî meçhul bir ravidir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Beşîr ibn Sa'd (radıyallâhu anh)'a, bir sancak bağlayıp onu üç yüz kişiyle birlikte (onların üzerine) yolladı. Onlara, geceleri yürüyüp gündüzleri gizlenmelerini emretti. Onlarla beraber Huseyl ibn Nuveyre de kılavuz olarak sefere katıldı.

Mücahidler, geceleri yürüyüp gündüzleri saklanarak Hayber'in alt taraflarına kadar geldiler. Düşmanlara iyice yaklaşıp yaylıma bırakılan hayvanlarına baskın yaptılar. Bu haber onlara ulaşınca sağa sola dağıldılar.

Beşîr ibn Sa'd (radıyallâhu anh), arkadaşlarıyla çıkıp onların konak yerlerine geldi. Fakat orada (onlardan) hiçbir kimseyi bulamadı. Elde ettikleri hayvanlarla geri döndüler. Selâh denilen yere vardıklarında, orada Uyeyne'nin casusuna rastladılar. Bunun üzerine onu öldürdüler. Sonra Uyeyne'nin topluluğuyla karşılaştılar. Bu sırada Uyeyne, İslam birliğinden haberdar değildi. Mücahidler ile Uyeyne'nin topluluğu birbirleriyle uzaktan uzağa çarpışmaya giriştiler. Uyeyne'nin topluluğu bozuldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabileri onların peşine düştüler. Derken onlardan iki kişiyi yakaladılar. Mücahidler bu kişileri (alıp) Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdiler. İkisi de müslüman oldular. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onları serbest bıraktı.

Hâris ibn Avf, Uyeyne'ye, bozguna uğramış ve atı kendisini dört nala götürürken: 'Dur!' diye seslendi. Uyeyne: 'Duramam. Arkamdan gelen bir topluluk tarafından takip ediliyorum' diye karşılık verdi. Hâris, Uyeyne'ye: 'Senin daha kendi tutumunu göz önüne alıp düşünmenin zamanı gelmedi mi? Muhammed, memleketleri fethedip duruyor. Sen ise başka şeyler üzerinde duruyorsun' dedi.

Hâris devamla der ki: Orada güneşin zevalinden geceye kadar bekledim. Hiçbir kimseyi göremedim. Onu da aramadılar. Yalnız Uyeyne'nin kalbine bir korku düşmüştü.

8. İbn Ebi Hadred el-Eslemî'nin Gabe'ye[831] Gönderilmesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), İbn Ebi Hadred el-Eslemî (radıyallâhu anh)'ı bir seriyyeyle gönderdi. İbn İshâk bu olayı şöyle anlatmıştır:

Cüşem ibn Muâviye kabilesinden Kays ibn Rifâa veya Rifâa ibn Kays adında bir adam, Kayslıları, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı savaş açmak üzere toplamak maksadıyla büyük bir toplulukla gelip Gâbe'de konakladılar. Bu adam, Cüşemliler içerisinde isim ve şeref sahibi bir kimse idi.

831 **Gâbe:** Şam yönünde Medine'ye 9 mil mesafede ağaçlıklı bir yerdir. (ç)

İbn Ebi Hadred el-Eslemî devamla der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), beni ve müslümanlardan iki kişiyi daha çağırıp: 'Gidip şu adam hakkında (bana) haber ve bilgi getirin' diye talimat verdi. Bize, son derece zayıflamış güçsüz bir deve verildi ve içimizden biri deveye bindirildi. Vallahi, deve zayıflığından dolayı arkadaşımızı kaldıramayınca bazı kimseler düşmemesi için devenin ardından elleriyle dayandılar, nihayet deve kalktı. Neredeyse deve kalkamayacaktı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bununla idare edin!' buyurdu.

Ok ve kılıçlardan ibaret silahlarımızla birlikte yola çıktık. Güneşin batmasına doğru konaklamış vaziyetteki topluluğa yaklaştığımızda ben bir köşede gizlendim ve iki arkadaşıma da, oymağın diğer tarafında gizlenmelerini söyleyerek onlara: 'Benim, askerin etrafında tekbir alıp sesimi yükselttiğimi duyunca, siz de benimle birlikte tekbir alıp sesinizi yükseltin' diye emir verdim.

Vallahi, bizler bu şekilde bir gaflet anı yakalamayı veya herhangi bir şey görmeyi beklerken gece bizi bürümüş ve gecenin karanlığı yok olup sabah yaklaşmıştı.

Oymağın hayvanlarını otlatmak için bu tarafa doğru gönderilmiş bir çobanları vardı. O gün çoban onların yanlarına gelmekte gecikmiş ve (gelmemesinden dolayı) onun hakkında korkuya kapılmışlardı. Derken Rifâa ibn Kays ayağa kalkıp kılıcını alıp boynuna astı ve: 'Vallahi, bu çobanımızın peşinden gideceğim. Vallahi onun başına bir kötülük gelmiştir' dedi. Onunla birlikte bulunanlardan birkaç kişi de, ona: 'Vallahi sen gitme. Biz, senin yerine gideriz' dediler. Rifâa ibn Kays: 'Vallahi benden başka hiçkimse (çobanın peşinden) gitmeyecek' dedi. Bunun üzerine onlar: 'Bizler de seninle beraber (çobanı bulmak için) geleceğiz' dediler. Kays: 'Vallahi, içinizden hiçkimse peşimden gelmesin!' deyip yola çıktı ve benim bulunduğum yere doğru gelmeye başladı.

Bu sırada bir fırsatını bulup ona bir ok attım ve oku kalbine sapladım. Vallahi hiç konuşamadı. Hemen üstüne atlayıp kafasını uçurdum. Sonra tekbir getirip askerlerin tarafına bağırmaya başladım. Benimle birlikte iki arkadaşım da tekbir getirip bağırmaya başladılar. Vallahi orada bulunan topluluk, güçleri yettiğince kadınlarını ve çocuklarını kurtarmak için: 'Yanındakine dikkat et, yanındakine dikkat et' diye bağırmaktan başka bir şey yapamadılar. Beraberlerinde sadece mallarından hafif olanları götürebildiler. Çok sayıda deve ve davarı sürüp (yanımızda) götürdük. Bu develeri ve davarları Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdik. Rifâa'nın kellesini de yanımda taşıyıp getirmiştim.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), mehir olarak kullanmam için bu deve-
lerden on üçünü bana verdi. Ailemi yanıma topladım. O zaman kabilemden
bir kadınla evlenmiştim. Ona iki yüz dirhem (gümüş para) mehir verecektim.
Evlenmeme yardım etmesini istemek maksadıyla Resulullah (sallallâhu aleyhi
ve sellem)'e geldim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bana: 'Vallahi, yanımda
sana yardım edebileceğim bir şey yok' buyurmuştu. Bunun üzerine günlerce
bekledim... Daha sonra da İbn Ebi Hadred, bu seriyyeyi anlatmıştır.

9. İdam'a Gönderilen Seriyye

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), içlerinde Ebu Katâde ile Muhallim ibn Cessâme'nin de bulunduğu müslümanlardan oluşan bir topluluğu İdam'a gönderdi...

(Bu yolculuk sırasında) Âmir ibnu'l-Ezbat el-Eşcaî, yanında kendisine ait bazı eşyaların ve bir süt tulumunun da bulunduğu devesi üzerinde müslümanların yanına uğrayıp onlara İslâm'a uygun bir şekilde selâm verdi. Fakat müslümanlar onun selâmını almadılar. Muhallim ibn Cessâme, (daha önce) kendisi ile onun arasında geçen bir sürtüşmeden dolayı Âmir'in üzerine saldırıp onu öldürdü, devesini ve eşyalarını aldı.

(Medine'ye) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldiklerinde ona bu durumu anlattılar. Bunun üzerine onlar hakkında

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ
لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللّٰهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللّٰهُ
عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

"Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek "Sen mümin değilsin" demeyin. Çünkü Allah'ın nezdinde sayısız ganimetler vardır. Önceden siz de böyle iken Allah size lütfetti; o halde iyi anlayıp dinleyin. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır" (Nisa': 4/94) âyeti indi.

Bu seriyyeye katılan mücahidler (Medine'ye) geldiklerinde, bu durum Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e haber verildi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Muhallim'e: 'Onu, "Allah'a iman ettim" dediği halde mi öldürdün?' diye çıkıştı.

Hayber'in fethedildiği sene Kays kabilesinin reisi olan Uyeyne ibn Bedr, Âmir ibnu'l-Ezbat el-Eşcaî'nin diyetini talep etmek için Resulullah (sallallâhu

aleyhi ve sellem)'e geldi. Hındif kabilesinin reisi olan Akra' ibn Hâbis ise Muhallim'den diyet alınmasını engellemeye çalışıyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Âmir'in kabilesine: 'Sizler bizden şimdi elli deve ve Medine'ye döndüğümüz zaman da elli deve almaya razı olmaz mısınız?' diye teklifte bulundu. Uyeyne ibn Bedr ise: 'Vallahi, benim kadınlarıma tattırdığı acıyı Huraka kabilesinden olan onun kadınlarına da tattırmadıkça onu(n peşini asla) bırakmam' dedi ve bunu söyleyip durdu. Sonunda diyete razı oldular. Müslümanlar, Muhallim'i bağışlaması için onu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına getirdiler. Muhallim, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzurunda durdu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allahım! Muhallim'i bağışlama!' diye beddua etti ve bunu üç kere tekrarladı. Muhallim ayağa kalktığında gözyaşlarını elbisesinin ucuyla siliyordu.

İbn İshâk devamla der ki: Muhallim'in kabilesi, bundan sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onu bağışladığını iddia etmiştir.[832]

İbn İshâk devamla da der ki: Bana, Sâlim Ebu'n-Nadr konuyla ilgili şu olayı anlattı: Âmir'in kavmi diyeti kabul etmedi. Akra' ibn Hâbis kalkıp gitti. Sonra da onlarla başbaşa kalınca: 'Ey Kays topluluğu! Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sizden, kendisiyle insanların arasını barıştırmak için terkettiğiniz öldürülmüş bir adamı istedi. Siz de onu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e vermediniz. O halde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) size kızıp da O'nun kızmasından ötürü Allah'ın gazabına uğramayacağınızdan veya size lanet edip de O'nun laneti üzerine Allah'ın da size lanet etmeyeceğinden emin mi oldunuz?! Vallahi, ya onu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e teslim edersiniz ya da Temimoğullarından elli kişi getiririm, hepsi de öldürülen bu adamın kesinlikle namaz kılmadığına şahitlik ederler ve böylece öldürülenin kanını heder ederim' dedi. Böyle söyleyince Âmir'in kabilesi diyeti almayı kabul etti.

10. Abdullah ibn Huzâfe es-Sehmî Seriyyesi

Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde Saîd ibn Cübeyr'den rivayet edildiğine göre; Abdullah ibn Abbâs şöyle der: "Yüce Allah'ın "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygambere de itaat edin ve sizden olan emir sahibine de itaat edin" (Nisâ': 4/59) âyeti Abdullah ibn Huzâfe es-Sehmî hakkında inmiştir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu bir seriyye ile (bir yere) göndermişti."[833]

832 Ebu Dâvud, Diyat 3 (4503); İbn Mâce, Diyat 4 (2625)'de bu hadisi Sa'd ibn Dumeyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

833 Buhârî, Tefsiru Sure-i Nisa' 11; Müslim, İmare 31 (1834)

Yine Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde geçtiğine göre; A'meş'te, o da Saîd ibn Ubeyde'den, o da Ebu Abdurrahman es-Sülemî'den, o da Ali (radıyallâhu anh)'ın şöyle nakletmiştir:

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ensar'dan bir adamı, gönderdiği bir seriyyeye komutan tayin etti. Seriyyede bulunanlara da, komutanı dinleyip itaat etmelerini emrederek onları gönderdi. Derken bu komutanı bir şeyden ötürü kızdırdılar. O da: 'Bana odun toplayın' dedi. Bunun üzerine mücahidler derhal (odun) topladılar. Sonra da: 'Bir ateş yakın' dedi. Onlar da hemen ateş yaktılar. Sonra da: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), size, beni dinleyip itaat etmenizi emretmedi mi?' dedi. Onlar da: 'Evet, (emretti)' dediler. Komutan: 'O halde bu ateşin içine girin!' dedi. Bunun üzerine mücahidler birbirlerine bakıp: 'Biz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, ateşten kurtulmak için sığındık' dediler.

Bunun üzerine komutanın öfkesi geçti ve ateş söndürüldü. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldiklerinde bu olayı ona anlattılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Eğer ateşe girselerdi bir daha ondan çıkamazlardı. İtaat ancak meşru olan şeyler hususunda geçerlidir' buyurdu.[834]

Bu komutan, Abdullah ibn Huzâfe es-Sehmî'dir.

Soru: "Eğer onlar ateşe girmiş olsalardı, yanlış te'vilde bulunarak kendi zanlarına göre Allah'a ve Resulü'ne itaat için girmiş olacaklardı. Hal böyle olunca nasıl olur da ateşte ebedi kalırlar?"

Cevap: Çünkü kendilerini ateşe atmak günah olduğundan, eğer bunu işlemiş olsalardı intihar etmiş olurlardı. Seriyyede bulunanlar, kendilerini ateşe atmanın bir itaat, bir Allah'a yaklaşma ameli mi yoksa günah mı olduğunu düşünmeksizin hemen ateşe girmeye karar verselerdi, böyle yapmakla, kendilerine haram kılınmış olan bir şeyi yapmaya kalkışmış olurlardı ki, bu hususta ulü'l-emr'e/yetki sahiplerine itaat etmek caiz değildir. Halbuki yaratana isyan olan bir hususta yaratılana itaat olunmaz. Hal böyle olunca, kendilerine ateşe girmeyi emredene itaat etmeleri Allah'a ve Resulü'ne isyan olacağından, bu itaat azab görmelerine sebep teşkil edecekti. Çünkü bu itaat, masiyetin ta kendisidir. Eğer ateşe girselerdi, ulü'l-emr'e/yetki sahiplerine itaat etmiş olsalar bile Allah'a ve Resulü'ne isyan eden kimseler olacaklardı. Ulü'l-emr'e/yetki sahiplerine itaatleri ise Allah'a ve Resulü'ne karşı yapılan isyanı

834 Buhârî, Meğâzî 59, Ahkam 4, Ahbaru'l-Ahâd 1; Müslim, İmare 39 (1840); Ebu Dâvud, Cihad 87 (2625); Nesâî, Biat 34; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 1/82, 94, 124, 129

ortadan kaldırmayacaktı. Çünkü onlar, kendini öldürenin azaba müstehak olduğunu ve Allah'ın kendilerine bunu yasakladığını biliyorlardı. Dolayısıyla da meşru olan şeyler dışında kendisine itaat edilmesi vacip olmayan kimseye itaat için bu yasağı çiğnemeye hakları yoktur.

Ulü'l-emr'e/yetki sahiplerine itaat için kendisine azap eden kimsenin hükmü bu olduğuna göre, yine ulü'l-emr'e/yetki sahiplerine itaat maksadıyla, eziyet edilmesi caiz olmayan başka bir müslümana azab eden kimsenin hali bu durumda nasıl olur!

Yine sözkonusu bu adı geçen sahabiler, eğer ateşe girmiş olsalardı, bu ateşe girmekle Allah'a ve Resulü'ne itaat etmeyi kasdetmelerine rağmen ateşten çıkamayacaklarına göre, kendisini dünyevî arzu ve endişe caiz olmayan itaate sevkeden kimsenin hali bu durumda nasıl olur!

Bu kişiler eğer ateşe girmiş olsalardı, komutana itaat etmeyi kasdetmiş olup bunun da Allah'a ve Resulü'ne bir itaat olduğunu zannetmelerine rağmen ateşten çıkamayacaklarına göre, şeytanın kardeşleri olan ve bazı bilgisiz kimseleri, bunun İbrahim el-Halil (a.s.)'ın bir mirası olduğu ve ateşin İbrahim (a.s.)'a karşı olduğu gibi kendilerine karşı da soğuk ve selâmet olacağı şeklinde bir şüpheye düşürüp ve insanların akıllarını karıştırıp ateşe girenlerin halleri bu durumda ne olur!

Bunların en hayırlısı, ateşe rahmanî bir halle girdiği zannına kapılan aklı karıştırılmış kimsedir. Oysa oraya şeytanî bir halle girmiştir. Bunu bilmeyince bu kişi, hakikatın kendisine karıştırılmış kimse konumundadır. Eğer bu kişi bunu bilirse şeytanın dostlarından olmasına rağmen, kendisinin Rahman'ın dostlarından olduğu yolunda insanları şüpheye düşüren ve onların akıllarını karıştırandır. Bunların çoğu ateşe şaşırtıcı bir hareket ve insanın gözünü bağlayan hilelerle girmektedirler. Bunlar dünyada ateşe girmeleri hususunda üç sınıftırlar:

1. Hakikat kendisine karıştırılan,
2. Hakikati karıştıran,
3. Hile yapan.

Ahiret ateşi ise (bunlara) azab verme bakımından daha şiddetli ve daha kalıcıdır.

H. UMRETÜ'L-KAZÂ (=KAZA UMRESİ)

1. Umretü'l-Kazâ

Nâfi' (rh.a) der ki: Kaza umresi, hicretin 7. yılının Zilkade ayında gerçekleşmiştir.

Süleyman et-Teymî (rh.a) de der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber'den Medine'ye döndüğünde (çeşitli yerlere) bir takım serriyyeler gönderdi. Zilkade ayı girinceye kadar Medine'de kaldı. Sonra da sahabilere kaza umresi için (Mekke'ye doğru yola) çıkılacağını ilan etti.

Musa ibn Ukbe de der ki: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hudeybiye yılından bir sonraki yıl, hicretin 7. yılının Zilkade ayında umre yapmak üzere yola çıkmıştır. Bu ay, müşriklerin kendisini Mescid-i Haram'a gitmekten engelledikleri aydır. Ye'cuc[835] denilen yere vardığında bütün silahları; kalkan, deri korunak, ok ve mızrakları (orada) bıraktı. Müslümanlar Mekke'ye, yolcu silahı olan kılıçlarıyla girdiler.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ca'fer ibn Ebi Tâlib'i önden, Meymûne bintu'l-Hâris ibn Hazn el-Âmirî'ye gönderip Meymûne'yi kendisine istetti.[836] Meymûne, bu evlendirme işini, Abbas ibn Abdulmuttalib'e havale etti. Meymûne'nin kardeşi Ümmü'l-Fadl, Abbâs'ın hanımı idi. Abbâs da, Meymûne'yi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le evlendirdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'ye vardığında sahabilerine, müşriklerin sabır ve kuvvetlerini görmeleri için: 'Omuzlarınızı açın, tavaf esnasında hızla yürüyün!" diye emretti.[837] Ayrıca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve

---

835 **Ye'cuc:** Mekke'ye 8 mil uzaklıkta bulunan bir yerin adıdır. B.k.z: Mu'cemu'l-Buldân, 5/487

836 Meymûne, ikinci kocasının ölümü üzerine dul kalmıştı. (ç)

837 Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in 6. Hicret yılında 1400 kadar ashabıyla birlikte Medine'den umre niyetiyle yola çıkması, ancak Mekke müşriklerinin buna izin vermemesi üzerine Hudeybiye'de onlarla yaptıkları anlaşma uyarınca ertesi yıl yapılan umredir.
Ertesi yıl yani Hicretin 7. yılında, Hudeybiye anlaşmasına uyarak sayılan iki bini bulan sahabilerle umre yolculuğu için Medine'den Mekke yolculuğuna çıkıldı. Mekke'de kurban edilmek üzere 60 veya 70 tane deve de yola çıkarılmıştı. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve sahabiler yanlarına yalnız yolcu kılıçlarını almışlar, ancak bir önlem olarak yüz atlı suvari ile yeteri kadar silâh Muhammed ibni Mesleme (radıyallâhu anh)'ın komutasında önden gönderilmişti. Bu silahlı birlik Mekke'ye beş mil uzaklıktaki Merruzzahran vadisine konuşlandırılmıştı.
Kureyşliler Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in silahlı bir güçle gelişinden kuşkulandılar ve Ye'cec'e bir heyet göndererek, Hudeybiye barış anlaşmasının şartlarını hatırlattılar. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de çocukluğundan beri verdiği sözlerde durduğunu hatırlattı ve bu umre ziyaretinde de yalnız yolcu kılıçlarından başka bir silâhı Mekke'ye sokmayacakları yolunda güvence verdi: Bunun üzerine Kureyş müşriklerinin ileri gelenleri Mekke'yi boşalttılar ve dağ kenarlarına çekildiler.

sellem) de gücünün yettiği ölçüde müşriklere güçlü görünmeye çalışıyordu.[838] Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve müslümanlar Kabe'yi tavaf ederlerken, Mekke halkından erkek, kadın ve çocuklar da durmuş, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabilerini seyrediyorlardı. Bu sırada Abdullah ibn Revâha (radıyallâhu anh) da, kılıcını kuşanmış bir vaziyette Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önünde şiir söyleyerek şöyle diyordu:

خَلُّوا بَنِي الْكُفَّارِ عَنْ سَبِيلِهِ   قَدْ أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ فِي تَنْزِيلِهِ

فِي صُحُفٍ تُتْلَى عَلَى رَسُولِهِ   يَا رَبِّ إِنِّي مُؤْمِنٌ بِقِيلِهِ

إِنِّي رَأَيْتُ الْحَقَّ فِي قَبُولِهِ   الْيَوْمَ نَضْرِبُكُمْ عَلَى تَأْوِيلِهِ

ضَرْبًا يُزِيلُ الْهَامَ عَنْ مَقِيلِهِ   وَيُذْهِلُ الْخَلِيلَ عَنْ خَلِيلِهِ

"Ey kâfir oğulları! Çekilin, Resulullah'ın yolundan. Rahman olan Allah, Tenzîl'inde,

---

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve ashabı Medine'ye yedi mil kadar uzakta bulunan Zulhuleyfe denilen Mikat yerinde ihrama girdiler ve telbiyeye başladılar. Bu durum, Mekke'nin gölgelik barakalarına gelinceye kadar sürdü. Çünkü umre'de Mescid-i Haram'a girilip tavafın ilk dolanımında Haceru'l-esved selâmlandığı andan itibaren telbiye kesilir.

Müslümanlar henüz Mekke'ye girmeden, müşrikler arasında onların yoksulluk, darlık, sıkıntı, yorgunluk ve Medine sıtması nedeniyle çok perişan ve zayıf bir durumda bulundukları sözü yayılmıştı. Bu yüzden Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) mü'minlerin zinde, güçlü, kuvvetli görünmelerini arzu ediyordu. Önce kendisi tavafa başlarken üst ihramının bir ucunu sağ koltuğunun altından geçirip sol omuzunun üzerine attı ve sağ omuzunu açtı ve ashabına adımları kısaltarak ve omuzları silkerek çalımlıca koşmalarını emretti.

Tavafın geri kalan dört dolanımı ağır ağır yürünerek yapıldı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Haceru'l-esved köşesine her gelişinde ona elindeki değnek ile işaret etmekte ve tekbir getirmekte idi.

Kâbe'nin çevresinde yedi kere dolaştıktan sonra Makam-ı İbrahim'de iki rek'at tavaf namazı kılan Allah'ın elçisi sa'y yapmak üzere Safâ tepesine gitti.

Safa ile Merve arasında yedi kere gidip geldikten sonra sa'yı Merve'de tamamladı.

Sa'y tamamlandıktan sonra kurban kesimine geçildi. Deve bulan deve kesti. Bulamayanlara sığır kesmeleri için izin verildi. Hudeybiye'de bulunanlar kesilen kurbanlara ortak oldular, Hudeybiye seferine katılmamış olanlar ise kurban kesmediler.

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Merve'de kurbanını kestikten sonra başını tıraş ettirdi, diğer müslümanlar da tıraş oldular. (ç)

838 Buhârî, Hac 55, Meğazi 43; Müslim, Hac 240 (1266); Ebu Dâvud, Menâsik 50 (1886, 1889); Tirmizî, Hac 39 (863); Nesâî, Menâsik 155; İbni Mâce, Menâsik 29 (2953); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 1/373'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Müellif İbn Kayyim'in naklettiği hadisin metnini ise İbn Kesîr, Bidâye, 2/671, 672'de geçtiğine göre Musa ibn Ukbe, Zührî'den mürsel olarak nakletmiştir.

Resulü'ne okunan sahifelerde indirmiştir. Rabbim! Ben, O'nun sözlerine inanıyorum!

Doğruyu O'nu kabul etmekte buldum! Ey kâfirler! Bugün sizi, O'nun emir ve te'vili üzere,

Başları omuz ve gövdelerden ayıran, dosta dostunu unutturan bir ölümle öldürürüz!"

Müşrik erkeklerden bir grup kimse, kin ve öfkelerinden dolayı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i seyretmeyi hoş görmeyerek (oradan) uzaklaştılar.

2. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Meymûne ile Evlenmesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'de üç gün kaldı. Dördüncü günün sabahı olduğunda, Süheyl ibn Amr ile Huveytıb ibn Abduluzzâ, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldiler. Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ensâr'ın meclisinde Sa'd ibn Ubâde (radıyallâhu anh)'la konuşuyordu. Huveytıb ibn Abduluzzâ bağıra bağıra: 'Allah aşkına! Sana, (üç gün kaldıktan sonra) toprağımızdan çıkıp gideceğine dair (seninle yaptığımız) anlaşmayı hatırlatırım. Bak işte, üç gün geçmiştir!' dedi. Sa'd ibn Ubâde (radıyallâhu anh) kızgın bir şekilde: 'Ey anasız kalasıca! Yalan söyledin! Burası, ne senin ve ne de babalarının toprağıdır. Vallahi çıkmayız!' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huveytıb veya Süheyl'den birisini çağırıp: 'Sizden bir kadını nikahladım. Onunla gerdeğe girene kadar burada kalmam size ne zarar verir ki? Bizler sofra kuracağız. Sizler de bizimle beraber yersiniz' dedi. Müşrikler ısrarla: 'Allah aşkına! Seninle yaptığımız anlaşma sadece bizden ayrılıp gitmen şeklinde idi' dediler.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Râfi'e göç için halkı çağırmasını emretti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) devesine binerek Serif vadisinde konaklayıp orada kaldı. Ebu Râfi'yi, akşamleyin Meymûne'yi getirmesi için geride bıraktı. Meymûne ve beraberindekiler gelene kadar kendisi Serif'te[839] kaldı. Ebu Râfi' ve beraberindekiler yolda, müşriklerin ayak takımı ve çocuklarından eziyet ve zahmet gördüler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Meymûne ile Serif'te gerdeğe girdi. Sonra Serif'ten ayrılarak Medine'ye geldi. Yüce Allah, daha sonra Meymûne'nin kabrinin, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisiyle zifafa girdiği Serif'te olmasını takdir etmiştir.[840]

---

839 **Serif:** Mekke'ye altı mil uzaklıktaki bir yerin adıdır. (ç)

840 İbn Kesîr, Bidâye, 2/671, 672'de geçtiğine göre Musa ibn Ukbe bunu Zührî'den mürsel olarak rivayet etmiştir.

Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'ın: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Meymûne ile ihramlı iken nikâh yapıp ihramdan çıktıktan sonra gerdeğe girmiştir" sözü, düzeltilen sözlerinden olup onun bir yanılgısı sayılmıştır. Saîd ibnu'l-Müseyyeb (rh.a) der ki: "Meymûne her ne kadar Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'ın teyzesi de olsa, Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) bu konuda yanılmıştır. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Meymûne ile, ihramdan çıktıktan sonra evlenmiştir." Bunu, Buhârî rivayet etmiştir.[841]

Yezîd ibnu'l-Asamm, Meymûne'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), benimle Serif'te, ikimiz de ihramlı değilken evlendi. "Bu hadisi ise Müslim rivayet etmiştir.[842]

Ebu Râfi' de der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Meymûne ile, ihramlı değilken nikâh yaptı ve gerdeğe girdi. Bu sırada ben de onların arasında elçi idim."[843] Bu, Ebu Râfi'den sahih olarak gelmiştir.

Saîd ibnu'l-Müseyyeb (rh.a) de der ki: "Şu Abdullah ibn Abbas, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Meymûne'yi ihramda iken nikahladığını iddia ediyor. Halbuki Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke'ye gelmiş, ihramdan çıkma ile nikah işi birlikte olmuştur. Bu durum, Abdullah ibn Abbas'ın karıştırmasına sebep olmuştur."

Yine "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Meymûne ile ihrama girmeden önce evlenmiştir" de denilmiştir. Fakat bu, tartışmaya sebep olur. Yalnız Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Meymûne ile evlenme hususunda ihrama girmeden önce, (Ebu Râfi'yi) vekil tayin ettiğinde şüphe yoktur. Sanırım, Şâfiî bunu bir görüş olarak zikretmiştir.

Şu halde bu meselede üç görüş vardır:

1. "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Meymûne ile, Umre ihramından çıktıktan sonra, ihramsız halde iken evlenmiştir." Bu görüş, bizzat Meymûne'nin kendisinin, Meymûne ile Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) arasında elçilik görevi yapan Ebu Râfi' (radıyallâhu anh)'ın, Saîd ibnu'l-Müseyyeb ve nakil ehlinin cumhurunun görüşüdür.

2. "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Meymûne ile ihramda iken evlenmiştir." Bu ise, Abdullah ibn Abbas (radıyallâhu anh)'ın, Kûfelilerin ve bir topluluğun görüşüdür.

---

841 Bu iki hadisle ilgi bilgiler daha önce geçmişti.

842 Müslim, Nikah 48 (1411); Ebu Dâvud, Menasik 38 (1843); Tirmizî, Hac 24 (845); İbn Mâce, Nikah 45 (1964); Ahmed b. Hanbel, Müsned, 6/332, 333, 335

843 Bu hadis, daha önce geçti.

3. "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Meymûne ile ihrama girmeden önce evlenmiştir."[844]

Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'ın: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Meymûne ile ihramlı iken evlendi" sözü, 'ihramlı halde değil, haram ayda evlendi' şeklinde yorumlanmıştır. Demişlerdir ki: Birisi, ihram bağladığı zaman: أَحْرَمَ الرَّجُلُ "Ahrame'r-raculü" (=Adam ihrama girdi) denilir. Kişinin kendisi ihramsız da olsa haram aya girdiğinde yine أَحْرَمَ 'Ahrame" fiili kullanılır. Nitekim şâirin şu beyti buna delildir:

قَتَلُوا ابْنَ عَفَّانَ الْخَلِيفَةَ مُحْرِمًا ... وَدِعًا فَلَمْ أَرَ مِثْلَهُ مَقْتُولاً

"Halife (Osman) ibn Affân'ı haram aya girmiş ve kötülüklerden sakınır bir halde iken öldürdüler. Onun gibi öldürülen bir kimseyi daha görmedim!"[845]

Şüphesiz Osman ibn Affân (radıyallâhu anh)'ı, (halifeliği döneminde) Medine'de, haram ayda ve ihramlı değilken öldürmüşlerdir.

---

844 Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Meymûne ile ihramlı mı, yoksa ihramsız mı olarak evlendiği hususunda görüş ayrılığı vardır.

Abdullah ibn Abbâs hadisi, Hz. Osman'dan "İhramlı kimse; evlenemez, evlendiremez ve dünürlük yapamaz" (Müslim, Nikâh 41, 45; Tirmizî, Hac 23, Nesâî, Menâsik 91, Nikâh 38; İbn Mâce, Nikâh 45; Dârimî, Nikâh 17, Muvatta, Hac 70, 73; Ahmed b. Hanbel, 1/57, 64, 65, 68, 73) şeklinde gelen hadisle çelişmektedir.

Hafız İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/1447), "Feth"de der ki: "Abdullah ibn Abbâs hadisi ile Hz. Osman hadisinin arası birleştirilebilinir. Fakat Abdullah ibn Abbâs hadisi, mücmeldir. Bununla birlikte ihramlı iken evlenme durumu, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in özelliklerindendir."

İbn Abdilberr (ö. 463/1071)'de şöyle der: "Bu konudaki rivayetler birbirinden farklıdır. Fakat (doğru olan) rivayet; Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Meymûne ile, ihramsız iken evlenmesi şeklindedir. İhramsız iken evlenmesi ile ilgili rivayetler, çeşitli yollardan gelmiştir. Yalnız Abdullah ibn Abbâs hadisinin isnadı da, sahihtir. Fakat bir kişinin yanılma ihtimali, çoğunluğun yanılma ihtimaline göre daha fazla olur. İhramlı kimsenin nikâhını geçersiz kılma ile ilgili Hz. Osman hadisi ise, sahih olup güvenilirdir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, ihramlıyken Meymûne ile evlendiğine dair rivayet, Abdullah ibn Abbâs'a dayanmaktadır.

İçlerinde İmam Mâlik, İmam Şâfiî ile İmam Ahmed'in de bulunduğu cumhur-u ulemaya göre; ihramlı bir kimsenin nikâhlanması veya başkalarını nikâhlaması helal değildir. Bunlar bu konuda "İhramlı kimse; evlenemez, evlendiremez ve dünürlük yapamaz" hadisini esas almışlardır.

Hanefiler, ihramlının nikâh akdi yapmasının caiz olduğunu belirtmişlerdir. Hanefiler, bu konuda ihramlının nikâh akdini değil de cinsel ilişkiyi söz konusu etmişlerdir.

Bazı alimler de, bu ihtilafı çözüme şöyle ulaştırmaktadır: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hicri 7. yılın Zilkade ayında Umretu'l-Kaza için Mekke'ye giderken "Serif" denilen yerde Meymûne'yle ihramlı olarak nikâh akdi yapmış, dönüşte ihramdan çıkmış olarak yine "Serif"te gerdeğe girmişti. (ç)

845 Cevheri'nin ifadesine göre bu şiir, er-Râî'ye aittir. (ç)

Müslim "Sahîh"inde Osmân ibn Affân (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini işittim:

لَا يَنْكِحُ الْمُحْرِمُ وَلَا يُنْكِحُ وَلَا يَخْطُبُ

İhramda olan bir kimse; evlenemez, evlendirilemez ve dünür olamaz."[846]

Eğer burada (Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in söylediği) 'söz' ile (bizzat yaptığı) 'fiil'in çelişmesi düşünülecek olursa, şüphesiz 'söz'ün öncelikli olması gerekir. Çünkü 'fiil', beraat-i asliyyeye uygundur. 'Söz' ise, beraat-i asliyyeyi, olduğu halden başka bir hale çevirendir. Dolayısıyla 'söz', beraat-i asliyyenin hükmünü kaldırır. Hükümlerin konulmasındaki kaideye uygun olan da budur. Eğer 'fiil', 'söz'e tercih edilecek olursa, 'söz' beraat-i asliyyenin gerektirdiği şeyi kaldırdığı halde, bu defa 'fiil', 'söz'ün gerektirdiği hükmü kaldırır. O zaman da hükmün iki defa değişmesi gerekir ki, bu, hükümlerin konmasında gözetilen kaideye aykırıdır. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

3. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Hz. Hamza'nın Kızını Koruması Altına Alması

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'den ayrılmak istediğinde, Hamza (radıyallâhu anh)'ın kızı onların peşine düşerek: 'Ey amca! Ey amca!' diye bağırmaya başladı. Ali (radıyallâhu anh) çocuğu alıp elinden tuttu ve Fâtıma'ya: 'Amcanın kızı yanında kalsın!' dedi. Bunun üzerine Fâtıma çocuğu alıp devesine bindirdi.

Ali, Zeyd ve Ca'fer bu çocuğun kimin koruması altında kalacağı hususunda tartıştılar. Ali (radıyallâhu anh): 'Onu ben aldım. O benim amcamın kızıdır' dedi. Ca'fer (radıyallâhu anh): 'O, benim de amcamın kızıdır. Üstelik teyzesi de, hanımımdır' dedi. Zeyd (radıyallâhu anh) ise: 'O, kardeşimin kızıdır' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), çocuğun teyzesine verilmesine hükmedip: الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ "Teyze, anne yerindedir" buyurdu. Ali (radıyallâhu anh)'a: أَنْتَ مِنِّي وَأَنَا مِنْكَ 'Ey Ali! Sen bendensin. Ben de sendenim' buyurdu. Ca'fer (radıyallâhu anh)'a: أَشْبَهْتَ خَلْقِي وَخُلُقِي 'Ey Ca'fer! Sen yaratılış ve huy bakımından bana en çok benzeyensin' buyurdu. Zeyd (radıyallâhu anh)'a da: أَنْتَ أَخُونَا وَمَوْلَانَا 'Ey Zeyd! Sen de bizim kardeşimiz ve dostumuzsun' buyurdu.[847] Bu hadisi sahih oluşu hususunda ittifak edilmiştir.

---

846 Müslim, Nikâh 41, 45 (1409); Ebu Dâvud, Hac 38 (1841); Tirmizî, Hac 23 (840); Nesâî, Menâsik 91, Nikâh 38; İbn Mâce, Nikâh 45 (1966); Dârimî, Nikâh 17, Muvatta, Hac 70, 73; Ahmed b. Hanbel, 1/57, 64, 65, 68, 73

847 Buhârî, Sulh 6, Meğâzî 43; Müslim, Cihad 92 (1783)'de bu hadisi Berâ' (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

4. Bu Kıssa İle İlgili Fıkhî Hükümler

Hidâne[848] hususunda teyze, anne ve babadan sonra diğer akrabalardan daha önceliklidir.

Hidâne hakkına sahip bir kadının, çocuğun bir yakınıyla evlenmesi, o kadının hidâne yetkisini düşürmez. İmam Ahmed ibn Hanbel (rh.a), kendisinden gelen bir rivayette; hidâne hakkına sahip olan kadının evlenmesinin özellikle kız çocuğu hakkında hidâne yetkisini ortadan kaldırmayacağını belirterek, Hamza'nın bu kızı hakkında meydana gelen olayı delil göstermiştir. Amca oğlu, (kızla evlenme hususunda) çocuğun mahremi (=evlenmesi yasak olan kişi) olmadığından, bu hususta amca oğlu ile yabancı birisini ayırt etmemiş ve: "Hidâne hakkına sahip kadının evlenmesi, kız çocuğu hakkında hidâne yetkisini ortadan kaldırmaz" demiştir.

Hasan el-Basrî de: "Hidâne hakkına sahip kadının evlenmesi, çocuk, ister erkek olsun ve ister kız olsun, hidâne yetkisini ortadan kaldırmaz" demiştir.

Hidâne yetkisinin, nikâhla ortadan kalkıp kalkmadığı konusunda dört görüş ortaya atılmıştır:

1. Hidâne, çocuk ister erkek olsun ve ister kız olsun nikâhla ortadan kalkar. Bu; İmam Mâlik, İmam Şâfiî, İmam Ebu Hanife ve kendisinden gelen bir rivayete göre Ahmed ibn Hanbel'in görüşüdür.

2. Hidane hakkı, hiçbir halde ortadan kalkmaz. Bu da, Hasan el-Basrî ile İbn Hazm'ın görüşüdür.

3. Eğer çocuk, kız ise hidâne yetkisi düşmez, erkekse düşer. Bu, Ahmed ibn Hanbel (rh.a)'ten gelen bir başka rivayettir.

Mühennâ'nın rivayetine göre ise Ahmed ibn Hanbel (rh.a) şöyle der: "Anne evlendiğinde oğlu küçükse, çocuk anneden alınır."

Ahmed ibn Hanbel (rh.a)'e: 'Kız çocuğu da, oğlan çocuğu gibi midir?' diye soruldu. O da: 'Hayır! Kız çocuğu, annesiyle yedi yaşına kadar beraber kalır' diye cevap vermiştir.

İbn Ebi Musa, Ahmed ibn Hanbel'den başka bir rivayeti de şöyle nakletmiştir: "Anne, velev ki evlenmiş olsa bile ergenlik yaşına gelene kadar kız çocuğuna en müstehak olan kimsedir."

---

848 **Hidâne:** Anne veya akrabadan herhangi bir kadın veya erkeğin bir çocuğu himayesi altına alarak koruma ve eğitmesine denir. (ç)

4. Eğer hidâne hakkına sahip olan kadın, çocuğun soyundan birisiyle evlenirse, hidâne yetkisi ortadan kalkmaz; fakat yabancı birisiyle evlenirse, o zaman kalkar. Ayrıca bu görüşün sahipleri bu konuda üç ayrı görüş ileri sürmüşlerdir:

a. İster mahrem olsun, ister olmasın evlendiği erkeğin, sadece çocuğun soyundan olması yeterlidir. Bu görüş, İmam Ahmed ibn Hanbel'in arkadaşlarının zahir ve mutlak görüşleridir.

b. Bununla birlikte evleneceği erkeğin çocuğa mahrem olan akrabadan olması gerekir. Bu da, İmam Ebu Hanife'nin görüşüdür.

c. Bu şart yanında, hidâne hakkına sahip kadının evleneceği erkeğin çocuğun dedesi olması suretiyle çocuk ile o şahıs arasında bir yakınlık bulunması gerekir. Bu da, İmam Ahmed'in mezhebinde olan bazı âlimler ile İmam Mâlik ve İmam Şâfiî'nin görüşüdür.

Bu kıssada, teyzeyi halaya ve anne tarafından olan akrabalığı, baba tarafından olan akrabalığa tercih edenler için hüccet vardır. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hamza'nın kızı hakkında, halası Safiyye o zaman hâlâ hayatta olduğu halde, çocuğun teyzesinde kalmasına hükmetmiştir. Bu; İmam Şâfiî, İmam Mâlik, İmam Ebu Hanîfe ve kendisinden gelen iki rivayetten birine göre İmam Ahmed ibn Hanbel'in görüşüdür. Ahmed ibn Hanbel'den bu hususta gelen ikinci bir rivayet ise: "Halanın, teyzeye tercih edileceği" yolundadır. Üstadımız (İbn Teymiyye'n)in tercih ettiği görüş de budur.

Yine baba tarafından olan kadınlar da, anne tarafından olan kadınlara tercih edilirler. Çünkü çocuk üzerindeki velayet, asıl olarak babaya aittir. Annenin, babaya tercih edilmesi; çocuğun faydası ve iyi terbiye edilmesi, annenin çocuğuna olan şefkati ve bağlılığındandır. Kadınlar bu işe erkeklerden daha uygundurlar. Eğer iş sadece kadınlara veya sadece erkeklere havale edilecek olursa, bu defa baba tarafından olan akrabalık, anne tarafından olan akrabalıktan daha üstün olur. Nitekim baba, kendisi dışındaki her erkekten daha üstündür. Bu, gerçekten (bize göre) kuvvetli bir görüştür.

Hamza'nın kızının teyzesinin, halasına tercih edilmesine şu şekilde cevap verilir: Teyzesinin aksine, halası hakkı olduğu halde hidâne yetkisini istememiş, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, Cafer'in talebiyle, Hamza'nın kızının teyzesinde kalmasına hükmetmiştir. Çünkü Cafer, hidâne yetkisinin istenmesinde hanımının yerine vekil olmuş, bundan dolayı da Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hanımının gıyabında, çocuğun onda kalmasına hükmetmiştir.

Yine hem çocuğun akrabalarının, hidâne yetkisine sahip olan kadın evlenmesi durumunda onun çocuk üzerindeki hidâne yetkisine engel olma hakları bulunduğu gibi, kocanın da karısını, çocuğu almaktan engelleme ve zamanını kendisine ayırmasını isteme hakkı vardır. Koca çocuğun alınmasına razı olur da yakınlığından dolayı yahut bir rivayete göre çocuk, kız olduğundan dolayı kadının hidâne hakkı düşmediği yerde onun çocuğu almasına imkân tanınır. Koca razı olmazsa, hak onundur. Üstelik bu olayda koca (Ca'fer), çocuğun alınmasına razı olmuş ve diğerleriyle bu hususta çekişmiştir. Safiyye'den ise bu konuda herhangi bir talep gelmemiştir.

Zeyd'in, Hamza'nın kızı için "Kardeşimin kızı" demesine gelince, bununla, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Muhacirleri birbiriyle kardeş yaparken, kendisi ve Hamza arasında kurmuş olduğu kardeşlik bağını kastetmektedir. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabileri arasında iki defa kardeşlik bağı kurmuştur. Birincisinde, hicretten önce, Muhacirleri birbirleriyle hak ve eşitlik üzere kardeş yapmıştı. Burada Ebu Bekr ile Ömer'i, Hamza ile Zeyd ibn Hârise'yi, Osman ile Abdurrahman ibn Avf'ı, Zübeyr ile Abdullah ibn Mes'ûd'u, Ubeyde ibnu'l-Hâris ile Bilâl'i, Mus'ab ibn Umeyr ile Sa'd ibn Ebi Vakkâs'ı, Ebu Ubeyde ile Ebu Huzeyfe'nin azadlı kölesi Sâlim'i ve Sa'd ibn Zeyd ile Talha ibn Ubeydullah'ı kardeş yapmıştı. İkincisi ise, Medine'ye geldikten sonra Enes ibn Mâlik'in evinde Muhacir ile Ensâr'ı kardeş yapmıştı.

5. Kaza Umresi'nin Fıkhî Yönü

Bu umrenin, "umretü'l-kazâ" (=kaza umresi) diye adlandırılmasında görüş ayrılığı oluşmuştur. Acaba bu umre, engellendikleri umreyi kaza için yapıldığından mı, yoksa Hudeybiye anlaşmasıyla karara bağlanıp yerine getirildiği için mi bu isimle adlandırılmıştır? Bu konuda yukarıda geçtiği üzere iki görüş ileri sürülmüştür.

Vâkıdî der ki: Bana, Abdullah ibn Nâfi, babası yoluyla Abdullah ibn Ömer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bu umre, kaza umresi değildir. Fakat müşriklerin, müslümanları kuşattıkları ayda müslümanların yapmaları şarta bağlanan umredir."

Fakihler/İslam Hukukçuları bu hususta dört görüş ileri sürmüşlerdir:

1. Umreden alıkonulan kimsenin kurban kesmesi ve yapamadığı umreyi kaza etmesi gerekir. Bu, Ahmed ibn Hanbel'den gelen rivayetlerin birisi, hatta ondan rivayet edilen görüşlerin en meşhur olanıdır.

2. Umreden alıkonulan kimsenin, kaza yapması gerekmez, kurban kesmesi gereklidir. Bu, Şafiî'nin ve mezhebinin zahirine göre İmam Mâlik'in görüşüdür. Ayrıca bu; Ebu Tâlib'in, Ahmed ibn Hanbel'den yaptığı bir rivayettir.

3. Umreden alıkonulan kimsenin kaza yapması gerekir, fakat kurban kesmesi gerekmez. Bu, Ebu Hanife'nin görüşüdür.

4. Umreden alıkonulan kimseye, kaza umresi ve kurban kesmesi gerekmez. Bu da, Ahmed ibn Hanbel'den yapılan rivayetlerden birisidir.

Umreden alıkonulan kimseye, alıkonduğu umreyi kaza etmesini ve kurban kesmesini vacip gören kimseler, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve sahabilerinin, Mescid-i Haram'a gitmekten alıkonduklarında, kurban kesmelerini ve ertesi yılda bu umreyi kaza etmelerini delil göstererek: "Umre, (sünnet iken) yapmaya başlamakla vacip olur. Vacip ise ancak kendisinin işlenmesiyle yürürlükten düşer. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) umre tamamlanmadan önce ihramdan çıktığı için kurban kesmiştir" demektedirler. Ayrıca da "Yüce Allah'ın: فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ "*...Fakat herhangi bir sebeple hac ve umreden alıkonursanız, o halde kolayınıza gelen bir kurban kesin...*" *(Bakara: 2/196)* buyruğundan dolayı âyetin zahiri yönü, kurban kesmeyi gerekli kılmaktadır' demektedirler.

Alıkonulan kimseye yapamadığı umreyi kaza etmeyi ve kurban kesmeyi vacip görmeyenler ise şöyle demektedirler: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisiyle beraber alıkonulanlardan hiçbir kimseye umrelerini kaza etmelerini emretmemiş, ihramdan çıkmaları kurbanlarını kesmeye bağlı olmamış, aksine ashabına başlarını tıraş ettirmelerini ve yanlarında kurbanı olanlara kurbanlarını kesmelerini emretmiştir."

Kaza etmeyi değil de sadece kurban kesmeyi vacip görenler ise: فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ "*Fakat herhangi bir sebeple hac ve umreden alıkonulursanız o halde kolayınıza gelen bir kurban kesin*" *(Bakara: 2/196)* âyetini delil göstermişlerdir.

Kurban kesmeksizin sadece umrenin kaza edileceğini vacip gören kimse ise delil olarak diyor ki: Umre, başlamakla vacip olur. Kişi alıkonulduğu zaman, alıkonma mazeretinden dolayı umreyi ertelemesi caiz olur. Alıkonulma ortadan kalkınca, önceki vacibi tekrar getirir. Umre yapmak üzere girdiği ilk ihramla mümkün olduğu vakitte umreyi yapma arasına giren ihramsızlık durumu, hiçbir şeyi gerektirmez. Kur'an'ın zahiri yönü, bu görüşü redder ve kaza yapmaksızın sadece kurban kesmeyi vacip kılar. Çünkü Kur'an, alıkonulan kimsenin yapması gereken tek şey olarak kurbanı gerekli kılmıştır ki, bu da alıkonulan kişinin kurban kesmekle yetineceğini gösterir. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

6. Umreden veya Hactan Alıkonulan Kimse[849]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hudeybiye'de (umreden) alıkonulduğu zaman kurban kesmesi, alıkonulan kimsenin kurbanını alıkonulduğu vakit keseceğini gösterir. Bu kişi, eğer yalnızca umre için ihrama girmişse bunda herhangi bir görüş ayrılığı yoktur. Eğer ifrâd haccı veya kırân haccı için[850] ihrama girmişse bu hususta iki görüş vardır:

a. Durum aynen böyledir (yani kurban kesilir). Doğru olan da budur. Çünkü bu, iki hac ibadetinden biridir. Umrede olduğu gibi hac ihramından çıkıp alıkonulduğu vakitte kurbanını kesmesi caizdir. Çünkü umrenin vakti geçmez, bütün zaman umre için bir vakittir. Vaktinin geçmesinden korkulmamasına rağmen umre ihramından çıkıp kurbanını kesmek caiz olduğuna göre, vaktinin geçmesinden korkulan hacda ise alıkonduğu vakit kurbanını kesip ihramdan çıkması haydi haydi caizdir.

---

849 İhsar, hac veya umre yapmak üzere ihrama girdikten sonra herhangi bir sebeple tavaf ve vakfe yapma imkanının ortadan kalkması demektir. Bunlardan herhangi birini yapma imkanını bulursa ihsar (alıkonulma) gerçekleşmez. Hanefilere göre düşmanın engellemesi, savaş sebebiyle yolların kapanması, hastalık, parasız kalmak, kadının yanındaki mahremeinin ölmesi gibi hac yolculuğunu ve dolayısıyla tavaf ve vakfeyi önleyen her türlü engel ihsar sebebi sayılır. Şafiilere göre ise ihsar, sadece düşmanın engellemesiyle meydana gelir.

İhramdan normal durumlarda ancak hac veya umre yapılarak çıkılır. Hac ve umre yapması engellenen kişiye gelince, eğer sadece umre veya ifrad haccı için ihrama girmişse bir tane, eğer kıran haccı için ihrama girmişse iki tane "ihsar hedyi" kurban keserek ihramdan çıkar. İhsar sebebiyle yapılamayan hac ve umrenin kazası gerekir. (ç)

850 Hac, yapılış biçimi (=eda) açısından üç çeşittir:

1. İfrâd Haccı: Umresiz yapılan hacdır. Sadece hac ibadeti yapıldığı için "umresiz hac" anlamında olmak üzere bu ad verilmiştir.

Hac ayları içinde, hacdan önce umre yapmayıp sadece hac niyetiyle ihrama girerek hac menâsikini eda edenler, "ifrad haccı" yapmış olurlar. İster mikat sınırı dışında ve ister mikat sınırı içinde ikâmet etsin, herkes ifrad haccı yapabilir.

2. Temmettu' Haccı: Aynı yılın hac aylarında umre ayrı ihramla ve hac ayrı ihramla yapıldığı zaman, iki ihram arasında, ihramsız, yani ihram yasaklarının bulunmadığı yasaksız bir zaman dilimi, umre ile hac arasında hac yasaklarının söz konusu olmadığı serbest bir vakit bulunduğu için bu ad verilmiştir.

Temettu' haccı; aynı yılın hac ayları içinde, umre ve haccı ayrı ayrı niyet ve ihramla yapmaktır. Hac ayları içinde umre yapıp ihramdan çıktıktan sonra, aynı yıl hac için yeniden ihrama girip hac menâsikini de eda eden uzak bölgelerden gelmiş hacılar, temettu' haccı yapmış olurlar.

3. Kırân Haccı: Umre ve haccın her ikisine birlikte niyet edilerek aynı yılın hac ayları içinde umre ve haccı bir ihramda birleştirmektir. Hac ve umre, tek ihramla yapıldığı için "birleştirmeli hac" anlamında bu adı almıştır.

Umre ve hacca, ikisine birden niyet edip umreyi yaptıktan sonra ihramdan çıkmadan, aynı ihramla hac Menâsikini de tamamlayan Âfâkiler (=Harem dışından gelen kimseler), "kırân haccı" yapmış olurlar (B.k.z: Heyet, 1/549).

Kırân haccı yapacak kişi; mikatte ya da daha önce, umre ile hacca birlikte niyet edip iki rekat namaz kılar, sonra umre ile birlikte hacca niyet eder. Daha sonra telbiyede bulunur ve ihramın şartlarını yerine getirir. (ç)

b. Hanbel'in rivayetine göre, İmam Ahmed şöyle der: İhramdan çıkamaz ve kurban bayramının birinci gününe kadar da kurbanını kesemez. Bunun sebebi şudur: Kurban için belli bir zaman ve belli bir mekân vardır. O mekândan aciz kalınca vacibi kendi zamanında yapabileceği için kendisinden zaman zarureti düşmez. Bu görüşe göre kurban bayramının birinci gününden önce ihramdan çıkması caiz olmaz. Bunun delili وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ *"Kurban yerine ulaşıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin..."(Bakara:2/196)* âyetidir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kurban kesmesi ve ihramdan çıkması, umre yapmaktan alıkonulan kimsenin ihramdan çıkabileceğine delildir. Bu, cumhurun görüşüdür.

İmam Mâlik (rh.a)'ten, umre yapanın, umre vaktinin geçmesinden korkulmadığı durumda ihramdan çıkamayacağına dair bir görüş rivayet edilmiştir. İmam Mâlik (rh.a)'ten böyle bir rivayetin gelmesi, sıhhati uzak olan bir şeydir. Çünkü âyet, şüphesiz Hudeybiye'de inmiştir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve bütün sahabileri ise umre için ihramda iken hepsi de ihramdan çıkmışlardır. Bu, ilim adamlarından hiç kimsenin şüphe edemeyeceği bir gerçektir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, ittifakla helâl bölge (=hill) olmasına rağmen, Hudeybiye'de kurbanını boğazlaması, alıkonulan kimsenin gerek helâl ve gerekse haram bölge olsun, alıkonulduğu yerde kurbanını kesebileceğine delildir. Bu; cumhur, İmam Ahmed, İmam Mâlik ve İmam Şâfiî'nin görüşleridir. Ahmed ibn Hanbel'den gelen başka bir rivayete göre ise, o kimse, Harem bölgeden başka bir yerde kurbanını kesemez. Kurbanını Harem bölgesine gönderir ve ihramdan çıkacağı vakitte kurbanı kesmesi için bir adamla anlaşır. Bu görüş ise Abdullah ibn Mes'ûd (radıyallâhu anh) ve tabiînden bir cemaattan rivayet edilmiştir. Bu da, İmam Ebu Hanife'nin görüşüdür.

I. MUTE GAZASI

1. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Elçisinin Öldürülmesi

Mute, Şam topraklarında Belkâ[851] yakınlarında bir yerdir. Bu savaş, hicretin 8. yılının Cemaziyelûla ayında gerçekleşmiştir. Bu savaşın sebebi şuydu: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Lihboğullarından biri olan Hâris ibn Umeyr el-Ezdî'yi, bir mektubla Şam tarafına, Bizans İmparatoruna veya

851 Belka, Şam topraklarında bir yerin adıdır. Yalnız kaynaklar, Hirakl'in, Belka'ya değil de Belka yakınlarındaki Meâb'a geldiğini kaydeder. (ç)

Busrâ melikine göndermişti. Şurahbîl ibn Amr el-Gassânî, elçinin önünü kesip onu iple bağlattı ve sonra da onu gönderip boynunu vurdurttu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hiçbir elçisi o güne kadar öldürülmemişti. Bu haber Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşınca çok öfkelendi. Hemen orduyu hazırladı. Ordunun komutanlığına Zeyd ibn Hârise'yi getirdi ve: 'Eğer Zeyd ibn Hâris'e şehit edilirse yerine Ca'fer ibn Ebi Tâlib geçsin. Ca'fer de şehit edilirse yerine Abdullah ibn Revâha geçsin' buyurdu."[852]

2. Müslümanların Sefere Çıkması

Müslümanlar (savaşa gitmek için) hazırlandılar. Savaşa gidecek müslüman ların sayısı, üç bin idi. Yola çıkma vakti gelince Medine halkı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in komutanlarıyla vedalaştılar ve onlara (başarılı olmaları için) dua ettiler.

Bu sırada Abdullah ibn Revâha ağladı. Ona: 'Niye ağlıyorsun?' diye sordular. Abdullah ibn Revâha: 'Vallahi ben, dünya sevgisi için veya sizlerden ayrılacağımdan ötürü ağlamıyorum. Ben, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, Yüce Allah'ın kitabında cehennemin anıldığı: وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا *"İçinizden, cehenneme uğramayacak hiç kimse yoktur. Bu, Rabbinin yapmayı üzerine aldığı kesin bir hükmüdür" (Meryem: 19/71)* âyeti okurken işitmiştim. Oraya uğradıktan sonra, dönüşümün nasıl olacağını bilmediğimden dolayı ağlıyorum' dedi. Bunun üzerine müslümanlar, onlara: 'Allah yardımcınız olsun, sizleri tehlikelerden korusun ve sapa-sağlam bize geri döndürsün' dediler.

Bunun üzerine Abdullah ibn Revâha şu şiiri söyledi:

لَكِنَّنِي أَسْأَلُ الرَّحْمَنَ مَغْفِرَةً ... وَضَرْبَةً ذَاتَ فَرْغٍ تَقْذِفُ الزَّبَدَا

أَوْ طَعْنَةً بِيَدَيْ حَرَّانَ مُجْهِزَةً ... بِحَرْبَةٍ تُنْفِذُ الْأَحْشَاءَ وَالْكَبِدَا

حَتَّى يُقَالَ إِذَا مَرُّوا عَلَى جَدَثِي ... يَا أَرْشَدَ اللهُ مِنْ غَازٍ وَقَدْ رَشَدَا

'Fakat ben, Rahman'dan mağfiret diliyorum; ve kanları fışkırtıp köpürten bir kılıç darbesi!

Veya öldürücü bir yara, kasıp kavurucu, ciğer ve barsakları; bir kargı darbesi!

852 Buhârî, Meğazi 44'de bu hadisi Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Öyle ki, kabrime uğrayanlar:

'Allah bu gaziye doğru yolu göstermiş, o da doğru yolu bulmuş' desinler."

Sonra mücahidler, Maân denilen yere varıncaya kadar yürüdüler ve burada konakladılar. Müslümanlara, Hirakl'in (Heraklius, ö. 610-641.) 100.000 Rum askeriyle Belkâ'da olduğu ve bunlara; Lahm, Cüzâm, Belkayn, Behrâ ve Beliy kabilelerinden de 100.000 kişinin katıldığı haberi geldi. Bunun üzerine müslümanlar, durumu görüşmek için iki gece Maan'da konakladılar. Bazıları: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir mektup yazıp bizim sayımızı ve düşmanın sayısını bildirelim. Ya bize savaşçılar göndersin veya ne yapmamız gerektiğini emretsin, onu yapalım' dediler.

Abdullah ibn Revâha (radıyallâhu anh), müslümanları cesaretlendirmk için: 'Ey müslümanlar! Vallahi, sizin şu anda istemediğiniz şey, arzulayıp elde etmek için yola çıktığınız şehitliktir. Biz, insanlarla, sayıca çokluğumuza ve kuvvetimize göre savaşmıyoruz! Biz sadece Allah'ın bizi şereflendirdiği şu dinin verdiği güçle savaşıyoruz! Haydi yürüyün! Bunda muhakkak ki iki iyilikten biri, ya zafer ya da şehitlik vardır!' dedi.

3. Bizans Ordusuyla Karşılaşma

Müslümanlar, Belkâ sınırlarına yaklaştıkları zaman, Meşârif köyünde düşman birlikleriyle karşılaştılar. Düşman yaklaşıyordu. Bunun üzerine Müslümanlar, Mute'ye doğru çekildiler. İki ordu, bu köyün yakınlarında karşı karşıya geldiler. Müslümanlar hazırlandılar ve savaşa başladılar.

İslam bayrağı, Zeyd ibn Hârise'nin elindeydi. Zeyd (radıyallâhu anh), elindeki bayrakla, düşman mızraklarıyla delik deşik edilip cansız bir halde yere düşünceye kadar savaştı. Zeyd (radıyallâhu anh) (şehit edilip de) yere düşünce, bayrağı Ca'fer (radıyallâhu anh) eline aldı. Ca'fer (radıyallâhu anh), şehitlik kendisine ulaşıncaya kadar savaşa devam etti. Derken atından yere atlayıp hemen atının ayağını kesti. Sonra şehit edilinceye kadar savaştı.

İslâm'da savaşta kendi atının ayağını kesen ilk müslüman, Cafer'dir.

(Çarpışma sırasında) Ca'fer (radıyallâhu anh)'ın sağ kolu kesilince bayrağı sol eline aldı. Sol kolu da kesilince, bu defa şehit edilinceye kadar bayrağı bağrında tuttu. Şehit düştüğünde otuz üç yaşındaydı.

Daha sonra İslam bayrağını, Abdullah ibn Revâha eline aldı ve hemen ileriye doğru atıldı. Bu sırada atının üzerindeydi. Nefsini kendisine boyun eğdirmeye çalışıyor ve bazı tereddütler geçiriyordu. Sonra karar verip atından

indi. Bu sırada amcasının oğlu, etli bir kemik parçası getirip ona: 'Bununla kendini güçlendir. Bu günlerde çok zor durumlarla karşılaştın' dedi. Abdullah ibn Revâha kemiği onun elinden aldı, o kemikten bir parça ısırdı. Derken Müslümanların bulunduğu tarafta bir kargaşalık duydu. Kendi kendine: 'Sen hâlâ dünya ile uğraşıyorsun!' diyerek elindeki kemiği bıraktı. Kılıcını eline alıp öne çıktı ve şehit edilinceye kadar savaştı.

Sonra İslam bayrağını, Aclânoğullarından Sâbit ibn Akrem eline aldı ve: 'Ey müslümanlar! İçinizden birini seçin!' dedi. Müslümanlar: 'Seni seçtik' dediler. Sâbit: 'Ben bu işi yapamam' dedi. Bunun üzerine müslümanlar, Hâlid ibn Velîd üzerinde anlaştılar. Hâlid ibn Velîd İslam bayrağını eline alınca, düşmana karşı savunmaya geçti ve onların saldırılarını önledi. Sonra bir geri çekilme hareketi tertipleyerek müslümanları geri döndürdü.

İbn Sa'd, yenilginin müslümanlar tarafında olduğunu kaydetmektedir. Buhârî'nin "Sahîh"inde ise yenilginin, Rumlar tarafında olduğu geçmektedir.

Doğru olan ise, İbn İshâk'ın rivayet ettiği gibi, her iki taraf da birbirinden kaçmıştır.

4. Üç Şehid Komutan

Abdürrezzâk'ın, İbn Uyeyne yoluyla İbn Cüd'ân'dan, onun da Saîd ibnü'l-Müseyyeb (rh.a)'ten yaptığı rivayetine göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

مُثِّلَ لِي جَعْفَرٌ وَزَيْدٌ وَابْنُ رَوَاحَةَ فِي خَيْمَةٍ مِنْ دُرٍّ، كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ عَلَى سَرِيرٍ، فَرَأَيْتُ زَيْدًا وَابْنَ رَوَاحَةَ فِي أَعْنَاقِهِمَا صُدُودًا، وَرَأَيْتُ جَعْفَرًا مُسْتَقِيمًا لَيْسَ فِيهِ صُدُودٌ ، قَالَ: فَسَأَلْتُ أَوْ قِيلَ: إِنَّهُمَا حِينَ غَشِيَهُمَا الْمَوْتُ أَعْرَضَا أَوْ كَأَنَّهُمَا صَدَّا بِوُجُوهِهِمَا ، وَأَمَّا جَعْفَرٌ فَإِنَّهُ لَمْ يَفْعَلْ

"Ca'fer, Zeyd ve Abdullah ibn Revâha bana (cennette) inciden bir çadır içinde gösterildi. Her biri, bir tahtta oturuyordu. Zeyd ile Abdullah ibn Revâha'yı, boyunlarında bukağılarla gördüm. Ca'fer'i ise kusursuz bir halde gördüm, bukağıları yoktu. (Hadisin ravisi) der ki: (Bunun sebebini) sordum veya (bana) denildi ki: Çünkü bu ikisi, ölüm kendilerini kuşattığında ölümden yüz çevirdiler, veya ölürken yüzlerini (kılıcı görmemek için) çevirdiler. Fakat Ca'fer böyle bir şey yapmadı."[853]

853 Abdurrezzâk, Musannef, (9562). Bu hadis, mürseldir. Hadisin senedinde yer alan İbn Cüd'ân yani Ali ibn Zeyd, zayıf bir ravidir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ca'fer hakkında ise şöyle buyurdu:

إِنَّ اللهَ أَبْدَلَهُ بِيَدَيْهِ جَنَاحَيْنِ يَطِيرُ بِهِمَا فِي الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَ

"Şüphesiz Yüce Allah, onun iki koluna karşılık iki kanat vermiştir. Şimdi cennette onlarla dilediği yere uçmaktadır."[854]

Ebu Ömer (İbn Abdilberr) der ki: Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediği bize rivayet edildi:

وَجَدْنَا مَا بَيْنَ صَدْرِ جَعْفَرٍ وَمَنْكِبَيْهِ وَمَا أَقْبَلَ مِنْهُ، تِسْعِينَ جِرَاحَةً مَا بَيْنَ ضَرْبَةٍ بِالسَّيْفِ وَطَعْنَةٍ بِالرُّمْحِ

"Ca'fer'in göğsü ile omuzları arasında ve önünde, kılıç veya mızrak yarası olarak doksan yara vardı."[855]

5. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Savaşı Anlatması

Musa ibn Ukbe der ki: Ya'lâ ibn Münye (Ümeyye), Mu'te savaşına katılanların haberini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a bildirmek için onun yanına geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona: '(Şehit edilenlerin hallerini) istersen sen anlat, istersen ben sana anlatayım' buyurdu. Ya'lâ: 'Sen anlat, ey Allah'ın Resulü!' dedi Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bütün olanları ona anlattı. O zaman Ya'lâ: 'Seni hak (din) ile gönderen (Allah')a yemin ederim ki, onların olaylarından söylemedik tek bir harf bile bırakmadın. Gerçekten onların hali, aynen senin bildirdiğin gibiydi' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah benim için yeryüzünü aradan kaldırdı da onların çarpıştıkları savaş meydanını gözlerimle gördüm' buyurdu.

Bu savaşta şehid olanlar şunlardı: Ca'fer, Zeyd ibn Hârise, Abdullah ibn Revâha, Mes'ûd ibn Evs, Vehb ibn Sa'd ibn Ebi Serh, Abbâd ibn Kays, Hârise ibnu'n-Nu'mân, Sürâka ibn Amr ibn Atiyye, Amr ibn Zeyd'in oğulları Ebu Küleyb ile Câbir ve Saîd ibnu'l-Hâris'in oğulları Âmir ile Amr ve daha bir çokları.

İbn İshâk der ki: Abdullah ibn Ebi Bekr, bana Zeyd ibn Erkam'ın şöyle dediğini haber verdi: "Ben, Abdullah ibn Revâha'nın kucağında büyüyen

---

854 Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, (1467)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 7/96'da bu hadisin senedinin ceyyid olduğunu belirtmiştir.

855 Buhârî, Meğazi 44

bir yetim kimse idim. Abdullah ibn Revâha, Mu'te seferine çıktığında beni de devesinin heybesi üzerinde terkisine bindirmişti. Allah'a yemin olsun ki, geceleyin yürürken onun şöyle şiir söylediğini işittim:

إِذَا أَدْنَيْتِنِي وَحَمَلْتِ رَحْلِي ... مَسِيرَةَ أَرْبَعٍ بَعْدَ الْحِسَاءِ

فَشَأْنَكِ فَانْعَمِي وَخَلَاكِ ذَمٌّ ... وَلَا أَرْجِعُ إِلَى أَهْلِي وَرَائِي

وَجَاءَ الْمُسْلِمُونَ وَغَادَرُونِي ... بِأَرْضِ الشَّامِ مُشْتَهَى الثَّوَاءِ

"Ey devem; beni ve yükümü götürürsen eğer, kumluktan sonra dört konak daha ileriye;

Artık sen serbestsin rahat ol, sana hakaret ilişmeyecek. Ben geri ailemin yanına dönmeyeceğim.

Müslümanlar gelip beni geçtiler, Şam'ın bu en son konak yerinde."

İ. ZÂTÜ'S-SELÂSİL SERİYYESİ

Zâtü's-Selâsil, Vâdi'l-Kurâ'nın ilerisindedir. Sülâsil veya Selâsil şeklinde iki türlü de okunur. Medine ile arasında, on günlük bir mesafe vardır. Bu seriyye, hicretin 8. yılının Cemâziyelâhir ayında gerçekleşmiştir.

1. Kudâalıların Medine'ye Saldırmaya Kalkışmaları

İbn Sa'd der ki: Kudaalılardan bir topluluğun Medine'yi kuşatmak üzere toplandıkları haberi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşınca Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Amr ibu'l-Âs (radıyallâhu anh)'ı yanına çağırdı. Onun için beyaz bir sancak bağladı ve bir dem ona siyah bir bayrak verdi. Sonra da onu, Muhacirler ile Ensar'ın ileri gelenlerinden üç yüz kişilik bir birlikle gönderdi. Beraberlerinde otuz at vardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Amr ibnu'l-Âs (radıyallâhu anh)'a; Beliy, Uzre ve Belkayn kabilelerine uğradığında buradaki kimselerin yardımlarını sağlamaya çalışmasını emretti.

Mücahidler, gece yol alıp gündüz gizlendiler. (Aradıkları) topluluğa yaklaştık larında Amr ibnu'l-Âs'a, onların, çok kalabalık oldukları haberi ulaştı. Bunun üze rine Râfı' ibn Mekîs el-Cühenî'yi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderip yardım istedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh'ı iki yüz kişinin başında onlara gönderdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh'a bir sancak verdi. İçlerinde Ebu Bekr (radıyallâhu anh) ve Ömer (radıyallâhu anh)'ın da bulunduğu Muhacirler ile Ensar'ın ileri gelenlerini ona yardıma gönderdi. Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh'a da; Amr ibnu'l-Âs'a katılmasını, onunla birlikte hareket etmesini ve onunla görüş ayrılığına düşmemesini emretti.

Bu İslam birliği, Amr ibnu'l-Âs'ın yanına vardıklarında Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh, (namaz kıldırmak için) mücahidlere imam olmak istedi. Bunun üzerine Amr ibnu'l-Âs: 'Sen bana yardımcı kuvvet olarak gönderildin. Komutan benim' dedi. Bunun üzerine Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh ona itaat etti. Böylece Amr ibnu'l-Âs, (sefer boyunca) Müslümanlara namaz kıldırdı...

Derken yola koyuldular. Kudaalıların memleketini geçip sınırlarına kadar ulaştılar. Buranın sonunda bir düşman topluluğuna rastladılar. Müslümanlar, onların üzerlerine yürüyünce bu topluluk dağılarak kendi yurtlarına kaçtılar. Amr ibnu'-Âs, selâmetle dönüşlerini ve gazalarında olup bitenleri haber vermek üzere Avf ibn Mâlik el-Eşcaî (radıyallâhu anh)'ı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderdi.

İbn İshâk'ın anlattığına göre; müslümanlar, Cüzam kabilerine ait Selsel isimli suyun başında konakladılar, bu sebeple bu sefere "Zâtü's-Selâsil" denilmiştir.

İmam Ahmed'in, Muhammed ibn Ebi Adiyy yoluyla, onun da Davud'dan, onun da Âmir (rh.a)'ten rivayet ettiğine göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zâtü's-Selâsil birliğini, Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh'ı Muhacirlere ve Amr ibnu'l-Âs'ı da bedevî Araplara komutan yaparak gönderdi. Her ikisine de: 'Birbirinize itaat edin' diye buyurdu. Onlara, Bekiroğullarına baskın yapmaları emrolunmuştu. Fakat Amr ibnu'l-Âs gidip Kudaalılara baskın yaptı. Çünkü Bekiroğulları, Amr ibnu'l-Âs'ın dayıları idiler. (Hadisin râvisi) der ki: Derken Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh), Ebu Ubeyde'ye gidip: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) seni bize komutan yapmıştı. Fakat filancanın oğlu ordunun idaresini eline aldı. Senin onun yanında hiçbir yetkin yok!' dedi. Bunun üzerine Ebu Ubeyde: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bize, birbirimize itaat etmemizi emretmişti. Amr ibnu'l-Âs, karşı gelse de ben Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a itaat ederim' diye cevap verdi."[856]

2. Amr ibnu'l-Âs (radıyallâhu anh)'ın Bu Gaza Sırasında Teyemmüm Alması

Ordu komutanı Amr ibnu'l-Âs bu sefer sırasında ihtilam olmuştu. Çok soğuk bir gece olduğu için (boy abdesti almak için) su kullanmaktan korkup teyemmüm yaptı ve arkadaşlarına sabah namazını (teyemmümlü iken) kıldırdı.

856 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/196

(Medine'ye geri döndüklerinde) bu durumu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e haber verdiklerinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Amr! Sen cünüb iken arkadaşlarına namaz mı kıldırdın?!' buyurdu. Amr ibnu'l-Âs, kendisini boy abdesti almaktan alıkoyan şeyi şöyle anlatıp: 'Ben, Yüce Allah'ın: وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا "Kendi kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz ki *Allah size çok merhamet edicidir" (Nisa': 4/29)* kelâmını işitmiştim' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gülümsedi ve ona hiç bir şey söylemedi.[857]

J. HABAT VEYA SEYFU'L-BAHR (=SÎFU'L-BAHR) SERİYYESİ[858]

1. Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh (radıyallâhu anh)'ın Deniz Sahiline Gönderilmesi

Bu seriyyenin komutanı, Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh (radıyallâhu anh) idi. Hafız Ebu'l-Feth Muhammed İbn Seyyidinnâs, "Uyûnu'l-Eser" adlı kitabında bize bu seferin hicretin 8. yılının Recep ayında gerçekleştiğini belirtiyor ki, bana göre, bu ifade yanlıştır. Nitekim bunu Allah'ın izniyle aşağıda anlatacağız:

Bazıları derler ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh (radıyallâhu anh)'ı, içlerinde Ömer ibnu'l-Hattâb (radıyallâhu anh)'ın da bulunduğu Muhacir ve Ensar'dan üç yüz kişinin başında, Cüheynelilerden bir küçük kabilenin yaşadığı deniz sahiline yakın bir yerdeki Kıbliyye'ye gönderdi. Bu yer ile Medine arası, beş gecelik mesafedir.

Bu askeri birlik yolda büyük bir açlıkla karşı karşıya kaldı. (Açlığı gidermek için) Habat (=selem) ağacının yapraklarını yediler. Bu sırada deniz büyük bir balığı sahile atmıştı. Mücahidler onu yediler. Sonra geri döndüler. Düşmanla karşılaşmadılar.

Bu anlatım, tartışma getirir. Çünkü Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerindeki hadiste Câbir (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediği geçmektedir:

---

857 Ebu Dâvud, Taharet 124 (334)'de bu hadisi Amr ibnu'l-Âs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

858 Bu sefer, açlıklarını gidermek için 'Habat' denilen ağacın yapraklarından yedikleri için "Habat Seriyyesi" ve bir müddet denizin kenarında kaldıkları için ise "Seyfu'l-Bahr" (=Deniz kenarı) diye anılmıştır. Bu sefer, Şam'dan gelmekte olan Kureyş kervanını gözetlemek için hazırlanıp sevk edilmişti. Bu seferde, müslüman askerler, şiddetli bir açlığa düştükleri zaman Habat ağacının yaprak ve yemişlerinden yedikleri için, bu orduya "Ceyşu'l-Habat" adı da verilmiştir. Sahabilerin deniz kıyısında ne kadar kaldıkları çeşitli şekilde rivayet olunmuştur. Bir rivayette bir ay, diğer bir rivayette 15 gün, başka bir rivayette 18 gün kaldıkları bildirilmektedir. Bunun arası şöyle uzlaştırılmıştır: Esas itibariyle bulundukları yerde, bir ay kalmışlardır. (ç)

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizi üç yüz kişilik bir süvari birliği ile sefere gönderdi. Komutanımız Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh idi. Kureyş'in kervanını gözetlemek için gidiyorduk. Başımıza büyük bir açlık sıkıntısı geldi. 'Habat' (denilen selem ağacı cinsinden dikenli bir ağacın yapraklarını) yedik. Bundan dolayı bu sefere "Ceyşü'l-Habat" (=Habat Ordusu) denildi.

Derken bir adam (Kays ibn Sa'd ibn Ubâde) üç deve kesti. Sonra üç deve daha kesti. Arkasından üç deve daha kesti. Daha sonra Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh (radıyallâhu anh), ona bunu yapmaktan alıkoydu. Derken deniz, bizim için sahile 'anber'[859] denilen bir balık atıverdi. Biz bunun etini yarım ay (on beş gün) yedik. Balığın yağıyla yağlandık ve nihayet vücutlarımız semizleşti, gücümüz yerine geldi. Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh, balığın kaburga kemiklerinden ikisini alıp (diktirdi). Askerler arasındaki en uzun boylu kimseyi ve en yüksek deveyi aradı. Adamı devenin üzerine bindirerek kemiklerin altından geçirdi. Balığın etinden yol için pastırma hazırladık. Medine'ye döndüğümüzde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip ona bu olayı anlattık. Bunun üzerin Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O, Allah'ın sizler için denizden çıkardığı bir rızıktır. Yanınızda o etten bir parça varsa bize de yediriniz, olmaz mı?' buyurdu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir parça gönderdik. O da onu yedi."[860]

Derim ki: İşte bütün bu anlatılanlar, bu seferin, barıştan ve Hudeybiye umresinden önce yapıldığını gösterir. Çünkü Mekkeliler ile Hudeybiye'de sulh anlaşması yapıldığı andan itibaren onların kervanını gözetlemek mümkün olamazdı. Mekke'nin Fethine kadar devam eden müddet, güvenlik ve barış zamanı idi. Ayrıca "Habat Seriyyesi"nin, biri Hudeybiye barış anlaşmasından önce ve diğeri de Hudeybiye barış anlaşmasından sonra olmak üzere iki defa yapılmış olması ise uzak bir ihtimaldir. Yine doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

2. Bu Olaydaki Fıkhı Hükümler

a. Eğer seferin Recep ayında yapıldığı yolunda verilen tarih doğru ise bu durumda haram ayda savaşmak caizdir. -Allah daha iyi bilir ya- görünen o ki, bu, doğru olmayıp bir yanılgıdır. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in haram ayda savaşa çıktığı, baskın yaptığı ve askeri birlik gönderdiği bilinmemektedir.

---

859 Bu büyük balık, "Anber" denilen balina balığının bir türüdür. Bunun, mavi balina olduğu da söylenmiştir. (ç)

860 Buhârî, Meğâzî 65, Şerike 1, Cihad 124, Sayd 12; Müslim, Sayd 17-21 (1935); Ebu Dâvud, Et'ime 46 (3840)

Müşrikler, Alâ' ibnu'l-Hadramî (radıyallâhu anh) olayında müslümanları Recep ayının başında savaşması konusunda ayıplayıp: 'Muhammed, haram ayı helâl yaptı' demişlerdi. Bunun üzerine Yüce Allah: يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ *"Sana haram ayda savaş yapmayı soruyorlar. De ki: O ayda savaşmak büyük bir günahtır" (Bakara: 2/217)* âyetini indirdi. Bu âyetin, kendisine göre hareket edilmesi vacip olan bir nass tarafından neshedildiği sabit değildir. Ümmet de bunun neshedildiğinde icmâ etmemiştir. Haram aylarda savaş yapmanın haramlığı konusunda: فَإِذَا انسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ *"Haram ayları çıkınca, müşrikleri nerede bulursanız öldürün..." (Tevbe: 9/5)* âyeti delil gösterilmişse de bu âyet bir delil teşkil etmez. Çünkü bu âyette zikri geçen "haram aylar"; Yüce Allah'ın müşriklere yeryüzünde emniyet içerisinde gezip dolaşmak üzere mühlet verdiği "dört tesyîr ayı"dır. Bu ayların başlangıcı, Zilhicce'nin onuncu günü olan büyük hac günü ve sonu ise Rebîulâhir'in onuncu günüdür. İşte pek çok sebepten ötürü âyet hakkında doğru olan yorum tarzı budur. Dolayısıyla bu sebeplerin sıralanacağı yer de burası değildir.[861]

---

861 Mevdudî "Sana haram ayda savaş yapmayı soruyorlar. De ki: O ayda savaşmak büyük bir günahtır" (Bakara: 2/217) âyetini tefsir ederken konuyla ilgili olarak şunları söyler:

"Haram ayda savaş etmekle ilgili sorulan soru, hicret'in ikinci yılında Recep ayında meydana gelen bir olayla ilgilidir.

Hz. Peygamber (s.a) Mekke ile Taif arasında bir bölge olan Nahle'ye sekiz kişilik bir gözcü grubu göndermişti. Onlara düşmanı gözlemelerini ve onların gelecekle ilgili planlarını öğrenmelerini emretmişti. Hz. Peygamber (s.a) onlara savaş izni vermediği halde bu grup, Kureyş'in küçük bir ticaret kervanına saldırmış, bir kişiyi öldürmüş, geri kalanını esir alarak ganimetlerle birlikte Medine'ye getirmişti.

Olayın Recep'in sona erdiği gün mü, yoksa Şaban'ın ilk günü mü meydana geldiği tam bilinmediğinden, saldırının, haram aylardan olan Recep'te mi, yoksa Şaban'da mı olduğu konusunda şüphe uyanmıştı. Bunun sonucunda Kureyşliler ve onların gizli müttefikleri olan yahudilerle, Medine'de müslüman gözüken münafıklar, karşı-propaganda yapmak ve müminler aleyhine konuşmak için ellerine geçen bu fırsatı kaçırmadılar. Şöyle diyorlardı: "Ne kadar da dinlerine bağlı insanlar! Haram ayda bile kan dökmekten sakınmıyorlar." Bu tür itirazlara bu âyet şöyle cevap vermektedir: "Şüphesiz kan dökmek çok kötü bir şeydir. Fakat onların itirazları dayanaksızdır. Çünkü bu söz, on üç yıldan beri sadece Allah'a inandıkları için kendi kardeşlerine en acımasız işkenceleri yapan insanlardan çıkmaktadır. Bunlar sadece, kardeşlerini yurtlarından çıkarmakla kalmamış; Kâbe, kimsenin tekelinde olmadığı halde, onları Kâbe'yi ziyaretten engellemişlerdir. Onların günahı daha büyüktür; çünkü, böyle bir düşmanlık ve kin, iki bin yıldan beri hiç görülmemiştir. Bu nedenle günah listeleri kapkara olan bu zalimler, böyle bir meselede itiraz hakkına sahip değildirler."

Ayrıca bu olay Hz. Peygamber'in (s.a) izni olmaksızın gerçekleşmişti ve İslâm toplumunun birkaç üyesinin sorumsuz bir hareketinden başka bir şey değildi. Bu grup, ganimet ve esirlerle birlikte Medine'ye geldiğinde Hz. Peygamber'in (a.s): "Ben size savaş izni vermemiştim" dediğine ayrıca dikkat edilmelidir. O, ganimetten Beytülmal'ın payı olan beşte biri de kabul etmemiştir. Bu da olayın kanun dışı ve emirlere aykırı bir hareket olduğunu göstermektedir. Diğer müslümanlar da olaydan sorumlu arkadaşlarını suçlamışlardı ve Medine'de onların hareketini onaylayan tek bir mümin bile olmamıştı (Mevdudi, Tefhimu'l-Kur'an, 1/170-171). (ç)

b. Aç kalındığı zaman ağaç yapraklarını yemek caizdir. Yeşil otlar da, bunun gibidir.

c. Düşmanla karşılaştıklarında ihtiyaç duyacakları endişesinden dolayı -her ne kadar muhtaç olsalar da- devlet başkanı veya ordu komutanının, mücahidlere, binek hayvanlarını kesmelerini yasaklaması caizdir. Ordu komutanının, mücahidlere böyle bir şeyi yasaklaması durumunda mücahidlerin bu emre itaat etmeleri gerekmektedir.

d. Deniz hayvanı ölüsünün yenilmesi caizdir.[862] Bu, Yüce Allah'ın: حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ *"Ölü eti ve kan size haram kılınmıştır" (Mâide: 5/3)* âyetinin hükmüne dahil değildir. Çünkü Yüce Allah: أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ *"Bir geçimlik olmak üzere deniz avı ve yiyeceği size helâl kılındı" (Mâide: 5/96)* buyurmaktadır.

---

862 Kur'ân-ı Kerîm'de deniz avının ve denizden elde edilen yiyeceğin helâl olduğu bildirilmiş (Mâide: 5/96; Fâtır: 35/12), Hz Peygamber de deniz hakkında sorulan bir soruya "Onun suyu temiz, meytesi (içinde ölen) helâldir" şeklinde cevap vermiştir (Ebû Dâvûd, "Taharet", 41; Tirmizî, "Taharet", 52). Gerek bu açıklamalar gerekse hakkında özel bir hüküm bulunmayan konularda mubahlığın esas alınması ilkesi suda yaşayan hayvanlarla ilgili hükmün temelini teşkil eder.
1. Balık türleri bütün mezheplere göre helâldir, boğazlama işlemine de gerek yoktur. Şu var ki, Hanefiler'e göre kendiliğinden ölmüş ve su üzerine çıkmış balıklar yenmez. Hanefiler'in bu görüşü sağlık açısından ihtiyatı tercih etmiş olmalarından kaynaklanır. Fakat suyun çok sıcak veya soğuk olmasından, buzlar arasına sıkışmaktan, su içine hapsedilmekten ve suyun çekilmesinden ötürü ölen balıklar kendiliğinden ölmüş sayılmaz, yenebilir. Yine, balık avlamak üzere suya balık otu atıldığında balıklar ele geçirilmeden ölse ve onların bu yüzden öldüğü bilinse, keza kılıç balığı gibi büyük balıklar avlandığında sudan çıkmadan başına sert bir cisim vurularak öldürülse, yenebilir.
2. Balık türü dışında kalan (midye, kurbağa, yengeç gibi) su hayvanlarını yemek Hanefiler'e göre helâl değildir. Diğer üç mezhebe göre ise, sadece suda yaşayan her türlü hayvan -kendiliğinden ölmüş bile olsa- yenebilir, helâldir. Şafiî mezhebinde, Hanefiler'in paralelinde bir görüş ile su hayvanlarından eti yenen kara hayvanlarına benzeyenleri helâl, eti yenmeyen kara hayvanlarına benzeyenleri haram sayan bir görüş de vardır.
Hanefiler Mâide sûresinin 3. âyetinde geçen "meyte" lafzını mutlak şekilde yorumlamışlar, ayrıca balık dışındaki türleri "habâis" (iğrenç şeyler) kapsamında kabul etmişlerdir. Fakihlerin çoğunluğu Mâide sûresinin 96. âyetindeki "deniz avı" ifadesinin umumunu (kapsamlı oluşunu) esas almışlar ve ayrıca Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in "Denizin suyu temiz, ölüsü helâldir" (Ebû Dâvûd, "Taharet", 41; Tirmizî, "Taharet", 52) anlamındaki hadisine dayanmışlardır.
Hem karada hem suda yaşayan kurbağa, kaplumbağa, yengeç, yılan, timsah gibi hayvanlar hakkında üç görüş vardır: Hanefiler'e ve Şâfiler'e göre bunları yemek helâl değildir. Mâlikiler'e göre bu tür hayvanlar yenebilir, helâldir. Hanbelîler'e göre timsah, kurbağa ve yılanın yenmesi helâl değildir, diğerleri yenebilir. Ancak bunlardan, akıcı kanı olan (kaplumbağa, su aygırı gibi) hayvanlar için boğazlama işlemi gerekir, akıcı kanı olmayanlar için boğazlama da gerekmez. Yengecin akıcı kanı olmamakla beraber mezhepte yaygın görüş, herhangi bir yerini keserek boğazlama yerine geçecek bir işlemin (tezkiye) yapılması gerektiği yönündedir. Ahmed b. Hanbel'den ise tezkiye gerekmediği rivayet edilmiştir. (ç)

Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh), Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) ile sahabeden bir grubun; 'deniz avını, denizden avlanılan avdır ve deniz yiyeceğini de, denizde ölen hayvandır' diye tefsir ettikleri sahih olarak rivayet edilmiştir.[863]

Yine "Sünen"de Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan merfû ve mevkuf olarak şu rivayet nakledilmiştir:

أُحِلَّتْ لَنَا مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ فَأَمَّا الْمَيْتَتَانِ فَالْحُوتُ وَالْجَرَادُ وَأَمَّا الدَّمَانِ فَالْكَبِدُ وَالطِّحَالُ

"Bize, iki ölü ile iki kan helâl kılındı. İki ölü, balık ve çekirgedir. İki kan ise ciğer ve dalak kanıdır."[864]

Bu hadis, hasendir. Bu mevkuf hadis, merfû hükmündedir. Çünkü sahabinin "Bize helâl kılındı..." veya "haram kılındı..." demesi, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in helâl kılmasına veya haram kılmasına dayanır.

Eğer denilirse ki: Sahabiler bu olayda zorunlu kalmışlardı. Bundan dolayı onu yemeyi düşündüklerinde: "O leştir, ölü hayvan etidir" dediler ve: "Biz, Allah Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elçileriyiz ve darda kalmış bulunuyoruz" dediler ve sonra da onu yediler. İşte bu, eğer o etten uzak kalmaları mümkün olsaydı yemeyeceklerine bir delildir.

Cevap: Doğrusu onlar darda kalmışlardı. Fakat Yüce Allah onlara en temiz ve en helalinden bir rızık hazırladı. Çünkü onlar, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geri döndüklerinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara: 'Onun etinden yanınızda bir parça kaldı mı?' buyurdu. Sahabiler de: 'Evet, (var)' dediklerinde, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de o etten yedi ve sonra da: 'Bu, şüphesiz Yüce Allah'ın sizin için gönderdiği bir rızıktır' buyurdu. Eğer bu et, darda kalanların rızkı olsaydı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zorunlu olmadığı o vakitte ondan yemezdi.

Sonra şu da var: Eğer mücahidlerin bu etten yemeleri zaruretten dolayı olsaydı; sahabilerin onun yağıyla yağlanmaları, elbiselerini ve vücutlarını murdar kılmaları nasıl caiz olurdu?! Hem Fakihlerin/İslam Hukukçularının birçoğu doyuncaya kadar ölü hayvan eti yemeyi caiz saymazlar; ancak ölmeyecek kadar yemeyi caiz görürler. Halbuki seriyyeye katılanlar, güç ve kuvvetleri yerine gelip vücutları semirecek kadar ondan yemişlerdi, yol için azık da hazırlamışlardı.

863 Beyhakî, Sünen, 9/254; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 9/529 (ç)
864 İbn Mâce, Et'ime 31 (3314)

Eğer denilirse ki: Sözkonusu bu olay, bu hayvan deniz içerisinde ölmüş ve deniz onu, ölü iken sahile atmış olsaydı ancak o zaman sizin için bu konuda bir delil olabilirdi. Bilinen o ki; böyle bir ihtimal mümkün olduğu gibi, balık diri iken denizin çekilmesi sonra da sudan ayrı kaldığından ötürü ölmüş olması ihtimali de mümkündür. Bu ise hem balığın boğazlanması ve hem de deniz hayvanının boğazlanması demektir. Bu ihtimali ortadan kaldırmak hiçbir şekilde mümkün değildir. Nasıl olabilir ki! Çünkü hadisin bazı rivayetlerinde: فَجَزَرَ الْبَحْرُ عَنْ حُوتٍ كَالظَّرِبِ "Deniz, bir tepeciğin üzerinden çekildiği gibi balıktan çekildi"[865] ifadesi yer almaktadır.

Cevap: Bu, uzak bir ihtimal olmakla beraber hemen hemen harikulade bir olay şeklinde meydana gelebilir. Çünkü böyle bir hayvan diri olduğu zaman deniz kıyısında değil denizin ortasında ve dalgalar arasında bulunur, oradan ayrılıp karaya yaklaşmaz. Ayrıca bu ihtimal de meseleyi çözmeye yeterli gelmemektedir. Çünkü bir hayvanın ölüm sebebi hakkında: 'Acaba bu sebep hayvanı mubah kılan bir sebep midir, yoksa mubah kılmayan bir sebep midir?' diye şüpheye düşülse bu hayvan(ın etini yemek) helal olmaz. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), okla vurulduktan sonra su içerisinde bulunan av hayvanı hakkında:

وَإِنْ وَجَدْتَهُ غَرِيقًا فِي الْمَاءِ فَلَا تَأْكُلْهُ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي الْمَاءُ قَتَلَهُ وَسَهْمُكَ

"Eğer su içerisinde boğulmuş olarak bulursan onu yeme. Çünkü sen, onu suyun mu, yoksa attığın okun mu öldürdüğünü bilemezsin"[866] buyurmuştur. Şu halde, deniz hayvanı denizde öldüğünde haram olsaydı mubah olmazdı. Bu konuda ilim adamları arasında bir görüş ayrılığı olduğu bilinmemektedir.

Diğer taraftan bu naslar, mubah kabul edenleri destekler mahiyette olmasaydı bile sahih bir kıyas onları desteklerdi. Şöyle ki: Ölü hayvan eti, bünyesinde suları, artıkları ve pis kanı toplamış olması sebebiyle haram kılınmıştır. Boğazlama, bu kanı ve artıkları giderdiği içindir ki hayvanın helâl olmasına sebep teşkil etmektedir. Yoksa ölüm, haram kılma sebebi değildir. Çünkü başka şeylerle olduğu gibi, boğazlamayla da meydana gelmektedir. Eğer boğazlamanın hayvanda gidereceği kan ve artıklar mevcut değilse sırf ölümden dolayı hayvan(ın eti) haram olmaz.

Ayrıca çekirgede olduğu gibi, helâl olması için boğazlama da şart değildir. Bundan dolayı sinek, arı ve benzerleri gibi akıcı kana sahip olmayan hayvanlar ölüm sebebiyle murdar olmazlar.

865 İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 7/680. Yalnız bu rivayete vakıf olamadım.
866 Müslim, Sayd 6-7 (1929)

İşte balık da, bu grupta yer almaktadır Çünkü balık öldüğü zaman bünyesinde kan ve artık barındıran bir hayvan olsaydı, boğazlama dışındaki bir ölümle helal olmazdı. Ayrıca balığın, suyun içerisinde ölmesiyle dışında ölmesi arasında bir fark bulunmazdı. Bilindiği üzere; balığın karada ölmesi, denizde öldüğü zaman haram olacağı görüşünü savunanlara göre haramlığını gerektiren bu artıkları gidermemektedir. Eğer bu konuda naslar mevcut olmasaydı, bu kıyâs gerçekten yeterli olurdu. Yine doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

e. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yaşadığı dönemde meydana gelen olaylarda, ictihad yapmak caizdir ve kendisi de ictihad yapılmasını kabul etmiştir. Fakat bu durum, ictihada mecbur kalındığı zamanda ve nassa müracaat mümkün olmadığı hallerde olabilir.

Nitekim Ebu Bekr (radıyallâhu anh) ile Ömer (radıyallâhu anh), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzurunda bir kısım olaylar hakkında ictihadda bulunmuşlar ve görüşlerini açıklamışlardır. Pey gamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onların bu davranışlarını kabullenmiştir. Fakat bu ictihadlar ancak belli ve cüz'î bir kısım hükümlerde olmuş, umumi hükümlerde ve şeriatın genel prensiplerinde olmamıştır. Çünkü hiçbir sahabî kesinlikle Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzurunda umumi ve şeriatın genel prensiplerinde ictihad yapma gibi bir davranışta bulunmamıştır.

ON BİRİNCİ BÖLÜM:
MEKKE'NİN FETHİ VE SONRASI

A. MEKKE'NİN FETHİ

1. Büyük Fetih

Büyük fetih; Allah'ın kendisiyle dinini, Resulü'nü, ordusunu, güvenilir taraftarını yücelttiği ve yine kendisiyle, alemlere hidayet sebebi kıldığı evini (Kabe'yi) ve beldesini kâfirlerin ve müşriklerin ellerinden kurtardığı bir fetihtir.

Bu öyle bir fetihtir ki; göktekiler onunla müjdelenmiş, izzetinin ipleri İkizler Burcu'nun omuzlarına bağlanmış ve bu sebeple insanlar gruplar halinde Allah'ın dinine girmişlerdir. Yeryüzü bunun sebebiyle aydınlanmış ve parlamıştır.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), İslâm alayları ve Rahman orduları ile hicretin 8. yılının Ramazan ayının onuncu günü geçtikten sonra fetih için yola çıktı. Medine'de, Ebu Ruhm Külsûm ibn Husayn el-Gıfârî'yi yerine vekil bıraktı. İbn Sa'd ise, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Abdullah ibn Ümmü Mektûm'u yerine vekil bıraktığını söylemiştir.

2. Kureyşliler'in Hudeybiye Barış Anlaşmasını Bozmaları

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i bu fethe sürükleyen ve yönelten sebep; siyer, meğazî ve tarih âlimlerinin imamı Muhammed ibn İshâk ibn Yesâr'ın kaydettiğine göre şu idi:

Bekir ibn Abdumenât ibn Kinâneoğulları, (Hudeybiye barış anlaşmasına göre Resulullah'ın müttefiki olan) Huzaâlılara saldırmışlardı. Huzâalılar, 'Vetîr' denilen bir su kenarında yaşıyorlardı. Bekiroğulları, bir gece Huzâalılara baskın yapıp onlardan bazılarını öldürmüşlerdi. Bekiroğullarını bu işe yönelten şu olaydı:

Hadramîoğullarından Mâlik ibn Abbâd adındaki bir adam, ticaret yapmak üzere yola çıkıp Huzâalıların yurtlarının ortasına vardığında Huzâalılar ona baskın yapıp onu öldürmüşler ve mallarını almışlardı. Bekiroğulları ise buna karşılık Huzâalılardan bir adama saldırıp onu öldürmüşlerdi.

(Cahiliye döneminde) Huzâalılar, Esvedoğullarına saldırıp onlardan Selmâ, Külsûm ve Züeyb'i Harem sınırlarını belirten taşların yanındaki Arafat'ta öldürmüşlerdi. Bütün bunlar, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, peygamber olmasından önce gerçekleşmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamber olarak gönderilip İslâm geldiğinde onların araları ayrıldı. Çünkü insanlar artık, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve İslam'la meşgul oluyorlardı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Kureyş arasında Hudeybiye anlaşması gerçekleştiğinde "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in anlaşma ve sözleşmesine girmek isteyen serbesttir; Kureyş'in anlaşma ve sözleşmesine girmek isteyen de serbesttir" şartı konulmuştu. Bunun üzerine Bekiroğulları Kureyş'in anlaşma ve sözleşmesine; Huzâalılar ise Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in anlaşma ve sözleşmesine girdiler.

Barışın uygulamaya konulmasını fırsat bilen Bekiroğulları, Huzâalılardan eski öclerini almak istediler. Bunun üzerine Nevfel ibn Muaviye ed-Dîlî, Bekiroğullarından bir topluluğun başında çıkıp Vetîr suyu başındaki Huzâalılara bir gece baskını düzenledi ve onlardan bazılarını öldürdüler. Karşılıklı mızraklaşıp çarpıştılar. Kureyşliler bu sırada Bekiroğullarına silah yardımında bulundular. Bazı Kureyşliler gece karanlığından yararlanıp (Huzaalılara karşı) Bekiroğullarıyla birlikte savaşa katıldılar.

İbn Sa'd, Kureyş'ten Bekiroğullarına yardıma giden kimselerin adlarını şöyle zikretmektedir: Safvân ibn Ümeyye, Huveytıb ibn Abduluzzâ, Mikrez ibn Hafs.

Sonuç itibariyle Huzâalıları Harem'e kadar sürdüler. Harem sınırına ulaştıklarında Bekiroğulları: 'Ey Nevfel! Biz, Harem'e girmişiz! İlahından kork, ilahından!' dediler. Nevfel ise: 'Bugün ilâh milâh yok! Ey Bekiroğulları! Öcünüzü alınız. Ömrüme yemin ederim ki, sizler, hacıları Harem'de soyup dururdunuz da şimdi orada öcünüzü almayacak mısınız?' şeklinde çok ağır bir söz söyledi.

Huzâalılar Mekke'ye girdiklerinde, Büdeyl ibn Verkâ el-Huzâî ile kendilerinin dostları olan Râfi' adındaki bir adamın evine sığındılar. Bunun üzerine Amr ibn Sâlim el-Huzâî yola çıkıp Medine'ye geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önünde durdu. Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescitte sahabilerinin arasında oturuyordu. Amr ibn Sâlim el-Huzâî, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e hitaben şu şiiri okudu:

يَا رَبِّ إِنِّي نَاشِدٌ مُحَمَّدَا   حِلْفَ أَبِينَا وَأَبِيهِ الأَتْلَدَا

قَدْ كُنْتُمْ وَلَدًا وَكُنَّا وَالِدَا   ثُمَّتَ أَسْلَمْنَا وَلَمْ نَنْزِعْ يَدَا

فَانْصُرْ هَدَاكَ اللهُ نَصْرًا أَبَدَا   وَادْعُ عِبَادَ اللهِ يَأْتُوا مَدَدَا

فِيهِمْ رَسُولُ اللهِ قَدْ تَجَرَّدَا   أَبْيَضَ مِثْلَ الْبَدْرِ يَسْمُو صُعُدَا

إِنْ سِيمَ خَسْفًا وَجْهُهُ تَرَبَّدَا   فِي فَيْلَقٍ كَالْبَحْرِ يَجْرِي مُزْبِدَا

إِنَّ قُرَيْشًا أَخْلَفُوكَ الْمَوْعِدَا   وَنَقَضُوا مِيثَاقَكَ الْمُؤَكَّدَا

وَجَعَلُوا لِي فِي كَدَاءَ رَصَدًا وَ   زَعَمُوا أَنْ لَسْتُ تَدْعُو أَحَدَا

وَهُمْ أَذَلُّ وَأَقَلُّ عَدَدَا   هُمْ بَيَّتُونَا بِالْوَتِيرِ هُجَّدَا

وَقَتَلُونَا رُكَّعًا وَسُجَّدَا

"Rabbim! Ben, Muhammed'e hatırlatırım. Babamızla O'nun babası arasın daki eski ittifakı.

O zaman sizler oğul ve biz ise baba idik;
Sonra müslüman olduk, sana yardım etmekten el çekmedik.
Yardım et, -Allah seni hidayetten ayırmasın- ebedî bir yardım!
Allah'ın kullarını çağır; imdadımıza yetişsinler.
Allah'ın Resulü onların içerisinde kılıcını sıyırmış,
Boyuna yükselen dolunay gibi bembeyaz.
Uğradığı zulümden dolayı yüzü renkten renge girmiş,
Büyük ordunun başında, denizler gibi köpükler saçarak geliyor.
Kureyşliler sana verdikleri sözde durmadılar.
Seninle yaptıkları sağlam anlaşmadan caydılar.
Beni Mekke'nin aşağı tarafında gözetlemeye başladılar,
Senin hiç kimseyi çağırmayacağını sandılar.
Onlar sayıca çok zelil ve çok az kimselerdir.
Bize Vetir'de uykuda iken geceleyin bize baskın yaptılar.
Rükû ve secde halinde iken bizi öldürdüler!"

Amr ibn Sâlim el-Huzâî: 'Biz müslüman olduğumuz halde öldürüldük' demek istiyordu. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona: 'Ey Amr ibn Sâlim! Sana yardım edilecek!' buyurdu. Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a bir bir bulut gösterildi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu bulut, Kâ'boğullarına yardım edileceğine işarettir' buyurdu.[867]

Daha sonra Büdeyl ibn Verkâ, Huzâalılardan bir toplulukla (Mekke'den) çıkıp geldiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzurunda durdular. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; başlarına gelenleri ve Kureyşlilerin, Bekiroğullarını nasıl desteklediklerini anlattılar. Sonra Mekke'ye geri döndüler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilerine: 'Ebu Süfyan, anlaşmayı sağlamlaştırmak ve barış süresini uzatmak için yanınıza gelmek üzere galiba' buyurdu.[868]

3. Ebu Süfyan'ın Aracılığı

Büdeyl ibn Verkâ, arkadaşlarıyla birlikte (Mekke'ye doğru) yoluna devam ediyordu.. Usfan'a vardıklarında (orada) Ebu Süfyân ibn Harb ile karşılaştılar. Kureyşliler, onu, yaptıkları şeyin sonucundan korktuklarından anlaşmayı sağlamlaştırması ve barış süresini uzatması için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e göndermişlerdi.

Ebu Süfyân, Büdeyl ibn Verkâ ile karşılaştığında onun Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gittiğini düşünerek: 'Ey Büdeyl! Nereden geliyorsun?' Büdeyl: 'Şu sahilde ve vadi içlerinde bulunan Huzâalılara gitmiştim' dedi. Ebu Süfyân: 'O halde Muhammed'in yanına gittin mi?' diye sordu. Büdeyl: 'Hayır' dedi.

Büdeyl, Mekke'ye doğru yola koyulduğunda Ebu Süfyân: 'Eğer Büdeyl Medine'den geliyorsa hayvanı muhakkak hurma çekirdeği yeminden yemiş olmalı' diye düşünerek Büdeyl'in devesinin dışkısını alıp ezdi. İçinde hurma çekirdeği olduğunu gördü. Bunun üzerine Ebu Süfyân: 'Allah'a yemin ederim ki, Büdeyl, Muhammed'in yanından geliyor' dedi.

Sonra Ebu Süfyan yola koyulup Medine'ye vardı. Kızı Ümmü Habîbe'nin evine gitti. Oturmak için Allah Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yatağına

---

867 Beyhakî, Delâil, 5/5-7'de bunu İbn İshâk yoluyla Zührî yoluyla Urve ibnu'z-Zübeyr yoluyla Misver ibn Mahreme (radıyallâhu anh) ile Mervân ibnu'l-Hakem (rh.a)'ten rivayet etmiştir. Bu hadisin senedi, hasendir. Belâzûrî, Futûhu'l-Buldân, s. 51'de bunun bir kısmını Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 7/593'de bu hadisi Bezzâr'a dayandırdıktan sonra: 'Bu hadisin senedi, Hasen mevsuldür' demiştir. Sonra da bu hadisi mürsel olarak rivayet etmiştir.

868 İbn Kesîr, Bidâye, 2/732'de geçtiğine göre İbn İshâk bunu Abdullah ibn Ebi Seleme'den mürsel olarak rivayet etmiştir.

doğru ilerleyince Ümmü Habîbe yatağı katlayıp ondan uzaklaştırdı. Ebu Süfyân bunu görünce: 'Kızım! Beni bu yataktan mı esirgedin, yoksa onu mu benden esirgedin?' diye sordu. O da: 'Hayır, bu, Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yatağıdır. Sen ise pis bir müşriksin' diye cevap verdi. Ebu Süfyân: 'Allah'a yemin ederim ki, benden sonra sana bir kötülük bulaşmış' dedi.

Sonra Ebu Süfyân çıkıp Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına vardı ve onunla konuştu. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona hiçbir cevap vermedi. Ebu Süfyân, sonra Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'ın yanına varıp kendisi için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile konuşmasını söyledi. Ebu Bekr (radıyallâhu anh): 'Ben bunu yapamam' dedi. Sonra Ömer ibnu'l-Hattâb (radıyallâhu anh)'ın yanına gidip (bu meseleyi) onunla konuştu. Ömer (radıyallâhu anh): 'Ben, sizin için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den şefaat mı dileyeceğim?! Allah'a yemin ederim ki, başkasını bulamasam bile onunla size karşı savaşırım!' dedi. Bunun üzerine Ebu Süfyân, Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh)'ın evine gitti. Fâtıma da oradaydı. Hasan o sırada henüz bir çocuktu ve önlerinde emekleyip duruyordu. Ebu Süfyân: 'Ey Ali! Şu topluluk içinde akrabalık yönünden bana en yakın olan kişi sensin. Ben (buraya) bir iş için gelmiş bulunuyorum. Hiçbir şey elde edemeden, geldiğim gibi geri dönmeyeyim! Benim için Muhammed'e rica et!' dedi. Ali (radıyallâhu anh): 'Ey Ebu Süfyan! Allah, senin iyiliğini versin! Vallahi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hakkında konuşamayacağımız bir şeye karar vermiş durumdadır' dedi. Bunun üzerine Ebu Süfyân, Fâtıma'ya dönerek: 'Şu oğlun (Hasan)a emretsen de iki taraf arasında himayeci olsa, böylece dünyanın sonuna kadar Arapların efendisi olsa, olmaz mı?' dedi. Fâtıma: 'Vallahi, benim bu oğlum, ne halk arasında himayeci olacak yaşa gelmiştir ve ne de herhangi bir kimse Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı himayeci olabilir' dedi.

Ebu Süfyân, Ali'ye dönerek: 'Ey Ebu'l-Hasan (=Hasan'ın babası)! Ben, işlerimin çok zorlaştığını görüyorum. Sen bana bir tavsiyede bulun' dedi. Ali (radıyallâhu anh): 'Vallahi, ben, senin için yararlı olacak bir şey bilmiyorum. Ama sen, Kinâneoğullarının ulu kişisisin. Kalk, iki taraf arasında himayeci olduğunu açıkla, sonra da yurduna dönüp git' dedi. Ebu Süfyân: 'Bunun bana bir fayda sağlayacağını sanıyor musun!' diye sordu. Ali (radıyallâhu anh): 'Hayır, vallahi bir faydası olacağını pek sanmıyorum. Fakat senin için bundan başka bir yol da yok' diye cevap verdi.

Bunun üzerine Ebu Süfyân, mescidde ayağa kalkıp: 'Ey insanlar! Haberiniz olsun ki, ben, her iki taraf arasında himayeci oluyorum' dedi. Sonra devesine binip (Mekke'ye) gitti.

Ebu Süfyân, Kureyşlilerin yanına vardığında, onlar 'Ne haber var?' diye sordular. Ebu Süfyân: 'Muhammed'in yanına vardım, onunla konuştum. Vallahi bana hiçbir cevap vermedi. Sonra Ebu Kuhâfe'nin oğlu (Ebu Bekr'in yanı)na gittim, ondan da bir hayır bulamadım. Sonra Ömer ibnu'l-Hattâb'a gittim, onu baş düşman buldum. Sonra Ali'ye gittim. Onu kavmin en yumuşağı buldum. Ali bana bir yol gösterdi, ben de onu yaptım. Vallahi, bu yaptığım şeyin bana bir faydasının olup olmadığını bilmiyorum' dedi. Kureyşliler: 'O sana ne tavsiye etti?' diye sordular. Ebu Süfyân: 'Bana, her iki taraf arasında himayeci olduğumu açıklamamı söyledi. Ben de öyle yaptım' dedi. Kureyşliler: 'Muhammed bunu geçerli gördü mü?' dediler. Ebu Süfyân: 'Hayır' dedi. Bunun üzerine Kureyşliler: 'Yazıklar olsun sana! Vallahi, adam seninle oyun oynamaktan başka bir şey yapmamış!' dediler. Ebu Süfyân da: 'Hayır, fakat bundan başka da yapacak bir şey bulamadım' dedi.

4. Müslümanların Savaşa Hazırlık Yapmaları

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) müslümanlara yol için hazırlık yapmalarını emretti. Ailesine de kendisi için hazırlık yapmalarını bildirdi.

Ebu Bekr (radıyallâhu anh), kızı Âişe'nin yanına vardığında onun Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yol hazırlıklarıyla meşgul olduğunu gördü. Ona: 'Ey kızım! Bu hazırlıkları yapmanı sana Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) mi emretti?' dedi. Âişe (radıyallâhu anhâ): 'Evet' deyip hazırlığına devam etti. Ebu Bekr (radıyallâhu anh): 'Sence nereye gitmek istiyor olabilir?' diye sordu. Âişe (radıyallâhu anhâ): 'Hayır, vallahi bilmiyorum' diye cevap verdi.

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), müslümanlara, Mekke'ye doğru gideceklerini söyledi. Dolayısıyla da onlara iyi hazırlık yapmalarını emretti. Sonra da şöyle dua etti:

اللَّهُمَّ خُذِ الْعُيُونَ وَالأَخْبَارَ عَنْ قُرَيْشٍ حَتَّى نَبْغَتَهَا فِي بِلادِهَا

"Allah'ım! Yurtlarına ansızın varabilmemiz için Kureyşlilerin casuslarını ve habercilerini (bizden) uzak eyle."

Müslümanlar hazırlıklarını sürdürdüler.

5. Hâtıb'ın, Mekke'ye Sefer Yapılacağını Kureyşlilere Haber Vermeye Kalkışması

Bu sırada Hâtıb ibn Ebi Beltea, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendilerinin üzerine yürüdüğünü haber vermek için Kureyşlilere bir mektup yazdı. Mektubu bir kadına verdi. Bu mektubu Kureyşlilere ulaştırması için ona bir ücret ödedi. Kadın, mektubu başında saç örgülerinin arasına sakladı. Sonra da bu şekilde (Mekke'ye doğru) yola koyuldu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, Hâtıb'ın yaptığı şey hakkında gökten haber ulaştı. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ali (radıyallâhu anh) ile Zübeyr (radıyallâhu anh)'ı gönderdi.

İbn İshak'ın dışındakiler; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Ali, Mikdâd ve Zübeyr'i gönderdiğini söylemişlerdir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Hemen gidin! 'Hâh' bahçesine vardığınızda, berabe rinde Kureyşlilere bir mektup götüren bir kadını hayvanı üzerinde bulacaksınız' buyurdu.

Ali (radıyallâhu anh) ile Zübeyr (radıyallâhu anh) hemen atlarını koşturup gittiler. Sözkonusu yerde kadını buldular ve onu hayvanından indirdiler. Ona: 'Beraberindeki mektup nerede?' diye sordular. Kadın: 'Benim yanımda mektup yok' dedi. Eşyasını aradılar, fakat bir şey bulamadılar. Bunun üzerine Ali (radıyallâhu anh), kadına: 'Allah'a yemin ederim ki, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hiçbir zaman yalan söylememiştir, biz de yalan söylemiyoruz! Vallahi, ya mektubu çıkarı(p veri)rsin, ya da seni soyacağız!' dedi. Kadın, Ali (radıyallâhu anh)'ın ciddi olduğunu görünce: 'Yüzünü çevir' dedi. O da yüzünü çevirdi. Kadın, saç örgülerini açıp arasından mektubu çıkarttı ve mektubu onlara verdi. Onlar da mektubu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a getirdiler. Baktılar ki mektup, Hâtıb ibn Ebi Beltea tarafından Kureyşlilere yazılmış ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onlar üzerine yürümekte olduğunu haber veriyor.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hemen Hâtıb'ı çağırtıp ona: 'Ey Hâtıb! Bu nedir?' diye sordu. Hâtıb: 'Ey Allah'ın Resulü ! Hakkımda hüküm vermekte acele etme. Allah'a yemin ederim ki, ben, Allah'a ve Resulü'ne iman etmiş bir kimseyim. Ben dinimden dönmedim ve dinimi değiştirmedim. Ben, Kureyşliler arasında yaşayan bir kimseydim, onlardan değildim. Benim onlar arasında ailem, akrabalarım ve çocuklarım var. Benim, Kureyşlilerle onları himaye edecek bir akrabalık bağı da yok. Senin yanında bulunanların ise orada kendilerini koruyacak akrabaları var. Böyle yapmakla, onların yanında bir destek kazanıp bu sayede akrabalarımı himaye etmelerini istedim' dedi.

Bunun üzerine Ömer ibnu'l-Hattâb: 'Ey Allah'ın Resulü! Bana izin ver de, şunun boynunu vurayım! Bu adam, Allah'a ve Resulü'ne hainlik etmiştir, münafıklık yapmıştır!' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا ، وَمَا يُدْرِيكَ يَا عُمَرُ ؟ لَعَلَّ اللهَ قَدِ اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ ، فَقَالَ:
"اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ"

'O, Bedir savaşına katılmıştır. Ey Ömer! Ne biliyorsun, belki de Allah, Bedir savaşına katılmış olanlara bakıp: 'İstediğinizi yapın. Ben sizi bağışlamışımdır' buyurmuştur' dedi. Bunun üzerine Ömer (radıyallâhu anh)'ın gözleri doldu ve: 'Allah ve Resulü, doğruyu en iyi bilendir' dedi.[869]

6. Medine'den Yola Çıkış

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) oruçlu olarak (Medine'den) yola çıktı. Müslümanlar da oruçlu idiler. Kudeyd'e -burası bugün insanların (kaf harfi ile) Kudeyd قُدَيد dedikleri yerdir- vardıkları zaman Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) (orada) orucunu açtı. Müslümanlar da onunla birlikte orucunu açtılar.[870]

Sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Merruzzahrân'da konaklayıncaya kadar yola devam etti. Burası Mer vadisidir.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında on bin kişi bulunuyordu.

Yüce Allah, (bu seferden) Kureyşlilerin haber almasını engellemişti. Kureyşliler, korku ve bekleyiş içindeydiler. Ebu Süfyân ibn Harb çıkıp haber toplamaya çalışıyordu. Onunla birlikte Hakîm ibn Hizâm ile Büdeyl ibn Verkâ da, haber top lamaya çalışıyordu.

(Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mekke'yi fethinden önce) Abbas (radıyallâhu anh), çoluk çocuğuyla birlikte müslüman ve muhacir olarak (Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in geldiği yöne doğru) yola çıktı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Cuhfe'de karşılaştı. Daha önce karşılaştığı da söylenmiştir.

---

869 Buhârî, Tefsiru Sure-i Mümtehine 1, Cihad 141, 195, Meğazi 9, 47, İsti'zan 23, İstitabetu'l-Mürteddin 9; Müslim, Fezailu's-Sahabe 161 (2494)'de bunu Ali (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Hatıb, Muhacirlerden ve Bedir gazvesine katılanlardandı. Hatıb, hicretin 6. yılında Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından Mısır Mukavkıs'ına elçi olarak gönderilmiş, orada beş gün kalmış, bir takım hediyelerle dönüp gelmiştir. Hz. Ebu Bekr'in halifeliği döneminde Mısır'a gönderilmiş ve Mısırlılarla barış anlaşması yapmış, bu anlaşma hicretin 20. yılına kadar devam etmiştir. Hicretin 30. yılında Hz. Osman zamanında vefat etmiş olup cenaze namazını Hz. Osman kıldırmıştır. (ç)

870 Buhârî, Meğazi 47; Müslim, Sıyam 88 (1113)'de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Yolcu olan kimsenin, yolculuktan dolayı orucu terk etmesine ruhsat verilmiştir. Gece niyetlendiği orucu tutarken gündüzleyin yola çıkmak durumunda kalan kimse, orucunu bozması durumunda kefaret gerekmez. Bununla birlikte yolcu olan kimsenin, eğer gerçekten bir sıkıntı yoksa ve zarar da görmeyecekse oruç tutması daha faziletli görülmüştür (ç)

7. Ebu Süfyan İbnu'l-Hâris'in Müslüman Olması

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile yolda karşılaşanlar arasında, amcasının oğlu Ebu Süfyân ibnu'l-Hâris ile Abdullah ibn Ebi Ümeyye de vardı. Bu ikisi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le Ebvâ'da karşılaşmışlardı. Biri amcasının ve diğeri de halasının oğlu idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunlarla karşılaştığında, kendilerinden gördüğü eza ve hicivler sebebiyle onlardan yüzünü çevirdi. Bunun üzerine Ümmü Seleme (radıyallâhu anhâ), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Amcanın oğlu ile halanın oğlu, senin için insanların en bedbahtı olamazlar' dedi.

Ebu Ömer (İbn Abdilber)'in anlattığına göre; Ali (radıyallâhu anh), Ebu Süfyân ibnu'l-Hâris'e: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına ön tarafından varıp ona; kardeşlerinin, Yûsuf (a.s.)'a söyledikleri: تَاللّٰهِ لَقَدْ آثَرَكَ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ *"Allah'a yemin olsun ki; Allah, seni bizden üstün kılmıştır. Doğrusu biz sana yaptıklarımızda suçlu idik" (Yusuf: 12/91)* sözünü söyle. Bundan daha güzel bir sözün bulunabilmesi asla mümkün değildir' dedi.

Ebu Süfyân ibnu'l-Hâris de böyle yaptı. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona, (Yusuf (a.s.)'ın): لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ *"Bugün size hiçbir başa kakma ve ayıplama yoktur. Allah sizi bağışlasın. O, merhamet edicilerin en merhametlisidir" (Yusuf: 12/92)* (sözünü söylemek suretiyle)' cevap verdi.

Bunun üzerine Ebu Süfyân ibnu'l-Hâris, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyitler halinde bir şiir söyledi. Şu beyitler o şiirdendir:

لَعَمْرُكَ إِنِّي حِينَ أَحْمِلُ رَايَةً لِتَغْلِبَ خَيْلُ اللَّاتِ خَيْلَ مُحَمَّدِ

لَكَ الْمُدْلِجِ الْحَيْرَانُ أَظْلَمَ لَيْلُهُ فَهَذَا أَوَانِي حِينَ أُهْدَى فَأَهْتَدِي

هَدَانِي هَادٍ غَيْرَ نَفْسِي وَدَلَّنِي عَلَى اللّٰهِ مَنْ طَرَدْتُ كُلَّ مُطْرَدِ

"Ömrüne yemin olsun ki, ben, sancak taşıdığımda, Lât'ın süvarileri Muhammed'in süvarilerini yensin diye;

Geceleyin yola çıkıp yolunu şaşırmış, gecesi kapkaranlık olmuş bir kimse gibiydim.

Şimdiki zamanım ise yolum gösterilip hidayete erdiğim zamandır.

Nefsimden başka bir rehber beni hidayete ulaştırdı. Beni Allah'a yöneltti, her kovulacak yerde kovduğum."

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Süfyân ibnu'l-Hâris'in göğsüne eliyle vurup: أَنْتَ طَرَدْتَنِي كُلَّ مَطْرَدٍ 'Kovulan ve sürülen kimselerle birlikte her kovulacak yere beni sen kovmuştun' buyurdu.[871]

Bundan sonra Ebu Süfyân ibnu'l-Hâris iyi bir müslüman oldu.

Bir rivayete göre de; Ebu Süfyân ibnu'l-Hâris Müslüman olduktan sonra, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den utandığı için hiçbir zaman başını kaldırıp Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bakmamıştır. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu seviyordu. Ona cennete gireceğini haber vermişti.[872] Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onun hakkında: أَرْجُو أَنْ يَكُونَ خَلَفًا مِنْ حَمْزَةَ 'Hamza'ya halef olmasını ümid ediyorum' buyurmuştu.

Vefatı yaklaştığında Ebu Süfyân ibnu'l-Hâris: 'Benim için sakın ağlamayın. Vallahi, müslüman olduğumdan beri hiçbir kötü söz söylemedim' dedi.

8. Merruzzahrân'da Konaklama

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Merruzzahrân'a varıp orada konakladığı zaman yatsı namazının vakti gelmişti. Orduda bulunanlara ateş yakmalarını emretti. Böylece on bin ateş yakıldı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gece nöbetçilerinin başına ise Ömer ibnu'l-Hattâb (radıyallâhu anh)'ı görevlendirdi.

Abbâs (radıyallâhu anh), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in boz katırı Beyzâ'ya binip çıktı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) savaşarak zorla Mekke'ye girmeden önce, Kureyşliler gelip ondan emân istesinler diye haber vermek için Kureyşlilere göndermek üzere bir oduncu veya herhangi bir kimse arıyordu.

Abbâs der ki: Allah'a yemin ederim ki, ben, bu maksatla dolaşırken Ebu Süf yân ibn Harb ile Büdeyl ibn Verkâ'nın sesini işittim. Aralarında konuşuyorlardı. Ebu Süfyân ibn Harb: 'Ben bu geceki kadar çok ateşi ve askeri hiçbir zaman görmedim' diyordu. Büdeyl ise: 'Bunlar, vallahi Huzâalılar! Onları harp ateşi biraraya getirmiş' diyordu. Ebu Süfyân ibn Harb: 'Huzâalıların ateşleri ve askerleri bunlardan daha az ve daha önemsizdir' dedi.

Ebu Süfyân ibn Harb'in sesini tanıdım ve ona: 'Ey Ebu Hanzala!' dedim. O da benim sesimi tanıyıp: 'Ebu'l-Fadl, sen misin?' dedi. Ben de:

871 Hâkim, Müstedrek, 3/43-44'de bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Sonra da: 'Bu hadis, Müslim'in şartına göre sahihtir' demiştir. Zehebî'de ona bu konuda katılmıştır.

872 İbn Hacer, İsâbe, (537)

'Evet' dedim. Ebu Süfyân ibn Harb: 'Annem babam sana feda olsun, ne haber var?' diye sordu. Ben de: 'Bunlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve arkadaşlarıdır. Vallahi, Kureyş'in sabahı pek yaman olacak!' dedim. Ebu Süfyân ibn Harb: 'Annem babam sana feda olsun, bu durumda çare nedir?' dedi. Ben de: 'Vallahi, eğer sana karşı zafer elde ederse muhakkak boynunu vuracaktır. Şu katırın arkasına bin de seni Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götüreyim ve senin için emân dileyeyim' dedim.

Bunun üzerine Ebu Süfyân ibn Harb terkime bindi. Beraberindeki iki arkadaşı dönüp gitti. Ebu Süfyân ibn Harb'ı alıp götürdüm. Müslümanların yaktığı ateşlerden her birinin yanına geldiğimizde, (bize): 'Kim bu?' diye soruyorlardı. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in katırını ve benim de onun üzerinde olduğumu gördüklerinde: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in amcası, O'nun katırına binmiş' diyorlardı. Ömer ibnu'l-Hattâb'ın ateşinin yanından geçerken: 'Kim o?' deyip ayağa kalktı. Hayvanın terkisinde Ebu Süfyan ibn Harb'ı görünce: 'Allah düşmanı Ebu Süfyan! Seni anlaşmasız ve sözleşmesiz olarak ele geçirmeye imkan veren Allah'a hamdolsun' dedi.

Sonra süratle Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına doğru yürüdü. Katırı topukladım. Katır onu geçiverdi. Hemen katırdan inip Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına girdim. Ömer (radıyallâhu anh) da bu sırada Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelip ona: 'Ey Allah'ın Resulü! İşte Ebu Süfyân! Bana izin ver de onun boynunu vurayım!' dedi. Ben de: 'Ey Allah'ın Resulü! Ben onu himayeme aldım' dedim ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geçip oturdum. Ebu Süfyân'ın başını tutup: 'Allah'a yemin ederim ki, bu gece benden başka hiç kimse onunla başbaşa kalmayacak' dedim.

Ömer (radıyallâhu anh), onun hakkındaki isteğinde ileri gidince: 'Ey Ömer! Yavaş ol. Vallahi, eğer (kavmin olan) Adiyoğullarından bir adam olsaydı o zaman böyle demezdin' dedim. Ömer (radıyallâhu anh): 'Ey Abbâs! Yavaş ol. Allah'a yemin ederim ki, babam Hattâb eğer müslüman olsaydı ona senin müslüman oluşuna sevindiğim kadar sevinmezdim. Çünkü biliyorum ki, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de senin müslüman oluşuna sevindiği kadar Hattâb'ın müslüman oluşuna sevinmezdi' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Abbas! Onu senin çadırına götür, sabah olunca onu bana geri getir' buyurdu.

Bunun üzerine Ebu Süfyân ibn Harb'i alıp götürdüm. Sabah olunca onu tek rar Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu görünce: 'Ey Ebu Süfyân! Yazıklar olsun sana. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığını anlama zamanın daha gelmedi mi?' buyurdu.

Ebu Süfyân: 'Annem babam sana feda olsun! Ne yumuşak huylu, ne asil ve ne iyiliksever bir insansın! Yemin olsun ki, Allah ile birlikte O'ndan başka bir ilah olsaydı eğer, şimdiye kadar bir faydası olurdu zannediyorum' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Ebu Süfyân! Yazıklar olsun sana. Benim, Allah'ın Resulü olduğumu anlayacağın vakit daha gelmedi mi?' buyurdu. Ebu Süfyân: 'Annem babam sana feda olsun! Ne yumuşak huylu, ne asîl ve ne iyilik sever bir insansın! Bu konuya gelince, şimdi bile hâlâ içimde bazı kuşkular var' dedi.

Bunun üzerine Abbâs, ona: 'Yazıklar olsun sana! Müslüman ol! Boynun vurulmadan önce Allah'tan başka ilah olmadığını ve Muhammed'in, Allah'ın Resulü olduğunu kabul et' dedi.

Nihayet Ebu Süfyân, hakkı kabul edip şehadet getirdi ve müslüman oldu.

Bu arada Abbâs (radıyallâhu anh): 'Ey Allah'ın Resulü! Ebu Süfyân, övünmeyi çok seven bir adamdır. Ona bir lütufta bulunsan olmaz mı?' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Olur. Kim Ebu Süfyân'ın evine girerse güven içerisinde olur. Kim kapısını kapayıp evinde oturursa o da güven içerisindedir. Kim Mescid-i Haram'a girerse o da güven içerisindedir' buyurdu.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abbâs (radıyallâhu anh)'a, Allah'ın ordusu geçerken görsün diye Ebu Süfyân'ı vadinin en dar yerinde, boğazın yakınında dağın başlangıç yerinde tutmasını emretti. O da böyle yaptı. Kabileler, bayraklarıyla geçiyordu. Her bir kabile oradan geçerken, Ebu Süfyân: 'Ey Abbas! Bu kim?' diye soruyordu. Ben de: 'Süleymliler' diyordum. O zaman Ebu Süfyân: 'Süleymlilerle aramda bir kavga yok' diyordu. Sonra başka bir kabile geçtiğinde Ebu Süfyân yine: 'Ey Abbas! Bunlar kim?' diye soruyordu. Ben de: 'Müzeyneliler' diyordum. Ebu Süfyân: 'Müzeynelilerle aramda bir kavga yok' diyordu. Nihayet kabileler bitti. Geçen kabilelerden bana sormadığı hiçbiri kalmadı. Ben, ona kabileyi söylediğimde, o: 'Benimle bunlar arasında bir kavga yok' diyordu.

Nihayet Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Muhacirler ile Ensar'dan meydana gelen kalabalık bir alay içerisinde geçmeye başladı. Bu askeri birlikte bulunanların her biri zırhlara bürünmüş, gözlerinden başka bir yerleri görünmüyordu. Ebu Süfyân: 'Subhanallah, ey Abbas! Bunlar da kim?' dedi. Ben de: 'Bunlar, Muhacirler ve Ensar'la birlikte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'dir' dedim. Ebu Süfyân: 'Bunlara hiç kimse dayanamaz, hiç kimse güç yetiremez' dedi. Sonra da: 'Vallahi, ey Ebu'l-Fadl! Kardeşinin oğlunun saltanatı bugün pek büyük olmuş!' dedi. Abbâs (radıyallâhu anh): 'Ey Ebu Sü-

fyan! Bu, peygamberliktir!' dedim. Ebu Süfyân: 'Evet, anladım' dedi. Ben de: 'Git, kavmini kurtar' dedim.[873]

Ensar'ın bayrağı, Sa'd ibn Ubâde'de idi. Ebu Süfyân'ın önünden geçerken ona: 'Bugün en büyük savaş günüdür. Bugün (Kabe'de savaşın) helâl kılınacağı gündür. Bugün Allah, Kureyşlileri hor ve hakir kılacaktır!' dedi.[874]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Süfyân'ın hizasına geldiği zaman Ebu Süfyân: 'Ey Allah'ın Resulü! Sa'd'ın ne söylediğini işitmedin mi?' dedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Ne söyledi?' diye sordu. Ebu Süfyân: 'Şöyle şöyle söyledi' diye anlattı. Bunun üzerine Osman (radıyallâhu anh) ile Abdurrahman ibn Avf (radıyallâhu anh): 'Ey Allah'ın Resulü! Biz, Sa'd ibn Ubâde'nin Kureyşlilere saldırıp saldırmayacağından emin değiliz' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Hayır, bugün Kabe'nin şânının yüceltileceği bir gündür. Bugün Allah'ın Kureyşlileri (İslâmiyetle) yücelteceği bir gündür' buyurdu.

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sa'd ibn Ubâde'ye haber göndererek sancağı ondan aldı ve oğlu Kays'a verdi. Sancak, oğlu Kays'ta olunca, Sa'd ibn Ubâde, sancağın kendi elinden çıkmamış sayılacağını düşündü.

Ebu Ömer (İbn Abdilber) der ki: Rivayet edildiğine gore, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sancağı, Sa'd'dan alınca Zübeyr'e vermiştir.

Ebu Süfyân, yürüyüp Kureyşlilerin yanına vardı. En yüksek sesiyle: 'Ey Kureyş topluluğu! İşte Muhammed! Karşısında dayanamayacağınız kadar büyük bir kuvvetle yanı başınıza gelmiş bulunuyor. Kim Ebu Süfyan'ın evine girerse; güvencededir' diye bağırdı.

Bunun üzerine hanımı Hind binti Utbe kalkıp geldi ve kocası Ebu Süfyân'ın bıyığından yakalayıp: 'Şu yağ tulumunu, ince bacaklıyı öldürün! Bu, kavminin ne kötü bir öncüsüdür!' dedi. Ebu Süfyân: 'Yazıklar olsun size! Siz bu tutumunuzla kendinizi aldatmayın. O, sizin karşı koyamayacağınız bir orduyla başucunuza gelmiş bulunuyor. Kim Ebu Süfyan'ın evine girerse güvencededir. Kim Mescid-i Haram'a girerse güvencededir' dedi. Kureyşliler: 'Allah seni kahretsin! Senin evinin bize ne kadar faydası olabilir?' dediler. Ebu Süfyân: 'Kim evine girip kapısını kapatırsa güvencededir. Kim Mescid-i Haram'a girerse o da güvencededir' dedi.

873 İbn Hacer, el-Metâlibu'l-Âliye, (4362)'de bu hadisi uzunca bir şekilde rivayet edip sonra da bunu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) yoluyla İshâk ibn Râhaveyh'in, "Müsned" adlı eserine dayandırmıştır. Sonra da: "Bu hadis, sahihtir" demiştir.
Zehebî, Târîhu'l-İslâm, 1/476'da geçtiğine göre bunu İbn İshâk rivayet etmiştir. Bu hadisin senedinde Hüseyin ibn Abdullah vardır. Bunun hakkında çeşitli sözler söylenmiştir.

874 Buhârî, Meğâzî 48'de bu hadisi Urve (rh.a)'ten mürsel olarak rivayet etmiştir.

Bunun üzerine insanlar, evlerine ve Mescid-i Haram'a gitmek üzere oradan dağıldılar.[875]

9. Mekke'ye Yürüyüş

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yürüyüp Mekke'ye yukarı tarafından girdi. Burada Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) için bir çadır kuruldu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hâlid ibn Velîd'e Mekke'ye aşağı tarafından girmesini emretti. Hâlid, ordunun sağ kanadını kumanda ediyordu. Ordunun bu sağ kanadı; Eslem, Süleym, Gifâr, Müzeyne, Cüheyne ve daha başka Arap kabilelerinden meydana gelmişti. Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh ise, piyadeler ile zırhsız birliklere komuta ediyordu. Bunların silahı yoktu.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hâlid'e ve yanındakilere: 'Eğer Kureyşlilerden biri size karşı koyarsa, onları ekin biçer gibi biçin! (Yarın) benimle buluşma yeriniz, Safa tepesidir' buyurdu. Bunların karşılarına kim çıktıysa hepsini yere serdiler. Kureyş'in serkeşleri ve ayak takımı, İkrime ibn Ebi Cehil, Safvân ibn Ümeyye ve Süheyl ibn Amr'ın önderliğinde müslümanlarla çarpışmak üzere Handeme'de toplandılar.

Bekiroğullarından Himâs ibn Kays ibn Hâlid, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke'ye girmeden önce silahlarını hazırlıyordu. Hanımı: 'Bunları niçin hazırlıyorsun?' diye sordu. Himâs: 'Muhammed ve arkadaşları için (hazırlıyorum)' dedi. Hanımı: 'Vallahi, Muhammed ve arkadaşlarına hiç kimsenin karşı durabileceğini zannetmiyorum' dedi. Himâs: 'Vallahi, ben, onlardan bazılarını esir alıp sana hizmetçi yapmayı bile ümid ediyorum' dedi. ve şu beyitleri söyledi:

إِنْ يُقْبِلُوا الْيَوْمَ فَمَالِي عِلَّهْ   هَذَا سِلَاحٌ كَامِلٌ وَأَلَّهْ   وَذُو غِرَارَيْنِ سَرِيعُ السَّلَّهْ

"Onlar bugün gelecek olurlarsa ben hasta değilim;
İşte mükemmel silahlar; şu uzun demirli mızrağım,
Şu iki ağızlı çabucak sıyrılan kılıcım."

10. Bazı Mekkeliler'in İslam Ordusuna Karşı Koymaya Çalışması

Sonra Himâs, Handeme'de, Safvân, İkrime ve Süheyl ibn Amr'a katıldı. Müslümanlar, bunların yanlarına gelince, ok ve mızraklar atmaya başladılar. Müslümanlardan Kürz ibn Câbir el-Fihrî ile Huneys ibn Hâlid ibn Rabîa

875 Buhârî, Meğazi 48'de bu hadisi Urve (rh.a)'ten mürsel olarak rivayet etmiştir.

şehit edildi. Bu iki sahabi, Hâlid ibn Velîd'in süvari birliğindeydiler. Ondan ayrılmışlar ve başka bir yol tutturmuşlardı. İkisi de şehit edildi. Müşriklerden ise on iki civarında kişi öldürüldü. Müşrikler yenildiler. Silahlarını hazırlamış olan Himâs da yenilip kaçanlar arasındaydı. Evine girip hanımına: 'Kapıyı üzerime kapa!' dedi. Hanımı: 'Hani dediğin nerede kaldı?' dedi. Himâs şöyle cevap verdi:

إِنَّكِ لَوْ شَهِدْتِ يَوْمَ الْخَنْدَمَهْ   إِذْ فَرَّ صَفْوَانُ وَفَرَّ عِكْرِمَهْ

وَاسْتَقْبَلَتْنَا بِالسُّيُوفِ الْمُسْلِمَهْ   يَقْطَعْنَ كُلَّ سَاعِدٍ وَجُمْجُمَهْ

ضَرْبًا فَلاَ نَسْمَعُ إِلاَّ غَمْغَمَهْ   لَهُمْ نَهِيتٌ حَوْلَنَا وَهَمْهَمَهْ

لَمْ تَنْطِقِي فِي اللَّوْمِ أَدْنَى كَلِمَهْ

"Eğer sen Handeme gününe tanık olsaydın,
Safvân ve İkrime'nin nasıl kaçtıklarına;
Müslüman kılıçlarıyla bizi karşıladılar,
Kolları ve kelleleri nasıl biçiyorlardı!
Vuruyorlardı, haykırıştan başka şey duymuyorduk,
Etrafımızda, onların homurtularından, haykırmalarından başka.
Beni ayıplayacak en küçük bir söz bile söylemezdin o zaman."

Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ilerleyip Mekke'ye girdi. Ordunun iki kanattan birinin başında Zübeyr'i ve diğerinin başında ise Hâlid ibn Velîd'i gönderdi. Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrah'ı da, zırhsızlara komutan yapıp gönderdi. Sonra vadinin ortasından yürüyüşe geçtiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de kendi bölüğünün içerisinde idi.

Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) der ki: Kureyşliler birtakım serserileri toplamışlardı. Birbirlerine: 'Bu serserileri (İslam ordusuna karşı) ileri sürelim. Eğer Kureyş'in lehine bir durum ortaya çıkarsa o zaman biz de onlarla birlik oluruz. Eğer yenilirlerse istediklerini onlara veririz' diyorlardı

Derken Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Ebu Hureyre!' diye seslendi. Ben de: 'Buyur, emret ey Allah'ın Resulü!' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bana Ensar'ı çağır. Ensar'ımdan başkası gelmesin' buyurdu. Bunun üzerine Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) (gidip Ensar'ı) çağırdı. Ensar hemen gelip Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in etrafında toplandılar. Re-

sulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kureyş'in serserilerini ve onlara katılanları görüyor musunuz?' buyurdu. Sonra iki elini birbiri üzerine kavuşturup: 'Benimle Safâ'da buluşuncaya kadar onları ekin biçer gibi biçiniz!' buyurdu. Sonra ayrıldık. Artık bizden her isteyen dilediğini öldürüyordu. Ama onlardan hiçbiri bize bir şey yapamıyordu.[876]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bayrağı Hacûn'da, Mescid-i Feth'in bulunduğu yerde dikildi.[877]

11. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Kabe'ye Girmesi

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalktı. Bu sırada Muhacirler ve Ensar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önünü, arkasını ve etrafını sarmışlardı. Mescid-i Haram'a girdi. Hacerü'l-Esved'e doğru yöneldi, onu selâmladı. Sonra Kabe'yi tavaf etti. Elinde bir yay vardı. Kabe'nin etrafında ve üzerinde üç yüz altmış put bulunuyordu. Elindeki yay ile putlara dürtüyor ve: جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا *"Hak geldi, bâtıl yok olup gitti. Zaten bâtıl her zaman yok olmaya mahkumdur" (İsrâ': 17/81)* جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ *"Hak geldi. Bâtıl, ne yoktan bir şeyi var edebilir, ne de yok olanı tekrar diriltebilir" (Sebe': 34/49).*

Putlar yüzleri üstü birbiri üzerine devriliyordu.[878]

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), tavafını devesinin üzerinde yapıyordu. O gün ihramlı değildi. Dolayısıyla sadece tavafla yetindi. Tavafı tamamlayınca Osman ibn Talha'yı çağırdı. Kabe'nin anahtarlarını ondan aldı. Kapının bununla açılmasını emretti, kapı açıldı. İçeriye girdi. Kabe'nin içindeki resimleri gördü. İbrahim (a.s.) ile İsmail (a.s.)'ın fal okları çekiyor halde yapılmış resimlerini gördü. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

قَاتَلَهُمُ اللَّهُ ، وَاللَّهِ إِنِ اسْتَقْسَمَا بِهَا قَطُّ

"Allah bunu yapan kimseleri kahretsin! Vallahi, o ikisi hiçbir zaman fal oku çekmemişlerdir!"[879]

---

876 Müslim, Cihad 84 (1780); Ebu Dâvud, Harac 24-25 (3024)'de bunu Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

877 Buhârî, Meğâzî 48'de bu hadisi Urve (rh.a)'ten mürsel olarak rivayet etmiştir. Bu hadis, az önce geçmişti.

878 Buhârî, Meğâzî 48; Müslim, Cihad 87 (1781)'de bu hadisi Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

879 Buhârî, Meğâzî 48'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kabe'nin içinde öd ağacından yapılmış bir güvercin heykeli gördü. Bunu da kendi eliyle kırdı. Resimlerin yok edilmesini emretti, resimler silindi.

Sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) kapıyı üzerine kapattırdı. Üsâme ve Bilâl de içerideydi. Kapının karşısına gelen duvara doğru, üç arşın kalıncaya kadar ilerledi. Burada durup namaz kıldı. Sonra Beytullah'ın içinde dolaştı. Her bir köşesinde tekbir getirdi, Allah'ı birledi. Sonra kapıyı açtı.

Bu sırada Kureyşliler sıra sıra Mescid-i Haram'a doluşmuşlar, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ne yapacağını gözlüyorlardı.

12. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mekkelilere Hitaben Yaptığı Konuşma

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), kapının sövelerine tutundu. Bu sırada Kureyşliler kapının alt kısmında idiler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

" لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، صَدَقَ وَعْدَهُ ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ ، وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ ، أَلاَ كُلُّ مَأْثُرَةٍ أَوْ مَالٍ أَوْ دَمٍ , فَهُوَ تَحْتَ قَدَمَيَّ هَاتَيْنِ ، إِلاَّ سِدَانَةَ الْبَيْتِ وَسِقَايَةَ الْحَاجِّ ، أَلاَ وَقَتْلُ الْخَطَأِ شِبْهُ الْعَمْدِ السَّوْطِ وَالْعَصَا , فَفِيهِ الدِّيَةُ مُغَلَّظَةٌ ، مِائَةٌ مِنَ الإِبِلِ , أَرْبَعُونَ مِنْهَا فِي بُطُونِهَا أَوْلادُهَا , يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ إِنَّ اللهَ قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ نَخْوَةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَتَعَظُّمَهَا بِالآبَاءِ ، النَّاسُ مِنْ آدَمَ , وَآدَمُ مِنْ تُرَابٍ " . ثُمَّ تَلاَ هَذِهِ الآيَةَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ثم قال : " يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ مَا تَرَوْنَ أَنِّي فَاعِلٌ بِكُمْ ؟ قَالُوا : خَيْرًا ، أَخٌ كَرِيمٌ وَابْنُ أَخٍ كَرِيمٍ ، قَالَ : فَإِنِّي أَقُولُ لَكُمْ كَمَا قَالَ يُوسُفُ لإِخْوَتِهِ : لاَ تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ , اذْهَبُوا فَأَنْتُمُ الطُّلَقَاءُ

"Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, yegânedir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. O, vaadini yerine getirdi ve kuluna yardım etti. Bütün İslam düşmanlarını tek başına bozguna uğrattı.

Şunu iyi bilin ki, cahiliye dönemine ait her şey, mal ve kan davaları, Beytullah'ın perdedarlığı (=hicâbe) ile hacılara su dağıtma (=sikâye) âdetleri dışında hepsi de şu iki ayağımın altındadır, kaldırılmıştır.

Şunu iyi bilin ki, kamçı ve sopa ile yapılan yarı kasıtlı (=şibhu'l-amd) hatâen adam öldürmenin ağır bir diyeti vardır. Bu da, içlerinden kırkının karınlarında yavruları olmak şartıyla yüz devedir.

Ey Kureyş topluluğu! Muhakkak ki Allah, cahiliye gururunu, cahiliye atalarıyla övünüp büyüklenmeyi sizden kaldırmıştır. Bütün insanlar Âdem'den, Âdem de topraktan yaratılmıştır!"

Daha sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ey insanlar! Biz, sizi, bir erkek ile bir dişiden yarattık. Birbirinizle tanışasınız diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en üstün olanınız, en takvalı olanınızdır. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilir (=Alîm), her şeyden haberdardır (=Habîr)" (Hucurât : 49/13) âyetini okudu.

Daha sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Kureyş topluluğu! Şimdi hakkınızda ne yapacağımı sanıyorsunuz?' buyurdu. Kureyşliler: 'Hayır(lı davranacağını umuyoruz). Sen, iyi bir kardeşsin ve iyi bir kardeş oğlusun' dediler. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ben, size, Yûsuf'un, kardeşlerine dediğini söyleyeceğim: "Size bu gün hiçbir başa kakma ve ayıplama yoktur" (Yusuf : 12/92). Gidin, sizler serbestsiniz!' buyurdu."[880]

13. Kabe'nin Anahtarları

Daha sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mescid-i Haram'da oturdu. Derken Ali (radıyallâhu anh) ona doğru geldi. Kabe'nin anahtarı elindeydi. Ona : 'Ey Allah'ın Resulü! Kâbe perdedarlığı (=hicâbe) ile hacılara su dağıtma (=sikâye) işini biz(im kabilemiz)e ver. Allah'ın selâmı üzerine olsun' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Osman ibn Talha nerede?' buyurdu. Sonra Osman ibn Talha'yı çağırdılar, o da geldi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona: 'Ey Osman ! İşte anahtarın. Bugün iyilik ve vefa günüdür' buyurdu.

İbn Sa'd "Tabakât"ında, Osman ibn Talha'nın şöyle dediğini nakleder: Biz cahiliye döneminde Kabe'yi pazartesi ve perşembe günleri açıyorduk. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün halk ile birlikte Kabe'ye girmek için gelmişti. Ben kendisine sert davranmış ve dil uzatmıştım. O ise bana yumuşak davranarak: 'Ey Osman! Umulur ki bir gün sen bu anahtarı benim elimde göreceksin. O zaman onu istediğime vereceğim' demişti. Ben de: 'O gün, Kureyş'in mahvolup kıymetten düşeceği gün olacaktır' demiştim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise: 'Hayır. Asıl o zaman Kureyş yaşayacak ve üstün olacaktır' diye cevap vermiş ve Kabe'ye girmişti.

880 İbn Kesir, Bidâye, 2/756'da geçtiğine göre İbn İshâk bunu benzer lafızlarla ilim adamlarından birinden rivayet etmiştir. Bu hadis, mürsel veya mu'daldır. Yine Ebu Dâvud, Diyat 17 (4547)'de bunu Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh)'tan kısa olarak rivayet etmiştir.

Bana söylediği bu söz, hiç aklımdan çıkmamış ve bir gün olacak diye hep beklemiştim. Fetih günü olunca bana: 'Ey Osman! Anahtarı bana getir' dedi. Ben de getirdim. Anahtarı benden aldı, sonra tekrar bana geri verip: 'Ebedî bir miras olarak ve temelli kalmak üzere bunu alın. Onu sizin elinizden ancak zalim olan alabilir. Ey Osman! Yüce Allah, Beyt'ini size emanet ediyor. Bu beyt sebebiyle size ulaşacak şeyleri meşru olarak yeyiniz' buyurdu.

Osman ibn Talha devamla şöyle anlatıyor: Derken dönüp gidiyordum. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) beni çağırdı. Geri dönüp gittim. Bana: 'Sana vaktiyle söylediğim şey aynen olmadı mı?' buyurdu. İşte o anda hemen hicretten önce Mekke'de iken bana söylemiş olduğu 'Umulur ki bir gün sen bu anahtarı benim elimde göreceksin. O zaman onu istediğime vereceğim' buyurduğunu hatırladım ve ona: 'Evet, şahitlik ederim ki sen, şüphesiz Allah Resulü'sün!' dedim.[881]

14. Bilâl-i Habeşî'nin Kabe'de Ezan Okuması

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bilâl'e, Kabe'nin üzerine çıkıp ezan okumasını emretti. Bu sırada Ebu Süfyân ibn Harb, Attâb ibn Esîd, Hâris ibn Hişâm ve Kureyş'in ileri gelenleri Kabe avlusunda oturuyorlardı. Attâb: 'Allah (babam) Esîd'e lütfetti de duyduğunda hiç hoşlanmayacağı şu sesi ona işittirmedi' dedi. Hâris de: 'Vallahi, O'nun gerçek peygamber olduğunu bilseydim muhakkak kendisine tâbi olurdum' dedi. Ebu Süfyân ise: 'Vallahi, ben hiçbir şey söylemeyeceğim. Eğer konuşursam şu çakıl taşları bile söylediklerimi (ona) haber verirler' dedi.

İşte bu esnada Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların yanlarına çıkıp geldi ve onlara: 'Ben sizin ne söylediklerinizi biliyorum!' buyurdu. Sonra da kendi aralarında konuştukları şeyleri aynen onlara tekrarladı. Bunun üzerine Hâris ile Attâb: 'Biz şahitlik ederiz ki, sen, Allah'ın Resulü'sün! Vallahi, bu söylediklerimize, hiçbir kimse yanımızda bulunup da vâkıf olmadı ki, o sana haber verdi diyelim!' dediler.[882]

15. Fetih Namazı

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Tâlib'in kızı Ümmü Hâni'nin evine girdi ve boy abdesti aldı. Onun evinde sekiz rekât namaz kıldı. Kuşluk vaktiydi. Bundan dolayı bazıları, bu namazın, kuşluk namazı olduğunu zannettiler. Halbuki bu, fetih namazı idi. Bundan böyle müslüman komutanlar bir kaleyi veya bir şehri fethettikleri zaman, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uymak için fetihten hemen sonra bu namazı kıldılar.

881 İbn Sa'd, Tabakât, II, 136-137
882 İbn Hişâm, Siret, II, 413

Olayın anlatımında, bu namazın fetih münasebetiyle Allah'a şükür olarak kılındığına bir delil de bulunmaktadır. Çünkü Ümmü Hâni': 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu namazı kıldığını bundan önce ve bundan sonra hiç görmedim' demiştir.[883]

Ümmü Hâni', kocasının iki yakınını himayesine almıştı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona: 'Ey Ümmü Hâni! Senin emân verdiğine biz de emân verdik' buyurdu.[884]

16. Öldürülmeleri Emredilen ve Kendilerine Eman Verilen Mekkeli Kimseler

Fetih tamamlanınca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), dokuz kişi dışında bütün insanlara emân verdiğini açıkladı. Bu dokuz kişinin ise, Kabe'nin örtüsü altında bulunsalar bile öldürülmelerini emretti. Onlar şu kimselerdi: Abdullah ibn Sa'd ibn Ebi Sarh, İkrime ibn Ebi Cehil, Abdüluzzâ ibn Hatal, Hâris ibn Nüfeyl ibn Vehb, Mekîs ibn Subâbe, Hebbâr ibnu'l-Esved, İbn Hatal'ın şarkıcısı iki kadın kölesi –bu iki kadın, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında hicivler içeren şarkılar okurlardı-, Abdülmuttaliboğullarından birinin azadlısı olan Sâre.

Bunlardan İbn Ebi Sarh müslüman oldu: Osman ibn Affân onu getirip Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den emân vermesini istedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabeden bazılarının kalkıp onu öldürmelerini umarak ondan vazgeçtikten sonra bunu kabul etti. O, daha önce müslüman olup (Medine'ye) hicret etmiş, sonra dinden çıkıp Mekke'ye geri dönmüştü.

İkrime ibn Ebi Cehil'in (Mekke'den) kaçışından sonra hanımı gelip onun adına Peyamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den emân istedi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona da emân verdi. O zaman İkrime dönüp geri geldi ve müslüman oldu. İyi müslüman oldu.

İbn Hatal, Hâris ve Mekîs ile iki şarkıcı kadından biri öldürüldü. Mekîs, müslüman olmuş, sonra dinden çıkıp (kardeşini yanlışlıkla öldüren sahabi Evs ibn Sâbit'i) öldürüp müşriklere katılmıştı.

Hebbâr ibnu'l-Esved'e gelince; o, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kızı Zeyneb'in Medine'ye hicreti sırasında onun karşısına çıkmış, mızrakla vurup onu bir kaya üzerine düşürmüş ve karnındaki çocuğu düşürmesine sebep olmuş ve sonra da kaçmıştı. Daha sonra müslüman oldu, iyi de müslüman oldu.

---

883 Buhârî, Teheccüd 31'de bu hadisi Ümmü Hâni' (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir.

884 İbn Kesîr, Bidâye, 2/754, 755'de geçtiğine göre İbn İshâk bu metni Ümmü Hâni' (radıyallâhu anhâ)'dan rivayet etmiştir. Hadisin senedi, hasendir. Bu hadisin aslı; Buhârî, Cizye 9; Müslim, Salatu'l-Musafirin 80-83 (336)

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'tan, Sâre ile iki şarkıcı kadından biri için de emân istenildi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara da emân verdi. Daha sonra bu iki kadın da müslüman oldu.

17. Fetih Hutbesi

Fetih'in ertesi günü olunca, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanlar arasında ayağa kalkıp konuştu: Allah'a hamd ve senada bulunup O'nu gerektiği biçimde övdü, sonra da şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّ اللهَ حَرَّمَ مَكَّةَ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ، فَهِيَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، فَلَا يَحِلُّ لِامْرِئٍ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَسْفِكَ فِيهَا دَمًا ، أَوْ يَعْضِدَ بِهَا شَجَرًا ، فَإِنْ أَحَدٌ تَرَخَّصَ لِقِتَالِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُولُوا : إِنَّ اللهَ أَذِنَ لِرَسُولِهِ وَلَمْ يَأْذَنْ لَكُمْ ، وَإِنَّمَا حَلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ ، وَقَدْ عَادَتْ حُرْمَتُهَا الْيَوْمَ كَحُرْمَتِهَا بِالْأَمْسِ فَلْيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ

"Ey insanlar! Şüphe yok ki Allah, gökleri ve yeri yarattığı gün Mekke'yi de haram ve dokunulmaz kılmıştır. Burası Allah'ın, kıyamet gününe kadar haram ve dokunulmaz kıldığı yerdir. Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir kimsenin, burada kan dökmesi ve ağaç kesmesi helâl değildir.

Eğer bir kimse, Resulullah'ın burada çarpışmasını ruhsat saymaya kalkışırsa, ona: 'Allah yalnız Rasûlü'ne izin vermişti. Size izin vermemiştir' deyiniz. Bana da ancak günün belli bir saatinde helâl olmuştur.

Artık Mekke'nin bugünkü haramlığı dünkü haramlığına dönmüştür. Bu söylediklerimi, burada bulunanlar bulunmayanlara ulaştırsın."[885]

18. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ın Mekke'ye Yerleşmemesi

Yüce Allah; Resulü'nün şehri, vatanı ve doğum yeri olan Mekke'nin fethini ona nasip edince, Ensar kendi arasında: 'Ne dersiniz, Allah, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e şehri ve vatanı olan Mekke'nin fethini nasip edince artık orada mı kalır?' dediler.

Bu sırada Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ellerini kaldırmış Safa tepesinde dua ediyordu. Duasını bitirdikten sonra onlara: 'Sizler ne diyordunuz?' buyurdu Ensar: 'Bir şey yok, ey Allah'ın Resulü!' dediler.

885 Buhârî, İlm 37; Müslim, Hac 446 (1354)'de bunu Ebu Şureyh el-Adevî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Fakat çok geçmeden konuşulan şeyleri Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e söylediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah korusun; hayatım sizin hayatınızladır, ölüm(üm) de sizin ölümünüzledir' buyurdu.[886]

19. Putların Kırılarak Yok Edilmesi

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kabe'nin etrafında bulunan putlar(ı yıktırmak) için askeri birlik gönderdi. Bu putların hepsi kırılarak yok edildi. Lât, Uzzâ ve bir üçüncüsü olan Menât da bu kırılarak yok edilenlerdendir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in münadisi Mekke'de: 'Kim, Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa; evinde hiçbir put bırakmasın, hepsini kırsın!' diye seslendi."

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ramazan ayının bitimine beş gece kala, Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'ı, Uzzâ putunu yıkması için gönderdi. Hâlid ibn Velîd, ashabtan otuz süvari ile birlikte Uzza putunun bulunduğu yere gitti. Uzza putunu yıkıp Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geri döndü ve durumu ona haber verdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bir şey gördün mü?' diye sordu. Hâlid: 'Hayır' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sen onu tam olarak yıkamamışsın, dön ve onu yık' buyurdu.

Bunun üzerine Hâlid ibn Velîd öfkeli bir vaziyette geri döndü. Kılıcını sıyırdı. Bu sırada karşısına çırılçıplak, kapkara ve saçı başı dağınık bir kocakarı çıktı. Putun hizmetçisi, kocakarıya bağırmaya başladı. Hâlid ibn Velîd kılıcını koca karıyı vurup onu ikiye böldü. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a dönüp olup biteni anlattı. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, işte o Uzzâ'dır. Artık beldenizde kendisine tapılmasından edebiyen artık ümidini kesmiştir' buyurdu.

Bu Uzza putu, Nahle'de bulunuyordu. Kureyş ile bütün Kinâneoğullarının putu idi. Onların en büyük putu buydu. Onun bakıcıları, Şeybânoğulları idi.[887]

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Amr ibnu'l-Âs (radıyallâhu anh)'ı, Huzeyl kabilesinin putu olan Suvâ'ı yıkmaya gönderdi. Amr ibnu'l-Âs der ki: Putun yanına vardığımda bakıcısı da oradaydı. Putun bakıcısı, bana: 'Ne istiyorsun?' diye sordu. Ben de: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bana, bu putu yıkmamı emretti' dedim. Putun bakıcısı: 'Buna gücün yetmez' dedi. Ben: 'Niçin?' diye sordum. O da: 'Seni bundan alıkoyar' dedi. Ona: 'Sen hâlen bâtıl üzerindesin. Yazıklar olsun sana. Bu put işitir veya görür mü hiç?!'

886 Müslim, Cihad 84 (1780)
887 İbn Sa'd, Tabakât, 2/145

dedim ve yanına yaklaşıp putu kırdım. Sonra arkadaşlarıma emrettim, putun hazinesini yıktılar. İçeride hiçbir şey bulamadık. Sonra bakıcıya: 'Nasıl, gördün mü?' diye sordum. Putun bakıcısı: 'Ben, Allah'a teslim oldum' dedi.[888]

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Sa'd ibn Zeyd el-Eşhelî (radıyallâhu anh)'ı, Menât (putunu yıkmaya) gönderdi. Menât putu, Kudeyd yakınlarında Müşellel'de[889] bulunuyordu. Evs, Hazrec, Gassân ve diğer kabilelerin putu idi. Sa'd ibn Zeyd, yirmi süvari ile yola çıktı. Oraya vardıklarında putun bakıcısı Menât putunun yanındaydı. Putun bakıcısı, bana: 'Ne istiyorsunuz?' diye sordu. Ben de: 'Menât'ı yıkmayı (istiyorum)' dedim. Bakıcı: 'İşte sen, işte o' dedi.

Bunun üzerine Sa'd ibn Zeyd puta doğru yürüdü. Karşısına çırılçıplak, kapkara, saçı başı dağınık bir kadın çıktı. Feryad edip bağırıyor ve göğsünü dövüyordu. Putun bakıcısı, kadına: 'Menât'ı yanına al ve isyankârları parçala' dedi.

Bunun üzerine Sa'd ibn Zeyd kadına vurup onu öldürdü. Sonra putun yanına geldi. Arkadaşlarıyla birlikte onu yıkıp parçaladılar. Hazinesinde hiçbir şey bulamadılar.[890]

20. Hâlid ibn Velîd'in Cezîmeoğulları Üzerine Yaptığı Seriyye

İbn Sa'd der ki: Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh), Uzza'yı yıkmaktan döndüğünde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o sırada daha Mekke'de bulunuyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu, Cezîmeoğullarını İslâm'a davet etmesi için gönderdi. Savaşmak için göndermemişti. Hâlid ibn Velîd, Muhacirler ve Ensar ile Süleymoğullarından üç yüz elli kişilik bir birliğin başında yola çıktı.

Hâlid ibn Velîd onların yanlarına vardığında onlara: 'Siz kimlersiniz?' diye sordu. Onlar: 'Bizler, müslümanlarız. Namaz kılıyoruz ve Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i tasdik ediyoruz. Meydanlarımızda mescidler yaptık ve buralarda ezan da okutuyoruz' dediler. Hâlid ibn Velîd: 'O halde üzerinizdeki bu silahlar da neyin nesi oluyor?' diye sordu. Onlar: 'Araplardan bir kavim ile aramızda düşmanlık var. Sizin onlar olmanızdan korkmuştuk' diye cevap verdiler.

Onların, "müslüman olduk" (=eslemnâ) demeyi beceremeyerek, "sabe'nâ" (=biz dinimizden çıktık) dedikleri de söylenmiştir.

888 İbn Sa'd, Tabakât, 2/146
889 Müşellel: Kudeyd'de bulunan bir dağın adıdır. Kudeyd, Mekke'ye yakın bir yerdedir.
890 İbn Sa'd, Tabakât, 2/146

Hâlid ibn Velîd: 'Silahlarınızı bırakın' dedi. Bunun üzerine Cezîmeoğulları silahlarını bıraktılar. Hâlid ibn Velîd, (yanındakilere): 'Onları esir edin!' diye emretti. Bunun üzerine mücahidler onları esir aldılar. Sonra onlardan bir kısmına emredip diğerlerinin ellerini boyunlarına bağlattı. Onları arkadaşlarına paylaştırdı. Seher vakti olunca Hâlid ibn Velîd: 'Yanında esir bulunan herkes onun boynunu vursun!' diye seslendi. Süleymoğulları, ellerindeki esirleri öldürdüler. Fakat Muhacirler ile Ensar ise esirlerini salıverdiler.

(Geri dönüşte) Hâlid ibn Velîd'in yaptıkları Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e haber verilince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah'ım! Hâlid'in yaptıklarından dolayı sana sığınıyorum' buyurdu ve Ali (radıyallâhu anh)'ı, öldürülenlerin diyetlerini ve kaybettiklerini ödemesi için Cezîmeoğulları yurduna gönderdi.[891]

Hâlid ibn Velîd ile Abdurrahman ibn Avf arasında bu meseleden dolayı birtakım sözler ve atışmalar oldu. Bunlar, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşınca: 'Ey Hâlid! Yavaş ol. Sahabilerime ilişme. Allah'a yemin ederim ki, eğer senin Uhud dağı kadar altının olup onu Allah yolunda harcasan, sahabilerimden bir kimsenin sefer için yaptığı bir sabah yürüyüşüne veya akşam yürüyüşüne erişemezsin' buyurdu.[892]

B. MEKKE'NİN FETHİNDEKİ YÜCE HİKMETLER VE FIKHÎ İNCELİKLER

Hudeybiye barışı, bu büyük fethin öncesinde bir başlangıç ve bir hazırlık safhasıydı. Bu barış anlaşması sayesinde insanlar birbirine güven duydular ve birbirleriyle konuştular, İslâm dini hakkında görüş alışverişi yaptılar. Mekke'de imanlarını gizleyen müslümanlar dinlerini açığa vurma, dine çağrıda bulunma ve onun üzerinde görüş belirtme imkânı buldular.

Bu barış anlaşması sebebiyle büyük bir insan kitlesi İslâm'a girdi. Bundan dolayı Yüce Allah: إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا *"Doğrusu Biz sana apaçık bir fetih verdik" (Fetih: 48/1)* âyetinde de geçtiği üzere bu barış anlaşmasını bir fetih olarak isimlendirdi.

Hudeybiye barış anlaşması hakkında bu âyet nazil olunca, Ömer (radıyallâhu anh): 'Ey Allah'ın Resulü! Bu bir fetih midir?' diye sordu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Evet, (bir fetihtir)' buyurdu.[893]

891 Buhârî, Meğâzî 58, Ahkam 35; Nesâî, Âdâbu'l-Kudât 17; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 2/150'de bu hadisi Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

892 Müslim, Fezailu's-Sahabe 222 (2541)'de bu hadisi Ebu Saîd el-Hudrî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

893 Ebu Dâvud, Cihad 143-144 (2736)'de bu hadisi Mücemmi' ibn Câriye el-Ensârî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Yüce Allah, Hudeybiye'yi 'bir fetih' olarak anışını tekrarlayıp: لَقَدْ صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ …… فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا *"Allah, Resulü'nün rüyasını doğru çıkardı..."* diye başlayan âyetin *"Allah sizin bilmediğinizi bilir. Size bundan başka yakın zamanda 'bir fetih' verecektir"* (Fetih: 48/27) kısmında böyle andı.

Büyük olayların öncesinde; onlara bir giriş ve işaret niteliğinde ön girişler sunmak, Yüce Allah'ın âdetidir.

Nitekim İsa (a.s.) ve babasız yaratılışı kıssasının öncesinde, Zekeriyya (a.s.) kıssasını ve onun durumundakilerin çocuk sahibi olamayacağı kadar yaşlı oluşuna rağmen ona çocuk verişini anlatmıştır.

Yine kıblenin neshedilmesinin öncesinde Kabe'nin tarihini, yapılışını ve hürmete lâyık oluşunu, isminin yüceltilişini, sonra yapıcısını ve onun hürmet ve övgüye lâyık oluşunu anlattı ve bütün bunlardan önce neshi, onu gerektiren hikmetini ve onu kuşatan kudretini zikretmek suretiyle bir ön giriş yaptı.

Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamber olarak gönderilmesi öncesinde Fil kıssasını, kâhinlerin onu müjdelemelerini ve başka şeyleri anlatmış olması da böyledir.

Uyanık halde iken vahyin gelmesinden önce Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uykusunda gördüğü salih rüyalar da, aynı şekilde bir ön giriştir.

Hicret de, cihad emri öncesi yine bir ön giriştir. Şeriatın ve kaderin sırlarını, gereği gibi düşünen kişi, O'nun hikmetinin, akılları hayrete düşüren hallerini görür.

1. Anlaşmalılar, devlet başkanının zimmetinde, himaye ve güveni altında bulunanlarla savaştıklarında, devlet başkanına savaş açmış sayılırlar ve aralarındaki anlaşma ortadan kalkmış olur. Bu durumda devlet başkanı, onların yurtlarına geceleyin baskın yapabilir. Eşitlik üzere anlaşmanın bozulduğunu onlara bildirmesine ihtiyaç yoktur. Bildirme, ancak onların hainlik etmelerinden korkarsa olur. İhanet gerçekleştiğinde ise, onunla yapılan anlaşmanın dışına çıkmış ve anlaşmayı bozmuş olurlar.

2. Anlaşmalılar, ses çıkarmadıkları, karşı gelmedikleri ve buna razı oldukları takdirde, bizzat yapanlar ile destekçileri dahil, hepsinin anlaşması bozulmuş olur.

Şöyle ki; Kureyş'ten Bekiroğulları'na yardım edenler, Kureyş'in bir kısmıydı ve Kureyş'in hepsi Bekiroğullarıyla birlikte (Huzaalılara karşı) savaşmamışlardı. Bununla birlikte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hepsine birden savaş açmıştır.

Şöyle ki: Kureyşliler, nasıl ki (Hudeybiye) barış anlaşmasına, hep birlikte tâbi olarak girmişler ve onlardan her biri ayrı bir barış anlaşması yapmamış, yapılan anlaşmaya (hepsi) razı olup onu kabullenmişlerse, işte onların anlaşmayı bozmalarının hükmü de aynen böyledir. Gördüğünüz üzere hiç kuşkusuz Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünneti işte budur.

Yol kesiciler de bu hükme dahildir. Destekçileri de bizzat buna katılanlar gibidir. Çünkü bizzat yapan, ancak geride kalanlardan aldığı güç sayesinde kötülüğe girişmiştir, onlar olmasa ulaşmış olduğu şeye ulaşamaz. Şüphesiz doğru olan budur. Bu; Ahmed ibn Hanbel, İmam Mâlik, Ebu Hanîfe ve diğer imamların görüşüdür.

3. Harbilerle Barış Anlaşması Yapma Müddeti: Savaş durumundaki harbilerle 10 yıl savaş yapmamak üzere anlaşma yapmak caizdir. Fakat bu 10 yıldan daha fazla süreli bir anlaşma yapmak caiz midir? Doğrusu ihtiyaç ve tercih edilen bir menfaat sebebiyle bunun caiz olmasıdır. Örneğin, müslümanlar tarafında bir zaaf bulunuyor ve düşmanları da kendilerinden daha güçlü bir durumda ise ve on yıldan daha uzun süreli anlaşma yapmada İslâm'ın bir menfaati varsa bu durumda savaş halindeki harbilerle böyle bir anlaşma yapmak caizdir.

4. Devlet Başkasının, Kendisinden Bir Şey İstenilmesi Durumunda Susması: Devlet başkanı veya bir başka kimse, kendisinden verilmesi caiz veya vacip olmayan şeyler istenildiğinde, onu vermekten kaçınmak için susabilir. Susması, istenilen şeyi vermek anlamına gelmez. Çünkü Ebu Süfyân, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den anlaşmanın yenilenmesini istemiş, ama Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) susmuş, ona herhangi bir şekilde cevap vermemiştir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu susmasından ötürü onunla bir anlaşma yapmış değildir.

5. Kafir Elçilerin Durumu: Kâfirlerin elçileri öldürülmez. Nitekim Ebu Süfyan, anlaşmayı bozanların hükmüne dahil olduğu halde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu öldürmemiştir. Çünkü Ebu Süfyân, kavminin Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderdiği bir elçi idi.

6. İslam Davetinin Kendilerine Ulaşması Durumunda Kafirlere Baskın Yapmanın Caiz Olması: İslâm daveti kendilerine ulaşmışsa, kâfirlere kendi memleketlerinde, evlerinde gece baskını yapmak ve onları gafil avlamak caizdir. İslam daveti kendilerine ulaştıktan sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in seriyyeleri, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in izniyle kâfirlere geceleyin baskın yapıp saldırıyorlardı.

7. Casusların Hükmü: Casusun öldürülmesi -müslüman da olsa- caizdir. Çünkü Ömer (radıyallâhu anh), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den, Mek-

kelilere durumu haber verecek mektubu göndermesi üzerine Hâtıb ibn Ebi Beltaa'yı öldürmek için izin istedi. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Öldürülmesi helâl olmaz, çünkü o müslümandır' buyurmadı, aksine: 'Nerden biliyorsun, belki de Allah, Bedir savaşına katılanlar(ın yapacakları şeyleri) bilip: 'İstediğinizi yapın!' buyurmuştur' dedi.[894]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hâtıb ibn Ebi Beltaa'nın öldürülmesindeki engeli bu şekilde belirterek cevap verdi. O engel ise onun, Bedir gazasına katılmış olmasıdır. Bu şekilde cevap verilmesi, böyle bir engeli olmayan casusun öldürülmesinin caiz oluşuna bir uyarı gibidir. Bu, İmam Mâlik'in görüşü ile İmam Ahmed ibn Hanbel'in iki görüşünden biridir. İmam Şafiî ve İmam Ebu Hanîfe ise 'casus öldürülmez' demişlerdir ki, Ahmed ibn Hanbel'in zahir görüşü de budur. Her iki grup da, bu konuda Hâtıb kıssasını delil getirmektedir.

Doğrusu: Böyle kimsenin öldürülmesi devlet başkanının görüşüne bırakılmış olmasıdır. Eğer devlet başkanı, casusun öldürülmesinde müslümanların lehine bir fayda görürse, öldürür; sağ bırakılması daha iyi olacaksa, sağ bırakır. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

8. Kamu Yararı ve İhtiyaç Sebebiyle Kadının Soyulması: Kamu yararı ve bir ihtiyaç sebebiyle kadının elbisesinin her tarafının soyulup açılması caizdir. Çünkü Ali (radıyallâhu anh) ile Mikdâd (radıyallâhu anh), kadına: 'Ya mektubu çıkarırsın ya da seni soyarız!' demişlerdir. Gerektiği yerde ihtiyaçtan ötürü kadının elbisesinin soyulması caiz olduğuna göre, İslâm'ın ve müslümanların faydası dolayısıyla kadının elbisesinin soyulması haydi haydi caizdir.

9. Kişinin, Allah İçin Bir Müslümanı Münafıklıkla Suçlaması: Kişi, kendi heva ve zevki için değil de sırf Allah için, O'nun Resulü ve dini için öfkelenip yoruma giderek bir müslümana münafıklık ve kâfirlik suçlamasında bulunması durumunda, bundan dolayı küfre düşmez, hatta günah işlemiş bile sayılmaz. Hatta niyetinden ve maksadından ötürü sevaba nail olur. Ancak bu durum, nefsine uyanlar ile bid'atçilerin aksinedir. Çünkü bu tür kimseler, kendi arzularına ve mezheplerine muhalefet sebebiyle müslümanları tekfir edip bid'atçilikle suçluyorlar. Oysa kendileri, tekfir edip bid'atçilikle suçladıkları kimselerden daha çok buna müstehaktırlar.

10. Büyük Bir Sevabın, Şirk Koşma Hariç Diğer Bir Günaha Kefaret Olması: (Günahları) imha edici büyük bir sevap, şirk koşma dışındaki büyük bir günaha keffaret olabilir. Hâtıb'ın Bedir gazasına katılmasının, yaptığı casusluğa kefaret kabul edilişi gibi...

894 Bu hadis daha önce geçmişti.

Çünkü böyle büyük bir iyiliğin kapsadığı yarar; Allah'ın ona olan sevgisi, ondan razı oluşu, onunla sevinişi ve meleklerine karşı onu yapanla övünüşü, casusluk suçunun içerdiği kötülükten ve ihtiva ettiği Allah'ın buğzundan daha büyüktür. Dolayısıyla en güçlü en zayıfa galip geldi de, onu ortadan kaldırıp gereğini iptal etti.

11. Mubah Olan Savaş İçin Mekke'ye İhramsız Girmek: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve müslümanların Mekke'ye girmesi gibi, mubah olan savaş için Mekke'ye ihramsız girmek caizdir ve bu konuda herhangi görüş ayrılığı da yoktur.

Hac ve umre yapmak isteyen kimsenin, Mekke'ye ihramsız giremeyeceği hususunda da herhangi bir ihtilaf yoktur.

Bunun dışında ot toplayıcılar ve oduncular gibi, sürekli bir ihtiyaç olmaksızın Mekke'ye girenler hakkında ise üç görüş vardır:

a. İhramsız girmek caiz değildir. Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'ın görüşü ve Ahmed ibn Hanbel'in zahir mezhebi, Şafiî'nin de iki görüşünden biri budur.

b. Ot toplayıcı ve oduncu gibidir, ihramsız girebilir. Bu da, Şafiî'nin son görüşü ve Ahmed ibn Hanbel'den gelen bir rivayettir.

c. Mîkatların içinde ise, bu durumda ihramsız olarak girişi caizdir. Mikatların dışında ise ancak ihramla girebilir. Bu da, Ebu Hanîfe'nin görüşüdür.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Allah yolunda cihad eden kimse ile hac ve umre yapmak isteyen kimse hakkındaki tutumu bellidir. Fakat bu ikisinden başka şahıslar için, Allah'ın ve Resulü'nün vacip kıldığı ya da ümmetin icmâ ettiği hükümler dışında bir gereklilik (vacib) yoktur.

12. Mekke'nin Kılıç Zoruyla Fethedilip Edilmemesi: İlim ehli alimlerin çoğunluğunun da belirttiğine göre; Mekke'nin, kılıç zoruyla fethedildiği açıkça bellidir. Bu konuda Şafiî ve Ahmed ibn Hanbel'in iki görüşünden biri dışında aksinin söylendiği bilinmemektedir. Kıssanın akışı da, düşünenler için alimlerin çoğunluğunun görüşünü yansıtan en açık bir şahittir. Ebu Hâmid el-Gazzâlî, Mekke'nin sulh/barış yoluyla fethedildiği görüşünü söylemeyi çirkin görünce, "el-Vasît" adlı eserinde İmam Şâfiî'nin, Mekke'nin zorla fethedildiğine dair görüşünü zikredip: 'Bu, Şâfiî'nin görüşüdür' demiştir. Mekke'nin barış/sulh yoluyla fethedildiği görüşünde olanlar şöyle demişlerdir: Eğer Mekke savaşla fethedilmiş olsaydı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber'i ve diğer menkul ganimetleri taksim ettiği gibi Mekke'yi de ganimetçiler arasında paylaştırır; beşte birini alır, geri kalanı taksim ederdi. Halbuki Ebu Süfyân

ibn Harb Müslüman olduğunda, Mekkeliler için eman dileyince Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) eman verdi, bu da onlarla yapılan bir barış/sulh sözleşmesi oldu. Eğer Mekke zorla fethedilmiş olsaydı; ganimeti hak eden kimseler oranın meskenlerine ve evlerine sahip çıkarlar, bunlara Mekkelilerden daha çok hak sahibi olurlar ve Mekkelilerin oradan çıkarılmaları da caiz olurdu. Oysa Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke hakkında bu hükmü vermedi, hatta evleri, kendilerini oradan çıkaranların elinde bulunduğu halde Muhacirlere içlerinden çıkarıldıkları evlerini bile vermedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekkelilerin o evleri satmalarına, satın almalarına, kiralamalarına, oturmalarına ve onlardan yararlanmalarına ses çıkarmadı. Halbuki bu durum, zorla fethetme hükümlerine aykırıdır. Ayrıca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); evleri, "Ebu Süfyan'ın evine giren güvendedir, kendi evine giren de güvendedir" şeklinde (içlerinde oturan) Mekkelilere nispet etmek suretiyle bunu açıkça ifade etmiştir:

Mekke'nin zorla fethedildiği görüşünde olanlar da şöyle demişlerdir: Eğer Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekkelilerle sulh yapmış olsaydı; herbirinin kendi evine girmesi, kapısını kapatması ve silahını bırakmasıyla sınırlı emrinin bir faydası olmazdı. Üstelik Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh) Mekkelilerden bir grup kimseyi öldürünceye kadar onlarla çarpışmazdı. Ayrıca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekkelilerden bir grupla çarpıştığı için Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'ı ayıplayıp nehyetmemiştir. Makîs ibn Subâbe, Abdullah ibn Hatal ve adları bu ikisiyle birlikte sayılan kişileri öldürmezdi. Çünkü barış anlaşması yapılmış olsaydı bu adamları anlaşmadan kesinlikle istisna ederdi ve her iki durum da nakledilirdi. Mekke sulh yoluyla fethedilmiş olsaydı, Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh) onlarla çarpışmazdı. Üstelik Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh): 'Herhangi bir kimse, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in burada savaşmasını ruhsat saymaya kalkışırsa, ona: 'Yüce Allah, Resulü'ne izin vermiş, size müsaade etmemiştir' deyiniz!' dedi. Bilindiği üzere; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a özgü olan bu izin, sulh hususunda değil, ancak savaş hususundadır. Çünkü sulh hususundaki izin, geneldir.

Ayrıca Mekke'nin fethi sulh yoluyla gerçekleşmiş olsaydı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), 'Yüce Allah'ın orayı kendisi için günün belli bir vaktinde helâl kıldığını' söylemezdi. Çünkü Mekke sulh yoluyla fetholunmuş olsaydı, haramlığı üzere kalır ve sulhtan ötürü haramlıktan çıkmazdı. Halbuki Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'nin o saatte haram olmadığını, harb süresinin bitiminden sonra ilk haramlığına döndüğünü haber vermiştir.

Eğer Mekke sulhla fetholunmuş olsaydı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ordusunu, atlılarını ve yayalarını sağ ve sol kanat olarak, silahla dona-

tılmış bir halde hazırlamazdı. Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'a: 'Bana Ensar'ı çağır!' demiş, o da onları çağırmıştı. Ensar gelip Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in etrafını sarmış, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Kureyş'in serserilerini ve onlara katılanları görüyor musunuz?' buyurmuş, sonra da bir elini diğerinin üzerine koyarak: 'Bana Safâ'da kavuşuncaya kadar onları ekin biçer gibi biçin!' buyurmuştu. Nihayet Ebu Süfyân ibn Harb: 'Ey Allah'ın Resulü! Kureyş topluluğu(nun kanları) mubah kılındı, bugünden sonra artık Kureyş bitmiştir' demişti de, bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kim kapısını kaparsa, o güvencededir' sözünü söylemişti. Böyle bir şeyin sulh varken olması imkânsızdır. Eğer aralarında bir barış anlaşması geçmiş olsaydı -ki asla geçmemiştir- bu barış anlaşması bundan daha önemsiz bir şeyle bile bozulurdu.

Nasıl barış olabilir ki? Mekke, ancak atların ve süvarilerin ayak basmalarıyla fetholunmuştur. Allah, Resulü'nün atlılarını ve süvarilerini Hudeybiye anlaşmasının olduğu gün engellediği gibi Mekke'ye girmesini engellememiştir. Çünkü o gün gerçekten barış günüydü. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in devesi Kasvâ Hudeybiye'de çöktüğünde: 'Kasvâ huysuzlaştı' demişlerdi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise: 'Kasvâ huysuzlaşmadı, onun böyle bir huyu yoktur. Fakat onu, filleri (Mekke'ye girmekten) engelleyen engelledi' buyurmuştu. Sonra da: 'Vallahi, benden, Allah'ın haramlarından bir harama hürmet ettikleri bir durum isterlerse onu onlara mutlaka vereceğim' buyurmuştu.

Barış anlaşması, şahidlerin huzurunda bir belge düzenlenmesi suretiyle, müslümanlardan ve müşriklerden oluşan bir kalabalığın hazır bulunduğu bir ortamda yapıldı. Müslümanların sayısı o gün 1400 idi. Fetih gününde böyle bir barış anlaşması yapıldığı halde; bunun yazıya geçirilmemesi, şahit tutulmaması, hiç kimsenin orada hazır bulunmaması, keyfiyeti ile kararlaştırılan şartların nakledilmemesi (gibi) bir tutum imkânsızdır. Ayrıca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: "Allah, filleri, Mekke'ye girmekten alıkoydu ve Rasûlü ile müslümanları oraya hâkim kıldı" sözünü düşün. Bu sözden; Resulü'nün ve galip olan ordusunun Mekke halkına egemen olmalarının, Mekke'ye zorla girecekken Allah'ın engellediği fillerin egemen olmasından daha muazzam olduğu nasıl anlaşılır! Allah, Resulü ile mü'minleri, Mekkelilere hakim eylemiştir.

Nihayet onlar da orayı galibiyetten, zorun baskısından, küfrü ve kâfirleri baş eğdirdikten sonra fethetmişlerdir. Bu ise, barışın yumuşaklığı, düşmanın teklif ve şartları altında onları Mekke'ye girdirmekten ve Resulü'ne açtığı, dinini kendisiyle aziz eylediği ve âlemlere bir alâmet kıldığı en muazzam

bir fetih içinde zafer, izzet ve zorla fethetmenin yaptırım gücünü elde etmeyi onlardan engellemesinden daha değerli ve daha şerefli; delil yönünden daha açık, zafer itibarıyla daha mükemmel, hüküm ve irade olarak da daha yüce idi.

Mekke'nin zorla fethedildiğini savunanların "Mekke zorla fethedilmiş olsaydı, (Mekke'nin arazileri ve iskan yerleri) gaziler arasında pay edilirdi" sözüne gelince; bunun temelinde, beşte biri ayrıldıktan sonra arazinin, Yüce Allah'ın gaziler arasında paylaştırdığı ganimetlere dahil olduğu hükmü yatmaktadır. Halbuki sahabenin ve onlardan sonra gelen imamların çoğunluğu, aksi görüştedirler. Çünkü arazi, taksim edilmesi vacip olan ganimetlere dahil değildir. Üstelik Hulefâ-i Râşidin'in uygulaması da böyledir.

Bilâl (radıyallâhu anh) ile arkadaşları, Şam ve civar toprakları zorla fethettikleri zaman bu arazileri aralarında taksim etmesini Ömer (radıyallâhu anh)'tan istediklerinde: 'Beşte birini al ve taksim et!' demişlerdi. Bunun üzerine Ömer (radıyallâhu anh): 'Bu, mal değildir.

Ancak orayı, sizlere ve müslümanlara devamlı gelir getiren bir fey'[895] olarak tutacağım' demişti. Bunun üzerine Bilâl ve arkadaşları -Allah onlardan razı olsun-: 'Onu aramızda bölüştür!' demişlerdi. Bu defa Ömer (radıyallâhu anh): 'Allahım! Beni Bilâl'den ve arkadaşlarından muhafaza et! ' diye dua etmişti. Daha bir sene geçmeden onlardan bakan bir göz kalmadı. Sonra diğer sahabiler de bu hususta Ömer (radıyallâhu anh)'a muvafakat etmişlerdi. Allah onlardan razı olsun.

Yine Mısır ve Irak'ın fethinde de, İran toprakları ve zorla fethedilen diğer beldeler hakkında da bu hüküm geçerli oldu. Hulefâ-i Râşidîn, sözkonusu topraklardan bir köyü bile taksim etmediler.

"Ömer (radıyallâhu anh), onların gönüllerini aldı ve orayı kendilerini razı etmek suretiyle vakfetti" demek doğru olmaz. Çünkü bu hususta onunla tartıştılar ve Ömer direnip Bilâl ve arkadaşlarına beddua etti. Ömer (radıyallâhu anh)'ın bu düşüncesi ve uygulaması, doğrunun ta kendisi ve tam bir başarıdır. Çünkü bu arazi, bölüştürülseydi, o gazilerin mirasçıları ve akrabaları orayı miras yoluyla elde edeceklerdi; neticede bir köy ve bir belde tek bir kadının

895 Fey': Bir isim olarak haraç, cizye, ticaret rusûmu; düşmandan savaşsız elde edilen ganimet gibi anlamlara gelir. İslâm arazi hukuku terimi olarak fey'; düşmandan savaşla veya savaşsız ele geçirilen toprakların mülkiyetinin devlette, yararlanma hakkının ise haraç vergisi karşılığında eski sahiplerinde bırakılması demektir. Bu, bir bakıma, geliri toplum ihtiyaçları için harcanmak üzere arazilerin topluca vakfedilmesidir. (ç)

veya küçük bir çocuğun elinde kalacaktı, gazilerin elinde de hiçbir şey bulunmayacaktı. Bunda ise en büyük ve en muazzam bir fesad durumu vardı. İşte Ömer (radıyallâhu anh)'ın korktuğu da bu idi. Nihayet Yüce Allah, kendisini araziyi bölüştürmemeye muvaffak eyledi de sözkonusu toprakları en son müslüman orada savaşıncaya kadar onların üzerine fey' olarak vakfetti. Onun ileri görüşünün bereketi, İslâm ve müslümanlar üzerinde ortaya çıktı. Nitekim imamların çoğunluğu da, bu konuda ona muvafakat etmişlerdir.

Ancak imamlar, arazinin paylaştırılmaksızın bırakılmasının keyfiyyeti hakkında ihtilâf etmişlerdir. İmam Ahmed'in zahir görüşü ve kendinden gelen rivayetlerin çoğu, bu tür arazi konusunda devlet başkanı kendi nefsinden gelen bir tercihle değil, müslümanların menfaatine bağlı bir tercih hususunda serbesttir. Eğer müslümanlar için en iyisi paylaştırmak ise taksim eder; eğer en iyisi müslüman toplumun faydalanması için vakfetmekse vakfeder; yine eğer en uygunu bir bölümünün taksimi, diğer bölümünün vakfedilmesi ise öyle yapar. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu üç kısmı da yapmıştır: Kurayza ve Nadîroğulları arazilerini taksim etmiş, Mekke'yi taksim etmemiş, Hayber topraklarının ise bir kısmını taksim etmiş ve bir bölümünü de müslümanların yararına olmak üzere paylaştırmayıp bırakmıştır.

Bu konuda Ahmed ibn Hanbel'den gelen ikinci bir rivayet ise şöyledir: Devlet başkanı, araziyi vakfetmeksizin, galibiyet ve istilayla arazi doğrudan doğruya vakıf olur. İmam Mâlik'in görüşü de budur.

Yine konuyla ilgili Ahmed ibn Hanbel'den gelen üçüncü bir rivayet ise şöyledir: Devlet başkanı araziyi gaziler arasında taşınabilir malları paylaştırdığı gibi taksim edebilir; ancak gaziler o arazideki haklarından vazgeçerlerse o zaman durum farklı olur. İmam Şâfiî'nin görüşü de böyledir.

İmam Ebu Hanife de der ki: Devlet başkanı, şu üç şıktan birini seçmekte serbesttir: 1. Paylaştırabilir, 2. Sahiplerini o arazide bırakıp onlardan haraç alabilir, 3. Sahiplerini oradan sürgün edip başka ahaliyi o topraklara yerleştirip onlardan haraç alabilir.

Ömer (radıyallâhu anh)'ın bu uygulaması, Kur'an'a muhalif değildir. Çünkü arazi, Yüce Allah'ın beşte birinin alınıp geri kalanının gaziler arasında taksimini emrettiği ganimetlere dahil değildir. Bundan dolayı Ömer (radıyallâhu anh): 'O, mal değildir' demiştir. Ganimetlerin bu ümmetten başkasına mubah olmaması da buna delildir. Hatta bu durum, bu ümmetin özelliklerindendir. Nitekim sahih olduğunda ittifak edilen bir hadiste, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

وَأُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ وَلَمْ تُحَلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي

"Ganimetler bana helâl kılındı. Halbuki ganimetler benden önce hiç kimseye helâl kılınmamıştı."[896]

Yüce Allah, kâfirlerin elinde bulunan toprakları bizden önceki peygamberlerin ümmetlerine, oraları zorla fethettiklerinde helâl kılmıştır. Nitekim Musa (a.s.)'ın kavmine zorla fethedilen toprakları helâl kılmıştır. Bundan dolayı Musa (a.s.), kavmine şöyle demişti: *"Ey kavmim! Allah'ın size yazdığı mukaddes topraklara girin, arkanıza dönmeyin, yoksa ziyana uğramış olarak dönersiniz!"*[897]

Musa (a.s.) ile kavmi, kâfirlerle savaştılar ve (savaştıkları kimselerin) hem ülkelerini, hem de mallarını istilâ ettiler. Sonra ganimetleri bir araya getirdiler, daha sonra gökten bir ateş inerek ganimetleri yakıp kül etti. Sonra o topraklara ve ülkeye yerleştiler. Bu, kendilerine haram kılınmadı. Böylece arazinin ganimetlerden olmadığı ve Allah'ın araziye dilediğini vâris kıldığı anlaşıldı.

Mekke'nin Statüsü: Mekke'ye gelince, Mekke dışındaki diğer şehirlerin taksimi vacip olsa bile Mekke'de, Mekke'nin taksim edilmesini engelleyen bir diğer husus daha vardır. Bu da, oranın mülk edinilemeyişidir. Çünkü Mekke, Dâru'n-Nüsuk'tur (=hac ibadetinin yerine getirildiği yerdir), halkın ibadetgâhıdır ve Yüce Allah'ın ister yerli ve ister yabancı olsun insanlar için tahsis ettiği haremidir. Orası Allah'ın âlemlere bir vakfıdır, onlar orada eşittirler. Mina da, önce gelenin ikametgâhıdır. Yani burası 'filanın yeridir' denilemez. Çünkü Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِي وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ

"Kâfirler ile Allah'ın yolundan, gerek yerli, gerek dışarıdan gelen bütün insanlar için ibadet yeri yaptığımız Mescid-i Haram'dan alıkoyanlara ve orada zulüm ile yanlış yola saptırmak isteyenlere can yakıcı bir azap tattırırız."[898]

Burada sözü edilen "Mescid-i Haram"dan maksat, Harem'in tamamıdır. Şu âyet de bunun gibidir:

896 Buhârî, Teyemmüm 1, Salat 56, Farzu'l-Hums 8; Müslim, Mesacid 3 (521); Nesâî, Gusl 26, Mesacid 42; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 3/304'de bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
897 Mâide: 5/21
898 Hac: 22/25

إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا

"Doğrusu müşrikler pistirler; artık bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar!"[899]

Burada da "Mescid-i Haram" sözünden maksat, Harem'in tamamıdır.

Yine şu âyet de böyledir:

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى

"Kulunu bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah'ın şânı ne yücedir!.."[900]

"Sahîh"te de geçtiği üzere; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Mekke'de) Ümmü Hâni'nin evinden (alınıp Mescid-i Aksa'ye ve oradan da Allah'ın huzuruna) götürülmüştür.[901]

Yine Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır :

ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

"İşte bu, ailesi Mescid-i Haram'da ikâmet etmeyen kimseler içindir."[902]

Buradai "kâmet etme" sözünden maksat, ittifakla bizzat namaz kılınan yerde ikâmet etmek değil, Harem'de ve oraya yakın yerlerde ikâmet etmek demektir. Nitekim hac âyetinin akışı da bunu göstermektedir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ

"... Orada zulüm yapmak suretiyle (insanları) yanlış yola saptırmak isteyenlere can yakıcı bir azab tattırırız."[903]

Bu, kesinlikle namaz kılınan yere (Kabe'ye) özgü değildir. Aksine bundan maksat, Mescid-i Haram'in tamamıdır. Haram'i, ister yerli ve ister yabancı

---

899 Tevbe: 9/28
900 İsrâ': 17/1
901 Müellif İbn Kayyim burada bu hadisin Buhârî veya Müslim'in rivayet ettiğine işaret ediyorsa da yanılgıya düşmüştür. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in İsra ve Mirac sırasında Ümmü Hâni' (radıyallâhu anhâ)'nın evinden götürüldüğü ile ilgili rivayet, Buhârî veya Müslim'de geçmemektedir. Konuyla ilgili hadis için b.k.z: Ebu Ya'lâ, Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr, 24/432-433 (1059); Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 1/75 (239)'de Ümmü Hâni' (radıyallâhu anhâ)'dan.
902 Bakara : 2/196
903 Hac: 22/25

olsun, bütün insanlar için kılan, oraya girmeyi engelleyeni ve zulüm yapmak suretiyle hak yoldan saptırmak isteyen kimseyi tehdid edenin ta kendisidir.

Mescid-i Haram ile; Safa, Merve, sa'y mahalli Mina, Arafat dağı ve Müzdelife gibi hac vazifelerinin yapıldığı bölümler hiç kimseye mahsus kılınamaz, buralar insanlar arasında ortaktır. Çünkü buralar, insanların hac vazifelerini yaptıkları ve ibadet ettikleri yerlerdir. Bu yerler, Allah tarafından (belirtilmiş) bir mesciddir ki, orayı insanlar için bir vakıf yeri yapıp koymuştur. Bundan dolayı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mina'da kendisini sıcaktan koruyacak bir ev yapılmasından çekinerek şöyle buyurdu:

"Mina, önce gelip konanın konakladığı, (devesini çökerttiği) bir yerdir."[904]

İşte bundan dolayı selef ve halef âlimlerinin çoğunluğu, Mekke arazisinin alınıp, satılmasının ve evlerinin kiraya verilmesinin caiz olmadığı görüşüne varmışlardır. Bu; Mekke âlimlerinden Mücâhid ile Atâ'nın, Medine âlimlerinden Mâlik ibn Enes'in, Irak âlimlerinden Ebu Hanîfe'nin, ayrıca Süfyân es-Sevrî, Ahmed ibn Hanbel ile İshâk ibn Rahaveyh'in görüşüdür.

Ahmed ibn Hanbel, Alkâme ibn Nadle'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mekke'nin evleri; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Bekr (radıyallâhu anh) ve Ömer (radıyallâhu anh) dönemlerinde 'Sevâib' (=boş evler) olarak anılırdı ve ihtiyacı olan oturur, ihtiyacı olmayan da (bir başkasını) oturturdu."

Yine Ahmed ibn Hanbel, Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'ın da şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mekke evlerinin kira paralarını yiyen kimse, ancak karnına cehennem ateşi doldurmaktadır." Dârekutnî bunu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sözü olarak rivayet etmekte ve bu hadiste:

إِنَّ اللهَ حَرَّمَ مَكَّةَ ، فَحَرَامٌ بَيْعُ رِبَاعِهَا ، وَأَكْلُ ثَمَنِهَا

"Allah Mekke'yi haram kılmıştır, evlerinin satışı da, ücretlerinin (veya kiralarının) yenmesi de haramdır" lafızları da yer almaktadır.[905]

Yine Ahmed ibn Hanbel, Ma'mer yoluyla Leys yoluyla Atâ', Tâvûs ile Mücâhid'in şöyle dediklerini rivayet etmiştir: "Mekke evlerinin satışı veya kiraya verilmesi mekruhtur."

904 Ebu Dâvud, Menasık 89 (2019); Tirmizî, Hac 51 (881); İbn Mâce, Menasık 52 (3006); Dârimî, Menasık (87); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/187, 207; Hâkim, Müstedrek, 1/638; İbn Huzeyme, Sahîh, 4/284; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 5/139, 10/139

905 Dârekutnî, Sünen, 3/75. Daha sonra Dârekutnî der ki: "Sahih olan, bu hadisin mevkuf olduğudur."

Yine Ahmed ibn Hanbel, Kasım ibn Abdurrahman'ın şöyle dediğini kaydeder: "Mekke evlerinin kirasından yiyen kimse, karnına ancak ateş doldurmaktadır."

Yine Ahmed ibn Hanbel, Hüşeym yoluyla Haccâc yoluyla Mücâhid yoluyla Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Mekke evlerinin kiraya verilmesini ve satışını yasakladı."

Yine Ahmed ibn Hanbel, Atâ'nın da şöyle dediğini kaydeder: "Mekke evlerinin kiralanmasını yasakladı."

Yine Ahmed ibn Hanbel, İshâk ibn Yûsuf yoluyla Abdülmelik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ömer ibn Abdulaziz, Mekkelilerin emirine: 'Mekke evlerinin kiraya verilmesini yasaklamasına' dair mektup yazmış ve 'Bu, haramdır' demiştir.

Yine Ahmed ibn Hanbel'in anlattığına göre; Ömer (radıyallâhu anh), Mekkelilere, dışarıdan gelen (ya-bancı)lerin istediği yere yerleşmesi için evlere kapılar koymalarını yasaklamıştır.

Yine Ahmed ibn Hanbel, Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini kaydetmiştir: "Ömer (radıyallâhu anh), Mekke evlerinin kapılarının kapatılmasını, kapısı olmayanın evine kapı yapmasını, evinin bir kapısı olanın onu kapatmasını yasakladı." İşte bu, ancak hac mevsiminde olur.

Mekke arazisini satmanın ve kiraya vermenin caiz olduğunu savunanlar şunları söylemektedir: Bunun caiz oluşuna delilimiz; Allah'ın kitabı, Resulü'nün sünneti, ashabının ve Hulefâ-i Râşidîn'in uygulamasıdır.

a. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ

"...*Yurtlarından çıkarılan Muhacir fakirlerindir.*"[906]

b. Yine Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ

"...*Hicret edenler ve yurtlarından çıkarılanlar...*"[907]

c. Yine Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

906 Haşr: 59/8
907 Âl-i İmrân: 3/195

إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ

"Allah size ancak din uğrunda sizinle savaşanları ve sizi yurtlarınızdan çıkaran kimseleri dost edinmenizi yasaklar."[908]

Yüce Allah (bu âyetlerde) evleri onlara nispet etmiştir. Bu da, mülk kılma nispetidir.

(Sünnetten delil:) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Yarın Mekke'deki hangi evinizde konaklayacaksınız?' diye sorulduğunda: 'Akîl, bize ev bıraktımı ki?!' buyurmuştur,[909] 'Evim yoktur' dememiştir. Aksine onların, evi kendisine[910] nispet etmelerine ses çıkarmamıştır. Ayrıca Akîl'in evi işgal edip elinden çıkarmadığını da haber vermiştir.

Ümmü Hânî'nin evi, Hatice'nin evi, Ebu Ahmed ibn Cahş'ın evi... gibi evlerinin kendilerine nispet edilmesi hadislerde sayılamayacak kadar çoktur. Onlar, bu evlere, taşınabilir mallara mirasçı oldukları gibi mirasçı oluyorlardı. Bundan dolayı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Akîl bize ev bıraktımı ki?' buyurmuştur. Ebu Tâlib'in evlerine Akîl mirasçı olmuştu. O sırada Akîl kâfirdi. Ali (radıyallâhu anh) ise Ebu Tâlib'e aralarındaki din farklılığından dolayı mirasçı olamamıştı. Bunun üzerine Akîl evleri işgal etmişti.

Hicretten önce ve sonra, hatta Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamberliğinden önce ve sonra ölenlerin vârisleri, ölenin evine şu âna kadar mirasçı olagelmişlerdir. Safvân ibn Ümeyye, bir evi Ömer ibnu'l-Hattâb (radıyallâhu anh)'a dört bin dirheme satmış, o da orayı hapishane yapmıştır. Alım-satım ve miras caiz olunca kiraya vermek haydi haydi caiz olur.

Gördüğün üzere her iki grubun ayaklarının durduğu yer burasıdır. Delilleri, kuvvet ve açıklık yönünden reddedilemez. Allah'ın delil ve açıklamaları ise birbirini iptal etmez, aksine birbirini tasdik eder, hepsine gerektirdiği şekilde amel etmek farzdır ve vacip olan, nerede olursa olsun hakka uymaktır.

---

908 Mümtehine: 60/9

909 Buhârî, Meğazi 48'de Üsâme ibn Zeyd (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

910 Hadiste sözkonusu edilen ev, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mülkü idi. Ebu Tâlib'in dört oğlundan Akîl ile Tâlib, Ebu Tâlib'in evine tasarruf ederlerken, Akîl de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in evine el koymuştu. Tâlib, Bedir Savaşı'nda ölmüştü. Akîl onun hissesini de alarak yalnız olarak Ebu Talib'in mirasına sahip çıkmıştı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'nin fethinden sonra Kureyş'ten Müslüman olan kimselerin kalplerini İslam'a alıştırmak için cahiliye döneminde yapılan tasarrufları olduğu gibi bırakmıştı. Bu suretle de bu mallar, Akîl'in üzerinde kalmıştı. (ç)

Doğru olan husus, her iki tarafın delillerinin gerektirdiği şekilde görüş ortaya koymaktır: Evler; mülk edinilebilir, hibe edilebilir, miras kalabilir, satılabilir. Mülkiyetin el değiştirmesi ise toprakta ve arsada değil binada olur. Bina ortadan kalksa, sahibinin yeri satmaya hakkı yoktur. Ancak yeniden bina yapmak ve eski haline döndürmek hakkına sahiptir. O şahıs, orada oturmaya ve dilediğini oturtmaya daha layıktır. Kira akdi ile, ikamet menfaatine karşılık bedel alma hakkı yoktur. Çünkü bu menfaat konusunda başkasına tercih edilmeye daha layıktır. Önceliği ve ihtiyacı nedeniyle orası hakkında o kimsenin özel bir durumu vardır. Oranın menfaatine ihtiyacı kalmazsa, bu menfaat için bir bedel alma hakkına sahip değildir. Nitekim meydanlarda ve geniş yollarda oturmak, madenler üzerinde ikâmet etmek gibi ortak menfaatler ve mallardan yararlanma da böyledir. Oraları önce işgal eden kimse, yararlandığı sürece oraya daha layıktır ve ihtiyacı kalmadığında ise ona karşı bir bedel alma hakkına sahip değildir. Bu görüş sahipleri, evlerin satımı ve mülkiyetlerinin naklinin arsa üzerinde değil bina üzerinde gerçekleştiğini açık bir şekilde ifade etmişlerdir. Bunu, İmam Ebu Hanife'nin arkadaşları ve onun mezhebini izleyenler söylemektedirler.

13. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Sövmenin Hükmü: Bu olaydan anlaşıldığına göre, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e söven kişinin öldürülmesi gerekir ve onun öldürülmesi mutlaka yerine getirilmesi gereken bir had cezasıdır. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekîs ibn Subâbe ile İbn Hatal'a ve çocuklar öldürülmediği gibi harbilerin kadınları da öldürülmemekle beraber kendisine hicivli şarkılar söyleyen iki cariyeye de eman vermemiş, o iki cariyenin öldürülmesini emretmiş ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sövdüğü için efendisi tarafından öldürülen bir âmâ olan ümmü veledin[911] kanını heder etmiştir.[912]

Ayrıca yahudi Kâ'b ibnu'l-Eşref'in öldürülmesini isteyerek: 'Kâ'b'ın hakkından kim gelir? Çünkü o, Allah'a ve Resulü'ne eziyet etmiştir' buyurmuştur.[913] Zira Kâ'b ibnu'l-Eşref, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e söverdi.

911 Ümmü veled: Çocuğun anası; sahibinden çocuk dünyaya getiren cariye anlamında bir fıkıh terimidir. Ümmü velede ait özel hükümler vardır. O, bir açıdan cariye gibidir; efendisi daha önce olduğu gibi ona hizmet ettirmek, başkasının işinde ücretle çalıştırmak, mükâtebe anlaşması yapmak ve onunla cinsi ilişkide bulunmak hakkına sahiptir. Bazı açılardan ise hür gibidir. Sahibinin onu satması, âriyet yoluyla bir başkasına bağışlaması caiz değildir. Ancak onu azad etme yetkisine haizdir. Şayet azad etmeden efendi ölürse ümmü veled kendiliğinden hür olmuştur. (ç)

912 Ebu Dâvud, Hudud 2 (4361)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

913 Bu hadis daha önce geçmişti.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e söven kimsenin öldürüleceği görüşü, Hulefâ-i Raşidîn'in icmâ'ıdır ve sahabe arasında onlara aykırı düşünen bir kimsenin olduğu da bilinmemektedir.

Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh), kendisine söven kimseyi öldürmek isteyen Ebu Berze el-Eslemî'ye: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ten başka herhangi bir kimse için bu olmaz' demiştir.

Ömer (radıyallâhu anh) da, bir rahibe rastlamıştı. Ömer (radıyallâhu anh)'a: 'Bu adam, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sövüyor' denilmişti. Bunun üzerine Ömer (radıyallâhu anh): 'Eğer onun böyle bir şey dediğini duysaydım, onu gebertirdim. Biz onlara Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sövmeleri için zimmet vermedik' demiştir.

Hiç kuşkusuz Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sövmek suretiyle savaşma, bize göre elle savaşmaktan ve yılda bir defa alınan cizye parasını engellemekten eziyet ve mağlubiyet itibarıyla daha büyüktür. O halde nasıl zımmilik anlaşması şunlarla bozulur ve bundan dolayı o kişi öldürülür de sövme halinde böyle bir şey söz konusu olmaz?! Yılda bir defa ödediği bir dinarı engellemesinin kötülüğü, şahitlerin gözü önünde Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e en çirkin bir şekilde açıktan açığa sövmek suretiyle yaptığı kötülüğe nasıl oranlanır? Aksine elle savaşmasının kötülüğü, sövmek suretiyle savaşmasının kötülüğüyle kıyas bile kabul etmez. Çünkü anlaşmasını ve emânını bozan şeylerin en başında, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sövme gelir. Yaratan Allah'a sövme durumu hariç, anlaşmasını bozan kimse için, bundan daha büyük bir şey yoktur. İşte bu, ta kıyasın kendisidir, nassların gereğidir ve Hulefâ-i Râşidîn'in icmâ'ıdır. Bu meselenin kırktan fazla delili vardır.

Soru: Eğer denilirse ki: (Münafıkların lideri) Abdullah ibn Übeyy, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Eğer Medine'ye dönersek en şerefli olan, en aşağılık olanı oradan çıkaracaktır' dediği halde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu öldürmemiştir. Yine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem); kendisine: 'Adaletli ol! Çünkü sen, adaleti gözetmiyorsun!'[914] diyen Zü'l-Huveysıra'yı da, yine kendisine: 'Diyorlar ki: 'Sen azgınlığı yasaklıyor, ama onda kendin tek kalıyormuşsun!'[915] diyen kişiyi de, yine kendisine: 'Bu paylaştırmada Al-

---

914 Müslim, Zekat 140 (1062)'de bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
915 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/42'de bu hadisi Muâviye ibn Hayde (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

lah rızası gözetilmedi!'[916] diyen kimseyi de, yine hacılara su dağıtma (=sikâye) vazifesine öncelikle Zübeyr'in bakmasına hükmettiğinde: 'Halanın oğlu olduğu için ona verdin'[917] diyen kimseyi de, bunlardan başka kendilerinden Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ezâ ve azarlama gelen şahısları da öldürmemiştir.

Cevap: (O zamanda) hak alma görevi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a ait idi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (bu kimselerden) ister hakkını alır, ister almaktan vazgeçer. Fakat kendisinden sonrakiler için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hakkını almaktan vazgeçme hakkı yoktur. Nitekim kendi hakkını almak da, almamak da Yüce Allah'a aittir ve Allah'a ait bir hak gerektikten sonra O'nun hakkını hiç kimsenin almaktan vazgeçmesi mümkün değildir. Zikrettiklerinizin ve daha başkalarının öldürülmesinden Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatında, insanların gönlünü ısındırma ve kendisinden nefret ettirmeme gibi ölümünden sonra yok olan büyük maslahatlar vardır. Şöyle ki; eğer insanlara Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, sahabilerini öldürdüğü haberi ulaşsaydı ondan nefret ederlerdi. Bizzat kendisi de buna işaret etmiş ve Abdullah ibn Übeyy'in öldürülmesi fikrini ileri süren Ömer (radıyallâhu anh)'a: 'İnsanlara, Muhammed ashabını öldürüyor diye bir haber ulaşmasın!' diye buyurmuştu.[918]

Şüphesiz Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e; insanların gönüllerini İslâm'a ısındırma ve kalplerini İslam'da birleştirme yararı, kendisine söven ve eziyet eden kimsenin öldürülmesiyle meydana gelecek olan yarardan daha büyük ve daha iyi idi. Bu sebeple öldürme yararı galip gelip, gerçekten ağırlık kazandığında ise Kâ'b ibnu'l-Eşref'e yaptığı gibi kendisine söven kimseyi öldürtmüştür. Çünkü Kâ'b ibnu'l-Eşref, düşmanlığını ve sövmesini açığa vurmuştu. Bundan dolayı onun öldürülmesi, sağ bırakılmasından daha tercihe şayandı. İbn Hatal'ın, Mekîs'in, o iki cariyenin, âma olan ümmü veledin öldürülmesi de böyledir. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yarar tarafı ağır bastığı için öldürtmüş, yine yarar tarafı ağır bastığı için de dokunmamıştır. Yönetim, nâiblerine ve halifelerine geçince, onların Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hakkını düşürme yetkileri kalmamıştır.

916 Müslim, Zekat 139 (1061)'de bu hadisi Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

917 Buhârî, Müsakat 6, 7, 8, Sulh 12, Tefsiru Sure-i Nisa' 12; Müslim, Fezail 129 (2357); Ebu Dâvud, Akdiye 31 (3637); Tirmizî, Ahkâm 26 (1363); Nesâî, Adabu'l-Kudât 27; İbni Mâce, Ruhûn 20 (2480); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 4/5'de bu hadisi Abdullah ibnü'z-Zübeyr (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

918 Buhârî, Menâkıb 8, Tefsiru Sure-i Munafikun 5, 7; Müslim, Birr 62- 63 (2584); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 3/323)'de bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

C. RESULULLAH (S.A.V)'İN FETİH HUTBESİ

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mekke'nin Fethi'nin ikinci gününde yaptığı konuşmasında şu ilmî gerçekler bulunmaktadır:

1. "Mekke'yi insanlar değil, Allah dokunulmaz kılmıştır."[919] Dolayısıyla bu, takdiri bu dünyanın yaratıldığı gün gerçekleşmiş 'şer'î kaderî bir haram kılma'dır. Daha sonra bu haram kılma durumu, "Sahîh"te de geçtiği üzere; İbrahim (a.s.)'ın ve Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in lisanlarında kendisini göstermiştir:Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir duasında şöyle demiştir:

اللَّهُمَّ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَكَ حَرَّمَ مَكَّةَ وَإِنِّي أُحَرِّمُ الْمَدِينَةَ

"Allahım! Dostun İbrahim Mekke'yi dokunulmaz kıldı. Ben de Medine'yi dokunulmaz kılıyorum."[920]

İşte bu, göklerin ve yeryüzünün yaratıldığı gün önceden gerçekleşmiş bir dokunulmaz kılınışının belirtisini İbrahim'in lisanı üzere haber vermektir. Bundan dolayı Medine'nin dokunulmaz kılınışını tartıştıkları halde Ehl-i İslâm'dan hiç kimse Mekke'nin dokunulmaz kılınışını tartışmamıştır. Bu konuda kesin doğru Medine'nin de dokunulmuş kılındığıdır. Çünkü bu konuda Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ten hiçbir yönden kusur bulunamayacak yirmi küsür sahih hadis gelmiştir.

2. "Hiçbir kimsenin Mekke'de kan dökmesi helâl değildir."[921] Bu haram kılma, Mekke'ye özgü olup orası dışındaki yerler için (şer'î durumlarda) mubahtır. Harem/dokunulmaz bölge olmasından dolayı Mekke'de kan dökmek haramdır. Nitekim Mekke'deki ağacı kesme, yaş otu koparma ve kaybolan eşyayı almanın haram oluşu yine oraya mahsustur, başka yerler için ise bu tür şeyler (gerekli görülmesi halinde) mubahtır. Bunların hepsi bir sözde ve bir düzen içerisindedir. Yoksa takdirde tahsisin faydası yok olur.

3. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hutbede söylediği: وَلَا يُعْضَدُ بِهَا وَلَا يُعْضَدُ شَجَرَةً "Mekke'de bir ağaç bile kesilmez",[922] hadisin diğer lafzında:

919 Bu hadis daha önce geçmişti.

920 Buhârî, Enbiya 8, İ'tisâm 6, 16'da Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan; Müslim ise Hacc 56 (1361)'de Râfi' ibn Hadîc (radıyallâhu anh)'tan; Müslim, Hacc 475 (1374)'te de Ebu Saîd el-Hudrî (radıyallâhu anh)'tan; Buhârî, Büyû' 53; Müslim, Hac 454 (1360)'ta ise Abdullah ibn Zeyd (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

921 Buhârî, İlm 37; Müslim, Hac 446 (1354)'de bunu Ebu Şureyh el-Adevî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Bu hadis, daha önce geçmişti.

922 Buhârî, İlm 37; Müslim, Hac 446 (1354)'de bunu Ebu Şureyh el-Adevî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Bu hadis, daha önce de geçmişti.

ve Müslim'in "Sahîh"indeki bir lafızda ise: وَلَا يُعْضَدُ شَوْكُهَا "Dikeni kesilmez"[923] ve Müslim'in "Sahîh"indeki bir lafızda ise: وَلَا يُخْبَطُ شَوْكُهَا "Dikeni koparılmaz!"[924] sözünün ifade ettiği hüküm. Âlimler arasında şu hususta herhangi bir görüş ayrılığı yoktur: Bu ifade ile, insanların yetiştirmediği çeşitli türdeki yabani ağaçlar kastedilmektedir. Fakat insanların haremde (Mekke'de) yetiştirdiği ağaçlar hususunda ise âlimler ihtilaf etmişlerdir.

Hadis, dikenin ve cehri/sincan çalısının koparılmasının haram kılındığı hususunda gerçekten de açıktır. Ama İmam Şâfiî: "Onun koparılması haram değildir. Çünkü o, tabiatı gereği insanlara eziyet verir. Bundan dolayı da hüküm itibariyle yırtıcı/pençeli hayvanlara benzer" demektedir. Bu da, Ebu'l-Hattâb ve İbn Akil'in tercihi olup Atâ, Mücâhid ve daha bir çok alimden de rivayet olunmuştur.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: وَلَا يُعْضَدُ شَوْكُهَا "Dikeni kesilmez", diğer lâfızda: لَا يُخْتَلَى شَوْكُهَا "Dikeni biçilmez" hadisi yasaklık hususunda apaçıktır. Dolayısıyla bu dikenin, sıradan yırtıcı/pençeli hayvanlara kıyası sahih değildir. Çünü yırtıcı/pençeli hayvanlar, yaratılışı itibariyle saldırgandır, halbuki diken kendisine yaklaşmayana zarar vermez.

Hadis, yeşil ile kuru arasında da ayırım yapmamaktadır. Fakat alimler, kurunun kesilmesine: "O ölü gibidir. Bu konuda aksi bir görüş de bilinmemektedir" diyerek cevaz vermişlerdir.

Yine hadiste, ağaç kendi kendine kökünden söküldüğünde veya dal kırıldığında ondan yararlanmanın caiz olduğuna da delil vardır. Çünkü onu o kişi kesmemiştir. Bu hususta herhangi bir ihtilaf yoktur.

4. Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: وَلَا يُخْتَلَى خَلَاهَا "Yaş otu koparılmaz" sözüdür. Bundan kastolunanın; insanların yetiştirdiği değil, kendi kendine biten (yabani otlar) olduğu hususunda herhangi bir görüş ayrılığı yoktur. Kuru ot, hadisin hükmüne dahil değildir. Çünkü hadis, özellikle yaş ot hakkındadır. (Hadiste geçen) خَلَا "halâ" (=ot) sözü, yaşlığı devam ettiği sürece yaş ot demektir. Kuruduğunda الحَشِيش "haşiş" denir. أَخْلَتِ الأَرْضُ "Ahleti'l-ardu" demek, "o arazinin yaş otu çoğaldı" demektir. (Hadisin metninde geçen) "İhtilâu'l-halâ" ifadesi, "halâ" (=yaş ot koparma) anlamındadır. Yine bir hadiste geçen: "Abdullah ibn Ömer, atı için 'ihtilâ' ederdi" ifadesi de, atı için "yeşil ot koparırdı" anlamındadır. Yine bu kelimeden, yem torbası anlamına المِخْلَاةُ "mıhlât" kelimesi türetilmiştir ki, bu da, 'yeşil ot kabı' demektir.

923 Buhârî, Hac 43; Müslim, Hac 445 (1353)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
924 Müslim, Hacc 448 (1355)'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

(Mekke ayrığı veya Mekke samanı denilen) "İzhır" otunun koparılması ise nass (hadis) ile istisna edilmiştir. Bu otun, istisna suretiyle tahsis edilmesi, onun dışında kalanlarda genellik kastedildiğine bir delildir.

5. Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: وَلَا يُنَفَّرُ صَيْدُهَا "Avı ürkütülmez!" sözü, avın öldürülmesine ve avlanmasına hangi sebeple olursa olsun neden olmanın haramlığı hususunda açıktır, hatta yerinden ürkütülmese bile... Çünkü o, bu mekânda muhterem bir hayvandır. Oraya önce gelmiştir ve orası hakkında daha çok hak sahibidir. Bu da gösterir ki, muhterem hayvan bir mekâna önce geldiğinde rahatsız edilmez.

6. Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: وَلَا يَلْتَقِطُ سَاقِطَتَهَا إِلَّا مَنْ عَرَّفَهَا "Yitiğini, ilân edenden (ilân etmek için alandan) başkası alamaz"[925] ve bir lâfızda ise: وَلَا تَحِلُّ سَاقِطَتُهَا إِلَّا لِمُنْشِدٍ "Yitiği, ilân etmek için alandan başkasına helâl olmaz" hadisi, haremde/Mekke'de kaybedilen eşyanın hiçbir durumda mülk edinilemeyeceğine ve mülk edinmek için değil, sadece ilân etmek için alınabileceğine delildir. Aksi takdirde Mekke'nin bununla tahsisinde asla bir fayda bulunmaz.

Bu hususta ihtilâf edilmiştir:

* İmam Mâlik ile İmam Ebu Hanîfe: "Hill (=Haremin dışında kalan bölge) ile haremin yitiği, (hüküm itibariyle) aynıdır" demişlerdir ki, İmam Ahmed ibn Hanbel'den gelen iki rivayetten ve İmam Şâfiî'nin iki görüşünden biri budur. Yine bu; Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh), Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) ve Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan da rivayet olunmuştur.

* İmam Ahmed ibn Hanbel diğer rivayetinde ve İmam Şâfiî'de diğer bir görüşünde şöyle demişlerdir: Haremdeki yitiğin mülk edinmek için alınması caiz olmaz, ancak sahibi adına korumak için almak caizdir. Almış olsa sahibi gelinceye kadar ebediyen ilan eder. Bu, Abdurrahman ibn Mehdî ile Ebu Ubeyd'in görüşüdür. Doğru olan görüş de budur. Bu hususta hadis açıktır. (Hadiste geçen) مُنْشِد "münşid" kelimesi, "bulduğu yitiği sahibi var mı diye ilân eden kimseyi" ifade eder. نَاشِد "naşid" ise, "kaybettiği malı arayan kimseyi" ifade eder. Nitekim bu anlam, إِصَاخَةُ النَّاشِدِ لِلْمُنْشِدِ "Kayıp arayanın, kayıp bulduğunu ilân edene kulak verişi" şeklindeki deyimde de açıkça görülmektedir.

Ebu Dâvud'un "Sünen"inde rivayet edildiğine göre; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hacının yitirdiği kayıp malı almayı yasakladı. İbn Vehb, bu hadisi: "Yani sahibi bulsun diye bırakır" şeklinde açıklamıştır.[926]

925 Buhârî, Hac 43; Müslim, Hac 445 (1353)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

926 Müslim, Lukata 11 (1724); Ebu Dâvud, Lukata 19 (1719); Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, (5805); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/499

Üstadımız (İbn Teymiyye) de bu konuda: "Bu, Mekke'nin özelliklerindendir" der.

7. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hutbede söylediği:

وَمَنْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ إِمَّا أَنْ يَقْتُلَ وَإِمَّا أَنْ يَأْخُذَ الدِّيَةَ

"Bir kimsenin bir yakını öldürülürse, o kimse şu ikisinden birini tercih etmede muhayyerdir: Öldürmek (katilin öldürülmesini istemek), diyet (kan bedeli) almak"[927] sözü ise, kasden adam öldürme durumunda katilin illede kısas edilmesinin gerekmediğine delildir. Yalnız bu durumda şu iki şeyden birisi tercih edilir: Ya kısas, ya da diyet.

Soru: Ne dersiniz, kısası seçmiş olsaydı, bundan sonra da diyet karşılığında bağışlamayı tercih etse, onun buna hakkı var mıdır?

Cevap: Bu hususta iki görüş vardır:

a. Buna hakkı vardır. Çünkü kısas, en üst düzeydir. O halde onun en alt düzeye intikal hakkı vardır.

b. Buna hakkı yoktur. Çünkü kısası tercih ettiğinde kendi isteğiyle diyet hakkını düşürmüştür. Dolayısıyla düşürdükten sonra diyete dönme hakkı yoktur.

Soru: Bu durumda bu hadis ile Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: مَنْ قَتَلَ عَمْدًا فَهُوَ قَوَدٌ "Kim kasden adam öldürürse (ona verilecek hüküm,) kısas olmaktır"[928] hadisinin arasını nasıl birleştirirsiniz?

Cevap: Bu iki hadis arasında hiçbir yönden çelişki yoktur. Bu hadis, kasden adam öldürme hususunda kısasın farz olduğuna من ve "O iki görüşte muhayyerdir" sözü ise, ölenin yakınının bu farzın yerine getirilmesi ile bedelini yani diyeti alması arasında muhayyer oluşuna delalet etmektedir. O halde sözkonusu edilen çelişki hangisidir?

Bu hadis, Yüce Allah'ın şu âyeti gibidir: كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ "*Öldürülenler hakkında kısas size farz kılındı.*"

Bu da, hak sahibinin kendisine farz kılınan kısası talep etmek ile bedelini alma arasında muhayyer kılınışını ortadan kaldırmaz. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

927 Bu hadis daha önce geçmişti.

928 Ebu Dâvud, Diyât (4539); Nesâî, Kasâme 32 ; İbn Mâce, Diyât 8 (2635) Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

8. Abbâs (radıyallâhu anh)'ın, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: "(Mekke ayrığı veya Mekke samanı denilen) "İzhır müstesna" demesinden sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hutbedeki, "İzhır müstesna" sözü iki meseleye delildir:

a. İzhır'ın kesilmesinin mubah olması.

b. Konuşma sırasında istisna yapılacağı zaman istisnaya, sözün başında veya sözü bitirmeden önce niyet etme şart değildir. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), eğer izhırı istisnaya sözün başından veya tamamlanmasından önce niyet etmiş olsaydı, yaptığı istisna Abbâs (radıyallâhu anh)'ın kendisine sormasına, demircileri ve evleri için izhırın gerekli olduğunu bildirmesine bağlı kalmazdı.

Yine buna bir benzer husus ise Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'ın hatırlatmasından sonra Bedir esirlerinden Süheyl ibn Beydâ'yı istisna etmesi olayıdır. Şöyle ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Onlardan hiçbiri, ya fidye vermek ya da boynu vurulmak dışında kurtulamayacaktır" buyurmuştu. Abdullah ibn Mes'ud (radıyallâhu anh) ise: 'Süheyl ibn Beydâ' müstesna... Çünkü ben onun müslüman olduğunu söylediğini duydum' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Süheyl ibn Beydâ' müstesna' buyurdu. Onun her iki durumda da istisnaya sözünün daha başından niyet etmiş olmadığı malumdur.

Yine bunun bir benzeri husus ise, meleğin, Süleyman (a.s.)'a söylediği sözdür. Şöyle ki: Süleyman (a.s.): 'Bu gece yüz kadını (hanım ve cariye olarak yüz kadınla ilişki kurmak için) dolaşacağım, her kadın da Allah yolunda savaşacak bir erkek çocuk doğuracak' dediğinde melek, ona: 'İnşaâllah" (=Allah dilerse) de!' demişti, fakat Süleyman (a.s.) bu sözü söylememişti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

'Eğer Süleyman (a.s.): "İnşaâllah" (=Allah dilerse) demiş olsaydı, onlar Allah yolunda topluca savaşırlardı',[929] başka bir lafızda ise: لكان دركا لحاجته 'O zaman Süleyman (a.s.) isteğine nail olurdu'[930] buyurmuş ve böylece Süleyman (a.s.) bu istisnada bulunsaydı istisnanın ona fayda vereceğini de haber vermiştir. Çünkü niyeti şart koşan kimse: 'Ona fayda vermez' diyor.

---

929 Buhârî, Enbiyâ' 40, Keffaratu'l-Eyman 9, Tevhid 31; Müslim, Eyman 22-25 (1654); Nesâî, Eyman 40; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 2/229, 275, 506'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

930 Buhârî, Keffaratu'l-Eyman 9; Müslim, Eyman 22-25 (1654); Nesâî, Eyman 40; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 2/229, 275, 506

Yine bunun bir benzeri husus da, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: "Vallahi, Kureyş'le savaşacağım, vallahi Kureyş'le savaşacağım" diye üç defa söyleyip sonra sükut etmesi, daha sonra da: "İnşâallah (=Allah dilerse)" demesidir.[931]

İşte bu da, susmadan sonraki istisnadır ki konuşmayı bitirdikten ve sükut ettikten sonra istisna etmeyi içermektedir. Ahmed ibn Hanbel, bunun, caiz olduğuna hükmetmiştir. Ki bu, şüphesiz doğrudur. Ayrıca bu açık sahih hadislerin gereğine uymak, daha uygun düşer. Başarı Allah'tandır.

9. Yine bu kıssada geçtiği üzere; "Ebu Şâh" adında sahabeden bir adamın ayağa kalkıp: '(Bu söylediklerini) benim için yazdırsan' demesi üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hutbesini kastederek: اكْتُبُوا لأَبِي شَاهٍ 'Ebu Şâh için yazınız!' buyurmuştur.[932]

Bu da, ilmin yazılmasına ve hadis yazma yasağının kaldırılmasına bir delildir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Benden Kur'an dışında birşey yazan kimse onu yok etsin!" buyurmuştu.[933] Bu yasak, İslâm'ın ilk dönemlerinde vahy-i metlûv (=okunan vahiy, Kur'an) ile vahy-i gayri metlûvv[934] (=namazda okunmayan vahiy, hadis)in karıştırılması korkusundandı. Daha sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) hadislerinin yazımına izin verdi.

Sahih bir rivayete göre; Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh), Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in (söylediği) hadisi yazardı.[935] Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh)'ın bu yazdıklarından "es-Sâdıka" diye adlandırılan bir sahife oluşmuştu. Amr ibn Şu'ayb, bunu, babası yoluyla dedesi Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Söz konusu bu sahifede yer alan hadisler, hadislerin en sahihlerindendir. Bazı hadis imamları da, bu sahifeyi, Eyyûb yoluyla Nâfi' yoluyla Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh) senediyle rivayet

---

931 Ebu Dâvud, Eyman 17 (3285)'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

932 Buhârî, İlm 39'da bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

933 Müslim, Zühd 72 (3004)'de bu hadisi Ebu Saîd el-Hudrî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

934 "Vahiy" kelimesi sözlükte; gizli konuşmak, emretmek, ilham etmek, ima ve işaret etmek, acele etmek, seslenmek, fısıldamak, mektup yazmak, iletişim kurmak gibi değişik anlamlara gelmektedir. Vahyin sözlük anlamında kullanımı ile ilgili olarak b.k.z: Maide: 5/111, En'am: 6/112, 121, Enfal: 8/12, Nahl: 16/68-69, Kasas: 28/7, Fussilet: 41/12, Zilzâl: 99/4-5.
Terim olarak ise Allah tarafından peygamberlerine ve özellikle de Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaştırılan ilahî bilgidir. İlahî vahye mazhar olan peygamberlerin isimleri, Kur'an'da bir çok vesilelerle zikredilmektedir.
Buna dayalı olarak vahiy iki kısma ayrılır: 1. Vahy-i Metluv (=okunan vahiy, Kur'an), 2. Vahy-i gayri metlûvv namazda okunmayan vahiy, hadis. Buna göre Kur'an vahyi, vahy-i metluv olmaktadır. Sünnet vahy-i ise vahy-i gayri metluv olmaktadır. Bu ayırımda, Kur'an vahyi ile sünnet vahyinin, namazda okunup okunamaması esas teşkil etmektedir. (ç)

935. Buhârî, İlm 39'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

edilen hadisler derecesinde sayıyorlardı. Dört mezhep imamı ile daha birçok kimse bu sahifeyi delil olarak kullanmışlardır.

10. Yine bu kıssada geçtiğine göre; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kabe'ye girip orada namaz kıldı.[936] Yalnız Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kabe'deki suretler (=resimler) imha edilinceye kadar oraya girmemiştir. Bu da resimli yerde namaz kılmanın mekruh olduğuna bir delildir. Hatta bu, hamamda namaz kılmaktan mekruh olmaya daha layıktır. Çünkü hamamda namaz kılmanın mekruh oluşu, oranın çoğunlukla pislik bulunan bir yer, ya da şeytan evi oluşundan dolayıdır, ki doğru olan da budur. Resimlerin bulunduğu yer ise çoğunlukla şirk ihtimali taşıyan yerdir ve toplumların şirklerinin çoğu, resimler ve kabirler yönündendir.

11. Yine bu kıssada geçtiğine göre; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'ye, başında siyah bir sarık olduğu halde girmiştir. Bu da, zaman zaman siyah giymenin caiz olmasına bir delildir. Bundan dolayı Abbasi halifeleri kendilerine, valilerine, kadılarına ve hatiplerine siyah giymeyi şiar kılmışlardır. Yalnız Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), siyahı, daimi bir elbise olarak giymemiş ve siyah giymek bayramlarda, cumalarda ve büyük cemiyetlerde elbette Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şiarı olmamıştır. Fetih günü başına siyah sarık sarmış olması bir rastlantı olup öyle denk düşmüştür. Diğer sahabiler için böyle bir durum sözkonusu olmamıştır. Hatta o gün Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in diğer elbiseleri siyah değildi. Üstelik sancağı da, beyazdı. .

12. Bu gazada meydana gelen şeylerden birisi de, kadınlarla mut'a nikâhının[937] mubah kılınmasıdır. Bununla birlikte Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), mut'a nikâhını Mekke'den çıkışından önce haram kılmıştır. Mut'a nikahının haram kılındığı vakit hususunda dört görüş vardır:

---

936 Buhârî, Salat 30'da bu hadisi Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

937 Mut'a nikâhı, muvakkat bir zaman için iki tarafın razı olduğu bir ücret karşılığında kadın kiralamaktır. Bu, bir nikâh değildir. Çünkü nikâh, çiftlerin bütün hayatı beraber yaşamak üzere bir aile yuvası kurmalarıdır. Mut'a da, nikâh da, iki tarafın rızâsına uygun birer akid olmakla beraber mut'a muvakkatlik, nikâh devamlılık vasıflarıyla biribirinden ayrılır. Mut'a da ta'yin olunan bedel, âdi bir karşılık mahiyetinde olduğu halde nikâhdaki mehr, gayet şerefli ve hiçbir akidde bulunmayan bir asalet ifâde eder.

İbni Atiyye'ye göre; Mut'a, bir kimsenin iki şâhid huzurunda kadının velisinin izni ile belirli bir süre için ve veraset hakkı olmamak üzere aralarında kararlaştırdıkları bir mehir karşılığında bir kadınla evlenmesidir. Tayin edilen süre bitince kadın gider adam onu yanında tutamaz. Sadece ondan iddetini beklemesini isteyebilir. Çünkü bu nikâhdan doğacak çocuk kendisinindir. Artık iddet sonunda kadının hâmile olmadığı ortaya çıkınca, kadın istediği kimseyle evlenebilir (Kurtubî, el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'an, 5/132).

Konuyla ilgili hadislerden anlaşıldığı üzere; hicretin 7. yılı Hayber savaşında, 8. yılı Mekke'nin fethi seferinde ve 10. yılı Veda haccı sırasında Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) gazilerin zina yapmalarını önlemek için geçici olarak önce Mut'a nikahına ruhsat vermiş ve hemen sonra da bunu yasaklamıştır. Böylece haramlığı devam edegelmiştir. (ç)

a. Hayber savaşı sırasında. Bu, içlerinde Şafiî ve daha bir çok kimsenin de bulunduğu bir grup âlimin görüşüdür.

b. Mekke'nin fethi senesinde. Bu da, Süfyân ibn Uyeyne ile bir grubun görüşüdür.

c. Huneyn gazası senesinde. Bu görüş, gerçekte Huneyn gazasının Mekke fethiyle peşpeşe olmasından dolayı ikinci görüşün aynıdır.

d. Veda haccı senesinde. Bu, ravilerden birinin yanılgısıdır.

Doğrusu; mut'a nikâhı, kesinlikle Mekke fethedildiği yıl haram kılınmıştır. Çünkü Müslim'in "Sahîh"inde geçtiği üzere; sahabe, yanlarında Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de olduğu halde onun izniyle mut'a nikâhı yapmışlardır.[938] Eğer mut'a nikahının haram kılınması, Hayber'in fethi sırasında olsaydı, neshin[939] iki defa meydana gelmesi gerekirdi. Halbuki böy-

---

938 Müslim, Nikah 19-28 (1406); Ebu Dâvud, Nikah 13 (2072); Nesâî, Nikah 71; İbn Mâce, Nikah 44 (1962); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/405'de bunu Rebî' ibn Sebre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Müslim'deki bir rivayet şöyledir: "(Rebî'nin) babası (Sebre), Mekke'nin fethinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte gaza edip demiş ki: Orada onbeş gece -yani geceleri de sayılırsa otuz gün- kaldık. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize kadınlarla mut'a yapmak için izin verdi. Derken kavmimden bir kimseyle birlikte dışarı çıktım. Ben ondan daha güzeldim. Arkadaşım çirkin (suratlı ve küçük cüsseliy)e yakın bir kimseydi. Her birimizin yanında bir kaftan vardı. Fakat benim kaftanım eski, amcaoğlunun kaftanı ise yeni ve güzeldi. Mekke'nin alt tarafına yada üst tarafına vardığımız zaman bize dişi deve gibi uzun boyunlu genç bir kadın rastladı. Ona:
'Bizden birisinin seninle mût'a nikahı yapmasını arzu eder misin?' diye sorduk. Kadın: 'Ne verirsiniz?' dedi. Derhal ikimiz de kaftanını yere açtı. Genç kadın her iki erkeğe bakmaya başladı. Arkadaşım kadının yanıbaşına baktığını görünce:
'Bunun kaftanı eskidir. Benim kaftanım ise yeni ve güzel' dedi. Genç kadın ise iki veya üç defa (bana işaret ederek): 'Onun kaftanının zararı yok' dedi.
Sonra o genç kadınla mût'a nikahı yaptım. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), mût'a nikahını haram kılıncaya kadar genç kadının yanından dışarı çıkmadım."
Konuyla Buhârî'deki bir rivayet ise şöyledir: "Ben, Abdullah ibni Abbâs (radıyallâhu anh)'tan işittim. Ona, kadınlarla mut'a nikahı yapmanın hükmü soruldu. O da (buna) izin verdi. Bunun üzerine Abdullah ibni Abbâs (radıyallâhu anh)'ın bir kölesi, Abdullah ibni Abbâs (radıyallâhu anh): 'Kadınlarla mut'a yapma izni ancak kadın ihtiyacının şiddetli olması, kadınların azlığı veya buna benzer (yani savaş gibi) zamanlara ait değil midir?' dedi. Abdullah ibni Abbâs (radıyallâhu anh) da: 'Evet, (öyledir)' dedi." (Buhârî, Nikâh 31; Tirmizî, Nikah 29 (1122))

939 Nesh: Sözlükte; İzale, bertaraf, iptal ve yok etme; izale edilen şeyin yerine başka birinin konulması veya konulmaması, nakletme, kaldırma, hükümsüz kılma, istinsah etme, değiştirme, tahvil etme gibi anlamlara gelmektedir.
Istılah âlimlerince nesh değişik şekillerde tarif edilmiştir. Neshin, ıstılâhî tariflerinin ortak noktaları alınmak suretiyle şu şekilde tarifi mümkündür: "Nesh, şer'î bir delil ile sabit şer'î ve fer'î bir hükmün daha sonra gelen yeni şer'î bir delille kaldırılması, ilgası, tebdil ve tağyîr edilmesidir." Bu şekilde kendinden önceki hükmü kaldıran delile "nâsih", hükmü kaldırılan delile de "mensûh" denilir. Neshin caiz olup olmadığı ve vukûu konusunda İslam alimleri arasında değişik görüşler vardır. (ç)

le bir şeyin, şeriatın hiçbir döneminde asla bir benzeri yoktur. Zaten böyle benzeri bir durum, şeriatta meydana gelmez. Hem Hayber'de müslüman hanımlar yoktu. Sadece yahudi kadınlar vardı. Ehl-i kitabın kadınlarıyla nikahlanmak o sırada henüz mubah kılınmamıştı. Ehl-i kitabın kadınlarıyla nikah lanmak, bu olaydan daha sonra Mâide suresindeki

الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ

"Bugün size iyi ve temiz şeyler helâl kılındı. Kendilerine kitab verilenlerin yemeği size helâl, sizin yemeğiniz de onlara helâldir. İnananlardan hür ve iffetli kadınlar ve sizden önce kendilerine kitab verilenlerin hür ve iffetli kadınları size helâldir" (Mâide: 5/5) âyetiyle mubah kılınmıştır. Bu âyet ise:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ

"Bugün size dininizi tamamladım" (Mâide: 5/3) âyeti ve

الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ

"Bugün artık kâfirler sizi dininizden alıkoymaktan umutlarını kesmişlerdir" (Mâide: 5/3) âyetine muttasıldır. Bu, Veda haccından sonra veya Veda haccı sırasında gerçekleşen son durumdu. Dolayısıyla Ehl-i kitabın kadınlarıyla nikâhlanmak, Hayber gazası sırasında sabit değildi ve Fetih'ten önce müslümanların, düşmanlarının kadınlarıyla mut'a nikahı yapmaya bir rağbetleri yoktu. Fetih'ten sonra ise Ehl-i kitap kadınlarından köleleştirilenler oldu ve onlar müslümanların cariyesi oldular.

Soru: O halde Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilen:

أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ مُتْعَةِ النِّسَاءِ يَوْمَ خَيْبَرَ وَعَنْ أَكْلِ لُحُومِ الْحُمُرِ الْإِنْسِيَّةِ

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hayber gazasında kadınlarla mut'a nikahı yapmayı ve evcil eşeklerin etini yemeyi yasakladı"[940] şeklindeki hadisini ne yapacaksınız? Çünkü hadis, sahih ve açıktır.

940 Buhârî, Zebâih 28, Meğazi 38; Müslim, Nikah (1407), Zebaih 25 (561); Tirmizî, Nikah ???? (1040); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 2/21, 102, 143, 144

Cevap: Bu hadis, iki metinle sahih olarak rivayet edilmiştir. Birisi budur. İkincisinde ise; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mut'a nikahını ve Hayber savaşında evcil eşek eti yemeyi yasakladığı ifade edilmektedir. Bu, Süfyân ibn Uyeyne'nin Zührî'den rivayetidir. Kasım ibn Asbağ'ın rivayetine göre ise Süfyân ibn Uyeyne şöyle demiştir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayber gazasında mut'a nikâhını değil, evcil eşeklerin etini (yemeyi) yasakladığını kastediyor." Ebu Ömer (İbn Abdilberr) bunu "Temhîd" adlı eserinde kaydetmiştir. Daha sonra İbn Abdilberr: "Sonra âlimlerin çoğunluğu bunu kabul etmişlerdir" demiştir.

Râvilerden biri; Hayber gazasının, Ehl-i kitap kadınlarla mut'a nikahı yapılmasının haram kılınış vakti olduğu yanılgısına kapılarak: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hayber gazası sırasında mut'a nikahını ve evcil eşek etinin yenilmesini haram kıldı" şeklinde rivayet etmiştir. Birisi de, hadisin bir bölümünü rivayet etmekle yetinip: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), mut'a nikahını Hayber gazası sırasında haram kıldı" diyerek açık bir hata işlemiştir.

Soru: Mut'a nikahı ile evcil eşek etinin haram kılınışı, aynı anda meydana gelmemişse, ikisinin haram kılınışını bir arada zikretmekteki fayda nedir? Mut'a nikahı ile eşek etinin haram kılınışı arasında ne ilişki vardır?

Cevap: Bu hadisi, Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh) iki meselede amcasıoğlu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'a karşı bir delil olmak üzere rivayet etmiştir. Çünkü Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh), gerek mut'a nikahını ve gerekse eşek etini (yemeyi) mubah görüyordu. Bundan dolayı Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh) bu iki meselede kendisiyle tartıştı ve ona bu iki haram kılmayı rivayet ederek eşeğin (etinin yenmesinin) haram kılınışını Hayber gazası sırasında olmakla kayıtladı ve mut'a nikahının haram kılınışını mutlak bırakarak: 'Sen yolunu şaşırmış bir adamsın. Şüphesiz Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) mut'a nikahını ve evcil eşek etini (yemeyi) Hayber gazasında haram kılmıştır' dedi. Nitekim Süfyan ibn Uyeyne'nin söylediği ve alimlerin çoğunluğunun kabul ettiği görüş de budur. Böylece Ali (radıyallâhu anh), Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'a karşı ikisinin de Hayber gazasında olduğunu kayıtlama suretiyle değil, bunlarla delil getirmek için bu iki durumu rivayet etmiştir. Başarıya ulaştıran Allah'tır.

Fakat işte tam burada başka bir bakış açısı vardır. O da şudur: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), mut'a nikahını hiçbir halde mubah olmayan kötü şeylerin haram kılınması gibi mi haram kılmıştı, yoksa ihtiyaç olmadığı zamanda haram kılıp mecbur/zorunlu kalan kimseye mi mubah kılmıştı?"

İşte Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'ın hakkında tartıştığı ve: "Ben, mut'a nikahını mecbur kalan (muztarr olan) için leş ve kan (ın helâl olduğu) gibi mubah gördüm" dediği ise bu ikinci kısımdır. (Bazı kimseler,) mut'a nikahı hususunda işi çığırından çıkarınca, (yani mecbur oluş haline aldırmaksızın mut'a ruhsatından yararlanarak nefsî davranışlar sergileyince) ve zaruret noktasında durmayınca (yani zaruret hali dışında da mut'a nikahı yapınca) Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) mut'a nikahının helâl olduğuna dair fetva vermeyi bırakıp bu konudaki görüşünden döndü.

Abdullah ibn Mes'ûd (radıyallâhu anh), mut'a nikahını mubah görür ve bu konuda

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ

"Ey İman edenler! Allah size helal kıldığı temiz şeyleri haram kılmayınız" (Mâide: 5/87) âyetini okurdu. Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"inde Abdullah ibn Mes'ûd (radıyallâhu anh) şöyle dediği rivayet edilmektedir:

كُنَّا نَغْزُو مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللّهم عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ لَنَا نِسَاءٌ فَقُلْنَا أَلَا نَسْتَخْصِي فَنَهَانَا عَنْ ذَلِكَ ثُمَّ رَخَّصَ لَنَا أَنْ نَنْكِحَ الْمَرْأَةَ بِالثَّوْبِ إِلَى أَجَلٍ ثُمَّ قَرَأَ عَبْدُ اللهِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

"Biz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte gazaya çıkmıştık. Yanımızda kadınlarımız yoktu. (Şehvetimize hakim zorlanınca,) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Hayalarımızı çıkar(ıp hadım ol)sak mı?' diye sorduk. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bize bunu yasakladı. Bundan sonra bir elbise karşılığında bir kadınla (belirli bir süreye kadar) evlenmemize izin verdi.

Daha sonra Abdullah ibn Mes'ud,

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

"Ey İman edenler! Allah size helal kıldığı temiz şeyleri haram kılmayınız ve haddi aşmayınız. Doğrusu Allah, haddi aşan kimseleri sevmez" (Mâide: 5/87) âyetini okudu."[941]

941 Buhârî, Tefsiru Sure-i Mâide 9, Nikah 6, 8; Müslim, Nikah 11 (1404); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 1/385, 390, 420, 432, 450

Abdullah ibn Mesûd (radıyallâhu anh)'ın, bu âyeti, bu hadisin hemen peşinden okuması iki şeye ihtimali vardır:

1. Mut'a nikahını haram kılanı reddetmek ve mut'a 'eğer iyi ve hoş şeylerden olmasaydı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu mubah kılmazdı' demektir.

2. Bu âyetin son kısmını kastetmiş olmasıdır. Bu da, mut'a nikahını mutlak surette mubah göreni reddetmek ve mut'a nikahını böyle gören kimsenin haddi aşan bir kimse olduğunu bildirmektir. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), mut'a nikahı konusunda sadece zaruret sebebiyle, gazve sırasında duyulan ihtiyaç zamanında, kadınların bulunmadığı ve kadına şiddetli ihtiyaç duyulduğu vakitte izin vermiştir. Kadınlar çok iken ve normal nikahın yapılmasına imkan varken, yolcu olmayıp memlekette ikamet halinde iken mut'a nikahına ruhsat veren kimse haddi aşmıştır ve Allah ise haddi aşanları sevmez.

Soru: O halde Müslim'in "Sahîh"de Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh) ile Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiği:

خَرَجَ عَلَيْنَا مُنَادِي رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَذِنَ لَكُمْ أَنْ تَسْتَمْتِعُوا يَعْنِي مُتْعَةَ النِّسَاءِ

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tellâlı yanımıza gelerek: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sizin istimtâ' yani kadınlarla mut'a nikahı yapmanıza izin vermiştir' dedi" hadisini[942] ne yapacaksınız?

Cevap: Bu, mut'a nikahı daha haram kılınmadan önce Fetih sırasındaydı. Daha sonra Müslim'in "Sahîh"de Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiği şu delille, (Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)) mut'a nikahını haram kılmıştır:

رَخَّصَ لَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ أَوْطَاسٍ فِي الْمُتْعَةِ ثَلَاثًا ثُمَّ نَهَى عَنْهَا

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Evtâs (Huneyn) yılında bize mut'a nikahı için üç (gece) ruhsat verdi, sonra bunu yasakladı"[943] Evtâs yılı, fetih yılı demektir. Çünkü Evtâs gazası, Mekke fethiyle peşpeşedir.

Soru: O halde Müslim'in "Sahîh"de Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiği:

---

942 Müslim, Nikah 13-18 (1405)
943 Müslim, Nikah 18 (1405)

كُنَّا نَسْتَمْتِعُ بِالْقَبْضَةِ مِنَ التَّمْرِ وَالدَّقِيقِ الْأَيَّامَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ حَتَّى نَهَى عَنْهُ عُمَرُ فِي شَأْنِ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ

"Biz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Ebu Bekr döneminde bir avuç hurma ve un karşılığında birkaç günlüğüne (kadınlarla) mut'a nikahı yapardık. Tâ ki Amr ibn Hureys olayında Ömer bunu yasaklayıncaya kadar bu böyle devam etti"[944] ifadesini ve Ömer (radıyallâhu anh)'tan sabit olan:

مُتْعَتَانِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَا أَنْهَى عَنْهُمَا: مُتْعَةُ النِّسَاءِ وَمُتْعَةُ الْحَجِّ

"Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminde iki (türlü) mut'a vardı. Ben bu ikisini de yasaklıyorum: Kadınlarla yapılan mut'a ve hacdaki mut'a (temettu' haccı)"[945] ifadesine ne diyeceksiniz?

Cevap: Alimler bu konuda iki gruba ayrılmıştır.

* Bir grup: "Mut'a nikahını haram kılan ve bunu bize yasaklayan Ömer (radıyallâhu anh)'dır. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hulefâ-i Râşidîn'in sünnet edindiği şeylere uymayı emretmiştir" demektedir. Bu grup, mut'a nikahının Fetih yılında haram kılınışına dair Sebre ibn Ma'bed (radıyallâhu anh)'dan rivayet edilen hadisi sahih kabul etmemişlerdir. Çünkü bu hadisi, Abdulmelik ibnu'r-Rebî' ibn Sebre, babası yoluyla dedesi Sebre ibn Ma'bed (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. İbn Maîn bu ravi hakkında olumsuz şeyler söylemiştir. Buharî de, çok ihtiyaç olmasına ve İslâm'ın asıllarından bir asıl oluşuna rağmen "Sahîh"ine (Sebre) hadisini almayı uygun görmemiştir. Eğer Buharî'ye göre (söz konusu hadis) sahih olsaydı, rivayet edip onu delil göstermekten geri durmazdı.

Derler ki: Eğer Sebre hadisi sahih olsaydı, (bu durum) Abdullah ibn Mes'ûd (radıyallâhu anh)'a gizli kalmaz ve kendilerinin mut'a nikahı yaptıklarını rivayet edip âyeti delil göstermezdi. Ayrıca bu hadis eğer sahih olsaydı, Ömer (radıyallâhu anh): 'Bu mut'a nikahı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanındaydı. Ben ise bunu yasaklıyorum ve bunu yapana ceza veriyorum' demez, bilakis: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu haram kılıp yasaklamıştır" derdi.

Derler ki: Eğer bu Sebre hadisi sahih olsaydı, hakikaten peygamberlik hilâfeti dönemi olan Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh) döneminde yapılmazdı.

944 Müslim, Nikah 16 (1405)
945 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/325

* İkinci grup ise, Sebre hadisinin sahih olduğu görüşündedir. Bu hadis, sahih olmasa bile Ali (radıyallâhu anh)'ın, 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kadınlarla mut'a nikahı yapılmasını haram kıldığına' dair rivayet ettiği hadis sahihtir. Bu durumda Câbir hadisinin şöyle anlaşılması gerekir: Câbir (radıyallâhu anh)'ın, mut'a nikahının yapıldığı yolundaki rivayeti haber vermesi sırasında kendisine haram kılındığı haberi ulaşmamıştı. Ömer (radıyallâhu anh) zamanına kadar bu iş şöhret bulmamıştı. Mut'a hususunda ayrılık çıkınca haram kılınışı meydana çıktı ve böylece bu durum şöhret buldu. Böylece mut'a nikahı hakkında gelen hadisler uzlaşmış olur. Başarı Allah'tandır.

13. Mekke'nin fethi olayındaki fıkhî kurallardan birisi de şudur: Kadının bir iki erkeği koruması altına alması ve onu himaye etmesi caizdir. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ümmü Hânî'nin, kocasının iki yakınına verdiği emanı geçerli saymıştır.

14. Tevbe etmesi istenilmeden, dinden dönmesi çok amansız olan mürtedin öldürülmesi caizdir. Çünkü Abdullah ibn Sa'd ibn Ebi Sarh, müslüman olup (Mekke'den Medine'ye) hicret etmişti. O, (vahiy kâtiplerinden olduğu için) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelen vahyi yazıyordu. Sonra dinden dönüp Mekke'ye sığındı. Fetih günü olunca, Osman ibn Affân (radıyallâhu anh) onu biat etsin diye Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abdullah ibn Sa'd ibn Ebi Sarh'tan uzun süre geri durdu, sonra biat aldı ve: 'Ona karşı sadece biriniz kalkar da boynunu vurur diye sustum' buyurdu. Bunun üzerine bir sahabi: 'Ey Allah'ın Resulü! Bana işaret etseydin (ben onun boynunu vururdum)!' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bir peygamberin, hain gözlerinin olması uygun olmaz' buyurdu.[946]

Abdullah ibn Sa'd ibn Ebi Sarh'ın iman edip hicret ettikten ve vahiy kâtipliği yaptıktan sonra dinden çıkması, küfrü çok amansız ve kâtı olmuştu. Üstelik irtidat edip müşriklere katılmış; İslâm'a dil uzatıp ayıplardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onun öldürülmesini istiyordu. Bu nedenle Osman ibn Affân (radıyallâhu anh) onu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdiğinde -ki o, Osman'ın süt kardeşiydi- Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Osman (radıyallâhu anh)'dan haya ettiği için öldürülmesini emretmedi ve ashabından biri (kendiliğinden) kalkıp öldürsün diye biat almadı. Sahabiler ise, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı izni olmaksızın onu öldürmeye kalkışmaktan sakındılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, Osman (radıyallâhu anh)'dan haya etti (ve onu kırmak istemedi).

946 Ebu Dâvud, Cihad 117 (2683)'de bu hadisi Sa'd ibn Ebi Vakkâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Ayrıca Yüce Allah, Abdullah ibn Sa'd ibn Ebi Sarh hakkında bundan sonra onun eliyle gerçekleşecek fetihler irade buyurduğu için ezelî takdir yardım etti de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ondan biat aldı. Böylece Abdullah ibn Sa'd ibn Ebi Sarh, Yüce Allah'ın:

كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ أُولَٰئِكَ جَزَاؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ
خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا
فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"İman ettikten, peygamberin hak olduğuna şehadet ettikten, kendilerine apaçık deliller geldikten sonra inkâr eden bir topluluğu Allah nasıl doğru yola eriştirir? Allah, zâlim kavmi doğru yola iletmez. İşte onların cezası: Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onların üzerinedir! Onlar bunun içinde ebedi kalıcıdırlar. Kendilerinden azap hafifletilmeyecek ve onlara asla fırsat verilmeyecektir. Ancak bundan sonra tevbe edenler ve kendilerini düzeltenler müstesnadır. Çünkü Allah, gerçekten kusurları örten ve çok esirgeyendir" (Âl-i İmrân: 3/86-89) âyetiyle istisna ettiği kimselerden oldu.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: "Bir peygamberin, hain gözlerinin olması uygun olmaz" sözü ise; Allah Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dışı içine ve gizlisi açığına ters düşmez, Allah'ın hükmü ve emri geldiğinde onu işaretle anlatmaz, aksine açıkça belirtir, ilân eder ve ortaya kor demektir.

D. HUNEYN GAZASI

Bu gaza, "Evtâs Gazası" diye de isimlendirilmiştir. Huneyn ve Evtâs, Mekke ile Tâif arasında bulunan iki yerin adıdır.

Bu gaza, meydana geldiği yere nispetle bu adla isimlendirilmektedir. Yine bu gaza, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le savaşmak için gelen Hevâzin kabilesine nispetle de "Hevâzin Gazası" diye anılmaktadır.

1. Hevâzinlilerin Müslümanlara Karşı Hazırlık Yapmaları

İbn İshak der ki: Hevâzin kabilesi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait haberleri, özellikle de Mekke'nin fethinin gerçekleştiğini duyunca Mâlik ibn Avf en-Nasrî'nin davetiyle bir toplantı yaptılar. Sakîfliler de bu toplantıya katıldılar. Ayrıca bunlara; Mudarr ve Cüşem kabilelerinin tamamı, Sa'd ibn Bekr oğulları ile Hilâloğullarından bir grup insan da katıldı. Kays ibn Aylân kabilesinden de ancak bir grup kimse katılmıştı. Hevâzin kabilesinden olan Kâ'boğulları ile Kilâboğulları ise bu toplantıya katılmamıştı.

Cüşemliler arasında Düreyd ibnu's-Sımme adında çok yaşlı biri vardı. Yaşlı bir kimse olmasından dolayı bu adamın savaş ile ilgili görüşlerinden ve tecrübesinden yararlanılıyordu. Çok cesur ve tecrübeli birisiydi.

Sakîflilerin iki komutanı vardı. Müttefiklerde ise, Kârib ibnu'l-Esved, Mâlik oğullarından Subey' ibnu'l-Hâris ile kardeşi Ahmer ibnu'l-Hâris vardı. Hepsinin komutanı Mâlik ibn Avf en-Nasrî idi.

Mâlik ibn Avf, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üzerine yürümeye karar verince, savaşa katılanlara; yanlarına mallarını, çocuklarını ve hanımlarını da almalarını emretti. Evtâs denilen mevkiye gelince, aralarında Düreyd ibnu's-Sımme'nin bulunduğu topluluk bir araya geldi. Düreyd: 'Şimdi siz hangi vadidesiniz?' diye sordu. Onlar: 'Evtâs (vadisindeyiz)' dediler. Bunun üzerine Düreyd: 'Burası at koşturmaya müsait değildir. Ayrıca burası, keskin taşları olan bir tepelik ve toprağı yumuşak olan bir düzlük de değildir' dedi. Sonra da: '(Burada) neler oluyor? Deve böğürmeleri, eşek anırmaları, çocuk ağlamaları ve kuzu melemeleri duyuyorum' dedi. Orada bulunanlar: 'Mâlik ibn Avf herkesin karısını, hayvanını ve çocuğunu da yanında getirtti' dedi. Düreyd: 'Mâlik ibn Avf nerede?' diye sordu. Ona: 'İşte Mâlik!' denildi.

Bunun üzerine Mâlik ibn Avf çağırıldı. Düreyd, Mâlik'e: 'Ey Mâlik! Bugün sen kavminin reisi oldun. Bugünün yarınları da olacaktır. Neler oluyor? Deve böğürmeleri, eşek anırmaları, çocuk ağlamaları ve kuzu melemeleri duyuyorum?' dedi. Mâlik ibn Avf: 'Herkesin karısını, çocuklarını ve hayvanlarını da beraber getirdim' dedi. Düreyd: 'Niçin?' diye sordu. Mâlik ibn Avf: 'Her bir adamın arkasında ailesi ve malı bulunsun ki, onları müdafaa için savaşsınlar' diye cevap verdi. Bunun üzerine Düreyd: 'Davar çobanı! Bozguna uğrayan askeri ne durdurabilir ki? Eğer savaş lehinde cereyan edecekse bu, adamlarının kılıcı ve mızrağı sayesinde olacaktır. Eğer savaş aleyhine dönecekse bu durumda malını ve aileni rezil edeceksin' dedi.

Daha sonra Düreyd: 'Kâ'boğulları ile Kilâboğulları ne yaptı?' diye sordu. Orada bulunanlar: 'Onlardan hiç biri buraya katılmadı' dediler. Düreyd: 'Hareket ve ciddiyet kalmadı. Eğer bugün şeref ve yükseliş günü olsaydı, Kâ'b'da Kilâb da geri durmazdı. İsterdim ki, siz de, Kâ'boğulları ile Kilâboğulları'nın yaptığını yapsaydınız' dedi. Sonra da: 'Sizlerden buraya kimler katılıyor?' diye sordu. Orada bulunanlar: 'Amr ibn Âmir ve Avf ibn Âmir' diye cevap verdiler. Düreyd: 'Âmir'in o iki yavrusunun ne faydası ve ne de zararı olur. Ey Mâlik! Sen, Hevâzin topluluğunu atların boyunlarına sürmekle iyi bir iş yapmadın. Onları beldelerinin sağlam sığınaklarına ve kavimlerinin yanlarına

götür, sonra Sâbiîleri (müslümanları)[947] at üzerinde karşıla. Eğer savaş lehinde gerçekleşirse geride kalanlar sana ulaşır, eğer savaş aleyhine dönecek olursa bu durumda hiç değilse aileni ve malını korumuş olursun' dedi. Mâlik ibn Avf: 'Vallahi, dediklerini yapmayacağım! Sen yaşlandın, aklın da kocamış. Ey Hevâzin topluluğu! Vallahi, ya bana itaat edeceksiniz ya da şu kılıcın üzerine kapanacağım ve ucu sırtımdan çıkacak!' diyerek hiddetlendi.

Düreyd'in sözüne ve görüşüne itibar edilmesini istemedi. Hevâzinliler, bu durum karşısında: 'Sana itaat edeceğiz' dediler. Düreyd ise: 'Bugün, hem içinde bulunduğum ve hem de şahit olmadığım bir gündür' dedi, sonra da şu şiiri söyledi:

يَا لَيْتَنِي فِيهَا جَذَعْ أَخُبُّ فِيهَا وَأَضَعْ

أَقُودُ وَطْفَاءَ الزَّمَعْ كَأَنَّهَا شَاةٌ صَدَعْ

"Keşke (o gün) genç olsaydım da savaş yerinde hoplayıp zıplasaydım.

Sanki iri yarı olmayan, çok zayıf da sayılmayan bir dağ keçisini andıran uzun yeleli bir atı orada sürseydim."

Daha sonra Mâlik ibn Avf, oradakilere: 'Onları gördüğünüz zaman kılıçlarınızın kınlarını kırınız, sonra tek bir adamın saldırışı gibi yek vücut halinde saldırınız' diye hitapta bulundu. Bu arada da etrafa gözcüler gönderdi. Bu gözcüler döndüklerinde vücut organları parçalanmış vaziyetteydi. Mâlik ibn Avf: 'Yazıklar olsun size, bu haliniz ne böyle?' dedi. Onlar da: 'Benekli atlara binmiş beyaz adamlar gördük. Vallahi, onlara ilişir ilişmez başımıza (şuan) gördüğün felâket geldi. Vallahi, bu durum bile azmettiği niyeti üzere yürümekten onu döndüremedi' dediler.

2. Müslümanların Sefer Hazırlığı Yapmaları

Allah'ın Peygamberi (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların bu haberini işitince, Abdullah ibn Ebi Hadred el-Eslemî (radıyallâhu anh)'ı onlara casus olarak gönderip ona; aralarına girmesini, haklarında yeterli bilgi elde edinceye kadar orada kalmasını ve sonra haberlerini kendisine getirmesini emretti.

Bunun üzerine Abdullah ibn Ebi Hadred (radıyallâhu anh) gidip onların aralarına girdi. Onların, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le savaşmak için ne tür hazırlıklar yaptıklarını duyup öğrendi. Mâlik ibn Avf'ın ve Hevâzin'in durumu hakkında konuşulanları işitti. Sonra geri dönüp bütün haberleri Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bildirdi.

---

947 Müşrikler, o sırada cahiliyyeden çıkıp İslam'a girdikleri için Müslümanları "Sabiî" diye adlandırmaktaydılar. (ç)

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hevâzin üzerine yürümeye karar verince, Safvân ibn Ümeyye'nin yanında çok sayıda zırh ve silah bulunduğu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bildirildi. Bunun üze rine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o sırada daha müşrik olan Safvân'a adam gönderip onu yanına çağırttı. Safvân ibn Ümeyye, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona: 'Ey Ebu Ümeyye! Şu silahlarını bize ödünç olarak ver, yarın düşmanımızla karşılacağız' dedi. Safvân ibn Ümeyye: 'Ey Muhammed! (Bu silahları benden) gasb olarak mı (almak istiyorsun)?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Aksine onları sana geri verinceye kadar garanti edilmiş bir emanet olarak (almak istiyorum)' buyurdu. Safvân ibn Ümeyye: 'O halde bunda bir sakınca yok, tamam' dedi. Bunun üzerine Safvân ibn Ümeyye, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, yüz zırh ve bu zırhlara yetecek kadar silah verdi. Anlatıldığına göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ondan silahların taşınmasını istemiş, o da bu isteği yerine getirmiştir.[948]

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), iki bin kişi Mekkelilerden ve on bin kişi de, Allah'ın Mekke'nin fethini ellerinde nasip ettiği sahabilerinden olmak üzere toplam on iki bin kişiyle beraber yola çıktı. Attâb ibn Esîd (radıyallâhu anh)'ı Mekke'ye vali olarak tayin etti. Sonra da Hevâzinlilerle karşılaşmak üzere yola koyuldu.

3. Hevâzinlilerle Karşılaşma

İbn İshâk der ki: Bana, Âsım ibn Ömer ibn Katâde, o da Abdurrahman ibn Câbir'den, o da babası Câbir ibn Abdullah (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini haber verdi: Huneyn vadisine doğru yöneldik. Tihâme vadilerinden birinin geniş çukurlarından hiç durmadan indik. Sabahın alaca karanlığında onlar bizden önce vadiye varmışlar ve vadinin çeşitli yerlerinde gizlenmişlerdi. Bu sırada biz daha henüz yokuştan aşağı iniyorduk. Onlar ise iyice toplanıp hazırlanmışlar ve silahlarını kuşanmışlardı. Vallahi, daha yokuş aşağı inerken bizi onların birliklerinden başka hiçbir şey ürkütmedi. Onlar, bir adam gibi yek vücut halinde üzerimize saldırdılar. Müslümanların hiçbiri diğerinin ne olduğuna bile bakmadan geriye dönüp kaçıyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sağ tarafı tutmuştu. Sonra da: 'Ey insanlar! Nereye? Bana geliniz. Ben ,Allah'ın Resulü'yüm. Ben, Abdullah'ın oğlu Muhammed'im!' diyordu.

948 İbn Kesîr'in, Bidâye, 2/781-783'de de geçtiği üzere, İbn İshâk bunu uzunca bir şekilde nakletmiştir. Daha sonra İbn Kesîr der ki: "İbn İshâk bunu senedsiz olarak bu şekilde rivayet etmiştir." Safvân ibn Ümeyye olayını; Ebu Dâvud, Büyu' ???? (3562); Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, (5779); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/465; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, (1633); Hâkim, Müstedrek, (2300)

Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında Muhacirler'den, Ensar'dan ve Ehl-i beytinden bir avuç insan kalmıştı. Muhacirlerden yanında kalan Ebu Bekr (radıyallâhu anh) ile Ömer (radıyallâhu anh), Ehl-i beytinden Ali (radıyallâhu anh), Abbâs (radıyallâhu anh), Ebu Süfyan ibnu'l-Hâris ve oğlu, Fadl ibn Abbâs, Rabîa ibnu'l-Hâris, Üsâme ibn Zeyd ve Eymen ibn Ümmü Eymen idi. Eymen, o gün şehit edilmişti.

Hevâzinlilerden bir adam, kırmızı bir devenin üzerinde, elinde uzun bir mızrağın ucuna takılmış siyah bir bayrak olduğu halde Hevâzinlilerin önüne düşmüş, Hevazinliler de onun arkasındaydılar. Bu adam, (Müslümanlardan) birini yakalarsa mızrağıyla ona vuruyordu, insanlar onu geçince mızrağını kaldırıyor, böylece arkasından gelenler onu takip ediyorlardı. Adam bu şekilde ilerlerken, Ali (radıyallâhu anh) ve Ensar'dan bir sahabi bu adama doğru fırladılar. Ali (radıyallâhu anh), bu adamın arka tarafından geldi ve devenin topukları üzerindeki sinirlere vurdu. Deve, arkası üzerine yere düştü. Ensar'dan olan sahabi, adamın üzerine atlayıp ona öyle bir darbe indirdi ki, adamın ayağı baldırının yarısıyla birlikte vücudundan ayrıldı ve devesinden yere yuvarlandı.

Bu olay üzerine (müslümanlardan) kaçanlar geri döndüler. Böylece müslümanlara bir cesaret geldi. Allah'a yemin olsun ki, hezimetlerinden kaçıp sonra dönenler, döndükleri zaman esirleri Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında elleri bağlı olarak buldular.

İbn İshak der ki: Müslümanlar ilk hamlede hezimete uğrayınca, o sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında bulunan Mekkeliler'in kalın kafalıları bu vaziyeti görünce, onlardan bazısı içlerinde (Müslümanlara karşı besledikleri nefreti gizlemeyerek) kinle konuşmaya başladılar. Ebu Süfyân ibn Harb: 'Bu bozgunun sonu, denize dayanmadan gelmez!' dedi. Ebu Süfyan, fal oklarını da okluğu içinde yanına almıştı. Cebele ibn Hanbel de -İbn Hişâm bu kişinin Kelede olduğunu söyler-: 'Bugün sihir bozuldu!' diye bağırıyordu. Anne bir kardeşi olan ve o gün daha henüz İslâm'a girmemiş bulunan Safvân ise ona: 'Sus, dili tutulasıca! Vallahi, Kureyş'ten bir kimsenin bana hükmetmesi, Hevazin'den birinin hükmüne girmekten daha iyidir' dedi.

4. Müslümanların Toparlanması

İbn İshâk der ki: Zührî, bana, Kesîr ibnu'l-Abbâs'tan, o da babası Abbâs ibn Abdulmuttalib (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini haber vermiştir:

Ben, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikteydim. Onun beyaz katırının gemini tutuyordum. İri yapılı ve gür sesi olan birisiydim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), insanların bozgun sebebiyle kaçıştıklarını görünce:

'Ey insanlar! Nereye?' diyordu. Fakat hiç kimsenin döndüğünü görmedim. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bana: 'Ey Abbâs! 'Ey Ensar topluluğu! Ey Semure ağacının altında (bana) biat etmiş olanlar!' diye bağır' buyurdu. Ben böyle bağırınca herkes bir taraftan: 'Buyur, buyur' diye cevap veriyor, devesinin yönünü çevirip geri dönmek istiyor, güç yetiremiyor, zırhlarını çıkarıp develerinin boyunlarına geçiriyorlar, kılıcını, kalkanını, okunu alan deveden inip sesin geldiği tarafa doğru koşuyor ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına varıyorlardı.

Nihayet Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında 100 kişi kadar insan toplanınca düşmana karşı savaşmaya başladılar. İlk çağrı: "Ey Ensar topluluğu!" diye oldu, daha sonra da: "Ey Hazrec topluluğu!" şeklinde yapıldı. Bu kabileler, savaş sırasında düşmana karşı çok dayanıklı ve çok sebatkar idiler.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), üzengilerinin üstünde savaşa tutuşanlara baktı ve: 'İşte, şimdi tandır tutuştu, savaş kızıştı!' buyurdu.[949] (İbn İshâk'ın sözü burada bitiyor.)

Bazıları, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu sözüne, şu ilâveyi de yapmışlardır:

أَنَا النَّبِيُّ لاَ كَذِبْ   أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ

"Ben Peygamberim, yalan yok. Ben, Abdulmuttalib'in oğluyum!".[950]

Müslim'in "Sahîh"inde geçtiğine göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) eline bir avuç çakıl taşı alıp onu kafirlerin yüzlerinde doğru attı. Sonra da: انْهَزَمُوا وَرَبِّ مُحَمَّدٍ 'Muhammed'in Rabbine yemin olsun ki, onlar hezimete uğradılar' buyurdu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), o çakıl taşlarını daha düşmana atar atmaz vakit geçmeden onların kuvvetlerinin gevşediğini ve durumlarının ters yüz olduğunu gördüm.[951]

Yine Müslim'in "Sahîh"inde bu hadisin (başka) bir metninde şu ifade vardır: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) katırından indi, sonra yerden bir avuç toprak alıp onların yüzlerine karşı dönerek: شَاهَتِ الْوُجُوهُ 'Bu yüzler kahrolsun!' buyurdu. Artık onlardan Allah'ın yarattığı hiç bir insan yoktu ki gözlerini toprak doldurmasın. Az sonra savuşup gittiler.[952]

---

949 Müslim, Cihad 76 (1775)
950 Müslim, Cihad 78-79 (1776)
951 Müslim, Cihad 76 (1775)
952 Müslim, Cihad 81 (1777)'de bu hadisi Seleme ibnu'l-Ekva' (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

İbn İshâk, Cübeyr ibn Mut'im (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini nakletmiştir: Hevâzin daha bozguna uğramadan, daha insanlar çarpışıyorken Huneyn günü siyah örtülü bir şeyin gökten gelerek bizim ile Hevâzin arasına düştüğünü gördüm. Dikkatlice baktım. Bir de ne göreyim, simsiyah karıncalar bütün bir vadiyi sarmıştı. Bunun hemen akabinde Hevâzin perişan oldu. O gelenlerin melekler olduğu hususunda hiç şüphe etmedim.

5. Evtâs Gazası

İbn İshâk der ki: Müşrikler yenilince beraberlerinde Mâlik ibn Avf'da olduğu halde bir kısmı doğruca Taif'e geldi, bir grup Evtâs'a ve bir üçüncü grup da Nahle'ye yöneldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Evtâs tarafına kaçanların arkasından Ebu Âmir el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'ı gönderdi. Ebu Âmir el-Eş'arî (radıyallâhu anh), bozgundan kaçanların bir kısmına yetişip onlarla savaşmaya başladı.

Ebu Âmir el-Eş'arî (radıyallâhu anh), kendisine isabet eden bir ok sonucu şehit oldu. Bunun üzerine sancağı, Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh) aldı. Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh), onun kardeşinin oğlu idi. Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh) onlarla savaştı. Allah, Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'a zafer ihsan eyledi.

Bu sırada Ebu Âmir el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'ın katili de öldürüldü. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Âmir el-Eş'arî (radıyallâhu anh) hakkında şöyle dua etti.

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِعُبَيْدٍ أَبِي عَامِرٍ وَأَهْلِهِ ، وَاجْعَلْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَوْقَ كَثِيرٍ مِنْ خَلْقِكَ

"Allah'ım! Ubeyd Ebu Âmir'e ve ailesine mağfiret eyle. Onu kıyamet gününde bir çok mahlukatından daha üstün derecelere ulaştır."

Aynı zamanda Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'a da mağfiret diledi.[953]

Mâlik ibn Avf, yoluna devam edip Sakîf kalesine sığındı.

6. Hevâzin Esirleri ve Ganimetleri

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), esirlerin ve ganimetlerin toplanmasını emretti. Bunun üzerine esirlerin ve ganimetlerin hepsi bir araya getirildi. Müslüman mücahidler bunları Ci'râne'ye doğru götürdüler. 6000 esir, 24.000 deve, 40.000'den fazla koyun ve 4000 okka da gümüş ganimet olarak ele

953 Buhârî, Meğâzî 55'de bu hadisi Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'tan benzer lafızla rivayet etmiştir.

geçirilmişti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hevâzinliler gelip müslüman olurlar ümidiyle on küsur gün boyunca ganimetleri taksim etmeden bekledi.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ganimetleri taksim etmeye başladı. İlk önce müellefe-i kulûba (=kalbi İslam'a ısındırılmak istenen kimselere) verdi. Ebu Süfyân ibn Harb'e 40 okka gümüş ve 100 tane deve verdi. Ebu Süfyân, oğlu Yezîd için de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den pay istedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Yezîd'e de 40 okka gümüş ve 100 adet deve verin' buyurdu. Bu defa Ebu Süfyân, diğer oğlu Muâviye için de (aynı şeyi) istedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): '(Oğlu) Muâviye için de kırk okka gümüş ve yüz adet deve veriniz' buyurdu.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hakîm ibn Hizâm'a 100 deve verdi. Hakîm ibn Hizâm'ın isteği üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona yüz deve daha verdi.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Nadr ibnu'l-Hâris ibn Kelede'ye 100 deve ve Alâ' ibn Hâris es-Sakafî'ye ise 50 deve vermişti. Bunlar, 'yüzlükler' ve 'ellilikler' diye anılmışlardır.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abbâs ibn Mirdâs'a ise 40 deve verdi. Abbâs ibn Mirdâs bu konuda söylediği bir şiir üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun payını 100 deveye tamamladı.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zeyd ibn Sâbit'e, ganimetleri ve insanları saymasını emretti. Sayım işi bittikten sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ganimetleri paylaştırdı. Kişi başına 4 deve ve 40 koyun düşmüştü. Süvarilere de, 12 deve ve 120 koyun verildi.[954]

7. Ganimet Paylaştırılmasında Yaşanan Hoşnutsuzluk

İbn İshâk der ki: Âsım ibn Ömer ibn Katâde, bana, Mahmûd ibn Lebîd'den, o da Ebu Saîd el-Hudrî (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini haber vermiştir:

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (yukarıda belirtilen miktarlarda) Kureyş'e ve diğer Arap kabilelerine ganimetlerden paylarını vermişti. Ensar'a ise ganimetten bir pay ayırmamıştı. Ensar'dan bu savaşa katılanlar gönüllerinde bir hoşnutsuzluk hissettiler. Bu konuda dedikodu çoğaldı. Hatta içlerinden biri: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) artık kavmine kavuşmuştur' dedi.

954 İbn Sa'd, Tabakât, 2/152

Sa'd ibn Ubâde (radıyallâhu anh) ise Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına girerek: 'Ey Allah'ın Resulü! Ensar'ın bir kısmı, elde ettiğin ganimetlerdeki tasarrufundan dolayı hoşnutsuzluk hissediyor. Çünkü kendi kavmine pay ayırdın, Arap kabilelerine büyük ihsanlarda bulundun, fakat Ensar'a bu ganimetten hiçbir şey düşmedi' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Sa'd! Bu konuda sen ne düşünüyorsun?' diye sordu. Sa'd ibn Ubâde (radıyallâhu anh): 'Ey Allah'ın Resulü! Ben de kavmimden bir kişiyim' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O halde bana şuradaki boş arsada kavmini topla' buyurdu.

Bu sırada Muhacirlerden bazıları da oraya geldiler. Onların oraya girmelerine izin verdi. Başkaları da geldi, fakat onların oraya girmesine müsaade etmedi. Sonra Sa'd, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek: 'Ey Allah'ın Resulü! Ensar sizin için toplandı' diyerek haber verdi. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) geldi, Allah'a hamdetti, O'nu gerektiği şekilde övdü. Sonra da: 'Ey Ensar topluluğu! Gönüllerinizdeki hoşnutsuzluk ve bunun sonucu söylediğiniz sözler bana ulaştı. Ben sizi sapıklık içerisinde bulmadım mı? Allah, sizi, benim vasıtamla hidayete erdirmedi mi? Sizleri fakir bulduğum halde Allah sizi benim vasıtamla zengin kılmadı mı? Birbirinize karşı düşmanlar idiniz de, Allah benim vasıtamla kalplerinizi birbirine kaynaştırmadı mı?' diye hitap etti. Ensar da: 'Allah Resulü'nün ihsanı ve fazileti, (bize) pek büyüktür' diyerek karşılık verdiler. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Ensar topluluğu! Bana cevap vermeyecek misiniz?' buyurdu. Bunun üzerine Ensar: 'Ey Allah'ın Resulü! Nasıl cevap verelim? İhsan ve faziletler Allah ve Resulü'ndendir' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) devamla: 'Vallahi, eğer sizler isteseniz bana: 'Kavmin seni yalanlamış olarak bize geldin, biz ise seni tasdik ettik; perişandın, sana yardım ettik; kovulmuştun, seni aramızda barındırdık; fakir olarak geldin, malımızı seninle paylaştık' şeklindeki bu sözleri söyleseydiniz, hem doğru söylemiş olursunuz ve hem de sizi dinleyenler bu sözleri doğrularlar.

Ey Ensar topluluğu! Sizin müslümanlığınızdaki samimiyet ve ihlâsa güvenerek, yeni müslüman olanların kalplerini kazanmak için onlara vermiş olduğum geçici ve hükümsüz birkaç parça dünyalık için bana (hoş olmayan) yakıştırmalarda bulundunuz.

Ey Ensar topluluğu! Herkes develer ve koyunlarla buradan dönerken, sizler, Allah'ın Resulü ile dönmek istemez misiniz? Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin olsun ki, sizin beraberinizde götürdüğünüz şey, onların beraberinde bulunanlardan daha hayırlıdır. Hicret olmasaydı, mutlaka Ensar'dan bir nefer olurdum. Ensar bir vadiye girse, diğer insanlar da başka

bir vadiye girseler, ben Ensar'ın girdiği vadiye ve mahalleye girerdim. Ensar bizzat cesede temas eden iç gömlek, diğer insanlar onun üzerine giyilen dış gömlektir. Ya Rabbi! Ensar'a, Ensar'ın evlatlarına ve Ensar'ın evlatlarının evlatlarına rahmet eyle' buyurdu.

Bunun üzerine orada bulunan herkes, sakalları ıslanıncaya kadar ağladılar ve: 'Nasip ve pay yönünden Allah ve Resulü'ne razı olduk' dediler. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) orayı terketti ve herkes dağıldı.[955]

8. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Süt Kızkardeşi

Şeymâ' binti Hâris ibn Abduluzzâ, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in süt kızkardeşi idi. Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelip ona: 'Ey Allah'ın Resulü! Ben, senin süt kızkardeşinim' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bunun belirtisi nedir?' diye sordu. O da: 'Bir diş yarası. Ben, seni sırtımda taşırken sırtımı ısırmıştın' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) o belirtiyi tanıdı, hemen kaftanını onun için yere serdi. Onu, kaftanının üzerine oturttu. Sonra da ona: 'İstersen benim yanımda ikram ve sevgi ile kalabilirsin. Yok eğer istersen sana mal vereyim, kavmine geri dön' diyerek onu serbest bıraktı. O da: 'Bana biraz mal ver ve kavmime geri gönder' diye tercihini bildirdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de öyle yaptı.

Sa'doğullarının iddiasına göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Şeymâ'ya, Mekhûl adında bir köle ve bir cariye vermiş, Şeymâ da bu köle ile cariyeyi evlendirmişti. Bunların nesilleri halen devam etmektedir.

Ebu Ömer (İbn Abdilberr) der ki: "Şeymâ' müslüman oldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona üç adet köle ve bir câriye, bunun dışında koyunlar ve başka mallar verdi. Onu, 'Huzâfe' diye adlandırdı."

İbn Abdilberr devamla der ki: "Şeymâ', onun lakabı idi."

9. Hevâzinlilerin Medine'ye Gelmesi

Hevâzin heyeti, on dört kişi olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldi. Başlarında Züheyr ibn Surad, içlerinde de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in süt amcası Ebu Burkân vardı. Bunlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den, mallarını ve esirleri geri iade etmesini istediler. Resulullah

955 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/76'de bu hadisi İbn İshâk yolundan rivayet etmiştir. Hafız İbn Kesîr, Bidâye, 2/823'de bunu nakledip sonra da: 'Bu hadis, sahihtir' demiştir.

(sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Benim yanımdakiler, işte şu gördüklerinizdir. Bana en sevimli gelen söz, en doğru olandır. Sizin için evlatlarınız ve hanımlarınız mı, yoksa mallarınız mı daha sevimli?' buyurdu. Onlar da: 'Biz, hiçbir şeyi soyumuza denk tutmayız' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ben öğle namazını kıldığım zaman ayağa kalkıp: 'Biz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i; müslümanlara, müslümanları da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e şefaatçi olarak esirlerimizin geri verilmesini istiyoruz' deyiniz' buyurdu.

Öğle namazını kılınca Hevazin heyeti ayağa kalktı, isteklerini (Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in belirttiği şekilde) söylediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bana ve Abdulmuttaliboğulları'na düşen mallar ve esirler sizindir. Sizin için diğerlerini de insanlardan istekte bulunacağım' buyurdu.

Muhacirler ve Ensar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu isteğini: 'Bizim malımız, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in malıdır' dediler. Akra' ibn Hâbis ise: 'Ben ve Temîmoğulları (bize verilen şeyleri) geri vermiyoruz' dedi. Uyeyne ibn Hısn ise: 'Ben ve Fezâreoğulları da (bize verilen şeyleri) geri vermiyoruz' dedi. Abbâs ibn Mirdâs: 'Ben ve Süleymoğulları da (bize verilen şeyleri) geri vermiyoruz' dedi. Fakat Süleymoğulları: 'Bizim malımız, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e aittir' dediler. Bunun üzerine Abbâs ibn Mirdâs, Süleymoğulları'na hitaben: 'Sizler beni rezil rüsvay ettiniz!' dedi. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu kavim müslüman olarak bize geldi. Esirlerini paylaştırmadan önce beklemiştim. (Sonra bana geldiler.) Ben de, onları, malları ile kadın ve çocukları arasında serbest bıraktım. Onlar, hanımları ve çocukları karşılığında hiçbir şeyi değişmediler. Kimin yanında kadın ve çocuk varsa, onları gönül hoşluğuyla geri verirse, buyursun. Kim de hissesini hakkı olarak elinde tutarsa, Allah'ın bize ihsan edeceği ilk ganimet malından ona altı hisse vaat ediyorum' buyurdu. Orada bulunanlar: 'Gönlümüzden koparak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hatırı için onları bağışlıyoruz' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Biz razı olanınızı ve olmayanınızı bilemeyiz. Gidiniz, temsilcileriniz gelip durumu bize bildirsin' buyurdu.

Bu söz üzerine Uyeyne ibn Hısn'ın dışında bütün müslümanlar, Hevazinlilerin kadınlarını ve çocuklarını geri iade ettiler. Uyeyne ibn Hısn ise payına düşen ihtiyar bir kadını iade etmemekte ısrar etti. Daha sonra Uyeyne ibn Hısn da, hissesine düşen yaşlı kadını geri iade etti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) esirlere elbiseler satın alıp giydirdi.

E. HUNEYN GAZASINDAKİ FIKHÎ HÜKÜMLER VE HİKMETLÎ NÜKTELER

1. Huneyn Gazasındaki Hikmetler

1. Vaadine sadık olan Allah, Resulü'ne, Mekke'yi fethettiği zaman insanların gruplar halinde dinine gireceğini ve Arapların tamamının boyun eğeceğini vaat etmişti.

Mekke'nin fethi tamamlanınca Yüce Allah'ın hikmeti, Hevâzin kabilesi ile o kabileye bağlı olanların kalbini İslâm'a yönelmekten alıkoydu. Onlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ve müslümanlara karşı savaş yapmaya azmettiler ki, böylece Allah'ın emri, Resulü'ne izzeti tamamladığı, dinine olan yardımı iyice açığa çıksın ve elde ettikleri ganimetler Mekke fethine katılanlar için bir teşekkür mahiyetinde olsun.

Yüce Allah, bütün bunları; Resulü'ne ve kullarına göstermek için, daha önce benzerine hiç rastlamadıkları bu muazzam gücü perişan ettikten sonra Araplardan, bundan sonra hiç kimsenin müslümanlara mukavemet gösterememesini ortaya çıkarmak ve düşünüp akıl yoranların bilebileceği ve görebileceği engin hikmetler gereğince bu olaylar böyle gelişmiştir.

Yüce Allah'ın hikmeti, ilk önce müslümanların sayılarının ve mühimmatlarının çokluğuna ve morallerinin yüksekliğine rağmen önce mağlubiyetin acısını tatmalarını gerektirmiştir. Ki böylece Mekke'yi fethetmekle yükselen başlar (kibirden) öne eğilsin ve Allah'ın beldesi ile haremine o şekilde girmesinler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'ye girerken tevazudan ve Rabbine karşı duyduğu tevazu hissinden ötürü atının üzerine o kadar eğilmişti ki, neredeyse çenesi eğerine değecekti. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), haram olan o beldeyi ilk ve son olarak, yalnızca kendisine helal kılan Rabbinin azamet ve izzeti karşısında bu hale gelmişti. Aynı zamanda Yüce Allah: "Bugün az değiliz, mağlup olmayız" diyen kimselere, yardımın ancak Allah katından geldiğini, O'nun yardım ettiği kimseyi hiç kimsenin mağlup edemeyeceğini, desteğini çektiği kimseye de O'nun zatı dışında hiç kimsenin yardım edemeyeceğini açıklamak istemiştir.

Yine onlara; Peygamberi'nin ve dininin muzafferiyetini üstlenenin bizzat Yüce Allah olduğu ve sizin hoşunuza giden kalabalığınızın da olmadığını nüktesini iyice hazmettirmek istemiştir. Çünkü o çokluk, size bir fayda sağlamaz. Siz dönüp kaçmıştınız.

Artık kalpleri kırık olarak bu mânayı hakkıyla anlayınca da zafer müjdesini gönderdi. Allah, bozgundan sonra Peygamber'ine ve mü'minlere (kalbleri rahatlatan) güvenliği verip görmediğiniz askerler yolladı.[956]

---

956 Tevbe: 9/26

Çünkü Allah'ın hikmeti, zafer müjdelerini ve mükâfatlarını; kalbi kırılıp perişan olmuş zümrelerin üzerine nasip olmayı gerektirmektedir:

وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ
وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ

"Biz memlekette güçsüz sayılanlara iyilikte bulunmak, onları önderler kılmak, onları varis yapmak, memlekete yerleştirmek, Firavun, Hâmân ve her ikisinin askerlerine çekinmekte oldukları şeyi göstermek istiyorduk."[957]

2. Yüce Allah, Mekke'yi fetheden askeri, Mekke'nin ganimetini almaktan menetmişti. Onlar altın, gümüş, mal, esir veya arazi olarak hiçbir ganimet almamışlardı. Nitekim Ebu Dâvud'un, Vehb ibn Münebbih (rh.a)'ten yaptığı rivayet şöyledir:

"Câbir (radıyallâhu anh)'a: 'Sahabiler, Mekke'nin fethi günü hiç ganimet aldılar mı?' diye sordum. O da: 'Hayır, (almadılar)' diye cevap verdi."[958]

Halbuki onlar, Mekke'yi on bin kişi olarak atların ve süvarilerin saldırısıyla fethetmişlerdi. Onlar da bir ordunun ihtiyaç duyduğu her şeye muhtaç idiler. Fakat Yüce Allah, müşriklerin kalbine; mallarını, develerini, koyunlarını, ailelerini ve çocuklarını beraberlerinde savaş alanına getirmek ve müslümanlarla savaşmak fikrini attı. Böylece Allah, kendi taraftarlarına ve ordusuna bir ikram ve bir ziyafet takdim etmiş ve Allah'ın hükmünün tamamlanması için onları zafer kazanmaya arzulu kılmak, galibiyetin prensiplerini göstermek suretiyle onlara verdiği değeri tamamlamış oldu.

Allah, Peygamber'ine ve sevdiği kullarına zafer ihsan edince, ganimetler de sahiplerini bulup Allah ve Resulü'nün payları ayrılınca: "Bizim, sizin ne kanınıza, ne malınıza ve ne de karılarınıza ihtiyacımız var" denildi.

Yüce Allah, Hevâzinliler'in kalblerine tevbeyi ilham etti ve böylece hepsi İslâm'ı kabullendiler. Onlara: "İslâm'ı kabul etmeniz ve buraya kadar gelmeniz adına, bir teşekkür olarak karılarınızı, çocuklarınızı ve esirlerinizi geri veriyoruz" denildi.

إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Allah, kalplerinizde bir iyilik bulursa, size, sizden alınanın daha hayırlısını verir ve sizi bağışlar. Allah bağışlayandır, merhamet edendir."[959]

957 Kasas: 28/5-6
958 Ebu Dâvud, Harac 24-25 (3023)
959 Enfâl: 8/70

3. Yüce Allah, Araplarla yapılan savaşları, Bedir savaşıyla başlatmış ve Huneyn harbiyle bitirmiştir. Bundan dolayı bu iki savaşın adı, (anlatımda) beraber zikredilir ve aralarında yedi sene gibi bir zaman bulunsa da (aynı yılda olmuş gibi) "Bedir ve Huneyn" diye yan yana anılırlar.

Melekler, bu savaşların her ikisinde de Müslümanlarla birlikte harbe katılmışlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) müşriklerin suratlarına bu iki savaşta toprak serpmiş ve Arapların Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ve müslümanlara saldırma ateşleri bu iki savaştan sonra sönmüş; birincisi onları korkutmuş, manevi güçlerini sarsmış, ikincisi ise mevcut bütün kuvvetlerini dışarı dökmüş, her şeylerini tüketmiş, onları zillete düşürmüş ve artık Allah'ın dinine girmekten başka çare bulamamışlardır.

4. Yüce Allah, bu savaş sebebiyle, Mekke halkının gönlünü almış, elde ettikleri ganimet ve zaferle de onları sevindirmiştir. Bu zafer ve ganimetler, onların kırılan haysiyetleri için bir ilaç yerini tutmuştur. Hevâzinliler'den gelebilecek bir kötülüğün bertaraf edildiğini bilmeleri, bu nimetin tamamlanması demekti. Çünkü Mekke halkının, onlara karşı koyabilecek bir güçleri yoktu. Onlar, Müslümanlar sayesinde Hevazinliler'e galip gelmişlerdir. Eğer onlarla tek başlarına savaşa kalkışsalardı, düşmanları onları bitirirdi. Bu savaş için, -tamamını ancak Allah'ın bileceği-bu ve benzeri sayısız hikmetler sıralamak mümkündür.

2. Bu Savaş Sonucunda Ortaya Çıkan Fıkhî Hükümler

Bu savaştaki fıkhî meselelerden bazıları şunlardır:

1. Devlet başkanının, savaş sırasında casuslarını düşman saflarının arasına sokup onların haberlerini alıp gelmesi için yollaması uygundur. Bu durumda düşmanının maksadını ve hazırlığını duyup ordusunda onlara karşı koyacak gücü de varsa oturup onları beklemez, bilakis onlara doğru hareket edecektir. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hevâzinliler'in üzerine yürüyüp onlarla Huneyn'de karşılaşmıştır.

2. Devlet başkanı, düşmanlarıyla savaşmak için müşriklerden ödünç silah ve diğer teçhizatı alabilir. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o gün müşrik olan Safvan ibn Ümeyye'den çok sayıda zırhı ödünç almıştı.

3. Allah'a olan tevekkülün tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için, o konuda yapılması gereken her işi yapmak ve bütün sebeplere sarılmak gereklidir. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabileri, tevekkül bakımından da insanların en mükemmeli idiler. Buna rağmen onlar, bütün silahlarla donanmış olarak düşmanlarının karşısına çıkıyorlardı. Nitekim Yüce Allah'ın:

وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ "Allah, seni insanlardan koruyacaktır" (Mâide: 5/67) şeklindeki teminatına rağmen Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke fethinde oraya girerken başına miğferini koymayı ihmal etmemiştir.

4. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Safvân ibn Ümeyye'den ödünç mal alırken teminat verip بَلْ عَارِيَةٌ مَضْمُونَةٌ "Bilâkis garanti edilmiş bir ödünç maldır" buyurmuştur.

Acaba bu söz; şeriatın, ödünç verme hakkındaki hükmünü haber vermek, Allah'ın bu konudaki hükmünü belirtmek, gasbedilen eşyanın bedelinin ödenmesi gibi, ödünç verilen malın bedelinin ödenmesinin mümkün olduğunu bildirmek için midir? Yoksa ödünç malda bedelin geçersiz olduğunu, ödünç alınan eşyanın bizzat kendisinin verilmesinin gerekliliğini haber vermek için midir? Bu sözün mânası: "Ben bunu geri vermeyi garanti ediyorum. Bu malın aynısını sana getireceğim" mi demektir? Fakihler/İslam Hukuçuları bu konuda görüş ayrılığına düşmüşlerdir:

İmam Şafiî ile İmam Ahmed, birinci görüşü benimsemişler ve: "Ödünç olarak alınan mal, telef olursa tazmin edilir" demişlerdir. İmam Ebu Hanife ile İmam Mâlik ise ikinci görüşü benimsemişler ve: "Ödünç olarak alınan malın bizzat kendisini geri vermek gerekir" demişlerdir.

Bu meselenin esası; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Safvân'a: بَلْ عَارِيَةٌ مَضْمُونَةٌ "Bilâkis garanti edilmiş bir ödünç maldır" sözüdür. Acaba Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu sözüyle, yalnızca ödünç alınan malın aynısının geri verilmesinin mi, yoksa telef olursa bedelinin de geri verilmesinin mi gerekliliğini anlatmak istemiştir? Yani bu hadisin mânası: 'Telef olursa bedelini öderim mi demektir, yoksa, aldığım bu ödünç malı geri getirip iade etmeyi garanti ediyorum" mu demektir? Her iki şekilde de anlaşılması mümkün olan bu hadisin, şu üç sebepten dolayı alınan malı geri iade etme şeklinde anlaşılması daha doğrudur:

a. Söz konusu hadisin başka bir rivayetinde: بَلْ عَارِيَةٌ مُؤَدَّاةٌ "Bilâkis geri verilecek olan bir ödünçtür"[960] ifadesi yer almaktadır. İşte bu rivayet, "garanti edilmiş" sözünden maksadın; geri verilmesinin teminat altına alındığını belirtmektedir.

b. Safvân ibn Ümeyye, malının telef olması durumunda Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ne olacağını sormamış, ancak bu malın kendisinden

960 Ebu Dâvud, İcare 88 (3566); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/222; Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, (5776); İbn Hibbân, Sahîh, (4720)'de bu hadisi Savfân ibn Ya'lâ yoluyla babası Ya'lâ (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

zorla mı gasp edileceğini, yani o vermek istemese de zorla mı elinden alınacağını sormuş ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu sorunun cevabı olarak: "Bilâkis geri vermek üzere aldığım bir ödünçtür" buyurmuştur. Eğer: "Telef olduğu zaman ne olacak, korkarım ki bu mal elimden çıkar?" diye sorsaydı, cevap olarak: "Telef olursa bedelini ödemeyi garanti ediyorum" demesi daha uygun olurdu.

c. (Hadiste) 'ödeme' ifadesi, burada bizzat ödünç mal için kullanılmıştır. Eğer bununla telefin teminatı kastedilmiş olsaydı bu durumda ödeme, ödünç mal için değil, ödünç malın bedeli için olurdu. Dolayısıyla bu hadiste 'ödeme'ifadesi, ödünç malın sıfatı olunca, mana da: "Ödünç malın bizzat geri verilmesi" şeklinde olmuştur.

Soru: Bu hadisin devamında geçtiğine göre; bazı zırhlar kaybolmuş, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bunların bedelini ödemeyi teklif etmiş, fakat Safvân ibn Ümeyye: "Ben bugün İslâm'ı daha çok istiyorum" diyerek bu teklifi geri çevirmiştir. Acaba Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, bu teklifte bulunması vacip mi idi, yoksa yapılması daha uygun olan müstehab bir iş, bir üstün ahlâk örneği ve İslâm şeriatının güzelliklerinden bir lütuf mu idi?

Cevap: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in tazminat ödemeyi teklif etmesi, yani ikinci şıkkı tercih etmek mümkün olabilir. Çünkü ödemesi vacip olsaydı, teklifte bulunmadan hemen gerekli meblağı ödeyip: "Bu, senin hakkındır" derdi. Tıpkı ödünç aldığı mal telef olmasaydı, geri verip vermemeyi teklif etmeden doğrudan doğruya ödünç malı götürüp iade etmesi gibi. Bu noktayı iyi düşünmeli.

5. Savaş sırasında eğer gerekli görülürse, düşman askerinin bindiği atın veya bineğinin ayaklarının kesilmesi caizdir. Nitekim Ali (radıyallâhu anh)'ın, kâfirlerin bayrağını taşıyan askerin bindiği devenin ayaklarını kesmesi bu türden bir durumdur. Burada zaruret hali söz konusu olduğu için, bu yapılan, hayvana işkence etmek türünden bir şey sayılmaz.

6. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisini öldürmeye yeltenen kimseyi affetmiş, onu hemen cezalandırmamış, bilâkis ona dua edip göğsünü sıvazlayıp çok samimi bir dost gibi davranmıştır.

7. Bu gazada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Nebî ve Resûl olduğuna dair birçok mucizeler ve alâmetler ortaya çıkmıştır. Şeybe'ye, kalbinden geçirdiklerini haber vermiş, bütün ordu bozguna uğrayıp kaçışırken Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sebat gösterip hiç kımıldamamış, müşrik askerleri karşısında hücuma kalkarken de şöyle demiştir:

أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْ   أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ

"Ben Peygamberim, yalan yok. Ben, Abdulmuttalib'in oğluyum!".[961]

8. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in attığı bir avuç toprak kafirlerin gözlerine kadar ulaşmış ve bütün kafirlerin gözlerini dolduracak kadar da bereketlenmiştir. Bunların dışında mü'minlere yardımda bulunmak için melekler inmiş, kâfirler ile bazı müslümanlar da bunu açıkça görmüşlerdir.

9. Devlet başkanı, kâfirlerin İslâm'a girerek itaatta bulunmasını beklemek maksadıyla ganimetlerin paylaştırılmasını geciktirebilir. Daha sonra da esirlerini ve ganimetlerini iade edebilir. Huneyn gazasında meydana gelen bu olay, "Ganimete, paylaştırıldıktan sonra sahip olunur, yalnızca istilâ edip ele geçirmekle değil" diyenlere delil teşkil etmiştir. Çünkü eğer yalnızca ele geçirmekle ganimete sahip olunsaydı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), -İslâm'a girerlerse- onlara geri vermek için beklemezdi. Buna göre payına ganimet düşecek bir asker, ganimetin paylaştırılmasından önce vefat ederse, onun payı diğer askerlere verilir, ölenin mirasçılarına kalmaz. Ebu Hanife bu görüşü kabul etmiştir. Ganimet ele geçirilir, ama taksim edilmeden ölürse mirasçısı bir şey alamaz, taksimden sonra ölürse ona düşen pay mirasçısına kalır.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Kureyşlilere ve kalpleri İslâm'a ısındırılmak istenenlere (=müellefe-i kulûb'a) vermiş olduğu mallar; asıl ganimet malından mıydı, yoksa ganimetten çıkarılan beşte birlik paydan mı idi, yoksa söz konusu beşte birin beşte biri miydi?

İmam Şafiî ile İmam Mâlik (rh.a) demişlerdir ki: Bu mallar, beşte birlik kısmın beşte birindendir. Bu oran, Allah tarafından Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) için ayrılan bir pay ve ona tanınan bir haktır. Safiy (=ganimet mallarından devlet başkanına verilen hususî pay) ve ganimetten alacağı pay bunun dışındadır. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu malları verirken, savaşa katılan ve ganimetten pay almaya hak kazananlardan izin istememiştir. Eğer verdiği mallar, ganimetin aslından olsaydı, onlardan izin istemesi gerekirdi. Çünkü onlar, artık bu malların sahibi konumundadırlar. Beşte birlik kısımdan olduğu da söylenemez. Çünkü daha sonra elde edilen ganimet, beş hisseye taksim edilmiştir. O halde bu mallar, beşte birlik kısmın beşte birindendir.

İmam Ahmed, ganimetin, beşte dörtlük paydan verileceğini söylemiş ve Kureyşliler ile kalpleri İslâm'a ısındırılmak istenenlere (=müellefe-i kulûb'a)

961 Müslim, Cihad 78-79 (1776)

verilen malların bu paydan olduğunu belirtmiştir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), böyle davranmakla, kabile reislerini ve mensup oldukları kavimleri İslâm'a kazanmak için onlara ihsanda bulunmuştur.

Bunun böyle olması, ganimetin beşte biri çıkarıldıktan sonra onun üçte birinin veya dörtte birinin verilmesinden daha uygundur. Çünkü bu ihsanda, İslâm'ın ve müslümanların kuvvetlenmesi ve düşmanlarının kendi saflarına çekilmesi gibi çok önemli faydalar vardır. Nitekim bazılarının: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yeryüzündeki insanlar içinde en çok nefret ettiğim bir insan iken, bana ihsanda bulundu ve bu ihsanı devam etti, sonunda benim için bütün insanların en sevimlisi oldu" şeklindeki söz leri bu hakikata işaret etmektedir.

İslâm'a ve müslümanlara kuvvet ve ihsan kazandıran, küfrü ve kâfirleri zillete dûçâr eden, kızdıkları zaman bütün tebaalarının kızdığı, hoşnut oldukları zaman da tebaalarının hoşnut kaldığı, müslüman olduğu zaman kendisine tâbi olanların tamamının müslüman olduğu aşiret ve kabile reislerini İslâm safına çeken bir ihsanın konumu ne muazzamdır ve bu ihsan, İslâm ve Müslümanlar için ne kadar yararlıdır.

Bilindiği üzere; ganimetler, Allah'a ve Resulü'ne aittir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu ganimetleri, Allah'ın emrettiği şekilde paylaştırır, bu emrin dışına çıkmaz. Ganimetlerin tamamını söz konusu şahıslara verseydi bile adaletten, hikmete ve maslahata uygun hareket etmiş olmaktan uzaklaşmış sayılmazdı. Zu'l-Hüveysıra et-Temîmî ve benzerlerinin gözleri körleşip bu maslahatı göremez hale gelince Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: "Adil ol! Çünkü adaletle hareket etmedin!",[962] bir başkası: "Bu taksimde Allah'ın rızası gözetilmiş değil!"[963] gibi sözler söyleyebilmişlerdir.

Allah'a yemin ederim ki, bu kimseler; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i tanıma, onun Rabbini tanıması, Rabbine itaat etmesi, Allah için vermesi ya da vermemesi gibi konularda bütün yaratıkların en cahilleridirler. Ganimetleri dilediği gibi paylaştırmak Allah'ın hakkıdır. Dilerse Mekke'nin fethinde olduğu gibi bütün mücahidleri ganimetten meneder, halbuki onlar süvari ve piyade olarak Mekke'ye girmiş ve orayı fethetmişlerdi. Dilerse gökten ateş yağdırarak bütün ganimetleri yok eder. O, bütün bu tasarruflarında adaletlilerin en âdili ve hikmet sahiplerinin en hakimidir. Yaptığı bu işlerin hiçbiri boş değildir. Bilâkis bütün bu tasarruflar maslahat, hikmet, adalet ve rahmetin bizzat kendisidir. Kaynağı da; ilminin, izzetinin, hikmet ve rahmetinin kemâlidir..

962 Bu hadis daha önce geçmişti.
963 Bu hadis daha önce geçmişti.

Yüce Allah, kendilerini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in beraberliğinde ve önderliğinde yuvalarına döndürdüğü kavim (yani Ensâr) üzerine nimetini tamamlamıştır. Bu nimetin kıymetini takdir edemeyenleri de, koyun ve deve ile hoşnut etmiştir. Bu tıpkı küçük bir çocuğa aklının ve bilgisinin erdiği kadarını vermek, aklı başında olgun bir insana da durumuna göre ihsanda bulunmak gibidir. Bu durum, Allah'ın fazlından ve keremindendir. Yüce Allah, mahlukatından hiç kimsenin kontrolü ve baskısı altında değildir ki onlar akıllarına göre bazı şeyleri Allah'a vacip ve bazı şeyleri de haram kılsınlar. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i ise O'nun emirlerinin uygulayıcısıdır.

10. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَمْ يُطَيِّبْ نَفْسَهُ فَلَهُ بِكُلِّ فَرِيضَةٍ سِتُّ فَرَائِضَ مِنْ أَوَّلِ مَا يُفِيءُ اللهُ عَلَيْنَا

"Kim gönül hoşluğuyla vermezse, bundan sonra Allah'ın bize ihsan edeceği ganimet malından altı hisse vaat ediyorum."

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu sözünde, köle ve hayvanların kendi cinsleri karşılığı satışlarında vâde ve fark uygulanmasının caiz olduğuna delil vardır.

"Sünen"de Abdullah ibn Amr hadisinde geçtiğine göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abdullah ibn Amr'a orduyu techizatlandırmasını emretti. Develer tükendi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona, zekât develerinden ödenmek üzere deve temin etmesini emretti. (Bu emir üzerine) Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh), zekat develerine (geldiği zaman verilmek üzere) bir deveyi iki deve karşılığında alıyordu.[964]

Halbuki "Sünen"de Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'ta rivayet edildiğine göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir hayvanı diğer hayvan karşılığında vadeli olarak satmaktan menetmişti.[965] Tirmizî, bu hadisi, Hasan (el-Basrî) yoluyla Semure (radıyallâhu anh)'tan da rivayet etmiş ve bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

Tirmizî'nin "Sünen"inde Haccâc ibn Ertât yoluyla Ebu'z-Zübeyr yoluyla Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet edildiğine göre Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

الْحَيَوَانُ اثْنَانِ بِوَاحِدٍ لَا يَصْلُحُ نَسِيئًا وَلَا بَأْسَ بِهِ يَدًا بِيَدٍ

---

964 Ebu Dâvud, Büyu' 16 (3357)

965 Ebu Dâvud, Büyu' 15 (3356); Tirmizî, Büyu' 21 (1237); Nesâî, Büyu' 65; İbn Mâce, Ticarat 56 (2270); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/12; İbnu'l-Cârûd, (611)

"Bir hayvanı iki hayvan karşılığında vadeli olarak vermek uygun olmaz, peşin olursa sakınca yoktur."[966] Tirmizî der ki: "Bu hadis, hasendir."

İslâm âlimleri, bu hadislerde zikredilen konu hakkında ihtilafa düşmüşlerdir. Bu konuda dört ayrı görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin tamamı, İmam Ahmed'den rivayet edilmiştir:

a. Farklı veya eşit miktarda, vadeli veya peşin, her halükârda bu alışverişi yapmak caizdir. İmam Ebu Hanife ile İmam Şâfiî (rh.a)'in görüşü budur.

b. Farklı miktarda ve vadeli olursa caiz değildir.

c. Vâde ve miktar farkı aynı alışverişte yan yana gelirse haram olur. Sadece vâde farkı veya sadece miktar farkı bulunursa caizdir. Bu görüş ise İmam Mâlik (rh.a)'e aittir.

d. Aynı cinsten olduğu takdirde miktar farkı caizdir, vâde farkı ise haramdır. Cinsler değiştiği zaman vâde farkı ve miktar farkı caiz olur.

Yukarıda zikredilen hadisler ve bunların aralarını uzlaştırma hususunda üç yol vardır:

Birinci yol: Hasan el-Basrî yoluyla Semure (radıyallâhu anh)'tan gelen hadisi zayıf kabul etme. Çünkü iki hadis hariç Hasan el-Basrî, Semure (radıyallâhu anh)'tan hadis işitmemiştir. Bu hadis, o iki hadisten biri değildir. Haccâc ibn Ertât'ın rivayet ettiği hadis de zayıftır.

İkinci yol: Nesih iddiası. Bu hadislerden hangisinin önce ve hangisinin sonra rivayet edildiği anlaşılmamaktadır. İşte bundan dolayı ihtilaf meydana gelmiştir..

Üçüncü yol: Bu hadisler, çeşitli hallere hamledilmiştir: Şöyle ki: Bir hayvanı, diğer bir hayvan karşılığı vadeli olarak satmanın nehyedilmesi, vadeli satıldığı zaman faize yol açacak mallarda da aynı uygulamaya gidilmesini önlemek içindir. Satıcı, bu çeşit satışta kazanç gördüğü zaman sadece o cins malların satışıyla yetinmeyecek, kazanç elde etme arzusu onu, vadeli satıldığı zaman faiz kabul edilecek satışlara da yöneltecektir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de işte bu durumu önlemek için ancak peşin satışa izin vermiş, vadeli satışı menetmiştir. (Haram olduğu için değil de) harama vesile olduğu için yasaklanan şeyler, tercih edilen bir maslahat söz konusu olunca mubah olur. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ariyye[967] satışında

966 Tirmizî, Büyu' 21 (1238); İbn Mâce, Ticarat 56 (2271)

967 Ariyye: Satışı haram kılınanların dışında kalan meyve demektir. Buna göre ariyye; meyve ağacı veya parası olmayan ihtiyaç sahibi bir kimsenin, çoluk, çocuğuna taze meyve tattırmak kastıyla elindeki kuru meyveyi verip göz kararıyla ağaçtaki taze meyveden o miktarda meyve satın almasına denir.

müzâbeneyi[968] bu gerekçeyle mubah kılması, bu sebeple ihtiyaç duyulan şeyi de mubah kılması gibi.

Yukarıda geçen kıssadaki bir hayvanın başka bir hayvan karşılığında vadeli olarak satılmasının mubah kılınması da bu sebeptendir.

Abdullah ibn Ömer hadisi, savaş sırasında ve müslümanların asker techizatına ihtiyaç duydukları bir zamanda nakledilmiştir. Askerî techizatlandırmakdaki maslahatın, bir hayvanı diğer bir hayvan karşılığı vadeli olarak satmadaki mefsedetten daha üstün olduğu bilinmektedir. İslâm şeriatı üstün bir menfaati daha düşük derecedeki bir menfaat yüzünden menetmez. Savaşta iken ipek elbise giymenin ve kibirli bir tavır takınmanın caiz olması, hep aynı sebebe dayanmaktadır. Çünkü bunların savaş sırasındaki menfaati daha üstündür.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Eyle kralı tarafından hediye edilen ipek cübbeyi bir müddet giyip böylece hediye edenin gönlünü hoş edip daha sonra çıkarması da bu türden bir durumdur. Bu olay, ipek giymenin müslüman erkekler için yasaklanmasından sonradır. Nitekim biz, bu soruyu, "et-Tahyîr fimâ Yahillu ve Yahrumu min Libâsi'l-Harîr" adlı kitabımızda bütün detayıyla açıklamış ve orada bu olayın hicretin 9.yılı olan "elçiler senesi"nde

Ariyye satışı, elinde kuru meyve olduğu halde, parasızlık yüzünden yeni çıkan yaş meyveyi yiyemeyenlerin başvurusu üzerine tanınan bir ruhsattır.

Esas itibariyle, kuru meyve vererek yaş meyve satın almak şeklindeki müzabene satışı yasaklanmıştır. Bu durum, kuru meyvesi olanlara da turfanda meyve yetiştirenlere bazı zorluklar getirmekteydi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kayıtlı olarak bu değiş-tokuşa izin vermiştir. Yalnız ariye suretiyle yapılacak alım-satım, 5 vesk yani 1 deve yükü miktarını geçmemelidir. (ç)

968 Müzâbene: Olgunlaşmamış ya da yeni meyvenin daha ağacında iken satın alınmasına denir.

Bu konuda gelen hadisler; meyveyi, olgunlaşmadan satmanın yasak olduğunu göstermektedir. Olgunlaşmaktan kasıt; sarı renkli meyvelerin sararması, kırmızı olanların kızarması, hububat ve sebzelerin ise faydalanır hale gelmesidir. Ağaç üzerindeki meyveler, şu şartlara göre satılabilir:

a. Meyvenin olgunlaşacağı ortaya çıkmalıdır. Soğuk vurması, dolu vurması gibi afetler atlatılmış, normal şartlarda ağaçtaki meyvelerin olgunlaşacağı kanaati hasıl olmuşsa artık meyve hasat edilmeden, miktarı tahmin yoluyla tespit edilerek satılabilir.

b. Satış muamelesi, faize giren şartlarla olmamalıdır. Yani yaş hurma karşılığında kuru hurma değiştirmek gibi.

Bu çeşit bir alım-satımda aldatma ve aldanma durumları, açık ve nettir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'de, kişinin, alım-satımda aldatan yada aldanan kişi olmaması için bu tür bir alışverişi yasaklamıştır.Kişi de, alım gücünün oluşabilmesi, temel hakkı olan adaletin uygulanmasıyla daha rahat bir alışveriş yapabilme imkanına sahip olacaktır. Burada kişi, koruma altına alınmaktadır. Böylece aldatılmaktan kurtulmuş olacaktır. Çünkü İslam dini, kişilerin; hem dünyalarını ve hem de ahiretlerini ilgilendirmektedir. Müslüman bir kişi, bu tür bir halde insanı aldattığı takdirde, dünyada bunun hesabını vermediğinde ahirette mutlaka bunun hesabının vereceğini bilmektedir. Bu şuur ve bilinçle hareket eden kişi, hem dünyasını ve hem de ahiretini koruyabilmek için iyi dürüst davranmak zorundadır. (ç)

meydana geldiğini belirtmiştik. İpek elbise giymenin yasak edilmesi, bu seneden önce idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Ömer (radıyallâhu anh)'a vermiş olduğu ipek elbiseyi giymesini yasaklaması, Ömer (radıyallâhu anh)'ın da o elbiseyi müşrik olan kardeşine giydirmesi[969] belirttiğimiz hususun delilidir. Bu olay ise Mekke'nin fethinden önce gerçekleşmiş idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Eyle kralı tarafından hediye edilen ipek cübbeyi giymesi ise Mekke'nin fethinden sonra idi.

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in güneş doğmadan önce (yani sabah namazından sonra) ve ikindi namazından sonra namaz kılmayı yasaklaması da kâfirlere benzeme yolunu tıkamak gibi bir sebebe dayanır. Ancak farz veya sünnet namazların kaza edilmesi, cenaze namazı ve tahiyyetü'l-mescid namazının kılınması gibi üstün maslahatların bulunduğu hallerde söz konusu vakitlerde namaz kılmayı mubah kılması da aynı türden bir durumdur. Çünkü bu durumlarda namaz kılmayı gerektiren maslahat, namaz kılınmasını engelleyen mefsedetten daha üstündür. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

11. Bu olay akidlerde, (alışverişte) her iki tarafın (satıcı ve müşterinin) karşılıklı ittifakları ve rızaları olduğu takdirde (malın bedelinin ödenmesi için) herhangi bir vakit belirlememelerinin caiz olduğuna delil teşkil etmektedir. İmam Ahmed ibn Hanbel, kendisinden yapılan bir rivayette muhayyerlik müddetinin, sınırsız olmasının caiz olduğunu söylemiştir. Kesin kararlarını verinceye kadar bu müddetin devam etmesi caizdir. Tercih edilen görüş budur. Çünkü bunda bir mahzur yoktur. Alıcı ve satıcıdan her biri bilerek ve sözleşmenin gereğini anlayarak karar vermişlerdir. Her iki tarafın bu konudaki bilgisi eşittir. Birinin diğerine üstünlüğü sözkonusu değildir, bu sebeple de ortada herhangi bir haksızlık yoktur.

12. Bu gazada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا لَهُ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ فَلَهُ سَلَبُهُ

"Kim (savaş sırasında) bir kâfiri öldürür, onu öldürdüğüne dair delil de getirirse, o kimse, ölenin üzerinden çıkan eşyaya (=seleb'e) sahip olur"[970] buyurmuştur.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bundan önceki gazada da aynısını söylemişti. Fakihler/İslam Hukukçuları, bu hadisin ifade ettiği hüküm üzerinde görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Acaba bu eşya; komutanın şartıyla mı,

969 Buhârî, Edeb 9'da bu hadisi Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
970 Bu hadis daha önce geçmişti.

yoksa şeriatın hükmüyle mi o kimseye ait olup olmadığı konusunda iki görüş vardır. Bunun ikisi de, İmam Ahmed'den rivayet edilmiştir.

Birincisi: Bu eşya, şer'an kâfiri öldüren mücahid kimseye aittir. Devlet başkanı ve komutanın şart koşup koşmaması önemli değildir. İmam Şâfiî de bu görüşü benimsemiştir.

İkincisi: O mücahid, komutanın şartı olmadan bu eşyaya sahip olamaz. İmam Ebu Hanîfe de bu görüşü benimsemiştir.

İmam Mâlik ise şöyle demiştir: Komutanın şart koşması ve bu şartın da savaştan sonra olması kaydıyla bu eşyayı almaya hak kazanır. Savaştan sonra şart koşsa caiz olmaz.

İmam Mâlik der ki: Benim bildiğim, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, bu sözü sadece Huneyn gazasında söylediğidir. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ganimet taksimini savaş bittikten sonra yapmıştı.

Bu görüş ayrılığının kaynağı şudur: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem); hem devlet başkanı, hem hâkim, hem müftü ve hem de peygamber idi.[971]

* Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bazen bir peygamber olarak hüküm veriyor ve bu hükümler, kıyamet gününe kadar yürürlükte kalacak umumî kanunlar oluyordu. Örneğin: مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ فَهُوَ رَدٌّ "Her kim bizim şu işimizde/dinimizde, ondan olmayan bir şey icad ederse, o (icad edilen) reddolunmuştur",[972] مَنْ زَرَعَ فِي أَرْضِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ فَلَيْسَ لَهُ مِنَ الزَّرْعِ شَيْءٌ وَلَهُ نَفَقَتُهُ "Kim, başkalarının tarlasına sahiplerinin izni olmadan ekim yaparsa, o tarlanın mahsûlünden hiç bir şey alamaz. Ancak masrafları ödenir"[973] hadisleri bu türdendir. Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, bir şahit ve bir yeminle hüküm vermesi[974] ve taksim olunamayan şeylerde şuf'a[975] hakkına hükmetmesi[976] yine bu kabildendir.

---

971 Bu konuda daha geniş bilgi için b.k.z: "Asr-ı Saadet'te Resulullah'ın Davranışlarının Bağlayıcılığı", Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam, Beyan Yayınları, İstanbul 1995, 1/477-490 (ç)

972 Bu hadis daha önce geçmişti.

973 Ebu Dâvud, Büyu' 32 (3403)

974 Müslim, Akdiye 3 (1712)bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

975 Şuf'a: Sözlükte çift yapmak, ilave etmek anlamına gelmektedir.Terim olarak ise; satılmış olan bir akarı belli şartlar dahilinde müşteri veya bayiin rızasına bakılmaksızın satış fiyatı üzerinden üçüncü bir şahsın cebren temellük etmesine denir.
Şuf'a hakkında daha geniş bilgi için "Sahîh-i Müslim Muhtasarı" adlı çalışmamızın 2/503-504 sayfasına bakabilirsiniz. (ç)

976 Buhârî, Büyu' 96, Şuf'a 1, Şerike 8, 9, Hiyel 14; Müslim, Müsakat 134 (1608); Ebu Dâvud, İcâre 73 (3513, 3514); Tirmizî, Ahkâm 32 (1369), 33 (1370); Nesâî, Büyû' 80, 107, 108, 109; İbni Mâce, Şuf'a 3 (2499); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 3/372, 399'de bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

* Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bazen ise müftü olarak fetva veriyordu. Örneğin, Ebu Süfyan'ın hanımı Hind binti Utbe (müslüman olduktan sonra) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e kocasının cimriliğinden şikayetçi olmuş, kocasının kendisine yetecek miktarı vermediğini söylemiş, bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): خُذِي مَا يَكْفِيكِ وَوَلَدَكِ بِالْمَعْرُوفِ "Onun malından (zulme ve israfa kaçmadan) ma'ruf bir şekilde sana ve oğullarına yetecek kadar al!"[977] buyurmuştur. Bu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in verdiği bir fetvadır, bir hüküm değildir. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ne Ebu Süfyan'ı çağırmış ve ne de hakkındaki iddiayı cevaplandırmasını istemiştir. Hind binti Utbe'den de iddiasını ispatlamasını talep etmemiştir.

* Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bazen ise devlet başkanı sıfatıyla o vakitte, o yerde ve o durumda İslâm ümmetinin maslahatı istikametinde konuşuyordu. Kendinden sonra gelen devlet başkanlarının zaman, mekân ve durum olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in maslahat gördüğü hususları gözetmeleri gerekmektedir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'tan rivayet edilen bu tür konuların çoğunda imamların ihtilâfa düştüğünü görmekteyiz. Örneğin: مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا لَهُ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ فَلَهُ سَلَبُهُ "Kim bir kâfiri öldürürse, üzerindeki eşyası onundur"[978] hadisini devlet başkanı sıfatıyla mı söylemiştir ki bu sözün hükmü devlet başkanları ile ilgili olsun? Yoksa Nebî ve Resûl sıfatıyla mı söylemiştir ki o durumda umûmî bir kanun hükmüne geçsin? Yine: مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَيْتَةً فَهِيَ لَهُ "Kim, ölü bir araziyi ihya ed(ip tarıma elverişli hale getir)irse, orası o kimseye aittir"[979] buyurması, devlet başkanının izni olsun veya olmasın herkes için bu hakkı ispat eden umumî bir kanun mu sayılmaktadır? Yoksa konu, devlet başkanına bırakılmış, onun izni olmadan kimse o araziye sahip olamaz mı? Bu konuda iki görüş vardır. Birinci görüş, mezheplerindeki zahiri hükme göre İmam Şâfiî ile İmam Ahmed'e aittir. İkinci görüş ise İmam Ebu Hanife'ye aittir. İmam Mâlik ise tarıma elverişli hale getirilen araziyi; 1. Konumu itibariyle kimsenin ilgilenmediği ve yerleşme yerlerine çok uzak bölgeler, 2. Herkesin sahip olmak istediği yerler olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bu bölgelerin ilki için devlet başkanının izninin gerekmediğini, ama ikincisi için bu iznin şart olduğunu söylemiştir.

13. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: "Onu öldürdüğüne dair delil getirirse..." sözü, iki meseleye işaret etmektedir:

---

977 Bu hadis daha önce geçmişti.

978 Bu hadis daha önce geçmişti.

979 Ebu Dâvud, Harac 35-37 (3073); Tirmizî, Ahkam 38 (1378); Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ (5761)'de bu hadisi Saîd ibn Zeyd (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Birincisi: Kâfiri öldüren kimsenin, yalnızca böyle bir iddiada bulunması onu maktulün eşyası üzerinde hak sahibi kılmaz.

İkincisi: Bu iddianın isbatı için bir şahit ve bir yemin yeterlidir. "Sahîh"te, Ebu Katâde (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediği geçmektedir:

"Biz, Huneyn (gazası) yılında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte yola çıktık. İslam ordusu ile Hevazinliler'in ordusu karşılaşınca müslümanlarda bir bozulma oldu. Derken müşriklerden bir adamın, müslümanlardan birinin üzerine çullandığını gördüm. Hemen dolanarak onun arkasından yanına geldim ve boynunu vurdum. Üzerime yürüyüp beni öyle bir sıktı ki ölümün kokusunu duydum. Sonra can vererek beni bıraktı. Ömer ibnu'l-Hattâb'a yetiştim. O: 'Bu müslümanlara ne oldu?' dedi. Ben de: 'Allah'ın emri!' dedim. Sonra müslümanlar geri dönüp geldiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) da oturdu ve: مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا لَهُ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ فَلَهُ سَلَبُهُ "Kim (savaş sırasında) bir kâfiri öldürür, onu öldürdüğüne dair delil de getirirse, o kimse, ölenin üzerinden çıkan eşyaya (=seleb'e) sahip olur" buyurdu. Bunun üzerine ayağa kalkıp: 'Bana kim şahitlik eder?' dedim ve oturdum. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) aynı sözleri tekrarladı. Ben de tekrar ayağa kalktım ve: 'Bana kim şahitlik edecek?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) üçüncü defa aynı sözleri söyledi, ben yine ayağa kalktım, fakat Rasulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Ebu Katâde ! Sana ne oldu?' diye sordu. Ben de olanları kendisine anlattım. Bunun üzerine topluluktan bir adam: 'Ey Allah'ın Resulü ! Doğru söyledi. Onun öldürdüğü şahsın üzerindeki eşyası bendedir. Hakkından dolayı Ebu Katâde'yi razı ediver (de bende kalsın)' dedi. Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh) ise: 'Hayır, vallahi bu olmaz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah ve Resulü'nün yolunda çarpışan Allah arslanlarından bir arslanın hakkını çiğneyerek onun eşyasını sana vermez' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ebu Bekr doğru söyledi. Öldürülen adamın eşyalarını Ebu Katâde'ye ver' buyurdu. Adam da o eşyaları bana verdi. Sonra (elde ettiğim) zırhı sattım. Onunla Selemeoğulları toprağında bir bahçe satın aldım. İşte İslâm'da ilk edindiğim mal budur."[980]

Bu meselede üç görüş vardır:

Birincisi: Yukarıda zikredilen husustur. Bu, İmam Ahmed'in mezhebinin bir açıklamasıdır.

İkincisi: Mutlaka bir şahit ve yemin gerekir. İmam Ahmed'in bu görüşü de benimsediği rivayet edilmiştir.

980 Buhârî, Farzu'l-Humus 18, Meğazi 54, Ahkâm 21; Müslim, Cihad 41 (1751); Ebu Dâvud, Cihad (2717); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 5/306

Üçüncüsü: Mutlaka iki şahit gereklidir. Çünkü bu, bir öldürme iddiasıdır. Dolayısıyla da iki şahit olmadıkça bu iddia kabul edilmez. İmam Ahmed'e nisbeti en sağlam olan görüş budur.

14. Bu olayda başka bir meseleye de delil bulunmaktadır. O da, şahitlikte; "eşhedu" (=şahitlik ederim ki) sözünün söylenmesinin şart olmadığıdır. Her ne kadar Hanbelî mezhebindeki alimlere göre meşhur olan görüş bu sözün söylenmesinin şart koşulması ise de, İmam Ahmed'den gelen rivayetlerin en sahihine göre bu ifadeyi söylemek şart değildir. Mâlikî mezhebinde de durum böyledir.

Üstadımız (İbn Teymiye) der ki: "Sahabi veya tabiundan 'şehadet' (=şahitlik) sözünü şart koşan bir kimse bilinmemektedir."

Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) da der ki: "Yanımda sözüne güvenilir bazı kimseler şahitlik yaptılar. Ömer (radıyallâhu anh) de onlara muvafakat etti ki Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ikindi namazı ile sabah namazından sonra nafile namaz kılmayı yasakladı."[981]

Bu şahısların "şahitlik ederim" sözünü, yalnızca haber vermek manasında kullandıkları bilinmektedir.

15. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: فَلَهُ سَلَبُهُ "Öldürülen kimsenin üzerinden çıkan eşya onu öldürene aittir" buyurması, bu eşyanın tamamının, onu öldüren mücahide ait olduğuna delildir. Seleme ibnu'l-Ekvâ' (radıyallâhu anh) birini öldürünce, onun için: فَلَهُ سَلَبُهُ أَجْمَعُ "Öldürülen kimsenin üzerinden çıkan eşyanın hepsi onu öldürene aittir"[982] buyurmak suretiyle bu hususa tamamen açıklık getirmiştir.

Bu meselede üç görüş vardır :

Birincisi : Yukarıda zikri geçen husustur.

İkincisi: Bu eşya da, ganimet malı gibi beşte birinin çıkarılmasına tâbi tutulur. Evzaî ve Şamlı âlimler bu görüşü benimsemişlerdir. Abdullah ibn Abbas (radıyallâhu anh) da söz konusu eşyanın, ganimet âyetinde belirtilen sınırlar içine girdiği gerekçesiyle bu görüştedir.

Üçüncüsü: Devlet başkanı, eşyanın miktarını çok bulursa beşte birinin çıkarılmasına tâbi tutar, az bulursa tutmaz. İshak bu görüşü benimsemiş. Ömer (radıyallâhu anh) da böyle yapmıştır. Saîd ibn Mansûr, Sünen'inde konuyla ilgili olarak Muhammed ibn Sîrîn'den şu rivayeti nakletmiştir:

---

981 Bu hadis daha önce geçmişti.

982 Bu hadis daha önce geçmişti. Ayrıca b.k.z: Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, (8367)

"Berâ' ibn Mâlik, Bahreyn'de, düşman ordusunun başkomutanıyla düello yaptı, hasmını yaralayıp belini kırdı. Üzerindeki iki bileziği aldı. Ömer (radıyallâhu anh), öğle namazını kılınca Berâ'nın evine gelip: 'Biz selebi –ölen kimsenin üzerinden çıkan eşyayı- beşte bir hisseye dahil etmezdik. fakat Berâ'nın selebi çok büyük bir mala/meblağa ulaşmıştır. Dolayısıyla ben onu beşte bir hisseye ayıracağım' dedi."[983]

İslâm'da beşte bir hisseye dahil edilen ilk seleb, Berâ'nınki oldu. Bunun miktarı otuz bine ulaşmıştı.

(Bu üç görüş içerisinde) en sahih olanı, birincisidir. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), selebi beşte bir hisseye tâbi tutmayıp فَلَهُ أَجْمَع "tamamı ona aittir" buyurmuştur. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ve daha sonra Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh)'ın sünneti bu minval üzere devam etmiştir. Ömer (radıyallâhu anh)'ın uygulaması ise onun kendi içtihadıdır.

Yine bu hadis, bir mücahidin, sayıları ne kadar çok olursa olsun öldürdüğü bütün kâfirlerin selebini (üstündeki eşyalarını) almaya hak sahibi olduğuna delalet etmektedir. Ebu Dâvud, Ebu Talha (radıyallâhu anh)'ın Huneyn savaşında yirmi kişiyi öldürdüğünü ve hepsinin eşyasını aldığını zikretmektedir.[984]

F. TÂİF GAZASI

1. Tâiflilerin Putunun Yıktırılması

Taif Gazası, hicretin 8. yılının Şevval ayında meydana gelmiştir. İbn Sa'd bu konuda der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tâif üzerine yürümek isteyince Tufeyl ibn Amr (radıyallâhu anh)'ı, Amr ibn Humeme ed-Devsî'nin putu Zü'l-Keffeyn'i yıkmaya gönderdi. Ona; bu hususta kabilesinden yardım istemesini ve onların da Taif'e gelmelerini (istemesini) emretti. Tufeyl ibn Amr (radıyallâhu anh), süratli bir şekilde kabilesine vardı ve Zü'l-Keffeyn putunu yıktı. Putun yüzünü alevler sardığında Tufeyl ibn Amr (radıyallâhu anh) şöyle diyordu:

يَا ذَا الْكَفَّيْنِ لَسْتُ مِنْ عِبَادِكَا مِيلَادُنَا أَقْدَمُ مِنْ مِيلَادِكَ

إِنِّي حَشَشْتُ النَّارَ فِي فُؤَادِكَا

"Ey Zü'l-Keffeyn! Ben sana ibadet edenlerden değilim.

Doğumumuz, senin doğumundan öncedir.

Ben senin -görüldüğü gibi yüzünü değil- kalbini ateşe verdim."

983 Saîd ibn Mansûr, Sünen, 2/308 (2708); Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 6/311 (12567)

984 Ebu Dâvud, Cihad 136 (2718)

Tufeyl ibn Amr (radıyallâhu anh)'le beraber kabilesinden dört yüz kişi çabucak yola çıktılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Taif'e varışından dört gün sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaştılar. Beraberlerinde Debbâbe[985] ve mancınık da[986] getirmişlerdi.[987]

2. Tâif'in Kuşatılması

İbn Sa'd der ki:[988] Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huneyn'den Taif'e doğru yola çıktığında Halid ibn Velîd (radıyallâhu anh) öncü kuvvetlerinin başındaydı. Sakîfliler, kalelerini tamir etmişler ve bir yıllık ihtiyaçlarını da depolamışlardı. Evtâs vadisinde hezimete uğrayınca, kalelerine girip kapıları üstlerine kapatılar ve savaş için hazırlandılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ilerleyip Taif kalesi yakınlarında konakladı. Ordu orada toplandı. Daha sonra Sakîfliler, çekirge sürüsü gibi müslümanları şiddetli bir ok yağmuruna tuttular. Çok sayıda müslüman yaralandı. Bunun yanısıra on iki kişi de şehit oldu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bugün Tâif Mescidi'nin bulunduğu yere çıktı. Yanında hanımlarından Ümmü Seleme (radıyallâhu anhâ) ile Zeynep (radıyallâhu anhâ) vardı. Her ikisi için birer çardak kuruldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tâif kuşatması boyunca namazını bu iki çardak arasında kılmaktaydı. Kuşatma on sekiz gün sürdü. İbn İshak'a göre ise kuşatma yirmi küsur gece devam etmiştir. Kaleyi dövmek için mancınık kurulmuştu. İslâm Tarihi'nde (kalelere mancınıkla taş atmada kullanılan) ilk mancınık buydu.

İbn Sa'd der ki: Mekhûl (rh.a)'in rivayetine göre, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tâifliler üzerine kırk gün mancınıkla atış yapmıştır.[989]

İbn İshâk der ki: Tâif surlarının dibinde hücuma kalkıldığı gün, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabilerinden bir grup kimse, Debbâbe'yi kendilerine siper ederek Tâif surlarından içeri girip surları yakmak istediler, ancak Sakîfliler kızgın demir parçaları atarak onları siperlerden çıkartıp ok atmaya başladılar ve bir çoğunu şehit ettiler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sakîf kabilesine ait üzümlerin kesilmesini emretti. Sahabiler de hemen üzümleri kesmeye başladılar.

---

985 Debbâbe: Ağaçtan yapılıp üzeri deri ile kaplanan bir çeşit harp aletidir. Askerler bu âletin içerisine girer, düşman oklarından korunmuş olarak surlara doğru yaklaşırlardı. (ç)

986 Mancınık (Katapult): Orta çağda savaşlarda ve kuşatmalarda, duvarları hasara uğratmak için kullanılan, bir kol kullanılarak uzak mesafelere fırlatmalar yapabilen kuşatma makineleridir. Mancınık, MÖ. 5. ile 3. yüzyılda Çin'de icat edilmiştir. (ç)

987 İbn Sa'd, Tabakât, 2/157

988 İbn Sa'd, Tabakât, 2/158

989 İbn Sa'd, Tabakât, 2/159; Müslim, Zekat 132 (1059)'de bunu benzer lafızla Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

İbn Sa'd devamla der ki: Bunun üzerine Sakîfliler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den; Allah rızası ve akraba hatırı için üzüm kesme işinden vazgeçmesini istediler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah rızası ve akraba hatırı için vazgeçtim' buyurdu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in görevlendirdiği biri: 'Hangi köle, kaleden çıkıp bize gelirse hürdür' diye seslendi. Bunun üzerine on küsur kişi kaleden çıktı. Bunların arasında Ebu Bekre de vardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunların hepsini hürriyetine kavuşturup her birini bir müslümana vererek barınak ve yiyecek gibi zaruri ihtiyaçlarını karşıladı. Bu durum Tâif halkına çok zor geldi.

Tâif'in fethi, her şeye rağmen tamamlanmamıştı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Nevfel ibn Muâviye ed-Dîlî'ye görüşünü sordu. O da: 'Tilki inindedir, istersen yakalarsın, eğer kendi başına bırakırsan sana bir zararı dokunmaz' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ömer (radıyallâhu anh)'a, (Medine'ye) yola çıkılacağının duyurulması emrini verdi. Bu emir sahabiler arasında hoşnutsuzluğa sebep oldu. Sahabiler: 'Tâif fetholunmadan mı gideceğiz?' diye söylendiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O halde haydi savaşa!' buyurdu. Hücuma kalkıldı ve birçok müslüman yaralandı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Yarın inşaallah yola çıkıyoruz' buyurdu. Sahabiler bu haberi memnuniyetle karşılayıp yola koyulduklarında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise (bu duruma) gülümsüyordu. Yola koyulup oradan ayrıldıklarında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilere: آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ (=Rabbimize hamdederek, kul olarak, baş eğerek, tevbe ederek dönüyoruz) deyin' buyurdu. Bu arada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: Ey Allah'ın Resulü! Sakîf kabilesine beddua ediniz' denildi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): اللَّهُمَّ اهْدِ ثَقِيفًا وَائْتِ بِهِمْ "Allahım! Sakîf'e hidayet ver ve onları (bize) getir' diye dua etti.[990]

Tâif kuşatması sırasında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ordusundan bir grup sahabi şehit oldu. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tâif'ten çıktı. Ci'râne'ye geldi. Orada umre niyetiyle ihrama girip daha önce yapamadığı umreyi kaza etti. Sonra da Medine'ye döndü.

3. Sakif Heyetinin Medine'ye Gelmesi

İbn İshâk der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tebük'ten Medine'ye Ramazan ayında geldi. Bu ay içinde Sakîf kabilesinden bir heyet Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i ziyaret etti.

990 İbn Sa'd, Tabakât, 2/159. Bu hadis, Buhârî, Meğâzî 56'da Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan son kısmı itibariyle kısa bir şekilde geçmektedir.

Olayları şöyle olmuştu: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tâif'ten ayrılınca, (Sakif kabilesinden) Urve ibn Mes'ud, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i takip edip Medine'ye girmeden önce ona yetişmişti. Müslüman olup Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den kendisini kavmine göndermesini ve onları İslâm'a davet etmek istediğini bildirdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Onlar seni öldürürler' buyurdu. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların İslâm'a girmelerine engel olan bir kibirlilik içerisinde olduklarını biliyordu. Bunun üzerine Urve ibn Mes'ud: 'Ey Allah'ın Resulü! Onlar beni evlatlarından daha çok severler' dedi. Urve ibn Mes'ud (kavmi içerisinde) gerçekten sevilen ve kendisine itaat edilen birisiydi.

Urve ibn Mes'ud, bu durumundan dolayı kendisine karşı konulmayacağını ümid ederek kavmini İslâm'a davet etmek için yola çıktı. Kendisine ait olan köşkün üzerinde (kavmine) bu daveti yaptı ve müslüman olduğunu açıkladı. Kavmi, bunu duyar duymaz onu ok yağmuruna tuttular ve isabet eden oklardan biri onun ölümüne sebep oldu. Urve'ye: 'İntikamını almamız için ne yapmamızı istersin?' diye soruldu. O da: 'Bu, Allah'ın bana ihsan ettiği bir şeref ve bana nasip ettiği bir şehitliktir. Benim durumum, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le beraber savaşırken şehid olanlardan farklı değildir. Beni onlarla beraber defnediniz' diye cevap verdi.

Bu vasiyeti üzerine onu şehit olan diğer sahabilerle birlikte defnettiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Urve hakkında: "Urve'nin, kavmi ile arasındaki durumu; Yasin sahibinin[991] kavmi ile arasındaki gibidir"[992] buyurduğu ileri sürülmüştür.

4. Tâiflilerin Müslüman Olması

Sakif kabilesi, Urve ibn Mes'ud (radıyallâhu anh)'ın ölümünden sonra birkaç ay daha aynı şekilde kalmaya devam ettiler. Sonra aralarında bir toplantı yaptılar. Etraflarında ikamet eden Araplarla savaşacak güçte olmadıklarını görüp biat ederek müslüman olmayı kararlaştırdılar. Daha önce Urve ibn Mes'ud'u gönderdikleri gibi (içlerinden) birini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderme konusunda ittifak ettiler.

Bu meseleyi, Abdi Yâleyl ibn Amr ibn Umeyr'le konuştular. Urve ibn Mes'ûd'un yaşında olan bu kişi, Urve'ye yapılanın kendisine de yapılmasından korktuğu için ilk anda teklifi reddedip: 'Benimle beraber birkaç kişi daha göndermezseniz isteğinizi yerine getirmem' dedi. Bunun üzerine müttefikler-

991 Burada söz konusu edilen kişi, Yasin suresinde geçen kıssa ile ilgilidir. Bu kıssada, kavmi ile Hz. İsa'nın elçileri arasında arabuluculuk yapmaya çalışıp Hz. İsa'nın elçilerinin haklı olduklarını kavmine anlatmaya çalışan Habîb en-Neccâr adlı kişi kastedilmektedir. (ç)

992 Taberî, Târîh, 3/48; İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 4/32

den iki ve Mâlikoğulları'ndan üç kişinin onunla birlikte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderilmesi hususunda sözbirliği ettiler. Böylelikle altı kişilik bir heyet oluştu. Diğer beş kişi şunlardı: Hakem ibn Amr ibn Vehb, Şurahbil ibn Gîlan, Mâlikoğulları kabilesinden Osman ibn Ebi'l-Âs, Evs ibn Avf ile Nümeyr ibn Hareşe.

Bunlar, hep beraber yola çıktılar. Medine'ye yaklaştıklarında bir hendekte konakladılar. Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh) onlarla karşılaştı. Muğîre, onların müslüman olmak için geliş haberini, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e müjdelemek için olanca gücüyle koştu. Ebu Bekr (radıyallâhu anh) yolda onunla karşılaştı. (Durumu Ebu Bekr'e bildirdi.) Bunun üzerine Ebu Bekr (radıyallâhu anh), Muğîre'ye: 'Allah aşkına, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bu konuyu ben açıncaya kadar benden önce davranıp da bir şey söyleme' dedi. Muğîre de öyle yaptı. Bunun üzerine Ebu Bekr (radıyallâhu anh), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına girip ona Sakif heyetinin geliş haberini verdi.

Daha sonra Muğîre (radıyallâhu anh), (yolda rastladığı Sakifli) arkadaşlarıyla birlikte yola devam etti. Öğleyi onlarla birlikte geçirdi. Onlara, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e nasıl selam vermeleri gerektiğini öğretti. Onlar ise Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e cahiliye selamı verme hususunda ısrar ettiler. Derken Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldiler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, mescidin bir köşesinde onlar için bir çadır kurdurduğu söylenir.

Halid ibn Sâid ibni'l-Âs, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile heyet arasında anlaşma metni yazılıncaya kadar gidip geldi. Metni yazan Halid idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından gönderilen yemeği bile Halid'siz yemiyorlardı. Bu hal İslâm'ı kabul etmelerine kadar devam etti.

* Onların, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den istekleri içerisinde; büyük putları Lât'ın yıkılmasını üç sene sonraya bırakması da vardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların bu tekliflerini reddetti. Hiç değilse iki sene, daha sonra bir seneliğine ertelenmesinde ısrar ettiler. Teklifleri kabul edilmeyince, Taif'e varışlarından itibaren bir aylığına erteleme istediler. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuda hiçbir teklifi kabul etmedi. Bundan maksatları, putun yıkılmasının; kadınlar, ayak takımı ve çocuklar arasında sebep olabileceği taşkınlığın vereceği zarardan korunmaktı. Aynı zamanda bu yıkım olayıyla, kavimlerinin korkutulmalarını hoş görmüyorlar ve bundan dolayı İslam'ı kabul etmelerine kadar bunun ertelenmesini istiyorlardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise bu düşüncelerine rağmen onların bu tekliflerini reddetti. Ebu Süfyan ibn Harb ile Muğîre ibn Şu'be'yi yıkımı gerçekleştirmesi için gönderdi.

* Diğer bir teklifleri ise; kendilerinin namaz kılmaktan affolunması, bu hususta kendilerine bir istisna getirilmesi ve putlarını kendi elleriyle kırmamalarını istemeleriydi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

أمَّا كَسْرُ أَوْثَانِكُمْ بِأَيْدِيكُمْ ، فَسَنُعْفِيكُمْ مِنْهُ ، وَأَمَّا الصَّلاةُ ، فَلا خَيْرَ فِي دِينٍ لا صَلاةَ فِيهِ

"Sizi, putlarınızı ellerinizle kırmamanız konusunda mazur görebiliriz. Namaza gelince, biliniz ki namazın olmadığı bir dinde hayır yoktur."[993]

Tâifliler müslüman olunca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlar için bir yazı yazdı. Osman ibn Ebi'l-Âs (radıyallâhu anh)'ı da onlara emir olarak tayin etti. Osman ibn Ebi'l-Âs (radıyallâhu anh), yaşça onların en genci olmasına rağmen İslâm'ı anlamaya ve Kur'an'ı öğrenmeye en azimlisi durumunda idi.

Heyetin elçilik görevi bitip beldelerine doğru yola çıkınca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Süfyan ibn Harb ile Muğîre ibn Şu'be'yi de onlarla birlikte, Lât putunu kırmaları için gönderdi. Bunun üzerine Ebu Süfyan ibn Harb ile Muğîre ibn Şu'be, onlarla birlikte yola çıktılar. Taif'e vardıklarında Muğîre ibn Şu'be, Ebu Süfyan'ı öne geçirmek istedi. Ebu Süfyan bunu kabul etmedi. Ona: 'Kavminin yanına önce sen gir' dedi. Ebu Süfyan, Zi'l-Hedm'deki mülkünde kaldı. Muğîre ibn Şu'be, putun yanına girip üzerine çıktı, balyozla ona vurmaya başladı. Muattiboğulları da, ok atılması veya Urve'nin başına gelenin Muğîre ibn Şu'be'nin de başına gelmesi endişesiyle onun etrafını kuşattılar. Sakîf kadınları çıkmışlar, perişan bir halde ağlaşıyorlardı. Muğîre ibn Şu'be balyozu puta indirirken Ebu Süfyan: 'Bravo sana, bravo sana' diyordu. Muğîre ibn Şu'be, yıkım işini bitirince putun üzerindeki eşyaları ve süsleri alıp altın, gümüş, kolye ne varsa hepsini Ebu Süfyan'a gönderdi.

Ebu Müleyh ibn Urve ile Kârib ibnu'l-Esved, Urve ibn Mes'ud öldürüldüğü zaman daha Sakîf kabilesinin heyeti gelmeden önce Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip Sakîf'ten ayrılmak istediklerini, onlarla bir araya hiç gelmeyeceklerini söyleyip müslüman oldular. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Dilediğinizi veli edinin' buyurunca, onlar: 'Allah ve Resûlü'nü veli kabul ediyoruz' diye cevap verdiler. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Dayınız Ebu Süfyan ibn Harb, veliniz olsun' teklifinde bulundu. Onlar da: 'Dayımız Ebu Süfyan('ı veli edindik)' dediler.

993 Taberî, Târih, 3/49

Tâifliler müslüman olunca, Urve ibn Mes'ud'un oğlu Ebu Müleyh, babasına ait olan borcun kırılan puttan elde edilen maldan ödenmesini Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den istedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Tamam' buyurdu. Bunun üzerine Kârib ibnu'l-Esved: 'O halde ey Allah'ın Resulü! (Babam) Esved'in borcunu da öde' dedi. –Urve ibn Mes'ud ile Esved, ana-baba bir öz kardeş idiler- Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Esved, müşrik olarak öldü' diye cevap verdi. Kârib ibnu'l-Esved: 'Ey Allah'ın Resulü! Fakat borcun ucu, ona yakın olan bir müslümana dayanıyor' dedi. Kârib ibnu'l-Esved bu sözüyle kendisini kastedip: '(Babamın) borcunu ödeme işi bana düşer, o borç benden istenir' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Süfyan'a, Urve ibn Mes'ud ile Esved'in borçlarının puttan temin edilen maldan ödenmesini emretti. Ebu Süfyan da bu emri yerine getirdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onlara hitaben yazmış olduğu mektupta şöyle deniliyordu:

" بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ : مِنْ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمُؤْمِنِينَ ، أَنَّ عِضَاهَ وَجٍّ وَصَيْدَهُ حَرَامٌ , لا يُعْضَدُ ، فَمَنْ وُجِدَ يَصْنَعُ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَإِنَّهُ يُجْلَدُ وَتُنْزَعُ ثِيَابُهُ ، فَإِنْ تَعَدَّى ذَلِكَ ، فَإِنَّهُ يُؤْخَذُ فَيُبَلَّغُ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ , وَإِنَّ هَذَا أَمْرُ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "

"Bismillahirrahmanirrahim. Allah'ın Resulü, Nebi Muhammed'den mü'min lere: Vecc (vadisinin) ağacı ve avı haramdır, (ağaçları) kesilmez (ve avı öldürülmez). Kim böyle bir şey yaparken görülürse; sopayla cezalandırılır, elbisesi çıkarılır, ikinci defasında yakalanır, Peygamber Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götürülür. Bu, Allah'ın Resulü Nebi Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emridir."[994]

Hâlid ibn Saîd, (bunu,) Allah'ın Resulü Muhammed ibn Abdullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emriyle yazdı. Bu emri hiçkimse çiğnemesin. Yoksa Allah'ın Resulü Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in emrettiği hususlarda kendi nefsine zulmetmiş olur."

İşte Sakîf kabilesinin baştan sona kıssası budur. Bu kıssayı olduğu gibi naklettik. Her ne kadar Tâif seferi ile Sakîf kabilesinin İslam'ı kabul etmeleri arasında Tebük seferi ve başka seferler varsa da biz, bu kıssa ile ilgili fıkhî meseleler ile hükümlerin bir arada bulunması için bu kıssayı bölmemeyi ve bir bütün olarak nakletmeyi tercih ettik.

994 İbn Sa'd, Tabakât, 1/293

5. Tâif Gazasındaki Fıkhî Hükümler

a. Bu Savaş Sonucunda Ortaya Çıkan Fıkhî Hükümler

Bu olayda fıkıhla ilgili olarak şu hükümler bulunmaktadır:

1. Haram aylarda savaşmak caizdir. Daha önceden haram olan bu hüküm, yürürlükten kaldırılmıştır.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Medine'den Mekke'ye doğru hareket ettiğinde Ramazan ayının sonlarıydı, yani Ramazan'dan on sekiz gün geçmişti. Bunun delili, Ahmed ibn Hanbel'in "Müsned"inde İsmâîl'in, Hâlid el-Hazzâ'dan, onun Ebu Kılâbe'den, onun Ebu'l-Eş'as'tan, onun da Şeddâd ibn Evs (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiği şu hadistir:

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile birlikte fetih yılında Bakî' denilen yerde Ramazan'ın on sekizinci günü hacamat[995] yapan bir adama rastla-

995 Hacamat, sözlükte; "emmek" anlamına gelen "hacm" kökünden gelir. Tıbbî tabir olarak "kan aldırma" diye ifade edilir. Bu işi yapan kimseye, "Hâcim" ya da "Haccâm" denir. İhticam, kan aldırma talebidir. Kan alma işinde kullanılan alete, "mihcem" ya da "mihceme" denir. Genellikle sığır boynuzundan yapılır. İçi boş ve iki ağızlı bir alettir. Mihcem, bazem Haccâm'ın emdiği kanı toplayan alete ve hatta kan almada deriyi yarmak üzere kullanılan ucu sivri alete de denir. Aslında bu yarma aletinin ismi, "mişrat"tır.
O dönemde kan, iki şekilde alınmaktaydı:
1. Deriyi yarmadan yapılan hacamat: Mihcem denilen alet alınır; geniş ağzı, kan alınmak üzere belirlenen yere tatbik edilir. Haccâm'da, aletin diğer ağzından aletin içindeki havayı ağzıyla emer. Alet içerisinde hava azaldıkça kanın dahili tazyikinin de tesiriyle kan ince damarlardan aletin içine, deri mesamatından akmaya başlar. Böylece hacamat yapılan yerdeki kan tıkanıklığı izale olur. Önceden duyulan ağrı ve sızı hafifler veya tamamen yok olur.
2. Deri yarılarak yapılan hacamat (=fasd): Mişrat ya da mihcem denilen ucu sivri bir aletle derinin üzeri yarılır. Bu durumda, mihcem'in havası emildikçe kan, bu yarılan yerden daha kolay ve daha çabuk akmaya başlar. Taberânî (ö. 360/970)'nin, Semure'den naklettiği rivayette; Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu tarzda kan aldırmıştır.
Kan aldırma ile; kanı alınan kişinin kan yapıcı merkezleri uyarılarak, genç ve dinamik kan hücrelerinin oluşması sağlanır. Bu hücreler, solunum hücreleri (=alyuvarlar/kırmızı kan hücreleri) ya da savunma (=akyuvarlar/beyaz kan) hücreleridir.
Bu yeni oluşan genç ve dinamik hücreler, hastalıklara karşı daha amansız bir mücadele vererek hastalıkların uzaklaşmasına sebep olduğu gibi, çevre şartlarına karşı daha sağlam olmamızı sağlar ve vücuttaki işe yaramayan temel taşı niteliğindeki ihtiyar hücrelerin uzaklaşmasına ve bunların yerine genç hücrelerin yerleşmesine yardımcı olurlar. Yapılan gözlemlerde, kan aldıran kişi de, hastalıklara karşı mukavemetin geliştiği, baş ağrısının ortadan kalktığı, grip gibi hastalıklara yakalanmadığı görülmüştür. Dolayısıyla kansere karşı mukavemetin ve AIDS'e karşı müdafaanın elde edebileceği de düşünülmektedir.
"Kust" (Ûd-i Hindi), topalak dedikleri bir ottur. İki çeşit olur: Birincisi, Hindistan'da biter; siyah, hafif ve tatlı olur. İkincisi ise Şam'da biter, Şemşad ağacı renginde ve hoş kokulu olur. Bunun bir de beyaz renkli olanı vardır ki acı olur.
Uzre; çoğunlukla çocukların yakalandığı bir hastalıktır. Bademciklerin iltihaplanmasından meydana gelir. Asr-ı Saadet'te kadınlar eski bir göreneğe göre parmaklarına bir bez parçası sararak bu hastalığa yakalanan çocukların ağzına sokup bademciği sıkarlar ve kanını çıkarırlardı. Bu işlem, hassa bir tıbbi müdahale olduğundan dolayı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunu yasaklamıştır. Bunun yerine "Kust" da denilen "Ûd-i Hindi" kullanılmasını belirtmiştir. (ç)

mıştık. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), elimi tutarak: أفطر الحاجم والمحجوم "Kan alan da aldıran da orucunu bozmuştur" buyurdu."[996]

Bu rivayet, 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ramazanın onuncu günü çıktı' diyen kimsenin görüşünden daha sahihtir. Ayrıca bu rivayetin senedi, Müslim'in şartlarına göredir. Nitekim Müslim, aynı senedle إن الله كتب الإحسان على كل شيء "Muhakkak ki Allah ihsanı her şeyde farz kılmıştır"[997] hadisini rivayet etmiştir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke'de on dokuz gün kalmış ve namazlarını kısaltarak kılmıştır.[998] Sonra Hevâzin üzerine yürümüş, onlarla savaşmış ve onlarla işini bitirip Tâif üzerine yönelmiştir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tâif'i; İbn İshâk'a göre yirmi küsur gün, İbn Sa'd'a göre ise on sekiz gün ve Mekhûl'e göre ise kırk gün kuşatma altında tutmuştur. Bunları düşündüğünde, kuşatmanın bir kısmının mutlaka Zilkade ayında olduğunu bileceksin. Bununla birlikte "Savaşa ancak Şevval ayında başlanmış, daha sonra haram ayı olan Zilkade ayı girdiği halde savaş kesilmemiştir" şeklinde de denilebilir. Böyle de olması mümkün iken, savaşın haram ayında başladığını nereden biliyorsunuz? Bir konuya başlamakla, başlanmış bir işi devam ettirmek arasında fark vardır.

2. Erkeğin, hanımını beraberinde savaşa götürmesi caizdir. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu gaza sırasında hanımlarından Ümmü Seleme (radıyallâhu anhâ) ile Zeyneb (radıyallâhu anhâ)'yı da yanına almıştı.

3. Savaşa fiilen katılmayan kadınların ve çocukların ölümüne sebebiyet verse bile, kâfirlere karşı mancınıkla atış yapmak caizdir.

4. Kâfirleri maddeten ve manen çökerteceği anlaşıldığı takdirde onlara ait ağaçları kesmek caizdir. Çünkü bu davranış, onları (iktisadî olarak) çok kahreder.

---

996 Ebu Dâvud, Sıyam 28 (2368, 2369); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/123; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, (1670) Bu hadise göre; kan alan da veren de orucunu açmış sayılmaktadır. Kan vermenin orucu bozmayacağı, çeşitli rivayetlerde geçmektedir. Konu ile ilgili hadisler için b.k.z: Buhârî, Savm 32, 43; Ebu Dâvud, Savm 28; Tirmizî, Savm 60; İbn Mâce, Siyam 18; Dârimî, Savm 26; Müsned: 3/465, 4/123, 5/157, 210, 276, 6/12; Hâkim.,Müstedrek, 1/429; Beyhakî, Sünen, 4/256; Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebir, el-Mu'cemu'l-Evsat, 5271;Tahâvî, Şer-hu Meâni'l-Âsâr, 2/98 İmam Ahmed (ö. 241/855)'de, kan alma ve verme ile ilgili hadisin, dış görünüşünü alıp kan alanın da aldıranın da, orucunun bozulacağını ve (bu durumdaki bir) orucun kaza edilmesi gerektiğini belirtmiştir. İmam Şâfiî (ö. 204/819), kan alanın da verenin de orucunun bozulacağına dair rivayetin nesh edildiğini belirtmiştir. Hanefiler de kan verme-nin orucu bozmayacağına hükmetmişlerdir. Kan vermekle orucunun bozulduğunu zanneden kimse, yer içerse gününe gün kaza eder. (ç)

997 Müslim, Sayd 57 (1955); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/123.

998 Bu hadis daha önce geçmişti.

5. Müşriklerden kaçıp müslümanlara sığınan köle hürriyetine kavuşmuş sayılır. Saîd ibn Mansûr, Abdullah ibn Abbas (radıyallâhu anh)'tan yaptığı bir rivayet şöyledir:

كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْتِقُ الْعَبِيدَ إِذَا جَاءُوا قَبْلَ مَوَالِيهِمْ

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) köleler efendilerinden önce geldikleri zaman onları azad ederdi."[999]

Yine Saîd ibn Mansûr konuyla ilgili şöyle bir rivayette bulunmuştur:

قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْعَبْدِ وَسَيِّدِهِ قَضِيَّتَيْنِ ، " قَضَى فِي الْعَبْدِ إِذَا خَرَجَ مِنْ دَارِ الْحَرْبِ قَبْلَ سَيِّدِهِ أَنَّهُ حُرٌّ ، فَإِنْ خَرَجَ سَيِّدُهُ بَعْدُ لَمْ يُرَدَّ عَلَيْهِ ، وَقَضَى أَنَّ السَّيِّدَ إِذَا خَرَجَ مِنْ دَارِ الْحَرْبِ قَبْلَ الْعَبْدِ ، ثُمَّ خَرَجَ الْعَبْدُ بَعْدَهُ ، رُدَّ عَلَى سَيِّدِهِ "

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), köle ve efendisi hakkında iki şekilde hüküm vermiştir: Birincisi: Köle, efendisinden önce dârulharbden çıkmış ise, onu azad etmiştir. Sonradan efendisi dâru'l harbden çıkıp gelse de köleyi ona iade etmemiştir. İkincisi: Efendi önce çıkar, köle de daha sonra çıkarsa köle efendisine iade edilirdi.[1000]

Şâ'bî, Sakîf kabilesinden birinin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

سَأَلْنَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرُدَّ عَلَيْنَا أَبَا بَكْرَةَ ، وَكَانَ عَبْدًا لَنَا ، أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُحَاصِرٌ ثَقِيفًا ، فَأَبَى أَنْ يَرُدَّهُ عَلَيْنَا ، وَقَالَ : " هُوَ طَلِيقُ اللهِ ، وَطَلِيقُ رَسُولِهِ " فَلَمْ يَرُدَّهُ عَلَيْنَا

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Ebu Bekre'yi bize iade etmesini istedik. Ebu Bekre, bizim kölemizdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Taif'i kuşattığı sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gel(ip müslüman ol)muştu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu bize geri vermeyi reddedip: 'O, önce Allah'ın ve sonra Resûlü'nün azatlısıdır' buyurdu ve onu bize geri vermedi."[1001]

İbnü'l-Münzir der ki: "Bu, kendilerinden ilim elde edilen bütün ilim adamlarının görüşüdür."

---

999 Saîd ibn Mansûr, Sünen, (2807)
1000 Saîd ibn Mansûr, Sünen, (2806)
1001 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/168, 310

6. Devlet başkanı (veya komutan), bir kaleyi kuşatıp oranın fethine muvaffak olamazsa ve müslümanların maslahatını da geri çekilmekte görürse o zaman kuşatmaya devam etmesi gerekmez, kuşatmaktan vazgeçmesi caizdir. Ancak kuşatmanın devamında daha büyük maslahat söz konusu varsa (her türlü) sıkıntıya katlanarak kuşatmaya devam etmesi gerekir.

7. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'ye girmek kastıyla Ci'râne'de umre niyetiyle ihrama girmişti. Böylelikle Tâif'ten veya daha sonra gelen (Ci'râne'den önceki) yerlerin birinden yola çıkan bir kimsenin, Ci'râne'de ihrama girmesi sünnet olmuştur.

İlimden nasip almamış birçok kimsenin Mekke'den çıkıp Ci'râne'de umre niyetiyle ihram giymesi konusuna gelince, bu durum, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabilerinden hiç birinin yapmadığı ve ilim erbabından da hiç kimsenin hoş karşılamadığı bir husustur. Bunu ancak avam sınıfı yapmış ve onlar bu hareketleriyle de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e uyduklarını iddia etmişlerse de bu iddialarında yanılmışlardır. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tâif'ten Mekke'ye girerken ihrama girmiştir, yoksa ihrama girmek niyetiyle Mekke'den çıkıp Cirâne'ye gitmemiştir. Bu iki durum birbirinden tamamen farklıdır. Başarı Allah'tandır.

8. Yüce Allah, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Sakîf kabilesini hidayete ulaştırması hususundaki duasını kabul buyurmuştur. Halbuki onlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı savaşmışlar, sahabilerinden bir kısmını şehit etmişler, aynı zamanda onları Allah'ın dinine davet etmesi için gönderdiği elçisini de öldürmüşlerdi. Bütün bunlara rağmen Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (hidayete ermeleri için) onlara dua etmiş, beddua etmemiştir. Bu, tamamıyla Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sınırsız merhameti ve sonsuz muhabbetinin kemâlindendir.

9. Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh)'ın, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e duyduğu sevginin kemâli, her vesileyle ona yakınlaşma maksadı gözetmesi ve mümkün olan her yolla ona duyduğu muhabbeti göstermesidir. Bundan dolayıdır ki, Ebu Bekr (radıyallâhu anh), Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh)'tan, Tâif'ten gelen heyetin geliş müjdesini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götürmeyi kendisine bırakmasını, böylece onu müjdeleyen ve dolayısıyla sevindirenin kendisi olmasını istemişti.

Bu olay; bir kişinin, mü'min kardeşinden, kişiyi Yüce Allah'a yaklaştıracak fiillerden birini yapma hususunda kendisine öncelik vermesini isteyebileceğini, kardeşinin de diğerini kendi nefsine tercih ederek önceliği ona vermesinin caiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Bazı fakihlerin/İslam Hukukçularının: "İtaat ve ibâdet kastıyla yapılan işlerde başkalarını öne geçirmek, onları kendi nefsine tercih etmek caiz değildir" şeklindeki sözleri doğru değildir. Çünkü Âişe (radıyallâhu anhâ), evinde, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına defnedilmesi hususunda Ömer ibnu'l-Hattâb (radıyallâhu anh)'ı kendi nefsine tercih etmiştir. Zira Ömer (radıyallâhu anh), Âişe (radıyallâhu anhâ)'dan, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına defnedilmeyi istemişti. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın, onun bu isteğini kabul etmesi mekruh görülmemiş ve Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın ikramda bulunarak kendi hakkını ona vermesi de mekruh görülmemiştir. Bu duruma göre bir mü'min diğerinden mescidde birinci saftaki yerini kendisine vermesini isterse, onun istemesi ve diğerinin de bu isteği yerine getirmesi mekruh değildir. Buna benzeyen diğer konularda da hüküm böyledir.

10. Yıkmaya ve ortadan kaldırmaya muktedir hale geldikten sonra şirkle ve tâğutlarla ilgili herhangi bir yeri olduğu gibi bırakmak caiz değildir. Çünkü bu tür yerler ; küfrün ve şirkin sembolü, İslâm'da hoş görülmeyen şeylerin en büyüğüdür. Böyle yerleri yıkmaya gücü yetecek birinin yıkmayıp öylece bırakması kesinlikle caiz değildir.

Yine mezarların üzerine yapılan, insanların Yüce Allah'ı bırakıp onları tapılacak putlar ve tâğutlar olarak kabul ettikleri yerlerin hükmü de budur. Ta'zimle ve bereket umarak yanına varılan, adak adanan ve öpülen taşlardan herhangi birini yıkmaya kudreti bulunduğu halde onu yeryüzünde bırakmak da caiz değildir. Çünkü bu tür taşların çoğu, eski putlardan Lât, Menât ve üçüncüleri olan Uzzâ'nın yerini tutmuşlardır. Bunların sebep oldukları şirk, daha büyüktür. Yardım Allah'tandır.

O günkü putlara tapanlardan hiç kimse, o putların yaratan, rızık veren, öldüren ve dirilten varlıklar olduklarına inanmıyorlardı. O putların yanında ve putlara karşı yaptıkları şey, bugünkü müşrik kardeşlerinin kendi putlarının yanında yaptıklarından ibaretti. Böyle yapanlar kendilerinden öncekilerin yoluna uymuş, onların yolunu adım adım izlemiş ve her konuda karış karış, kulaç kulaç onlara uymuşlardır. İlmin ortadan kalkıp cehaletin açığa çıkmasından dolayı şirk, bir çok kimseye üstün gelmiştir.

Bunun sonucu olarak; ma'ruf münker olarak, münker de mâruf olarak, sünnet bid'at diye, bid'at da sünnet diye kabul edilir olmuştur. Küçükler böyle bir ortamda büyüyor ve büyükler ise aynı ortamda ihtiyarlıyorlar. Bu durumda İslâmî sembollerin nuru söndü ve İslâm'ın garipliği daha da arttı. Âlimlerin sayısı azaldı ve aklı kıt kimselerin sayısı çoğaldı. Her türlü kötülük, yeşerdi ve sıkıntılar daha da arttı. İnsanların elleriyle yaptıkları ve kazandıkları şeyler yüzünden karada ve denizde fitne-fesat açığa çıktı. Fakat her şeye rağmen

Hakk'a uyan Muhammedî bir cemaat da bugün hâlen mevcuttur. Bunlar kıyamete kadar şirk ve bid'ata karşı cihadlarını sürdüreceklerdir.

11. Devlet başkanının, putlara ve tâğutlara ait malları cihad için ve müslümanların menfaati uğrunda sarf etmesi caizdir, hatta kendisine getirilen bu malların hepsini alıp ordu, cihad ve İslâmî maslahatlar için harcaması vaciptir. Nitekim Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Lât'ın mallarını alıp kalbini kazanmak maksadıyla bu malları Ebu Süfyân'a vermiştir. Yine Urve ibn Mes'ud ile Esved'in borçlarını da, o maldan ödemiştir.

Yine devlet başkanının, kabirlerin üzerlerine yapılan türbeleri de yıkıp yerlerinin gelir getirmesi yoluyla mücahitlere vermesi ya da satıp elde edilen meblağın müslümanların yararına harcaması vaciptir. O türbelere ait vakıfların hükmü de böyledir. Çünkü bu tür vakıflar, İslâm'a göre geçersizdir, malları yok hükmündedir, kamu yararına sarf edilmesi gerekir. Vakıf, ancak Allah'a ibadet ve Resûlü'ne itaat kastıyla tesis edildiği takdirde sahih olur. Türbe adına vakıf kurmak, sahih değildir. Kabirlerin süslenmesi, onlara azamet ve ululuk nispet edilmesi, adak adanması, ziyaret kastıyla gidilmesi, Allah'tan başkası adına ibadet olunması ve tapılacak putların yerine konulması da sahih değildir. Bu konuda müslümanların imam olarak kabul ettikleri ilim adamları arasında ve onların yolundan giden âlimler arasında herhangi bir ihtilâf sözkonusu değildir.

12. (Taif'te bulunan) Vecc vadisi, harem bölgedir. O bölgede avlanmak ve ağaç kesmek haramdır. Ancak fakihler bu konuda ihtilâf etmişlerdir.

Fakihlerin çoğunluğu: "Yeryüzünde Mekke ve Medine'nin dışında harem bölge yoktur" demişlerdir.

İmam Ebu Hanîfe, Medine'nin harem bölge olması konusunda diğer fakihlere muhalefet etmiştir.

İmam Şâfiî'den ise bu konuda iki görüş nakledilmiştir. Bu görüşlerinden birinde: 'Vecc vadisi, harem bölgedir. Orada avlanmak ve ağacını kesmek haramdır' demiştir. Bu görüşüne delil olarak iki hadis nakletmiştir.

Birincisi daha önce naklettiğimiz hadistir.

İkincisi: Urve ibnu'z-Zübeyr'in, babası Zübeyr (radıyallâhu anh)'tan naklettiği hadistir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu hadiste şöyle buyurmaktadır:

إنَّ صَيْدَ وَجٍّ وَعِضَاهَهُ حَرَامٌ مُحَرَّمٌ لِلَّهِ

"Vecc vadisinin avını avlamak ve ağacını kesmek haramdır. Orası, Allah için haram kılınmıştır."[1002]

1002 Ebu Dâvud, Hacc 93-94 (2032)

Bu hadisi, İmam Ahmed ile Ebu Dâvud rivayet etmiştir. Bu hadis, Muhammed ibn Abdullah ibn İnsân yoluyla babası yoluyla Urve'den bilinmektedir.

Buhârî, "Târîh"inde, (bu şahıs hakkında): "Ona uyulmaz" demiştir.

Ben de derim ki: Urve, her ne kadar babasını görmüşse de ondan hadis dinlediği şüphelidir. Yine doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

b. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Zekât Toplamak İçin Tahsildarlar Göndermesi[1003]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye geldiğinde ve hicretin 9. senesi girince, zekât toplamaları için Araplara zekât memurlarını gönderdi.

İbn Sa'd der ki: Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), zekât memurlarını gönderdi. Diyorlar ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hicretin 9. senesinin Muharrem ayının hilâlini görünce, Arapların zekâtlarını toplamak için onlara zekat memurlarını gönderdi.

Bunlardan Uyeyne ibn Hısn'ı Temîmoğullarına, Yezîd ibn Husayn'ı Eslem ve Gıfâr kabilelerine, Abbâd ibn Bişr el-Eşhelî'yi Süleym ve Müzeyne kabilelerine, Râfî' ibn Mekîs'i Cüheyne kabilesine, Amr ibnu'l-Âs'ı Fezâreoğullarına, Dahhâk ibn Süfyân'ı Kilâboğullarına, Bişr ibn Süfyân'ı Kâ'boğullarına, İbnü'l-Lutbiyye el-Ezdî'yi Zabyânoğullarına gönderdi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), zekât memurlarından, alacakları malın orta halli olmasına ve sahibinin elindeki malların en iyilerini almamalarına dikkat etmelerini istedi. Nitekim İbnü'l-Lutbiyye (görevini tamamlayıp Medine'ye) geldiği zaman Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onu hesaba çektiği söylenir.[1004]

1003 Kur'an'ın, zekat memurlarını (âmilleri) zekâttan pay almayı hak eden sekiz sınıftan biri olarak zikretmesi, zekâtı toplama ve dağıtım işinin devletin kontrol ve idaresi altında yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Nitekim Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminden itibaren zekâtın âmiller vasıtasıyla toplandığı bilinmektedir. İslâm'ın ilk dönemlerindeki uygulamalardan anlaşıldığına göre zekât gelirlerini bir yere toplayan, muhafaza eden, hak sahiplerine dağıtan, hesap işlerini yürüten, tartan, ölçen, sayan ve zekât idaresinin her kademesinde çalışan memurların tamamı "âmiller" sınıfına girmektedir.
Zekât memurluğuna tayinde aranacak şartlar, âmillerin hak ve görevleri ve âmillerin ücreti konuları fıkıh literatüründe etraflı bir biçimde ele alınmıştır. Bu konudaki ayrıntılar ve görüş ayrılıkları bir yana, bütün bilginlere göre, zekât âmillerinin ücrete veya zekâttan paya hak kazanabilmeleri için fakir olmaları şart değildir. Zira Hz. Peygamber zekâtın beş kişi müstesna zengine helâl olmayacağını belirtmiş ve bu beş kişi içinde zekât âmillerini de saymıştır (Ebû Dâvûd, "Zekât", 25) (ç)

1004 Bu olayın detayı şöyledir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Esed kabilesinden İbnü'l-Lutbiyye adında bir adamı memur yapmıştı. (Amr ile Abdullah ibn Ebi Ömer: 'Sadaka üzeri-

"Gökleri ve yeri yaratan Allah'a hamdolsun. Göklerde ve yerde hükmünü yürüten O'dur. İlmi, kürsîsini kuşatmıştır. Herşey O'nun ihsânındandır. Sonra bizi hükümran kılması da O'nun kerem ve ihsânındandır. O, mahlukatın en hayırlısını Peygamber olarak seçmiştir. O Peygamber ki, baba tarafından insanların en şereflisi, insanların en doğru sözlüsü ve ana tarafından en üstünüdür. Yüce Allah, ona, kitabını indirmiş ve kulları üzerine emin/güvenilir kılmıştır. O, bütün âlemlerin en hayırlısıdır. Sonra O Peygamber, bütün insanları Allah'a iman etmeye çağırmış, ilk olarak bu davete karşılık vererek iman edenler, Muhacirler olmuştur. Onlar kendi kavminden ve akrabasındandırlar, insanların soyca en şereflisi, simaca en güzeli, iş bakımından en hayırlısıdırlar. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) davet ettiği zaman, yaratıklar içinde bu davete ilk icabet eden biz olduk. Bizler, Allah'ın yardımcıları ve Resûlü'nün her bakımdan destekçileri olduk, insanlar imana kavuşuncaya kadar onlarla harbe devam edeceğiz. Kim Allah'a ve Resulü'ne iman ederse, malı ve kanı korunmuştur. Kim küfrüne devam ederse, onunla Allah yolunda sonuna kadar savaşırız. Öylelerini katletmek bize göre çok kolaydır. Bu sözümü söyler, erkek-kadın bütün müslümanlar için Allah'ın mağfiretini niyaz ederim. Size selâm olsun."

2. Kutbe ibn Âmir ibn Hadîde Seriyyesi

Bu seriyye, hicretin 9. yılının Safer ayında gerçekleşmişti.

İbn Sa'd der ki : Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kutbe ibn Âmir'i, yirmi kişilik bir birlikle Tebâle taraflarında Has'amlılar'ın bulunduğu bölgeye gönderip onlara baskın yapmalarını emretti. Bunlar, binmek için yanlarına on deve alıp yola çıktılar. Yolda giderken birini yakaladılar. Onu sorguya çektiler, fakat ondan hiçbir bilgi alamadılar. Derken bu adam, orada bulunanlara bağırıp (mücahidlerden korunmak için) onları uyarmak istedi. Bunun üzerine mücahidler onun boynunu vurdular. Sonra geceyi bekleyip orada bulunan kimselerin uyumasını beklediler. Sonra onların üzerlerine baskın yaptılar. Onlarla şiddetli bir şekilde çarpıştılar. Her iki tarafta da çok sayıda yaralı vardı. Kutbe ibn Âmir, öldürebildiğini öldürdü. Mücahidler, (ele geçirdikleri) deve, davar ve kadın cinsinden ganimetleri, Medine'ye götürdüler.

Bu rivayette şu bilgi de vardır: Has'amlılar toplanıp hayvanlarına binip müslüman birliği takip etmek istediler. Bu sırada Yüce Allah, onların üzerlerine büyük bir sel gönderdi. Bu sel, Has'amlılar ile müslüman birliğin arasında bir engel oluşturdu. Müslümanlar deve, davar ve esirleri sürüp götürürken onlar (uzaktan müslümanlara) bakıp duruyorlardı, selden karşıya geçemiyorlardı. Müslüman birlik gözden kayboluncaya kadar bu hal böyle devam etti.

3. Dahhâk ibn Süfyân el-Kilâbî Seriyyesi

Dahhâk ibn Süfyân el-Kilâbî seriyyesinin, hicretin 9. yılının Rebîulevvel ayında Kilâboğullarına gönderilmesi.

(Siyer alimleri) derler ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kilâboğullarına bir askeri birlik gönderdi. Başlarında Dahhâk ibn Süfyân ibn Avf et-Tâi vardı. Beraberinde de Asyad ibn Seleme bulunmaktaydı.

Mücahidler, "Züccü Lâve" denilen yerde Kilâboğullarına rastladılar. Onları İslâm'a davet ettiler. Fakat onlar bu daveti reddettiler. Bunun üzerine mücahidler onlarla savaştılar ve onları mağlup ettiler. Asyad, babası Seleme'yi yakaladı. Bu sırada Seleme, Zücc'deki bir su birikintisinin içinde atının üzerindeydi. Asyad onu İslâm'a davet edip kendisine eman verdi. Fakat babası Seleme, hem oğluna ve hem de oğlunun dinine sövdü. Bunun üzerine Asyad, babasının atının iki bacağını kılıçla vurdu. At arkası üstü yere düşünce Seleme de suya düştü ve oğlu mızrağıyla bastırarak onu suda tuttu. Sonra mücahidlerden biri gelip onu öldürdü. Onu oğlu öldürmemişti.

4. Alkame ibn Mücezziz Seriyyesi

Alkame ibn Mücezziz el-Müdlîcî seriyyesinin, hicretin 9. yılının Rebîulevvel ayında Habeşliler üzerine gönderilmesi.

(Siyer alimleri) derler ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, bir grup Habeşlinin Ciddeliler tarafından görüldüğü haberi ulaşınca, Alkame ibn Mücezziz'i üç yüz kişilik bir askeri birlikle onların üzerlerine gönderdi. Bu askeri birlik denizde bir adaya varmıştı. Denizin dalgaları kabarınca ondan korkup kaçtılar. Geri dönüşte bazıları ailelerinin yanına dönme hususunda acele ediyorlardı. Bunun için (askeri birliğin komutanı) Alkame ibn Mücezziz'den izin istediler. Alkame de onlara izin verdi. Alkame ibn Mücezziz, aralarında bulunan Abdullah ibn Huzâfe es-Sehmî'yi onların başlarına emîr tayin etti.

Abdullah ibn Huzâfe es-Sehmî, şakacı bir kimseydi. Yolda giderlerken konaklamışlar ve ısınmak için ateş yakmışlardı. Abdullah ibn Huzâfe es-Sehmî: 'Sizin şu ateşin içine atlamanıza kesin karar verdim' dedi. Bunun üzerine içlerinden bir grup ayağa kalktı ve (ateşe atlamak için) hazırlandı. Oradakiler, onların ateşe atlayacaklarını sandılar. Bunun üzerine Abdullah ibn Huzâfe es-Sehmî: 'Oturun yerinize, ben size şaka yaptım' dedi.

Bu olayı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e anlattıklarında, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu :

"Kim size günah işlemenizi emrederse, ona itaat etmeyiniz."[1006]

1006 İbn Mâce, Cihad 40 (2863)'de bu hadisi benzer lafızla Ebu Saîd el-Hudrî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

5. Ali ibn Ebi Tâlib Seriyyesi

(Siyer alimleri) derler ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh)'ı Ensar'dan toplanan ve yüz kişisi develi, ellisi atlı olmak üzere toplam yüz elli kişilik bir kuvvetle, yanlarına da siyah bir bayrak ve beyaz bir sancak vererek Tayy kabilesinin putu olan Füls'ü yıkmaya gönderdi.

Şafak vaktiyle birlikte Hatim ailesinin konakladığı bölgeye baskın yaptılar. Putu yıktılar ve çok sayıda esir, davar ve deveyi ganimet olarak ele geçirdiler. Esirler arasında Adiy ibn Hâtim'in kızkardeşi de vardı. Adiyy'in kendisi Şam'a kaçtı. Mücahidler, onun deposunda üç kılıç ve üç zırh buldular.

Ali (radıyallâhu anh), esirlerin başına Ebu Katâde'yi ve deve, davarlar ile diğer ganimet mallarının başına da Abdullah ibn Atîk'i görevlendirdi. Yolda ganimetleri taksim etti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hissesini ayırdı. Hâtim ailesinden aldığı esirleri Medine'ye getirinceye kadar onları (mücahidler arasında) bölüştürmedi.

6. Adiyy İbn Hâtim'in Medine'ye Gelip Müslüman Olması

İbn İshâk der ki: Adiyy ibn Hâtim dedi ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in adını duyduğum zaman, Araplar içerisinde ona benden daha çok nefret duyan hiçkimse yoktu. Ben şerefli bir insandım. Aynı zamanda Hristiyandım. (Cahiliye dönemi adeti olarak) kavmim ile ilgili ganimetlerin dörtte birini alırdım. Dindar bir insandım. Kabilemin reisi idim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in haberini alınca ona karşı nefret duydum. Develerimi otlatan Arap bir uşağım vardı. Ona: 'Develerimden semiz ve uysal olanları hazırla ve bana yakın bir yerde beklet. Muhammed'in askerlerinin bu beldeye ayak bastığını duyar duymaz bana haber ver' dedim. O da (bu dediğimi) yaptı.

Daha sonra bu çoban bir sabah bana gelip: 'Muhammed'in süvarileri seni kuşattığı zaman ne yapacak idiysen hemen onu yap! Ben bayraklar gördüm. Bu bayrakların kime ait olduklarını sordum. Bunlar: 'Muhammed'in askerleri' dediler' dedi. Ona: 'Develerimi yaklaştır' dedim, o da yaklaştırdı. Ailemi ve oğlumu (develerime) bindirdim. Sonra da: 'Şam bölgesindeki Hristiyan dindaşlarımın yanına varırım' dedim.

(Kızkardeşim) Hâtim'in kızını geride kalan kimselerin başına bıraktım. Şam bölgesine varınca, orada kaldım. Benden sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in süvarileri gelmişler. Hâtim'in kızı da Tayy kabilesinden esir alınanlar arasında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e takdim edildi. Benim Şam tarafına kaçtığım haberi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşmıştı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (bir gün) Hâtim'in kızının yanına uğramıştı. Hâtim'in kızı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Ey Allah'ın Resulü! (Bana aracı olacak) bir elçi kalmadı, babam da ölüp gitti. Ben yaşlı bir kadınım. Benden herhangi bir hizmet de beklenmez. Sen bana bir iyilik yap. Allah da sana ikramda bulunsun' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Elçin kim?' diye sordu. Hâtim'in kızı: 'Adiyy ibn Hâtim' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah ve Resûlü'nden kaçan mı?' buyurdu. Hâtim'in kızı: 'Bana iyilik yap' dedi....

Adiyy ibn Hâtim devamla der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) geri döndüğünde, bir de baktı ki, onun yanında birisi var. Onun, Âli olduğunu farketti. Ali, Hâtim'in kızına: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ten bir binek iste' dedi. Hâtim'in kızı der ki: Bunun üzerine ondan (bana bir binek vermesini) istedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de ona bir binek verilmesini emretti.

Adiyy ibn Hâtim devamla der ki: Kız kardeşim bana gelip: 'Allah'ın Resulü bana öyle bir iyilik yaptı ki, baban, onun yaptığını yapamaz. İstesen de istemesen de ona gitmelisin. Filan ve falanca kişiler ona geldiler, şu şu ihsanları aldılar' dedi.

Adiyy devamla der ki: Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gittim. Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescidde oturmaktaydı. Oradakiler: 'İşte bu, Adiyy ibn Hâtim'dir' dediler. Ne bir eman ve ne bir mektup getirmiştim. Derken Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına itildim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) elimden tuttu. Bundan önce Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Umarım ki Allah, ellerimizi tutuşturur' buyurmuştu.

Adiyy devamla der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), benim için ayağa kalktı. Bu sırada yanında çocuğu olan bir kadın gelip ona: 'Bizim sana ihtiyacımız var' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalktı, onlarla beraber gitti ve ihtiyaçlarını giderdi. Sonra elimden tutup beni evine götürdü. Derken bir çocuk onun için bir minder getirdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o minderin üzerine oturdu. Ben de onun önüne oturdum. Allah'a hamd ve senada bulundu. Sonra da: 'Seni kaçmaya sevkeden sebep nedir, yoksa o sebep: 'Lâ ilâhe illallah' (=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur) demek midir? Sen, Allah'tan başka bir ilâh tanıyor musun?' buyurdu. Ben de: 'Hayır' dedim. Sonra bir müddet daha konuştu ve: 'Sen yalnız Allahu Ekber (=Allah en büyüktür) denilmesinden kaçıyorsun. Allah'tan daha büyük bir şey biliyor musun?' buyurdu. Ben: 'Hayır' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Yahudiler, Allah'ın gazabına uğramışlar ve Hristiyanlar da sapıklığa düşmüşlerdir' buyurdu. Ben de: 'Ben, Hanîf dini üzere bir müslümanım' dedim.

Adiyy devamla der ki: (Ben bu sözü söyleyince) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzünde bir sevinç halinin yayıldığını gördüm. Sonra bana (Ensar'dan birinin evinde misafir olmamı) emretti. Bunun üzerine ben de Ensar'dan birinin evinde misafir oldum. Sabah-akşam Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gidip gelmeye başladım. Yine bir gün Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanındayken, siyah-beyaz çizgili yün kıyafetler içinde bir grup geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namaz kıldı. Sonra ayağa kalktı, onları teşvik edici şeyler söyledi. Sonra da:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ارْضَخُوا مِنَ الْفَضْلِ وَلَوْ بِصَاعٍ ، وَلَوْ بِنِصْفِ صَاعٍ ، وَلَوْ بِقَبْضَةٍ ، وَلَوْ بِبَعْضِ قَبْضَةٍ يَقِي أَحَدُكُمْ وَجْهَهُ حَرَّ جَهَنَّمَ أَوِ النَّارِ ، وَلَوْ بِتَمْرَةٍ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَاقِي اللهِ ، وَقَائِلٌ لَهُ مَا أَقُولُ لَكُمْ : أَلَمْ أَجْعَلْ لَكَ مَالًا وَوَلَدًا ؟ فَيَقُولُ : بَلَى ، فَيَقُولُ : أَيْنَ مَا قَدَّمْتَ لِنَفْسِكَ ؟ فَيَنْظُرُ قُدَّامَهُ وَبَعْدَهُ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ لَا يَجِدُ شَيْئًا يَقِي بِهِ وَجْهَهُ حَرَّ جَهَنَّمَ ، لِيَقِ أَحَدُكُمْ وَجْهَهُ النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ ، فَإِنِّي لَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الْفَاقَةَ ، فَإِنَّ اللهَ نَاصِرُكُمْ وَمُعْطِيكُمْ حَتَّى تَسِيرَ الظَّعِينَةُ فِيمَا بَيْنَ يَثْرِبَ وَالْحِيرَةِ وَأَكْثَرُ مَا يَخَافُ عَلَى مَطِيَّتِهَا السَّرَقَ

- 'Ey insanlar! Bir ölçek vermek suretiyle de olsa iyilikte bulununuz. Hatta yarım ölçek, bir tutam, hatta daha azıyla da olsa iyilik yapınız. Sizden biriniz yüzünü cehennem hararetinden veya ateşinden bir hurma tanesi, hatta yarısıyla koru yabilir. Bunu da bulamazsanız güzel bir sözle (iyilikte bulunun)... Herhangi biriniz Allah'a kavuştuğunda, (Allah katında bulunan) birisi size şu anda söyleyeceklerimi söyleyecektir: 'Sana mal ve çocuk vermedim mi?'. O kimse: 'Evet' diyecek. O: 'Kendin için hazırlayıp gönderdiklerin nerede?' buyuracak. Bunun üzerine o kişi; önüne bakacak, sonra arkasına, sağına, soluna bakacak ve cehennem ateşinden yüzünü koruyacak hiçbir şey bulamayacaktır. Sizden biriniz yüzünü cehennem ateşinden, yarım hurma tanesiyle de olsa korusun, onu da bulamazsa güzel bir sözle... Ben sizin adınıza fakirlikten korkmuyorum. Allah, size, öylesine yardım edecek ve ihsanda bulunacaktır ki, devesinin hevdecinde bir kadın Medine ile Hîre arasında (Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmadan) yolculuk yapacaktır. Devesi için hırsızlardan da korkmayacaktır' buyurdu.

Adiyy der ki: 'Kendi kendime: 'Tayy kabilesinin hırsızları nerdeler?' dedim." [1007]

1007 Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 2 (2953)'de bunu Adiyy ibn Hâtim (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

7. Ka'b İbn Züheyr'in,[1008] Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le Olan Kıssası

Bu olay, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Taif'ten dönüşü ile Tebuk gazası arasında gerçekleşmiştir.

İbn İshâk der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Taif'ten geldiğinde Büceyr ibn Züheyr, kardeşi Ka'b ibn Züheyr'e mektup yazıp ona: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'de kendisini hicveden ve bu yolla kendisine eziyet eden birkaç kişiyi öldürttü, geri kalan Kureyş şairlerinden İbn Ziba'ra ile Hubeyre ibn Ebi Vehb'in ise tamamen sağa-sola kaçıp gittiler. Eğer canına ihtiyacın varsa hemen Allah'ın Resulüne koşup gel. O, tevbe edip müslüman olarak kendisine gelen hiçkimseyi öldürmüyor. Eğer bunu yapmazsan o zaman başının çaresine bak' dedi.

Bunun üzerine Ka'b ibn Züheyr ise şöyle dedi:

أَلا أَبْلِغَا عَنِّي بُجَيْرًا رِسَالَةً فَهَلْ لَكَ فِيمَا قُلْتُ وَيْحَكَ هَلْ لَكَا

فَبَيِّنْ لَنَا إِنْ كُنْتَ لَسْتَ بِفَاعِلٍ عَلَى أَيِّ شَيْءٍ غَيْرَ ذَلِكَ دَلَّكَا

عَلَى خُلُقٍ لَمْ تُلْفِ أُمًّا وَلاَ أَبًا عَلَيْهِ وَلَمْ تُدْرِكْ عَلَيْهِ أَخًا لَكَا

فَإِنْ أَنْتَ لَمْ تَفْعَلْ فَلَسْتَ بِآسِفٍ وَلاَ قَائِلٍ إِمَّا عَثَرْتَ لَعًا لَكَا

سَقَاكَ بِهَا الْمَأْمُونُ كَأْسًا رَوِيَّةً فَأَنْهَلَكَ الْمَأْمُونُ مِنْهَا وَعَلَّكَا

"Benden Büceyr'e bir mektup ulaştırın; (ve o mektupta ona deyiniz ki:) Dediğin şeye senin ihtiyacın yok mudur?

Eğer bunu yapamayacaksan bize bundan başka hangi yolu göstereceğini bildir.

Babanın ve annenin sahip olmadığı bir ahlâka (seni iten nedir?) O hususta kendine bir kardeş de bulamazsın.

1008 Asıl adı, Ka'b ibn Züheyr ibn Ebi Sülmâ'dır. Babası Züheyr, el-Muallakâtu's-Seb'a'dan birinin sahibidir. Babası Züheyr, sayılı Arap edip ve şâirleri arasında yer alırdı. İki oğlu Kâ'b ile Büceyr'i de kendisi gibi edip ve şâir yetiştirmişti. Ehl-i kitab'a mensup kimselerin sohbetine devam ederken, âhir zamanda bir peygamberin geleceğini onlardan işitmişti. Bir gece rüyâsında gökten bir ip uzatıldığını, ipe tutunmak için elini uzattığı halde, onu tutamadığını görmüştü. Bu rüyâsını, ahirzamanda gelecek olan peygambere kendisinin yetişemeyeceğine yormuştu. Bu sebeple vefatından önce oğullarına, "Gelecek olan peygambere iman ediniz!" diye vasiyette bulunmuştu. Ka'b da, babası gibi şairdir. En meşhur kasidesi, "Banet-i Suâd"dır. Ka'b ibn Züheyr bu kasidesini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e atfen söylemiş ve bu kasidesini sunmuştur. (ç)

Eğer sen dediğimi yapmazsan hiç üzülmem, ayağın sürçerse de geçmiş olsun demem.

Emin lakaplı (Muhammed) sana kana kana bir kâse içirdi.

Sonra O, ikinci defa o kâseden sana yine içirdi."

İbn İshâk devamla der ki: Ka'b ibn Züheyr bu mektubu kardeşi Büceyr ibn Züheyr'e gönderdi. Bu mektup Büceyr ibn Züheyr'e ulaşınca, Büceyr bunu Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den gizlemeyi hoş bulmadı ve mektuptaki bu şiiri Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e okudu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Emin lakaplı sana içirdi' mısrasını duyunca: 'O, her ne kadar çok büyük bir yalancıysa da bunu doğru söylemiş' buyurdu. Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Babanın ve annenin sahip olmadığı bir ahlâk' sözünü duyunca da: 'Evet, ne annesi ve ne de babasını o ahlâk üzere buldu' dedi. Sonra Büceyr ibn Züheyr, kardeşi Kâ'b ibn Züheyr'e şu mısraları gönderdi:

مَنْ مُبْلِغٌ كَعْبًا فَهَلْ لَكَ فِي الَّتِي   تَلُومُ عَلَيْهَا بَاطِلا وَهِيَ أَحْزَمُ

إِلَى اللهِ لا الْعُزَّى وَلا اللاَّتِ وَحْدَهُ   فَتَنْجُو إِذَا كَانَ النَّجَاءُ وَتَسْلَمُ

لَدَي يَوْمَ لا يَنْجُو وَلَيْسَ بِمُفْلِتٍ   مِنَ النَّاسِ إِلاَّ طَاهِرُ الْقَلْبِ مُسْلِمُ

فَدِينُ زُهَيْرٍ وَهُوَ لا شَيْءَ دِينُهُ   وَدِينُ أَبِي سُلْمَى عَلَيَّ مُحَرَّمُ

"(Şu dediklerimi) Kâ'b'a kim ileti(p de ona soracaktı)r: Kınadığın dinde batıl bir durum mu var?

Senin o kınadığın şey sadece sımsıkı Allah'a bağlar. Lât'a, Uzza'ya değil! Kurtuluş istiyorsan müslüman olur ve kurtulursun.

İnsanlardan hiç kimsenin kaçıp kurtulamayacağı bir günde yalnızca kalbi temiz olan müslüman kurtulur.

Züheyr'in dini benim için hiçbir şey değildir. Ebu Sülmâ'nın dini ise bana haram kılınmıştır."

Bu mektup, Kâ'b ibn Züheyr'e ulaşınca, dünya kendisine dar gelmeye başladı. Hayatından endişe ediyordu. Kavmindeki bazı düşmanları da onu korkutarak: 'Kâ'b öldürülecektir' dediler. Müslüman olmaktan başka bir çıkar yol kalmadığını görünce Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i öven meşhur kasidesini söyledi. Bu kasidede, korkusunu ve iftiracı düşmanlarından duyduğu endişeyi dile getirdi. Sonra yola çıkıp Medine'ye geldi.

(İbn İshâk devamla der ki:) Bana anlatıldığına göre; aralarında eskiden beri bir tanışıklık bulunan Cüheyne kabilesinden bir adamın yanına misafir oldu. O kişi, Kâ'b ibn Züheyr'i, sabah namazını kılmak üzere iken Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e götürdü. O kişi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte namazını kıldı. Sonra Kâ'b'a, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i göstererek: 'İşte bu, Allah'ın Resulü'dür. Kalk ve emân dile!' tavsiyesinde bulundu.

Bana anlatıldığına göre; Kâ'b ibn Züheyr ayağa kalktı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önüne oturdu. Elini, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elinin içine koydu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ka'b ibn Züheyr'i tanımıyordu. Daha sonra (Cüheyne kabilesinden olan) o kişi: 'Ey Allah'ın Resulü! Kâ'b ibn Züheyr tevbe edip müslüman olarak senden eman diliyor. Ben onu size getirirsem kabul eder misiniz?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet' dedi. Bunun üzerine Ka'b ibn Züheyr: 'Ben, Kâ'b ibn Züheyr'im ey Allah'ın Resulü!' dedi.

İbn İshâk devamla der ki: Âsım ibn Ömer ibn Katâde'nin bana anlattığına göre; Ensar'dan bir kişi, o anda Kâ'b ibn Züheyr'in üzerine atılıp: 'Ey Allah'ın Resulü! Beni bırak da şu Allah düşmanının boynunu vurayım!' dedi. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Onu bırak. Çünkü o, tevbe etmiş ve eski halini terkederek gelmiştir' buyurdu. Kâ'b ibn Züheyr, bu davranış sebebiyle o adamın mensup olduğu Ensar kabilesine kızdı. Muhacirlerden hiç kimse Kâ'b ibn Züheyr hakkında hayırdan başka bir şey söylemedi. Daha sonra devesini ve sevgilisini övdüğü "Kasîde-i Lâmiyye"sini[1009] söylemiştir. Bunun başlangıç kısmı şöyledir:

بَانَتْ سُعَادُ فَقَلْبِي مَتْبُولُ   مُتَيَّمٌ إِثْرَهَا لَمْ يُفْدَ مَكْبُولُ

"Suat benden uzaklaştı. Bugün kalbim yaralıdır. Onun peşinde esaretten kurtulamamış, zillete düşmüştür."

Kâ'b ibn Züheyr, en büyük şairlerdendi. Kâ'b ibn Züheyr, babası, oğlu Ukbe, oğlunun oğlu Avvâm ibn Ukbe (ki, bunların hepsi büyük şairlerdi).

H. TEBÛK GAZASI

1. Kıtlık Yılı ve Savaş Hazırlıkları

Tebuk[1010] gazası, hicretin 9. yılının Recep ayında meydana gelmiştir.

İbn İshâk der ki: Tebuk gazası; insanların çok büyük bir sıkıntı içinde olduğu, beldelere kuraklığın hâkim olduğu ve meyvelerin olgunlaştığı bir za-

1009 Lamiye, her beytin sonu lam harfiyle biten bir şiir türüdür. (ç)
1010 **Tebuk:** Şam bölgesi ile Vâdi'l-Kurâ arasında bulunan bir yerdir.

manda gerçekleşmiştir. İnsanlar bu sırada ürünlerinin ve ağaçlarının gölgesinde kalmayı arzu ediyorlar, bu durumda bir yerden başka bir yere gitmeyi istemiyorlardı. Resullullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gazaya çıkacağı zaman genelikle onu gizlerdi. Fakat zorlukların had safhada bulunuşu ve zamanın elverişsiz oluşu sebebiyle Tebuk gazasına çıkarken öyle yapmadı.

Resullullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sefer hazırlıklarını sürdürürken, bir gün Selemeoğullarından Ced ibn Kays'a: 'Ey Ced! Bu yıl Bizanslılar'la (yapılacak) cihada gelmez misin?' diye sordu. Ced: 'Ey Allah'ın Resulü! Bana izin versen de günaha sokmasan daha iyi olmaz mı? Allah'a yemin ederim ki, bütün kavmimin de bildiği gibi kadınlara benden daha çok düşkün hiçkimse yoktur. Bizanslıların kadınlarını görüp sabredememekten korkuyorum' dedi. Resullullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sana izin verdim' diyerek ondan yüz çevirdi. Yüce Allah'ın وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي "İçlerinden öylesi var ki: 'Bana izin ver, beni fitneye düşürme' der" (Tevbe: 9/49) âyeti bu konuda inmiştir.

Münafıklardan bir topluluk da birbirine: 'Bu sıcakta sefere çıkmayın' dedi. Bunun üzerine de Yüce Allah وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ *"(Münafıklardan bir grup birbirine:) 'Sıcakta sefere çıkmayın' dediler" (Tevbe: 9/49)* âyetini indirdi.

Daha sonra Resullullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sefer hazırlıklarını yoğunlaştırdı, sahabilere savaş için hazırlık yapmalarını emretti. Zenginleri, Allah yolunda infakta bulunmaya ve binek ücreti ödemeye teşvik etti. Zenginlerden bir kısmı, Allah rızası için binek temin etme işini üstlendi. Bu seferde en büyük infakı Osman ibn Affân (radıyallâhu anh) yaptı. Hiçkimse onun yaptığı kadar infakta bulunamadı.

Derim ki: Osman (radıyallâhu anh)'ın yaptığı infak miktarı: Çuluyla, semeriyle ve diğer techizatıyla üç yüz deve ve bin dinar idi.[1011]

İbn Sa'd der ki: Resullullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Şam bölgesinde büyük bir kalabalığın toplanmakta olduğu, onların yıllık ihtiyaçlarının Heraklius tarafından karşılandığı, Lahm, Cüzâm, Âmile ve Gassân kabilelerini yanına aldığı ve öncü birliklerinin Belkâ'ya kadar geldiği haberi ulaştı.

Bu arada yedi kişi ağlayarak Resullullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiler ve ondan kendilerini teçhizatlandırıp savaşa göndermesini istediler. Bunun üzerine Resullullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sizi bindirebileceğim bir

1011 Tirmizî, Menakıb 19 (3701); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/63'de bunu Abdurrahman ibn Semure (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

hayvan bulamıyorum' buyurdu. O kişiler, infakta bulunmaya güç yetireme- mekten dolayı duydukları hüznün etkisiyle ağlayarak dönüp gittiler. Bu yedi kişi: Sâlim ibn Umeyr, Ulbe ibn Zeyd, Ebu Leylâ el-Mâzinî, Amr ibn Aneme, Seleme ibn Sahr ve İrbâd ibn Sâriye idi. Bazı rivayetlere göre ise, Abdullah ibn Muğaffel ile Ma'kıl ibn Yesâr da bu topluluğun içinde bulunmaktaydı. Bazılarına göre ise Tebük seferine katılamayacağı için ağlayanlar, Müzeyne kabilesinin Mukarrinoğullarından yedi kişiydi. İbn İshâk, Amr ibn Humâm ibni'l-Cemûh'u da bu kişiler arasında saymaktadır.

Arkadaşları, Ebu Musa el-Eş'arî'yi, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderip ondan (savaşa katılabilmek için) kendilerine binit sağlamasını istediler. Ebu Musa el-Eş'arî, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i öfkeli olarak buldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Vallahi, ben sizi bir şeye bindire- mem, sizi bindirecek bir şey bulamıyorum' buyurdu. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e birkaç deve geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunları Ebu Musa el-Eş'arî ile arkadaşlarına gönderip şöyle buyurdu:

مَا أَنَا حَمَلْتُكُمْ وَلَكِنَّ اللهَ حَمَلَكُمْ ، وَإِنِّي وَاللهِ لَا أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ ، فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا كَفَّرْتُ عَنْ يَمِينِي وَأَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ

'Sizi bindiren ben değilim. Fakat Allah sizleri bindirdi. Allah'a yemin ederim ki ben bir konuda yemin eder de aksini daha hayırlı görürsem, o hayırlı olanı yapar ve yeminimden dolayı keffâret veririm."[1012]

Ulbe ibn Zeyd gece yarısı kalktı, namaz kıldı ve ağlayarak şöyle dua etti: "Allahım! Sen cihad etmeyi emrettin ve onu teşvik ettin, sonra bana Resulün'le birlikte cihada çıkacak gücü ve imkânı vermedin. Resulü'nün eline de beni techizatlandıracak imkân vermedin. Ben de malıma, bedenime ve iffetime dokunarak bana sıkıntı veren ve benim Allah katında mükâfatlandırılmama sebep olan her olayın sevabını her bir müslümana bağışlıyor, tasadduk ediyorum."

Ulbe ibn Zeyd, insanlarla beraber sabahladı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu gece tasaddukta bulunan, Allah için sadaka veren nerede?' diye seslendi. Fakat hiçkimse kalkmadı. Sonra tekrar: 'Nerede o sadaka veren, kalksın ayağa!' diye seslendi. Bunun üzerine Ulbe ibn Zeyd ayağa kalktı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

أَبْشِرْ فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَقَدْ كُتِبَتْ فِي الزَّكَاةِ الْمُتَقَبَّلَةِ

1012 Buhârî, Meğazi 78'de bunu Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

"Müjdeler olsun! Muhammed'in nefsi kudret elinde bulunan (Allah)'a yemin olsun ki, senin sadakan, Allah katında kabul edilen sadakalardan yazıldı."[1013]

Bedevilerden bir kısmı, sefere çıkmamak için mazeret ileri sürdüler ve kendilerine izin verilmesini istediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların mazeretlerini kabul etmedi.

İbn Sa'd der ki: "Bunlar, seksen iki kişi idi."

Abdullah ibn Übeyy ibn Selûl, yahudi ve münafık müttefikleriyle birlikte karargâhını Seniyyetü'l-Vedâ'da kurdu. Askerlerinin sayısının, diğerlerinden daha az olmadığı söylenmektedir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (sefere çıkarken) Medine'de, Ensar'dan Muhammed ibn Mesleme'yi yerine vekil olarak tayin etti.

İbn Hişâm, Sibâ' ibn Urfuta'nın vekil tayin edildiğini söylerse de birinci rivayet daha kuvvetlidir.

2. Ordunun Yola Çıkması ve Geri Kalanlar

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yola çıkınca, Abdullah ibn Übeyy ve beraberindeki diğer münafıklar (İslam ordusundan) geri kaldılar. Bu arada müslümanlardan da bir grup geri kaldı. Bunlar arasında: Kâ'b ibn Mâlik, Hilâl ibn Ümeyye, Mürâre ibn Rebî', Ebu Hayseme es-Sâlimî ve Ebu Zerr de bulunmaktaydı. Ebu Hayseme ile Ebu Zer sonradan yola çıkıp Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yetiştiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu savaşa 30.000 asker ve 10.000 at ile hazırlandı. Bu yolculuk sırasında yirmi gün boyunca namazlarını (seferî olmasından dolayı) kısaltarak kıldı. Heraklius o günlerde Humus'ta idi.

3. Ali'yi Medine'de Bırakması

İbn İshâk der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yola çıkarken Ali ibn Ebi Tâlib'i ailesinin yanına bıraktı. Münafıklar bu durumu fırsat bilerek (müslümanlar arasında fitne uyandırmak maksadıyla): 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu seferin ağır meşakkatini Ali'ye yüklememek ve onun yükünü hafifletmek için onu geride bıraktı' dediler. Bunun üzerine Ali (radıyallâhu anh) silahını alıp yola çıktı ve Curf denilen yerde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve

1013 İbn Kesîr, Bidâye, 3/9'da geçtiği üzere, İbn İshâk bunu senedsiz bir şekilde rivayet etmiştir. Bununla birlikte bu hadis; Mücemmi' ibn Câriye, Amr ibn Avf, Ebu Abse, Ulbe ibn Zeyd ile Kuteybe'den senedli ve mevsul bir şekilde nakledilmiştir. Nitekim bu hususu; Hafız İbn Hacer, "İsâbe"de açıklamıştır. Dileyen oraya başvurabilir.

sellem)'e yetişti. Ona: 'Ey Allah'ın Peygamberi! Münafıklar beni koruduğun için geri bıraktığını iddia ettiler' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

كَذَبُوا ، وَلَكِنْ خَلَّفْتُكَ لِمَا تَرَكْتُ وَرَائِي ، فَارْجِعْ ، فَاخْلُفْنِي فِي أَهْلِي وَأَهْلِكَ ، أَفَلا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى ؟ إِلاَّ أَنَّهُ لا نَبِيَّ بَعْدِي

"Yalan söylüyorlar. Ben, seni, yalnızca geride bıraktıklarıma bakman için bırakıyorum. Geri dön. Hem kendi ailen ve hem benim ailem için bana vekâlet et. Bana nisbetle sen, Musa'ya nisbetle Harun gibi olmak istemez misin? Ancak benden sonra peygamber gelmeyecektir."

Bunun üzerine Ali (radıyallâhu anh), Medine'ye geri döndü.[1014]

4. Ebu Hayseme'nin Pişman Olması

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yola çıkışından bir kaç gün sonra idi. Ebu Hayseme, sıcak bir günde ailesinin yanına dönmüştü. İki hanımını, kendi bostanındaki iki çardakta, her biri çardağın etrafını sulayarak serinletmiş olarak buldu. Ebu Hayseme için de su temin etmişler ve yemek hazırlamışlardı. Bostana girince çardağın kapısında durdu, hanımlarına ve kendisi için hazırladıkları şeylere baktı, kendi kendine: 'Allah'ın Resulü güneş altında, fırtınalar ve sıcakla boğuşuyor. Ebu Hayseme serin gölgelikte, yemeği hazırlamış, (hanımlarından) güzel bir kadınla malının yanıbaşında oturuyor. Bu, insaf işi değil' dedi. Sonra da (hanımlarına): 'Allah'a yemin olsun ki, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yetişinceye kadar hiçbirinizin çardağına girmeyeceğim. Hemen yol azığımı hazırlayın' dedi.

Hanımları denileni yaptılar. Sonra Ebu Hayseme devesine bindi ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i aramaya başladı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tebük'e varıp ordugâhını kurarken ona yetişmişti.

1014 İbn Kesîr, Bidâye, 3/11'de geçtiği üzere, İbn İshâk bunu senedsiz bir şekilde rivayet etmiştir. Yine bu hadisi; Buhârî, Meğâzî 78, Fezailu'l-Ashab 9; Müslim, Fezailu's-Sahabe 31 (2404); Tirmizî, Menakıb 21 (3731); Nesâî, Fezailu's-Sahabe, (35, 36, 37); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 1/173, 175, 177, 179'de benzer lafızlarla Sa'd ibn Ebi Vakkâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Ali'ye; Tur dağına Allah ile görüşmek için giden Hz. Musa (a.s)'ın, gideceği zaman yerine, kendisine en yakın olan kardeşi Hz. Harun'u bırakıp gittiğini hatırlattı. Hz. Harun, Hz. Musa (a.s)'ın hem kardeşi ve hem de yardımcısı durumundaydı. Bu nedenle Hz. Musa (a.s)'ın yanında önemli bir yere sahipti. İşte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, Hz. Ali'yi, Hz. Harun'un bu önemli yerine koymaktadır. (ç)

Ebu Hayseme, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i ararken yolda Umeyr ibn Vehb ibni'l-Cumahî ile karşılaşmış ve Tebük'e yaklaşıncaya kadar birbirlerine refakat etmişlerdi. Ebu Hayseme, (yolda giderken) Umeyr ibn Vehb'e: 'Ben, günahkârım. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına varıncaya kadar benden ayrılma' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tebük'e inerken her ikisi de ona yaklaşıyorlardı. Oradakiler: 'Yolda bu tarafa doğru gelen birisi var' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ebu Hayseme olmalı' buyurdu. Oradakiler: 'Ey Allah'ın Resûlü! Vallahi o, Ebu Hayseme!' dediler.

Ebu Hayseme devesini çökertip indi ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e selâm verdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, ona: 'Ey Ebu Hayseme! Bu, senin için daha hayırlı!' buyurdu. Ebu Hayseme, o ana kadar olanların hepsini anlattı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona: 'Hayırlı olsun!' buyurup hayır duada bulundu.

5. Ordunun Hıcr'a[1015] Varışı

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Semûd kavminin bulunduğu bölgedeki Hıcr mevkiinden geçerken şöyle buyurdu:

لاَ تَشْرَبُوا مِنْ مَائِهَا شَيْئًا ، وَلاَ تَوَضَّئُوا مِنْهُ لِلصَّلاَةِ ، وَمَا كَانَ مِنْ عَجِينٍ عَجَنْتُمُوهُ فَاعْلِفُوهُ الإِبِلَ ، وَلاَ تَأْكُلُوا مِنْهُ شَيْئًا ، وَلاَ يَخْرُجَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ إِلاَّ وَمَعَهُ صَاحِبٌ لَهُ

"Buranın suyundan içmeyiniz, (suyundan) namaz için abdest almayınız, onun suyuyla yoğurduğunuz hamurları develere yediriniz. Siz de o hamurdan yemeyiniz, (geceleyin) arkadaşsız dışarı çıkmayınız."

Müslümanlar (bu denileni) yaptılar. Ancak Sâideoğullarından iki kişi, biri ihtiyaç dolayısıyla ve diğeri de devesini aramak için dışarı çıkmışlardı. İhtiyacı için çıkan (ihtiyaç giderdiği yerde) boğazı sıkılarak boğulmaya çalışılmıştı. Devesini aramak için çıkan da fırtınaya kapılıp Tayy kabilesinin dağlarına kadar sürüklendi. Bu durum Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e haber verildi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ben sizi tek başınıza çıkmaktan men etmedim mi?' buyurdu. Daha sonra dua etti ve boğazı sıkılan şahıs iyileşti ve diğerini de, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye döndükten sonra Tayylılar getirmişlerdi.

1015 **Hıcr:** Medine 'nin kuzeyinde Medine ile Şam arasında bulunan bir vadinin ismidir. Salih (a.s)'ın kavmi olan Semud'un yerleşim merkezi idi. (ç)

Derim ki: Müslim'in "Sahîh"inde konuyla ilgili Ebu Humeyd (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilen hadis şöyledir: "Hareket ettik ve Tebük'e kadar geldik. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): سَتَهُبُّ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَةَ رِيحٌ شَدِيدَةٌ فَلَا يَقُمْ مِنْكُمْ أَحَدٌ فَمَنْ كَانَ لَهُ بَعِيرٌ فَلْيَشُدَّ عِقَالَهُ 'Bu gece şiddetli bir rüzgâr esecek. Hiç biriniz yerinizden kalkmayın. Devesi olanlar da devesinin dizini bağlasın' buyurdu. Şiddetli bir rüzgâr esti. Bir kişi kalkmış (dışarı çıkmış)tı. Rüzgâr onu sürükleyip Tayy kabilesinin iki dağına götürdü."[1016]

İbn Hişâm der ki: Zührî'nin şöyle dediği bana ulaşmıştır: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hıcr'a vardığında elbisesini yüzüne örttü, devesini hızlandırdı ve sonra da: لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ إِلَّا وَأَنْتُمْ بَاكُونَ خَوْفًا أَنْ يُصِيبَكُمْ مَا أَصَابَهُمْ 'Kendi nefislerine zulmedenlerin yurtlarına, ancak ağlayarak girin ki, onlara isabet eden musibet size de isabet etmesin' buyurdu."[1017]

Derim ki: Buhârî'nin "Sahîh"inde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, sahabilerine, yoğurdukları hamuru yemeyip atmalarını emrettiği geçmektedir.[1018]

Müslim'in "Sahîh"inde ise, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, sahabilere, hamuru develere yutturmalarını, suları dökmelerini ve onun yerine sularını develerin su içmek için geldikleri kuyudan almalarını emrettiği geçmektedir.[1019] Buhârî de bu hadisi rivayet etmiştir. Yalnız bu hadisi nakleden hadis ravileri, Buhârî'deki "hamurun atılması" hadisini nakledenlerin akıllarında tutamadıkları bir çok şeyi ezberleyip akıllarında tutmuşlardır.

Beyhakî'nin kaydettiğine göre ise bir münadi sahabilerin arasında: 'Namaz toplanma yeridir' diye bağırmış, sahabiler de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah'ın gazap ettiği bir kavmin yurduna ne diye girersiniz!' buyurmuştu. Bir kişi: 'Ey Allah'ın Resulü! Merak ediyoruz!' diye bağırdı. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِمَا هُوَ أَعْجَبُ مِنْ ذَلِكَ ؟ رَجُلٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كَانَ قَبْلَكُمْ وَمَا هُوَ كَائِنٌ بَعْدَكُمْ ، اسْتَقِيمُوا وَسَدِّدُوا ، فَإِنَّ اللهَ لَا يَعْبَأُ بِعَذَابِكُمْ شَيْئًا ، وَسَيَأْتِي اللهُ بِقَوْمٍ لَا يَدْفَعُونَ عَنْ أَنْفُسِهِمْ بِشَيْءٍ

1016 Müslim, Fezail 11 (1392)

1017 Buhârî, Salat 53, Enbiya 17; Müslim, Zühd 38 (2980); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 2/66, 96, 117'de bu hadisi Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

1018 Buhârî, Enbiya 17'de bunu Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

1019 Buhârî, Enbiya 17; Müslim, Zühd 40 (2981) Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

'Size bundan daha çok merak edeceğiniz bir şeyi haber vereyim mi? İçinizden biri, size, daha önceden olan ve daha sonra da olacak olayları haber veriyor. Dürüst olunuz ve istikamet üzere bulununuz. Doğrusu Yüce Allah, sizlere, azab etmek için vesile aramaz. İlerde Allah öyle bir kavim yaratacak ki onlar, Allah'ın azabına karşı korunmak için hiçbir şey yapmayacaklar.'[1020]

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yoluna devam etti. Bu arada bazı kimseler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ten geri kalmaya başladı. Bunlar: 'Filanca kişi geri kaldı' diyorlardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, onlara: 'Bırakın, eğer o kimsede bir hayır varsa, Allah onu size ulaştıracaktır. Eğer öyle değilse Allah ondan (onun şerrinden) sizi rahata ve selâmete çıkarmıştır' buyuruyordu.

6. Ebu Zerr'in Yalnız Yürümesi

Bu arada Ebu Zerr (radıyallâhu anh)'ın devesi geriledi. Devesi ayak diretip yavaşlayınca, Ebu Zerr eşyasını sırtına aldı. Yürüyerek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peşinden gitmeye başladı.

Bir ara Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) konaklamıştı. Müslümanlardan biri: 'Ey Allah'ın Resulü! Şu adam yolda tek başına yürüyor' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'O, Ebu Zerr olmalı' buyurdu. Oradakiler onun kim olduğunu iyice anlayınca: 'Ey Allah'ın Resulü! Allah'a yemin olsun ki o, Ebu Zerr'dir' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

رَحِمَ اللهُ أَبَا ذَرٍّ يَمْشِي وَحْدَهُ ، وَيَمُوتُ وَحْدَهُ ، وَيُبْعَثُ وَحْدَهُ

"Allah, Ebu Zerr'e rahmetiyle muamele etsin! O tek başına yürür, tek başına ölür ve yalnız olarak diriltilir."[1021]

Derim ki: Ebu Hatim İbn Hibbân, "Sahîh"inde ve daha bir çok kimse Ebu Zerr (radıyallâhu anh)'ın vefatı olayını Ümmü Zerr'den şöyle nakletmiştir: Ebu Zerr'in vefatı yaklaşınca, ağladım. Ebu Zerr, bana: 'Niçin ağlıyorsun?' dedi. Ben de: 'Niçin ağlamayayım? Sen bu şekilde çöllerde vefat edeceksin, yanımda ne seni kefenleyecek bir kumaş parçası ve ne de defnedebilecek bir imkân var' dedim. Bunun üzerine Ebu Zerr: 'Ağlama sana bir müjdem var! Ben Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in benim de içinde bulunduğum bir topluluğa: لَيَمُوتَنَّ رَجُلٌ مِنْكُمْ بِفَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ يَشْهَدُهُ عِصَابَةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ 'Sizden

1020 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/231. Ebu Kebşe el-Enmârî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir. Bu hadisin senedinde Mes'ûdî vardır. Bu kişi, naklettiği hadisleri birbirine karıştırırdı.

1021 Hâkim, Müstedrek, 3/50

biriniz çölde vefat edecek ve müslüman bir topluluk onun vefatında hazır bulunacaktır' dediğini işitmiştim. (O gün) o toplulukta bulunanların her biri, ya bir köyde veya bir topluluk içinde vefat etti. Resullullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in işaret ettiği kimse benim. Allah'a yemin olsun ki ben, ne yalan söyledim ve ne de söylediğim bir söz yalanlandı. Seni, (gelen giden var mı diye) yolu gözetle' dedi. Ben de: 'Nasıl olur? Hacılar gitti, yolcu kalmadı' dedim. Ebu Zerr: 'Sen git de (yolu) gözetle' dedi.

Daha sonra Ümmü Zerr devamla şöyle der: Bir kum yığınına yaslanıp yolu gözetliyordum. Bazen da gelip Ebu Zerr'in hastalığıyla ilgileniyordum. Ben ve Ebu Zerr bu vaziyette iken bineklerinin üzerinde kartallar gibi yükselen bir grup insan gördüm. Onlara işaret ettim. Bunun üzerine hemen hızlıca bana doğru gelip yanımda durdular. Bana: 'Hayrola, neyin var?'. dediler. Ben de: 'Bir müslüman ölmekte, onu kefenlememiz gerekecek' dedim. Onlar: 'Kim o?' diye sordular. Ben de: 'Ebu Zerr!' dedim. Onlar: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabesi (olan Ebu Zerr) mi?' dediler. Ben de: 'Evet' dedim. Onlar: 'Anamız babamız ona feda olsun!' diyerek hızlı bir şekilde hemen Ebu Zerr'in yanına geldiler. Ebu Zerr, onlara: 'Müjdeler olsun size! Ben, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i benim de içinde bulunduğum bir topluluğa: 'Sizden biriniz çölde vefat edecek ve mü'min bir topluluk onun vefatında hazır bulunacaktır' derken işittim. O cemaatte bulunanlardan her biri, bir yerleşim merkezinde ölmüştür. Allah'a yemin olsun ki, ben ne yalan söyledim ve ne de bir sözüm yalanlandı. Yanımızda bana veya eşime ait bir kumaş parçası bulunsaydı ondan başkasıyla kefenlenmezdim. Allah aşkına sizden şunu istiyorum. İçinizden emir, emir yardımcısı, berîd (posta tatarı) veya nakîb olarak görev yapan biri varsa beni kefenlemesin!' dedi.

Ensar'dan bir genç dışında herkes buna benzer görevlerde bulunmuşlardı. O genç: 'O sözünü ettiğin kişi benim amcacığım. Seni, şu üzerimdeki örtü ve annemin dokuduğu heybemin kumaşlarıyla kefenleyeyim' dedi. Ebu Zerr, ona: 'Beni, sen kefenle' dedi. Ensardan olan genç, Ebu Zerr'i kefenledi. Hep beraber onun cenaze namazını kıldılar ve onu defnettiler. Bu topluluğun tamamı Yemenli idi.[1022]

7. Ordudaki Münafıklar

Yeniden Tebûk kıssasına dönelim.

Münafıkların grubunda Amr ibn Avf oğullarının kardeşi Vedîa ibn Sâbit ve Selemeoğullarının anlaşmalısı Eşca' kabilesinden Mahşiyy ibn Humeyyir adında bir adam vardı. Bunlardan birisi, diğerine: 'Rumlarla/Bizanslılarla

1022 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/155; İbn Hibbân, Sahîh, (6670)

savaşmayı, Arapların birbirleriyle savaşması gibi mi zannediyorsun? Allah'a yemin ederim ki, biz, sizi yarın mü'minleri korkutmak ve paniğe kaptırmak için iplere bağlanmış olarak görüyoruz' dediler. Mahşiyy ibn Humeyyir de: 'Allah'a yemin ederim ki, şu sözlerinizden ötürü hakkımızda Kur'an âyeti inmektense, her birimize yüzer sopa vurulmasına hükmedilmesini daha çok yeğlerim' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ammâr ibn Yâsir'e: '(Az önce birbirleriyle konuşan) şu topluluğun yanına var, onlar mahvoldular. Ne konuştuklarını onlara sor? Eğer inkâr ederlerse onlara: 'İnkârınızın aksine şöyle şöyle sözler söylediniz' de' buyurdu. Bunun üzerine Ammâr ibn Yâsir onların yanına gitti ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dediğini onlara söyledi. Onlar da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ten özür dilemeye geldiler. Vedîa ibn Sâbit: 'Biz lâfa dalmış eğleniyorduk' dedi. Bunun üzerine Allah, onlar hakkında: وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ "Eğer onlara soracak olursan onlar: 'Doğrusu biz, sadece lâfa dalmış, şakalaşıyorduk!' derler" (Tevbe: 9/65) âyetini indirdi. Mahşiyy ibn Humeyyir de: 'Ey Allah'ın Resulü! Beni, kendi adım ve babamın adı alıkoydu' dedi. Mahşiyy, (Tevbe: 9/66. "Sizden bir topluluğu af edersek") âyetinde affolunduğu bildirilenler içerisindeydi. Daha sonra da "Abdurrahman" adını aldı ve Allah'a, şehid olarak ölmek ve yerinin bilinmemesi için dua etti. Yemâme savaşında şehid oldu ve izine rastlanmadı.

İbn Âiz "Meğâzî" adlı eserinde kaydettiğinde göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tebûk'e su kaynağının azaldığı bir sırada varmıştı. Kaynak suyundan bir avuç ağzına aldı, sonra onu oraya tekrar geri boşaltır boşaltmaz suyun kaynağı kaynayarak doldu. Şu ana kadar da kaynamaya devam etmektedir.

Derim ki: Müslim'in "Sahîh"inde geçtiğine göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) suyun kaynağına gelmeden önce:

إِنَّكُمْ سَتَأْتُونَ غَدًا إِنْ شَاءَ اللهُ عَيْنَ تَبُوكَ وَإِنَّكُمْ لَنْ تَأْتُوهَا حَتَّى يُضْحِيَ النَّهَارُ فَمَنْ جَاءَهَا مِنْكُمْ فَلَا يَمَسَّ مِنْ مَائِهَا شَيْئًا حَتَّى آتِيَ

'İnşaallah siz, yarın Tebük suyu kaynağına varacaksınız. Kuşluk vaktine kadar oraya yanaşmayınız. Kim oraya varırsa, ben gelinceye kadar suyuna el sürmeyiniz' buyurdu. (Hadisin ravisi der ki:) Kaynağa geldiğimizde iki adam biz den önce oraya varmıştı. Su, ayakkabı bağcığı gibi incecik akıyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), o iki kişiye: 'Suya el sürdünüz mü?' diye sor-

du. Onlar da: 'Evet' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara, biraz ağır konuştu ve Allah'ın söylettiği her şeyi söyledi. Sonra sahabiler o sudan avuçlarıyla azar azar alıp bir yerde biraz biriktirince Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), o suyla yüzünü ve ellerini yıkadı, sonra o suyu tekrar kaynağına boşalttı ve kaynaktan bol bir şekilde gürül gürül su akmaya başladı. Sahabiler o suyu kullandılar. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): يُوشِكُ يَا مُعَاذُ إِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ أَنْ تَرَى مَا هَاهُنَا قَدْ مُلِئَ جِنَانًا 'Ey Muaz! Eğer sana uzun bir hayat nasip olsaydı çok geçmeden buraların bahçelerle dolduğunu görürdün' buyurdu.[1023]

8. Tebûk'te Yapılan Anlaşmalar

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tebûk'e gelince, Eyle kralı yanına geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onunla barış anlaşması yaptı. Eyle halkı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e cizye vermeyi kabul etti. Cerbâ halkı ile Ezrûh halkı da gelip (anlaşma yaparak) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a cizye vermeyi kabul ettiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) da onlara (emân verildiğini bildiren) bir anlaşma metni yazdı. O, onlarda kaldı. Eyle kralına şöyle bir metin yazdı:

"بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، هَذَا أَمَنَةٌ مِنَ اللَّهِ ، وَمُحَمَّدٍ النَّبِيِّ رَسُولِ اللَّهِ ، لِيُوحَنَّةَ بْنِ رُؤْبَةَ وَأَهْلِ أَيْلَةَ سُفُنُهُمْ ، وَسَيَّارَتُهُمْ ، فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ لَهُمْ ذِمَّةُ اللَّهِ ، وَمُحَمَّدٍ النَّبِيِّ ، وَمَنْ كَانَ مَعَهُمْ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ وَأَهْلِ الْيَمَنِ وَأَهْلِ الْبَحْرِ ، فَمَنْ أَحْدَثَ مِنْهُمْ حَدَثًا ، فَإِنَّهُ لا يَحُولُ مَالُهُ دُونَ نَفْسِهِ ، وَإِنَّهُ لِمَنْ أَخَذَهُ مِنَ النَّاسِ ، وَإِنَّهُ لا يَحِلُّ أَنْ يُمْنَعُوا مَاءً يَرِدُونَهُ ، وَلا طَرِيقًا يَرِدُونَهُ مِنْ بَحْرٍ أَوْ بَرٍّ"

"Bismillahirrahmanirrahim.

Bu Allah'tan ve Allah'ın Peygamberi Muhammed'den Yuhanna ibn Ru'be ve Eyle halkına verilen bir emandır. Karadaki ve denizdeki vasıtaları, (ve bu vasıtalardaki Eyleliler) Eylelilerle birlikte bulunan Şam ve Yemen halkıyla sahilde bulunanlar da Allah'ın ve Muhammed Peygamber'in himayesindedirler. Onlardan kim bir kötülük işlerse, onun malı korunmayacaktır ve o mal alan kimseye aittir. Su almak isteyeni ve karada, denizde yolculuk etmek isteyeni engellemek helâl değildir."

1023 Müslim, Fezail 10 (706)'de bunu Âmir ibn Vâsile (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilmiştir.

9. Hâlid ibn Velîd'in Dûmetü'l-Cendel'in Kralı Ukeydir'e Gönderilmesi

İbn İshâk der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'a, Dûmetü'l-Cendel'de Ukeydir ibn Abdulmelik'e gönderdi. Ukeydir, Kindeliler'den birisi olup Hristiyandı ve Dûmetü'l-Cendel'in kralı idi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'a: 'Ukeydir'i sığır avlarken bulacaksın' dedi. Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh) yola çıktı. Mehtaplı ve berrak bir gecede Ukeydir'in kalesine gözle görülebilecek kadar yaklaştı. Ukeydir terasta idi. Yanında hanımı vardı. O sırada bir sığır gelip boynuzlarıyla sarayın kapısını tırmalamaya başladı. Hanımı, Ukeydir'e: 'Daha önce hiç böylesini görmüş müydün?' dedi. O da: 'Hayır, vallahi (böyle bir sığır hiç görmedim)' dedi. Hanımı: 'Kim böyle bir sığırı yakalamadan bırakır?' dedi. Ukeydir: 'Hiç kimse' dedi.

Daha sonra Ukeydir aşağı indi, atının hazırlanmasını emretti, atı eğerlendi, atına bindi. Onunla beraber, aralarında Hassân adındaki kardeşinin de bulunduğu ailesinden bir grup da vardı. (O da ata bindi.) Böylece ikisi de ata binmiş oldular. Hep beraber yanlarında kısa mızraklarıyla (sığırı kovalamak için) dışarı çıktılar. (Dışarı çıkınca) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in süvarileri onları karşıladılar. Süvariler, Ukeydir'i yakaladılar. Kardeşini de öldürdüler. Kardeşinin üzerinde altınla işlenmiş atlastan yapılmış bir cübbe vardı. Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh), bu cübbeyi alıp kendisi daha Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına varmadan önce bunu Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderdi. Sonra Ukeydir'i Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ukeydir'in kanını bağışladı. Cizye ödemesi şartıyla Ukeydir'le anlaşma yaptı, sonra da onu serbest bıraktı. O da yurduna geri döndü.

İbn Sa'd der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'ı dört yüz atlıyla birlikte gönderdi. Sonra yukarıda (İbn İshak'ın naklettiğine) benzer olayları zikretti, sonra da dedi ki: Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh), Ukeydir'e, Dûmetü'l-Cendel'in kapısını açması şartıyla, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelinceye kadar eman verdi. Ukeydir, teklifi kabul etti ve iki bin deve, sekiz yüz at, dört yüz zırh ve dört yüz mızrak vermeyi kabul ederek barış anlaşması yaptı. Ganimetten, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hissesini ayırdı, sonra ganimeti bölüştürdü, beşte birini ayırdı. Bu, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait idi. Sonra geri kalanı mücahidler arasında bölüştürdü. Her bir mücahide beş kişilik hisse düştü.

İbn Âiz, bu rivayet ile ilgili olarak (şunu) kaydeder: Ukeydir, sığır ile ilgili olarak: 'Vallahi bu sığırın bize geldiğini dün geceden başka hiç görmemiştim. İki üç gündür aklımdan geçiriyordum. Allah böyle takdir etmiş' dedi.

Musa ibn Ukbe de der ki: Ukeydir ile Yuhanna, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında bir araya geldiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), her ikisini de İslâm'a davet etti. Fakat onlar bunu kabul etmediler. Cizye ödemeyi kabul ettiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu iki kişiyle Dûmetü'l-Cendel, Tebük, Eyle ve Teymâ üzerine barış anlaşması yaptı ve bu ikisine bu konuda bir yazı yazdı.

10. Tebûk'ten Ayrılış

Tekrar Tebûk kıssasına dönelim:

İbn İshâk der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tebûk'te on küsur gün kaldı. Daha ileri gitmedi. Sonra Medine'ye doğru hareket etti. Yolda Muşakkak vadisinde, kaya kovuğundan çıkan ve ancak bir iki veya üç kişiye yetecek kadar az bir su sızıntısı vardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kim bizden önce suya varırsa, biz gelinceye kadar hiçkimse ondan asla içmesin' buyurdu. Münafıklardan bir grup, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den önce oraya gidip o sudan içtiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) suyun başına geldiğinde sudan hiçbir eser göremedi. Bunun üzerine: 'Ben gelinceye kadar bu sudan bir şey içmelerini yasaklamadım mı?' buyurdu. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), oradan su içenleri lanetleyip beddua etti. Sonra inip elini su sızıntısının altına koydu. Bunun üzerine Allah'ın dilediği kadar eline bir miktar su dökülmeye başladı. Sonra o sudan su sızıntısı olduğu yere serpti ve elini oraya sürdü. Bir müddet dua ve niyazda bulundu. Sonra orada öyle bir su fışkırdı ki -duyanların söylediğine göre- suyun sesi yıldırımların sesini andırıyordu. Herkes kana kana o sudan içti ve her türlü ihtiyaçlarını giderdiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

لَئِنْ بَقِيتُمْ أَوْ مَنْ بَقِيَ مِنْكُمْ لَيَسْمَعُنَّ بِهَذَا الْوَادِي وَهُوَ أَخْصَبُ مَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَمَا خَلْفَهُ

"Eğer yaşarsanız ya da sizden biriniz sağ kalacak olursa bu vadinin, kendinden önceki ve sonraki vadilerden daha yeşillikli olduğunu duyacaksınız' buyurdu.

Derim ki: Müslim'in "Sahîh"inde geçtiğine göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu sahabilere hitaben şöyle buyurdu:

إِنَّكُمْ سَتَأْتُونَ غَدًا إِنْ شَاءَ اللهُ عَيْنَ تَبُوكَ وَإِنَّكُمْ لَنْ تَأْتُوهَا حَتَّى يُضْحِيَ النَّهَارُ فَمَنْ جَاءَهَا مِنْكُمْ فَلَا يَمَسَّ مِنْ مَائِهَا شَيْئًا

'İnşallah siz, yarın Tebûk suyuna varacaksınız. Kuşluk vakti olmadan yanına yaklaşmayın, kim daha önce oraya varırsa suyuna el sürmesin' buyurdu.[1024] Bu hadis daha önce de geçmişti.

Eğer (burada anlatılan) olay (ile önceki anlatılan olay) aynı ise doğru olanı, Müslim'in hadisidir. Tabiki iki ayrı olay meydana gelmiş olması da mümkündür.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tebûk seferinden dönerken: 'Medine'de öyle topluluklar vardır ki, yürüdüğünüz her yerde ve aştığınız her vadide onlar sizlerle beraberlerdir' buyurdu. Sahabiler: 'Onlar, Medine'de bulundukları halde mi, bizimle beraberlerdir?' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, onlar mazeretleri sebebiyle geride kalmışlardı' buyurdu.[1025]

11. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Tebûk'teki Hutbesi

Beyhakî "Delâil"de ve Hâkim, Ukbe ibn Âmir (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Biz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte Tebûk seferine çıkmıştık. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir gün önce uyumadığından dolayı geceleyin uykuya dalmıştı. Güneş bir mızrak boyu yükselinceye kadar uyanamamıştı. Uyanınca: 'Ey Bilâl! Ben, sana, sabah namazını bekle demedim mi?' buyurdu. Bilâl: 'Ey Allah'ın Resulü! Seni kendinden geçiren uyku beni de kendimden geçirdi' dedi. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bulundukları yerden fazlaca uzaklaşmadan namazını kıldı, günün geri kalan kısmında ve geceleyin, Tebûk'e varıncaya kadar hiç durmadan yola devam etti. Tebûk'te, Allah'a gerektiği şekilde hamd ve senada bulundu, sonra da:

" أَمَا بَعْدُ ، فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ ، وَأَوْثَقَ الْعُرَى كَلِمَةُ التَّقْوَى ، وَخَيْرَ الْمِلَلِ مِلَّةُ إِبْرَاهِيمَ ، وَخَيْرَ السُّنَنِ سُنَنُ مُحَمَّدٍ ، وَأَشْرَفَ الْحَدِيثِ ذِكْرُ اللهِ تَعَالَى ، وَأَحْسَنَ الْقَصَصِ هَذَا الْقُرْآنُ ، وَخَيْرَ الأُمُورِ عَوَازِمُهَا ، وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا ، وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ الأَنْبِيَاءِ ، وَأَشْرَفَ الْمَوْتِ قَتْلُ الشُّهَدَاءِ ، وَأَعْمَى الْعَمَى الضَّلالَةُ بَعْدَ الْهُدَى ، وَخَيْرَ الأَعْمَالِ مَا نَفَعَ ، وَخَيْرَ الْهُدَى مَا اتُّبِعَ ، وَشَرَّ الْعَمَى عَمَى الْقَلْبِ ، وَالْيَدَ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى ، وَمَا قَلَّ وَكَفَى خَيْرٌ مِمَّا كَثُرَ وَأَلْهَى ، وَشَرَّ الْمَعْذِرَةِ حِينَ يَحْضُرُ الْمَوْتُ ، وَشَرَّ النَّدَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَمِنَ النَّاسِ مَنْ لا يَأْتِي الْجُمُعَةَ إِلاَّ دُبُرًا ، وَمِنْهُمْ مَنْ لا يَذْكُرُ اللهَ إِلا هَجْرًا ، وَمِنْ أَعْظَمِ

1024 Bu hadis daha önce geçmişti.

1025 Buhârî, Cihâd 35, Meğazi 81; Ebu Dâvud, Cihad 19 (2508); İbni Mâce, Cihad 6 (2764)'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

الْخَطَايَا اللِّسَانُ الْكَذَّابُ ، وَخَيْرُ الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ، وَخَيْرُ الزَّادِ التَّقْوَى ، وَرَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ اللهِ ، وَخَيْرُ مَا وَقَرَ فِي الْقُلُوبِ الْيَقِينُ ، وَالارْتِيَابُ مِنَ الْكُفْرِ ، وَالنِّيَاحَةُ مِنْ عَمَلِ الْجَاهِلِيَّةِ ، وَالْغُلُولُ مِنْ جُثَا جَهَنَّمَ ، وَالسُّكْرُ كَيٌّ مِنَ النَّارِ ، وَالشِّعْرُ مِنْ إِبْلِيسَ ، وَالْخَمْرُ جِمَاعُ الإِثْمِ ، وَشَرُّ الْمَآكِلِ مَالُ الْيَتِيمِ ، وَالسَّعِيدُ مَنْ وُعِظَ بِغَيْرِهِ ، وَالشَّقِيُّ مَنْ شَقِيَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ ، وَإِنَّمَا يَصِيرُ أَحَدُكُمْ إِلَى مَوْضِعِ أَذْرُعٍ ، وَالأَمْرُ إِلَى الآخِرَةِ ، وَمِلَاكُ الْعَمَلِ خَوَاتِمُهُ ، وَشَرُّ الرَّوَايَا رَوَايَا الْكَذِبِ ، وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ قَرِيبٌ ، سِبَابُ الْمُؤْمِنِ فُسُوقٌ ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ ، وَأَكْلُ لَحْمِهِ مِنْ مَعْصِيَةِ اللهِ ، وَحُرْمَةُ مَالِهِ كَحُرْمَةِ دَمِهِ ، وَمَنْ يَتَأَلَّ عَلَى اللهِ ، يُكَذِّبْهُ ، وَمَنْ يَغْفِرْ ، يُغْفَرْ لَهُ ، وَمَنْ يَعْفُ ، يَعْفُ اللهُ عَنْهُ ، وَمَنْ يَكْظِمِ الْغَيْظَ يَأْجُرْهُ اللهُ ، وَمَنْ يَصْبِرْ عَلَى الرَّزِيَّةِ يُعَوِّضْهُ اللهُ ، وَمَنْ يَبْتَغِ السُّمْعَةَ يُسَمِّعِ اللهُ بِهِ , وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُضْعِفِ اللهُ لَهُ , وَمَنْ يَعْصِ اللهَ يُعَذِّبْهُ اللهُ "

"Sözlerin en doğrusu, Allah'ın kitabıdır. Yapışılacak en sağlam kulp, takvadır. Dinlerin en hayırlısı İbrahim (a.s.)'ın dini (olan İslâmiyet)dir. Sünnetlerin en hayırlısı, Muhammed'in sünnetidir. Sözlerin en şereflisi, Allah'ı zikretmektir. Kıssaların en güzeli, şu Kur'an'dır. İşlerin en hayırlısı, Allah'ın farz kıldıkları ve en şerlileri de bid'at olanlarıdır. En güzel yol, peygamberlerin yoludur. En şerefli ölüm, şehitlerin ölümüdür. En koyu körlük, hidayete erdikten sonra dalâlete düşmektir. Çalışmaların en hayırlısı, faydalı olanıdır. Doğru yolun hayırlısı, uyulanıdır. Körlüğün en şerlisi, kalp gözünün kör olmasıdır. Veren el, alan elden üstündür. Yeterli miktardaki az mal, oyalayıcı ve aldatıcı çok maldan daha hayırlıdır. Mazeret ileri sürmelerin en şerlisi, ölüm geldiğinde yapılandır. En kötü pişmanlık, kıyamet günündekidir.

Bazı insanlar Cuma'ya en son geliyorlar ve Allah'ı çirkin bir şekilde zikrediyorlar. Hataların en büyüğü, dilin çok yalan söylemesidir. Zenginliğin en hayırlısı, kalb zenginliğidir. Azıkların en hayırlısı, takvadır. Hikmetin (=her hayrın) başı, Allah'tan korkmaktır. Kalpte bulunan en hayırlı şey, yakîn derecesindeki imandır. Şüphe, küfür alâmetidir. Ölü için bağırarak ağlamak, cahiliye âdetlerindendir. Ganimet mallarına hıyanet etmek, cehennem korlarındandır. Sarhoşluk, cehennem ateşidir. Şiir, İblis'in işidir. İçki, bütün kötülükleri bir araya toplar. En kötü yiyecek, yetim malıdır. Mutlu kişi, başkasının halinden ibret alandır. Bedbaht, anasının karnındayken bedbaht olandır. Her birinizin gidişi, kabre doğrudur, işi âhirete kalır. Yapılan işlerde esas olan, sonuçlardır. Düşüncelerin en kötüsü, yalan düşüncelerdir. Her gelecek, yakındır. Mü'mine sövmek fâsıklıktır. Onu öldürmek ise küfür/nankörlüktür. Mü'minin

etini yemek (=dedikodusunu yapmak), Allah'ın emirlerine karşı gelmektir. Mü'minin malı da, kanı gibi haramdır. Yalan yere Allah adına yemin eden kişiyi Allah yalancı çıkarır. Kim bağışlayıcı olursa Allah da onu bağışlar. Kim öfkesini yenerse Allah onu mükafatlandırır. Kim herhangi bir zarara uğrar da sabrederse Allah o zararın karşılığını verir. Allah, gösteriş yapmak isteyeni cezalandırır. Sabırlı davranmaya çalışanı güçlü kılar ve kendisine isyan edeni de azaba uğratır."

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (hutbesini bitirdi,) sonra üç defa istiğfarda bulundu.[1026]

12. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Tebûk'ten Dönüşü, Münafıkların Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Tuzak Kurmaya Kalkışmaları ve Allah'ın Onu Koruması

Ebu'l-Esved, "Meğâzî" adlı eserinde Urve (rh.a)'in şöyle dediğini nakleder: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tebûk'ten Medine'ye doğru yola çıktı. Bir müddet yol aldığında bir grup münafık Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir tuzak hazırlayıp yolda onu yüksek bir tepeden aşağı atmak hususunda aralarında anlaştılar. Tepeye yaklaştıklarında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte yürümek istediler. Sahabiler de oraya gelince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kim vadiden gitmek isterse gitsin. Orası sizin için daha uygundur' buyurdu.

Bunun üzerine sahabiler vadi yolundan gitti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile ona tuzak kurmak isteyen bir grup münafık ise tepeye doğru yürüdüler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, sahabilerine söylediklerini duyunca (fırsattan yararlanmak için) başlarındaki örtüyle yüzlerini örttüler. Böylece çok tehlikeli bir işe teşebbüs etmek için hazırlandılar.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huzeyfe ibnu'l-Yemân (radıyallâhu anh) ile Ammâr ibn Yâsir (radıyallâhu anh)'a, yanında yürümelerini emretmişti. Ayrıca da Ammâr'a devesinin yularını tutmasını ve Huzeyfe'ye de deveyi arkadan sürmesini emretmişti. Onlar bu şekilde yürürlerken, arkalarından kendilerine doğru gelenlerin gürültülerini duydular. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sinirlendi ve Huzeyfe'ye onları uzaklaştırmasını emretti. Huzeyfe, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sinirlendiğini görünce hemen geriye dönüp elindeki sopayla onların bineklerinin önüne geçip vurmaya başladı. Huzeyfe, onları yüzleri örtülü olarak gördü, fakat o bölgede her yolcunun tabii olarak yüzünü böylece örtmesi âdet olduğu için bu durumdan hiç şüphelen-

---

1026 İbn Kesîr, Bidâye, 3/18, 19'da geçtiği üzere bunu Beyhakî rivayet etmiştir. İbn Kesîr devamla der ki: "Bu hadis, garibtir. Bu hadiste münkerlik vardır. Senedinde de zayıflık vardır."

medi. Huzeyfe'yi gördüklerinde, Allah onların kalblerine korku düşürdü. Tuzaklarının açığa çıktığını zannederek hızlıca kalabalığa karıştılar. Sonra Huzeyfe döndü. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelince Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Huzeyfe! (Hızlanması için) deveye vur. Ey Ammâr! Sen de yürü' buyurdu.

Böylece hızlanıp tepenin üstüne çıktılar. Sonra da tepeden aşağı inerek (henüz oraya ulaşamamış) kimseleri beklemeye başladılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huzeyfe'ye: 'O gruptan tanıyabildiğin oldu mu?' buyurdu. Huzeyfe: 'Filanın, falancanın bineğini tanıdım. Gece karanlıktı ve yüzleri de örtülüydü' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kervanın durumu ve ne istedikleri konusunda bir şey öğrenebildiniz mi?' diye sordu. Sahabiler: 'Hayır, vallahi, ey Allah'ın Resulü!' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Tepeye çıktığım zaman onlar beni oradan aşağıya yuvarlamak için hile yapıp benimle birlikte yürümek istediler' buyurdu. Sahabiler: 'Ey Allah'ın Resulü! O halde onlar için bize emir vermez misin, (gidip de) boyunlarını vuralım!' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'İnsanların, 'Muhammed, sahabilerini öldürüyor' demelerini istemem' buyurdu. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanındaki iki kişiye onların adlarına söyledi ve onlara: 'Onların adlarını gizli tutun' diye talimat verdi.[1027]

13. Dırâr Mescidi (=Mescidu'l-Dırâr) ve Bu Mescidin Yıktırılması

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tebûk'ten döndü, Zî-Evan'a kadar geldi. Zî-Evan, Medine'ye bir saatlik mesafededir.

Dırar mescidini yapanlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tebük'e giderken onun yanına gelip: 'Ey Allah'ın Resulü! Hasta ve özürlüler için, bir de yağmurlu kış gecelerinde sel geldiği zaman birlikte namazlarımızı eda etmek üzere bir mescid yaptık, gelip orada bize namaz kıldırmanı istiyoruz' demişlerdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Ben şimdi yolcuyum ve meşgulüm. İnşaallah dönersek gelir namazınızı kıldırırım' buyurmuştu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dönüşte Zî-Evan'a geldiğinde, mescid hakkında vahiy nazil oldu. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Seleme ibn Avfoğullarının kardeşi Mâlik ibn Duhşum ile Ma'n ibn Adiyy el-Aclânî'yi çağırtıp onlara: 'Halkı zalim olan şu mescide gidin. Onu yakıp yıkın' buyurdu. Bu iki kişi hemen hızlıca çıkıp Sâlim ibn Avfoğulları mahallesine geldiler. Bunlar, Mâlik ibn Duhşum'un kabilesindendi. Mâlik ibn Duhşum,

1027 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/453'de bunu benzer lafızla Tufeyl'den rivayet etmiştir. Senedi, sağlamdır.

Ma'n ibn Adiyy'e: 'Beni bekle, bir ateş alıp geleyim' dedi. Sonra da ailesinin yanına gitti, yapraklı bir hurma dalını ateşleyip geldi. Sonra hızlıca mescide girdiler ve -mescid halkı o sırada içerde olduğu halde- mescidi yakıp yıktılar. Bunun üzerine mescidin içindeki münafık topluluğu dağıldı. Bunun üzerine de Yüce Allah bu konuda: وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ *"Zarar vermek, inkâr etmek, mü'minlerin arasını ayırmak için bir mescid yapanlar da vardır" (Tevbe: 9/107)* âyetini olayın sonuna kadar indirdi.

İbn İshâk, mescidi yapanları zikretmiştir. Bunlar, on iki kişi idiler. Sa'lebe ibn Hâtıb da onların içerisindeydi.

Osman ibn Saîd ed-Dârimî, Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'ın وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا *"Zarar vermek, inkâr etmek ...... için bir mescid yapanlar" (Tevbe: 9/107)* âyeti hakkında şöyle dediğini nakleder: "Bu âyette söz konusu edilen kimseler, Ensar'dan mescid yapan bir gruptu. Ebu Âmir, onlara: 'Mescidinizi yapın, gücünüz yettiği kadar silah ve mühimmat hazırlayın. Ben, Rum Kralı Kayser'e gidip oradan asker getireceğim ve Muhammed'le birlikte ashabını buradan çıkaracağım' demişti. Mescidi inşa edip bitirdiklerinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: 'Mescidimizin inşasını tamamladık. Senin orada bize namaz kıldırıp mübarek olması için dua etmeni arzu ediyoruz' dediler. Bunun üzerine Yüce Allah: لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ *"(Ey Resulüm!) Orada asla namaza durma, tâ ilk gününden beri Takva (=Allah'a karşı gelmekten sakınmak) için kurulan mescid (=Kuba mescidi), elbette içerisinde namaza durmana daha uygundur...." (Tevbe: 9/108)* فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ *"Cehennem ateşine doğru yuvarlanıp gitti" (yani temelleri yıkılıp cehenneme gitti)...." (Tevbe: 9/109).* لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ *"Yaptıkları bu bina, kalblerinde bir şüphe kaynağı olmaya - (Tevbe: 9/110)* إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ *"kalbleri paramparça oluncaya (yani ölümle yok olana) kadar- devam edecektir" (Tevbe: 9/110)* âyetini indirdi."

14. Medine'ye Dönüş

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye yaklaştığında insanlar onu karşılamaya çıktı. Kadınlar, çocuklar ve kızlar şöyle söyleyerek karşılamaya çıkmışlardı:

طَلَعَ الْبَدْرُ عَلَيْنَا مِنْ ثَنِيَّاتِ الْوَدَاعِ
وَجَبَ الشُّكْرُ عَلَيْنَا مَا دَعَا لِلَّهِ دَاعِ

"Seniyyetü'l-Vedâ sırtlarından üzerimize dolunay doğdu.

Şükretmek bize vacip oldu."

O davetçi Allah'a davet ettiği müddetçe şükretmek bize vacip oldu.

Bazı râviler bu şiirde yanılarak: 'Bu olay, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mekke'den Medine'ye hicret etmesi sırasında cereyan etmiştir' demektedirler. Bu, açık bir hatadır. Çünkü Seniyyetü'l-Vedâ', Şam tarafındadır. Mekke'den Medine'ye gelen birisi orayı göremez ve Şam istikametine yönelmedikçe oraya uğrayamaz. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), uzaktan Medine'yi görünce: هَذِهِ طَابَةٌ وَهَذَا أُحُدٌ جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ 'İşte Tâbe! İşte Uhud! O öyle bir dağdır ki, biz onu severiz, o da bizi sever' buyurdu.[1028]

15. Tebûk Seferinden Geri Kalan Ka'b ibn Mâlik ile İki Arkadaşı ve Bundan Çıkarılan Dersler ve İbretler

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye girince, ilk önce Mescide varıp orada iki rekât namaz kıldı. Sonra halkla (görüşmek) için oturdu. Tebûk seferinden geri kalan seksen küsür kadar kişi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip mazeretlerini arzetmeye ve yemin etmeye başladılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların dış görünüşlerine bakarak özürlerini kabul etti, onlar için istiğfarda bulundu ve kalplerindeki gerçek durumlarını ise Allah'a havale etti.

Bu sırada Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip selâm verince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kızgın bir şekilde tebessüm ettim. Sonra da ona: '(Buraya) gel!' buyurdu.

Kâ'b der ki: Gittim, önüne oturdum. Bana: 'Niçin geri kaldın? (Akabe'de) beni desteklemek üzere biat etmemiş miydin?' buyurdu. Ben de: 'Evet, (etmiştim). Allah'a yemin ederim ki, ben, şu anda senden başka kimin yanına otursam ileri süreceğim mazeretlerle onu ikna edip gazabından kurtulacağımı zannediyorum. Çünkü münakaşa etmeyi bilirim. Fakat Allah'a yemin ederim ki şunu çok iyi biliyorum: Bugün seni benden hoşnut edecek yalan sözler söylersem, çok geçmeden Allah yalanımı ortaya çıkarıp seni hakkımda gazaplandırır. Eğer hakkımda gazaplandıracak doğruyu şimdi sana söylersem, Allah'ın beni affedeceğini umarım. Allah'a yemin ederim ki, (seferden geri kalma ile ilgili) hiç bir mazeretim yoktur. Allah'a yemin ederim ki, hiç bir zaman da bu seferden geri kaldığım zamanki gibi güçlü ve varlıklı olmamıştım' dedim. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'İşte bu, doğru söyledi' buyurdu. Sonra da: 'Kalk, Allah senin hakkındaki hükmünü bildirinceye kadar bekle' buyurdu.

Kâ'b devamla der ki: Kalktım. Selemeoğullarından bir grup adam da (benimle birlikte) ayağa kalktı. Onlar arkama düşüp bana serzenişte

1028 Buhârî, Fezailu'l-Medine 3; Müslim, Hacc 503 (1392). Ebu Humeyd es-Sâidî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

bulunuyorlardı. Bana: 'Vallahi, bundan önce senin herhangi bir günah işlediğini bilmiyoruz. Diğer geride kalanların, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e mazeret bildirdikleri (gibi) özür beyan etmekten aciz kaldın. Eğer (sen de onlar gibi yapsaydın) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in senin için de Allah'tan mağfiret dilemesi yeterli olurdu' dediler.

Kâ'b devamla der ki: Onlar, beni bu şekilde kınama hususunda o kadar ısrarcı davrandılar ki, geri dönüp kendimi yalanlayarak (Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e) mazeret bildirmeyi düşündüm. Sonra onlara: 'Benim durumumda olan başka biri daha var mı?' dedim. Onlar da: 'Evet, senin söylediğin gibi söyleyen iki kişi daha var. Onlara da sana denildiği gibi denildi' dediler. Ben: 'Onlar kim?' diye sordum. Onlar: 'Mürâre ibnu'r-Rebî' el-Âmirî ile Hilâl ibn Ümeyye el-Vâkıfî' dediler. Bana Bedir savaşına katılmış örnek iki salih müslümanı söylemişlerdi. Onların adları bana söylenince (geri dönmekten vazgeçip) yoluma devam ettim.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), müslümanlara, Tebûk seferinden geri kalanlar arasından özellikle de bizim üçümüzle konuşmalarını yasakladı. Bunun üzerine insanlar bizden uzaklaştılar ve bize karşı değiştiler. Hatta dünya bile bana yabancılaştı, o bile eskiden bildiğim dünya değildi.

Elli gün bu şekilde devam ettik. Diğer iki arkadaşıma gelince, onlar evlerine kapandılar ve ağlayıp durdular. Ben ise içlerinde en güçlüsü ve en dayanıklısı idim. Dışarı çıkıyorum, müslümanlarla birlikte namaz için cemaate katılıyorum, çarşı-pazar dolaşıyordum. Fakat hiç kimse benimle konuşmuyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelip, namazdan sonra oturduğu meclise varıyor, selâm verip kendi kendime: 'Acaba selâmımı almak için dudaklarını kıpırdattı mı, kıpırdatmadı mı?' diyordum. Sonra ona yakın bir yerde namazı kılıyorum, ona bakıyordum. Ben namaza yöneldiğimde bana doğru döndüğünü ve ben ona doğru yönelince de benden yüz çevirdiğini görüyordum. Herkesin benden bu şekilde yüz çevirmesinin uzayıp gittiği bir sırada Ebu Katâde (radıyallâhu anh)'ın bahçe duvarına tırmandım. Ebu Katâde (radıyallâhu anh), amcamın oğluydu. Üstelik çok sevdiğim biriydi. Ona selâm verdim. Allah'a yemin ederim ki, selâmımı almadı. Ona: 'Ey Ebu Katâde! Allah aşkına sana soruyorum; benim, Allah'ı ve Resulü'nü sevdiğimi biliyor musun?' dedim. Fakat Ebu Katâde (radıyallâhu anh) hiç cevap vermedi. Dönüp ona aynı soruyu tekrar sordum, yine cevap vermedi. Tekrar sordum. Bunun üzerine Ebu Katâde (radıyallâhu anh): 'Allah ve Resulü daha iyi bilir' dedi. Bunun üzerine gözlerim yaşardı ve ağladım. Sonra tekrar geri dönüp duvara tırmandım ve çekip gittim.

Bir ara Medine çarşısında yürüyordum. Derken Şam bölgesinden bir çiftçiye rastladım. Bu çiftçi, yiyecek getirmiş, Medine'de satıyordu. Bu adam: 'Kim bana Kâ'b ibn Mâlik'i gösterir?' diye soruyordu. İnsanlar ona beni işaret etmeye başladılar. Sonunda yanıma geldi. Bana, Gassân kralından bir mektup verdi. Mektupta şöyle deniliyordu:

"Bundan sonra; bana ulaştığına göre, arkadaşın sana eziyet ediyormuş. Allah seni zelil ve aşağılık olacak bir mevkide kılmamıştır. Derhal bize katıl, sana layık olduğun gibi davranalım."

Mektubu okuyunca kendi kendime: 'Bu da başka bir belâ!' dedim. Mektubu, tandıra atıp onu yaktım.

Elli günün kırk günü dolduğunda Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir elçisi gelip bana: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sana, ailenden ayrı kalmanı emrediyor' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), diğer iki arkadaşıma da aynı emri göndermişti. Elçiye: 'Eşimi boşayayım mı, yoksa ne yapacağım?' dedim. Elçi: 'Hayır, boşamayacâksın. Sadece hanımından uzak duracaksın ve ona yaklaşmayacaksın' dedi. Bunun üzerine hanımıma: 'Ailenin yanına git. Allah bu konuda hükmünü bildirinceye kadar orada kal' dedim.

Hilâl ibn Ümeyye'nin hanımı gelip: 'Ey Allah'ın Resulü! Hilâl ibn Ümeyye çok ihtiyar birisi. Kendisine hizmet edecek kimsesi de yok. Ona hizmet etmemi kötü görür müsünüz?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Hayır, fakat sana yaklaşmasın' buyurdu. Hanımı: 'Vallahi, o hiç yerinden kımıldamıyor. O günden şu ana kadar da durmadan ağlıyor' dedi.

Kâ'b devamla der ki: Bu olay üzerine ailemden bazıları, bana: 'Sen de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den Hilâl ibn Ümeyye'nin hanımının ona hizmet etmek için izin aldığı gibi sen de hanımın için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den izin istesen' dediler. Ben de: 'Allah'a yemin ederim ki, bu konuda gidip ondan izin istemem. Hem Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den istesem onun bana nasıl karşılık vereceğini bilemem. Çünkü ben genç bir adamım' dedim.

Bu şekilde on gün daha bekledim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, başkalarını bizimle konuşmaktan men ettiği günden bu yana tam elli gün geçmişti. Ellinci günü sabahı, evlerimizden birinin damında sabah namazını kılmış, Yüce Allah'ın zikrettiği hal üzere canım sıkılmış ve bütün genişliğine rağmen dünya başıma daralmış bir vaziyette oturuyordum. Bu sırada Sel dağının tepesinde birisinin en yüksek bir sesle: 'Ey Kâ'b ibn Mâlik!' diye bağırdığını işittim. Hemen secdeye kapandım. Çünkü Allah'ın beni feraha çıkaracak hükmünü bildirdiğini anladım.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sabah namazını kıldırınca, Allah'ın, tevbelerimizi kabul ettiğini ona bildirdi. Bu haberden sonra herkes bizi müjdelemeye başladı. Bir grup müjdeci hemen diğer iki arkadaşıma doğru gitti. Bu sırada atlı bir şahıs ile Eslem kabilesinden bir başka şahıs, bana doğru koşuyorlardı. Eslem kabilesinden olan şahıs, bir tepeye çıkmış bana bağırıyordu. Onun beni müjdeleyen sesi, attan önce gelmişti. Hemen üzerimdeki elbiseleri çıkarıp müjdeciye giydirdim. Allah'a yemin ederim ki, bundan başka da hiçbir elbisem yoktu. Hemen ödünç elbise bulup giy dim. Hızlıca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gittim. İnsanlar grup grup beni karşılıyor, tevbemin kabulünden dolayı tebrik ediyor ve: 'Allah'ın tevbeni kabul buyurması mübarek olsun!' diyorlardı.

Kâ'b devamla der ki: Mescide girdiğim sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) etrafındakilerle beraber oturmaktaydı. Talha ibn Ubeydullah ayağa kalktı, bana doğru geldi ve benimle tokalaşıp tebrik etti. Allah'a yemin ederim ki, Talha'dan başka Muhacirlerden hiçbir kimse ayağa kalkıp yanıma gelmedi. Talha'nın bu ilgisini hiç unutmam. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e selâm verdiğimde yüzü sevinçten parlayarak bana: 'Sana anandan doğduğun günden itibaren yaşamış olduğun en güzel bir günün hayırlı müjdesi var' buyurdu. Ben de: 'Ey Allah'ın Resulü! Bu müjde, senden mi, yoksa Allah'tan mı?' diye sordum. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Hayır, bilakis Allah katından' diye cevap verdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir şeye sevindiği zaman yüzü ay parçası gibi parlardı. Onun bu halini biliyorduk. Derken Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önüne oturdum. Ona: 'Ey Allah'ın Resulü! Tevbemin kabulü dolayısıyla bütün malımı Allah ve Resulü'ne bağışlamak istiyorum' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Malının bir kısmını kendine sakla. Bu, senin için daha hayırlıdır' buyurdu. Ben de: 'Hayber'deki hissemi alıkoyayım' dedim. Sonra da: 'Ey Allah'ın Resulü! Yüce Allah, beni, doğruluğum sebebiyle kurtardı. Bundan böyle hayatta olduğum müddetçe doğrudan başka bir söz söylemeyeceğim' dedim.

Allah'a yemin ederim ki, bunu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e söylediğim günden bugü ne kadar, doğru sözlülükten dolayı Allah'ın beni imtihan ettiği ölçüde imtihana tabi tuttuğu başka bir kimse daha tanımıyorum. Allah'a yemin ederim ki, o günden itibaren hiç bilerek yalan söylemedim. Bundan sonrası için de Allah'ın beni yalandan koruyacağını umarım.

Bunun üzerine Yüce Allah, Resulü'ne:

لَقَدْ تَابَ اللهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ إلى قوله يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

"Doğrusu Allah, Peygamber'e uyan Muhacirler ile Ensar'ın ve Peygamber'in tevbelerini kabul etti" (Tevbe: 9/117) âyetinden *"Ey inananlar, Allah'tan korkun ve doğrularla beraber olun" (Tevbe: 9/119)* âyetine kadar indirdi.

Allah'a yemin ederim ki, İslâm nimetine erdirdikten sonra Allah'ın bana lûtfettiği en büyük nimeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı doğru sözlü olmak ve yalan söyleyip helake düşmekten kurtulma nimetidir. Yüce Allah, yalancılar hakkında vahyini indirdiği zaman, herhangi bir şahsa söylenecek en ağır sözü:

سَيَحْلِفُونَ بِاللهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ إلى قوله فَإِنَّ اللهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ

"Onlara dönüp geldiğiniz zaman, size karşı Allah'a yemin edecekler....." (Tevbe: 9/95) âyetinden *"Allah, o fâsıklar topluluğundan razı olmaz" (Tevbe: 9/96)* şeklinde söyledi.

Kâ'b devamla dedi ki: Şu üçümüzün geri kalması şudur: Yemin etmeleri üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların özürlerini kabul etmiş, biatlarını alarak onlar için istiğfarda bulunmuştu. Bizim durumumuzu ise Allah bir hüküm verinceye kadar ertelemişti. İşte bundan dolayı Yüce Allah: وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا *"Savaştan geri kalmış üç kişinin tevbesini de...." (Tevbe: 9/118)* buyurmuştu. Yalnız Yüce Allah'ın bu âyette ifade ettiği geri kalıştan maksat; Tebûk seferinden geri kalışımız değildir. Bu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bizim hakkımızdaki hükmünü erteleyerek ona yemin ederek mazeret bildiren ve mazeretlerini kabul ettiği kimselerden daha sonraya koymasıdır.[1029]

16. Tebûk Gazasından Çıkarılan Fıkhî Hükümler ve Faydalar

1. Haram aylarda savaşmak, caizdir. Çünkü İbn İshâk'ın sahih rivayetine göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yola çıkışı, Recep ayındadır. Fakat burada bir başka durum daha vardır. O da, Arapların aksine Ehl-i kitabın, haram ayı bilmemeleri idi.

1029 Buhârî, Meğazi 79; Müslim, Tevbe 53 (2769); Ebu Dâvud, Cihad 166 (2781); Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 10 (3102); Nesâî, Mesacid 38; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/456-460, 6/387-390'de bu hadisi Ka'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

Haram aylarda savaşmanın haram oluşunun yürürlükten kaldırılıp kaldırılmadığı konusunda iki ayrı görüş vardır. Her iki görüş sahiblerinin delillerini daha önce belirtmiştir.

2. Devlet başkanının, halkına; gizlediği zaman onlara zarar verecek hususları açıklaması ve böylece onların hazırlanmalarını sağlaması, böyle olmayan konuları da gizli tutması caizdir.

3. Devlet başkanı, savaş ilan ettiği zaman herkesin bu savaşa katılması gerekir. Herkesin teker teker belirlenmesi gerekmez. Devlet başkanının izni olmadıkça hiç kimse savaştan geri kalamaz.

Bu durum, cihadın farz-ı ayn olduğu üç durumdan birincisidir. İkincisi, düşmanın ülkeyi işgal etmesi, üçüncüsü ise iki cephe arasında kalınmasıdır.

3. Bedenle savaşmanın vacip olması gibi mal ile savaşmak da farzdır. Ahmed ibn Hanbel'den gelen iki rivayetten biri böyledir. Bu hususun doğruluğunda hiç şüphe yoktur. Kur'an-ı Kerim'de mal ile cihad etmek, beden ile cihad etmekle beraber, hatta bir yer müstesna, diğer yerlerde bedenle cihad etmekten daha önce zikredilmiştir. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فَقَدْ غَزَا "Kim bir askeri donatırsa, bizzat savaşmış (gibi) olur."[1030]

Beden ile cihad etmek, gücü yetenler için farz olması gibi, mal ile cihad da gücü yetenler için farzdır. Mal harcamadan, beden ile cihad olmaz. Zafer, hem asker ve hem de mühimmatla sağlanır. Bizzat katılamayan kimse askerin sayıca çoğalmasına yardımcı olamazsa, en azından mühimmatının daha fazla olmasına yardımcı olmalıdır. Zengin olup bizzat hacca gidemeyen kimseye, yerine bedel göndermesi farz olunca, fiilen cihada katılamayan kimseye ise bir başkasını donatıp cihada göndermesinin farz olması daha önceliklidir.

5. Osman ibn Affân (radıyallâhu anh)'ın büyük bir meblağı Allah rızası için infak etmesi ve bu davranışıyla diğer insanları geride bırakması. Bundan dolayı Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Osman (radıyallâhu anh) hakkında şöyle buyurdu: 'Ey Osman! Allah, açık-gizli herşeyini mağfiret eylesin' buyurdu. Daha sonra da: 'Bu günden sonra ne yaparsa yapsın (yaptığı o şey) Osman'a zarar vermez'[1031] buyurdu. Osman (radıyallâhu anh), bu sefer sırasında, bin dinar ve bütün techizatıyla üç yüz deve infakta bulunmuştu.

1030 Buhârî, Cihâd 38; Müslim, İmare 135 (1895); Ebu Dâvud, Cihâd 20 (1509); Tirmizî, Fezâilu'l-Cihâd 6 (1628, 1629, 1630, 1631); Nesâî, Cihâd 44; İbni Mâce, Cihâd 3 (2759); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 4/116, 117, 5/193, 234'de bu hadisi Zeyd ibn Hâlid el-Cühenî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

1031 Tirmizî, Menakıb 19 (3721); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/63'de bu hadisi Abdurrahman ibn Semure (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

6. Allah yolunda infak edecek malı olmayan kimseler, bu uğurda belki bir şey yapabilirler ümidiyle bütün gayretlerini göstermedikçe ve sonunda hakikaten hiçbir şey yapamayacakları açığa çıkmadıkça mazur görülmezler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip, kendilerini donatarak cihada hazırlamasını isteyen kimselere, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sizleri donatacak bir şey bulamıyorum' buyurmuş, onlar da ağlayarak geri dönmüşlerdi. Bu durumda olan kimseler için herhangi bir günah yoktur.

7. Devlet başkanının, (sefere çıkarken) kendi halkından birisini; kadınlar, çocuklar, güçsüzler ve zayıfların üzerine vekil tayin etmesi.

Bu vekil, bizzat cihada katılanlardan sayılır. Çünkü o anda üstlendiği görev, oradakiler için en büyük yardımdır.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) genellikle Abdullah ibn Ümmü Mektûm'u yerine vekil tayin ederdi. Onu on küsur defa yerine vekil bıraktığı rivayet edilir. Tebûk gazasında ise Ali ibn Ebi Tâlib'i yerine vekil bıraktığı bilinmektedir.

8. Hurma ağacındaki hurmaların miktarını tahminde bulunmanın caiz olması. Tahminde bulunan kimsenin sözüyle amel etmek meşrudur. Bu konu, Hayber gazasında geçmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, o kadının bahçesindeki hurmaların miktarı konusunda tahminde bulunduğu gibi, bir devlet başkanının tek başına tahminde bulunması da caizdir.

9. Semûd bölgesindeki kuyulardan içilmesi, yemekte kullanılması, o suyla hamur yoğurulması ve temizlik yapılması caiz değildir. Yalnız (o civarda) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanına kadar kalan ve bilinen Nâka (=deve) kuyusunun dışında kalan diğer kuyulardan hayvanları sulamak caizdir. Bu kuyu nesiller boyunca herkes tarafından bilinegelmiştir. Yolcular bu kuyudan başkasına gitmezlerdi. Kapalı, sağlam ve geniş yapılı olan bu kuyunun kalıntıları hâlen görülebilmekte ve diğer kuyulara benzemediği anlaşılmaktadır.

10. Kim Allah'ın gazabına veya azabına maruz kalmış bir kavmin diyarına uğrarsa, oraya girmemeli, orada kalmamalı, aksine oradan hızla geçip gitmeli, geçinceye kadar elsibesiyle yüzünü örtmeli, girmek zorunda kalırsa ağlayarak ve ibretle bakarak girmelidir.

Bundan dolayı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Arafat ile Mina arasındaki Muhassir vadisinden hızla geçerdi. Çünkü burası Allah'ın (Fîl sûresinde belirttiği Kabe'yi yıkmaya gelen) Ebrehe ve ordusunu helak ettiği yerdir.

11. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yolculuk sırasında iki namazı birleştirip bir arada kılardı. Cem'i takdim ile ilgili rivayet, içinde bu kıssanın yer aldığı Muaz hadisinde daha önce geçmişti. Bu hadisin illetini ve sahih olmadığını söyleyenleri zikretmiştik.

12. Kum ile teyemmüm yapmanın caiz olması. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve sahabilerinin, Tebûk ile Medine arasındaki kumluk mesafeyi aşarken yanlarında toprak götürmediklerinde şüphe yoktur. Burası suyu kıt olan, hatta susuzluktan dolayı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e şikâyetlerin yapıldığı bir bölgeydi. Konakladıkları yerlerde teyemmüm yaptıkları kesindir. Bu şüphe götürmeyen tesbitlerin yanısıra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şu hadisi de bilinmektedir: "Ümmetimden herhangi bir kimse nerede namaz vaktine erişirse, mescidi (namaz kılacağı yer) ve temizleneceği malzemesi (teyemmüm yapacağı kum veya toprak) yanındadır."[1032]

13. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tebûk'te yirmi gün kalmış ve namazlarını kısaltarak kılmıştır. Ümmetine de: 'Bu müddetten daha fazla kalınırsa namaz kısaltılmaz' diye bir şey söylememiştir. Bu kadar müddetle orada kalmıştır. Sefer halinde bu çeşit ikâmetler, bir insanı sefer hükmünden çıkarmaz. Yerleşme durumu olmadığı müddetçe; ikamet müddetinin uzaması ya da kısalması sonucu değiştirmez. Çünkü orada ikamete niyet eden kimse yoktu.

Selef ve halef âlimleri bu konuda çokça ihtilâf etmişlerdir. Buhârî'nin "Sahîh"inde Abdullah ibn Abbâs'ın şöyle dediği geçmektedir:

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), seferlerinden birinde on dokuz gün ikâmet etti. (Dört rekatlı farz namazları) iki rekât kılardı. Biz de on dokuz gün ikâmet ettiğimiz zaman iki rekât kılardık. Bu müddetten fazla kalırsak tam kılardık."[1033]

Ahmed ibn Hanbel'in sözünden anlaşıldığına göre, Abdullah ibn Abbâs, bu sözüyle, Fetih senesi Mekke'de kalış müddetini kastetmiştir. Çünkü Ahmed ibn Hanbel: "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) fetih senesi Mekke'de on sekiz gün kalmıştır. Çünkü Huneyn'e gitmek istiyordu. Orada ikamet müddeti bölünmüştür. Abdullah ibn Abbâs'ın rivayet ettiği ikâmet budur" demiştir. Ahmed ibn Hanbel'in dışındaki diğer âlimler de: "Bilakis Abdullah ibn Abbâs, bu rivayetiyle, Tebûk'teki ikâmetini kasdetmektedir" demişlerdir.

1032 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/248'de bu hadisi Ebu Ümâme (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

1033 Bu hadis daha önce geçmişti.

Abdurrahman ibnu'l-Misver ibn Mahreme: "Sa'd ibn Ebi Vakkâs ile beraber Şam'ın bazı köylerinde kırk gün kaldık. O namazlarını kısaltıyordu. Biz ise (namazlarımızı) tam olarak kılıyorduk" demiştir.[1034]

Nâfi' de: "Abdullah ibn Ömer, Azerbeycan'da namazlarını iki rekât kılarak altı ay kalmıştır" demiştir.[1035] O sene kar yağmış ve şehre girmeye mâni olmuştu.

Hafs ibn Ubeydullah da: "Enes ibn Mâlik, Şam'da iki sene yolcu namazı kılarak ikâmet etmiştir" demiştir.[1036]

Enes de: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabileri Râmahürmüz'de yedi ay kalmışlar ve orada namazlarını kısaltarak kılmışlardır" demiştir.[1037]

Hasan el-Basrî de: "Kâbil'de Abdurrahman ibn Semure ile beraber iki sene ikamet ettim. Namazlarını kısaltıyordu, ama cem' etmiyordu" demiştir.[1038]

İbrahim de: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabileri Rey'de bir sene ikamet ediyorlardı. Bazen bundan daha fazla kalıyorlardı. Sicistan'da ise iki sene kalıyorlardı" demiştir.[1039]

Görüldüğü üzere işte bu, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabilerinin uygulamasıdır. Doğrusu da budur.

Diğer mezheplere gelince;

İmam Ahmed ibn Hanbel der ki: 'Bir kimse bir yerde dört gün kalmaya niyet ettiği zaman, namazını tam kılar. Eğer dört günden daha az kalmaya niyet ederse o zaman namazı kısaltarak kılar." Ahmed ibn Hanbel, yukarıda geçen rivayetleri şöyle yorumlamıştır: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile sahabileri kesin olarak orada kalmaya karar vermemişlerdir. Bilakis onlar: 'Bugün çıkarız, yarın çıkarız' (düşüncesiyle orada) beklemişlerdir."

Bu değerlendirmede açıkça bir isabetsizlik vardır. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'yi fethetti. Mekke, aynı Mekke idi. Orada kalıp İslâm'ın esaslarını tesis ediyor, şirkin temellerini yıkıyor ve Mekke'nin etrafında bulunan Arapların durumlarıyla ilgili olarak hazırlık yapıyordu. Herkesçe kesin olarak bilindiği üzere; böyle bir durum günlerce orada ikamet etmeyi gerektirir, bu işler bir-iki günde olmaz.

1034 Abdurrezzâk, Musannef, (4350)
1035 Abdurrezzâk, Musannef, (4339)
1036 İbn Ebi Şeybe, Musannef, 2/536 benzer lafızla rivayet etmiştir.
1037 Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 3/152
1038 Abdurrezzâk, Musannef, (4352)
1039 Abdurrezzâk, Musannef, (4358)

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Tebûk'teki ikameti de böyledir. Orada da düşmanı beklemektedir. Kesinlikle bilinmektedir ki, düşman ordusu ile aralarında, günlerce yürümekle ancak alınacak bir mesafe vardır. En azından dört günde o mesafenin alınamayacağını biliyordu.

Yine Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh)'ın, kar sebebiyle Azerbeycan'da altı ay kalması da böyledir. Bilindiği üzere, yolları kapatacak çokluktaki kar kütlesinin dört gün içinde, yollar açılacak şekilde erimesi imkânsızdır.

Yine Enes ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın, Şam tarafında namazlarını kısaltarak iki sene kalması, sahabenin Râmahürmüz'de namazlarını kısaltarak yedi ay ikâmet etmesi de böyledir.

Böylesine bir kuşatma ve cihad hareketinin dört gün içinde sona ermesinin imkânsızlığı ortadadır. Ahmed ibn Hanbel'in arkadaşları: "Düşman karşısında cihad, sultan tarafından hapis ve hastalık gibi sebeplerle ikâmet eden kimse, ister kısa ve ister uzun müddet kalacağını zannetsin, namazını kısaltır" demişlerdir. Doğrusu da budur. Ancak bu noktada Kur'an-ı Kerim, hadisi şerif, icmâ-ı ümmet ve sahabe uygulamasında delili bulunmayan bir şart koşup: "Yukarıda sayılan durumlarda namazın kısaltılabilmesi için, dört günden fazla sürmeyecek bir müddet içinde o halin biteceğinin zannedilmesi şarttır" demişlerdir. Onlara şöyle demek lâzımdır: Bu şartı koşarken hangi esasa dayandınız? Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'de ve Tebûk'te dört günden fazla ikamet edip namazlarını kısaltırken ashabına bir şey söylemediği gibi dört günden fazla ikâmete niyet etmediğini de açıklamadı. Halbuki Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilerinin, namazlarını kısaltırken kendisine uyduklarını biliyordu. Buna rağmen onlara: "Dört günden fazla ikâmet ederseniz namazı kısaltmayın" türünden tek bir harf bile söylemedi. Halbuki böyle bir konuyu açıklamak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) için en önemli bir meseleydi. Sahabiler de, aynı şekilde davranıp kendileriyle beraber namaz kılan kimselere böyle bir şeyden bahsetmemişlerdi.

İmam Mâlik ile İmam Şâfiî ise: "Dört günden fazla ikamete niyet eden kimse namazını tamamlar, bu müddetten daha az bir süre için niyet etmişse kısaltır" demişlerdir.

İmam Ebu Hanîfe'ye gelince o: "On beş günlük bir müddet için ikâmete niyet eden kimse namazını tam kılar, daha az bir süre için niyetlenmişse kısaltır" demiştir. Leys ibn Sa'd'ın görüşü de bu şekildedir. Sahabeden Ömer (radıyallâhu anh), Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh) ile Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'ın da bu görüşte oldukları rivayet edilmiştir. Saîd ibnu'l-Müseyyeb (rh.a) de: "Dört gün müddetle ikâmet edersen namazını dört rekât kıl" demiştir. Saîd ibnu'l-Müseyyeb (rh.a)'in, İmam Ebu Hanîfe gibi söylediği de rivayet edilmiştir.

Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh) ise: "On gün müddetle ikâmet eden kimse namazını tamamlar" demiştir. Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan da böyle bir rivayet nakledilmiştir.

Hasan el-Basrî (rh.a) de: "Şehir hükmündeki yere varmadıkça kişi namazlarını kısaltır" demiştir.

Âişe (radıyallâhu anhâ) da: "Kişi, azığını ve azık torbasını bırakmadıkça (yani sefer hali bitmedikçe) namazını kısaltır" demiştir.

Dört mezhebin imamı, ihtiyacının bugün veya yarın giderileceği ümidiyle bekleyen bir kimsenin bu durumu böyle devam ettiği müddetçe namazını kısaltacağı hususunda ittifak etmişlerdir. Yalnız İmam Şafiî'den gelen bir rivayete göre; bu durumdaki bir insan, en çok on yedi veya on sekiz gün kısaltabilir, ondan sonra kısaltamaz.

İbnü'l-Münzir, "İşrâf"ında: "Alimler, ikâmete niyet etmeyen bir kimsenin yolculuğu senelerce de devam etse namazını kısaltacağı hususunda icmâ' etmişlerdir" demiştir.

14. Yemin eden bir kimsenin yeminini bozmayı daha hayırlı görmesi halinde, yemini bozmasının caiz, hatta müstehab olması ve daha sonra (bozduğu bu yemini için) kefâret verip hayırlı olduğuna inandığı gibi yapması. Bu durumda ister önce keffâretini verip sonra yeminini bozar, isterse önce yeminini bozup kefâretini sonra öder.

Konuyla ilgili olarak Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'dan: إلاَّ أتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ "(Yemini bozup) daha hayırlı olanı yaptım" ve kefâret ödedim, başka bir rivayette: إِلَّا كَفَّرْتُ عَنْ يَمِينِي وَأَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ "Kefâretini ödedim ve daha hayırlı olanı yaptım" ve diğer bir rivayette ise: إلاَّ أتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ وَكَفَّرْتُ عَنْ يَمِينِي "Daha hayırlı olanı yaptım ve yeminimin kefâretini verdim" şeklinde rivayet edilmiştir. Bu rivayetlerin hepsi, Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde[1040] yer almaktadır. Bu rivayetler, yemini bozma ile kefâret verme arasında belli bir sıranın bulunmadığını göstermektedir.

"Sünen"de ise Abdurrahman ibn Semure (radıyallâhu anh)'ın, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den yaptığı rivayet ise şöyledir:

إِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا فَكَفِّرْ عَنْ يَمِينِكَ ثُمَّ ائْتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ

"Bir konuda yemin eder, daha sonra o yemini bozmayı daha hayırlı görürsen, yemininin kefâretini ver, sonra yeminini bozarak daha hayırlı gördüğün şeyi yap."[1041]

1040 Bu hadis daha önce geçmişti.
1041 Bu hadis daha önce geçmişti.

Bu hadisin aslı, Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde geçmektedir.

Buna göre Ahmed ibn Hanbel, Mâlik ve Şâfiî, yemini bozmadan önce kefâret vermenin caiz olduğu görüşündedirler. Yalnız Şâfiî, orucun kefâreti hususunda: "Orucu bozmadan keffaretini ödeyemez" demiştir. Ebu Hanife (rh.a) ise: "Hiç bir konuda yemin bozulmadan önce kefâretin ödenmesi caiz değildir" demiştir.

15. Kızgınlık halinde yapılan yeminin geçerli olması ve o kimsenin bu durumda iken verdiği hüküm ile yaptığı sözleşmelerin geçerli olması.

Kendisini kaybedecek derecede sinirlenen kimsenin yemini ile boşaması ise geçersizdir. Ahmed ibn Hanbel, Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: لَا طَلَاقَ وَلَا عَتَاقَ فِي إِغْلَاقٍ "Iğlâk (=öfke) halindeki bir kimsenin yemini ve hanımını boşaması geçersizdir"[1042] şeklinde duydum dediği hadiste geçen "ığlak" kelimesini, gazap ve öfke olarak açıklamıştır.

16. Apaçık küfürleri, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaştığı halde Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, münafıkları öldürmeyip bırakması.

"Tevbe ettiğini açıklayan zındık[1043] öldürülmez" diyen kimseler, bu olayı kendi görüşlerinin delili olarak ileri sürmüşlerdir. Çünkü o münafıklar, kendi-

---

1042 Ebu Dâvud, Talak 8 (2193); İbn Mâce, Talak 16 (2046); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/276

1043 **Zındık:** Başta Kur'ân-ı Kerîm ve Hadis-i Şerifler olmak üzere âhirete, kıyamet gününe yani öldükten sonra dirilmeye inanmayanlar hakkında kullanılan zındık terimi Müslümanlıktan sonra ortaya çıkmıştır. Müslümanlığın ilk dönemlerinde, İslâm'dan önceki inançlarını sürdürenlere de "zındık" denilmiştir. Zındık sözü daha genel manada İslâm dininden olmayan, şeriata bağlı bulunmayanlar hakkında kullanılmıştır. İslâm ceza huku kunu ilgilendiren bir terim olarak zındık, küfrü gerektiren inançlar taşıdığı halde, müslüman gibi görünen kişi anlamına gelmektedir. Zındık teriminin mefhum ve şümulünü kesin hatlarıyla tesbit etmek kolay değildir. Zındıklar İslâm'ın ilk asırlarında iki tanrı esasını benimseyen dinlere inanmışlardır. Fikir ve inanç bakımından zındıklar tekfir esasına dayanır. Zındıklıkla itham edilmeyi gerektiren sebeplerin tesbiti konusunda din âlimlerinin görüşü birbirinden farklıdır. Esas olarak zındıklıkta küfrü gerektiren inanç, İslâm'ın herhangi bir şartını inkârdır.
Bazı hallerde zındıkla münafık terimleri birbirinin yerine kullanıl makla beraber, yi ne de her iki terimin şümül ve muhtevası birbirinden farklıdır. Nitekim İslâm'ın ilk yıl larında münafık kelimesiyle ifade edilen hususlar, sonraki fakihler tarafından zındık kelimesiyle tarif edilmiştir. Zındığın samimi olarak Müslümanlığı benimsedikten sonra küfrü gerektiren inançlara sapması da mümkündür. İslâm hukukçuları zındıka ne gibi bir muamele yapılacağı konusunda çeşitli fikirler ileri sürmüşlerdir. Burada en önemli husus, zındığın tevbesinin kabul edilip edilmeyeceği meselesidir. Hz. Peygamber her samimi tevbenin kabul edileceğini müjdelemiştir. Ancak İslâm hukukçuları zındıklığı yine de bir irtidad (İslâm'dan dönüş) vakası olarak görmüşlerdir. Bu konuda şiddetli davranan bazı Mâlikiler'e göre zındıklık, ölüm cezasını gerektiren bir suç olduğu için tevbe bu cezayı ortadan kaldırmaz. Ancak fıkıh bilginlerinin hemen hepsi, kendiliğinden tevbe etmiş bir zındıka herhangi bir ceza verilemeyeceği kanaatindedirler. Gazzâli, Bâtıniyye ile zındıklar arasında fark görmemekle beraber, kendiliğinden tevbe eden kişinin tevbesinin kabul olunacağını, bundan dolayı öldürülmemesi gerektiğini savunur. (ç)

lerine nispet edilen sözü söylemediklerine dair yemin etmişlerdir. Bu davranışları eğer söyledikleri bir sözü inkâr etmek değilse, tevbe etmek demektir. Mezhebimize mensup olan alimler ile diğer âlimler: "İrtidat ettiğine şahit olunan bir kimse, kelime-i şehadeti söyleyerek, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Allah'ın Resulü olduğuna şahitlik ederse, bundan sonra başka bir taraf araştırılmaz, mü'min olduğu kabul edilir" demişlerdir. Bazı fakihler/İslam hukukçuları ise: "İrtidat ettiğini inkâr etmesi, bunu kabul etmesi yeterlidir" demişlerdir.

"Zındığın tevbesi geçersizdir" diyenlere gelince, onların bu olay ile ilgili değerlendirmeleri şöyledir: Münafıkların bu davranışları ispat edilememiştir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir konuda hüküm vereceği zaman yalnızca kendi bilgisine dayanarak hüküm vermezdi. Bu haberi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yalnızca bir kişi getirmiştir. Bu sayı ise ispat için yeterli olmamıştır. Tıpkı Zeyd ibn Erkam (radıyallâhu anh)'ın, (münafıkların lideri) Abdullah ibn Übeyy'in aleyhinde şehadette bulunması ve bu şehadetin kabul edilmemesi ve başka şahısların da aynı şekilde tek başlarına şehadet edip şehadetlerinin geçerli olmaması gibi.

Bu değerlendirmede bir isabetsizlik var. Çünkü Abdullah ibn Übeyy'in münafıklığı ve bu durumuna delil olacak sözleri Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve sahabiler için tevatür derecesinde sabittir. Yine onlardan bazıları, bizzat kendileri münafık olduklarını itiraf etmişler ve Kur'ân-ı Kerim'in ifadesiyle: إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ *"Biz ancak lafa dalmış, şakalaşıyorduk" (Tevbe: 9/65)* demişlerdi.

Haricîlerden birisi bizzat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzüne karşı: "Sen adaletle hükmetmedin!"[1044] demişti. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Onları öldürmüyor musun?' denildiği zaman Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Aleyhlerinde yeterli delil yok" demedi. Aksine: لَا يَتَحَدَّثُ النَّاسُ أَنَّ مُحَمَّدًا يَقْتُلُ أَصْحَابَهُ 'İnsanlar: 'Muhammed, sahabilerini öldürüyor' demesinler (diye onları bırakıyorum)' buyurmuştu.[1045]

O halde doğru olan değerlendirme şöyle yapılmalıdır: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, hayattayken onları öldürmemesinin sebebi; kalplerini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ısındırmak ve onun üzerinde ihtilâfı önleyip ittifakı sağlamaktı. Halbuki onları öldürmek, daha İslâm'ın gariplik dönemi son bulmadan, nefretin uyanmasına yol açmak demek olurdu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in en çok arzu ettiği husus, kalpleri ısındırmak ve en çok kaçındı-

---

1044 Bu hadis daha önce geçmişti.
1045 Bu hadis daha önce geçmişti.

ğı husus ise kendisine itaattan uzaklaştıracak davranışlardı. Bu durum, sadece Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatta olduğu zamana özgü idi.

Yine Zübeyr ve davacısı ile ilgili olayda da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Halanın oğlu olduğu için değil mi?"[1046] diyerek hükmüne itiraz eden, "Bu taksimde Allah rızası gözetilmemiştir!"[1047] diyerek verdiği hükmü ayıplayan ve: "Sen adaletle hükmetmedin!"[1048] diyen kimselerin hiçbirini öldürmemiştir. Çünkü bütün bu konularda yegâne hak sahibi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) idi. Bu hakkını almak ya da hakkından vazgeçerek affedip feragat etmek tamamen ona ait bir hak idi. Ümmetine gelince, durum değişmekte, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ait bir haktan vazgeçmeye ümmetin yetkisi bulunmamakta ve bu hakkın yerine getirilmesi, ümmet için terkedilmesi mümkün olmayan bir görev olmaktadır. Bu meseleler, başka bir yerde ele alınacaktır. Burada maksat yalnızca işaret ve uyarıdır.

1046 Buhârî, Müsakat 6, 7, 8, Sulh 12, Tefsiru Sure-i Nisa' 12; Müslim, Fezail 129 (2357); Ebu Dâvud, Akdiye 31 (3637); Tirmizî, Ahkâm 26 (1363); Nesâî, Adabu'l-Kudât 27; İbni Mâce, Ruhûn 20 (2480); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 4/5 (ç) Bu olayın Buhârî ile Müslim'de Abdullah ibnü'z-Zübeyr (radıyallâhu anh)'tan gelen şekli şöyledir: "Abdullah ibnu'z-Zübeyr (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilmiştir: "Bir adam, (halkın) kendisiyle (hurma bahçeleri-ni) suladıkları Harre arkı (içinden gelen su) yüzünden Zübeyr'den davacı olmuştu. (Zübeyr'i dava eden bu) Ensârlı (zat, Zübeyr'e): 'Suyu bırak! (Önünü kesme, kendi haline) akıp gitsin!' demişti. (Zübeyr, onun bu isteğini) kabul etmemişti.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına (gidip) davalaştılar. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zübeyr'e: 'Ey Zübeyr! (Bahçeni) sula ve sonra da suyu bırak, komşuna (gitsin)' buyurdu. Bunun üzerine Ensârlı zat öfkelendi, sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Ey Allah'ın Resulü! <u>(Zübeyr) halanın oğlu olduğu için mi (böyle hüküm veriyorsun)?</u>' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzünün rengi attı. Sonra: 'Ey Zübeyr! (Kendi bahçeni iyice sula.) Sonra da suyu, (bahçe duvarının) temeline (ya da ağaç köklerine) erişinceye kadar salma!' buyurdu. Zübeyr (sözlerine devam ederek): 'Vallahi, "Rabbin hakkı için, onlar aralarında meydana gelen her çekişmede senin hakem kılmadıkları sürece iman etmiş olmazlar.

Sonra nefislerinde bir şüphe/darlık bulmazlar" (Nisâ': 4/65) âyetinin, bu olay hakkında indiğini zannediyorum' dedi." Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zübeyr ile şikayetçi durumunda olan kişi arasında ilk verdiği hükümde, iyi komşuluk münasebetleri açısından müsamahalı davranmış, kendi yakınının biraz feragat etmesini gerektirecek şekilde hüküm vermişti. Karşıdakinin bunu anlamadığını görünce, Zübeyr'e: Suyu bahçede ağaçların köklerine kadar iyice işleyinceye kadar bekletmek suretiyle hakkını son haddine kadar kullanmadıkça komşu bahçeye salmamasını emretti. Yalnız burada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in öfkeli anında bile olsa her zaman hakkı söylediğini unutmamak gerekir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ilk hükmüne itiraz eden kişi, eğer Müslüman idiyse, şüphesiz ki bu yaptığı iş, şeytanın saptırmasına ve nefsinin arzularına kapılmaktan başka bir şey değildir. Fakat bu kimsenin, hakiki bir Müslüman olmayıp münafıklardan biri olması ve kabilesi, Ensar topluluğundan olduğu için onun Ensârî diye anılmış olması ihtimali de vardır. (ç)

1047 Bu hadis daha önce geçmişti.

1048 Bu hadis daha önce geçmişti.

17. Bir sözleşme/eman karşılığında İslâm ülkesinde kalmaya hak kazanan Ehl-i ahd[1049] veya Ehl-i zimmetten bir kimse, İslâm'a zararlı olacak bir olaya sebebiyet verirse, kanının ve malının korunması hususunda yapılan anlaşma bozulmuş olur. Devlet başkanı o şahsı ele geçiremezse onun kanı ve malı heder olur. Kim onun malına el koyarsa o malın sahibi olur.

Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Eyle halkıyla yapılan barış anlaşmasında: "Onlardan herhangi bir kimse bir olay çıkarırsa (yani anlaşmanın şartlarına aykırı davranırsa) malı, o kimseyi kurtaramaz ve malına da insanlardan kim el koyarsa ona ait olur" buyurmuştur. Çünkü o şahıs bu hareketiyle, Ehl-i ahd olmaktan çıkmış, muhârib (Ehl-i harb) sınıfına geçmiştir. Onun hakkında da Ehl-i harb hakkındaki hükümler uygulanır.

18. Geceleyin cenaze defnetmenin caiz olması. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zülbicâdeyn'i geceleyin defnetti. Ahmed ibn Hanbel'e bu konu sorulduğunda: 'Bunda bir sakınca yoktur. Ebu Bekr (radıyallâhu anh), geceleyin defnedildi. Ali (radıyallâhu anh), (hanımı) Fâtıma'yı geceleyin defnetti. Âişe: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in defnedildiği gecenin sonunda küreklerin sesini işittim' demektedir. Osman (radıyallâhu anh), Âişe (radıyallâhu anhâ) ile Abdullah ibn Mes'ûd (radıyallâhu anh)'ın definleri de hep geceleyin olmuştur' dedi.

Tirmizî'de Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan naklen şöyle bir rivayet vardır: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gece kabristana girdi. Ona kandil yakıldı. Kıble tarafına geçip: رَحِمَكَ اللهُ إِنْ كُنْتَ لَأَوَّاهًا تَلَّاءً لِلْقُرْآنِ 'Allah sana rahmet eylesin. Sen zikrederek sesini yükseltir ve çok çok Kur'an okurdun' buyurdu. Tirmizî der ki: "Bu hadis, hasendir."[1050]

Buhârî'de geçtiğine göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir adamı sorup: 'Bu kimdir?' buyurdu. Ona: 'Bu, filanca kimsedir. Dün gece defnolundu' dediler. (Bunun üzerine kalkıp onun cenaze) namazını kıldı.[1051]

Soru: Müslim'in "Sahîh"inde "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün ashabına hitab etti. Vefat eden, yetersiz bir kefene sarılıp geceleyin defnolunan bir adamı andı ve mecbur kalınmadıkça bir kimsenin, namazı

1049 Ehl-i ahd: Zımmiler, Ehl-i zimmedir. Bunlar, İslam devletinin himayesini kabul eden kimselerdir. (ç)

1050 Tirmizî, Cenaiz 62 (1057). İbn Mâce, Cenaiz (1520)'de bu hadisi şöyle rivayet etmiştir: دَخَلَ رَجُلًا قَبْرَهُ لَيْلًا وَأَسْرَجَ فِي قَبْرِهِ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (bir defasında) ölen bir adamı geceleyin kabre bizzat dahil etti ve kabirde (defin işinde aydınlık olsun diye) lamba yakıldı."

1051 Buhârî, Cenaiz 54'de bu hadisi Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

kılınmadan, geceleyin defnedilmesini menetti"[1052] şeklinde rivayet ettiği hadis hakkında ne dersiniz? Çünkü Ahmed ibn Hanbel: "Benim görüşüm de budur" demiştir.

Cevap: Allah'a hamdederek, yukarıda zikredilen her iki hadisi de kabul ederiz, birini diğeriyle açıklamaya kalkışmayız ve geceleyin cenazeyi defnetmenin mekruh olduğunu söyleriz, hatta bundan men ederiz. Ancak geceleyin yolculuk yapanlar arasından birinin vefat etmesi, yolcuların gündüzü beklemeleri halinde zarar görmele rinden veya ölünün şişip dağılmasından korkulması, bu ve benzeri gibi geceleyin def nedilmesini gerekli kılacak zaruri sebepler sözkonusu olursa o zaman buna izin veririz. Başarı Allah'tandır.

19. Devlet başkanı, herhangi bir yere askerî birlik gönderir, bu birlik ganimet malı ve esir alır ya da kale fethederse, elde ettikleri herşeyden beşte bir pay ayrıldıktan sonra geri kalanı o birlikteki mücahidler arasında paylaştırılır.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Dûmetü'l-Cendel'in fethinde Ukeydir ile yapılan anlaşma sonucu elde edilen ganimetleri, Hâlid ibn Velîd komutasında gönderilen askerlerin arasında paylaştırmıştı. Tamamı dört yüz yirmi süvari idi. Elde edilen ganimetler ise; iki bin deve, sekiz yüz at idi. Her bir süvariye beş hisse düşmüştü. Ancak bu birlik savaşmakta olan bir ordunun içinden ayrılarak teşkil edilirse durum değişmekte, bu birliğin askerî gücü o ordunun gücüne dayanmakta olduğu için elde ettikleri ganimetler, beşte biri ayrıldıktan sonra, ordunun bütün neferleri arasında paylaştırılmaktadır. İşte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in uygulaması bu idi.

20. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in "Medine'de öyle kimseler vardı ki attığınız her adımda ve aştığınız her vadide sizinle beraber idiler" sözüyle ifade ettiği beraberlik, kalbî beraberlik idi, yoksa bazı cahillerin söylediği gibi bedenî beraberlik değildi. Çünkü bu dedikleri şey, imkânsızdır. Çükü bu söz üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Onlar Medine'de oldukları halde mi (bizimle birlikteler)?' diye sorulmuş, O da: 'Evet. Onlar mazeretleri yüzünden Medine'de kaldıkları halde (bizimledirler)' diye cevap vermişti. Onların bedenleri Medine'de, ruhları ise mücahid kardeşleriyle beraberdi. Bu, cihadın kalp ile yapılanıdır ve dört mertebesinden biridir: Bu mertebeler; kalp ile, lisan ile, mal ile ve beden ile cihad etmektir. Nitekim hadiste konuyla ilgili olarak: جَاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَقُلُوبِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ "Müşriklere karşı dillerinizle, kalplerinizle ve mallarınızla cihad ediniz" buyurulmuştur.[1053]

1052 Müslim, Cenaiz 49 (943)'de bu hadisi Câbir (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

1053 Ebu Dâvud, Cihad 17 (2504); Nesâî, Cihad 1'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

21. İçerisinde Allah'a ve Resulü'ne isyan edilen günah yuvalarının yakılıp yıkılması. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mescid-i Dırâr'ın yakılıp yıkılmasını emretmişti. Halbuki orası, içinde namaz kılınan ve Allah'ın isminin zikrolunduğu bir mescid/mekân idi. Buna rağmen mü'minlere zarar vermek, aralarını açmak ve münafıklara sığınaklık yapmak gibi maksatlar için kullanılınca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) oranın yakılıp yıkılmasını emretti. Bu husus, durumu böyle olan bütün binalar için geçerlidir.

Devlet başkanının, ya yıkmak ve yakmak ya da şeklini ve gayesini ıslah edecek tedbirleri alma görevi vardır. Dırâr mescidi'nin durumu böyle olunca; apaçık şirk koşma maksadıyla yapılmış, içinde görev yapanların orada bulunan kimselere kulluk etmeye çağırdığı yerlerin yıkılması daha çok gereklidir. Masiyet ve günah yerleri olan meyhane, kumarhane ve her türlü batakhane hakkındaki hüküm de aynıdır.

Ömer (radıyallâhu anh), içerisinde içki satılan bir köyü tamamen yaktırmıştır. Yine Rüveyşid es-Sakafi'nin meyhanesini yaktırmış ve onu "Rüveyşid" yerine "Füveysık" diye adlandırmıştır. Yine Sa'd ibn Ebi Vakkâs'ın sarayını da halktan gizlendiği için yaktırmıştır.

Ayrıca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), cuma namazı ve cemaatla namaz kılmayı terkedenlerin evlerini yakmaya yeltenmiş,[1054] fakat o yerlerin içerisinde, kendilerine cuma namazı ile cemaatla namaz kılmanın farz olmadığı kadınlar ve çocuklar bulunduğu için oraları yıkmayı bırakmıştır.

22. Allah'a itaat ve ibadet durumunun bulunmadığı eşyanın vakfı sahih değildir. Bu kurala göre; kabir üzerine yapılan mescid yıkılır, mescide defnolunan ölünün kabri oradan kaldırılır. Ahmed ibn Hanbel ve diğer âlimler bu konuda kesin hükmün böyle olduğunu söylemişlerdir. İslâm'da, kabir ile mescid bir arada bulunmaz. Bilakis hangisi diğerinden sonra yapılmak istenirse buna engel olunur. Bu konuda hüküm verirken öncelik esasına riayet edilir. Beraber yapılmış olsalar caiz olmaz. Böyle bir vakıf, şer'an sahih ve caiz olmaz. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yasakladığı için, böyle bir mescidde kılınan namaz sahih olmaz.

Ayrıca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kabirleri mescid yapıp[1055] orada kandil yakanlara da lanet etmiştir. Allah'ın, Peygamber'i ve Resülü ile göndermiş olduğu İslâm dini böyle idi. Fakat bugün görüldüğü gibi, bu durum insanlar arasında garip kalmıştır.

1054 Buhârî, Ezân 29, 34, Husumât 5, Ahkam 52; Müslim, Mesacid 251 (651); Ebu Dâvud, Salât 46 (548, 549); Tirmizî, Salât 48 (217); Nesâî, İmâme 49; İbni Mâce, Mesâcîd 18 (797); Ahmed ibni Hanbel, 2/424'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

1055 Buhârî, Salat 55'de bu hadisi Âişe (radıyallâhu anhâ) ile Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

23. Uzaktan gelen birisini karşılamak, sevinç ve mutluluğunu ifade etmek için ud, zurna vb. çalgı âletleri ve müstehcen nağmelerin eşliğinde olmamak kaydıyla şiir söylenmesi caizdir. Hiç kimse buna haram dememiştir. Bu hükme yapışarak günah olan nağmeleri dinlemenin de helâl olduğunu iddia edenlerin bu iddiası; şarabı üzüme ve sarhoş etmeyen üzüm suyuna kıyas ederek, madem ki üzüm ve suyu helâl, şarap da helâldir diyenlerin iddiası gibidir. Bu ve benzeri kıyaslar; "alışveriş de faiz gibidir" diyenlerin kıyasları gibidir.

24. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, kendisini övenleri dinlemesi ve onları bu davranışlarından dolayı kınamaması, başkaları için delil teşkil etmez. Çünkü övenler ile övülenler arasında çok farklar vardır. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) konuyla ilgili açık hükmü şöyle ifade etmiştir:

"Övgüde bulunanların yüzüne toprak serpiniz."[1056]

Seferden geri kalan üç kişinin kıssasında sayısız hikmetler ve faydalar vardır. Burada bunlardan bazılarına işaret edelim:

a. Bir kimsenin, Allah ve Resulü'ne itaat hususunda kendi kusurunu ve yanlışlığını haber vermesi, bunun sebebini açıklaması ve akıbetinin ne olduğunu, (insanları bu tür şeylerden) sakındırma ve (onlara) nasihat olması açısından durumundaki ibret verici hususları haber vermesi, hayrın ve şerrin yollarını açıklaması ve bu açıklamaya dayanan daha önemli meseleleri haber vermesi caizdir.

b. Kişinin, kibirlenme ve böbürlenme (gibi) bir yola gitmeden hayra vesile olacak şekilde kendini övmesi caizdir.

c. Bir kimse, gücünün yetmediği bir hayra karşı gücünün yettiği başka bir hayırla kendi kendini teselli edebilir.

d. Akabe biatı, sahabenin şahit olduğu en faziletli işlerden biridir. Öyle ki Kâ'b ibn Mâlik, Akabe'deki biatı, Bedir'deki cihaddan daha aşağı derecede görmezdi.

25. Devlet başkanı, düşmana saldırma gibi bazı hususları idaresi altında bulunanlardan gizlemekte fayda görürse, bu hususları gizlemesi müstehaptır veya bu konudaki hüküm duruma göre değişir.

26. Bir şeyi gizlemekte zarar ve fesat sözkonusu olursa, onu gizlemek caiz değildir.

1056 Müslim, Zühd 69 (3002); Ebu Dâvud, Edeb 9 (4804); Tirmizî, Zühd 54 (2393); İbni Mâce, Edeb 36 (3742); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/5'da bu hadisi Mıkdâd ibnu'l-Esved (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

27. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatında orduya ait bir kayıt defteri yoktu. İlk olarak kayıt defteri uygulamasını başlatan Ömer (radıyallâhu anh)'dır. Bu uygulama, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in takip edilmesini emrettiği sünnetidir. Zamanla bu uygulamanın faydası açığa çıkmış ve müslümanların ona olan ihtiyacı hissedilmiştir.

28. Bir müslüman için, ibadet ve kullukta bulunarak Allah'a yakınlaşma fırsatı doğduysa, hemen o fırsatı değerlendirmeye bakmalı ve bunun için gerekli teşebbüsü yapmalı, ileriki bir tarihe bırakmamalıdır. Çünkü azmetme ve gayrete gelme hisleri kişide çoğunlukla geçici olur. İnsan, himmet ve gayret hislerini tahrik eden fırsatları hemen değerlendirmelidir. Yüce Allah, kendisine böyle bir fırsat verip de bu fırsatı değerlendiremeyen kulunu, kalbiyle iradesi arasına gire rek ve bir daha ona iradesini kullanma imkânı vermeyerek cezalandırır. Allah ve Resulü'nün çağrısına cevap vermeyen kimsenin de kalbiyle iradesi arasına engel koyar da daha sonra hiçbir zaman cevap verme gücünü bulamaz. Nitekim Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ

"Ey iman edenler! Peygamber sizi, size hayat verecek şeylere davet ettiği zaman, Allah'a ve Resul'e icabet edin. Ve bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer."[1057]

Yine Yüce Allah bu hakikati şu âyetiyle şöyle açıklığa kavuşturmuştur:

وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ

"Yine ona iman etmedikleri ilk durumdaki gibi onların gönüllerini ve gözlerini ters çeviririz."[1058]

Yine Yüce Allah konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ

"Ama onlar yoldan sapınca, Allah da onların kalblerini saptırdı."[1059]

Yine Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

1057 Enfâl: 8/24
1058 En'am: 6/110
1059 Saff: 61/5

وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتّٰى يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ

"Allah, bir kavmi doğru yola eriştirdikten sonra sakınmaları gereken şeyleri kendilerine açıklamadıkça onları sapıklıkla sorumlu tutacak değildir."[1060]

Kur'ân'da bu manada daha bir çok âyet vardır.

29. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile beraber gitmeyip geri kalanlar; 1. Ya tam nifak ehli kimseler, 2. Ya bir özürü ve mazereti bulunanlar, 3. Ya da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bir maslahat sebebiyle veya Medine'de yerine vekil tayin ettiği için geride bıraktığı kimseler olmak üzere üç sınıfa ayrılıyorlardı.

30. Devlet başkanı ve herhangi bir makamda idareci konumunda olan kimselerin, itaatsizlik gösterenleri ihmal etmemeleri, bilakis onları itaatkâr olmaya davet etmeleri gerekir.

Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tebük'te: 'Kâ'b ne yaptı?' diye sorarak yalnızca onu sormuş, münafıkları ihmal ederek onlara layık olan şekilde davranmış olduğundan onlardan hiç kimseyi zikretmemiştir.

31. Allah ve Resulü'nü müdafaa kastıyla veya kişinin kendi ictihadındaki gayretten dolayı, bir başkasının kusurlarını söylemek caizdir. Bu noktadan hareketledir ki; hadis alimleri, râvilerin durumunu araştırıp kusurlarını göstermişlerdir. Yine aynı noktadan hareketle, peygamberlerin vârisleri durumundaki Ehl-i sünnet alimleri, bid'atçilerin kusurlarını göstermişlerdir. Yoksa bu ayıplamalar ve kusurları açığa çıkarmalar, nefsî arzu ve istekleri tatmin etmek için değildir.

32. Ayıplanan ve kendisine bir kusur nispet edilen kimsenin, ortada bir yanılma söz konusu olursa, kendisini savunması caizdir. Nitekim Muâz ibn Cebel (radıyallâhu anh), Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ı kötüleyen kimseye: 'Ne kötü konuştun!' demiş, sonra da: 'Ey Allah'ın Resulü! Allah'a yemin olsun ki, Kâ'b ibn Mâlik hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyoruz' diyerek onu müdafaa etmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise, ne öyle konuşanı ve ne de Muâz ibn Cebel (radıyallâhu anh)'ı bu sözlerinden men etmedi. Her ikisini de dinledi.

33. Yolculuktan gelen bir müslümanın, memleketine abdestli girmesi ve evine gitmeden önce mescide varıp orada iki rekât namaz kılması, sonra çevresindeki müslümanlarla oturup vakit geçirmesi, sonra da ailesinin yanına gitmesi sünnettir.

1060 Tevbe: 9/115

34. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), münafıklardan kendisini müslüman gibi gösterenlerin dış görünüşlerine göre davranır, kalplerindeki gerçek düşüncelerini Allah'a havale edip (onlar hakkında) hüküm vermede dış görünüşlerine göre hüküm verirdi. Bilinmeyen içyüzlerine göre onları cezalandırmazdı.

35. Devlet başkanının ve hakimin; olay çıkaran ve (halkın) huzur bozan kimselerin verdikleri selamları almayarak onları cezalandırması ve onların başkalarına da ibret olmalarını sağlaması caizdir. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın selâmını almadığır, bilâkis öfkeli bir tebessümle karşılık verdiği rivayet edilmiştir.

Tebessüm, sevinme ve hoşlanmanın belirtisi olduğu gibi öfkenin de belirtisi olabilir. Çünkü gerek sevinme ve gerekse öfkelenme hallerinin her ikisinde de kan basıncı yükselir, bu sebepten yüzde pembeleşme gözükür. Bu durumdan da sevinç ve öfke meydana gelir ve bunun arkasından da tebessüm veya gülme durumu gelir. Bundan dolayı özellikle hoş olmayan durumlarda kudretli insanların gülmesine aldanılmamalıdır. Bu hususta şöyle denilmiştir:

إِذَا رَأَيْتَ نُيُوبَ اللَّيْثِ بَارِزَةً فَلاَ تَظُنَّنَّ أَنَّ اللَّيْثَ مُبْتَسِمُ

"Arslanı, dişleri açığa çıkmış olarak görürsen,

Zannetme ki arslan gülümsemektedir."(32)

36. Devlet başkanı veya herhangi bir makamda idareci konumunda olan kimselerin, değer verdikleri kıymetli dostlarına sitem edip onları azarlamaları mümkündür. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tebük seferinden geri kalanlar içerisinden yalnızca üç kişiye sitemde bulunmuştur. İnsanlar çok defa dosttan gelen sitemi övmüş, onun hazzını ve sevincini dile getirmişlerdir. Hal böyle olunca, Allah'ın yeryüzünde yarattıklarının en sevgili olanının sitemi nasıl olur? Allah'a yemin olsun ki, bu sitem en tatlı bir sitem, meyvesi en büyük ve faydası da en yüce olan bir sitemdir. Tebük seferinden geri kalan bu üç kişi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu sitemiyle; büyük bir sevince, hoşnutluğa ve mutluluğa nail olmuşlardır.

37. Yüce Allah, Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ı ve iki arkadaşını, doğru sözlü olmaya ve bu durumlarında sebatkâr olmaya muvaffak kılmış, yalan söylemek ve gerçek dışı özürler beyan ederek onları rezil etmemiştir. Eğer onlar böyle yapmış olsalardı, belki dünyada sıkıntı çekmezlerdi, ama ahiretleri tamamen perişan olurdu.

Dürüst kimseler, işin başında biraz yorulurlar, ama ardından devamlı bir kurtuluşa kavuşurlar. Dünya ve ahiret, bu prensip üzerine kuruludur. Başlangıçtaki acılıklar sonuçta tatlılığa, başlangıçtaki tatlılıklar da sonuçta acılığa dönüşürler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh) için: 'Bu (Kâ'b) doğru söyledi' sözünde, zikredilen nesnenin veya kimsenin, özel olarak bir hükme tabi olduğu hususunda karine bulunduğu zaman, mefhûm-u lâkaptan yararlanılabileceğine açık delil vardır. Nitekim Yüce Allah'ın:

وَدَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ

"Davud ve Süleyman'ı da an; hani onlar, milletin davarlarının yayıldığı bir ekin hakkında hüküm veriyorlardı. O vakit geceleyin bir kavmin davarı ekin tarlasına yayılmıştı (zarar vermişti). Biz de onların hükümlerine şahit idik. Biz o meselenin hükmünü Süleyman'a bildirmiştik" (Enbiyâ: 21/78-79) sözü, yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in جُعِلَتْ لِي الأَرْضُ مَسْجِدًا وَتُرْبَتُهَا طَهُورًا "Bana yeryüzü mescid ve toprağı da (teyemmüm edilebilecek vasıfta) temiz kılındı"[1061] sözü ile (yukarıda geçen): 'Bu (Ka'b) doğru söyledi' sözü böyledir. Burada bu sözü duyan kişi; sözü söyleyen kimsenin, o şahsı özel bir hükme tabi tuttuğunda şüphe etmez.

38. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın: "Benim durumumda olan başkası var mı?" diye sorması ve sahabilerin de: "Evet, Mürâre ibn Rebî' ile Hilâl ibn Ümeyye" şeklinde cevap vermelerinde; bir musibete uğrayan kimsenin, aynı musîbete uğrayan başka kimseleri örnek alma psikolojisiyle kendisini teselli etmesinin caiz olduğuna örnek vardır.

Nitekim Yüce Allah bu konuda yol göstererek:

وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللهِ مَا لَا يَرْجُونَ

"O (düşman) topluluğu takip etmekte gevşeklik göstermeyin. Eğer siz acı çekiyorsanız onlar da, sizin çektiğiniz gibi acı çekmektedirler. Halbuki siz Allah'tan, onların ümit etmedikleri (ahiret ve cennet gibi) şeyleri ummaktasınız" (Nisâ': 4/104) buyurmuştur. İşte Allah'ın:

وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ

1061 Bu hadis daha önce geçmişti.

"Bu özlediğiniz şey bugün asla size fayda sağlamaz. Çünkü siz zulmettiniz, dolayısıyla hepiniz azabda ortaksınız" (Zuhruf: 43/39) âyetiyle menettiği cehennemliklerin rûh/psikolojik halleri budur.

39. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın: "Bana Bedir savaşına katılmış iki salih kimseden bahsettiler, benim onları örnek almam gerekir" sözü, Zührî'nin yanılarak ilâvede bulunduğu yerlerden biri sayılır. Çünkü Siyer ve Meğâzî kitaplarının hiç birinde bu iki kişinin Bedir savaşına katıldığı kaydedilmemiştir. Zira İbn İshâk, Musa ibn Ukbe, Emevî, Vâkıdî ve diğerleri, o iki kişiyi Bedir ehlinden saymamışlardır. Vakıa da, onların Bedir ehlinden olmamalarını gerekli kılmaktadır. Çünkü Hâtıb ibn Ebi Beltea (radıyallâhu anh), (Mekke'ye sefer düzenlendiğini Mekkelilere bildirmek amacıyla) casusluk yapmak gibi bir günah işlediği halde Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu cezalandırmadı ve onunla bağını koparmadı. Ömer (radıyallâhu anh), Hâtıb ibn Ebi Beltea (radıyallâhu anh)'ı öldürmeye kalkışınca ona: 'Allah'ın Bedir ehline bakıp: 'Dilediğinizi yapın, bütün günahlarınızı bağışladım' dediğini nereden bileceksin' buyurdu. Casusluk suçu ile savaştan geri kalma suçu birbiriyle hiç kıyaslanabilir mi?

40. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, seferden geri kalan bu üç kişiyle görüşülüp konuşulmasını yasaklayıp diğerleri için böyle bir yasak getirmemesinde, bu üç kişinin doğru söylediklerine ve diğerlerinin yalancı olduklarına delil vardır.

Bu yasakla, onları, günahlarından dolayı terbiye etmek istemiştir. Münafıklara gelince, onların günahları böyle bir yasaklamayla geçiştirilmekten daha büyüktür. Bu üç kişi için kullanılan ilaç, diğerlerinin hastalığına çare olmaz, fayda vermezdi.

Yüce Allah da kullarının günahları karşısında böyle muamele eder, mü'min kulunu sevdiği halde, en küçük bir hatasından dolayı terbiye eder, o da daha dikkatli olmaya çalışır. Allah katında kıymetten düşmüş olan kula gelince, Allah, günah ile o kimse arasında hiçbir engel bırakmaz ve her günah işlemesinde ona nimetler ihsan eder; o da, bu nimetlerin kendi fazilet ve yüceliğinden dolayı olduğunu zanneder. Bütün bunların, Allah tarafından horlanmanın bizzat kendisi olduğunu ve bu nimetlerden dolayı azabının daha şiddetli olacağını bilemez. Nitekim konuyla ilgili olarak meşhur bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

إِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدٍ الْخَيْرَ عَجَّلَ لَهُ عُقُوبَتَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدٍ شَرًّا أَمْسَكَ عَنْهُ عُقُوبَتَهُ فِي الدُّنْيَا فَيَرِدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِذُنُوبِهِ

"Allah bir kulu için hayır dilerse, cezasını dünyada iken peşin peşin verir. Bir kulu için de şer dilerse onu dünyada iken cezalandırmaz. Böylece o kul, kıyamet günü günahlarıyla birlikte gelir."[1062]

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu davranışında; devlet başkanı, âlim ve herhangi bir makamda yönetici durumunda olan kimselerin, cezayı gerektiren bir davranışta bulunan kimseyle küskün kalmanın caiz olduğuna bir delil vardır. Yalnız bu küskün kalmanın ölçüsü, iyi tesbit edilmelidir. Şu kadar var ki, bu küskünlük, o şahsa fayda sağlayacak dereceyi aşmayacak, nicelik ile nitelik açısından onu helake sürükleyecek derecede olmamalıdır. Çünkü böyle davranmaktan maksat; onu ıslah etmektir, helak etmek değildir.

41. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın: "Hatta dünya bile bana yabancılaştı, o bile eskiden bildiğim dünya değildi" sözündeki bu değişiklik; korkan, hüzünlü ve kederli olan herkesin toprakta, ağaçta, bitkide, hatta halini bilmediği insanlarda bulacağı bir halin ifadesidir. Günahkâr bir kimse de günahının derecesine göre, hanımının, çocuğunun, hizmetçisinin ve bineğinin huyunda, hatta bizzat kendi nefsinde bu hali hisseder, kendisi bile kendine değişik gelir, sanki o kendisi değil, sanki ailesi ve arkadaşları onlar değiller. Zaten böyle bir değişme olmasa, bu korku da olmaz. Bu hal, Allah'ın bir sırrıdır. Bu durum, ancak kalbi ölü olmayan kimselere aşikârdır. Kalbinin canlılık derecesine göre de bu değişmeyi ve yalnızlığı idrak eder. Ölü bir beden yaralanmadan nasıl acı duymazsa, ölü bir kalp de bu durumdan hiçbir şey hissetmez.

Bilindiği üzere; söz konusu bu değişme ve yalnızlık hissi, münafıklar için daha ileri bir boyuttadır. Fakat onların kalpleri ölü olduğu için bu durumu hissetmezler. Çünkü bir kalbte hastalık müzminleşirse, günah ve isyan sebebiyle ızdırabı şiddetlenirse o zaman o kalb bu değişmeyi ve yalnızlığı duymaz. İşte bu hal, "şekavet" (karamsarlık) belirtisidir. Bu hastalığın iyileşeceğinden ümit kesilmiştir. Doktorlar da bunu tedavi etmek de âciz kalmışlardır. Korku ile keder, şüpheyle; güven ile sevinç ise, günahtan uzak durmakla gerçekleşir.

فَمَا فِي الأَرْضِ أَشْجَعُ مِنْ بَرِيءٍ   وَلاَ فِي الأَرْضِ أَخْوَفُ مِنْ مُرِيبِ

"Yeryüzünde suçsuz insandan daha cesuru yoktur. (Yine) yeryüzünde şüpheciden daha korkağı da bulunmaz."

Basiret sahibi bir mü'min, bir imtihana tâbi tutulur, sonra kendine gelirse, anlattıklarımızın bu kadarından bile faydalanabilir. Bu durum öylesine çok yönlü faydalar sağlar ki, sınırlandırılması mümkün değildir. Hiçbir fayda-

1062 Tirmizî, Zühd 12 (2319); İbn Mâce, Fiten 12 (4021); Muvatta, Kelâm 5; Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 3/469; İbni Hibbân, Sahîh, (1576); Hâkim, Müstedrek, 1/45, 46'de bu hadisi Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

sı olmasa bile Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamberlik alametleri ile onun haber verdiği olayları görür ve onun peygamberliğini tasdik etmesi zaruret derecesinde kuvvetlenir. Ona isyan etmekle kötülüğe uğraması ve itaat etmek suretiyle de hayra nail olması, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamberliğine en kuvvetli bir delildir. Bu durum şuna benzer: Bir kimse, size: 'Şu yola girerseniz, orada şöyle şöyle tehlikeler var' diye durumu detaylı bir şekilde anlatıyor. Siz de buna rağmen ona muhalefet ederek o yola giriyorsunuz ve size haber verdiği tehlikelerle karşılaşıyorsunuz. Bu durumda ona muhalefet etmekle beraber, onun doğru söylediğine tanıklık etmiş oluyorsunuz. Yalnızca tavsiye ettiği yola giren ve bu tehlikelerden hiçbiriyle karşılaşmayan kimse ise onun bu konuda doğru söylediğine tanıklık etmiş olur ve birçok hayır ile iyi hale nail olursa da, bu konudaki bilgisi kısa olur.

42. "Hilâl ibn Ümeyye (radıyallâhu anh) ile Mürâre (radıyallâhu anh), evlerinde oturuyor ve namazlarını evlerinde kılıyorlar, cemaate gelmiyorlardı." Onların bu durumu, müslümanların bir kimseye dargın olmaları durumunda bu hal onun cemaatla namaz kılmaya gelmemeyi mubah kılan özürlerden sayıldığına delil olmaktadır. Yahut "Dargınlığın tam gerçekleşmesi, müslümanların cemaatına katılmamalarını gerektirmektedir" denebilir. Fakat bu durumda şu akla gelebilir: Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh) cemaata geliyor, diğer ikisi gelmiyordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise ne Kâ'b'ı bundan men ediyor ve ne de diğerlerini kınıyordu. Bu durumu açıklamak için "Müslümanlara onlarla alâkalarını kesmeleri emrolununca, kendi hallerine bırakıldılar. Yani cemaat halinde namaz kılmakla emrolunmadılar, cemaatla namaz kılmaktan alıkonulmaları da sözkonusu olmadı ve kendileriyle de konuşulmadı. Bu durumda cemaatle namaz kılmaya gelene engel olunmadı. Cemaatle namaz kılmayı terkeden kimseye de bir şey söylenmedi" denebilir. Bununla birlikte "Herhalde o iki kişi cemaata çıkamayacak kadar zayıf ve aciz idiler. Bundan dolayı Kâ'b ibn Mâlik: 'Ben, kavmin en genci ve kuvvetlisi idim, dışarı çıkıyor ve müslümanlarla birlikte cemaata katılıyordum' diyordu" da denebilir.

43. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelip, namazdan sonra oturduğu meclise varıyor, selâm verip kendi kendime: 'Acaba selâmımı almak için dudaklarını kıpırdattı mı, kıpırdatmadı mı?' diyordum" sözünde, dargın kalmayı hak eden kimsenin selamını almanın vacip olmadığına delil vardır. Eğer selamını almak vacip olsaydı, selâmını alırken elbette sesini işittirirdi.

44. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın: "Herkesin benden bu şekilde yüz çevirmesinin uzayıp gittiği bir sırada Ebu Katâde (radıyallâhu anh)'ın bahçe du-

varına tırmandım" sözünde; bir kimsenin, arkadaşının ve komşusunun rızası olduğunu bildiği zaman izin almadan onun bahçesine girmesinin caiz olduğuna delil vardır.

45. Ebu Katâde (radıyallâhu anh)'ın, Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'a: "Allah ve Resulü daha iyi bilir" sözünde; bu şekilde hitap etmenin, konuşma sayılmayacağına delil vardır. Bir kimse, bir başkasıyla konuşmamaya yemin edip sonra da ona, Ebu Katâde'nin söylediği gibi söylese yeminini bozmuş olmaz. Özellikle bu sözüyle konuşmaya niyet etmezse hiç konuşma sayılmaz. Ebu Katâde'nin halinin dış görünüşünden de onun konuşmak niyetiyle hitap etmediği anlaşılmaktadır.

"Kim bana Kâ'b ibn Mâlik'i gösterir?" diye soran çiftçiye, orada bulunan kimselerin hiç konuşmadan sadece işaret ederek yol göstermelerinde, alaka kesmenin tam anlamıyla gerçekleşmesi için takınılmış bir tavır söz konusudur. Eğer onlar açık bir şekilde: "Kâ'b ibn Mâlik şu adamdır" deselerdi, bu da bir konuşma olmaz ve yasağa muhalefet etmiş sayılmazlardı. Ancak onlar, bu konudaki titizliklerinden dolayı Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın ismini söylemediler. Bu arada şu da söylenebilir: Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın önünde ve onun hakkında, duyabileceği şekilde başka biriyle konuşmak bile bir çeşit onunla konuşmak sayılır. Özellikle böyle bir davranış onunla konuşmak için bir vesile gibi kabul edilmişse o zaman bu apaçık bir hile olmuş olur. Bunu yasaklamak, hilelere ve kötülüklere ulaştıran yollara fırsat vermemek içindir. Bu meseleyi böyle anlamak daha güzel ve daha köklü bir anlayış olacaktır.

46. Gassân kralının, Ka'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'a, bir mektup yazıp onu kendisinin yanına davet etmesi; Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh) için Allah'ın bir başka imtihanı, Allah ve Resulü'nün sevgisi hakkındaki imanını denemesi, sonunda Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile müslümanlar kendisini terkettiği halde imanının zayıflamadığının sahabe arasında açığa çıkması, onun bu durumda bile dünya mülkünde ve makamında gözünün olmadığı hususunun herkes tarafından görülmesi içindir.

Yine bu olayda, Allah'ın onu münafıklık illetinden temize çıkarması, imanının kuvvetini ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile müslümanlara olan tam bağlılığını açığa çıkarması vardır.

Bütün bunlar; Allah'ın, Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'a bir lütfu, ona verdiği nimetlerini tamamlaması ve kırılan kalbini onarması idi. Madenlerin eritildiği ateş misali, nasıl orada posa, hakiki madenden ayrılırsa, böyle bir imtihanda da kişinin içinde ve kalbinde ne varsa açığa çıkar ve bu suretle gerçek yüzü görünmüş olur.

47. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın: "Mektubu, tandıra atıp yaktım" sözünde, din için fesada ve zarara yol açacak şeylerin derhal yok edilmesinin gerekli oluşuna işaret vardır. Hakiki mümin, bu konuda tereddüt etmez ve beklemez. Üzüm suyu, şaraba dönüştüğü veya bir mektup zarar ve fesada yol açtığı zaman hemen yok edilmesi gerekir.

48. "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, bu üç kişinin üzerinden kırk gün geçince onlara hanımlarından uzak durmalarını emretmesinde"; iki yönden kurtuluşa ve feraha kavuşacakları ânın önceden müjdelenmesi durumu vardır:

Birincisi: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlarla konuşmuyor ve onlara bir elçi göndermiyordu. Şimdi ise hem konuşmuş ve hem de elçi göndermişti.

İkincisi: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, onlara, ailelerinden uzak durmalarını emretmesinde bir özellik vardır. O da şudur: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu emriyle, onlara, lezzet ve zevk unsurlarından tamamen uzaklaşarak ibadet ve tâata daha ciddi olarak kendilerini vermeleri, bütün vakitlerini Allah'a kullukla geçirmeleri hususunda yol göstermiştir. Böylece feraha kavuşacakları vaktin yaklaştığı ve cezalarının bitmesine az bir şey kaldığı anlaşılmış oldu.

Bu olayın fıkhî açılımı şöyledir: İhramlı olmak, itikâfta olmak ve oruçlu olmak gibi ibadet zamanlarında kadınlardan uzak durmak gerekir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu üç kişinin son zamanlarının ihramlı veya oruçlu kimseler gibi daha çok ibadetle geçmesini arzu etti. Onlara, merhametinden dolayı ilk günden itibaren böyle bir emirde bulunmadı. Eğer tâ baştan beri hanımlarından uzak durmalarını emretmiş olsaydı belki sabırları taşar ve bu duruma tahammül gösteremezlerdi. Bu emri onlara sadece son günler içinde vermiş olması tamamen onlara bir lütuf ve rahmettir. Yine hacılara, hacca gitmeye niyet eder etmez değil de, ihrama girdikten sonra hanımlarından uzak durmalarının emredilmesinde de aynı lütuf ve rahmet vardır.

49. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın, hanımına: "Ailenin yanına git" sözünde; bu ve benzeri sözlerle, boşamaya niyet edilmediği müddetçe, boşamanın geçerli olmayacağına delil vardır. Bu konuda doğru olan husus şudur: Boşama, azad etme ve hürriyete kavuşturma sözleri, boşama veya köle azad olmasına sebep olmazlar. Allah'ın dininde doğru olan, bizim de doğruluğunda hiç şüphe etmediğimiz hüküm budur. Örneğin, bir adama: 'Kölen ahlâksız, cariyen zina ediyor' denilse, adam da: 'Olamaz, o köle iffet sahibi hür biridir veya o cariye iffetli hür biridir' dese, bu sözüyle azad etme hürriyetini kasdetmemiş ve iffet hürriyetini kasdetmiştir. Dolayısıyla o adamın kölesi ve cariyesi onun bu sözü dikkate alınarak azâd olmazlar.

50. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın, mutlu sonu müjdeleyen kimsenin sesini duyunca secde etmesi; bunun, sahabeye ait bir uygulama olduğuna açık bir delildir. Bu secdeler, yenilenen nimetler ve atlatılan musibetlerden dolayı yapılan şükür secdesidir.

Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh), (kendi halifeliği döneminde sahte peygamber) Müseyleme'nin katledildiği haberi gelince ve Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh) da, Haricilerden Zü's-Südeyye'yi ölü olarak bulunca[1063] (şükür ifadesi olarak) secde etmiştir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, Cebrail (a.s.): 'Kim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir salâvat getirirse, Allah da o kuluna on salavat (=rahmet) getirir' müjdesini verince üç defa ümmetine şefaat dileyip Allah'ın, sonunda ümmetinin tamamı için şefaatinin kabul edileceği bilgisini alınca secde etmiştir.[1064]

Yine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (bir gün) başı Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın göğsünde iken bir askeri birliğinin, düşmanlarına karşı zafer kazandığı müjdesini almış ve bunun üzerine hemen kalkıp secdeye kapanmıştı.

Ebu Bekre (radıyallâhu anh) der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ne zaman sevindirici bir haber gelse, hemen kalkıp secdeye kapanırdı."[1065] Bütün bu rivayetler, sahihtir. Sahih olmaları hususunda hiçbir şüphe yoktur.

51. Sahabilerden birinin, Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ı müjdelemek için atını Sel' dağına mahmuzlamasında ve bir diğerinin ise tepeye tırmanmasında; o güzide topluluğun hayır işleme uğrunda hırslı davrandığına, hayır işi için nasıl yarıştıklarına ve birbirlerinin sevincine nasıl ortak olduklarına dair bir delil vardır.

52. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın, haberi getiren müjdeciye, (izar ve ridadan oluşan) iki elbisesini de birden vermesi, bu davranışın üstün bir ahlâk ve yüce bir haslet olduğuna işaret etmektedir.

Abbâs (radıyallâhu anh) da, kölesi gelip Haccâc ibn İlât'tan, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında kendisini sevindirecek bir haberi olduğunu müjdelemesi üzerine onu hürriyetine kavuşturmuştu.

1063 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/108. Hadisin senedinde Târık ibn Ziyâd vardır. Bu kişi, meçhuldür.

1064 Ebu Dâvud, Cihad 162 (2775)'de bu hadisi Sa'd ibn Ebi Vakkâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

1065 Ebu Dâvud, Cihad 162 (2774); Tirmizî, Siyer 25 (1578); İbn Mâce, İkametu's-Salat 192 (1394); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/45

53. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın bu davranışında; müjdeyi getiren kişiye, elbisesinin tamamını vermenin caiz olduğuna delil vardır.

54. Yine bu olayda, hakkında dinî bir nimet yenilenen kimseyi tebrik etmenin ve söz konusu kişi geldiği zaman onun için ayağa kalkmanın ve onunla tokalaşmanın (musafaha yapmanın) müstehap olduğuna delil vardır. Bu davranış, müstehap olan bir uygulamadır. Dünyevî bir nimete nail olan kimseye de böyle davranmak caizdir. O kimseye: "Allah'ın sana lütuf ve ihsan ettiği şey, hakkında mübarek olsun" demek en uygun olanıdır. İnsan böyle söylemekle nimeti, ihsan edene ait kılmış ve o nimete kavuşana da dua etmiş olur.

55. Yine bu olayda, kulun mutlak olarak yaşayabileceği en mutlu ve en faziletli gününün, Allah'a tevbeyle yöneldiği ve tevbesinin kabul edildiği gün olduğuna delil vardır. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'a: 'Annenin seni doğurduğundan beri geçirdiğin en hayırlı gününü müjdelerim' buyurmuştu.[1066]

Eğer: 'O gün, İslam'ı kabul ettiği günden nasıl daha hayırlı olabilir?' denilirse, o zaman: 'O gün, müslüman olduğu günün tamamlayıcısı mahiyetindedir. Müslüman olduğu gün, mutlu oluşunun başlangıcı ve tevbesinin kabul edildiği gün ise o mutluluğun tamamlanması ve kemâle ermesidir' diye cevap verilir. Yardım istenen yalnızca Allah'tır.

56. Bu olay üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sevinmesi ve yüzünün sevinçle aydınlanmasında; Allah'ın, Peygamber'ini ümmetine karşı ne kadar çok şefkatli, merhametli ve acıma hissiyle yarattığına delil vardır. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sevinci, neredeyse Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın ve iki arkadaşının sevincinden daha fazla idi.

57. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın: 'Ey Allah'ın Resulü! Tevbemin kabulünden dolayı malımın tamamını sadaka olarak vermek istiyorum' demesinde, tevbe ederken gücü yettiği kadar sadaka vermenin müstehap olduğuna delil vardır.

58. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'a: 'Malının bir kısmını kendine sakla. Bu, senin için daha hayırlıdır'[1067] buyurmasında; malının tamamını sadaka olarak vermeyi adayan kimsenin, tamamını vermesinin gerekmeyeceğine, bir kısmını kendine bırakmasının caiz olduğuna delil vardır. Bu konudaki rivayetlerde bazı ihtilâflar sözkonusu olmuştur. Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve

1066 Bu, daha önce geçen Ka'b ibn Mâlik hadisinden bir bölümdür.
1067 Bu, daha önce geçen Ka'b ibn Mâlik hadisinden bir bölümdür.

sellem)'in, Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'a: 'Malının bir kısmını kendine sakla' buyurduğu geçmektedir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu sözüyle; Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın kendisi için alıkoyacağı mal için herhangi bir miktar belirtmemiş, üstelik sözü genel anlamda söyleyerek bu durumu tamamen Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın takdirine bırakmıştır. Bu konuda sahih olan da budur.

Kişinin, kendisine ve ailesine yetmeyecek kadar az olan bir malı sadaka olarak vermesi caiz değildir. Bu maldan adakta bulunması da ibadet değildir. Adakta bulunsa bile yerine getirmesi gerekmez. İhtiyaçlarını ve kendisine yetecek kadar kısmı karşıladıktan sonra arta kalan malını sadaka olarak vermesi daha faziletlidir. Bu durumda adakta bulunursa, adağını yerine getirmesi vaciptir. Bu hüküm, şer'î kuralların ve kıyasın sonucudur. Bundan dolayı kişinin kendi ihtiyacı ile ailesinin ihtiyacını karşılaması, mali borçlarını ödemesinden önce gelir. Bu mali borçlar, ister kefâret ve hac gibi Allah'a ait haklar sınıfından olsun ve ister kul borcu (gibi kişiye ait bir hak) olsun hüküm değişmez. Biz, iflas eden bir kimseye; evini, hizmetçisini, elbiselerini, sanatkâr ise sanatını icra edeceği alet ve malzemelerini, değilse ticaret yapacağı eşyayı bırakır, geri kalan malını borçluların hakkı olarak kabul ederiz.

Soru: Ahmed ibn Hanbel'in "Müsned"inde: "Ebu Lübâbe ibnu'l-Abdülmünzir (radıyallâhu anh), Allah tevbesini kabul edince: 'Ey Allah'ın Resulü! Tevbemden dolayı kavmimin diyarını terkedip senin yakınında yerleşmek, Allah ve Resulü için malımın tamamını sadaka olarak vermek istiyorum' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Üçte birini vermen yeter' buyurdu"[1068] şeklinde rivayet ettiği hadis için ne dersiniz?

Cevap: Ahmed ibn Hanbel'in yukarıdaki sözünün delili bu hadistir. Kâ'b ibn Mâlik hadisi değildir. Ayrıca Ahmed ibn Hanbel'in, oğlu Abdullah yoluyla gelen rivayette şöyle dediği nakledilmiştir: "Bir kimse, malının tamamını veya bir kısmını sadaka olarak vermeyi adak adasa, fakat malının tutarından çok borcu bulunsa, sahip olduğu malın üçte birini sadaka olarak vermesinin yeterli olacağı görüşündeyim. Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Lübâbe'ye, malının üçte birini sadaka olarak vermesini emretmiştir." Ahmed ibn Hanbel, hadisten hüküm çıkarma konusunda daha çok bilgilidir. Bundan dolayı herhangi bir sınırlama bulunmayan Kâ'b ibn Mâlik hadisiyle değil, üçte birle sınırlama getirilen Ebu Lübâbe hadisiyle fetva vermiş ve bununla da, sanki mutlak olan Kâ'b ibn Mâlik hadisini Ebu Lübâbe hadisiyle kayıt altına almak istemiştir.

1068 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/453, 502. Bu hadis, Ebu Dâvud, Zekat (1656), Vesaya (2877), Eyman 24 (3319)'da Ka'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'tan rivayet edilmiştir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in üçte bir miktarından fazlayı sadaka olarak vermekten menetmesine gelince; burada kişinin daha çok faydasına olan, din ve dünya menfaatini elde etmesine yardımcı olacak noktaya işaret vardır. Eğer Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona, malının tamamını sadaka olarak vermeye izin verseydi bu durumda o kişi, daha sonra içine düşeceği fakirliğe ve yokluğa sabredemezdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (bir defasında) sadaka vermek için bir kese para getiren şahsa onunla vurmuş, fakirliğe maruz kalacağından ve bu duruma sabredemeyeceğinden korktuğu için o kimsenin sadakasını kabul etmemiştir.

Ebu Hanîfe (rh.a) ise: "Kendisine zekât düşen kişi, malının tamamını sadaka verir" demektedir. Kendisine zekat düşmeyen kişinin malı hususunda ise ondan iki rivayet vardır: "Birincisi: Sadaka verir, ikincisi ise: Sadaka vermezse bir şey gerekmez" şeklindedir.

Şafiî: "Bütün malını sadaka olarak vermesi gerekir" demektedir.

Zührî ile Ahmed: "Malının üçte birini vermesi gerekir." derken, bir başka grup da: "Yalnızca yemin keffareti miktarınca vermesi kâfidir" demektedir.

59. Yine bu olayda, doğruluğun ne kadar muazzam bir ahlâk olduğuna, dünya ve ahiret mutluluğunun sebebini açıklamanın ve bunların şerrinden kurtulmanın, doğruluk sayesinde olduğuna işaret vardır. Bundan dolayı Allah, doğruluk sayesinde kişiyi kurtuluşa erdirmekte ve yalan sebebiyle de kişiyi helak etmektedir. Yüce Allah, mü'min kullarına da, doğruluk sahibi kimselerle beraber bulunmalarını emrederek şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğrularla beraber olun."[1069]

Yüce Allah, insanları iki kısma ayırmıştır: 1. Saîdler (huzur ve mutluluğa erenler) ve 2. Şakîler (tam bir perişanlık içinde bulunanlar). Saîdler; doğru söyleyen ve Allah ve Resulü'nü tasdik edenlerdir. Şakîler ise yalan sözlü olup Allah katından gelen şeyleri de yalanlayanlardır.

Bu sınıflandırma, dört başı mâmur tam bir taksimdir. Çünkü saadet, doğru sözlülük ve tasdik ehlinden olmakla; şekavet ise yalancılık ve yalanlamakla beraber bulunurlar.

Yüce Allah, kullarına, kıyamet gününde doğruluktan başka hiçbir şeyin fayda getirmeyeceğini haber vermiştir. Münafıkların, kendilerini başkalarından ayıran bilgilerinin ve ayıpladığımız hallerinin tamamının aslında, izlerinde-

1069 Tevbe: 9/119

ki ve davranışlarındaki yalancılık vardır. Doğruluk imanın rehberi, delili, bineği, sürücüsü, kıyafeti, zîneti hatta ve hatta özü ve ruhudur. Yalan ise küfrün ve nifakın rehberi, delili, bineği, sürücüsü, kıyafeti, zîneti ve özüdür. Yalanın imana karşı duruşu, şirkin tevhid inancına karşı duruşu gibidir. İman ile yalan, yanyana gelirse biri diğerini kovar, onun yerine kendisi geçer ve kesinlikle bir arada bulunmazlar. Yüce Allah, Tebûk seferine gitmeyen bu üç kişiyi, doğrulukları yüzünden kurtuluşa erdirirken, diğerlerini de yalanları sebebiyle helak etmiştir. Allah, kuluna, İslâm nimetinden sonra İslâm'ın hayatı ve gıdası olan doğruluktan daha faziletli bir nimet ihsan etmemiş, İslâm'ın fesadı ve hastalığı olan yalandan daha büyük bir belâ ile de onu imtihan etmemiştir.

Yüce Allah'ın:

لَقَدْ تَابَ اللهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَحِيمٌ

"Doğrusu Allah, müslümanlardan bir gurubun kalpleri eğrilmeye yüz tuttuktan sonra, Peygamber'in ve güçlük zamanında ona uyan Muhacirler ile Ensar'ın tevbelerini kabul etti. Sonra da onların tevbelerini kabul etti. Çünkü Allah, onlara karşı çok şefkatli, pek merhametlidir" (Tevbe: 9/117) âyeti, tevbenin Allah katındaki kıymetini ve faziletini en muazzam bir şekilde açıklamıştır. Tevbe, mü'minin mükemmelliğe ermesinin son basamağıdır. Yüce Allah, bu mükemmelliği, bütün savaşların en sonunda mallarını, canlarını Allah için feda edip yurtlarını terk ettikten sonra onlara bahşetmiştir. Bütün maksatları, Allah'ın tevbelerini kabul etmesiydi. Bu sebepten ötürü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh)'ın tevbesinin kabul edilmesini, anasından doğduğu günden o güne kadar yaşamış olduğu en hayırlı gün olarak ifade etmiştir. Ancak Allah'ı hakkıyla bilenler, O'nun hakkını tanıyanlar ve kulluk görevini gerektiği şekilde bilenler; kendi nefsini, nefsinin sıfatlarını ve davranışlarını; Rabbının kulluğunu eda etme yönünde yaptıklarını, yapması gereken görevleri yanında denizde bir damla gibi bilenlerin dışında hiçkimse bu mânayı hakkıyla kavrayamaz. Bu durum, zahirî ve bâtınî âfetlerden kendini kurtarabilenler içindir. Kulunu af ve mağfiretiyle kuşatan, onu mağfiret ve rahmet deryasına daldıran Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Böyle olmasaydı, helak olmaktan kurtulmak düşünülemezdi. Adaleti ile hükmetmeseydi, yer ve gök ehline zalim olmadığı halde -günahlarından dolayı- azab ederdi. Rahmetiyle muamele etmesi, kulları için işledikleri amellerden daha hayırlıdır. Hiç kimseyi yalnızca kendi ameli kurtarmayacaktır.

Yukarıda geçen Tevbe: 9/117. âyetin; Yüce Allah'ın, kulları hakkındaki tevbesinin, âyetin hem başında ve hem de sonunda olmak üzere iki defa tekrar edilişini düşünün. Allah, önce âyetin başında kullarına tevbe etmeleri yönünde bir muvaffakiyet ihsan etmiş, daha sonra da tevbe ettiklerinde tevbelerini kabul buyurma lütfunda bulunmuştur. Her hayır; Allah'tandır, Allah iledir, Allah içindir ve Allah'ın elindedir. Dilediğine bir lütuf olarak bu hayırdan verirken, dilediğine de hikmetinin ve adaletinin bir sonucu olarak bundan mahrum eder.

60. Kâ'b ibn Mâlik (radıyallâhu anh), Yüce Allah'ın: وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا *"Savaştan geri kalmış üç kişinin tevbesini de..."* *(Tevbe: 9/118)* âyetini doğru tefsir etmiştir. Bu tefsire göre bu üç kişi, (sefere katılmayıp) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yemin ederek mazeretler beyan eden kimseler arasından geri kalan kimselerdir. Yoksa âyette kastedilen "geri kalış", sefere gitmemek mânasında değildir. Eğer bu mana kastedilseydi, "geri bırakıldılar" yerine "geri kaldılar" fiili kullanılırdı. Nitekim Yüce Allah: مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ *"Medine halkına ve onun çevresinde bulunan bedevilere, Allah'ın Peygamberinden geri kalmaları yakışmaz"* *(Tevbe: 9/120)* âyetinde bu fiil kullanılmıştır. Çünkü burada kendi iradeleriyle geri kalmışlar, diğerinde geri bırakılmışlardır. Yüce Allah onları geri bırakmıştır. Onlar bizzat kendiliklerinden geri kalmış değillerdir. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

I. EBU BEKR (R.A.)'IN HAC ETMESİ

1. Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh)'ın Hac Emirliği

İbn İshâk der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tebûk'ten döndükten sonra Ramazan ayının geri kalanını, Şevval ayını ve Zilkâde ayını Medine'de geçirdi. Sonra hicretin 9. yılında, müslümanların hac ibadetini yerine getirmesi için Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'ı emîr olarak görevlendirdi. Müşrikler de hac için yerlerini almışlardı. Bu sırada Ebu Bekr (radıyallâhu anh) ile müminler (hac yapmak için Mekke'ye doğru) yola çıktılar.

İbn Sa'd der ki: Ebu Bekr (radıyallâhu anh) üç yüz kişiyle Medine'den çıktı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'la birlikte kurbanlık olarak yirmi deve gönderdi. Eliyle boyunlarına kurban olduklarını gösteren alâmetlerini taktı. Develere çobanlık etme görevini, Naciye ibn Cündüb el-Eslemî'ye verdi. Ebu Bekr (radıyallâhu anh) da beraberinde kurbanlık beş deve götürdü.

2. Ali (radıyallâhu anh)'ın, Tevbe Sûresi'nin Hükümlerini Bildirmekle Görevlendirilmesi

İbn İshâk der ki: Tevbe Sûresi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile müşrikler arasında geçerli olan anlaşmanın bozulması hakkında inmiştir. Bu sûrenin inmesinden sonra Ali (radıyallâhu anh), (bu surede geçen hükümleri bildirmek üzere) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Adbâ' adındaki devesiyle (Mekke'ye doğru) yola çıktı.

İbn Sa'd der ki: Ali (radıyallâhu anh), Arc denilen yerde -İbn Âiz'e göre Dacnân denilen yerde- Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'a yetişti. Ebu Bekr (radıyallâhu anh), Ali (radıyallâhu anh)'yi görünce: 'Emir olarak mı, yoksa memur olarak mı (geldin)?' diye sordu. Ali (radıyallâhu anh) da: 'Hayır, memur olarak (geldim)' diye cevap verdi. Sonra beraberce yürüdüler.

İbn Sa'd devamla der ki: Ebu Bekr (radıyallâhu anh), Ali (radıyallâhu anh)'a: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) seni hac (işinin başına geçirmek) için mi görevlendirdi?' diye sordu. Ali (radıyallâhu anh) da: 'Hayır, Tevbe Sûresini insanlara tebliğ etmem ve daha önceki anlaşmaların tamamen iptal olduğunu bildirmem için gönderdi' diye cevap verdi.

Daha sonra Ebu Bekr (radıyallâhu anh), (Mekke'ye varıp) mü'minlere haclarını yaptırdı. Kurban bayramının birinci günü Ali (radıyallâhu anh) ayağa kalkıp şeytan taşlanan yerde insanlara anlaşmaların iptal edildiğini bildirdi ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisine emrettiği hususları şu sözlerle tebliğ etti:

"Ey iman edenler! Kâfir cennete giremez. Bu yıldan sonra hiçbir müşrik hac yapamaz, Kabe'yi çıplak olarak tavaf edemez. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kiminle bir anlaşma yapmışsa, o anlaşma, vakti doluncaya kadar geçerlidir."

Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde geçtiğine göre Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) şöyle der: "Ebu Bekr (radıyallâhu anh), bu hac sırasında kurban bayramının birinci günü, Mina'da "Bu seneden sonra hiçbir müşrik hac edemez. Kabe'yi çıplak olarak tavaf edemezler" şeklindeki ilanı yapanlar arasında beni de gönderdi: Daha sonra Ebu Bekr (radıyallâhu anh), Ali (radıyallâhu anh)'ı göndererek ona Tevbe Sûresini duyurmayı emretti.

Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) devamla der ki: Ali (radıyallâhu anh) bizimle beraber kurban bayramının birinci günü Mina'da bulunan kimselere Tevbe Sûresini; 'bu yıldan sonra hiçbir müşriğin hac yapamayacağını ve çıplak olarak Kabe'yi tavaf edemeyeceğini' ilan etti."[1070]

1070 Buhârî, Salat 10, Hac 67, Cizye 16, Meğâzî 66, Tefsiru Sure-i Tevbe 2-4; Müslim, Hac 435 (1347); Ebu Dâvud, Menasik 66 (1946); Nesâî, Menasik 161

Bu olayda; Hacc-ı Ekber'in, kurban bayramının birinci günü olduğuna delil vardır. Diğer taraftan Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'ın bu haccının farz olan hac sayılıp sayılamayacağı, üzerindeki hac borcunun bu hacla mı, yoksa bir sene sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le beraber yaptığı veda haccıyla mı düştüğü konusunda iki görüş ileri sürülerek ihtilâf edilmiştir. Sahih olan, ikinci görüştür. (Yani bu borcun veda haccıyla düştüğüdür.) Söz konusu bu iki görüş, şu iki esasa dayanmaktadır.

Birincisi: Acaba hac, veda haccı senesinden önce farz kılınmış mıydı?

İkincisi: Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'ın yaptığı hac Zilhicce ayında mı idi, yoksa cahiliyye devrinde Arapların ayları ileri-geri almaları yüzünden Zilkade ayında mı olmuştu? Bu iki görüşten ikincisi, Mücâhid ve diğer âlimler tarafından benimsenmiştir. Buna göre Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hac ibadetini, farz olmasından bir yıl sonraya tehir etmemiştir. Aksine farz kılındığı sene hemen haccını yerine getirmiştir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sünnetine ve hâline uygun olan da budur.

Haccın hicretin altıncı, yedinci, sekizinci veya dokuzuncu senesi farz kılındığını iddia edenlerin hiçbir delili yoktur. Haccın, hicretin altıncı yılında farz kılındığını iddia eden kimsenin en son ileri sürdüğü delili, Yüce Allah'ın: وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ *"Haccı ve umreyi Allah için tamamlayın" (Bakara: 2/196)* âyetidir. Bu âyet, hicretin altıncı senesinde Hudeybiye'de nazil olmuştur. Halbuki bu âyette, haccın farz kılındığına dair bir işarette bulunulmamış, aksine farz kılındığı zaman tamamlanması emredilmiştir. Bunların her biri, ayrı ayrı durumlardır. Haccın farz kılındığını bildiren âyet şudur: وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا *"Yoluna gücü yeten herkesin, Kabe'yi haccetmesi, insanlar üzerinde Allah'ın bir hakkıdır" (Âl-i İmrân: 3/97)*. Bu âyet, "elçiler yılı" olarak bilinen hicretin 9. senesinin sonlarında nazil olmuştur.

ON İKİNCİ BÖLÜM:

İSLAM'IN YAYILMASI

A. ARAP HEYETLERİ İLE DİĞER HEYETLERİN PEYGAMBER (S.A.V)'E GELİŞİ

1. Sakîf Heyetinin Gelişi

Sakîf kabilesinden bir heyetin Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelişi. Bu heyetin gelişi, Tâif Gazası anlatılırken bahsedilmişti.

Musa ibn Ukbe der ki: Ebu Bekr (radıyallâhu anh), sahabilere haclarını yaptırdı. Urve ibn Mes'ûd es-Sakafî, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip -daha önce belirtildiği üzere- kavminin yanına geri dönmek için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den izin istedi. Sonra Sakif kabilesinin heyeti geldi. Aralarında o gün reisleri durumunda olan Kinâne ibn Abdi Yâleyl ile heyettekilerin en küçüğü olan Osman ibn Ebu'l-Âs da bulunmaktaydı. Bunun üzerine (aynı kabileden olan) Muğîre ibn Şu'be: 'Ey Allah'ın Resulü! Kavmimi benim yanımda konaklatıp onlara ikramda bulunayım. Çünkü ben onlar arasında yarası henüz taze birisiyim' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

لاَ أَمْنَعُكَ أَنْ تُكْرِمَ قَوْمَكَ وَلَكِنْ أَنْزِلْهُمْ حَيْثُ يَسْمَعُونَ الْقُرْآنَ

'Seni kavmine ikramda bulunmaktan menetmem. Ancak ben onları, Kur'an dinleyebilecekleri bir yerde misafir etmek istiyorum' buyurdu.

Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh) ile kavmi arasındaki yara şu sebeptendi: Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh), Sakifliler'in yanında ücretli olarak çalışıyordu. Sakîfliler, Mudarr'dan gelirken yolun bir kısmına geldiklerinde onlar uykuda oldukları bir sırada Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh) onlara saldırmış ve (onlardan bazısını) öldürmüş, sonra da mallarını alıp Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): أَمَّا الإِسْلاَمُ فَنَقْبَلُ وَأَمَّا الْمَالُ فَلاَ فَإِنَّا لاَ نَغْدِرُ 'Müslüman olmanı kabul ederiz, ama bu malı kabul etmeyiz. Çünkü biz zulmetmeyiz' buyurmuş ve o malı ganimet sayıp beşte birini almayı reddetmişti.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sakîf heyetini mescidde konaklattı. Kur'an-ı Kerim dinleyebilmeleri ve sahabileri namaz kıldıklarında görebilmeleri için orada onlar için bir çadır kurdurdu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbe okuduğunda kendi adını anmazdı. Sakîfliler onu işitince: 'Bize kendisinin Allah'ın Resulü olduğuna şehadet etmemizi emrediyor, ama kendisi hutbede bu şahadeti söylemiyor' dediler. Onların bu sözleri Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşınca: 'Ben, Allah'ın Resulü olduğuma ilk şehadet edenim' buyurdu.

a. Sakîflilerin İstekleri

Sakif heyeti, her gün Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geliyor ve en küçükleri olan Osman ibn Ebu'l-Âs'ı bineklerinin yanında (gözcü olarak) bırakıyorlardı. Osman ise onlar ne zaman dönüp öğle uykusuna yatsalar hemen Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına varıyor, ona din hakkında sorular soruyor ve Kur'an okumasını istiyordu. Bu defalarca gidiş-geliş sonunda Osman, İslâm'ı öğrendi ve kavradı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i uykuda görürse Ebu Bekr (radıyallâhu anh)'a giderdi. Bütün bunları arkadaşlarından gizlerdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Osman'ın bu halinden hoşlandı ve onu sevdi.

Sakif heyeti (orada) kaldılar ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına devamlı gidip geldi ler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onları İslâm'a davet etti. Sonunda onlar da müslüman oldular. Kinâne ibn Abdi Yâleyl: 'Hakkımızdaki kararını bildirsen de artık kavmimizin yanına dönsek' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, İslâm'ı kabul ederseniz kararımı bildiririm. Yoksa ne karar ve ne de aramızda sulh olur' buyurdu. Kinâne ibn Abdi Yâleyl: 'Zina için ne dersin? Biz gurbette gezip dolaşan kimseleriz. Dolayısıyla bundan geri duramayız' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu, size haramdır. Çünkü Yüce Allah:

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَى إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

"Zinaya yaklaşmayın, zira o bir hayasızlıktır ve çok kötü bir yoldur" (İsra': 17/32) buyurmuştur' dedi. Sakif heyeti: 'Faiz hakkında ne dersin? O bizim bütün servetimizdir' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Mallarınızın sermayesi sizindir. Çünkü Yüce Allah:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun. Eğer gerçekten inanıyorsanız faiz olarak artan miktarı almayın" (Bakara: 2/278) buyurmuştur' dedi. Sakif

heyeti: 'İçki için ne dersin? Bizim bölgemizin üzümlerinden içki elde ederiz ve onsuz edemeyiz' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah onu haram kılmıştır' buyurdu. Sonra da:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz" (Mâide: 5/90) âyetini okudu. Bunun üzerine Sakif heyeti hemen ayağa kalkıp bir köşede baş başa kaldılar. (Kendi aralarında birbirlerine): 'Yazıklar olsun size! Eğer ona muhalefet edersek, Mekke'nin karşılaştığı bir gün ile karşılaşmamızdan korkuyoruz. Gidelim, isteklerimiz üzerinde yazışma yapalım' dediler.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: 'Evet, istediğin her şeyi kabul ediyoruz. Fakat Rabbe (Lât) putu hakkında ne dersin?' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Onu yıkın!' buyurdu. Sakif heyeti: 'Eyvah! Rabbe, senin onu yıkmak istediğini öğrenirse kendi halkını öldürür' dediler. Bunun üzerine Ömer ibnu'l-Hattâb (radıyallâhu anh): 'Ey İbn Abdi Yaleyl! Yazıklar olsun sana! Rabbi'nin bir taş parçası olduğunu bilmiyor musun?' dedi. Onlar da: 'Hattâb'ın oğlu ! Biz sana gelmedik' dediler. Sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'O halde onun yıkım işini sen üzerine al. Biz hiçbir zaman onu yıkamayız' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Ben size onu yıkmaya yetecek bir adam göndereceğim' buyurdu. Böylece aralarındaki yazışma tamamlandı.

Kinâne ibn Abdi Yaleyl: 'Göndereceğin kimse yola çıkmadan önce bize izin ver. Sonra da elçini arkamızdan gönder. Biz kavmimizi çok iyi tanırız' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara izin verip ikramda bulundu ve bağışlar yaptı. Onlar (giderlerken): 'Ey Allah'ın Resulü ! Kavmimizden birini bize imamlık yapması için emir tayin et' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) İslâm'a olan düşkünlüğünü bildiği Osman ibn Ebu'l-Âs'ı onların başlarına emir tayin etti. Çünkü Osman ibn Ebu'l-Âs yola çıkmadan önce Kur'an'dan bazı sureleri öğrenmişti.

Kinâne ibn Abdi Yaleyl, arkadaşlarına: 'Ben, Sakîflileri en iyi tanıyanınızım. Olanları gizleyiniz. Onları savaş ve ölümle tehdit ediniz. Onlara Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bizden bazı şeyler istediğini, bizim de reddettiğimizi haber veriniz. Bizden Lât ve Uzza'yı yıkmamızı, içkiyi ve zinayı haram kılmamızı, mallarımızın faizini bırakmamızı istediğini söyleyin' dedi.

b. Sakîflilerin Müslüman Oluşu

Heyettekiler kabilelerine yaklaştığında Sakîfliler onları karşılamaya çıktılar. Temsilcilerin başları önlerine düşmüş, develeri birbirine yakın olarak yürüttüklerini ve onları, hayırlı haberle dönmeyen bir topluluk gibi elbiselerine bürünmüş vaziyette olduklarını görünce üzüldüler, kederlendiler ve hayırlı bir haberle gelmediklerini düşündüler. Bundan dolayı birbirlerine: 'Heyetiniz hayırlı bir haber getirmiyor' dediler. Daha sonra heyettekiler bineklerinden indiler. Âdetleri üzere Lât putuna doğru yönelip onun yanına geldiler. -Lât, Tâif sırtlarında bulunan bir puttu. Beytullah'ta hedy kurbanı kesildiği gibi ona da kurban keserlerdi.- Heyettekiler oraya gelince, Sakîfliler'den bazıları: 'Bunların görünüşlerinde hiçbir hayır yok' dediler. Sonra temsilcilerin her biri ailelerinin yanına döndü. Temsilcilerin akrabasından olan Sakîfliler, eve dönenlerin herbirinin yanına gelip onlara ne getirdiklerini ve nasıl bir haberle döndüklerini sordular. Onlar da: 'Biz, dilediğini yapan sert ve katı bir adamın yanına vardık. Bu adam kılıcını sıyırmış, Arapları ve diğer toplulukları kendisine boyun eğmek zorunda bırakmıştır. Bize çok ağır tekliflerde bulundu: Lât ve Uzza'nın yıkılmasını ve sermayelerin dışındaki faiz olarak elde edilen malların alınmamasını teklif etti. Zinayı ve içkiyi haram kıldı' dediler.

Sakîfliler (bu sözleri duyunca): 'Vallahi bu denilenleri asla kabul etmeyiz!' dediler. Heyettekiler: 'O halde silahlarınızın bakımını yapın, savaşa hazırlanın, yiyeceklerinizi depolayın, kalelerinizi onarın' diye cevap verdiler. Sakîfliler iki-üç gün savaşmaya kararlı olarak beklediler. Sonra Yüce Allah, onların kalbine korku saldı. Bunun üzerine Sakifliler: 'Vallahi, bizim bu adama karşı koyacak gücümüz yok. Bütün Araplar ona boyun eğdi. Ey temsilciler! Onun yanına geri dönünüz. Ne isterse kabul ediniz ve onunla barış anlaşması yapınız' dediler. Heyettekiler, onlardaki bu değişikliği, barışı ve huzuru, korku ve savaşa tercih ettiklerini görünce: 'Biz, onunla anlaşmamızı yaptık. Dilediğimizi verdik ve istediğimizi de şart koştuk. Biz onu insanların en vefalısı, en merhametlisi ve en doğrusu olarak gördük. Bizim bu gidişimizde ve yaptığımız anlaşmada bizim ve sizin için bereket vardır. Allah'ın size ihsan ettiği huzur ve afiyeti kabul ediniz' dediler. Bunun üzerine Sakîfliler: 'Bunu niçin bizden gizlediniz? Bizi niçin en ağır üzüntülere boğdunuz?' dediler. Heyettekiler: 'Allah'ın, kalbinizdeki şeytanlık gururunu gidermesini istedik' dediler. Bunun üzerine Sakifliler hemen orada müslüman oldular.

c. Lât Putunun Yıkılışı

Aradan bir kaç gün geçti. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elçileri onların yanlarına geldiler. Başlarında Hâlid ibn Velîd emir olmuştu. Muğîre ibn Şu'be de içlerindeydi. Gelir gelmez hemen Lât putunu yıkmaya azmettiler. Bütün Sakîf halkı kadınlar, erkekler ve çocuklar hepsi olup bitenlere

bakıyorlar, evlerden başlar uzanıyor, neler olduğunu görmeye çalışıyorlardı. Hiçbir Sakîfli, o putun yıkılabileceğine ihtimal vermiyor ve bunu imkânsız görüyordu.

Muğîre ibn Şu'be ayağa kalkıp eline kazmayı aldı. Arkadaşlarına: 'Vallahi, sizi Sakîflilerin durumuna güldüreceğim' dedi. Sonra kazmasıyla puta vurdu ve yere yuvarlanıp debelenmeye başladı. Bütün Tâif halkı hep bir ağızdan çığlık atıp 'Allah, Muğîre'yi rahmetinden uzak tutsun! Rabbe/Lat onu öldürdü!' dediler. Muğîre ibn Şu'be'yi yere düşmüş vaziyette görünce: 'Haydi, kimin gücü yeterse yaklaşsın, yıkmayı denesin! Vallahi bu yapılamayacak bir iştir!' dediler. Bu sözleri duyan Muğîre ibn Şu'be hemen fırlayıp ayağa kalktı ve: 'Ey Sakîf topluluğu! Allah sizi çirkinleştirsin! Lât dediğiniz, taş ve kerpiç parçalarından ibaret bir şeydir. Allah'ın afiyetine yöneliniz ve O'na kulluk ediniz!' dedi. Sonra kazmasıyla Lât'ın kapısına vurup onu kırdı, sonra duvarlarına tırmandı. Onunla beraber başkaları da tırmandı. Yerle bir edinceye kadar taşları sökerek yıktılar. Putun bakıcısı: 'Temele indiklerinde, temel onlara kızacak ve onları yerin dibine geçirecek!' dedi. Muğîre ibn Şu'be, bu sözleri duyunca Hâlid'e: 'Bırak, onun temelini ben kazayım!' dedi. Sonra da temelini kazıp toprağını çıkarttı. Lat'ın elbiselerini ve süs eşyalarını söktü. Bütün Sakîfliler'in dili tutulmuş gibiydi. Ancak içlerinden ihtiyar bir kadın: 'Alçaklar onu (müslümanlara) teslim ettiler ve savaşıp onu savunmadılar' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elçileri, (görevlerini yerine getirip) Lat putunun deposundan çıkan elbiselerle ve süs eşyalarıyla birlikte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna girdiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) da o malları hemen o gün paylaştırdı. Kullarına zafer ihsan edip dininin izzetini koruduğu için Allah'a hamdetti. Daha önce bu malın, Ebu Süfyan ibn Harb'e verildiği de zikredilmişti.

Buraya kadar anlatılanlar, Musa ibn Ukbe'den nakledilmiştir.[1071]

Ebu Dâvud'un "Sünen"inde Câbir (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Sakîfliler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, kendilerinin cihad ve zekatla mükellef tutulmamalarını şart koşmuşlardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bundan sonra: سَيَتَصَدَّقُونَ وَيُجَاهِدُونَ إِذَا أَسْلَمُوا 'Müslüman oldukları zaman zekâtlarını da verecekler ve cihada da gideceklerdir' buyurdu."[1072]

Ebu Dâvud et-Tayâlisî'nin "Sünen"inde Osman ibn Ebu'l-Âs (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisine, Tâif mescidini, onların putlarının (tağutlarının) olduğu yere yapmasını emretti."

1071 Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvvet, 5/229-302'de bunu uzunca bir şekilde rivayet etmiştir.
1072 Ebu Dâvud, Harac 25-26 (3025)

Mu'temir ibn Süleyman "Meğâzî" adlı eserinde der ki: "Abdullah ibn Abdurrah man et-Tâifî'nin, Osman ibn Abdullah'tan, onun da amcası Amr ibn Evs'tan, onun da Osman ibn Ebi'l-Âs (radıyallâhu anh)'tan şöyle bir rivayette bulunduğunu işittim: Osman ibn Ebi'l-Âs der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kur'an'dan Bakara sûresini okuduğum için, onların en küçüğü olduğum halde Sakîf'ten gelen altı kişilik heyet içinden beni (onlara imam olmam için) görevlendirdi. Ben de: 'Ey Allah'ın Resulü! Ben, (okuduğum) Kur'an'ı unutuyorum' dedim. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) elini göğsüme koyup: يَا شَيْطَانُ اخْرُجْ مِنْ صَدْرِ عُثْمَانَ 'Ey Şeytan! Osman'ın göğsünden çık!' buyurdu. Bundan sonra ezberlemeyi istediğim hiçbir şeyi unutmadım."

Müslim'in "Sahîh"inde Osman ibn Ebi'l-Âs (radıyallâhu anh)'tan gelen bir rivayet şöyledir: "Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Şeytan beni namaz kılmaktan ve Kur'an okumaktan alıkoyuyor' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu, 'Hınzib' denilen bir şeytandır. Onu hissettiğin zaman ondan Allah'a sığın ve üç defa sol tarafına tükür' buyurdu. Denileni yaptım. Bunun üzerine Allah benden bu hali giderdi."[1073]

d. Bu Olaydan Çıkarılan Fıkhî Hükümler

Sakif heyeti ile ilgili olarak zikredilen bu kıssadan çıkarılacak bazı fıkhî sonuçlar vardır. Bunları (kısaca) şöylece sıralayabiliriz:

1. Harbî olan bir kişi, kavmi içerisinde zulüm (ve cinayet) işler, onların mallarını alır ve sonra da müslüman olarak gelirse, devlet başkanı onun zulmü ve getirdiği mallarla ilgili olarak hiçbir işlem yapmaz. Daha önceden telef ettiği mal ve can karşılığı olarak tazminat ödemez.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Muğîre ibn Şu'be'nin Sakîfliler'den aldığı mala dokunmamış, onlara verdiği zararı da tazmin etmemiş ve: 'Müslüman olmanı kabul ederim, getirdiğin mala gelince, ona hiç karışmam' diye karşılık vermişti.

2. Müşrikleri mescidde konaklatmak caizdir. Özellikle müslüman olmaları umulduğunda onların Kur'an dinlemelerine, müslümanları ve müslümanların yaptıkları ibadetleri müşahede etmelerine imkân verilir.

3. Sakif heyetinin güzel bir siyasetle hareket etmesi, getirdikleri haberi Sakîflilere iletmeye ve arzu ettikleri sonuca ulaşmaya imkân vermiştir. (Bunu yaparken) onlara hoşlanmayacakları karamsar bir tablo çizmişler, bunun sonucu Sakîfliler, İslâm'a boyun eğmekten başka bir çıkar yol olmadığını gör-

1073 Müslim, Selam 68 (2203)

müşler, bunun üzerine heyettekiler her şeyin düşünüldüğü gibi kararlaştırıldığını onlara haber vermişlerdir. Eğer gerçeği onlara gelir gelmez söylemiş olsalardı bunu kabul etmezlerdi. Bu davranış, davetin ve tebliğin en güzel şekillerindendir. Bu davranışı ancak akıllı ve zeki insanlar gösterebilirler.

4. Bir topluluğa emir ve imam olmaya en uygun kimse, Allah'ın kitabını en iyi bilen, en faziletli ve dini en iyi anlayandır.

5. Putlar için inşa edilen şirk yerlerinin yıkılması, meyhane ve diğer batakhanelerin yıkılmasından Allah'a ve Resulü'ne daha sevimli, İslâm dini ve müslümanlar için daha faydalıdır. Kabirlerin üzerine yapılan, Allah'tan başkasına ibadet edilen ve içindekilerle Allah'a ortak koşulan yerlerin hali de böyledir. Buraların bırakılması İslâm'a göre helâl olmaz, bilâkis yıkılması vaciptir. Vakfedilmesi ve buralara vakıfta bulunulması sahih olmaz. Devlet başkanı böyle yerleri ve bu yerlere ait vakıfları, İslâm askerlerine bağışlayabilir. Müslümanların umumi menfaatleri için kullanabilir. Oradaki âletlerin, eşyaların ve her türlü eşyanın hükmü böyledir.

6. Putların ve put hanelerin yıkılmasından sonra, o yerlere mescid yapmak müstehabtır. Böylece daha önce Allah'a şirk koşulan yerlerde, yalnızca Allah'a ibadet edilecektir. Put hanelerden başka Allah'a ortak koşulmak için yapılan yerlerin de yıkılması ve müslümanların ihtiyacı varsa oraların mescid haline getirilmesi vaciptir. Eğer mescide ihtiyaç yoksa, devlet başkanı öyle yerleri ve o yerlere ait vakıfları mücahitlere ve uygun gördüğü diğer kimselere verir.

7. Kul, taşlanmış ve kovulmuş şeytandan Allah'a sığınır ve sol tarafına tükürürse, şeytan ona zarar veremez. Bu davranışından dolayı namazı bozulmaz, aksine namazının daha tam ve eksiksiz olmasına vesile olur. Yine de doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

2. Âmiroğulları Heyetinin Gelişi

Âmiroğulları heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Âmir ibn Tufeyl'e bedduası; Yüce Allah'ın, Resulü'nü, Âmir ibn Tufeyl ile Erbed ibn Kays'ın şerrinden koruması ile ilgili konular daha önce bahsedilmişti.

İbn İshâk der ki: Âmiroğulları heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiğinde, aralarında Âmir ibn Tufeyl, Erbed ibn Kays ibn Cez' ibn Hâlid ibn Ca'fer ile Cebbâr ibn Selmâ ibn Mâlik ibn Ca'fer de vardı. Bu üç kişi, kavimlerinin reisleri ve şeytanlarıydılar. Allah düşmanı Âmir ibn Tufeyl, hainlik ve hile yapmak düşüncesiyle Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldi. Kavmi, ona: 'Ey Âmir! Herkes müslüman oldu' dedi. O da:

'Vallahi, bütün Araplar benim arkamdan gelinceye kadar durmamaya karar verdim. Ben mi, bu Kureyşli gencin arkasından gideceğim?' dedi. Sonra da Erbed'e, (Resulullah'ı kast ederek): 'Adamın yanına vardığımız zaman ben onu meşgul ederim. Onu meşgul ettiğim zaman sen de kılıçla hemen onun işini bitir' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldikleri zaman Âmir ibn Tufeyl: 'Ey Muhammed! Gel, baş başa kalalım' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Vallahi, tek olan Allah'a iman etmedikçe (dediğin şey) olmaz!' buyurdu. Âmir ibn Tufeyl tekrar: 'Ey Muhammed! Gel, baş başa kalalım' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yine: 'Vallahi, tek olan Allah'a iman edip başkasını O'na şirk koşmaktan vazgeçmedikçe (bu dediğin şey) olmaz' buyurdu.

Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in teklifini reddettiğini görünce –onu tehdit ederek-: 'Vallahi, ben de burayı atlılarla ve piyade askerlerle dolduracağım!' dedi.

Âmir ibn Tufeyl dönüp gidince Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allahım! Beni, Âmir ibn Tufeyl'den koru!' diye dua etti.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanından çıktıkları zaman Âmir, Erbed'e: 'Ey Erbed! Yazıklar olsun sana! Sana emrettiğim şey nerde kaldı? Vallahi, yeryüzünde senden daha çok korktuğum kimse yoktu. Allah'a yemin olsun ki, bu günden sonra artık senden hiç korkmuyorum!' dedi. Erbed de: 'Sana hiç aldırış etmiyorum. (Hakkımda karar vermek için) acele etme. Vallahi, ne zaman bana emrettiğin şeyi yapmak istediysem sen, onunla benim arama girdin. Kılıçla sana mı vursaydım?' dedi.

Sonra beldelerine doğru yola çıktılar. Yüce Allah, yolda giderken Âmir ibn Tufeyl'in boynuna taun hastalığı musallat etti. Bunun üzerine Allah, Selûloğullarından bir kadının evinde Âmir ibn Tufeyl'in canını aldı. Âmir ibn Tufeyl'in arkadaşları onun bu halini haber alınca yola çıkıp Âmiroğulları topraklarına kadar geldiler. Kavimleri onlara gelip: 'Ey Erbed! Arkanda neler bıraktın?' diye sordular. Erbed de: 'Beni bir şeye ibadet etmeye çağırdı. Keşke şimdi yanımda olsaydı da O'na (Resulullah'a) şu okumla atış yapıp öldürseydim!' dedi.

Erbed, bu sözü söyledikten bir veya iki gün sonra devesini çekerek yola çıktı. Allah, onun ve devesinin üzerine bir yıldırım gönderip ikisini de yaktı. Erbed, Lebîd ibn Rabîa ile anne bir kardeş idiler. Lebîd, kardeşi için ağladı ve ağıt söyledi.

Buhârî'nin "Sahîh"inde geçtiğine göre; Âmir ibn Tufeyl, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelip: 'Seni şu üç teklif arasında muhayyer

bırakıyorum: 1. Ya şehirliler senin ve köylerin ahalisi benim olur, 2. Yahut hepsi senin olur, ama ben sana halife olurum, 3. Veyahut bunlardan hiçbirini kabul etmezsen, ben Gatafan ahalisinden bin tane al kısrak süvarisini önüme katarak sana hücum ederim' dedi. Akabinde bir kadının evinde iken taun hastalığına tutuldu ve: 'Deve taununa benzer bir şişlik. Hem de Selûl ailesinden bir kadının evinde! (İşte bu hiç olmadı.) Bana atımı getirin!' dedi. (Atı getirildi.) Atına bindi. Atının sırtında öldü."[1074]

3. Abdulkays Heyetinin Gelişi

Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan gelen rivayet şöyledir: Abdulkays heyeti[1075] Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiler. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Sizler kimlerdensiniz?' diye sordu. Onlar da: 'Rabîa kabilesindeniz' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Hoş geldiniz. Allah sizleri utandırmasın, pişman etmesin' buyurdu. Onlar: 'Ey Allah'ın Resulü! Seninle aramızda kâfir olan Mudarr kafirlerinden şu filanca kabile vardır. Dolayısıyla biz, senin yanına ancak haram ayda gelebiliriz. O halde bize kestirme bir şey emret de, onu yapalım ve onu geride kalanlarımıza haber verelim. Bu sebeple de cennete girelim' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Size şu dört şeyi emrediyorum ve dört şeyi de yasaklıyorum. (Emrettiklerim şunlardır:)

Size, tek olan Allah'a iman etmeyi emrediyorum. Allah'a iman etmek ne demek biliyor musunuz? Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şehadet etmek, Namazı dosdoğru kılmak, Zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak ve ganimetin beşte birini[1076] vermenizdir.

1074 Buhârî, Meğâzî 28'de bunu Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

1075 Abdulkays kabilesi, Rebia kabilesinin bir koludur. Bahreyn tarafında yaşamaktaydılar. Abdulkays, kabileler içerisinde Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ilk gelen heyetlerdendir. Bu kabile, Mekke'nin fethedildiği yıl gelmiştir. Heyetin başında, Eşeccu'l-Asarî lakabını taşıyan Münzir ibni Âiz bulunuyordu. Bunların kaç kişi oldukları meselesi ihtilaflıdır. Mudar kabilesi, aslında Rebia kabilesinin kardeşi olmakla birlikte henüz o sırada müşrik idiler. Bundan dolayı Rebialılar, Medine'ye gidemiyorlardı. Ancak haram ayların gelmesini bekliyorlardı. Çünkü müşrikler, haram aylara hürmetten dolayı savaşmazlardı. Haram aylar; Zilkade, Zilhicce, Muharrem, Receb. Bu aylarda savaşmak, Hz. İbrahim (a.s) zamanında haram kılınmıştı. Bu yasak, İslam'ın ilk yıllarına kadar devam etmişti. Nihayet Receb ayında savaş helal kılınmış, diğerlerinde yine haram olarak kalmıştır. Hatta bazılarına göre, Receb ayında bile savaşmak haramdır. Bunun sırrı, güvenliği sağlamaktır (ç).

1076 Humus (=beşte bir) vergisinden maksat, düşmandan cihad yoluyla elde edilen malların, "Biliniz ki, ganimet olarak aldığınız şeylerin beşte biri; Allah'a, peygamber'e, yakın akrabalara, öksüzlere, muhtaçlara ve yolculara aittir" (Enfâl: 8/41) emrine uyarak âyette belirtilen yerlere vermektir (ç).

Size (şıra yapmada kullandığınız kaplardan) şu dört şeyi de yasaklıyorum: Dubbâ (=su kabağından yapılmış testiler), Hantem (=topraktan yapılmış küp), Nakîr (=hurma kökünden ayrılan çanak) ve Müzeffet (=içi ziftle ya da katranla cilalanmış kap). Bu emrettiklerimi iyice belleyiniz ve arkanızda bıraktığınız kimselere haber veriniz' buyurdu.[1077]

Müslim'in "Sahîh"inde konuyla ilgili şöyle bir ilâve vardır: "Onlar: 'Ey Allah'ın Resulü! Nakîr hakkındaki malumatın nedir?' diye sordular. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, o, bir hurma kütüğüdür. Onu oyar, içine ufak hurmalardan atarsınız. Sonra içerisine su döker ve kaynatırsınız. Kaynaması bitip dinlenince içersiniz. -Sarhoş olması sebebiyle de- sizden biriniz amca oğlunu pekâlâ kılıçla vurabilir' buyurdu. Aralarında böyle bir darbeye maruz kalmış bir adam vardı. O adam: 'Ben, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den utandığım için bu yarayı gizliyordum' dedi. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Ey Allah'ın Resulü! Bu durumda biz ne içeceğiz?' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Ağızları bağlanan deri su kaplarından (için)' buyurdu. Onlar: 'Ey Allah'ın Resulü! Bizim bölgemizde çok fare var. Fareler orada deriden yapılan su kaplarını sağlam koymazlar' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) iki veya üç defa: 'Fareler o deri su kaplarını yese de' buyurdu. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abdulkays (heyetinin) Eşecc'ine: 'Doğrusu sende Allah'ın sevdiği iki özellik vardır: 1. Yumuşak huyluluk, 2. Tedbirli davranmak'[1078] buyurdu."[1079]

Bu olaydan çıkarılan bazı hükümler şunlardır:

1. Allah'a iman, söz ve ameli içeren bütün hasletlerin esasıdır. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabileri, tabiun ve etbau't-tabiunun hepsi bu hal üzereydiler. İmam Şâfiî, "el-Mebsût" adlı eserinde bu hususu zikretmiştir. Ayrıca Kur'an'dan ve sünnetten bu konuyla ilgili yüz kadar delil vardır.

2. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), (yukarıda zikrettiği İslâmî) hasletler içersisinde haccı saymadı. Bu heyet, hicretin dokuzuncu senesinde gelmişti. İşte bu, haccın o sene henüz farz kılınmadığının delillerinden biridir. Hac, ancak onuncu senede farz kılınmıştı. Bir iki gün önce bile farz kılınmış olsaydı orucu, namazı ve zekâtı saydığı gibi iman edileceklerden biri olarak haccı da sayardı.

1077 Buhârî, İmân 40, İlm 25, Mevakitu's-Salat 2, Zekat 1, Farzu'l-Hums 2, Menakıb 5, Meğâzî 69, Edeb 98, Ahbâru'l-Ahâd 5, Tevhid 56; Müslim, İman 25 (17); Ebu Dâvud, Eşribe 7 (3692); Tirmizî, İmân 5 (2611); Nesâî, İmân 25; İbni Mâce, Zühd 18 (4186, 4187); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 1/228

1078 Eşecc'in acele etmeyip tedbirli hareket etmesi, konaklanan yerde işini görüp hazırlığını yaptıktan sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna gelmiş olmasıdır. Yumuşak huylu olması ise Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ile konuşmasındaki tavrından, ileri görüşlülüğünden ve dirayetli oluşundan kaynaklanmaktaydı (ç)

1079 Müslim, İman 25 (17)

3. Bazı kimselerin mekruh kabul etmelerinin aksine Ramazan ayına yalnızca "Ramazan" demek mekruh değildir. Mekruh olduğunu iddia edenler "Ramazan ayı" dışında hiçbir ifadenin söylenemeyeceği kanaatindedirler.

Halbuki Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ "Kim inanarak ve sevabını umarak Ramazan'da oruç tutarsa, geçmiş günahları(ndan bazısı) affolunur"[1080] hadisinde "Ramazan" kelimesi yalın halde gelmiştir.

4. Ganimet mallarının beşte birini vermek vaciptir ve bu da iman edilecek şeylerden biridir.

5. (Hadiste adı geçen) kaplarda şıra yapılması yasaklanmıştı. Bu haram oluşun, devam etmekte mi olduğu, yoksa mensuh mu olduğu konusunda iki görüş vardır. Bu iki görüş de Ahmed ibn Hanbel'den rivayet edilmiştir. Âlimlerin çoğunluğu,[1081] Müslim'in rivayet ettiği Büreyde hadisiyle neshedildiği görüşündedirler. Çünkü bu hadiste Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Size bazı kapları yasak etmiştim. Bundan böyle dilediğiniz şekilde (bütün kaplardan) şıra/nebiz[1082] yapabilirsiniz. Yalnız, sarhoşluk veren içkileri içmeyin" buyurmaktadır.

1080 Buhârî, İman 28, 25, 27, Salâtu't-Teravih 1, 2, Savm 6; Müslim, Salatu'l-Musafirin 175 (760)

1081 Hantem, Dubbâ, Nakîr ve Müzeffet gibi kapları kullanmama ile ilgili yasak, bir müddet devam ettikten sonra Büreyde hadisiyle nesh edilmiştir. Ebu Hanîfe, Şâfiî ve alimlerin çoğunun görüşü de bu şekildedir. (ç)

1082 **Nebiz:** Kuru üzüm, hurma, bal, arpa, buğday vb. şeylerin suda bekletilerek onu tadlandırması yolu ile elde edilen bir içki çeşidi. Sarhoş etsin veya etmesin aynı adla anılır. Nitekim, nebize şarap (=hamr) dendiği gibi, üzüm suyundan elde edilen şaraba da nebiz denmektedir (İbnül-Esir, en-Nihâye fî Garîbil-Hadis, 5, 8). Nebiz, helâl ve haram olmak üzere iki kısma ayrılır:
1. Haram olan: "Çoğu sarhoş eden herşeyin azı da haramdır" genel prensibi çerçevesinde değerlendirildiğinde hububat, meyva vb. şeylerden elde edilen sarhoş edici içkiler, ister pişirilerek, isterse pişirilmeden imal edilsin haramdır. Bu; üzüm, buğday, arpa, arı sütü vb. şeylerden elde edilen bütün içkiler için aynıdır. Sahabi, Tabiîn ve sonraki âlimlerden oluşan cumhurun görüşü budur. Âlimler bu konuda karar verirken, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in koymuş olduğu "sarhoş eden her içki haramdır" hükmünden hareket etmişlerdir.
Nehâî, Şa'bî, Ebû Hanife ve diğer bir takım Kûfe ulemâsı, üzüm ve hurmadan elde edilen sarhoş edici nebizin dışında; buğday, arpa, mısır ve bal gibi şeylerden elde edilen nebizin sarhoş edecek kadar içildiğinde haram olduğu, daha az içildiğinde ise haram olmadığı görüşünü benimsemişlerdir. Söz konusu âlimler üzümün dışında, diğer şeylerden elde edilen nebizi, hamr (=şarap) adıyla isimlendirmemektedirler.
Tercihe şayan olan görüş, cumhurun görüşüdür. Çünkü Kur'an'da zikredilen "hamr" kelimesi Arap dilinde, üzümden elde edilen içkiye has bir terim olmayıp, hurma ve diğer şeylerden üretilen sarhoş edici içkilerin tamamı için kullanılmaktadır. Çünkü içkiyi (=hamr) yasaklayan âyet indiği zaman Medine'de içkinin çoğu hurmadan elde edilmekte idi. Abdullah ibn Ömer (radıyallâhu anh) söyle rivayet etmektedir. "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hutbeye çıktı ve şöyle dedi: İçkiyi (=hamr) yasaklayan âyet indi. O içki ki; üzüm, hurma, buğday, arpa ve bal olmak üzere beş şeyden imal edilmektedir. Hamr, aklı gideren şeydir" (Buhârî,

Bir grup âlim ise konuyla ilgili yasaklayıcı hadislerin muhkem olduğunu, mensuh olmadığını söylemişler ve: "Bu yasaklayıcı hadisler, gerek sayı ve gerekse rivayet yollarının çokluğu bakımından neredeyse tevatür derecesine

Eşribe 5). İbn Hacer el-Askalânî, müsned sahiblerinin bu hadisi merfu' hadislerden kabul ettiklerini bildirmektedir. Bu hadis içkiyi yasaklayan âyetin nüzûl sebebine şahid olan sahabe sözü olduğundan merfu olduğuna hükmedilmiştir. Ancak Ömer (radıyallâhu anh) Ashab'ın ileri gelenlerinin de bulunduğu bir cemaate hitap ederken bu hadisi dile getirdiği zaman, hiç kimse bunu inkâr etmemişti (İbn Hacer, Fethûl-Bârî, X, 49). Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in şu sözü bunu te'yid etmektedir: "Üzümden hamr (arap) vardır, hurmadan hamr vardır, buğdaydan hamr vardır, arpadan hamr vardır" (Ebû Dâvud, Eşribe 4).
Bu anlamda diğer bir çok sahih hadis bulunmaktadır ve bunların hepsinin ifade ettiği manâ, hamrın sadece üzümden elde edilen içkiye has bir ad olmadığıdır. Ayrıca tahrim âyeti nâzil olduğu vakitte, üzümden imal edilen şarap diğerlerinin yanında gerçekten çok azdı. Sonra, içkinin haramlığının illeti, bütün diğer sarhoş edici içkilerde olduğu gibi tektir. Bu, afyon, haşhaş vb. katı uyuşturucularda da böyledir. Nitekim Hz. Aişe (radıyallâhu anhâ)'nın şöyle söylediği nakledilmektedir: "Su ve ekmek olsa dahi sarhoş edici özelliği olan hiç bir şey helâl değildir" (Nesâî, Eşribe 48).
Ashab, nebizi sarhoş edici hal almadan önce içiyordu. Nitekim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu içmiş ve içilmesine izin vermişti. Onlar, hurma, kuru üzüm vb. şeyleri tatlanıncaya kadar suda bekletiyorlardı. Resulullah (s.a.s) köpürene kadar bunlardan içiyordu. Fakat nebiz üç gün bekledikten sonra ondan içmezdi. Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh), şöyle demiştir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) nebiz yapar ve bundan üçüncü günün akşamına kadar içerdi. Bu zamandan sonra kapta bir şey kaldığında onu içmez, dökerdi" (Müslim, Eşribe 79-82; Nesâî, Eşribe 56). Diğer bazı hadislerde de bir günden sonra içilmesine izin vermediği rivâyet edilmektedir. Firûz (radıyallâhu anh)'dan şöyle nakledilmektedir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gittim ve şöyle dedim: "Ya Resulullah, Allah Teâlâ, içkiyi haram kılan âyetini indirdi. Bizim bağlarımız var, üzümleri ne yapalım, dedim" Resulullah; "kurutursun" dedi. "Kurusunu ne yapacağım" deyince; "sabah ıslatır, akşam içersiniz akşam ıslatır, sabah içersiniz" dedi. "Köpürünceye kadar bekletebilir miyiz?" diye sorduğumda da o; "Testilere koymayın, tulumlara koyun, tulumlarda bekleyince sirke olur" cevabını verdi" (Nesâî, Eşribe 56; Ebû Dâvud Eşribe 10)
Çoğu sarhoş eden nebizden içen kimse, sarhoş olmayacak kadar içse bile, yine de had uygulanır. B.k.z. Şamil İslam Ansiklopedisi, Nebiz maddesi. Üzüm ile hurmanın yada hurma ile hurma koruğunun bir kaba konularak sıkılmak şartıyla elde edilen şıraya yada kuru hurma ile yaş hurmanın veya bunlardan herhangi birisiyle kuru üzümün birlikte sulandırılıp sıkılmasıyla elde edilen şıraya "halîta" (=karışım) denir.
Alimlerden bir çoğu, bu hadisin zahirine sarılarak sözü geçen karışımların sarhoşluk verici olmalsalar bile yine de içilmelerinin haram olduğuna hükmetmişlerdir. Bu karışımları içmenin haram sayılması için, sarhoşluk verici hale gelmelerini şart koşmamışlardır. İmam Mâlik, İmam Ahmed ve Şâfiî alimlerinin çoğu bu görüştedir.
Süfyan es-Sevrî ile Ebu Hanîfe ise; bu karışımların sarhoşluk verici hale gelmeden içilmelerinden bir sakınca görmemişlerdir. Çünkü Hanefilere göre; konumuzu teşkil eden hadislerdeki söz konusu karışımların içilmesiyle ilgili yasaklar, insanların yiyecek ve içecek bulmada zahmet çektikleri İslam'ın ilk yıllarına aittir. Çünkü Müslümanların fakirlik içerisinde yaşadıkları için o dönemde Müslümanların, komşusu aç yatıp kalkmakta iken kendilerinin iki şırayı bir araya getirip karıştırmak suretiyle birden içmesi yasaklanmıştı. Daha sonra yüce Allah, Müslümanları bu darlıktan kurtardıktan sonra bu tür karışımları içmelerinde bir sakınca kalmamıştır. B.k.z: Aynî, Binâye fi Şerhi'l-Hidâye, 9/537 (ç)
Müslim, Eşribe 63-65 (977); Ebu Dâvud, Eşribe 7 (3698); Nesâî, Cenaiz 100, Dahaya 36

ulaşmıştır. Mubah olduğunu gösteren hadis ise tektir, diğer hadislere karşı koyacak durumda değildir" demişlerdir.

Meselenin sırrına gelince: Adları geçen kapların kullanılmasının yasaklanması, sedd-i zerâyi'[1083] türündendir. Çünkü herhangi bir içecek şey, bu kaplarda hızlıca sarhoş edici özellik kazanıyordu. Bir diğer görüşe göre ise, bu kaplar çok sağlam olu yor ve alkollü içki elde etmekte kullanılıyordu. Müzeffet'in dışındakiler içki yapımına has kaplar olarak bilinmiyordu. Bu kaplardaki içecek ne zaman kaynatılır ve belli bir kıvama gelirse onun sarhoş edici olduğu bilinirdi. Bu illete göre taştan ve sarı madenden (tunçtan) yapılmış kapların haram olması daha önceliklidir. Birinci illete göre haram olmaz, çünkü taştan ve sarıdan (tunçtan) yapılan kaplar, sayılan bu dört kap gibi, alkole dönüşümü hızlandırmaz. Her iki illete göre de haram kılınma durumu sedd-i zerâî' türündendir. Tıpkı şirke düşme endişesinin bulunduğu yıllarda kabir ziyaretinin yasaklanmasıyla, öyle bir tehlikeye götüren yola sed çekilmesi gibi. Daha sonra tevhid inancı kalplerde istikrar bulup imanlar kuvvetlenince kabir ziyaretine izin verilmişti, fakat yine de hezeyana fırsat vermemek şart koşulmuştu.

Aynı durum, bu kaplarda nebîz/şıra elde etme hususunda da söylenebilir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onları, içkiden ve içki elde ettikleri kaplardan uzaklaştırmış, böylece içkiyi bırakmaları çok yeni olduğu için onları bu kötülüğe götüren yollan tıkamıştır. İçkinin haram oluş keyfiyeti, kalplerinde istikrar bulup kalplerinde itminan hasıl olunca bütün kapların kullanılması içki içmemeleri şartıyla mubah kılınmıştır. İşte bu meselenin fıkhî yönü ve hikmeti budur.

1083 Sedd-i zerâyi': Sedd; menetme, engelleme, kapama manalarına gelir. Zerayi' ise bir şey'e götüren vesîle ve yol manâsına gelen zeria'nın çoğuludur. Bu şey mefsedet, maslahat, söz ve fiil olabilir. Sedd-i zerayi' vesîleleri kaldırmak, sebebi tıkamak demektir. Bu durumda harama vesile olân şey haram, vacibu vesîle olan şey vaciptir. Fuhuş haramdır; fuhşa vesile olduğu için yabancı kadının avret yerine bakmak da haramdır. Cuma namazı farzdır, Cuma namazına gitmek ve Cuma namazına gitmek için alış-verişi bırakmak da farzdır. Zerayide asıl olan fiillerin sonucudur. Fiil, sonucuna göre hükme bağlanır. İstenilen bir şeye vasıta olan fiil taleb edilir; kötülüğe vasıta olan şey de yasaklanır. Burada fiillerin sonuçları göz önüne alınırken failin niyetine değil fiilin sebep olduğu neticeye bakılır ve hüküm ona göre verilir. Bu konuda "Maksadın vesîlesi maksada tabidir" kaidesi câridir. İmam Karafi bu konuda şöyle der: "Üstün maksada götüren vesîle üstündür; kötü maksada götüren vesîle ise kötüdür." Sedd-i zerayi'de aslolan maslahatı celb, mefsedeti def' kaidesidir. Yâni eğer bir işte umumun faydası varsa, teşvik edilir; umumun zararına ise yasaklanır. Meselâ, pazar yerine gelmeden yolda malları karşılayıp satın almak yasaktır. Bu aslında mubah ise de; yolda satın almakta, satanı aldatmak, halka zarar vermek, pazarda kıtlık yaratmak vardır. Bunun için bu fiil yasaklanmıştır. Bu konuda kişinin iyi niyetli olmasına da bakılmaz. Yapılan işin doğuracağı neticeye bakılır ve bu işe vesîle olan şey yasaklanır veya serbest bırakılır. (ç)

6. Yumuşak huyluluk (=hilm) ve tedbirli davranmak (=vakar) sıfatları övülmüş, Allah'ın bu sıfatları sevdiği haber verilmiştir. Bunların zıddı ise fevrîlik ve aceleciliktir. Her ikisi de ahlâkı ve yapılan işleri ifsad eden kötü huylardandır.

Bu övgü, kulunda yaratmış olduğu zekâ, kahramanlık ve hilm gibi güzel hasletleri, Allah'ın sevdiğine delâlet etmektedir.

Yine buradan anlaşıldığına göre; bazı huylar, kulun kendi çabası ve gayretiyle elde edilebilir. Söz konusu hadisteki: "Bu iki ahlak benim kazandığım ahlâk mıdır, yoksa Allah mı beni bu iki ahlâk üzere yarattı?" sorusuna karşılık Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: بَلْ جُبِلْتَ عَلَيْهِمَا "Bilakis sen, bu iki ahlâk üzere yaratıldın"[1084] cevabı bu duruma delâlet etmektedir.

Yine burada Yüce Allah'ın, kulunun, şahsının ve özelliklerinin yaratıcısı olduğu gibi ahlâkının ve fiillerinin de yaratıcısı olduğuna bir delil vardır. Kulun şahsı, sıfatı ve ahlâkı, kısaca herşeyi yaratılmıştır. Kim, fiillerini Allah'ın yaratma dairesinin dışına çıkarırsa (yani fiilini yaratmayı kendi nefsine nisbet eder ve fiilinin yaratıcısı benim derse), Allah ile beraber bir başka yaratıcı bulunduğunu iddia etmiş olur. Bundan dolayı Selef, Kaderiye'yi[1085] (=kaderi inkâr edenleri) Mecûsîlere benzetmişler ve: "Onlar bu ümmetin Mecûsîleridir" demişlerdir. Abdullah ibn Abbas (radıyallâhu anh)'tan gelen bu rivayet sahihtir.

1084 İbn Mâce, Zühd 18 (4188); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/205. Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

1085 **Kaderiye:** Kader inancını reddeden düşünce ve inanç akımı. İlk bakışta mantık dışı görünen bu adlandırma, akım üyelerinin Allah'ın belirlediği kader yerine insanın belirlediği bir kadere inanmaları ve fiilleri Allah'a değil insana isnad etmelerinden dolayı yapılmıştır.

İslâm mezhepler tarihçilerine göre Kaderiyye akımına Emevi halîfelerinden Abdülmelik İbn Mervan döneminde Haccâc tarafından öldürülen Ma'bed ibn Halid el-Cüheni (ö.80/699) öncülük etmiştir.

Kaderiyye inançları el-Cühenî'den sonra, Hişam ibn Abdülmelik (H.105-123) tarafından önce dili, sonra baş kestirilerek öldürülen Gaylan b. Müslim el-Kıptî ed-Dımaşkî tarafından daha sistemli bir biçimde savunuldu. Bu nedenle Gaylan, Kaderiyye'nin gerçek kurucusu sayılır. Gaylan'ın öldürülmesinden sonra Kaderiyye bağımsız bir akım olarak varlığını sürdüremedi, ancak kadere ilişkin düşünceleri kısmen değiştirilerek Mutezile tarafından savunuldu. Bu nedenle Kaderiyye kimi zaman Mutezile içinde bir kol gibi görülmüş; kimi zaman da Mutezile, Kaderiyye olarak adlandırılmıştır.

Bunlara göre insan özgür ve irade sahibi bir varlıktır. Bu nedenle eylemlerinden sorumludur. Ne Allah'ın irade etmesi ve yaratması anlamında, ne de bilmesi ve takdir etmesi anlamında bir kader vardır. İnsan eylemini bilgisiyle kendisi seçer, sonra iradesi ile seçtiği eyleme yönelir ve yapabilme gücüyle yaratır. Allah bu eylemi önceden belirlemez, iradesinin bu eylemle bir ilgisi, gücünün de ortaya çıkısında bir etkisi yoktur. Allah insanın eylemlerini ancak ortaya çıktıktan sonra bilebilir. (ç)

Yine burada Allah'ın yaratmaya zorlama (cebr) değil, cebl (=yaratman) ın ispatı vardır. Çünkü Allah, kulunu dilediği gibi yaratır. Tıpkı el-Eşecc'i yumuşak huyluluk ve tedbirli davranmak ahlâkı üzere yaratması gibi. Bu iki haslet de, insan nefsinde bulunan iki ahlâktan ortaya çıkan fiillerdir. Yüce Allah, kulunu, üzerinde bulunduğu ahlâk ve fiiller üzere yaratandır. Bu sebepten İmam Evzaî ile diğer selef imamları: "Allah kulunu amelleri üzere yarattı' deriz, fakat 'Allah amelleri yapmaya zorladı' deme yiz" demişlerdir. Bu ifade, selef imamlarının bilgisinin kemalinden ve düşüncelerinin inceliğindendir. Çünkü cebr (=zorlama), kulu iradesinin aksine sevk etmek demektir. Bu, küçük bir kızı evlenmeye veya borçlu bir kimseyi hâkimin borcunu ödemeye zorlaması gibidir. Yüce Allah, kulunu bu mânada zorlamayacak bir güce sahiptir. O, kulunu, Allah'ın dilediğini kendi irade ve ihtiyarıyla yapacak bir cibilliyet üzere yaratır. Cebl ile cebr durumu ayrı ayrı şeylerdir.

7. Bu olayda, bir adamın, deve gibi alınması caiz olmayan buluntu bir nesneden yararlanmanın caiz olmadığına işaret vardır. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cârûd'a, buluntu deveye binme izni vermedi ve: ضَالَّةُ الْمُسْلِمِ حَرَقُ النَّارِ "Müslümanın kayıp eşyası, ateş alevidir"[1086] buyurdu. Onun alınmamasını, olduğu yerde bırakılmasını emretmiş, böylece sahibi gelip buluncaya kadar korunmasını emretmiştir. Eğer binilmesine ve faydalanılmasına izin vermiş olsaydı, sahibinin gelip malını bulması imkârsız olurdu. Aynı zamanda nefis, o mala meyleder ve ona sahip olmayı arzulardı. İşte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bundan men etmiştir.

4. Hanîfeoğulları Heyetinin Gelişi

İbn İshâk der ki: Hanîfeoğulları heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. İçlerinde Müseylemetü'l-Kezzâb da vardı. Konakladıkları yer, Ensar'dan Neccaroğulları kabilesine mensup bir kadının eviydi. Bunlar, Müseyleme'yi, bir elbiseye bürünmüş vaziyette Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e getirdiler. Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabileriyle birlikte oturmuş elinde hurma çubuğundan bir dal vardı. Müseyleme elbisesine bürünmüş olarak etrafındakilerle beraber Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına vardı. Onunla konuşup ondan bazı şeyler istedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Şu elimdeki hurma çubuğunu istesen sana onu bile vermem' buyurdu.[1087]

1086 İbn Mâce, Lukata 1 (2502) Abdullah ibnu'ş-Şihhîr (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.
1087 İbn Kesîr, Bidâye, 3/64,65'te geçtiği üzere; İbn İshâk bunu Medineli ilim adamlarından birinden rivayet etmiştir.

a. Müseyleme'nin İrtidat Edişi

İbn İshâk der ki: Bana, Hanîfeoğulları'ndan Yemâmeli bir ihtiyar da (bu olayı) anlattı. Yalnız onun anlattığı olay, yukarıda geçen olaydan farklı idi. Onun iddiasına göre; Hanîfeoğulları heyeti Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiler ve Müseyleme'yi bineklerinin yanında bıraktılar. Heyettekiler İslâm'ı kabul edince: 'Ey Allah'ın Resulü! Bizim bir arkadaşımız daha vardı. Onu bineklerimizi ve eşyamızı koruması için geride bıraktık' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), heyettekilere verilmesini emrettiği -beş ukiyye gümüş- şeyden ona da verilmesini emir buyurdu ve: 'O, mevki itibariyle sizin en kötünüz değildir' buyurdu. Çünkü Müseyleme, arkadaşlarının eşyalarını ve binekleri korumaktaydı. İşte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu sözle kastettiği şey, arkadaşlarının mallarını koruması idi. (Yoksa onun iyi bir insan olduğu değil.)

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in verdiği hediyelerle dönüp geldiler. Yemâme'ye ulaşınca Allah düşmanı (Müseyleme) irtidat etti/dinden döndü ve peygamberlik iddiasına kalkışıp: 'Ben bu peygamberlik işinde Muhammed'e ortak oldum. Ona benden bahsettiğinizde: 'O, mevki itibariyle sizin en kötünüz değildir!' demedi mi? Benim kendisine ortak olduğumu bildiği için böyle söylemişti' dedi.

Daha sonra Müseyleme, secîli sözler söyleyerek onlara Kur'an'a benzerini getirdiğini iddia ederek: "Allah gebe kadına ihsanda bulunmuş, ondan yürüyen bir yaratık çıkarmış. Karnı ile alt derinin arasından" diyordu. Onlardan namazı kaldırdı, içki ve zinayı helâl kıldı. Bütün bunları yaparken de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamber olduğuna şehadet etmeye devam ediyordu. Hanîfeoğulları da bu konuda ona destek oldular.

İbn İshâk der ki: Müseyleme, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yazdığı mektupta: "Allah'ın Resulü Müseyleme'den, Allah'ın Resulü Muhammed'e... Peygamberlik işinde sana ortak kılındım. Bu işin yarısı bizim ve yarısı da Kureyşlilerin nasibidir. Kureyş adaletli davranan bir kavim değildir" demişti. Müseyleme'nin elçisi bu mektubu getirince Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: "Bismillahirrahmanirrahîm. Allah'ın Resulü Muhammed'den, Yalancı Müseyleme'ye. Selâm, hidayete tâbi olanların üzerine olsun. Yeryüzü Allah'ındır. Onu kullarından dilediğine verir. Ahiret saadeti ise takva sahiplerinindir" şeklinde cevap verdi.

Bu olay, hicretin onuncu senesinin sonlarında meydana gelmişti.

b. Müseyleme'nin Elçileri

İbn İshâk der ki: Sa'd ibn Târık, Seleme ibn Nuaym ibn Mes'ûd, babası yoluyla bana şu rivayette bulundu: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Müseylemetü'l-Kezzâb'ın yazdığı mektubu getiren iki elçiye şöyle dediğini duydum: 'Siz de mi onun dediğini diyorsunuz?' buyurdu. Onlar da: 'Evet' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah'a yemin olsun ki, elçiler öldürülmez olmasaydı, ikinizin de boynunu vururdum' buyurdu."[1088]

Ebu Dâvud et-Tayâlisî'nin "Müsned"inde Ebu Vâil yoluyla Abdullah'ın şöyle dediğini görmekteyiz: "İbn Nevvâha ve İbn Üsâl, Müseylemetü'l-Kezzâb'ın elçileri olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Benim Allah'ın Resulü olduğuma şehadet ediyor musunuz?' buyurdu. Onlar da: 'Müseyleme'nin, Allah'ın Resulü olduğuna şehadet ederiz' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah'a ve Resulü'ne iman ettim. Eğer elçi öldürecek olsaydım, sizin ikinizi öldürürdüm' buyurdu.

Abdullah der ki: 'Bundan sonra elçilerin öldürülmemesi sünnet oldu."[1089]

Buhârî'nin "Sahîh"inde Ebu Recâ el-Utâridî'nin şöyle dediği geçemektedir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (peygamber olarak) gönderilince bu haberi işitmiştik. Biz de Müseylemetü'l-Kezzâb'a iltihak ettik yani ateşe sığınmış olduk. Cahiliye döneminde taşa tapardık. Daha güzel bir taş bulduğumuz zaman taptığımız taşı atar, o güzel taşı alırdık. Taş bulamadığımız zaman bir miktar toprak yığar, sonra davarı getirir, o toprak yığınının üzerine bir miktar süt sağar ve o yığını tavaf ederdik. Recep ayı geldiği zaman: 'Okların demirini çıkaralım' derdik. Artık kendisinde demir bulunan hiçbir mızrak ve demir bulunan hiçbir ok bırakmaz, hepsini çıkarır bir tarafa atardık."[1090]

Derim ki: Buhârî ve Müslim'in "Sahîh"lerinde Nâfi' ibn Cübeyr yolundan gelen hadiste Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) şöyle der: "Müseylemetü'l-Kezzâb, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in huzuruna geldiği zaman: 'Eğer Muhammed, kendisinden sonra beni bu işe halef kılarsa, ona uyarım' demeye başladı. Müseyleme kabilesi Hanîfeoğullarından kalabalık bir heyet içinde Medine'ye gelmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Müseyleme'nin yanına yöneldi. Beraberinde (Ensar'ın hatibi) Sâbit ibn Kays ibn Şemmâs da vardı. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in elinde hurma dalından bir değnek bulunuyordu. Nihayet Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), kabilesi içinde bulu-

1088 Ebu Dâvud, Cihad 154 (2761); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/487
1089 Tayâlisî, Müsned, 1/238; Ebu Dâvud, Cihad 160 (2772)
1090 Buhârî, Meğâzî 70

nan Müseyleme'nin karşısında durup: 'Eğer sen benden (peygamberlikten bir pay değil) elimdeki şu dal parçasını istesen, sana onu bile vermem. Sen, Allah'ın senin hakkındaki hüküm ve takdirinden öteye asla geçemezsin. Eğer sen hakka sırt çevirirsen, Allah seni helak eder. Ayrıca ben, senin, rüyamda bana gösterilen o kişi olduğunu görmekteyim. İşte bu (yanımdaki) kişi, (hatibim) Sâbit'tir. Benim tarafımdan sana cevap verecektir' buyurdu. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Müseyleme'nin yanından ayrıldı.

Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) devamla der ki: Ben, Ebu Hureyre'ye, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Müseyleme'ye söylediği 'Sen, rüyamda bana gösterilen o kişisin' sözünün mahiyetini sordum. Ebu Hureyre bana şöyle haber verdi: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ben uyurken iki kolumda iki altın bilezik gördüm. (Bunlar kadın süsü olduğu için) bunların hali beni kederlendirdi. Sonra rüyamda bana, bu bileziklere üflemem vahyedildi. Ben de bunlara üfledim. Derken ikisi de uçtu. Ben de bu bilezikleri, benden sonra çıkacak iki yalancı peygamber ile te'vil ettim. Bunlardan birisi, Esved el-Ansî'dir ve diğeri de Müseyleme'dir' buyurdu."[1091]

Bu rivayet, İbn İshak'ın rivayet ettiği hadisten daha sahihtir.

Buhârî ve Müslim'in "Sahîh"lerinde geçtiğine göre Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) şöyle der: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ben uyurken rüyamda bana, yerin hazineleri getirildi ve avucumun içine iki altın bilezik konuldu. Bu durum bana ağır geldi ve beni kederlendirdi. Sonra Allah, bana, bunlara üflememi vahyetti. Ben de bunlara üfledim. Hemen ikisi de gitti. Sonra bu iki bileziği, benim aralarında olduğum çok yalancı iki adam ile te'vil ettim. Onlar, San'alı (Esved el- Ansî) ile Yemâme'nin sahibi (Müseyleme')dir' buyurdu."[1092]

c. Bu Olaydan Çıkarılan Fıkhî Hükümler

1. Devlet başkanının, dinden dönen topluluk güçlü olduğu takdirde hem onlarla yazışması, hem onlara ve hem de diğer kâfirlere mektup yazarken: "Selâm, hidayete tâbi olanlara olsun!" diye hitap etmesi caizdir.

2. Elçi, mürted olsa bile öldürülmez. Böyle bir elçinin öldürülmemesi, sünnettir.

3. Devlet başkanının, kâfirlerden kendisiyle görüşmek üzere gelenlerin yanına bizzat kendisinin çıkması caizdir.

1091 Buhârî, Meğâzî 70; Müslim, Rü'ya 21 (2273)
1092 Bir önceki hadisin tahricine bakınız.

4. Devlet başkanının, ihtiyaç halinde itirazcı ve inatçı kimselere gerekli cevabın verilmesi için ilim adamlarından yararlanması caizdir.

5. Bir alimin, kendi adına konuşup ve (sorulan) soruları cevaplandırması için arkadaşlarından birini yerine vekil tayin etmesi caizdir.

6. Bu hadis, Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh)'ın faziletine delalet eden en büyük delillerdendir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) bileziklere ruhuyla üflemiş ve onlar da uçmuşlardı. Müseyleme'ye üfleyen ve onu uçuran ruh ise Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh) idi.

7. Bu hadis, süs eşyası giymenin, erkeğe bir sıkıntı ve keder vereceğine delâlet etmektedir.

(Rüyasında) süs eşyası gören bir erkeğin bu rüyası çeşitli şekillerde yorumlanır. Süs eşyası evlenme esnasında kullanılan aletlerden olduğu için bekârların evleneceğine delâlet edebilir. Cariyelere, kölelere, zenginliğe, kızlara, hizmetçilere ve çeyiz gibi eşyalara sahip olunacağına da delâlet edebilir. Bütün bu farklı yorumlar, rüyayı görenin durumu ve haline en uygun olan tabirin seçiminden kaynaklanmaktadır.

5. Tayy Kabilesi Heyetinin Gelişi

İbn İshâk der ki: Tayy kabilesi heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. İçlerinde efendileri olan Zeyd el-Hayl da vardı. Bunlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına vardıkları zaman Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlarla konuştu, onlara İslâm'ı arz etti, onlar da müslüman oldular ve iyi müslüman oldular.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bana, Araplardan kimin faziletleri anlatıldıysa, bana geldiği zaman onun, söylendiği kadar faziletli olmadığını gördüm. Ancak Zeyd el-Hayl bundan müstesnadır. Ondaki faziletlerin tamamı henüz bana ulaşmadı' buyurdu. Sonra da ona "Zeyd el-Hayr" adını verdi. Feyd[1093] ile onun dışında iki arazi parçasını ona tahsis etti ve ve bunu da ona yazılı bir belge olarak verdi.

Sonra Zeyd el-Hayr, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanından ayrıldı ve kavminin bulunduğu bölgeye doğru yola çıktı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Keşke Zeyd el-Hayr, Medine'nin sıtmasından kurtulsa' buyurdu. (Hadisin ravisi) 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu sözü söylerken sıtma mânasına gelen "humma" ve "ibn meldem" kelimelerinden başka bir kelime kullandı' dese de bu sabit değildir. Necid bölgesindeki sulardan Ferde'ye vardığında sıtmaya yakalandı, öleceğini hissedince şu beyitleri söyledi:

1093 **Feyd:** Tay yurdunda bulunan dağlardan Sülmâ'nın doğusundaki bir yerin adıdır. (ç)

أَمُرْتَحِلٌ قَوْمِي الْمَشَارِقَ غُدْوَةً   وَأُتْرَكُ فِي بَيْتٍ بِفَرْدَةَ مُنْجِدِ

أَلَا رُبَّ يَوْمٍ لَوْ مَرِضْتُ لَعَادَنِي   عَوَائِدُ مَنْ لَمْ يُبْرَ مِنْهُنَّ يَجْهَدِ

"Kavmim erkenden doğu taraflarına mı gider? Ben de Necid'de Ferde'de bir evde mi terk edilirim?

Nice günler vardır ki, hastalansaydım, beni birçok ziyaretçi kadın ziyaret eder. Onlardan yolculuğun zayıflatmadıkları kimseler güçlük çekerler."

İbn Abdilberr der ki: "Zeyd el-Hayr'ın, Ömer (radıyallâhu anh)'ın halifeliği sırasında öldüğü de söylenir. Munkif ile Hureys adında iki oğlu vardı. Her ikisi de müslüman oldu. Bunlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in sahabilerinden oldular ve Hâlid ibn Velîd'le beraber gittikleri dinden dönenlerle yapılan savaşta şehit oldular."

6. Kindeliler'in Gelişi

İbn İshâk der ki: "Zührî bana şunu anlattı: Eş'as ibn Kays, Kindeliler'den seksen veya altmış atlıyla Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescidde iken onun yanına girdiler. Alınlarındaki uzun saçları iki yana salmışlar, silahlanmışlar, üzerlerine çizgili yemen kumaşından yapılmış, kenarlarına ipek sırma işlenmiş cübbeler giymişlerdi. İçeri girdiklerinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara: 'İslâm'a girmiyor musunuz?' dedi. Onlar da: 'Evet, (giriyoruz)' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Boyunlarınızdaki şu ipek de ne oluyor?' buyurdu. Hemen onları çıkarttılar ve yırtıp attılar. Daha sonra Eş'as: 'Ey Allah'ın Resulü! Biz, Âkilü'l-Mürâroğullarıyız. Sende Âkilü'l-Mürâroğlusun' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) güldü. Sonra da: 'Rabîa ibnu'l-Hâris ile (amcam) Abbâs ibn Abdulmuttalib, kendilerini bu soya nisbet ettiler' buyurdu.

Zührî ile İbn İshâk derler ki: Bu ikisi tüccar idiler. Arap topraklarında seyahat ettiklerinde kendilerine: 'Siz kimlerdensiniz?' diye sorulduğunda: 'Biz, Âkilü'l-Mürâroğullarındanız' derlerdi. Böylelikle kendilerini güçlü göstermek suretiyle emniyete alırlardı. Çünkü Âkilü'l-Mürâroğulları, Kinde kralları idiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Biz, Nadr ibn Kinâneoğullarıyız. Dolayısıyla anamızın soyuna bağlanmayız ve babamızın soyunu da inkâr etmeyiz' buyurdu.

"Müsned"de Hammâd ibn Seleme'nin, Akîl ibn Talha'dan, onun da Müslim ibn Heydam'dan rivayet ettiğine göre Eş'as ibn Kays şöyle der: "Biz, Kinde heyeti olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldik. Onlar beni içlerinde en üstünleri olarak görüyorlardı. Ben, Resulullah (sallallâhu

aleyhi ve sellem)'e: 'Ey Allah'ın Resulü! Siz, bizden değil misiniz?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Hayır, biz Kinâneoğlu Nadr oğullarındanız. Anamıza soyca bağlanmayız ve babamızı da inkâr etmeyiz' buyurdu. Bunun üzerine Eş'as ibn Kays: 'Kinâneoğlu, Nadr'dan olan bir Kureyşli bir kimsenin kendi nesebini red eden (yani Âkilü'l-Mürâroğullarından olduğunu) söyleyen bir adama rastlarsam ona seksen değnek vururum' dedi."[1094]

Bu olaydan çıkarılan fıkhî hükümler:

1. Kinâne ibn Nadroğullarından gelenler, Kureyşlidir.

2. Erkeklerin ipek elbiseleri gibi, kullanılması haram olan eşyayı yok etmek caizdir. Bu durum, malı israf etmek sayılmaz.

Mürâr: Çölde yetişen bir ağaçtır. Âkilü'l-Mürâr: Haris ibn Amr ibn Hıcr ibn Amr ibn Muâviye ibn Kinde'dir. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu Kinde kabilesinden bir ninesi vardı. Bu ninesi, Kilâb ibn Mürre'nin annesi idi. Eş'as yukarıdaki sözüyle bunu kast etmişti.

3. Kim babasından başkasına bağlanırsa babasını reddetmiş ve anasının soyuna katılmış olur. Yani anasına zina iftira etmiş olur.

4. Kinde kabilesi, Nadr ibn Kinâne soyundan değildir.

5. Kim, bir başkasını bilinen soyunun dışına çıkarırsa ona iffete iftira (=kazf) haddi (olarak seksen değnek cezası) uygulanır.

7. Yemen Heyetlerinin Gelişi

Yezîd ibn Harun'un, Humeyd yoluyla Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiğine göre Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: "Kalpleri sizden daha ince olan bir kavim geliyor." Bu söz üzerine (Yemen'den) Eş'ariler geldiler. Onlar şöyle demeye başladılar:

غَدًا نَلْقَى الأَحِبَّةْ مُحَمَّدًا وَحِزْبَهْ

"Yarın dostlarla karşılaşırız. Muhammed ve ashabıyla."[1095]

Müslim'in "Sahîh"inde geçtiğine göre Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) şöyle der: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken işittim: "Yemenliler geldi. Onlar yumuşak kalpli ve nâzik gönüllü kimselerdir. İman, Yemenli'dir. Hikmet de Yemenlidir. Ağırbaşlı davranmak, koyun sahiplerinde; kendini beğenme ile büyüklenme, yaygaracı bedevilerde ve güneşin doğduğu taraftadır."[1096]

1094 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/211-212; İbn Mâce, Hudud 37 (2612)
1095 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 3/105
1096 Müslim, İman 89 (52)

Buhârî'nin "Sahîh"inde konuyla ilgili olarak şu rivayet vardır:

"Temîmoğulları'ndan bir grup, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Ey Temîmoğulları! Müjdeyi kabul edip sevinin' buyurdu. Onlar da: 'Sen bize müjde verdin. Biraz da dünyalık bir şeyler ver' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yüzünün rengi değişti. Sonra Yemenliler geldiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Ey Yemenliler! Müjdeyi sizler kabul edin. Çünkü onu Temîmoğulları kabul etmedi' buyurdu. Yemenliler: 'Kabul ettik' dediler. Daha sonra Yemenliler: 'Sana bu dini anlamak ve âlemin başlangıcı hakkında bir şeyler sormak için gelmiştik' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ezelde, Allah vardı ve Allah'tan başka hiç bir şey yoktu. Arş'ı su üzerinde bulunuyordu. Allah, her şeyi (kainatın tamamını) Levh-i mahfuz'da takdîr ve tesbit edip yazdı' buyurdu."[1097]

8. Ezdlilerin Gelişi

İbn İshâk der ki: Surad ibn Abdullah el-Ezdî, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gelip müslüman oldu ve Ezd'den gelen heyet içerisinde İslâm'ı güzel yaşayanlardan biri oldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu, kavminden müslüman olanlara emir tayin etti. Ayrıca ona diğer müslümanlarla birlikte Yemen kabilelerindeki müşriklere karşı cihad etmesini emretti. Surad ibn Abdullah, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu emriyle yola çıkıp yürüyerek Curaş'a kadar gelip orada konakladı. Curaş, o zamanlar her tarafı kapalı sağlam bir şehirdi. Orada Yemen kabileleri bulunuyordu. Has'amlılar da, müslümanların kendilerine doğru geldiğini duyunca diğer kabilelerle birlikte oraya girip sığınmışlardı. Surad ibn Abdullah onları yaklaşık bir ay kadar kuşattı. Fakat onlar orada Müslümanlara karşı direndiler. Daha sonra Surad ibn Abdullah, onlardan kuşatmayı bırakarak dönüp gitti. Yemenlilere ait "Şekere" denilen dağa vardığı zaman Curaşlılar, Surad ibn Abdullah'ın yenilgiye uğradığı için kendilerinden kaçtığını zannederek şehirden çıkıp Surad ibn Abdullah'ı takip etmeye başladılar. Curaşlılar onlara yetişince Surad ibn Abdullah geri dönüp onlara saldırdı. Aralarında çok şiddetli bir savaş meydana geldi.

Curaş halkı, (bu olaydan önce) otlak bakmak için aralarından iki kişiyi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e göndermişlerdi. Bu iki kişi, bir ikindi namazı sonrası Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında bulundukları sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Şeker, Allah'ın beldelerinden neresidir?' diye sordu. Curaşlılar, ayağa kalkıp: 'Ey Allah'ın Resulü! Beldemizde

1097 Buhârî, Meğâzî 67'de bunu İmrân ibn Husayn (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

'Keşer' denilen bir dağ vardır!' dediler. Curaşlılar bu dağı böyle de adlandırmışlardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O dağ, Keşer değil, Şeker'dir' buyurdu. Curaşlılar: 'Ey Allah'ın Resulü! Dağın durumu nedir?' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'Şu anda onun yanında Allah'ın develeri boğazlanmaktadır' buyurdu. Bunun üzerine o iki adam kalkıp Ebu Bekr (radıyallâhu anh) ile Osman (radıyallâhu anh)'ın yanına oturdular. Onlara, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den duyduklarını anlattılar. Onlar da: 'Yazıklar olsun size! Demek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kavminizin başındaki felâketi haber vermiş. Hemen Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e doğru kalkıp gidiniz ve kavminizin başından bu felaketin kalkması için onun dua etmesini isteyiniz' dediler. Bunun üzerine bu iki kişi, kalkıp Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldiler ve ondan, kavimlerinin bu felaketten kurtulması için dua etmesini istediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların bu istekleri üzerine: 'Allahım! Onların üzerinden bu felâketi kaldır' diye dua etti.

Daha sonra bu iki kişi kavimlerinin yanına geri dönmek üzere Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanından çıkıp gittiler. Kavimlerini, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in o günde ve o saatte haber verdiği felâkete uğramış olarak buldular.

Curaşlıların heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek müslüman oldular. Köylerinin çev resinde bulunan bir koruluk onlara otlak olarak tahsis edildi.

9. Haris ibn Kâ'boğulları Heyetinin Gelişi

İbn İshâk der ki: Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hicretin 10. yılının Rebîulâhir ve Cûmadelûlâ ayında Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'ı Necran bölgesindeki Hâris ibn Kâ'boğullarına gönderdi. Ona, savaşa başlamadan önce üç defa onları İslâm'a davet etmesini emretti ve: 'Eğer müslüman olurlarsa onları(n bu girişlerini) kabul et, reddederlerse onlarla savaş' buyurdu.

Bunun üzerine Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh) yola çıkıp onların yurduna gitti. Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh), atlı süvarileri her tarafa göndererek halkı İslâm'a davet ettiler ve: 'Ey insanlar! Selâmete ermeniz için müslüman olunuz' dediler. Herkes bu davete uyarak müslüman oldu.

Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh) orada kalıp halka İslâm'ı öğretmeye başladı. Bu durumu da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir mektupla bildirdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, ona, mektup yazarak geri dönmesini ve beraberinde (onları temsil edecek) bir heyetle gelmesini bildirdi.

Bunun üzerine Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh) içlerinde Kays ibn Husayn Zi'l-Gadda, Yezîd ibn Abdulmedân, Yezîd ibn Muhaccel, Abdullah ibn Kurâd ile Şeddâd ibn Abdullah'ın bulunduğu bir heyetle birlikte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Siz cahiliyye döneminde savaştığınız düşmanlarınıza neyle galip geliyordunuz?' diye sordu. Onlar da: 'Hiç kimseye galip gelmiş değildik' diye cevap verdiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, (galip gelirdiniz)' buyurdu. Bunun üzerine onlar: 'Biz toplu olarak dururduk, hiç dağılmazdık. Hiç kimseye de zulmetmeye teşebbüs etmezdik' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Doğru söylediniz' buyurdu.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kays ibn Husayn'ı onlarına başlarına emir tayin etti. Bunlar, Şevval ayının sonunda veya Zilkade ayında kavimlerine geri döndüler. Bu olaydan dört ay sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat etti.

10. Hemedân Heyetinin Gelişi

Hemedânlılar heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına (Tebûk seferi dönüşünde) geldi. Heyetin içerisinde Mâlik ibn Namat, Mâlik ibn Eyfâ', Dımâm ibn Mâlik ile Amr ibn Mâlik bulunmakta idi. Üzerlerinde Yemen kumaşından yapılmış çizgili elbiseler ve Aden sarıkları olduğu halde Mehriyye[1098] ile Erhabiyye[1099] denilen develer üzerindeydiler. Mâlik ibn Namat, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in önünde şöyle şiir söylüyordu:

إِلَيْكَ جَاوَزْنَ سَوَادَ الرِّيفِ فِي هَبَوَاتِ الصَّيْفِ الْخَرِيفِ مُخَطَّمَاتٍ بِجِمَالِ اللِّيفِ

"Yaz ve bahar mevsimlerinin tozları içinde ağaçları çok olan köylerini ve liften yapılmış yularlarıyla beraber develeri sana terk ettiler."

Mâlik ibn Namat'ın güzel ve fasih kelamı olduğunu anlatırlar.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara, bir yazı yazarak istedikleri araziyi verdi. Başlarına da Mâlik ibn Namat'ı emir tayin etti. Kavminden müslümanlar üzerine onu görevlendirdi. Ona, Sakîfliler'le harp etmesini emretti. Ne zaman Sakîfliler'e ait bir hayvan görseler hemen saldırıp yakalıyorlardı.

Beyhakî, sahih bir isnadla Ebu İshâk yoluyla Berâ' (radıyallâhu anh)'tan şunu rivayet etmiştir: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Yemenlileri İslâm'a

---

1098 **Mehriyye:** Üstün vasıflı, asil develerdir. Yemen'de bir kabile olan Mehre'ye nispetle bu adı almışlardır. (ç)

1099 **Erhabiyye:** Hemedân'da bir kabile olan Erhab'a nispetle anılan develerdir veya döl alınan erkek deve veya iyi vasıflı develerin nispet edildiği bir mekandır. (ç)

davet etmek için Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'ı gönderdi. Berâ' (radıyallâhu anh) devamla der ki: Ben de, Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'la birlikte gidenler arasıdaydım. Orada altı ay kaldık. Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh) onları İslâm'a davet ediyor, fakat onlar bu davete icabet etmiyorlardı. Daha sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh)'ı (Yemen'e) gönderdi. Ona, Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'la birlikte olup da kendisiyle kalmak isteyen kimseler hariç Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'ı geri yollamasını emretti. Berâ' (radıyallâhu anh) devamla der ki: Ali (radıyallâhu anh) ile birlikte kalanlar arasında idim. O kavme yaklaşınca yanımıza çıkıp geldiler. Bu sırada Ali orada bize namaz kıldırdı. Sonra bizi tek saf halinde dizdi. Önümüze geçerek Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mektubunu okudu. Hemedânlılar topluca müslüman oldular. Ali (radıyallâhu anh), onların İslâm'ı kabul ettiklerini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir mektupla bildirdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (mektubu okuyunca) hemen secdeye kapandı. Sonra başını (secdeden) kaldırıp: 'Selâm, Hemedânlılar üzerine olsun! Selâm, Hemedânlılar üzerine olsun!' buyurdu."[1100]

Bu hadisin aslı, Buharî'nin "Sahîh"inde geçmektedir.[1101]

Bu rivayet, bir öncekinden daha sahihtir. Hemedânlılar'ın, Sakîfliler'le savaşması ve hayvanlarına hücum etmesi söz konusu olamaz. Çünkü Hemedânlılar Yemen'de ve Sakîfliler ise Tâifte'dir.

11. Müzeyne Heyetinin Gelişi

Beyhakî, Numan ibn Mukarrin (radıyallâhu anh)'tan bize şu rivayeti yapmaktadır: "Müzeyneliler'den dört yüz kişi olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelmiştik. Daha sonra geri dönmek istediğimizde Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey Ömer! Bu kavmin yol azığını hazırla' buyurdu. Ömer (radıyallâhu anh) da: 'Yanımda hurmadan başka hiçbir şeyim yok. Bunun, onlar için yeterli olacağını zannetmiyorum' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Gidip onlara azıklarını hazırla' buyurdu. Bunun üzerine Ömer (radıyallâhu anh) onlarla beraber gitti. Onları evine aldı. Sonra yukarı çıktı. İçeri girince bir de ne görelim, rengi beyazdan siyaha doğru kayan bir deve gibi hurma yığılmış. Herkes ihtiyacı olan hurmayı aldı.

Nu'man der ki: Dışarı en son çıkanlardandım. Baktım ki hurmadan hiçbir şey eksilmemiş."[1102]

1100 Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvvet, 2/369
1101 Buhârî, Meğâzî 61'de bunu rivayet etmiştir.
1102 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/445

12. Devs Heyetinin Gelişi ve Tufeyl ibn Amr

İbn İshak der ki: Tufeyl ibn Amr ed-Devsî şöyle anlatır: Kendisi, Mekke'ye geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de oradaydı. Derken Kureyş'ten bir grup kimse, Tufeyl'in yanına gitti. Tufeyl, şair, akıllı ve şerefli bir insandı. Ona: 'Sen bizim beldemize geldin. Aramızda bulunan şu adam bizim topluluğumuzu dağıttı, işimizi bozdu. Sözü sanki sihir gibi. Baba ile oğulu, kardeşi kardeşten ve karı ile kocayı birbirinden ayırıyor. Bizim başımıza gelen felâketin senin ve kavminin de başına gelmesinden korkuyoruz. O adamla sakın konuşma ve onu hiç dinleme!' dediler.

Tufeyl devamla der ki: Bu telkinlerine öyle ısrarla devam ettiler, ta ki ben o adamdan hiçbir şey duymamaya ve onunla konuşmamaya karar verdim. Hatta mescide giderken sesi kulağıma gelmesin diye kulağıma pamuk bile tıkamıştım. Yine bir gün mescide gittim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kabe'nin yanında durmuş namaz kılıyordu. Ona yakın bir yerde durdum. Allah, bana, onun bazı sözlerini duyurdu. Çok güzel bir söz duymuştum. Kendi kendime: 'Anan öle! Allah'a yemin olsun ki ben, akıllı ve şair bir adamım. Sözün iyisini de kötüsünü de anlarım. O halde bu adamın söylediklerini dinlememe engel olacak sebep nedir? Güzel şeyler söylerse kabul ederim, yok eğer söylediği şeyler çirkinse terk ederim' dedim.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) evine dönünceye kadar orada bekledim. Evine giderken onu takip ettim. Evine girerken ben de onunla beraber içeri girdim. Ona: 'Ey Muhammed! Kavmin bana şöyle şöyle dediler. Vallahi, beni seninle öyle korkuttular ki, senden hiçbir söz kulağıma gelmesin diye şu pamukları kulaklarıma tıkadım. Fakat Allah, sözlerini bana dinletti ve çok güzel bir söz duydum. Davetini bana takdim et' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bana, İslâm'ı arz etti ve Kur'an okudu. Vallahi daha önce bundan güzel hiçbir söz duymamış ve bundan daha âdil hiçbir durumla karşılaşmamıştım. Hemen müslüman oldum ve şehadet getirdim. Ona: 'Ey Allah'ın Peygamberi! Ben kavmi içinde kendisine itaat edilen bir insanım. Şimdi onların yanına dönüyorum ve onları İslâm'a davet edeceğim. Allah'a dua et de, bu davet ettiğim işte bana destek olacak bir alâmet versin' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allahım! Sen ona bir alâmet ver' diye dua etti.

Kavmimin yanına gitmek üzere yola çıktım. Beni görebilecekleri bir tepenin üzerine geldiğimde gözlerimin önünde kandil gibi bir nur peyda oldu. Ben: 'Rabbim! Bu nuru yüzümden başka bir yere naklet, çünkü bunu görenlerin, dinlerini terk ettiğim için çarpıldığımı düşünmelerinden korkarım' dedim. Bunun üzerine o nur bir kandil gibi kırbacımın ucuna intikal etti. Ben de o sırada tepeden inip onların yanlarına geliyordum. Nihayet gelip bineğimden inince,

yaşlı bir insan olan babam yanıma geldi. Ona : 'Benden uzak dur babacığım! Ne ben sendenim ve ne de sen bendensin' dedim. Babam: 'Niçin evladım?' dedi. Ben: 'Müslüman oldum, Muhammed'in dinini kabul ettim' dedim. Babam: 'Senin dinin, benim de dinimdir' deyince, ona: 'O halde git, boy abdesti al, elbiseni temizle. Sonra gel de sana öğrendiklerimi öğreteyim' dedim. Bunun üzerine babam gitti, boy abdesti, elbisesini temizledi. Sonra da geldi. Ben de ona İslâm'ı arzettim. Bunun üzerine babam müslüman oldu. Sonra eşim geldi. Ona da: 'Benden uzak dur! Ne ben sendenim ve ne de sen bendensin!' dedim. Eşim: 'Babam anam sana feda olsun! Niçin böyle (söylüyorsun)?' dedi. Ben de: 'İslâm ikimizin arasını ayırdı. Çünkü ben müslüman oldum ve Muhammed'in dinine girdim' dedim. O da: 'Senin dinin, benim de dinimdir' dedi. Ona: 'O halde git, boy abdesti al!' dedim. (Dediğimi) yaptı. Sonra geldi. Ben de ona İslâm'ı arzettim. O da müslüman oldu.

Sonra Devs kabilesini İslâm'a davet ettim. Fakat onlar İslâm'a girmekte ağır davrandılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldim. Ona: 'Ey Allah'ın Resulü! Devs'in zinaya olan düşkünlüğü karşısında yenik düştüm. Onlara beddua et' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allahım! Devs'i hidâyete erdir!' diye dua etti. Sonra da bana: 'Kavminin yanına git. Onları İslâm'a davet et ve onlara yumuşak davran' buyurdu. Ben de (kavmimin) yanına döndüm. Devsliler'i Allah'a çağırmaya devam ettim. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayber'de olduğu sırada ona geldim. Akabinde Devsliler'den yetmiş veya seksen hâneyle beraber Medine'ye indim. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e kavuştuk. Bize de diğer müslümanlarla beraber ganimetten pay verdi."[1103]

İbn İshâk der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat edince, bazı Araplar dinden döndü. Tufeyl (radıyallâhu anh), bir grup müslümanla çıkıp (yalancı peygamberlerden) Tuleyha'nın işini bitirdi. Sonra müslümanlar birlikte Yemâme'ye yürüdü. Yanında oğlu Amr ibn Tufeyl vardı. Tufeyl, (bir gün) arkadaşlarına: 'Bir rüya gördüm. Bu rüyayı bana yorumlayınız: Başımın tıraş edildiğini, ağzımdan bir kuş çıktığını ve benimle karşılaşan bir kadının beni cinsel organının içine soktuğunu gördüm. Ayrıca oğlumun her yerde beni aradığını, fakat onu benden sakladığını gördüm' dedi. Arkadaşları: 'Hayır gördün inşaallah!' dediler. Tufeyl: 'Vallahi, ben, (bu rüyayı) tabir ettim bile' dedi. Arkadaşları: '(Rüyanı) nasıl tabir ettin?' dediler. Tufeyl de: 'Başımın tıraş edilmesi, kopması demektir. Ağzımdan çıkan kuşa gelince, o, ruhumdur. Beni cinsel organına sokan kadın ise kazılacak topraktır. Ben defnedilip orada kaybolacağım. Oğlumun beni arayıp bulamaması, kanaatime göre benim şehid olduğum gibi, o da şehid olmak için çabalayacak' dedi.

1103 Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvvet, 5/360'da bunu İbn İshâk'tan rivayet etmiştir.

Tufeyl, gerçekten Yemâme'de şehid düştü. Oğlu Amr ise çok ağır şekilde yaralandı. Daha sonra oğlu Amr, Ömer (radıyallâhu anh) zamanında Yermûk savaşında şehid oldu.

Bu olaydan çıkarılan fıkhî hükümler:

1. Müslümanların âdeti, İslâm'a girmeden önce boy abdesti almak idi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu konudaki emri, sahihtir.[1104] Bu husustaki görüşlerin en sahihi ise: Küfür halindeyken cünüp olan ve olmayan herkese gusletmenin vacip olduğudur.

2. Akıllı bir kimsenin övgü ve yergi hususunda başkalarını taklid etmesi, özellikle nefsânî duygularla öven ve yeren kimseyi taklid etmesi hoş değildir. Bu kör taklid, nice kimselerin hidayetine engel olmuştur. Bundan ise ancak, Allah'ın haklarında hayır takdir ettiği kimseler kurtulmuşlardır.

3. Savaş bitmeden önce destek kuvvetler gelirse, onlar da ganimetten paylarını alırlar.

4. Allah'ın veli kullarının kerametleri, haktır. Bu kerametler, ya dinî bir ihtiyaç veya İslâm'ı ve müslümanları ilgilendiren bir menfaat dolayısıyla meydana gelirler. Rahmanî haller, işte bunlardır. Sebebi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yolundan gitmek; neticesi ise hakkı açığa çıkarıp bâtılı kahreylemektir. Şeytânî haller ise sebep ve netice olarak bunun zıddıdır.

5. Allah'ın dinine davette bulunurken sabır ve teenniyle hareket etmek ve İslam'a karşı duranlara bedduada bulunmakta aceleci davranmamak esastır.

6. Tufeyl'in (rüyasında gördüğü) "başının tıraş edilmesini" kafasının kopması ile yorumlamasına gelince, tıraştan sonra saç yere dökülür. Bununla birlikte tıraş olmak sadece bu mânaya yorumlanamaz. Çünkü tıraş olmak; kederden, hastalıktan veya duruma göre sıkıntıdan kurtulmaya, fakirlik ve zarurete düşmeye ve yine duruma göre birinin makam ve mevkisini kaybedeceğine yorumlanabilir. Fakat Tufeyl'in rüyasında başının kopacağına dair karineler vardı. Bu karineler ise Tufeyl'in cihad içinde olması ve güçlü bir düşmanla savaş halinde bulunmasıdır.

7. Rüyasında gördüğü "kadının içine girmesi"ne gelince; bu, annesi yerinde olan "toprak" ile yorumlanabilir. Aynı zamanda çıktığı yerden girdiğini görmüştür. Bu da, toprağa geri verileceğini gösterir. Yüce Allah:

1104 Ebu Dâvud, Taharet 129 (355); Tirmizî, Cuma (550); Nesâî, Taharet 125'de bunu "Kays ibn Âsım müslüman oldu. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona Sidr karışmış suyla boy abdesti almasını emretti" şeklinde rivayet etmiştir.

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ

"Sizi ondan (topraktan) yarattık; yine oraya döneceksiniz ve bir kez daha ondan çıkaracağız" (Taha: 20/55) buyurmuştur.

Tufeyl (rüyasında gördüğü) "kadın"ı yeryüzü olarak yorumladı. Çünkü hem yeryüzü ve hem de kadın vat[1105] yeridir.

"Cinsel organına girmeyi" ise kendisinden yaratıldığı toprağa dönüş olarak yorumlamıştır.

"Ağzından çıkan kuşu" ise ruh olarak yorumlamıştır. Çünkü ruh, bedende hapsedilmiş bir kuş gibidir. Çıktığı zaman hapisten kurtulmuş kuş gibi olur ve dilediği yere gider. Bundan dolayı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): إِنَّ نَسَمَةَ الْمُؤْمِنِ طَائِرٌ يَعْلَقُ فِي شَجَرِ الْجَنَّةِ "Mü'minin ruhu cennet ağaçları arasında yemlenir"[1106] diye haber vermiştir.

İşte Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh) defnedilirken kabrine girerken görülen kuş budur. Birisinin: يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً *"Ey tatmine kavuşmuş ruh! Hoşnut etmiş ve hoşnut edilmiş olarak Rabbine dön" (Fecr: 89/27-28)* âyetini okuduğu işitildi.

Ruh, bu kuşun; beyazlığı, siyahlığı, güzelliği ve çirkinliği üzere olur. Bunun için Firavun ailesinin ruhları, siyah kuşlar şeklinde sabah-akşam cehenneme geliyorlar.

"Oğlunun kendisini aramasını" ise, onun da kendisi gibi şehit olmak için çırpınması olarak yorumlamıştır.

"Babasını bulamaması" ise Yemâme ile Yermük savaşları arasındaki hayatıdır. Yine de Allah en iyisini bilir.

13. Necrân Heyetinin Gelişi

İbn İshâk der ki: "Hristiyan Necrân heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Medine'ye geldi. Muhammed ibn Ca'fer ibni'l-Zübeyr bana şunu anlattı: Necrân heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelince, ikindi namazından sonra mescitte onun yanına girdiler. Derken onların ibadet vakitleri yaklaşmıştı. Kalkıp Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mescidinde ibadetlerini yapmaya başladılar. Sahabiler onlara engel olmak istedi. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Onları (kendi hallerine) bırakın' dedi. Bunun üzerine doğu tarafına yönelip ibadetlerini yaptılar."

1105 **"Vat"** kelimesi, kadın için kullanıldığında cinsel ilişki ve yeryüzü için kullanıldığında ise ayakla basma anlamına gelir. Böylelikle burada tevriye sanatı kullanılmış olunmaktadır. (ç)

1106 Nesâî, Cenaiz 117; İbn Mâce, Zühd 32 (4271); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/386'da bunu Ka'b el-Ensârî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

İbn İshâk der ki: "Yezîd ibn Süfyân bana ibn Beylemânî yoluyla Kürz ibn Alkame'den şunu nakletmiştir: Hristiyan Necran heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e altmış kişilik binekli olarak geldiler. Bunlardan yirmi dört kişi, oranın ileri gelenlerindendi. Bunların içinde de üç kişi, onların işlerini çekip çevirenleri idi. Birisi, Abdulmesih adında "Âkıb" dedikleri, Necranlıların reisi, söz ve görüş sahibi ve danışmanı idi. Ancak onun görüşüne göre hareket edilirdi. Diğeri ise "Seyyid" dedikleri, Eyhem adındaki şahıs olup onların her işlerinin danışmanı, seyahat ve toplantılarının idarecisi idi. Bekir ibn Vâiloğullarının kardeşi "Ebu Hârise ibn Alkame" ise, Necranlıların piskoposu, en büyük din bilgini, önderi ve bir çeşit eğitim bakanı idi.

Her bakımdan içlerinde en şerefli ve en itibarlı olanları, Ebu Hârise idi. Bu şahıs, din kitaplarını okumuştu. Hristiyanların Rum kralları ona değer verir, malî destek sağlar ve hizmetçiler hediye ederlerdi. Hristiyanlık hakkındaki derin bilgi ve içtihadından dolayı ona bir kilise yaptırmışlar ve onu ikrama boğmuşlardı.

Necrân'dan Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelmek üzere yola çıktıklarında, Ebu Hârise katırına binmiş, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e yönelmiş olarak yanına da kardeşi Kürz ibn Alkame'yi almıştı. Kürz ibn Alkame, kardeşinin peşinden gidiyordu. Derken Ebu Hârise'nin katırı tökezledi. Bunun üzerine Kürz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i kastederek: 'Geberesice!' diye beddua etti. Ebu Hârise, ona: 'Sen geber!' diye cevap verdi. Kürz: 'Ey kardeşim! Niçin (bana böyle söylüyorsun)?' dedi. Ebu Hârise: 'Vallahi, O, beklediğimiz Ümmî Peygamberdir!' dedi. Kürz, ona: 'Madem sen bunu biliyorsun. Bu durumda seni ona tâbi olmaktan alıkoyan şey nedir?' dedi. Ebu Hârise: 'Şu kavmin bize yaptığı şeyler: Bize değer verdiler, mal verdiler, ikramda bulundular ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e karşı durmaktan başka şey de kabul etmediler. Eğer ona iman edecek olsam gördüğün herşeyi elimizden alırlar' dedi.

Ebu Hârise'nin bu sözü, Kürz ibn Alkame'yi çok etkiledi. Bu etki daha sonra gelip müslüman olmasına vesile oldu.

a. Hristiyan ve Yahudi Din Adamlarının Tartışması

İbn İshâk der ki: Zeyd ibn Sâbit'in azatlısı Muhammed ibn Ebi Muhammed, bana, Saîd ibn Cübeyr ile İkrime yoluyla Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini nakletmiştir: Necrân Hristiyanları ile Yahudî hahamları, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında bir araya geldiler. Derken onun önünde tartışmaya başladılar. Yahudî hahamlar: 'İbrahim (a.s.) ancak bir Yahudî idi' dediler. Hristiyanlar da: 'İbrâhim ancak bir Hristiyan idi' dediler. Bunun üzerine Yüce Allah onlar hakkında:

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا أُنْزِلَتِ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ هَاأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ حَاجَجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ

"Ey Ehl-i kitap! İbrahim hakkında niçin tartışırsınız? Halbuki Tevrat ve İncil kesinlikle ondan sonra indirildi. Siz hiç düşünmez misiniz? İşte siz böyle kimselersiniz! Çünkü az bir miktar bilginiz olan şey hakkında münakaşa ettiniz. (Doğru olan, bilginize göre hakkı kabul etmenizdi.) Hal böyle iken hiç bilginiz olmayan bir hususta niçin tartışırsınız? Oysa ki Allah herşeyi bilir, siz bilmezsiniz. İbrahim, ne Yahudî ve ne de Hristiyan idi; fakat O, Allah'ı bir tanıyan dosdoğru bir müslüman idi. Müşriklerden de değildi. İnsanların İbrahim'e en yakın olanı, ona uyanlar, şu Peygamber (Muhammed)'e ve ona iman edenlerdir. Allah, mü'minlerin dostudur" (Âl-i İmrân: 3/65-68) âyetini indirdi.

Yahudi hahamlarından birisi: 'Ey Muhammed! Bizden, Hristiyanların Meryem oğlu İsa'ya taptıkları gibi sana tapmamızı mı istiyorsun?' dedi. Necran Hristiyanlarından bir kişi de: 'Ey Muhammed! Bunu mu istiyorsun? Bizi buna mı davet ediyorsun?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah'tan başkasına ibadet etmekten ve O'ndan başkasına ibadet edilmesini emretmekten Allah'a sığınırım. Allah beni böyle bir şeyle göndermedi. Bana, kendinden başkasına ibadeti de emretmedi' buyurdu. Bunun üzerine Yüce Allah bu konuda:

مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

"Hiçbir beşerin, Allah'ın kendisine kitap, hikmet ve peygamberlik vermesinden sonra (kalkıp) insanlara: 'Allah'ı bırakıp bana kul olun' demesi mümkün değildir. Bilâkis 'okumakta ve öğretmekte olduğunuz kitap uyarınca Rabbe hâlis kullar olunuz' (demesi gerekir). Size: 'Melekleri ve peygamberleri ilâhlar edinin' diye de emretmez. Siz müslüman olduktan sonra hiç size kâfirliği emreder mi?" (Âl-i İmrân: 3/79-80) âyetini indirdi.

Daha sonra Allah, kendilerinden ve babalarından/atalarından Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i tasdik edeceklerine dair aldığı sözü ve kendi aleyhlerine olan dille ikrarlarını hatırlatıp:

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَى ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ

"Hani Allah, peygamberlerden: 'Ben size Kitap ve hikmet verdikten sonra nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka inanıp yardım edeceksiniz' diye söz almış ve: 'Kabul ettiniz ve bu ahdimi yüklendiniz mi?' dediğinde: 'Kabul ettik' cevabını vermişler, bunun üzerine Allah: 'O halde şahit olun; ben de sizinle birlikte şahitlik edenlerdenim' buyurmuştu" (Âl-i İmrân: 3/81) âyetini indirdi.

Muhammed ibn Sehl ibn Ebi Ümâme bana şunu nakletmiştir: "Necrân heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelince ona Meryem oğlu İsa'yı soruyorlardı. Âl-i İmrân Sûresinin başından sekseninci âyetinin başına kadar olan kısmı, o heyet -ve heyettekilerin soruları- hakkında nazil olmuştur."

b. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Necranlılara Mektubu

Ebu Abdullah el-Hâkim, bize, Esam'dan, o da Ahmed ibn Abdulcebbâr'dan, o da Yûnus ibn Bükeyr'den, o da Seleme ibn Abdi Yesû'dan, o da babası yoluyla dedesinden –Yunus, Hristiyan idi, sonradan müslüman oldu- şunu nakletmiştir: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) İbrahim, İshâk ve Ya'kub'un ilâhı adıyla Necrân'a şöyle bir mektup yazdı:

"Ben sizi kullara kulluk etmek yerine Allah'a kulluk etmeye çağırıyorum. Kulların velayeti yerine Allah'ın velayetine çağırıyorum. Reddederseniz, cizye ödemeniz gerektiğini, bunu da reddederseniz sizinle harp edeceğimi duyururum, vesselam."

Mektup piskoposa gelince onu (alıp) okudu ve son derece korkarak dehşete kapıldı. Necranlılardan Şurahbîl ibn Vedâa adında bir adama haber saldı. Bu, Hemedanlı idi. Bir problem ortaya çıkınca öncelikle bunu çağırırdı. Eyhem'i, Seyyid'i ve Âkıb'ı değil. Piskopos, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mektubunu ona verdi. Şurahbîl de mektubu (alıp) okudu. Sonra piskopos: 'Ey Ebu Meryem! Görüşün nedir?' diye sordu. Şurahbîl de: 'Allah'ın İbrahim'e, İsmail'in zürriyetinden bir peygamber çıkacağını vaat ettiğini biliyorsun. Bu adamın o olmayacağını nasıl söyleyebiliriz? Peygamberlik hususunda benim bir görüşüm yok. Eğer dünya işlerinden bir konu hakkında görüşümü alsaydın, bu hususta sana açıklama yapar ve kanaatimi benimsemen için çabalardım' diye cevap verdi. Bunun üzerine piskopos: 'Şöyle kenara çekil ve otur' dedi. O da çekilip bir köşede oturdu.

Sonra piskopos, Abdullah ibn Şurahbîl adındaki Necran halkından bir adama haber gönderdi. Bu adam, Himyerlilerin Zî-Ashab ailesinden idi. Ona da bu mektubu okuttu ve görüşünü sordu. O da Şurahbîl'in dediği gibi söyledi. Piskopos, ona da: 'Bir köşeye çekil ve otur' dedi. O da çekilip oturdu.

Sonra piskopos, Necran halkından Hâris ibn Kâ'boğulları kabilesinden Cebbâr ibn Feyz adında bir adama haber gönderdi. Ona da mektubu okuttu ve fikrini sordu. O da, Şurahbîl ile Abdullah ibn Şurahbîl'in söyledikleri gibi konuşunca, piskopos ona da bir kenara çekilmesini emretti.

Hepsinin görüşü aynı nokta üzerinde toplanınca piskopos çan çalınmasını emretti. Çanlar çalındı, mabeddeki çullar kaldırıldı. Onlar, gündüzleri korkuya düştükleri zaman böyle davranırlardı. Eğer gece vakti korkuya kapılırlarsa çan çalıp mabedde ateş yakarlardı. Çanlar çalınıp çullar kaldırılınca, vadinin altında-üstünde kim varsa hepsi toplandı. Vadinin uzunluğu hızlı bir süvari için bir günlük yoldu ve vadide 73 köy ve 120.000 savaşacak adam vardı. (Hepsi toplandıktan sonra) onlara Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mektubunu okudu ve bu konudaki düşüncelerini sordu. Hepsi ittifakla Şurahbîl ibn Vedâa el-Hemedânî, Abdullah ibn Şurahbîl ile Cebbâr ibn Feyz el-Hârisî'yi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e göndermek ve onların getireceği haberi beklemek yönünde karar verdiler.

c. Heyetin Medine'ye Gelişi

Heyet yola çıktı. Medine'ye vardıklarında sefer elbiselerini üzerlerinden çıkarıp sırmalı ipek elbiselerini giydiler ve altın yüzüklerini taktılar. Sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına varıp ona selâm verdiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların selâmlarını almadı. Uzun bir gün boyu konuşmasını beklediler. Fakat üzerlerinde ipek elbiseler ve parmaklarında altın yüzükler olduğu için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlarla hiç konuşmadı.

Sonra çıkıp Osmân ibn Affân ile Abdurrahman ibn Avf'ı aramaya başladılar. Bu iki kişi, cahiliyye döneminde Necrân'a ticaret kervanı gönderirlerdi. Orada onlar için buğday, meyve ve tahıl satın alınırdı. O ikisini Muhacirlerin ve Ensar'ın bulundukları bir mecliste buldular. O ikisine: 'Ey Osman ve ey Abdurrahman! Peygamberiniz bize mektup yazdı. Biz de mektubuna cevap olarak geldik. Ona selâm verdik, fakat selâmımızı almadı. Uzun bir gün boyu bizimle konuşmasını bekledik, ama konuşmadı. Ne dersiniz, dönüp gidelim mi?' dediler. Onlar da orada bulunan Ali ibn Ebi Tâlib'e: 'Ey Ebu'l-Hasan! Bunlar hakkındaki düşüncen nedir?' diye sordular. Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh), Osman (radıyallâhu anh) ile Abdurrahman (radıyallâhu

anh)'a: 'Üzerlerindeki şu ipekli elbiseleri ve altın yüzükleri çıkarıp yolculuk sırasında giydikleri elbiselerini giymelerini, sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gitmelerini tavsiye ederim' dedi.

Bunun üzerine heyettekiler, bu denileni yaparak üzerlerindeki ipek elbiseleri ve altın yüzüklerini çıkardılar, sonra da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gittiler ve ona selâm verdiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, onların selâmlarını aldı.

d. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Necranlıları Lânetleşmeye Davet Etmesi

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara soru sordu. Onlar da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bazı sorular sordular. Böylece birbirlerine soru sormaya devam ettiler. Nihayet onlar, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'İsa (a.s.) hakkında ne dersin? Kavmimize geri döneceğiz. Biz Hristiyanız. Eğer peygamber isen İsa (a.s.) hakkında ne dediğini bilmek bizi memnun eder' dediler. Bu soru üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bugün bu konuda söyleyecek bir şeyim yok. Burada kalınız. İsa (a.s.) hakkında bana söylenecek şeyleri size bildireyim' buyurdu.

Ertesi gün oldu. Yüce Allah:

إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَرِينَ فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللّٰهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ

"Allah katında İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona 'Ol!' dedi ve oluverdi. (Bu,) Rabbinden gelen bir gerçektir. O halde şüphecilerden olma. Sana bu ilim geldikten sonra seninle bu, konuda tartışanlara: 'Geliniz sizler ve bizler de dahil olmak üzere karşılıklı olarak çocuklarımızı ve kadınlarımızı çağıralım, sonra da dua edelim ve Allah'tan yalancılar üzerine lanet dileyelim' de" (Âl-i İmrân: 3/59-61) âyetini indirdi.

Heyettekiler, bu âyetlerde zikrolunan hususları kabul etmekten kaçındılar. Bu haberin Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşmasının ertesi sabahı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (torunları) Hasan ile Hüseyin'i kendi kadife elbisenin içine almış, (kızı) Fâtıma arkasında ve bazı hanımları da beraberinde arkasından yürüyerek lânetleşme için yola çıktı.

Şurahbîl, arkadaşlarına: 'Ey Abdullah ibn Şurahbîl ile ey Cebbar ibn Feyz! Bilirsiniz ki, bizim vadinin aşağısındakiler ve yukarısındakiler bir arada toplansalar benim fikrimden dışarı çıkmazlar. Vallahi, ben başımıza gelen bir durumu görmekteyim. Vallahi kanaatim o ki, bu adam, bir kral olsaydı teklifi reddedildiği zaman, gözleri oyulan Arapların ilki biz olurduk. Biz onların himayesine hak kazanmak bakımından Arapların en yakını olduğumuz halde, ne onun ve ne de ashabının önünden helak edilmedikçe geçirilmezdik. Eğer bu adam Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberse, biz de buna rağmen onunla lânetleşirsek bizden bir saç ve tırnak tanesi bile kalmaksızın helak oluruz' dedi. Bunun üzerine arkadaşları, ona: 'İşler seni böyle bir sonuca ulaştırmış. O halde görüşün nedir? Fikrini ortaya koy!' dediler. Şurahbîl: 'Görüşüm, onun hakemliğini kabul etmemizdir. Ben onu haksız yere hükmetmeyecek bir adam olarak görüyorum' dedi. Arkadaşları da, ona: 'Bu iş sana ait' dediler.

Şurahbîl, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le karşılaştı ve: 'Benim, seninle lânetleşme teklifin den daha hayırlı bir görüşüm var' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O nedir?' diye sordu. Şurahbîl: 'Bugün akşama ve bu akşamdan sabaha kadar kararını ver, hakkımızda neye hükmedersen bizce geçerlidir' dedi.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Belki arkandakilerden biri seni (bu teklifinden dolayı) kınamak isteyebilir' buyurdu. Şurahbil ise: 'Arkadaşlarıma sorabilirsin' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de (heyetten diğer) iki kişiye (bunu) sordu. O ikisi de: 'Bütün bir vadiden hiç kimse Şurahbîl'in sözünden dışarı çıkmaz' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun hakkında: 'Kâfir' veya '(Kavmi içinde) başarılı bir münkir' buyurdu.

e. Necranlılarla Yapılan Anlaşma

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlarla lânetleşmeden geri döndü. Ertesi gün Necran heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara şu yazıyı yazdı:

"بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، هَذَا مَا كَتَبَ مُحَمَّدٌ النَّبِيُّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنَجْرَانَ إِذْ كَانَ عَلَيْهِمْ حُكْمُهُ فِي كُلِّ ثَمَرَةٍ وَكُلِّ صَفْرَاءَ وَبَيْضَاءَ وَسَوْدَاءَ وَرَقِيقٍ ، وَأَفْضَلَ عَلَيْهِمْ ، وَتَرَكَ ذَلِكَ كُلَّهُ عَلَى أَلْفَيْ حُلَّةٍ فِي كُلِّ رَجَبٍ أَلْفُ حُلَّةٍ ، وَفِي كُلِّ صَفَرٍ أَلْفُ حُلَّةٍ ، وَكُلِّ حُلَّةٍ أُوقِيَّةٌ مَا زَادَتْ عَلَى الْخَرَاجِ أَوْ نَقَصَتْ عَلَى الأَوَاقِي فَبِحِسَابٍ ، وَمَا قَضَوْا مِنْ دُرُوعٍ أَوْ خَيْلٍ أَوْ رِكَابٍ أَوْ عُرُوضٍ أُخِذَ مِنْهُمْ بِحِسَابٍ ، وَعَلَى نَجْرَانَ مَثْوَاةُ رُسُلِي

، وَمُتْعَتُهُمْ بِهَا عِشْرِينَ فَدُونَهُ ، وَلاَ يُحْبَسُ رَسُولٌ فَوْقَ شَهْرٍ ، وَعَلَيْهِمْ عَارِيَةُ ثَلاَثِينَ دِرْعًا
وَثَلاَثِينَ فَرَسًا وَثَلاَثِينَ بَعِيرًا إِذَا كَانَ كَيْدٌ وَمَغْدَرَةٌ ، وَمَا هَلَكَ مِمَّا أَعَارُوا رَسُولِي مِنْ دُرُوعٍ
أَوْ خَيْلٍ أَوْ رِكَابٍ فَهُوَ ضَمَانٌ عَلَى رَسُولِي حَتَّى يُؤَدِّيَهُ إِلَيْهِمْ ، وَلِنَجْرَانَ وَحَسْبِهَا جِوَارُ اللهِ
وَذِمَّةُ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَمِلَّتِهِمْ وَأَرْضِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ وَغَائِبِهِمْ وَشَاهِدِهِمْ وَعَشِيرَتِهِمْ
وَتَبَعِهِمْ وَأَنْ لاَ يُغَيِّرُوا مِمَّا كَانُوا عَلَيْهِ وَلاَ يُغَيَّرُ حَقٌّ مِنْ حُقُوقِهِمْ وَلاَ مِلَّتِهِمْ ، وَلاَ يُغَيَّرُ أُسْقُفٌ
مِنْ أُسْقُفِيَّتِهِ وَلاَ رَاهِبٌ مِنْ رَهْبَانِيَّتِهِ ، وَلاَ وَاقِهٌ مِنْ وَقْهِيَّتِهِ ، وَكُلُّ مَا تَحْتَ أَيْدِيهِمْ مِنْ قَلِيلٍ أَوْ
كَثِيرٍ ، وَلَيْسَ عَلَيْهِمْ رِيبَةٌ وَلاَ دَمُ جَاهِلِيَّةٍ وَلاَ يُحْشَرُونَ وَلاَ يُعْشَرُونَ وَلاَ يَطَأُ أَرْضَهُمْ جَيْشٌ
، وَمَنْ سَأَلَ مِنْهُمْ حَقًّا فَبَيْنَهُمُ النَّصَفُ غَيْرَ ظَالِمِينَ وَلاَ مَظْلُومِينَ ، وَمَنْ أَكَلَ رِبًا مِنْ ذِي قَبَلٍ
فَذِمَّتِي مِنْهُ بَرِيئَةٌ ، وَلاَ يُؤْخَذُ مِنْهُمْ رَجُلٌ بِظُلْمِ آخَرَ ، وَعَلَى مَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ جِوَارُ اللهِ
وَذِمَّةُ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى يَأْتِيَ اللهُ بِأَمْرِهِ ، مَا نَصَحُوا وَأَصْلَحُوا
فِيمَا عَلَيْهِمْ غَيْرَ مُنْقَلِبِينَ بِظُلْمٍ "

"Bismillâhirrahmânirrahîm. Bu, Allah'ın Resulü Peygamber Muhammed'in, Necrân (halkına) yazısıdır. Onların bütün mahsulleri, sarı, beyaz, siyah (yani altın, gümüş, para türü) her çeşit nakitleri ve köleleri hakkında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hükmü, onlara ihsanda bulunmaktır. Bütün bunları aşağıda sayılacak mallara karşılık onlara bırakmıştır: 1000 adet Recep ayında ve 1000 adet de Safer ayında olmak üzere 2000 adet elbise verecekler ve her bir elbise 40 dirhem (=bir ûkiyye) değerinde olacaktır. Elbiselerden haraç vergisini aşan ve ûkîyelerden eksilen olursa hesaplanacaktır. Haraç olarak ödedikleri zırhlar, atlar, binek hayvanları ve diğer eşyalar hesaplanarak onlardan alınacaktır. Necranlılar, elçilerimi 20 gün ve daha az müddetle ağırlayacaklar ve hiçbir elçi 30 günden fazla tutulmayacaktır. Yemen'de bir savaş ve olay meydana gelirse 30 adet zırh, 30 adet at ve 30 adet deve ödünç olarak vereceklerdir. Vermiş oldukları zırh, at ve bineklerden telef olanlar, tazmin edilmek suretiyle Necranlılara geri verilinceye kadar elçimin kefaleti altındadır. Necranlıların canları, dinleri, vatanları, malları, burada bulunanları ve bulunmayanları, aşiretleri ve onlara bağlı olanlar Allah'ın himayesi ve Peygamber Muhammed'in emânı altındadırlar. Şu an üzerinde bulundukları hallerine müdahale edilmeyecek, dinlerinden ve haklarından hiçbir şey değiştirilmeyecektir. Bir piskopos bu görevinden, bir rahip rahipliğinden ve bir kilise bakıcısı bu görevinden alınmayacaktır. Ellerinde bulunan az ya da çok her şeyleri kendilerinindir. Artık (geçmişten dolayı) bir töhmet ve kan davası yoktur. Onlar savaş için

çağrılmayacak, mahsullerinden de onda bir vergi alınmayacaktır. Yurtlarını başkalarının askerleri çiğnemeyecektir. Kim hakkını isterse zulmetmeden ve zulme de uğramadan insaf ile hükmedilecektir. Bundan sonra kim faiz alırsa benim emanımdan çıkmış demek tir. Onlardan hiç kimse diğerinin yerine cezalandırılmaz. Necranlılar, üzerlerine aldıkları yükümlülükleri yerine getirip iyi hal üzere devam ettikleri müddetçe bu sahifede yazılı olan hususular Allah'ın emri gelinceye kadar Allah'ın himayesi ve Allah'ın Resulü Peygamber Muhammed'in emânı altındadır."

Ebu Süfyân ibn Harb, Gaylân ibn Amr, Mâlik ibn Avf, Akra' ibn Hâbis el-Hanzalî ile Muğîre ibn Şu'be (buna) şahitlikte bulundular. Muğîre ibn Şu'be, aynı zamanda yazıyı yazan kişi idi.

f. Necran Heyetinin Dönüşü

Yazıyı alıp Necran'a döndüler. Piskopos ve Necran'ın ileri gelenleri, onları, bir günlük mesafede karşılamaya çıkmışlardı. Piskoposun yanında anne bir erkek kardeşi vardı. Soy bakımından da amcasının oğluydu. Adı, Bişr ibn Muâviye idi. Künyesi ise Ebu Alkame idi.

Heyettekiler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yazısını piskoposa verdiler. Bir ara Piskopos yazıyı okuyordu. Beraberinde kardeşi Bişr vardı. İkisi de yürüyorlardı. Derken Bişr'in devesi tökezledi. Bunun üzerine Bişr, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ismini anmadan ona lanette bulundu. Fakat Piskopos bu sırada ona: 'Vallahi, sen, Allah tarafından gönderilmiş peygambere lanet ettin' dedi. Bunun üzerine Bişr: 'O halde kesinlikle ben, ona varıncaya kadar hiçbir yerde konaklamayacağım' dedi ve devesinin yönünü Medine'ye doğru çevirdi. Piskopos devesini tutarak ona: 'Beni anlasana. Ben, bu sözü Arapları, onların en kalabalığı ve kuvvetlisi olduğumuz halde hakkımızda aldatıldığımız ve ahmaklığımız sonucu başka Arapların kabul etmedikleri şartları kabul ettiğimiz gibi sözler söylemelerinden korktuğum için sana böyle söyledim' dedi. Fakat Bişr: 'Hayır, vallahi! Senin kafanda olan şeyden caymana izin vermeyeceğim' diyerek sırtını piskoposa döndü ve şöyle diyerek devesini sürdü:

إِلَيْكَ تَعْدُو قَلِقًا وَضِينُهَا مُعْتَرِضًا فِي بَطْنِهَا جَنِينُهَا
مُخَالِفًا دِينَ النَّصَارَى دِينُهَا

"Semerin kolanı sallanarak süratle sana koşuyor. Karnında yavrusu olarak, dini Hristiyanlığa muhalif olarak."

Bişr, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Şehid oluncaya kadar ondan hiç ayrılmadı.....

Heyet, Necrân'a girdi. Rahip İbn Ebi Şemr ez-Zebîdî'ye geldi. O da bu esnada mabedinin tepesinde idi. Ona: 'Tihâme bölgesinde bir peygamber çıkmış, piskoposa bir mektup yazmış, bunun üzerine vadi halkı Şurahbîl ibn Vedâa, Abdullah ibn Şurahbîl ile Cebbâr ibn Feyz'i o peygambere göndermeye ve ondan haber getirmelerine karar vermişler, belirlenen heyet o peygamberin yanına gitmişler, peygamber de onları lânetleşmeye davet etmiş, heyet ise onunla lanetleşmekten kaçınmışlar, Şurahbîl o peygamberi hakem kabul etmiş, o da onlar hakkında bir hüküm vererek onlara bir de yazı vermiş, heyet de bu yazıyı getirip piskoposa vermiş, piskopos da yazıyı okurken yanında (kardeşi) Bişr varmış, bu esnada Bişr'in devesi tökezlemiş, Bunun üzerine Bişr o peygambere lanet etmiş, piskopos o peygamberin Allah tarafından gönderilen peygamber olduğuna şahitlik etmiş, Bişr de müslümanlığı kabul etmek arzusuyla o peygambere doğru yola çıkmış' dediler.

Bunun üzerine rahip: 'Beni buradan indiriniz, yoksa kendimi bu mabedden aşağıya atacağım' dedi. Onlar da onu tutup indirdiler. Rahip, hemen halifelerin de giymekte olduğu cübbe, gömlek ve asâ (gibi bazı) hediyeler alarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelmek için yola çıktı. Bundan sonra Rahip (Medine'ye varınca) vahyin nasıl geldiğini, sünnetlerin, farzların (mahiyetini), had cezalarını(n nasıl uygulandığı) görüp işitmek için (bir müddet) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında kaldı. Fakat Allah, Rahibe, İslâm'ı kabul etmeyi kısmet etmedi, müslüman olmadı. Daha sonra Rahip, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ten kavmine geri dönmek üzere izin istedi ve: 'Bazı ihtiyaçlarım var. İnşaallah, tekrar döneceğim' dedi. Rahip, kavmine geri döndü. Fakat Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat edinceye kadar dönmek nasip olmadı.

Piskopos Ebu'l-Hâris, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Yanında Seyyid, Âkıb ve kavminin önde gelen kimseleri vardı. Bir müddet Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanında kaldılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Allah'ın indirdiği âyetleri dinlediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), piskoposa ve ondan sonra gelecek Necranlı piskoposlar için şu yazıyı yazdı:

"بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، مِنْ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الأُسْقُفِ أَبِي الْحَارِثِ وَكُلِّ أَسَاقِفَةِ نَجْرَانَ وَكَهَنَتِهِمْ وَرُهْبَانِهِمْ وَبِيَعِهِمْ وَأَهْلِ بِيَعِهِمْ وَرَقِيقِهِمْ وَمِلَّتِهِمْ وَسُوقَتِهِمْ ، وَعَلَى كُلِّ مَا تَحْتَ أَيْدِيهِمْ مِنْ قَلِيلٍ أَوْ كَثِيرٍ جِوَارُ اللهِ وَرَسُولِهِ لا يُغَيَّرُ أُسْقُفٌ مِنْ أُسْقُفِيَّتِهِ ، وَلا رَاهِبٌ مِنْ رَهْبَانِيَّتِهِ ، وَلا كَاهِنٌ مِنْ كَهَانَتِهِ وَلا يُغَيَّرُ حَقٌّ مِنْ حُقُوقِهِمْ ، وَلا سُلْطَانِهِمْ وَلا مِمَّا كَانُوا عَلَيْهِ ، عَلَى ذَلِكَ جِوَارُ اللهِ وَرَسُولِهِ أَبَدًا مَا نَصَحُوا وَأَصْلَحُوا عَلَيْهِمْ غَيْرَ مُنْقَلِبِينَ بِظُلْمٍ وَلا ظَالِمِينَ"

"Bismillahirrahmanirrahîm. Peygamber Muhammed'den, piskopos Ebu'l-Hâris'e ve Necrân'ın diğer piskoposları, kâhinleri, ruhbanları, mabedlerinde bulunanları, köleleri, dinleri ve halkı ve ellerinin altında bulunan az-çok bütün malları; Allah ve Resulü'nün himayesindedir. Bir piskopos piskoposluğundan, bir rahip rahipliğinden ve bir kâhin de kâhinliğinden alınmayacak; haklarından herhangi bir hak, yetki ve şu anda üzerinde bulundukları hiçbir şey değiştirilmeyecektir. Bu hususta ebedî olarak Allah ve Resulü'nün himayesi vardır. İyi davrandıkları, hayırhahlık gösterdikleri, zulme meyletmedikleri müddetçe bu himaye geçerlidir."

Bu yazıyı, Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh) yazdı. Piskopos yazıyı alınca, yanındakilerle beraber kavmine dönmek üzere izin istedi. (Kavimlerine dönmelerine) izin verilince, yola koyuldular.[1107]

g. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Necran'a Gönderdiği Görevliler

Beyhakî, Abdullah ibn Mes'ûd (radıyallâhu anh)'a varan sahih bir isnadla şu rivayeti nakletmiştir: "Seyyid ile Âkıb, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), o ikisiyle lanetleşmek istedi. Bunun üzerine biri, diğerine: 'Onunla lânetleşme. Vallahi, eğer o peygamberse, sen de onunla lânetleşirsen biz de kurtulamayız ve bizden sonra gelenler de kurtulamazlar' dedi. Heyettekiler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Ne istersen vereceğiz. Yalnız bizimle beraber emîn bir adam gönder, göndereceğin adam mutlaka emîn birisi olmalı' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sizinle gerçekten çok emîn birini göndereceğim' buyurdu. (Bu söz üzerine) bütün sahabiler bu şerefli mevkiye nail olmak istedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kalk, ey Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh!' buyurdu. Ebu Ubeyde (radıyallâhu anh) ayağa kalkınca: هَذَا أَمِينُ هَذِهِ الأُمَّةِ 'Bu (adam), bu ümmetin eminidir' buyurdu."[1108]

Buhârî de "Sahîh"inde bu hadisi benzer lafızla Huzeyfe (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.[1109]

Müslim de "Sahîh"inde Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), beni, Necrân'a

---

1107 Beyhakî, Delâil, 5/384, 392

1108 Beyhakî, Delâil, 5/392

1109 Buhârî, Meğâzî 72, Fezailu'l-Ashab 21, Ahbaru'l-Ahad 1; Müslim, Fezailu's-Sahabe 55 (2420); Tirmizî, Menakıb 33 (3796); İbni Mâce, Mukaddime 11 (135); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 5/398, 400

gönderdi. Onların bana söyledikleri sözler arasında: 'Sizin يَا أُخْتَ هَارُونَ "Ey Harun'un kızkardeşi"[1110] *(Meryem: 19/28)* diye okumanız hakkında ne dersin? Bildiğiniz gibi Musa ile İsa arasında şu kadar uzun bir zaman vardı' sözü de vardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldim ve bu sözü ona haber verdim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Onlara söylemedin mi, Meryem zamanındaki insanlar, peygamberlerinin ve kendilerinden önceki salih kimselerin adlarını (çocuklarına) koyarlardı' buyurdu."[1111]

Yunus ibn Bükeyr bize İbn İshâk'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh)'ı zekâtlarını toplamak ve cizyelerini getirmek için Necranlılar'a göndermiştir."

h. Bu Olaydan Çıkarılan Fıkhî Hükümler

1. Ehl-i kitabın, müslümanların mescidlerine girmesi caizdir.

2. Ehl-i kitaba geçici bir durum olması şartıyla müslümanların önünde ve mescidlerinde ibadet etmelerine imkân verilebilir. Ancak bunu devamlı hale getirmelerine imkân verilmez.

3. Ehl-i kitaptan bir kâhinin, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamberliğini (ağzıyla) ikrar etmesi, onun müslüman olması için yeterli değildir. Müslüman olabilmesi için Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e itaat etmesi ve ona uyması şarttır. Bu ikrarından sonra kendi dininin gereklerini yerine getirmesi irtidat etmesi anlamına gelmez. Bu meselenin misali; iki yahudi din adamının, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e üç soru sorup o da onlara cevap verince, onlar: 'Şehadet ederiz ki, sen, peygambersin' demeleri, bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: 'O halde bana tâbi olmanıza engel olan şey nedir?' diye sorması, onların da: 'Yahudilerin bizi öldürmesinden korkarız' şeklinde cevap vermeleridir. Sadece şehadet etmeleri, İslâm'ın emirlerini yerine getirmelerini gerektirmez. Örneğin, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in amcası Ebu Tâlib, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in davasında sadık olduğuna, dininin yeryüzü dinlerinin en hayırlısı olduğuna şehadet etmiştir. Fakat bu şahitlik onu müslüman yapmamıştır.

1110 Âyetin meali şu şekildedir: *"Sonra Meryem onu (İsa'yı) yüklenerek kavmine getirdi. Onlar (hayretler içinde şöyle) dediler: "Ey Meryem! doğrusu sen görülmemiş bir şey yaptın. Ey Harun'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir insan değildi; annen de iffetsiz değildi" (Meryem: 19/27-28)*

Bazılarına göre, Hz. Meryem, Hz. Harun'un neslinden geldiği için bu adla anılmıştır. Bazılarına göre ise Hz. Meryem, kendi zamanındaki Harun isimli bir şahsın kız kardeşidir. Musa (a.s)'ın kardeşi olan Harun değildir (ç).

1111 Müslim, Âdâb 9 (2135); Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'an 20 (3155); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/252

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in hayatında (siyerde) ve sahih haberlerde Ehl-i kitabın ve müşriklerin çoğunun Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamber olduğuna ve bu davasında sadık olduğuna şehâdet ettikleri, buna rağmen İslâm'a giremedikleri hususundaki haberler üzerinde düşünenler, İslâm'ın bu durumun ötesinde bir şey olduğunu; onun sadece bilgi olmadığını, yalnızca bilgi ve ikrar (yani peygamber olduğunu bilip anlamak ve peygamberliğini kabul etmek) da olmadığını, bilakis İslâm denen müessesenin bilgi, ikrar, emir ve yasaklara boyun eğme, zahirî ve bâtınî her konuda itaat demek olduğunu göreceklerdir.

İslam alimleri: "Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şehadet ederim" deyip başka bir şey söylemeyen bir kâfirin müslüman olup olmadığına hükmetme konusunda üç ayrı görüş belirtmişlerdir. Şu görüşlerin üçü de İmam Ahmed'den rivayet edilmiştir:

Birincisi: Bir kafirin, "Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şehadet ederim" demesiyle onun müslüman olduğuna hükmedilir.

İkincisi: Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şahitlik edinceye kadar müslüman olduğuna hükmedilemez.

Üçüncüsü: Tevhid inancını kabul ederse müslüman olduğuna hükmedilir. Kabul etmez ise o zaman Tevhid inancını kabul edinceye kadar müslüman olmadığına hükmedilir.

Aslında bu meselenin tam olarak ele alınacağı yer burası değildir. Biz ancak bu meseleye kısaca işarette bulunduk. Bu işaretle şu noktayı açığa çıkarmak istedik: Tevrat ve İncil'e inananlar son zamanda bir peygamberin geleceği hususunda görüş birliği içindeydiler ve onun gelmesini bekliyorlardı. Din adamları, o peygamberin, Muhammed ibn Abdullah ibn Abdulmuttalib olduğunda hiç şüphe etmiyorlardı. Buna rağmen İslâm'a girmiyorlardı. Çünkü kavimleri üzerindeki reislikleri, o kavimlerin kendilerine boyun eğmeleri ve bulundukları makam sayesinde elde ettikleri servet ve menfaatları, müslüman oldukları takdirde bunları kaybetme korkusu, İslâm ile aralarında bir engel oluşturmuştu.

4. Ehl-i kitapla mücadele ve münazara etmek caiz, hatta müstehaptır. Hatta bununla onların müslüman olması (gibi) bir yarar ortaya çıkar ve onları ikna edecek deliller de mevcut ise, bu durumda onlarla münazara etmek vaciptir/farzdır. Delilleri getirmekten aciz kalmayan kimseler onlarla böyle bir mücadeleden kaçamazlar. Aciz olanların ise bu işi ehline havale etsinler. Sürücü ile binek arasından ve yay ile ustası arasından çekilsinler.

Eğer meseleyi uzatma endişemiz olmasaydı, kendi kitaplarına dayanarak Yahudî ve Hristiyanları, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Allah'ın Resulü olduğunu ikrara mecbur bırakacak delilleri, yüzün üzerinde olmak üzere ayrı yoldan zikrederdik. Bu konuyu müstakil bir eser haline getirmeyi Allah'tan umuyorum.

Bu konuda benimle Ehl-i kitabın din adamlarından birisi arasında bir münazara oldu. Konuşma sırasında onlara: 'Sizin, bizim Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamberliğine itiraz etmeniz ancak Yüce Allah'ı ayıplamanız, ona itiraz etmeniz, onu zulmün, aptallığın ve fesadın en büyüğüne nispet etmenizle mümkündür. Halbuki Yüce Allah bütün bunlardan münezzehtir' dedim. O da: 'Bunu bize nasıl uygun görürsün?' diye sordu. Ben de: 'Hatta ve hatta Allah'ın varlığını tümüyle inkâr etmediğiniz müddetçe bizim peygamberimize itiraz edemezsiniz' dedim.

Bu konunun açıklaması şöyledir: Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) size göre sâdık bir peygamber değilse, sizin iddianıza göre O; zalim bir kraldır; Allah'a iftira etmekte, söylemediği şeyleri, söyledi diye Allah'a nispet etmektedir. Buna rağmen iddiasını sonuna kadar götürecek helâlleri ve haramları koyacak, farzları emredecek, kanunları ortaya koyacak, dinleri yürürlükten kaldıracak, savaşıp diğer peygamberlerin hak üzere olan ümmetlerini öldürecek, kadınlarını ve çocuklarını esir edecek, ülkelerini ve mallarını ellerinden alacak, bütün bir yeryüzünü fethedinceye kadar bu halde devam edecek, bütün bu olanları Allah'a ve Allah'ın kendisine olan sevgisine bağlayacak; Yüce Allah da onu ve hak üzere olan diğer peygamberlerin kavimlerine neler yaptığını görecek. Sonra O, yirmi üç sene bu şekilde Allah'a iftira etmeye devam edecek, bütün bunlara rağmen Allah kendisini destekleyecek ve yardım edecek, makamını yüceltecek, beşer gücünün üstünde zaferler kazanmasına imkân verecek; bunların hepsinden daha garib olanı ise dua ettiği zaman duasına icabet edecek, elini kolunu kıpırdatmadan düşmanlarını helak edecek, hatta bazen dua bile etmeden Yüce Allah onların kökünü kazıyacak, daha sonra da her arzusunu yerine getirecek, ona her güzel vaatle söz verecek ve bütün vaatlerini en mükemmel şekliyle yerine getirecek!.. İşte bütün bu olanlar size göre zulmün, iftiranın ve yalanın en son noktasıdır. Çünkü Allah'a yalan nispet eden ve bu yalanında ısrarla devam eden kimseden daha büyük yalancı yoktur. Peygamberlerin ve Resullerin dinlerini bâtıl sayan, bu dinleri yeryüzünden silmek ve dilediği başka bir dinle değiştirmek isteyen, Allah dostlarını, bağlılarını ve peygamberlerini öldüren, bu hususta da zaferler elde eden, bütün yaptıkları Allah tarafından kabul edilen, Allah'ın kendisine vahiy gönderdiğini ve:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ

"Allah'a karşı yalan uydurandan ya da kendine hiçbir şey vahyedilmemişken 'Bana da vahyolundu' diyenden ve 'Ben de Allah'ın indirdiği âyetlerin benzerini indireceğim' diye söyleyenden daha zalim kim vardır?" (En'am: 6/93) diye haber verdiğini söyleyen kimseyi Allah kahretmiyorsa, bütün bunlar olup biterken o hâlâ yoluna devam ediyorsa, siz ey Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i yalanlayanlar! Şu iki şıktan birini kabul etmek zorundasınız:

Birincisi: Ya "Bu âlemin bir yaratıcısı ve düzenleyicisi yoktur. Eğer âlemin kudret ve hikmet sahibi, her şeyi idare eden bir yaratıcısı olsaydı Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu yaptıklarına izin vermez, karşılıksız bırakmaz ve onu diğer zalimlere ibret olacak şekilde cezalandırırdı. Çünkü dünyada sultanlara bundan başkası yakışmazsa, yerin ve göklerin sultanı, sahibi ve mâliki olan hâkimlerin hâkimine başka türlüsü yakışmaz" diyorsunuz.

İkincisi: Ya "Yüce Allah'ı, kendisine yakışmayacak bir şekilde zulme, ahmaklığa, zalimliğe, mahlûkatı daima sapıklığa düşürmeye nispet edecek, hatta O'nun bir yalancıya yardım ettiğini, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i yeryüzünde güçlü kıldığını, dualarını kabul ettiğini, kendisinden sonra da davasını devam ettirdiğini ve devamlı olarak yücelttiğini, asırlar boyunca her yerde onun peygamberliğine şehadeti ve onun davetini açığa çıkardığını söyleyeceksiziniz."

Hâkimlerin hâkimi ve merhametlilerin en merhametlisi olan Allah hiç böyle bir şey yapar mı? (Siz, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamberliğini kabul etmemekle,) alemlerin Rabbi olan Allah'a en büyük ayıbı ve en muazzam kusuru isnad ettiniz. O'nu tamamen inkâr ettiniz. Biz birçok yalancının ortaya çıktığını ve belli bir dereceye kadar güçlendiğini inkâr etmeyiz. Fakat hiçbirinin işi sonuna kadar sürmemiş, ömürleri uzun olmamıştır. Yüce Allah, öylelerinin üzerine peygamberlerini ve peygamberlerinin yolundan gidenleri musallat etmiş, köklerini kazımış, varlıklarından eser bırakmamıştır. Dünya yaratıldığından beri ilâhî sünnet bu şekilde işlemiştir, kıyamete kadar da böyle olacaktır.

Hristiyan din adamı, benden bu sözleri işitince: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e zalim ve yalancı demekten Allah'a sığınırız. Ehl-i kitaptan insaflı olan herkes ona tâbi olanın, yolundan gidenin ahirette saadete ve kurtuluşa ereceğini itiraf eder' dedi. Bunun üzerine ona: 'Bir yalancının yolundan giden ve izini takip eden kimse, iddianıza göre nasıl saadet ve kurtuluşa erebilir?' dedim.

Bunun üzerine o Hristiyan din adamı, artık Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamberliğini itiraftan başka bir yol bulamadı. Ancak onun kendilerine gönderilmediğini söyledi. Ona: 'Onu tasdik etmen gerekir. Âlemlerin Rabbi'nin, ister ümmî olsun ve ister okur-yazar olsun bütün insanlara göndermiş bulunduğu Resulü olduğu hususundaki haberler tevatür derecesindedir. Ehl-i kitabı da dinine davet etmiş, girmeyenlerle zilleti kabul edip cizye verinceye kadar savaşmıştır' dedim. Bunun üzerine kâfirin dili tutuldu, hemen kalkıp gitti.

Bundan maksat şudur: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat edinceye kadar, her çeşit din ve inanca sahip kâfirlerle mücadeleye devam etmiştir. Kendinden sonra sahabileri de böyle yapmıştır. Yüce Allah, Peygamberine; hem Mekkî surelerde ve hem de Medenî sûrelerde kâfirlerle en güzel bir şekilde mücadele etmesini emretmiştir. Bütün deliller ortaya çıktıktan sonra da inkârda ısrar edenleri lânetleşmeye davet etmesini emretmiştir. Bu din böylece kâim olmuştur. Kılıç ise ancak delile bir yardımcı kılınmıştır. Kılıçların en âdili Allah'ın delillerine ve burhanlarına yardımcı olan kılıçtır. O da, Resulü'nün ve onun ümmetinin kılıcıdır.

5. Kim bir mahlûka lâyık olduğundan daha fazla ta'zim göstererek onu kulluk makamının üstüne çıkarırsa Allah'a şirk koşmuş ve Allah ile beraber başkasına da kulluk etmiş olur. Bu ise bütün peygamberlerin davetine aykırıdır.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Necrân'a yazdığı mektupta "İbrahim, İsmail ve Ya'kub'un ilâhı'nın adıyla" başladığı şeklindeki rivayetin sıhhatli olduğunu sanmıyorum. Heraklius'a yazdığı mektuba "Bismillahirrahmanirrahim" ile başlamıştı. Krallara gönderdiği mektuplarda âdeti bu idi. Bu konu ilerde gelecektir inşaallah. Bu riva yette yukarıda zikredildiği gibi nakledilmiş ve bu olayın: طس تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ *"Tâ sîn. Bunlar, Kur'an'ın ve belagatlı kitabın âyetleridir"* (Neml: 27/1) âyetinin inmesinden önce olduğu söylenmiştir. Bu ise yanlış üstüne yanlıştır. Çünkü bu sure, ittifakla Mekkî'dir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Necrân'a mektup yazması ise Tebûk seferinden sonradır.

6. Kâfirlerin elçilerinde bir büyüklenme ve gurur alâmeti ortaya çıktığında onları basite almak ve onlarla konuşmamak caizdir.

Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), elçilerle, üzerlerindeki ipekli elbiseleri ve altınları çıkarıp yolculuk elbiselerini giyinceye kadar konuşmadı, onların selâmlarını almadı.

7. Bâtıl üzere olan kimselerle mücadelede sünnet olan husus, onlara her türlü delilleri zikredip yine hakka dönmezler, hatta küfürlerinde inat ederlerse onları lânetleşmeye davet etmektir.

Yüce Allah, Resulü'ne bunu emretmiş ve "Senden sonra ümmetin için bu caiz değildir" dememiştir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in amcasının oğlu Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh), bazı fıkhî konuları inkâr eden kimseyi lânetleşmeye davet etmiş ve sahabilerin hiçbiri bu duruma karşı çıkmamıştır. Süfyân es-Sevrî de, namaz içerisinde rükua giderken ellerin kaldırılması konusunda muhalifini lânetleşmeye davet etmiş ve zamanındaki âlimlerin hiçbiri bu davete karşı çıkmamıştır. Bu davet, münkirlerin önüne konulan delillerin en mükemmel olanlarındandır.

8. Devlet başkanının istemiş olduğu elbise, mal ve başka şeyler karşılığında Ehl-i kitabla barış anlaşması yapmak caizdir. Bu eşyalar, onlar için cizye yerine geçer. Onlardan her bir ferdi tek tek cizyeye mecbur etmeye gerek yoktur. Aksine onlardan istenen malın tamamı, hepsi adına cizye sayılır. Onlar, (cizye olarak) ödeyecekleri malı aralarında istedikleri gibi bölüşebilirler.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Muaz (radıyallâhu anh)'ı Yemen'e gönderince ona, ergenliğe ulaşmış herkesten bir dinar ya da onun değerinde "Meâfirî" denilen Yemen yapımı kumaş almasını emretti.[1112]

Bu iki mesele arasındaki fark şudur: Necran halkı arasında müslüman yoktu. Hepsi sulh ehliydi. Yemen ise Dârü'l-İslâm'dı ve içlerinde Yahudiler vardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), o Yahudilerin her birini cizye ödemeye tâbi tuttu. Fıkıhçılar, cizyeyi böyle bir duruma özgü olarak görürler, birinci mesele için görmezler.

9. Elbisenin, diyet olarak alınmasının caiz olması gibi zimmet olarak alınması da caizdir. Bu duruma göre selem ve kefalet akdi ile telef halinde de elbisenin zimmet olarak alınması caizdir. Nitekim mehir ve hul' (=kadının ödediği ücret karşılığı gerçekleşen boşanma çeşidinde) de elbise zimmet olarak alınır.

10. Onların ödemek üzere anlaşma yaptıkları malları, cinslerini daha sonra hesaplayarak başka cins mallarla değiştirmeleri caizdir.

11. Devlet başkanı, kâfirlere; elçilerini barındırmalarını, onlara ikramda bulunup sayılı günler içinde onları misafir etmelerini şart koşabilir.

1112 Bu hadis daha önce geçmişti.

12. Devlet başkanı, kâfirlere, müslümanların ihtiyaç duydukları silah, eşya ve binek türü şeyleri kendilerine ödünç olarak vermelerini şart koşabilir. Bu ödünç eşya, teminat altındadır. Ancak bu durum, şart koşulması ile sabit mi olmuştur, yoksa ta baştan itibaren şeriatın koymuş olduğu hüküm gereği midir? Bu konu ihtimallidir. Bu konudaki açıklama Huneyn gazası bahsinde geçmişti. Orada, geri vermeyi garanti ettiği açıklanmış, telef olması haline hiç dokunulmamıştı.

13. Devlet başkanı, Ehl-i kitabın faizle muamelede bulunmasına izin vermez. Çünkü bu işlem, onların dininde de haramdır. Aynı şekilde içki, homoseksüellik ve zinaya da izin veremez. Bu suçları işleyenleri İslâm'ın emrettiği cezalarla cezalandırır.

14.Müslümanlar arasında bir kişinin diğerinin yerine cezalandırılması caiz olmadığı gibi kâfirler arasında da caiz değildir. Çünkü bu, her iki durumda da zulümdür.

15. Kâfirlerle yapılan zimmîlik ve anlaşma akdi, huzur ve emniyeti ihlâl etmedikleri sürece geçerlidir. Müslümanlara tuzak kurdukları ve müslümanların dinlerini ifsat etmeye kalkıştıkları zaman emân ve zimmet kalmaz.

Biz ve diğer âlimler, zimmîler, Şam'da büyük bir yangın çıkardıkları zaman bu yangın merkez camiye kadar ilerlemiş olmasından dolayı onlarla yapılan anlaşmaların geçersiz olduğu konusunda fetva vermiştik.

Aynı zamanda herhangi bir şekilde onlara yardım eden, hatta yardımcı olmadığı halde bu durumu bilip de gizleyen, valiye bildirmeyen herkesin emân ve zimmetinin kaldırıldığına fetva vermiştik. Çünkü bu olay, İslâm ve müslümanlar için en büyük hile ve zararlardan sayılmıştır.

16. Devlet başkanı, sulh yaptığı topluluğa İslâm'ın maslahatı için âlim bir müslüman gönderir. Bu kişi, gerçekten emîn/güvenilir bir kimse olmalı, Allah ve Resûlü'nün rızasından başka hiçbir gayesi bulunmamalıdır. İşte hakiki emîn kimse budur. Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh (radıyallâhu anh)'ın durumu buna en güzel örnektir.

17. Ehl-i kitapla münazara etmek, sordukları şeylere cevap vermek, cevaplayamadığı soruları ilim adamlarına arz etmek gerekmektedir.

18. Bir sözün, -aksine bir delil olmadığı müddetçe- zahirî manası kastedilir. Böyle olmasaydı Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh), âyet-i kerimedeki: يَا أُخْتَ هَارُونَ *"Ey Harun'un kızkardeşi" (Meryem: 19/28)* ifadesini kapalı bulmazdı. Diğer taraftan da bu âyette zikredilen Harun'un, Harun ibn İmrân

olduğuna dair bir delil yoktu ki anlamayı güçleştirecek bir kapalılık bulunsun. Aksine soruyu soran kimse bile ilâveyi getirmiş ve onun Harun ibn İmrân olduğunu söylemiştir. Bununla da yetinmeyip Musa ibn İmrân'ın kardeşi olduğunu da eklemiştir. Âyetteki lafzın bu ilâvelerden hiçbirine delâlet etmediği malumdur. Sorunun bu şekilde sorulması, ya cehaletten veya kötü niyetten kaynaklanmaktadır.

1. Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh) ile Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'ın Necran'a Gönderilmesi

İbn İshâk'ın: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh)'ı Necran halkının zekâtlarını toplaması ve cizyelerini getirmesi için gönderdi" şeklindeki rivayetinde çelişki olduğu zannedilebilir. Çünkü zekât (müslümanlardan alınan bir vergi olduğu için) ile cizye (Müslüman olmayanların ödediği bir vergi olduğu için) bir araya gelmez.

Bundan daha garip olanı ise, İbn İshâk ile diğerlerinin naklettiği şu rivayettir: "Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), hicretin 10. senesi Rebîulahir veya Cumâdelûlâ ayında Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'ı Necrân'da Hâris ibn Kâ'boğullarına gönderdi. Ona; onlarla savaşmadan önce üç defa onları İslâm'a davet etmesini, müslüman olurlarsa (ikrarlarını) kabul etmesini, reddederlerse onlarla savaşmasını emretti. Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh) yola çıktı. Onların bölgesine vardı. Her tarafa atlılar gönderdi. Bu atlılar, insanları İslâm'a davet etti. Onlar da (bu davete uyarak) müslüman oldular. Bunun üzerine Hâlid ibn Velîd orada kalıp onlara İslâm'ı öğretmeye başladı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e bir mektup yaz(ıp durumu ona bildir)di. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) da ona gönderdiği cevapta onlardan bir heyetle beraber geri gelmesini emretti. Daha önce de geçtiği üzere heyet, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlarla 2000 elbise vermeleri şartıyla barış anlaşması yaptı, onlara bir emân yazısı yazarak dinlerine dokunulmayacağını, savaşa gitmek için çağırılmayacaklarını ve öşür istenmeyeceğini belirtti."

Bu rivayetteki çelişkinin cevabı şöyledir: Necran halkı, iki sınıftı. Hristiyanlar ve Hristiyan olmayan ümmîler. Hristiyanlarla, daha önce geçtiği üzere, barış anlaşması yapılmıştır. Ümmîlere gelince; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'ı onlara göndermiş, onlar da İslâm'ı kabul etmişler ve heyetleri de Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelmişti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: 'Siz cahiliyye döneminde savaştığınız düşmanlarınıza neyle galip geliyordunuz?' sorusunu sorduğu kimseler bunlardı. Onlar da: 'Biz toplu olarak dururduk, hiç dağılmazdık. Hiç kimseye

de zulmetmeye teşebbüs etmezdik' diye cevap vermişlerdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Doğru söylediniz' buyurmuştu. Başlarına da Kays ibn Husayn'ı emir tayin etmişti. İşte onlar, Hâris ibn Kâ'boğullarıydı.

Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh)'ın Necran halkına gönderilip zekâtlarını ve cizyelerini getirmesini istemesi ile ilgili rivayete gelince; bu rivayetle, her iki sınıf kastedilmiştir. Zekât müslüman olan sınıfa ve cizye ise Hristiyanlara aittir.

14. Rumların Arap Valisi Ferve ibn Amr el-Cüzâmî'nin Elçisinin Gelişi

İbn İshâk der ki: Ferve ibn Amr el-Cüzâmî, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e müslüman olduğunu bildirmek üzere bir elçi gönderdi. Ona beyaz bir katır hediye etti. Ferve ibn Amr el-Cüzâmî, Rumların Araplar üzerine tayin ettiği bir vali idi. Maân ve Şam bölgesi ona bağlı idi. Rumlar Ferve'nin müslüman olduğunu haber alınca yakalayıp onu yanlarında hapsettiler. Rumlar, Filistin'de Afra suyunun üzerinde onun çarmıha gerilmesine karar verince Ferve şu beyitleri söyledi:

أَلاَ هَلْ أَتَى سَلْمَى بِأَنَّ حَلِيلَهَا ... عَلَى مَاءِ عَفْرَا فَوْقَ إِحْدَى الرَّوَاحِلِ

عَلَى نَاقَةٍ لَمْ يَضْرِبِ الْفَحْلُ أُمَّهَا ... مُشَذَّبَةً أَطْرَافُهَا بِالْمَنَاجِلِ

"Acaba Selmâ'ya kocasının Afrâ suyunda bir ağacın üzerinde (çarmıha gerildiği) haberi geldi mi?

Bir deve ki, hiçbir erkek deve onun anasına çekilmedi ve bir ağaç ki dalları orakla kırpılmadı."

İbn İshâk der ki: Zührî'nin iddiasına göre ise Rumlar onu öldürmek için geldiklerinde Ferve şunu söylemiştir:

بَلِّغْ سَرَاةَ الْمُسْلِمِينَ بِأَنَّنِي ... سِلْمٌ لِرَبِّي أَعْظُمِي وَمَقَامِي

"Müslümanların efendisine bildir ki, ben, kemiklerimle ve makamımla Rabbime teslim oldum."

Sonra onun boynunu vurup bu suyun üzerinde onu çarmıha gerdiler. Yüce Allah ona rahmet eylesin.[1113]

1113 İbn Kesîr, Bidâye, 3/110-111'de geçtiğine göre İbn İshâk bunu senedsiz olarak nakletmiştir.

15. Sa'd ibn Bekroğulları Heyetinin Gelişi

İbn İshâk der ki: Muhammed ibn Velîd ibn Nüveyfî', bana, Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'ın azadlısı Kureyb yoluyla Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'tan şunu nakletmiştir: "Sa'd ibn Bekroğulları, Dımâm ibn Sa'lebe'yi Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e temsilci olarak gönderdiler. Dımâm, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e doğru geldi, devesini mescidin kapısında çö kertip bağladı. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), mescidde sahabilerinin arasında otururken onun yanına girdi ve: 'Hanginiz Abdulmuttalib'in oğlusunuz?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ben, Abdulmuttalib'in oğluyum' buyurdu. Bu defa Dımâm: 'Muhammed mi?' dedi. O da: 'Evet' buyurdu. Bunun üzerine Dımâm: 'Ey Abdulmuttalib oğlu! Bana darılıp kırılmazsan sana ağır bir soru sormak istiyorum' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ne istersen sor, asla kırılmam' buyurdu. Dımâm: 'Senin, ailenin, senden önceki ve sonrakilerin ilâhı olan Allah aşkına söyle, seni bize Resul olarak Allah mı gönderdi?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): Allah için, evet. (Allah beni size Resul olarak gönderdi)' buyurdu. Dımâm: 'Senin, senden öncekilerin ve sonradan geleceklerin ilâhı olan Allah aşkına söyle. O'na ibadet edip hiçbir şeyi O'na şirk koşmamamızı ve babalarımızın taptığı bu putları terk etmemizi sana Allah mı emretti?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah için, evet' buyurdu.

Daha sonra Dımâm, teker teker İslâm'ın bütün farzlarını (şartlarını) saymaya başladı. Namazı, zekâtı, orucu, haccı, İslâm'ın bütün farzlarını soruyor ve her bir farzda daha önce yaptığı gibi yemin veriyordu. Sorularının hepsini sorup bitirdiğinde: 'Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed, O'nun kulu ve Resulü'dür. Bu farzları yerine getireceğim ve yasakladıklarından da kaçınacağım. Bu dediklerine ne bir şey ilâve eder ve ne de bir şey eksik bırakırım!' dedi ve dönüp devesine doğru gitti. O dönüp giderken Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (onun hakkında): 'Eğer bu saçları çift örgülü olan şahıs, doğru söylediyse cennete girecektir' buyurdu.

Dımâm, güçlü ve gür saçlı bir adamdı. Saçlarını örerek ikiye ayırırdı. Daha sonra devesinin yanına gelip bağını çözdü, yola çıkıp kavminin yanına geldi. Kavmi onun yanında toplandı. Dımâm'ın ağzından çıkan ilk söz: 'Lât ve Uzzâ ne kötüdür!' cümlesi oldu. Kavmi: 'Sus, ey Dımâm! Alaca, cinnet ve cüzzam hastalıklarına yakalanmaktan kork!' dediler. Dımâm: 'Yazıklar olsun size! Onların (size) ne bir faydası ve ne de bir zararı dokunur. Allah size bir

peygamber gönderdi ve ona bir kitap indirerek o kitapla sizi içinde bulunduğunuz durumdan kurtardı. Ben, Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına, Muhammed'in onun kulu ve Resulü olduğuna şehadet ederim. Ben size onun emirlerini ve nehiylerini getirdim' dedi.

Vallahi, o gün akşam olmadan Dımâm'ın yanına gelen kadın-erkek herkes müslüman oldu.

İbn İshâk der ki: "Dımâm ibn Sa'lebe'den daha faziletli bir temsilci duymadık."

Bu kıssanın benzeri, Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde Enes (radıyallâhu anh)'tan nakledilmiştir.[1114]

Hac ibadetinin bu kıssada zikredilişi, haccın farz olmasından sonra Dımâm'ın geldiğini göstermektedir ki, bu ihtimal uzaktır. Açıkçası bu cümle, bazı râviler tarafından ilâve edilmiştir. Allah en iyi bilir.

16. Târık ibn Abdullah ile Kavminin Gelişi

Ebu Bekir el-Beyhakî, bu konuda bize Câmi' ibn Şeddâd'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Târık ibn Abdullah adında bir adam bana şunu nakletti: Mecaz panayırında bulunuyordum. O sırada üzerinde cübbe olan bir adam geldi ve: 'Ey insanlar! "Lâ ilâhe illallah" (=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur) deyiniz, kurtuluşa eriniz' dedi. Bir adam da onu takip ediyor, onu taşlıyor ve: 'Ey insanlar! Ona inanmayınız. O, yalancıdır!' diyordu. Ben: 'Bu kimdir?' diye sordum. Oradaki ler: 'Hâşimoğullarından, Allah'ın Resulü olduğunu iddia eden bir adam' dediler. Ben: 'O halde arkasından onu taşlayan kim?' dedim. Oradakiler: 'Amcası Abduluzzâ' dediler.

İnsanlar müslüman olunca hicret ettiler. Biz de Rebeze'den[1115] çıktık, hurma almak için Medine'ye gitmek istiyorduk. Medine'nin duvarlarına hurmalıklarına yaklaştığımızda: 'Burada mola verip başka elbise giyelim' dedik. Derken karşımıza iki elbisesi olan bir adam çıkıverdi. (Bize) selâm verip: 'Nereden geliyorsunuz?' diye sordu. Biz de: 'Rebeze'den' dedik. Adam: 'O halde nereye gidiyorsunuz?' dedi. Biz de: 'Şu Medine'ye (veya şehre gitmek) istiyoruz' dedik. Adam: 'Orada ne yapacaksınız?' dedi. Biz de: 'Hurma alacağız' dedik. Beraberimizde hevdecte (=deve çadırında) bulunan bir kadın ve boynunda yuları olan kırmızı bir devemiz vardı. Adam: 'Devenizi satar mısınız?' dedi. Biz de: 'Şu kadar ölçek hurma karşılığında satarız'

1114 Buhârî, İlm 6; Ebu Dâvud, Salat 23 (486); Tirmizî, Zekat 2 (619); Nesâî, Sıyam 1; İbni Mâce, İkametu's-Salat 194 (1402)
1115 Rebeze: Medine'nin doğusunda, Medine'ye yaya olarak üç günlük mesafededir. (ç)

dedik. Adam söylediğimiz miktardan hiçbir indirim teklif etmedi. Devenin yularını tuttu ve çekip gitti. Medine hurmalıkları arasında gözden kaybolunca kendi kendimize: 'Biz ne yaptık böyle! Vallahi, deveyi tanıdığımız bir adama satmadık ve ücretini de almadık' dedik. Yanımızda bulunan kadın: 'Vallahi, ben o adamın yüzünü dolunay halindeki bir ay parçası gibi gördüm. Devenizin bedeline ben kefilim' dedi.

İbn İshâk'ın rivayetine göre kadın: 'Dövünüp durmayın. Onda size haksızlık yapmayacak bir adamın çehresini gördüm. Onun yüzünden daha çok dolunaya benzeyen başka bir şey görmedim' dedi. Onlar bu haldeyken bir adam çıkageldi ve: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in size gönderdiği elçisiyim. İşte hurmanız. Yeyiniz, doyunuz, tartınız ve hakkınızı da alınız' dedi.

Doyuncaya kadar hurma yedik. Sonra tartıp hakkımızı aldık ve daha sonra şehre girdik, mescide geldik.

O da minberde durmuş insanlara hitap ediyordu. Hutbesinden: 'Sadaka veriniz, sadaka sizin için hayırlıdır. Veren el, alan elden üstündür. (Vermeye de) anneniz, babanız, kız kardeşiniz, erkek kardeşiniz, daha sonraki yakınlarınız(dan başlayınız)' şeklindeki sözleri duyabildik. Bu sırada Yerbu'oğullarından veya Ensar'dan bir adam karşısına gelip: 'Ey Allah'ın Resulü! Bizim bunlarla cahiliye döneminde bir kan davamız vardı' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Anne evladına karşı cinayet işlemez' buyurdu ve bu sözü üç defa tekrarladı."[1116]

17. Tüceyb Heyetinin Gelişi

(Yemen'deki Kinde kabilesinin bir kolu olan) Tüceyb heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Bunlar, (Tuceyb kabilesinin boylarından biri olan) Sekûnoğullarından on üç kişi idiler. Allah'ın üzerlerine farz kıldığı mallarının zekâtlarını yanlarında getirmişlerdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onların gelişlerine sevindi, onlara konuk olarak ikramda bulundu. Onlar: 'Ey Allah'ın Resulü! Allah'ın mallarımız üzerindeki hakkını sana getirdik' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bunları, geri götürüp fakirleriniz arasında paylaştırın' buyurdu. Onlar: 'Ey Allah'ın Resulü! Biz sana fakirlerimizin ihtiyacını karşıladıktan sonra geri kalanını getirdik' dediler. Ebu Bekr (radıyallâhu anh): 'Ey Allah'ın Resulü! Hiçbir Arap kabilesi, Tüceyb kabilesinin bu kolunun geldiği gibi gelmedi' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Hidayet, Allah'ın (c.c.) elindedir. Allah kime bir hayır dilerse onun göğsünü imana açar' buyurdu.

1116 Beyhakî, Delâil, 5/380-381

Tüceybliler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bazı şeyler istediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de istediklerini bir yazıyla tespit edip verdi. Kur'an'dan ve sünnetten bazı şeyler sormaya başladılar. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in onlara olan muhabbeti daha da arttı ve Bilâl (radıyallâhu anh)'a onları iyi ağırlamasını emretti.

Tüceybliler birkaç gün daha kaldılar, fazla durmadılar. Onlara: '(Gitmek için) niçin bu kadar acele ediyorsunuz?' denildiğinde, onlar: 'Geride bıraktıklarımızın yanına döneceğiz. Onlara; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i gördüğümüzü, onunla konuştuğumuzu ve bize verdiği cevapları haber vereceğiz' dediler. Daha sonra Tuceybliler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelerek vedalaştılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bilâl (radıyallâhu anh)'ı onlara gönderdi ve onlara daha önce hiçbir heyete vermediği mükâfatları verdi. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sizden geriye bir kimse kaldı mı?' diye sordu. Onlar: 'Evet, bineklerimizin yanında bekleyen bir delikanlı var. O, bizim en küçüğümüzdür' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Onu bana gönderin' buyurdu. Tuceybliler, bineklerinin yanına dönünce delikanlıya: 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e git ve ihtiyacını gider. Biz ihtiyaçlarımızı temin edip onunla vedalaştık' dediler. Delikanlı, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: 'Ey Allah'ın Resulü! Ben, Ebzâoğullarındanım. Biraz önce sana gelen ve ihtiyaçlarını giderdiğin kafiledenim. Benim ihtiyacımı da karşıla, ey Allah'ın Resulü!' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Senin ihtiyacın nedir?' buyurdu. Delikanlı: 'Arkadaşlarım her ne kadar İslâm'ı arzulayarak geldiler ve zekâtlarını da getirdilerse de, benim ihtiyacım onlarınkine benzemiyor. Allah'a yemin olsun ki, beni, beldemden buralara kadar getiren şey sadece, senin Allah'a benim için dua ederek beni bağışlamasını, bana merhamet etmesini ve gönül zenginliği vermesini istemendir' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), delikanlıya dönüp: 'Ey Allah'ım! Sen onu bağışla, ona merhamet eyle ve zenginliğini gönlünde kıl!' diye dua etti. Sonra da, arkadaşlarından her birine ne verilmişse ona da aynısının verilmesini emretti. Sonra heyettekiler dönüp kavimlerine gittiler.

Daha sonra hicretin 10. yılı hac mevsiminde Mina'da Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geldiler ve: 'Biz, Ebzâoğullarındanız' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sizinle beraber bana gelen delikanlı ne yapıyor?' diye sordu. Onlar: 'Ey Allah'ın Resulü! Onun gibisini daha önce hiç görmedik. Allah'ın verdiği rızka ondan daha çok kanaat gösteren hiç kimseyle konuşmadık. İnsanlar dünyanın tamamını bölüşecek olsalar bile o (bu tür şeylere) hiç dönüp bakmaz' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Elhamdülillah! Ben, onun, bütün uzuvlarıyla öleceğini umarım'

buyurdu. İçlerinden birisi: 'Her bir insan bütünüyle ölmez mi, ey Allah'ın Resulü?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'İnsanın arzuları ve emelleri dünyanın çeşitli vadilerine dağılmıştır. Ölüm onu bu vadilerden birinde yakalayacak, bu esnada arzuları ve emelleri dolayısıyla her şeyiyle ecelin kendisini yakaladığı vadide bulunamayacaktır. Kulun bu vadilerden hangisinde öldüğü Allah için önemli değildir' buyurdu.

Daha sonra onlar: 'Bu delikanlı aramızda en faziletli bir hal ile, en çok zühd üzere ve kendisine ayrılan rızka kanaat göstererek yaşadı' dediler.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat edince, Yemen halkından bazıları İslâm'dan çıktı. Bu delikanlı ise kavmi arasında kalkıp onlara Allah'ı ve İslâm'ı hatırlattı. Böylece onlardan hiç kimse İslâm'dan dönmedi. Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh), onu hatırlar ve sorardı. Sonunda durumunu ve yaptığı hizmetleri haber aldı ve Ziyâd ibn Lebîd'e mektup yazarak onun hakkında tavsiyelerde bulundu.[1117]

18. Kudâalılardan Sa'd Huzeymoğulları Heyetinin Gelişi

Vâkıdî der ki: Ebu'n-Nu'man, Sa'd Huzeymoğullarından olan babasının şöyle dediğini nakleder: "Kavmimi temsil eden heyetten bir temsilci olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bütün beldelere hükmetmiş ve Araplar ona boyun eğmek zorunda kalmışlardı. İnsanlar iki sınıfa ayrılmıştı: Ya arzu ederek İslam'a girenler veya kılıçtan korkanlar. Medine'nin bir köşesinde konakladık. Sonra mescide doğru yola çıktık. Kapısına kadar geldik. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i mescitte cenaze namazı kılarken bulduk. Bir köşede bekledik. Namaza katılmayıp Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le karşılaşmak ve ona biat etmek istedik.

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) dönüp bize baktı ve bizi yanına çağırdı. Sonra da: 'Sizler, kimlersiniz?' diye sordu. Biz de: 'Sa'd Huzeymoğullarındanız' dedik. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sizler, Müslüman mısınız?' diye sordu. Biz de: 'Evet' dedik. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kardeşinizin cenaze namazını kılmadınız mı?' diye sordu. Biz de: 'Ey Allah'ın Resulü! Sana biat edinceye kadar bunun bize caiz olmayacağını sanmıştık' dedik. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Nerede müslüman olursanız olun, sizler müslümansınız' buyurdu. Biz de: 'İslâm'a girdik ve İslâm üzere Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e biat ettik' dedik.

Sonra bineklerimizin yanına döndük. En küçüğümüzü eşyamızın yanında bırakmıştık. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizi çağırması için bir adam

1117 İbn Sa'd, Tabakât, 1/323

göndermişti. O da bizimle geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına varıp İslâm'a biat etti. Biz: 'Ey Allah'ın Resulü! O, bizim en küçüğümüz ve hizmetçimizdir' dedik. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bir kavmin en küçüğü, onların hizmetine bakar. Allah bereketini onun üzerine kılsın' buyurdu.

Vallahi o kişi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in duası sebebiyle, bizim en hayırlımız ve en çok Kur'an okuyanımız oldu.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu bize emir tayin etti. Bize imamlık da yapıyordu. Yola çıkmayı istediğimizde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bilâl (radıyallâhu anh) emredip her birimize gümüş ûkıyyelerle ikramda bulundu. Kavmimize döndük. Yüce Allah onların hepsine İslâm'ı nasip etti.

19. Fezâreoğulları Heyetinin Gelişi

Ebu'r-Rebî' ibn Sâlim "el-İktifâ" adlı eserinde der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tebük'ten dönünce on küsur kişilik Fezâreoğulları heyeti yanına geldi. İçlerinde Hârice ibn Hısn ile Uyeyne ibn Hısn'ın kardeşinin oğlu Hurr ibn Kays da vardı. Bu, heyettekilerin en küçük olanı idi.

Bunlar, Remle binti Hâris'in evinde konakladılar. İslâm'ı kabul etmiş olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiler. Beldelerinde kuraklık olduğu için çok zayıf binek üzerinde gelmişlerdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara beldelerinin durumunu sordu. İçlerinden birisi: 'Ey Allah'ın Resulü! Beldemize kuraklık çöktü, hayvanlarımız helak oldu, bostanlarımız kurudu, evlatlarımız aç kaldı. Rabbine bizim için duâ et bize yağmur yağdırsın. Bizim için Rabbin katında şefaatta bulun. Rabbin de bizim için sana şefaatta bulunsun' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Subhanallah, yazıklar olsun sana! Ben, ancak Rabbim katında şefaatte bulunurum. Rabbimiz, kimden şefaat isteyecek? Azîm olan Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun kürsîsi, yeri ve gökleri kuşatmıştır. Gökler ve yer o kürsinin celâlinden ve azametinden yeni yapılmış bir semer gibi gıcırdar' buyurdu. Daha sonra Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Yüce Allah, sizin sevginize, sıkıntınıza ve sıkıntınızın geçmesinin yaklaşmasına gülmektedir' buyurdu. Bedevi: 'Ey Allah'ın Resulü! Yüce Rabbimiz güler mi?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, (güler)' buyurdu. Bunun üzerine bedevi: 'Gülen Rabbin hayrından mahrum kalmayacağız!' buyurdu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onun bu sözüne güldü. Sonra da minbere çıktı, bir konuşma yaptı. Yağmur duasından başka hiçbir duada ellerini kaldırmazdı. Ellerini koltuk altları gözükecek kadar kaldırdı. Onun yaptığı duadan bir kısmı şöyle akılda tutulmuştur: "Allah'ım! Beldelerini ve hayvan-

larını suya kavuştur. Rahmetini yay, ölmüş olan beldeni canlandır! Allah'ım! Bizi bolluğa, berekete, afiyete sebep olacak, bütün beldeleri içine alacak, geciktirilmeyen, âcil olan, zarara sebep olmayıp faydalı olan bir yağmurla suya kavuştur! Allah'ım! Senden, rahmet yağmurları istiyoruz; azaba, helaka, boğmaya ve felâkete sebep olacak tufan değil. Allah'ım! Bizi suya kavuştur ve düşmanlarımıza karşı bize yardım et!"[1118]

20. Esedoğulları Heyetinin Gelişi

Esedoğullarından on kişilik bir heyet, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. İçlerinde Vâbisa ibn Ma'bed ile Talha ibn Huveylid de vardı.

(Geldiklerinde) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sahabileriyle birlikte mescidde oturmaktaydı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le konuştular. Sözcüleri: 'Ey Allah'ın Resulü! Biz, Allah'ın bir olduğuna, hiçbir ortağı olmadığına, senin de O'nun kulu ve Resulü olduğuna şehadet ettik. Ey Allah'ın Resulü! Sana geldik. Bize bir elçi göndermedin. Biz kavmimizin temsilcileriyiz' dedi.

Muhammed ibn Kâ'b el-Kurazî der ki: Bunun üzerine Yüce Allah, Resulü'ne:

يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلْ اللهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

"İslâm olmalarını senin başına kakıyorlar. De ki: Müslüman olmanızı benim başıma kakmayın. Hayır, eğer sâdık kimselerseniz, aksine sizi imana eriştirmekle Allah sizi minnet altında bırakır" (Hucurât: 49/17) âyetini indirdi.

Bu heyetin, o gün Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e sordukları sorular arasında, bazı şeyleri uğurlu ya da uğursuz sayarak hüküm vermek, kehânette bulunmak ve yine taş parçalarını kullanarak geleceğe ait hükümler vermek gibi hususlar vardı. Resulullah (s.â.) onlara bunların hepsini yasakladı. Bunun üzerine onlar: 'Biz, bu işlerin hepsini cahiliye döneminde yapıyorduk. Yaptığımız bir işimiz daha vardı, onun hakkında ne dersin?' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Nedir o?' diye sordu. Onlar: 'Çizgi çizmek' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu iş peygamberlerden birisine öğretilmişti. Kimin çizgisi onun çizgisine uygun düşerse öğrenmek istediği şeyi bilir' buyurdu."[1119]

1118 İbn Sa'd, Tabakât, 1/297
1119 İbn Sa'd, Tabakât, 1/292, 293

21. Behrâ' Heyetinin Gelişi

Vâkıdî'nin kaydettiğine göre; Kerîme binti Mikdâd (Mikdâd'ın kızı Kerîme) şöyle der: "Annem Dubâa binti Zübeyr ibn Abdulmuttalib der ki: Behrâ' heyeti, Yemen'den Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. On üç kişi idiler. Bineklerini sürerek geldiler. Nihayet Mikdâd'ın kapısına kadar vardılar.

Biz, Hudeyleoğulları yurdundaki evimizdeydik. Mikdâd, onları karşılamaya çıkıp onlara: 'Hoş geldiniz!' dedi ve onları misafir etti. (Hurma, yağ ve undan yapılan) hays yemeğini büyük bir kap içerisinde getirdi. Halbuki biz, bu yemeği, misafirler daha gelmeden önce toplanıp yiyelim diye hazırlamıştık. Mikdâd onu alıp götürdü. Mikdâd, yemek hususunda çok cömertti. Susayıncaya kadar o yemekten yediler. Sonra yemek kabı bize gönderildi. Kabın içinde biraz yemek vardı. Dibin de artan bu yiyecekleri küçük bir tabak içerisinde topladık. Sonra da onu azadlı cariyem Sidre ile Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gönderdik. Azadlı cariyem Sidre, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i, Ümmü Seleme'nin evinde buldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bunu Dubâa mı gönderdi?' diye sordu. Sidre: 'Evet, ey Allah'ın Resulü!' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bırak' dedi. Sonra da: 'Ebu Ma'bed'in misafirleri ne yaptı?' diye sordu. (Sidre devamla der ki:) 'Yanımızdalar' dedim.

Mikdâd'ın kızı der ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve yanında bulunanların hepsi bu yemekten susuzluk hissedinceye kadar yediler. Sidre de onlarla beraber yedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sidre'ye: 'Kalan yemeği misafirinize götür' dedi. Sidre der ki: Çanakta kalan yemeği hanımefendime getirdim. Bizde kaldıkları müddetçe misafirler bu yemekten doyup susayıncaya kadar yediler. Biz aynı yemeği götürüp getirdiğimiz halde hiç eksilmiyordu. Bunun üzerine misafirler: 'Ey Ebu Ma'bed! Sen bizi en çok sevdiğimiz yemekle doyurup duruyorsun. Biz böyle bir şeyi şu ana kadar hiç görmedik. Bize sizin yemeğinizin pıhtılaşmış kan ve benzeri azıcık şeyler olduğu söylenmişti. Halbuki biz senin yanında doyuyoruz' dediler. Bunun üzerine Ebu Ma'bed, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu yemekten yeyip geri gönderdiğini ve bu durumun onun parmaklarının bereketi olduğunu haber verdi. Misafirler bunu duyunca: 'Onun, Allah'ın Resulü olduğuna şehadet ederiz' demeye başladılar.

Böylelikle onların imanları kuvvetlendi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in istediği de bu idi. Günlerce orada kalıp İslâm'ın şartlarını öğrendiler. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip veda ettiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onlara hediyeler verilmesini emretti. Onlar da dönüp kabilelerine gittiler.

22. Uzre Heyetinin Gelişi

Uzre heyeti, hicretin 9. yılının Safer ayında on iki kişi olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. İçlerinde Cemre ibn Nû'man da vardı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu kavim kimdir?' diye sordu. Onların sözcüsü: 'Tanımadığın kimseler değillerdir. Biz, Kusay'ın anne bir kardeşlerinden olan Uzreoğullarıyız. Biz, Kusay'ı destekliyenleriz. Biz, Huzâalılar'la Bekiroğullarını Mekke vadisinden uzaklaştıranlarız. Aramızda onlarla akrabalık ve hısımlık vardır' diye cevap verdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Merhaba, hoş geldiniz. Bana, sizi tanıtan (yani selam vermenize engel olan) şey nedir? diye sordu. (Onlar da: 'Kavmimizi temsilen sana bazı sorular sormaya geldik' dediler.)

Daha sonra müslüman oldular. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara, Şam'ın fethedile ceğini, Heraklius'un ülkesinden kaçıp bir yere sığınacağını müjdeledi ve onlara kâhinlere soru sormayı ve putlar için kurban kesmeyi yasakladı. Sadece Allah'ın adı zikredilerek kesim yapabileceklerini onlara haber verdi.

Bunlar, Remle'nin evinde birkaç gün kaldılar. Sonra hediyelerini alarak (Medine'den) ayrıldılar.[1120]

23. Beliy Heyetinin Gelişi

Beliy heyeti, hicretin 9. yılı Rebiulevvel ayında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Ruveyfi' ibn Sâbit el-Belevî onları kendi evinde misafir etti. Sonra onlarla birlikte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: 'Bunlar, benim kavmim' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sen ve kavmin hoş geldiniz!' buyurdu. Hepsi müslüman oldular. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Sizi İslâm'a erdiren Allah'a hamdolsun! İslâm'dan başka bir din üzere ölen herkes cehennemdedir' buyurdu. Heyet başkanı Ebu'd-Dubeyb: 'Ey Allah'ın Resulü! Ben, ikramda bulunmayı severim. Bundan dolayı bana bir sevap var mıdır?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Evet, ister zengin olsun ve ister fakir olsun kime bir iyilik yaparsan o sadakadır' buyurdu. Ebu'd-Dubeyb: 'Ey Allah'ın Resulü! Misafirliğin müddeti ne kadardır?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Üç gündür. Bundan sonrası sadakadır. Misafirin (üç günden sonra) yanında kalıp seni sıkıntıya sokması helâl değildir' buyurdu. Ebu'd-Dubeyb: 'Ey Allah'ın Resulü! Çöl arazisinde bulduğum yitik davar hakkında ne dersin?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O, ya senindir, ya kardeşinindir veya kurdundur' buyurdu.

1120 İbn Sa'd, Tabakât, 1/331

Bunun üzerine Ebu'd-Dubeyb: 'Ya (yitik) deve (hakkında ne dersin)?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ne yapacaksın deveyi, bırak onu sahibi bulsun!' buyurdu.

Ruveyfi' ibn Sâbit der ki: Sonra heyettekiler kalkıp evime geldiler. Bir de baktık ki, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hurma yüklenmiş vaziyette evime geliyor. (Evime gelince, bana:) '(Konuklarına ikramda bulunurken) bu hurmadan da yararlan' buyurdu. Misafirler, bu hurmadan ve başka şeylerden yiyorlardı. Böylelikle onlar, üç gün kaldılar. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e veda ettiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onlara hediyeler verdi. Sonra da beldelerine geri döndüler.[1121]

Bu olaydan çıkarılan bazı fıkhî hükümler:

1. Misafirin ev sahibi üzerinde hakkı vardır. Bu hak, üç mertebedir: Vacip olan hak, müstehap olan hak ve sadaka sayılan hak. Vacip olan hak, bir gün ve bir gecedir. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu üç mertebeyi sahih olduğunda ittifak edilen Ebu Şurayh el-Huzâî hadisinde şöyle belirtmiştir:

إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ جَائِزَتَهُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ يَوْمٌ وَلَيْلَتُهُ وَالضِّيَافَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ فَمَا كَانَ وَرَاءَ ذَلِكَ فَهُوَ صَدَقَةٌ وَلَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَثْوِيَ عِنْدَهُ حَتَّى يُحْرِجَهُ

"Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa, misafirine hediyesini ikram eylesin' buyurdu. Sahabiler: 'Ey Allah'ın Resulü! Misafirin hediyesi nedir?' diye sordular. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Misafirin (bu ziyaretine karşılık dünyada hak ettiği) hediyesi, (ev sahibinin hediyeleriyle geçen) bir günü ve gecesidir. Misafirlik üç gündür, üç günden sonrası sadakadır. Bu müddetten fazla kalıp ev sahibine sıkıntı vermesi misafire helâl olmaz' buyurdu."[1122]

2. (Herhangi bir yerde bulunan) davarın buluntusunu almak caizdir. Bu şekilde bulunan bir koyunun sahibi ortaya çıkmazsa o koyun bulan kişiye ait olur. (Hanbelî âlimlerinden olan) arkadaşlarımızdan birisi bu hadisi delil göstererek buluntu haldeki koyun ve benzerlerinin alınmasının caiz olduğu görüşündedir. Bu durumda koyunu bulan kimse, şu üç seçenek arasında serbesttir:

1121 İbn Sa'd, Tabakât, 1/330 benzer lafızlarla.

1122 Buhârî, Rikâk 23, Edeb 31, 85; Müslim, İman 77 (48), Lukata 14 (48); Ebu Dâvud, Et'ime 5 (3748); Tirmizî, Birr 43 (1967, 1968); Nesâî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 3/430 (5846); İbni Mâce, Edeb 5 (3675); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 6/385

a. Ya hemen keser ve yer. Bu durumda kıymetini öder,

b. Ya satar ve bedelini saklar,

c. Veya koyunu yanında alıkoyar ve cebinden onun yiyecek masraflarını karşılar. Bu masraf konusunda iki durum vardır. Çünkü koyunun sahibi ortaya çıkıncaya kadar Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu bulanın malı olarak kabul etti. Eğer bulan kimsenin malı olursa o zaman yukarda zikredilen üç durum arasında muhayyerdir. Sahibi ortaya çıkarsa koyunu veya kıymetini sahibine verir. Ahmed ibn Hanbel'in ilk dönem arkadaşlarına gelince bunun aksini söylemişlerdir. Ebu'l-Hüseyin: "Koyunu (bulan kimse), üzerinden bir sene geçmeden koyun üzerinde hiçbir tasarrufta bulunamaz. (Yani ne satabilir ve ne de kesip yiyebilir.) Bu konuda başka herhangi bir rivayet yoktur. Eğer dağda veya kırda (özellikle yırtıcı hayvanlara karşı kendisini koruyamayacak olan) davar cinsinden şeyleri alır dediysek, onu yemek vs. gibi hiçbir tasarrufta bulunmaması gerekir" demiştir. İbn Akîl de böyle söylemiştir.

Ebu Tâlib'in rivayetine göre İmam Ahmed koyun hakkında: "Onu bir yıl tutar ve sahibini arar, sahibi çıkar gelirse ona geri verir" demiştir.

Şerîfân da: "Üzerinden bir sene geçmeden koyuna sahip olunmaz. Bu konudaki rivayet tektir" demiştir.

Ebu Bekr ise: "Kayıp davarı alan kimse bir sene boyunca onun sahibini aramak zorundadır. Bu vaciptir. Bir sene geçer, sahibi halen gelmezse bu durumda onun malı olur" demiştir.

Birinci grubun görüşü, hem koyunu bulanın ve hem de onun asıl sahibinin menfaatine uygunluğu açısından fıkhın ruhuna daha yakındır. Çünkü hayvanı bir sene boyunca yanında tutup onun için masraf yapacak olan kimse, eğer bu masrafları sahibinden alacak olsa, o kimse belki koyunun kıymetinin birkaç katı borçlanmış olacak. Eğer bu masrafları alamayacak olursa bu durumda bulan kimse borçlu duruma düşecektir. Hayvanı kendi haline terk eder, almaz dersek bu durumda da onu kurt parçalayacak ve telef olacaktır. Halbuki Yüce Allah malın ziyan olmasını emretmez.

Soru: Sizin tercih ettiğiniz bu görüş, İmam Ahmed'in yöntemi ile arkadaşlarının görüşüne ve bu konudaki delile de aykırıdır.

İmam Ahmed'in yöntemine olan aykırılığı, Ebu Tâlib'in ondan naklettiği görüşünde geçmişti. Yine Ebu Tâlib, ondan, zaruret halinde bir ölü, bir de (usulüne uygun olarak) kesilmiş iki koyuna rastlayan kimse için şöyle dediğini

nakletmiştir: "Ölü koyunun etinden yer, kesilmiş koyundan yiyemez, çünkü onun sahibi vardır." İmam Ahmed, bu sözüyle "onun sahibini araması gerekir" demek istemiştir. Kesilmiş haldeki koyunun olduğu gibi bırakılmasını, alınmamasını vacip görürse canlı haldeki koyun hakkında böyle hükmetmesi daha uygundur.

İmam Ahmed'in arkadaşlarının sözüne muhalif olma durumu yukarıda geçmisti.

Delile muhalif olmasına gelince, bu husus, Abdullah ibn Amr hadisinde şöyle geçmektedir: "Abdullah ibn Amr (radıyallâhu anh): 'Ey Allah'ın Resulü! Davarın kayıp olanı hakkında ne dersin?' diye sormuştu. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O senin veya kardeşinin ya da kurdundur. Kardeşinin yitiğini koru', konuyla ilgili başka bir metinde ise: رُدَّ عَلَى أَخِيكَ ضَالَّتَهُ 'Yitiğini kardeşine geri ver' buyurdu.[1123] Bu hadis kayıp koyunun kesilmesini ve satılmasını menetmektedir.

Cevap: İmam Ahmed'in görüşünde, davarın sahibini arama çabası daha fazlası yoktur. Diğer taraftan: "Yitiği bulan kimse; yemek, satmak ve saklamak durumları arasında muhayyerdir" diyenler ise, davarın sahibini arama çabasının gerekmediğini söylemiyorlar. Aksine "kesip yese veya satsa bile alâmetleri ve işaretleriyle davarın sahibini arama çabası devam etmelidir" diyorlar. Sonunda sahibi çıkıp gelirse kıymetini öder. İmam Ahmed'in: "Davarın sahibini arar" sözü; davar canlı olduğu halde sahibini arar veya bir zimmette teminat altına alınmış ve hem sahibinin, hem de bulanın menfaatına uygun olarak sahibini arar şıklarından daha umûmidir. Özellikle yolculuk halinde böyle bir hayvan bulan kimseye bir sene boyunca hayvanı yanında tutarak sahibini arama şartının bulunması mecburiyeti getirmekte Şâri'in rıza göstermeyeceği ölçüde güçlük ve zorluk vardır. Onu almayıp terketmek ise o hayvanı helak olmaya maruz bırakmaktır ki, bu da onun alınması emrine ve alınmadığı takdirde kurtların nasibi olacağının haber verilme keyfiyetine ters düşer. Bu durumda, şu iki şıktan birini tercih mecburiyeti vardır:

a. Onu satıp parasını saklamak veya yemek,

b. Ya da benzerini veya kıymetini ödemek.

İmam Ahmed'in arkadaşlarına muhalif olmasına gelince, bu imamların en büyüklerinden, Hanbelî mezhebinin büyük şeyhleriyle kıyaslanabilecek diğer âlimi Ebu Muhammed el-Makdisî -kaddesallahu sırrahu- (yukarda zikri geçen) üç durum arasında muhayyer olmayı tercih etmiş ve bu konuda en mükemmel şekilde ve en isabetli kararı vermiştir.

1123 Ebu Dâvud, Lukata 1 (1713)

Delile (yani yukarda zikredilen hadise) muhalif olmasına gelince, deriz ki: O şer'î delilde, yolculukta veya çölde bulunup alınan hayvanın satılmasını veya yenilmesini yasaklayan, bir sene boyunca onu alıkoyup sahibini aramayı ve -ister masraflarını alsın ve ister almasın- onun yem giderlerini karşılamayı vacip kılan hüküm nerede? Bırakın bu konuda delil bulunmasını, şeriatta bile böyle bir hüküm yoktur. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in: "Kardeşinin yitiğini koru" sözü, o hayvanı kendisi alıp sahibinin hakkını çiğnememesi gerektiği hususunu açıkça ifade etmektedir. O koyunu satmak ve parasını saklamak, onu bir sene boyunca yanında tutup sahibini aramaktan, bu arada da ona harcama yapıp kıymetinin birkaç katı sahibini borçlandırmaktan daha hayırlı olunca, onu alıkoyup sahibine geri verme hususu da muhayyerlik sınırı içindedir. Bu hadis, mânası ve kuvvetiyle bunu gerektirmektedir. Bu durum apaçıktır. Başarı Allah'tandır.

3. Yitik devenin alınması caiz değildir. Ancak çok küçük bir yavru olur, kendisini kurt gibi yırtıcı hayvanlara karşı koruyamayacak durumda olursa, hadisin mânasındaki delâlet ve tenbih sebebiyle, onun hükmü de koyunun hükmü gibidir (yani alınmasında bir sakınca yoktur).

24. Zî Mürre Heyetinin Gelişi

Zî Mürre heyeti, on üç kişi olarak, Hâris ibn Avf'ın başkanlığında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'a geldiler. Onlar: 'Ey Allah'ın Resulü! Biz, senin kavmindeniz ve seninle akrabayız. Biz, Lüey ibn Gâliboğulları kavmindeniz' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tebessüm edip Hâris'e: 'Aileni nerede bıraktın?' diye sordu. Hâris: '(Hayber'in alt tarafında bulunan Kilaboğullarına ait bir su yeri olan) Selah ve civarında (bıraktım)' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Beldelerinizin durumu nasıl?' diye sordu. Hâris de: 'Vallahi, kıtlık ve kuraklık içindeyiz. Hayvanların ilikleri kurudu. (Beldemizin yeşermesi hususunda) bizim için Allah'a dua et' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah'ım! Onları suya kavuştur!' diye dua etti.

Daha sonra Zi Mürre heyeti, birkaç gün daha (Medine'de) kaldı. Sonra beldelerine dönmek istediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip onunla vedalaştılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bilâl (radıyallâhu anh)'a, onlara hediyeler vermesini emretti. Bilâl de onlara onar ûkıyye gümüşle ikramda bulundu. Hâris ibn Avf'a on iki ûkıyye verdi.

Daha sonra beldelerine döndüler. Beldelerini yağmur yağmış olarak buldular. Bunun üzerine belde halkına: 'Ne zaman yağmur yağdı?' diye sordular ve o günün Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dua ettiği gün olduğunu öğrendiler. Bundan sonra beldeleri yeşerdi.

25. Havlân(oğulları) Heyetinin Gelişi

Havlan heyeti, hicretin 10. yılı Şaban ayında on kişi olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiler. Ona: 'Ey Allah'ın Resulü! Biz kavmimizin temsilcileriyiz. Yüce Allah'a ina nan ve Resulü'nü tasdik eden kimseleriz. Develerin böğürlerini yorarak dağları ve ovaları aştık. Allah ve Resulü'nün üzerimizdeki nimeti sayesinde seni ziyarete geldik' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bana gelmek için katettiğiniz mesafede, her birinizin devesinin attığı her adım için bir mükâfat vardır. 'Seni ziyaret için' şeklindeki sözünüze gelince, kim beni Medine'de ziyaret ederse, kıyamet gününde yanımda olacaktır' buyurdu. Onlar: 'Ey Allah'ın Resulü! Bu yolculukta bizim hiçbir kaybımız yoktur' dediler.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ammu Enes (Umyânis) -Umyânis, Havlân kabilesinin taptığı bir puttu- ne yapıyor?' diye sordu. Onlar da: 'Müjdeler olsun ki, Allah onun yerine senin getirdiğin dini koydu. Ancak birkaç ihtiyar kadın ve yaşlı erkek ona bağlı kaldı. İnşaallah döndüğümüzde onu yıkacağız. Biz büyük bir aldanış ve fitne içindeydik' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara: 'Gördüğünüz en büyük fitnesi ne idi?' diye sordu. Onlar da: 'Bir yıl çürümüş kemikleri yiyecek kadar kuraklığa uğramıştık. Gücümüzün yettiği kadar mal toplayıp yüz tane öküz satın aldık ve bir sabah Ammu Enes için kurban olması için onları keserek yırtıcı kuşlara bıraktık. Halbuki biz o kuşlardan daha aç ve ihtiyaç içindeydik. O sırada yağmur yağdı. Otların adam boyunca büyüdüğünü gördük. Bizden birisi: 'Ammu Enes bize nimet verdi' diyordu' dediler.

Bu putları için hayvanlarından ve ekinlerinden ayırmış oldukları payı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e anlattılar. Onlar, mallarından bir kısmını putlarına ve bir kısmını da kendi iddialarına göre Allah'a adıyorlardı.

Onlar: 'Ekin ekerdik, ortasını Ammu Enes'e ayırırdık ve onun adını verirdik. Başka bir ekini de Allah'ın bölgesi olarak adlandırırdık. Rüzgâr dönerse (ekin iyi yetişirse) Allah'a ayırdığımız payı Ammu Enes'e verirdik, fakat aksi olursa Ammu Enes'in payını Allah'a vermezdik' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara, bu konuyla ilgili olarak Yüce Allah'ın, kendisine: وَجَعَلُوا لِلّٰهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا *"Allah'ın yarattığı ekinlerle hayvanlardan Allah'a pay ayırdılar" (En'am: 6/139)* âyeti indirdiğini söyledi.

Daha sonra onlar: 'Ona gider mahkeme olurduk, o da konuşurdu' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sizinle konuşanlar şeytanlardır' buyurdu.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e, dinin farzlarını sordular. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, onlara, dinin farzlarını teker teker anlattı ve onlara; sözlerinde durmalarını, emânete riayet etmelerini, komşularına iyi davranmalarını ve hiç kimseye zulmetmemelerini emretti. Sonra da: فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ 'Muhakkak ki zulüm, kıyamet gününde karanlıktır (sahibini karanlıklara boğar)' buyurdu.

Havlân heyeti, birkaç gün sonra (gelip) Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le vedalaştılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara hediyeler verdi. Sonra da kavimlerine döndüler. Oraya varır varmaz, daha yüklerinin düğümünü çözmeden Ammu Enes'i yıktılar.

26. Muhârib(oğulları) Heyetinin Gelişi

Muhârib heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Veda haccı yılında geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), hac mevsimlerinde kendisini diğer kabilelere tanıtıp onları Allah'a kulluk etmeye davet ettiğinde Araplardan ona en sert ve kaba davrananları bunlardı. Onlardan on tanesi, geride bıraktıkları kavimlerini temsilen Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip müslüman oldular.

Bilâl (radıyallâhu anh), sabah-akşam, hatta bir gün öğleden ikindiye kadar Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le birlikte oturdukları halde bile onlara yemek getiriyordu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), içlerinden birini tanıdı ve ona uzun uzun baktı. Muhâribî kabilesinden olan bu adam, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendisine baktığını görünce: 'Ey Allah'ın Resulü! Sanki beni tanımış gibisin' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Seni görmüştüm' buyurdu. Adam: 'Evet, vallahi, beni görmüş ve benimle konuşmuştun. Ben de sana en çirkin sözlerle konuşmuş ve Ukaz'da sen insanlar arasında dolaşırken, sana en çirkin şekilde karşılık vermiştim' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) (bütün bunları anımsayarak): 'Evet, (hatırladım)' buyurdu. Sonra bu adam: 'Ey Allah'ın Resulü! O gün sana benden daha çok düşman ve İslâm'a benden daha uzak hiç kimse yoktu. Beni hayatta bırakıp seni tasdik etmeme imkân veren Allah'a hamdolsun. O gün, benimle beraber olan kimseler hep (batıl) dinleri üzere öldüler' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Kalpler, Yüce Allah'ın elindedir' buyurdu. Adam: 'Ey Allah'ın Resulü! Geçmişte sana yaptıklarımdam dolayı benim için istiğfarda bulun' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'İslâm, kendinden önceki küfrün kökünü kazır' buyurdu.

Sonra bunlar, ailelerinin yanına döndüler.

27. Sudâ' Heyetinin Gelişi

Sudâ' heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelmiştir. Şöyle ki:

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (hicretin 8. yılı) Cirâne'den döndüğünde bir askeri birlik hazırlayıp başlarına Kays ibn Sa'd ibn Ubâde (radıyallâhu anh)'ı geçirmişti. Ona beyaz bir sancak ile siyah bir bayrak vermişti. Müslümanlardan dört yüz kişi "Kanat" (denilen yerin) civarında toplanmışlardı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu askeri birliğe, Yemen taraflarındaki Sudâlılar üzerine gitmelerini emretmişti. Bu sırada o kabileden bir adam Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelmişti. Bu adam, kabilesinin üzerine bir askeri birliğin gönderildiğini öğrenince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: 'Ey Allah'ın Resulü! Ben, geride kalan kavmimin temsilcisi olarak sana geldim. Askeri birliğini geri çek. Ben kavmimi sana getireceğim' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kays ibn Sa'd (radıyallâhu anh)'ı, "Kanat" denilen mevkinin başından geri çevirdi.

Sonra Sudâlı olan bu adam kavmine gitti. Yanında kavminden on beş kişilik bir heyetle Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Sa'd ibn Ubâde (radıyallâhu anh): 'Ey Allah'ın Resulü! Onlara izin ver de, benim konuğum olsunlar' dedi. Bunun üzerine Suda' heyeti onun yanında misafir oldular. Sa'd ibn Ubâde (radıyallâhu anh), onları, güzelce karşıladı ve kendilerine ikramda bulundu, hepsini giydirip kuşattı. Sonra hep beraber Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına gittiler. Müslüman olmak üzere Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e biatta bulunup: 'Biz geride kalan kavmimizi de temsil ediyoruz' dediler.

Daha sonra bunlar, kavimlerine döndüler. Aralarında İslâmiyet hızla yayıldı. Bunlardan yüz kişi Veda haccında Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiler.

Vâkıdî bu bilgileri Mustalıkoğullarına mensup birinden nakletmiştir.

Yine Vâkıdî, Sudâ' kabilesine mensup Ziyâd ibnu'l-Hâris'ten ise şunu nakletmiştir: "Ziyâd ibnu'l-Hâris, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: 'Askeri birliğini geri çek, ben sana kavmimi getireceğim' demiş, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de askeri birliği geri çekmişti. Ziyâd der ki: Kavmimden bir heyet geldi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bana: 'Ey Sudâlı kardeş! Sen kavmi içinde sözü geçen biri misin?' diye sordu. Ben de: 'Evet, ey Allah'ın Resulü! Allah ve Resulü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) sayesinde (sözü geçen birisiyim)!' dedim.

İşte bu Ziyâd ibnu'l-Hâris, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le bazı seferlere katılmıştır. Ziyâd ibnu'l-Hâris der ki: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gece yürüyordu. Biz de onunla beraber yürüyorduk. Ben, güçlü kuvvetli bir adamdım. Sahabileri etrafa dağılmaya başlamıştı. Ben hiç bineğinin yanından ayrılmadım. Seher vakti olunca, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bana: 'Ey Sudâlı kardeş! Ezan oku!' buyurdu. Ben de bineğimin üzerinde ezan okudum. Sonra yürüyüp gittik. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ihtiyacı için inmişti. Sonra dönüp: 'Ey Sudâlı kardeş! Suyun var mı?' diye sordu. Ben de: 'Mataramda biraz su var' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Onu getir' buyurdu. Ben de ona getirdim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Dök!' buyurdu. Bunun üzerine mataradaki suyu bir çanağa boşalttım. Sahabileri oraya üşüşmeye başladı. Sonra elini o çanağa daldırdı. Her iki parmağının arasından suların kaynadığını gördüm. Sonra da: 'Ey Sudâlı kardeş! Eğer ben, Yüce Rabbim'den haya etmeseydim, hepimizin susuzluğunu giderirdik ve hepimiz de kana kana içerdik' buyurdu. Sonra abdest aldı ve (bana): 'Sahabilerime, kimin abdest alacak suya ihtiyacı varsa buraya gelmesini ilan et!' buyurdu.

Son kişiye kadar hepsi geldiler. Sonra Bilâl, kamet getirmeye başlayınca Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sudâlı kardeş ezan okudu. Kim ezan okursa kameti de o getirir' buyurdu. Kalkıp kamet getirdim. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), öne geçip bize namaz kıldırdı.

Beni kavmime emir tayin etmeden önce, bana bu hususta bir yazı yazmasını Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ten istedim. O da öyle yaptı. Namazını bitirince, bir adam ayağa kalktı ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendilerine tayin ettiği emirinden şikayette bulunup: 'Ey Allah'ın Resulü! Cahiliyye döneminden kalma bizimle onun arasında bir düşmanlıktan dolayı bizi cezalandırıyor' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): لَا خَيْرَ فِي الْإِمَارَةِ لِرَجُلٍ مُسْلِمٍ 'Müslüman bir adam için emirlikte/yöneticilikte hayır yoktur' buyurdu. Sonra başka bir adam ayağa kalkıp: 'Ey Allah'ın Resulü! Bana zekâttan pay ver' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona da: 'Yüce Allah zekâtın taksim işini, büyük bir meleğine ve bir peygamberine bırakmamıştır. (Bizzat kendisi) zekâtı sekiz sınıfa taksim etmiştir. Eğer sen, o sekiz sınıftan biri isen, veririm. Yok eğer değilsen, o zaman zekât, senin başında bir ağrı ve karnında bir derttir' buyurdu. Kendi kendime: 'Ben müslüman bir adam olarak emir olmayı istediğimde ve zengin bir adam olarak zekât talep ettiğimde bu iki özellik ben de var!' dedim.

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e: 'Ey Allah'ın Resulü! İşte bana yazdığın iki yazı, bunları benden geri al' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Niçin?' diye sordu. Ben de: 'Ey Allah'ın Resulü! Ben müslüman bir adam olarak 'Müslüman bir adam için emirlikte/yöneticilikte hayır yoktur' dediğini duydum. Zengin bir kimse olarak: 'Kim ihtiyacı olmadığı halde zekât isterse, başında bir ağrı ve karnında bir dert olur' buyurduğunu duydum' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Söylediğim şeyler, aynen öyledir' buyurdu. Sonra yazıların iadesini kabul etti ve bana: 'Bana kavminden emir tayin edebileceğim birini göster' buyurdu. Ben de birini ona tavsiye ettim. O da onu tayin etti. Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Bizim bir kuyumuz var. Kış olunca suyu yetiyor, fakat yazın az geliyor ve suya muhtaç hale geliyoruz. Aramızdaki müslümanların sayısı az. Biz (susuz kalmaktan) korkuyoruz. Yüce Allah'a bizim için kuyumuz hakkında dua et' dedim. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bana yedi küçük taş ver' buyurdu. Ben de ona verdim. Taşları aldı, avucunda oğuşturup bana verdi ve: 'Oraya vardığın zaman besmele çekerek bunları tane tane kuyunun içine at' buyurdu. Dediğini yaptım. Şu ana kadar hiç susuzluk çekmedik.[1124]

Bu olaydan çıkarılan fıkhî hükümler:

1. Askere bayrak ve sancak vermek müstehaptır. Sancağın beyaz olması müstehab ve bayrağın siyah olması ise kerahatsiz caizdir.

2. Bir kişinin haberi kabul edilir. (Yani bir haberin kabul edilmesi için en az iki kişi olmaları şart koşulmaz.) Çünkü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), yalnızca Sudâlılardan bir kişinin haberi üzerine askeri geri çağırdı.

3. Bütün bir gece ezan vaktine kadar yol yürümek caizdir. Çünkü اعتشى "İ'teşa" kelimesi, gece yürümek demektir. Bu kelime, gece yarısından sonrası yürüyüş için kullanılmaz.

4. Binek üzerinde ezan okumak caizdir.

5. Devlet başkanının abdest için tebaasından su istemesi caizdir. Bu şekildeki bir istek, dilenmek sayılmaz.

6. Su temin etmek için çaba göstermeden teyemmüm yapılmaz.

7. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) elini suya daldırır daldırmaz parmaklarının arasından su fışkırmıştır. Bu, apaçık bir mucizedir. Câhiller, bu suyun, parmakları yarıp kanı ile etinin arasından çıktığını zannediyor. Halbuki öyle değildir. Elini kaba koyar koymaz, Allah'ın ihsan ettiği bereket ve inayet ile, parmaklarının arasından su fışkırıyordu. Bu hal, sahabilerinin huzurunda defalarca meydana gelmiştir.

1124 Beyhakî, Delâil, 5/355-357

8. Sünnet olan husus; kameti, ezanı okuyan kimsenin getirmesidir.[1125] Bununla birlikte bir kişinin ezan okuması ve bir başkasının kamet getirmesi de caizdir. Abdullah ibn Zeyd kıssasında geçtiği üzere Abdullah ibn Zeyd, rüyasında gördüğü ezanı Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e haber verince ona: 'Bilâl'e öğret' buyurdu. O da ezanı Bilâl'e öğretti. Sonra Bilâl (radıyallâhu anh) kamet getirmek istedi. Abdullah ibn Zeyd: 'Ey Allah'ın Resulü! (Bu rüyayı) ben gördüm ve kamet getirmek istiyorum' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O halde sen de kamet getir!' buyurdu. O da kamet getirdi. Bilâl de ezan okudu."[1126] Bu hadisi, İmam Ahmed (rh.a) nakletmiştir.

9. Devlet başkanının emirliğe talip olan birisini layık gördüğü takdirde onu bu göreve tayin etmesi caizdir, o kimsenin bu görevi istemesi tayinine engel teşkil etmez. Bu durum, bir başka hadisteki: "Biz işimize, isteyeni tayin etmeyiz"[1127] ifadesi ile çelişmez. Çünkü Sudâlı şahıs, kavmine emir olmayı istemişti ve kavmi içinde sevilen, itaat olunan bir kimseydi. Maksadı, kavmini ıslâh etmek, onları İslâm'a davet etmekti. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu tayin etmeyi maslahata uygun gördü ve ona olumlu cevap verdi. Diğer şahsın ise şahsî menfaat ve çıkar duygularıyla bu göreve talip olduğunu görünce, onu bu görevden uzak tuttu.

10. Tebaanın, zalim valileri devlet başkanına şikâyet etmeleri ve onların bu davranışlarını ayıplamaları caizdir. Valilik (ve benzeri idarî görevleri) terketmek, bir müslüman için o görevi yapmaktan daha hayırlıdır. Bir kişi zekat almaya muhtaç olduğunu söylerse, aksi ortaya çıkmadıkça, beyanına dayanılarak o kimseye zekat verilir.

11. Bir kişi, tek başına zekât verilebilecek sekiz sınıftan bir sınıf olabilir. Çünkü Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Allah zekâtı sekiz kısma ayırmıştır. Eğer sen, o sekiz sınıftan biri isen, veririm" buyurmuştur.

12. Devlet başkanının, tayin ettiği bir görevlinin istifasını kabul etmesi caizdir.

13. Devlet başkanının, tayin yapacağı kişi hakkında, o konuda görüşü olan arkadaşlarıyla istişarede bulunması caizdir.

1125 Tirmizî, Salat (199)'de bunu Ziyâd ibnu'l-Hâris es-Sudâî (radıyallâhu anh)'tan merfu' olarak şöyle rivayet etmiştir: "Suda'lı kardeş ezan okudu. Kim ezanı okursa kameti de o yapar"

1126 Ebu Dâvud, Salat 30 (512); Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/42

1127 Buhârî, Ahkam 7; Müslim, İmare 6-7 (1733)'de bunu Ebu Musa el-Eş'arî (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

14. Mübarek bir su ile abdest almak caizdir. Suyun mübarek olması onunla abdest alınmasının mekruh olmasını gerektirmez. Bu esasa göre, zemzem ile ve Kabe'nin üzerinden akan su ile abdest almak da mekruh değildir.

28. Gassân Heyetinin Gelişi

Gassânlılar, hicretin 10. yılı Ramazan ayında üç kişilik bir grup halinde gelip müslüman oldular ve: 'Kavmimizin bize uyup uymayacağını bilemiyoruz!' dediler.

Bunlar, kendi krallarının kalmasını ve Kayser'e yakın olarak durumlarını korumak istiyorlardı.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara hediyeler vererek ikramda bulundu. Sonra bunlar, dönüp kavimlerine gittiler. Onlara (İslam'ı) arz ettiler. Fakat kavimleri onlara uymadı. Bunun üzerine müslüman olduklarını gizlediler. Onlardan ikisi müslüman olarak vefat etti. Üçüncüsü ise, Yermûk savaşında Ömer (radıyallâhu anh)'a yetişti ve Ebu Ubeyde (radıyallâhu anh) ile karşılaşıp ona müslüman olduğunu haber verdi. O da ona ikramda bulundu.[1128]

29. Selâmân Heyetinin Gelişi

Selâmân heyeti, yedi kişilik bir grup halinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. İçlerinde Hubeyb ibn Amr da vardı. Hepsi müslüman oldu.

Hubeyb ibn Amr: 'Ey Allah'ın Resulü! Amellerin en faziletlisi hangisidir?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Vaktinde kılınan namazdır' buyurdu. Sonra Hubeyb ibn Amr uzun bir hadis zikretti. O gün, öğle ve ikindi namazını beraber kıldılar. İkindi namazı, öğle namazından daha hafifti. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e beldelerindeki kuraklıktan şikâyet ettiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), elini kaldırmadan: 'Allah'ım! Onları yurtlarında suya kavuştur' diye dua etti. (Hubeyb ibn Amr der ki:) Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Elini kaldır. Bu şekildeki halin, daha bereketli ve daha güzel olur' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu söz üzerine tebessüm buyurdu ve koltuk altları görülünceye kadar kollarını kaldırdı. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ayağa kalktı, biz de kalktık.

Orada üç gün kaldık, ikramlar devam ediyordu. Sonra vedalaştık. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize hediyeler verilmesini emretti. Bunun üzerine her birimize beş ûkıyye verildi. Buna rağmen Bilâl (radıyallâhu anh), bizden özür dileyerek: 'Bugün yeterli malımız yok' dedi. Biz de: 'Bu verdikleriniz ne kadar çok ve ne kadar güzel' dedik.

1128 İbn Sa'd, Tabakât, 1/338

Sonra (dönüp) memleketimize gittik. Beldemizi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in dua ettiği gün ve saatta yağmur yağmış olarak gördük.

Vâkıdî der ki: Heyetin gelmesi, hicretin 10. yılı Şevval ayında idi.[1129]

30. Absoğulları Heyetinin Gelişi

Absoğulları heyeti Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelip: 'Ey Allah'ın Resulü! Kârilerimiz (=yeni müslüman olanlara Kur'an öğretmekle görevlendirilenler) bize geldi. Onlar, bize, hicret etmeyenin müslümanlığında hayır olmadığını haber verdiler. Bizim mallarımız ve hayvanlarımız var. Onlar bizim geçim kaynağımızdır. Eğer hicret etmeyenin müslümanlığında hayır yoksa, bizim mallarımızda hiç hayır yok demektir. Biz de bu durumda hepsini satar ve hepimiz hicret ederiz' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Nerede olursanız olunuz, Allah'tan korkunuz. Böyle olursanız Allah amellerinizden hiçbir şey eksiltmez' buyurdu.

Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara, Hâlid ibn Sinân'ı ve onun neslinin olup olmadığını sordu. Neslinin kalmadığını, kendinden sonraya bir kızının kaldığını ve onun da neslinin kalmadığını haber verdiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabilerine, Hâlid ibn Sinân'ı anlatmaya başladı ve onun hakkında: 'Kavminin zayi ettiği bir peygamber' buyurdu.[1130]

31. Gâmid Heyetinin Gelişi

Vâkıdî der ki: Gâmid heyeti, hicretin 10. yılında on kişilik bir grup halinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi. Bakîu'l-Garkad'da[1131] konakladılar. O zamanlar orası ağaçlık bir yerdi. Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiler ve yaşça en küçük olanlarını bineklerinin yanında bıraktılar. O da uyudu. Bir aralık bir hırsız gelip içinde heyettekilerden birine ait elbiselerin bulunduğu bir torbayı çaldı.

Temsilciler, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına varıp ona selâm verdiler ve ona Müslüman olduklarını belirttiler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, onlara, İslâm'ın emir ve yasaklarını ihtiva eden bir yazı yazdı. Sonra da onlara: 'Bineklerinizin yanına kimi bıraktınız?' buyurdu. Onlar da: 'En gencimizi, ey Allah'ın Resulü!' dediler. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O

1129 İbn Sa'd, Tabakât, 1/332
1130 İbn Sa'd, Tabakât, 1/295-296
1131 Burası, Medine'deki bir kabristanın adıdır. 'Bakîu'l-Garkad' kabristanı bugün "Cennetu'l-Bakî'" diye bilinmektedir. O günlerde içinde bulunan Sincan dikenleri (=gargadlar) dolayısıyla "Bakîu'l-gargad" diye anılmıştır. (ç)

kişi eşyanızın yanında uyuyakaldı. Birisi de gelip sizden birisinin torbasını aldı' buyurdu. İçlerinden birisi: 'Ey Allah'ın Resulü! Benden başka torbası olan hiç kimse yok' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: 'O torba oradan alındı, sonra geri yerine konuldu' buyurdu.

Temsilciler süratle bineklerinin yanına geldiler. O genci bulup ona Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in kendilerine haber verdiği hususu sordular. O da şunu anlattı: "Uykudan irkilerek uyandım. Torbayı kaybetmiştim. Derken aramaya başladım. Bir de baktım ki, uzakta bir adam oturmaktaydı. Beni görür görmez benden uzaklaşmaya başladı. Bende onun oturduğu yere kadar gittim. Bir de baktım ki bir çukur izi var. Çukuru açınca kayıp torbayı buldum ve çıkardım."

Temsilciler (bütün bunları dinledikten sonra): 'Onun, Allah'ın Resulü olduğuna şehâdet ederiz. O, bize, bu torbanın hem alındığını ve hem de geri geldiğini haber vermişti' dediler.

Bunun üzerine bineklerinin yanında bıraktıkları genç de gelip müslüman oldu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Übeyy ibn Kâ'b (radıyallâhu anh)'tan, onlara, Kur'an öğretmesini istedi. Daha sonra, diğer heyetlere verdiği gibi onlara da hediyelerini verdi. Sonra da onlar, (memleketlerine) dönüp gittiler.[1132]

32. Ezd Heyetinin Gelişi

Ebu Nuaym "Ma'rifetü's-Sahâbe"de ve Hafız Ebu Musa el-Medînî, Ahmed ibn Ebi'l-Havârî'nin şöyle dediğini nakletmiştir: Ebu Süleyman ed-Dâranî'nin şöyle dediğini işittim: Bana, Alkame ibn Yezîd ibn Süveyd el-Ezdî dedi ki: Babam Yezîd, bana, dedem Süveyd ibnu'l-Hâris el-Ezdî'nin şöyle dediğini haber vermiştir:

"Ben, kavmimi temsilen Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelen yedi kişilik heyetin içinde yedinci kişi idim. Biz, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanına girip onunla konuştuğumuz zaman, halimiz ve vakarımız hoşuna gitmişti. Bize: 'Siz, kimlersiniz?' diye sordu. Biz de: 'Mü'minleriz' diye cevap verdik. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tebessüm etti ve: إِنَّ لِكُلِّ قَوْلٍ حَقِيقَةً فَمَا حَقِيقَةُ قَوْلِكُمْ وَإِيمَانِكُمْ 'Her sözün bir hakikati vardır. Sizin sözünüzün ve imanınızın hakikati nedir?' diye sordu. Biz de: 'On beş haslettir. Bunlardan beşine inanmamızı, senin elçilerin bize emretti. Beşini yapmamızı sen emrettin. Beşini de cahiliyye devrinde ahlâk edinmiştik. Şu anda onları koruyoruz. Yalnız o beş ahlâk içinde senin hoşlanmayacaklarını terkederiz' dedik. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Elçilerimin size inanmanızı emrettiği beş şey nedir?' diye sordu. Biz de: 'Elçilerin,

---

1132 İbn Sa'd, Tabakât, 1/345

bize; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve öldükten sonra dirilmeye inanmamızı emrettiler' dedik. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Yapmanızı emrettiğim beş şey nedir?' diye sordu. Biz de: 'Bize 'Lâ ilâhe ilallâh" (=Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur) dememizi, namazı dosdoğru kılmamızı, zekâtı vermemizi, Ramazan'da oruç tutmamızı ve gücü yetenlerimizin hacca gitmesini emrettin' dedik. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O halde cahiliye döneminde kazandığınız beş ahlâk hangisidir?' diye sordu. Biz de: 'Bolluk anında şükretmek, belâ anında sabretmek, kazaya (Allah'ın takdiri sonucu olan şeylere) rıza göstermek, düşmanla karşılaşılan yerlerde sebat ve tahammülü elden bırakmamak, düşmanın hezimetine sevinmeyi veya galibiyetine üzülmeyi terketmek' dediler. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Hikmet ve ilim sahibi kimseler, derin ve ince anlayışları sebebiyle nerdeyse peygamber olacaklarmış' buyurdu. Sonra da: 'Ben size beş haslet daha ilâve edeyim. Eğer söylediğiniz gibi (on beş haslete sahip) iseniz (bunlar) yirmiye tamamlansın: 1. Yiyemiyeceğiniz şeyi toplamayınız. 2. Oturamayacağınız meskenleri yapmayınız. 3. Yarın elinizden çıkacak şeyler uğrunda birbirinizle yarış etmeyiniz. 4. Kendisine döndürüleceğiniz ve arz edileceğiniz Allah'tan korkun. 5. Önünüzde bulunan ve içinde ebedî olarak kalacağınız cennete rağbet edin' buyurdu.

Daha sonra Ezd heyeti, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanından ayrıldılar. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in bu tavsiyesini ezberleyip onlarla (gereği gibi) amel ettiler.[1133]

33. Müntefikoğulları Heyetinin Gelişi

İmam Ahmed ibn Hanbel'in oğlu Abdullah, babasının "Müsned"indeki rivayetinde der ki:

"İbrahim ibn Hamza ibn Muhammed ibn Hamza ibn Mus'ab ibni'z-Zübeyr ez-Zübeyrî bana bir yazı yazdı -ve orada dedi ki-: Sana şu hadisi yazdım. Ben onu sana yazdığım şekliyle –hocamdan- dinlemiş ve ona dinletmiştim. Sen de benden almış olarak başkalarına rivayet et: Abdurrahman ibnu'l-Mugîre el-Hızâmî, bana, Abdurrahman ibn Ayyâş es-Semaî el-Ensârî'den , o da Delhem ibnu'l-Esved ibn Abdullah ibn Hâcib ibn Âmir ibn Müntefik el-Ukaylî'den, o da babasından, o da amcası Lakît ibn Âmir'den nakletti. Yine Delhem der ki: Bu hadisi Ebu'l-Esved ibn Abdullah bana Âsım ibn Lakît'ten haber vermiştir:

1133 İbn Kesîr, Bidâye, 5/94. Bu hadisin senedinde Alkame ibn Yezîd vardır. Bu kişiyle delil getirilmez. Hafız Zehebî'de, Mîzân, (5762)'de der ki: "Bu kişi (iyi bir şekilde) tanınmamaktadır. Münker haber nakleder. Dolayısıyla bu kişiyle delil getirilmez."

Lakît ibn Âmir, temsilci olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gitmek üzere yola çıktı. Beraberinde Nehîk ibn Âsım ibn Mâlik ibnu'l-Müntefik adında bir arkadaşı vardı. Lakît der ki:

Ben ve arkadaşım yola çıktık, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldik. Sabah namazını daha yeni bitirmişken onun yanına vardık. O da sahabilerine hitap etmek için ayağa kalkmıştı. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ey insanlar! Dört günden beri sesimi çıkarmamıştım. Bugün dinleyiniz. Hiç aranızda kavminin elçi olarak gönderdiği ve ona, 'Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in söylediklerini bize bildir' dediği kimse var mı? Orada birisi var, onu ya kendi kendine konuşması (veya arkadaşıyla konuşması) oyalıyor ya da kaybolan bir şeyini düşünmek onu meşgul ediyor. Ben o kayıptan sorumlu değilim. Tebliğ ettim mi? Dinleyiniz hayat bulunuz, oturunuz' buyurdu. Bu sözler üzerine herkes oturdu. Ben ve arkadaşım ayağa kalktık. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalbi ve gözüyle bize yönelince: 'Ey Allah'ın Resulü! Gayb ilminden bir şey bilir misin?' diye sordum. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) güldü. Allah'a yemin ederim ki, kaybettiğim şeyi aradığımı bildi ve: 'Rabbin, beş gaybın ilmini kendine alıkoydu. Onları Allah'tan başka hiçkimse bilemez' buyurdu. Bu esnada eliyle de işarette bulundu. Ben: 'Onlar nelerdir, ey Allah'ın Resulü!?' diye sordum. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): '1. Ölümün bilgisi. Sizden birinin ölümünün ne zaman olacağını Allah bilir, siz bilemezsiniz. 2. Anne rahmindeki meninin bilgisi. Onu Allah bilir, siz bilemezsiniz. 3. Yarın olacak şeylerin bilgisi. Allah ne yiyeceğini (yani yarınki rızkını) bilir, sen bilemezsin. 4. Yağmurun yağacağı günün bilgisi. Allah size bakar, siz korku ve susuzluk içindesinizdir. Yağmurunuzun yağmasının yakın olduğunu bilir ve halinize gülmeye devam eder' buyurdu.

Lakît devamla der ki: Bunun üzerine ben: 'Hayra gülen Rab'den ümidimizi kesmeyeceğiz' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) devamla: '5. Kıyamet gününün bilgisi' buyurdu. Biz: 'Ey Allah'ın Resulü! Bildiğin ve insanlara öğrettiğin şeyleri bize de öğret. Biz, tasdik ettiğimiz kimsenin tasdik etmediği bir topluluktanız. Ne bizden daha kalabalık olan Mezhıc, ne bize tâbi olan Has'amlılar ve ne de bizim kendi aşiretimiz, hiçbiri bizi tasdik etmez' dedik. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Yaşadığınız kadar yaşayınız, sonra peygamberiniz vefat eder. Sonra yine bir müddet kalırsınız. Sonra kuvvetli bir ses gönderilir. Rabbine yemin ederim ki, yeryüzünde hiçbir şey bırakmaz. Rabbinle beraber olan melekler de vefat eder. Yüce Rabbin arzda dolaşır. Bütün beldeler boşalır. Sadece Rabbin kalır. Rabbin, arşının katından gökyüzünü gönderir de gökyüzü durmadan yağmur yağdırır. İlâhına yemin ederim ki, yeryüzünde ne düştüğü yerde bir öldürülen kimse ve ne de

defnedildiği yerde bir ölü bırakır. Hepsinin kabirlerini yarar ve onları başlarının bulunduğu yerde oturur vaziyete getirir. Bunun üzerine Rabbin: 'Mehyem (yani durumun nedir?)' buyurur. Kul da: 'Rabbim! Dün-bugün' der. Kul bu sözüyle, dünya hayatıyla ve ailesiyle olan beraberliğinin çok yakın olduğunu (yani ölmesi ile dirilmesi arasında çok kısa bir müddet geçtiğini) kasdeder' buyurdu.

Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Bizi, çürüdükten ve rüzgâr ile yırtıcı hayvanlar parçaladıktan sonra (Allah) nasıl toparlayacak?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Size, bunun örneğini Allah'ın nimetlerinden vereyim: Yeryüzüne bakıyorsun, çorak ve taşlık halde: 'Artık burası bir daha asla hayat bulamaz' dersin. Sonra Allah oraya yağmur gönderir, üzerinden birkaç gün geçmeden (bir daha yeryüzüne baktığında orada) yemyeşil otların bitmiş olduğunu görürsün. İlâhına yemin ederim ki O, yeryüzünün bitkisini bir araya getiren sudan, sizlerin parçalarınızı bir araya getirmeye daha çok muktedirdir. (Siz O'nun kudretiyle) kabirlerinizden ve cesetlerinizin bulunduğu her yerden çıkarsınız ve O'na bakarsınız. O da size bakar' buyurdu.

Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! O, tek bir varlıktır. Biz ise bütün yeryüzünü dolduruyoruz. Bu vaziyette nasıl olur da O bize ve biz de O'na bakarız?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Size, bunun örneğini Allah'ın nimetlerinden vereyim: Güneş ve ay Allah'ın (varlığını gösteren) küçük bir delilidir. Siz o ikisini de aynı zamanda görebiliyor ve onları görmekten dolayı bir zarara da uğramıyorsunuz. İlâhına yemin ederim ki, O, güneşin ve ayın kendilerini göstermelerinden ve bunlardan dolayı da bir zarara uğramamanızdan, sizi görmeye ve sizin de O'nu görmenize daha çok muktedirdir' buyurdu.

Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Rabbimize kavuştuğumuz zaman O bize ne yapacak?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Hiçbir sırrınız O'na kapalı kalmamış olarak O'nun huzuruna çıkarılırsınız. Yüce Rabbin eliyle bir avuç su alacak ve sizin bulunduğunuz tarafa serpecek. İlâhına yemin ederim ki, o suyun hiçbir damlası hedefini şaşırmadan (savurduğu kimselerin) yüzlerine isabet edecek. Müslümanın yüzü bu suyla beyaz bir çarşaf gibi olacak. Kâfire gelince, onun da yüzüne su serpecek, onun yüzü de simsiyah kömür gibi olacak. Sonra Peygamberiniz oradan ayrılır ve sâlih kimseler onun izini takip ederler. Sonra ateşten bir köprüye doğru yürürler. Sizden biriniz ateş parçasına basar ve acısından 'uff' der. Yüce Rabbin: 'Evet' buyurur. Daha sonra peygamberinizin havuzu başına, vallahi, daha önce hiç görmediğim bir şekilde susamış olarak gelirsiniz. İlâhına yemin ederim ki, sizden biriniz elini uzatır uzatmaz eline bir bardak düşer. Onu, yorgunluk, idrar ve her türlü sıkıntıdan kurtarır. Güneş ve ay gizlenir, onlardan hiçbirini görmezsiniz' buyurdu.

Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! (Bütün bunları) neyle göreceğiz?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Şu andaki görüşünün bir benzeriyle; güneşin doğması yeryüzünü aydınlatıp dağlara vurması esnasında gördüğün gibi' buyurdu.

Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Kötülüklerimizin ve iyiliklerimizin karşılığını neyle göreceğiz?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'İyiliklerinizin karşılığını, on katıyla göreceksiniz. Kötülüklerinizin karşılığını da bir katıyla göreceksiniz. Bu arada Allah tamamını da affedebilir' buyurdu.

Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Cennet ve Cehennem nedir?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'İlâhına yemin ederim ki, Cehennemin yedi kapısı vardır. Atlı bir kimse cehennemin sadece iki kapısı arasındaki mesafeyi yetmiş yılda kateder. Cennetin sekiz kapısı vardır. Yine atlı bir kimse cennetin sadece iki kapısı arasındaki mesafeyi yetmiş senede kateder' buyurdu.

Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Cennette neler göreceğiz?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Süzülmüş baldan nehirler, başağrısına ve pişmanlığa sebep olmayan şaraptan ırmaklar, tadı bozulmamış sütten ve özellikleri değişmemiş sudan ırmaklar ile meyveler göreceksiniz. İlâhına yemin ederim ki, cennette, (dünyadayken) bildiğiniz her şeyi ve onunla birlikte bunlardan daha hayırlısı ile tertemiz eşleri bulacaksınız' buyurdu.

Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Bizim için orada normal eşler mi, yoksa saliha (=Allah'ın rızasını kazanmaya çalışan) eşler mi olacak?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Saliha kadınlar, sâlih olan erkeklere aittir', diğer bir metinde ise 'Saliha kadınlar, sâlih olan erkeklere aittir. Aynen dünyada olduğu gibi siz onlardan ve onlar da sizden zevk duyar. Yalnız cennette doğum yoktur' buyurdu.

Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! En çok ulaşacağımız ve en son varacağımız nokta neresidir?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu soruya cevap vermedi.

Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Sana ne üzerine biat edeyim?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), elini uzattı ve: 'Namazı dosdoğru kılmak, zekâtı vermek, müşrikleri terketmek ve Allah'tan başkasını ilâh tanımamak ve Allah'a başka bir ilahı ortak koşmamak üzere' buyurdu.

Ben: 'Ey Allah'ın Resulü! Doğu ile batı arasındakiler bizimdir' dedim.

Ben bu sözü söyleyince, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana veremeyeceği bir şeyi şart koşacağımı zannederek elini çekti. Ben de sözüme devam ederek: 'Dilediğimiz yere konaklarız. Herkesin günahı kendi aleyhine

işler' dedim. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) elini (tekrar) uzatıp: 'Bunu kabul ettim. Dilediğin yere konaklayabilirsin. Senin aleyhine kendi nefsinden başkası günah işleyemez' buyurdu.

Sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanından ayrıldık. Daha sonra Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (benim hakkımda): 'Ne güzel, ne güzel! İlâhına yemin ederim ki, dünya ve âhiretteki insanların en takvâlısı' buyurdu.

Bekr ibn Kilâboğullarından Kâ'b ibnu'l-Hudriyye: 'Ey Allah'ın Resulü! Onlar kim?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Müntefikoğulları, Müntefikoğulları. Bunun ehli onlardır' buyurdu.

Lakît der ki: (Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in yanından) ayrılmıştık. Sonra ben tekrar Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e doğru geri yöneldim. Ona: 'Ey Allah'ın Resulü! Geçip gidenlerden herhangi birinin cahiliye devrinde hayrı var mıdır?' diye sordum. Bunun üzerine Kureyş ahalisinden biri: 'Vallahi, baban el-Müntefik cehennemdedir' dedi. (Lakît) der ki: Herkesin içinde babama böyle söylemesinden dolayı sanki yüzümün eti ile derisi arasına bir ateş düştü. Hemen: 'Ya senin baban, ey Allah'ın Resulü!' demek istedim. Fakat soruyu başka türlü sormayı daha güzel gördüm ve: 'Ey Allah'ın Resulü! Ya senin ailen?' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Allah'a yemin ederim ki, benim ailem de öyledir.[1134] İster Âmir kabilesine mensup olsun, ister Kureyş kabilesine mensup olsun, hangi kabrin başına gelirsen: 'Beni sana Muhammed gönderdi. Seni üzen şeyi haber vereyim, yüzünün ve karnının üzerinde cehenneme sürükleniyorsun' de' buyurdu.

Ben de: 'Ey Allah'ın Resulü! Onları bu duruma düşüren sebep nedir? Onlar en iyisini yaptıklarını zannettikleri işler yapıyorlar ve kendilerini, ıslâh için çalışan kimseler sanıyorlardı' dedim. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bunun sebebi şudur: Allah, her yedi ümmetin (=neslin) sonunda bir peygamber gönderir. Kim peygamberine isyan eder se sapıklığa düşenlerden olur, kim de peygamberine itaat ederse hidayete erenlerden olur' buyurdu."[1135]

Bu, büyük ve kapsamlı bir hadistir. Hadisin büyüklüğü, celâleti ve yüceliği, onun peygamberlik çerağından çıktığını göstermektedir. Bu hadis, sadece Abdurrahman ibn Muğîre ibn Abdurrahman el-Medenî yolundan bilinme-

1134 Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in anne-babasının durumu ile ilgili detaylı bilgi için "Sahih-i Müslim Muhtasarı" adlı çalışmamızın 1/224-231 sayfalarına bakabilirsiniz. (ç)

1135 Abdullah ibn Ahmed, Zevâidu'l-Müsned, 4/13-14. Bu hadisin senedinde, Abdurrahman ibn Ayyâş ile Delhem ibnu'l-Esved vardır. İbn Hibbân hariç hiç kimse bu iki kişiyi güvenilir görmemiştir. Ebu Dâvud, Eyman (3266)'da bu hadisin bir kısmını İbrâhim ibn Hamza'dan rivayet etmiştir.

ktedir. Bunu da, ondan İbrahim ibn Hamza ez-Zübeyrî rivayet etmiştir. Bu şahısların her ikisi de, Medine'deki âlimlerin büyüklerindendir ve "Sahîh"te hadisleriyle delil getirilen sika râvilerden sayılmışlardır. Ehl-i hadisin imamı Muhammed ibn İsmail el-Buhârî, bu iki şahısla da delil getirmiştir. Ehl-i sünnet imamları bu hadisi kitaplarında rivayet etmişler, kabul edip teslimiyetle önünde boyun eğmişler ve hiçbiri, bu hadisi ve bu hadisin râvilerinden herhangi bir şahsı hadisin sıhhatına zarar veren kusur isnad etmemişlerdir.

Bu hadisi rivayet edenler şunlardır:

1. İmam (Ahmed ibn Hanbel')in oğlu İmam Ebu Abdurrahman Abdullah ibn Ahmed ibn Hanbel, babasının "Müsned"inde ve "es-Sünne" adlı kitabında bu hadisi zikredip şöyle demiştir:

"İbrahim ibn Hamza ibn Muhammed ibn Hamza ibn Mus'ab ibnu'z-Zübeyr ez-Zübeyrî bana şunu yazdı ve: 'Ben onu sana yazdığım şekliyle –hocamdan- dinlemiş ve ona dinletmiştim. Sen de benden almış olarak başkalarına rivayet et' dedi.

2. Büyük hadis hafızı Ebu Bekir Ahmed ibn Amr ibn Ebi Âsım en-Nebîl "es-Sünne" adlı kitabında rivayet etmiştir.

3. Hadis hafızı Ebu Ahmed Muhammed ibn Ahmed ibn İbrahîm ibn Süleyman el-Assâl "el-Ma'rife" adlı kitabında.

4. Bulunduğu devrin hadis hafızı ve büyük muhaddisi Ebu'l-Kâsım Süleyman ibn Ahmed ibn Eyyûb et-Taberânî birçok kitabında.

5. Hadis hafızı Ebu Muhammed ibn Abdullah ibn Muhammed ibn Hayyân Ebu'ş-Şeyh el-İsbehânî "es-Sünne" adlı eserinde.

6. Babası da kendisi gibi hadis hafızı olan Ebu Abdullah Muhammed ibn İshâk ibn Muhammed ibn Yahya ibn Mende -ki bu şahıs da Isfahân hafızıdır-.

7. Hadis hafızı Ebu Bekir Ahmed ibn Musa Merdûyeh.

8. Yaşadığı asrın hadis hafızı Ebu Nuaym Ahmed ibn Abdullah ibn İshâk el-Isbehânî.

Bunlar dışında teker teker sayılmaları uzayıp gidecek birçok hadis hafızı bu hadisi rivayet etmişlerdir.

İbn Mende der ki: "Bu hadisi; Muhammed ibn İshâk es-San'anî, Ahmed ibn Hanbel'in oğlu Abdullah ve daha bir çok kimse rivayet etmiştir. Abdullah bu hadisi Irak'ta aralarında Ebu Zür'a er-Râzî, Ebu Hâtim ile Ebu Abdullah Muhammed ibn İsmail el-Buhârî'nin de bulunduğu imamlardan ilim

ve takva üstadı bir grup alimin huzurunda bu hadisi rivayet etmiş, orada bulunanlardan kimse ona karşı çıkmamış ve isnadına itiraz etmemiş, aksine sıhhatini kabul ederek onlar da rivayet etmişlerdir. Bu hadisi münkir veya cahil ya da Kitap ve sünnet'e karşı olanlardan başkası inkâra kalkışmaz." Bu sözler, Ebu Abdullah ibn Mende'ye aittir.

Hadisin Tahlili:

Hadisin metninde geçen تَهْضِبُ "tehdibu" kelimesi, "yağmur yağdırmak" demektir.

"el-Asvâ'" kelimesi, "kabirler" demektir.

الشَّرَبَة "eş-Şerebetu" kelimesi, -Râ harfi üstün harekeyle okunursa- "suyun toplandığı havuz" demektir. Râ harfi sakin ve ondan sonraki de "be" harfi yerine "ye" harfi olursa الشَّرْيَةُ "eş-Şeryetu" kelimesi, "Hanzala" (=Ebu Cehil karpuzu) anlamındadır. Bundan maksat şudur: "Su çoğalmıştır. Nereden istersen içersin." Râ harfinin sakin ve ondan sonraki harfin yâ olması halinde "yeryüzü yeşilliği ve düzgünlüğü ile hanzalaya" benzetilmiştir.

حَسِّ "Hassi" kelimesi, bir insanın farkına varmadan bir yerini yakması veya acıtması halinde söylediği bir kelimedir. Asmaî: "Aynen 'Âh!' gibidir" der.

يَقُولُ رَبُّكَ عَزَّ وَجَلَّ: أَوَانُهُ "Yüce Rabbin: أَوَانُهُ "Evânuhu" der" cümlesindeki أَوَانُهُ "Evânuhu" kelimesine gelince İbn Kuteybe der ki: "Bu konuda iki görüş vardır. Birincisi, أَنَّهُ "ennehu"nun, نَعَمْ "Neam" (=Evet) anlamına gelmesidir. Diğeri: Haberinin hazfedilmiş olmasıdır. Buna göre mana sanki أَنْتُمْ كَذَلِكَ "Siz de böylesiniz" veya أَنَّهُ عَلَى مَا يَقُولُ "O dediği üzeredir" şeklinde olmaktadır.

الطَّوْف "et-Tavf" kelimesi, الغَائِط "Büyük abdest" demektir. Bu kelime, şu hadiste geçmektedir: لاَ يُصَلِّ أَحَدُكُمْ وَهُوَ يُدَافِعُ الطَّوْفَ وَالْبَوْلَ "Herhangi biriniz büyük ve küçük abdesti sıkışmış olarak namaza durmasın."

الْجِسْر "el-Cisr" kelimesi, "Sırat" anlamındadır.

فَيَقُولُ رَبُّكَ مَهْيَمْ "Rabbin: 'Mehyem' der" cümlesindeki "Mehyem" kelimesi: "Durumun ve işin ne haldedir, nerede idin?' gibi mânalara gelir.

يُشْرِفُ عَلَيْكُمْ آزِلِينَ "Siz korku içindesinizdir" cümlesindeki الأَزْل "el-Ezl" kelimesi, -zâ harfinin sükunlu okunmasıyla harekelenir ve- güçlük, sıkıntı mânasına gelir. Bu kelime, كَتِفُ "ketifu" vezninde الأَزِلُ "el-Ezilu" şeklinde -yani zâ harfi kesreli okunursa- mana: هُوَ الَّذِي قَدْ أَصَابَهُ الأَزْلُ "Sıkıntıya düşen odur" ve اشْتَدَّ بِهِ حَتَّى كَادَ يَقْنَطُ "Ümidini kesecek kadar sıkıntıya düştü" şeklinde olur.

فيظل يضحك "Yüce Allah gülmeye devam eder" sözüyle; Yüce Allah'ın fiillerinin sıfatlarından biri ifade edilmiştir. O'na zâtı ile ilgili sıfatlarda olduğu gibi fiilleriyle ilgili olan bu sıfatlarda da yaratıklardan hiçbir şey benzemez. Allah'ın bu sıfatı birçok hadiste geçmiştir, reddetmeye imkân yoktur. Tahrif etmek ve teşbihte bulunmak da imkânsızdır.

Yine فَأَصْبَحَ رَبُّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَطُوفُ فِي الْأَرْضِ "Yüce Rabbin yeryüzünde dolaşır" sözüyle de, Allah'ın fiilî bir sıfatı ifade edilmiştir. وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ *"Rabbin ve melekler geldi" (Fecr: 89/22),* هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ *"Halen kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin gelmesini mi bekliyorlar" (En'am: 6/158)* gibi âyetlerde ve: يَنْزِلُ رَبُّنَا كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا "Rabbimiz her gece dünya/yakın semasına[1136] iner",[1137] وَيَدْنُو عَشِيَّةَ عَرَفَةَ فَيُبَاهِي بِأَهْلِ الْمَوْقِفِ الْمَلَائِكَةَ "(Yüce Allah) Arafe gecesi yaklaşır, (Arafat'ta) vakfede duranlarla meleklere karşı övünür" gibi hadislerde aynı fiilî sıfatlar zikredilmiştir. Bütün bu âyetlerde ve hadislerde geçen sıfatlar için geçerli olacak bir tek doğru yol vardır, o da: "Hiçbir benzetmeye gitmeden bu sıfatları kabul etmek, tahrif ve ta'tile (tevil yoluna giderek mahiyetlerini değiştirmek ve hakiki mânalarını geçersiz kılmaya) kaçmadan tenzîh etmektir.

والملائكة الذين مع ربك "ve Rabbinle birlikte olan melekler" sözüne gelince; bu hadis ile Sûr hadisi diye bilinen İsmail ibn Râfi'den uzunca bir şekilde gelen hadis dışında, meleklerin ölümünü açıkça zikreden başka bir hadis bilmiyorum. Belki Yüce Allah'ın وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللهُ *"Sûr'a üflenince Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde kim varsa hepsi düşüp ölmüş olacaktır" (Zümer: 39/68)* âyeti bu hususa delâlet edebilir:

فلعمر إلهك "İlâhının ömrüne yemin olsun ki" sözü, Yüce Allah'ın hayatına yemin etmektir. Bu söz, Allah'ın sıfatlarına yemin etmenin caiz olduğunu ve bu şekilde yapılan bir yeminin geçerli olduğunu belirtmektedir. Yine bu söz, sıfatların, kadîm/ezeli olduğuna, mastarların Allah'a isnad edilebileceğine ve Allah'ın o isimlerle sıfatlanabileceğine de delâlet etmektedir. Bu durum, yalnızca isim olarak kullanılan kelimelere göre bir ziyadelik arzetmektedir. Esmâu'l-Hüsnâ (=Allah'ın güzel isimleri) bu mastarlardan elde edilmiş ve onlara delâlet etmektedir.

1136 Nüzûl Hadisi diye bilinen bu hadis, yirmi kadar sahabiden rivayet edilmiştir. Hadisin rivayetleri arasında bazı farklılıklar vardır. Bu hadisle ilgili genişçe açıklama için "Sahîh-i Müslim Muhtasarı" adlı çalışmamızın 1/659-660 sayfalarına bakabilirsiniz. (ç)

1137 Buhârî, Teheccüd 14, Deavat 14, Tevhid 35; Müslim, Salatu'l-Musafirin 168 (758); Ebu Dâvud, Salatu't-Tatavvu' 21 (1315); Tirmizî, Deavat 79 (3498); Muvatta, Kur'an 30. Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

ثُمَّ تُبْعَثُ الصَّائِحَةُ "Sonra kuvvetli bir ses gönderilir" sözü, yeniden dirilmeye sebep olacak kuvvetli sese ve (Sûr'a) üfürmeye işaret etmektedir.

حَتَّى تَخْلُفَهُ مِنْ عِنْدِ رَأْسِهِ "onları başlarının bulunduğu yerde" cümlesindeki تَخْلُف sözü, أَخْلَفَ الزَّرْعُ "Ekin yeniden bitti" tâbirinden alınmıştır. Bu ifade, hasat olduktan sonra bitkinin yeniden yeşermesi anlamındadır. Ölümden sonraki diriliş de, bu yeşermeye benzetilmiştir. Bitkinin baş tarafından yeşermesi gibi bu diriliş de ölünün bulunduğu yerden olacaktır.

فَيَسْتَوِي جَالِسًا "Oturur vaziyete getirir" sözü, yaratılış ve hayatın tam olarak gerçekleşeceğini ifade etmektedir. Oturur vaziyete getirildikten sonra ayağa kalkar. Sonra kıyamet yerine, ya binekli ya da yaya olarak sevkedilir.

يَقُولُ يَا رَبِّ أَمْسِ الْيَوْمَ "'Rabbim! Dün-bugün' der" sözü, yeryüzünde kalış müddetinin azlığını belirtir. Sanki o, orada bir gün kalmış olup: 'Dün' demiş veya yarım gün kalmış ve: 'Bugün' demiştir. Onun zannına göre, ailesiyle çok yakın bir zamana kadar beraberdi de onlardan dün ya da bugün ayrıldı demektir.

كَيْفَ يَجْمَعُنَا بَعْدَ مَا تُمَزِّقُنَا الرِّيَاحُ وَالْبِلَى وَالسِّبَاعُ "Bizi, çürüdükten ve rüzgâr ile yırtıcı hayvanlar parçaladıktan sonra (Allah) nasıl toparlayacak?" sözü ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de bu sorunun sorulmasını kabul etmesi; sahabilerin ince meselelere ve hassas konulara dalmadığını, imanın hakikatlarını anlamadığını, bilâkis yalnızca ilmî konularla meşgul olduğunu, Kaderiye, Cebriyye ve Cehmiye'den olan Mecûsî (=ateşe tapan) ve Sâbie (=yıldıza tapan) türedilerinin ilmî konular da onlardan çok bildiğini iddia edenlerin bu iddialarını çürüten bir cevaptır.

Bu söz, sahabilerin, birçok soru ile şüphelerini Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e arzettik lerinin ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in de soruyu soranların gönüllerini ferahlatacak cevaplar verdiğinin delilidir. Çünkü hem sahabileri ve hem de düşmanları, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e birçok soru sormuşlardır. Düşmanları Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i zor durumda bırakmak için soru sorarlarken; sahabileri de anlamak, aydınlanmak ve sonunda imanlarının artması için soru soruyorlardı. O da kıyametin ne zaman kopacağının sorulması[1138] gibi cevabı olmayan soruların dışındaki bütün sorulara cevap veriyordu.

1138 Buhârî, İman 37; Müslim, İman 5 (9); İbni Mâce, Mukaddime 9 (64)'de bu hadisi Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan şöyle rivayet etmiştir:
قَالَ مَتَى السَّاعَةُ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ "…..Cebrail: 'Kıyamet ne zaman kopacak?' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Bu meselede soru sorulan kimse, soruyu sorandan daha bilgili değildir' buyurdu."

Yine bu sözde, Allah'ın, kulunu parça parça ettikten sonra tekrar bir araya toplayacağına, onu yeniden türetip Kur'an-ı Kerim'inde iki yerde vasfettiği gibi yeni bir yaratılışla yaratacağına delil vardır.

أُنَبِّئُكَ بِمِثْلِ ذَلِكَ فِي آلَاءِ اللهِ "Size, bunun örneğini Allah'ın nimetlerinden vereyim" sözündeki آلاء "âlâu" kelimesinin anlamı; Allah'ın nimetleri ve kendisini kullarına tanıttığı işaretleri demektir. Bu sözde, tevhid ve ahiret ile ilgili konuların delilleri arasında kıyasın da yer aldığına delil vardır. Kur'an bunun örnekleriyle doludur.

Yine bu sözde, bir şey hakkında verilen hükmün, benzerinin hükmünde geçerli olduğuna bir delil vardır. Yüce Allah, bir şeyi yapmaya muktedirse, o şeyin benzerini yapmaktan nasıl aciz olur? Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'inde, âhiret âleminin delillerini en güzel, en açık ve en beliğ bir üslûbla açıklamış, bunu insan aklına ve fıtratına yakınlaştırmıştır. Düşmanları olan inkarcılar, Allah'ı yalanlamak, O'nu aciz bırakmak ve hikmetlerini lekelemek için bu apaçık hakikatleri reddetmişlerdir. Allah, onların söyledikleri şeylerden çok yücedir.

الْأَرْضُ أَشْرَفْتَ عَلَيْهَا وَهِيَ مَدَرَةٌ بَالِيَةٌ "Yeryüzüne bakıyorsun, çorak ve taşlık halde" sözü, يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا "Yeryüzünü ölümünden sonra (orayı) Allah (yeniden) diriltir" (Rûm: 30/19) ve وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ "Kupkuru gördüğün yeryüzünün, Biz ona su indirdiğimiz zaman harekete geçmesi ve kabarması, Allah'ın âyetlerindendir" (Fussilet: 41/39) âyetlerindeki mânanın aynısını ifade etmektedir. Kur'an'da bu anlamda daha birçok âyet vardır.

فَتَنظُرُونَ إِلَيْهِ وَيَنظُرُ إِلَيْكُمْ "O'na bakarsınız, O da size bakar" sözü, Yüce Allah'ın hem 'bakma' sıfatını ve hem de 'âhirette görüleceğini' ispat etmektedir.

كَيْفَ نَحْنُ مِلْءُ الْأَرْضِ وَهُوَ شَخْصٌ وَاحِدٌ "O tek varlık, biz ise bütün yeryüzünü dolduruyoruz. Bu vaziyette nasıl olur da O bize bakar ve biz de O'na bakarız?" sözü, bu hadiste geçmiştir. Konuyla ilgili başka bir hadiste ise لَا شَخْصَ أَغْيَرُ مِنَ اللهِ "Allah'tan daha kıskanç hiç bir şahıs yoktur"[1139] buyurulmuştur. Bu sözün muhatapları, ne denilmek istendiğini bilen Araplardır. Onların kalbine Allah'ı mahlûkata benzetmek gibi bir duygu gelmemiştir. Aksine onların akılları böyle bir benzetmeye yönelmekten daha üstün, zihinleri daha saf, kalbleri daha selimdir.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), burada âhirette Allah'ın alenen görülmesinin güneş ve ayın görülmesi gibi hakikat olduğunu bildirmiş ve bu hakikati mecazî mânaya çekenlerin vehmini çürütmüştür.

1139 Müslim, Liân 1 (1499)'de bunu Muğîre ibn Şu'be (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

فَيَأْخُذُ رَبُّكَ عَزَّ وَجَلَّ بِيَدِهِ غَرْفَةً مِنَ الْمَاءِ فَيَنْضَحُ قِبَلَكُمْ "Yüce Rabbin, eliyle bir avuç su alır ve onu sizin tarafınıza serper" sözünde, Allah'ın 'el' sıfatı ile 'serpme' fiilinin ispatı vardır.

الرَّيْطَة "er-Rayta" kelimesi, الْمُلَاءَة "çarşaf" demektir.

الْحُمَم "el-Humam" kelimesi, حُمَمَة "Humme" kelimesinin çoğuludur. Bu kelime, kömür anlamındadır.

ثُمَّ يَنْصَرِفُ نَبِيُّكُمْ "Sonra peygamberiniz dönüp gider" sözüyle; kıyamet yerinden cennete dönüş ve gidiş kastedilmiştir.

وَيَفْتَرِقُ عَلَى أَثَرِهِ الصَّالِحُونَ "Sâlih kimseler onun izini takip ederler" sözüyle, salih kimselerin Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in izini takib ederek gidecekleri anlatılmıştır.

فَتَطَّلِعُونَ عَلَى حَوْضِ نَبِيِّكُمْ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in havuzunu görürsünüz" sözünde; Havuz'un, Sırat köprüsünden sonra gelinen bir yerde olduğu açıktır.[1140] Sanki onlar, bu Sırât köprüsünü geçmeden ona ulaşamamaktadırlar. Bu ümmetin selefinin bu konuda iki değişik görüşü vardır. Kurtubî "et-Tezkire"de ve Gazzâlî, bu iki görüşü de nakletmişler ve Havuz'un, Sırat köprüsünden sonra olduğunu söyleyen kimselerin yanıldıklarını ifade etmişlerdir.

Buhârî, Ebu Hureyre (radıyallâhu anh)'tan rivayet ettiğine göre Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır:

بَيْنَا أَنَا قَائِمٌ إِذَا زُمْرَةٌ حَتَّى إِذَا عَرَفْتُهُمْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْنِي وَبَيْنِهِمْ فَقَالَ هَلُمَّ فَقُلْتُ أَيْنَ قَالَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ قُلْتُ وَمَا شَأْنُهُمْ قَالَ إِنَّهُمُ ارْتَدُّوا بَعْدَكَ عَلَى أَدْبَارِهِمُ الْقَهْقَرَى ثُمَّ إِذَا زُمْرَةٌ حَتَّى إِذَا عَرَفْتُهُمْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْنِي وَبَيْنِهِمْ فَقَالَ هَلُمَّ قُلْتُ أَيْنَ قَالَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ قُلْتُ مَا شَأْنُهُمْ قَالَ إِنَّهُمُ ارْتَدُّوا بَعْدَكَ عَلَى أَدْبَارِهِمُ الْقَهْقَرَى فَلَا أُرَاهُ يَخْلُصُ مِنْهُمْ إِلَّا مِثْلُ هَمَلِ النَّعَمِ

1140 Ahirette her peygamberin bir havuzu olacaktır. Bu havuzdan, hem peygamberin kendisi ve hem de ümmetinden Allah'ın dilediği kimseler içecektir. Yalnız diğer peygamberlerden farklı olarak Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e iki tane havuz verilecektir:
1. Kıyamet günü, mahşer yerinde Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e verilecek Kevser havzudur. Bu havuzdan, Kıyamet günü, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), herkesin susadığı o zor şartlarda ümmetine su verecek, ümmetini rahatlatmaya çalışacaktır. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile ümmeti, Kıyamet günü, bu havuzun başında buluşup bir araya gelecektir.
2. Cennette, Kevser nehrinden akacak olan suyun bir araya toplanmasıyla oluşacak havuzdur. Çeşitli rivayetlerde; Kevser nehrinden, kanallar aracılığıyla bu havuza suların akıtılacağı ifade edilmektedir. (ç)

“Ben (kıyamet günü mahşer yerinde havuzun başında) ayakta durduğum sırada bir topluluk belirdi. Nihayet onları tanıdım. Bu sırada benim ile onlar arasında bir kimse (yani bir melek) çıktı. (Onlara:) ‘Haydi yürüyün!’ dedi. Ben, (o meleğe): ‘(Onları) nereye (götürüyorsun)?’ dedim. O da: ‘Vallahi, cehenneme (götürüyorum)’ dedi. Ben: ‘Bunların hali/günahı nedir?’ dedim. O da: ‘Bunlar senden sonra geriye dönüp arkalarına doğru gittiler (dinden çıktılar)’ dedi.

Sonra yine bir topluluk daha belirdi. Nihayet onları da tanıdım. Bu sırada benim ile onlar arasında bir kimse (yani bir melek) çıktı. (Onlara:) ‘Haydi yürüyün!’ dedi. Ben: ‘(Onları) nereye (götürüyorsun)?’ dedim. O da: ‘Vallahi, cehenneme (götürüyorum)’ dedi. Ben: ‘Bunların hali/günahı nedir?’ dedim. O da: ‘Bunlar senden sonra geriye dönüp arkalarına doğru gittiler (dinden çıktılar)’ dedi.

Bunlardan hiçbirinin cehennemden kurtulacağını zannetmiyorum. Ancak (çobansız yolunu şaşıran) deve sürüsünden yolunu bulanlar gibi bunlardan da (tek tük) kimseler belki cehennemdem kurtulabilir.”[1141]

(Kurtubî) der ki: “Bu hadis hem sahih ve hem de Havuz’un, Sırât'tan önce olacağına en kuvvetli delildir. Çünkü Sırat, cehennem üzerinde bulunan bir köprüdür. Buna göre her kim Sırat’ı geçerse cehennemden kurtulmuş demektir.”

Ben de derim ki: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)’in hadisleri arasında tenakuz, ihtilâf ve çelişki yoktur. Bütün hadisleri birbirini destekler. Hal böyle olunca, bu görüşü savunanlar, Havuz’un görülebilmesi ve yanına ulaşılabilmesi için Sırât’ı geçmenin şart olduğunu kastediyorlarsa, Ebu Hureyre ve diğerlerinin hadisleri, onların bu görüşünü geçersiz kılmaktadır. Bu sözleriyle mü’minlerin Sırât’ı geçmelerinden sonra havuzu göreceklerini ve oradan içeceklerini kastediyorlarsa o zaman Lakît hadisi bu görüşe delâlet etmektedir. Bu durum, Havuz’un, Sırât’tan önce olması imkânını çürütmez. Çünkü Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) söz konusu Havuz’un eninin ve boyunun birer aylık mesafe olduğunu söylemiştir.[1142] Eni ve boyu bu büyüklükte olunca Sırât’tan önce başlayıp sonrasına kadar uzanmasını ve mü’minlerin hem Sırât’tan önce ve hem de sonra Havuz’a gelmelerini imkânsız kılan şey nedir? Böyle olması imkân dahilinde bir olaydır. Şu kadar var ki, böyle

1141 Buhârî, Rikâk 53

1142 Havuzun boyutları hakkında gelen hadisler, birbirinden oldukça farklıdırlar. Aslında havuzun boyutları ile ilgili olarak verilen bu ölçüler, havuzun hakiki ölçülerini belirtmek için değil de havuzun büyüklüğünü belirten yani çokluğunu ve genişliğini gösteren ölçülerdir. İşte rivayetler arasındaki bu farklılık, buradan kaynaklanmaktadır. (ç)

olup olmadığını ancak Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in haber vermesiyle bilebiliriz. Doğruyu en iyi Allah bilir.

وَاللهِ عَلَى أَظْمَأ نَاهِلَةٍ قَطُّ "Vallahi, daha önce hiç görmediğim bir şekilde susamış olarak" cümlesindeki النَّاهِلَة "en-Nâhile" sözü, çok fazla susamış olarak suya gelen kimseleri ifade etmektedir. Akla gelebilecek en şiddetli susuzluk haliyle Havuz'a gelecekleri kastedilmiştir. Bu duruma göre Havuz'un, Sırât'tan sonra olması daha uygundur. Çünkü o, cehennem köprüsüdür. Herkes oradan yürür ve geçenlerin susuzluğu had safhaya varır da hemen kıyamet yerinde nasıl Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in havuzunun başına geldilerse yine oraya gelirler.

تُخْنَسُ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ "Güneş ve ay gizlenir" sözü, güneşin ve ayın gizlenip saklanmaları ve görünmemeleri mânasındadır. الإِخْتِنَاس "gizlenme" ve "örtünme" demektir. Ebu Hureyre (radıyallâhu anh) da bu anlamda فَانْخَنَسْتُ مِنْهُ "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den gizlendim"[1143] demiştir.

مَا بَيْنَ الْبَابَيْنِ مَسِيرَةُ سَبْعِينَ عَامًا "Her iki kapı arasında yetmiş yıllık bir mesafe vardır" sözü ile iki ayrı kapı arasındaki mesafe kastedilmiş olabilir. Yine bir kapının iki ayrı kanadı arasındaki mesafe de kastedilmiş olabilir. Bu rivayet, bir başka rivayetteki: "kırk yıllık mesafe"[1144] bulunduğu haberiyle şu iki sebepten dolayı çelişmez: 1. Bu ikinci rivayeti nakleden ravi, hadisi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den merfu' olarak nakletmeyip: "Bize iki kanat arasında kırk yıllık bir mesafe bulunduğu zikredildi" şeklinde yapmıştır. 2. Mesafe denilen kavram, yürümenin süratine ve yavaşlığına bağlı olarak uzayıp kısalabilir. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Cennet içkileri hakkında: مَا بِهَا مِنْ صُدَاعٍ وَلَا نَدَامَةٍ "ne baş ağrısı vardır ve ne de pişmanlık vardır" sözüyle; dünyadaki içkiye üstü kapalı tarizde bulunulmuş, onun baş ağrısına sebep olduğu, hem aklı ve hem de malı giderdiğinden pişmanlığa sebep olduğu, aklın gitmesiyle meydana gelen kötülüğe pişmanlık vurgulanmak istenmiştir.

Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 2/471
1143 Buhârî, Gusl 23, 24; Tirmizî, Tahâret 89 (121); Medine'nin sokaklarından bi-
Bu hadisin detayı şöyledir: "Ebu Hureyre, (bir gün) cünüp iken Medine'nin sokaklarından bi-
rinde Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) karşısına çıkmıştı. -(Ebu Hureyre devamla der
ki:) Hemen ondan gizlendim.- Gidip boy abdesti aldı. Sonra dönüp geri geldi. Resulullah
(sallallâhu aleyhi ve sellem), (ona): 'Ey Ebu Hureyre! Neredeydin?' buyurdu. Ebu Hureyre
(radıyallâhu anh): 'Cünüp olmuştum, taharetsiz olarak seninle birlikte oturmak istemedim'
dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Subhanallah! Mü'min, pis
olmaz' buyurdu." (ç)
1144 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 4/174, 5/3; İbn Hibbân, Sahîh, 16/60; İbn Ebi Şeybe, Musannef, 7/40

وَالْمَاءُ غَيْرُ الآسِنِ sözü ise "Uzun müddet beklemek sonucu özellikleri değişmeyen su" demektir.

Cennet ehlinin kadınları hakkında: غَيْرَ أَنْ لاَ تَوَالُدَ "Ancak orada doğum yoktur" sözü üzerinde ihtilâf edilmiş ve onların doğurması konusunda iki görüş ileri sürülmüştür:

1. Bir grup orada hamilelik ve doğum olayının olmadığını söylemiş ve buna, bu hadisi delil göstermişlerdir. Bunun yanısıra "Müsned"de olduğunu sandığım başka bir hadisi de delil getirmişlerdir. Bu hadiste: غَيْرَ أَنَّ لاَ مَنِيَّ وَلاَ مَنِيَّةَ "Ancak orada meni/sperm ve ölüm yoktur"[1145] ifadesi vardır.[1146]

2. Selef âlimlerinden bir grup ise, cennette doğum olayının olacağını söylemiş ve bu konuda Tirmizî'nin "Câmi"sinde Ebu's-Sıddîk en-Nâcî yoluyla Ebu Saîd el-Hudrî (radıyallâhu anh)'ın Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiği şu hadisi delil olarak getirmişlerdir.

الْمُؤْمِنُ إِذَا اشْتَهَى الْوَلَدَ فِي الْجَنَّةِ كَانَ حَمْلُهُ وَوَضْعُهُ وَسِنُّهُ فِي سَاعَةٍ كَمَا يَشْتَهِي

"Mü'min, cennette çocuk isterse onun hamileliği, doğumu ve büyümesi mü'minin istediği saatta oluverir."

Tirmizî der ki: "Bu hadis, hasen-garîbtir." Ayrıca bu hadisi, İbn Mâce'de rivayet etmiştir. [1147]

Birinci grup, (bu delile itiraz ederek) şöyle der: Bu hadis, cennette doğumun meydana geleceğine delil sayılmaz. Çünkü olay, إِذَا اشْتَهَى "isterse" diye şarta bağlanmıştır. Fakat mü'min (cennette) böyle bir istek duymayacaktır. (Çünkü başka deliller cennette doğum olmayacağını belirtmekte, aradaki çelişki böyle bir te'ville önlenmek istenmiştir.) Bu te'vil, İshâk ibn Râhûyeh'e aittir. Buhârî de bunu ondan nakletmiştir.

Bu görüş sahibi kimseler devamla derler ki: "Cennet, dünyada işlenen salih amellerin mükâfat yeridir. Orada doğacak olanlar ise bu mükafatı hak etmemişlerdir. Ayrıca cennet hayatı, ebedîdir. Eğer oradakiler devamlı çocuk doğuracak olsalar o zaman doğan bu çocuklar cennete sığmazlar. Dünyada ise ölüm söz konusu olduğu için insanlara yeterli olabilmektedir."

1145 Taberânî, Müsnedu'ş-Şâmiyyîn, 2/423; el-Mu'cemu'l-Kebîr, 8/96; Heysemî, Mecmâu'z-Zevâid, 10/416

1146 Müellif İbn Kayyim, Hâdi'l-Ervâh, s.195'te bu hadisi Taberânî ile Hasen ibn Süfyân'ın "Müsned"ine dayandırmıştır. Bununla birlikte müellif "Müsned" ifadesiyle kastettiği şey ise Ahmed ibn Hanbel'in "Müsned"idir.

1147 Tirmizî, Sıfatu'l-Cennet 23 (2563); İbn Mâce, Zühd 39 (4338)

Diğer grup ise bütün bunlara cevap vererek şöyle der: Hadisteki إِذَا "izâ" edatı, olması kesin olan olaylar için kullanılır. Şüphe ifade eden durumlar için kullanılmaz. Sahih rivayetlerde; Allah'ın cennete, salih amel işlemeden yerleştireceği kimseler yaratacağı haber verilmiştir. Dolayısıyla mü'minlerin (ergenlik çağına girmeden ölen) çocukları da bu sınıftandır. (Onların iddia ettiği) cennetin dar gelmesi meselesine gelince; cennettekilerden herbirinin on bin çocuğu olsa yine de darlık söz konusu olmaz. Çünkü cennette derecesi en düşük olan mü'mine ikram edilecek mülkün ölçüsü iki bin yıllık yürüyüşle ifade edilmiştir.[1148]

يَا رَسُولَ اللهِ أَقْصَى مَا نَحْنُ بَالِغُونَ وَمُنْتَهُونَ إِلَيْهِ "Ey Allah'ın Resulü! En çok ulaşacağımız ve en son varacağımız nokta neresidir?" sözüne, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) cevap vermemiştir. Çünkü soruyu soran kişi, bununla, dünyanın ömrünü ve sonunun ne zaman olacağını sormuştur. Bunun cevabını ise Allah'tan başka hiçkimse bilemez. Eğer soruyu soran kişi bu soruyla: 'Biz cennet ve cehenneme girdikten sonra nereye varacağız' demek istemişse, hiçbir canlı burada en son varacağı hususu bilemez. Bilinen şey, varılacak sonun cennet ya da cehennem olduğudur. İşte bu sebepten ötürü Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Biat esnasında: وَزِيَالُ الْمُشْرِكِ "müşrikleri terketmek" sözüyle, müşrikleri terketmeyi ve onları düşman kabul etmeyi ifade etmiştir. Çünkü mümin kimse, müşriklere komşu olup onları dost edinemez. "Sünen"deki bir hadiste: لَا تَرَاءَى نَارَاهُمَا "Müslüman ile müşriğin ateşi birbirini görmez"[1149] buyurulmuştur. Yani müslümanlar ile müşriklerin ahlâkları birbirine benzemez. (Bundan dolayı Allah, onların evlerini birbirlerinin ateşlerinin dumanını görmeyecek şekilde ayırmıştır.)

حَيْثُمَا مَرَرْتَ بِقَبْرِ كَافِرٍ فَقُلْ: أَرْسَلَنِي إِلَيْكَ مُحَمَّدٌ "Nerede bir kâfirin kabrine uğrarsan, 'Beni sana Muhammed gönderdi' de!" sözündeki gönderme, bir emri veya yasağı tebliğ etmek için değil azarlamak içindir. Ayrıca bu sözde, kabir ehlinin dünyadakilerin sözleri ile hitaplarını duyduklarına ve müşrik olarak ölenlerin cehennemde olduklarına delil vardır. Eğer Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in peygamberliğinden önce öldülerse, bunların müşrik olmaları; İbrahim (a.s.)'ın dini olan Hanîfliği değiştirip onun yerine şirki koymak suretiyle böyle bir suç işlemeleri ve bu konuda Allah'tan kendilerine hiçbir delil verilmediği içindir. Şirkin çirkin bir şey olduğu, cezasının cehennem olacağı ilk peygamberden son peygambere kadar bütün peygamberlerin dininde biliniyordu. Ayrıca Allah'ın müşrikleri nasıl cezalandırdığının haberleri

1148 Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 5/316
1149 Ebu Dâvud, Cihad 95 (2645); Tirmizî, Siyer 42 (1604); Nesâî, Kasam 27

de nesilden nesile anlatılıyordu. Yüce Allah'ın müşriklere karşı her zaman öne süreceği çok kuvvetli delilleri vardır. Her ne kadar Allah sadece fıtratın icabına göre kuluna azab etmese de kullarını, ilâhlığını birlemeyi gerektiren fıtrat üzerine yaratması, bunun sonucunda da sapasağlam bir fıtratın ve aklın O'nunla beraber başka bir ilâhın bulunmasını imkânsız görmesi delil olarak yeterlidir. Bunun yanısıra peygamberlerin devamlı olarak yeryüzünde Allah'ı bir tanımaya davet ettikleri de bilinmektedir. Müşriklerin azaba çarptırılması, bu daveti reddetmeleri sebebiyle olacaktır. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

34. Nah' Heyetinin Gelişi

Nah' heyeti, hicretin 11. yılı Muharrem ayının yarısında 200 kişi olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e gelmişti. Bunlar, (Remle'nin evi olan) misafirhanede konakladılar. Sonra bu temsilciler İslâm'ı kabul etmiş olarak Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldiler. Daha önce de Muaz ibn Cebel (radıyallâhu anh)'a biat etmişlerdi.

İçlerinden Zürâre ibn Amr adında bir adam: 'Ey Allah'ın Resulü! Ben bu yolculuğumda çok acayip bir rüya gördüm' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Ne gördün?' diye sordu. Adam: 'Beldemde bıraktığım eşeği gördüm. Bu eşek, kızıla çalan siyahlıkta bir keçi yavrusu doğurmuş' dedi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Doğum yapmak üzere olan bir cariyen var mıydı?' buyurdu. Adam: 'Evet, (vardı)' diye cevap verdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O cariye, bir erkek çocuk doğurdu. O da senin oğlundur' buyurdu. Adam: 'O halde ey Allah'ın Resulü! Kızıla çalan siyahlık ne oluyor?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), adama: 'Bana yaklaş!' buyurdu. Adam yaklaşınca, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Sende, herkesten sakladığın alaca hastalığı var mı?' diye sordu. Adam: 'Seni hak (din) ile gönderen Allah'a yemin olsun ki, şimdiye kadar bunu ne bir kişi bildi ve ne de bir kişi gördü' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'İşte bu (rüyanda gördüğün kızıla çalan siyahlık) odur' buyurdu.

Adam: 'Ey Allah'ın Resulü! Nu'mân ibnü'l-Münzir'i[1150] (de rüyamda) gördüm. Üzerinde süslü, iki güzel küpe vardı' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O şahıs, Arapların kralıdır. En güzel kıyafetine ve parlak durumuna kavuşmuş' buyurdu.

Adam tekrar: 'Ey Allah'ın Resulü! (Rüyamda) yerden saçları ağarmış ihtiyar bir kadın çıktığını gördüm' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'İşte bu, dünyadan geriye arta kalan şeydir' buyurdu.

1150 Nu'mân ibnü'l-Münzir: Lahmî hükümdârıdır. Arap hükümdarları içerisinde saygın bir yeri vardır. İran kisrası tarafından fillerin ayakları altında öldürtülmüştür. (ç)

Adam yine: '(Rüyamda) yerden bir ateş çıktığını gördüm. Bu ateş, oğlum Amr ile benim arama girdi. Ateş: 'Alev, alev, gören ve görmeyen, beni yediriniz, sizi, ailenizi ve mallarınızı yerim' diyordu' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'O ateş, dünyanın son zamanındaki fitnedir' buyurdu. Adam: 'Ey Allah'ın Resulü! Bu fitne nedir?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'İnsanlar, devlet başkanlarını öldürürler ve kafatasının kemikleri gibi birbirlerine girerler. -Bu sırada Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) parmaklarını birbirine geçirdi.- Bu olaylar sırasında günaha giren kimseler, (yaptıkları bu şeylerle) sevap işlediklerini zannederler. (Bu dönemde) bir mü'minin, diğer mü'minin kanını dökmesi; su içmekten daha tatlı gelecek. Eğer oğlun ölürse bu fitneyi sen göreceksin, sen ölürsen oğlun görecek' buyurdu. Adam: 'Ey Allah'ın Resulü! Dua et de ben görmeyeyim' dedi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), o adam için: 'Allah'ım! Bu kimseye o fitneyi gösterme' diye dua etti. Daha sonra adam öldü, oğlu hayatta kaldı. Bu adamın oğlu, Osman (radıyallâhu anh)'ı halifelikten indirenlerin arasında bulundu.[1151]

B. PEYGAMBER (S.A.V)'İN, HÜKÜMDARLARA VE DİĞER KİMSELERE GÖNDERDİĞİ İSLÂM'A DAVET MEKTUPLARI[1152]

1. Heraklius'a Gönderdiği Mektup

Buhârî ile Müslim'in "Sahîh"lerinde geçtiğine göre; Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Roma/Bizans imparatoru) Heraklius'e şu şekilde mektup yazmıştı:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ إِلَى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ , سَلَامٌ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى أَمَّا بَعْدُ : فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدِعَايَةِ الْإِسْلَامِ أَسْلِمْ تَسْلَمْ وَأَسْلِمْ يُؤْتِكَ اللهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ فَإِنْ تَوَلَّيْتَ فَإِنَّ عَلَيْكَ إِثْمَ الْأَرِيسِيِّينَ وَ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَنْ لَا نَعْبُدَ إِلَّا اللهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ

"Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla: Allah'ın Resûlü Muhammed'den, Romalıların büyüğü Heraklius'a. Selâm, hidayete tâbi olanlara olsun. Bundan sonra (bilesin ki) ; ben seni İslâm'a davet ediyorum; müslüman ol, selâmet bul. (Müslüman ol da) Allah senin mükâfatını iki kat versin. Eğer (bu davetten)yüz çevirirsen çiftçilerin vebali de senin üzerine olur. *"Ey Ehl-i Ki-*

1151 İbn Sa'd, Tabakât, 1/346

1152 Bu konuda daha geniş bilgi için Muhammed Hamidullah'ın "el-Vesâiku's-Siyâsiyye" (Hz. Peygamber Döneminin Siyasi-İdari Belgeleri) adlı eserine bakabilirsiniz. (ç)

tap! Sizinle bizim aramızda eşit olan bir kelimeye geliniz. Allah'tan başkasına kulluk yapmayalım O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp birbirimizi Rabblar kabul etmeyelim. Eğer yüz çevirirlerse o zaman (onlara): 'Şahit olunuz ki, biz müslümanlarız' deyin" (Âl-i İmrân : 3/64)."[1153]

2. Kisrâ'ya Gönderdiği Mektup

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (İran) Kisrâ'sına ise şu mektubu yazdı:

" بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ إِلَى كِسْرَى عَظِيمِ فَارِسَ ، سَلامٌ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى وَآمَنَ بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَشَهِدَ أَنْ لا إِلَهَ إِلا اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ، وَأَدْعُوكَ بِدِعَايَةِ اللهِ ، فَإِنِّي أَنَا رَسُولُ اللهِ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً ، لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا ، وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ ، أَسْلِمْ تَسْلَمْ ، فَإِنْ أَبَيْتَ فَعَلَيْكَ إِثْمُ الْمَجُوسِ "

"Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla. Allah'ın Resûlü Muhammed'den İran'ın büyüğü Kisrâ'ya. Selâm ; hidayete tâbi olan, Allah'a ve Resûlü'ne iman edenlere, Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına, Muhammed'in de O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehadet edenlere olsun. Seni Allah'ın daveti ile davet ediyorum. Ben, hayatta olan herkesi uyarmak için (mutlak olarak gelecek cehennem azabıyla korkutmak için ve de inkâra devam eden) kâfirler üzerine azabın hak olması için bütün insanların hepsine gönderilmiş bir Allah elçisiyim. Müslüman ol, selâmet bul. Eğer bu daveti reddedersen, (sana bağlı bütün) mecûsîlerin vebali senin üzerinedir."

Bu mektup Kisrâ'ya okununca hemen bu mektubu parçaladı. Bu durum Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e haber verilince: مَزَّقَ اللهُ مُلْكَهُ "Allah da, onun saltanatını parçalasın!" diye beddua etti.[1154]

1153 Buhârî, Bed'u'l-Vahy 6, İman 38, Şehadat 28, Cihad 11, 102, 122, Cizye 13, Tefsiru Sure-i Âl-i İmran 4, Edeb 8, İsti'zan 24; Müslim, Cihad 74 (1773); Ebu Dâvud, Edeb 118-119 (5136); Tirmizî, İsti'zan 24 (2717); Ahmed ibni Hanbel, Müsned, 1/262, 263 Bu hadis; Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e vahiy verildiği, dolayısıyla bir peygamber olarak gönderildiği, Ehl-i kitabı "sadece Allah'a kulluk etme, O'na hiçbir şeyi ortak koşmama, Allah'ı bırakıp birbirimizi rab olarak benimsememeye" davet ettiği, onun peygamber olarak gönderilmesi ile ilgili olarak Rumların bundan haberdar olduğu, gönderilecek peygamberin sünnetli olduğu, Rumların diyarını ele geçireceği, ona iman etmedikleri müddetçe mağlup olacakları, iman ettikleri takdirde ise muzaffer olacakları hakkında bilgi vermektedir.

Heraklius, Mekke ticaret kervanı başkanı sıfatıyla Şam'da bulunan Ebu Süfyan'ı Kudüs'e getirtip uzun uzadıya Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le ilgili sorulardan sormuş, bununla ilgili olarak kahinlik sonucunda elde ettiği bilgiyi Roma'daki arkadaşına da teyit ettirince kendisinde vicdani bir kanaat hasıl olup iman etmeye yanaşmış, bunun için Rumların ileri gelenlerini Humus'ta toplayıp onlara bu meseleyi açtığında onların buna yanaşmaması üzerine bundan vazgeçmiştir. (ç)

1154 İbn Seyyidinnâs, Uyûnu'l-Eser, 2/262

3. Necâşî'ye Gönderdiği Mektup

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), (Habeş hükümdarı) Necâşî'ye de şu mektubu yazdı:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، مِنْ مُحَمَّدٍ ، رَسُولِ اللهِ ، إِلَى النَّجَاشِيِّ ، مَلِكِ الْحَبَشَةِ ، أَسْلِمْ أَنْتَ ، فَإِنِّي أَحْمَدُ إِلَيْكَ اللهَ الَّذِي لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلاَمُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رُوحُ اللهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ الْبَتُولِ الطَّيِّبَةِ الْحَصِينَةِ ، فَحَمَلَتْ بِعِيسَى ، فَخَلَقَهُ اللهُ مِنْ رُوحِهِ وَنَفْخِهِ كَمَا خَلَقَ آدَمَ بِيَدِهِ وَنَفْخِهِ ، وَإِنِّي أَدْعُوكَ إِلَى اللهِ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ ، وَالْمُوَالاَةِ عَلَى طَاعَتِهِ ، وَأَنْ تَتَّبِعَنِي وَتُؤْمِنَ بِالَّذِي جَاءَنِي ، فَإِنِّي رَسُولُ اللهِ ، وَإِنِّي أَدْعُوكَ وَجُنُودَكَ إِلَى اللهِ ، وَقَدْ بَلَّغْتُ وَنَصَحْتُ فَاقْبَلُوا نَصِيحَتِي ، وَالسَّلاَمُ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى

"Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla. Allah'ın Resûlü Muhammed'den, Habeşistan kralı Necâşî'ye. Sen müslüman ol. Ben, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan, Melik, Kuddûs, Selâm ve Müheymin sıfatlarıyla bezenmiş olan Allah'a yaptığım hamdimi sana ulaştırırım. Şehadet ederim ki, Meryem oğlu İsa, Allah'ın çok iffetli ve temiz, dünyadan el-etek çekmiş Meryem'e ilka ettiği Ruh'u ve kelimesidir ki Meryem bu ilkâ ile hamile kalmıştır. Allah, Âdem'i eliyle yarattığı gibi İsa'yı da ruhundan üfleyip yaratmıştır. Ben seni hiçbir ortağı bulunmayan Allah'a, O'na itaat etmeye, bana tâbi olmaya ve bana gelen vahye iman etmeye davet ediyorum. Ben, Allah'ın Resulüyüm. Ben, seni ve askerlerini Allah'a çağırıyorum. Ben sana tebliğimi yapmış ve gerekli nasihatta bulunmuş oldum. Selâm, doğru yola tâbi olanlara olsun."

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu mektubu, Necâşî'ye, Amr ibn Ümeyye ed-Damrî (radıyallâhu anh)'la gönderdi.

İbn İshâk der ki: Amr ibn Ümeyye ed-Damrî (radıyallâhu anh), Necâşî'ye: 'Ey Ashame! Benim görevim söylemek, seninki ise dinlemektir. Sen bize nezaketle davrandın, biz de sana güven duyduk. Çünkü senden görmeyi umduğumuz her iyiliğe kavuştuk, senden korktuğumuz her kötülükten de emîn olduk. Sana karşı kullandığımız delilimiz senin ağzından çıkanlardır. İncil seninle bizim aramızda reddedilmeyecek bir şahit, zulmetmeyecek bir hâkim, bu konuda da davamızı halledici ve isabetli hüküm vericidir. Eğer bu daveti kabul etmezsen sen bu Ümmî Peygamber karşısında yahudilerin Meryem oğlu İsa karşısındaki durumuna düşmüş olursun. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) elçilerini bütün krallara gönderirken geçmişteki hayır ve iyiliklerin-

den dolayı başkalarından ummadığı iyilikleri senden umdu ve başkalarından korktuğu hususlarda sende emniyet buldu' dedi. Bu sözler üzerine Necâşî: 'Allah'a şehadet ederim ki, O, Ehl-i kitabın beklediği Ümmî Peygamberdir. Musa Peygamber'in 'merkebe biner' diyerek İsa Peygamber'i müjdelemesi ve İsa Peygamber'in de, 'deveye biner' diyerek O'nu müjdelemesi gibidir. Bir şeyi gözle görmek, haberini duymaktan daha çok tatmin edici değildir' dedi.

Daha sonra Necâşî, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e şöyle bir cevabî mektup yazdı:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، إِلَى مُحَمَّدٍ ، رَسُولِ اللهِ ، مِنَ النَّجَاشِيِّ أَصْحَمَةَ ، سَلامٌ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللهِ مِنَ اللهِ ، وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ ، اللهُ الَّذِي لا إِلَهَ إِلا هُوَ ، أَمَّا بَعْدُ : فَقَدْ بَلَغَنِي كِتَابُكَ يَا رَسُولَ اللهِ ، فِيمَا ذَكَرْتَ مِنْ أَمْرِ عِيسَى ، فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ ، إِنَّ عِيسَى لاَ يَزِيدُ عَلَى مَا ذَكَرْتَ ثُفْرُوقًا ، إِنَّهُ كَمَا ذَكَرْتَ ، وَقَدْ عَرَفْنَا مَا بُعِثْتَ بِهِ إِلَيْنَا ، وَقَدْ قَرَبْنَا ابْنَ عَمِّكَ وَأَصْحَابَهُ ، فَأَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللهِ صَادِقًا مُصَدِّقًا ، وَقَدْ بَايَعْتُكَ وَبَايَعْتُ ابْنَ عَمِّكَ ، وَأَسْلَمْتُ عَلَى يَدَيْهِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ "

"Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla. Necâşî Ashame'den, Allah'ın Resulü Muhammed'e. Selâm senin üzerine olsun ey Allah'ın Nebisi! Allah'ın fazlı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun. Allah, kendinden başka ilâh olmayandır. Bundan sonra (bilesin ki); İsa'nın durumunu zikrettiğin mektubun bana ulaştı ey Allah'ın Resûlü. Yerin ve göğün Rabbine yemin ederim ki, İsa da senin zikrettiğin konulara hiçbir ilâve yapmamıştır, aynen senin dediğin gibidir. Bize göndermiş olduğun şeyleri öğrenmiş, amcanın oğluna ve onun arkadaşlarına yakınlık göstermiş bulunuyoruz. Şehadet ederim ki sen, kendisi doğru söyleyen, kendinden önceki peygamberleri de doğrulayan Allah Resulü'sün. Ben hiç şüphe etmeden sana biat ettim. (Senin adına) amcanın oğluna biat edip onun elinde (müslüman olarak) âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum."

Necâşî, hicretin 9. yılında vefat etti. Vefat haberi aynı gün Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e (Allah tarafından) bildirildi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sahabileriyle beraber musallaya çıkıp gıyabında dört tekbirle Necâşî'nin cenaze namazını kıldı.

Ben derim ki: —Allah daha iyi bilir— Yalnız bu haberde (hadisi nakleden) râvinin bir yanlışı vardır. Çünkü râvi, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in cenazesini kıldığı: İman eden ve Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in ashabına ikramda bulunan Necâşî ile, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in

mektup yazdığı Necâşî'yi birbirinden ayıramamıştır. Bu iki Necâşî, ayrı ayrı şahıslardır. Bu konu, Müslim'in "Sahîh"inde açık bir şekilde nakledilmiş ve: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Necâşî'ye mektup yazdı. Fakat bu Necâşî, cenaze namazını kıldığı Necâşî değildi"[1155] denilmiştir.

4. Mukavkıs'a Gönderdiği Mektup

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mısır ve İskenderiye kralı Mukavkıs'a yazdığı mektupta şöyle dedi:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الْمُقَوْقِسِ عَظِيمِ الْقِبْطِ ، سَلَامٌ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى أَمَّا بَعْدُ : فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدِعَايَةِ الإِسْلَامِ أَسْلِمْ تَسْلَمْ وَأَسْلِمْ يُؤْتِكَ اللهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ فَإِنْ تَوَلَّيْتَ فَإِنَّ عَلَيْكَ إِثْمَ الْقِبْطِ ، يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَنْ لَا نَعْبُدَ إِلَّا اللهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ

"Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla. Allah'ın kulu ve Rasûlü Muhammed'den Kıbt kavminin büyüğü Mukavkıs'a. Selâm, hidayete tâbi olanların üzerine olsun. Bundan sonra (bilesin ki); ben, seni İslâm davetiyle davet ediyorum. Müslüman ol, selâmete er. Müslüman olursan Allah sana iki kat mükâfat verir. Eğer yüz çevirirsen bütün Kıptîlerin günahı sana aittir. *"Ey Ehl-i Kitap! Sizinle bizim aramızda eşit olan bir kelimeye geliniz. Allah'tan başkasına kulluk yapmayalım O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp birbirimizi Rabblar kabul etmeyelim. Eğer yüz çevirirlerse o zaman (onlara): 'Şahit olunuz ki, biz müslümanlarız' deyin" (Âl-i İmrân : 3/64)."*

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu mektubu Hâtıb ibn Ebi Beltea (radıyallâhu anh)'la gönderdi. Hâtıb, Mukavkıs'ın huzuruna girince ona: 'Senden önce, en yüce Rabb olduğunu iddia eden bir adam vardı. Allah onu dünya ve âhiret azabıyla cezalandırarak ondan intikam aldı. Sen başkalarından ibret al ki, başkalarına ibretlik olmayasın' dedi. Mukavkıs: 'Bizim bir dinimiz var. Daha hayırlısı olmadıkça dinimizi terketmeyiz' dedi. Bunun üzerine Hâtıb: 'Seni, Allah'ın dinine davet ediyoruz. Bu din, Allah'ın, onun dışındaki bütün dinlerin ortadan kalkmasına yeterli gördüğü İslam'dır. Bu peygamber, herkesi (bu dine) davet etti. Ona en büyük bir şiddetle karşı çıkan Kureyşliler, en çok düşman olanlar da Yahudiler ve en yakın olanlar ise Hristiyanlardır. Ömrüme yemin ederim ki, Musa Peygamber'in İsa Peygamber'i müjdelemesi ancak İsa Peygamber'in Muhammed Peygamber'i müjdelemesi gibidir. Bizim

1155 Müslim, Cihad 75 (1774). Enes (radıyallâhu anh)'tan rivayet etmiştir.

seni Kur'an'a davet etmemiz, senin Tevrat'a inananları İncil'e davet etmen gibidir. Her peygamberin yetiştiği kavim o peygamberin ümmetidir. Ona itaat etmeleri, o peygamberin hakkıdır. Sen, bu Peygamberin yetiştiği kimselerdensin. Biz, seni, İsa Mesih'in dininden alıkoymuyor, bilâkis sana onu emrediyoruz' dedi. Mukavkıs: 'Ben, bu Peygamberin durumuna baktım. Onun, işe yaramaz şeyleri emretmediğini ve makbul olan şeyleri de yasaklamadığını gördüm. O'nu, sapık bir sihirbaz ve yalancı bir kâhin olarak görmedim. Onda gizli şeyleri açığa vurma ve kapalı şeyleri haber verme gibi peygamberlik alâmetleri gördüm. Bu konuyu biraz düşüneceğim' dedi.

Daha sonra Mukavkıs, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mektubunu alıp onu fildişinden yapılmış bir kutuya koydu, kutuyu mühürledi ve onu da bir cariyeye verdi. Sonra kâtiplerden Arapça yazabilen birini çağırtıp Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e cevaben şu mektubu yazdı:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ , لِمُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ مِنَ الْمُقَوْقِسِ عَظِيمِ الْقِبْطِ , سَلَامٌ عَلَيْكَ أَمَّا بَعْدُ : فَقَدْ قَرَأْتُ كِتَابَكَ وَفَهِمْتُ مَا ذَكَرْتَ فِيهِ وَمَا تَدْعُو إِلَيْهِ وَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ نَبِيًّا بَقِيَ وَكُنْتُ أَظُنُّ أَنْ يَخْرُجَ بِالشَّامِ وَقَدْ وَأَكْرَمْتُ رَسُولَكَ وَبَعَثْتُ إِلَيْكَ بِجَارِيَتَيْنِ لَهُمَا مَكَانٌ فِي الْقِبْطِ عَظِيمٌ وَبِكِسْوَةٍ وَأَهْدَيْتُ إِلَيْكَ بَغْلَةً لِتَرْكَبَهَا وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ

"Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla. Kıpt kavminin büyüğü Mukavkıs'tan Muhammed ibn Abdullah'a. Selâm senin üzerine olsun. Bundan sonra (bilesin ki) ; mektubunu okudum. Mektubunda zikrettiğin konuları ve davet ettiğin hususu anladım. Ben, gelecek bir nebî'yi bekliyordum. Fakat o peygamberin, Şam bölgesinde ortaya çıkacağını zannediyordum. Elçine ikramda bulundum. Sana Kiptiler arasında büyük değeri olan iki cariye ve bir elbise gönderiyorum. Binmen için de dişibir katır gönderiyorum. Sana selâm olsun."

Mektup bu kadardı, fazla bir şey ilave etmedi. Müslüman da olmadı.

Cariyelerin adı, Mâriye ve Şîrîn idi. Katırın adı, Düldül idi. Bu katır, Muâviye (radıyallâhu anh) zamanına kadar yaşamıştır.[1156]

5. Münzir ibn Sâvâ'ya Gönderdiği Mektup

Vâkıdî, senediyle birlikte İkrime (rh.a)'in şöyle dediğini nakleder: "Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Münzir ibn Sâvâ'ya gönderdiği bu mektubu vefatından sonra Abdullah ibn Abbâs (radıyallâhu anh)'ın kitapları arasında

1156 Zeylaî, Nasbu'r-Râye, 4/421-422'de geçtiği üzere; Vâkıdî, bu rivayeti senetsiz bir şekilde nakletmiştir.

buldum ve onu kopya ettim. Mektupta şunlar vardı: Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Alâ ibnu'l-Hadramî (radıyallâhu anh)'ı, Münzir ibn Sâvâ'ya gönderdi. Onu İslâm'a davet eden bir mektup yazdı. Münzir de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e cevaben şu mektubu gönderdi:

أَمَّا بَعْدُ : يَا رَسُولَ اللهِ فَإِنِّي قَرَأْتُ كِتَابَكَ عَلَى أَهْلِ الْبَحْرَيْنِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَحَبَّ الإِسْلاَمَ وَأَعْجَبَهُ وَدَخَلَ فِيهِ وَمِنْهُمْ مَنْ كَرِهَهُ وَبِأَرْضِي مَجُوسٌ وَيَهُودُ فَأَحْدِثْ إِلَيَّ فِي ذَلِكَ أَمْرَكَ

"Bundan sonra (bilesin ki) ; ey Allah'ın Resulü ! Ben, gönderdiğin mektubu Bahreyn halkına okudum. Bazıları İslâm'ı beğendi, müslüman olmayı arzu etti ve İslam'a girdi. Bazıları ise İslâm'ı kabul etmedi. Benim beldemde mecûsî ve yahudiler de var. Bu konuda bana emirlerini yaz."

Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona şu mektubu yazdı:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ , مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ إِلَى الْمُنْذِرِ بْنِ سَاوَى , سَلاَمٌ عَلَيْكَ فَإِنِّي احْمِدُ إِلَيْكَ اللهَ الَّذِي لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ , أَمَّا بَعْدُ : فَإِنِّي أُذَكِّرُكَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّهُ مَنْ يَنْصَحْ فَإِنَّمَا يَنْصَحُ لِنَفْسِهِ وَإِنَّهُ مَنْ يُطِعْ رُسُلِي وَيَتَّبِعْ أَمْرَهُمْ فَقَدْ أَطَاعَنِي وَمَنْ نَصَحَ لَهُمْ فَقَدْ نَصَحَ لِي وَإِنَّ رُسُلِي قَدْ أَثْنَوْا عَلَيْكَ خَيْرًا وَإِنِّي قَدْ شَفَعْتُكَ فِي قَوْمِكَ فَاتْرُكْ لِلْمُسْلِمِينَ مَا أَسْلَمُوا عَلَيْهِ وَعَفَوْتُ عَنْ أَهْلِ الذُّنُوبِ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَإِنَّكَ مَهْمَا تَصْلُحْ فَلَنْ نَعْزِلَكَ عَنْ عَمَلِكَ وَمَنْ أَقَامَ عَلَى يَهُودِيَّةٍ أَوْ مَجُوسِيَّةٍ فَعَلَيْهِ الْجِزْيَةُ

"Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Allah'ın Rasûlü Muhammed'den Münzir ibn Sâvâ'ya. Selâm senin üzerine olsun. Ben, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan (Allah')a olan hamdimi sana ulaştırırım. Şehadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur, Muhammed O'nun kulu ve Resulü'dür. Bundan sonra (bilesin ki); ben, sana Yüce Allah'ı hatırlatıyorum. Kim samimiyet gösterirse, kendi nefsine karşı samimiyet göstermiş olur. Kim elçilerime itaat eder ve onların emirlerine tâbi olursa bana itaat etmiş olur. Kim onlara karşı samimi muamelede bulunursa, bana karşı samimiyetle muamele etmiş olur. Elçilerim senden hayırlı övgüde bulundular. Ben de, senin, kavmine aracı olmanı kabul ettim. Müslümanları, İslâm'ı kabul ettikleri hal üzere bırak. Günahkârları affettim, sen de onları kabul et. İtaatkâr olduğun müddetçe seni görevinden almayacağız. Kim yahudi veya mecûsî olarak kalırsa cizye vermesi gerekir."[1157]

1157 İbn Seyyidinnâs, Uyûnu'l-Eser, 2/266

6. Ummân Kralına Gönderdiği Mektup

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Umman kralına bir mektup yazdı. Bu mektubu, Amr ibnu'l-Âs (radıyallâhu anh)'la gönderdi.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ إِلَى جَيْفَرٍ وَعَبْدِ ابْنَي الْجُلَنْدِي ، سَلَامٌ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى أَمَّا بَعْدُ : فَإِنِّي أَدْعُوكُمَا بِدِعَايَةِ الإِسْلَامِ أَسْلِمَا تَسْلَمَا فَإِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً لِأُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ فَإِنَّكُمَا إِنْ أَقْرَرْتُمَا بِالإِسْلَامِ وَلَّيْتُكُمَا وَإِنْ أَبَيْتُمَا أَنْ تُقِرَّا بِالإِسْلَامِ فَإِنَّ مُلْكَكُمَا زَائِلٌ عَنْكُمَا وَخَيْلِي تَحُلُّ بِسَاحَتِكُمَا وَتَظْهَرُ نُبُوَّتِي عَلَى مُلْكِكُمَا

"Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla. Muhammed ibn Abdullah'tan. Cülendâ'nın iki oğlu Ceyfer ile Abd'a. Selâm, hidayete tâbi olanlara olsun. Bundan sonra (bilesiniz ki); ben, ikinizi de İslâm'ın davetiyle davet ediyorum. Müslüman olunuz, kurtuluşa eresiniz. Ben, bütün insanlığa gönderilen bir peygamberim, tâ ki hayatta olanları (Allah'ın azabıyla) korkutayım ve böylece Allah'ın kâfirler üzerindeki hükmü gerçekleşsin. Eğer İslâm'ı kabul ederseniz, sizi, beldenize emir tayin ederim. Eğer İslâm'dan yüz çevirirseniz, mülkünüz elinizden çıkar ve atlılarım ülkenize girer ve böylece benim peygamberliğim sizin krallığınıza karşı açığa çıkmış olur."

Bu mektubu, Übeyy ibn Kâ'b (radıyallâhu anh) yazdı ve mühürledi.

Amr ibnu'l-Âs (radıyallâhu anh) der ki: Yola çıktım, Ummân'a geldim. Oraya varınca Abd'ın yanına gitmek istedim. O, daha yumuşak ve ahlak bakımından daha temiz olanı idi. Ona: 'Ben, Allah Resulü'nün sana ve kardeşine gönderdiği elçisiyim' dedim. O da: 'Kardeşim yaşça ve krallıktaki konumu itibariyle benden önce gelir. Seni ona götüreyim de mektubunu okusun' dedi. Sonra da bana: 'Neye davet ediyorsun?' dedi. Ben de: 'Seni, ortağı olmayan tek Allah'a, O'ndan başkasına ibadetten geri durmana ve Muhammed'in O'nun kulu ve Resulü olduğuna şehadet etmene çağırıyorum' dedim. Abd: 'Ey Amr! Sen, kavminin efendisi olan bir adamın oğlusun. Baban bu konuda nasıl hareket etti? Bize söyle de onu örnek alalım' dedi. Ben de : 'Babam, Muhammed'e iman etmeden öldü. O'nu tasdik edip müslüman olmasını çok isterdim. Allah beni İslam'a erdirene kadar, ben de babam gibi düşünüyordum' dedim. Abd: 'O halde sen, o peygambere ne zaman tâbi oldun?' dedi. Ben de: 'Yakında müslüman oldum' dedim. Abd, bana: 'Nerede müslüman oldun?' diye sordu. Ben de: 'Necâşî'nin yanında' dedim.

Sonra da ona, Necâşî'nin de müslüman olduğunu söyledim. Bunun üzerine Abd: 'Bu durumda halkı onun (müslüman olmasından sonra) krallığını nasıl karşıladı?' dedi. Ben de: 'Hepsi kabul edip ona tâbi oldular' dedim. Abd: 'Rahipler ve piskoposlar da ona tâbi oldu mu?' diye sordu. Ben de: 'Evet' dedim. Abd: 'Bak, ey Amr! Sen ne diyorsun, bir erkek için yalandan daha çirkin bir ahlâk yoktur' dedi. Ben de: 'Yalan söylemedim. Ayrıca dinimizde de yalan söylemek helâl değildir' dedim. Abd: 'Sanmam ki, Heraklius, Necâşî'nin müslüman olduğunu duymuş olsun' dedi. Ben de: 'O da duydu' dedim. Abd: 'Nereden biliyorsun?' diye sordu.

Ben de dedim ki: 'Necâşî ona haraç ödüyordu. İslâm'ı kabul edip Muhammed'i tasdik edince: 'Hayır, vallahi, (bundan sonra) Heraklius benden bir dirhem bile istese onu vermem' dedi. Bu söz Heraklius'a ulaştığında kardeşi Yennâk, Heraklius'a: 'Kulunu, böyle haracını ödemeden ve yeni bir dine girmiş olarak bırakacak mısın?' dedi. Heraklius: 'Bir adam kendisi için bir din seçmiş, ben ona ne yapayım. Vallahi, krallığımdan korkum olmasa, ben de aynen onun yaptığı gibi yapardım' dedi.

Bunun üzerine Abd: 'Ne dediğine dikkat et, ey Amr!' dedi. Ben de: 'Vallahi, sana doğru söyledim' dedim. Abd: 'O halde bana (peygamberin) neleri emrettiğini ve neleri yasakladığını anlat' dedi. Ben de: 'Yüce Allah'a itaat etmeyi emrediyor. O'na isyan etmeyi yasaklıyor. İyilik yapmayı ve akrabayı gözetmeyi emrediyor; zulmü, düşmanlığı, zinayı, içkiyi, taşa, puta ve haça tapmayı yasaklıyor' dedim. Abd: 'Bu davet ettiği şeyler ne güzel! Eğer kardeşim bana uysaydı; Muhammed'e iman eder ve O'nu tasdik ederdik. Fakat kardeşim krallığına çok düşkündür, krallığını bırakıp (başka birisine) tâbi durumuna düşmek istemez' dedi. Ben de: 'Eğer o müslüman olursa, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu, memleketine kral olarak tayin eder, zenginlerinden zekât alır, fakirlere dağıtır' dedim. Abd: 'Şüphesiz bu çok güzel bir ahlâk. Zekât nedir?' diye sordu.

Ben de Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, mallarda farz kıldığı zekâtı ona haber verdim, nihayet deve için konulan zekâttan bahsedince: 'Ey Amr! Otlaklarda yayılan ve suya gidip suyunu içen hayvanlarımıza da zekât var mı?' diye sordu. Ben de: 'Evet, (var)' dedim. Bunun üzerine Abd: 'Vallahi, bu uzaklıktaki ve bu çoğunluktaki kavmimin buna itaat edeceğini hiç sanmıyorum' dedi.

Amr ibnu'l-Âs (radıyallâhu anh) devamla der ki: Abd'ın kapısında günlerce bekledim. O da kardeşine gidip benimle ilgili haberleri ona veriyordu. Sonra bir gün kardeşi beni çağırdı. Yanına girdim, hemen adamları kollarımdan beni yakaladı. Fakat o da anında müdahale ederek: 'Onu bırakın!' dedi.

Bunun üzerine adamları beni bıraktılar. Serbest kalınca oturmak için ilerlerken adamları bana engel olup oturtmadılar. O anda Ceyfer'e baktım. O da, bana: 'Ne istediğini söyle' dedi.

Bunun üzerine mektubu mühürlü olarak ona verdim. Mühürünü açıp mektubu sonuna kadar okudu. Sonra mektubu kardeşine verdi. O da mektubu sonuna kadar okudu. Ancak kardeşinin, ondan daha yumuşak huylu olduğunu gördüm. Sonra da bana: 'Kureyş'in ne yaptığını bana haber verir misin?' dedi. Ben de: 'Bazıları İslam dinini isteyerek ve bazıları da kılıç zoruyla ona tâbi oldular' dedim. Ceyfer: 'Onunla birlikte kimler var?' diye sordu. Ben de: 'Yanında kendi istekleriyle müslüman olanlar var. Onlar, o peygamberi başkasına tercih ettiler. Akılları ve Allah'ın kendilerine hidayeti sayesinde daha önce sapıklık içinde olduklarını anladılar. Bu topluluk içinde ise senden başka bu işe karar verecek kimse göremiyorum. Eğer sen bugün İslâm'ı kabul etmez ve ona tâbi olmazsan, atlılar ülkeni basıp herşeyi alt üst ederler. İyisi mi, sen bir an önce müslüman ol ve kurtul, Allah Resulü de seni kavminin başına emir tayin etsin ve böylece ne atlı, ne de piyade hiçbir asker ülkeni çiğnemesin' dedim. Ceyfer: 'Beni bugün bırak ve yarın yanıma gel' dedi.

Bunun üzerine kardeşine gittim. O da: 'Ey Amr! Eğer krallığından endişesi olmazsa İslâm'ı kabul edeceğini sanıyorum' dedi.

Ertesi gün olunca onun yanına gittim. Beni kabul etmedi. Ben de kardeşine gidip yanına girmem için bana izin vermediğini anlattım. Yanına girmem için bana izin verdi. Ben de girdim. Bana: 'Beni davet ettiğin hususları düşündüm. Gördüm ki, elimdekileri bir adama verirsem, Arapların en zayıfı olacağım. (Bu nedenle davetini kabul etmiyorum.) Ayrıca onun süvarileri buraya kadar gelemez. Eğer gelirse, şimdiye kadar hiç görmediği bir muharebeyle karşılaşır' dedi. Ben (bu sözleri duyunca): 'O halde yarın yola çıkıyorum' dedim.

Onlar benim bu niyetimden emin olunca kardeşi, ağabeyi ile başbaşa kalıp ona: 'Biz senin ona gösterdiğin kuvvete sahip değiliz. (Muhammed) kime elçi gönderdiy se hepsi olumlu cevap verdiler' dedi.

Ertesi gün sabahleyin bana bir adam gönderdi ve her ikisi de -Abd ve Ceyfer- müslüman olup Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i tasdik ettiler. Zekât toplama ve aralarında hükmetme konusunda beni serbest bıraktılar. Bana karşı çıkanlar olunca da beni desteklediler.

7. Yemâme Hükümdarı Hevze ibn Ali'ye Gönderdiği Mektup

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Yemâme kralı Hevze ibn Ali'ye şu mektubu yazıp Selît ibn Amr el-Âmirî (radıyallâhu anh)'la gönderdi:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ إِلَى هَوْذَةَ بْنِ عَلِيٍّ ، سَلَامٌ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى وَاعْلَمْ أَنَّ دِينِي سَيَظْهَرُ إِلَى مُنْتَهَى الْخُفِّ وَالْحَافِرِ فَأَسْلِمْ تَسْلَمْ وَأَجْعَلْ لَكَ مَا تَحْتَ يَدَيْكَ

"Rahman ve Rahîm Allah'ın adıyla. Allah'ın Resulü Muhammed'den Hevze ibn Ali'ye. Selâm, hidayete tâbi olanlara olsun. Bilesin ki dinim, deve ve at ayaklarının bastığı her yere yayılacaktır. Müslüman ol, kurtuluşa er. Böylece elinin altındaki mülkünü sana vereyim."

Selît ibn Amr el-Âmirî (radıyallâhu anh), Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in mektubunu mühürlü olarak getirince, Hevze onu misafir edip ağırladı. Mektubu okuttu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in davetini reddetmeyen bir karşılık vererek ona şu mektubu yazdı:

مَا أَحْسَنُ مَا تَدْعُو إِلَيْهِ وَأَجْمَلُهُ وَالْعَرَبُ تَهَابُ مَكَانِي فَاجْعَلْ إِلَيَّ بَعْضَ الأَمْرِ أَتَّبِعْكَ

"Ne güzel ve ne iyi bir şeye davet ediyorsun. Araplar benim makamıma saygı gösterirler. Bu nedenle bana da bazı yetkiler verirsen sana tâbi olurum."

Daha sonra Hevze, Selît ibn Amr el-Âmirî (radıyallâhu anh)'a bazı hediyeler verdi. Bir de ona, Hecer kumaşından bir elbise giydirdi. Selît ibn Amr el-Âmirî (radıyallâhu anh), bu hediyelerle birlikte Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e geldi ve ona (olup bitenleri) haber verdi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hevze'nin mektubunu okuyunca: 'Benden hurma tanesi kadar bir yer istese bile ona bir şey vermem. Hem kendisi ve hem de mülkü helak olsun' buyurdu.

Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mekke'nin fethinden dönünce Cebrail (a.s.) gelip Hevze'nin öldüğünü haber verdi. Bunun üzerine Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Yemâme'de peygamberlik iddiasında bulunan bir yalancı çıkacak ve benden sonra öldürülecek' buyurdu. Bu sırada birisi: 'Ey Allah'ın Resulü! Onu kim öldürecek?' diye sordu. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), o adama: 'Sen ve arkadaşların (öldürecek)' buyurdu ve aynen öyle oldu.

Vâkıdî der ki: "Hevze'nin yanında Erkevun Demşek adında Hristiyanların ileri gelenlerinden biri vardı. Bu zat, Hevze'ye, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i sordu. Hevze: 'Onun, beni İslâm'a davet eden mektubu geldi. Fakat ona olumlu cevap vermedim' dedi. Erkevun: 'Niçin ona olumlu cevap vermi-

yorsun?' diye sordu. Hevze: 'Ben kavmimin kralı olarak dinime düşkünüm. Eğer ona tâbi olursam kral olamam' dedi. Erkevun: 'Hayır, vallahi. Eğer ona tâbi olsaydın seni kral yapardı. Ona tâbi olman -her halükârda- senin için daha hayırlıdır. O şüphesiz ki Meryem oğlu İsa'nın geleceğini haber verdiği, Arap soyundan olan peygamberdir. İncil'de, 'Muhammedun Resulullah (=Muhammed Allah'ın Resulü'dür)' diye yazılıdır' dedi."[1158]

8. Haris ibn Ebi Şimr el-Gassânî'ye Gönderdiği Mektup

Bu kişi, Şam bölgesindeydi. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hudeybiye'den döndükten sonra bu şahsa şu mektubu yazdı ve bu mektubu Suca' ibn Vehb (radıyallâhu anh)'la gönderdi:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ إِلَى الْحَارِثِ ابْنِ أَبِي شِمْرٍ ، سَلَامٌ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى وَآمَنَ بِاللهِ وَصَدَّقَ وَإِنِّي أَدْعُوكَ إِلَى أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ يَبْقَى لَكَ مُلْكُكَ

"Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla. Allah'ın Resulü Muhammed'den, Hâris ibn Ebi Şimr'e. Selâm, hidayete tâbi olanlara, Allah'a iman edip tasdik edenlere olsun. Ben, seni; tek olan, ortağı olmayan Allah'a iman etmeye davet ediyorum. (Eğer iman edersen) krallığın sana kalır."[1159]

Bu mektup, daha önce de geçmişti.

1158 İbn Sa'd, Tabakât, 1/262
1159 İbn Sa'd, Tabakât, 1/261

KAYNAKÇA

ABD İBNİ HUMEYD, Ebu Muhammed, Müsned, I, Mektebetu's-Sünne, Kahire 1408/1988

.... el-Muntehab min Müsnedi Abd ibni Humeyd, I, (thk. Kemaleddin Özdemir), Şirketu Dâri'n-Nîl, İstanbul tarihsiz

ABDURREZZÂK, Ebu Bekr es-San'ânî, Musannef, I-XI, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut 1403

AFZALUR Rahman, Sîret Ansiklopedisi, I-VI, İnkılab Yayınları, Üçüncü baskı, İstanbul 2003

AKAY, Hasan, İslami Terimler Sözlüğü, İşaret Yayınları, İstanbul 2005

AKIN, Hanifi, Sahîh-i Müslim Muhtasarı, I-III, Polen Yayınları, İstanbul 2005

AKÇAY, Yrd. Doç. Dr. Mustafa, Çağdaş Dünyada İnsan ve Dinî Sorumluğu (Fetret Ehli Örneği), Işık Yayınları, İzmir 2000

ATAR, Doç. Dr. Fahrettin, Fıkıh Usulü, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1988

AVVÂME, Muhammed, İmamların Fıkhî İhtilaflarında Hadislerin Rolü, (çev. M. Hayri Kırbaşoğlu), Kayıhan Yayınları, İstanbul 1998

AYDEMİR, Doç. Dr. Abdullah, İslamî Kaynaklara Göre Peygamberler, T.D.V. Yayınları, Ankara 1992

.... Tefsirde İsrailiyyat, Beyan Yayınları, İstanbul 1992

AYNÎ, Bedruddîn, Umdetu'l-Kârî şerhi Sahîhi'l-Buhârî, I-XXV, Dâru İhyâi't-Turâs el-Arabî, Beyrut, 1424/2003

A'ZAMÎ, M. Mustafa, "Buhârî", DİA, VI, 368-369

ÂZÎMÂBÂDÎ, Ebu't-Tayyib Şemsu'l-Hakk, Avnu'l-Ma'bûd, I-VIII, Daru'l-Hadîs, Kahire 1422/2001

BAĞDÂDÎ, Ebu Bekr Ahmed ibni Ali el-Hâtib, Târîh-u Bağdâd, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye tarihsiz

BEYHAKÎ, Ahmed ibnü'l-Hüseyn Ebu Bekr, es-Sünenü'l-Kübrâ, I-X, thk. M. Abdulkadir Ata, Mektebetu Dâri'l-Bâz, Mekke 1414/1994

.... Şuâbu'l-İmân, I-IX, (thk. M. Saîd ibni Besyûnî Zağlul), Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1410/1990

.... İmanın Şubeleri (Şuabu'l-İman Muhtasarı), çev. Hanifi AKIN, Polen Yayınları, İstanbul 2005

BEZZÂR, Ebu Bekr Ahmed ibni Amr, Müsned, I-X, Müessesetu Ulûmi'l-Kur'an, Beyrut 1409/1988

BİLMEN, Ömer Nasuhi, Hukuku İslamiyye Kamusu, İstanbul 1967

BUHÂRÎ, Muhammed ibni İsmail, Sahîhu'l-Buhârî, I-VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

.... I-IV, Dâru'l-Hadîs, Kahire, 1425/2004

.... I-XVI ve fihrist, çev. Mehmed Sofuoğlu, Ötüken Yayınları, İstanbul 1989

.... el-Edebü'l-Müfred, (Ahlak Hadisleri), trc. ve şerh: A. Fikri Yavuz, Alperen Yayınları, İstanbul 2002

BULAÇ, Ali, Tarih, Toplum Ve Gelenek, İz Yayıncılık, İstanbul 1996

BUTİ, M. Said Ramazan, Fıkhu's-Siyre, Daru'l-Fikr, 1410/1990

CERRAHOĞLU, Prof. Dr. İsmail, Tefsir Usulü, T.D.V. Yayınları, Ankara 1991

.... Tefsir Tarihi, Fecr Yayınları, Ankara 2005

ÇAKAN, Prof. Dr. İ. Lütfü, Anahatlarıyla Hadis, Ensar Neşriyat, İstanbl 2002

.... Hadislerle Gerçekler, Erkam Yayınları, İstanbul 2005

.... Hadis Edebiyatı, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1989

.... Hadislerde Görülen İhtilaflar ve Çözüm Yolları (Muhtelifu'l-Hadis İlmi), İstanbul 1982

ÇEKER, Doç. Dr. Orhan, Fıkıh Dersleri 1, Seha Neşr. İstanbul 1994

DÂREKUTNÎ, Ali ibni Ömer Ebu'l-Hasan, Sünen, I-IV, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1386/1966

DÂRİMÎ, Ebu Muhammed Abdullah et-Temîmî, Sünenü'd-Dârimî, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

.... Sünen-i Dârimî, I-VI, trc. ve şerh: Abdullah Aydınlı, Madve Yayınları, İstanbul 1996

DAVUDOĞLU, Ahmed, Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi, I-XII, Sönmez Yayınları, İstanbul 1978

DENİZKUŞLARI, Dr. Mahmud, Kur'an-ı Kerim ve Hadislerde Tıb, Marifet Yayınları, İstanbul 1990,

DERVEZE, İzzet, Kur'anu'l-Mecîd, Ekin Yayınları, İstanbul 1997

.... Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı, I-III, Yöneliş Yayınları, İstanbul 1995

DİHLEVİ, Şah Veliyyullah, Huccetullahi'l-Bâliğa (İslam Düşünce Rehberi), Yeni Şafak Gazetesi Kültür Armağanı, İstanbul 2003

DOĞAN, D. Mehmed, Temel Büyük Türkçe Sözlük, Bahar Yayınları, İstanbul 1994

DÖNDÜREN, Prof. Dr. Hamdi, Delilleriyle İslâm Hukuku, Şahıs, Aile, Miras Hukuku, İstanbul 1983

EBU AVÂNE, Ya'kub ibni İshâk el-İsferâinî, Müsned, I-V, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, tarihsiz

EBU DÂVUD, Süleymân ibni Eş'as es-Sicistânî, Sünen-ü Ebu Dâvud, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

........Sünen-i Ebu Dâvud Tercüme ve Şerhi, I-XVI, trc. ve şerh: Necati Yeniel, & Hüseyin, Kayapınar, Şamil Yayınevi, İstanbul 1991, 12/258

EBU NUAYM, Ahmed ibni Abdullah el-Isbehânî, Hilyetu'l-Evliya, I-IX, Kahire, 1987

EBU REYYE, Muhammed, Muhammedi Sünnetin Aydınlatılması, (çev. M. Tan) Yöneliş Yayınları, İstanbul 1988

EBU YA'LÂ el-MEVSİLÎ, Ahmed ibni Ali ibnü'l-Müsennâ, Müsned, I-XIII, Dâru'l-Me'mûm li't-Turas, 1404/1984

EBU ZEHRA, Prof. Dr. Muhammed, İslam Hukuku Metodolojisi, Fecr Yayınevi, 4. baskı, Ankara

.... Son Peygamber Hazreti Muhammed, I-IV, Kitabevi, İstanbul 1997

.... Mezhepler Tarihi, Yeni Şafak Gazetesi, Ankara tarihsiz

EKİNCİ, M. Salih, Hadisin Değeri ve Tedvin Açısından Sünnet, Rağbet Yayınları, İstanbul 2004

ERDOĞAN, Dr. Mehmet, Akıl-Vahiy Dengesi Açısından Sünnet, M.Ü. İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul 1995

FERİD, Ahmed, Fıkhu's-Siyer (Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayatından İmani Dersler), Guraba Yayınları, İstanbul 2003

GAZALİ, Muhammed, Fakihlere ve Muhaddislere Göre Nebevi Sünnet, İslami Araştırmalar, İstanbul 1992

HÂKİM, Muhammed ibni Abdullah Ebu Abdullah en-Nîsâbûrî, Müstedrek, I-IV, thk. Mustafa Abdulkadir Atâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1411/1990

HAMİDULLAH, Prof. Dr. Muhammed, İslam Peygamberi, çev. Salih Tuğ, Yeni Şafak Gazetesi Kültür Armağanı, Ankara 2003

.... el-Vesâiku's-Siyâsiyye (Hz. Peygamber Döneminin Siyasi-İdare Belgeleri), Kitabevi, İstanbul tarihsiz

.... Muhtasar Hadis Tarihi ve Sahife-i Hemâm ibn Münebbih, Beyan Yayınları, İstanbul 2004

.... Hazreti Peygamberin Savaşları, Çev. Salih Tuş, İstanbul 1981

HAVVA, İslam Akaidi, Aksa Yayınları, İstanbul 1996

.... el-Esâs fi's-Sünne (Hz. Peygamber'in Hayatı), Aksa Yayın Paz., İstanbul 1994

.... el-Esas-ı fi't-Tefsir, Şamil Yayınevi, İstanbul 1989

HÂZİMÎ, İbrahim, Yedi Hadis İmamının İttifak Ettikleri Hadisler, (el-Mut'a fî beyâni'l-ehâdisi'lletî ittefeka aleyhâ's-seb'a), çev. Hanifi Akın, Karınca Yayınları, İstanbul 2004

HEYET, İlmihal, I-II, T.D.V, İstanbul 1999

HEYET, İslam Ansiklopedisi, T.D.V., I-XXXI, İstanbul 1997

HEYET, Şamil İslam Ansiklopedisi, I-VIII, Akit Gazetesi, İstanbul 2000

HEYET, Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam, I-V, Editr. Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, İstanbul 1995

HUMEYDÎ, Ebu Bekr Abdullah ibnu'z-Zübeyr, Müsned, I-IV, (thk. Habiburrahman el-A'zamî), Haydarabad, 1963

İBNİ ABDİLBERR, Ebu Ömer Yusuf en-Nemerî, Câmiu Beyâni'l-İlm, I-IV, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, tarihsiz

İBNİ EBİ ÂSIM, Ahmed ibni Amr eş-Şeybânî, Zühd, Dâru'r-Reyyân li't-Turâs, Kahire, 1408

İBNİ EBİ ŞEYBE, Ebu Bekr Abdullah el-Kûfî, Musannef, I-VII, Mektebetu'r-Rüşd, Riyad 1409/1988

İBNİ ENES, Malik, Muvatta', Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

.... Muvatta', I-II, trc. A. Muhtar Büyükçınar, Y. Erol, A. Arpa, D. Pusmaz, A. Yücel, Altuğ Yayınları, İstanbul 1982

İBNİ HACER EL-ASKALÂNÎ, Ahmed ibni Ali, Fethu'l-Bârî şerhi Sahîhi'l-Buhârî, (mukaddime ve fihrist ciltleri dahil) I-XV, Dâru's-Selâm, Riyad -Dâru'l-Feyhâ', Dımeşk tarihsiz

.... Min Hedyi's-Sârî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1425/2004

İBNİ HANBEL, Ahmed, Müsned-u Ahmed ibni Hanbel, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

İBN HAZM, Cevâmiu's-Siyer (Siyerin Özü), Çıra Yayınları, İstanbul 2004

.... I-XX, Tahk. A. Muhammed Şakir, Daru'l-Hadis, Kahire 1416/1005

İBNİ HİBBÂN, Muhammed et-Temîmî, Sahîh, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1414/1993

İBN HİŞÂM, Sîreti İbn Hişâm Tercemesi (İslam Tarihi), I-IV, Terc, Hasan Ege, Kahraman Yayınları, İstanbul 2001

İBNİ HUZEYME, Muhammed ibn İshâk, Sahîh, el-Mektebu'l-İslâmiyye, Beyrut 1390/1970

İBN İSHÂK, Siyer, Haz. M. Hamidullah, Akabe Yayınları, İstanbul 1988

İBNİ KAYYİM EL-CEVZİYYE, Uydurma Hadisleri Tanıma Yolları, (el-Menaru'l-Münif), çev. Hanifi Akın, Karınca Yayınları, İstanbul 2004

.... Zâdu'l-Meâd (Rahmet Peygamberi ve Devleti), I-VI, Terc. ve tahk. Muzaffer Can, Cantaş Yayınları, İstanbul 1989

.... Zâdu'l-Meâd, I-VI, Terc. Heyet, İklim Yayınları, İstanbul 1990

.... Zâdu'l-Meâd, I-VI (2 cilt bir arada), Terc. Heyet, Pınar Yayınları, Dördüncü baskı, İstanbul 2007

.... Muhtasarı Zâdu'l-Meâd, Polen Yayınları, İstanbul 2007

İBN KESÎR, Ebu'l-Fida, Büyük İslam Tarihi (el-Bidâye ve'n-Nihâye), I-XV, Terc. Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul 1994

İBNİ KUTEYBE, Hadis Müdafaası, (Te'vilu Muhtelifi'l-Hadis), çev. Hayri Kırbaşoğlu, Kayıhan yayınları, 2. baskı, İstanbul 1989

İBNİ MÂCE, Muhammed ibni Yezîd, Sünen-u İbn Mâce, I-II, thk. M. Fuad Abdulbaki, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

………… Sünen-i İbn Mâce Tercüme ve Şerhi, trc. ve şerh: Haydar Hatipoğlu, Kahraman Yayınları, İstanbul 1982

İBNİ MANSÛR, Saîd, Sünen, I-V, Daru'l-Usaymî, Riyad, 1414

İBNÜ'L-CEVZÎ, Sıfatu's-Safve, Terc. Abdulvehhâb Öztürk, Kahraman Yayınları, İstanbul 2006

İBNU'L-MUBÂREK EL-MEVSILÎ, Hüseyin, el-Evâmiru ve'n-Nevâhî, (Sekiz Hadis İmamının Rivayet Ettiği Emir ve Yasak Hadisler), Polen Yayınları, İstanbul 2006

İZMİRLİ, İsmail Hakkı, Hadis Tarihi (Tenkitli Neşr: İbrahim Hatiboğlu), Darulhadis Yay., İstanbul 2002

KAHHÂLE, Ömer Rıza, Mu'cemu'l-Müellefîn, I-XV, Dâru İhyâi't-Turâs, Beyrut, tarihsiz

KANDEMİR, Prof. Dr. M. Yaşar, "Sahihayn'e Yöneltilen Tenkidlerin Değeri" Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi (Sünnetin Dindeki Yeri), Ensar Neşriyat İstanbul 1998

KARACABEY, Yard. Doç Dr. Salih, Hattâbî'nin Hadis İlmindeki Yeri, Sır Yayıncılık, İstanbul 2002

………… Hz. Peygamber'de Nebevi ve Beşeri Bilgi, Sır Yayıncılık, İstanbul 2002

………… Hadis Tenkidi (Hadislerin Hz. Peygamber'e Aidiyetini Belirleme Yolları), Sır Yayıncılık, İstanbul 2001

KARAHAN, Dr. Abdullah, Hadis Ravilerinin Güvenilirliği (Tespiti, İmkanı, Hadisin Sıhhatine Etkisi), Sır Yayıncılık, İstanbul 2005

KARAMAN, Prof. Dr. Hayreddin, Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar, İz yayıncılık, İst. 2003

………… İslam'ın Işığında Günün Meseleleri 1-3, İz Yayıncılık, İstanbul 2000

………… Hayatımızdaki İslam, İz Yayıncılık, 3. baskı, İstanbul 2003

………… Mukayeseli İslam Hukuku, İz Yayıncılık, İstanbul

………… İslam'da Kadın ve Aile, Ensar Neşriyat, İstanbul 1994

KARDÂVÎ, Yusuf, Helaller ve Haramlar, Hilal Yayınları, İstanbul tarihsiz

………… Sünneti Anlamada Yöntem, Rey Yayıncılık, Kayseri 1993

………… Bilgi ve Medeniyet Kaynağı Sünnet, Yörünge Yay., İstanbul tarihsiz

………… Allah'ın Varlığı ve Tevhidin Hakikati, İhtar Yayıncılık, İstanbul 1997

………… İhtilaflar Karşısında İslami Tavır, İlke Yayınları, İstanbul 1992

KARSLI, Yrd. Doç. Dr. İbrahim H., Kur'an Yorumlarında Kadın, Rağbet Yayınları, İstanbul 2003

KATİP ÇELEBİ, Mustafa ibni Abdullah Hacı Halife, Keşfu'z-Zünûn, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971

KERİMOĞLU, Yusuf, Emanet ve Ehliyet, I-II, Ölçü Yayınları, İstanbul 1985

KETTÂNÎ, Mütevatir Hadisler (Nazmu'l-Mütenâsire mine'l-Hadîsi'l-Mütevâtire), trc. Hanifi Akın, Karınca Yay., İstanbul 2003

.... Alternatif Hadis Metodolojisi, Kitabiyat Yayınları, Ankara 2002S

KOÇKUZU, Dr. Ali Osman, Hadiste Nesih Mensuh, MÜİFV Yayınları, İstanbul 1985

.... Hadis İlimleri ve Hadis Tarihi, Dergah Yayınları, İstanbul 1983

KONRAPA, M. Zekai, Peygamberimizin Hayatı (Siyer-i Nebi), M.E.B., Devlet Kitapları, İstanbul 1982

MESUDÎ, Murûcu'z-Zeheb (Altın Bozkırlar), Selenge Yayınları, İstanbul 2004

MEVDUDİ, Ebu'l-A'lâ, Tefhimu'l-Kur'an, I-VII, İnsan Yayınları, İstanbul 1991

.... Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı, Pınar Yayınları, İstanbul 2004

.... Sünnetin Anayasal Niteliği, Bengisu Yayınları, (çev. Dr. N. A. Asrar) İstanbul 1997

MİRAS, Kamil/Ahmed Naim, Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991

MUBAREK FURİ, Safiyyurrahman, Peygamberimizin Hayatı ve Daveti, Risale Yayınları, İstanbul 2005

.... En Güzel Örnek Resulullah sallahu aleyhi ve selem (Siyer), Guraba Yayınları, İstanbul 2001

MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyin ibnu'l-Haccâc el-Kuşeyrî, Sahîh-i Müslim, I-III, thk. M. Fuad Abdulbaki, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

.... Sahîh-i Muslim ve Tercemesi, I-VIII, trc. Mehmet Sofuoğlu, İrfan Yayıncılık, İstanbul 2003

NESÂÎ, Ahmed ibni Şuayb Ebu Abdurrahman, Sünen-u Nesâî (el-Müctebâ), I-VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

.... Sünenü'n-Neseî, I-VIII, trc. A.Muhtar Büyükçınar, A. Tekin, Ö. Faruk Harman, Y. Erol, Kalem Yayıncılık, İstanbul 1981

.... es-Sünenü'l-Kübrâ, I-VI, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Birinci Baskı, Beyrut 1991

.... Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl, Müessesetü'r-Risâle, 1 cilt, 2. baskı, Beyrut 1406

.... Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl, (Hadislerin Işığında Günlük Hayat), I-II, trc. Mehmet Yolcu, Madve Yayınları, İstanbul 1996

NEVEVÎ, Muhyiddin, Sahîhu Müslim bi-şerhi'l-İmâm Muhyiddîn en-Nevevî, (Minhâc), I-XVIII, thk. Şeyh Halil Me'mun Şiyha, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2005

NUMÂNÎ, Mevlana Şiblî, Son Peygamber Hz. Muhammed (Sîretu'n-Nebi), Milli Gazete, İstanbul 2005

ÖZAFŞAR, M. Emin, Hadis ve Kültür Yazıları, Kitabiyat Ankara 2005

ÖZEL, Dr. Ahmed, İslam Hukukunda Ülke Kavramı, İklim Yayınları, 4. baskı, İstanbul 1991

.... İslam Devletler Hukukunda Savaş Esirleri, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1996

ÖZEL, İsmet, Kırk Hadis, Şule Yayınları, İstanbul 2005

ÖZER, Dr. Salih, Endülüslü İbn Battal ve Buhârî Şerhi, Araştırma Yayınları, Ankara 2007

ÖZDEMİR, Serdar, Hz. Peygamber'in Seriyyeleri, Rağbet Yayınları, İstanbul 2001

POLAT, Salahattin, Hadis Araştırmaları, İnsan yay., İst. tarihsiz,

RIZA, Muhammed, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mısır 1357/1938

SABIK, Seyyid, İnancı Sağlamlaştıran Unsurlar (İslam Akaidi), çev. Hanifi Akın-Hanife Akın, Karınca Yay., İstanbul 2004

SÂBÛNÎ, M. Ali, Âyetler Işığında Peygamberler Tarihi, çev. Hanifi Akın, Ahsen Yayınları, İstanbul 2003

SAKALLI, Doç. Dr. Talat, Hadis Tartışmaları (İbn Hacer-Bedruddin Aynî), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1996

.... Bedruddin Aynî, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995

SARMIŞ, İbrahim, Hz. Muhammed'i Doğru Anlamak, I-II, Adım Matbaacılık ve Ofset, Konya 2005

SIBAİ, Mustafa, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayatı (Dersler-İbretler), Kardelen Yayınları, Konya Tarihsiz

SIRMA, İhsan Süreyya, İslam Öncesi Mekke ve Hz. Muhammed, Beyan Yayınları, İstanbul Tarihsiz

.... Mekke Dönemi ve İşkence, Beyan Yayınları, İstanbul Tarihsiz

.... Medine Dönemi ve Cihad, Beyan Yayınları, İstanbul Tarihsiz

ŞÂFİÎ, Muhammed ibni İdrîs, Ümm, I-VIII, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1993

ŞAKİR, Mahmud, Hz. Adem'den Bugüne İslam Tarihi, I-VIII, Kahraman Yayınları, İstanbul 1995

ŞEVKÂNÎ, Neylü'l-Evtâr, Daru'l-Kelimi't-Tayyib, Beyrut 1426/2005

ŞİMŞEK, M. Said, Günümüz Tefsir Problemleri, Esra Yayınları, İstanbul 1995

TAHÂVÎ, Ebû Ca'fer Ahmed ibni Muhammed el-Hanefî, Şerhu Meâni'l-Âsâr, Kahire 1968, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2001

TAYÂLİSÎ, Süleyman ibni Davud, Müsned, I, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, tarihsiz

TEHÂNEVÎ, Muhammed Ali ibni Ali, Keşşâfu Istılâhâti'l-Fünûn, Kalküta 1862

TEHÂNEVÎ, Zafer Ahmed, İ'lâu's-Sünen, I-XXI ve fihrist, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1418/1997

TİRMİZÎ, Ebû İsâ Muhammed ibni İsâ, Sünen-i Tirmizî, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992

.... Sünen-i Tirmizî Tercemesi, trc. Abdullah Parlıyan, Konya Kitapçılık, Konya 2004

.... Şemâil-i Şerif, (Hadislerle Peygamberimiz (s.a)'in Özel Hayatı ve Güzel Ahlakı), trc. Abdullah Parlıyan, Damla Matbaası, Konya tarihsiz

TOKSARI, Doç Dr. Ali, Delil Olma Yönünden Sünnet, Rey Yayıncılık, 1994 Kayseri

TOPRAK, Prof. Dr. Süleyman – GÖLCÜK, Prof. Dr. Şerafeddin, Kelam, Tekin Kitapevi, Konya 1991

UĞUR, Prof. Dr. Mücteba, Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü, T.D.V. Yayınları, Ankara 1992

.... Hadis İlimleri Edebiyatı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1996

.... İmam Buhârî, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2005

UMERİ, Ekrem Ziya, Medine Toplumu, Risale Yayınları, İstanbul 2007

ÜNAL, Yavuz, Hadisin Doğuş ve Gelişim Tarihine Yeniden Bakış, Etüt Yayınları, Samsun 2001

.... Hadisleri Tespitte Yöntem Sorunu (akla uygunluk-akla aykırılık), Etüt yayınları, Samsun 1999

VATANDAŞ, Celaleddin, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Hayatı ve İslam Daveti, I-II, Pınar Yayınları, İstanbul 2005

YAZIR, Muhammed Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, I-X, Zaman Gazetesi (Azim Dağıtım), İstanbul tarihsiz

YILDIRIM, Celal, Kaynaklarıyla Ahkam Hadisleri, Uysal Kitapevi, Konya 1986

ZEBÎDÎ, Zeynuddîn Ahmed ibni Abdillatif, I-II, Muhtasarı Sahîhi'l-Buhârî (et-Tecridu's-Sarîh), Tahk. İbrahim Bereket, Daru'n-Nefâis, 1423/2003

.... et-Tecrîdu's-Sarîh li Ehâdîsi'l-Câmii's-Sahîh (Muhtasarı Sahîhi'l-Buhârî), Tahk. İmâd Âmir, Daru'l-Hadîs, Kahire 1423/2003

.... Muhtasarı Sahîhi'l-Buhârî (et-Tecridu's-Sarîh), Tahk. Dr. Mustafa el-Buğâ, el-Yemame, Beyrut-Dımeşk 1425/2005

ZERKEŞÎ, Bedruddîn, Hz. Âişe'nin Sahabeye Yönelttiği Eleştiriler (el-İcâbe li îrâdi mâ'stedrekethu Âişe alâ'-sahabe), (terc. Bünyamin Erul), Kitabiyat, Ankara 2002

İÇİNDEKİLER

MÜTERCIMIN ÖNSÖZÜ 7
A. TARİHİN TANIMI VE MAHİYETİ 8
İslam Tarihi 9
İslâm Peygamberinin Hayatını Niçin Tetkik Ediyoruz? 11
B. SİYER'İN MAHİYETİ 14
Siyerin Özellikleri 14
İlk Dönem İslam Tarihinin Yazılmasında Metot 20
TARIHI YORUMLAMADA, İSLÂMÎ DÜŞÜNCE 21
1. Kur'ân'ın Koyduğu Ölçütleri Gözetme 21
2. İslâm'ın ilk Dönemi Müslümanlarını Etkileyen Unsurları İnceleme ... 22
3. Medeniyete Allah'a Kulluk Noktasından Bakmak 24
4. Temize Çıkarmayı Bir Ölçü Olarak Kabul Etmemek 25
5. Tarihin Yazılmasında Şer'î Terimlerin Kullanılması 25
Siyerin ve İslam Tarihinin Yorumu 30
Siyer Kaynaklarının İncelenmesi 35
C. BİR DÜŞÜNCE ADAMI VE BİR ALİM OLARAK İBN KAYYİM EL-CEVZİYYE 47
İbn Kayyim ve "Zâdu'l-Meâd" Adlı Eseri 56
MÜELLİF İBN KAYYİM'İN ÖNSÖZÜ 61
MUHAMMED (S.A.V)'İN PEYGAMBERLİK İÇİN SEÇİLMESİ 65
A. YÜCE ALAH'IN SEÇMESİ 65
B. YARATTIKLARINDAN SEÇTİKLERİ 68
1. Peygamberler Seçmesi 68
2. Ademoğulları'ndan Seçtiği 69
3. Ashabtan Seçtiği 69
4. Ümmetlerden Seçtiği 69
5. Şehirlerden Seçtiği 71
C. KULLARIN PEYGAMBERİ TANIMASININ ZARURETİ 79
D. KİTABIN YAZILIŞI HAKKINDA BİR KAÇ SÖZ 81

BİRİNCİ BÖLÜM:
BÜTÜN YÖNLERİYLE HZ. MUHAMMED (S.A.V)

A. PEYGAMBER (S.A.V)'İN SOYU VE İSİMLERİ 85
1. Doğumu ve Yetişmesi 86
2. İsimleri 88
3. İsimlerinin Açıklanması 89

............96
B. HZ. PEYGAMBER (S.A.V)'İN AİLE ÇEVRESİ 96
1. Süt Anneleri............97
2. Dadıları............98
3. Hanımları 103
4. Cariyeleri 103
5. Çocukları............104
6. Amcaları 105
7. Halaları............106
8. Azadlı Köleleri............107
9. Hizmetçileri............108
C. PEYGAMBER (S.A.V)'İN RESMİ ÇEVRESİ 108
1. Katipleri............109
2. Müezzinleri............109
3. Valileri 110
4. Korumaları............111
5. Fedaileri............111
6. Nafaka, Mühür, Ayakkabı, Misvak İşleriyle Görevli Olan Kimseler ile Huzuruna Girmesine İzin Verilen Kimseler/Kapıcıları 111
7. Şairleri ve Hatipleri 112
8. Yolculukta (Develere Şarkı Söylemek Suretiyle Yol Aldıran) Binek Sürücüleri 112
9. Silahları ve Eşyaları............112
10. Hayvanları............116
Atları:............116
Katırları:............117
Eşekleri:............117
Develeri:............117
D. HZ. PEYGAMBER (S.A.V)'İN BEŞERÎ TAVIRLARI............118
1. Giyim ve Kuşamdaki Tavrı 118
En Çok Giydikleri 127
2. Yemek Yemedeki ve Su İçmedeki Tavrı 132
3. Evlilik ve Ailesiyle Olan İlişkilerindeki Tavrı 135
4. Uyuması ve Uyanmasındaki Tavrı 140
5. Hayvana Binmesindeki Tavrı 145
6. Alışverişteki Tavrı 149
7. Koşu Yarışı, Yaşayışı ve Kan Aldırmasındaki Tavrı 156
8. Muamelelerindeki Tavrı............158
9. Tek Başına ve Arkadaşlarıyla Birlikte Yürümesindeki Tavrı 160
10. Oturması ve Yaslanmasındaki Tavrı............163

11. Savaş Siyasetindeki ve Stratejisindeki Tavrı 164
a. Savaşa Çıkacaklardan Biat Alması 164
b. Savaş Hazırlıkları 165
c. Savaş Aletleri Kullanması 168
d. Komutanlara Yaptığı Tavsiyeleri 169
12. Ganimetleri Paylaştırmadaki Tavrı 169
13. Savaş Sırasında Düşmandan Ele Geçen Yiyeceklerin Ganimete Girmeyip Yemenin Mubah Olmasındaki Tavrı 172
14. Yağma ve İşkence Yapmanın Yasak Olması Hususundaki Tavrı 173
15. Ganimet Malını Çalmaya Karşı Tavrı 173
16. Esirlerlerle İlgili Uygulamadaki Tavrı 177
17. Sonradan Müslüman Olan Kimselerin Malları Hususundaki Tavrı 182
18. Savaşta Ele Geçirilen Ganimet Arazilerindeki Tavrı 183
19. Müslümanların, Müşrikler Arasında Yaşamasını Yasaklamadaki Tavrı 184
20. Eman, Sulh, Düşman Elçilerine Muamelesi, Cizye Alma, Ehl-i Kitap Ve Münafıklara Karşı Muamelesi 184
21. Anlaşmayı Bozan Kimselere Karşı Tavrı 186
22. Düşman Elçilerine Karşı Takındığı Tavır 189
23. Zımmilik Sözleşmesi ve Cizye Alınması Hususundaki Tavrı 191
24. Cizye Aldığı Kimseler Hakkındaki Uygulaması 193

İKİNCİ BÖLÜM:
HZ. MUHAMMED (S.A.V)'İN PEYGAMBER OLUŞU

A. PEYGAMBERLİĞİNİN BAŞLANGICI 199
1. Peygamber Oluşu ve İlk İnen Âyetler 199
Vahyin Geliş Şekilleri: 200
2. Davetin aşamaları 202
B. İLK MÜSLÜMANLAR 203
1. Hz. Ebu Bekr: 203
2. Hz. Hatice: 203
3. Hz. Ali: 204
4. Hz. Zeyd: 204
C. İŞKENCE DÖNEMİ 206
1. Kureyş'in Düşmanlığa Başlaması 206
2. Sahabilere Yapılan İşkenceler 206
D. HABEŞİSTAN'A HİCRET 208
1. Habeşistan'a Yapılan Birinci Hicret 208
2. Habeşistan'a Yapılan İkinci Hicret 209

3. Müslüman Olması İçin Necaşî'ye Gönderilen Mektup 209
4. Ebu Süfyân'ın Kızı Ümmü Habîbe'yle Kendisini Nikahlaması İçin 210
Necaşî'ye Gönderilen Mektup 210
5. Muhacirlerin Dönüşü 210
6. Kureyş'in Muhacirleri Rahat Bırakmaması 211
E. BOYKOT ANLAŞMASI 211
1. Kureyşlilerin Müslümanlara Karşı Boykot Anlaşması Yapması 211
2. Anlaşmanın Sona Ermesi 212
F. PEYGAMBER (S.A.V)'İN TÂİF ŞEHRİNE GİDİŞİ 213
1. Hz. Hatice (radıyallâhu anh)'ın Vefatı ve Peygamber 213
(sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Taife Gitmesi 213
2. Tâif'ten Dönüşü 213
3. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Cinleri Dinlemesi 214
4. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mekke'ye Girişi 215
G. PEYGAMBER (S.A.V)'İN MİRACA ÇIKIŞI 216
1. İsrâ' ve Mirac Yolculuğu 216
2. Beş Vakit Namazın Farz Kılınması: 218
3. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Miraç Gecesinde Rabbini Görüp Görmediği Meselesi 219
4. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Miraç Olayını Kavmine Anlatması 221
5. Miraç Olayının Tarihi 222
6. İsrâ' Olayının Kaç Kere Gerçekleştiği Meselesi 222

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:
HİCRET

A. PEYGAMBER (S.A.V)'İN HİCRETİ 225
1. Hicrete Hazırlık 225
2. Ensar'dan İslam'a İlk Girenler 226
3. Birinci Akabe Biatı 227
4. Amr ibn Ümmü Mektûm ile Mus'ab ibn Umeyr'in, Medine'de, İslâm'ı Yayması 229
5. İkinci Akabe Biatı 230
B. MEDİNE'YE HİCRET 232
1. Hicrete İzin Verilmesi 232
2. Mekkeli Müşriklerin Dâru'n-Nedve'de Hicretten Etmeden Önce Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Öldürmek İçin Yaptıkları Toplantı 232
3. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr'in Evden Çıkışları 233

4. Mekkeli Müşriklerin, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr'i Aramaya Çıkmaları ve Yüce Allah'ın, Onların İkisini Mağarada Koruması 235
5. Mağara Günleri ve Medine'ye Doğru Yola Çıkmaları 236
6. Sürâka'nın, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ebu Bekr'in Peşine Düşmesi 237
7. Ümmü Ma'bed'in Çadırına Varmaları 238

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:
MEDİNE'YE VARIŞ

A. PEYGAMBER (S.A.V) MEDİNE'DE 243
1. Ensar'ın, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'i Karşılaması 243
2. Kuba'da Konaklaması 243
3. Ebu Eyyub el-Ensârî'nin Evinde Konaklaması 244
B. MEDİNE'DEKİ İLK FAALİYETLER 247
1. Mescid-i Nebi'nin Yapımı 247
2. Muhacir ile Ensar Arasında Kardeşlik Bağı Kurması 249
3. Medine'deki Yahudilerle Yapılan Barış Anlaşması 251
C. KIBLE, NAMAZ VE EZAN 251
1. Kıblenin, Mescid-i Aksa'dan Ka'be'ye Çevrilmesi 251
2. Ezan'ın Meşruiyyeti ve Beş Vakit Namazın Rekat Sayısı 255

BEŞİNCİ BÖLÜM:
CİHAD DÖNEMİ

A. CİHADIN ÖNEMİ 259
1. Cihada İzin Verilmesi 259
2. Cihadın Teşrî' Merhaleleri 260
3. Cihadın İslam'daki Yeri 260
4. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Cihaddaki Yeri 260
5. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Cihada Verdiği Önem 261
6. Nefisle Cihad 262
7. Cihadın Bir İmtihan Oluşu 263
8. Allah Yolunda Gerektiği Gibi Cihad Edilmesi 264
9. "Gerektiği Gibi Cihad Etme" Sözünün Ne Anlama Geldiği Konusunda Selef Âlimlerinden Farklı Sözler 265
10. Cihadın Mertebeleri: 266
a. Nefisle Cihad 266
b. Şeytanla Cihad 267
c. Kâfirlerle ve Münafıklarla Cihad 268
d. Kâfirler ile Münafıklarla Cihad 268

e. Zalimler, Bid'atçiler ve Münkirlerle/Kötü İşler Yapan Kimselerle Cihad 268
11. Cihadın, Hicretle Tamamlanması 269

ALTINCI BÖLÜM:
PEYGAMBER (S.A.V)'İN DAVETİ

A. PEYGAMBER (S.A.V)'İN DAVETE BAŞLAMASI 273
1. Davetin Tüm İnsanlara Olması 273
2. Kavminin Tavrı 273
3. Sıkıntılara Katlanmak 277
B. PEYGAMBER (S.A.V)'İN GAZALARI, KÜÇÜK ASKERİ BİRLİKLERİ VE SERİYYELERİ 280
1. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Bağladığı İlk Sancak: Hz. Hamza Seriyesi 281
2. Batn-ı Râbığ'a Gönderilen Seriye: Ubeyde ibnu'l-Hâris Seriyesi ... 281
3. Sa'd ibn Ebi Vakkâs Seriyesi 282
4. Ebvâ' Gazası 282
5. Buvât Gazası 283
6. Sefevân Gazası: Kürz ibn Câbir el-Fihrî'yi Bulmak Amacıyla Yaptığı Gaza 283
7. Zu'l-Uşeyre Gazası 284
8. Abdullah ibn Cahş'ın Nahle Seriyesi 284
a. Haram Aylarda Savaşma 285
b. Fitnenin Mahiyeti 286
c. Kıblenin Değiştirilmesi 287

YEDİNCİ BÖLÜM:
BEDİR GAZASI VE SONRASI

A. BEDİR SAVAŞI ÖNCESİ 291
1. Müslümanların Kureyş'e Ait Kervanı Karşılamaya Çıkması 291
2. Mekkelilerin Savaşa Hazırlanması 292
3. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Sahabileriyle İstişare Etmesi 293
4. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Bedir'e Doğru Yürüyüşe Geçmesi 294
5. Bedir'e Varış 295
6. Bedir'e Yerleşmeleri 296
7. Allah'ın Müslümanlara Yardımı 296
B. SAVAŞIN GELİŞİMİ 298
1. Savaşın Başlaması 298

2. Şeytanın Sürâka Suretinde Ortaya Çıkıp Düşmana Vesvese Vermesi 299
3. Müminlere Cennetin Vaat Edilmesi 300
4. Meleklerin Yardımı 301
5. Müslümanların Kahramanlıkları 303
C. BEDİR SAVAŞINDA MEYDANA GELEN MUCİZELERDEN BAZILARI 305
D. SAVAŞ SONRASI 306
1. Müşriklerin Ölüleri 306
2. Bedir'den Ayrılış 307
3. Medine'ye Varış 307
4. Bedir Savaşına Katılanlar 307
E. BEDİR GAZASI İLE UHUD GAZASI ARASI GERÇEKLEŞEN GAZALAR VE OLAYLAR 308
1. Süleymoğulları Gazası 308
2. Sevîkoğulları Gazası 308
3. Gatafân Gazası 309
4. Buhrân Gazası 309
5. Kaynukâoğulları Gazası 309
6. Ka'b İbnu'l-Eşref'in Öldürülmesi 310

SEKİZİNCİ BÖLÜM:
UHUD SAVAŞI VE SONRASI

A. UHUD SAVAŞI ÖNCESİ 313
1. Kureyşlilerin Savaş İçin Hazırlık Yapması 313
2. Savaşın Nerede Yapılacağı Hususunda Sahabeyle İstişare Yapması 313
3. Müslümanların Savaşmak İçin Medine'den Çıkması 314
4. Uhud'a Varış ve Savaş İçin Hazırlık Yapılması 315
B. SAVAŞIN GELİŞİMİ 316
1. Savaşın Başlaması 316
2. Savaşın Seyrinin Değişmesi 317
3. Müslümanların Toparlanması 319
C. SAVAŞ SONRASI 321
1. Ebu Süfyân'ın, Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Durumunu Araştırması 321
2. Allah'ın Müminlere Yardım Etmesi 323
D. UHUD SAVAŞINDA MÜSLÜMANLARIN GÖSTERDİKLERİ KAHRAMANLIKLAR 324
E. UHUD SAVAŞINDAN ÇIKAN FIKHÎ HÜKÜMLER 332

F. UHUD SAVAŞINDA MEYDANA GELEN BAZI HİKMETLER VE GÜZEL SONUÇLAR 335
G. UHUD GAZASI İLE HENDEK GAZASI GERÇEKLEŞEN SAVAŞLAR, SERİYYELER İLE OLAYLAR 349
1. Hamrâu'l-Esed Gazası 349
2. Ebu Seleme Seriyyesi 351
3. Abdullah ibn Uneys Seriyyesi 351
4. Reci' Vakası 352
5. Bi'r-i Maûne Vakası 355
6. Nadîroğulları Gazası 357
7. Zâtu'r-Rikâ' Gazası 359
8. İkinci Bedir Gazası 363
9. Dûmetu'l-Cendel Gazası 363
10. Müreysî' Gazası 364
a. Müreysi Gazasının Gelişimi 364
b. İfk Olayı ve İfk Olayından Alınacak Dersler ile İbretler 365
c. Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ)'nın Sebatının Kuvvetliliği 371

DOKUZUNCU BÖLÜM: HENDEK GAZASI VE SONRASI

A. HENDEK GAZASI ÖNCESİ 375
1. Hendek Gazasının Tarihi 375
2. Hendek Gazasının Yapılma Sebebi 375
3. Kureyşlilerin Durumu 375
B. SAVAŞIN GELİŞİMİ 376
1. Savaşın Gelişimi ve Kureyzaoğullarının İhaneti 376
2. Stratejik Hareket 378
C. KUREYZAOĞULLARI GAZASI 380
1. Kureyzaoğullarıyla Yapılan Gazanın Sebebi 380
2. Savaşın Gelişimi 381
3. Sa'd ibn Muâz (radıyallâhu anh)'ın Hakem Oluşu 382
D. EBU RÂFİ'NİN ÖLDÜRÜLMESİ 386
E. HENDEK SAVAŞINDAN SONRAKİ GAZALAR VE SERİYELER 386
1. Lihyânoğulları Gazası 386
2. Necid Seriyyesi 387
3. Gâbe Gazası 388
4. Ükkâşe ibn Mihsan Seriyyesi 389
5. Ebu Ubeyde Seriyyesi 390
6. Muhammed ibn Mesleme Seriyyesi 390

7. Zeyd ibn Hârise Seriyyeleri 390
a. Cemûm Seferi 390
b. Tarif Seferi 390
c. İs/İys Seferi 391
d. Hısma Seriyyesi 391
8. Hz. Ali Seriyyesi 391
9. Abdurrahman ibn Avf Seriyyesi 392
10. Kürz ibn Câbir Seriyyesi 392
a. Ureyneliler Olayı 392
b. Ureyneliler Olayından Çıkarılan Bazı Fıkhî Hükümler 394

ONUNCU BÖLÜM: HUDEYBİYE VE SONRASI

A. HUDEYBİYE OLAYI 397
1. Umre İçin Yola Çıkış 397
2. Hudeybiye'ye Varış 399
3. Rıdvan Bîatı 400
4. Anlaşmanın Yazılması 404
5. Kurbanların Kesilmesi 406
6. Hudeybiye'den Medine'ye Dönüş 407
7. Ebu Basîr'in Gelişi 408
8. Hudeybiye Kuyusundan Su Çıkması 409
B. HUDEYBİYE ANLAŞMASININ ÖNEMİ VE HİKMETLERİ 410
1. Hudeybiye Anlaşmasının Maddeleri 410
2. Hubeydiye Anlaşmasından Çıkarılacak Bazı Fıkhî Hükümler 413
3. Hudeybiye Anlaşmasının İçerdiği Bazı Hikmetler 422
C. HAYBER GAZASI 429
1. Hayber'e Gidiş 429
2. Ebu Hureyre ile Arkadaşlarının Medine'ye Gelişi 429
3. Savaşın Başlaması 432
4. Sancağın Hz. Ali'ye Verilişi 432
5. Merhab'ın Öldürülmesi 433
6. Hayber Kalelerinin Fethedilişi 435
7. Hayberlilerin Teslim Olması 439
8. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Safiyye ile Evlenmesi 441
9. Hayber Ganimetlerinin Taksim Edilmesi 442
10. Ca'fer ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh) ve Onunla Birlikte Olan Kimselerin (Habeşistan'dan Medine'ye) Gelişleri 444
11. Fezâreoğulları'nın Pay İstemeleri 446
12. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Zehirlenmesi 448

D. HAYBER GAZÂSINDAN ÇIKARILAN FIKHÎ HÜKÜMLER 453
1. Haram aylarda kâfirlerle muharebe etmek ve savaşmak. 453
E. HAYBER'İN, SAVAŞLA MI? YOKSA SULH YOLUYLA MI FETHEDİLMESİ . 461
F. VÂDÎ'L-KURÂ GAZASI 463
1. Vâdî'l-Kurâ Gazası 463
2. Namazı Uyuyarak Geçirme Olayının Fıkhî Hükümleri 466
3. Medine'ye Dönüş ve Muhacirlerin Ensar'a Mallarını Geri Vermesi. 467
G. PEYGAMBER (S.A.)'İN HAYBER'DEN DÖNÜŞÜNÜN PEŞİSIRA MEDİNE'DE İKAMETİ VE ÇEŞİTLİ YERLERE BAZI SERİYYELER GÖNDERMESİ 468
1. Ebu Bekr (radıyallâhu anh) Seriyyesi 468
2. Ömer (radıyallâhu anh) Seriyyesi 468
3. Abdullah ibn Revâha Seriyyesi 469
4. Beşîr ibn Sa'd el-Ensârî Seriyyesi 469
5. Mürreoğullarına Gönderilen Seriyye 470
6. Kedîd'deki Mülevvahoğullarına Gönderilen Seriyye 471
7. Yemen, Gatafân ve Hayyân Üzerine Gönderilen Seriyye 472
8. İbn Ebi Hadred el-Eslemî'nin Gabe'ye Gönderilmesi 473
9. İdam'a Gönderilen Seriyye 475
10. Abdullah ibn Huzâfe es-Sehmî Seriyyesi 476
H. UMRETÜ'L-KAZÂ (=KAZA UMRESİ) 479
1. Umretü'l-Kazâ 479
2. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Meymûne ile Evlenmesi 481
3. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in, Hz. Hamza'nın Kızını Koruması Altına Alması 484
4. Bu Kıssa İle İlgili Fıkhî Hükümler 485
5. Kaza Umresi'nin Fıkhî Yönü 487
6. Umreden veya Hactan Alıkonulan Kimse 489
I. MUTE GAZASI 490
1. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Elçisinin Öldürülmesi 490
2. Müslümanların Sefere Çıkması 491
3. Bizans Ordusuyla Karşılaşma 492
4. Üç Şehid Komutan 493
5. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Savaşı Anlatması 494
İ. ZÂTÜ'S-SELÂSİL SERİYYESİ 495
1. Kudâalıların Medine'ye Saldırmaya Kalkışmaları 495
2. Amr ibnu'l-Âs (radıyallâhu anh)'ın Bu Gaza Sırasında Teyemmüm Alması 496
J. HABAT VEYA SEYFU'L-BAHR (=SÎFU'L-BAHR) SERİYYESİ 497

1. Ebu Ubeyde ibnu'l-Cerrâh (radıyallâhu anh)'ın Deniz Sahiline Gönderilmesi 497
2. Bu Olaydaki Fıkhı Hükümler 498

ON BİRİNCİ BÖLÜM: MEKKE'NİN FETHİ VE SONRASI

A. MEKKE'NİN FETHİ 507
1. Büyük Fetih 507
2. Kureyşliler'in Hudeybiye Barış Anlaşmasını Bozmaları 507
3. Ebu Süfyan'ın Aracılığı 510
4. Müslümanların Savaşa Hazırlık Yapmaları 512
5. Hâtıb'ın, Mekke'ye Sefer Yapılacağını Kureyşlilere Haber Vermeye Kalkışması 512
6. Medine'den Yola Çıkış 514
7. Ebu Süfyan İbnu'l-Hâris'in Müslüman Olması 515
8. Merruzzahrân'da Konaklama 516
9. Mekke'ye Yürüyüş 520
10. Bazı Mekkeliler'in İslam Ordusuna Karşı Koymaya Çalışması 520
11. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Kabe'ye Girmesi 522
12. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Mekkelilere Hitaben Yaptığı Konuşma 523
13. Kabe'nin Anahtarları 524
14. Bilâl-i Habeşî'nin Kabe'de Ezan Okuması 525
15. Fetih Namazı 525
16. Öldürülmeleri Emredilen ve Kendilerine Eman Verilen Mekkeli Kimseler 526
17. Fetih Hutbesi 527
18. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ın Mekke'ye Yerleşmemesi 527
19. Putların Kırılarak Yok Edilmesi 528
20. Hâlid ibn Velîd'in Cezîmeoğulları Üzerine Yaptığı Seriyye 529
B. MEKKE'NİN FETHİNDEKİ YÜCE HİKMETLER VE FIKHÎ İNCELİKLER 530
C. RESULULLAH (S.A.V)'İN FETİH HUTBESİ 547
.... 561
D. HUNEYN GAZASI 561
1. Hevâzinlilerin Müslümanlara Karşı Hazırlık Yapmaları 563
2. Müslümanların Sefer Hazırlığı Yapmaları 564
3. Hevâzinlilerle Karşılaşma 565
4. Müslümanların Toparlanması 567
5. Evtâs Gazası 567
6. Hevâzin Esirleri ve Ganimetleri 568
7. Ganimet Paylaştırılmasında Yaşanan Hoşnutsuzluk ....

8. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Süt Kızkardeşi 570
9. Hevâzinlilerin Medine'ye Gelmesi 570
E. HUNEYN GAZASINDAKİ FIKHÎ HÜKÜMLER VE HİKMETLÎ NÜKTELER ...572
1. Huneyn Gazasındaki Hikmetler 572
2. Bu Savaş Sonucunda Ortaya Çıkan Fıkhî Hükümler 574
F. TÂİF GAZASI 587
1. Tâiflilerin Putunun Yıktırılması 587
2. Tâif'in Kuşatılması 588
3. Sakif Heyetinin Medine'ye Gelmesi 589
4. Tâiflilerin Müslüman Olması 590
5. Tâif Gazasındaki Fıkhî Hükümler 594
G. SERİYYELER GÖNDERİLMESİ VE DİPLOMATİK İLİŞKİLER 601
1. Uyeyne ibn Hısn Seriyyesi 601
2. Kutbe ibn Âmir ibn Hadîde Seriyyesi 603
3. Dahhâk ibn Süfyân el-Kilâbî Seriyyesi 604
4. Alkame ibn Mücezziz Seriyyesi 604
5. Ali ibn Ebi Tâlib Seriyyesi 605
6. Adiyy İbn Hâtim'in Medine'ye Gelip Müslüman Olması 605
7. Ka'b İbn Züheyr'in, Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'le Olan Kıssası 608
H. TEBÛK GAZASI 610
1. Kıtlık Yılı ve Savaş Hazırlıkları 610
2. Ordunun Yola Çıkması ve Geri Kalanlar 613
3. Ali'yi Medine'de Bırakması 613
4. Ebu Hayseme'nin Pişman Olması 614
5. Ordunun Hıcr'a Varışı 615
6. Ebu Zerr'in Yalnız Yürümesi 617
7. Ordudaki Münafıklar 618
8. Tebûk'te Yapılan Anlaşmalar 620
9. Hâlid ibn Velîd'in Dûmetü'l-Cendel'in Kralı Ukeydir'e Gönderilmesi 621
10. Tebûk'ten Ayrılış 622
11. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Tebûk'teki Hutbesi 623
12. Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Tebûk'ten Dönüşü, Münafıkların Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)'e Tuzak Kurmaya Kalkışmaları ve Allah'ın Onu Koruması 625
13. Dırâr Mescidi (=Mescidu'l-Dırâr) ve Bu Mescidin Yıktırılması 626
14. Medine'ye Dönüş 627
15. Tebûk Seferinden Geri Kalan Ka'b ibn Mâlik ile İki Arkadaşı ve

Bundan Çıkarılan Dersler ve İbretler 628
16. Tebûk Gazasından Çıkarılan Fıkhî Hükümler ve Faydalar 632
I. EBU BEKR (R.A.)'IN HAC ETMESİ 660
1. Ebu Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh)'ın Hac Emirliği 660
2. Ali (radıyallâhu anh)'ın, Tevbe Sûresi'nin Hükümlerini Bildirmekle Görevlendirilmesi 661

ON İKİNCİ BÖLÜM: İSLAM'IN YAYILMASI

A. ARAP HEYETLERİ İLE DİĞER HEYETLERİN PEYGAMBER (S.A.V)'E GELİŞİ 665
1. Sakîf Heyetinin Gelişi 665
a. Sakîflilerin İstekleri 666
b. Sakîflilerin Müslüman Oluşu 668
c. Lât Putunun Yıkılışı 668
d. Bu Olaydan Çıkarılan Fıkhî Hükümler 670
2. Âmiroğulları Heyetinin Gelişi 671
3. Abdulkays Heyetinin Gelişi 673
Bu olaydan çıkarılan bazı hükümler şunlardır: 674
4. Hanîfeoğulları Heyetinin Gelişi 679
a. Müseyleme'nin İrtidat Edişi 680
b. Müseyleme'nin Elçileri 681
c. Bu Olaydan Çıkarılan Fıkhî Hükümler 682
5. Tayy Kabilesi Heyetinin Gelişi 683
6. Kindeliler'in Gelişi 684
7. Yemen Heyetlerinin Gelişi 685
8. Ezdlilerin Gelişi 686
9. Haris ibn Kâ'boğulları Heyetinin Gelişi 687
10. Hemedân Heyetinin Gelişi 688
11. Müzeyne Heyetinin Gelişi 689
12. Devs Heyetinin Gelişi ve Tufeyl ibn Amr 690
Bu olaydan çıkarılan fıkhî hükümler: 692
13. Necrân Heyetinin Gelişi 693
a. Hristiyan ve Yahudi Din Adamlarının Tartışması 694
b. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Necranlılara Mektubu 696
c. Heyetin Medine'ye Gelişi 697
d. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Necranlıları Lânetleşmeye Davet Etmesi 698
e. Necranlılarla Yapılan Anlaşma 699
f. Necran Heyetinin Dönüşü 701

g. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)'in Necran'a Gönderdiği Görevliler 703
h. Bu Olaydan Çıkarılan Fıkhî Hükümler 704
ı. Ali ibn Ebi Tâlib (radıyallâhu anh) ile Hâlid ibn Velîd (radıyallâhu anh)'ın Necran'a Gönderilmesi 711
14. Rumların Arap Valisi Ferve ibn Amr el-Cüzâmî'nin Elçisinin Gelişi 712
15. Sa'd ibn Bekroğulları Heyetinin Gelişi 713
16. Târık ibn Abdullah ile Kavminin Gelişi 714
17. Tüceyb Heyetinin Gelişi 715
18. Kudâalılardan Sa'd Huzeymoğulları Heyetinin Gelişi 717
19. Fezâreoğulları Heyetinin Gelişi 718
20. Esedoğulları Heyetinin Gelişi 719
21. Behrâ' Heyetinin Gelişi 720
22. Uzre Heyetinin Gelişi 721
23. Beliy Heyetinin Gelişi 721
Bu olaydan çıkarılan bazı fıkhî hükümler: 722
24. Zî Mürre Heyetinin Gelişi 725
25. Havlân(oğulları) Heyetinin Gelişi 726
26. Muhârib(oğulları) Heyetinin Gelişi 727
27. Sudâ' Heyetinin Gelişi 728
Bu olaydan çıkarılan fıkhî hükümler: 730
28. Gassân Heyetinin Gelişi 732
29. Selâmân Heyetinin Gelişi 732
30. Absoğulları Heyetinin Gelişi 733
31. Gâmid Heyetinin Gelişi 733
32. Ezd Heyetinin Gelişi 734
33. Müntefikoğulları Heyetinin Gelişi 735
34. Nah' Heyetinin Gelişi 750
B. PEYGAMBER (S.A.V)'İN, HÜKÜMDARLARA VE DİĞER KİMSELERE GÖNDERDİĞİ İSLÂM'A DAVET MEKTUPLARI 751
1. Heraklius'a Gönderdiği Mektup 751
2. Kisrâ'ya Gönderdiği Mektup 752
3. Necâşî'ye Gönderdiği Mektup 753
4. Mukavkıs'a Gönderdiği Mektup 755
5. Münzir ibn Sâvâ'ya Gönderdiği Mektup 756
6. Ummân Kralına Gönderdiği Mektup 758
7. Yemâme Hükümdarı Hevze ibn Ali'ye Gönderdiği Mektup 760
8. Haris ibn Ebi Şimr el-Gassânî'ye Gönderdiği Mektup 762

Fıkhu's-Siyre

Peygamberimiz (s.a.v)'in Hayatı

İnsan; peygamberi tanımaya, onun haber verdiklerini tasdik etmeye ve emrettiği hususlarda ona uymaya zorunludur. Zira iyi ve kötüyü ayrıntılı olarak bilmenin yolu ancak peygamberler vasıtasıyla mümkündür. Onlar tercih edilen ölçülerdir ki, diğer sözler, karakterler ve davranışlar onların söz, davranış ve karakterleriyle ölçülür. Hangi zaruret ve ihtiyaç farz edilirse edilsin, kulun peygamberlere olan ihtiyaç ve gereksinimi ondan çok daha fazladır.

İnsanın dünya ve âhiret mutluluğu Hz. Peygamber'in rehberliğine /örnekliğine (hedy) uymaya bağlıdır. Öyleyse, kendi iyiliğini düşünen, kurtuluşunu ve mutluluğunuisteyen herkesin, kendisini cahillikten kurtarıp, Allah Elçisi'nin tâbiîleri, taraftarları ve grubu arasında sayılacak kadar onun örnekliğini ve yaşam biçimini tanıması gerekir. Bu hususta kimi insanlar, Peygamber'in yaşam biçimine ilişkin engin bilgiye, kimileri çok bilgiye sahipiken kimileri de böyle bilgiden yoksundurlar.Lütuf ve ihsan, Allah'ın elindedir; onu dilediğine bağışlar; zira Allah, sınırsız lütuf sahibidir.

9786055546472

@pdfkitapaylasim
Pdf Kitap Kütüphane